Raport końcowy:

Sytuacja społeczno - zawodowa bezrobotnych w powiatach województwa zachodniopomorskiego

REGIONALNY BAROMETR RYNKU PRACY I EDUKACJI

Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji

Biuro projektu: ”Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji”
Wojewódzki Urząd Pracy ul. A. Mickiewicza 41, 71-383 Szczecin, Tel./fax (091)42 56 179
Filia WUP, ul. Słowiańska 15A, 75-846 Koszalin, Tel. (094) 344 50 19, fax (094) 344 50 28
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa w ramach Poddziałania 6.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Wojewódzki Urząd Pracy
w Szczecinie

EFS

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

SZCZECIN 2009

Raport

„Sytuacja społeczno – zawodowa bezrobotnych w powiatach województwa zachodniopomorskiego”

Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji

Został opracowany przez:

Centrum Usług „Profesja” Sp. z o. o. z siedzibą w Kobyłce

05-230 Kobyłka Ul. Królewska 1B

na zlecenie:

Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie

71-383 Szczecin

Ul. Mickiewicza 41

Regionalny Barometr
Rynku Pracy i Edukacji

Raport opracowany pod opieka naukową

Prof. dr hab. Urszula Sztandar – Sztanderska

przy współpracy z ekspertami w składzie:

Dr Jacek Liwiński

Dr Agnieszka Olechnicka

Dr Barbara Batko

Dr Jerzy Bielec

Mgr Tomasz Gajderowicz

Mgr Dorota Mirowska

Mgr Marcin Bąba

Mgr Adam Płoszaj

Mgr Dorota Podleś

Mgr Beata Filipowicz

Mgr Agnieszka Hornung

Mgr Katarzyna Krok - Czyż

Mgr Krzysztof Czerwiński

Mgr Monika Siergiejuk

Paweł Dąbrowski

SPIS TREŚCI:

SPIS TABEL, RYSUNKÓW, WYKRESÓW 4

WPROWADZENIE 23

PRZEDMOWA 24
RYNEK PRACY W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM W ŚWIETLE DANYCH STATYSTYKI PUBLICZNEJ 25

CZĘŚĆ I : PODREGION: MIASTO SZCZECIN 57

PRZEDMOWA 59
ANALIZA MIASTA SZCZECIN 60
PODSUMOWANIE 81

CZĘŚĆ II : PODREGION SZCZECIŃSKI 86

PRZEDMOWA 88
ANALIZA POWIATU GOLENIOWSKIEGO 89
ANALIZA POWIATU GRYFIŃSKIEGO 107
ANALIZA POWIATU POLICKIEGO 128
ANALIZA MIASTA ŚWINOUJŚCIE 147
ANALIZA POWIATU KAMIEŃSKIEGO 165
PODSUMOWANIE 182

CZĘŚĆ III : PODREGION STARGARDZKI 216

PRZEDMOWA 218
ANALIZA POWIATU CHOSZCZEŃSKIEGO 219
ANALIZA POWIATU GRYFICKIEGO 242
ANALIZA POWIATU MYŚLIBORSKIEGO 264
ANALIZA POWIATU PYRZYCKIEGO 287
ANALIZA POWIATU STARGARDZKIEGO 309
ANALIZA POWIATU ŁOBESKIEGO 332
PODSUMOWANIE 354

CZĘŚĆ IV : PODREGION KOSZALIŃSKI 376

PRZEDMOWA 378
ANALIZA POWIATU BIAŁOGARDZKIEGO 380
ANALIZA POWIATU DRAWSKIEGO 405
ANALIZA POWIATU KOŁOBRZESKIEGO 428
ANALIZA POWIATU KOSZALIŃSKIEGO 455
ANALIZA POWIATU SŁAWIEŃSKIEGO 478
ANALIZA POWIATU SZCZECINECKIEGO 500
ANALIZA POWIATU ŚWIDWIŃSKIEGO 533
ANALIZA POWIATU WAŁECKIEGO 556
ANALIZA MIASTA KOSZALIN 580
PODSUMOWANIE 603

WNIOSKI I REKOMENDACJE DLA OBSZARU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 629

ANEKSY ZAWIERAJĄCE ZESTAWIENIE DODATKOWYCH DANYCH, OPS METODOLOGII, ŹRÓDEŁ DANYCH 654

BIBLIOGRAFIA 686

SPIS TABEL, RYSUNKÓW, WYKRESÓW:

Wprowadzenie:

Tabela 1. Podstawowa charakterystyka ludności województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku 29
Tabela 2. Źródła rekrutacji bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim na tle średniej krajowej w 2008 roku 38
Tabela 3. Podstawowa charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku 39
Tabela 4. Podstawowa charakterystyka ludności biernej zawodowo w województwie zachodniopomorskim na tle średniej krajowej w 2008 roku 41
Tabela 5. Ludność bierna zawodowo według przyczyn nieposzukiwania pracy w województwie zachodniopomorskim na tle średniej krajowej w 2008 roku 42
Tabela 6. Przeciętne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej w latach 2002-2007. 44

Wykres 1. Przyrost naturalny (lewy panel) oraz migracje (prawy panel) w województwie zachodniopomorskim w latach 2003-2008 27
Wykres 2. Struktura ludności województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 1995 i 2008 roku(w %) 28
Wykres 3. Liczba osób aktywnych zawodowo (lewy panel, w tys.) oraz dynamika liczby aktywnych (prawy panel, w %) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce w latach 1992-2008 30
Wykres 4. Stopa aktywności zawodowej ludności w wieku 15 lat i więcej w województwie zachodniopomorskim w latach 1992-2008 (w %) 31
Wykres 5. Liczba pracujących (lewy panel, w tys.) oraz dynamika liczby pracujących (prawy panel, w %) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce w latach 1992-2008 32
Wykres 6. Przeciętna dynamika liczby pracujących w poszczególnych województwach Polski w latach 1992-2008 (w %) 33
Wykres 7. Wskaźnik zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim w latach 1992-2008 (w %) 34
Wykres 8. Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych w województwie zachodniopomorskim (lewy panel) i przeciętnie w Polsce (prawy panel) w 2008 roku..... 35
Wykres 9. Liczba bezrobotnych (lewy panel, w tys.) oraz dynamika liczby bezrobotnych (prawy panel, w %) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce w latach 1992-2008..... 36
Wykres 10. Przeciętna dynamika liczby bezrobotnych w poszczególnych województwach Polski w latach 1992-2008 (w %)..... 36
Wykres 11. Stopa bezrobocia w województwie zachodniopomorskim w latach 1992-2008 (w %) 37
Wykres 12. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych i stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim w latach 2000-2008 (stan pod koniec okresu sprawozdawczego) 38
Wykres 13. Liczba biernych zawodowo (lewy panel, w tys.) oraz dynamika liczby biernych (prawy panel, w %) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce w latach 1992-2008..... 40
Wykres 14. Przeciętna dynamika liczby biernych w poszczególnych województwach Polski w latach 1992-2008 (w %) 41
Wykres 15. Odpływy z bezrobocia (lewy panel) oraz napływy do bezrobocia (prawy panel) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce (przeciętnie, między odpowiednimi kwartałami 2007 i 2008 roku, w %)..... 43
Wykres 16. Odpływy z zatrudnienia (lewy panel) oraz napływy do zatrudnienia (prawy panel) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce (przeciętnie, między odpowiednimi kwartałami 2007 i 2008 roku, w %)..... 43

Wykres 17. Odpływy z bierności (lewy panel) oraz napływy do bierności (prawy panel) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce (przeciętnie, między odpowiednimi kwartałami 2007 i 2008 roku, w %) 44

Część I: Podregion miasto Szczecin

Tabela 1. Struktura ludności w M. Szczecin 60
Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego 61
Tabela 3. Stopa bezrobocia rejestrowanego w m. Szczecin stan na koniec IV kwartał 61
Tabela 4. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu m. Szczecin wg branż PKD 62

Wykres 1. Struktura bezrobotnych według wieku 63
Wykres 2. Struktura bezrobotnych według wykształcenia 64
Wykres 3. Struktura bezrobotnych według stażu pracy 65
Wykres 4. Udział gospodarstw domowych, w których mieszkają osoby wg grup wiekowych domowników (obejmujące 1 lub więcej osób w danej kategorii wiekowej w jednym gospodarstwie)... 66
Wykres 5. Udział gospodarstw domowych, z których ktoś pracował w przeszłości za granicą wg liczby osób pracujących za granicą 67
Wykres 6. Bezrobotni według czasu, od jakiego są zarejestrowani jako bezrobotni 67
Wykres 7. Miesięczny dochód na osobę w rodzinie 68
Wykres 8. Posiadanie prawa do zasiłku dla bezrobotnych 69
Wykres 9. Korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej 69
Wykres 10. Główne przyczyny odejścia z ostatniego miejsca pracy 70
Wykres 11. Znaczenie czynników wpływających na bezrobocie w powiecie 71
Wykres 12. Ocena poszczególnych elementów lokalnego rynku pracy 72
Wykres 13. Sposoby poszukiwania pracy 73
Wykres 14. Okazjonalne źródła dochodu w roku poprzedzającym badanie wśród tych, którzy z takiej możliwości korzystali 74
Wykres 15. Miejsce zatrudnienia zapewniające najlepsze warunki pracy według bezrobotnych 75
Wykres 16. Minimalna i zgodna z oczekiwaniami płaca netto wg bezrobotnych ze względu na płeć .. 76
Wykres 17. Minimalna i zgodna z oczekiwaniami płaca netto wg. czasu pozostawania bezrobotnym 76
Wykres 18. Minimalna i zgodna z oczekiwaniami płaca wg bezrobotnych ze względu na wykształcenie 77
Wykres 19. Czynniki wpływające na zadowolenie z wykonywanej pracy 77
Wykres 20. Gotowość do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania (poza powiatem)……...78

Część II: podregion szczeciński

Powiat goleniowski

Rysunek 1. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 91
Rysunek 2. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w powiecie goleniowskim w 2007 roku. Stan w końcu roku 93
Rysunek 3. Bezrobotni wg wieku w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku 99
Rysunek 4. Bezrobotni wg wykształcenia w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku 100
Rysunek 5. Bezrobotni wg stażu pracy w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku 100

Rysunek 6. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku 101

Tabela 1. Powierzchnia i ludność w gminach i w powiecie goleniowskim 90
Tabela 2. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 91
Tabela 3. Wybrane cechy demograficzne ludności powiatu goleniowskiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku. Stan w końcu roku 92
Tabela 4. Ludność w wieku produkcyjnym, pracujący i bezrobotni w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 93
Tabela 5. Przeciętne wynagrodzenia brutto, dynamika nominalna i realna wzrostu wynagrodzeń w powiecie goleniowskim w latach 2002-2007 94
Tabela 6. Liczba ludności ogółem, w wieku produkcyjnym, wybrane grupy bezrobotnych* i wskaźnik bezrobocia w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 94
Tabela 7. Udział wybranych subpopulacji bezrobotnych w bezrobociu ogółem i wskaźnik bezrobocia w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 95
Tabela 8. Liczba i odsetek osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim w latach 2004-2008. Stan w końcu roku 96
Tabela 9. Liczba ofert pracy dla bezrobotnych wg rodzajów w powiecie goleniowskim w latach 2004-2008. Suma w roku 96
Tabela 10. Bezrobotni wyłączeni powodu podjęcia pracy, liczba ofert pracy i udział wykorzystania ofert w powiecie goleniowskim w latach 2006-2008. Suma w roku 96
Tabela 11. Bezrobotni w gminach i powiecie goleniowskim w 2008 roku. Stan w końcu roku 97
Tabela 12. Bezrobotni i wskaźnik bezrobocia w powiecie goleniowskim w 2009 roku. Stan w miesiącu i w końcu miesiąca 97
Tabela 13. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w powiecie goleniowskim. Stan w końcu stycznia i września 2009 roku 98
Tabela 14. Oczekiwania płacowe bezrobotnych w powiecie goleniowskim w 2009 roku 106

Powiat gryfiński

Tabela nr 1. Struktura mieszkańców według płci (w %). 108
Tabela nr 2. Struktura mieszkańców według wieku. 108
Tabela nr 3. Podstawowa charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku 109
Tabela nr 4. Charakterystyka podmiotów gospodarczych 109
Tabela nr 5. Struktura populacji bezrobotnych w powiecie gryfińskim 112
Tabela nr 6. Poziom wykształcenia a płeć, wiek i miejsce zamieszkania 113
Tabela nr 7. Osoby ankietowane według zawodu wyuczonego i płci 114
Tabela nr 8. Osoby ankietowane w powiecie gryfińskim według ogólnego stażu pracy i płci (w%) ... 114
Tabela nr 9. Osoby ankietowane w powiecie gryfińskim według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (w%) 115
Tabela nr 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych według liczby i wieku członków (w%) ... 115
Tabela nr 11. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat (w%) 116
Tabela nr 12. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób ankietowanych według płci i miejsca zamieszkania (w%) 117
Tabela nr 13. Przyczyny utraty pracy 120
Tabela nr 14. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w powiecie gryfińskim (w %) 121
Tabela nr 15. Przeszkody w podjęciu pracy 122
Tabela nr 16. Sposoby poszukiwania pracy 125

Wykres nr 1. Struktura ludności powiatu gryfińskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %) 108
Wykres nr 2. Przyczyny rejestracji w PUP 112
Wykres nr 3. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z pomocy instytucji pozarządowych wśród ankietowanych (w %)..... 117
Wykres nr 4. Struktura ludności powiatu według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %) 119
Wykres nr 5. Przeszkody w podjęciu pracy..... 121
Wykres nr 6. Samoocena umiejętności zawodowych 123
Wykres nr 7. Sposoby poszukiwania pracy..... 124
Wykres nr 8. Zjawiska, z którymi zetknęli się w poprzednich miejscach pracy..... 126
Wykres nr 9. Bariery w rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej..... 127
Wykres nr 10. Udział w aktywnych programach rynku pracy..... 127

Powiat kamieński

Rysunek 1. Ludność wg płci w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku..... 167
Rysunek 2. Struktura podmiotów sektora prywatnego wg PKD w powiecie kamieńskim w 2008 roku 168
Rysunek 3. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w powiecie kamieńskim w 2007 roku. Stan w końcu roku 169
Rysunek 4. Bezrobotni wg wieku w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku 174
Rysunek 5. Bezrobotni wg wykształcenia w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku 175
Rysunek 6. Bezrobotni wg stażu pracy w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku 175
Rysunek 7. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku 176

Tabela 1. Powierzchnia i ludność w gminach i w powiecie kamieńskim w 2008 roku. Stan końcu roku 166
Tabela 2. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 167
Tabela 3. Wybrane cechy demograficzne ludności powiatu kamieńskiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku. Stan w końcu roku..... 167
Tabela 4. Ludność w wieku produkcyjnym, pracujący i bezrobotni w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku..... 168
Tabela 5. Przeciętne wynagrodzenia brutto, dynamika nominalna i realna wzrostu wynagrodzeń w powiecie kamieńskim w latach 2002-2007 170
Tabela 6. Liczba ludności ogółem, w wieku produkcyjnym, wybrane grupy bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku..... 170
Tabela 7. Udział wybranych subpopulacji bezrobotnych w bezrobociu ogółem i wskaźnik bezrobocia w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 171
Tabela 8. Liczba i odsetek osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim w latach 2004-2008. Stan w końcu roku 171
Tabela 9. Liczba ofert pracy dla bezrobotnych wg rodzajów w powiecie kamieńskim w latach 2004-2008. Suma w roku..... 172
Tabela 10. Bezrobotni wyłączeni powodu podjęcia pracy, liczba ofert pracy i udział wykorzystania ofert w powiecie kamieńskim w latach 2006-2008. Suma w roku 172
Tabela 11. Bezrobotni w gminach i powiecie kamieńskim w 2008 roku. Stan w końcu roku 173
Tabela 12. Bezrobotni i wskaźnik bezrobocia w powiecie kamieńskim w 2009 roku. Stan w miesiącu i w końcu miesiąca 173

Tabela 13. Zgodność zawodów u badanych bezrobotnych w powiecie kamieńskim……179
Tabela 14. Oczekiwania płacowe bezrobotnych w powiecie kamieńskim w 2009 roku 181

Powiat policki

Rysunek 1. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci w latach 1999-2008. Stan w końcu roku..... 130
Rysunek 2. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w powiecie policki w 2007 roku. Stan w końcu roku 132
Rysunek 3. Bezrobotni wg wieku w bezrobociu ogółem w powiecie policki. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – II kw. 2009; b) II kw. 2009 roku 138
Rysunek 4. Bezrobotni wg wykształcenia w bezrobociu ogółem w powiecie policki. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – II kw. 2009; b) II kw. 2009 roku 139
Rysunek 5. Bezrobotni wg stażu pracy w bezrobociu ogółem w powiecie policki. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – II kw. 2009; b) II kw. 2009 roku 139
Rysunek 6. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w bezrobociu ogółem w powiecie policki. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – II kw. 2009; b) II kw. 2009 roku..... 140

Tabela 1. Powierzchnia i ludność według powiatów 129
Tabela 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w powiecie policki w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 130
Tabela 3. Wybrane cechy demograficzne ludności powiatu polickiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku. Stan w końcu roku..... 131
Tabela 4. Ludność w wieku produkcyjnym, pracujący i bezrobotni w powiecie policki w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 132
Tabela 5. Liczba ludności ogółem, w wieku produkcyjnym, wybrane grupy bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia w powiecie policki w latach 1999-2008. Stan w końcu roku..... 133
Tabela 6. Udział wybranych subpopulacji bezrobotnych w bezrobociu ogółem i wskaźnik bezrobocia w powiecie policki w latach 1999-2008. Stan w końcu roku 133
Tabela 7. Liczba i odsetek osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w bezrobociu ogółem w powiecie policki w latach 2004-2008. Stan w końcu roku 134
Tabela 8. Oferty pracy dla bezrobotnych wg rodzajów w powiecie policki w latach 2006-2008. Suma w roku 135
Tabela 9. Bezrobotni wyłączeni powodu podjęcia pracy, liczba ofert pracy i udział wykorzystania ofert w powiecie policki w latach 2006-2008. Suma w roku 135
Tabela 10. Bezrobotni w gminach i powiecie policki w 2008 roku. Stan w końcu roku 136
Tabela 11. Bezrobotni, stopa i wskaźnik bezrobocia w powiecie policki w 2009 roku. Stan w miesiącu i w końcu miesiąca 136
Tabela 12. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w powiecie policki. Stan w końcu grudnia 2008 i w końcu września 2009 roku 137
Tabela 13. Oczekiwania płacowe bezrobotnych w powiecie policki w 2009 roku..... 145

Miasto Świnoujście

Wykres 1. Struktura ludności w Świnoujściu na tle kraju i województwa – stan na koniec 2008 r. 147
Wykres 2. Struktura bezrobotnych według wieku 150
Wykres 3. Struktura bezrobotnych według wykształcenia 151
Wykres 4. Struktura bezrobotnych według stażu pracy 151
Wykres 5. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według wieku domowników (obejmujące 1 lub więcej osób w danej kategorii wiekowej)..... 152
Wykres 6. Bezrobotni według czasu od jakiego są zarejestrowani jako bezrobotni 153
Wykres 7. Miesięczny dochód na osobę w rodzinie..... 154
Wykres 8. Posiadanie prawa do zasiłku dla bezrobotnych 155

Wykres 9. Korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej 155
Wykres 10. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w 2008 156
Wykres 11. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w 2008 i płci 156
Wykres 12. Bezrobocie sezonowe w Świnoujściu 157
Wykres 13. Przyczyny utraty pracy według wieku bezrobotnych 158
Wykres 14. Sposoby poszukiwania pracy 160
Wykres 15. Miejsc zatrudnienia zapewniające najlepsze warunki pracy według bezrobotnych 161
Wykres 16. Minimalna i zgodna z wymaganiami płaca wg bezrobotnych ze względu na płeć i okres bycia bezrobotnym 162
Wykres 17. Minimalna i zgodna z wymaganiami płaca wg bezrobotnych ze względu na wykształcenie 162
Wykres 18. Przyczyna przerwania ostatniej pracy 163
Wykres 19. Gotowość do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania (poza powiatem) 163

Tabela 1. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu 148
Tabela 2. Gospodarstwa ankietowanych w Świnoujściu wg liczby i statusu zawodowego osób w wieku produkcyjnym 153

Część III: podregion stargardzki

Powiat choszczeński

Tabela 1. Ludność powiatu choszczeńskiego według wieku, płci i miejsca zamieszkania 219
Tabela 2. Struktura ludności powiatu choszczeńskiego w odniesieniu do ogółu ludności powiatu (dane w %) 220
Tabela 3. Liczba bezrobotnych w poszczególnych gminach powiatu choszczeńskiego w sierpniu 2009 r. 221
Tabela 4. Struktura podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie powiatu choszczeńskiego 221
Tabela 5. Populacja badanych niepracujących w powiecie choszczeńskim i województwie zachodniopomorskim według cech społeczno-demograficznych 224
Tabela 6. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania (dane w %) 224
Tabela 7. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według płci i najczęściej wyuczonego zawodu (dane w %) 225
Tabela 8. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według ogólnego stażu pracy i płci (dane w %) 226
Tabela 9. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (dane w %) 226
Tabela 10. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według płci i najczęstszego ostatnio wykonywanego zawodu (dane w %) 226
Tabela 11. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie choszczeńskim według liczby i wieku członków (dane w %) 227
Tabela 12. Gospodarstwa domowe ankietowanych osób w powiecie choszczeńskim według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat 228
Tabela 13. Miesięczny dochód na jedną osobę w rodzinach ankietowanych według płci i miejsca zamieszkania (dane w %) w powiecie choszczeńskim 228
Tabela 14. Główne przyczyny zaprzestania pracy przez bezrobotnych w powiecie choszczeńskim (dane w %) 230
Tabela 15. Główne sposoby poszukiwania pracy według cech społeczno-demograficznych bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego (dane w %) 234

Tabela 16. Zawody najczęściej preferowane przez bezrobotne kobiety i mężczyzn w powiecie choszczeńskim (dane w %) 236
Tabela 17. Zawody najmniej preferowane przez bezrobotne kobiety i mężczyzn w powiecie choszczeńskim (dane w %) 236
Tabela 18. Średnia płaca minimalna i zgodna z wymaganiami bezrobotnych w powiecie choszczeńskim według cech społeczno-demograficznych (kwoty netto w zł) 240

Wykres 1. Struktura ludności powiatu choszczeńskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (dane w %) 220
Wykres 2. Przeszkody w podjęciu pracy przez bezrobotnych w powiecie choszczeńskim 231
Wykres 3. Struktura odpowiedzi na pytanie „Czy jest jakiś pracodawca w Pana/Pani powiecie, u którego chciałby Pan szczególnie znaleźć zatrudnienie i dlaczego?” 233
Wykres 4. Główne sposoby poszukiwania pracy ogółem przez bezrobotnych w powiecie choszczeńskim 235
Wykres 5. Bariery w założeniu własnej firmy wskazane przez bezrobotnych w powiecie choszczeńskim 237
Wykres 6. Liczba bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego skłonnych zaakceptować ofertę pracy z dala od miejsca zamieszkania 238
Wykres 7. Korzystanie z programów rynku pracy przez bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego.. 239
Wykres 8. Praca dorywcza i korzystanie z różnych form pomocy przez bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego 239

Powiat gryficki

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2001, 2003 i 2005-2008 w powiecie gryfickim i w województwie zachodniopomorskim 243
Tabela 2. Podstawowa charakterystyka ludności powiatu gryfickiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku 244
Tabela 3. Rozkład przyczyn zaprzestania pracy w ostatnim miejscu 246
Tabela 4. Powody rejestracji osób w PUP o różnym czasie pozostawania bez pracy 248
Tabela 5. Struktura respondentów wg poziomu i typu najwyższej ukończonej szkoły 249
Tabela 6. Struktura respondentów ze względu na aktualne uczestnictwo w szkoleniach i płeć 249
Tabela 7. Struktura respondentów w zakresie korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym 254
Tabela 8. Oczekiwania płacowe badanych w powiecie gryfickim w 2009 roku 255
Tabela 9. Zgodność zawodów u poszczególnych osób 260

Wykres 1. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 r. 243
Wykres 2. Procentowy rozkład grup wiekowych badanych w powiecie gryfickim 245
Wykres 3. Źródła, z których pochodziła oferta o pracę dająca ostatnie zatrudnienie 251
Wykres 4. Sezonowość bezrobocia w powiecie gryfickim, powiatach nadmorskich i w województwie zachodniopomorskim 256
Wykres 5. Źródła okazjonalnych lub dorywczych dochodów w ostatnim roku 257

Powiat myśliborski

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2001, 2003 i 2005-2008 w powiecie myśliborskim i w województwie zachodniopomorskim 265
Tabela 2. Podstawowa charakterystyka ludności powiatu myśliborskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku 266
Tabela 3. Rozkład przyczyn zaprzestania pracy w ostatnim miejscu 268

Tabela 4. Powody rejestracji osób w PUP o różnym czasie pozostawania bez pracy 269
Tabela 5. Struktura respondentów wg poziomu i typu najwyższej ukończonej szkoły 271
Tabela 6. Struktura respondentów ze względu na aktualne uczestnictwo w szkoleniach i płeć..... 271
Tabela 7. Struktura respondentów w zakresie korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym 276
Tabela 8. Oczekiwania płacowe badanych w powiecie myśliborskim w 2009 roku..... 276
Tabela 9. Zgodność zawodów u poszczególnych osób 281

Wykres 1. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 r. 265
Wykres 2. Procentowy rozkład grup wiekowych badanych w powiecie myśliborskim 267
Wykres 3. Źródła, z których pochodziła oferta o pracę dająca ostatnie zatrudnienie 273
Wykres 4. Źródła okazjonalnych lub dorywczych dochodów w ostatnim roku..... 279

Powiat pyrzycki

Wykres 1. Długość pozostawania bez pracy (%) 292
Wykres 2. Staż pracy bezrobotnych (%) 293
Wykres 3. Dochody bezrobotnych..... 295
Wykres 4. Dochody z pracy okazjonalnej lub dorywczej (dane nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli udzielić więcej niż jedną odpowiedź) 296
Wykres 5. Życie społeczne i rodzinne bezrobotnych (%)..... 297
Wykres 6. Główne przyczyny zerwania pracy w ostatnim miejscu zatrudnienia (%) 298
Wykres 7. Ocena czynników wpływających na bezrobocie w powiecie pyrzyckim przez bezrobotnych (%) 299
Wykres 8. Powody, dla których bezrobotny chce pracować w danym miejscu (% ogółem- dane nie sumują się do 100%, ponieważ można było zaznaczyć max 2 odpowiedzi). 301
Wykres 9. Zawody preferowane przez kobiety (%) 303
Wykres 10. Zawody preferowane przez mężczyzn (%) 303
Wykres 11. Najmniej pożądane zawody (%)..... 304
Wykres 12. Bariery przy podejmowaniu własnej działalności gospodarczej (%) 305
Wykres 13. Liczba osób biernych zawodowo wg przyczyn w województwie zachodniopomorskim na przestrzeni lat 2004-2008 (tys.) 307

Tabela 1. Charakterystyka ludności powiatu pyrzyckiego..... 289
Tabela 2. Charakterystyka zjawiska bezrobocia w gminach powiatu pyrzyckiego (stan na koniec września 2009) 291
Tabela 3. Ocena lokalnego rynku pracy..... 300
Tabela 4. Tabela zgodności zawodów 302
Tabela 5. Oczekiwania płacowe bezrobotnych 304

Mapa 1. Stopa bezrobocia w powiatach województwa zachodniopomorskiego (stan na koniec czerwca 2009 r.) 290

Powiat stargardzki

Rysunek 1. Mapa powiatu stargardzkiego……309
Tabela 1. Struktura ludności w powiecie stargradzkim……310
Tabela 2. Wskaźnik bezrobocia w powiecie stargradzkim - stan na koniec IV kwartał……310
Tabela 3. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w poszczególnych gminach powiatu stargardzkiego 311
Tabela 4. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu 312

Wykres 1. Struktura badanych bezrobotnych według wieku 313
Wykres 2. Struktura bezrobotnych według wykształcenia 314
Wykres 3. Struktura bezrobotnych według stażu pracy, wśród tych, którzy kiedykolwiek pracowali.. 315
Wykres 4. Udział gospodarstw domowych, w których mieszkają osoby wg grup wiekowych domowników (obejmujące 1 lub więcej osób w danej kategorii wiekowej w jednym gospodarstwie). 316
Wykres 5. Udział gospodarstw domowych, z których ktoś pracował w przeszłości za granicą wg liczby osób pracujących za granicą 317
Wykres 6. Bezrobotni według czasu od jakiego są zarejestrowani jako bezrobotni 318
Wykres 7. Miesięczny dochód na osobę w rodzinie 319
Wykres 8. Posiadanie prawa do zasiłku dla bezrobotnych 320
Wykres 9. Korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej 320
Wykres 10. Główne przyczyny odejścia z ostatniego miejsca pracy 321
Wykres 11. Znaczenie czynników wpływających na bezrobocie w powiecie 323
Wykres 12. Ocena poszczególnych elementów lokalnego rynku pracy 323
Wykres 13. Sposoby poszukiwania pracy 324
Wykres 14. Okazjonalne źródła dochodu w roku poprzedzającym badanie 325
Wykres 15. Miejsce zatrudnienia zapewniające najlepsze warunki pracy według bezrobotnych 326
Wykres 16. Minimalna i zgodna z wymaganiami płaca netto wg bezrobotnych ze względu na płeć.. 327
Wykres 17. Minimalna i zgodna z wymaganiami płaca netto wg. czasu pozostawania bezrobotnym 327
Wykres 18. Minimalna i zgodna z oczekiwaniami płaca wg bezrobotnych ze względu na wykształcenie 328
Wykres 19. Czynniki wpływające na zadowolenie z wykonywanej pracy 329
Wykres 20. Gotowość do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania (poza powiatem) 330

Powiat Łobeski

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2003 i 2005-2008 w powiecie łobeskim i w Polsce 333
Tabela 2. Podstawowa charakterystyka ludności powiatu łobeskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku 334
Tabela 3. Rozkład przyczyn zaprzestania pracy w ostatnim miejscu……..336
Tabela 4. Powody rejestracji osób w PUP o różnym czasie pozostawania bez pracy 338
Tabela 5. Struktura respondentów wg poziomu i typu najwyższej ukończonej szkoły 339
Tabela 6. Struktura respondentów ze względu na aktualne uczestnictwo w szkoleniach i płeć 339
Tabela 7. Struktura respondentów w zakresie korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym 344
Tabela 8. Oczekiwania płacowe badanych w powiecie łobeskim w 2009 roku 344
Tabela 9. Zgodność zawodów u poszczególnych osób 349

Wykres 1. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 r. 333
Wykres 2. Procentowy rozkład grup wiekowych badanych w powiecie łobeskim 332
Wykres 3. Źródła, z których pochodziła oferta o pracę dająca ostatnie zatrudnienie. 341
Wykres 4. Źródła okazjonalnych lub dorywczych dochodów w ostatnim roku 347

Część IV: podregion koszaliński

Powiat białogardzki

Tabela 1. Struktura ludności w gminach powiatu białogardzkiego w 2008 roku. 380
Tabela 2. Struktura ludności w powiecie białogardzkim w roku 2009 380
Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu białogardzkiego 383

Tabela 4. Struktura populacji w powiecie białogardzkim według podstawowych cech społeczno-demograficznych 384
Tabela 5. Osoby ankietowane według poszukiwania pracy, płci, okresu pozostawiania bez pracy i rejestracji w PUP w powiecie białogardzkim 385
Tabela 6. Osoby ankietowane według płci, okresu pozostawiania bez pracy, dla aktywnych i biernych na rynku pracy w powiecie białogardzkim 386
Tabela 7. Osoby ankietowane według rejestracji w PUP i czasu pozostawania bezrobotnym w powiecie białogardzkim 386
Tabela 8. Fakt pracy w ciągu ostatnich 2 tygodni przed badaniem, a rejestracja w PUP w powiecie białogardzkim 386
Tabela 9. Osoby ankietowane w powiecie białogardzkim według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania..... 387
Tabela 10. Osoby ankietowane w powiecie białogardzkim według płci i zawodu wyuczonego. 388
Tabela 11. Osoby ankietowane w powiecie białogardzkim według płci, zawodu wyuczonego i zawodu wykonywanego 388
Tabela 12. Osoby ankietowane w powiecie białogardzkim według ogólnego stażu pracy i płci..... 388
Tabela 13. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie białogardzkim według liczby i wieku członków..... 389
Tabela 14. Gospodarstwa domowe ankietowanych osób w powiecie białogardzkim według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat 390
Tabela 15. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych ankietowanych osób według płci i miejsca zamieszkania w powiecie białogardzkim..... 390
Tabela 16. Główne przyczyny zaprzestania pracy przez bezrobotnych w powiecie białogardzkim (dane w proc.) 392
Tabela 17. Główne przeszkody w podjęciu pracy przez niepracujących w powiecie białogardzkim (dane w %) 394
Tabela 18. Ocena ostatniego miejsca pracy w powiecie białogardzkim (dane w %)..... 395
Tabela 19. Główne sposoby poszukiwania pracy w powiecie białogardzkim (dane w proc.) 397
Tabela 20. Sposób pozyskania ostatniej pracy (dane w proc.)..... 398
Tabela 21. Preferencje odnośnie rodzaju pracodawcy (dane w proc.). 399
Tabela 22. Skłonność do rozpoczęcia działalności gospodarczej w powiecie białogardzkim (dane w proc.)..... 399
Tabela 23. Skłonność do podjęcia pracy z dala od miejsca zamieszkania w zależności do płci (dane w proc.)..... 402
Tabela 24. Średnia płaca minimalna i zgodna z wymaganiami bezrobotnych w powiecie białogardzkim według cech społeczno-demograficznych (w zł) 403

Wykres 1. Struktura wieku ludności w powiecie białogardzkim 381
Wykres 2. Przeszkody w podjęciu pracy przez niepracujących w powiecie białogardzkim..... 393
Wykres 3. Bariery w założeniu własnej firmy wskazane przez bezrobotnych w powiecie białogardzkim 401
Wykres 4. Liczba bezrobotnych z powiatu białogardzkiego skłonnych zaakceptować ofertę pracy z dala od miejsca zamieszkania..... 401
Wykres 5. Najczęściej wykorzystywane programy rynku pracy przez bezrobotnych z powiatu białogardzkiego 402
Wykres 6. Praca dorywcza i korzystanie z różnych form pomocy przez bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego (w proc.) 403

Powiat drawski

Tabela 1. Ludność powiatu drawskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku 406
Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w powiecie drawskim..... 407

Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu drawskiego 407
Tabela 4. Struktura badanej próby według podstawowych cech społeczno-demograficznych 409
Tabela 5. Bezrobotni według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania 410
Tabela 6. Bezrobotni według płci i zawodu wyuczonego 411
Tabela 7. Bezrobotni według ogólnego stażu pracy i płci 411
Tabela 8. Bezrobotni według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci.....411
Tabela 9. Bezrobotni według płci i ostatnio wykonywanego zawodu 412
Tabela 10. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i wieku członków 413
Tabela 11. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat 413
Tabela 12. Poszukiwanie pracy według płci, okresu pozostawiania bez pracy i rejestracji w PUP 414
Tabela 13. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób bezrobotnych według płci i miejsca zamieszkania 415
Tabela 14. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy 415
Tabela 15. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci 417
Tabela 16. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci 418
Tabela 17. Oferty pracy otrzymane z PUP w ciągu ostatniego roku według płci 418
Tabela 18.Podjęcie zatrudnienia na podstawie ofert pracy z PUP według płci 418
Tabela 19. Główne sposoby poszukiwania pracy według płci 419
Tabela 20. Odpowiedź na pytanie: „Czy wie Pan/Pani, że w Pana/i miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, którzy aktualnie poszukują pracowników?” 420
Tabela 21. Odpowiedź na pytanie: „Czy uważa Pan/Pani, że w swoim miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mogłaby/mógłby Pan/Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?” 420
Tabela 22. Preferowane miejsce zatrudnienia według płci 421
Tabela 23. Bariery dotyczące założenia własnej firmy, postrzegane przez bezrobotnych 421
Tabela 24. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić bezrobotni według płci..... 422
Tabela 25. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi 423
Tabela 26. Udział w aktywnych programach rynku pracy 423
Tabela 27. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z doraźnej pomocy instytucji pozarządowych. 424
Tabela 28. Zawód wykonywany w ostatniej pracy w stosunku do zawodu wyuczonego 425
Tabela 29. Główne przyczyny zarejestrowania się w urzędzie pracy 425
Tabela 30. Praca zapewniająca satysfakcję 426
Tabela 31. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy 427
Tabela 32. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy 427

Wykres 1. Struktura ludności powiatu drawskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %) 406

Powiat kołobrzeski

Wykres nr 1. Liczba ludności powiatu kołobrzeskiego w latach 2002-2008 429
Tabela nr 1. Ludność powiatu kołobrzeskiego 429
Tabela nr 2. Ludność powiatu kołobrzeskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku 430
Wykres nr 2. Struktura ludności powiatu kołobrzeskiego na tle ludności województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku (w%). 430
Tabela nr 3. Bezrobocie według gmin w powiecie kołobrzeskim 431
Tabela nr 4. Wybrane kategorie bezrobotnych w II kwartale 2009 431
Tabela nr 5. Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie powiatu. 432

Tabela nr 6. Struktura populacji w powiecie kołobrzeskim według aktywności i podstawowych cech społeczno-demograficznych 434
Wykres nr 3. Struktura ludności powiatu kołobrzeskiego według przyczyn rejestracji w urzędzie pracy (w %) 435
Tabela nr 7. Osoby ankietowane w powiecie kołobrzeskim według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania 436
Tabela nr 8. Uczestnictwo w kursach i szkoleniach 436
Tabela nr 9. Staż pracy 437
Tabela nr 10. Staż pracy w ostatnim miejscu pracy 437
Tabela nr 11. Gospodarstwa domowe według liczby i wieku członków 438
Tabela nr 12. Gospodarstwa domowe według liczby i statusu osób w wieku 16-60 lat 438
Tabela nr 13. Dochody gospodarstw domowych 438
Wykres nr 4. Dodatkowe źródła dochodów 439
Wykres nr 5. Struktura ludności powiatu kołobrzeskiego według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %) 440
Tabela 14. Przyczyny utraty pracy 441
Tabela nr 15. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w powiecie kołobrzeskim (w %) 442
Wykres nr 6. Przeszkody w podjęciu pracy 443
Tabela nr 16. Przeszkody w podjęciu pracy 443
Wykres nr 7. Samoocena umiejętności zawodowych 445
Tabela nr 17. Samoocena kwalifikacji zawodowych 445
Tabela nr 18. Oferty pracy i zatrudnianie się na ich podstawie 446
Wykres nr 8. Sposoby poszukiwania pracy 448
Tabela nr 19. Sposoby poszukiwania pracy 449
Tabela 20. Znajomość pracodawców w powiecie kołobrzeskim 450
Wykres nr 9. Zjawiska, z którymi zetknęli się w poprzednich miejscach pracy 451
Wykres nr 10. Bariery w rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej 452
Tabela nr 21. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić niepracujący 452
Tabela nr 22. Zawody, w których nie chcieliby się zatrudnić niepracujący 453
Tabela nr 23.Zgodność zawodów u poszczególnych osób 453
Wykres nr 11. Udział w aktywnych programach rynku pracy 454
Tabela nr 24. Ocena lokalnego rynku pracy 612
Wykres nr 12. Ocena wpływu wybranych czynników na rynku pracy 612

Powiat koszaliński

Tabela 1. Ludność powiatu koszalińskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku. 456
Wykres 1. Struktura ludności powiatu koszalińskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %) 456
Wykres 2. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie koszalińskim na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w poszczególnych kwartałach lat 2005-2008 (w %) 457
Tabela 2. Charakterystyka podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie powiatu koszalińskiego 458
Tabela 3. Przeciętne wynagrodzenia brutto w powiecie koszalińskim w latach 2002-2007 458
Wykres 3. Struktura ankietowanych powiatu koszalińskiego według przyczyn rejestracji w urzędzie pracy (w %) 461
Tabela 4. Poziom wykształcenia a płeć, wiek i miejsca zamieszkania w powiecie koszalińskim 462
Tabela 5. Osoby ankietowane w powiecie koszalińskim według zawodu wyuczonego i płci (w%) 462
Tabela 6. Osoby ankietowane w powiecie koszalińskim według ogólnego stażu pracy i płci (w%) 463
Tabela 7. Osoby ankietowane w powiecie koszalińskim według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (w%) 463

Tabela 8. Osoby ankietowane w powiecie koszalińskim według ostatnio wykonywanego zawodu i płci (w%)..... 463
Wykres 4. Czynniki sprzyjające osiągnięciu zadowolenia z pracy (w %)..... 464
Tabela 9. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie koszalińskim według liczby i wieku członków (w%)..... 465
Tabela 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie koszalińskim według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat (w%) 465
Tabela 11. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób ankietowanych w powiecie koszalińskim według płci i miejsca zamieszkania (w%) 466
Wykres 5. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z pomocy instytucji pozarządowych wśród ankietowanych powiatu koszalińskiego (w %)..... 467
Wykres 6. Struktura badanej populacji powiatu koszalińskiego według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %)..... 469
Tabela 12. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w powiecie koszalińskim (w %) 469
Wykres 7. Struktura badanej populacji powiatu koszalińskiego według ich opinii na temat przeszkód w podjęciu pracy (w %) 470
Wykres 8. Struktura badanej populacji powiatu koszalińskiego według oceny własnych umiejętności zawodowych (w %)..... 471
Wykres 9. Struktura badanej populacji powiatu koszalińskiego według metod poszukiwania ostatniej pracy (w %)..... 472
Wykres 10. Zjawiska, z którymi zetknęli się respondenci w poprzednim miejscu pracy (w %) 473
Wykres 11. Bariery w podejmowaniu działalności gospodarczej (w %)..... 475
Tabela 13. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić niepracujący z powiatu koszalińskiego 475
Tabela 14. Zawody, w których nie chcieliby się zatrudnić niepracujący z powiatu koszalińskiego 476
Tabela 15. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi w powiecie koszalińskim..... 476
Wykres 12. Udział w aktywnych programach rynku pracy w powiecie koszalińskim (w %) 477
Tabela 16. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy (w%)……615
Tabela 17. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy (w%)……615

Powiat sławieński

Tabela 1. Ludność powiatu sławieńskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku. 479
Wykres 1. Struktura ludności powiatu sławieńskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %) 479
Wykres 2. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie sławieńskim na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w poszczególnych kwartałach lat 2005-2008 (w %)..... 480
Tabela 2. Charakterystyka podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie powiatu sławieńskiego 481
Tabela 3. Przeciętne wynagrodzenia brutto w powiecie sławieńskim w latach 2002-2007 481
Wykres 3. Struktura ankietowanych powiatu sławieńskiego według przyczyn rejestracji w urzędzie pracy (w %)..... 483
Tabela 4. Poziom wykształcenia a płeć, wiek i miejsca zamieszkania w powiecie sławieńskim..... 484
Tabela 5. Osoby ankietowane w powiecie sławieńskim według zawodu wyuczonego i płci (w%) 485
Tabela 6. Osoby ankietowane w powiecie sławieńskim według ogólnego stażu pracy i płci (w%) 485
Tabela 7. Osoby ankietowane w powiecie sławieńskim według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (w%)..... 486
Tabela 8. Osoby ankietowane w powiecie sławieńskim według ostatnio wykonywanego zawodu i płci (w%)..... 486
Wykres 4. Czynniki sprzyjające osiągnięciu zadowolenia z pracy (w %)..... 487

Tabela 9. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie sławieńskim według liczby i wieku członków (w%) 487
Tabela 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie sławieńskim według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat (w%) 488
Tabela 11. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób ankietowanych w powiecie sławieńskim według płci i miejsca zamieszkania (w%) 488
Wykres 5. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z pomocy instytucji pozarządowych wśród ankietowanych powiatu sławieńskiego (w %) 489
Wykres 6. Struktura badanej populacji powiatu sławieńskiego według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %) 491
Tabela 12. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w powiecie sławieńskim (w %) 492
Wykres 7. Struktura badanej populacji powiatu sławieńskiego według ich opinii na temat przeszkód w podjęciu pracy (w %) 492
Wykres 8. Struktura badanej populacji powiatu sławieńskiego według oceny własnych umiejętności zawodowych (w %) 493
Wykres 9. Struktura badanej populacji powiatu sławieńskiego według metod poszukiwania ostatniej pracy (w %) 494
Wykres 10. Zjawiska, z którymi zetknęli się respondenci w poprzednim miejscu pracy (w %) 496
Wykres 11. Bariery w podejmowaniu działalności gospodarczej (w %) 497
Tabela 13. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić niepracujący z powiatu sławieńskiego 497
Tabela 14. Zawody, w których nie chcieliby się zatrudnić niepracujący z powiatu sławieńskiego 498
Tabela 15. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi w powiecie sławieńskim 499
Wykres 12. Udział w aktywnych programach rynku pracy w powiecie sławieńskim (w %) 499
Tabela 16. Precepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy (w%)……..618
Tabela 17. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy (w%)……618

Powiat szczecinecki

Tabela 1. Struktura ludności w powiecie szczecineckim 500
Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego 501
Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu 502
Tabela 4. Rejestracja bezrobocia i pozostawanie bez pracy wg podstawowych cech społeczno-demograficznych 504
Tabela 5. Osoby ankietowane według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania.. 505
Tabela 6. Udział osób (według płci) w najczęściej spotykanych zawodach 505
Tabela 7. Struktura bezrobotnych według ogólnego stażu pracy i płci 506
Tabela 8. Struktura bezrobotnych według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci 506
Tabela 9. Osoby ankietowane według płci i zawodu ostatnio wykonywanego 507
Tabela 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie drawskim według liczby i wieku członków. 508
Tabela 11. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych ankietowanych osób według płci i miejsca zamieszkania w powiecie drawskim 509
Tabela 12. Aktywność społeczna i kulturalna bezrobotnych 509
Tabela 13. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy.....510
Tabela 14. Zawody najczęściej wskazywane, w których chcieliby się zatrudnić bezrobotni 523
Tabela 15. Zawody najczęściej wskazywane, w których nie chcieliby się zatrudnić bezrobotni 524
Tabela 16. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi 525
Tabela 17. zawód wykonywany w ostatniej pracy w stosunku do zawodu wyuczonego 528

Tabela 18. Dorośli w gospodarstwie domowym bezrobotnych i ich doświadczenia zawodowe 531
Tabela 19. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy 531
Tabela 20. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy 532

Wykres 1. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu według cech społeczno-demograficznych 510
Wykres 2. Otrzymywanie ofert pracy z PUP i zatrudnianie się na ich podstawie 512
Wykres 3. Samoocena umiejętności zawodowych 515
Wykres 4. Podejmowanie działań w celu znalezienia pracy w ciągu 2 tygodni poprzedzających badanie w zależności od poziomu i charakteru wykształcenia 516
Wykres 5. Podstawowy motyw rejestracji w PUP – poszukiwanie pracy oraz podstawowy sposób szukania pracy –poprzez PUP według cech społeczno-demograficznych osób bezrobotnych..... 517
Wykres 6. Odpowiedź na pytanie: Czy uważa Pan/Pani, że w swoim miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mogłaby/mógłby Pan/Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami..... 518
Wykres 7. Preferowane miejsce zatrudnienia 520
Wykres 8. Zjawiska, z którymi respondenci zetknęli się w poprzednich miejscach pracy 521
Wykres 9. Rozważanie dotyczące podjęcia pracy na własny rachunek 522
Wykres 10. Bariery dotyczące założenia własnej firmy, postrzegane przez bezrobotnych 523
Wykres 11. Udział w edukacji, w tym na kursach i szkoleniach..... 526
Wykres 12. Struktura aktywnych programów rynku pracy 526
Wykres 13. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z doraźnej pomocy instytucji pozarządowych 527
Wykres 14. Struktura wykształcenia bezrobotnych..... 528
Wykres 15. Staż pracy bezrobotnych..... 529
Wykres 16. Praca zapewniająca satysfakcję 530

Powiat świdwiński

Tabela 1. Ludność powiatu świdwińskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku 534
Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w powiecie świdwińskim 535
Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu świdwińskiego 535
Tabela 4. Struktura badanej próby według podstawowych cech społeczno-demograficznych 537
Tabela 5. Bezrobotni według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania 538
Tabela 6. Bezrobotni według płci i zawodu wyuczonego 539
Tabela 7. Bezrobotni według ogólnego stażu pracy i płci 539
Tabela 8. Bezrobotni według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci 540
Tabela 9. Bezrobotni według płci i ostatnio wykonywanego zawodu..... 540
Tabela 10. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i wieku członków 541
Tabela 11. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat 541
Tabela 12. Poszukiwanie pracy według płci, okresu pozostawiania bez pracy i rejestracji w PUP.... 542
Tabela 13. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób bezrobotnych według płci i miejsca zamieszkania..... 542
Tabela 14. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy..... 543
Tabela 15. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci 544
Tabela 16. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci 545
Tabela 17. Oferty pracy otrzymane z PUP w ciągu ostatniego roku według płci..... 545
Tabela 18. Podjęcie zatrudnienia na podstawie ofert pracy z PUP według płci 545
Tabela 19. Główne sposoby poszukiwania pracy według płci 546
Tabela 20. Odpowiedź na pytanie: „Czy wie Pan/Pani, że w Pana/i miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, którzy aktualnie poszukują pracowników?” 547

Tabela 21. Odpowiedź na pytanie: „Czy uważa Pan/Pani, że w swoim miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mogłaby/mógłby Pan/Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?” 547
Tabela 22. Preferowane miejsce zatrudnienia według płci 548
Tabela 23. Bariery dotyczące założenia własnej firmy, postrzegane przez bezrobotnych 549
Tabela 24. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić bezrobotni według płci 549
Tabela 25. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi 550
Tabela 26. Udział w aktywnych programach rynku pracy 550
Tabela 27. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z doraźnej pomocy instytucji pozarządowych. 551
Tabela 28. zawód wykonywany w ostatniej pracy w stosunku do zawodu wyuczonego 552
Tabela 29. Główne przyczyny zarejestrowania się w urzędzie pracy 553
Tabela 30. Praca zapewniająca satysfakcję 554
Tabela 31. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy 554
Tabela 32. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy 555

Wykres 1. Struktura ludności powiatu świdwińskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %) 534

Powiat wałecki

Tabela 1. Ludność powiatu wałeckiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku 557
Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w powiecie wałeckim 558
Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu wałeckiego 558
Tabela 4. Struktura badanej próby według podstawowych cech społeczno-demograficznych 560
Tabela 5. Bezrobotni według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania 561
Tabela 6. Bezrobotni według płci i zawodu wyuczonego 562
Tabela 7. Bezrobotni według ogólnego stażu pracy i płci 562
Tabela 8. Bezrobotni według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci 562
Tabela 9. Bezrobotni według płci i ostatnio wykonywanego zawodu 563
Tabela 10. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i wieku członków 564
Tabela 11. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat 565
Tabela 12. Poszukiwanie pracy według płci, okresu pozostawiania bez pracy i rejestracji w PUP 565
Tabela 13. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób bezrobotnych według płci i miejsca zamieszkania 566
Tabela 14. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy 566
Tabela 15. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci 568
Tabela 16. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci 568
Tabela 17. Oferty pracy otrzymane z PUP w ciągu ostatniego roku według płci 569
Tabela 18. Podjęcie zatrudnienia na podstawie ofert pracy z PUP według płci 569
Tabela 19. Główne sposoby poszukiwania pracy według płci 570
Tabela 20. Odpowiedź na pytanie: „Czy wie Pan/Pani, że w Pana/i miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, którzy aktualnie poszukują pracowników?” 570
Tabela 21. Odpowiedź na pytanie: „Czy uważa Pan/Pani, że w swoim miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mogłaby/mógłby Pan/Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?” 571
Tabela 22. Preferowane miejsce zatrudnienia według płci 572
Tabela 23. Bariery dotyczące założenia własnej firmy, postrzegane przez bezrobotnych 573
Tabela 24. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić bezrobotni według płci 573
Tabela 25. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi 574

Tabela 26. Udział w aktywnych programach rynku pracy 574
Tabela 27. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z doraźnej pomocy instytucji pozarządowych. 575
Tabela 28. Zawód wykonywany w ostatniej pracy w stosunku do zawodu wyuczonego 576
Tabela 29. Główne przyczyny zarejestrowania się w urzędzie pracy 577
Tabela 30. Praca zapewniająca satysfakcję 578
Tabela 31. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy 578
Tabela 32. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy 579

Wykres 1. Struktura ludności powiatu wałeckiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %) 557

Miasto Koszalin

Tabela 1. Ludność Koszalina według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku 581
Wykres 1. Struktura ludności Koszalina na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %) 581
Wykres 2. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Koszalinie na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w poszczególnych kwartałach lat 2005-2009 (w %) 582
Tabela 2. Charakterystyka podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie Koszalina..... 583
Tabela 3. Przeciętne wynagrodzenia brutto w Koszalinie w latach 2002-2007 583
Wykres 3. Struktura ankietowanych mieszkańców Koszalina według przyczyn rejestracji w urzędzie pracy (w %) 585
Tabela 4. Poziom wykształcenia a płeć i wiek niepracujących w Koszalinie 585
Tabela 5. Osoby ankietowane w Koszalinie według zawodu wyuczonego i płci (w%) 586
Tabela 6. Niepracujący w Koszalinie według ogólnego stażu pracy i płci (w%) 587
Tabela 7. Niepracujący w Koszalinie według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (w%) 587
Tabela 8. Niepracujący w Koszalinie według ostatnio wykonywanego zawodu i płci (w%)..... 588
Wykres 4. Czynniki sprzyjające osiągnięciu zadowolenia z pracy (w %)..... 589
Tabela 9. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w Koszalinie według liczby i wieku członków (w%)..... 589
Tabela 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w Koszalinie według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat (w%)..... 590
Tabela 11. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych w Koszalinie według płci (w%)..... 590
Wykres 5. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z pomocy instytucji pozarządowych wśród ankietowanych mieszkańców Koszalina (w %) 591
Wykres 6. Struktura badanej populacji Koszalina według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %) 593
Tabela 12. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w Koszalinie (w %) 594
Wykres 7. Struktura badanej populacji Koszalina według ich opinii na temat przeszkód w podjęciu pracy (w %)..... 594
Wykres 8. Struktura badanej populacji mieszkańców Koszalina według oceny własnych umiejętności zawodowych (w %)..... 595
Wykres 9. Struktura badanej populacji mieszkańców Koszalina według metod poszukiwania ostatniej pracy (w %)..... 596
Wykres 10. Zjawiska, z którymi zetknęli się respondenci w poprzednim miejscu pracy (w %) 598
Wykres 11. Bariery w podejmowaniu działalności gospodarczej (w %)..... 599
Tabela 13. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić niepracujący z Koszalina..... 599
Tabela 14. Zawody, w których nie chcieliby się zatrudnić niepracujący z Koszalina..... 600
Tabela 15. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi w Koszalinie..... 601
Wykres 12. Udział w aktywnych programach rynku pracy w Koszalinie (w %)..... 601

Tabela 16. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy (w%)……628

Wnioski i rekomendacje dla obszaru województwa zachodniopomorskiego

Tabela 1. Osoby zarejestrowane i niezarejestrowane w PUP jako bezrobotni według faktycznych stanów na rynku pracy (wg definicji MOP) 634
Tabela 2. Udział osób badanych, które w ostatnich 10 latach pracowały zagranicą (w %)..... 635
Tabela 3. Gotowość podjęcia pracy poza własnym miejscem zamieszkania w odsetku badanych (w %). 636
Tabela 4. Podstawa wykonywania ostatniej pracy zarobkowej (w %) 637
Tabela 5. Przyczyna zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy zarobkowej (w %)..... 638
Tabela 6. Przyczyna zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy zarobkowej (w %)..... 639
Tabela 7. Zainteresowanie problemami rynku pracy w zależności od czasu pozostawania bez pracy (w %) 641
Tabela 8. Ocena badanych, czy w powiecie jest odpowiedni dla nich pracodawca i dlaczego w zależności od czasu pozostawania bez pracy (w %) 642
Tabela 9. Główne sposoby poszukiwania pracy w ostatnich 2 tygodniach poprzedzających badanie w zależności od czasu pozostawania bez pracy (w %) 643
Tabela 10. Gotowość podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania w zależności od czasu pozostawania bez pracy (w %)..... 643
Tabela 11. Poziom wykształcenia osób pozostających bez pracy poniżej roku, rok lub więcej, nigdy nie pracujących (w %) 646
Tabela 12. Ocena, czy respondent w ciągu najbliższego roku znajdzie pracę zależności od poziomu wykształcenia (w %) 646
Tabela 13. Główna przyczyna rejestracji w PUP w zależności od poziomu wykształcenia (w %)..... 648
Tabela 14. Główny sposób poszukiwania pracy w zależności od poziomu wykształcenia (w %) 649
Tabela 15. Uczestnictwo w aktywnych programach w zależności od poziomu wykształcenia (w %). 650
Tabela 16. Uczestnictwo w aktywnych programach w zależności od poziomu wykształcenia (w %). 651
Tabela 17. Uczestnictwo w aktywnych programach w zależności od poziomu wykształcenia (w %). 651

Wykres 1. Stopa bezrobocia osób w wieku 18-64 lata na podstawie BAEL 2008..... 631
Wykres 2. Stopa bezrobocia osób według grup wieku na podstawie BAEL 2008..... 632
Wykres 3. Stopa bezrobocia osób w wieku 18-64 lata według wykształcenia na podstawie BAEL 2008 633
Wykres 4. Struktura bezrobotnych w wieku 18-64 lata według czasu poszukiwania pracy na podstawie BAEL 2008 634
Wykres 5. Struktura bezrobotnych w wieku 18-64 lata według czasu poszukiwania pracy..... 637
Wykres 6. Przeszkody w pojęciu pracy w podziale na powiaty grodzkie i ziemskie..... 640
Wykres 7. Podejmowanie konkretnych działań w celu znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach poprzedzających badanie..... 642
Wykres 8. Samoocena kwalifikacji zawodowych w zależności od czasu pozostawania bez pracy.... 644
Wykres 9. Samoocena stanu zdrowia w zależności od czasu pozostawania bez pracy 645
Wykres 10. udział osób rozważających podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej w zależności od poziomu wykształcenia..... 652

Aneksy

Tabela A. Struktura ankietowanej populacji Koszalina według aktywności i podstawowych cech społeczno-demograficznych 673
Tabela B. Przyczyny zaprzestania pracy w Koszalinie (w %) 674
Tabela C. Przeszkody w rozpoczęciu pracy w Koszalinie (w %) 675
Tabela D. Ocena umiejętności zawodowych przez niepracujących w Koszalinie (w %) 676
Tabela E. Metody poszukiwania pracy w Koszalinie (w%) 677
Tabela F. Odpowiedź na pytanie w Koszalinie: Czy uważa Pan(i), że w swoim miejscu zamieszkania (powiecie) są pracodawcy u których mógłby Pan(i) pracować zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami? 678
Tabela G. Odpowiedź na pytanie w Koszalinie: Czy wie Pan(i), o pracodawcach w Pana powiecie, którzy poszukują pracowników? 679
Tabela H. Odpowiedź na pytanie w Koszalinie: Czy uważa Pan(i), że w okresie nadchodzącego roku znajdzie Pan(i) zatrudnienie? 680

Tabela 1. Aneks statystyczny do powiatu szczecineckiego 658
Tabela 2. Przeszkody w podjęciu pracy w powiecie szczecineckim 659
Tabela 3. Samoocena umiejętności zawodowych w powiecie szczecineckim 660
Tabela 4. Główne przyczyny zarejestrowania się w urzędzie pracy w powiecie szczecineckim 661
Tabela 5. Główne sposoby poszukiwania pracy w powiecie szczecineckim 662
Tabela 6. Doświadczenie migracji zagranicę w powiecie szczecineckim 663
Tabela 7. Występowanie pracodawców zatrudniających osoby o kompetencjach cechujących bezrobotnych i pracodawców poszukujących nowych pracowników w powiecie szczecineckim 664
Tabela A. Struktura populacji w powiecie sławieńskim według aktywności i podstawowych cech społeczno-demograficznych 665
Tabela B. Przyczyny zaprzestania pracy w powiecie sławieńskim (w %) 666
Tabela C. Przeszkody w rozpoczęciu pracy w powiecie sławieńskim (w %) 667
Tabela D. Ocena umiejętności zawodowych przez niepracujących w powiecie sławieńskim (w %) 668
Tabela E. Metody poszukiwania pracy w powiecie sławieńskim (w%) 669
Tabela F. Odpowiedź na pytanie: Czy uważa Pan(i), że w swoim miejscu zamieszkania (powiecie) są pracodawcy u których mógłby Pan(i) pracować zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami? 670
Tabela G. Odpowiedź na pytanie w powiecie sławieńskim: Czy wie Pan(i), o pracodawcach w Pana powiecie, którzy poszukują pracowników? 671
Tabela H. Odpowiedź na pytanie w powiecie sławieńskim: Czy uważa Pan(i), że w okresie nadchodzącego roku znajdzie Pan(i) zatrudnienie? 672

Wprowadzenie

Przedmowa

Niniejszy raport jest końcowym efektem wykonanego badania pt.” Sytuacja społeczno zawodowa bezrobotnych w powiatach województwa zachodniopomorskiego”, przeprowadzonego na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie przez Centrum Usług Profesja Sp. z. o. o.

Sposób przygotowania raportu jest szczególny bowiem powstał przy współpracy grupy ekspertów, którzy z wielką pieczołowitością dokonali analizy i opracowań poszczególnych podregionów województwa zachodniopomorskiego. Opiekunem naukowych niniejszego raportu jest Pani prof. Urszula Sztandar – Sztanderska.

Głównym celem badania było podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców województwa zachodniopomorskiego poprzez dostarczenie instytucjom wspierającym rozwój zatrudnienia niezbędnych informacji i danych dotyczących planowanych form i kierunków działań aktywizujących, zgodnych z potrzebami regionalnego rynku pracy.

W raporcie przedstawione zostały również najistotniejsze kwestie problemowe poruszane we wcześniejszych edycjach badania.

Raport skonstruowany został w ten sposób, że każdy z powiatów został omówiony osobno w poszczególnych podregionach tj.:

1. Podregion M. Szczecin;
2. Podregion szczeciński (powiaty: goleniowski, gryfiński, policki, kamieński i M. Świnoujście);
3. Podregion stargardzki (powiaty: choszczeński, gryficki, myśliborski, pyrzycki, stargardzki, łobeski);
4. Podregion koszaliński (powiaty: białogardzki, drawski, kołobrzeski, koszaliński, sławieński, szczecinecki, świdwiński, wałecki i M. Koszalin)

Szczegółowa analiza danych uzyskanych w trakcie badania umożliwiła przedstawienie w poszczególnych podregionach wniosków i rekomendacji z podziałem na poszczególne powiaty.

Badanie zostało przeprowadzone we wszystkich powiatach województwa zachodniopomorskiego, przy czym:

1. badanie zostało przeprowadzone na grupie 5980 respondentów;
2. zostało przeprowadzonych 47 wywiadów pogłębionych m. in. w Powiatowych Urzędach Pracy, Ośrodkach Pomocy Społecznej, Miejskich Ośrodkach Pomocy Społecznej lub Powiatowych Centrach Pomocy Rodzinie oraz innych wybranych instytucjach;
3. zostały przeprowadzone dwa badania fokusowe, które miały na celu określenie uwarunkowań zjawiska bezrobocia w województwie, określenie jego głównych przyczyn i strategii zapobiegania.
4. Badania zostały przeprowadzone w okresie wrzesień – październik 2009r.

Istotnym elementem niniejszego raportu są wnioski i rekomendacje, które dostarczą instytucjom wspierającym rozwój zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim, niezbędnych informacji i danych dotyczących planowanych form i kierunków działań aktywizujących, zgodnych z potrzebami rynku pracy (m. in. Powiatowe Urzędy Pracy, organizacje NGO, pozostałe jednostki samorządu terytorialnego).

Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim w świetle danych statystyki publicznej

Biuro projektu: "Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji"
Wojewódzki Urząd Pracy ul. A. Mickiewicza 41, 71-383 Szczecin, Tel./fax (091)42 56 179
Filia WUP, ul. Słowiańska 15A, 75-846 Koszalin, Tel. (094) 344 50 19, fax (094) 344 50 28
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa w ramach Poddziałania 6.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Autor:

Mgr Monika Siergiejuk

I. WSTĘP

W niniejszym opracowaniu przedstawiono charakterystykę sytuacji na rynku pracy w województwie zachodniopomorskim w oparciu o dane statystyki publicznej udostępniane przez GUS. Zdecydowana większość opracowania stanowi charakterystykę województwa jako całości, a jedynie w niewielkiej części opisane zostały poszczególne powiaty. Wynika to z faktu, iż większość danych dotyczących rynku pracy, które uważane są za szczególnie istotne z punktu widzenia analiz (np. BAEL), nie jest dostępna na tym poziomie dezagregacji.

W opracowaniu przedstawiono przede wszystkim bieżące dane o sytuacji w zakresie podstawowych kategorii rynku pracy, to znaczy aktywności ekonomicznej, zatrudnienia, bezrobocia i wynagrodzeń. Przedstawiono również krótką charakterystykę ludności zamieszkującej województwo oraz dokonano krótkiej analizy przepływów na rynku pracy. W niewielkim zakresie, w miarę możliwości starano się jednak pokazać zmiany, jakie miały miejsce na regionalnym rynku pracy na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat.

II. DEMOGRAFICZNE TŁO RYNKU PRACY

Według danych GUS, województwo zachodniopomorskie zamieszkiwało w końcu 2008 roku 1 693,0 tys. osób. Liczba ludności województwa zmniejszała się w ostatnich latach w tempie około 0,05% w skali roku i w stosunku do 2002 roku nastąpił spadek łącznie o około 4,7 tys. osób. Rok 2008 przyniósł jednak przyrost liczby ludności, zarówno w województwie (o około 0,04% i 0,6 tys. osób), jak i w Polsce, a wynikało to przede wszystkim z wyższego niż w poprzednich latach przyrostu naturalnego (1,1‰ w zachodniopomorskim i 0,9‰ w Polsce). Saldo migracji jest ujemne i nieco wyższe niż przeciętnie w innych regionach.

Wykres 1. Przyrost naturalny (lewy panel) oraz migracje (prawy panel) w województwie zachodniopomorskim w latach 2003-2008

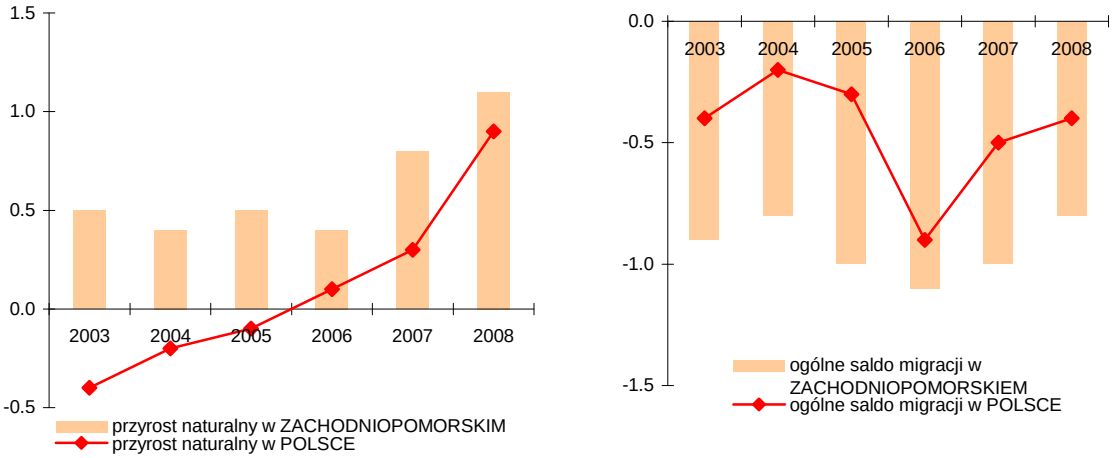

Oba wskaźniki przedstawiają wartość relatywną, odniesioną do 1000 mieszkańców.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2008 roku około 51,5% ludności województwa stanowiły kobiety i sytuacja pod tym względem była podobna do przeciętnej w kraju. Na 100 mężczyzn w województwie zachodniopomorskim przypadało 106 kobiet.

Niemal 69% ludności województwa zamieszkuje w miastach, podczas gdy przeciętnie w Polsce odsetek ten kształtuje się na poziomie 61%. Gęstość zaludnienia w województwie wynosi z kolei tylko

74 miesz./km^2, przy średniej w kraju 122 miesz./km^2. Duża część ludności województwa, około 1/3, skupia się w dwóch największych miastach regionu – Szczecinie i Koszalinie. Region zachodniopomorski charakteryzuje się niekorzystnym dla rynku pracy ukształtowaniem sieci osadniczej, charakteryzującej się znaczną liczbą małych i średnich miast, które nie potrafią stworzyć wystarczająco silnych i stabilnych rynków pracy. Co więcej, są one zwykle położone na obrzeżach województwa, podobnie jak duże centra miejskie (Szczecin i Koszalin), co znacznie komplikuje sprawę dojazdu do pracy do tych miast[1].

Struktura wieku ludności województwa przedstawiona została na wykresie 2. Pokazuje on, iż ludność województwa jest relatywnie młodsza niż przeciętnie rzecz biorąc ludność całego kraju. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem w 2008 roku był wyraźnie niższy i wynosił 16,2% w Polsce i 15,0% w województwie zachodniopomorskim. Współczynnik obciążenia demograficznego w 2008 roku kształtował się na najniższym w Polsce poziomie i wyniósł 51,7 (przeciętnie w Polsce był on o 3,4 punktu wyższy, a niektórych województwach był bliski 60). Podobnie jak w całej Polsce, ludność województwa podlega jednak procesowi starzenia się, maleje również udział dzieci w wieku 0-14 lat w populacji ogółem.

Wykres 2. Struktura ludności województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 1995 i 2008 roku(w %)

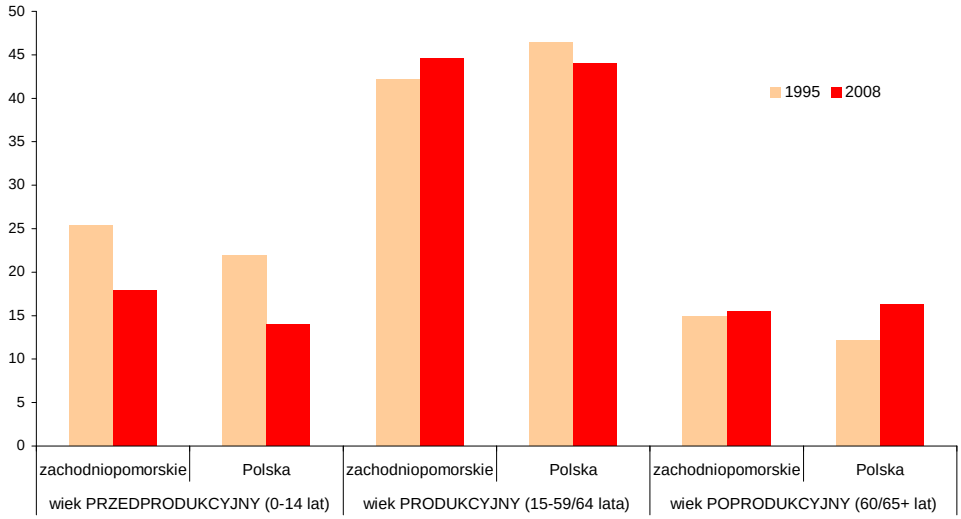

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W poniższej tabeli przedstawiono podstawowe informacje o ludności w poszczególnych powiatach województwa zachodniopomorskiego. Dane te pokazują wewnętrzne zróżnicowanie tej jednostki terytorialnej. Szczególnie ciekawy jest powiat policki, który wyróżnia się zdecydowanie na tle pozostałych wysokim przyrostem naturalnym, bardzo wysokim dodatnim saldem migracji i bardzo niskim wskaźnikiem obciążenia demograficznego. Uwidacznia się również dosyć wyraźnie podział między obszarami typowo miejskimi i wiejskimi. Te pierwsze charakteryzują się nieco starszą strukturą ludności, te drugie zaś, zwłaszcza powiaty o peryferyjnym położeniu, doświadczają znacznego odpływu ludności.

III. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA

W ostatnich latach liczba osób aktywnych zawodowo w Polsce systematycznie malała, choć niemal w całej Europie można było obserwować zupełnie przeciwny trend. Szczególnie duży spadek dotyczył

[1] *Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013*, s. 10-15.

obszarów wiejskich i było to głównie efektem przemian gospodarczych, które zaowocowały spadkiem zatrudnienia w rolnictwie, a także wzrostem aspiracji edukacyjnych ludności wiejskiej. Zmiany te widoczne są również w województwie zachodniopomorskim.

Tabela 1. Podstawowa charakterystyka ludności województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku

	ludność ogółem	przyrost naturalny na 1000 osób	saldo migracji ogółem na 1000 osób *	liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	wskaźnik obciążenia demograficznego	udział 0-14 lat w ludności ogółem	udział ludności w wieku 60/65+ w ludności ogółem	udział ludności zamieszkałej w miastach
Podregion koszaliński	591 693	1.0	-2.5	106	52.9	15.7	14.7	61.7
Powiat białogardzki	48 297	1.7	-1.0	105	54.8	16.9	14.1	62.5
Powiat drawski	57 523	b.d.	6.7	105	52.5	16.3	13.9	61.9
Powiat kołobrzeski	76 772	1.2	3.6	108	52.5	15.3	14.9	58.5
Powiat koszaliński	64 681	1.9	2.7	101	51.1	17.2	12.1	21.5
Powiat sławieński	57 390	2.4	-3.7	104	55.4	17.0	14.0	47.5
Powiat szczecinecki	77 004	0.5	-2.5	106	56.1	16.4	14.8	63.4
Powiat świdwiński	48 571	1.8	-8.2	104	53.4	16.0	14.3	49.6
Powiat wałecki	54 309	1.3	-5.0	106	53.2	16.8	13.6	60.6
Powiat m.Koszalin	107 146	-0.3	-3.9	111	50.1	12.5	17.7	100.0
Podregion stargardzki	375 056	1.7	-3.0	103	52.7	16.3	14.1	56.2
Powiat choszczeński	49 779	1.6	-5.6	101	53.7	16.5	14.1	48.0
Powiat gryficki	60 655	1.5	-3.0	103	52.2	16.7	13.4	50.9
Powiat myśliborski	67 210	1.0	-2.1	103	52.7	16.1	14.2	59.2
Powiat pyrzycki	40 002	1.5	-2.9	101	54.4	16.5	14.5	42.3
Powiat stargardzki	119 248	2.0	-2.0	105	51.0	15.8	13.8	66.4
Powiat łobeski	38 162	2.8	-4.2	104	55.5	16.7	15.1	52.6
Podregion m. Szczecin	406 941	-0.5	-1.7	111	50.9	12.7	17.9	100.0
Podregion szczeciński	319 267	2.6	4.8	104	49.4	16.1	13.0	56.9
Powiat goleniowski	79 588	2.7	2.8	104	52.0	17.1	13.0	53.2
Powiat gryfiński	83 093	2.9	-1.5	102	51.3	16.7	13.0	45.4
Powiat kamieński	47 820	0.6	0.2	105	50.0	15.1	14.2	52.9
Powiat policki	67 937	5.7	20.9	103	44.1	17.0	9.6	52.1
Powiat m. Świnoujście	40 829	-1.1	1.9	107	49.3	12.6	16.9	100.0
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 692 957	1.1	-1.0	106	51.7	15.2	15.0	68.8
POLSKA	38 135 876	0.9	-0.4	107	55.1	15.3	16.2	61.1

* Dane z 2007 roku.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

W 2008 roku około 626 tys. osób w wieku 15 lat i więcej było aktywnych zawodowo na terenie województwa zachodniopomorskiego. Było to o 130 tys. osób mniej niż na początku lat 90-tych, co oznacza relatywny spadek aż o 17,2%. W żadnym innym województwie nie zanotowano aż tak dużego spadku realnych zasobów pracy, choć niewiele lepszą sytuację można było odnotować w sąsiadującym woj. kujawsko-pomorskim (spadek o 15,3%). Przeciętnie w Polsce liczba aktywnych zawodowo zmalała o około 3%.

Województwo zachodniopomorskie cechuje się więc ponadprzeciętnie niską aktywnością zawodową. Szczególnie w kilku ostatnich latach nastąpił duży spadek liczby aktywnych zawodowo, co przełożyło

się również na wyraźne zmniejszenie się stopy aktywności ekonomicznej ludności. Wskutek tych procesów województwo zachodniopomorskie charakteryzuje się w tej chwili najniższą spośród wszystkich jednostek aktywnością ekonomiczną. W Polsce w 2008 roku wskaźnik ten wynosił 54,2%, zaś w województwie zachodniopomorskim był on o około 4 pkt. proc. niższy.

Aktywność ekonomiczna jest bardzo zróżnicowana, jeżeli spojrzymy na nią przez pryzmat podstawowych cech społeczno-demograficznych. W szczególności, duże dysproporcje występują między sytuacją na rynku pracy kobiet i mężczyzn. W 2008 roku stopa aktywności mężczyzn wynosiła bowiem 58,7% i była wyższa o 15,4 pkt. proc. od stopy policzonej dla kobiet. Dla Polski wskaźniki te kształtowały się na nieco wyższym poziomie, ale różnica była bardzo podobna (odpowiednio 62,7%, 46,6% i 16,1 pkt. proc.).

Wykres 3. Liczba osób aktywnych zawodowo (lewy panel, w tys.) oraz dynamika liczby aktywnych (prawy panel, w %) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce w latach 1992-2008

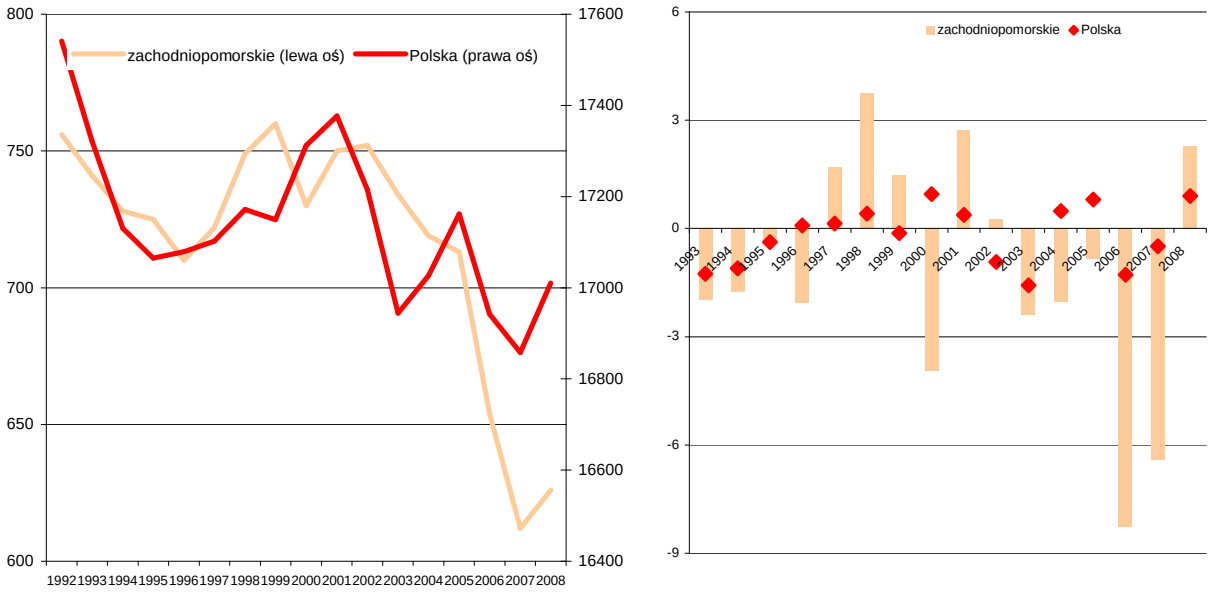

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Wykres 4. Stopa aktywności zawodowej ludności w wieku 15 lat i więcej w województwie zachodniopomorskim w latach 1992-2008 (w %)

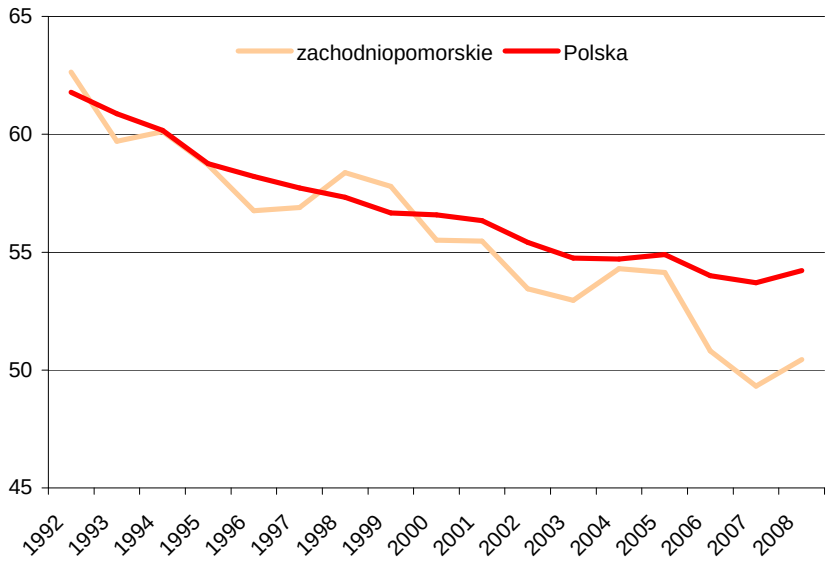

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Aktywność jest również zróżnicowana pod względem wieku. Najwyższą stopę aktywności zanotowano w 2008 roku w grupie osób w wieku 25-44 lata. Wyniosła ona 82,7% przy stopie aktywności na poziomie 85,8% przeciętnie w skali kraju. W województwie zachodniopomorskim wyraźnie niższe niż średnio są wskaźniki dla osób w młodym wieku (15-24 lata) – zaledwie co czwarta taka osoba zasila zasoby siły roboczej w województwie zachodniopomorskim, podczas gdy w Polsce jest to jedna na trzy osoby. W przypadku osób w wieku 45-64 lata stopa aktywności wyniosła 54,3%.

Niska aktywność zawodowa w województwie wynika przede wszystkim z wyraźnie niższej aktywności ludności zamieszkującej obszary wiejskie. O ile przeciętnie w Polsce aktywność na obu obszarach w 2008 roku była niemal identyczna (stopa aktywności w miastach wynosiła 54,1%, zaś na obszarach wiejskich – 54,5%), tak w województwie zachodniopomorskim różnica między wskaźnikami była równa niemal 6 pkt. proc. (odpowiednio 52,3% oraz 46,5%). Jednocześnie mieszkańcy wsi w regionie byli znacznie mniej aktywni niż wskazuje na to przeciętna wielkość w kraju – różnica wynosi ponad 8 pkt. proc. Ważne wydaje się być także to, że mieszkańcy miast do 10 tys. mieszkańców charakteryzują niemal tak samo niską aktywnością jak mieszkańcy wsi w województwie (47,4%), co w porównaniu ze średnią krajową również stanowi marny wynik (różnica niemal 6 pkt. proc.).

IV. POPYT NA PRACĘ

Województwo zachodniopomorskie należy do grupy nielicznych obszarów, w których liczba pracujących wyraźnie zmalała w stosunku do początku lat 90-tych. Ubytek wyniósł około 56 tys. osób, podczas gdy przeciętnie w Polsce liczba pracujących rosła z roku na rok o około 0,3%, w efekcie czego w 2008 roku zanotowano o około 620 tys. osób pracujących więcej niż w 1992 roku.

Wykres 5. Liczba pracujących (lewy panel, w tys.) oraz dynamika liczby pracujących (prawy panel, w %) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce w latach 1992-2008

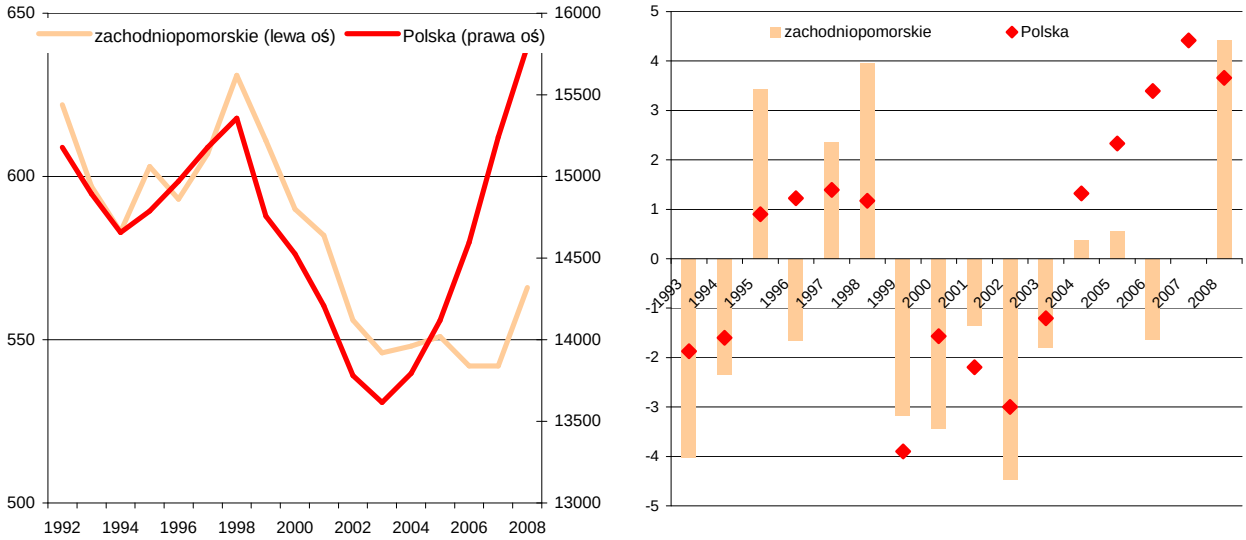

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Analizując dane dotyczące liczby pracujących i ich dynamiki w województwie zachodniopomorskim na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat można dojść do wniosku, iż tamtejszy rynek pracy jest rynkiem typowo stagnacyjnym. Oprócz ujemnej przeciętnej dynamiki liczby pracujących charakteryzuje się on także niewielką dyspersją, co świadczy o tym, że relatywnie rzadko obserwowaliśmy jakieś odstępstwa od spadkowego trendu w kształtowaniu się analizowanych wielkości. I rzeczywiście w województwie zachodniopomorskim tylko w 4 z 15 omawianych latach wystąpił wyraźny wzrost liczby pracujących. Podobną sytuację można było obserwować w województwie kujawsko-pomorskim.

Powyższy wykres pokazuje również, iż w województwie zachodniopomorskim prawdopodobnie w bardzo niewielkim stopniu antycypowany był wzrost gospodarczy obserwowany w Polsce w latach 2005-2007. Jedynie rok 2008 przyniósł pewien wzrost w liczbie pracujących, ale na tle dużej dynamiki obserwowanej w Polsce nie jest to z pewnością zadowalający wynik. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być mała elastyczność zachodniopomorskiego rynku pracy, który z dużym opóźnieniem reaguje na zmiany w koniunkturze gospodarczej.

Wykres 6. Przeciętna dynamika liczby pracujących w poszczególnych województwach Polski w latach 1992-2008 (w %)

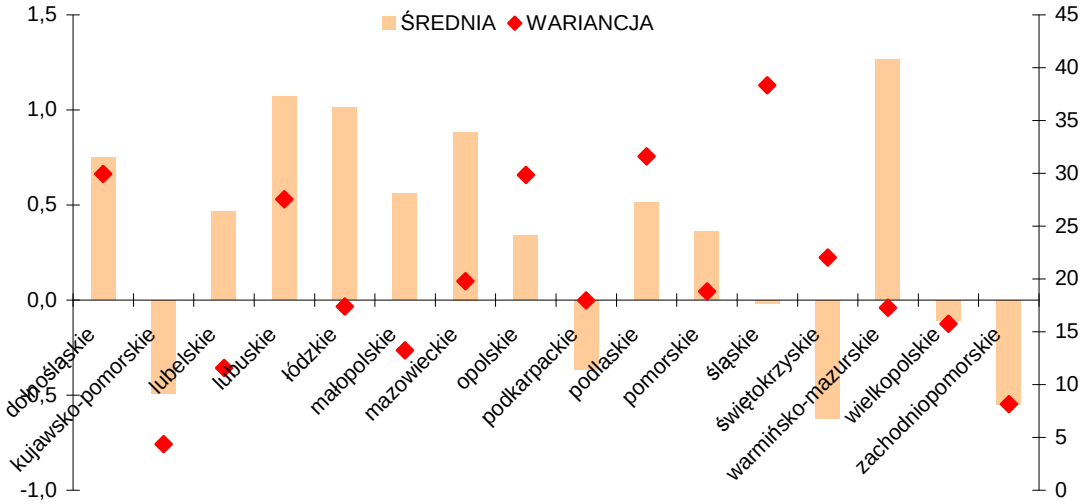

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

W 2008 roku w województwie zachodniopomorskim pracowało 566 tys. osób, z czego 45,1% stanowiły kobiety. Wskaźnik zatrudnienia w województwie wyniósł 45,6% i był on niższy niż przeciętnie w całej Polsce o niemal 5 pkt. proc., co jednocześnie uplasowało województwo na ostatnim miejscu w kraju.

Podobnie jak w przypadku aktywności ekonomicznej, występują duże różnice w wynikach osiąganych przez kobiety i mężczyzn. W 2008 roku około 58,6% mężczyzn w wieku produkcyjnym posiadało pracę, zaś wśród kobiet odsetek ten wynosił 42,9%. W stosunku do przeciętnych wskaźników obliczonych dla całego kraju większy dystans występuje we wskaźnikach zatrudnienia mężczyzn niż kobiet.

Tak jak już wcześniej zauważono, osoby młode na regionalnym rynku pracy borykają się ze względnie większymi problemami. Wskaźnik zatrudnienia w grupie w wieku 15-24 lata wyniósł w 2008 roku zaledwie 20,9% i był prawie o 6,5 pkt. proc. niższy niż średnia krajowa. Osoby które wkroczyły w wiek niemobilny (45-64 lata) charakteryzują się z kolei wskaźnikiem na poziomie 49,3% (w Polsce – 53,8%).

Wskaźnik zatrudnienia wykazuje duże dysproporcje między różnymi poziomami wykształcenia. Sytuacja w województwie jest najbardziej zbliżona w stosunku do średniej krajowej dla osób posiadających wyższy poziom wykształcenia (odpowiednio 75,9% i 77% w 2008 roku). Relatywnie niewielkie różnice występują również dla osób posiadających co najwyżej wykształcenie gimnazjalne (odpowiednio 19,1% i 20,3% w 2008 roku). Natomiast osoby z wykształceniem zawodowym, zarówno zasadniczym, jak i średnim (w tym policealnym), wyraźnie już rzadziej niż przeciętnie w Polsce posiadają pracę (wskaźnik zatrudnienia wynosił około 55-57% i był niższy o około 4-5 pkt. proc. niż w kraju). Może to świadczyć o występowaniu niedopasowań kwalifikacyjnych na regionalnym rynku pracy. Ponadprzeciętnie niski wskaźnik występuje także dla osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, który w 2008 roku kształtował się na poziomie 35,2% w województwie zachodniopomorskim, przy średniej w Polsce równej 41,2%.

Wykres 7. Wskaźnik zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim w latach 1992-2008 (w %)

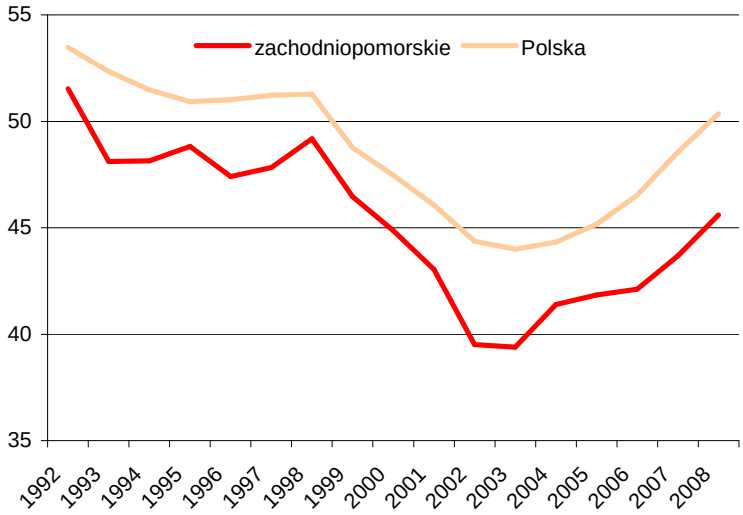

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Potwierdza się również wcześniejszy wniosek o trudnej sytuacji na wiejskich rynkach pracy w województwie. O ile wskaźnik zatrudnienia w miastach zachodniopomorskiego w 2008 roku był tylko o 2,4 pkt. proc. niższy niż przeciętnie w kraju, tak wskaźnik dla obszarów wiejskich wyniósł zaledwie 40,6% i był aż o 10,1 pkt. proc. niższy niż przeciętnie w całej Polsce. Ciężka sytuacja występuje również w małych miasteczkach, których liczba mieszkańców nie przekracza 10 tys. osób. W 2008 roku wskaźnik zatrudnienia w tej klasie miejscowości był nawet niższy niż na terenach wiejskich i wyniósł zaledwie 39,7%, co oznacza, że był jednocześnie niższy o 8,4 pkt. proc. niż przeciętny wskaźnik w kraju.

W ramach podziału na sektory ekonomiczne, struktura pracujących zmienia się wraz z postępującą restrukturyzacją. Udział osób zatrudnionych w rolnictwie w ogóle pracujących w całej Polsce spadł, zgodnie z danymi BAEL, z 22,6% w 1995 r. do 14,0% w 2008 roku. Województwo zachodniopomorskie cechuje się natomiast wyraźnie niższym udziałem tego sektora w zatrudnieniu – w 1995 roku było to 12,7%, zaś w 2008 roku – już tylko 6,2%. Wynika to z odmiennych w stosunku do województw wschodnich charakterystyk sektora rolnego (wielkoobszarowe gospodarstwa oparte o pracę najemną, w przeszłości silnie związane z rolnictwem kolektywnym). Jednocześnie udział sektora usług w zatrudnieniu jest wyraźnie wyższy niż przeciętnie w kraju – w 2008 roku niemal 2/3 pracujących skupiało się w tym sektorze, podczas gdy przeciętnie w Polsce było to o 9 pkt. proc. mniej.

Struktura pracujących według statusu zatrudnienia w województwie kształtuje się nieco odmiennie niż przeciętna struktura zatrudnienia w całym kraju. Około 466 tys. osób w 2008 roku pracowało w charakterze pracowników najemnych w analizowanej jednostce terytorialnej, co stanowiło prawie 83% wszystkich pracujących i jednocześnie było to niemal o 6 pkt. proc. więcej niż średnia w kraju (77%). Z kolei około 86 tys. osób pracowało na własnych rachunek, co stanowiło 15,3% ogółu zatrudnionych. Wydaje się więc, że mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego wyraźnie rzadziej prowadzą własną działalność gospodarczą, gdyż dla Polski odpowiedni wskaźnik wyniósł 18,9%. Aby jednak rzetelnie ocenić przedsiębiorczość ludności w województwie należy spojrzeć jeszcze na sektor prowadzonej działalności. Przeciętnie w Polsce połowa samozatrudnionych pracuje bowiem w rolnictwie, najczęściej w indywidualnych rodzinnych gospodarstwach rolnych, stąd faktyczny udział

osób prowadzących działalność gospodarczą poza rolnictwem wyniósł w 2008 roku 9,8%. Dla województwa zachodniopomorskiego ten odsetek był natomiast wyraźnie wyższy i wynosił 12,6%.

Wykres 8. Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych w województwie zachodniopomorskim (lewy panel) i przeciętnie w Polsce (prawy panel) w 2008 roku

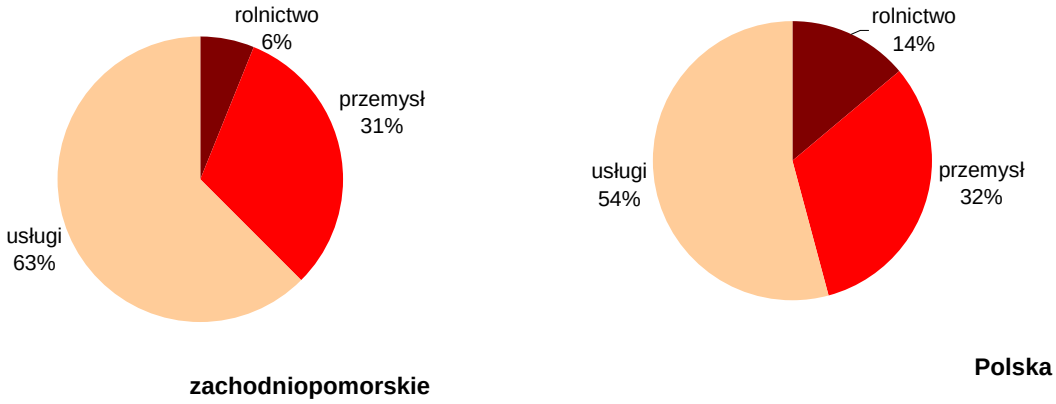

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BAEL.

W województwie zachodniopomorskim nieco częściej niż przeciętnie można spotkać osoby zatrudnione w sektorze publicznym. W 2008 roku około 34,5% ogółu pracujących deklarowało, że własność firmy bądź instytucji, w której pracują jest publiczna (w Polsce było to 27,1%).

V. BEZROBOCIE

Podobnie jak w całej Polsce, liczba bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim zmalała znacząco w ostatnich trzech latach. Jeszcze w 2005 roku było to 162 tys. osób, podczas gdy w 2008 roku liczba ta była mniejsza o 102 tys., a więc zmalała niemal o 2/3. Dane odnoszące się do bezrobocia ekonomicznego pochodzące z BAEL pokazują także, iż w stosunku do 1992 roku liczba bezrobotnych zmniejszyła się o około 74 tys. osób, co stanowi spadek rzędu 55%, nieco większy niż przeciętny w całej Polsce (48,7%).

Biorąc pod uwagę wcześniejszą analizę zmian w aktywności i zatrudnieniu należy uznać, iż to spadek bezrobocia był główną przyczyną zmniejszenia aktywności ekonomicznej na obszarze województwa, zwłaszcza w ostatnich kilku latach, nie wiązał się on bowiem z odpowiednim wzrostem zatrudnienia. Na tym ogólnym poziomie analizy trudno jednak ocenić skąd tak duża fala dezaktywizacji bezrobotnych. W dalszej części opracowania przedstawione zostaną dodatkowe informacje, które będą zmierzały do wyjaśnienia tego zjawiska.

Stopa bezrobocia ekonomicznego w województwie wyniosła 9,6% w 2008 roku i była on najwyższa w kraju przy średniej na poziomie 7,1%. Stopa bezrobocia kobiet była nieco wyższa niż stopa bezrobocia mężczyzn (odpowiednio 10,2% i 9,1%), ale różnice między nimi były niższe niż przeciętnie w kraju (odpowiednio 8,0% oraz 6,4%).

W 2008 roku stopa bezrobocia była tylko w niewielkim stopniu zróżnicowana jeżeli chodzi o miejsca zamieszkania – w miastach wynosiła 7,2%, zaś na obszarach wiejskich – 7,0%. W województwie zachodniopomorskim widoczne są z kolei znaczne dysproporcje, które idą jednak w parze z wcześniejszymi ustaleniami. Sytuacja na obszarach wiejskich jest więc wyraźnie gorsza i objawia się

to także poprzez wyższą stopę bezrobocia (12,2%, przy stopie bezrobocia na poziomie 8,3% na terenach zurbanizowanych, przy czym w miastach do 10 tys. mieszkańców przekracza 16%).

Wykres 9. Liczba bezrobotnych (lewy panel, w tys.) oraz dynamika liczby bezrobotnych (prawy panel, w %) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce w latach 1992-2008

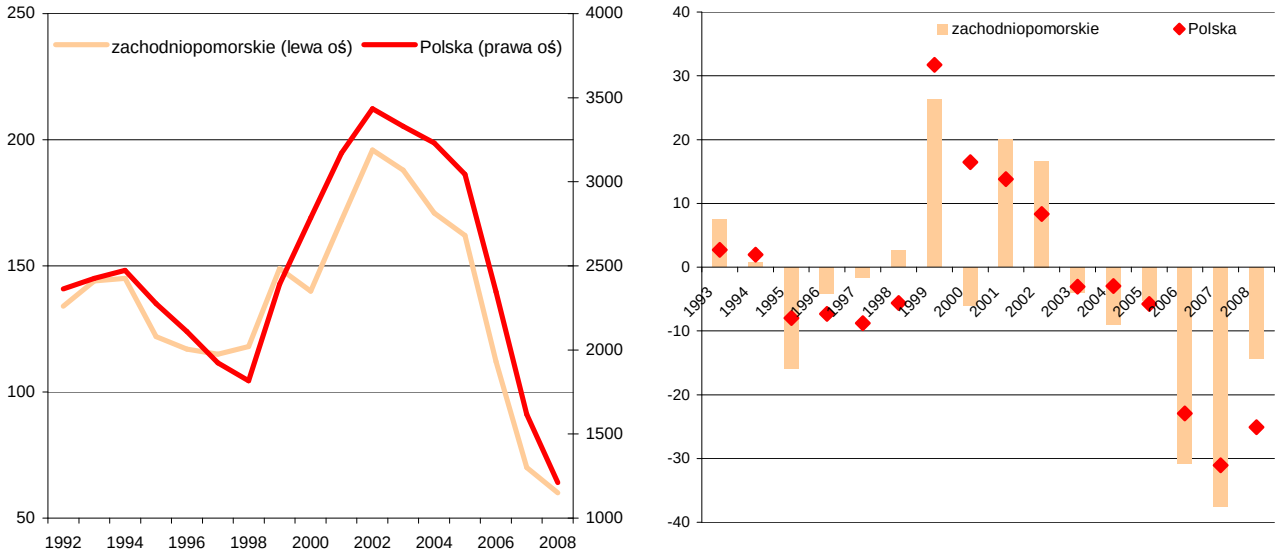

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Wykres 10. Przeciętna dynamika liczby bezrobotnych w poszczególnych województwach Polski w latach 1992-2008 (w %)

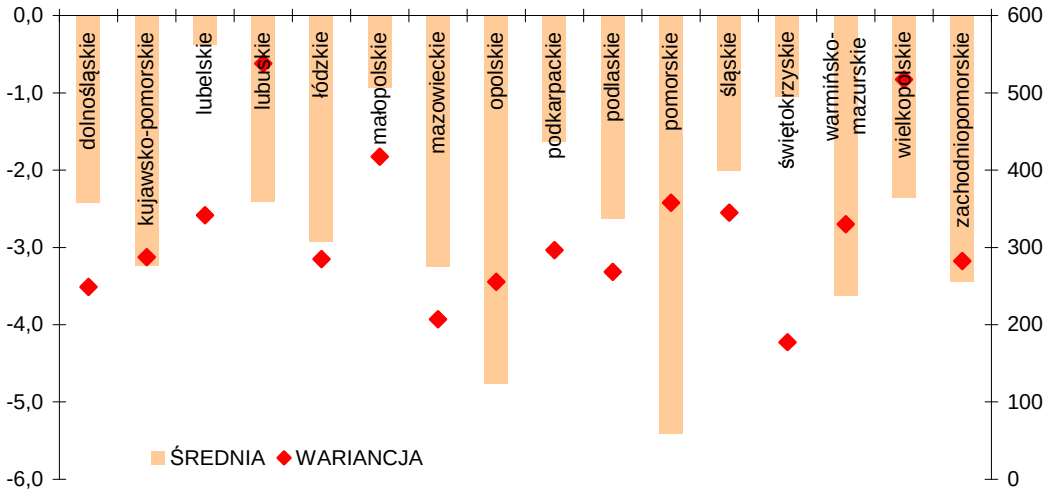

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Stopa bezrobocia w województwie zachodniopomorskim charakteryzuje się pewną specyfiką, jeżeli rozpatrzymy jej zróżnicowanie między poszczególnymi grupami wieku. Najwyższe wskaźniki obserwowane są wśród osób młodych, podobnie jak w całym kraju, i jest to zjawisko znane i obserwowane każdego roku i nie tylko w Polsce. Co więcej, jest to po części naturalne, gdyż młodzi ludzie wkraczając na rynek pracy potrzebują zwykle pewnego czasu na znalezienie sobie zatrudnienia. Nie jest natomiast zbyt rozpowszechnione w Polsce łączenie aktywności edukacyjnej z aktywnością ekonomiczną, co prawdopodobnie pozwalałoby na łatwiejsze odnalezienie się na rynku pracy po zakończeniu kształcenia. Tym samym stopa bezrobocia dla osób w wieku 15-24 lata

w województwie zachodniopomorskim wyniosła w 2008 roku 22,2% przy średniej w Polsce nieco przekraczającej 17%. Wskaźniki dla osób w wieku 25-44 lata kształtowały się w tym roku na poziomie 7,9% i 6,2% odpowiednio. Co jest najbardziej ciekawe z kolei, to wyraźnie wyższa stopa bezrobocia dla osób w wieku 45-64 lata w województwie zachodniopomorskim. Wyniosła ona aż 9,2% i była wyższa od przeciętnej w kraju o około 3,6 pkt. proc., ale była też wyższa niż stopa bezrobocia dla osób w wieku 25-44 lata, co nie jest sytuacją obserwowaną ogólnie rzecz biorąc w kraju. Ta specyfika wynika z dużej roli bezrobocia strukturalnego w tym regionie, które powstało po likwidacji PGR i drastycznemu ograniczeniu liczby miejsc pracy w rolnictwie i w powiązanych z nim firmach. Nie powstały w międzyczasie warunki do bardziej dynamicznego rozwoju innych dziedzin gospodarki oraz do przystosowania się osób, które pracę utraciły , do zaistnienia w nowych miejscach pracy.

Wykres 11. Stopa bezrobocia w województwie zachodniopomorskim w latach 1992-2008 (w %)

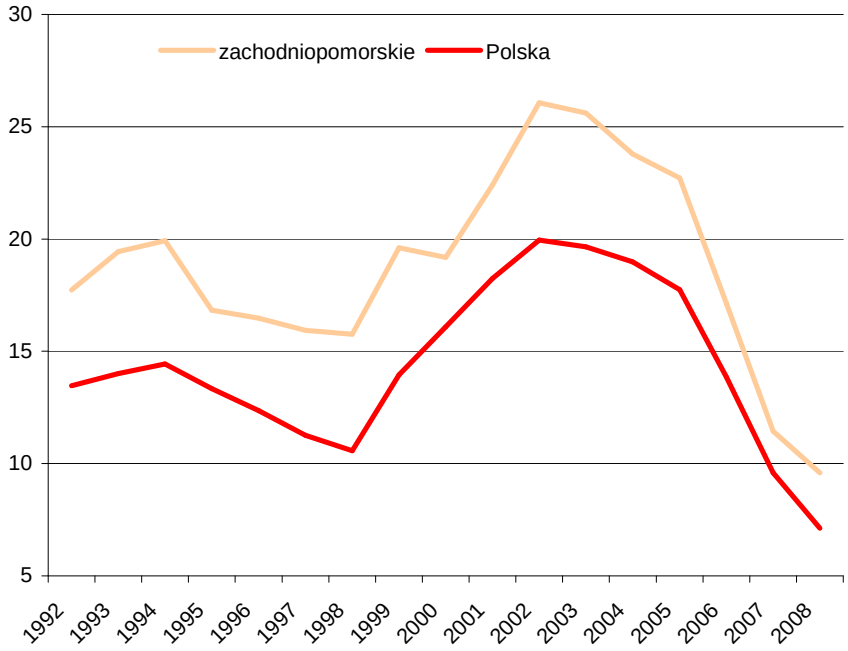

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Podobnie jak w przypadku zatrudnienia, najlepszą sytuacją na rynku pracy charakteryzują się osoby posiadające dyplom uczelni wyższej. W tym przypadku zaledwie 4% osób aktywnie poszukujących pracy nie może jej znaleźć. Jest to także odsetek bardzo zbliżony do przeciętnej w kraju, która wynosi 3,8%. Z kolei osoby z wykształceniem zawodowym, dla których jak już wspominano notowane są wyraźnie niższe niż średnio wskaźniki zatrudnienia, narażone są również na ponadprzeciętnie większe ryzyko trafienia do bezrobocia. Najgorsza sytuacja dotyczy jednak osób z najniższym poziomem wykształcenia. Stopa bezrobocia dla osób, które co najwyżej ukończyły gimnazjum wyniosła w 2008 roku 20% w zachodniopomorskim i 11,9% w Polsce.

W województwie zachodniopomorskim około 46,6% bezrobotnych (w sensie ekonomicznym) poszukiwało pracy przez 12 miesięcy bądź dłużej. Odpowiedni odsetek policzony dla całego kraju był niższy i wynosił 42,9%.

Analiza źródeł rekrutacji bezrobotnych pokazuje, iż wyraźnie rzadziej niż wskazuje na to przeciętna krajowa do bezrobocia trafiają osoby, które po raz pierwszy chcą podjąć pracę zawodową. Udział tego typu osób w ogóle bezrobotnych był aż o 5 pkt. proc. niższy w województwie zachodniopomorskim niż średnio w Polsce. Przy relatywnie wysokiej stopie bezrobocia osób młodych, oznaczać to może, iż

dosyć popularne wśród studentów i uczniów jest tzw. dorabianie. Stąd też być może nieco wyższy niż przeciętnie udział osób, które tracą pracę (*job losers*, 37,3% w 2008 roku). Ponad 1/3 bezrobotnych stanowią osoby chcące powrócić do pracy po przerwie. W województwie zachodniopomorskim relatywnie duży odsetek charakteryzuje także osoby, które zrezygnowały z pracy (*job leavers*, 11,9% w 2008 roku)

Poniżej zestawiono również podstawowe informacje dotyczące bezrobocia rejestrowanego.

Tabela 2. Źródła rekrutacji bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim na tle średniej krajowej w 2008 roku

	województwo zachodniopomorskie	Polska	relacja (1):(2)
	(1)	(2)	(3)
utrata pracy	37,3	33,4	1,12
rezygnacja z pracy	11,9	9,7	1,23
chęć powrotu do pracy po przerwie	35,6	36,3	0,98
chęć podjęcia pierwszej pracy w życiu	15,3	20,6	0,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Wykres 12. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych i stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim w latach 2000-2008 (stan pod koniec okresu sprawozdawczego)

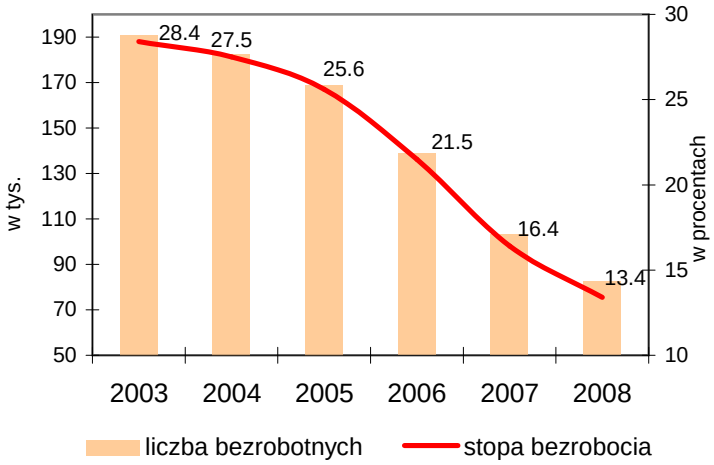

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 3. Podstawowa charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku

	liczba bezrobotnych	stopa bezrobocia	udział kobiet w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych (w %)	udział bezrobotnych zamieszkałych na wsi w ogóle zarejestrowanych (w %)	udział bezrobotnych uprawnionych do zasiłku w ogóle zarejestrowanych (w %)	udział bezrobotnych uprzednio pracujących zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy w ogóle zarejestrowanych (w %)
Podregion koszaliński	36 854	17,1	56,2	48,1	22,6	2,1
Powiat białogardzki	5 196	28,4	47,8	46,1	19,9	4,9
Powiat drawski	4 767	23,9	53,8	42,8	27,1	2,1
Powiat kołobrzeski	2 921	9,6	56,2	55,2	15,8	3,0
Powiat koszaliński	4 225	21,6	60,5	80,2	24,5	2,2
Powiat sławieński	2 921	15,7	57,8	50,9	26,3	2,1
Powiat szczecinecki	6 483	23,3	59,9	49,0	23,2	0,6
Powiat świdwiński	3 706	23,2	54,5	59,6	28,5	1,5
Powiat wałecki	2 755	16,2	66,0	51,4	21,3	0,1
Powiat m. Koszalin	3 880	8,2	52,8	0,0	15,2	2,2
Podregion stargardzki	21 805	18,6	59,3	52,4	21,7	1,2
Powiat choszczeński	3 257	22,4	55,4	62,1	22,7	3,0
Powiat gryficki	4 946	22,8	57,3	55,7	23,0	0,5
Powiat myśliborski	3 006	13,4	62,0	45,4	22,0	1,4
Powiat pyrzycki	2 774	22,0	59,3	60,8	16,0	1,6
Powiat stargardzki	5 242	14,9	62,6	40,7	21,3	0,5
Powiat łobeski	2 580	23,9	58,5	56,6	24,3	0,9
Podregion m. Szczecin	7 394	4,2	54,6	0,0	14,3	0,3
Podregion szczeciński	16 467	15,5	62,0	49,0	18,4	1,9
Powiat goleniowski	4 172	15,0	61,3	49,4	24,2	3,7
Powiat gryfiński	4 410	17,8	62,6	62,3	15,7	1,3
Powiat kamieński	3 716	23,1	62,6	55,2	17,9	1,0
Powiat policki	2 963	12,8	62,8	41,1	16,2	1,8
Powiat m. Świnoujście	1 206	8,1	58,8	0,0	14,8	0,7
ZACHODNIOPOMORSKIE	82 520	13,4	58,0	45,1	20,8	1,7
POLSKA	1 473 752	9,5	56,6	45,5	18,4	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

VI. BIERNI ZAWODOWO

Liczba biernych zawodowo w województwie zachodniopomorskim, podobnie zresztą jak w przypadku całej Polski, bardzo szybko rosła od początku lat 90-tych aż do 2002 roku. Na wzrost ten złożyło się wiele czynników. Jednym z nich była z pewnością prowadzona polityka dezaktywizacyjna i szeroka dostępność różnych świadczeń socjalnych, które umożliwiały przedwczesne opuszczanie rynku pracy. Ich rola wydaje się być o tyle istotna, iż w 2002 roku podjęto się pierwszych prób ograniczenia dostępnych świadczeń i zaprzestano przyznawania zasiłków przedemerytalnych. Od tego roku obserwujemy pewną stabilizację w kształtowaniu się omawianych wielkości, a w 2008 roku liczba biernych zawodowo nawet zmalała.

Łącznie w 2008 roku w województwie zachodniopomorskim było 615 tys. osób nieaktywnych, o około 160 tys. osób więcej niż w 1992 roku. Relatywny wzrost grupy nieaktywnych zawodowo nie był jednak tak duży jak w innych regionach (36,4% przy 65,1% w województwie świętokrzyskim i 68,4% w woj. podkarpackim z jednej strony oraz 8,1% w województwie wielkopolskim z drugiej). W 2008 roku bierni zawodowo stanowili niemal połowę (49,6%) całej populacji w wieku 15 lat i więcej zamieszkującej województwo zachodniopomorskie. Odsetek ten był nieco wyższy niż przeciętny w kraju (45,8%).

Wykres 13. Liczba biernych zawodowo (lewy panel, w tys.) oraz dynamika liczby biernych (prawy panel, w %) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce w latach 1992-2008

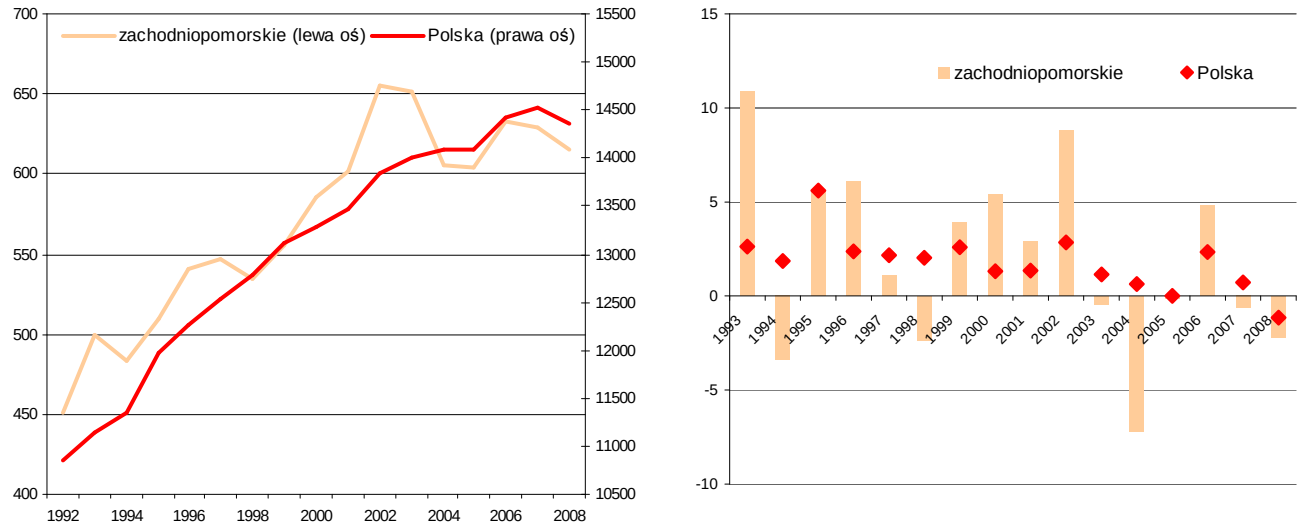

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Struktura biernych zawodowo według wieku wygląda dość podobnie w kraju i w regionie. W województwie zachodniopomorskim nieco mniejszy jednak udział notują skrajne grupy wieku, zaś ponadprzeciętnie większe znaczenie ma grupa osób, które ukończyły 25 lat i nie przekroczyły jeszcze 65. roku życia. W szczególności, wydaje się że na analizowanym obszarze dużo częściej dezaktywizują się osoby w wieku przedemerytalnym, które stanowiły w 2008 roku około 1/3 liczby biernych.

Nie ma również dużych nierówności jeżeli chodzi o strukturę biernych zawodowo według posiadanego przez nich poziomu wykształcenia. Jedynie osoby, które ukończyły liceum ogólnokształcące są wyraźnie częściej nieaktywne zawodowo w regionie.

Wykres 14. Przeciętna dynamika liczby biernych w poszczególnych województwach Polski w latach 1992-2008 (w %)

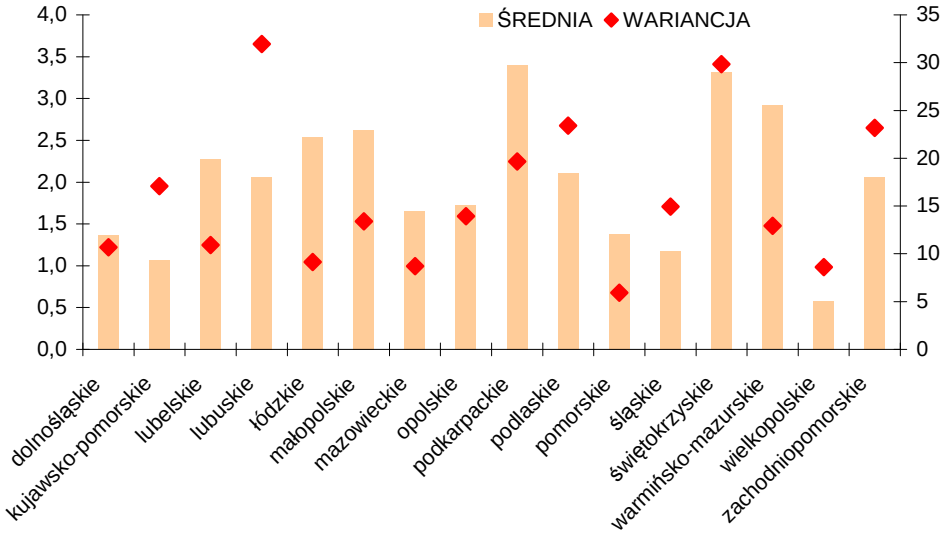

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Największy udział w ludności nieaktywnej ekonomicznie w województwie zachodniopomorskim mają mieszkańcy wsi (około 1/3), ale jest to wyraźnie mniej niż ogólnie w skali całej Polski. Natomiast udział biernych w populacji niewielkich miast, zwłaszcza tych, których liczba mieszkańców przekracza 10 tys., ale jest też niższa od 100 tys. osób, jest ponadprzeciętnie wysoki. Na terenach tradycyjnego rolnictwa mniejsze miasta stanowią zaplecze obsługi rolnictwa i przede wszystkim ludności w nim pracującej. Na terenach popegeerowskich ta funkcja została wyeliminowana, co prowadziło do braku zajęć zarobkowych dla części ludności małych miast a w efekcie do wysokiego tam bezrobocia i wysokiej bierności.

Tabela 4. Podstawowa charakterystyka ludności biernej zawodowo w województwie zachodniopomorskim na tle średniej krajowej w 2008 roku

	województwo zachodniopomorskie	Polska	relacja (1):(2)
	(1)	(2)	(3)
Płeć			
mężczyźni	39,5	38,6	1,02
kobiety	60,5	61,4	0,99
Wiek			
15-24	23,9	25,2	0,95
25-44	11,2	10,6	1,06
45-64	32,5	30,4	1,07
65+	32,4	33,8	0,96
Wykształcenie			
wyższe	6,5	6,7	0,98
średnie zawodowe i policealne	16,4	16,8	0,98
średnie ogólnokształcące	14,2	12,5	1,14
zasadnicze zawodowe	18,1	19,8	0,91
gimnazjalne i poniżej	44,8	44,2	1,01
Miejsce zamieszkania			
wieś	33,7	37,6	0,89

miasta do 10 tys.	6,7	6,3	1,05
miasta 10-99 tys.	30,7	26,4	1,17
miasta powyżej 100 tys.	28,9	29,7	0,98

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Na podstawie BAEL możliwe jest ustalenie głównych przyczyn bierności ekonomicznej ludności. Przedstawiono je w poniższej tabeli. Największy udział w bierności mają osoby będące na emeryturze – w województwie zachodniopomorskim stanowią aż 39,7% ogółu nieaktywnych. Jest to jednak nieco niższa wartość niż średnia w Polsce, co prawdopodobnie wynika z nieco młodszej struktury ludności w województwie, o czym była już wcześniej mowa. Zgodnie z oczekiwaniami, koleją istotną grupę stanowią osoby nieaktywne z powodu niezakończonej edukacji – w Polsce przeciętnie rzecz biorąc jest to około 24% biernych, zaś w województwie zachodniopomorskim niecałe 22%. Ponadprzeciętnie duży udział w strukturze biernych zawodowo województwa mają natomiast osoby sprawujące funkcje opiekuńcze. Istotne różnice widoczne są również w przypadku niepełnosprawności i choroby.

Tabela 5. Ludność bierna zawodowo według przyczyn nieposzukiwania pracy w województwie zachodniopomorskim na tle średniej krajowej w 2008 roku

	województwo zachodniopomorskie	Polska	relacja (1):(2)
	(1)	(2)	(3)
jestem przekonany, że nie znajdę odpowiedniej pracy	1,6	1,7	0,99
wyczerpałem wszystkie możliwości znalezienia pracy	2,3	1,2	1,87
uczę się, uzupełniam kwalifikacje	21,7	23,6	0,92
opiekuję się dziećmi lub innymi osobami	6,4	5,4	1,19
inne powody osobiste, rodzinne	5,8	5,8	1,00
emerytura	39,7	42,0	0,95
choroba, niepełnosprawność	19,4	16,7	1,16
powrót do pracy po przerwie	0,0	0,1	0,00
inne przyczyny	3,0	3,6	0,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

VII. PRZEPŁYWY NA RYNKU PRACY

Analiza przepływów na rynku pracy przeprowadzona została na podstawie danych BAEL połączonych w panele. Dane te należy interpretować z dużą ostrożnością z uwagi na pojawiające się problemy z reprezentatywnością. Niemniej jednak przedstawione poniżej wykresy potwierdzają relatywną sztywność zachodniopomorskiego rynku pracy.

Należy przede wszystkim zauważyć, iż w województwie zachodniopomorskim wyraźnie wyższy jest udział osób, którym nie udaje się zmienić swojego położenia w ciągu roku. W szczególności około 54,1% osób, które w 2007 roku były bezrobotne pozostają nimi także rok później. Odsetek ten wyniósł 44,8% przeciętnie w skali kraju. Odpływy z bezrobocia w województwie zachodniopomorskim są więc dużo mniejsze niż przeciętnie w kraju, zwłaszcza w kierunku zatrudnienia. W 2007 roku przeciętnie co trzeci bezrobotny Polak znalazł pracę rok później, podczas gdy w województwie zachodniopomorskim zaledwie co piąty. Trzeba sobie zdawać sprawę, że to oznacza iż średni kalkulacyjny czas trwania bezrobocia w zachodniopomorskim wynosi aż 5 lat – jeśli nie występowałyby odpływy do bierności. Tak niewielkie odpływy do zatrudnienia tworzą presję na zaniechanie aktywności zawodowej. Następstwem jest relatywnie częsta dezaktywizacja bezrobotnych, którzy opuszczali zasoby siły roboczej (zaprzestając poszukiwań pracy) o około 3 pkt. proc. częściej niż przeciętny Polak. Małą

płynność rynku pracy w województwie pokazuje również analiza napływów do bezrobocia, które w przypadku Polski były również relatywnie nieco większe.

Wykres 15. Odpływy z bezrobocia (lewy panel) oraz napływy do bezrobocia (prawy panel) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce (przeciętnie, między odpowiednimi kwartałami 2007 i 2008 roku, w %)

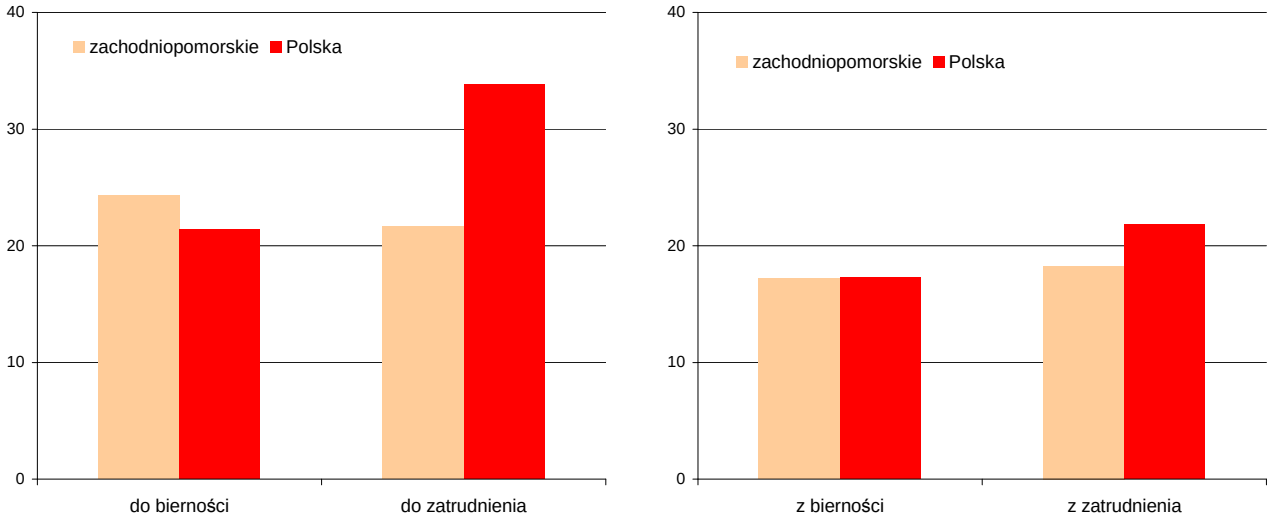

Na wykresie w lewym panelu przedstawiono odsetek osób przepływających ze stanu wyjściowego, zaś w prawym panelu odsetek osób napływających do stanu końcowego.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Jeżeli chodzi o analizę przepływów z bierności i zatrudnienia oraz przepływów do bierności bądź do zatrudnienia to nie pokazują już one tak dużych różnic. Widoczne są jednak kilkupunktowe dysproporcje, które wpasowują się w poprzednio stwierdzone zależności.

Wykres 16. Odpływy z zatrudnienia (lewy panel) oraz napływy do zatrudnienia (prawy panel) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce (przeciętnie, między odpowiednimi kwartałami 2007 i 2008 roku, w %)

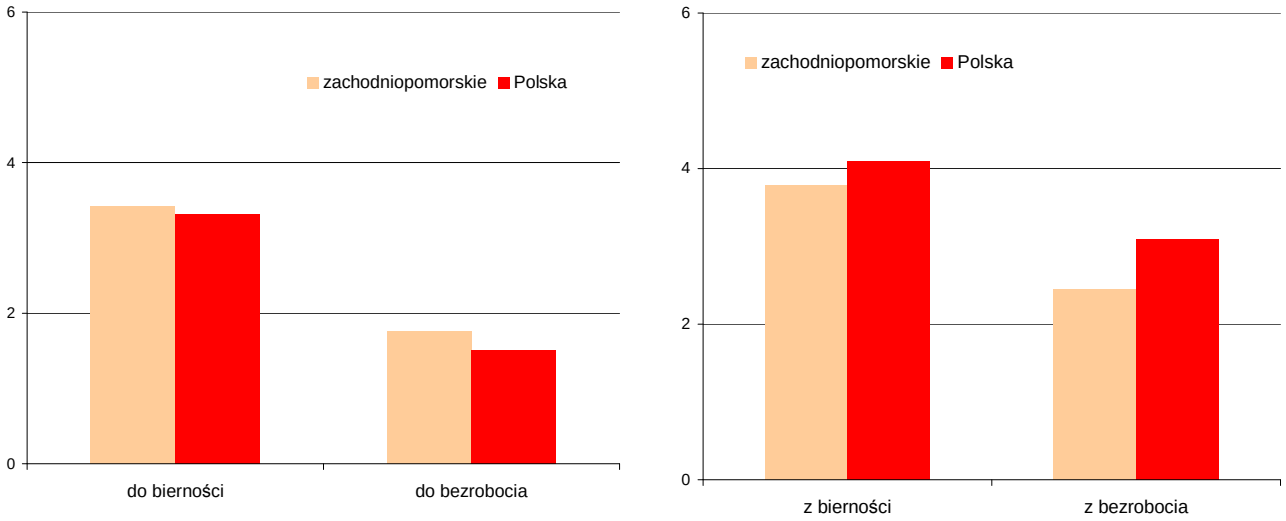

Na wykresie w lewym panelu przedstawiono odsetek osób przepływających ze stanu wyjściowego, zaś w prawym panelu odsetek osób napływających do stanu końcowego.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

Wykres 17. Odpływy z bierności (lewy panel) oraz napływy do bierności (prawy panel) w województwie zachodniopomorskim i w Polsce (przeciętnie, między odpowiednimi kwartałami 2007 i 2008 roku, w %)

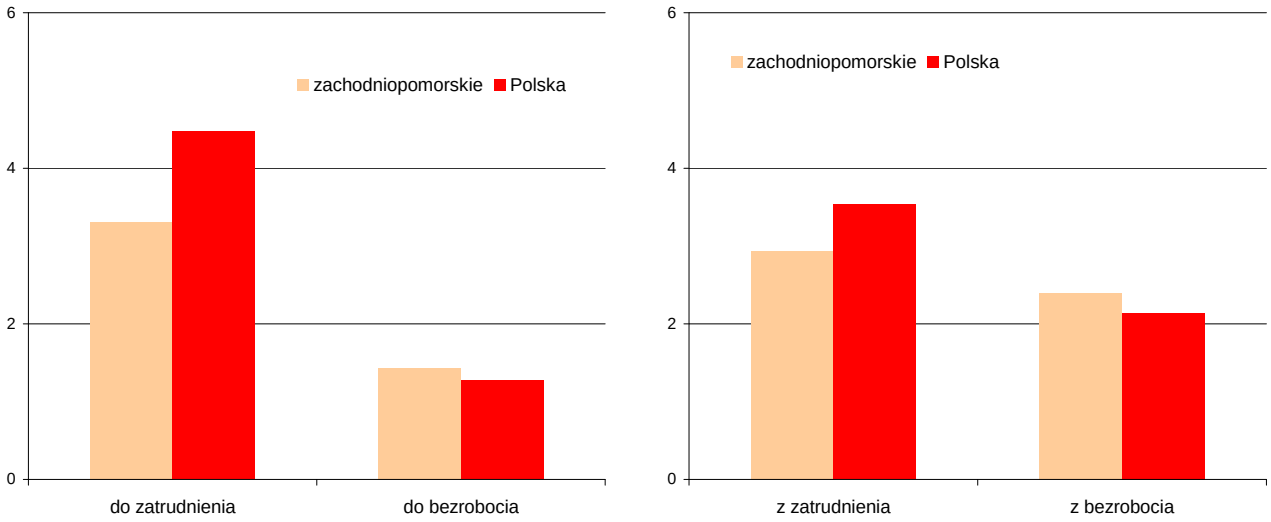

Na wykresie w lewym panelu przedstawiono odsetek osób przepływających ze stanu wyjściowego, zaś w prawym panelu odsetek osób napływających do stanu końcowego.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BAEL.

VIII. WYNAGRODZENIA

Przeciętna wysokość wynagrodzeń brutto w województwie zachodniopomorskim wyniosła w 2007 roku 2 615,83 zł i była niemal o 9% niższa niż przeciętna wysokość płac w Polsce. Najwyższe wynagrodzenia, przeciętnie rzecz biorąc, otrzymują mieszkańcy powiatu polickiego (o 16,0% więcej niż przeciętna w województwie), Szczecina (13,8%) oraz powiatu gryfińskiego (12,0%). Najniższe wynagrodzenia charakteryzują natomiast powiaty: świdwiński (79,4% średniej w województwie), pyrzycki (80,8%), sławieński i łobeski (81,2%).

Tabela 6. Przeciętne wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej w latach 2002-2007.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Podregion koszaliński	1 888,47	1 932,19	2 017,86	2 073,26	2 168,19	2 366,31
Powiat białogardzki	1 749,98	1 791,92	1 872,84	1 930,55	2 027,16	2 194,67
Powiat drawski	1 773,67	1 802,40	1 936,31	1 990,13	1 949,77	2 158,84
Powiat kołobrzeski	1 785,58	1 887,39	1 963,54	2 056,36	2 153,82	2 336,90
Powiat koszaliński	1 823,84	1 895,26	1 962,48	2 037,72	2 114,31	2 296,30
Powiat sławieński	1 700,50	1 736,90	1 759,59	1 773,70	1 856,78	2 124,21
Powiat szczecinecki	2 026,02	2 033,58	2 166,43	2 187,41	2 343,44	2 569,09
Powiat świdwiński	1 610,46	1 658,81	1 767,64	1 886,16	1 922,03	2 075,56
Powiat wałecki	1 711,76	1 815,76	1 945,07	2 017,06	2 131,65	2 383,47
Powiat m.Koszalin	2 078,06	2 103,25	2 169,24	2 219,75	2 352,94	2 534,90
Podregion stargardzki	1 791,78	1 844,20	1 915,75	1 978,40	2 045,17	2 228,18
Powiat choszczeński	1 728,19	1 768,20	1 874,45	1 912,19	2 027,08	2 228,60
Powiat gryficki	1 830,51	1 811,15	1 847,64	1 905,94	1 984,91	2 203,07
Powiat myśliborski	1 715,13	1 796,42	1 885,54	1 998,57	2 017,82	2 206,57
Powiat pyrzycki	1 834,18	1 894,85	1 915,58	1 918,41	2 013,60	2 112,50
Powiat stargardzki	1 862,91	1 933,49	2 013,39	2 056,89	2 130,66	2 322,96
Powiat łobeski	1 697,40	1 733,44	1 822,83	1 933,33	1 992,79	2 124,98

Podregion m. Szczecin	2 282,01	2 365,24	2 476,19	2 630,23	2 734,68	2 975,73
Podregion szczeciński	2 176,27	2 282,75	2 346,26	2 390,27	2 493,95	2 682,51
Powiat goleniowski	1 946,85	1 963,13	2 030,30	2 107,42	2 220,20	2 450,32
Powiat gryfiński	2 334,93	2 453,05	2 551,88	2 600,67	2 690,10	2 928,92
Powiat kamieński	1 848,97	1 914,69	1 940,03	1 983,01	2 068,45	2 209,45
Powiat policki	2 442,90	2 568,27	2 652,86	2 814,30	2 913,87	3 035,02
Powiat m. Świnoujście	2 005,51	2 241,77	2 281,32	2 319,39	2 472,34	2 666,05
ZACHODNIOPOMORSKIE	2 068,44	2 134,74	2 221,63	2 307,99	2 406,98	2 615,83
POLSKA	2 239,56	2 314,66	2 409,69	2 506,93	2 636,81	2 866,04

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

IX. PODSUMOWANIE

Główne problemy regionalnego rynku pracy, w świetle przeprowadzonej analizy, to:
→ trudna sytuacja na rynkach pracy na obszarach wiejskich i w małych miasteczkach;
→ sztywny, mało elastyczny rynek pracy;
→ niska aktywność i najgorsze wyniki spośród wszystkich województw;
→ duże zróżnicowanie wewnętrzne województwa;
→ największe problemy najmłodszych i najstarszych grup wieku;
→ prawdopodobnie znaczne niedopasowania kwalifikacyjne;
→ duży udział bezrobocia długookresowego.

Analiza porównawcza poprzednich badań

Biuro projektu: "Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji"
Wojewódzki Urząd Pracy ul. A. Mickiewicza 41, 71-383 Szczecin, Tel./fax (091)42 56 179
Filia WUP, ul. Słowiańska 15A, 75-846 Koszalin, Tel. (094) 344 50 19, fax (094) 344 50 28
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa w ramach Poddziałania 6.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

Autor:

Mgr Katarzyna Krok - Czyż

Analiza porównawcza badań tematycznych realizowanych w ramach regionalnego obserwatorium rynku pracy i edukacji

Bardzo obszernym kompendium wiedzy na temat zjawisk i procesów zachodzących na powiatowych i regionalnym rynku pracy w województwie zachodniopomorskim są raporty z badań zrealizowanych w ramach Zachodniopomorskiego Obserwatorium Rynku Pracy w WUP Szczecin począwszy od 2005 roku.

Źródłem podstawowych danych na temat bezrobocia jest raport pt „Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008[1]". Prezentuje on zestawienia następujących danych statystycznych począwszy od 1999 roku, a więc powołania powiatów, w podziale na struktury administracyjne: województwo, powiat i gmina: liczba bezrobotnych ogółem i z podziałem na płeć, liczba osób uprawnionych do pobierania zasiłku dla bezrobotnych ogółem i z podziałem na płeć, liczba osób bezrobotnych zamieszkujących tereny wiejskie ogółem i z podziałem na płeć, wskaźnik bezrobocia. (Dodatkowo zaprezentowano dane opisujące poszczególne gminy województwa pod względem struktury osób bezrobotnych w roku 2008.)

Z punktu widzenia celów badania ważnym źródłem informacji są raporty dotyczące sytuacji bezrobotnych w poszczególnych powiatach województwa zachodniopomorskiego realizowane przez WUP Szczecin za okres 2007 i 2008 roku[2]. Wcześniejsze raporty dotyczące sytuacji osób bezrobotnych przygotowane były zbiorczo dla obszaru całego województwa. W wymienionych wyżej raportach przedstawione zostały wyniki badań ankietowanych na grupie ponad 7900 bezrobotnych z rozbiciem na wszystkie powiaty województwa, a celem było zdiagnozowanie sytuacji społeczno – ekonomicznej osób bezrobotnych zamieszkałych na terenie województwa zachodniopomorskiego i opisanie populacji bezrobotnych we wszystkich powiatach oraz przyczyn pozostawania bez pracy . Pomocą był w tym zakresie przekrojowy raport przygotowany przez Zachodniopomorskie Obserwatorium Rynku Pracy na temat regionalnego rynku pracy oraz regionalnego środowiska gospodarczego[3]

Przy identyfikowaniu problemów poszczególnych powiatów zachodniopomorskiego wykorzystano także informacje na temat sytuacji przedsiębiorców zawartych w raportach pt: Sytuacja przedsiębiorców w powiatach woj. Zachodniopomorskiego w 2007 i 2008r[4]

Informacje kontekstowe i stanowiące uzupełnienie danych dotyczących samych bezrobotnych wykorzystano m.in. z opracowania dotyczącego analizy danych wtórnych wszystkich powiatów.[5]

Według wyników poprzednich badań prowadzonych wśród bezrobotnych z terenu zachodniopomorskiego należy stwierdzić, iż w skali województwa bezrobotni w większości to osoby o niskich kwalifikacjach. Ponad 1/3 ma tylko wykształcenie podstawowe lub poniżej, kolejne 27%

[1] Nowak P., 2009, Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008", WUP Szczecin, Szczecin

[2] Analiza sytuacji bezrobotnych w powiatach województwa zachodniopomorskiego w II połowie 2007, 2008; Pentor Research International Poznań Sp. z.o.o na zlecenie WUP Szczecin;
Sytuacja społeczno - zawodowa bezrobotnych w powiatach woj. zachodniopomorskiego; 2009; InfoAudit Sp.z.o.o –Centrum Usług Profesja Sp.z.o.o , Warszawa, na zlecenie WUP Szczecin

[3] Podławiak G. Rynek pracy i gospodarka województwa zachodniopomorskiego, 2008, WUP Szczecin

4 Sytuacja przedsiębiorców w powiatach woj. Zachodniopomorskiego; 2008 i 2009; Pentor Research International Poznań Sp. z o.o. na zlecenie WUP Szczecin i Sytuacja przedsiębiorców w powiatach woj. Zachodniopomorskiego; 2008

[5] Analiza danych wtórnych dla powiatów województwa zachodniopomorskiego w latach 1999-2006; 2007; Pomorska Akademia Kształcenia Zawodowego Sp. z o.o. Szczecin, na zlecenie WUP Szczecin

ukończyło zasadnicze szkoły zawodowe. Osób z wykształceniem średnim jest w sumie w badanym województwie niecałe 30%. Ważnym problem wydaje się brak wiary ogromnej grupy badanych osób w to, że są w stanie znaleźć zatrudnienie zgodne z posiadanymi kwalifikacjami. Nie jest to tylko kwestia odnoszącą się do osób po szkołach zasadniczych, ale po wszystkich typach szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych. W wielu powiatach ponad 1/3 osób nie widzi dla siebie perspektyw i możliwości zatrudnienia w zakładach pracy zlokalizowanych w pobliżu ich miejsca zamieszkania. Bardziej pewnymi siebie i wierzącymi we własne możliwości są bezrobotni mężczyźni. Mężczyźni zdecydowanie w mniejszym stopniu niż kobiety wyrażają negatywne przekonanie odnośnie możliwości znalezienia zatrudnienia. Być może wynika to z tego, że więcej jest kobiet bezrobotnych i częściej niż mężczyźni są one bezrobotne długotrwale. Wśród długotrwale bezrobotnych Trudno wyróżnić jedną grupę pod względem wykształcenia. Tym niemniej najczęściej szeregi długotrwale bezrobotnych wydają się zasilać osoby z wykształceniem podstawowym, zawodowym a także absolwenci liceów profilowanych oraz studiów licencjackich Należy także zauważyć, że najwięcej przeszkód podjęcia pracy zauważają osoby mieszkające małych miasteczkach - do 5 tysięcy mieszkańców, ewentualnie na wsiach
Bezrobotni ogółem nie są zbyt mobilni i chętni do migracji za pracą. O ile większość, chociaż też nie zdecydowana, zgodziłaby się na podjęcie pracy poza swoim powiatem, ale na terenie województwa zachodniopomorskiego, to już tylko ¼ zgodziłaby się na wyjazd do sąsiedniego województwa, nie wspominając o dalej położonych regionach w kraju. Tylko 15% badanych osób zgodziłoby się na takie rozwiązanie. Oznacza to, że dla 1/3 badanych osób wyjazd do pracy nawet poza obszar najbliższej okolicy jest nie do zaakceptowania. Statystycznie najmniej mobilnymi osobami są kobiety w wieku 40-60 lat.

Podsumowując analizę porównawczą badań tematycznych realizowanych w Ramach Regionalnego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji za główne problemy związane z bezrobociem i sytuacją bieżącą oraz także perspektywami osób pozostających bez pracy w poszczególnych powiatach należy uznać co następuje..

Białogardzki

Powiat białogardzki charakteryzuje się najwyższą stopą bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim. W wartościach bezwzględnych liczby bezrobotnych plasuje się na trzecim miejscu w województwie. Jako jedyny powiat województwa charakteryzuje się przewaga bezrobotnych mężczyzn nad kobietami. (udział kobiet około 49%).
Miejsca pracy przeważają w mieście powiatowym Białogardzie, z czego około połowa przypada na sektor publiczny. Powiat Białogardzki charakteryzuje się najgorszą w regionie koniunkturą gospodarczą
Problemy: Problemem powiatu jest bardzo wysoka stopa bezrobocia i długotrwale bezrobotni, którzy zdecydowanie dominują w strukturze bezrobotnych – około 66%. Negatywnym czynnikiem jest także to, że tempo spadku bezrobocia od 2007 roku jest najwolniejsze wśród powiatów województwa. Niska dynamika spadku bezrobocia przy niezmiennie wysokim jego poziomie zagraża dalszym pogłębianiem się zjawiska regresu na rynku pracy tego powiatu.

Choszczeński

Powiat choszczeński charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem bezrobocia – 25 % w I 2009. Wyższe niż przeciętnie jest bezrobocie osób młodych do 25 roku życia. Jest to jeden z sześciu w województwie powiatów o przewadze liczby ludności mieszkającej na wsi, co przekłada się na wysoki udział mieszkańców wsi wśród bezrobotnych. Zarazem tempo spadku stopy bezrobocia jest jednym z najniższych w województwie.

W powiecie dominuje publiczny sektor zatrudnienia co wskazuje na nienajlepsze warunki do rozwijania przedsiębiorczości i niski stopień przedsiębiorczości mieszkańców powiatu. Jest to zarazem powiat charakteryzujący się jedną z większych w województwie stopą odpływu ludności - wysokie ujemne saldo migracji. Wpływ na to mają na pewno bardzo niskie zarobki pracy osiągane przez mieszkańców powiatu
Powiat Choszczeński charakteryzuje się bardzo słabą koniunkturą gospodarczą
Problemy: Bardzo wysoki udział mieszkańców wsi wśród osób zarejestrowanych w PUP jako bezrobotne - ponad 62% (średnio województwie ok. 44%.), wolne tempo spadku bezrobocia i duża emigracja przy braku postaw przedsiębiorczych zagraża dalszym pogłębianiem się zjawiska regresu na rynku pracy tego powiatu. Istnieje zagrożenie odpływu ludzi młodych, potencjalnie najbardziej zaradnych życiowo, pozostali bezrobotni zasilą szeregi długotrwale bezrobotnych.

Drawski

Powiat drawski charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem bezrobocia – ponad 25 % w I 2009. Udział długotrwale bezrobotnych, osób ze wsi, osób młodych i kobiet jest zbliżony do średnich dla województwa. Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych w ostatnich latach był raczej niski, a w okresie ostatnich kilku miesięcy (od połowy 2008r) obserwowano był bardzo duży przyrost bezrobotnych
W zatrudnieniu dominuje sektor prywatny i małe przedsiębiorstwa, w dodatku rozmieszczenie pracodawców jest w miarę równomierne pośród gmin powiatu Wskaźniki charakteryzujące rynek pracy w powiecie drawskim należą do jednych z gorszych w województwie. Bardzo niskie są też płace
Powiat Drawski charakteryzuje się jedną z najgorszych wskaźników koniunktury gospodarczej w regionie.
Problemy: Wysoki wskaźnik bezrobocia, wolne tempo spadku bezrobocia i duża emigracja zagraża dalszym pogłębianiem się zjawiska regresu na rynku pracy tego powiatu. Istnieje zagrożenie odpływu ludzi młodych, potencjalnie najbardziej zaradnych życiowo, pozostali bezrobotni zasilą szeregi długotrwale bezrobotnych.

Goleniowski

Powiat goleniowski charakteryzuje się zbliżonym do średniego w województwie poziomem stopy bezrobocia rejestrowanego. W styczniu 2009 roku wskaźnik ten wyniósł 16,5%. W porównaniu do innych powiatów wskaźnik ten nie jest wysoki. Począwszy od III kwartału 2008 roku obserwowana jest nieznaczna tendencja wzrostowa liczby osób bezrobotnych, co jest unikalnym zjawiskiem w porównaniu do innych powiatów.
Powiat goleniowski należy do powiatów, które charakteryzują się dodatnim przyrostem naturalnym, ale także dodatnim saldem migracji
W zatrudnieniu dominuje sektor prywatny w tym dużo firm z udziałem kapitału zagranicznego. Powiat Goleniowski charakteryzuje się bardzo dobrą, rozwojową koniunkturą gospodarczą, co wynikać może z faktu iż na terenie stworzono preferencyjne warunki dla tworzenia nowych inwestycji prozatrudnieniowych (park przemysłowy)
Problemy: Powiat leży w strefie wpływu regionalnego ośrodka wzrostu jakim jest Szczecin. Posiada jednak bardzo korzystne warunki na rynku pracy. W powiecie tworzone są warunki do zwiększenia zatrudnienia i stanowi on przeciwwagę lub uzupełnienie rynku pracy Szczecina. Interesujące jest czy podaż miejsc pracy w powiecie goleniowskim i Szczecinie jest komplementarna i w jakim zakresie różni się od siebie tworząc zróżnicowaną ofertę dla osób poszukujących pracy w obu powiatach. Interesującym problemem badawczym jest także wpływ sąsiedztwa granicy na wielkość, strukturę bezrobocia i decyzje migracyjne bezrobotnych

Gryficki

Powiat gryficki charakteryzuje wysoka wartość stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim. W powiecie gryfickim na koniec 2008 roku zarejestrowanych było 4946 osób bezrobotnych, co lokuje ten powiat na 5 miejscu pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych w województwie. Udział mieszkańców wsi wśród osób pozostających bez pracy wynosił 55,7% i był wyższy od średniego o 10 punktów procentowych. Charakterystyczne jest to, że udział ludności w wieku produkcyjnym maleje wraz ze wzrostem odległości od wybrzeża morskiego. Wskazuje to na wysoki udział zatrudnionych w usługach około turystycznych, w tym zatrudnionych sezonowo.
Powiat dość jest powiatem ludzi pracujących w sektorze publicznym, mimo walorów turystycznych i charakteryzuje się jedną z gorszych koniunkturą gospodarczą.
Problemy: Wysoka stopa bezrobocia w powiecie o dobrych potencjalnych warunkach rozwoju związanych z usługami turystycznymi. Wpływ obszarów popegeerowskich na strukturę i rozmiary bezrobocia oraz postawy osób bez pracy.

Gryfiński

Powiat gryfiński lokuje się w połowie listy powiatów o najwyższej stopie bezrobocia. Tempo spadku liczby bezrobotnych w ostatnich latach jest w porównaniu do innych powiatów przeciętne.
Powiat gryfiński jest jednym z tych, gdzie w wśród osób bezrobotnych w zarejestrowane jest najwięcej kobiet. Również udział ludności wiejskiej jest jednym z najwyższych wśród wszystkich powiatów. Ponadto wyższy niż średnio w województwie jest udział młodych bezrobotnych. Dodatkowo notuje się ujemne saldo migracji.
Oblicze gospodarcze powiatu jest zróżnicowane. Podobnie jak i rozkład bezrobocia, które wyraźnie maleje wraz ze zmniejszaniem odległości do Szczecina. Ogólnie powiat charakteryzuje się bardzo dobrą koniunkturą gospodarczą.
Problemy: Wpływ ośrodka regionalnego i granicy państwa na wielkość i strukturę bezrobocia oraz wielkość rzeczywistego bezrobocia. Można przypuszczać bowiem, że część osób zarejestrowanych pracuje gdzieś nielegalnie lub wyjeżdża do pracy za granice. Ponadto istnieje zagrożenie odpływu ludzi młodych, potencjalnie najbardziej zaradnych życiowo.

Kamieński

Powiat kamieński charakteryzuje wysoka wartość stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim. Udział mieszkańców wsi wśród osób pozostających bez pracy wynosił 54% i był wyższy od średniego województwie. Problemem powiatu jest także wysoki udział długotrwale bezrobotnych, a także wysoki udział bezrobotnych kobiet. Mimo wysokiej stopy bezrobocia w okresie 2007 i 2008 następował stosunkowo szybki spadek bezrobotnych.
Charakterystyczne jest to, że udział ludności w wieku produkcyjnym maleje wraz ze zrostem odległości od wybrzeża morskiego. Wskazuje to na wysoki udział zatrudnionych w usługach około turystycznych, w tym zatrudnionych sezonowo. Obszar nadmorski jest skupieniem ludności aktywnej zawodowo. Sytuacja pogarsza się wraz z oddaleniem od wybrzeża. Mimo korzystnego położenia geograficznego powiat kamieński jest raczej terenem o ujemnej migracji. Ogólnie powiat Kamieński charakteryzuje się przeciętną koniunkturą gospodarczą
Problemy: Wysoka stopy bezrobocia w powiecie o dobrych potencjalnych warunkach rozwoju związanych z usługami turystycznymi. Wpływ obszarów popegeerowskich na strukturę i rozmiary bezrobocia oraz postawy osób bez pracy.

Kołobrzeski

Powiat kołobrzeski charakteryzuje się jednym z najniższych w województwie wskaźników bezrobocia rejestrowanego, niższym niż średnio w regionie. Wpływa na to fakt, że około 65% mieszkańców żyje w mieście Kołobrzeg, tam też zlokalizowanych jest ponad 805 podmiotów gospodarczych.. Od końca III kwartału 2008 nastąpił jednak duży wzrost liczby bezrobotnych. Wyraźnie niższy niż średnio w województwie jest udział długotrwale bezrobotnych na co wpływ może mieć zatrudnienie sezonowe. Wyższy niż przeciętnie jest natomiast udział bezrobotnych ze wsi.
Powiat Kołobrzeski charakteryzuje się bardzo dobrą, rozwojową koniunkturą gospodarczą i korzystną sytuacja na rynku pracy m.in. ze względu na swój turystyczny charakter.
Problemy: Ponadprzeciętna stopa bezrobocia na obszarze korzystnej koniunktury rynku pracy i potencjalnych warunkach rozwoju związanych z usługami turystycznymi. Wpływ czynnika sezonowości. Problemem może okazać się zbyt wąski zakres oferowanych stanowisk pracy, związanych głownie z branżą turystyczną, a co za tym idzie pojawić może się zjawisko nieodpasowania podaży i popytu na pracę, co tłumaczyłoby ujemne saldo migracji z powiatu

Miasto Koszalin

Koszalin, podobnie jak reszta miast na prawach powiatów w zachodniopomorskim charakteryzuje się jednym z niższych wskaźników stopy bezrobocia. Koszalin jest jedynym powiatem, w którym nie zaobserwowano w 2008 roku tendencji wzrostowej liczby osób bezrobotnych. Koszalin to także jeden z nielicznych powiatów, w którym nie wzrosła liczba osób długotrwale bezrobotnych. Zdecydowanie najbardziej charakterystyczna cechą struktury bezrobocia w Koszalinie jest to, że bezrobocie wśród osób młodych kształtuje się na niskim poziomie –około 10%
Koszalinie obok Szczecina to obszary trwałego rozwoju i wzrostu gospodarczego o najkorzystniejszych warunkach na rynku pracy i najniższej stopie bezrobocia. Stanowi subregionalne centrum rozwoju, a siła jego oddziaływania wykracza poza obszar miast.
Funkcjonująca na obszarze miasta Koszalin Specjalna Strefa Ekonomiczna jest miejscem alokacji firm, które z racji prowadzonej działalności gospodarczej (głównie produkcyjnej) wykazują duże zapotrzebowanie na zasoby pracownicze. Generowanie dużego zatrudnienia powoduje, że firmy funkcjonujące na obszarach stref ekonomicznych stanowią istotny potencjał zatrudnieniowy dla mieszkańców obszarów przyległych do strefy.
Problemy: Koszalin jest atrakcyjnym rynkiem pracy i stanowi główne zaplecze gospodarcze dla sąsiednich powiatów. Miejsca pracy istnieją przede wszystkim w Koszalinie, gdzie pracują również mieszkańcy sąsiednich powiatów. Pozostaje pytanie jaka jest siła oddziaływania miasta na zjawisko bezrobocia w okolicznych powiatach i kim są osoby bez pracy w mieście oferującym stosunkowo największe możliwości zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim.

Koszaliński

Powiat koszaliński charakteryzuje wysoka wartością wskaźnika stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim, nawet mimo sąsiedztwa miasta Koszalin. Udział mieszkańców wsi wśród osób pozostających bez pracy jest najwyższy wśród wszystkich powiatów i wynosi około 80%. Wynika to z tego, iż powiat ziemski koszaliński otacza powiat grodzki - miasto Koszalin. Wyższy niż średnio w województwie jest także udział bezrobotnych kobiet.
Powiat notuje dodatnie saldo migracji. Wynika to jednak z przenoszenia się na tereny wiejskie osób pracujących w mieście.
Powiat koszaliński charakteryzuje sytuacja typowa dla powiatów nadmorskich – wyższy udział aktywnych zawodowo w pasie wybrzeża i „pogarszanie się sytuacji" wraz z oddalaniem się od niego.
Powiat Koszaliński charakteryzuje się przeciętną koniunkturą gospodarczą.

Problemy: Powiat koszaliński pod względem sytuacji na rynku pracy jest w kręgu oddziaływania dwóch pozytywnych czynników – atrakcyjnego rynku pracy w mieście Koszalin i wybrzeża morskiego skupiającego usługi turystyczne. Mimo to powiat jest obszarem wysokiego bezrobocia rejestrowanego. Nie do końca jasne jest w jakim zakresie wynika to z postaw braku zaradności życiowej mieszkańców, bezrobocia ukrytego, niedopasowania podaży i popytu pracy. Pozostaje pytanie jaka jest siła oddziaływania miasta na zjawisko bezrobocia w okolicznych powiatach i kim są osoby bez pracy w pobliżu miasta oferującego stosunkowo największe możliwości zatrudnienia w województwie zachodniopomorskim.

Łobeski

Powiat łobeski charakteryzuje jeden z najwyższych wskaźników stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim. W ostatnich dwóch latach tempo spadku liczby bezrobotnych było jednak znaczące (plasowało powiat w pierwszej połowie wszystkich powiatów zachodniopomorskich) . W strukturze bezrobotnych dominują mieszkańcy wsi. Powiat charakteryzuje się znacznym (nawet na tle innych powiatów) odsetkiem osób w wieku nie produkcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym. Co może być wynikiem nasilonych procesów migracyjnych z terenu powiatu.

Przeważają miejsca pracy w sektorze prywatnym. Jest to efekt m.in. braku dużych, ośrodków miejskich. Poziom wynagrodzeń w powiecie należy jednak do najniższych w województwie.

Powiat Łobeski charakteryzuje się słabą koniunkturą gospodarczą

Problemy: Wysoki wskaźnik bezrobocia, wolne tempo spadku bezrobocia i duża emigracja zagraża dalszym pogłębianiem się zjawiska regresu na rynku pracy tego powiatu. Istnieje zagrożenie odpływu ludzi młodych, potencjalnie najbardziej zaradnych życiowo, pozostali bezrobotni zasilą szeregi długotrwale bezrobotnych.

Myśliborski

Stopa bezrobocia w powiecie myśliborskim kształtuje się na poziomie średnim dla województwa i wynosi 14,6%. Biorąc pod uwagę, że najniższe wartości wskaźnik ten przyjmuje dla powiatów grodzkich, wynik 14,6% dla powiatu ziemskiego należy uznać za niski. Może być to związane z powiązaniami gospodarczymi w tym związanymi z rynkiem pracy ośrodka oddziaływania subregionalnego poza województwem zachodniopomorskim – Gorzowem Wielkopolskim.

Duży udział w populacji bezrobotnych stanowią kobiety - w sumie 62%, co plasuje ten powiat w czołówce wszystkich powiatów województwa zachodniopomorskiego. Powiat charakteryzuje się też najwyższym w regionie udziałem osób młodych zarejestrowanych jako bezrobotni. Dodatkowo zarobki z pracy osiągane przez mieszkańców powiatu są znacząco niższe niż przeciętnie w województwie. Może to skutkować nasileniem migracji.

Powiat Myśliborski charakteryzuje się ogólnie bardzo dobrą koniunkturą gospodarczą wynikającą z dużych nakładów inwestycyjnych na terenie powiatu.

Problemy: Wpływ ośrodka subregionalnego i granicy państwa na wielkość i strukturę bezrobocia oraz wielkość rzeczywistego bezrobocia. Można przypuszczać bowiem, że cześć osób zarejestrowanych pracuje gdzieś nielegalnie lub wyjeżdża do pracy za granice. Ponadto w kontekście niskich płac i wysokiego bezrobocia młodych istnieje zagrożenie odpływu ludzi młodych, potencjalnie najbardziej zaradnych życiowo.

Policki

Powiat policki charakteryzuje się stosunkowo niskim bezrobociem. Udział mieszkańców wsi wśród osób pozostających bez pracy był jednym z najniższych Nieco niższy niż średnio w województwie był natomiast wskaźnik bezrobotnych do 25 roku życia W okresie ostatniego roku - półtora roku nastąpił zauważalny spadek udziału bezrobotnych długotrwale. Powiat charakteryzuje się dodatnim saldem migracji oraz dodatnim wskaźniku przyrostu naturalnego. Pod tym względem powiat ten jest jednym z nielicznych w województwie.

Powiat policki jest jedynym powiatem w województwie, w którym liczba osób w wieku nie produkcyjnym jest mniejsza niż liczba osób w wieku produkcyjnym. Oznacza to przede wszystkim istnienie znaczących szans na rozwijanie przedsiębiorczości Korzystną sytuacją na rynku pracy związana jest m.in. z bliskością regionalnego centrum rozwoju – Szczecina, bliskości granicy i przejścia granicznego a także utworzenia parku przemysłowego. Pracownicy zatrudnieni w powiecie policki otrzymują wynagrodzenia najwyższe w skali województwa

Powiat Policki charakteryzuje się bardzo wysoką, bo drugą w regionie koniunkturą gospodarczą.

Problemy: Powiat leży w strefie wpływu regionalnego ośrodka wzrostu jakim jest Szczecin. Posiada jednak bardzo korzystne warunki na rynku pracy. W powiecie tworzone są warunki do zwiększenia zatrudnienia i stanowi on przeciwwagę lub uzupełnienie rynku pracy Szczecina. Interesujące jest czy podaż miejsc pracy w powiecie policki i Szczecinie jest komplementarna i w jakim zakresie różni się od siebie tworząc zróżnicowaną ofertę dla osób poszukujących pracy w obu powiatach.

Pyrzycki

Powiat pyrzycki charakteryzuje się wysoka stopą bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim. Tempo spadku liczby bezrobotnych było raczej jednym z wolniejszych w ostatnich dwóch latach. Udział mieszkańców wsi jest dosyć wysoki - 60,8%, co plasuje ten powiat w czołówce wszystkich powiatów województwa zachodniopomorskiego pod względem udziału bezrobotnych pochodzących z obszarów wiejskich. Jest to obszar o najmniejszym w województwie stopniu zurbanizowania. Charakteryzuje się także jednym z najwyższych w regionie udziałem osób młodych zarejestrowanych jako bezrobotni.

Powiat pyrzycki notuje bardzo duże ujemne saldo migracji. Dominuje prywatny sektor zatrudnienia, głównie na terenie Pyrzyc. Przeciętne wynagrodzenie w powiecie jest jednym z niższych województwie, co może tłumaczyć ujemne saldo migracji.

Powiat Pyrzycki charakteryzuje się przeciętną koniunkturą gospodarczą.

Problemy: Wysoki wskaźnik bezrobocia, wolne tempo spadku bezrobocia i duża emigracja zagraża dalszym pogłębianiem się zjawiska regresu na rynku pracy tego powiatu. Istnieje zagrożenie odpływu ludzi młodych, potencjalnie najbardziej zaradnych życiowo, pozostali bezrobotni zasilą szeregi długotrwale bezrobotnych

Sławieński

Powiat sławieński charakteryzuje się przeciętną wartością wskaźnika stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim. Nieco niższy niż średnio w województwie był wskaźnik bezrobotnych do 25 roku życia. Powiat koszaliński charakteryzuje sytuacja typowa dla powiatów nadmorskich – wyższy udział aktywnych zawodowo w pasie wybrzeża i „pogarszanie się sytuacji" wraz z oddalaniem się od niego

Powiat ten jest na drugim miejscu pod względem tempa spadku poziomu bezrobocia w ostatnich dwóch latach Dzięki temu „awansował" z grupy powiatów o raczej niekorzystnej sytuacji na rynku pracy do grupy powiatów, w których nastąpił znaczący rozwój rynku pracy i tendencja ta ma szanse na uwalenie się.

Powiat Sławieński charakteryzuje się słabą koniunkturą gospodarczą, która jednak za sparwą sektora turystycznego ma szanse na poprawę.

Problemy: Wielkość bezrobocia na obszarze korzystnej koniunktury rynku pracy i potencjalnych warunkach rozwoju związanych z usługami turystycznymi. Wpływ czynnika sezonowości. Problemem może okazać się zbyt wąski zakres oferowanych stanowisk pracy, związanych głownie z branżą turystyczną, a co za tym idzie pojawić może się zjawisko nieodpasowania podaży i popytu na pracę, co tłumaczyłoby ujemne saldo migracji z powiatu

Stargardzki

Powiat stargardzki charakteryzuje się przeciętną wartością wskaźnika stopy bezrobocia rejestrowanego. Na koniec 2008 roku zarejestrowanych było 5242 osób bezrobotnych. Lokowało to powiat na trzecim miejscu wśród powiatów o najliczniejszej populacji osób bez pracy zarejestrowanych w PUP. Udział mieszkańców wsi wśród osób pozostających bez pracy był jednym z najniższych i wynosił około 40%. Znacznie wyższy niż średnio w województwie był natomiast wskaźnik bezrobotnych do 25 roku życia

Powiat stargardzki jest najbardziej rozległym powiatem w województwie, co wpływa na zróżnicowanie miejsc zatrudnienia osób z powiatu. Poza tym skutkuje dużym zróżnicowanie struktury ludności w poszczególnych częściach powiatu. Podobne zjawisko może zatem wystąpić w przypadku zróżnicowania struktury bezrobotnych**.**

Powiat Stargardzki charakteryzuje się przeciętnym poziomem koniunktury gospodarczej, wynikające ze zróżnicowania wewnętrznego powiatu. Pozytywny wpływ na sytuacje bezrobotnych może mieć lokalizacja Stargardzkiego Parku Przemysłowego.

Problemy: Zróżnicowanie wewnątrz powiatu liczby i struktury bezrobotnych, a zatem ich postaw i motywacji. Skala zjawiska migracji zewnętrznych wynikającej z dużego udziału młodych bez pracy. Istnieje zagrożenie odpływu ludzi młodych, potencjalnie najbardziej zaradnych życiowo.

Szczecinecki

Powiat szczecinecki charakteryzuje się wysoką stopą bezrobocia rejestrowanego. W powiecie szczecineckim na koniec 2008 roku zarejestrowanych było prawie 6500 osób bezrobotnych. W wartościach bezwzględnych plasuje to ten powiat na drugim miejscu w województwie pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych

Prawie wszystkie jednostki działające w powiecie są jednostkami prywatnymi, zdecydowana większość z nich prowadzona jest przez osoby fizyczne, a więc nie generujących dużego zatrudnienia.

Powiat Szczecinecki charakteryzuje się przeciętnym wskaźnikiem koniunktury gospodarczej.

Problemy: Zróżnicowanie wewnątrz powiatu liczby i struktury bezrobotnych, a zatem ich postaw i motywacji. Skala zjawiska migracji zewnętrznych wynikającej z dużej liczby bezrobotnych.

Świdwiński

Powiat świdwiński charakteryzuje jeden z najwyższych wskaźników stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim. Udział mieszkańców wsi wśród osób pozostających bez pracy wynosił prawie 60% i był znacznie wyższy niż średnio w całym województwie.

Powiat świdwiński notuje bardzo duże ujemne saldo migracji. Z uwagi na względną słabość miast w powiecie świdwińskim dominuje prywatny sektor zatrudnienia. Zasoby siły roboczej skupione są w miastach. Przeciętne wynagrodzenie w powiecie jest najniższe w całym województwie.

Powiat Świdwiński charakteryzuje się słabą koniunkturą gospodarczą i jest powiatem w największym stopniu zagrodzonym bezrobociem.

Problemy: Wysoki wskaźnik bezrobocia, wolne tempo spadku bezrobocia i duża emigracja zagraża dalszym pogłębianiem się zjawiska regresu na rynku pracy tego powiatu. Istnieje zagrożenie odpływu ludzi młodych, potencjalnie najbardziej zaradnych życiowo, pozostali bezrobotni zasilą szeregi długotrwale bezrobotnych. Niska dynamika spadku bezrobocia przy niezmiennie wysokim jego poziomie zagraża dalszym pogłębianiem się zjawiska regresu na rynku pracy tego powiatu.

Miasto Świnoujście

Świnoujście charakteryzuje się jednym z niższych wskaźników stopy bezrobocia. Wskaźnik ten jest niższy tylko w Szczecinie i Koszalinie. W Świnoujściu na koniec 2008 roku zarejestrowanych było 1206 osób bezrobotnych. W wartościach bezwzględnych plasuje to ten powiat na ostatnim miejscu w województwie. Wyraźnie niższy niż średnio w zachodniopomorskim jest wskaźnik osób młodych do 25 roku życia, które nie mają pracy.

O korzystnej sytuacją na rynku pracy przesądza kilka czynników – Świnoujście to obszar przygraniczny z funkcjonującym przejściem granicznym, jest to ponadto obszary turystyczny. Duże znaczenie odgrywa sektor usług nierynkowych. Wysoki jest też poziom aktywności gospodarczej mierzonej liczbą podmiotów zarejestrowanych w REGON.

Mimo swego miejskiego charakteru Świnoujście nie stanowi przedmiotu natężonych ruchów migracyjnych.

Problemy: Miasto Świnoujście charakteryzuje się bardzo dobrą koniunkturą gospodarczą Paradoksalnie negatywnym zjawiskiem może być siła oddziaływania miasta na zjawisko bezrobocia w okolicznych powiatach.

Miasto Szczecin

Szczecin jako stolica województwa i największe miasto w regionie to obszar o najkorzystniejszej sytuacji na rynku pracy w województwie zachodniopomorskim. Jest obszarem trwałego rozwoju i wzrostu gospodarczego o najniższej stopie bezrobocia. Stanowi regionalne centrum rozwoju, a siła jego oddziaływania wykracza poza obszar miast. Skupia duży potencjał podaży pracowników o najwyższych kwalifikacjach m.in. ze względu na obecność kilku uczelni wyższych.

Problemy: Szczecin jest regionalnym centrum wzrostu i zatrudnienia dla osób o najwyższych kwalifikacjach. Skupia potencjał akademicki. Stanowi naturalne zaplecze gospodarcze dla sąsiednich obszarów – powiatów. Pozostaje pytanie jaka jest siła oddziaływania miasta na zjawisko bezrobocia w okolicznych powiatach i dlaczego w dużym stopniu wśród bezrobotnych znajdują się osoby z wykształceniem wyższym.

Wałecki

Powiat wałecki charakteryzuje się przeciętnym, jak na województwo zachodniopomorskie wskaźnikiem stopy bezrobocia rejestrowanego. Duży udział w populacji bezrobotnych stanowią kobiety, co plasuje ten powiat pod względem udziału kobiet bez pracy na pierwszym miejscu wśród powiatów województwa zachodniopomorskiego. Udział mieszkańców wsi jest nieco wyższy niż średni w województwie i wynosi około 51%. Powiat wałecki charakteryzuje się za to jednym z niższych w regionie udziałem osób młodych zarejestrowanych jako bezrobotni. Ciekawe jest to, że powiat wałecki należy do najmniej zaludnionych rejonów województwa

Mieszkańcy powiatu wałeckiego pracują głównie w sektorze prywatnym. W powicie funkcjonuje dużo w przeliczeniu na liczbę mieszkańców małych firm o znaczeniu lokalnym.

Relatywnie korzystną sytuację na rynku pracy może być wynikiem powiązań z subregionalnym centrum rozwoju znajdującymi się poza obszarem województwa – Piłą.

Problemy: Wpływ ośrodka subregionalnego na wielkość i strukturę bezrobocia oraz wielkość rzeczywistego bezrobocia. Przyczyny niskiego bezrobocia ludzi młodych. Postawy i motywacje do podjęcia pracy przez mieszkańców powiatu w kontekście bliskości Piły.

Część I
Podregion:
Miasto Szczecin

Autor:

Mgr Katarzyna Krok – Czyż

Przedmowa

Szczecin – miasto na prawach powiatu jest stolicą i największym miastem województwa zachodniopomorskiego . Klasyfikuje się na 7 miejscu wśród największych miast Polski i jest członkiem Unii Metropolii Polskich. Rozbudowana gospodarka sprawia, że Szczecin jest głównym ośrodkiem gospodarczym regionu z wiodącą prym gospodarką morską i kluczową rolą dużego poru miejskiego oraz stocznią. W granicach administracyjnych miasta znajdują się niewielkie fragmenty Szczecińskiego Parku Krajobrazowego „Puszcza Bukowa" oraz północna część obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Dolina Dolnej Odry". Od południa miasto graniczy z Parkiem Krajobrazowym Dolina Dolnej Odry. Odległość z centrum miasta do Morza Bałtyckiego w linii prostej wynosi 55 km. Szczecin jest uznawany za historyczną stolicę Pomorza Zachodniego.

Miasto Szczecin jest znaczącym ośrodkiem gospodarki morskiej. Port morski obsługuje armatorów z całego świata i jest portem macierzystym dwóch dużych przedsiębiorstw żeglugowych: Polskiej Żeglugi Morskiej i Euroafrica. Właśnie ze względu na specyfikę gospodarczą miasta wiele firm powiązanych z gospodarką morską ma swoje siedziby i przedstawicielstwa w tym regionie. Tradycyjny dla miasta jest przemysł stoczniowy- Stocznia Szczecińska Nowa oraz Szczecińska Stocznia Remontowa „Gryfia", Stocznia Pomerania Sp. z o.o., oraz stocznia rzeczna Grupa Stoczni Odra Sp. z o.o. Dzięki rozwiniętemu przemysłowi stoczniowemu rozwinęły się tu działy gospodarki, które miały zaspokoić bieżące potrzeby materiałowe. Swoją siedzibę ma tu Huta Szczecin, która jest jedyną na polskim wybrzeżu hutą żelaza. Dość niepewna sytuacja stoczni w ostatnim okresie spowodowała spowolnienie gospodarcze samego miasta. Jednak bliskość granicy z Niemcami daje korzyści społeczno- ekonomiczne mieszkańcom w sezonie od połowy marca do końca października.

Źródłami danych, które były podstawą do opracowań są bazy BDR Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Szczecinie oraz informacje pochodzące m. in. z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie. Oddzielnym i jednocześnie głównym źródłem były jednak badania ilościowe i jakościowe.

Analiza miasta Szczecin

SYTUACJA POWIATU

Szczecin jest miastem na prawach powiatu, a zarazem stolicą województwa zachodniopomorskiego. Jest to największe miasto w województwie stanowiące regionalne centrum rozwoju. Przez Szczecin przebiega a trasa transeuropejskiego korytarza transportowego północ-południe łączącego Skandynawię, Czechy, Austrię i Włochy. Powierzchnia miasta wynosi 300,77 km2. Odległość miasta w linii prostej do wybrzeża Bałtyku wynosi 55 km, mimo to na jego terenie zlokalizowany jest port morski. Do niedawna stanowił jeden z większych ośrodków przemysłu stoczniowego w Polsce. Problemy przemysłu stoczniowego mogą w znaczący sposób wpłynąć na sytuacje bezrobotnych i szerzej na lokalny rynek pracy w najbliższym czasie.

Ludność

Liczba ludności Szczecina wynosi 406 941 osób, z czego minimalną większość stanowią kobiety, około 52,6% (213 886) ludności powiatu. Populacja w wieku przedprodukcyjnym wynosi 15,9%, co jest wskaźnikiem niższym od liczby osób wieku przedprodukcyjnym w całym województwie, który wynosi 19,1%. Natomiast liczba ludności w wieku produkcyjnym stanowi 66,3% całej ludności powiatu. Dla porównania 65,9%, całej ludności województwa, jest w wieku produkcyjnym. Sytuację tą można uznać za zaskakującą, z tego powodu iż na ogół stolice województw skupiają zdecydowanie więcej osób w wieku produkcyjnym niż przeciętnie na danym obszarze. W tym przypadku udział ludności w wieku produkcyjnym Szczecina jest tylko nieco wyższy niż analogiczny wskaźnik dla całego województwa. Niska liczba ludności w stosunkowo młodym wieku, oraz tych, którzy potencjalnie są zdolni do pracy nie jest czynnikiem korzystnie wpływającym na rozwój miasta, a zarazem także regionu.

Tabela 1. Struktura ludności w M. Szczecin

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Struktura		
				Razem	Mężczyźni	Kobiety
RAZEM	**406941**	**193055**	**213886**	100	47,4	52,6
Wiek przedprodukcyjny	64622	33221	31401	15,9	8,2	7,7
Wiek produkcyjny	269645	137240	132405	66,3	33,7	32,5
Wiek mobilny 18-44 lata mężczyźni kobiety	163825	81864	81961	40,3	20,1	20,1
Wiek nie mobilny	105820	55376	50444	26,0	13,6	12,4
Wiek poprodukcyjny	72674	22594	50080	17,9	5,6	12,3
Edukacyjne grupy wieku	95316	48590	46726	23,4	11,9	11,5
3-6 lat	12973	6661	6312	3,2	1,6	1,6
7-12 lat	19892	10271	9621	4,9	2,5	2,4
13-15 lat	11780	6005	5775	2,9	1,5	1,4
16-18 lat	13783	7128	6655	3,4	1,8	1,6
19-24 lat	36888	18525	18363	9,1	4,6	4,5

Źródło: Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009

Populacja w wieku poprodukcyjnym wynosi około 18% całej ludności powiatu, w grupie tej dominują kobiety. Ze względu na specyfikę powiatu miasta Szczecina, gęstość zaludniania w regionie wynosi 1354 osób na 1 km² i znacznie przewyższa średnią wojewódzką. Przyrost naturalny na 1000 osób, jest ujemny i wynosi 0,5.

Bezrobocie

W roku 2004 bezrobocie w powiecie dotyczyło 27 605, i do końca 2008 roku liczba osób bez pracy zmalała niemal 4-krotnie. Na koniec 2008 roku w Szczecinie zarejestrowanych było już tylko 7394 osób. Niestety od początku 2009 roku tendencja odwróciła się w przeciągu I półrocza 2009 przybyło niemal 3700 nowych bezrobotnych, którzy zarejestrowali się w PUP. Od początku 2009 roku obserwowany jest ponowny szybki wzrost liczby bezrobotnych w mieście, co ma związek ze zwolnieniami w przemyśle stoczniowym i branżach z nim powiązanych Analogicznie w latach 2004 – 2008, wskaźnik stopy bezrobocia spadła o 11,1 punktów procentowych, do poziomu 4,4% w końcu roku 2008, aby na koniec II kwartału 2009 wzrosnąć do poziomu 6,3%. Mimo to wskaźnik bezrobocia jest najlepszy w całym województwie zachodniopomorskim.
Pozytywnym wskaźnikiem jest także udział liczby bezrobotnych, wśród całej populacji osób w wieku produkcyjnym, który w 2008 roku wynosił 2,7%. Dla porównania w całym województwie zachodniopomorskim udział bezrobotnych wśród całej populacji w wieku produkcyjnym wynosił w 2008 roku, 4,1%.

Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego

	Liczba bezrobotnych				Udział bezrobotnych zarejestrowanych w populacji w wieku produkcyjnym (populacja w wieku produkcyjnym=100)		
	II kwartał 2009	XII 2008	XII.2007	XII.2006	2006	2007	2008
Powiat m. Szczecin	11 069	7 394	11 474	23 733	7,9	4,2	2,7

Źródło: Dane PUP

Tabela 3. Stopa bezrobocia rejestrowanego w m. Szczecin stan na koniec IV kwartał

Stopa bezrobocia rejestrowanego w Szczecinie				
2005	2006	2007	2008	2009 II kwartał
14,1	11,8	6,5	4,2	6,3

Źródło. Bank danych regionalnych GUS

Działalność gospodarcza

W roku 2003, w powiecie m. Szczecin było 63 338 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON, do roku 2008, liczba podmiotów wzrosła nieznacznie o 760 podmiotów gospodarczych i osiągnęła poziom 64 098 przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON. W latach 2003 – 2008, odnotowano zatem wzrost liczby podmiotów ogółem jedynie o około 2,8%. Dla porównania w analogicznym okresie w całym województwie zachodniopomorskim odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych o ok. 5,8%.

Tabela 4. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu m. Szczecin wg branż PKD

Powiat m. Szczecin	Liczba podmiotów 2003	Liczba podmiotów 2008	Zmiana liczby podmiotów między 2003 a 2008	Struktura 2003	Struktura 2008
ogółem	63 338	64 098	760	100	100
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	392	428	36	0,6	0,7
rybactwo	51	45	-6	0,1	0,1
górnictwo	18	29	11	0,0	0,0
przetwórstwo przemysłowe	5 207	5 400	193	8,2	8,4
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	61	146	85	0,1	0,2
budownictwo	6 802	7 222	420	10,7	11,3
handel i naprawy	18 586	16 648	-1 938	29,3	26,0
hotele i restauracje	1 619	1 736	117	2,6	2,7
transport, gospodarka magazynowa i łączność	5 329	5 372	43	8,4	8,4
pośrednictwo finansowe	2 154	2 301	147	3,4	3,6
obsługa nieruchomości i firm	14 893	15 328	435	23,5	23,9
administracja publiczna, obrona narodowa	93	110	17	0,1	0,2
edukacja	1 228	1 357	129	1,9	2,1
ochrona zdrowia i opieka społeczna	3 314	3 907	593	5,2	6,1
działalność usługowa, komunalna i społeczna	3 588	4 062	474	5,7	6,3

Źródło. Bank danych regionalnych GUS

Sektorem, w którym zanotowano wyraźny spadek liczby przedsiębiorstw, była sekcja handlu i napraw, w której liczba podmiotów gospodarczych spadła o blisko 2000 między 2003 a 2008 rokiem. Jednakże pozostałe sektory gospodarcze, odnotowały wzrost liczby podmiotów. Największy wzrost z pośród wszystkich firm, z poszczególnych sektorów gospodarczych zanotowano w sekcji ochrona zdrowia i pomoc społeczne – o 593 podmioty, a dalej w działalności usługowej komunalnej, społecznej i indywidualnej – wzrost o 474 podmioty, sekcja K – obsługa nieruchomości wynajem i usługi wiązane z prowadzeniem działalności gospodarczej – o 435 podmiotów oraz w budownictwie –wzrost o 420 podmiotów. Ogółem mimo spadku w liczbach bezwzględnych liczby podmiotów związanych z handlem udział tej branży w Szczecinie jest dominujący.
Ogółem należy stwierdzić, iż w gospodarce Szczecina dominuje sektor usług (obejmujący sekcje G - O) skupiający 79% podmiotów, przetwórstwo przemysłowe, górnictwo, energetyka oraz budownictwo (sekcje C - F) ma w sumie udział 20%, a rolnictwo i rybactwo jest działalnością marginalna – poniżej 1% podmiotów.

Wynagrodzenia

W roku 2004 przeciętne miesięczne wynagrodzenie, wynosiło 2476,2 zł brutto. Między 2004 a 2008 wzrosło nominalnie o 814,5 zł i osiągnęło poziom 104,2% średniego krajowego wynagrodzenia brutto. W omawianym czasie przeciętne wynagrodzenie w Szczecinie wzrosło zatem aż o 33%. Wynik ten jest wysoki w stosunku do średniego wynagrodzenia na jednego mieszkańca w całym województwie zachodniopomorskim, które w 2008 roku wynosiło 2881 zł brutto, i było niższe o prawie 410 zł, od średniego wynagrodzenia w Szczecinie.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W SZCZECINIE

1. Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących ≈ bezrobotnych

60% bezrobotnych wśród badanej próby 360 osób pozostających bez pracy w Szczecinie zadeklarowało, że jest zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy. Udział badanych kobiet i mężczyzn był bardzo zbliżony do siebie. W sumie w próbie badawczej 49,2% stanowią kobiety i pozostałe 50,8% mężczyźni. Udział zarejestrowanych osób w PUP w przypadku tych dwóch grup był również porównywalny. Trzech na pięciu bezrobotnych to osoby młode pomiędzy 18-34 rokiem życia. Należy podkreślić, że są to przede wszystkim osoby w wieku 25-34 lata – ta grupa stanowi aż 42,2% przebadanych bezrobotnych (por. wykres 1). Najmniejsze bezrobocie występuje u osób powyżej 60 roku życia (3,4%). Wśród młodych osób jest duży udział osób niepracujących - niezarejestrowanych w PUP. Największy udział tego typu osób jest w grupie wieku 60-64 lat. Prawdopodobnie wynika to z tego, że osoby te są na wcześniejszych emeryturach. Pomijając najstarszą analizowaną grupę, można zauważyć wzrost udziału bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle osób niepracujących.
O ile wśród bezrobotnych do 44 lat dominują kobiety (około 77%), tak w przypadku mężczyzn udział ten jest zdecydowanie wyższy powyżej 45 roku. Mężczyźni w przedziale od 45-54 lat stanowią 58,6% bezrobotnych, w grupie wiekowej od 55-59 - 72,4%, zaś powyżej 60 roku 92,3% bezrobotnych. Ma to oczywiście związek z różnym wiekiem przejścia na emeryturę kobiet i mężczyzn w Polsce

Wykres 1. Struktura bezrobotnych według wieku

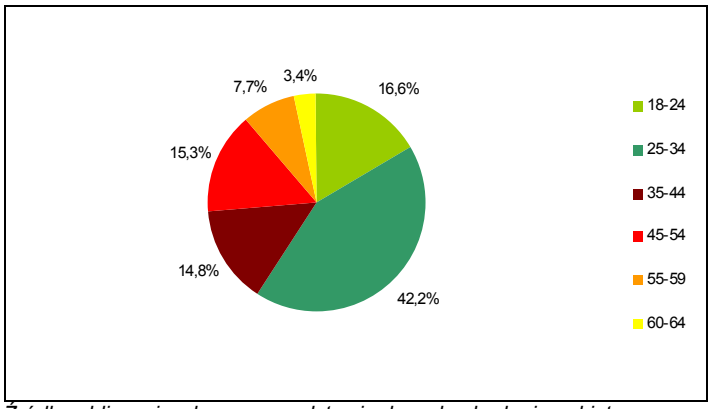

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Podsumowując: najbardziej liczną grupą bezrobotnych w Szczecinie stanowią ososby młode obu płci w wieku 25-34 lat. Najmniej narażeni na bezrobocie są mężczyźni w wieku 55-64 lata oraz kobiety w wieku 55-60 lat.

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

Struktura bezrobotnych według wykształcenia

Gdy przyjrzymy się rynkowi pracy w Szczecinie nietrudno zauważyć, że część kapitału ludzkiego jest niewykorzystana, a nawet marnowana. Można to stwierdzić analizując skalę i strukturę bezrobocia ze względu na poziom wykształcenia. Poziom wykształcenia warunkuje szanse na podjęcie pracy, atrakcyjność pracy, a zwłaszcza wysokość wynagrodzenia, stabilność zatrudnienia i możliwość podejmowania dodatkowej pracy.
Analizując dane ankietowe można zauważyć, że problem bezrobocia w Szczecinie występuje we wszystkich grupach niezależnie od poziomu wykształcenia. Można jednak zauważyć pewne różnice. Najwięcej osób bezrobotnych posiada wykształcenie zawodowe (27,2%). Drugą co do liczebności

grupą bezrobotnych według poziomu wykształcenia są osoby z wykształceniem wyższym (21%). Powszechnie uważa się, że wyższe wykształcenie w coraz mniejszym stopniu chroni przed bezrobociem, co wobec zaprezentowanych danych można przekształcić w stwierdzenie, że wyższe wykształcenie daje relatywnie największą szansę za zatrudnienie, nie daje jednak jego gwarancji. Tak duży odsetek osób z wykształceniem wyższym można wytłumaczyć tym, że mamy tu do czynienia z nadreprezentacją osób z wykształceniem humanistycznym.
Trzecią co do liczebności grupą bezrobotnych według poziomu wykształcenia są osoby z wykształceniem ogólnokształcącym. Udział procentowy tej grupy w zbiorowości badanych bezrobotnych wyniósł 15,6%. Może to wynikać z tego, że osoby z wykształceniem ogólnokształcącym nie mają wyuczonego zawodu i nie są postrzegane jako specjaliści. Około 10% ankietowanych ukończyło szkołę podstawową bądź gimnazjum.

Wykres 2. Struktura bezrobotnych według wykształcenia

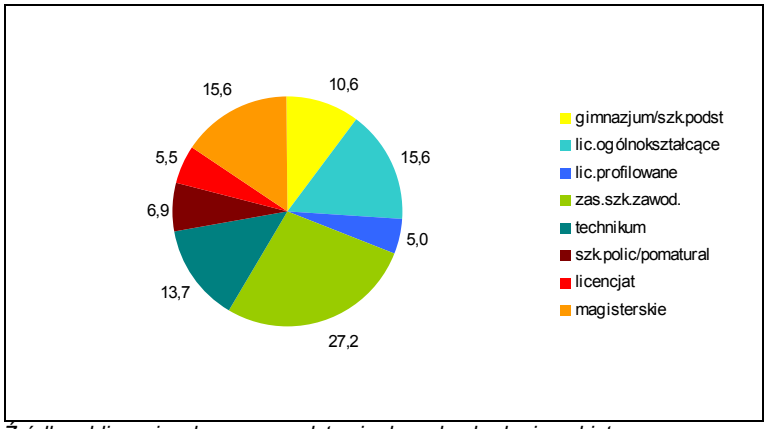

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Okres pozostawania bez pracy

Połowa badanych bezrobotnych w Szczecinie pozostaje bez pracy krócej niż 12 miesięcy. U 42% okres ten trwa ponad rok, natomiast 8% ankietowanych bezrobotnych nigdy nie podejmował żadnej pracy zarobkowej. Świadczy to o dużym udziale długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych w Szczecinie, co jest zjawiskiem negatywnym. Odmienne są jednak dane Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), według których jedynie 19,5% bezrobotnych w Szczecinie pozostaje bez pracy dłużej niż rok. Plasuje to Szczecin na pierwszym miejscu w województwie pod względem udziału długotrwale bezrobotnych, zdecydowanie poniżej średniej województwa Zachodniopomorskiego (30,6%), jak i średniej krajowej (34%). Tak duże rozbieżności danych mogą być spowodowane dwoma czynnikami. Po pierwsze grupa poddana ankiecie mogła być nie do końca reprezentatywna. Po drugie może to wynikać z tego, że w statystykach GUS-u występują tylko bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy, a w ankiecie udział brało 40% osób nie zarejestrowanych w PUP.

Doświadczenie w pracy zawodowej

Długość okresu zatrudnienia wśród bezrobotnych ze Szczecina jest bardzo zróżnicowana (por. wykres 3). Poniżej roku oraz między rokiem a dwoma latami przepracowało po około 12% bezrobotnych. Między dwoma a pięcioma latami przepracowało 17,6% badanych bezrobotnych. W przedziale 5-10 lat pracy znalazło się 15,7% bezrobotnych, 10-20 lat przepracowała największą grupa ankietowanych bezrobotnych (22,8%), natomiast 19,8% osób przepracowało więcej niż 20 lat. Można zauważyć, że większość bezrobotnych cechuje dość długi staż pracy. Powyżej 5 lat przepracowało trzech na pięciu badanych bezrobotnych. Natomiast ponad 42% przepracowało ponad 10 lat.

Wykres 3. Struktura bezrobotnych według stażu pracy

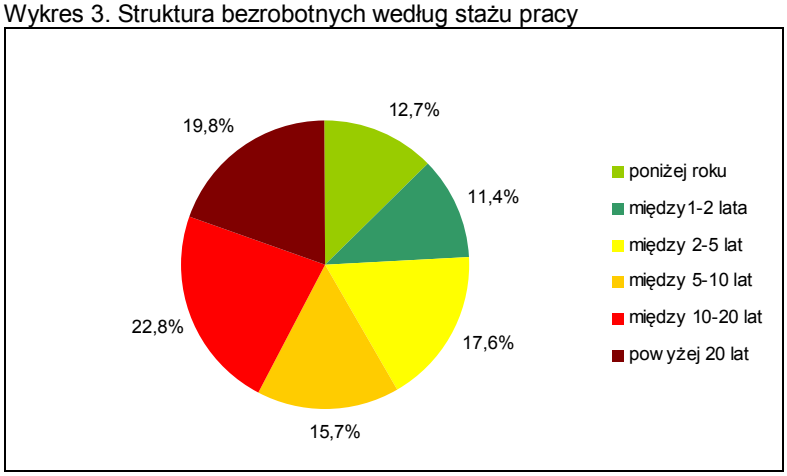

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ostatnio wykonywany zawód

Oprócz poziomu wykształcenia wiodące znaczenie dla pozycji na rynku pracy ma zawód reprezentowany przez pracobiorcę. Wskazując zawody najliczniej reprezentowane przez bezrobotnych według zawodu wykonywanego w ostatnim miejscu pracy, należy wymienić: pracowników fizycznych (82 wskazania), sprzedawców (51 wskazań) oraz pracowników budowlanych (38 wskazań). Wskazywane najczęściej zawody nie wymagają dużych kwalifikacji. Wskazuje to iż ostatnio wykonywany zawód nie był dla obecnych bezrobotnych źródłem cennego doświadczenia zawodowego, które mogliby wykorzystać w kolejnej pracy. Inne najczęściej powtarzające się w ankietach zawody to przedstawiciel handlowy, pracownik biurowy czy mechanik. Zawody te wymagają już posiadania pewnej określonej wiedzy.

3. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych w Szczecinie

Struktura gospodarstw domowych

Na sytuację społeczną bezrobotnych składa się wiele czynników. W skład gospodarstwa domowego badanych bezrobotnych w Szczecinie wchodzi średnio 3 osoby. W wieku przedprodukcyjnym (do 16 roku życia) jest to średnio 0,6 osoby, w wieku produkcyjnym (16-60 lat) 2,3 osoby, natomiast w wieku poprodukcyjnym jedynie 0,1 osoby.

Gospodarstwa domowe badanych bezrobotnych zazwyczaj odpowiadają zatem modelowi 2+1 - rodzice, z których jeden jest badanym bezrobotnym oraz dziecko w wieku do 16 lat. Stosunkowo mało jest gospodarstw domowych z osobami powyżej 60 roku życia. Dzieci w wieku do 3 lat znajdują się w 14,7% gospodarstw domowych, w wieku 4-6 lat w 11,8% gospodarstw natomiast w wieku od 7 do 16 lat w 21,7% gospodarstw (por. wykres 4). Obecność najmłodszych dzieci może mieć wpływ na aktywność zarobkową przynajmniej jednego z rodziców –głównie matki. Brak możliwości zapewnienia opieki dziecku wyklucza bowiem rodzica z życia zawodowego. Należy także wziąć pod uwagę, iż bezrobocie w rodzinach z dziećmi może być zjawiskiem szkodliwym społecznie dla tych dzieci. Dzieci są bardziej narażone na ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego, może również wystąpić zjawisko przekazywania negatywnych wzorców, związanych z funkcjonowaniem rodziców, jako bezrobotnych i ze zjawiskiem przekazywanej z pokolenie na pokolenie „wyuczonej bezradności

Wykres 4. Udział gospodarstw domowych, w których mieszkają osoby wg grup wiekowych domowników (obejmujące 1 lub więcej osób w danej kategorii wiekowej w jednym gospodarstwie)

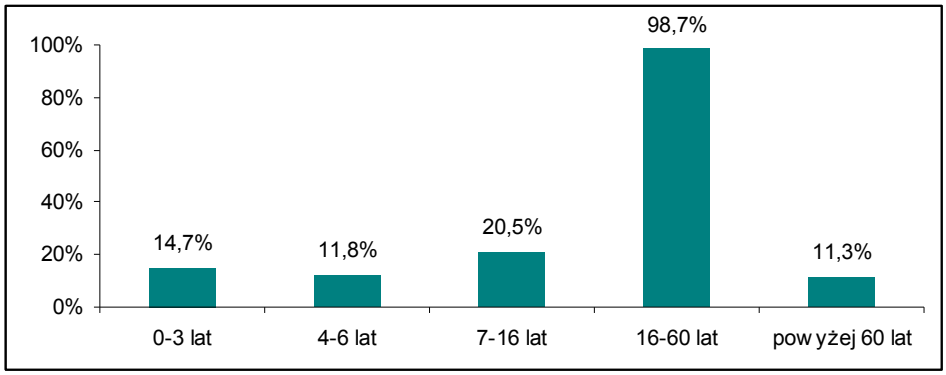

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Wśród osób będących w wieku produkcyjnym – w wieku między 16 a 60 lat wchodzących w skład gospodarstw domowych osób bezrobotnych biorących udział w badaniu pracuje w jakiejkolwiek formie (praca w Polsce lub za granicą) około 40% osób.

W sumie w przypadku 53,7% badanych bezrobotnych przynajmniej jedna osoba w ich gospodarstwach domowych pracuje w kraju dłużej niż 2 tygodnie. 10,8% badanych przyznaje, że spośród dorosłych członków ich gospodarstw domowych przynajmniej jedna osoba pracuje obecnie za granicą. 3,9% wskazuje dodatkowo, iż przynajmniej jeden członek ich gospodarstwa domowego właśnie rozpoczął prace i pracuje w kraju krócej niż 2 tygodnie. Ponieważ powyższe 3 grupy nie są grupami rozłącznymi i jeden respondent mógł wskazać osoby ze swojego gospodarstwa domowego we wszystkich trzech omawianych grupach, należy przyjąć, iż w Szczecinie w minimum 54% gospodarstw osób bezrobotnych pracuje przynajmniej jedna osoba. (maksymalnie takich gospodarstw jest 68,4%%). Innymi słowy między 54% a 68% gospodarstw osób bezrobotnych w Szczecinie ma jakieś źródło utrzymania w postaci pracy zarobkowej członka gospodarstwa domowego. Konsekwentnie między 32% a 46% nie czerpie żadnych dochodów z pracy zarobkowej. Oznacza to, że rodziny te utrzymują się z pomocy opieki społecznej, czy też innych, niezwiązanych z pracą zawodową, źródeł utrzymania ewentualnie z zysków z pracy na czarno. Część rodzin wykorzystuje zapewne dochody typu renty i emerytury starszych domowników. Nie jest to jednak częsty przypadek biorąc po uwagę, że zaledwie w kilku procentach przypadków w skład gospodarstwa domowego wchodzi osoba powyżej 60 roku życia. Duża grupa może także żyć z dochodów uzyskiwanych przez kogoś z rodziny pracującego w przeszłości albo dorywczo za granicą. W sumie do tego, że ktoś z rodziny (jedna lub więcej osób) pracował w przeszłości za granicą przyznało się 40% badanych.

Wykres 5. Udział gospodarstw domowych, z których ktoś pracował w przeszłości za granicą wg liczby osób pracujących za granicą

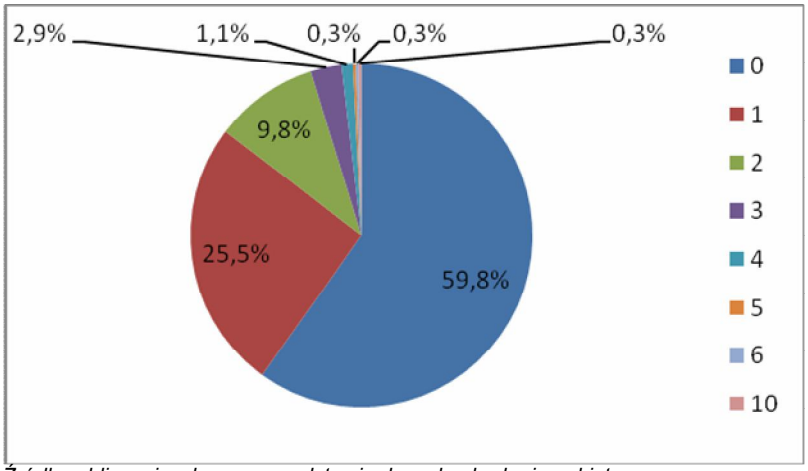

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Osoby (1 lub więcej), które nie mają pracy, ale jej poszukują (bezrobotni aktywni) znajdują się w ponad 86% gospodarstw ankietowanych bezrobotnych. W około12% gospodarstw domowych jest więcej niż jedna taka osoba. Bierni zawodowo (osoby, które nie mają pracy, a także jej nie poszukują) występowali w 29% gospodarstw. Są to zapewne w większości osoby, które jeszcze się uczą lub studiują i z tego powodu nie szukają pracy.

Rejestracja w PUP

W PUP zarejestrowanych było 60% ankietowanych. Ponad 67% zarejestrowanych w PUP to osoby zarejestrowane krócej niż rok,13,6% zarejestrowanych jest od roku do 2 lat, dłużej niż 2 lata zarejestrowanych jest 18,9% badanych (por. wykres 6). Udział kobiet i mężczyzn zarejestrowanych w PUP krócej niż rok jest porównywalny. Kobiety częściej z kolei (21%) są zarejestrowane dłużej niż 2 lata, w większym stopniu zasilają zatem szeregi długotrwale bezrobotnych.

Wykres 6. Bezrobotni według czasu, od jakiego są zarejestrowani jako bezrobotni

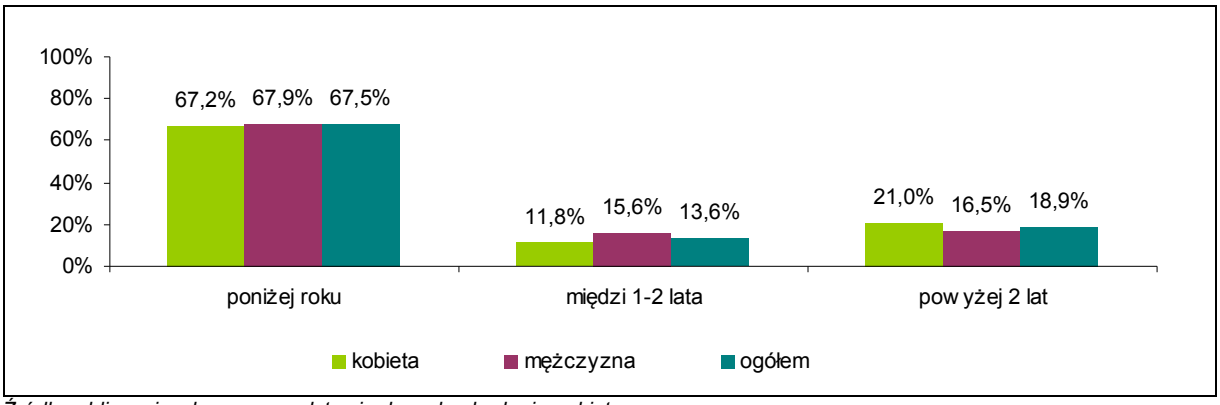

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Charakterystyka łącznego dochodu uzyskiwanego miesięcznie przez bezrobotnych

Średnie dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca osiągane przez gospodarstwa domowe ankietowanych, są mocno zróżnicowane. Dodatkowo pewne różnice zaznaczają się w przypadku gospodarstw osób zarejestrowanych i niezarejestrowanych w PUP. Ogólnie prawie w co piątym gospodarstwie osoby zarejestrowanej osiągane dochody na głowę nie przekraczały 250 zł. Udział gospodarstw o najniższych dochodach wśród osób niezarejestrowany jest niższy i wynosi 17%. W co trzecim gospodarstwie zarejestrowanego w PUP dochód znajdował się w przedziale między 250 a

500zł. (Niecałe 30% gospodarstw osób niezarejestrowanych). Łącznie dochody poniżej 500 zł w przeliczeniu na 1 członka gospodarstwa domowego osiągało około połowy badanych gospodarstw. Członkowie co piątego gospodarstwa osiągali dochody od 500 do 750 zł w przeliczeniu na 1 członka tego gospodarstwa. Dochody ponad 1000 zł na jedna osobę odnotowano natomiast w około 18% przypadków gospodarstw z kimś zarejestrowanym jako bezrobotny i około 20% przypadków gospodarstw osób niezarejestrowanych. W porównaniu do innych powiatów województwa dochody w rodzinach bezrobotnych wynoszące ponad 1000 zł na głowę osiągnął pokaźny procent badanych.

Wykres 7. Miesięczny dochód na osobę w rodzinie

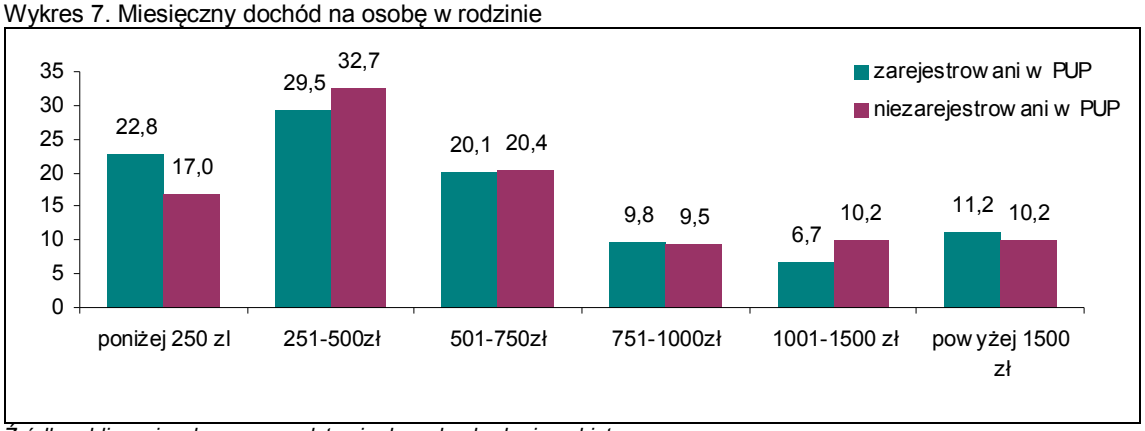

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Na sytuację ekonomiczną bezrobotnych wpływ ma także zadłużenie ich gospodarstw. Do zadłużenia domowego budżetu przyznaje się ponad połowa ankietowanych (54,3%). Co czwarty ankietowany (25%) stwierdza, że długi jego gospodarstwa domowego są znaczne. Drobne długi ma co trzecie gospodarstwo. Bez zadłużenia radzi sobie 45,7% gospodarstw domowych.

Struktura bezrobotnych według źródeł dochodu

Wśród źródeł utrzymania osób bezrobotnych analizowanych w ramach niniejszego badania należy wymienić przede wszystkim zasiłek dla bezrobotnych, wsparcie finansowe z pomocy społecznej, a także dochody płynące z dorywczych (lub okazjonalnych) form zatrudnienia.

Prawo do korzystania z zasiłku dla bezrobotnych ma w sumie 18% badanych bezrobotnych. Nieco więcej mężczyzn niż kobiet posiada prawo do zasiłku (20% i 16%). Jeśli chodzi o strukturę wiekową to około 18% osób w wieku od 18 do 44 lat ma prawo do zasiłku. Największy udział mogących korzystać z prawa do zasiłku w ogóle liczby bezrobotnych w danej grupie występuje w przedziale wiekowym 55-59 lat (wynosi 28,6%), a najmniejszy jest w grupie 45-54 lata (10,3%). Prawo do zasiłku ma także co czwarta osoba w wieku 60-64 lat.

Wykres 8. Posiadanie prawa do zasiłku dla bezrobotnych

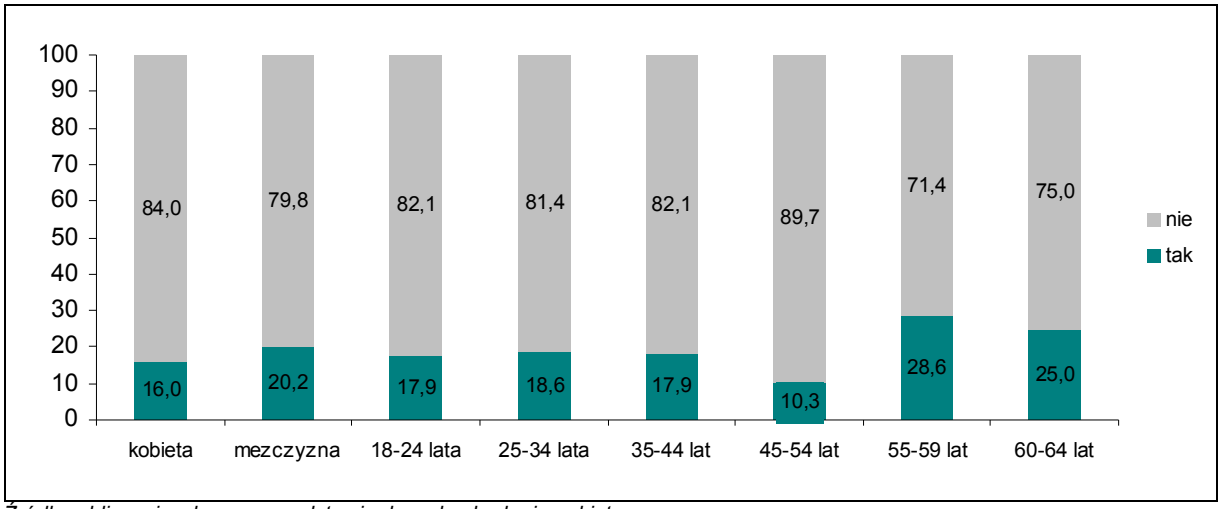

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

¼ ankietowanych zadeklarowała, że w ostatnim miesiącu korzystała z pomocy społecznej, z czego większość korzystała w formie zasiłku Częściej z pomocy społecznej korzystali mężczyźni - 29%, podczas gdy kobiety w 21% przypadków.

Wykres 9. Korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej

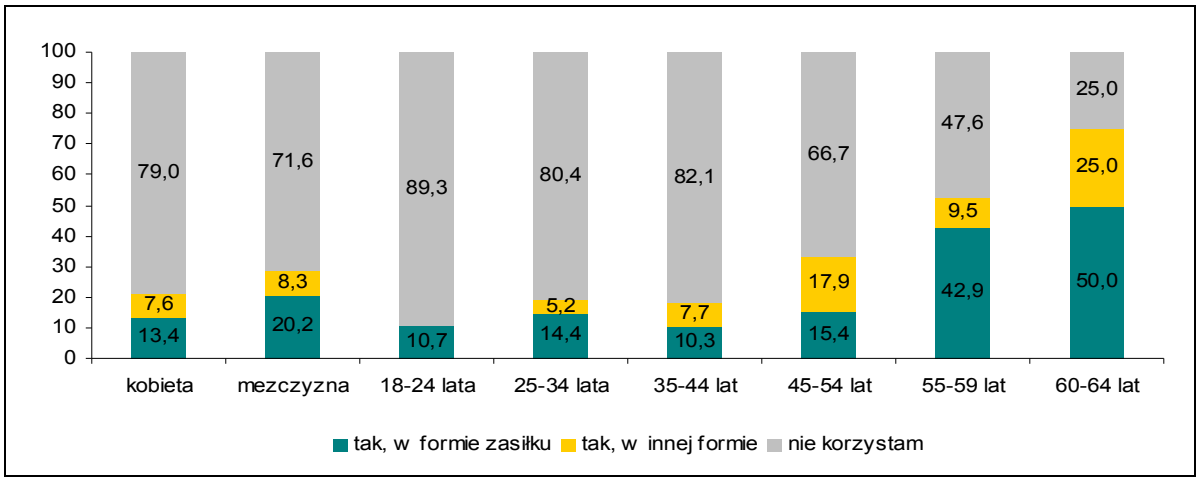

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Zdecydowanie najrzadziej z opieki społecznej korzystali najmłodsi (18-24 lata) ankietowani – jedynie 10,7% (por. wykres 9). Może to być spowodowane brakiem potrzeby takiej pomocy, gdyż prawdopodobnie część z nich pozostaje nadal na utrzymaniu rodziców. Może to wynikać także z braku życiowego doświadczenia i wiedzy, że taka pomoc istnieje. Rzadko z pomocy społecznej korzystały osoby w wieku 25 do 44 lat – średnio około 19% osób bez pracy w tym przedziale wiekowym. Zdecydowanie najczęściej z pomocy społecznej w ostatnim miesiącu przed badaniem korzystały osoby z przedziału wiekowego 60-64 lata. W sumie 75% z nich korzystało z niej albo w formie zasiłku (50%) albo innego rodzaju pomocy (25%). Połowa osób bez pracy w wieku 55-59 również stanowiła klientelę pomocy społecznej.

4. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Długość pozostawania bez pracy

Najliczniejsza grupa badanych bezrobotnych pozostaje bez pracy ponad rok. Takich osób w powiecie stargardzkim jest 44%. Nieco mniej deklaruje, iż nie ma pracy krócej niż 12 miesięcy – 39%, 17% nigdy nie pracowało.

Przyczyny bezrobocia

Wśród głównych przyczyn przerwania pracy w ostatnim miejscu jej wykonywania znalazły się bankructwo pracodawcy lub likwidacja miejsca pracy lub fakt wykonywania pracy na czas określony lub dorywczo. Na taki stan rzeczy bezpośredni wpływ może mieć kryzys gospodarczy, a także ogólna recesja przemysłu stoczniowego, który ulokowany jest m.in. w okolicach Szczecina. Prawie 20% respondentów wskazała na inne przyczyny nie wymienione w ankiecie. Te trzy przyczyny łącznie przesądziły o ok. 53% przypadkach, w których bezrobotny musiał odejść z pracy a około 10% osób wskazało na aspekty związane z niskimi zarobkami, zwolnieniami z innych przyczyn oraz ze spawami osobistymi. Pozostałe przyczyny przerwania pracy wymieniane były przez mniej niż 5% osób. Najrzadziej pojawiającymi się przyczynami przerwania pracy, było odejście na emeryturę, rentę, bądź podjęcie nauki przez respondenta.

Warto zwrócić uwagę na termin badania, który przypadał na okres września, czyli badanie przeprowadzone zostało po okresie trwania prac sezonowych, dorywczych, co w istotny sposób może wpłynąć na poszczególne odpowiedzi respondentów.

Wykres 10. Główne przyczyny odejścia z ostatniego miejsca pracy

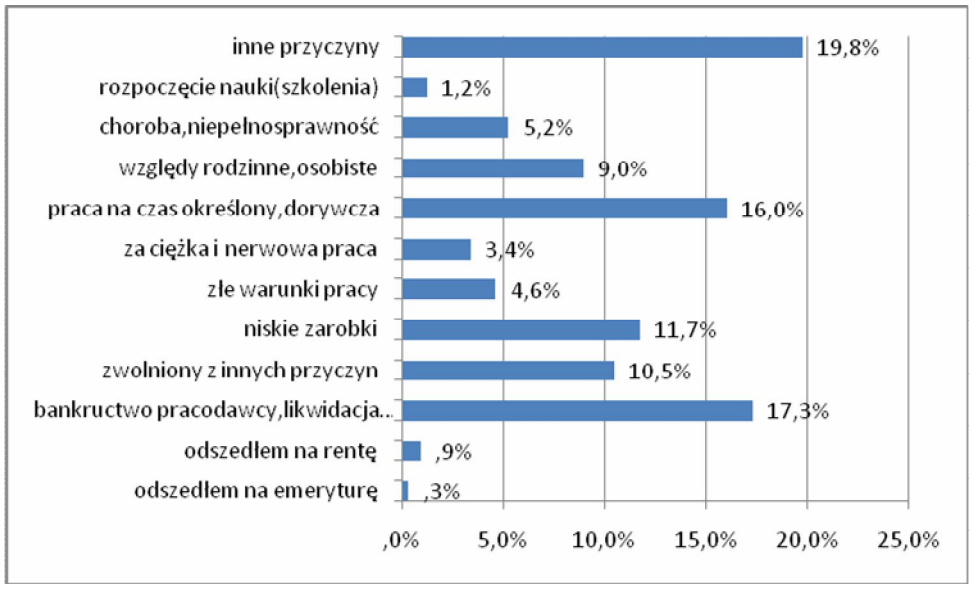

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Według bezrobotnych największy wpływ na bezrobocie w mieście ma ogólna sytuacja w kraju oraz niskie zarobki oferowane przez lokalnych pracodawców. Ponad 70% respondentów sądzi, że ogólna sytuacja w kraju, a około 67%, że niskie zarobki mają duży lub bardzo duży wpływ na poziom bezrobocia w Szczecinie. Kolejne czynniki, które w opinii respondentów wywierają duży lub bardzo duży wpływ na bezrobocie w mieście to niechęć do zatrudniania legalnie oraz zbyt mało pracodawców i niedopasowanie kwalifikacji bezrobotnych do wymogów pracodawców – około 55% wskazań na duży lub bardzo duży wpływ na bezrobocie każdego czynnika. Następnym w kolejności istotnym powodem wskazywanym przez bezrobotnych są złe warunki pozafinansowe i mała różnorodność firm w Szczecinie –po około 50%.

W najmniejszym stopniu bezrobocie jest wiązane przez osoby bezrobotne z małą aktywnością Powiatowego Urzędu Pracy oraz problemami komunikacyjnymi – w sumie w obu przypadkach ponad 50% respondentów nie widzi związku lub uznaje, iż jest on mały lub bardzo mały.

Wykres 11. Znaczenie czynników wpływających na bezrobocie w powiecie

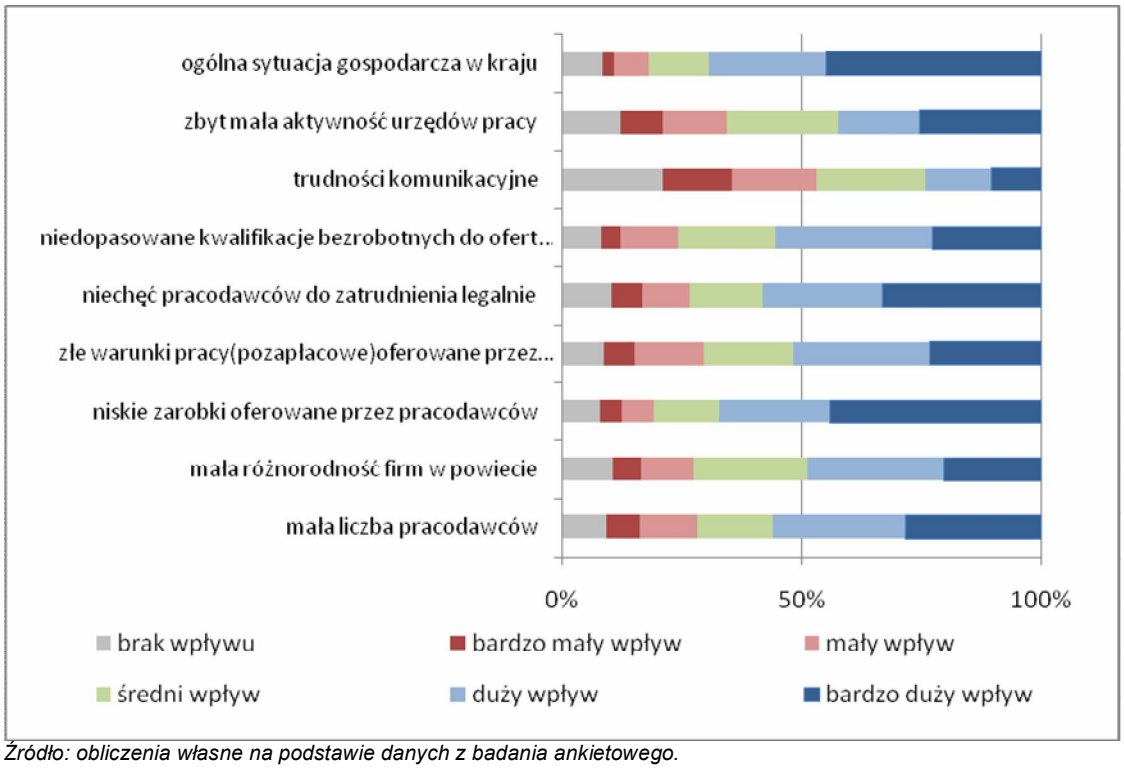

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

5. Aktywność bezrobotnych

Lokalny rynek pracy

W stosunku do bezrobotnych, w innych powiatach województwa zachodniopomorskiego, respondenci w powiecie m. Szczecin, są dosyć aktywni w poszukiwaniu pracy. Około 68%, ankietowanych, w przeciągu ostatnich dwóch tygodni, aktywnie poszukiwało pracę. Najmniej aktywną grupą okazała się populacja w przedziale wiekowym od 60 do 64 lat. Tylko 1/4 z pośród nich w aktywnie poszukiwała pracy w ostatnim czasie. Co ciekawe, bardziej zaangażowani w poszukiwanie pracy byli mężczyźni, co znacznie różni się od sytuacji w innych regionach województwa, gdzie w tej kwestii dominowały kobiety. Najaktywniejsze są osoby z wykształceniem średnim technicznym (88,5% z pośród całej grupy z takim wykształceniem), oraz osoby posiadające tytuł licencjacki (81% z pośród całej populacji z takim wykształceniem). Natomiast osoby z wykształceniem średnim licealnym oraz, zasadniczym zawodowym, wykazują najmniejszą aktywność na rynku pracy. Średnio tylko 60% osób z wykształceniem średnim licealnym, bądź zasadniczym zawodowym poszukiwało aktywnie pracy w ostatnich dniach przed realizacją badania.

W powiecie stargardzkim zauważalna jest pewna zależność, czym dłużej bezrobotni zostawali bez pracy, tym mniejsza była ich aktywność na rynku pracy. Np. z pośród wszystkich osób pozostających bez pracy, poniżej 12 miesięcy, aż 80,7% w ostatnim czasie aktywnie poszukiwało pracę, natomiast już wśród osób, które pozostają bez pracy dłużej niż rok, tylko 56% poszukiwało pracę w przeciągu ostatnich dwóch tygodni.

Około 70% respondentów biorących udział w badaniu, uważa że w Szczecinie są pracodawcy, u których mogliby znaleźć zatrudnienie. Jednak już tylko połowa badanych bezrobotnych stwierdziła, że posiada wiedzę na temat pracodawców aktualnie poszukujących pracowników. Wniosek jest taki, że tylko połowa respondentów, posiada pewne informacje na temat rynku pracy, ale prawie większość, pozytywnie określa możliwości znalezienia pracy w powiecie.

Bezrobotni określając poszczególne elementy rynku, negatywnie ocenili głównie dwa czynniki. Najgorzej został oceniony poziom bezrobocia w powiecie, aż ¾ respondentów, negatywnie oceniło ten element rynku pracy. Płace oferowane w powiecie, źle albo bardzo źle oceniło 60% ankietowanych.
Ze względu na to, iż na powiat składa się tylko miasto Szczecin, najlepiej ocenionym elementem rynku pracy była możliwość dojazdów do pracy. Około 43% respondentów pozytywnie zaopiniowało ten element. Także poziom edukacji oferowany przez szkoły w powiecie, został pozytywnie oceniony przez ponad 63% ankietowanych. Analogicznie poziom oświaty był oceniany w innych regionach województwa, między innymi w powiecie stargardzkim, czy w powiecie m. Świnoujście.
Czynnikiem wyróżniającym bezrobotnych w powiecie m. Szczecin, jest bardziej sprecyzowany światopogląd mieszkańców powiatu, w porównaniu do innych powiatów województwa. Ankietowani, raczej potrafili określić poszczególne elementy rynku jako złe, albo dobre, rzadziej niż w innych powiatach stosowano odpowiedź „ani źle, ani dobrze".

Wykres 12. Ocena poszczególnych elementów lokalnego rynku pracy

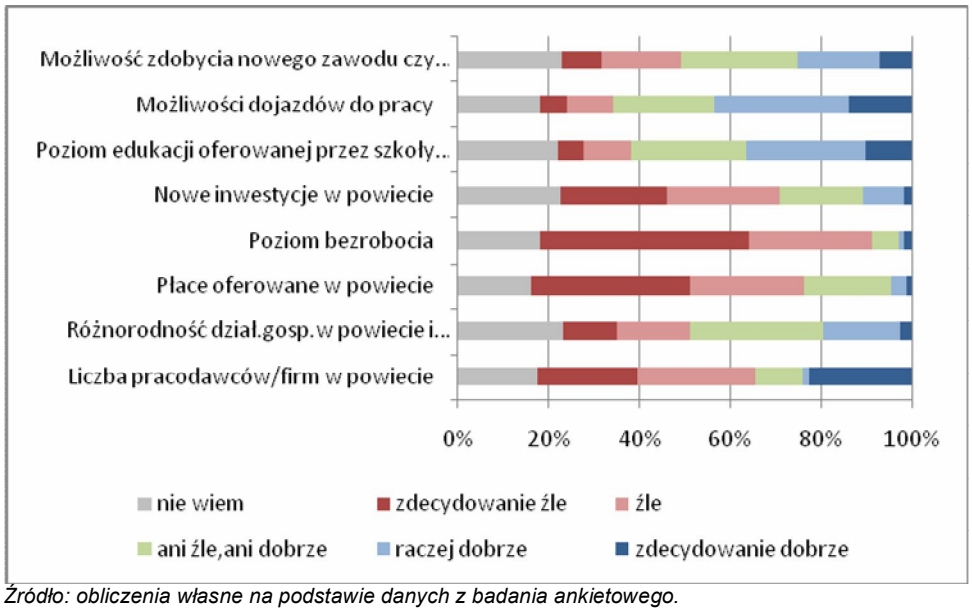

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Warunki pracy

Niecałe 92% przebadanych osób, wybrałoby pracę stałą na pełny etat. Nieco więcej kobiet, w tym w wieku 45-59 lat zdecydowałoby się na prace w niepełnym wymiarze godzin. Jedynym rozróżnieniem w tym przypadku stanowi, możliwość podjęcia pracy w systemie zmianowym, bądź podjęcia pracy w stałych godzinach. Z pośród wszystkich respondentów 22% wolałaby pracę zmianową. Co ciekawe identyczny udział kobiet i mężczyzn preferuje taka formę pracy. To stosunkowo wysoki udział odwiedzi tego typu w porównaniu do innych powiatów. Porównując wykształcenie poszczególnych osób, struktura bezrobotnych preferujących prace zmianową wygląda następująco. Najchętniej pracę w systemie zmianowym, podjęłyby osoby z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym, bądź średnim technicznym (około 30%, bezrobotnych z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym, lub średnim technicznym). Natomiast pracę w stałych godzinach pracy, najchętniej podjęłyby osoby z wyższym wykształceniem - średnio 90% osób posiadających taki typ wykształcenia. Taki rozkład wyników spowodowany jest specyfiką zawodów wykonywanych przez osoby o najniższych

kwalifikacjach. Prace dorywczą chętnie podjęłoby 6,7% badanych, wśród nich większość stanowią mężczyźni w wieku 44-59 lat.

Sposoby poszukiwania pracy

Najczęstszą formą znajdowania pracy w mieście Szczecin jest podjęcie pracy z polecenia członka rodziny, bądź znajomego. Około 40% ankietowanych, właśnie w taki sposób, stara się znaleźć pracę, z czego ponad połowę stanowią kobiety. Specyfika największego miasta w regionie jakim jest Szczecin powoduje, że w Szczecinie łatwiej znaleźć zatrudnienie korzystając ze znajomości, bądź wykorzystując protekcję członków rodziny. Około 14% wskazań ankietowanych, dotyczyło poszukiwania pracy za pomocą odpowiadania na oferty umieszczone w gazecie. Najbardziej aktywną i zmotywowaną grupę stanowią osoby bezpośrednio kontaktujące się z pracodawcami stanowiące 13% całej populacji bezrobotnych biorących udział w badaniu.
Bezrobotni z miasta Szczecin w znikomym stopniu korzystają, z usług agencji pozarządowych, oraz sami nie umieszczają ogłoszeń w gazecie. Bezrobotni w powiecie charakteryzują się, zaskakująco niskim poziomem wykorzystania Internetu w procesie poszukiwania pracy. Tylko 9% respondentów, korzysta z możliwości jakie daje sieć internetowa, w trakcie poszukiwania pracy. (por. wykres 13).

Wykres 13. Sposoby poszukiwania pracy

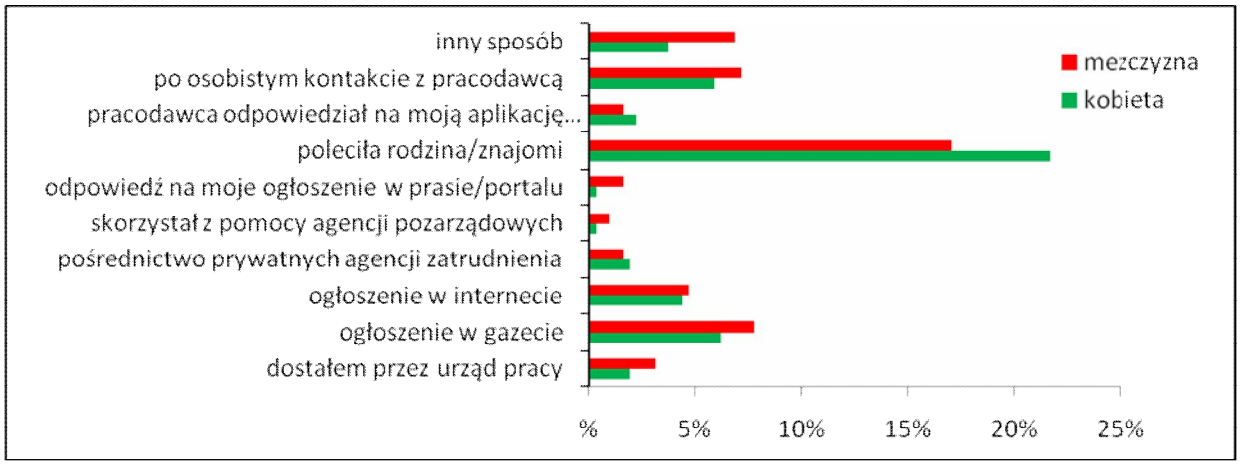

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Dodatkowe zatrudnienie i źródła dochodów

Wydaje się iż zdecydowana mniejszość bezrobotnych ze Szczecina w mijającym roku osiągała jakieś dodatkowe dochody z prac dorywczych lub okazjonalnych źródeł finansowania. W sumie z żadnych tego typu źródeł nie korzystało 64% respondentów. Spośród tych, którzy przyznali, że korzystali najwięcej, bo około 16% wskazało na pomoc społeczną. Najczęściej wskazywanym typem pracy generującej jakieś dochody były drobne prace remontowo-budowlane (13%). Ponad 6% trudniła się także zbiórką złomu. Na pozostałe źródła dochodu wskazywał znikomy udział respondentów Biorąc pod uwagę, że 64% nie korzystało w ogóle z dodatkowych źródeł dochodu, kolejne 16% z pomocy społecznej, można uznać, że w Szczecinie niewiele osób poszukuje jakiekolwiek zajęcia dodatkowego pozwalającego na zdobycie środków do życia. Oczywiście pozostaje kwestia pracy na czarno, do której część respondentów zapewnie nie przyznała się w trakcie realizacji badania. Jak wskazują m.in. rozmówcy ze Szczecina pracownicy często godzą się z możliwością zatrudnienia nielegalnie. Chociaż nie uzyskują żadnych świadczeń socjalnych, to jednak mają możliwość wyższego zarobku.

Wykres 14. Okazjonalne źródła dochodu w roku poprzedzającym badanie wśród tych, którzy z takiej możliwości korzystali

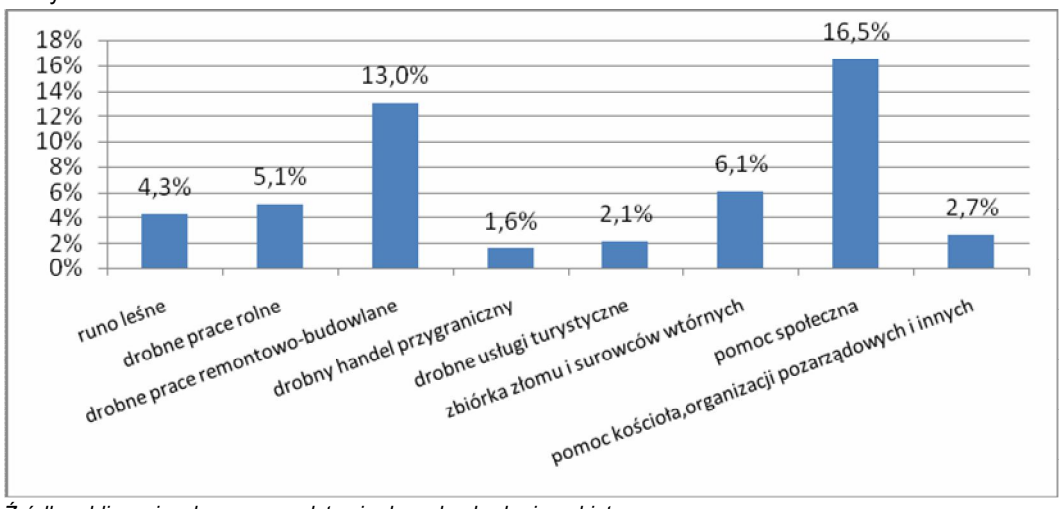

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.
Wyniki nie sumują si, do 100, bo respondent mógł podać więcej niż 1 odpowiedź, poza tym nie uwzględniono odpowiedzi, „ nie korzystałem"

Preferowane zawody

Najwięcej osób bezrobotnych pragnie znaleźć pracę jako sprzedawca - około 7,5% ankietowanych. Na drugim miejscu preferowanych zawodów znajduje się praca biurowa - prawie 7% osób deklaruje chęć podjęcia pracy w takim charakterze.

Bezrobotni najbardziej nie chcieliby pracować w zawodzie, sprzedawcy. Aż 10% respondentów wskazało właśnie ten zawód jako najbardziej nielubiany. Zawód sprzedawcy budzi najbardziej skrajne odczucia wśród respondentów powiatu m. Szczecin a także wielu innych regionów województwa zachodniopomorskiego. Trudno stwierdzić, co konkretnie respondenci mieli na uwadze, wyrażając się pozytywnie bądź negatywnie o zawodzie sprzedawcy. Na drugim miejscu najbardziej nie lubianych zawodów, w powiecie m. Szczecin znajduje się zawód sprzątaczki, którego nie chciałoby wykonywać 3,7% respondentów.

Większość bezrobotnych poszukuje zawodów związanych z pracą fizyczną, co wskazuje na niski poziom wykształcenia wśród osób bezrobotnych.

Miejsce zatrudnienia

Analogicznie jak w innych powiatach województwa zachodniopomorskiego, także w Szczecinie, najwięcej osób, uważa że najlepsze warunki pracy zapewniają firmy państwowe, oraz instytucje państwowe. Ponad połowa badanych respondentów uważa w ten sposób. (odpowiednio 38% i 17% wskazań). W firmach prywatnych, zatrudnienie chciałoby znaleźć, prawie 1/4 respondentów. Osoby będące w wieku między 25 – 34 lat, najchętniej zatrudniłyby się w firmie prywatnej. Warto zaznaczyć, że pracę w firmie prywatnej chętniej podjęłyby osoby z wykształceniem wyższym magisterskim, oraz bezrobotni, którzy ukończyli liceum ogólnokształcące. Natomiast w państwowej firmie, najchętniej zatrudnienia szukają respondenci w wieku od 30 lat w wzwyż, posiadający wykształcenie zasadnicze zawodowe.

Ciekawym zjawiskiem jest chęć założenia własnej działalności gospodarczej przez prawie 1/5 ankietowanych osób. Co więcej, aż 40% ankietowanych rozważa rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W grupie tej przeważają osoby z wykształceniem średnim lub wyższym w wieku od 25 do 44 lat (prawie 30% z pośród wszystkich rozważających rozpoczęcie działalności gospodarczej).

Wykres 15. Miejsce zatrudnienia zapewniające najlepsze warunki pracy według bezrobotnych

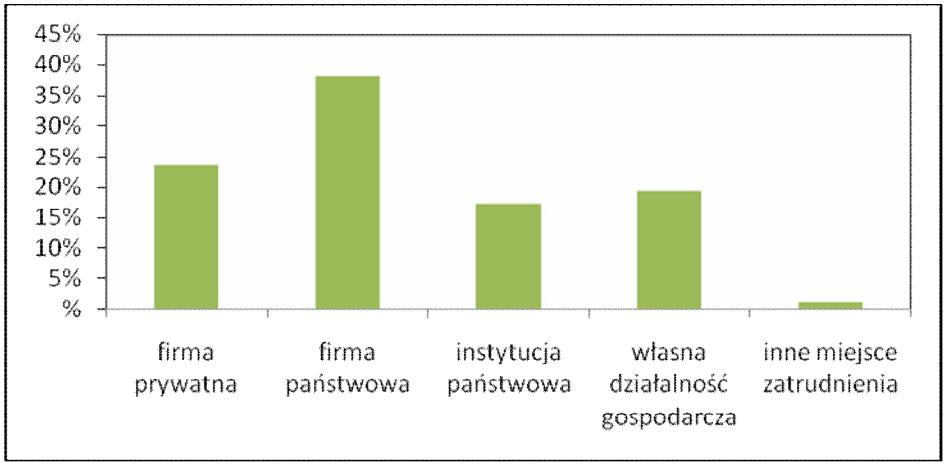

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Dla bezrobotnych miasta Szczecin, największą barierą przy zakładaniu własnej działalności gospodarczej jest brak środków finansowych (ponad 40% wskazań). Kolejnym problemem jest nieznajomość procedur i wymogów formalnych (16% wskazań), oraz trudności biurokratyczne (14% wskazań). Najmniej wskazań dotyczyło braku pomysłu (7,8% wskazań), braku wiary w powodzenie przedsięwzięcia (6,5% wskazań) oraz braku umiejętności (2,2% wskazań). Bezrobotni w Szczecinie trudności w rozpoczęciu działalności upatrują w czynnikach zewnętrznych, przede wszystkim w zbyt skomplikowanych procedurach prawnych, czy w zbyt wysokich kosztach, jakie wiążą się z rozpoczęciem działalności. Natomiast respondenci nie sygnalizują na duża skalę trudności związanych z czynnikami wewnętrznymi, osobowościowymi, związanymi z własnymi umiejętnościami, co jest niewątpliwie pozytywną przesłanką dla powodzenia ich planów.

Formy aktywizacji zawodowej

Najbardziej rozpowszechnioną formą wsparcia osób bezrobotnych, w Szczecinie, są szkolenia. Około 28% respondentów stwierdziło że zna ten typ pomocy, jednak aż 85,6% (315 osób) ankietowanych twierdzi, że nigdy nie brała udziału w żadnych szkoleniach. Wśród tych, którzy w szkoleniach brali udział największą popularnością cieszyły się szkolenia przygotowujące do pracy w usługach (10 wskazań) oraz szkolenia przygotowujące do pracy w produkcji, przemyśle (9 wskazań).
Z pośród innych form wsparcia oferowanych przez PUP ankietowani znają lub korzystali ze stażu i poradni zawodowej. W obydwóch wypadkach 17% respondentów zasygnalizowało ten fakt.

Wynagrodzenie

Mężczyźni w powiecie m. Szczecin, pragnęliby otrzymywać wynagrodzenie zgodne z oczekiwaniami na poziomie średnio 3427,5 zł netto. Jest to aż o 1513 zł więcej niż wysokość wynagrodzenia zgodnego z oczekiwaniami deklarowana przez kobiety. Mężczyźni w grupie wiekowej między 35, a 44 rokiem życia posiadający skończone liceum, bądź tytuł magistra, to populacja bezrobotnych pragnących uzyskiwać najwyższe wynagrodzenie.
Najniższe wynagrodzenia za jakie zgodzili by się pracować mężczyźni to 1914zł, dla kobiet pensja minimalna wynosi średnio 1449zł. Na najniższe wynagrodzenie zgodziłyby się kobiety w przedziale wiekowym od 55 do 59 lat, posiadające wykształcenie gimnazjalne bądź podstawowe.

Osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy, deklarują chęć podjęcia pracy za wynagrodzenie w wysokości 2816 zł. Jest to o 200 zł więcej niż deklarują osoby bezrobotne pozostające bez pracy krócej niż rok. Im dłużej osoba pozostaje bez pracy, tym wyższe posiada aspiracje dotyczące wysokości płacy, co może świadczyć o pewnym braku rozeznania na rynku płac przez osoby długotrwale bezrobotne. Pomimo tego respondenci długotrwale bezrobotni zgodziliby się pracować za niższe wynagrodzenie niż osoby pozostające bez pracy krócej niż 12 miesięcy, co świadczy o

większej determinacji osób długotrwale pozostających bez pracy. Respondenci pozostający bez pracy dłużej niż rok zgodziliby się na najniższe możliwe wynagrodzenie w wysokości 1593 zł, o 133 zł mniej, niż deklarowali ankietowani pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy.

Wykres 16. Minimalna i zgodna z oczekiwaniami płaca netto wg bezrobotnych ze względu na płeć

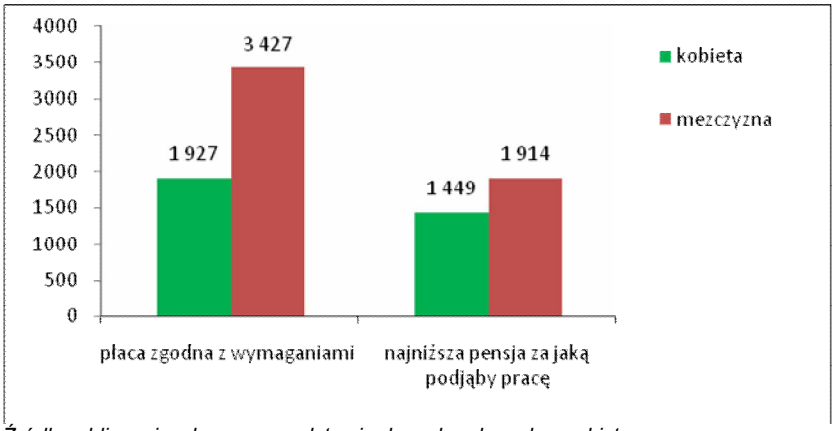

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Wykres 17. Minimalna i zgodna z oczekiwaniami płaca netto wg. czasu pozostawania bezrobotnym

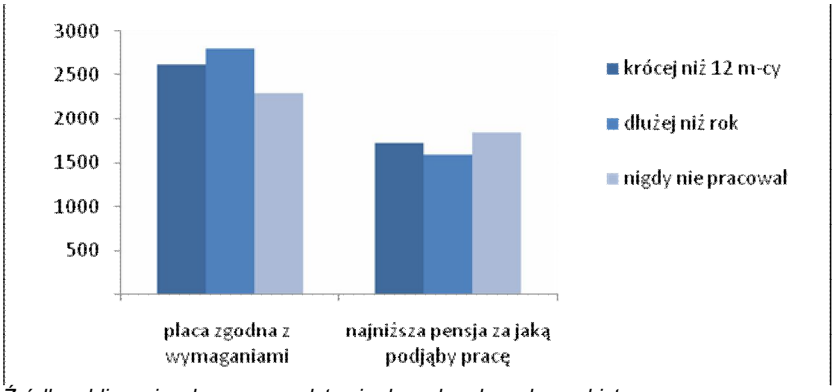

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Porównując oczekiwania płacowe osób z różnym wykształceniem w Szczecinie widać, iż generalnie oczekiwania, co do płacy rosną równomiernie do góry począwszy od osób z najniższymi kwalifikacjami do osób z najwyższymi kwalifikacjami, z jednym wyjątkiem – absolwentów liceów ogólnokształcących. Ta grupa wykazała się zdecydowanie zbyt wygórowanymi oczekiwaniami. Oczekiwania te zostały jednak zweryfikowane w momencie deklaracji, za jaką najniższa pensję zgodziliby się pracować. Także pracownicy PUP zwrócili uwagę na zbyt wygórowane oczekiwania płacowe bezrobotnych, w stosunku do tego, co oferuje im rynek. Problem ten pojawia się głównie wśród mężczyzn, np. w sektorze budowlanym. Dosyć wysokie oczekiwania mają także osoby z wykształceniem wyższym.
Generalnie należy zauważyć, że płaca minimalna netto w Szczecinie niezależnie od posiadanego wykształcenia jest na zbliżonym poziomie ok 1700zł

Warto zaznaczyć iż w Szczecinie przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, wynosiło w 2008 roku, 3290 zł i stanowiło 104% średniego miesięcznego wynagrodzenia w całym kraju. Dlatego wymagania szczecińskich bezrobotnych, choć są wyższe od wymagań bezrobotnych w innych powiatach, nie wydają się zbyt wygórowane, a raczej (z wyjątkami) rozsądnie oszacowane.

Wykres 18. Minimalna i zgodna z oczekiwaniami płaca wg bezrobotnych ze względu na wykształcenie

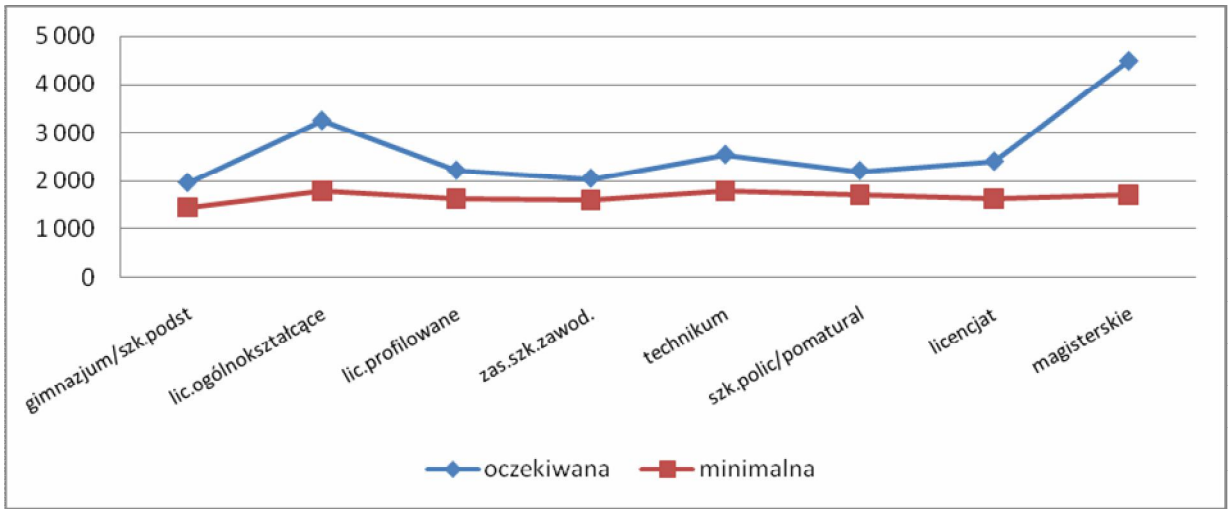

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

6. Szanse i bariery wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Czynniki przesądzające o zadowoleniu z pracy

Za najważniejszy czynnik pozwalający osiągnąć zadowolenie z wykonywanej pracy bezrobotni z powiatu m.Szczecin uznali pracę zgodną z zainteresowaniami oraz dobrze płatną. Oba czynniki wskazało mniej niż połowa respondentów. Kolejną istoną sprawą – dla ¼ badanych okazała się praca zgodna z posiadanymi predyspozycjami a dla 1/5 praca stabilna i na stałe. Kolejne czynniki okazały się być już znacznie mniej istotnymi –po około 15% wskazań i były to w kolejności –praca, w której pracownika traktuje się po ludzku i przyjazne środowisko w pracy. Tylko dla 8% badanych istotne okazują się być perspektywy rozwoju zawodowego. Najrzadziej wymienianymi czynnikami przesadzającymi o zadowoleniu z wykonywania pracy w opinii bezrobotnych okazały się praca na własny rachunek i praca niezbyt męcząca.

Wykres 19. Czynniki wpływające na zadowolenie z wykonywanej pracy

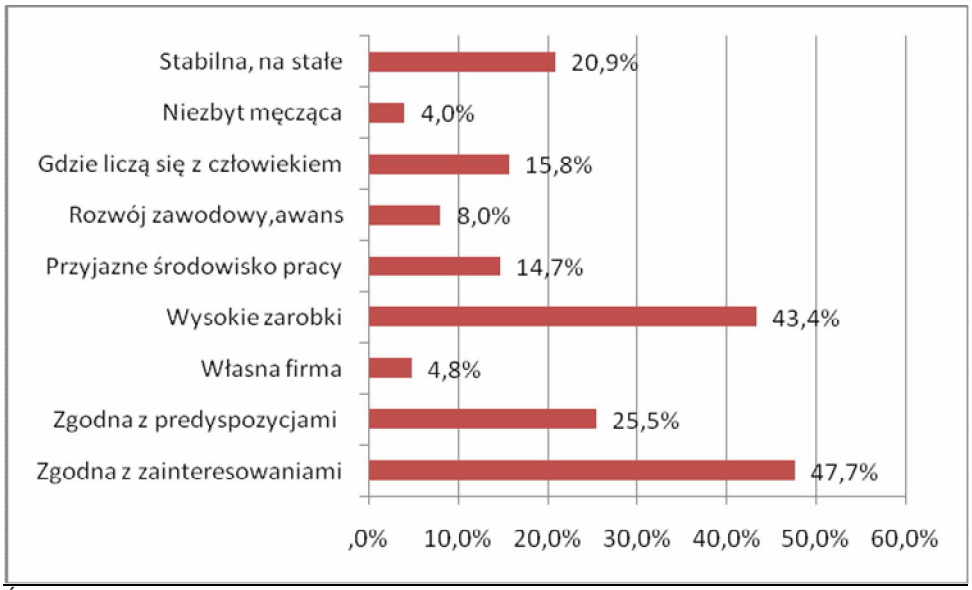

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.
Wyniki nie sumują się, do 100, bo respondent mógł podać więcej niż 1 odpowiedź

Ostatnie miejsce pracy

Połowa respondentów określała, ostatnie miejsce pracy jako przeciętne, natomiast aż 1/3 ankietowanych pozytywnie opiniowała ostatnie miejsce pracy. Takie podejście podzielane jest przez respondentów w większości powiatów województwa.
Statystycznie najmniej zadowolona osoba z ostatniej pracy w powiecie m. Szczecin to mężczyzna w wieku 35 – 44 lat, posiadający wykształcenie policealne lub licencjackie.
Z pośród wszystkich respondentów, którzy zgłaszali różnorodne problemy, jakie napotykali w wcześniejszej pracy najwięcej ankietowanych - około 17% - sygnalizowała pracę na czarno, oraz zaniżanie zarobków przez pracodawcę. Jest to dosyć niepokojące zjawisko, które po części uświadamia w jak dużym stopniu poszczególni bezrobotni są zatrudniani nielegalnie. Najmniejsza liczba respondentów zwracała uwagę na występowanie takich problemów w pracy jak mobbing, czy niebezpiecznie i szkodliwe warunki panujące w pracy..

Mobilność

Około 65,5% osób, mogłoby podjąć zatrudnienie ogólnie w województwie zachodniopomorskim, nie wliczając w to powiatu m. Szczecin. W grupie tej większość stanowią mężczyźni. 70% z pośród wszystkich mężczyzn, którzy brali udział w badaniu podjęłoby pracę w innych powiatach niż Szczecin, ale w obrębie województwa zachodniopomorskiego. Udział kobiet w tym przypadku wynosi 61%. Więcej osób byłoby skłonnych do podjęcia pracy w Europie lub gdzieś na świecie niż w innym województwie Polski. W sumie do racy w tym kierunku wybrałoby się 50% osób. Bardziej skłonni do wyjazdu są mężczyźni. 55% z nich mogłoby wyjechać do Europy, podczas gdy tylko 35% kobiet zdecydowałoby się na taki wyjazd. Tylko 31% bezrobotnych zgodziłoby się podjąć pracę, w województwach sąsiadujących z zachodniopomorskim, (w tym około 40% mężczyzn, i tylko 22,5% kobiet). Najmniej osób zgodziłaby się podjąć, pracę w województwach oddalonych od regionu zachodniopomorskiego.
Poza granicę kraju w poszukiwaniu pracy, statystycznie rzecz biorąc, najchętniej wyjechałby mężczyzna, między 18 – 24 rokiem życia, albo między 55, a 59 rokiem życia, posiadający wykształcenie średnie, bądź posiadający tytuł licencjacki i będący bezrobotnym krócej niż 12 miesięcy.

Wykres 20. Gotowość do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania (poza powiatem)

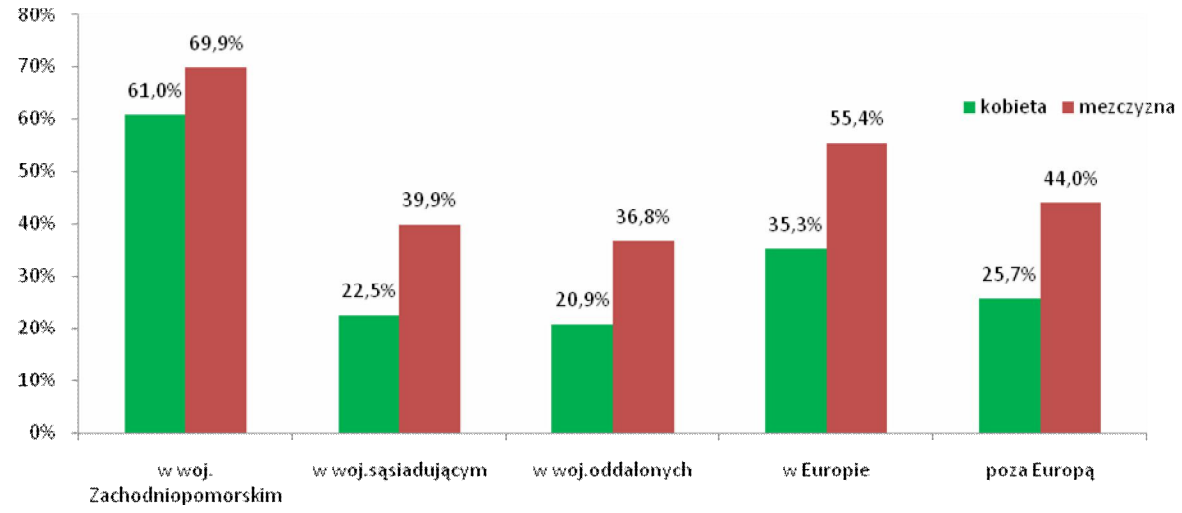

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Podobnie jak w innych regionach kraju, najczęściej poza powiatem, pracę podjęliby mężczyźni. Także podobnie jak w innych powiatach zachodniopomorskich, czym dalej od Szczecina w granicach Polski, tym mniej osób zdecydowałoby się na wyjazd. Analogicznie jak w innych powiatach województwa zachodniopomorskiego, także w powiecie m. Szczecin, więcej osób skłonnych byłoby

podjąć prace poza granicami kraju, niż na terenie Polski. Także powszechnym zjawiskiem jest większa niechęć kobiet, do wyjeżdżania, co można tłumaczyć względami rodzinnymi i niechęcią zostawiania dzieci pod czyjąś opieką.
Pomimo deklarowanych chęci podjęcia pracy poza granicami powiatu, to relatywnie mało osób opuszcza powiat w poszukiwaniu pracy. Aż 60% bezrobotnych stwierdziło, że nikt z najbliższej rodziny, nie wyjeżdżał poza granice kraju, w poszukiwaniu pracy.

Bariery podjęcia pracy

Z pewnością podstawowym problemem, występującym w trakcie poszukiwania pracy przez bezrobotnych, jest niedopasowanie kwalifikacji, do potrzeb rynku pracy. Około 20% respondentów uważa, że w regionie nie ma pracodawców u których mogliby znaleźć zatrudnienie zgodnie ze swoimi kwalifikacjami. Największy problem, tego typu występuje wśród osób długotrwale bezrobotnych (28,4% wskazań), posiadających wykształcenie licealne (36,8% wskazań z pośród całej populacji posiadającej tego typu wykształcenie), będących w przedziale wiekowym 60 – 64 lat (31% osób w tej grupie wiekowej zwróciło uwagę na ten problem).
Niedopasowanie kwalifikacyjne, jest jednym z najczęściej występujących problemów w całym województwie zachodniopomorskim.

Nie wszystkie osoby pozostające bez pracy są gotowe do tego, aby podjąć prace. Tylko około 67% nie widzi żadnych przeszkód, aby zacząć pracować od razu, jeśli nadarzyłaby się taka okazja. Wśród głównych przeszkód wymieniane były brak możliwości zostawienia dziecka lub innej osoby z rodziny na czas pracy. W sumie 11% bezrobotnych wskazuje na te przyczyny, jako bariery podjęcia pracy zawodowej. W podobnym stopniu przeszkodę stanowią problemy ze zdrowiem -11% wskazań. Warto odnotować, że aż 6% osób stwierdziło, że główną przyczyną uniemożliwiającą im podjęcie pracy jest obawa przed jej rozpoczęciem. Co ciekawe, również dojazdy do pracy są dla około 4% mieszkańców Szczecina, którzy pozostają bez pracy, jedną z istotnych przeszkód uniemożliwiającą podjęcie pracy zawodowej

Oferty pracy z PUP, w przeciągu ostatniego roku otrzymało 30% osób biorących udział w badaniu. Z pośród wszystkich, którzy otrzymali ofertę pracy w PUP około 55% osób nie została przyjęte przez pracodawcę. Zjawisko to można tłumaczyć zbyt małą liczbą ofert pracy w stosunku do dosyć dużej konkurencji wśród bezrobotnych na powiatowym rynku pracy. Najwięcej osób, które dostały ofertę pracy w PUP, a nie zostały przyjęte do pracy przez pracodawcę, posiadają wykształcenie podstawowe bądź zasadnicze zawodowe. Około 30% z pośród osób, które dostały ofertę pracę, odrzuciło propozycję zatrudnienia.

Zainteresowanie sytuacja na lokalnym rynku pracy

Bardzo duży udział osób bez pracy w Szczecinie w ogóle nie interesuje się sprawami związanymi z rynkiem pracy. Są to zatem osoby, które nie zamierzają podjąć pracy lub też tacy, którzy pracują na czarno i nie mają zamiaru tego w najbliższym czasie zmienić. W sumie jest ich około 33%. Wśród tych, którzy poszukują jakiś informacji przeważają osoby poszukujące informacji na temat naborów i aktualnych ofert pracy oraz samych pracodawców – po ok. 45% wskazań. Dosyć dużo osób poszukuje też wsparcia instytucji lub osób, które mogłyby je wesprzeć w znalezieniu miejsca pracy w najbliższej okolicy (20%). Można zatem przypuszczać, że te osoby w największym stopniu są realnie zainteresowane podjęciem racy i mogłyby zostać w stosunkowo najprostszy sposób zaktywizowane. Nikłe zainteresowanie budzą agencje i instytucje pośredniczące w znajdowaniu pracy za granica lub poza województwem zachodniopomorskim.

7. Przyczyny bierności zawodowej

W powiecie m. Szczecin, w porównaniu do pozostałych obszarów województwa, sytuacji w zakresie bezrobocia jest bardzo dobra. Mimo iż w liczbach względnych osób bez pracy jest najwięcej wśród wszystkich powiatów, to w sumie stanowią one tylko kilka procent.

Aby oszacować liczbę biernych zawodowo posłużymy się przesłankami płynącymi z analizy poszczególnych elementów przeprowadzonego badania. W ogóle nie interesujących się sprawami pracy w mieście jest około 1/3 wszystkich badanych. Mniej więcej tyle samo nie szukało zatrudnienia aktywnie w przeciągu ostatnich dwóch tygodni poprzedzających badanie. Warto zaznaczyć, że aż 36% respondentów zarejestrowało się w PUP po to, aby uzyskać zasiłek, bądź ubezpieczenie zdrowotne. Z tego powodu można uznać, iż ta grupa to w dużej mierze osoby bierne zawodowo. Na podstawie powyższych przesłanek można się pokusić o przypuszczenie, iż około 1/3 pozostających bez pracy w Szczecinie to osoby bierne zawodowo.

Dosyć dużą grupę osób bezrobotnych stanowią kobiety wychowujące dzieci, które nie maja możliwości pozostawienia ich pod czyjąś opieką. One też w większym stopniu niż mężczyźni zasilają szeregi biernych zawodowych w powiecie. Do omawianej grupy można także zaliczyć około 40% osób pozostających bez pracy ponad 2 lata, gdyż osoby te straciły zdolności pracy zawodowej i nie są już w stanie same podjąć się jej poszukiwania.

W przeważającej mierze osoby które deklarują, że rejestrują się ze względu na nabycie prawa do składek maja wykształcenie średnie techniczne (absolwenci techników liceów profilowanych, co wskazywałoby na to, iż właśnie te osoby najczęściej pracują na czarno. Około 16% potencjalnych biernych stanowią także osoby, które obecnie się szkolą lub kontynuują edukację.

Podsumowanie

WNIOSKI I REKOMENDACJE

1. Weryfikacja hipotez badawczych

H1: Poza osobami o najniższych kwalifikacjach lub bez żadnych kwalifikacji grupą osób w największym stopniu narażoną na pozostawanie bezrobotnym są osoby z wykształceniem średnim ogólnym lub wyższym licencjackim, a więc z wykształceniem pośrednim między zawodowym a wyższym magisterskim. Osoby te nie posiadają, bowiem wyuczonego zawodu lub też nie są postrzegane jako specjaliści.

W przypadku Szczecina hipoteza ta nie znajduje potwierdzenia. Zdecydowanie najliczniejszą grupą bezrobotnych w powiecie są osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym - 27% pozostających bez pracy. Rzeczywiście na drugim miejscu znalazły się osoby po liceum (15,6%), ale także z ze stopniem magistra (15,6%). Trzecią grupę, pod względem liczebności i udziału wśród bezrobotnych stanowią osoby po technikach (13,7%). Jednoznacznie wskazuje to na problem niedopasowanego systemu kształcenia na wszelkich poziomach, włączając to poziom studiów wyższych, do aktualnych potrzeb rynku pracy. Większość osób bezrobotnych w powiecie ma albo jakiś wyuczony zawód albo wykształcenie magisterskie.

Osoby z wykształceniem wyższym licencjackim stanowią nieliczną grupę – nie można zatem stwierdzić aby były w jakiś szczególny sposób narażone na bezrobocie.

H2: Rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiatach zachodniopomorskich są niższe niż podaje statystyki PSZ. Wynika to z zatrudnienia nielegalnego, w tym za granicą przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy

Hipoteza potwierdza się w przypadku Szczecina. Badanie ujawniło, iż w powicie ogromna liczba osób pracowała na czarno, a zatem duża część badanych miała do czynienia z szarą strefą. Aż 36% przyznało, że spotkało się swoim miejscu pracy zatrudnianiem na czarno, około 20% pracowało w takiej formie. W sumie co piąty mężczyzna który obecnie jest bez pracy pracował w ten sposób. W ten sposób pracują głownie ludzie do 24 roku życia i z wykształceniem licealnym lub pomaturalnym, a także znacznie częściej ci, którzy nie są zarejestrowani w PUP.

H3: Osoby bezrobotne chętniej są skłonne do migracji zagranicznych niż krajowych poza obszar swojego województwa

Hipoteza ta zostaje w pełni potwierdzona w przypadku Szczecina. Osoby bez pracy najchętniej byłyby skłonne do przeprowadzki w obrębie województwa zachodniopomorskiego . Na drugim i trzecim miejscu, przed województwami ościennymi i regionami dalej położonymi w kraju, rzeczywiście znalazła się Europa oraz kraje poza Europą.

H21: W powiatach województwa zachodniopomorskiego dominujący typem bezrobocia jest bezrobocie strukturalne, chociaż obecnie nałożyło się nie bezrobocie cykliczne.

Brak jest jednoznacznych dowodów potwierdzających hipotezę. Opierając się o przesłanki oparte o wyniki badania ankietowego wydaj się, że hipoteza może częściowo znaleźć swoje potwierdzenie, w związku z dużym udziałem osób z wykształceniem zawodowym (zasadniczym lub średnim). Oznacza to niedopasowanie podaży i popytu kwalifikacji pracowników na rynku pracy. Kolejną przesłanką jest to, iż w ponad 42% przypadków bezrobotnymi są osoby, które przepracowały w jednym zakładzie pracy więcej niż 10 lat. W ostatnim czasie musiały, zatem nastąpić grupowe zwolnienia w jakimś sektorze gospodarczym lub dużych zakładach pracy – np. w przemyśle stoczniowym.

Zaprzeczeniem hipotezy może być jednak fakt, iż w strukturze bezrobotnych pod względem poziomu wykształcenia reprezentowane są właściwie wszystkie typy kwalifikacji i wykształcenia.

H22: Powiatach pasa wybrzeża Bałtyku w większym stopniu niż pozostałe powiaty obserwowane jest bezrobocie sezonowe. Pomimo relatywnie wysokich ocen koniunktury gospodarczej tych obszarów, bezrobocie poza sezonem letnim jest tam wysokie.

Hipoteza nie odnosi się w sposób bezpośredni do Szczecina, chociaż miasto ma połączenie z Bałtykiem i funkcjonuje jako miasto portowe i stoczniowe. Jej weryfikacja może nastąpić dla obszaru województwa z uwzględnieniem danych dla wszystkich powiatów zachodniopomorskich. Tym niemniej należy stwierdzić, iż w powiecie stargardzkim również wyraźnie zauważalne jest zjawisko spadku liczby bezrobotnych w okresie wakacyjnym.

H23: Jedną z głównych przeszkód podjęcia zatrudnienia w powiatach ziemskich są koszty dojazdów do pracy.

Hipoteza nie odnosi się w sposób bezpośredni do Szczecina, gdyż nie jest on powiatem ziemskim. Trudności komunikacyjne spośród wszystkich badanych czynników przesadzających o istnieniu zjawiska bezrobocia w powiecie ocenione zostały w przypadku Szczecina jako najmniej istotne, chociaż nawet w tym przypadku około 4% bezrobotnych uznało ten aspekt za barierę do podjęcia pracy.

H31: Wraz z przyrostem okresu czasu bezrobocia maleje zainteresowanie sytuacja na rynku pracy i chęć powrotu do pracy. Osoby długotrwale bezrobotne w mniejszym stopniu śledzą informacje o wolnych stanowiskach pracy i potencjalnych pracodawcach.

Hipoteza potwierdza się w przypadku Szczecina, gdyż wraz ze wzrostem czasu pozostawania bez pracy maleje zdolność i chęć do śledzenia informacji o tym, co się dzieje na rynku pracy. Wśród nie pracujących dłużej niż rok wyraźnie większy jest udział tych, którzy nie orientują się czy w powiecie są pracodawcy u których mogliby znaleźć pracę zgodną z posiadanymi kwalifikacjami -28% badanych, podczas gdy wśród bezrobotnych poniżej roku osób takich jest tylko 16%. Podobnie rzecz ma się w przypadku informacji na temat pracodawców, którzy aktualnie przeprowadzają nabory na wolne stanowiska pracy. Aż 19% osób będących bez pracy ponad rok nie orientuje się czy są tacy pracodawcy, podczas gdy w grupie bezrobotnych do 1 roku udział tego typu osób wynosi 12%. Dodatkowo, jak wykazano powyżej, maleje udział tych, którzy aktywnie poszukują pracy.

H32: Wraz z przyrostem okresu pozostawania bez pracy wzrasta udział osób z niską samooceną w grupie osób bezrobotnych, co przyczynia się do bierności zawodowej

Hipotezę jednoznacznie potwierdzają dane statystyczne. Osoby pozostające na bezrobociu ponad rok znacznie niżej oceniają swoje kwalifikacje. Około 21% ocenia je jako dobre lub bardzo dobre (w grupie bezrobotnych poniżej roku – 37%), kolejne 51% jako średnie (analogicznie – 56%) oraz 13% jako niskie (analogicznie - 4%).

Po okresie roku pozostawania bez pracy wyraźnie spada także nadzieja na znalezienie pracy. Tylko 54% osób w takim przypadku wierzy, że w okresie roku znajdzie zatrudnienie, W przypadku osób, które nie mają pracy krócej niż rok aż 79% jest przekonanych, że znajdzie zatrudnienie w przeciągu najbliższego roku. Niepowodzenie w znalezieniu pracy zakłada w tej grupie tylko ok. 8% badanych. W pierwszej grupie jest takich osób aż 29%. Dodatkowo, wraz ze wzrostem okresu bez pracy, zwiększa się udział tych, którzy nie wierzą iż w powiecie są pracodawcy u których mogliby znaleźć pracę zgodną z posiadanymi kwalifikacjami.

H41: Osoby z niższym wykształceniem wydają się być świadome swojej pozycji i oceniają swoje kwalifikacje na ogół niżej niż bezrobotni z wykształceniem średnim lub wyższym. Ma to swoje odzwierciedlenie także w oczekiwaniach płacowych.

Osoby z najniższym wykształceniem – gimnazjalnym lub niepełnym gimnazjalnym/podstawowym oceniają swoje kwalifikacje najniżej spośród wszystkich grup bezrobotnych, mimo iż ponad 27% uznała je za wysokie lub bardzo wysokie. Pozostałe grupy według wykształcenia oceniają swoje umiejętności znacznie wyżej. Jako dobre lub bardzo dobre średnio ocenia je 54% badanych bezrobotnych.

Średnia płaca oczekiwana przez osoby z najniższym wykształceniem to około 1500 zł netto. W porównaniu do pozostałych grup jest to rzeczywiście najniższa oczekiwana pensja. Osoby o najniższych kwalifikacjach mają zatem także najniższe wymagania finansowe. Potwierdza się tym samym teza o samoświadomości swojej pozycji na rynku pracy przez osoby bez wykształcenia.

H42: Osoby o najniższych kwalifikacjach w największym stopniu liczą na pomoc instytucji rynku pracy i są w najmniejszym stopniu przedsiębiorcze i samodzielne na rynku pracy.

Hipoteza została potwierdzona na podstawie danych zebranych w trakcie badania ankietowego. Osoby o najniższych kwalifikacjach w celu znalezienia zatrudnienia korzystają głównie z pomocy urzędu pracy. Prawie 22% osób z wykształceniem najniższym swoją ostatnią prace zdobyło dzięki ofercie, która otrzymały z PUP. Ogółem w badanej populacji takich osób było tylko 5%. Dla 26% osób z najniższym wykształceniem PUP to także główne miejsce poszukiwania pracy. Średnio w powiecie z tej formy poszukiwania miejsca pracy korzysta około17% bezrobotnych.

H43: Bezrobotni o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) częściej niż inne grupy poszukują pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin

Hipoteza ta może raczej zostać potwierdzona w przypadku Szczecina. W sumie około 10% bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym/podstawowym chciałoby podjąć prace dorywczą. W podobnym stopniu chęć pracy dorywczej deklarują także osoby po szkołach zasadniczych. W sumie jednak w mieście chętnych do pracy dorywczej jest ok. 6,5%. Gdyby dodatkowo rozpatrywać w tym przypadku chęci pracy w niepełnym wymiarze godzin – na niepełny etat, wtedy hipotezę należałoby odrzucić. Nie ma bowiem żadnej prawidłowości między chęcią pracy na część etatu a poziomem wykształcenia.

2. Analiza SWOT

Mocne strony osób niepracujących	Słabe strony osób niepracujących
• mniejsza liczba realnie bezrobotnych niż wskazują statystyki PUP ze względu na prace w szarej strefie • stosunkowo największe możliwości znalezienia zatrudnienia w Szczecinie • większość jest w młodym lub średnim wieku, a zatem mają jeszcze szansę na aktywizację zawodową, przy doborze odpowiednich instrumentów, • bardzo wysoka ocena własnych umiejętności i kwalifikacji przez znaczną cześć bezrobotnych • niemal wszyscy badani poszukują pracy na stałe, • większość osób posiada wiedzę na temat lokalnych pracodawców, • bardzo duży odsetek bezrobotnych jest nastawionych optymistycznie i ma nadzieję na znalezienie pracy w okresie najbliższego roku, • wysoki poziom płac	• duży odsetek osób z wykształceniem najniższym, o niskich kwalifikacjach, • bardzo wysoki w stosunku do średniej wojewódzkiej odsetek osób z wykształceniem wyższym • słaby poziom wykorzystania ofert aktywizacji przez bezrobotnych oferowanych przez PUP,
Szanse aktywizacji bezrobotnych	**Bariery aktywizacji bezrobotnych**
• otwartość bezrobotnych na przyjęcie oferty pracy poza powiatem na terenie województwa zachodniopomorskiego – mobilność w ramach województwa i Europy • duża chęć do tworzenia własnych podmiotów gospdodarczych • regionalny ośrodek rozwoju, jakim jest Szczecin • brak barier komunikacyjnych	• niedopasowanie podaży i popytu na rynku pracy, • zwolnienia w przemyśle stoczniowym • niechęć pracodawców do legalnego zatrudnienia oraz zatrudniania na czas nieokreślony, • odpływ ludności - migrują zwykle osoby bardziej przedsiębiorcze i/lub z większymi kwalifikacjami, to znaczy, że pogłębiać się może niedopasowanie zawodowe ofert pracy i profilu zawodowego mieszkańców

3. Rekomendacje dla lokalnego rynku pracy

W kontekście zidentyfikowanych mocnych i słabych stron sytuacji na lokalnym rynku pracy w Szczecinie za najważniejsze kwestie wymagające rozwiązania lub wsparcia należy uznać:

1. Wydzielenie grupy osób rzeczywiście poszukujących pracy i nie mających źródeł dochodu od grupy osób zarejestrowanych jako bezrobotne tylko z powodu świadczeń, a uzyskujących dochody z pracy nielegalnej, w celu koncentracji działań aktywizujących na grupie rzeczywiście oczkujących tego typu wsparcia.
2. Ścisła współpraca instytucji rynku pracy z pracodawcami w mieście w celu identyfikacji zawodów i kwalifikacji poszukiwanych przez pracodawców, w celu zaprojektowania trafnego i użytecznego systemu szkoleń lub innych form doszkalania lub przekwalifikowania osób bezrobotnych posiadających niepotrzebne kwalifikacje zawodowe na dzisiejszym rynku pracy. Oferta ta powinna mieć charakter zindywidualizowany i specjalistyczny.
3. Analiza systemu kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnych i wyższym w celu dopasowania do aktualnych potrzeb rynku pracy. Pomocnym elementem w dopasowaniu kierunków kształcenia do potrzeb powinny stać się sprawnie działające instytucje doradców zawodowych w szkołach już na poziomie gimnazjalnym.
4. Władze miasta powinny stwarzać korzystny klimat zarówno w formie zachęt finansowych jak i zachęt pozafinansowych (ograniczenie biurokracji) dla rozwijania małej działalności gospodarczej i tworzenia nowych firm.
5. W perspektywie wejścia do bezrobocia osób o dużym doświadczeniu zawodowym powinno zachęcać się ich do podejmowania kształcenia ustawicznego i do dalszego rozwoju osobistego i zawodowego.

Część II
Podregion Szczeciński:
Powiat Goleniowski
Powiat Gryfiński
Powiat Kamieński
Powiat Policki
Miasto Świnoujście

Autorzy:

Dr Barbara Batko

Mgr Adam Płoszaj przy współpracy Mgr Klaudii Peszat

Mgr Marcin Bąba

Przedmowa

Podregion szczeciński położony jest w zachodniej części województwa zachodniopomorskiego. W skład podregionu wchodzą 4 powiaty - goleniowski, gryfiński, kamieński, policki oraz miasto Świnoujście na prawach powiatu. Inwestycje odgrywają kluczową rolę we wzroście gospodarczym. Ich wpływ na rozwój przejawia się zarówno w sposób bezpośredni, poprzez zwiększenie zasobu kapitału, jak i w sposób pośredni, poprzez oddziaływanie na wzrost łącznej produktywności czynników wytwórczych (pracy i kapitału). Położenie tego podregionu daje wyraźny obraz wpływów strefy przygranicznej, gdzie dostępność do wszelkiego rodzaju dóbr ekonomicznych i społecznych jest dużo lepsza niż w powiatach podregionów położonych w kierunku wschodnim całego województwa.

Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje duże zróżnicowanie rozmieszczenia inwestycji zagranicznych. Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego skoncentrowane są przede wszystkim na obszarze podregionu szczecińskiego. Tu przede wszystkim działają parki przemysłowe i technologiczne oferujące atrakcyjne warunki realizacji inwestycji (Goleniowski Park Przemysłowy, Policki Park Przemysłowy, Stargardzki Park Przemysłowy, Szczeciński Park Naukowo-Technologiczny).

Źródłami danych na których oparto podstawę opracowań były bazy BDR Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Szczecinie oraz informacje pochodzące z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, czy Powiatowych Urzędów Pracy podregionu szczecińskiego. Oddzielnym i jednocześnie głównym źródłem były badania ilościowe i jakościowe przeprowadzone w ramach niniejszego projektu.

Każdy z powiatów podregionu scharakteryzowano pod względem demograficznym i społeczno - ekonomicznym. Pozwoliło to na precyzyjne odniesienie się do hipotez badawczych zawartych w opracowaniach poszczególnych powiatów podregionu. Krótka charakterystyka podregionu jest próbą zobrazowania sytuacji osób bezrobotnych na lokalnym rynku pracy. Ponieważ gospodarka każdego powiatu jest zróżnicowana, zróżnicowana jest też stopa bezrobocia. W dalszym opracowaniu widać wyraźnie różnice w sytuacji gospodarczej pomiędzy np. powiatem goleniowskim, a miastem Świnoujście, które jest na prawach powiatu. Należałoby oczywiście pogrupować wszystkie powiaty pod względem gospodarczym i społecznym, ale sam podział nie będzie stanowił przedmiotu badania. Powiaty są zróżnicowane pod względem geograficznym. Jak przedstawiono w analizie każdy z nich posiada specyficzne walory geograficzno - przyrodnicze co nie zawsze idzie w parze z rozwojem gospodarczym poszczególnych regionów.

Analiza powiatu goleniowskiego[1]

WSTĘP

Istnieje kilka definicji i sposobów mierzenia zjawiska bezrobocia, jednakże szczegółowe omówienie problematyki badania rynku pracy przekroczyłoby ramy niniejszego opracowania. Bezrobocie rejestrowane, mimo niemożności określenia jego realnego wymiaru, jest najbardziej systematycznie badanym zjawiskiem. Urzędy pracy ewidencjonują bezrobotnych w przedziałach czasowych miesięcznych, kwartalnych i półrocznych i rocznych. Trzeba mieć jednak na uwadze fakt, że od 1989 roku, kiedy zjawisko bezrobocia staje się w Polsce problemem społecznym, zmianie ulegają nie tylko definicje bezrobotnych, czas rejestracji tych samych grup bezrobotnych, ale i metody gromadzenia danych.

Istnieje wiele raportów, strategii, opracowań o charakterze statystycznym, sprawozdawczym, badawczym itd. Spośród nich większość prezentuje opis zjawisk zagregowanych dla kraju NUTS 1, województw NUTS 2 lub podregionów NUTS 3. Znikoma część informacji publikowana jest systematyczne dla powiatów i miast na prawach powiatu NUTS 4 oraz gmin NUTS 5, co pozwalałoby na obserwacje i analizy interesujących nas zmiennych w skali lokalnej. Przy nieustannej zmianie polityki rynku pracy, braku do niej systemowego podejścia – długofalowych strategii, ciągłości działań w czasie i przestrzeni, zmianach regulacji prawnych, zmianach definicji i sposobów ewidencjonowania, niemożliwe jest porównywanie badanych cech. Dotyczy to analizowanych w tym opracowaniu danych i informacji odnośnie ludności, jej cech demograficzno-społecznych oraz rynku pracy – aktywności i bierności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia w powiatach i gminach województwa zachodniopomorskiego.

Źródłami danych i informacji z lat 1999-wrzesień 2009 o powiecie goleniowskim były bazy BDR Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Szczecinie, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, Powiatowego Urzędu Pracy w Goleniowie oraz wybranych opracowań dotyczących sytuacji społecznej województwa, tych tylko w których zamieszczano charakterystyki powiatów i gmin. Wiele z tych danych pominięto ze względu na ich wybiórczy charakter, a przede wszystkim na niemożność porównania ich w czasie ze względu na zmiany definicyjne. Odrębną kwestią pozostaje dostępność do informacji na poziomie gminy – tych są śladowe ilości, co uniemożliwia śledzenie i analizę lokalnych rynków pracy.

POWIAT GOLENIOWSKI

Powiat goleniowski[2] położony jest w zachodniej części województwa zachodniopomorskiego i obejmuje sześć gmin: 3 gminy miejsko-wiejskie: Goleniów, Maszewo, Nowogard z miastami Goleniów, Maszewo, Nowogard oraz 3 gminy wiejskie: Osina, Przybiernów, Stepnica.

Utworzony został w 1999 roku w ramach reformy administracyjnej Polski. Od 1 stycznia 2002 roku reaktywowano powiat łobeski, do którego przyłączono gminę Dobra z powiatu goleniowskiego[3].

[1] Autor: dr Barbara Batko
[2] Powiat Goleniowski [online]. Strona Starostwa Powiatowego w Goleniowie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.powiat-goleniowski.pl/material.php?wybor=41>.
[3] *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 maja 2001 r. w sprawie utworzenia, ustalenia granic i zmiany nazw powiatów oraz zmiany siedziby władz powiatu* (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 631).

Stolicą powiatu jest miasto Goleniów, oddalone 35 km od Szczecina i 220 km od Berlina. Przez powiat przebiegają dwa główne szlaki komunikacji drogowej (droga krajowa nr 3 Szczecin-Świnoujście i nr 6 Szczecin-Gdańsk) oraz komunikacji kolejowej Szczecin-Świnoujście i Szczecin-Kołobrzeg. W Glewicach, 7 km od Goleniowa znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy Szczecin-Goleniów, który mający stałe połączenia krajowe i zagraniczne.
Powiat Goleniowski należy do wyjątkowo atrakcyjnych turystycznie regionów województwa – głównie za sprawą dużych zajmujących ok. 35% powierzchni powiatu terenów leśnych oraz akwenów stanowiących prawie 7% jego powierzchni. Puszcza Goleniowska oraz jeziora wraz z rzekami stwarzają dogodne warunki do wędrówek pieszych, rowerowych, grzybobrania i polowań oraz wędkowania i czynnego odpoczynku nad wodą. Istnieją tu liczne szlaki turystyczne, trasy rowerowe i szlaki kajakowe.

LUDNOŚĆ POWIATU

Największa pod względem powierzchni i liczby mieszkańców jest gmina miejsko-wiejska Goleniów, w której zamieszkuje 42,4% ogółu mieszkańców powiatu, a druga co do wielkości gmina miejsko-wiejska to Nowogard. Pozostałe gminy to: miejsko-wiejska Maszewo i gminy wiejskie: Przybiernów, Stepnica (najmniejsza gęstość zaludnienia) i Osina. Podstawowe informacje podano w tabeli 1.

Tabela 1. Powierzchnia i ludność w gminach i w powiecie goleniowskim

Powiat goleniowski							
Liczba ludności		Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
		osoby	%	osób	%	osób	%
ogółem		79 504	100	40 513	51,0	38 991	49,0
miasto - urbanizacja - 53%		42 387	100	21 984	51,9	20 403	48,1
wieś		37 117	100	18 529	49,9	18 588	50,1
Gminy powiatu goleniowskiego							
Rodzaj gminy	Nazwa gminy	Ludność		Powierzchnia		Liczba sołectw	Gęstość zaludnienia
		osoby	%	km²	%		na 1 km² pow.
miejsko-wiejska	Goleniów	33 700	42,4	442,8	27,4	32	76
miejsko-wiejska	Maszewo	8 370	10,5	210,4	13,0	24	40
miejsko-wiejska	Nowogard	24 599	31,0	338,7	21,0	33	73
wiejska	Osina	2 876	3,6	101,7	6,3	10	28
wiejska	Przybiernów	5 189	6,5	228,9	14,2	15	23
wiejska	Stepnica	4 770	6,0	293,2	18,1	16	16

Liczba ludności i gęstość zaludnienia podano wg stanu w dniu 30.06.2008 r.
Źródło: *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2008 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009.

Według danych GUS[4] z lat 1999-2008 liczba ludności powiatu zmalała o 2%. Wśród ludności powiatu przeważają kobiety i w badanym okresie stanowiły średnio ok. 50,8% populacji. W 2008 roku było to 50,9%, co jest typowe dla województwa (51,5%) i kraju. W 2008 roku na 100 mężczyzn w powiecie przypadały 104 kobiety (w województwie zachodniopomorskim 106 kobiet). Większość populacji to mieszkańcy miast, choć w latach 1999-2008 spada odsetek mieszkańców miast na korzyść terenów wiejskich (z 54,3% do 53,1%) co może świadczyć o zjawisku suburbizacji w tym powiecie (w 2008 roku ok. 69% ludności województwa zachodniopomorskim to mieszkańcy miast).
W 2008 roku w powiecie goleniowskim odnotowano korzystne zmiany demograficzne: wzrost liczby zawartych małżeństw (i rozwodów), urodzeń żywych, dodatni przyrost naturalny rozumiany jako różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów (przyrost naturalny na 1000 osób = 2,7) oraz spadek liczby zgonów niemowląt. Najczęstsze przyczyny zgonów to choroby cywilizacyjne: choroby układu krążenia oraz nowotwory. Tendencje te są odmienne od obserwowanych w latach 1999-2008, np. zgony niemowląt wynoszą w tym okresie średnio 6 osób; przyrost naturalny maleje o 13,8%, ale

[4] Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

od dwóch lat w dużym stopniu wzrasta; przewaga kobiet względem mężczyzn wzrasta nieznacznie (ze 103 do 104 kobiet na 100 mężczyzn).
Strukturę ludności powiatu według ekonomicznych grup wieku i ich udział w ludności ogółem przedstawiono na rysunku 1 i w tabeli 2. Do prezentacji przyjęto 0-17 lat dla wieku przedprodukcyjnego[5] oraz 17-59 lat (kobiety), 17-64 lata (mężczyźni) dla ludności w wieku produkcyjnym.

Rysunek 1. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

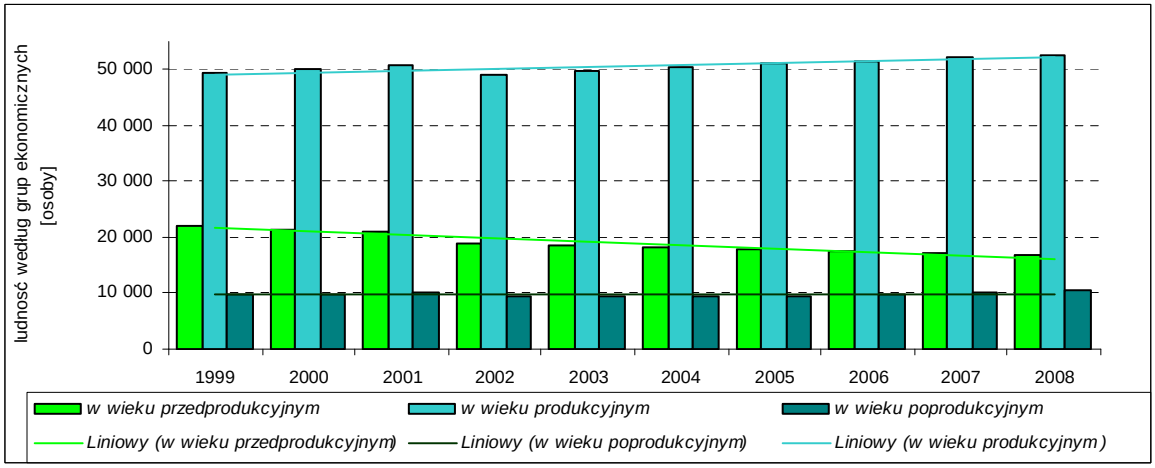

Tabela 2. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Ludność [%]	Lata									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
w wieku przedprodukcyjnym	27,1	26,3	25,5	24,6	23,8	23,1	22,6	22,1	21,6	21,1
w wieku produkcyjnym	60,8	61,5	62,2	63,1	64,0	64,7	65,2	65,5	65,7	65,8
w wieku poprodukcyjnym	12,1	12,2	12,3	12,3	12,3	12,2	12,2	12,4	12,7	13,0

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Z prezentowanych danych wynika, iż ludność powiatu to przede wszystkim ludzie młodzi, czynni zawodowo. W latach 1999-2008. Atutem w ich przygotowaniu zawodowym i wykształceniu jest nie tylko lokalna sieć szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich, ale także bliskość wyższych uczelni Szczecina, Poznania i Berlina. W tym okresie obserwujemy spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym. Należy się spodziewać utrzymania tej tendencji, ponieważ kolejne roczniki ludności w wieku produkcyjnym będą się dezaktywizować zawodowo z powodu przechodzenia w wiek emerytalny. Maleje również udział dzieci w wieku 0-14 lat w populacji ogółem. Starzenie się społeczeństwa w powiecie jest zjawiskiem typowym dla Polski. Trzeba jednak przyznać, że ludność powiatu na tle województwa i kraju jest młodsza. W 2008 roku udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem równy 13,0% był niższy niż w województwie zachodniopomorskim – 15,0% i w Polsce – 16,2%. Wskaźniki obciążenia demograficznego wynoszą kolejno:

- 52,0 osoby w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- 19,8 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym oraz
- 61,7 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (w województwie zachodniopomorskim – 51,7, w Polsce 55,1) – patrz także tabela 3.

W tabeli 3 przedstawiono wybrane cechy demograficzne ludności powiatu goleniowskiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski. Na tle pozostałych

[5] Przyjmuje się dwa progi wiekowe dla ludności w wieku przedprodukcyjnym 0-14 i 017 lat.

jednostek, powiat goleniowski znajduje się w korzystnej sytuacji demograficznej, ponieważ wyróżnia się relatywnie wysokim przyrostem naturalnym, bardzo wysokim dodatnim saldem migracji i niskim wskaźnikiem obciążenia demograficznego.

Tabela 3. Wybrane cechy demograficzne ludności powiatu goleniowskiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku. Stan w końcu roku

Wyszczególnienie	Ludność ogółem [osoby]	Przyrost naturalny na 1000 osób	Saldo migracji ogółem na 1000 osób*	Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	Wskaźnik obciążenia demograficznego**	Udział 0-14 lat w ludności ogółem	Udział ludności w wieku 60/65+ w ludności ogółem	Udział ludności zamieszkałej w miastach
Podregion szczeciński	319 267	2,6	4,8	104	49,4	16,1	13,0	56,9
Powiat goleniowski	79 588	2,7	2,8	104	52,0	17,1	13,0	53,2
Powiat gryfiński	83 093	2,9	-1,5	102	51,3	16,7	13,0	45,4
Powiat kamieński	47 820	0,6	0,2	105	50,0	15,1	14,2	52,9
Powiat policki	67 937	5,7	20,9	103	44,1	17,0	9,6	52,1
Powiat m. Świnoujście	40 829	-1,1	1,9	107	49,3	12,6	16,9	100,0
Zachodniopomorskie	1 692 957	1,1	-1,0	106	51,7	15,2	15,0	68,8
Polska	38 135 876	0,9	-0,4	107	55,1	15,3	16,2	61,1

* Dane z 2007 roku.
** Jeden z trzech wskaźników ilustrujący liczbę osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

GOSPODARKA POWIATU

Na terenie powiatu funkcjonuje 8 234 podmiotów gospodarczych, w tym 200 w sektorze publicznym[6]. Duże znaczenie w gospodarce powiatu odgrywa rolnictwo, natomiast dominuje przemysł drzewny i meblarski. Powiat posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną. Oczekiwanymi kierunkami rozwoju gospodarczego i inwestycyjnego w regionie są: turystyka i rekreacja, przetwórstwo rolno-spożywcze, rolnictwo ekologiczne oraz usługi i przemysł nieuciążliwy dla środowiska naturalnego.
Na terenie Gminy Goleniów utworzono Goleniowski Park Przemysłowy z terenami inwestycyjnymi o pow. 300 ha. Znajduje się on w Łozienicy, przy skrzyżowaniu drogi krajowej Nr 3 z drogą na Lubczynę. Teren parku jest w pełni uzbrojony i przeznaczony pod rozwój przemysłu, usług i logistyki. Na terenie parku znajduje się Specjalna Strefa Ekonomiczna, będąca podstrefą Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. W GPP inwestycje rozpoczęły już firmy zajmujące się przetwórstwem rolnym, produkcją żywności, obróbką skór, konfekcjonowaniem i obróbką kamieni dekoracyjnych, produkcją przędzy dywanowej, produkcją opakowań, tapet, przyczep i naczep transportowych, oraz łopat dla siłowni wiatrowych[7].

RYNEK PRACY

Z dostępnych w WUP Szczecinie, PUP w Goleniowie, GUS oraz US w Szczecinie danych i informacji, rynek pracy powiatu można scharakteryzować wycinkowo akcentując podstawowe problemy. Należy zwrócić uwagę na brak ciągłości w rejestracji danych publikowanych na stronach instytucji sektora publicznego, co uniemożliwia obserwację i porównanie zjawisk w czasie.
W powiecie goleniowskim w populacji ludności w wieku produkcyjnym (15 lat i więcej), która w końcu 2008 roku liczyła 52 373 osoby, przeważali mężczyźni. Prawidłowość ta obserwowana była w latach 1999-2007 – udział mężczyzn w tej grupie oscylował wokół 52,1%.

[6] Stan w dniu 31.12.2008. Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 15.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.
[7] Powiat goleniowski [online]. Copyrights©Starostwo Powiatowe - Goleniów 2007-2009. [dostęp: 20.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.powiat-goleniowski.pl/material.php?wybor=41>; Goleniowski Park Przemysłowy [online]. Copyrights©Starostwo Powiatowe - Goleniów 2007-2009. [dostęp: 21.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.powiat-goleniowski.pl/material.php?tab=2&wybor=52>.

W tabeli 4 podano podstawowe dane odnośnie ludności powiatu w latach 1999-2008.

Tabela 4. Ludność w wieku produkcyjnym, pracujący i bezrobotni w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Ludność [osoby]	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ludność w wieku produkcyjnym	49 260	50 075	50 899	48 889	49 652	50 487	51 244	51 669	52 112	52 373
Pracujący	15 511	15 331	14 081	13 012	12 203	12 788	12 649	13 464	14 599	-
mężczyźni	7 879	7 791	7 291	6 749	6 432	6 879	6 833	6 980	7 535	-
kobiety	7 632	7 540	6 790	6 263	5 771	5 909	5 816	6 484	7 064	-
udział mężczyzn [%]	50,8	50,8	51,8	51,9	52,7	53,8	54,0	51,8	51,6	-
Bezrobotni	6 549	7 321	8 897	8 712	8 588	8 444	7 964	5 822	4 379	4 172

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Według dostępnych danych w powiecie goleniowskim w 2002 roku aktywni zawodowo liczyli 34,3 tys. osób, bierni zawodowo – 26,7 tys. osób, 0,9 tys. osób miało nieustalony status, natomiast współczynnik aktywności zawodowej równy był 56,2 % (w podregionie szczecińskim – 55,3 %, w województwie zachodniopomorskim – 55,4 %)[8]. Dane te jednak nie mają dziś żadnego waloru poznawczego, poza historycznym.

Dużym utrudnieniem w śledzeniu cech społeczno-gospodarczych w czasie są zmiany definicji i sposobu mierzenia zjawisk. Dla przykładu nie można porównywać danych o pracujących wg sektorów ekonomicznych, ponieważ od 2003 roku zmienia się ich definicja. Pracujących wg sektorów ekonomicznych i płci według ostatniego pomiaru w 2007 roku przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w powiecie goleniowskim w 2007 roku. Stan w końcu roku

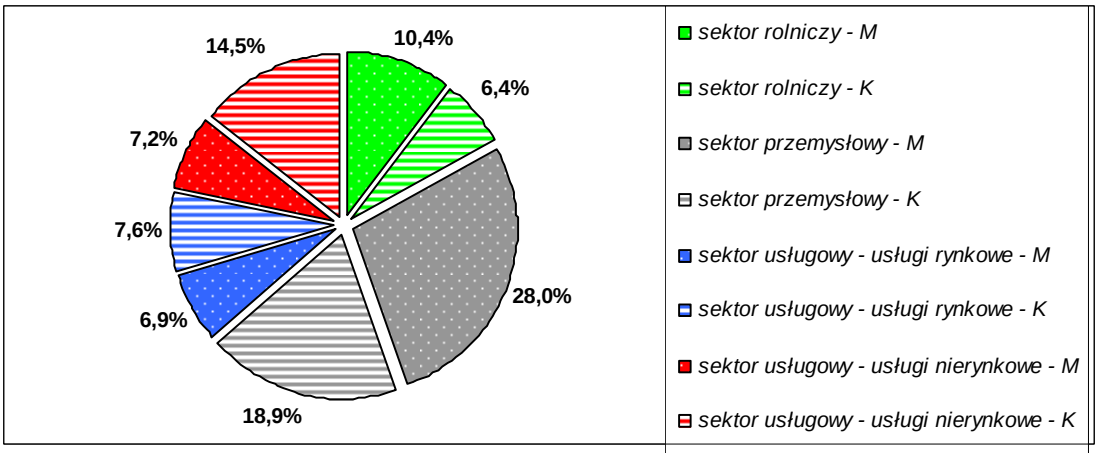

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

W 2007 roku w powiecie goleniowskim największy odsetek stanowili pracujący w sektorze przemysłowym – łącznie 46,9% (z przewagą zatrudnionych mężczyzn – 28,0%). Kolejne co do wielkości grupy to osoby pracujące w sektorze usług nierynkowych – łącznie 21,8% (z dwukrotną przewagą kobiet – 14,5%) i w sektorze rolniczym – łącznie 16,8% (z przewagą mężczyzn – 10,4%) i najmniejszy był odsetek pracujących w sektorze usług rynkowych – łącznie 14%,5 (ze nieznaczną przewagą kobiet – 7,6%). Razem w sektorze usług – 36,3% pracujących.
Z dostępnych danych wynika, iż przeciętne wynagrodzenia brutto w badanym powiecie w latach 2002-2007 lokowały się poniżej średniej wojewódzkiej i średniej krajowej, choć można zauważyć wzrost

[8] *Raport z wyników spisów powszechnych województwo zachodniopomorskie, Część I. Ludność,* Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2003.

poziomu płac w 2007 roku. Średnie wynagrodzenia oraz dynamikę w skali nominalnej i realnej zaprezentowano w tabeli 5.

Tabela 5. Przeciętne wynagrodzenia brutto, dynamika nominalna i realna wzrostu wynagrodzeń w powiecie goleniowskim w latach 2002-2007

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Przeciętne wynagrodzenia brutto [PLN]						
Podregion szczeciński	2176,3	2282,8	2346,3	2390,3	2494,0	2682,5
Powiat goleniowski	1946,9	1963,1	2030,3	2107,4	2220,2	2450,3
ZACHODNIOPOMORSKIE	2068,4	2134,7	2221,6	2308,0	2407,0	2615,8
POLSKA	2239,6	2314,7	2409,7	2506,9	2636,8	2866,0
Przeciętne wynagrodzenia brutto względem Polski i województwa zachodniopomorskiego						
POLSKA=100%	86,9	84,8	84,3	84,1	84,2	85,5
ZACHODNIOPOMORSKIE=100%	94,1	92,0	91,4	91,3	92,2	93,7
Dynamika wzrostu wynagrodzeń w powiecie, Polsce i województwie zachodniopomorskim						
*Dynamika nominalna**						
Powiat goleniowski		0,84	3,42	3,80	5,35	10,36
ZACHODNIOPOMORSKIE		3,2	4,1	3,9	4,3	8,7
POLSKA		3,4	4,1	4,0	5,2	8,7
Wskaźniki cen	*1,90*	*0,80*	*3,50*	*2,10*	*1,00*	*2,50*
*Dynamika realna***						
Powiat goleniowski		0,04	-0,08	1,70	4,35	7,86
ZACHODNIOPOMORSKIE		2,4	0,6	1,8	3,3	6,2
POLSKA		2,6	0,6	1,9	4,2	6,2

*Płaca nominalna to wyrażona w pieniądzu cena, którą otrzymuje pracownik za świadczoną przez niego pracę. Dynamika nominalna - stosunek wynagrodzenia w danym roku do poprzedniego.
**Płaca realna to rzeczywista siła nabywcza otrzymywanej płacy, czyli ilość towarów i usług, które można za nią kupić. Zmiany poziomu płac realnych oblicza się poprzez odliczenie od zmian płac nominalnych tempa wzrostu cen (inflacji). Dynamika realna to dynamika nominalna pomniejszona o wskaźnik cen.
Źródło: *Przeciętne wynagrodzenia brutto.* Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

BEZROBOTNI W POWIECIE GOLENIOWSKIM

BEZROBOCIE 1999-2008

Poniżej zaprezentowano zjawisko bezrobocia rejestrowanego w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008 starając się przedstawić zmiany w czasie. Podano charakterystyki populacji bezrobotnych w podziale na subpopulacje, z uwzględnieniem tzw. trudnych rynków pracy, czyli osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Do pełniejszego zilustrowania zjawiska wykorzystano dostępne dla powiatu i gmin w badanym okresie wybrane wskaźniki bezrobocia.
W tabeli 6 przedstawiono zmiany bezrobocia rejestrowanego w powiecie od początku 1999 roku do 2008 roku. Dla porównania podano także wskaźnik bezrobocia.

Tabela 6. Liczba ludności ogółem, w wieku produkcyjnym, wybrane grupy bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Lata	Ludność ogółem	w tym: w wieku produkcyjnym	Bezrobotni						Wskaźnik bezrobocia [%]
			Ogółem		w tym: z prawem do zasiłku		w tym: zamieszkali na wsi		
			razem	kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety	
1999	81 040	49 260	6 549	3 883	1 628	721	3 421	2 071	13,3
2000	81 410	50 075	7 321	4 300	1 615	699	3 752	2 247	14,6
2001	81 835	50 899	8 897	4 731	2 054	875	4 506	2 426	17,5
2002	77 443	48 889	8 712	4 471	1 522	567	4 397	2 229	17,8
2003	77 621	49 652	8 588	4 437	1 321	513	4 322	2 237	17,3
2004	78 066	50 487	8 444	4 704	1 404	689	4 251	2 322	16,7
2005	78 584	51 244	7 964	4 414	1 216	491	4 134	2 295	15,5
2006	78 918	51 669	5 822	3 361	1 127	515	3 191	1 842	11,3
2007	79 354	52 112	4 379	2 678	786	427	2 276	1 407	8,4

Lata	Ludność ogółem	w tym: w wieku produkcyjnym	Bezrobotni						Wskaźnik bezrobocia [%]
			Ogółem		w tym: z prawem do zasiłku		w tym: zamieszkali na wsi		
			razem	kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety	
2008	79 354	52 112	4 172	2 557	1 008	626	2 061	1 297	8,0

Źródło: Nowak P., *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, WUP Szczecin, Szczecin 2009.

Z informacji publikowanych przez WUP w Szczecinie[9] wynika, że stopa bezrobocia w powiecie goleniowskim w latach 2004-2008 należała do jednej z wyższych w województwie i w kraju, i malała w czasie, w 2008 roku wynosiła 15,0% (w województwie – 13,4%). W tym czasie stopa bezrobocia w powiecie spada połowę, czyli o 15,1%, choć w województwie to zjawisko typowe. Tendencji spadkowej stopy bezrobocia towarzyszył spadek bezwzględnej liczby bezrobotnych, jednakże biorąc pod uwagę lata 1999-2008 zjawisko narasta do końca 2003 roku, zmniejsza się jednocześnie liczba ludności ogółem, w tym w wieku produkcyjnym.

W ocenie zjawiska bezrobocia ważną wskazówką, oprócz analizy wartości bezwzględnych, jest odsetek badanej subpopulacji bezrobotnych. Ukazuje on, że mimo spadku wartości bezwzględnych, udział grupy w bezrobociu ogółem utrzymuje się lub wzrasta. To zaś wskazuje na grupę ryzyka, której szczególnie trudno jest „wyjść" z bezrobocia. Dla zilustrowania tej prawidłowości w tabeli 7 podano udziały procentowe wybranych grup bezrobotnych w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim zestawiając je ze wskaźnikiem bezrobocia.

Tabela 7. Udział wybranych subpopulacji bezrobotnych w bezrobociu ogółem i wskaźnik bezrobocia w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Lata	Bezrobotni ogółem [osoby]			w tym: z prawem do zasiłku		w tym: zamieszkali na wsi		Wskaźnik bezrobocia [%]
	razem [osoby	kobiety [osoby	udział kobiet [%]	razem [osoby	udział w ogółem [%]	razem [osoby	udział w ogółem [%]	
1999	6 549	3 883	59,3	1 628	24,9	3 421	52,2	13,3
2000	7 321	4 300	58,7	1 615	22,1	3 752	51,2	14,6
2001	8 897	4 731	53,2	2 054	23,1	4 506	50,6	17,5
2002	8 712	4 471	51,3	1 522	17,5	4 397	50,5	17,8
2003	8 588	4 437	51,7	1 321	15,4	4 322	50,3	17,3
2004	8 444	4 704	55,7	1 404	16,6	4 251	50,3	16,7
2005	7 964	4 414	55,4	1 216	15,3	4 134	51,9	15,5
2006	5 822	3 361	57,7	1 127	19,4	3 191	54,8	11,3
2007	4 379	2 678	61,2	786	17,9	2 276	52,0	8,4
2008	4 172	2 557	61,3	1 008	24,2	2 061	49,4	8,0

Źródło: Nowak P., *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, WUP Szczecin, Szczecin 2009.

Udział grupy kobiet jest odwrotnie proporcjonalny do zmian bezrobocia i wartości wskaźnika bezrobocia. Udział osób z prawem do zasiłku także. Bezrobotni z prawem do zasiłku to stosunkowo duża grupa w bezrobociu ogółem. W latach 1999-2008 ich udział waha się i wzrasta w 2008 roku, mimo spadku wskaźnika bezrobocia. Obserwuje się nieregularny przebieg udziału osób zamieszkałych na wsi – ich udział nie rośnie. W ostatnich trzech latach ich udział maleje, o czym świadczy spadek bezwzględnej liczby w tej grupie. Sytuację pozostałych osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy zilustrowano na przykładzie dostępnych danych z okresu 2004-2008 w tabeli 8.

[9] *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008* , WUP w Szczecinie, Szczecin 2009.

Tabela 8. Liczba i odsetek osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim w latach 2004-2008. Stan w końcu roku

Lata	Bezrobotni ogółem [osoby]	Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy							
		do 25 roku życia [osoby]	udział w ogółem [%]	długotrwale bezrobotne [osoby]	udział w ogółem [%]	powyżej 50 roku życia [osoby]	udział w ogółem [%]	niepełnosprawni [osoby]	udział w ogółem [%]
2004	8444	2024	24,0	brak danych				65	0,8
2005	7964	1830	23,0	5424	68,1	1343	16,9	73	0,9
2006	5822	1187	20,4	3652	62,7	1181	20,3	60	1,0
2007	4379	847	19,3	2654	60,6	997	22,8	82	1,9
2008	4172	799	19,2	2015	48,3	945	22,7	88	2,1

Źródło: *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008*, WUP w Szczecinie, Szczecin 2009.

W przypadku osób młodych – do 25 roku życia[10] i osób długotrwale bezrobotnych ich liczba i udziały w bezrobociu ogółem spadły w analizowanym okresie. W subpopulacji osób powyżej 50 roku życia ich liczba bezwzględna spada, lecz udział w bezrobociu ogółem bardzo wyraźnie rośnie. Jeszcze niekorzystniej przedstawia się sytuacja osób niepełnosprawnych będących poza zatrudnieniem, których przybywa – wzrasta zarówno ich liczebność, jak i udział w bezrobociu ogółem.

Największy udział mają bezrobotni podejmujący pracę – to średnio ok. 47% ogółu wyłączeń, druga grupa to bezrobotni wyłączeni z ewidencji z powodu niepotwierdzenia gotowości do podjęcia pracy – to średnio ok. 29% ogółu grupy. Z informacji na temat odpływów z bezrobocia i ofert pracy z lat 2006-2008 można wciągnąć wnioski na temat aktywności bezrobotnych. Niektóre dane zamieszczono w tabelach 9 i 10.

Tabela 9. Liczba ofert pracy dla bezrobotnych wg rodzajów w powiecie goleniowskim w latach 2004-2008. Suma w roku

Lata	Ogółem	staże	miejsca przygotowania zawodowego	prace społ. użyteczne	dla niepełnosprawnych	absolwenci
2004	2 720	brak danych				
2005	3 057	356	10	brak danych	40	20
2006	5 064	303	1	96	22	24
2007	4 841	284	0	76	33	1
2008	3 251	408	23	51	87	1

Tabela 10. Bezrobotni wyłączeni powodu podjęcia pracy, liczba ofert pracy i udział wykorzystania ofert w powiecie goleniowskim w latach 2006-2008. Suma w roku

Miesiące / lata	Wyłączeni z tytułu podjęcia pracy [osoby]	Liczba ofert pracy	Udział wykorzystanych ofert [%]
I – XII 2006	3 428	5 064	67,7
I – XII 2007	3 705	4 841	76,5
I – XII 2008	4 906	3 251	-50,9

Źródło: *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008,* Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, Szczecin 2009.

Biorąc pod uwagę, że wszyscy bezrobotni mieli dostęp do ofert urzędu pracy, stopień ich wykorzystania był różny w zależności od sytuacji na rynku pracy, co świadczy o ich atrakcyjności. Uderza stosunkowo duża i wzrastająca w czasie liczba ofert dla niepełnosprawnych, choć mimo tego liczba bezrobotnych i udział tej grupy w bezrobociu ogółem wzrasta. Podkreśla to ich trudną sytuację.
W latach 2006-2008 liczba bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia malał. Przy poprawiającej się koniunkturze na rynku pracy liczba wykorzystanych ofert pracy będących w zasobach urzędu pracy maleje, ponieważ poza urzędami pracy jest wiele atrakcyjnych ofert, które nie spływają do urzędów, a poszukujący pracy korzystają z nich bez pośrednictwa tego ostatniego. Tu występuje wręcz odwrotna sytuacja. Liczba wykorzystanych ofert wzrasta, do tego stopnia, że niedomiar ofert w stosunku do

[10] W 2004 w sprawozdaniach ewidencjonowano bezrobotnych w wieku 18-24 lata – w opracowaniu przyjęto dane dla tej grupy wiekowej, co zaburza statystykę.

osób, które podjęły pracę jest w 2008 roku rzędu 50%. Świadczy to o ich atrakcyjności, a nie o pogarszającej się sytuacji na rynku pracy, ponieważ połowa osób, które zostały wyłączone z powodu podjęcia pracy znalazła oferty poza urzędem pracy.
Bardziej szczegółowe dane odnośnie bezrobocia w podziale na wybrane subpopulacje przedstawiono w części ***Bezrobocie w 2008 i 2009 roku.***

BEZROBOCIE W 2008 I 2009 ROKU

We wrześniu 2009 roku w powiecie goleniowskim stopa bezrobocia równa była 17,6% (względem wojewódzkiej – 14,5%), co plasuje powiat w grupie rejonów o średnim poziomie bezrobocia[11].
Obraz bezrobocia w gminach powiatu przedstawiono na podstawie dostępnych danych w tabeli 11.

Tabela 11. Bezrobotni w gminach i powiecie goleniowskim w 2008 roku. Stan w końcu roku

Powiat / miasto / gmina	Ludność ogółem	w tym: w wieku produkcyjnym	Bezrobotni						Wskaźnik bezrobocia
			Ogółem		w tym: z prawem do zasiłku		w tym: zamieszkali na wsi		
			razem	kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety	
wiat Goleniowski	79 354	52 112	4 172	2 557	1 008	626	2 061	1 297	8,0
MG Goleniów	33 577	22 320	1 426	863	395	264	501	306	6,4
MG Maszewo	8 358	5 230	489	302	109	69	275	182	9,3
MG Nowogard	24 570	16250	1545	933	365	207	573	350	9,5
G. Osina	2 891	1835	195	126	51	37	195	126	10,6
G. Przybiernów	5 196	3 342	286	182	46	23	286	182	8,6
G. Stepnica	4 762	3 135	231	151	42	16	231	151	7,4
Filia Nowogard	*27 461*	*18085*	*1740*	*1059*	*416*	*244*	*768*	*476*	*9,4*

Źródło: Nowak P., *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, WUP Szczecin, Szczecin 2009.

Od początku roku 2009 bezrobocie w powiecie goleniowskim wzrasta, widać zjawisko sezonowości, ponieważ tradycyjnie w miesiącach letnich zmniejsza się liczba bezrobotnych nowozarejestrowanych i osób, które podjęły zatrudnienie. Udział kobiet w bezrobociu ogółem oscyluje wokół 51,0% (we wrześniu – 55,1%), zaś ich udział wśród bezrobotnych z prawem do zasiłku wynosi średnio 55,4% – może to wynikać z większej liczby kobiet zarejestrowanych po raz pierwszy. Wzrasta wskaźnik bezrobocia, czyli procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Zmiany zaprezentowano w tabeli 12.

Tabela 12. Bezrobotni i wskaźnik bezrobocia w powiecie goleniowskim w 2009 roku. Stan w miesiącu i w końcu miesiąca

Miesiąc	Bezrobotni [osoby]								Wskaźnik bezrobocia [%]
	w miesiącu				w końcu miesiąca				
	zarejestrowani		podjęli prace w miesiącu		ogółem		w tym z prawem do zasiłku		
	o	k	o	k	o	k	o	k	
I	1008	481	267	178	4667	2698	1200	697	9,0
II	753	339	269	181	4851	2703	1248	649	9,3
III	881	444	343	224	4969	2711	1295	648	9,5
IV	881	444	343	224	4969	2711	1295	648	9,7
V	728	367	270	147	5048	2753	1398	678	9,6
VI	711	369	328	193	5015	2732	1379	668	9,4
VII	728	351	360	180	4935	2680	1407	674	9,4
VIII	766	370	288	135	4924	2665	1444	683	9,4
IX	636	335	265	108	4932	2744	1420	683	9,6

[11] Statystyki. Podstawowe dane o bezrobociu [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: < http://www.wup.pl/index.php>.

Źródło: Dane statystyczne dotyczące bezrobocia w powiecie goleniowskim w roku 2009 [online]. Powiatowy Urzędu Pracy w Goleniowie. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.goleniowski.pl/wykres.php?id=2&menu=1&mod=1&id=2>.

Obraz osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy przedstawiono w tabeli 13 na podstawie danych z ostatnich 10 miesięcy. Należy zauważyć, że PUP w Goleniowie podaje wyczerpujące **informacje o bezrobotnych niepełnosprawnych.**

Tabela 13. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w powiecie goleniowskim. Stan w końcu stycznia i września 2009 roku

Wyszczególnienie						
Bezrobotni w miesiącu sprawozdawczym	nowozarejestrowani			podjęli pracę		
	ogółem [osoby]	kobiety [osoby]	udział kobiet w grupie [%]	ogółem [osoby]	kobiety [osoby]	udział kobiet w grupie [%]
I 2009						
Ogółem	1008	481	47,7	267	178	66,7
Do 25 roku życia	302	154	51,0	59	37	62,7
Które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia	14	8	57,1	6	4	66,7
Długotrwałe bezrobocie	186	120	64,5	68	53	77,9
Powyżej 50 roku życia	150	59	39,3	30	20	66,7
Niepełnosprawni	18	10	55,6	1	0	0
Bez kwalifikacji zawodowych	243	131	53,9	48	39	81,3
Samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia*	78	61	78,2	26	24	92,3
IX 2009						
Ogółem	794	424	53,4	395	239	60,5
Do 25 roku życia	303	162	53,5	95	56	58,9
Które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia	22	14	63,6	6	4	66,7
Długotrwałe bezrobocie	232	145	62,5	98	70	71,4
Powyżej 50 roku życia	105	50	47,6	42	18	42,9
Niepełnosprawni	10	7	70,0	3	2	66,7
Bez kwalifikacji zawodowych	179	109	60,9	50	38	76,0
Samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia*	66	56	84,8	36	32	88,9
Bezrobotni w końcu miesiąca sprawozdawczego	razem		w tym: z prawem do zasiłku			
	ogółem [osoby]	kobiety [osoby]	ogółem [osoby]	udział w ogółem [%]	kobiety [osoby]	udział kobiet w grupie [%]
I 2009						
Ogółem	4667	2698	1200	25,7	697	58,1
Do 25 roku życia	932	538	179	19,2	77	43,0
Które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia	37	25	8	21,6	6	75,0
Długotrwałe bezrobocie	2039	1368	27	1,3	18	66,7
Powyżej 50 roku życia	1032	468	207	20,1	109	52,7
Niepełnosprawni	100	60	60,0	15	10	66,7
Bez kwalifikacji zawodowych	1175	792	201	17,1	134	66,7
Samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia*	576	518	106	18,4	93	87,7
IX 2009						
Ogółem	5026	2767	1347	26,8	646	48,0
Do 25 roku życia	1112	626	193	17,4	76	39,4
Które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia	46	29	6	13,0	4	66,7
Długotrwałe bezrobocie	1911	1272	33	1,7	20	60,6
Powyżej 50 roku życia	1040	437	263	25,3	102	38,8
Niepełnosprawni	121	67	55,4	20	15	75,0
Bez kwalifikacji zawodowych	1167	789	202	17,3	117	57,9
Samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia*	596	524	127	21,3	96	75,6

*do 7 roku życia w statystykach poniżej 2008 roku.
Źródło: Dane statystyczne dotyczące bezrobocia w powiecie goleniowskim w roku 2009 [online]. Powiatowy Urzędu Pracy w Goleniowie. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.goleniowski.pl/wykres.php?id=2&menu=1&mod=1&id=2>.

Z prezentowanych informacji wynika, że w grupach osób bezrobotnych ogółem będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy bezrobocie wzrastało w ostatnich dziesięciu miesiącach, z wyjątkiem osób długotrwale bezrobotnych i osób bez kwalifikacji zawodowych.
We wrześniu 2009 roku spośród tzw. trudnych rynków pracy największe udziały w bezrobociu ogółem ma grupa osób długotrwale bezrobotnych – 38,0%. Wysokie także są odsetki osób bez kwalifikacji zawodowych – 23,2%, osób młodych do 25 roku życia – 22,1%, powyżej 50 roku życia – 20,7%.
Udział osób niepełnosprawnych w bezrobociu ogółem wzrasta w roku 2009 (spadek obserwujemy we wrześniu, ponieważ spada liczba nowozarejestrowanych). Pracę podejmuje znikomo mały odsetek osób niepełnosprawnych - to w skali miesiąca jednostki, ale też liczba ofert pracy dla nich jest mała - to pojedyncze oferty. Można przypuszczać, że ich szanse na rynku pracy zdążają asymptotycznie do zera. Przeważnie rejestrują się niepełnosprawni mężczyźni, ale kobiety chętniej podejmują pracę. Kobiet niepełnosprawnych jest więcej, ale też więcej z nich ma prawo do zasiłku - mężczyźni niepełnosprawni częściej pozostają zarejestrowani przez dłuższy okres czasu i stają się bezrobotnymi długotrwale.
Wśród bezrobotnych kobiet będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy bezrobocie wzrastało w tym okresie, z wyjątkiem osób długotrwale bezrobotnych, bez kwalifikacji zawodowych i powyżej 50 roku życia. We wrześniu 2009 roku spośród tzw. trudnych rynków pracy największy udział wśród bezrobotnych w grupach „szczególnych" ogółem ma grupa kobiet samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia – 75,6%, niepełnosprawnych – 75,0%, które ukończyły szkołę wyższą – 66,7%, długotrwale bezrobotnych – 60,6% oraz kobiet bez kwalifikacji zawodowych – 57,9%.

Obraz bezrobocia zmienia się z końcem 2008 roku, ponieważ bezrobocie nie maleje lub wzrasta, zwłaszcza w grupie ludzi młodych w grupie wiekowej 18-24 i 25-34 lat – ich łączny udział w bezrobociu ogółem w III kwartale 2009 roku wynosi aż 51,7%. Cała grupa bezrobotnych w wieku mobilnym 18-44 lata stanowi 69,8% – to dowód na dużą inercję tej grupy. Zmiany w bezrobociu wg wieku przedstawiono na rysunku 3.

Rysunek 3. Bezrobotni wg wieku w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku

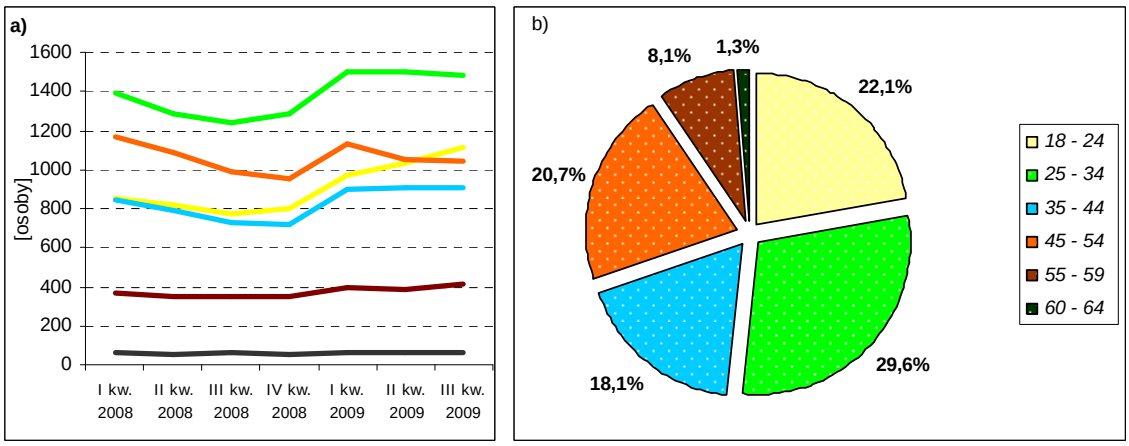

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

Bezrobotni wg wykształcenia zwracają uwagę na duże przyrosty we wszystkich grupach, zwłaszcza z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i powyżej, i te grupy w III kwartale 2009 roku są najliczniejsze. Udział osób bez wykształcenia zawodowego wynosi łącznie 48,8%. Zwraca uwagę relatywnie duży udział osób z wykształceniem wyższym – 6,0%, co jest dowodem na to że

dyplom uczelni nie chroni przed bezrobociem. Zmiany w bezrobociu wg wykształcenia przedstawiono na rysunku 4.

Rysunek 4. Bezrobotni wg wykształcenia w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku

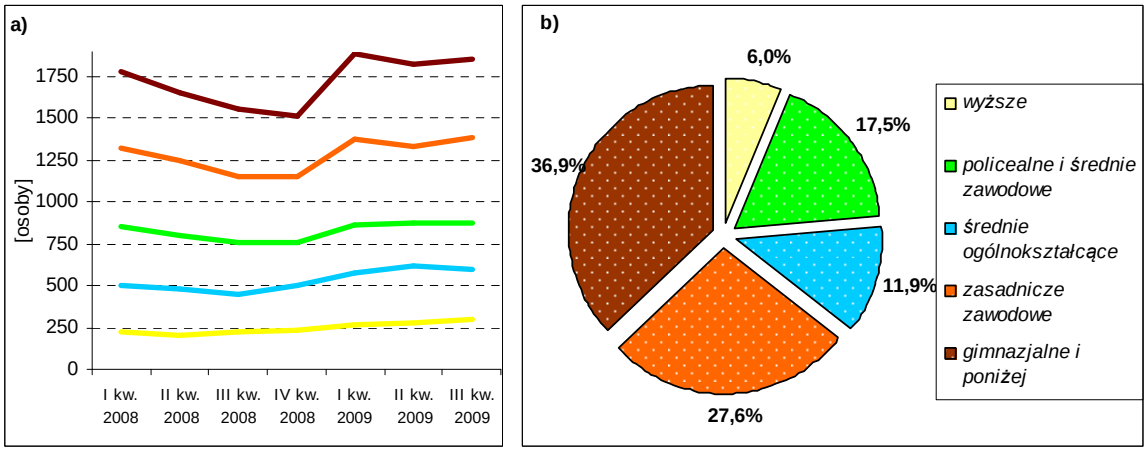

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

Największe przyrosty bezrobotnych w grupach wg stażu notowano wśród tych bez stażu zawodowego i w grupie ze stażem 1-5 lat. W III kwartale 2009 roku zdecydowanie najbardziej liczna była grupa osób bez stażu – 20,5%. Grupy bezrobotnych ze stażem 20-30 lat i powyżej 30 lat były najmniej liczne, ponieważ są to z reguły osoby w starszym wieku i ich udział w bezrobociu jest relatywnie niski. Zmiany w bezrobociu wg stażu pracy przedstawiono na rysunku 5.

Rysunek 5. Bezrobotni wg stażu pracy w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku

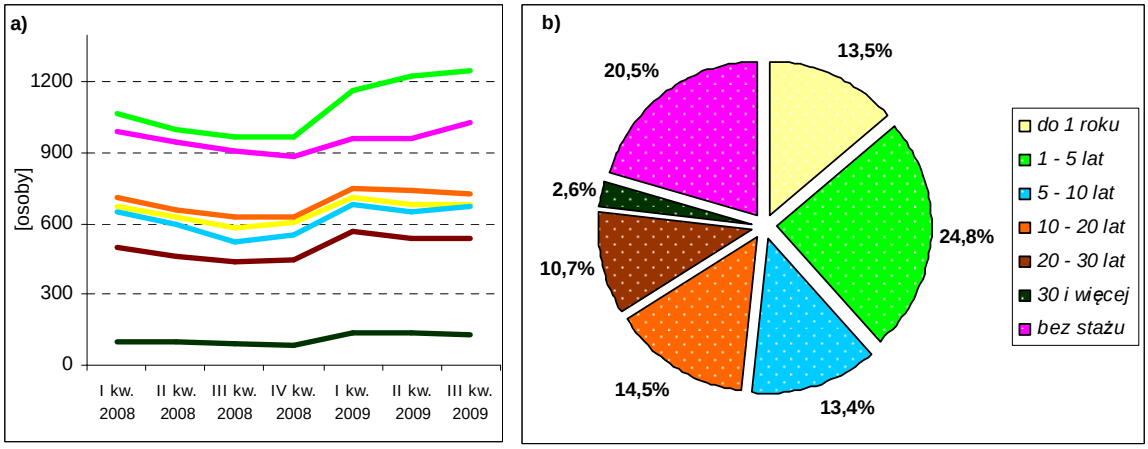

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

W grupach bezrobotnych wg czasu pozostawania w bezrobociu w powiecie goleniowskim uderza fakt, że w roku 2009 największy wzrost bezrobotnych notowano w grupie ze stażem 6-12 miesięcy. W III kwartale 2009 roku największy procentowy udział był w grupach bezrobotnych: 6-12 miesięcy i 1-3 oraz 3-6 miesięcy. Zmiany w bezrobociu wg czasu pozostawania bez pracy przedstawiono na rysunku 6.

Rysunek 6. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w bezrobociu ogółem w powiecie goleniowskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku

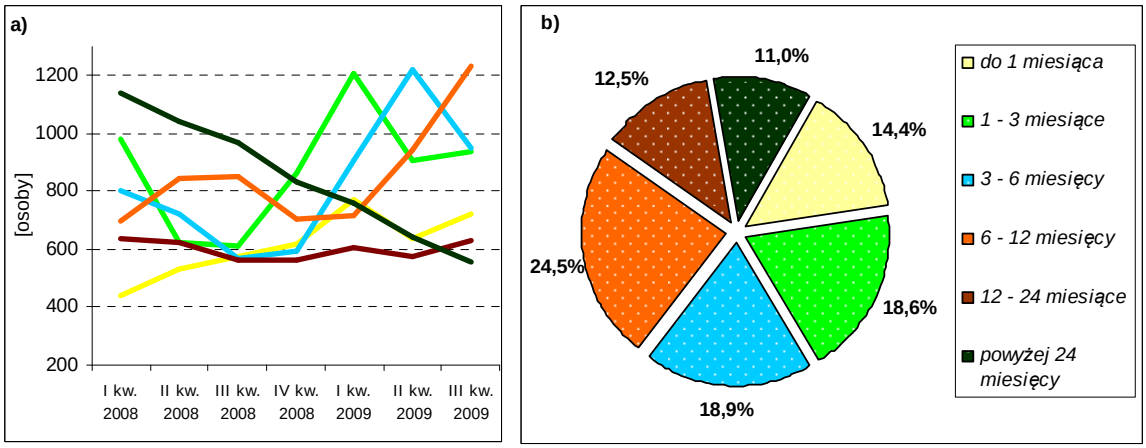

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

We wrześniu 2009 roku napływ do bezrobocia był mniejszy od odpływu (dotychczas pracujący stanowili ok. 70% nowozarejestrowanych). Najważniejsza przyczyna napływu to rejestracje powtórne (od 1990 roku) - 72,4%; dużo także osób wraca po stażu i szkoleniu. Najważniejszą przyczyną odpływu bezrobocia było podjęcie pracy (w tym przeważnie niesubsydiowanej) – grupa ta stanowiła we wrześniu 2009 roku 56,4% wyrejestrowanych. Grupa osób wyrejestrowana z powodu niepotwierdzenia gotowości do pracy stanowiła 26,6%.
Urząd pracy w Goleniowie nie jest w stanie zapewnić ofert pracy dla wszystkich poszukujących. W powiecie goleniowskim 25października na stornie urzędu pracy było 21 ofert krajowych (w tym: 19 lokalnych, 1 dla niepełnosprawnego) oraz 47 ofert zagranicznych[12].

Do pogłębionej analizy sytuacji bezrobocia w powiecie goleniowskim wykorzystano wywiady przeprowadzone z pracownikami PUP i OPS w Goleniowie oraz badanie ankietowe wybranej grupy bezrobotnych przeprowadzone we wrześniu 2009 roku na próbie 280 osób.

1. Podstawowa charakterystyka badanych bezrobotnych

Z 280 badanych 93,9% stanowili bezrobotni zarejestrowani w PUP:
ok. 67,5% badanych stanowiły kobiety (udział w strukturze bezrobocia w powiecie 55,1%).
ok. 51,4% stanowią mieszkańcy wsi (udział w strukturze bezrobocia w powiecie ok. 50,2%),
przeważnie byli to ludzie w wieku 25-34 lata – 30,7% (udział w strukturze bezrobocia w powiecie – 29,6%),
osoby w wieku 18-24 lat – 25,4% (udział w strukturze bezrobocia w powiecie – 22,1%),
z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 34,6% (udział w strukturze bezrobocia w powiecie – 36,9%) i
zasadniczym zawodowym – 27,9% (udział w strukturze bezrobocia w powiecie – 27,6%).
Zdecydowanie największy odsetek bezrobotnych ok. 66,2% to osoby będące bezrobotnymi poniżej 1 roku, niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania, wykształcenia (z wyjątkiem wyższego, gdzie brak osób długotrwale bezrobotnych – co nie świadczy o tym, że szybciej „wychodzą" z bezrobocia, ale nie oznacza, że znajdują pracę zgodnie z kwalifikacjami). 20,2% osób to zarejestrowani dłużej niż dwa lata – to grupa bezrobotnych długotrwale.
Bezrobotni rejestrują się w PUP głównie po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne – 29,3% (tę przyczynę częściej wskazują kobiety), znaleźć pracę 35,7% lub też tylko uzyskać zasiłek dla

[12] Oferty pracy krajowe; Oferty pracy EURES [online]. PUP w Goleniowie. [dostęp:25.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.pupgoleniow.pl/klient/oferty_pracy.html>; <http://www.pupgoleniow.pl/klient/oferty_pracy_eures.html>.

bezrobotnych – 19,0% – to najczęstsze powody. Inne rzadziej wskazywane to: chęć skorzystania ze kursów, szkoleń i stażu (przyczyny częściej wskazują kobiety), uzyskanie zaświadczenia do opieki społecznej. Im niższy wiek badanych – tym chętniej poszukują pracy, im starsi wiekiem bezrobotni – tym ważniejsze dla nich jest uzyskanie ubezpieczenia społecznego lub zasiłku.
Przyczyny, dla których rejestrują się bezrobotni podawane były niezależnie od stażu „w bezrobociu".

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

94% badanych nie pracowało zarobkowo 2 tygodnie przed badaniem, co oznacza ich dłuższy staż jako bezrobotnych, zwłaszcza wśród osób do 44 roku życia i z niższym poziomem wykształcenia. Większość, bo ponad połowa osób pracowała dłużej niż 24 miesiące, co świadczy o chęci utrzymania przez nich zatrudnienia i to niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania i wykształcenia.
Zarejestrowani bezrobotny wskazują, że poprzednio byli zatrudnieni. Mieszkańcy terenów wiejskich wskazują na krótszy staż pracy – poniżej roku. Łączny czas pracy jest skorelowany z wiekiem zarejestrowanych – im starsi bezrobotni, tym dłuższy czas pracy. Większa grupa badanych wskazuje na dłuższy staż pracy – między 2-20 lat i są to starsi wiekiem bezrobotni, a co charakterystyczne posiadają oni niski poziom wykształcenia – gimnazjalne i poniżej oraz zasadnicze zawodowe.
Większość badanych nie pracowała na własny rachunek, jednakże ok. 15% tak, niezależnie od miejsca zamieszkania, wieku, raczej z niższym poziomem wykształcenia, co może wskazywać na charakter prowadzonej działalności. Zdecydowana większość tych osób pozostaje bez pracy krócej niż rok – dowód na ich większą przedsiębiorczość. Większość bezrobotnych zatrudniała się poprzednio u jednego lub u 2-5 pracodawców, bez względu na płeć, miejsce zamieszkania, grupę wiekową i poziom wykształcenia. Osoby poprzednio pracujące z reguły utraciły pracę w ciągu roku – dwóch lat, co świadczy o pogarszającej się sytuacji na rynku pracy. Są to częściej kobiety, osoby młode w wieku mobilności zawodowej – 18-44 lata i zwłaszcza z wyższym poziomem wykształcenia, ale też po technikum i szkole zawodowej. Większość bezrobotnych miała stabilne zatrudnienie, ponieważ u jednego pracodawcy pracowała w okresie 3-5 lat (zaś osoby pracujące u jednego pracodawcy krócej niż rok zostały zwolnione z pracy wskutek redukcji zatrudnienia).
Badani deklarowali, iż największym problemem była dla nich niepewność co do stałości zatrudnienia – 15,0%, praca na czarno – 16,4%, a także zmuszanie do zostawania w pracy ponad czas wynikający z umowy o pracę, zaniżanie wynagrodzeń, opóźnienia w wypłatach wynagrodzeń, rzadziej mobbing i szkodliwe warunki pracy. Połowa osób, która utraciła pracę oceniała miejsce pracy jako przeciętne, ale 25% wysoko (częściej były to kobiety), choć opinie te niezależne były od wieku i poziomu wykształcenia. U ok.35% bezrobotnych utrata pracy wiąże się z wygasaniem i niewznawianiem kontraktów zawieranych z pracodawcą na czas określony, ale też bardzo duży odsetek - ok. 32% osób pracowała dorywczo. Warto zwrócić uwagę na to, że zatrudnienie „na czarno" chętniej podejmują mężczyźni, osoby w wieku 18-24 i starsze.
Charakterystyki potencjału zawodowego bezrobotnych przedstawiono w podpunkcie *5.Aktywność zawodowa bezrobotnych*, ze względu na możliwość porównania ich obecnego potencjału i wyobrażeń o przyszłych kwalifikacjach.

3. Sytuacja społeczno-ekonomiczna bezrobotnych

Bezrobotni rejestrują się w PUP głównie po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne (tę przyczynę częściej wskazują kobiety), znaleźć pracę lub też tylko uzyskać zasiłek dla bezrobotnych.
W gospodarstwie domowym bezrobotnego każdy badany zamieszkuje z osobą dorosłą w wieku 16-60 lat (czasem to 7 osób, lecz najczęściej 1-4 osoby), 16% badanych przeważnie jedno dziecko w wieku 0-3 lata, 17% - przeważnie jedno dziecko w wieku przedszkolnym 2-6 lat oraz 30% - jedno-dwoje dzieci w wieku szkolnym 7-16 lat (jedna rodzina z 5 dzieci), a także 5% z osobą w wielu poprodukcyjnym pow. 60 roku życia. Aktywność zawodowa osób dorosłych zamieszkujących gospodarstwa domowe bezrobotnych jest zróżnicowana. Ok. 90% bezrobotnych ma w rodzinie osobę lub dwie osoby dorosłe, które nie pracują, ale szukają pracy, natomiast ok. 34% badanych osobę lub

dwie osoby dorosłe, które nie pracują i nie szukają pracy – są więc bierne zawodowo. Jedna lub dwie osoby z rodziny bezrobotnego pracują – łącznie to 45% osób, a jeśli pracują, to w kraju.
Sytuacja ekonomiczna bezrobotnych wskazuje na to, że rodzina z bezrobotnym jest rodziną niezamożną, gdzie w przypadku blisko 69% badanych dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 500 zł. 28% osób ma dochody do 1500 zł na osobę, a 3% kwotę powyżej 1500 zł. Na wsi przeważają osoby z niskim progiem dochodów; im większy ośrodek miejski, tym bezrobotni zamożniejsi. Rozkład dochodów nie jest zależny od wieku bezrobotnych, natomiast w przypadku wykształcenia – im wyższy poziom wykształcenia, tym bezrobotni deklarują większe dochody na osobę w rodzinie.
Spośród ankietowanych 94% bezrobotnych jest zarejestrowanych w PUP w Goleniowie. Tylko ok. 18% ma prawo do zasiłku, przeważają nieznacznie kobiety - wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenia nie wyróżniają bezrobotnych pod tym względem. 24% badanych pobiera zasiłek z opieki społecznej lub z innych źródeł i częściej są to osoby starsze i z niższym poziomem wykształcenia.
Bezrobotni utrzymują się ze przede wszystkim: z zasiłków pomocy społecznej, ze świadczeń, z wynagrodzeń współmałżonków oraz z pracy na czarno lub dorywczo.
Około 49% bezrobotnych jest zadłużona, częściej to osoby dłużej bezrobotne. 40% osób deklaruje drobne zadłużenie. Mieszkańcy wsi częściej wskazują na duże zadłużenie, zaś miast - na drobne długi. Wysokość zadłużenia nie zależy w tym wypadku od poziomu wykształcenia i stażu pozostawania bez pracy.
Bycie bezrobotnym nie pozbawia tych osób utrzymywania więzi międzyludzkich – 75% bezrobotnych deklaruje 1-4 osoby bliskie lub znajome, na których może polegać, jedynie 15% nie ma nikogo takiego. Zależności te można zaobserwować niezależnie od statusu bezrobotnego, gdyż osoby pracujące często także maja niewielki krąg godnych zaufania znajomych lub bliskich.
Sytuację bezrobotnych odzwierciedla też ich aktywność pozarodzinna. Bezrobotni rzadko korzystają z dóbr kulturalnych, jednakże trzeba zauważyć, że obecnie z nich również rzadko korzystają pracujący. Bezrobotni deklarują, iż 55% badanych w kinie była dawniej niż rok temu (jak statystyczny Polak), w teatrze także (45% nie było nigdy!), na imprezie sportowej dawniej niż rok temu było ok. 34% (nigdy – 18%), na wczasach/wycieczce – 37% (nigdy 10%). Spotykają się z rodziną lub znajomymi w równym stopniu, przeważnie regularnie.
Znamienne jest to, iż aż 63% bezrobotnych nie jest zainteresowanych tym, kto reprezentuje lokalne i wojewódzkie władze (to często ludzie młodsi z niższym poziomem wykształcenia).

4. Przyczyny bezrobocia

Pracownicy PUP podkreślają, ze przyczynami bezrobocia jest głównie niski poziom wykształcenia lub wykształcenie niepełne, świadomy wybór macierzyństwa, niezaradność na rynku pracy oraz dziedziczenie postaw, a także pochodzenie ze środowisk zmarginalizowanych, często z byłych PGR.
Ponad 80% bezrobotnych poważnym wpływem na bezrobocie w powiecie obarcza ogólną sytuację gospodarczą w kraju oraz niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie i niskie zarobki. Bezrobotni uważają, że duży lub średni wpływ ma mała liczba pracodawców, złe warunki pracy pozapłacowe oferowane przez pracodawców, mała różnorodność firm w powiecie. Mniejsza grupa uważa, że powodem bezrobocia są niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy, trudności z dojazdem do pracy oraz mała aktywność urzędu pracy.
Sytuację na rynku pracy bezrobotni najczęściej oceniają jako złą lub też oceniają ja obojętnie (ani źle, ani dobrze) oraz jednoznacznie źle. Źle oceniają poziom bezrobocia w powiecie i płace oferowane przez pracodawców. Ani dobrze, ani źle widzą poziom inwestycji w powiecie, liczbę pracodawców oraz raczej dobrze - różnorodność działalności gospodarczej i rodzajów pracy. Poziom edukacji oferowanej przez szkoły w powiecie jest przeważnie oceniany dobrze, zaś możliwości zdobycia nowego zawodu lub nowych umiejętności zawodowych, które mogłyby się przydać w pracy oraz możliwości dojazdów do pracy bezrobotni oceniają zarówno obojętnie, jak i dobrze.

Główną przyczyną zwolnienia z pracy jest według bezrobotnych praca dorywcza (32% wskazań), rzadziej likwidacja (bankructwo) zakładu pracy, likwidacja stanowiska pracy[13] lub zwolnienia grupowe. Pozostałe rzadziej wymieniane powody to: względy rodzinne lub osobiste (jest to dla kobiet ważny powód odejścia z pracy), zwolnienia z innych przyczyn, niskie zarobki i złe warunki pracy, choroba lub niepełnosprawność.

Znamienne jest to, że najchętniej pracę dorywczą podejmują osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym i te grupy też najczęściej są zwalnianie z pracy – te osoby w równym stopniu dotknięte są bezrobociem krótko i długotrwałym.

5. Aktywność zawodowa bezrobotnych

Część osób bezrobotnych przyznaje, że nie dociekają przyczyn sytuacji na rynku pracy. Głównie interesują się informacjami o wolnych stanowiskach pracy, o potencjalnych pracodawcach. Rzadziej są to informacje na temat bezrobocia lub o osobach i instytucjach rynku pracy, które udzielają wsparcia w poszukiwaniu pracy blisko miejsca zamieszkania, bardzo rzadko - za granicą województwa lub kraju – tu jedynym pośrednikiem zdaje się być lokalny urząd pracy.

Powody rejestracji są przeważnie natury ekonomicznej – to chęć uzyskania świadczeń zdrowotnych i zasiłku - to łącznie ok. 48% bezrobotnych. Poszukiwanie pracy deklaruje ok. 36% osób, udział w szkolenia lub stażach ok. 11%. Jednocześnie 70% bezrobotnych oświadcza, że w ciągu roku nie otrzymało z PUP żadnej propozycji podjęcia pracy. Tylko jedną – 20%, zaś dwie - 8%. Pozostałe 2% otrzymało 3-5 ofert pracy.

Spośród osób, które otrzymały oferty pracy tylko 13% osób ją podjęło (najbardziej zdeterminowana grupa osób to osoby w wieku 25-43 lata; pracę podjęły osoby bez wykształcenia zawodowego, z czego należy wynosić, że nie były to ofert pracy dla osób planujących rozległą ścieżkę zawodową). Pozostali bezrobotni – łącznie 77% osób nie podjęło zatrudnienia, w tym: 45% nie zostało przyjętych, 42% nie chciało iść do tej pracy

Osoby aktywnie poszukujące pracę znajdują ją głównie przez osobiste kontakty – polecenia znajomych lub rodziny oraz osobisty kontakt z pracodawcą, w mniejszym stopniu z ogłoszeń w prasie lub z PUP, niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania i wykształcenia. Osobiste kontakty pozostają najskuteczniejszym sposobem na znalezienie pracy. Umiejętność poszukiwania pracy Internecie posiada mała liczba osób i jest ona oczywista dla ludzi młodszych i lepiej wykształconych.

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Goleniowie w przybliżeniu 87% ankietowanych aktualnie nie szkoli się. Widać tu brak chęci przekwalifikowania się i dostosowania do rynku pracy. Spośród osób, które kształcą się nadal w szkole lub na uczelni, nie ma bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej i zasadniczym zawodowym, co świadczy o inercji tych grup. Deklaracje te składane były niezależnie od stażu „w bezrobociu".

Spośród usług i instrumentów rynku pracy oferowanych przez PUP bezrobotni korzystają głównie z poradnictwa zawodowego; inne formy aktywności to: szkolenia, prace społecznie użyteczne, staż lub przygotowanie zawodowe w miejscu pracy i roboty publiczne. Część programów przeznacza się dla osób długotrwale bezrobotnych – jest na nie dużo chętnych. O wsparcie działalności gospodarczej zabiega tylko ok. 5% ankietowanych. We wrześniu 2009 roku ok. 1% osób rozpoczyna szkolenie lub staż.

Często jednak bezrobotni potrzebują zachęty do rozpoczęcia swojej aktywności. Dzięki szkoleniom bezrobotni podnoszą lub uzupełniają swoje kwalifikacje. Szkolenia i dotacje na prowadzenie własnej działalności gospodarczej uważane są za najbardziej skuteczne. Dotacje na prowadzenie własnej działalności, choć korzysta z nich niewiele osób są efektywne, ponieważ „ściągają najwięcej ludzi z ewidencji bezrobotnych". Dotyczy to także refundowanych stanowisk pracy. Nieefektywnym natomiast programem jest staż, gdzie osoba bezrobotna odpracowuje swoja pracę i wraca do rejestracji bezrobotnych.

[13] To sposób wykorzystywany przez pracodawcę, aby zwolnić pracownika bez ryzyka ze strony tego ostatniego o zarzut mobbingu itd. konflikt z sądem pracy w razie niedotrzymania warunków zwolnienia zgodnie z przepisami.

Bezrobotni w powiecie goleniowskim w dużym stopniu nie wykazują żadnych wyuczonych umiejętności. Aż 44% osób badanych nie podało żadnego wyuczonego zawodu (w tym 29% to kobiety). To osoby młode, z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, ogólnokształcącym, które mimo zaawansowanego wieku nie zdobyły pożądanego wykształcenia i umiejętności pozwalających na inną pracę niż prosta. Spośród różnych wyuczonych zawodów najczęściej wymieniany przez kobiety to: sprzedawca i technik ekonomista, rzadziej: krawiec, kucharz, fryzjer, rolnik; zaś przez mężczyzn: murarz, ślusarz, mechanik rolnik, malarz.

Najczęściej wymieniane zawody, które chcieliby wykonywać bezrobotni są dość dobrze skorelowane z ich wykształceniem, bo osoby z wykształceniem podstawowym (sprzedawca, pracownik fizyczny, pracownik produkcji) i po liceum (sprzedawca, pracownik biurowy, pracownik produkcji) wymieniały prace niewymagające wykształcenia zawodowego (oprócz zawodu sprzedawcy, choć *de facto* nie wymaga on ukończenia szkoły zawodowej). Bezrobotni mający wykształcenie zawodowe wymieniali zawody po części wymagające wykształcenia kierunkowego, jak: pracownik produkcji, stolarz, kucharz, kierowca, murarz, sprzedawca.

Wśród bezrobotnych większość – 92,5%, to osoby które wykonywały ostatnią pracę niezgodnie z wykształceniem (rzadziej są to mężczyźni, zdecydowanie osoby młode w wieku 18-34 lata i wieku 35-54 lata. Wyobrażenia bezrobotnych co do przyszłego zawodu są w 19,2% skonkretyzowane, bezrobotni wymieniają zawody preferowane, tj. takie, które chcieliby wykonywać lub takie, w których nie chcieliby pracować (częściej kobiety, osoby młode w wieku 18-34 lata, niezależnie od płci, raczej z wykształceniem zasadniczym zawodowym i ogólnym).

Zawód ostatnio wykonywany deklarowało tylko 32% badanych bezrobotnych. Z tej grupy większość wykonywała pracę zgodną z oczekiwaniami (tu przeważają osoby młode w wieku 18-34 lata i wieku 35-54 lata, niezależnie od płci i wykształcenia).

6. Szanse i bariery wykorzystania potencjału bezrobotnych

Wyobrażenia bezrobotnych dotyczące przyszłej pracy koncentrują się na pracy zgodnie z zainteresowaniami oraz wysokich zarobkach, w nieznacznie mniejszym stopniu na znalezieniu stabilnej, stałej pracy zgodnej z predyspozycjami, umiejętnościami i wykształceniem. Bardzo mało osób uważa rozwój zawodowy za ważny czynnik. Niewielki odsetek wskazań dotyczy prowadzenia własnej działalności.

Bezrobotni uważają, że najlepsze warunki pracy zapewniają firny państwowe, prywatne lub własna firma, natomiast umiarkowanym zaufaniem darzą instytucje państwowe. W 60% wskazują takich pracodawców w najbliższej okolicy (powiecie).

Bezrobotni są optymistycznie nastawieni do obecnego kryzysu – to odbicie przekonania większości Polaków – 62,5% bezrobotnych uważa, że sytuacja na rynku pracy wkrótce się poprawi i wkrótce znajdzie pracę (pozostali nie wiedzą lub nie wierzą). To przekonanie mają bezrobotni niezależnie od statusu. Najmniejszymi optymistami, co zrozumiałe, są bezrobotni w wieku 55-59 lat. Bardzo ważne jest jednak zmotywowanie bezrobotnych do pokonywania oporów wobec ryzyka i nowości na rynku pracy.

Przedsiębiorczość objawiająca się chęcią do zakładania własnej firmy jest raczej typowa dla ludzi młodych 18-34 lata i z wykształceniem zawodowym – zasadniczym i technicznym oraz wyższym. Główne przeszkody to brak środków finansowych oraz (niezmiennie i niezależnie od statusu bezrobotnego) skomplikowane procedury rejestracji, nieznajomość procedur i wymogów formalnych z tym związana, brak wiary w powodzenie.

Bezrobotni w większości nie potrafią określić jakie warunki pracy (pracodawca) byłyby pożądane – to duża grupa i są to prawdopodobnie osoby, którym nie zależy na podjęciu pracy. Pozostali wymieniają umowę o pracę na stałe i bliskość miejsca zamieszkania, czy wysokie zarobki lub pracę natychmiast. Mniejsze znaczenie ma rozwój zawodowy, awans, dobra opinia pracowników – tu zdecydowanie przeważają względy ekonomiczne.

Sami bezrobotni w swoich ocenach w 42% nie widzą przeszkód do podjęcia pracy, są do niej gotowi powrócić. Poważną przeszkodą (co akcentują kobiety) jest brak opieki nad dziećmi w czasie pobytu w pracy oraz kłopoty zdrowotne i trudności z dojazdem. Niechęć do bycia mobilnym jest obserwowana u bezrobotnych niezależnie od miejsca zamieszkania, a więc odległości od ewentualnego miejsca pracy – często nie chcą pracować dalej od domu, mimo przewozów z zakładu pracy. Bezrobotni sami oceniają swoje umiejętności średnio – 59% i wysoko – 24% (tu przeważają osoby z wykształceniem wyższym), natomiast swój stan zdrowia jako dobry – 40% i bardzo dobry – 30%, choć im młodsi wiekowo i lepiej wykształceni, tym opinia o kondycji fizycznej jest lepsza. Należy zauważyć, że długookresowo bezrobotni znajdują się przeważnie w gorszej kondycji zdrowotnej.
Bardzo istotną kwestią jest mobilność bezrobotnych. W ciągu ostatnich 10 lat wyjazdy zagraniczne podejmowali niechętnie - za granicą pracowało zaledwie 20% bezrobotnych. Bardziej mobilne były osoby w wieku 25-44 lata i zdecydowanie ludzie z wyższym wykształceniem magisterskim. Część bezrobotnych deklarowało, że po powrocie do kraju pracowali w Polsce - co świadczy o tym, że warunki pracy były do zaakceptowania na tyle, że nie decydowali się oni na powtórną emigrację zarobkową. Obecnie bezrobotni wykazują różną mobilność zawodową. Pytani o miejsce pracy mogli wskazać różne. Część badanych – 73% wskazuje województwo zachodniopomorskie, 11% województwo ościenne, 6,8% województwo oddalone, zaś duża część osób skłonna jest wyjechać za granicę – do Europy – 13% wskazań i dalej 7% wskazań – to ludzie przeważnie młodzi w wieku 18-34 lata, z wykształceniem zawodowym – zasadniczym lub technicznym i wyższym, niezależnie od płci i miejsca zamieszkania. Można więc zauważyć, że większość niezależnie od płci, miejsca zamieszkania, wieku i wykształcenia chce pracować w pobliżu miejsca zamieszkania.
Bezrobotni w znakomitej większości chcieliby pracować na pełny, a nie na część etatu – 96,3% wskazań, mieć stałą, a nie dorywczą pracę – 95,5%wskazań oraz pracę w stałych godzinach, a nie zmianową – 71%.
Trudno obiektywnie określić wymagania płacowe bezrobotnych. Mogą to być bardzo przybliżone wskazania. Bezrobotni wyrażają swoje opinie na temat wynagrodzenia, za jakie zgodziliby się pracować. Wybrane informacje zamieszczono poniżej.

Tabela 14. Oczekiwania płacowe bezrobotnych w powiecie goleniowskim w 2009 roku

Wyszczególnienie	Bezrobotni wg płci	N	Wynagrodzenie [PLN]		
			min	max	średnia
Pensja za interesującą i satysfakcjonującą pracę w pełnym wymiarze - adekwatna do umiejętności i doświadczenia	kobiety	179	800	4 000	1 691,1
	mężczyźni	90	1 000	4 000	2 113,3
Najniższa pensja za tę pracę	kobiety	179	400	3 000	1 299,5
	mężczyźni	90	100	4 000	1 547,5
Zaskakująco wysoka pensja proponowana za tę pracę	kobiety	179	1 000	15 000	2 694,4
	mężczyźni	90	1 500	15 000	3 570,0

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych

Najwyższe oczekiwania mają względem minimalnej pensji mieszkańcy miast z wykształceniem licencjackim i magisterskim. Im starsi wiekiem bezrobotni, tym mają wyższe wymagania płacowe. Znamienne jest to, iż kobiety mają mniejsze oczekiwania płacowe.
Warto dodać, że duża grupa bezrobotnych niechętnie pracuje dorywczo – ci najczęściej korzystają z pomocy społecznej lub/i pomocy kościoła organizacji pozarządowych i innych (można było wskazać więcej źródeł), albo też nie korzystają z żadnej pomocy i nie wykazują żadnej aktywności.

Analiza powiatu gryfińskiego[14]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Dane ogólne

Powiat gryfiński obejmuje obszar Równiny Wełtyńskiej, Puszczy Bukowej, Doliny Dolnej Odry i zachodnią część Pojezierza Myśliborskiego. W skład powiatu wchodzą: gminy miejsko-wiejskie: Cedynia, Chojna, Gryfino, Mieszkowice, Moryń, Trzcińsko-Zdrój; gminy wiejskie: Banie, Stare Czarnowo, Widuchowa. Miasta na terenie powiatu to: Cedynia, Chojna, Gryfino, Mieszkowice, Moryń, Trzcińsko-Zdrój. Na terenie powiatu znajdują się: Szczeciński Park Krajobrazowy (w gminie Stare Czarnowo), Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Odry (polska część, między Odrą Zachodnią a Wschodnią) oraz Cedyński Park Krajobrazowy (na najdalej na zachód wysuniętym krańcu Polski). W Nowym Czarnowie koło Gryfina znajduje się Elektrownia Dolna Odra. Powiat gryfiński z powierzchnią 1869,11 km^2 jest największym powiatem województwa zachodniopomorskiego.

Ludność

W końcu 2008 r. powiat gryfiński zamieszkiwało 83,1 tys. osób. W perspektywie ostatnich kilku lat liczba ludności powiatu nie uległa znacznym zmianom – w roku 2002 było 83,2 tys. mieszkańców, w 2005 r. – 82,8. W ostatnich latach zanotowano ponadprzeciętnie wysoki przyrost naturalny, dla przykładu w 2008 r. wyniósł 2,8‰ przy średniej w województwie zachodniopomorskim 1,1‰, a w Polsce – 0,9‰.

Gęstość zaludnienia wynosi 44 os./km^2 i jest jedną z najniższych dla całego województwa, przy średniej 55 os./km^2. W Gryfinie, stolicy powiatu mieszka ok. 21 tys. osób, co stanowi 25% populacji powiatu. Największa pod względem ludności jest właśnie gmina miejsko-wiejska Gryfino – 37,95% osób. W pozostałych pięciu miastach zamieszkuje dalsze 20% osób z terenów powiatu gryfińskiego. Jednakże większość ludności mieszka na terenach wiejskich – 54,5%.

Struktura ludności powiatu gryfińskiego pod względem płci jest zrównoważony. Kobiety stanowią 50,47% ludności powiatu ogółem. Na 100 mężczyzn przypada 102 kobiety, co oznacza, że w stosunku do województwa (106) i kraju (107), zachowuje większą równowagę płci. Nieznacznie większe dysproporcje widać w podziale na miasto i wieś. Tereny miejskie to większy udział kobiet – 51,3%, a tereny wiejskie – mężczyzn – 50,2%.

[14] Autor: dr Barbara Batko

Tabela nr 1. Struktura mieszkańców według płci (w %).

Ogółem		Miasto		Wieś	
Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
50,47	49,53	51,31	48,69	49,77	50,23

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

W wieku produkcyjnym, czyli najbardziej istotnym z punktu widzenia rynku pracy, jest 72,7% badanej populacji. Jest to udział niemal identyczny z udziałem osób w wieku produkcyjnym w populacji województwa zachodniopomorskiego (72,5%) i kraju (71,2%).

Struktura wieku ludności jest zróżnicowana, jeżeli weźmiemy pod uwagę płeć i miejsce zamieszkania. Wśród kobiet dużo większy udział ma grupa wiekowa 65+, szczególnie na terenach wiejskich. W powiecie gryfińskim ludność zamieszkująca tereny wiejskie jest ludnością młodą – odsetek osób do 24 roku życia wynosi 33,4%, a w miastach 31,7%. Jednocześnie udział osób w wieku poprodukcyjnym wynosi 10,5% i jest wyraźnie niższy niż w Polsce – 13,5%. Wskaźnik obciążenia demograficznego wyniósł 51,3% i był zbliżony do wskaźnika na poziomie województwa 51,7%.

Tabela nr 2. Struktura mieszkańców według wieku.

	Ogółem	M	K	Miasta			tereny wiejskie		
				Razem	M	K	Razem	M	K
	liczba osób			struktura ludności (ogółem=100)					
0-14	13871	7163	6708	15,9	17,1	14,8	17,4	17,7	17,0
15-24	12864	6653	6211	14,8	15,9	13,8	16,0	16,4	15,7
25-44	24137	12377	11760	29,4	30,3	28,6	28,7	29,9	27,6
45-64	23440	11698	11742	30,3	29,2	31,3	26,5	27,8	25,2
65+	8781	3268	5513	9,6	7,6	11,5	11,4	8,2	14,5
Ogółem	**83093**	**41159**	**41934**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
15-64	**60441**	**30728**	**29713**	**74,5**	**75,4**	**73,7**	**71,3**	**74,1**	**68,4**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Wykres nr 1. Struktura ludności powiatu gryfińskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %)

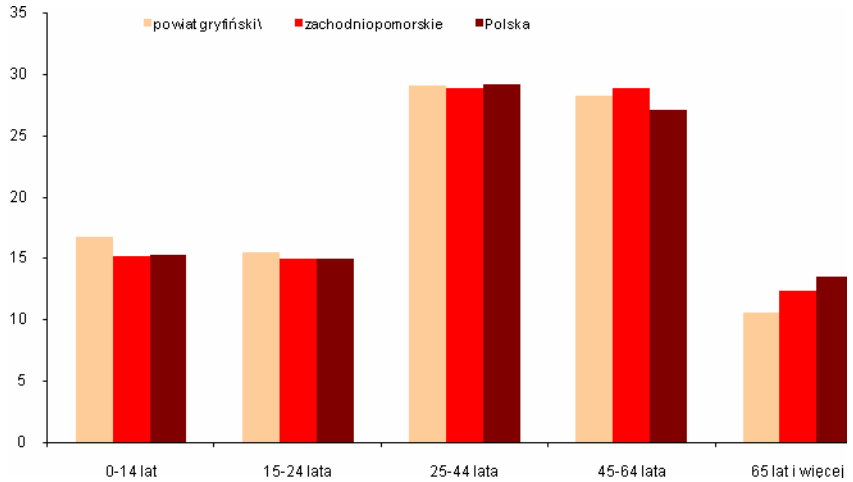

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Bezrobocie

W sierpniu 2009 r. liczba bezrobotnych w powiecie gryfińskim wyniosła 4630, w tym 2609 kobiet (56%). 45% osób bezrobotnych to osoby bezrobotne długotrwale. Prawie 3000 bezrobotnych pochodziło z terenów wiejskich (61,7%).

Na tle innych powiatów podregionu szczecińskiego statystyki bezrobocia wypadają niekorzystnie. Powiat gryfiński miał w 2008 r. prawie najwyższą stopę bezrobocia (17,8%), w tym czasie stopa bezrobocia dla całego województwa wynosiła 13,4%.

Tabela nr 3. Podstawowa charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku

	liczba bezrobotnych	stopa bezrobocia	udział kobiet w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych (w %)	udział bezrobotnych zamieszkałych na wsi w ogóle zarejestrowanych (w %)	udział bezrobotnych uprawnionych do zasiłku w ogóle zarejestrowanych (w %)
Podregion szczeciński	16 467	15,5	62,0	49,0	18,4
Powiat goleniowski	4 172	15,0	61,3	49,4	24,2
Powiat gryfiński	**4 410**	**17,8**	**62,6**	**62,3**	**15,7**
Powiat kamieński	3 716	23,1	62,6	55,2	17,9
Powiat policki	2 963	12,8	62,8	41,1	16,2
Powiat m. Świnoujście	1 206	8,1	58,8	0,0	14,8
Zachodniopomorskie	82 520	13,4	58,0	45,1	20,8
Polska	1 473 752	9,5	56,6	45,5	18,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

Działalność gospodarcza

Na koniec roku 2008 na terenie powiatu zarejestrowanych było 8050 podmiotów gospodarczych. Można mówić o systematycznym wzroście liczby podmiotów gospodarczych działających na terenie powiatu. W stosunku do roku 2002 dynamika wyniosła 9,2%.

Najwięcej firm zarejestrowanych jest w sekcji handel i naprawy (27,8%), następnie w sekcji budownictwo (18,1%), dwie kolejne sekcje, których udział jest stosunkowo istotny to: obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z działalnością gospodarczą (11,9%) i przetwórstwo przemysłowe (10,5%).

W stosunku do roku 2002 najistotniejszy wzrost dotyczył: budownictwa, przetwórstwa przemysłowego. Sekcja hotele i restauracje, której wzrost mógłby świadczyć o rozwoju turystyki zanotowała 15,7% wzrost, w liczbach bezwzględnych to wzrost o 37 podmiotów. Produkty przemysłowe mają szanse być przedmiotem sprzedaży poza lokalnym rynkiem zbytu i tym samym stać się źródłem dochodów z zewnątrz.

Tabela nr 4. Charakterystyka podmiotów gospodarczych

Sekcje gospodarki	Rok							Dynamika 2002=100
	2002	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	4,97	5,12	4,57	4,70	4,80	4,86	4,91	98,8
Rybactwo	0,07	0,07	0,07	0,10	0,15	0,21	0,20	266,7
Górnictwo	0,05	0,05	0,05	0,05	0,04	0,04	0,04	75,0

Przetwórstwo przemysłowe	9,06	9,16	8,96	9,70	10,34	10,50	10,53	116,3
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,31	0,27	0,25	0,22	0,20	0,19	0,22	72,0
Budownictwo	13,43	13,45	13,42	13,83	15,29	16,56	18,11	134,9
Handel i naprawa	28,87	29,64	29,18	28,96	28,72	28,60	27,84	96,4
Hotele i restauracje	2,92	3,12	3,07	3,20	3,39	3,40	3,38	115,7
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	6,94	7,04	6,78	6,70	6,73	6,58	6,47	93,2
Pośrednictwo finansowe	2,20	2,37	2,34	2,46	2,48	2,57	2,39	108,5
Obsługa nieruchomości i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	12,00	11,96	11,84	11,83	12,21	11,69	11,88	99,0
Administracja publiczna i obrona narodowa	0,63	0,82	0,86	0,92	0,92	0,91	0,91	143,1
Edukacja	1,65	1,80	1,84	1,89	1,88	1,86	1,83	110,5
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	3,09	3,37	3,37	3,24	3,47	3,65	3,81	123,3
Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	5,35	5,73	6,01	6,26	6,62	6,89	7,49	139,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR

Wynagrodzenia

Przeciętne wynagrodzenie w powiecie gryfińskim wyniosło w końcu 2008 r. 3199,74 zł. I była wyższa o 1,3% niż średnia krajowa.

Przeciętna wysokość wynagrodzeń brutto w województwie zachodniopomorskim wyniosła w 2007 roku 2 615,83 zł i była niemal o 9% niższa niż przeciętna wysokość płac w Polsce. Najwyższe wynagrodzenia, przeciętnie rzecz biorąc, otrzymują mieszkańcy powiatu polickiego (o 16,0% więcej niż przeciętna w województwie), Szczecina (13,8%) oraz powiatu gryfińskiego (12,0%). Najniższe wynagrodzenia charakteryzują natomiast powiaty: świdwiński (79,4% średniej w województwie), pyrzycki (80,8%), sławieński i łobeski (81,2%).

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W POWIECIE

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących

W poniższym podrozdziale przedstawiona została podstawowa charakterystyka populacji objętej badaniem, a więc osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy oraz osób korzystających z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Nie podejmowano się próby dokonania rozróżnienia między osobami bezrobotnymi i biernymi zawodowo.

W powiecie gryfińskim ankietowano 279 osób. Podział ankietowanych według płci wyglądał następująca: kobiety – 62,5%; mężczyźni – 37,5%. Zdecydowana większość badanych to osoby młode, w wieku 18- 24 lat – 24,1%, a największą grupę stanowiły osoby w wieku 25-34 lata – 40,3%. W sumie osoby w wieku 18-34 lat stanowiły 64,4% osób badanych. Rozkład ankietowanych ze względu na miejsce zamieszkania pokazuje, że większość uczestników to osoby zamieszkałe na wsi 51,1%. następnie 36,1% to mieszkańcy miasta Gryfino, pozostałe 12,8% pochodzi z mniejszych miast z terenu powiatu. Ogólnie rzecz biorąc przewaga mieszkańców wsi w badaniu jest niewielka.

Wśród osób badanych 48,4% było zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy, aktywnie, w ciągu ostatnich dwóch tygodni, pracy poszukiwało 37,5% ankietowanych. Bez pracy poniżej roku pozostawało 22% badanych, dłużej niż rok prawie 22,6%. Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się (kapitał ludzki ulega deprecjacji) w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. W związku z tym długość okresu pozostawania bez pracy można uznać za miarę stopnia deprecjacji

kapitału ludzkiego i w przypadku osób, które nie pracują już ponad rok można podejrzewać znaczące zaawansowanie tego procesu. Większość, którzy stanowią około 55,3,5%, nie mają doświadczenia zawodowego i można przypuszczać, że w większości są to absolwenci szkół, którym nie udało się z sukcesem wkroczyć na rynek pracy.

Bardziej szczegółowa analiza sytuacji poszczególnych grup wskazuje przede wszystkim na zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn na lokalnym rynku pracy. Kobiety stanowią ponadprzeciętnie dużą grupę w populacji zarejestrowanych w urzędzie pracy (73,3%), wśród długookresowo bezrobotnych (61,1%) i osób nie posiadających doświadczenia zawodowego (81,8%) i jednocześnie dominują wśród osób aktywnie poszukujących pracy (74,2%). Te dane pokazują, że kobietą niezwykle trudno jest zaistnieć na rynku pracy i na nim się utrzymać.

W negatywnie ocenianych kategoriach pasywnych niepracujących (długotrwale bezrobotnych, nie poszukujących pracy, niezarejestrowanych w urzędzie) nie ma znacznych różnić między badanymi w podziale na miejsce zamieszkania (jeżeli zostaną zsumowane udziały mieszkańców miast o różnych klasach).
Struktura osób zarejestrowanych w urzędach pracy pod względem wieku pokazuje znaczny udział osób z najmłodszej kategorii wiekowej 18-24 lat – 41,5%, co sugeruje, że trafiają one do urzędu tuż po zakończeniu edukacji, co dalej może sugerować niedopasowania między systemem edukacji a lokalnym rynkiem pracy. Wraz ze zrostem wieku maleje udział osób zarejestrowanych w urzędzie, grupa wiekowa 25-34 lata to 37% zarejestrowanych, która jednocześnie jest największą wśród osób niezarejestrowanych – 43,1%.

Wśród osób zarejestrowanych w urzędzie 46,6% przyznało, że nigdy nie pracowało, co potwierdza wcześniejszą hipotezę o płynnym przechodzeniu z systemu edukacji do bezrobocia rejestrowanego. 33% zarejestrowanych pozostaje bez pracy krócej niż rok. Osoby zarejestrowane częściej przyznają, że aktywnie poszukują pracy (60%), co w połączeniu z 83,3% wśród osób niezarejestrowanych przyznających, że nie poszukuje pracy, sugeruje że dla wielu osób już sam fakt rejestracji w urzędzie stanowi o ich aktywnym poszukiwaniu pracy i w tym sensie statystyka ta może być zawyżona. Nie zmienia to jednak faktu, iż istnieje znacząca grupa bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy, która nie podejmuje żadnych działań w celu znalezienia zatrudnienia (40%). Sugeruje to w dalszej kolejności, iż rzeczywisty poziom bezrobocia na terenie powiatu jest niższy niż pokazują to oficjalne statystyki urzędów pracy.

Główną przyczyną rejestracji w powiatowym urzędzie pracy jest chęć znalezienia pracy – podawana 42% przypadków. Drugą w kolejności jest chęć skorzystania ze szkoleń kursów i staży oferowanych przez urząd, zainteresowanie różnymi możliwościami poprawy kwalifikacji, które następnie mogą poprawić konkurencyjność danej osoby na rynku pracy zgłasza 26% zarejestrowanych. Może to świadczyć o dwóch rzeczach – aktywności bezrobotnych i niedopasowaniu kwalifikacji i wymagań rynku pracy. Dla ok. 19% ankietowanych najważniejszym powodem rejestracji była chęć uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego lub zaświadczenia do opieki społecznej. Częściowo może to być grupa, która pracuje na czarno, a częściowo osób zupełnie pasywnych.

Wykres nr 2. Przyczyny rejestracji w PUP

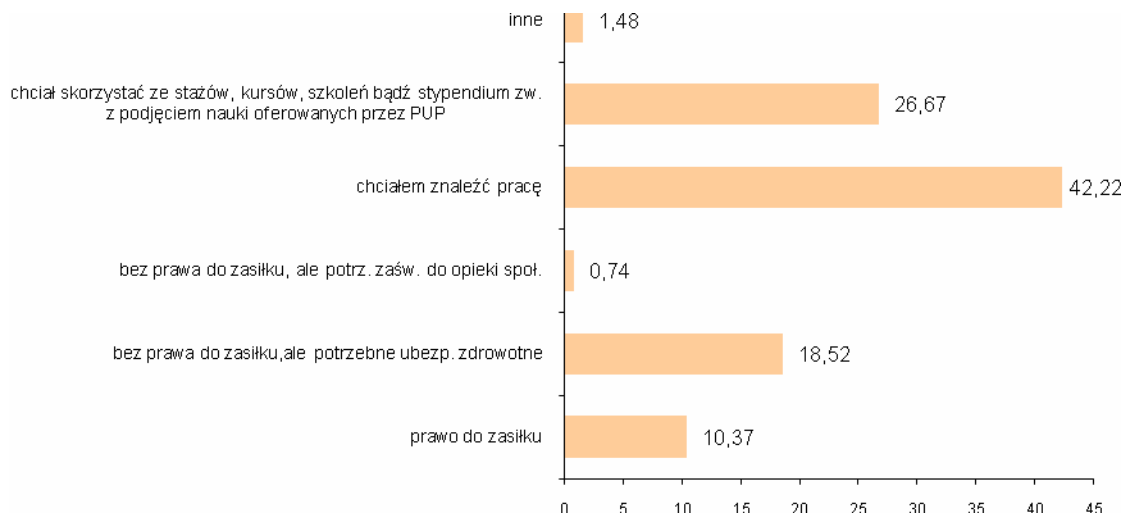

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badania ankietowego

Główne przyczyny rejestracji rozkładają się odmiennie ze względu na płeć. Kobiet częściej wskazują chęć podnoszenia kwalifikacji (28%); mężczyźni (22%), natomiast sytuacja jest odwrotna w przypadku chęci uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego – mężczyźni – 22%; kobiety – 17%. Podobne różnice, choć zintensyfikowane można zaobserwować w przypadku miejsca zamieszkania – prawie 27% mieszkańców wsi wskazało, że potrzebuje ubezpieczenia zdrowotnego (7% mieszkańców miast) i ok. 18%, że chciało skorzystać z aktywnych polityk rynku pracy – w miastach odsetek dwukrotnie wyższy.

Tabela nr 5. Struktura populacji bezrobotnych w powiecie gryfińskim

Gryfiński	osoby zarejestrowa	niezarejestr owani	poszukujący pracy do	ponad rok	bez doświadcze	aktywnie poszukujący	nie poszukujący	ogółem
Wiek								
18-24	41,5	6,9	60,0	11,1	20,5	41,0	13,7	24,1
25-34	37,0	43,1	31,4	19,4	53,4	41,0	39,4	40,3
35-44	11,1	25,7	2,9	19,4	13,6	7,6	25,1	18,7
45-54	8,9	22,9	0,0	50,0	12,5	8,6	20,6	16,2
55-64	1,5	1,4	5,7	0,0	0,0	1,9	1,1	0,7
Płeć								
mężczyźni	26,7	44,4	28,6	38,9	18,2	25,8	50,0	37,5
kobiety	73,3	55,6	71,4	61,1	81,8	74,2	50,0	62,5
Miejsce zamieszkania								
wieś	57,8	45,1	45,7	27,8	52,3	51,4	50,9	51,1
miasta do 5 tys.	8,9	2,1	17,1	11,1	4,5	7,6	4,6	5,7
miasta 6-20 tys.	12,6	2,1	17,1	11,1	8,0	13,3	3,4	7,1
miasta 21-50 tys.	20,7	50,7	20,0	50,0	35,2	27,6	41,1	36,1
miasto 51-100 tys.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
miasta 101-200 tys.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
miasta ponad 200 tys.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Fakt rejestracji w PUP								
tak	x	x	85,3	50,0	46,6	77,1	31,0	48,4
nie	x	x	14,7	50,0	53,4	22,9	69,0	51,6
Aktywne poszukiwanie pracy								
tak	60,0	16,7	77,1	38,9	26,1	x	x	37,5
nie	40,0	83,3	22,9	61,1	73,9	x	x	62,5
Długość pozostawania bez pracy								
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	33,0	7,1	x	x	x	42,2	8,4	22,0
pozostający bez pracy dłużej niż rok	20,5	25,7	x	x	x	21,9	23,2	22,6
osoby, które nigdy nie wykonywały pracy	46,6	67,1	x	x	x	35,9	68,4	55,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badania ankietowegoKapitał ludzki bezrobotnych

Zasób kapitału ludzkiego mogą odzwierciedlać takie zmienne jak: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerw w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego) i ogólny stan zdrowia.

Pośród ankietowanych najwięcej osób legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym – 45%, wykształceniem ogólnym (podstawowe, gimnazjalne i licea ogólnokształcące) – 35%. 9% ankietowanych posiadało wykształcenie wyższe (licencjackie i magisterskie).
Kobiety są na niższym poziomie edukacyjnym niż mężczyźni. Przy identycznym odsetku wyższego wykształcenia wśród kobiet i mężczyzn (9%), odsetek kobiet z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym wynosi 34%; wśród mężczyzn 10%. Poziom wykształcenia niepracujących jest silnie zróżnicowany według wieku i można przede wszystkim zauważyć, że osoby po 45. roku życia są gorzej wykształcone – nie ma wśród nich osób z wykształceniem wyższym, 37% osób z tej grupy ukończyło studia wyższe i aż co trzecia osoba zakończyła edukację na poziomie gimnazjum lub niższym. Sytuacja ta jest oczywiście odzwierciedleniem dużego wzrostu aspiracji edukacyjnych młodych osób, który obserwujemy od kilkunastu lat w Polsce. Ankietowani mieszkańcy terenów wiejskich powiatu gryfińskiego częściej kończyli edukacje na poziomie gimnazjalnym i podstawowym (29%) niż mieszkańcy miast (22%); zdecydowanie większy odsetek posiadał wykształcenie zawodowe (52%; 37% wśród mieszkańców miast).

Tabela nr 6. Poziom wykształcenia a płeć, wiek i miejsce zamieszkania

	ogółem	płeć		wiek				miejsce zamieszkania	
		K	M	18-24 lat	25-34 lat	35-44 lat	45-59 lat	wieś	miasto
gimnazjum, szkoła podstawowa	25	34	10	10	26	33	37	29	22
liceum ogólnokształcące	10	13	6	28	5	2	6	7	14
liceum profilowane	4	4	2	10	3	0	0	3	4
zasadnicze zawodowe	45	32	68	24	46	63	51	52	37
średnie zawodowe i policealne	7	8	5	19	3	2	6	5	9
wyższe	9	9	9	7	18	0	0	4	14
ogółem	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badania ankietowego

Odzwierciedleniem profilu kształcenia jest zawód wyuczony. W powiecie gryfińskim wśród kobiet dominują kucharki i sprzedawczynie (po 9,2%), następnie fryzjerki. Niepokojące jest to, że 31% ankietowanych kobiet odpowiedziało, że nie posiada żadnego wyuczonego zawodu. Wśród mężczyzn odsetek osób bez wyuczonego zawodu jest zdecydowanie niższy (5%), a dwa najpopularniejsze zawody to mechanik (5%) i piekarz (3,6%).

Tabela nr 7. Osoby ankietowane według zawodu wyuczonego i płci

Kobiety			Mężczyźni		
Zawód	częstość	%	Zawód	częstość	%
kucharz	9	3,2	piekarz	10	3,6
sprzedawca	9	3,2	mechanik	14	5,0
fryzjer	7	2,5	elektryk	5	1,8
rolnik	6	2,1	budowlaniec	4	1,4
malarz	5	1,8	cukiernik	4	1,4
ogrodnik	5	1,8	kucharz	4	1,4
bez zawodu	86	31	ogrodnik	4	1,4
			stolarz	4	1,4
			bez zawodu	14	5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badania ankietowego

W powiecie gryfińskim niewielka część populacji niepracujących biorącej udział w badaniu uczestniczy w kursach i szkoleniach mających na celu uzupełnienie lub zmianę posiadanych kwalifikacji zawodowych. Odsetek ten wyniósł 2,8% i wydaje się, że nie jest on wysoki, biorąc pod uwagę, że szkolenia są jednym z podstawowych narzędzi aktywizacyjnych stosowanych przez urzędy pracy. Dodatkowe 10% deklaruje, że uczy się w szkole bądź studiuje. Natomiast 87,2% z respondentów nie podejmuje żadnych działań by poprawić swoje kwalifikacje. Te dane wskazują, że deklaracje dotyczące przyczyn rejestrowania się w urzędzie pracy i stosunkowo wysoki odsetek osób twierdzących, że chciało skorzystać z możliwości podnoszenia kwalifikacji są fałszywe. Z drugiej strony oferta urzędu pracy może nie odpowiadać ich potrzebom.

O posiadanym doświadczeniu zawodowym świadczy przede wszystkim ogólny staż pracy. Prawie 90% niepracujących ma od 1 roku do 20 lat ogólnego stażu pracy. Prawie ¼ badanych pracowała nie dłużej niż rok, zaś ok. 13% ma już bardzo duże, bo ponad 20-letnie, doświadczenie w pracy.
Można dostrzec zróżnicowanie pomiędzy kobietami i mężczyznami – kobiety mają dłuższy staż pracy niż mężczyźni. Poniżej roku pracowało 21% kobiet i 30% mężczyzn; powyżej 20 lat 15% kobiet i niecałe 9% mężczyzn.

Tabela nr 8. Osoby ankietowane w powiecie gryfińskim według ogólnego stażu pracy i płci (w%)

ogólny staż pracy	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 1 roku	24,3	21,3	30,4
1-5 lat	34,3	40,4	21,7
5-20 lat	28,6	23,4	39,1
powyżej 20 lat	12,9	14,9	8,7

Źródło: Opracowanie własne.

Najbardziej aktualny zasób doświadczenia zawodowego i kwalifikacji można analizować na podstawie stażu w ostatnim miejscu pracy. 37,7% ogółu ankietowanych niepracujących pracowała w ostatnim miejscu pracy nie dłużej niż 1, a kolejne 42% osób pracowało od 1 roku do 5 lat. Wśród ankietowanych nie było osób, które przepracowały w ostatnim miejscu ponad 20 lat. Wśród niepracujących dominuje więc relatywnie krótkie zatrudnienie. Kobiety charakteryzują się przeciętnie rzecz biorąc krótszym stażem pracy u ostatniego pracodawcy – 19% kobiet w ostatnim miejscu pracy spędziło 5-20 lat i prawie 23% mężczyzn. Jednakże w krócej niż rok w ostatnim miejscu pracy częściej przebywali mężczyźni (prawie 41% pośród mężczyzn i 36% pośród kobiet.

Trwałości zatrudnienia w ostatnim miejscu nie sprzyjała jego forma: większość badanych pracowała na podstawie umowy na czas określony (39,1%) lub na czarno (26,1%). Jedynie 1/3 miała umowę na czas nieokreślony.

Tabela nr 9. Osoby ankietowane w powiecie gryfińskim według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (w%)

staż pracy w ostatnim miejscu pracy	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 1 roku	37,7	36,2	40,9
1-5 lat	42,0	44,7	36,4
5-20 lat	20,3	19,1	22,7
powyżej 20 lat	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród zawodów wykonywanych w ostatnim miejscu pracy przez kobiety najwięcej było sprzedawczyń (2,9%), kucharek (2,1%) i kelnerek (1,8%). Natomiast zawody najczęściej wykonywane przez mężczyzn to: spawacz (1,1%), mechanik (0,7%) i sprzedawca (0,7%). Porównanie zawodów wykonywanych z wyuczonymi prowadzi do wniosku, że badane osoby pracują najczęściej w zawodach wymagających bardzo niskich kwalifikacji, co wynika ze struktury popytu na pracę.

Szczególną formą doświadczenia zawodowego jest prowadzenie własnej działalności gospodarczej. W ostatnich 10 latach pracę na własny rachunek prowadziło 14,5% (prowadząc gospodarstwo rolne lub pozarolniczą działalność gospodarczą). Jednak praca na własny rachunek była ostatnim miejscem pracy tylko dla jednej osoby, co świadczy o wcześniejszych niepowodzeniach pozostałych.

Ogólny stan zdrowia jest miarą kapitału ludzkiego, gdyż w sposób bezpośredni wpływa na efektywność wykonywanej pracy, a w szczególności na efektywność pracy o charakterze fizycznym. Około 42%% respondentów ocenia swój stan zdrowia jako bardzo dobry, a 34% jako dobry. Dla ponad ¾ niepracujących stan zdrowia nie stanowi więc przeszkody dla pracy zawodowej. Swój stan zdrowia jako dostateczny ocenia 13%, a jako zły 9% respondentów.

Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Gospodarstwo domowe badanych osób niepracujących składa się przeciętnie z 3,4 osoby. Z tej liczby 2,6 stanowią osoby w wieku 16-60 lat, 0,7 – dzieci do 16. roku życia, a 0,1 – dorośli powyżej 60. roku życia. Z drugiej strony, dzieci do 3. roku życia znajdują się w 20% gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat – w 8,2% gospodarstw, zaś dzieci w wieku 7-16 lat – w 27,5% gospodarstw. Znaczenie dla aktywności ekonomicznej dorosłych członków gospodarstwa może mieć przede wszystkim obecność w gospodarstwie dzieci z tej najmłodszej grupy (do 3. roku życia), gdyż konieczność sprawowania opieki nad nimi może częściowo lub całkowicie wyłączać opiekuna z pracy zawodowej.

Tabela nr 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych według liczby i wieku członków (w%)

	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lata	60 lat i więcej
brak	80,0	91,8	72,5	4,6	90,7
1 osoba	17,9	8,2	21,8	13,9	5,7
2 osoby	2,1	0,0	4,6	32,1	2,9
3 osoby	0,0	0,0	1,1	25,4	0,7
4 i więcej osób	0,0	0,0	0,0	23,9	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Na sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego zasadniczy wpływ ma status zawodowy jego członków. W skład gospodarstwa wchodzi przeciętnie 2,6 osoby w wieku 16-60 lat, z czego 1 osoba pracuje w kraju powyżej dwóch tygodni. zarobkowo, 1,18 osoby nie pracuje, ale poszukuje pracy, zaś 0,5 osoby nie ma pracy i jej nie poszukuje. Całe gospodarstwo domowe, liczące średnio 3,4 osoby (wliczając dzieci), jest więc przeciętnie na utrzymaniu 1 osoby pracującej. Wysoka relacja liczby bezrobotnych do pracujących może świadczyć o trudnej sytuacji materialnej badanych gospodarstw – osoby poszukujące nie mogą sobie pozwolić na niepracowanie. Dotyczy to zdecydowanej większości gospodarstw, bo tylko w 11% z nich nikt nie poszukuje pracy.

Około 65% badanych gospodarstw osiąga dochody z pracy w kraju trwającej co najmniej 2 tygodnie, 6,8% – dochody z pracy za granicą trwającej co najmniej 2 tygodnie, zaś 8,6% - dochody z pracy (w kraju lub za granicą) trwającej krócej niż 2 tygodnie. W sumie 80% gospodarstw uzyskuje dochody z pracy, a tym samym ok. 20% gospodarstw nie ma zarobkowych źródeł dochodu. Niewątpliwie część z tych gospodarstw wcale nie jest w tak złej sytuacji materialnej, jak mogłoby się wydawać, bo osiąga dochody z innych źródeł niż praca (np. z emerytury, renty, pomocy społecznej, itd).

Tabela nr 11. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat (w%)

	praca w kraju od ponad 2 tyg.	praca za granicą od ponad 2 tyg.	praca poniżej 2 tyg.	bezrobocie	bierność zawodowa
brak	35,0	93,2	91,4	11,4	59,6
1 osoba	39,3	6,4	7,5	68,2	31,8
2 i więcej osób	25,7	0,4	1,1	20,4	8,6

Źródło: Opracowanie własne.

Kluczową zmienną określającą sytuację ekonomiczną badanej osoby i jej gospodarstwa domowego są dochody, przy czym istotne jest określenie zarówno ich źródeł, jak i poziomu. W odniesieniu do samych osób ankietowanych można jedynie stwierdzić, że część spośród nich otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych lub zasiłek z pomocy społecznej. Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma 15,6% osób zarejestrowanych w PUP. Ponadto 12,6% pobiera zasiłek z pomocy społecznej, a 7,4% korzysta z innej formy pomocy ośrodka pomocy społecznej.

Dane z badania ankietowego umożliwiają określenie poziomu dochodu gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę. W 58,2% gospodarstw dochód ten nie przekracza 250 zł, a w kolejnych 26,8% gospodarstw mieści się on w przedziale od 250 zł do 500 zł. Jedynie w 6,8% gospodarstw dochód przekracza 1000 zł na osobę. Co ciekawe, dochody w gospodarstwach kobiet są wyższe niż w gospodarstwach prowadzonych przez mężczyzn, co wyraża się głównie w mniejszym udziale gospodarstw w których dochód nie przekracza 250 zł z jednej strony (odpowiednio 52,8% i 68%), a także nieco większym znaczeniem najbogatszych gospodarstw z drugiej strony (3,3% i 3%). Gospodarstwa zlokalizowane na terenach wiejskich są zdecydowanie biedniejsze niż te położone w miastach – dochód na osobę nie przekracza kwoty 500 zł w 90,9% gospodarstw wiejskich i w aż 78,8% gospodarstw miejskich.

Tabela nr 12. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób ankietowanych według płci i miejsca zamieszkania (w%)

	ogółem	kobiety	mężczyźni	wieś	miasto
poniżej 250 zł	58,2	52,8	68,0	64,3	51,8
251-500zł	26,8	30,0	21,0	26,6	27,0
501-750zł	6,1	6,7	5,0	5,6	6,6
751-1000zł	2,1	3,3	0,0	0,7	3,6
1001-1500 zł	3,6	3,9	3,0	0,7	6,6
powyżej 1500 zł	3,2	3,3	3,0	2,1	4,4

Źródło: Opracowanie własne.

O sytuacji ekonomicznej gospodarstw świadczy też poziom zadłużenia. Jedynie 21,4% respondentów stwierdza, że ich gospodarstwo domowe nie ma żadnych długów, a 46,4% ma „małe długi", zaś 21,4% ma „duże długi".

Niepracujący starali się także na własną rękę o drobne dochody – znaczna część takich dochodów pochodziła z pomocy społecznej – ponad 30%, a także z pomocy organizacji pozarządowych i kościoła – 28%. Drobny handel przygraniczny i zbiórka runa leśnego stanowiły dla ankietowanych źródła dochodów odpowiednio w 9% i 6% przypadków. Zaskakuje niski poziom odpowiedzi o świadczeniu drobnych usług turystycznych (niecały 1%), co biorąc pod uwagę walory turystyczne powiatu zaskakuje.

Wykres nr 3. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z pomocy instytucji pozarządowych wśród ankietowanych (w %).

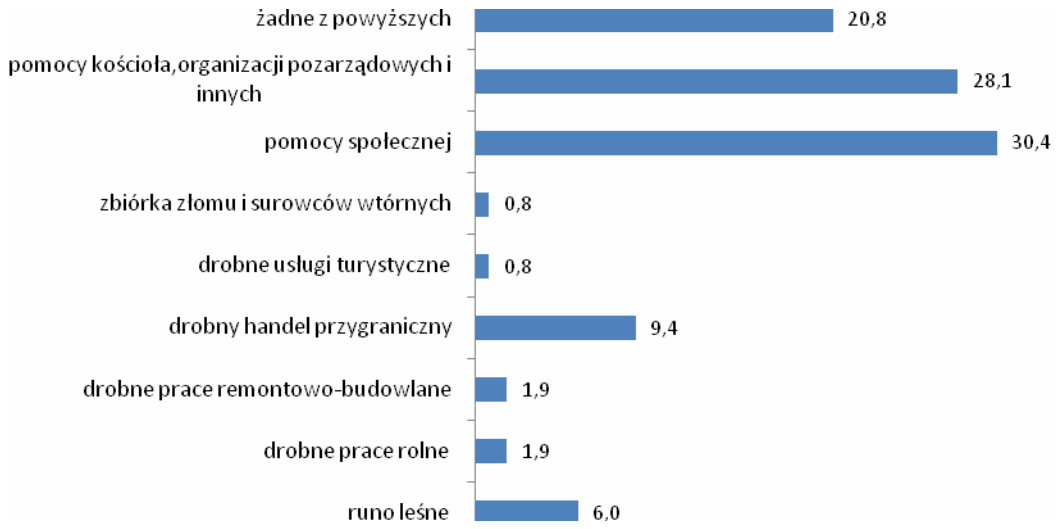

Źródło: Opracowanie własne.

Do oceny kontaktów społecznych respondentów służyło pytanie o liczbę przyjaciół lub znajomych, na których można polegać. Aż 41,2% z nich stwierdziło, że nie może na nikim polegać. Respondenci deklarujący, że mogą polegać na innych, najczęściej wymieniają 1 lub 2 takie osoby (odpowiednio, 19,7% i 18,6%% wskazań). Na więcej niż 2 osoby wskazuje 20,4% badanych osób. Powyższe dane

wskazują na bardzo niski poziom zaufania społecznego, który utrudnia budowanie odpowiednich relacji, również między pracodawcami a pracobiorcami.
Charakterystyczne jest to, że dużo częściej brak przyjaciół wskazywały osoby nie posiadające doświadczenia zawodowego (20,9%) – można wnioskować, że miejsce pracy jest jednym z ważniejszych źródeł relacji społecznych.

Ponadto, można oczekiwać, że badana populacja posiada dosyć skąpy zasób kapitału społecznego i efekcie tylko w ograniczonym zakresie uczestniczy w życiu towarzyskim oraz nie wykazuje się dużą aktywnością na forum społeczności lokalnej. Zaledwie 10% niepracujących orientuje się w zakresie sytuacji politycznej powiatu potwierdzając wiedzę na temat osób pełniących najważniejsze funkcje w organach samorządu terytorialnego. Większą wiedzą wykazują się kobiety niż mężczyźni (odpowiednio 8,9% i 1,1%.) W ciągu ostatniego miesiąca 6,8% ankietowanych była w kinie, ale już tylko 2,9% odwiedziło teatr. W tym samym czasie ankietowani nieco częściej znajdowali czas i środki na wyjście na imprezę sportową (13,6%), muzyczną/taneczną (45%) czy spotkania ze znajomymi (70%). Około 11,7% niepracujących było również na wycieczce lub wczasach.

Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

W poprzednich częściach został przedstawiona ogólna sytuacja bezrobotnych, motywacje do zarejestrowania się w urzędzie pracy, kapitał ludzki oraz sytuacja gospodarstw domowych. W tej części zanalizowane zostaną szczegółowe przyczyny zaprzestania ostatniej pracy oraz przeszkody i utrudnienia w podjęciu pracy.

Najważniejszą przyczyną utraty pracy jest bankructwo zakładu pracy, likwidacja stanowiska lub zwolnienia grupowe – 22,86%. Następnie dorywczość i okresowość pracy – 18,57% osób odpowiedziało, że ich ostatnia praca była pracą na czas określony lub pracą dorywczą, co wskazuje na sezonowość gryfińskiego rynku pracy. Zakończenie pracy okresowej jest częściej wymieniane przez mężczyzn niż przez kobiety (odpowiednio: 17% i 21%). Zakończenie pracy na czas określony jest jedną z głównych przyczyn podawanych przez osoby młode. W powiecie gryfińskim praca na czas określony związana jest z sezonowością lokalnego rynku pracy i utrudnia budowanie stabilnej pozycji zawodowej

Trzecią istotną przyczyną są złe warunki pracy wskazane przez 18,57% bezrobotnych powiatu gryfińskiego. Osoby pochodzące z miast podają tę przyczynę w 50% odpowiedzi.

Kolejna przyczyna, wskazana przez 8,57% respondentów, to zwolnienie z innych przyczyn. Oznacza to, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy, prawdopodobnie głównie kwalifikacyjnych.
Osoby młode stosunkowo często wskazują niskie zarobki, złe warunki pracy, co sugeruje, że jest to grupa najbardziej skłonna do ryzyka lub funkcjonująca w szarej strefie na rynku pracy.

Wykres nr 4. Struktura ludności powiatu według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %)

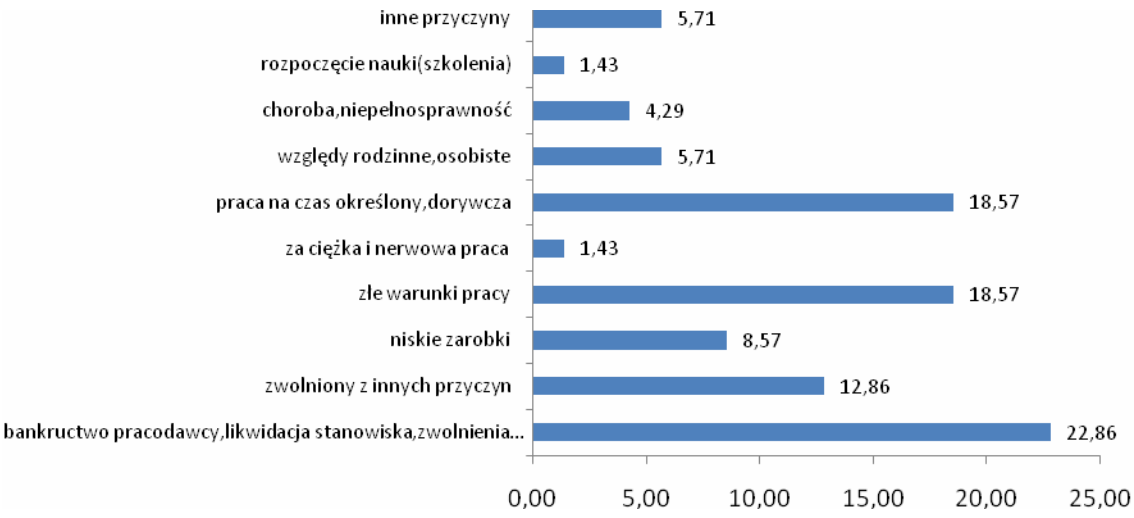

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wyników badania ankietowego

Tabela nr 13. Przyczyny utraty pracy

	bankructwo, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	zwolniony z innych przyczyn	niskie zarobki	złe warunki pracy	za ciężka i nerwowa praca	praca na czas określony, dorywcza	względy rodzinne, osobiste	choroba, niepełnosprawność	rozpoczęcie nauki (szkolenia)	inne przyczyny
Płeć										
Kobieta	23,40	10,64	8,51	19,15	2,13	17,02	6,38	4,26	2,13	6,38
Mężczyzna	21,74	17,39	8,70	17,39	0,00	21,74	4,35	4,35	0,00	4,35
Miejsce zamieszkania										
Wieś	28,00	16,00	0,00	20,00	0,00	24,00	0,00	4,00	0,00	8,00
Miasto do 5tys.	10,00	0,00	0,00	30,00	0,00	20,00	20,00	10,00	0,00	10,00
Miasto 6-20tys.	20,00	10,00	40,00	0,00	0,00	20,00	0,00	0,00	0,00	10,00
Miasto 21-50 tys.	24,00	16,00	8,00	20,00	4,00	12,00	8,00	4,00	4,00	0,00
Wiek										
18-24 lata	8,00	8,00	16,00	24,00	0,00	32,00	0,00	0,00	4,00	8,00
25-34 lata	22,22	11,11	11,11	16,67	0,00	11,11	16,67	0,00	0,00	11,11
35-44 lat	14,29	42,86	0,00	14,29	0,00	14,29	0,00	14,29	0,00	0,00
45-54 lat	38,89	11,11	0,00	16,67	5,56	11,11	5,56	11,11	0,00	0,00
55-59 lat	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Czas bez pracy										
Mniej niż 12 miesięcy	14,29	8,57	17,14	20,00	0,00	25,71	5,71	0,00	0,00	8,57
Dłużej niż rok	31,43	17,14	0,00	17,14	2,86	11,43	5,71	8,57	2,86	2,86
Rejestracja w PUP										
Tak	6,38	5,32	10,64	1,06	8,51	1,06	0,00	1,06	4,26	50,00
Nie	6,82	2,27	6,82	0,00	9,09	6,82	6,82	0,00	0,00	50,00

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wyników badania ankietowego

Bardzo ważnych informacji o charakterze bezrobocia dostarczają dane o czasie jego trwania. Badania międzynarodowe potwierdzają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym. W powiecie gryfińskim 20% osób pozostaje w rejestrach powyżej roku, przy czym bezrobotnymi powyżej 2 lat jest 18%% populacji bezrobotnych.

Pośród osób zarejestrowanych powyżej dwóch lat 95% to kobiety. Inną grupą narażoną na długotrwałe bezrobocie są osoby z niskim wykształceniem – osoby posiadające wykształcenie gimnazjalne i niższe oraz zasadnicze zawodowe to prawie 62,5% zarejestrowanych powyżej dwóch lat.

Symptomatyczne jest także to, że dla części bezrobotnych występuje rozbieżność między czasem pozostawania w bezrobociu zarejestrowanym a faktycznym czasem pozostawania bez pracy. Około 30% populacji zarejestrowana jest w urzędzie poniżej roku i bez pracy pozostaje krócej niż rok. 3% pozostaje bez pracy powyżej roku, ale na rejestrację zdecydowała się później, bo w rejestrach funkcjonuje poniżej roku. 3% osób pozostaje w rejestrach powyżej roku, chociaż pracę straciła w późniejszym okresie. Kolejną grupę stanowią osoby, które mimo iż nie mają doświadczenia zawodowego, to zasilają szeregi bezrobocia rejestrowanego przez przynajmniej rok. Grupa ta jest dość liczna – 25%, więc niepokoić powinien fakt, iż przez kilkanaście miesięcy nie są w stanie znaleźć zatrudnienia.

Tabela nr 14. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w powiecie gryfińskim (w %)

Czas pozostawania w rejestrach urzędów pracy	Długość pozostawania bez pracy			
	krócej niż 12 miesięcy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	30	3	25	58
między 1-2 lata	3	8	10	22
powyżej 2 lata	0	9	11	20
ogółem	33	20	47	100

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Duża część ankietowanych, 46,4%, nie widzi żadnych przeszkód w podjęciu pracy. Pośród pozostałych, którzy pracy podjąć nie mogą najczęściej wymieniane są trudności z dojazdem oraz obawa przed zmianami i nową sytuacją.

Wykres nr 5. Przeszkody w podjęciu pracy

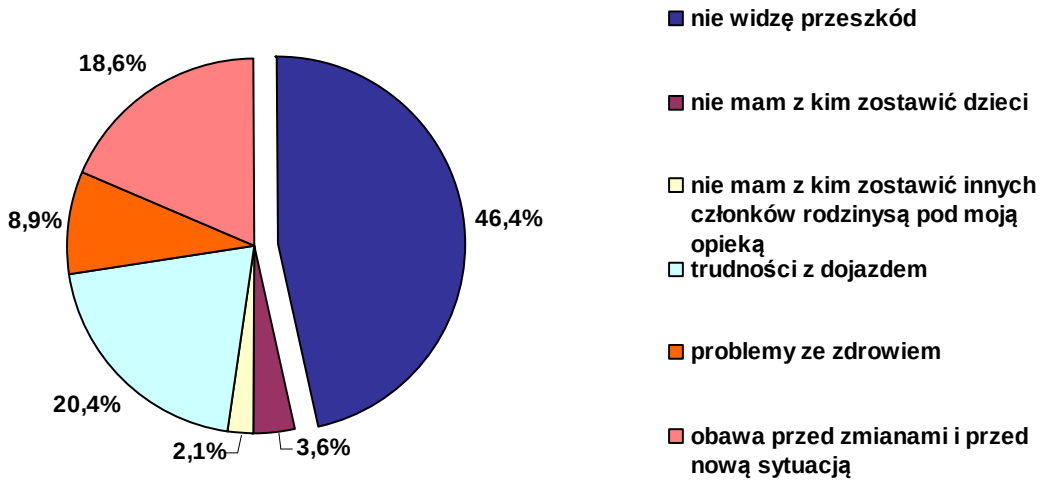

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Kobiety jako główne przeszkody w podjęciu pracy wskazują trudności z dojazdem i obawę przed zmianami. Konieczność opieki nad dzieckiem jest wymieniana tylko w 4,4%. Warto również zwrócić uwagę, że rzadziej dostrzegają przeszkody w podjęciu pracy niż mężczyźni, dla których ważną barierą

są również problemy zdrowotne. Jeżeli spojrzeć na dane dotyczące wieku, to najmniej problemów wskazują osoby z grupy wiekowej 18-24 lat. Kolejna grupa dostrzegająca mało przeszkód to osoby w wieku 25-34 lat. Istnieje wyraźny związek między pozostawaniem w bezrobociu a identyfikowaniem przeszkód. Tendencja jest dość wyraźna – im dłuższe bezrobocie, tym większe przeszkody.

Tabela nr 15. Przeszkody w podjęciu pracy

	nie widzę przeszkód	nie mam z kim zostawić dzieci	nie mam z kim zostawić innych członków rodziny	trudności z dojazdem	problemy ze zdrowiem	obawa przed zmianami i przed nową sytuacją
Płeć						
Kobieta	49,4	4,4	1,7	20,0	6,7	17,8
Mężczyzna	41,0	2,0	3,0	21,0	13,0	20,0
Miejsce zamieszkania						
Wieś	43,4	4,2	2,1	25,2	9,8	15,4
Miasto do 5 tys.	50,0	12,5	6,3	25,0	0,0	6,3
Miasto 6-20	60,0	5,0	0,0	20,0	5,0	10,0
Miasto 21-50	47,5	1,0	2,0	12,9	9,9	26,7
Wiek						
18-24 lata	70,1	0,0	3,0	19,4	1,5	6,0
25-34 lata	45,5	6,3	0,0	19,6	8,0	20,5
35-44 lat	36,5	1,9	1,9	21,2	11,5	26,9
45-54 lat	28,9	4,4	4,4	22,2	17,8	22,2
55-59 lat	0,0	0,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Wykształcenie						
Gimnazjalne Podstawowe	35,2	2,8	1,4	16,9	11,3	32,4
Średnie ogólne	72,4	0,0	3,4	13,8	3,4	6,9
Średnie profil.	40,0	0,0	0,0	50,0	0,0	10,0
Zasadnicze zawodowe	36,8	4,8	3,2	24,0	12,8	18,4
Średnie zawodowe	66,7	0,0	0,0	20,0	0,0	13,3
Policealne pomaturalne	80,0	0,0	0,0	20,0	0,0	0,0
Wyższe licencjackie	88,9	0,0	0,0	11,1	0,0	0,0
Wyższe magisterskie	75,0	12,5	0,0	6,3	0,0	6,3
Okres od utraty pracy						
Mniej niż 12 miesięcy	71,4	5,7	2,9	20,0	0,0	0,0
Dłużej niż rok	47,2	8,3	8,3	19,4	8,3	8,3
Nigdy nie pracował	37,5	1,1	1,1	26,1	12,5	21,6
Rejestracja w PUP						
Tak	61,5	3,7	2,2	19,3	1,5	11,9
Nie	31,9	3,5	2,1	21,5	16,0	25,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Oprócz przeszkód identyfikowanych przez respondentów i samooceny kwalifikacji i umiejętności, która może znacznie odbiegać od rzeczywistości ważnym elementem pośród przyczyn pozostawania w bezrobociu jest dostępność ofert pracy.
Pośród ankietowanych z powiatu gryfińskiego 73,6% nie otrzymało żadnej oferty pracy z powiatowego urzędu pracy. 8,9% otrzymało jedną ofertę, 11,1% otrzymało więcej niż dwie oferty. Dodatkowo na podstawie otrzymanej oferty tylko 5,5% osób podjęło pracę. Większość odrzuciła ofertę pracy – 58,6% lub została odrzucona przez pracodawcę – 35,9%. Może to potwierdzać tezę, że zarejestrowani w urzędzie nie są zainteresowani otrzymaniem pracy lecz przede wszystkim prawem do zasiłku zdrowotnego. Przyczyną mogą być również wysokie oczekiwania, nieadekwatne do sytuacji na rynku pracy (tę tezę może potwierdzać wysoka samoocena respondentów). Z drugiej strony pracodawcy mogą nie oferować wystarczającą dobrych warunków w stosunku do stawianych wymagań.

Bezrobotni powiatu gryfińskiego swoje umiejętności i kwalifikacje zawodowe oceniają bardzo wysoko. Odpowiedzi wysoko i bardzo wysoko 52% ankietowanych, jako bardzo wysokie swoje umiejętności oceniło 23%. 43% ankietowanych ocenia swoje kwalifikacje jako średnie i tylko 4% oceniło je nisko i bardzo nisko. Źródłem wysokiej samooceny może być porównywanie się z innymi współpracownikami. W powiecie gryfińskim mamy do czynienia z dużą liczbą prac okresowych i dorywczych, które nie wymagają wysokich kwalifikacji. Na tym tle kształtować się może wysoka samoocena. Może na nią również wpływać porównanie się z innymi osobami zarejestrowanymi w urzędzie pracy.

Wykres nr 6. Samoocena umiejętności zawodowych

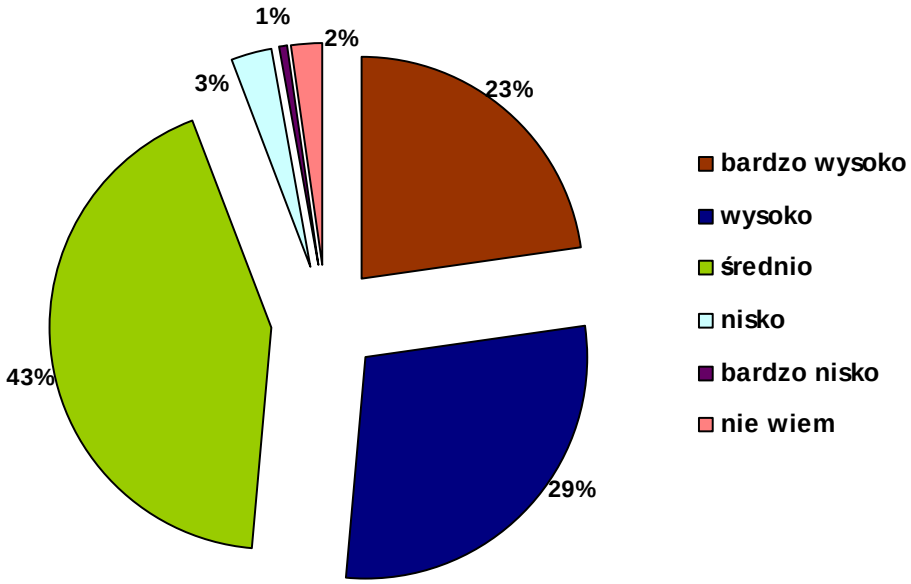

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Kobiety wyżej niż mężczyźni oceniają swoje kwalifikacje, szczególnie widać to przy odpowiedziach „bardzo wysoko", gdzie 13,9% kobiet i 8,9% mężczyzn tak ocenia swoje umiejętności.

Najwyżej oceniają się respondenci w wieku 25-34 lata, ponad 60% odpowiedzi wysoko i bardzo wysoko; wraz ze wzrostem wieku obniża się samoocena respondentów. Podobnie w przypadku czasu od utraty pracy; im dłużej jest się bezrobotnym, tym niżej ocenia się własne możliwości.

Aktywność bezrobotnych

W powiecie gryfińskim pracy aktywnie poszukiwało ok. 37,5% respondentów. Osoby aktywnie poszukujące pracy to przede wszystkim kobiety (74,2%), przeważają osoby zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy oraz osoby młode. Odsetek osób aktywnie poszukujących pracy jest odwrotnie proporcjonalny do wieku. Grupa wiekowa 18-24 lat to 41% osób aktywnie poszukujących pracy, podczas gdy osoby w wieku 55-64 lat to tylko 1,9% prawdopodobnie mamy do czynienia z dużym stopniem zniechęcenia do aktywności na rynku pracy. Pozostawanie bez pracy powyżej roku również nie sprzyja aktywnemu poszukiwaniu pracy, jedynie 21,9% pośród aktywnie poszukujących pracy to osoby długookresowo lub długotrwale bezrobotne. Osoby nigdy wcześniej nie pracujące stanowią 35,9%populacji poszukujących pracy.

Podstawowym sposobem poszukiwania pracy jest wizyta w powiatowym urzędzie pracy. Takiej odpowiedzi udzieliło 65,4% respondentów. Duże znaczenie chodzenia do urzędu pracy może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy za pośrednictwem PUP, ale z drugiej może też utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać na pracę znalezioną przez urzędników.

Wykres nr 7. Sposoby poszukiwania pracy

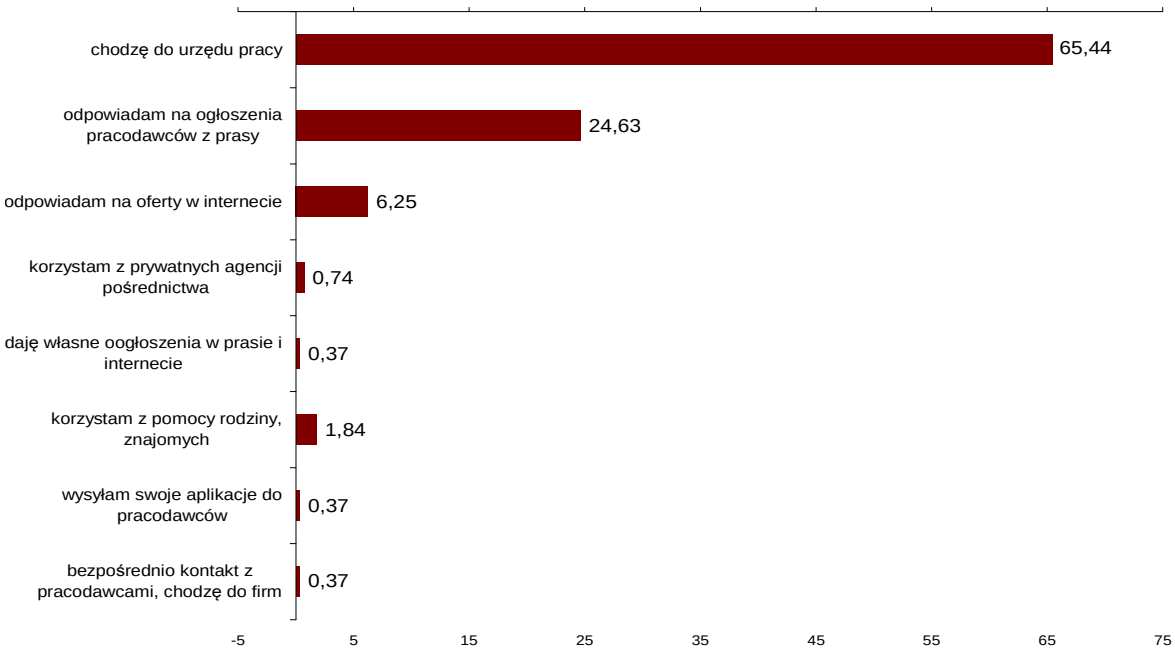

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Kolejne najczęściej wskazywane sposoby to odpowiadanie na ogłoszenia pracodawców w prasie (24,63%) oraz odpowiadanie na oferty w internecie (6,25%). Najrzadziej spotykane formy poszukiwania pracy to: dawanie własnych ogłoszeń, wysyłanie aplikacji i bezpośredni kontakt z pracodawcami.

Tabela nr 16. Sposoby poszukiwania pracy

	chodzę do urzędu pracy	odpowiadam na ogłoszenia pracodawców z prasy	odpowiadam na oferty w internecie	korzystam z pośrednictwa . prywatnych agencji pracy	daję własne ogłoszenia w prasie i internecie	korzystam z pomocy rodzin i znajomych	wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	bezpośrednio kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	inaczej
Płeć									
Kobieta	66,1	23,6	5,7	1,1	0,0	2,3	0,6	0,6	66,1
Mężczyzna	64,3	26,5	7,1	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0	64,3
Miejsce zamieszkania									
Wieś	62,3	28,3	5,8	0,7	0,0	2,2	0,0	0,7	62,3
Miasto do 5 tys.	68,8	18,8	6,3	0,0	0,0	0,0	6,3	0,0	68,8
Miasto 6-20	45,0	15,0	30,0	0,0	0,0	10,0	0,0	0,0	45,0
Miasto 21-50	73,5	22,4	2,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	73,5
Wiek									
18-24 lata	62,7	19,4	10,4	0,0	0,0	4,5	1,5	1,5	62,7
25-34 lata	67,0	22,0	8,3	0,9	0,0	1,8	0,0	0,0	67,0
35-44 lat	63,3	32,7	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	63,3
45-54 lat	67,4	30,2	0,0	0,0	2,3	0,0	0,0	0,0	67,4
55-59 lat	75,0	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	75,0
60-64 lat	62,7	19,4	10,4	0,0	0,0	4,5	1,5	1,5	62,7
Pozostawanie bez pracy									
Krócej niż 12 miesięcy	54,3	22,9	14,3	2,9	0,0	5,7	0,0	0,0	54,3
Dłużej niż rok	57,1	34,3	2,9	0,0	2,9	0,0	2,9	0,0	57,1
Nigdy nie pracował	69,0	22,6	3,6	0,0	0,0	3,6	0,0	1,2	69,0
Rejestracja w PUP									
Tak	71,6	14,2	9,0	0,7	0,0	3,0	0,7	0,7	71,6
Nie	59,1	35,0	3,6	0,7	0,7	0,7	0,0	0,0	59,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Problemem może być dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej, w pełnym wymiarze czasu pracy odpowiednio 91% i 96% odpowiedzi) i pracę w stałych godzinach (ponad 81% odpowiedzi). To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć konserwatyzm bezrobotnych i przywiązanie do sposobów wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach.

Dowodzi tego również odpowiedź na pytanie o preferowane miejsce pracy. Firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej 66,8% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną tylko 10,7%. Część uważa, że najlepsze warunki zatrudnienia zapewnia własna działalność gospodarcza – 16,4%.

Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, a praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania, co

wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet nierejestrowaniu faktu zatrudnienia, a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Nie wiemy dokładnie, w jakim zakresie występują te zjawiska w powiecie, niemniej negatywy pracy w firmach prywatnych są dostrzegane, zwłaszcza: zaniżanie wynagrodzeń, zmuszanie do pracy na czarno i brak stabilności zatrudnienia.

Wykres nr 8. Zjawiska, z którymi zetknęli się w poprzednich miejscach pracy

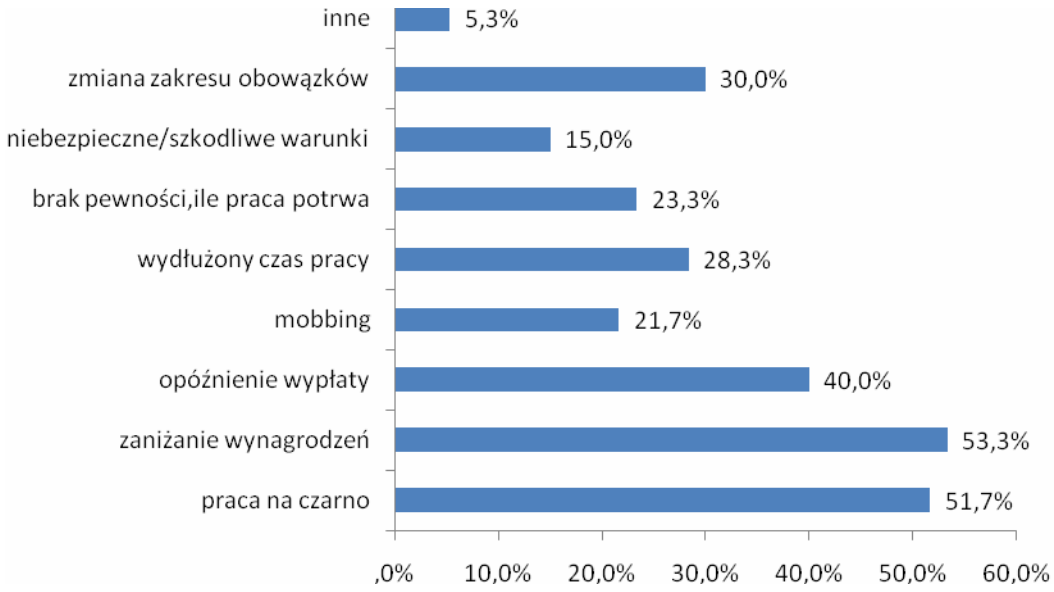

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Dość znaczny odsetek respondentów rozważa podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej – prawie 22%. Pracę na własny rachunek są gotowi częściej podejmować kobiety (13,6% kobiet i 8,2% mężczyzn), w badaniu nie stwierdzono zasadniczych różnic między miastem i wsią, ludzie młodzi (średnio 18,9% osób do 34 roku życia), z wykształceniem ogólnym i wyższym..

Badanie ujawnia potencjał dążenia do samodzielności ekonomicznej panujący wśród bezrobotnych. Również duży brak realizmu w ocenie szans powodzenia w wielu grupach. Widać też kontrast pomiędzy preferowaną stabilnością zatrudnienia w postaci stałych godzin pracy, stabilności kontraktu o pracę, czy docenianiu publicznych firm i instytucji jako pożądanych pracodawców a deklaracjami o chęciach podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej wiążącej się z ryzykiem nieposiadania zamówień, nierentowności, koniecznością bieżącego dopasowania godzin pracy do wymagań klientów, nieustabilizowanych warunków zatrudnienia.

Badani identyfikują bariery podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej i lokują je głównie w aspektach materialnych: braku środków finansowych czy odpowiedniego lokalu lub w formalnych trudnościach z prowadzeniem firmy (nieznajomość procedur i trudności biurokratyczne). Najmniej istotne w ocenie badanych są ich cechy osobowościowe i umiejętności.

Wykres nr 9. Bariery w rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej

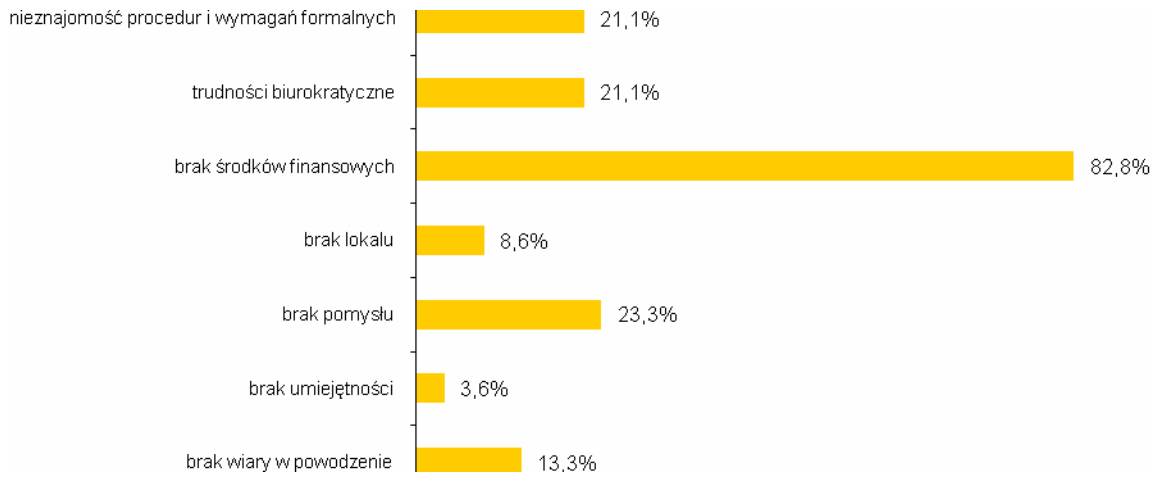

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Jedną z form aktywności osób bezrobotnych jest podnoszenie własnych kwalifikacji przez uczestnictwo w kursach i szkoleniach organizowanych przez różne instytucje. Bezrobotni są grupą o szczególnych potrzebach szkoleniowych. Z jednej strony chodzi o zagospodarowanie ich wolnego czasu, ustrukturyzowanie go i utrzymanie nawyków aktywności związanej z rynkiem pracy - w tym przypadku aktywności edukacyjnej a z drugiej strony chodzi o wyposażenie bezrobotnych w cechy zawodowe, które wzmocnią ich przystosowanie do popytu na pracę.

W powiecie gryfińskim w kursach i szkoleniach aktualnie bierze udział 1,8% bezrobotnych, w szkołach i na uczelniach szkoliło się dalszych 9,2%. Spośród działań aktywizacyjnych, które oferują powiatowe urzędy pracy, bezrobotni najczęściej korzystali z porad zawodowych (68,6%), szkoleń (49,4%), wsparcia działalności gospodarczej (42,4%) oraz stażu lub przygotowania zawodowego w miejscu pracy (33,1%) (szczególnie efektywna forma ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego).

Wykres nr 10. Udział w aktywnych programach rynku pracy

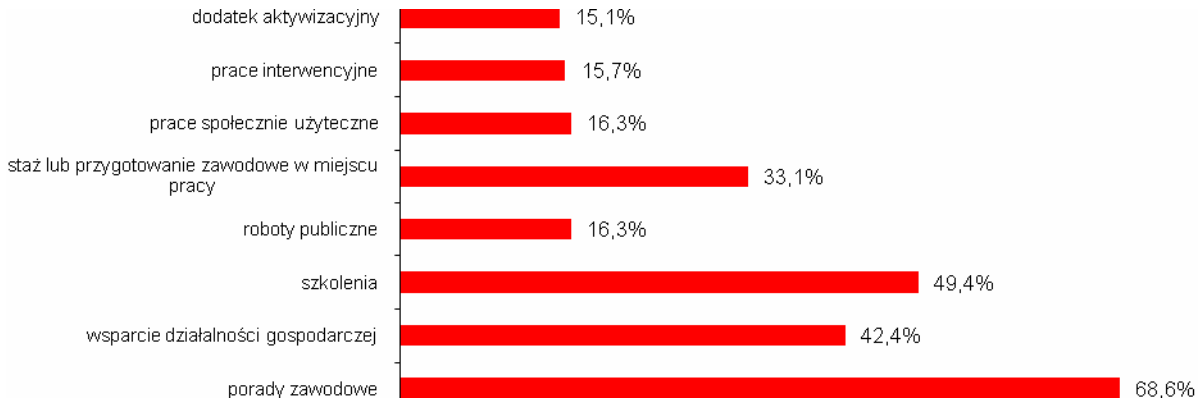

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Analiza powiatu polickiego[15]

WSTĘP

Istnieje kilka definicji i sposobów mierzenia zjawiska bezrobocia, jednakże szczegółowe omówienie problematyki badania rynku pracy przekroczyłoby ramy niniejszego opracowania. Bezrobocie rejestrowane, mimo niemożności określenia jego realnego wymiaru, jest systematycznie badanym zjawiskiem. Urzędy pracy ewidencjonują bezrobotnych w przedziałach czasowych miesięcznych, kwartalnych i półrocznych. Trzeba mieć jednak na uwadze fakt, że od 1989 roku, kiedy zjawisko bezrobocia staje się w Polsce problemem społecznym, zmianie ulegają nie tylko definicje bezrobotnych, czas rejestracji tych samych grup bezrobotnych, ale i metody gromadzenia danych.
Istnieje wiele raportów, strategii, opracowań o charakterze statystycznym, sprawozdawczym, badawczym itd. Spośród nich większość prezentuje opis zjawisk zagregowanych dla kraju NUTS 1, województw NUTS 2 lub podregionów NUTS 3. Znikoma część informacji publikowana jest systematyczne dla powiatów i miast na prawach powiatu NUTS 4 oraz gmin NUTS 5, co pozwalałoby na obserwacje i analizę interesujących nas zmiennych w skali lokalnej. Przy nieustannej zmianie polityki rynku pracy, braku do niej systemowego podejścia – długofalowych strategii, ciągłości działań w czasie i przestrzeni, zmianach regulacji prawnych, zmianach definicji i sposobów ewidencjonowania niemożliwe jest porównywanie badanych cech. Dotyczy to interesujących nas w tym opracowaniu danych i informacji odnośnie ludności, jej cech demograficzno-społecznych oraz rynku pracy – aktywności i bierności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia w powiatach i gminach województwa zachodniopomorskiego.
Źródłami danych i informacji z lat 1999-wrzesień 2009 o badanym powiecie były bazy BDR Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Szczecinie, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, w bardzo ograniczonym zakresie z Powiatowego Urzędu Pracy w Policach oraz wybrane opracowania dotyczące sytuacji społecznej województwa, te tylko w których zamieszczano charakterystyki powiatów i gmin. Wiele z tych danych pominięto ze względu na ich wybiórczy charakter, a przede wszystkim na niemożność porównania ich w czasie ze względu na zmiany definicyjne. Dostępność do informacji na poziomie gminy – których są śladowe ilości, utrudnia śledzenie i analizę lokalnych rynków pracy.

POWIAT POLICKI

Powiat policki[16] znajduje się w części północno-zachodniej województwa zachodniopomorskiego i to jedyny polski powiat położony po lewej stronie Odry, sąsiadujący na całej zachodniej granicy z Niemcami. Cztery gminy wchodzące w skład powiatu to dwie gminy wiejskie: Dobra, Kołbaskowo oraz dwie gminy miejsko-wiejskie: Nowe Warpno i Police – tworzą na obszarze 664,16 km kw. zróżnicowany przyrodniczo, gospodarczo i społecznie organizm.
Przygraniczne położenie oraz bliskość aglomeracji szczecińskiej sprzyjają rozwojowi gospodarczemu powiatu. Powiat posiada połączenia z przejściami granicznymi w Kołbaskowie, Lubieszynie, Rosówku

[15] Autor: dr Barbara Batko
[16] Powiat policki. Informator Samorządowy [online]. Copyright Powiat Policki 2001. [Dostęp 11 października 2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.powiat.policki.pl/pl/index.php?module=CMpro5&func=listpages&subid=2>.

oraz w Nowym Warpnie, co dziś ma już znaczenie historyczne, lecz pozwala na dogodną komunikację.
To rejon o charakterze przemysłowym – rolnictwo powiatu to głównie małe prywatne gospodarstwa, ważne jest też rybołówstwo. Znaczną część powiatu zajmuje Puszcza Wkrzańska, co stanowi atrakcyjne zaplecze turystyczno-wypoczynkowe dzięki urozmaiconej rzeźbie terenu – wydmom i torfowiskom, śródleśnym jeziorom, iglastemu drzewostanowi oraz zwierzynie leśnej. Na skraju puszczy położony jest rezerwat ornitologiczny Jezioro Świdwie. Miejscowości turystyczne to Trzebież, Tatynia i Leśno Górne oraz Podgrodzie[17].

LUDNOŚĆ POWIATU

Największa pod względem powierzchni i liczby mieszkańców jest gmina wiejsko-miejska Police, w której zamieszkuje ok. 62% ogółu mieszkańców gminy (z czego 50% to mieszkańcy miasta Police). Dobra i Kołbaskowo to gminy wiejskie skupiające odpowiednio 22% i 14% ogółu mieszkańców. Pozostałe 2% mieszkańców gminy (i najmniejsza gęstość zaludnienia) zamieszkuje gminę miejsko-wiejską Nowe Warpno. Podstawowe informacje zilustrowano w tabeli 1.

Tabela 1. Powierzchnia i ludność według powiatów

Powiat / miasto na prawach powiatu / gmina		Powierzchnia		Ludność [osoby]	
		w ha	w km2	ogółem	na 1 km2 pow.
Powiat policki		66 526	665	67 937	102
Dobra		11 028	110	14 735	134
Kołbaskowo		10 546	105	9 815	93
Nowe Warpno		19 788	198	1 599	8
	miasto	2 451	25	1 215	50
	obszar wiejski	17 337	173	384	2
Police		25 164	252	41 788	166
	miasto	3 723	37	34 213	919
	obszar wiejski	21 441	215	7 575	35

Liczba ludności i gęstość zaludnienia podano wg stanu w dniu 31.12.2008 r. w przeliczeniu na podział administracyjny obowiązujący w dniu 1 stycznia 2009 r.
Źródło: *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2009 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009.

Według danych GUS[18] z lat 1999-2008 liczba ludności powiatu polickiego wzrosła o ok. 18,5%. Wśród ludności powiatu przeważają kobiety - to średnio ok. 50,6% populacji. W 2008 roku - to 50,8%, co jest typowe dla województwa (51,5%) i kraju. W 2008 roku na 100 mężczyzn przypadały 103 kobiety (w województwie zachodniopomorskim 106 kobiet). Większość populacji powiatu to mieszkańcy miast, choć w latach 1999-2008 systematycznie spada odsetek mieszkańców miasta na korzyść terenów wiejskich (z 61,7% do 52,1%) co może świadczyć o zjawisku suburbizacji w tym powiecie (w 2008 roku ok. 69% ludności województwa zachodniopomorskim to mieszkańcy miast).
W 2008 roku w powiecie polickim odnotowano korzystne zmiany demograficzne: wzrost liczby zawartych małżeństw (i rozwodów), urodzeń żywych, dodatni przyrost naturalny rozumiany jako różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów oraz spadek liczby zgonów niemowląt. Najczęstsze przyczyny zgonów to choroby cywilizacyjne: choroby układu krążenia oraz nowotwory. Tendencje te obserwowane są w latach 1999-2008, np. przyrost naturalny wzrósł z 177 do 389 osób ogółem, w tym przewaga kobiet względem mężczyzn zmniejszyła się z 38% do 26%.
Strukturę ludności powiatu według ekonomicznych grup wieku i ich udział w ludności ogółem przedstawiono na rysunku 1 i w tabeli 2. Do prezentacji przyjęto 0-17 lat dla wieku przedprodukcyjnego[19] oraz 17-59 lat (kobiety), 17-64 lata (mężczyźni) dla ludności w wieku produkcyjnym.

[17] Powiat policki. Gospodarka. Ostatnia modyfikacja: 2009-02-18 [online]. Interaktywna mapa turystyczna [dostęp: 13.10.2009].Dostępny w Internecie: <http://mapa.policki.pl/?do=spot&lg=pl&mid=102>.
[18] Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.
[19] Przyjmuje się dwa progi wiekowe dla ludności w wieku przedprodukcyjnym 0-14 i 017 lat.

Rysunek 1. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

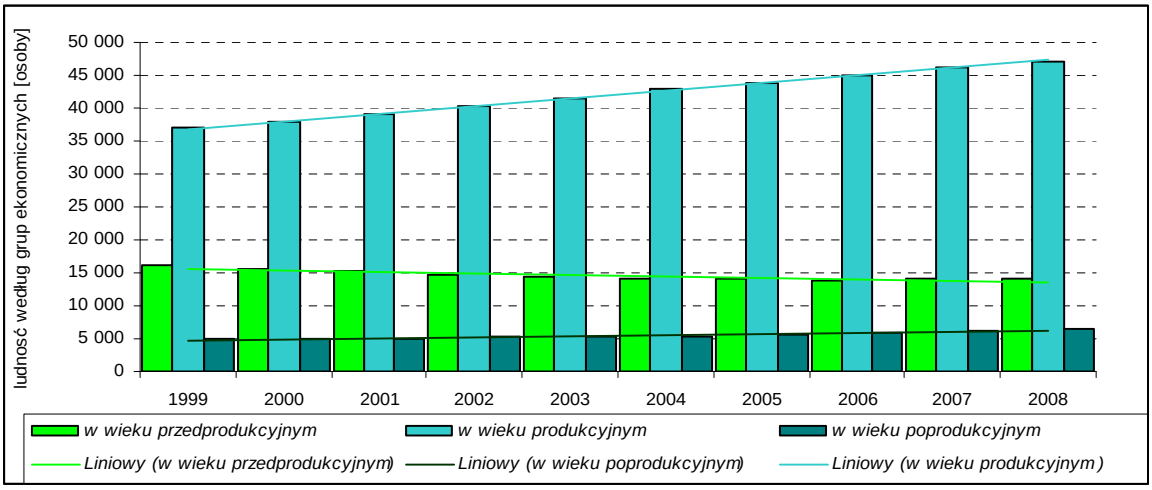

Tabela 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w powiecie policki w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Ludność [%]	Lata									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
w wieku przedprodukcyjnym	28,0	26,8	25,7	24,6	23,6	22,7	22,1	21,5	21,2	21,0
w wieku produkcyjnym	63,6	64,7	65,8	66,8	67,8	68,6	69,2	69,5	69,6	69,4
w wieku poprodukcyjnym	8,5	8,5	8,5	8,6	8,6	8,7	8,8	9,0	9,2	9,6

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Z prezentowanych danych wynika, iż ludność powiatu to przede wszystkim ludzie młodzi, czynni zawodowo. W latach 1999-2008 stanowią od 63,6% od 69,4% ogółu. O ich przygotowaniu zawodowym i wykształceniu decyduje nie tylko lokalna sieć szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich, ale także bliskość wyższych uczelni Szczecina, Poznania i Berlina. W tym okresie obserwujemy spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym (z 28,0% do 21,0%) i wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym (z 8,5% do 9,6%). Należy się spodziewać utrzymania tej tendencji, ponieważ kolejne roczniki ludności w wieku produkcyjnym będą się dezaktywizować zawodowo, z powodu przechodzenia w wiek emerytalny. Maleje również udział dzieci w wieku 0-14 lat w populacji ogółem. Starzenie się społeczeństwa w powiecie jest zjawiskiem typowym dla Polski. Trzeba jednak przyznać, że ludność powiatu na tle województwa i kraju jest relatywnie młoda. W 2008 roku udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem równy 9,6% był wyraźnie niższy niż w województwie zachodniopomorskim – 15,0% i w Polsce – 16,2%. Wskaźniki obciążenia demograficznego wynoszą kolejno:

- 44,1 osoby w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- 13,9 osoby w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym oraz
- 46,0 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (w województwie zachodniopomorskim – 51,7, w Polsce 55,1) – patrz także tabela 3.

W tabeli 3 przedstawiono wybrane cechy demograficzne ludności powiatu polickiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski. Na tle pozostałych jednostek, powiat policki znajduje się w korzystnej sytuacji demograficznej, ponieważ wyróżnia się relatywnie wysokim przyrostem naturalnym, bardzo wysokim dodatnim saldem migracji i bardzo niskim wskaźnikiem obciążenia demograficznego.

Tabela 3. Wybrane cechy demograficzne ludności powiatu polickiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku. Stan w końcu roku

Wyszczególnienie	Ludność ogółem [osoby]	Przyrost naturalny na 1000 osób	Saldo migracji ogółem na 1000 osób*	Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	Wskaźnik obciążenia demograficznego**	Udział 0-14 lat w ludności ogółem	Udział ludności w wieku 60/65+ w ludności ogółem	Udział ludności zamieszkałej w miastach
Podregion szczeciński	319 267	2,6	4,8	104	49,4	16,1	13,0	56,9
Powiat goleniowski	79 588	2,7	2,8	104	52,0	17,1	13,0	53,2
Powiat gryfiński	83 093	2,9	-1,5	102	51,3	16,7	13,0	45,4
Powiat kamieński	47 820	0,6	0,2	105	50,0	15,1	14,2	52,9
Powiat policki	67 937	5,7	20,9	103	44,1	17,0	9,6	52,1
Powiat m. Świnoujście	40 829	-1,1	1,9	107	49,3	12,6	16,9	100,0
Zachodniopomorskie	1 692 957	1,1	-1,0	106	51,7	15,2	15,0	68,8
Polska	38 135 876	0,9	-0,4	107	55,1	15,3	16,2	61,1

* Dane z 2007 roku.
** Jeden z trzech wskaźników ilustrujący liczbę osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

GOSPODARKA POWIATU

Powiat policki to rejon o charakterze przemysłowym, a przygraniczne położenie i bliskość aglomeracji szczecińskiej sprzyjają rozwojowi gospodarczemu powiatu.
Zakłady Chemiczne POLICE SA są jedną z największych firm chemicznych w Polsce, zaliczaną do tzw. Wielkiej Syntezy Chemicznej i największym pracodawcą w województwie zachodniopomorskim, zatrudniającym ponad 3 tys. osób. Z powodu kryzysu na rynkach europejskich oraz coraz bardziej odczuwalnego kryzysu na rynku lokalnym, w I półroczu 2009 roku zakłady odnotowały stratę finansową i od maja realizują program restrukturyzacyjny, który zakłada m.in. redukcje zatrudnienia. W tym roku spółka musiała zwolnić 180 osób, a do końca roku pracę stracić może dalszych 200 pracowników[20].
Znacząca jest branża drzewna, gumowa, produkcja materiałów budowlanych i meblarska. Rolnictwo powiatu to głównie małe prywatne gospodarstwa, z uprawami zbóż i ziemniaków. Nie bez znaczenia jest też rybołówstwo, port rybacki ma Trzebież i Nowe Warpno[21].
Bliskość Szczecina stwarza powiatowi szanse stania się zapleczem usługowym. W stolicy powiatu Policach planuje się budowę centrum administracyjnego będącego siedzibą urzędów i instytucji oraz centrum handlowo-usługowym i rozrywkowym miasta i regionu[22]. Innym ważnym dla powiatu centrum gospodarczym jest park przemysłowy INFRAPARK Police S.A, którego udziałowcami są: gmina Police, Zakłady Chemiczne Police S.A., Uniwersytet Szczeciński i Zachodniopomorska Agencja Rozwoju Regionalnego.

RYNEK PRACY

Z dostępnych w WUP Szczecinie, PUP w Policach, GUS oraz US w Szczecinie danych i informacji, rynek pracy powiatu można scharakteryzować wycinkowo akcentując podstawowe problemy. Należy zwrócić uwagę na brak ciągłości w rejestracji danych publikowanych na stronach instytucji sektora publicznego, co uniemożliwia obserwację i porównanie zjawisk w czasie.
W powiecie polickim populacji ludności w wieku 15 lat i więcej, która w końcu 2008 roku liczyła 49 822 osób, przeważali mężczyźni. Prawidłowość ta obserwowana była w latach 1999-2008 – udział mężczyzn w tej grupie oscylował wokół 51%.

[20] *Zakłady Chemiczne Police zamrażają pensje.* 2009-10-01 [online]. Portal Money.pl. [dostęp: 13.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/zaklady;chemiczne;police;zamrazaja;pensje,173,0,541101.html>.
[21] Powiat policki. Gospodarka. Ostatnia modyfikacja: 2009-02-18 [online]. Interaktywna mapa turystyczna [dostęp: 13.10.2009].Dostępny w Internecie: <http://mapa.policki.pl/?do=spot&lg=pl&mid=102>.
[22] *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa zachodniopomorskiego - sierpień 2009 rok* [online]. Urząd Statystyczny w Szczecinie. [dostęp: 11 października 2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.stat.gov.pl/szczec/69_1210_PLK_HTML.htm>.

Na podstawie danych pochodzących z BDR poniżej w tabeli 4 dane odnośnie ludności pracującej powiatu w latach 1999-2008.

Tabela 4. Ludność w wieku produkcyjnym, pracujący i bezrobotni w powiecie policki w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Ludność [osoby]	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ludność w wieku produkcyjnym	40 592	41 538	42 516	43 426	44 541	45 869	46 777	47 804	48 922	49 822
Pracujący ogółem	13 887	12 714	12 838	13 010	12 187	11 700	12 013	12 168	13 293	-
mężczyźni	8 049	7 551	7 509	7 501	6 861	6 711	6 989	7 013	7 669	-
kobiety	5 838	5 163	5 329	5 509	5 326	4 989	5 024	5 155	5 624	-
udział mężczyzn [%]	58,0	59,4	58,5	57,7	56,3	57,4	58,2	57,6	57,7	-
Bezrobotni	1 616	2 717	3 926	4 932	5 321	5 280	4 980	4 072	3 262	2 963

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Według dostępnych danych w powiecie policki w 2002 roku aktywni zawodowo liczyli 29,0 tys. osób, bierni zawodowo – 17,7 tys. osób, 1,3 tys. osób miało nieustalony status, natomiast współczynnik aktywności zawodowej równy był 62,2 % (w podregionie szczecińskim – 65,2 %, w województwie zachodniopomorskim – 55,4 %)[23]. Dane te jednak nie mają dziś żadnego waloru poznawczego, poza historycznym.

Dużym utrudnieniem w śledzeniu cech społeczno-gospodarczych w czasie są zmiany definicji i sposobu mierzenia zjawisk. Dla przykładu nie można porównywać danych o pracujących wg sektorów ekonomicznych, ponieważ od 2003 roku zmienia się ich definicja. Według ostatniego pomiaru w 2007 roku pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci przedstawiono na rysunku 2.

W 2007 roku w powiecie policki największy odsetek stanowili pracujący w sektorze przemysłowym – łącznie 59,7% (z dużą przewagą zatrudnionych mężczyzn – 42%). Kolejne co do wielkości grupy to osoby pracujące w sektorze usług rynkowych – łącznie 18,7% (z niewielką przewagą kobiet – 9,6%) i w sektorze usług nierynkowych – łącznie 17,4% (ze znaczną przewagą kobiet – 13,8%) razem w sektorze usług – 36,1% pracujących. Najmniejszy odsetek pracujących w sektorze rolniczym – łącznie 4,3% (z przewagą mężczyzn – 2,6%).

Rysunek 2. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w powiecie policki w 2007 roku. Stan w końcu roku

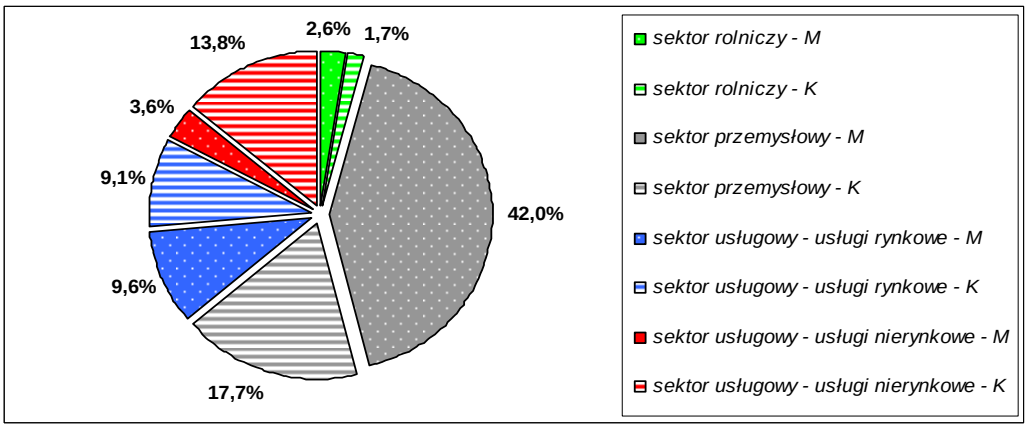

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

[23] *Raport z wyników spisów powszechnych województwo zachodniopomorskie, Część I. Ludność,* Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2003.

BEZROBOTNI W POWIECIE POLICKIM

BEZROBOCIE 1999-2008

Poniżej zaprezentowano zjawisko bezrobocia rejestrowanego w powiecie policki w latach 1999-2008 starając się przedstawić zmiany w czasie. Podano charakterystyki populacji bezrobotnych w podziale na subpopulacje, z uwzględnieniem tzw. trudnych rynków pracy, czyli osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. **Brak jest informacji o niepełnosprawnych z powodu braku dostępu do danych.** Do pełniejszego zilustrowania zjawiska wykorzystano dostępne dla powiatu i gmin w badanym okresie wybrane wskaźniki bezrobocia.

Stopa bezrobocia w powiecie policki w latach 2004-2008 należała do jednej z niższych w województwie i w kraju i malała w czasie[24]. W tym okresie zmalała niemalże o połowę (czyli o 10,5%), choć w województwie było to zjawisko typowe. Tendencji spadkowej stopy bezrobocia towarzyszył spadek bezwzględnej liczby bezrobotnych, jednakże biorąc pod uwagę lata 1999-2008 zjawisko narasta do końca 2003 roku, mimo przyrostu liczby ludności ogółem, w tym w wieku produkcyjnym. W tabeli 5 przedstawiono zmiany bezrobocia rejestrowanego w powiecie od początku 1999 roku do 2008 roku. Dla porównania podano także wskaźnik bezrobocia.

Tabela 5. Liczba ludności ogółem, w wieku produkcyjnym, wybrane grupy bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia w powiecie policki w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Lata	Ludność ogółem	w tym: w wieku produkcyjnym	Bezrobotni						Wskaźnik bezrobocia [%]
			Ogółem		w tym: z prawem do zasiłku		w tym: zamieszkali na wsi		
			razem	kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety	
1999	58 060	36 912	1 616	1 066	295	179	542	324	4,4
2000	58 589	37 889	2 717	1 762	383	236	960	590	7,2
2001	59 373	39 064	3 926	2 314	507	265	1 380	785	10,1
2002	60 148	40 148	4 932	2 698	590	258	1 792	958	12,3
2003	61 141	41 453	5 321	2 909	928	473	1 955	1 056	12,8
2004	62 479	42 867	5 280	2 993	782	413	1 989	1 080	12,3
2005	63 462	43 888	4 980	2 825	419	195	1 967	1 072	11,3
2006	64 785	45 005	4 072	2 514	690	428	1 607	960	9,0
2007	66 436	46 221	3 262	2 054	321	188	1 318	809	7,1
2008	66 436	46 221	2 963	1 860	481	323	1 218	746	6,4

Źródło: Nowak P., *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, WUP Szczecin, Szczecin 2009.

W ocenie zjawiska bezrobocia ważną wskazówką, oprócz analizy wartości bezwzględnych, jest odsetek badanej subpopulacji bezrobotnych. Ukazuje on, że mimo spadku wartości bezwzględnych, udział grupy w bezrobociu ogółem utrzymuje się lub wzrasta. To zaś wskazuje na grupę ryzyka, której szczególnie trudno jest „wyjść" z bezrobocia. Dla zilustrowania tej prawidłowości poniżej w tabeli 6 podano udziały procentowe wybranych grup bezrobotnych w bezrobociu ogółem w powiecie policki zestawiając je ze wskaźnikiem bezrobocia.

Tabela 6. Udział wybranych subpopulacji bezrobotnych w bezrobociu ogółem i wskaźnik bezrobocia w powiecie policki w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Lata	Bezrobotni ogółem [osoby]	Udział wybranych subpopulacji bezrobotnych w bezrobociu ogółem [%]			Wskaźnik bezrobocia [%]
		kobiety	z prawem do zasiłku	zamieszkali na wsi	
1999	1 616	66,0	18,3	33,5	4,4
2000	2 717	64,9	14,1	35,3	7,2
2001	3 926	58,9	12,9	35,2	10,1
2002	4 932	54,7	12,0	36,3	12,3
2003	5 321	54,7	17,4	36,7	12,8
2004	5 280	56,7	14,8	37,7	12,3
2005	4 980	56,7	8,4	39,5	11,3

[24] *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008*, WUP w Szczecinie, Szczecin 2009.

Lata	Bezrobotni ogółem [osoby]	Udział wybranych subpopulacji bezrobotnych w bezrobociu ogółem [%]			Wskaźnik bezrobocia [%]
		kobiety	z prawem do zasiłku	zamieszkali na wsi	
2006	4 072	61,7	16,9	39,5	9,0
2007	3 262	63,0	9,8	40,4	7,1
2008	2 983	62,4	16,1	40,8	6,4

Źródło: Nowak P., *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, WUP Szczecin, Szczecin 2009.

Mimo zmian natężenia bezrobocia ogółem – nasilenia zjawiska do 2004 roku i jego spadku po tym okresie, udział grupy kobiet jest odwrotnie proporcjonalny do zmian bezrobocia i wartości wskaźnika bezrobocia, udział osób zamieszkałych na wsi rośnie w grupie bezrobotnych ogółem, natomiast obserwuje się nieregularny przebieg udziału osób z prawem do zasiłku – ich udział nie rośnie. Bezrobotni z prawem do zasiłku to niewielka grupa w bezrobociu ogółem, co świadczy o dużej przewadze osób z dłuższym stażem (średnio- i długookresowo bezrobotnych), którzy mogą mieć problemy w „wyjściem z bezrobocia". Statystyka bezrobotnych zamieszkałych na wsi wskazuje na ich zwiększający się udział w bezrobociu ogółem, co jest indykatorem ich trudności w znalezieniu zatrudnienia.
Sytuację pozostałych osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy zilustrowano na przykładzie dostępnych danych z okresu 2005-2008 w tabeli 7.

Tabela 7. Liczba i odsetek osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w bezrobociu ogółem w powiecie polickim w latach 2004-2008. Stan w końcu roku

Lata	Bezrobotni ogółem [osoby]	Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy							
		do 25 roku życia [osoby]	udział w ogółem [%]	długotrwale bezrobotne [osoby]	udział w ogółem [%]	powyżej 50 roku życia [osoby]	udział w ogółem [%]	niepełnosprawni [osoby]	udział w ogółem [%]
2005	4 980	1 089	21,9	3 218	64,6	955	19,2	43	0,9
2006	4 072	728	17,9	2 520	61,9	899	22,1	50	1,2
2007	3 262	565	17,3	2 035	62,4	759	23,3	56	1,7
2008	2 963	518	17,5	1 659	56,0	724	24,4	71	2,4

Źródło: Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008, WUP w Szczecinie, Szczecin 2009.

W przypadku osób młodych – do 25 roku życia[25] i osób długotrwale bezrobotnych ich liczba i udziały w bezrobociu ogółem spadły w analizowanym okresie. W przypadku osób długotrwale bezrobotnych, których odsetek jest cały czas bardzo wysoki. W subpopulacji osób powyżej 50 roku życia ich liczba bezwzględna spada, lecz udział w bezrobociu ogółem rośnie. Jeszcze niekorzystniej przedstawia się sytuacja osób niepełnosprawnych będących poza zatrudnieniem, których przybywa – wzrasta zarówno ich liczebność i udział w bezrobociu ogółem. Choć ich udział ma wymiar rezydualny, stanowi to duży problem społeczny i właśnie ta grupa osób powinna być objęta szczególną troską ze strony państwa.
Z informacji na temat odpływów z bezrobocia i ofert pracy z lat 2006-2008[26] można wciągnąć wnioski na temat aktywności bezrobotnych. Niektóre dane zamieszczono w tabelach 8 i 9.
Największy udział mają bezrobotni podejmujący pracę – to średnio ok. 42% ogółu wyłączeń, druga grupa to bezrobotni wyłączeni z ewidencji z powodu niepotwierdzenia gotowości do podjęcia pracy – to średnio ok. 35% ogółu grupy.

[25] W 2004 w sprawozdaniach ewidencjonowano bezrobotnych w wieku 18-24 lata – w opracowaniu przyjęto dane dla tej grupy wiekowej, co zaburza statystykę.
[26] *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008,* Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, Szczecin 2009.

Tabela 8. Oferty pracy dla bezrobotnych wg rodzajów w powiecie polickim w latach 2006-2008. Suma w roku

Miesiące/lata	Oferty pracy					
	ogółem	staże	miejsca przygotowania zawodowego	prace społ. użyteczne	dla niepełnosprawnych	dla osób do 12 mies. od dnia ukończenia nauki
I – XII 2006	2 066	236	110	64	81	17
I – XII 2007	2 519	219	11	157	47	0
I – XII 2008	2 275	226	23	109	10	0

Tabela 9. Bezrobotni wyłączeni powodu podjęcia pracy, liczba ofert pracy i udział wykorzystania ofert w powiecie polickim w latach 2006-2008. Suma w roku

Miesiące/lata	Wyłączeni z tytułu podjęcia pracy [osoby]	Liczba ofert pracy	Udział wykorzystanych ofert [%]
I – XII 2006	2 283	2 066	-10,5
I – XII 2007	2 111	2 519	83,8
I – XII 2008	1 642	2 275	72,2

Źródło: Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008, Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, Szczecin 2009.

Uderza malejąca liczba ofert dla niepełnosprawnych, podczas gdy, jak już wcześniej wspomniano, liczba bezrobotnych w tej grupie wzrasta. Podkreśla to ich trudną sytuację.
Biorąc pod uwagę, ze wszyscy bezrobotni korzystali z ofert urzędu pracy, stopień ich wykorzystania bywa różny w zależności od sytuacji na rynku pracy, co świadczy o ich atrakcyjności. Przy poprawiającej się koniunkturze na rynku pracy liczba wykorzystanych ofert pracy będących w zasobach urzędu pracy maleje. W pierwszym obserwowanym roku ofert było o 10,5% mniej niż chętnych, natomiast w dwóch następnych latach procent wykorzystanych ofert malał od 83,8% do 72,2%. Pozostałe oferty pracy mogą być mało atrakcyjne dla bezrobotnych, którzy nie podjęli pracy lub wynika to z ich bierności. Inna przyczyna to niechęć do podjęcia zatrudnienia z powodu pracy na czarno.
Bardziej szczegółowe dane odnośnie bezrobocia w podziale na wybrane subpopulacje przedstawiono w części następnej.

BEZROBOCIE W 2008 I 2009 ROKU

Dane statystyczne dotyczące bezrobocia w powiecie polickim w roku 2008 i do września 2009 roku pozwalają ukazać najbardziej aktualną sytuacje bezrobotnych w powiecie, mając na względzie zmieniający się obraz rynku pracy właśnie w tym czasie. Obecna sytuacja powiatu jest trudna, ponieważ z Zakładów Chemicznych „Police" S.A. od początku roku odeszło 140 osób, a do końca są plany dalszych zwolnień. Inne zakłady pracy także zgłosiły redukcję zatrudnienia[27]. Mimo tego powiat policki charakteryzuje się stosunkowo niskim bezrobociem. Według danych z 31 sierpnia 2009 roku stopa bezrobocia wynosiła w powiecie polickim 14,6%, co plasuje powiat w grupie rejonów o niższym bezrobociu[28] (inne dane informują o stopie bezrobocia w powiecie polickim – 14,9%)[29].
W portalu Powiatowego Urzędu Pracy w Policach <http://www.pup.policki.pl?> podaje się podstawowe informacje o bezrobotnych oraz brak jest sprawnej wyszukiwarki danych statystycznych (w kategorii *Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy* na koniec m-c sprawozdawczego są tylko dane z

[27] *Bezrobocie w policki*m [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.biznes.stetinum.pl/pl/wiadomosci/rynek_pracy_wiadomosci/Bezrobocie_w_policki m>.
[28] *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa zachodniopomorskiego. Sierpień 2009* [online]. Urząd Statystyczny w Szczecinie. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: < http://www.stat.gov.pl/szczec/69_1210_PLK_HTML.htm>.
[29] Podstawowe dane o bezrobociu [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: < http://www.wup.pl/index.php>.

grudnia 2006 i 2008 roku) – strona Urzędu jest nieużyteczna[30]. W portalu BIP Urzędu są dane z września 2009 roku[31]na temat bezrobocia: <http://bip.pup.policki.pl/strony/19.dhtml>.
Ogólną charakterystykę bezrobocia w gminach powiatu przedstawiono na podstawie dostępnych danych w tabeli 10.

Tabela 10. Bezrobotni w gminach i powiecie polickim w 2008 roku. Stan w końcu roku

Powiat / miasto / gmina	Ludność ogółem	w tym: w wieku produkcyjnym	Bezrobotni						Wskaźnik bezrobocia
			Ogółem		w tym: z prawem do zasiłku		w tym: zamieszkali na wsi		
			razem	kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety	
Powiat policki	66 436	46 221	2 963	1 860	481	323	1 218	746	6,4
Dobra	13 822	9 492	447	283	80	53	447	283	4,7
Kołbaskowo	9 499	6 464	342	206	64	42	342	206	5,3
MG Nowe Warpno	1 549	1 039	133	88	17	13	16	9	12,8
MG Police	41 566	29 226	2 041	1 283	320	215	413	248	7,0

Źródło: Nowak P., Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008, WUP Szczecin, Szczecin 2009.

Od początku roku 2009 bezrobocie w powiecie polickim wzrasta, choć widać zjawisko sezonowości, ponieważ tradycyjnie w miesiącach wiosennych i letnich zmniejsza się liczba bezrobotnych, zarówno liczba zarejestrowanych, jak i osób, które podjęły zatrudnienie. Od maja 2009 roku obserwuje się jednak wzrost napływu do bezrobocia (odsetek kobiet wzrasta, ale też chętniej podejmują pracę). Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w końcu miesiąca sprawozdawczego wzrasta, przy czym udział kobiet w bezrobociu ogółem oscyluje wokół 56,4%, zaś ich udział wśród bezrobotnych z prawem do zasiłku wynosi średnio 54,6% – może to wynikać z większej liczby kobiet zarejestrowanych po raz pierwszy. Wzrasta stopa bezrobocia i wskaźnik bezrobocia, czyli procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Zmiany zaprezentowano w tabeli 11.
Obraz osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy przedstawiono w tabeli 12 na podstawie danych z ostatnich 10 miesięcy. Należy zauważyć, że **brak w ogóle informacji o bezrobotnych niepełnosprawnych.**

Tabela 11. Bezrobotni, stopa i wskaźnik bezrobocia w powiecie polickim w 2009 roku. Stan w miesiącu i w końcu miesiąca

Miesiąc	Bezrobotni [osoby]								Stopa bezrobocia [%]	Wskaźnik bezrobocia [%]
	w miesiącu				w końcu miesiąca					
	zarejestrowani		podjęli prace w miesiącu		ogółem		w tym z prawem do zasiłku			
	o	k	o	k	o	k	o	k		
I	517	249	117	72	3183	1951	563	363	13,6	6,9
II	427	189	135	90	3219	1901	584	361	13,8	7,0
III	468	210	132	75	3299	1898	604	352	14,1	7,1
IV	359	155	171	85	3192	1844	626	363	13,7	6,9
V	442	196	144	85	3298	1852	655	366	14,1	7,0
VI	508	264	112	54	3438	1938	664	364	14,6	7,3
VII	487	219	133	65	3426	1928	701	387	14,6	7,3
VIII	389	219	105	59	3501	1984	664	361	14,9	7,4
IX	590	306	197	131	3649	2059	651	343	-	-

Źródło: Dane statystyczne dotyczące bezrobocia w powiecie polickim w roku 2009 [online]. Powiatowy Urzędu Pracy w Policach. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.policki.pl/wykres.php?id=2&menu=1&mod=1&id=2>.

[30] Powiatowy Urzędu Pracy w Policach [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.policki.pl/pozostale.php?rok=2006; http://www.pup.policki.pl/pozostale.php?rok=2008>.
[31] *Statystyka za miesiąc wrzesień 2009* [online]. Biuletyn Informacji Publicznej Powiatowy Urząd Pracy w Policach. [dostęp: 15.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://bip.pup.policki.pl/strony/menu/20.dhtml>.

Tabela 12. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w powiecie policki. Stan w końcu grudnia 2008 i w końcu września 2009 roku

Wyszczególnienie	Miesiąc / rok					
	XII 2008	IX 2009	XII 2008	IX 2009	XII 2008	IX 2009
	Bezrobotni [osoby]		Udział w ogółem [%]			
Bezrobotni ogółem, z tego osoby:	2 983	3 649	-	-		
do 25 roku życia	518	719	17,4	19,7		
które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia	18	22	0,6	0,6		
długotrwale bezrobotne	1 659	1 647	55,6	45,1		
kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	507	503	17,0	13,8		
powyżej 50 roku życia	724	818	24,3	22,4		
bez kwalifikacji zawodowych	1 117	1 356	37,4	37,2		
bez doświadczenia zawodowego	1 029	1 301	34,5	35,7		
bez wykształcenia średniego	1 873	2 259	62,8	61,9		
samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	500	542	16,8	14,9		
które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	69	88	2,3	2,4		
	Bezrobotne kobiety ogółem [osoby]		Udział grupy w kobietach ogółem [%]		Udział grupy kobiet w grupie ogółem [%]	
Bezrobotne kobiety, z tego osoby:	1 860	2 059	-	-	62,4	56,4
do 25 roku życia	329	396	17,7	19,2	63,5	55,1
które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia	10	16	0,5	0,8	55,6	72,7
długotrwale bezrobotne	1 119	1 096	60,2	53,2	67,5	66,5
kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	507	503	27,3	24,4	100,0	100,0
powyżej 50 roku życia	360	387	19,4	18,8	49,7	47,3
bez kwalifikacji zawodowych	722	792	38,8	38,5	64,6	58,4
bez doświadczenia zawodowego	616	713	33,1	34,6	59,9	54,8
bez wykształcenia średniego	1 059	1 109	56,9	53,9	56,5	49,1
samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	466	478	25,1	23,2	93,2	88,2
które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	1	3	0,1	0,1	1,4	3,4

Źródło: Statystyka za miesiąc wrzesień 2009 [online]. Biuletyn Informacji Publicznej Powiatowy Urząd Pracy w Policach.[dostęp: 15.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://bip.pup.policki.pl/strony/menu/20.dhtml>.

W ostatnich dziesięciu miesiącach 2009 roku w grupach osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy bezrobocie wzrastało, z wyjątkiem osób długotrwale bezrobotnych i kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka.

We wrześniu 2009 roku spośród tzw. trudnych rynków pracy największe udziały w bezrobociu ogółem ma grupa osób bez wykształcenia średniego 61,9% (ich udział spada o 0,9%) oraz długotrwale bezrobotnych – 45,1% (udział spada o 10,5%). Wysokie także są odsetki osób bez kwalifikacji zawodowych – 37,2% (udział spada o 0,2%) i bez doświadczenia zawodowego – 35,7% (udział wzrasta o 1,2%), powyżej 50 roku życia – 22,4% (udział spada o 1,9%) oraz osób młodych do 25 roku życia – 19,7% (udział wzrasta o 2,3%).

Wśród bezrobotnych kobiet będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy bezrobocie wzrastało w tym okresie, z wyjątkiem osób długotrwale bezrobotnych, kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka oraz kobiet bez wykształcenia średniego. We wrześniu 2009 roku spośród tzw. trudnych rynków pracy największy udział wśród bezrobotnych kobiet ogółem ma grupa długotrwale bezrobotnych – 53,2% (udział spada o 7,0%) oraz osób bez wykształcenia średniego 53,9% (ich udział spada o 3,0%). Wysokie także są odsetki kobiet bez kwalifikacji zawodowych – 38,5% (udział spada o 0,3%) i bez doświadczenia zawodowego – 34,6% (udział wzrasta o 1,5%), kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka – 24,4% (udział spada o 2,9%) i samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia – 23,2% (udział spada o 1,9%) oraz młodych kobiet do 25 roku życia – 19,2% (udział wzrasta o 1,5%).

Należy zwrócić uwagę, że w grupach ryzyka przeważają zdecydowanie bezrobotne kobiety, a największy ich udział – z racji biologii oczywiście oprócz grupy kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, to kobiety samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia 88,2% (spadek udziału o 5,0%). Najtrudniejsza jest sytuacja kobiet, które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia – ich udział w grupie bezrobotnych ogółem to 72,7%, a wzrost aż o 17,2%. Udział pozostałych grup kobiet w grupach bezrobotnych ogółem także zdecydowanie przekracza 50%, chodź ich udziały spadają w obserwowanym okresie – wyjątek stanowią grupy kobiet powyżej 50 roku życia i tych które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia. To znamienne na pogarszającym się rynku pracy, kiedy to częściej pracę znajdują mężczyźni, jako chętniej zatrudniania przez pracodawców.
Obraz bezrobocia zmienia się z końcem 2008 roku, ponieważ bezrobocie nie maleje lub wzrasta, zwłaszcza w grupie ludzi młodych w grupie wiekowej 18-24 i 25-34 lat – ich łączny udział w bezrobociu ogółem w II kwartale 2009 roku wynosił aż 52,2%. Cała grupa bezrobotnych w wieku mobilnym 18-44 lata stanowi 68,8% – to dowód na dużą inercję tej grupy bezrobotnych. Zmiany w bezrobociu wg wieku przedstawiono na rysunku 3.

Rysunek 3. Bezrobotni wg wieku w bezrobociu ogółem w powiecie polickim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – II kw. 2009; b) II kw. 2009 roku

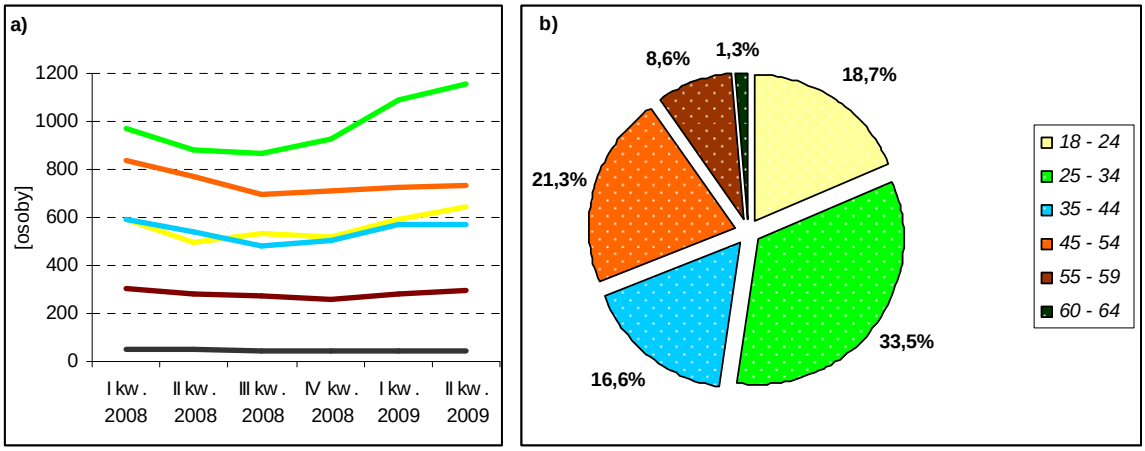

Źródło: Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r. [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 12.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

Bezrobotni wg wykształcenia zwracają uwagę na duże przyrosty we wszystkich grupach, zwłaszcza z wykształceniem zasadniczym zawodowym i policealnym zawodowym. W II kwartale 2009 roku najbardziej liczne były grupy bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i powyżej i zasadniczym zawodowym. Udział osób bez wykształcenia zawodowego wynosił łącznie 47,7%. Zwraca uwagę relatywnie duży udział osób z wykształceniem wyższym, co jest dowodem na to że dyplom uczelni nie chroni przed bezrobociem – z jednej strony ze względu na dużą liczbę absolwentów wyższych uczelni posiadających wykształcenie o mało poszukiwanym profilu (wśród zarejestrowanych w polickim PUP-ie jest najwięcej humanistów i jedynie kilka osób z wykształceniem technicznym). Zmiany w bezrobociu wg wykształcenia przedstawiono na rysunku 4.

Rysunek 4. Bezrobotni wg wykształcenia w bezrobociu ogółem w powiecie policki. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – II kw. 2009; b) II kw. 2009 roku

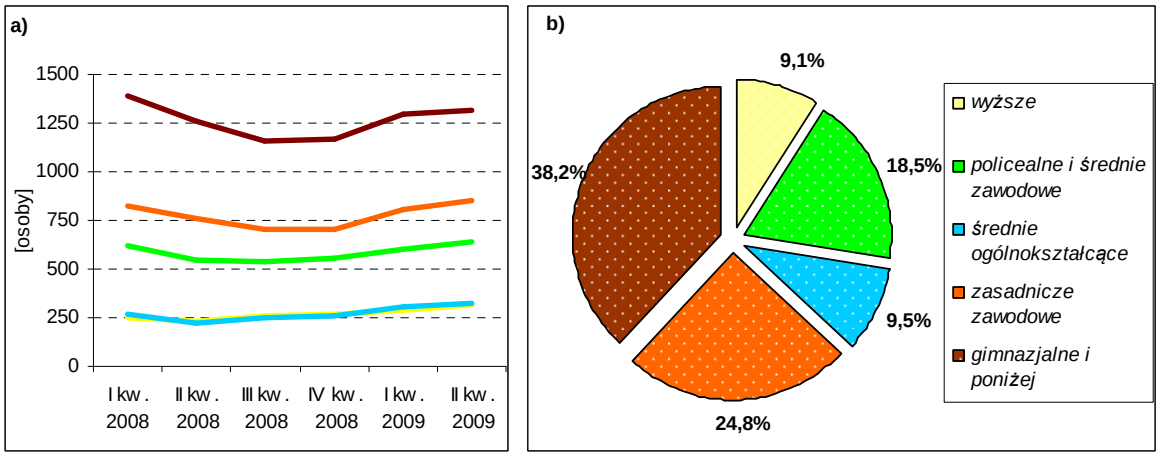

Źródło: Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r. [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 12.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

Największe przyrosty bezrobotnych w grupach wg stażu notowano wśród tych bez stażu zawodowego i w grupie ze stażem 1-5 lat i 5-10 lat. W powiecie spadała liczba osób ze stażem do 1 roku i powyżej 30 lat. W II kwartale 2009 roku zdecydowanie najbardziej liczna była grupa osób bez stażu oraz grupy osób o krótkim stażu: do roku i 1-5 lat – 20,9%. Grupy bezrobotnych ze stażem 20-30 lat i powyżej 30 lat były najmniej liczne, ponieważ są to z reguły osoby w starszym wieku i ich udział w bezrobociu jest relatywnie niski. Zmiany w bezrobociu wg stażu pracy przedstawiono na rysunku 5.

Rysunek 5. Bezrobotni wg stażu pracy w bezrobociu ogółem w powiecie policki. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – II kw. 2009; b) II kw. 2009 roku

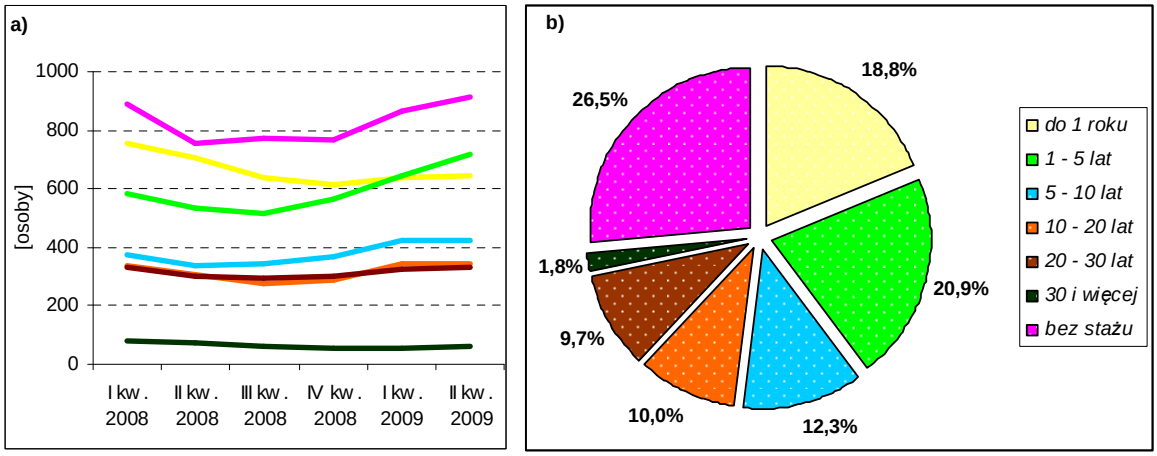

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 12.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

W grupach bezrobotnych wg czasu pozostawania w bezrobociu w powiecie policki uderza fakt, że największy wzrost bezrobotnych notowano w grupach krótko i średnioterminowo bezrobotnych – do 1 miesiąca, 1-3 miesiące (w II kw. 2009 roku ich liczba spadała), 3-6 miesięcy; liczba osób w grupie ze stażem 6-12 miesięcy wzrasta w roku 2009, natomiast liczba długoterminowo bezrobotnych maleje w obserwowanym okresie. W II kwartale 2009 roku największy procentowy udział był w grupach bezrobotnych 12-24 miesiące i 3-6 miesięcy. Zmiany w bezrobociu wg czasu pozostawania bez pracy przedstawiono na rysunku 6.

Rysunek 6. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w bezrobociu ogółem w powiecie policki. Stan końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – II kw. 2009; b) II kw. 2009 rokuŹródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 12.10.2009]. Dostępny w Internecie:

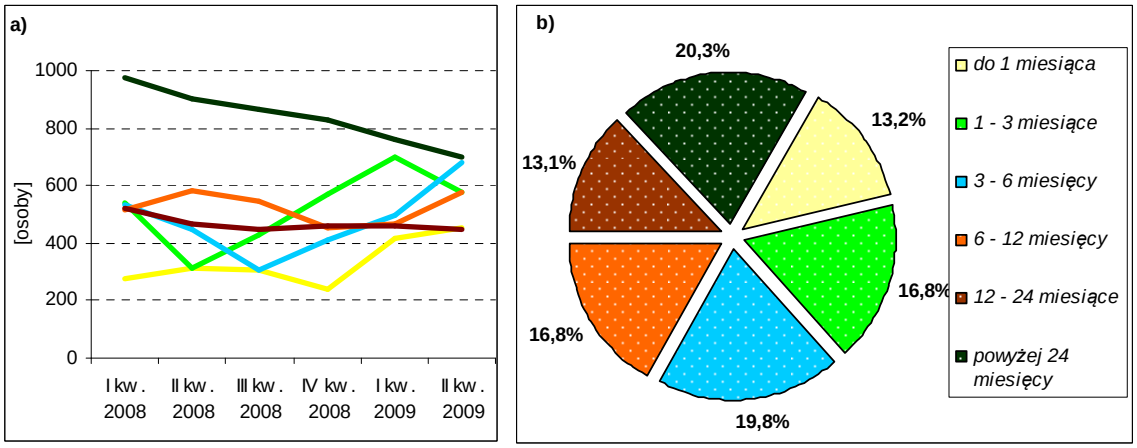

<http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

Generalnie im wyższy poziom wykształcenia i dłuższy staż, tym łatwiej znaleźć pracę – rynek pracy nie absorbuje ludzi bez doświadczenia i kwalifikacji.

W sierpniu 2009 roku napływ do bezrobocia był większy od odpływu o 19,3%, zaś od początku roku o 15,1%. W stosunku do poprzedniego miesiąca bezrobocie wzrosło o 102,2% zaś od początku roku o 118,2%. Najważniejsza przyczyną odpływu bezrobocia było podjęcie pracy – z czego grupa ta stanowiła w sierpniu 2009 roku 33,4%,a od początku roku – 34,6% wyrejestrowanych.

Urząd Pracy w Policach nie jest w stanie zapewnić ofert pracy dla wszystkich poszukujących. W powiecie policki 15 osób na 100 poszukujących pracy nie może jej znaleźć. Bezrobotni szukają jej w Szczecinie, ponieważ rynki te są bezpośrednio powiązane. 15 września 2009 roku na stronach internetowych dostępnych było 21 ofert zatrudnienia, co powoduje konieczność poszukiwania pracy poza powiatem, szczególnie w Szczecinie. 17 października 22 oferty (w tym 1 oferta dla osoby niepełnosprawnej) i 4 zagraniczne[32].

Do pogłębionej analizy sytuacji bezrobocia w powiecie policki wykorzystano wywiady przeprowadzone z pracownikami PUP i OPS w Policach oraz badanie ankietowe wybranej grupy bezrobotnych przeprowadzone we wrześniu 2009 roku na próbie 280 osób.

1. Podstawowa charakterystyka badanych bezrobotnych

Z 280 badanych 80% stanowili bezrobotni zarejestrowani w PUP:

ok.58,9% badanych to kobiety (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie 62,4%%).

ok. 70% to mieszkańcy miast o 21-50 tys. mieszkańców,

ok. 21% to mieszkańcy wsi (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie ok. 41%),

przeważnie to ludzie w wieku 18-24 lat – 31,4% (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie – 18,7%),

z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 22,9% (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie – 38,2%) i

zasadniczym zawodowym – 28,9% (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie – 24,8%),

dłużej niż rok nie pracowało 43,8% badanych (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie ok. 33,4%).

[32] Oferty pracy [online]. Powiatowy Urząd pracy w Policach. [dostęp: 17.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.policki.pl>.

Nie jest to więc reprezentacja populacji bezrobotnych w powiecie policki, jednakże ze względu na brak czasu na dolosowanie próby, wykorzystano posiadane informacje do analizy bezrobocia w powiecie policki we wrześniu 2009 roku.

Zdecydowanie największy odsetek badanych bezrobotnych – ok. 65% to osoby będące bezrobotnymi poniżej 1 roku, niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania, wykształcenia (z wyjątkiem wyższego, gdzie brak osób długotrwale bezrobotnych – co nie świadczy o tym, że szybciej „wychodzą" z bezrobocia, ale nie oznacza, że znajdują pracę zgodnie z kwalifikacjami). 23% osób to zarejestrowani dłużej niż dwa lata – to grupa bezrobotnych długotrwale.
Niezależnie od stażu „w bezrobociu", bezrobotni rejestrują się w PUP głównie po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne – 30% (tę przyczynę częściej wskazują kobiety), znaleźć pracę 26% lub też tylko uzyskać zasiłek dla bezrobotnych – 20% – to najczęstsze powody. Inne rzadziej wskazywane to: chęć skorzystania ze kursów, szkoleń i stażu (przyczyny częściej wskazują kobiety), ale też po to, by uzyskać zaświadczenie do opieki społecznej. Im niższy wiek badanych – tym chętniej poszukują pracy, im starsi wiekiem bezrobotni – tym ważniejsze dla nich jest uzyskanie ubezpieczenia społecznego lub zasiłku.

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

89% badanych nie pracowało zarobkowo 2 tygodnie przed badaniem, co oznacza ich dłuższy staż jako bezrobotnych, zwłaszcza wśród osób powyżej 45 roku życia i z niższym poziomem wykształcenia. Większość, bo ponad 50% osób pracowała dłużej niż 24 miesiące, co świadczy o chęci utrzymania przez nich zatrudnienia i to niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania i wykształcenia.
Zarejestrowani bezrobotny wskazują, że poprzednio byli zatrudnieni. Mieszkańcy terenów wiejskich wskazują na krótszy staż pracy – między 1-5 lat. Łączny czas pracy jest skorelowany z wiekiem zarejestrowanych – im starsi bezrobotni, tym dłuższy czas pracy. Większa grupa badanych wskazuje na dłuższy staż pracy – między 10-20 lat i są to starsi wiekiem bezrobotni, a co charakterystyczne posiadają oni niski poziom wykształcenia – gimnazjalne i poniżej oraz zasadnicze zawodowe. Osoby ze stażem pracy między 2-5 lat to osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe i technikum.
Większość badanych nie pracowała na własny rachunek, jednakże ok. 20% – tak. Z tej grupy były to osoby pochodzące z miasta, w wieku 18-34 lat i 45-54 lat, z wykształceniem wyższym i zasadniczym zawodowym, co może wskazywać na charakter prowadzonej działalności. Zdecydowana większość tych osób pozostaje bez pracy krócej niż rok.
Większość bezrobotnych zatrudniała się poprzednio u jednego lub u 2-5 pracodawców, bez względu na płeć, miejsce zamieszkania, grupę wiekową i poziom wykształcenia. Osoby poprzednio pracujące z reguły utraciły pracę w 2009 roku. Są to osoby młode w wieku mobilności zawodowej – 18-44 lata i zwłaszcza z wyższym poziomem wykształcenia, ale też po technikum i szkole zawodowej.
Większość bezrobotnych miała stabilne zatrudnienie, ponieważ u jednego pracodawcy pracowała w okresie 3-5 lat (zaś osoby pracujące u jednego pracodawcy krócej niż rok zostały zwolnione z pracy wskutek redukcji zatrudnienia). Zwalniani były to osoby niezależne od wieku, miejsca zamieszkania i wykształcenia.
Badani deklarowali, iż największym problemem była dla nich niepewność co do stałości zatrudnienia – 16,3%, praca na czarno – 15,6%, a także zmuszanie do zostawania w pracy ponad czas wynikający z umowy o pracę, zaniżanie wynagrodzeń, opóźnienia w wypłatach wynagrodzeń, rzadziej mobbing i szkodliwe warunki pracy.
U połowy bezrobotnych utrata pracy wiąże się przede wszystkim z wygasaniem i niewznawianiem kontraktów zawieranych z pracodawcą na czas określony. Osoby pracujące „na czarno" to ok. 16% osób - przeważnie mężczyźni - osoby w wieku 18-24 i starsze. Połowa osób, która utraciła pracę oceniała miejsce pracy jako przeciętne, ale 25% wysoko (częściej były to kobiety), choć opinie te niezależne były od wieku i poziomu wykształcenia.

Charakterystyki potencjału zawodowego bezrobotnych przedstawiono w podpunkcie *5.Aktywność zawodowa bezrobotnych*, ze względu na możliwość porównania ich obecnego potencjału i wyobrażeń o przyszłych kwalifikacjach.

3. Sytuacja społeczno-ekonomiczna bezrobotnych

Bezrobotni rejestrują się w PUP głównie z przyczyn ekonomicznych. W gospodarstwie domowym bezrobotnego każdy badany zamieszkuje z osobą dorosłą w wieku 16-60 lat (czasem to 6 osób, lecz najczęściej 1-3 osoby), 13% badanych ma przeważnie jedno dziecko w wieku 0-3 lata, 18,6% przeważnie jedno dziecko w wieku przedszkolnym 2-6 lat oraz jedno-dwoje dzieci w wieku szkolnym 7-16 lat (jedna rodzina z 5 dzieci), a także 15% osoby w wielu poprodukcyjnym pow. 60 roku życia. Aktywność zawodowa osób dorosłych zamieszkujących gospodarstwa domowe bezrobotnych jest zróżnicowana. Nikt z nich nie szukał pracy za granicą, prawie połowa – 48,4% nie pracuje, ale szuka pracy, natomiast 5,5% osób nie pracuje i nie szuka pracy – jest więc bierna zawodowo. Pracuje 34% osób z rodzin bezrobotnego, a jeśli pracują, to w kraju.

Sytuacja ekonomiczna bezrobotnych wskazuje na to, że rodzina z bezrobotnym jest rodziną niezamożną, gdzie w przypadku blisko 60% badanych dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 500 zł. 30% osób ma dochody do 1 500 zł na osobę, a 10% kwotę powyżej 1 500 zł. Na wsi przeważają osoby z niskim progiem dochodów; im większy ośrodek miejski, tym bezrobotni zamożniejsi. Rozkład dochodów nie jest zależny od wieku bezrobotnych, natomiast w przypadku wykształcenia – im wyższy poziom wykształcenia, tym bezrobotni deklarują większe dochody na osobę w rodzinie.

Spośród ankietowanych 80% bezrobotnych jest zarejestrowanych w PUP w Policach. Tylko ok. 17% ma prawo do zasiłku, przeważają nieznacznie kobiety – wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenia nie wyróżniają bezrobotnych pod tym względem. 23% badanych pobiera zasiłek w opieki społecznej, zaś 16% z innych źródeł i częściej są to osoby starsze i z niższym poziomem wykształcenia.

Bezrobotni utrzymują się ze przede wszystkim: z zasiłków pomocy społecznej i innych, ze świadczeń, z wynagrodzeń współmałżonków oraz z pracy na czarno lub dorywczo.

Około 70% bezrobotnych jest zadłużona, przy czym 40% osób deklaruje drobne zadłużenie. Mieszkańcy wsi częściej wskazują na duże zadłużenie, zaś miast – na drobne długi. Wysokość zadłużenia nie zależy od poziomu wykształcenia i stażu pozostawania bez pracy.

Bycie bezrobotnym nie pozbawia tych osób utrzymywania więzi międzyludzkich – 71% bezrobotnych deklaruje 1-4 osoby bliskie lub znajome, na których może polegać, jedynie 14% nie ma nikogo takiego. Sytuację bezrobotnych odzwierciedla też ich aktywność pozarodzinna. Bezrobotni deklarują, iż 50% badanych w kinie była dawniej niż rok temu, w teatrze także (28% nie było nigdy!), na imprezie sportowej dawniej niż rok temu było ok. 40% (nigdy – 25%), na wczasach/wycieczce – 44% (nigdy 16,4). Spotykają się z rodziną lub znajomymi w równym stopniu, przeważnie regularnie.

Znamienne jest to, iż aż 75% bezrobotnych nie jest zainteresowanych tym, kto reprezentuje lokalne i wojewódzkie władze.

4. Przyczyny bezrobocia

Ponad 70% bezrobotnych poważnym wpływem na bezrobocie w powiecie obarcza ogólną sytuację gospodarczą w kraju oraz niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie i niskie zarobki. Ponad 60% bezrobotnych uważa, że duży lub średni wpływ ma mała liczba pracodawców, złe warunki pracy pozapłacowe oferowane przez pracodawców, mała różnorodność firm w powiecie oraz niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy. Mniejsza grupa, bo ok. 50% uważa, że powodem bezrobocia są trudności z dojazdem do pracy oraz mała aktywność urzędu pracy.

Sytuację na rynku pracy bezrobotni najczęściej oceniają jako złą lub też oceniają ją obojętnie (ani źle, ani dobrze), rzadziej dobrze. Ponad 40% osób ocenia zdecydowanie źle poziom bezrobocia w powiecie i płace oferowane przez pracodawców. Obojętnie lub źle (ok. 30% wskazań) oceniają poziom inwestycji w powiecie, liczbę pracodawców oraz różnorodność działalności gospodarczej i

rodzajów pracy. Poziom edukacji oferowanej przez szkoły w powiecie jest przeważnie oceniany dobrze, zaś możliwości zdobycia nowego zawodu lub nowych umiejętności zawodowych, które mogłyby się przydać w pracy oraz możliwości dojazdów do pracy bezrobotni oceniają zarówno źle, obojętnie, jak i dobrze.
Główną przyczyną zwolnienia z pracy jest według bezrobotnych likwidacja (bankructwo) zakładu pracy, likwidacja stanowiska pracy lub zwolnienia grupowe; często jest to praca dorywcza i względy rodzinne lub osobiste (to dla kobiet ważny powód odejścia z pracy). Inne rzadziej wymieniane przyczyny to: zwolnienia z innych przyczyn, niskie zarobki i złe warunki pracy, choroba lub niepełnosprawność.
Najchętniej pracę dorywczą podejmują osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym i te grupy też najczęściej są zwalnianie z pracy – te osoby w równym stopniu dotknięte są bezrobociem krótko i długotrwałym.

5. Aktywność zawodowa bezrobotnych

Ok. 15% badanych przyznaje, że nie interesuje się sytuacją na rynku pracy. Bezrobotnych interesują informacje o wolnych stanowiskach pracy, o potencjalnych pracodawcach, rzadziej informacje na temat bezrobocia lub o osobach i instytucjach rynku pracy, które udzielają wsparcia w poszukiwaniu pracy blisko miejsca zamieszkania oraz za granicą województwa lub kraju.
Poszukiwanie pracy deklaruje tylko 26% osób. Jednocześnie bezrobotni oświadczają, że w ciągu roku nie otrzymali z PUP żadnej propozycji podjęcia pracy – 58% tylko jedną – 24%, zaś dwie – 15%. Pozostałe 3% otrzymało 3-5 ofert pracy. Grupa bezrobotnych z wykształceniem wyższym magisterskim nie otrzymała ani jednej oferty pracy.
Spośród osób, które otrzymały oferty pracy tylko 6% osób ją podjęło (głównie to osoby w wieku 45-55 lat, bez wykształcenia zawodowego). Pozostali bezrobotni – łącznie 94% osób nie podjęło zatrudnienia, w tym: 28% nie zostało przyjętych, 64% nie podjęło pracy z własnych powodów (35% nie zdecydowało się na pracę, a 29% nie podjęło jej bez podania przyczyny). W większości jednak osoby bezrobotne nie potwierdzają gotowości podjęcia pracy, ponieważ pracują na czarno, nie są mobilne, często nieskłonne do obowiązkowości, odpowiedzialności, systematyczności.
Osoby aktywnie poszukujące pracę znajdują ją głównie przez osobiste kontakty – polecenia znajomych lub rodziny oraz osobisty kontakt z pracodawcą, w mniejszym stopniu z ogłoszeń w prasie lub z PUP, niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania i wykształcenia.
Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Policach w przybliżeniu 80% ankietowanych aktualnie nie szkoli się. Spośród osób, które kształcą się nadal w szkole lub na uczelni, nie było bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej i zasadniczym zawodowym, co świadczy o inercji tych grup. Deklaracje te składane były niezależnie od stażu „w bezrobociu".
Spośród usług i instrumentów rynku pracy oferowanych przez PUP bezrobotni korzystają głównie z poradnictwa zawodowego – 29,6% wskazań; inne formy aktywności to: szkolenia – 17,3%, prace społecznie użyteczne – 15,0%, staż lub przygotowanie zawodowe w miejscu pracy – 12,7% i roboty publiczne – 11,1%. O wsparcie działalności gospodarczej zabiega tylko 4,2% ankietowanych.
Bezrobotni najchętniej biorą udział w szkoleniach zawodowych:
- w zakresie przygotowania do pracy w usługach – 6,3%,
- z zakresu języków obcych – 2,5% ,
- z zakresu rozwoju osobowego, kariery oraz z zakresu sprzedaży i marketingu – po 1,4%.

Z pozostałych szkoleń przeznaczonych dla uczestników z wyższym poziomem wykształcenia, np.: z zakresu aspektów prawnych, zarządzania, administrowania, rachunkowości, finansów, ubezpieczeń, informatyki korzysta znacznie mniej osób (ale też należy pamiętać, że jest ich mniejszy udział w bezrobociu ogółem). Bardzo dużo kłopotu sprawiają szkolenia, które wymagają badań lekarskich, bezrobotni nie przechodzą badań.
Szkolenia i dotacje na prowadzenie własnej działalności gospodarczej uważane są za najbardziej skuteczne. Dotacje na prowadzenie własnej działalności, choć korzysta z nich niewiele osób są

efektywne, ponieważ „ściągają najwięcej ludzi z ewidencji bezrobotnych". Dotyczy to także refundowanych stanowisk pracy.
Roboty publiczne organizowane są przez PUP w mniejszych miejscowościach, głównie na terenie gmin Nowe Warpno, w wioskach gminy Kołbaskowo oraz Dobra.
Nieefektywnym natomiast programem jest staż, gdzie osoba bezrobotna odpracowuje swoja pracę i wraca do rejestracji bezrobotnych**.**
Bezrobotni w powiecie policki w dużym stopniu nie wykazują żadnych wyuczonych umiejętności. Aż 35% osób badanych nie podało żadnego wyuczonego zawodu (w tym 25% to kobiety). To osoby w wieku 18-34 lata z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, ogólnokształcącym.
Wśród bezrobotnych większość – 78,9%, to osoby które wykonywały ostatnią pracę niezgodnie z wykształceniem (rzadziej są to kobiety, zdecydowanie osoby młode w wieku 18-34 lata, niezależnie od wykształcenia). Wyobrażenia bezrobotnych co do przyszłego zawodu są w 31,4% skonkretyzowane, bo 27,1% bezrobotnych wymienia zawody preferowane, tj. takie, które chcieliby wykonywać lub takie, w których nie chcieliby pracować – wymienia je 4,3% osób (osoby młode w wieku 18-34 lata, niezależnie od płci, raczej z wykształceniem zawodowym – zasadniczym i technicznym).
Zawód ostatnio wykonywany wymieniło tylko 33% badanych bezrobotnych. Z tej grupy większość – 82,8% wykonywało pracę zgodną z oczekiwaniami (tu przeważają osoby starsze w wieku 35-54 lata i 55 lat i więcej, niezależnie od płci i wykształcenia).
Podano 65 różnych wyuczonych zawodów, a najczęściej wymieniany to sprzedawca (ten zawód podawały kobiety); inne to technik hotelarz, fryzjer, kucharz i socjolog (najczęściej to osoby w wieku 35-54 lata), elektryk, piekarz, spawacz, ślusarz. W tych profesjach po części pracowali przed rejestracją – 10% badanych w zawodzie sprzedawcy, inni jako fryzjer, elektryk, spawacz; były też: pracownik biurowy, grafik komputerowy, pracownik budowlany – tylko 29% osób zidentyfikowało ostatnio wykonywany zawód (łącznie było ich 63).
12% badanych kobiet chciałoby pracować w zawodzie sprzedawcy (najczęściej to osoby wieku 18-34 lata), inne w zawodzie fryzjerskim, pracownika biurowego, sprzątaczki, opiekunki; mężczyźni jako kierowca, spawacz, elektryk, dozorca, czy w każdym innym.
Osoby z wykształceniem podstawowym (sprzątaczka, pomoc kuchenna) i po liceum (pracownik biurowy kierowca, woźny) wymieniały prace niewymagające wykształcenia zawodowego (oprócz zawodu sprzedawcy, choć *de facto* nie wymaga on ukończenia szkoły zawodowej). Bezrobotni mający wykształcenie zawodowe wymieniali zawody wymagające wykształcenia kierunkowego, jak: sprzedawca, fryzjer, kucharz, elektryk, hotelarz, archiwista, elektronik albo zawody przy pracach prostych.

6. Szanse i bariery wykorzystania potencjału bezrobotnych

Wyobrażenia bezrobotnych dotyczące przyszłej pracy koncentrują się na pracy zgodnie z zainteresowaniami oraz wysokich zarobkach, w nieznacznie mniejszym stopniu na znalezieniu stabilnej, stałej pracy zgodnej z predyspozycjami, umiejętnościami i wykształceniem. Bardzo mało osób uważa rozwój zawodowy za ważny czynnik. Niewielki odsetek wskazań dotyczył prowadzenia własnej działalności.
Bezrobotni uważają, że najlepsze warunki pracy zapewniają firny państwowe – 42,5% osób, prywatne lub własna firma – po 20,3%, natomiast umiarkowanym zaufaniem darzą instytucje państwowe – 15,6% wskazań. Bezrobotni w 56,8% wskazują takich pracodawców w najbliższej okolicy (powiecie).
Bezrobotni są optymistycznie zastawieni do obecnego kryzysu. 58,1% bezrobotnych uważa, że wkrótce znajdzie pracę (pozostali nie wiedzą lub nie wierzą). To przekonanie mają bezrobotni niezależnie od statusu. Najmniejszymi optymistami, co zrozumiałe, są tu bezrobotni w wieku 55-59 lat.
Przedsiębiorczość objawiająca się chęcią do zakładania własnej firmy jest raczej typowa dla ludzi młodych 18-34 lata i z wykształceniem zawodowym – zasadniczym i technicznym oraz wyższym – łącznie z 187 osób, które udzieliły odpowiedzi 26,7% chciałoby otworzyć własna firmę. Główne

przeszkody to brak środków finansowych oraz skomplikowane procedury rejestracji, nieznajomość procedur i wymogów formalnych z tym związana, brak wiary w powodzenie.
Bezrobotni w większości nie potrafią określić jakie warunki pracy (pracodawca) byłyby pożądane – to duża grupa – 26,5% wskazań i są to prawdopodobnie osoby, którym nie zależy na podjęciu pracy. Pozostali wymieniają umowę o pracę na stałe i bliskość miejsca zamieszkania, czy wysokie zarobki lub pracę natychmiast. Mniejsze znaczenie ma rozwój zawodowy, awans, dobra opinia pracowników.
Sami bezrobotni w swoich ocenach w 57% nie widzą przeszkód do podjęcia pracy, są do niej gotowi powrócić. Poważną przeszkodą (co akcentują kobiety) jest brak opieki nad dziećmi w czasie pobytu w pracy oraz kłopoty zdrowotne i trudności z dojazdem.
Bezrobotni sami oceniają swoje umiejętności średnio – 47% i wysoko – 35% (tu przeważają osoby z wykształceniem wyższym), natomiast swój stan zdrowia jako dobry – 40% i bardzo dobry – 30%, choć im młodsi wiekowo i lepiej wykształceni, tym opinia o kondycji fizycznej jest lepsza.
Bardzo istotną kwestią jest mobilność bezrobotnych. Postawy wobec mobilności zawodowej zamieniają się powoli. W przeszłości bezrobotni przeważnie deklarowali niechęć do migracji zarobkowej poza miejsce zamieszkania. W ciągu ostatnich 10 lat wyjazdy zagraniczne podejmowali niechętnie – za granicą pracowało zaledwie 18% bezrobotnych. Bardziej mobilne były osoby w wieku 25-44 lata i zdecydowanie ludzie z wyższym wykształceniem magisterskim. 85% bezrobotnych deklarowało, że po powrocie do kraju pracowało w Polsce. Obecnie bezrobotni wykazują różną mobilność zawodową. 41,8% badanych wskazuje jako miejsce pracy województwo zachodniopomorskie, 24,3% województwo ościenne, 22,5% województwo oddalone, zaś duża część osób skłonna jest wyjechać za granicę – do Europy – 36,1% wskazań i dalej 25,0% wskazań. To ludzie przeważnie młodzi w wieku 18-34 lata, z wykształceniem zawodowym – zasadniczym lub technicznym i wyższym, niezależnie od płci i miejsca zamieszkania. Większość niezależnie od płci, miejsca zamieszkania, wieku i wykształcenia chce pracować w pobliżu miejsca zamieszkania. Mobilni są ludzie młodsi i lepiej wykształceni.
Bezrobotni w znakomitej większości chcieliby pracować na pełny, a nie na część etatu – 79,6% wskazań, mieć stałą, a nie dorywczą pracę – 90,0% wskazań oraz pracę w stałych godzinach, a nie zmianową – 66,1%.
Charakterystyczne jest to, że oczekiwania bezrobotnych co do nowej pracy są z reguły nieadekwatne do tego co oferuje rynek pracy. Bezrobotni nierzadko mają wysokie wymagania, mając przy tym niskie doświadczenie i kwalifikacje. Z drugiej strony w sytuacji kryzysu gospodarczego mamy do czynienia z rynkiem pracodawcy, który często oferuje wynagrodzenie poniżej oczekiwań płacowych.
Trudno obiektywnie określić wymagania płacowe bezrobotnych. Mogą to być bardzo przybliżone wskazania, ponieważ nie da się sprawdzić ich wiarygodności – jedna z osób podała maksymalną pensję, która mogłaby ją zaskoczyć – 3 000 000 zł netto! Bezrobotni wyrażają swoje opinie na tema wynagrodzenia, za jakie zgodziliby się pracować. Wybrane informacje zamieszczono poniżej.

Tabela 13. Oczekiwania płacowe bezrobotnych w powiecie polickim w 2009 roku

Wyszczególnienie	Bezrobotni wg płci	N	Wynagrodzenie [zł]		
			min	max	średnia
Pensja za interesującą i satysfakcjonującą pracę w pełnym wymiarze – adekwatna do umiejętności i doświadczenia	kobiety	164	800	3 000	1 569,4
	mężczyźni	115	1 000	100 000	3 287,6
Najniższa pensja za tę pracę	kobiety	10	100	3 000	1 141,2
	mężczyźni	15	800	10 000	1905,9
Zaskakująco wysoka pensja proponowana za tę pracę	kobiety	12	1 200	6 000	2 326,1
	mężczyźni	16	1 800	3 000 000*	35 130,3

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych

Najwyższe oczekiwania mają względem minimalnej pensji mieszkańcy miast, ludzie w wieku 34-44 lata, z wykształceniem licencjackim. Oczekiwania względem zaskakująco najwyższej pensji podanej przez bezrobotnego z wykształceniem licencjackim z grupy wiekowej 25-34 lata trudno odnieść do realiów (przykład* w tabeli 13) i wnioskować o jakichkolwiek prawidłowościach.

Znamienne jest to, iż kobiety mają mniejsze oczekiwania płacowe. Z reguły jednak większe oczekiwania płacowe mają ludzie młodsi w wieku 18-34 lata, z wyższym poziomem wykształcenia. To głównie mieszkańcy miast, choć wynika to jedynie z wyższych kosztów utrzymania.

Warto dodać, że bezrobotni niechętnie pracują dorywczo. Najczęściej, bo 48,9% osób korzysta z pomocy społecznej lub/i pomocy kościoła organizacji pozarządowych i innych (można było wskazać więcej źródeł), albo też nie korzysta z żadnej pomocy – 29,7%. Nie korzysta z pomocy i nie wykazuje żadnej aktywności 45,1% osób badanych. Bardzo mało osób pracuje dorywczo wykonując drobne prace remontowo-budowlane, rolne, zbierając runo leśne, świadcząc drobne usługi lub prowadząc drobny handel przygraniczny.

Analiza Miasta Świnoujście[33]

SYTUACJA POWIATU

Świnoujście jest miastem na prawach powiatu położonym na północnym-zachodzie województwa zachodniopomorskiego. Powiat ma powierzchnię 197,23 km2 i jest drugim co do wielkości powiatem w województwie. Ponad połowę jego powierzchni (50,3%) stanowią wody, 22,9% lasy, 9,1% użytki rolne, zaś grunty zabudowane i zurbanizowane tylko 8,2%. Położony jest na trzech dużych wyspach: Uznam, Wolin, Karsibór. Atrakcyjne położenie oraz specyficzny mikroklimat sprzyjają rozwojowi turystyki. Świnoujście posiada status uzdrowiska. Duże znaczenie ma także gospodarka morska oraz bliskość granicy – kontakty z Niemcami szczególnie się zintensyfikowały po otwarciu granic wraz z włączeniem Polski do strefy Schengen.

LUDNOŚĆ

Miasto Świnoujście zamieszkuje 40,8 tys. mieszkańców, co lokuje je na 3. miejscu pod względem najmniejszej liczby ludności w województwie (za powiatem łobeskim i pyrzyckim). Wśród mieszkańców nieznacznie przeważają kobiety (51,6%). Powiat jest gęsto zaludniony - 207 osób/km2 (przy średniej krajowej 122), ale biorąc pod uwagę rzeczywistą gęstość zaludnienia (odejmując powierzchnię zajmowaną przez wody powierzchniowe) jest ona ponad dwukrotnie większa i wynosi 416 os./km2. Związane jest to z miejskim charakterem powiatu.

Wykres 1. Struktura ludności w Świnoujściu na tle kraju i województwa – stan na koniec 2008 r.

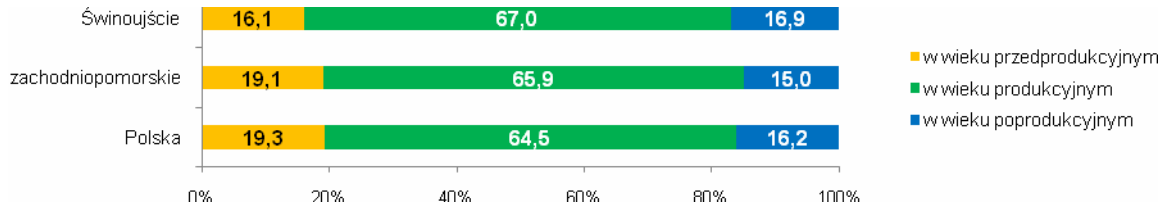

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pod względem wieku ludność Świnoujście nie odbiega znacząco od średnich krajowych (por. wykres 1). W wieku przedprodukcyjnym znajduje się 16,1% ludności, w wieku produkcyjnym 67,0%, w tym w tzw. wieku mobilnym (tj. od 18-44 lat) 56,6% zaś w wieku poprodukcyjnym 16,9%. W Świnoujściu występuje ujemne saldo migracji oraz ujemny przyrost naturalny. W skutek tych zjawisk od 1999 roku liczba ludności zmniejszyła się o 1,3 tys. (z 42,1 tys.). Pomimo tego, że w powiecie występuje ujemny przyrost naturalny współczynnik obciążenia demograficznego kształtuje się poniżej średniej krajowej i wynosi 49,3, co stawia Świnoujście na drugim miejscu wśród powiatów w województwie (za powiatem policki, w którym wartość tego współczynnika wynosi 44,1 oraz przed Koszalinem i Szczecinem).

[33] Autor: Adam Płoszaj przy współpracy Klaudii Peszat

BEZROBOCIE REJESTROWANE

Liczba bezrobotnych w końcu września 2009 r. sięgała w powiecie 1079 osób, (517 kobiet) w tym 156 uprawnionych do zasiłku. Stanowią oni 2,6% ludności ogółem. Zarazem sytuacja na rynku pracy w tym w mieście jest stosunkowo korzystna – tylko 4,4% ludności w wieku produkcyjnym to bezrobotni. Sytuacja Świnoujścia jest bardzo korzystna na tle innych powiatów województwa zachodniopomorskiego. W czerwcu 2009 stopa bezrobocia (odsetek bezrobotnych w liczbie cywilnej ludności aktywnej zawodowo) wynosiła w mieście 7%. W województwie lepszą pod tym względem sytuację odnotowano jedynie w Szczecinie, gdzie wskaźnik ten wynosił 6,3%. Tak niska stopa bezrobocia, bliska naturalnej stopie, świadczy o tym, że bezrobocie nie jest bardzo istotnym z punktu widzenia rozwoju miast problemem. Szczególnie jeśli weźmiemy pod uwagę, że w województwie jest 8 powiatów ze stopą bezrobocia powyżej 20%[34].

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Największy udział wśród sektorów gospodarki w Świnoujściu stanowią usługi – 78,2% zatrudnienia, przemysł – 20,5%, natomiast w sektorze rolnictwa pracuje zaledwie 1,2% spośród wszystkich pracujących. W sektorze przemysłowym dominującą rolę odgrywa gospodarka morska. Głównymi przedsiębiorstwami związanymi z tą branżą są: Port Handlowy Świnoujście, Morska Stocznia Remontowa, Polska Żegluga Bałtycka, Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście. Terminal Promowy Świnoujście, Port-hol. Jednak większość firm działających na terenie powiatu stanowią małe firmy, zatrudniające poniżej 9 osób (97% podmiotów gospodarczych). Jedynie kilka firm w powiecie zatrudnia powyżej 250 pracowników. Są to m.in. wymieniony wcześniej Port Handlowy Świnoujście oraz Morska Stocznia Remontowa. Duże znaczenie w zatrudnieniu mają też usługi związane z turystyką. Świnoujście z racji tego, że jest miejscowością nadmorską, a zarazem uzdrowiskiem świadczy specjalistyczne usługi w dziedzinie lecznictwa (działalność obiektów sanatoryjnych).

W 2008 roku na terenie powiatu zlokalizowanych było 6913 podmiotów gospodarczych, z czego najwięcej ulokowało się – podobnie jak w całym kraju – w sekcji handel i naprawy – aż 31,6% (por. tab. 1). Duży udział mają też podmioty z sekcji obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (18,6%), transport, gospodarka magazynowa i łączność (9,6%) hotele i restauracje (8,8%) oraz budownictwo (8,2%). Ogólnie – w latach 2003-2008 liczba podmiotów wzrosła o niemal 23%. Silny wzrost odnotowano w przetwórstwie przemysłowym – o 420% (z 10 do 42 podmiotów) oraz w budownictwie o 324% (z 21 do 68 podmiotów). Wysokie relatywne przyrosty odnotowano również w innych dziedzinach, ale jako że stanowią niewielki udział w gospodarce powiatu to nie wpływały znacząco na rynek pracy. Duże znaczenie natomiast miał spadek w sekcji handel i naprawy – o 23% (ze 133 do 102 podmiotów) oraz w hotelarstwie i gastronomii – o niespełna 18%.

Tabela 1. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu

	Struktura podmiotów zarejestrowanych w (%)					Zmiana liczby podmiotów
Sekcje gospodarki	2003	2005	2006	2007	2008	2003-2008
Powiat miasto Świnoujście	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	90
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	0,41	0,40	0,42	0,37	0,45	2
rybactwo	0,76	0,72	0,72	0,71	0,71	4
górnictwo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0

[34] Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w II kwartale 2009 roku; www.wup.pl/files/download/16401_analizaII2009.pdf

przetwórstwo przemysłowe	4,9	5,1	5,5	5,7	5,8	32
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0
budownictwo	6,6	6,8	7,4	7,8	8,2	47
handel i naprawy	35,8	35,0	34,0	33,0	31,6	-31
hotele i restauracje	8,4	8,7	8,8	8,7	8,8	-8
transport, gospodarka magazynowa i łączność	9,6	9,8	9,6	9,7	9,6	7
pośrednictwo finansowe	2,9	2,8	2,7	2,6	2,7	2
obsługa nieruchomości i firm	17,8	17,7	17,8	18,0	18,6	7
administracja publiczna, obrona narodowa	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	-1
edukacja	1,6	1,6	1,5	1,4	1,5	6
ochrona zdrowia i opieka społeczna	4,0	4,1	4,1	4,1	4,4	24
działalność usługowa, komunalna i społeczna	7,0	6,9	7,2	7,4	7,3	-1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYNAGRODZENIA

Według GUS w 2002 r. przeciętne wynagrodzenie brutto wynosiło 2005 zł i plasowało powiat na 6. miejscu w województwie zaś w 2008 r. już na miejscu 4. z wynagrodzeniem 2937 zł brutto (wyprzedziło Koszalin i powiat szczecinecki). Jednak pomimo dosyć dobrego rezultatu w województwie wynagrodzenie w Świnoujściu sytuuje się zdecydowanie poniżej średniej krajowej (93% średniej krajowej, która w 2008 r. wyniosła 3158 zł).

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W ŚWINOUJŚCIU

1. Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących ≈ bezrobotnych

Z pośród 180 badanych 62% stanowili bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy. Około 61,1% badanych stanowiły kobiety, zaś z pośród nich 58% było zarejestrowanych w PUP. Ponad połowa bezrobotnych to osoby młode, pomiędzy 18-34 rokiem życia, należy podkreślić, że są to przede wszystkim osoby w wieku 25-34 lata – ta grupa stanowi 33% przebadanych bezrobotnych (por. wykres 2). Wśród młodych osób zdecydowanie większy jest udział osób niepracujących (niezarejestrowanych w PUP) niż ma to miejsce w innych grupach wiekowych. Szczególnie duży udział niezarejestrowanych bezrobotnych jest w grupie 18-24 lata. Prawdopodobnie wynika to z tego, że takie młode osoby jeszcze nie dostrzegają problemu bezrobocia i starają się znaleźć pracę na własną rękę. Wraz z wiekiem wzrasta udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle osób niepracujących. Wynika to również z tego, że do takich osób skierowanych jest zdecydowanie więcej instrumentów pomocy. Najmniejsze bezrobocie występuje u osób powyżej 60 roku życia (1,7%). Wszystkie te osoby są jednak niepracujące i niezarejestrowane w urzędzie. O ile wśród bezrobotnych do 44 lat dominują kobiety (około 70%), tak w przypadku mężczyzn udział ten jest zdecydowanie wyższy powyżej 45 roku. Mężczyźni w przedziale od 45-54 lat stanowią 54,5%, w grupie wiekowej od 55-59 stanowią 65,2%, zaś powyżej 60 roku 100% (jednakże należy zwrócić uwagę na fakt, że w badanej próbie nie znalazła się żadna kobieta w tym przedziale wiekowym).

Wykres 2. Struktura bezrobotnych według wieku

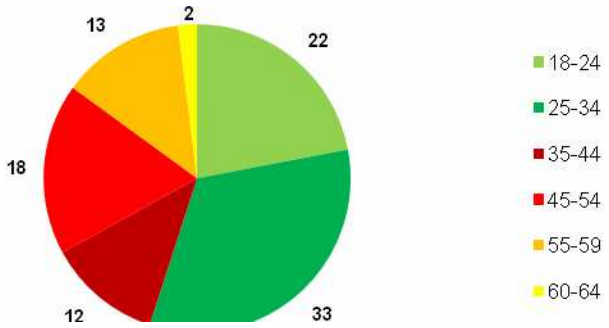

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Porównując strukturę wiekową bezrobotnych z mieszkańcami Świnoujścia ogółem można wyciągnąć następujące wnioski. Wśród młodych mężczyzn (do 34 lat) istnieje lekka nadreprezentacja bezrobotnych (na poziomie poniżej 1%). W przedziale od 35 do 44 lat występuje zdecydowana niedowaga bezrobotnych (-7,2%) ale wynika to z tego, że mężczyźni w tym wieku są statystycznie najmniej narażeni na bezrobocie. W kolejnych 2 przedziałach wiekowych obejmujących mężczyzn powyżej 45 lat, występuje nadreprezentacja bezrobotnych na poziomie 3%, męzczyźni już po ukończeniu 45 lat są zdecydowanie bardziej narażeni na bezrobocie.

W przypadku kobiet sytuacja wygląda inaczej. Wśród najmłodszych (18-24 lata) występuje minimalna niedowaga bezrobotnych (-0,3%). Jednak w kolejnym przedziale wiekowym (25-34 lata) występuje już dość znaczna nadreprezentacja bezrobotnych kobiet (5,6%), co można tłumaczyć względami rodzinnymi. Wśród kobiet w wieku 35-44 lata widoczne jest zmieniejszenie się poziomu bezrobocia. Jednak w kolejnym przedziale znów występuje nadreprezentacja bezrobotnych, ale tylko na poziomie 1%. Statystycznie najmniej narażone na bezrobocie są kobiety w wieku powyżej 55 lat (niedowaga -5,5%). Jest to jednak prawdopodobnie pewne przekłamanie. Może ono wynikać stąd, że spora grupa kobiet w tym wieku jest już na wcześniejszej, bądź specjalnej emeryturze i przez to nie rejestrują się jako bezrobotne.

Podsumowując: najbardziej narażeni na bezrobocie jeśli chodzi o wiek są mężczyźni w wieku powyżej 45 lat i kobiety w wieku od 25 do 34 lat. Najmniej narażeni na bezrobocie są mężczyźni w wieku 35-44 lata oraz kobiety powyżej 55 roku życia.

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

Struktura bezrobotnych według wykształcenia

Bezrobotni w Świnoujściu są grupą o raczej słabym wykształceniu (por. wykres 3). Większość z nich ma jedynie wykształcenie podstawowe. Więcej niż co czwarty badany ukończył tylko szkołę podstawową bądź gimnazjum, natomiast 30% ma wykształcenie zasadnicze zawodowe. Ich kwalifikacje są przez to niskie lub żadne, a jeśli już je mają to w jednym, konkretnym zawodzie, co sprawia, że ich pozycja na zmieniającym się rynku pracy jest słaba, gdyż mają małe możliwości dostosowania się do jego potrzeb. Wykształcenie średnie posiada mniej więcej co trzeci bezrobotny (34,9%), jednak mniejszość (tylko 14,3%) z nich ma wykształcenie techniczne (ukończone technikum). Wykształcenie wyższe posiada 7,2% bezrobotnych w Świnoujściu, z czego połowa ukończyła pełne studia magisterskie.

Wykres 3. Struktura bezrobotnych według wykształcenia

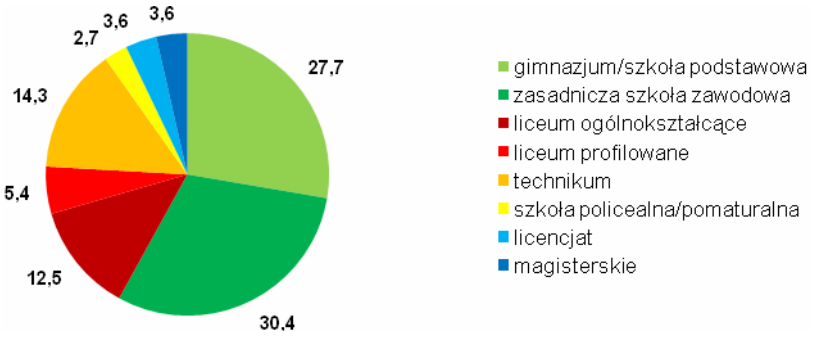

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Okres pozostawania bez pracy

Połowa badanych bezrobotnych w Świnoujściu pozostaje bez pracy krócej niż 12 miesięcy. U 40% okres ten trwa ponad rok, natomiast co dziesiąty poddany ankiecie bezrobotny nigdy nie podejmował żadnej pracy zarobkowej. Świadczy to o dużym udziale długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych w Świnoujściu, co jest zjawiskiem jednoznacznie negatywnym. Odmienne są jednak dane Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), według których jedynie 20,7% bezrobotnych w Świnoujściu pozostaje bez pracy dłużej niż rok. Plasuje to Świnoujście na drugim miejscu w województwie (za m. Szczecin), zdecydowanie poniżej średniej województwa Zachodniopomorskiego (30,6%), jak i średniej krajowej (34%). Tak duże rozbieżności danych mogą być spowodowane dwoma czynnikami. Po pierwsze grupa poddana ankiecie mogła być nie do końca reprezentatywna. Po drugie może to wynikać z tego, że w statystykach GUS-u występują tylko bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy, a w ankiecie brali udział także niezarejestrowani.

Doświadczenie w pracy zawodowej

Długość okresu zatrudnienia wśród bezrobotnych ze Świnoujścia jest bardzo zróżnicowana (por. wykres 4). Prawie co dziesiąty bezrobotny (9,5%) nigdy nie podejmował żadnej pracy zarobkowej; poniżej roku oraz między rokiem a dwoma latami przepracowało po 7,4% bezrobotnych. Między dwoma a pięcioma latami przepracowało 15,8% badanych bezrobotnych. W przedziale 5-10 lat pracy znalazło się 18,9% bezrobotnych, 10-20 lat przepracował co piąty, natomiast najwięcej zbadanych bezrobotnych (21,1%) przepracowało więcej niż 20 lat. Można zauważyć, że większość bezrobotnych cechuje dość długi staż pracy – powyżej 5 lat przepracowało trzech na pięciu badanych bezrobotnych. Natomiast ponad 40% przepracowało ponad 10 lat. Co jest pozytywnym zjawiskiem, ponieważ świadczy o tym, że posiadają jakieś doświadczenie zawodowe (jakość i przydatność tego doświadczenia na lokalnym rynku pracy to już zupełnie inna kwestia).

Wykres 4. Struktura bezrobotnych według stażu pracy

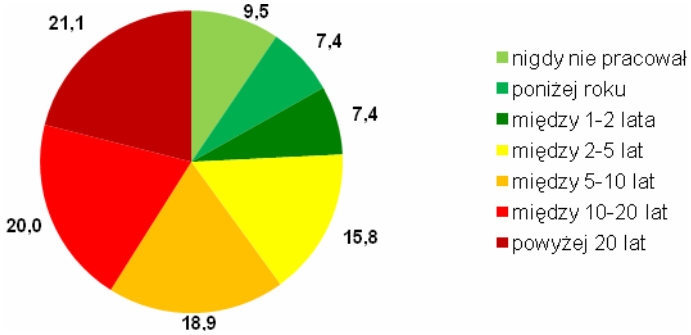

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ostatnio wykonywany zawód

Bezrobotni przed utratą pracy zdecydowanie najczęściej pracowali jako sprzedawcy (19 wskazań), w pierwszej trójce znalazła się także pokojowa (9 wskazań) oraz pomoc kuchenna (8 wskazań). Wskazywane najczęściej zawody nie wymagają dużych kwalifikacji. W pierwszej 10 najczęstszych wskazań znalazły się równie mało prestiżowe i niewymagające specyficznych kwalifikacji zawody jak: sprzątaczka (5 wskazań), czy dozorca oraz kelnerka (po 4 wskazania). Wskazuje to iż ostatnio wykonywany zawód nie był dla obecnych bezrobotnych źródłem cennego doświadczenia zawodowego, które mogliby wykorzystać w kolejnej pracy. Z drugiej strony (według wywiadu przeprowadzonego w dniu 02.10.09 w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Świnoujściu) pracodawcy poszukują głównie osób na stanowiska mało odpowiedzialne. Inne najczęściej powtarzające się w ankietach zawody to kierowca, pracownik biurowy (po 6 wskazań), spawacz (4 wskazania) oraz kucharz (3 wskazania). Zawody te wymagają już posiadania pewnej określonej wiedzy, a doświadczenie w nich zdobyte pozwala podnieść kwalifikacje.

4. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych w Świnoujściu

Na sytuację społeczną bezrobotnych składa się wiele czynników. W skład gospodarstwa domowego badanych bezrobotnych w Świnoujściu wchodzi średnio 2,8 osoby. W wieku przedprodukcyjnym (do 16 roku życia) jest to średnio 0,9 osoby, w wieku produkcyjnym (16-60 lat) 1,7 osoby, natomiast w wieku poprodukcyjnym jedynie 0,1 osoby.

Gospodarstwa domowe badanych bezrobotnych zazwyczaj odpowiadają modelowi 2+1, zatem rodzice, z których jeden jest badanym bezrobotnym oraz dziecko w wieku do 16 lat. Stosunkowo mało jest gospodarstw domowych z osobami powyżej 60 roku życia. Dzieci w wieku do 3 lat znajdują się w 24,4% gospodarstw domowych, w wieku 4-6 lat w 25,6% gospodarstw natomiast w wieku od 7 do 16 lat w 23,3% gospodarstw (por. wykres 5). Szczególnie obecność dzieci zaliczanej do pierwszej grupy może mieć wpływ na aktywność zarobkową przynajmniej jednego z rodziców, ponieważ dziecko w tym wieku wymaga praktycznie stałej opieki, więc jeśli nie ma go komu powierzyć (żłobek, rodzina), jego obecność ogranicza możliwości zarobkowe rodzica. Z drugiej strony bezrobocie w rodzinach z dziećmi może być zjawiskiem szkodliwym społecznie. Dzieci te są bardziej narażone na ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego, z drugiej strony szczególnie w przypadku starszych dzieci może wystąpić zjawisko przekazywania negatywnych wzorców, związanych z funkcjonowaniem rodziców jako bezrobotnych czy nawet ze zjawiskiem „wyuczonej bezradności" (należy jednak podkreślić, że na podstawie przeprowadzonego badania nie da się tego aspektu dokładnie przeanalizować).

Wykres 5. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według wieku domowników (obejmujące 1 lub więcej osób w danej kategorii wiekowej)

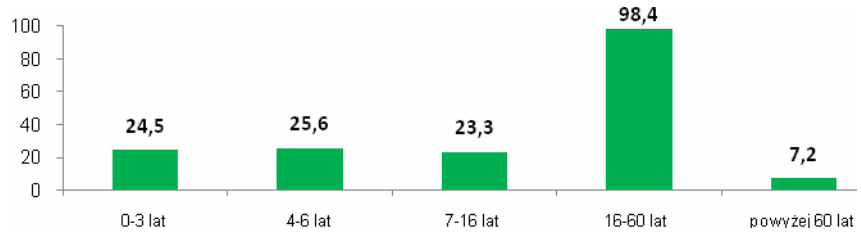

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Aktywność zarobkowa członków gospodarstwa domowego ma bezpośredni wpływ na status ekonomiczny jego członków, w tym badanych bezrobotnych. W Świnoujściu w przeciętnym gospodarstwie domowym znajduje się 1,7 osób w wieku produkcyjnym, z czego pracuje 0,74 osoby, przy średniej wielkości gospodarstwa domowego stanowiącej 2,8 osoby. Oznacza to, że na

utrzymaniu 1 osoby pracującej zarobkowo znajdują się przeciętnie ponad 2 osoby niepracujące. Jednak sytuacja ekonomiczna gospodarstw jest zróżnicowana. W gospodarstwie prawie co drugiego ankietowanego (43,3%) nie pracuje żaden domownik. Oznacza to, że wszystkie osoby tam żyjące utrzymują się z pomocy podmiotów zajmujących się opieką społeczną, czy też innych, niezwiązanych z pracą zawodową, źródeł utrzymania. Część tych transferów zapewniają dochody typu renty i emerytury dla starszych domowników jednak nie jest to zbyt częste gdyż osoby w wieku powyżej 60 lat znajdowały się jedynie w 7,2% gospodarstw. W 41,7% gospodarstw jest tylko 1 pracująca zarobkowo osoba, więcej niż jedna zdarza się w 15% gospodarstw. Pracujących za granicą członków rodziny odnotowano w co 25 badanym gospodarstwie i w żadnym przypadku nie występuje więcej niż jedna taka osoba w gospodarstwie domowym.

Osoby, które nie mają pracy, ale jej poszukują (bezrobotni aktywni) znajdują się w ponad 70% gospodarstw ankietowanych bezrobotnych. W co dziesiątym gospodarstwie domowym jest więcej niż jedna taka osoba. Bierni zawodowo (osoby, które nie mają pracy, a także jej nie poszukują) występowali w 14,5% gospodarstw, w co piątym przypadku była to więcej niż 1 osoba – 2,8% gospodarstw wszystkich ankietowanych (por. tab. 2).

Tabela 2. Gospodarstwa ankietowanych w Świnoujściu wg liczby i statusu zawodowego osób w wieku produkcyjnym

liczba	praca w kraju od ponad 2 tyg.(w %)	praca za granicą od ponad 2 tyg. (w %)	praca poniżej 2 tyg. (w %)	bezrobocie (w %)	bierność zawodowa (w %)
0	48,3	96,1	98,9	28,9	85,5
1	36,7	3,9	1,1	60,6	11,7
2 i więcej	15,0	0,0	0,0	10,6	2,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W PUP zarejestrowanych było 62,2% ankietowanych. Trochę częściej niż kobiety (59,1%), rejestrują się mężczyźni (67,1%). Prawie 70% zarejestrowanych w PUP jest zarejestrowanych krócej niż rok, 23,2% zarejestrowanych jest od roku do 2 lat, dłużej niż 2 lata zarejestrowanych jest 7,1% badanych (por. wykres 6). Kobiety częściej (78,5%) są zarejestrowane krócej niż rok. Wynika to prawdopodobnie z tego, że kobiety są bardziej aktywne w poszukiwaniu pracy niż mężczyźni oraz z podejmowania przez nie prac sezonowych. Tylko 3,1% kobiet jest zarejestrowanych w PUP ponad 2 lata. Inaczej sytuacja ma się w przypadku mężczyzn. Co prawda większość z nich (57,4%) jest zarejestrowanych krócej niż rok, jednak co ósmy (12,8%) jest zarejestrowanych powyżej 2 lat. Może to świadczyć o tym, że duża grupa jest zarejestrowanych w PUP w innych celach niż znalezienia pracy (np. otrzymywania zasiłku) albo też o tym, że część z nich pracuje „na czarno", co zdarza się częściej w przypadku mężczyzn niż kobiet.

Wykres 6. Bezrobotni według czasu od jakiego są zarejestrowani jako bezrobotni

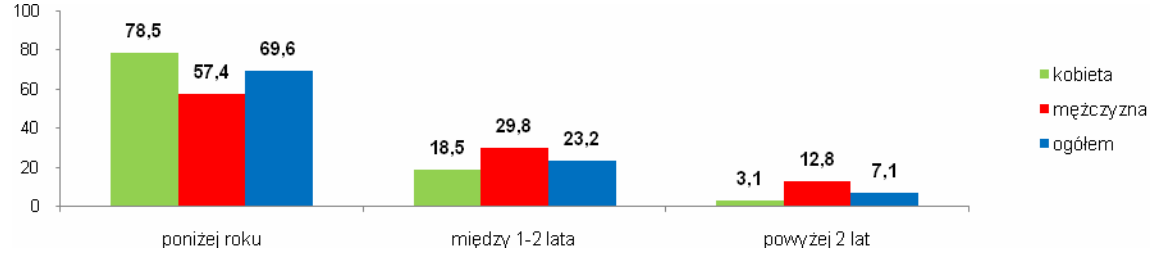

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Charakterystyka łącznego dochodu uzyskiwanego miesięcznie przez bezrobotnych

Średnie dochody osiągane przez gospodarstwa domowe ankietowanych, są mocno zróżnicowane. Prawie w co trzecim gospodarstwie osiągane dochody były poniżej 250 zł na członka rodziny. W co czwartym znajdowały się w przedziale między 250 a 500 zł. Łącznie dochody poniżej 500 zł w przeliczeniu na 1 członka gospodarstwa domowego osiągało niemal 60% gospodarstw. Członkowie co czwartego gospodarstwa osiągali dochody od 500 do 750 zł w przeliczeniu na 1 członka tego gospodarstwa. W 11,7% gospodarstw dochody kształtowały się na poziomie pomiędzy 750 a 1000 zł. W jednym na 25 gospodarstw dochody wynosiły od 1000 do 1500 zł, a w 2,2% gospodarstw dochód w przeliczeniu na 1 osobę w rodzinie wynosił więcej niż 1500 zł.

Wykres 7. Miesięczny dochód na osobę w rodzinie

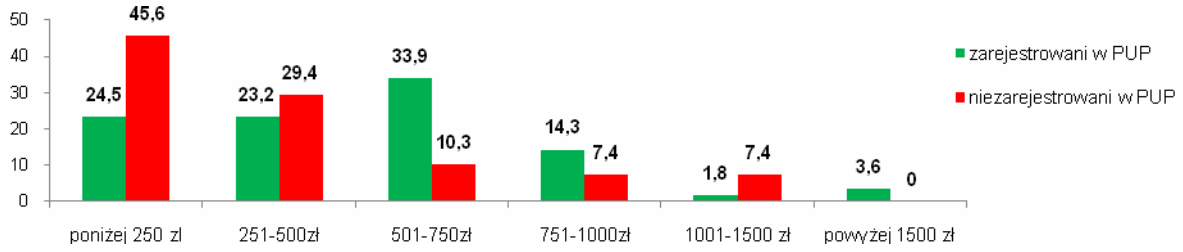

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Zauważalne jest dość duże zróżnicowanie dochodów na osobę w rodzinie pomiędzy zarejestrowanymi i niezarejestrowanymi w Powiatowym Urzędzie Pracy (PUP) ankietowanymi (por. wykres 7). Wśród zarejestrowanych dochód poniżej 250 zł na osobę osiągany był w 23,2% gospodarstw. W takim samym procencie gospodarstw dochód mieścił się pomiędzy 250 a 500 zł na osobę. Łącznie daje to 46,4% gospodarstw o dochodach do 500 zł na osobę. Gdy weźmiemy pod uwagę gospodarstwa, których członkami są ankietowani niezarejestrowanie w PUP okazuje się że do najniższego przedziału należy aż 45,6% gospodarstw, a łącznie z kolejnym przedziałem aż 75%. Oznacza to że poniżej progu 500 zł dochodu na jednego członka rodziny znajduje się o 30% gospodarstw domowych więcej niezarejestrowanych ankietowanych niż zarejestrowanych. Zdecydowanie najwięcej gospodarstw, których członkami są zarejestrowani ankietowani znajduje się przedziale 500-750 zł. Jest to 33,9% (podczas gdy jedynie 10,3% gospodarstw, których członkami są niezarejestrowani). Również w przedziale między 750 a 1000 zł znajduje się procentowo zdecydowanie więcej gospodarstw z pierwszej grupy (odpowiednio 14,3% do 7,4%). W grupie „najbogatszych" gospodarstw (o dochodzie na 1 osobę powyżej 1000 zł) znajduje się 5,4% gospodarstw z pierwszej i 7,4% gospodarstw z drugiej grupy. Są to więc podobne wartości. Widzimy tu przesunięcie mediany rozkładu wyników o co jeden przedział dochodowy. Może to wynikać z otrzymywanego przez część zarejestrowanych w PUP zasiłku dla bezrobotnych.

Na sytuację ekonomiczną bezrobotnych wpływ ma także zadłużenie ich gospodarstw. Do zadłużenia domowego budżetu przyznaje się prawie 3 na 4 ankietowanych (72,3%). Co ósmy ankietowany (12,5%) stwierdza, że długi jego gospodarstwa domowego są znacznie. Drobne długi ma 59,8% gospodarstw. Bez zadłużenia radzi sobie tylko trochę więcej niż co czwarte badane gospodarstwo domowe (27,7%).

Struktura bezrobotnych według źródeł dochodu

Analizując źródła utrzymania bezrobotnych, możemy posłużyć się danymi dotyczącymi prawa do zasiłku dla bezrobotnych oraz korzystania z pomocy społecznej, a także danymi dotyczącymi dorywczych (lub okazjonalnych) źródeł dochodu. Brak bowiem danych, które dotyczyłyby innych transferów (np. alimenty, stypendia).

Prawo do korzystania z zasiłku dla bezrobotnych ma 17% badanych bezrobotnych. Istnieje znaczne zróżnicowanie w posiadaniu prawa do zasiłku dla bezrobotnych tak pod względem płci jak i struktury wiekowej (por. wykres 8). Bezrobotne kobiety zdecydowanie częściej posiadają prawo do zasiłku (24,6%), niż bezrobotni mężczyźni (tylko 6,4%). Jeśli chodzi o strukturę wiekową to prawa do zasiłku nie mają w ogóle najmłodsi (18-24 lata) i najstarsi (55-59 lat) bezrobotni. W pierwszej wspomnianej grupie jest to spowodowane najprawdopodobniej tym, że osoby te nie pracowały jeszcze nigdy, albo pracowały na tyle krótko, że nie nabyły prawa do zasiłku dla bezrobotnych. W drugiej grupie wyjaśnieniem jest zapewne na tyle długie pozostawanie bez pracy, że prawo do zasiłku już wygasło. Największy udział mogących korzystać z prawa do zasiłku w ogóle liczby bezrobotnych w danej grupie występuje w przedziale wiekowym 35-44 lata (wynosi 41,7%). Prawo do zasiłku ma także 17,1% ankietowanych w wieku 25-34 lata oraz 31,8% w wieku 45-54 lata. Prawo do otrzymywania zasiłku posiadają głównie ci bezrobotni którzy pozostają bez pracy krócej niż 12 miesięcy (83,3%), reszta to bezrobotni którzy są bez pracy od roku do 2 lat.

Wykres 8. Posiadanie prawa do zasiłku dla bezrobotnych

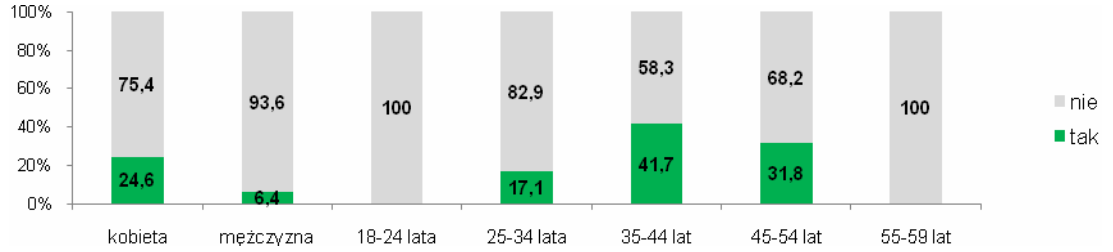

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Do korzystania z pomocy społecznej w ostatnim miesiącu przyznaje się 42% ankietowanych. Rzadziej niż zasiłek – 11,6%, była to inna forma pomocy – 30,4% ankietowanych. Częściej z pomocy społecznej korzystały kobiety (46,2%). Mężczyźni korzystali z opieki społecznej w 36,2% badanych przypadków. Jeśli chodzi o strukturę wiekową to zdecydowanie najrzadziej z opieki społecznej korzystali najmłodsi (18-24 lata) ankietowani – jedynie 18,2% (por. wykres 9). Może to być spowodowane brakiem potrzeby takiej pomocy, gdyż prawdopodobnie część z nich pozostaje nadal na utrzymaniu rodziców. Może to wynikać także z braku życiowego doświadczenia i wiedzy, że taka pomoc może im się po prostu należeć. Rzadko z pomocy społecznej korzystali też najstarsi (55-59 lat). Tylko 2 na 5 przebadanych osób potwierdziło korzystanie z pomocy społecznej w formie zasiłku (13,3%) lub w innej formie (26,7%). W tej kategorii także może występować brak potrzeby lub kwalifikacji dochodowej do takiej pomocy z powodu np. otrzymywania zasiłku przedemerytalnego lub wcześniejszej emerytury. Zdecydowanie najczęściej z pomocy społecznej w ostatnim miesiącu przed badaniem korzystały osoby z przedziału wiekowego 45-54 lata. W sumie 63,6% z nich korzystało z niej albo w formie zasiłku (13,6%) albo innego rodzaju pomocy (50%). Poza tym, 9,8% badanych wskazuje pomoc społeczną jako okazjonalne źródło dochodu w ciągu ostatniego roku.

Wykres 9. Korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej

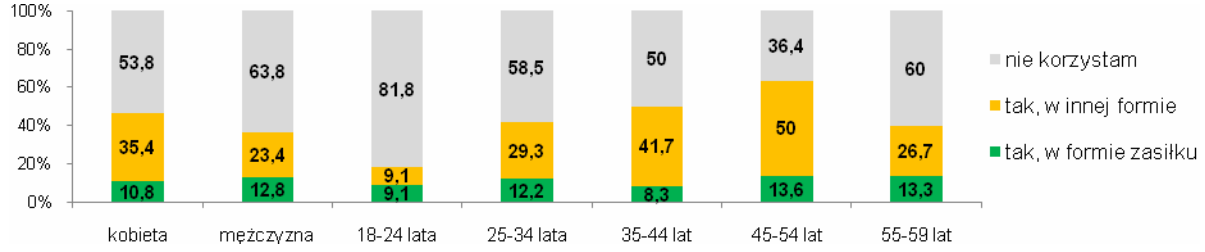

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Jeśli chodzi o prace dorywcze, czy okazjonalne, to ich wykonywanie (osiąganie) w ciągu ostatniego roku przed badaniem wykazuje jedynie 30% ankietowanych. Najczęściej wskazywanymi (można było wskazać więcej niż jedną pracę/źródło) były: pomoc społeczna oraz drobne prace remontowo-budowlane (po 9,8%), na kolejnych miejscach znalazły się dochody osiągnięte ze zbiorów runa leśnego (9,2%), zbiórki surowców wtórnych (6,9%), oraz drobnego handlu przygranicznego. Na uwagę zasługuje fakt, że tylko 1,1% respondentów wskazuje drobne usługi turystyczne jako źródło dodatkowego okazjonalnego dochodu. Wyniki te świadczą o ogólnej bierności i braku chęci wykonywania prac dorywczych przez bezrobotnych, więcej niż 2 na 3 badanych nie osiągnął żadnego dodatkowego dochodu w ciągu roku poprzedzającego przeprowadzenie ankiety.

3. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Charakterystyka przyczyn bezrobocia w powiecie

Struktura zarejestrowanych (brak danych o niezarejestrowanych bezrobotnych z powodu niemożliwości ich zebrania) bezrobotnych jeśli chodzi o czas pozostawania bez pracy jest w powiecie m. Świnoujście korzystniejsza niż w pozostałych powiatach podregionu szczecińskiego a także całym województwie (por. wykres 10).

Wykres 10. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w 2008

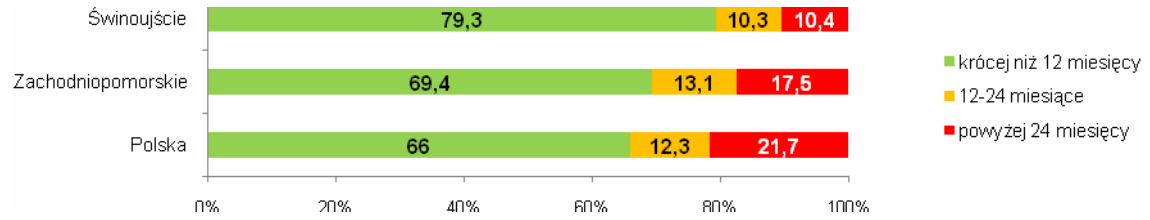

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z Banku Danych Regionalnych.

Tylko niespełna 21% zarejestrowanych bezrobotnych w Świnoujściu jest bez pracy dłużej niż 12 miesięcy. W całym podregionie jest to 34,5%, a najgorzej wypada tu powiat policki, w którym 43,4% bezrobotnych jest bez pracy dłużej niż 12 miesięcy. W przypadku długotrwale bezrobotnych (powyżej 2 lat bez pracy), których można traktować jako objaw bezrobocia strukturalnego, również Świnoujście wypada najlepiej wśród powiatów podregionu szczecińskiego. Tylko co dziesiąty bezrobotny w Świnoujściu jest bez pracy dłużej niż 2 lata, natomiast w podregionie jest to ponad 20%. Najgorsza sytuacja jest po raz kolejny w powiecie policki gdzie od ponad 2 lat pracy nie ma 27,9 % bezrobotnych. Wyniki takie świadczą o tym, że w samym Świnoujściu bezrobocie strukturalne ma raczej znikomy wpływ na wielkość całego bezrobocia w powiecie. Oczywiście 10% bezrobotnych nie można lekceważyć, jednak sytuacja w Świnoujściu na tle okolicznych powiatów, jest pod tym względem zdecydowanie lepsza.

Wykres 11. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w 2008 i płci

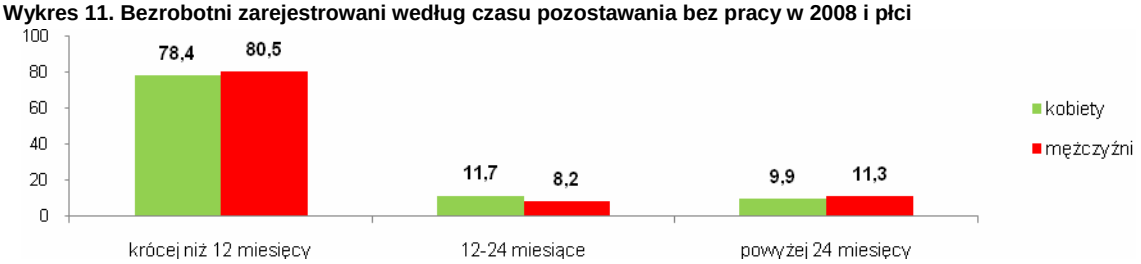

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z Banku Danych Regionalnych.

Czas pozostawania bez pracy wśród bezrobotnych w Świnoujściu nie wykazuje wyraźnego uzależnienia od płci. Wyniki dla kobiet i mężczyzn są podobne, choć można zauważyć przewagę mężczyzn wśród bezrobotnych nie posiadających pracy dłużej niż 2 lata (por. wykres 11).

Sezonowość bezrobocia jest w Świnoujściu bardzo dobrze widoczna (por. wykres 12). Odchylenie stopy bezrobocia na plus od średniej wieloletniej występuje dla okresu od grudnia do kwietnia. Dla okresu od maja do listopada występuje odchylenie na minus. Początek spadku bezrobocia w okresie rocznym następuje już w marcu. Wynika to prawdopodobnie z rozpoczęcia sezonowych prac w budownictwie, które stymulują spadek stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia stopniowo spada a swoje minimum roczne ociąga w okresie wakacyjnym. Spowodowane jest to dołączeniem do innych prac sezonowego zatrudnienia w turystyce, co w miejscowościach nadmorskich ma duży wpływ na stopę bezrobocia. Po okresie wakacyjnym stopa bezrobocia zaczyna znów odchylać się w kierunku średniej wieloletniej dla całego roku. Moment przecięcia ze średnią następuje między listopadem a grudniem. Zimą nie ma prac sezonowych, a turystyka nadmorska zimną nie jest zbyt popularna. Różnica pomiędzy szczytem sezonowego bezrobocia (luty), a jego dnem (sierpień) wynosi 3,7%.

Wykres 12. Bezrobocie sezonowe w Świnoujściu

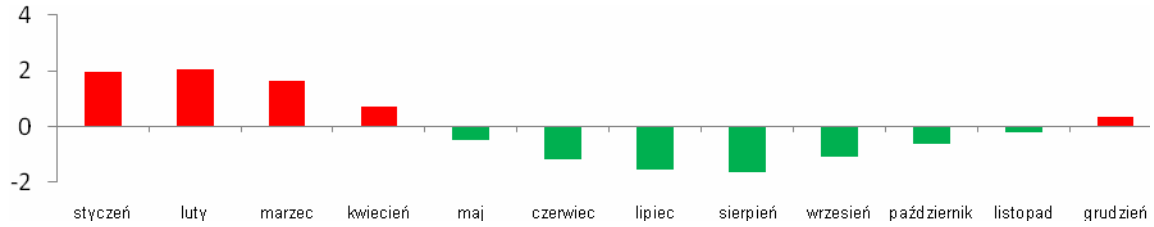

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Świnoujściu.

Bezrobocie w powiecie m. Świnoujście ma charakter strukturalny tylko w niewielkiej części. Miasto ma najmniejszy odsetek długotrwale bezrobotnych ze wszystkich powiatów podregionu. Zdecydowanie mniejszy niż średnia wojewódzka, czy krajowa. Sezonowość bezrobocia jest wyraźnie widoczna. Minimum w cyklu rocznym występuje w okresie wakacyjnym (lipiec-sierpień), natomiast maksimum w okresie zimowym (styczeń-luty).

Struktura bezrobotnych ze względu na przyczynę znalezienia się na bezrobociu

Przyczyny znalezienia się na bezrobociu mogą być bardzo różne, ale generalnie można je podzielić na 3 grupy. Te, w których decyzję o zakończeniu pracy podejmuje pracodawca (zwolnienia), te, w których decyzję taką podejmuje pracownik (odejścia, w tym odejścia z powodu stanu zdrowia) oraz sytuacje, w których wynika to z przyczyn obiektywnych (np. likwidacja zakładu).

W Świnoujściu większość pracowników utraciło pracę z powodu zwolnień albo przyczyn obiektywnych (58,2%), odejścia z pracy zdarzają się w 41,8% przypadków. Jeśli analizować zwolnienia i odejścia według wieku bezrobotnych, widać jasno prawidłowość, że im starsi są bezrobotni tym częściej z ostatniej pracy zrezygnowali sami (por. wykres 13). Mniej niż jeden na pięciu ankietowanych w wieku 18-24 lata odeszło z pracy. W kolejnym przedziale jest to już 35%. Liczba odejść z pracy przekracza liczbę przypadków utraty pracy w wyniku zwolnienia albo przyczyn obiektywnych dla pracowników w wieku 55-59 lat. W tym przedziale już dwóch na trzech bezrobotnych odeszło z ostatniej pracy samemu. W ostatnim przedziale wiekowym (60-64 lata) wszyscy ankietowani odeszli z pracy sami. Może to wynikać z dwóch podstawowych przyczyn. Po pierwsze starsi, czyli zazwyczaj bardziej doświadczeni pracownicy, mają zwykle wyższe wymagania co do swojej pracy (poziom wynagrodzenia, jakość warunków pracy) jak również z mniejszej odporności na warunki w jakich

trzeba pracować (praca ciężka fizycznie, stres). Oba te czynniki mogą mieć wpływ na to, że w takiej samej sytuacji starszy odejdzie z pracy częściej niż młodszy.

Wykres 13. Przyczyny utraty pracy według wieku bezrobotnych

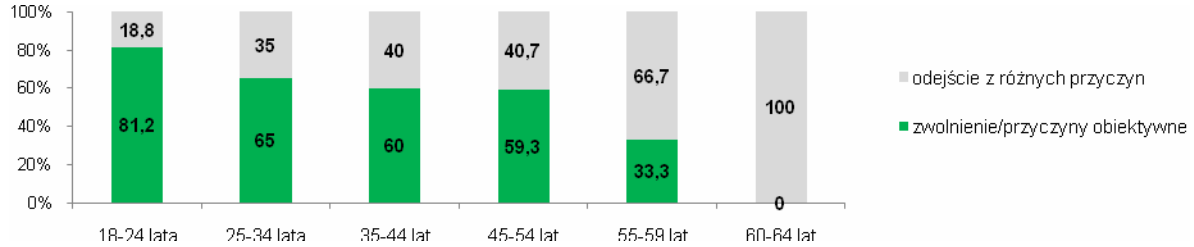

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Jeśli chodzi o wykształcenie to daje się zauważyć prawidłowość, że ludzie z wykształceniem podstawowym i zawodowym odchodzą z pracy częściej niż ci z wykształceniem średnim czy wyższym (tutaj należy jednak podkreślić, że w przebadanej grupie osoby z wykształceniem wyższym miały bardzo mały udział, także należy zachować dużą ostrożność w stosunku do analiz tej grupy bezrobotnych). W przypadku bezrobotnych z wykształceniem podstawowym/zawodowym, odejścia z pracy zdarzają się tak samo często jak utrata pracy z powodu innych przyczyn. W przypadku osób o wykształceniu średnim i wyższym sytuacja taka zdarza się zdecydowanie rzadziej. Odejścia są tam powodem odpowiednio 29,3% (dla osób z wykształceniem średnim) i 33,3% (dla osób z wykształceniem wyższym) rozstań z ostatnim miejscem pracy. Najprawdopodobniejszą przyczyną takiego stanu rzeczy jest niedostosowanie oczekiwań w stosunku do pracy, do faktycznych kwalifikacji i możliwości. Osoby z wykształceniem podstawowym/zawodowym prawdopodobnie częściej doznają rozczarowań płacowych, z powodu których rezygnują z pracy.

4. Aktywność bezrobotnych

Lokalny rynek pracy

Bezrobotni w Świnoujściu nie są bardzo aktywni w poszukiwaniu pracy. Zaledwie 50% z nich próbowało znaleźć pracę w ciągu ostatnich dwóch tygodni przed przeprowadzonym badaniem. Jednakże występuje tutaj dość duże zróżnicowanie jeśli chodzi o bezrobotnych zarejestrowanych w PUP a niepracujących. 68% bezrobotnych zarejestrowanych szukało pracy w tym okresie, podczas gdy tylko jeden na trzech niepracujących podejmował jakieś działania w tym zakresie. Jak widać pozytywną rolę w tym odgrywa Urząd Pracy, który aktywizuje bezrobotnych, ale także pomaga znaleźć pracę. Dysproporcje występują również w podziale na płeć. Kobiety były zdecydowanie bardziej aktywne w poszukiwaniu pracy w poprzedzającym badanie czasie (co czwarta kobieta i tylko co dziesiąty mężczyzna podjęli takie działania). Większą aktywność wykazywali przede wszystkim ludzie młodzi, szczególnie w przedziale 18-24 lat (prawie 46%), a nieco mniejszą w grupie wekowej 25-34 lat (31%). Zupełnie bierne okazały się osoby z grupy powyżej 60 lat.

Bezrobotni dosyć słabo oceniają lokalny rynek pracy. Tylko co drugi ankietowany uważa, że w Świnoujściu są pracodawcy, u których mógłby znaleźć zatrudnienie zgodnie ze swoimi kwalifikacjami. Zastanawiające jest to, że aż co trzeci bezrobotny nie ma wiedzy na temat tego czy w jego mieście znajdują się pracodawcy, którzy obecnie poszukują pracowników. O niskiej aktywności bezrobotnych w zakresie poszukiwania pracy świadczy również fakt, że ponad 80% respondentów pozostających bez pracy ponad rok nie wiedziało jakie jest zapotrzebowanie na pracowników w ich mieście.

Bezrobotnym dosyć ciężko jest też ocenić poszczególne elementy rynku pracy. Może to wynikać również z ich niskiego poziomu wykształcenia (bardzo duży udział osób z podstawowym i zawodowym wykształceniem). Około połowa ankietowanych bezrobotnych oceniła je jako „ani złe, ani dobre". Respondenci pozytywnie ocenili przede wszystkim poziom edukacji oferowanej przez szkoły w Świnoujściu (raczej dobrze i zdecydowanie dobrze oceniło 40% osób). Tylko co drugi bezrobotny dobrze ocenił również możliwość dojazdu do pracy, co z uwagi na to że Świnoujście jest powiatem miejskim, w którym zdecydowana większość ludzi mieszka na niewielkim jego obszarze, może dziwić. Pomimo dosyć słabego rozeznania, a także niskiej oceny lokalnego rynku pracy większość badanych uważa, że w przeciągu roku uda im się znaleźć pracę (uważa tak 70% mężczyzn, ale tylko 46% kobiet). Występuje równocześnie duża zależność od tego czy bezrobotny jest zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych ponad 60% uważa, że w okresie nadchodzącego roku znajdzie zatrudnienie, podczas gdy tylko 40% bezrobotnych niezarejestrowanych uważa podobnie.

Warunki pracy

Zdecydowana większość bezrobotnych (91%) jest zainteresowana pracą na pełny etat, a 2/3 chciałoby mieć stałe godziny pracy. Chociaż występuje tutaj duże zróżnicowanie jeśli chodzi o płeć bezrobotnych. Dwa razy więcej kobiet niż mężczyzn deklarowało, że chętniej przyjęłyby pracę w systemie zmianowym. Tendencja taka zauważalna jest również wśród osób do 34 roku życia. W przypadku kobiet (szczególnie młodych) zapewne świadczy to o chęci godzenia życia zawodowego i rodzinnego. Bezrobotni w Świnoujściu coraz częściej podejmują się prac dorywczych bądź sezonowych. Pracownicy Powiatowego Urzędu Pracy zwracają uwagę na coraz większe zainteresowanie bezrobotnych pracami krótkotrwałymi. Szczególnie w okresie letnim wzrasta zatrudnienie w powiecie. Związane jest to z tym, że Świnoujście jest miejscowością nadmorską przyciągającą turystów w miesiącach letnich. Spadek liczby bezrobotnych w lipcu w porównaniu do stycznia wyniósł ponad 3,5% (patrz wykres sezonowości bezrobocia w Świnoujściu w rozdziale „Przyczyny pozostawania bezrobotnymi").

Sposoby poszukiwania pracy

Bezrobotni szukając pracy najczęściej wykorzystują Internet – 26% wskazań. Bezrobotni powszechnie korzystają również z oferty Urzędu Pracy, jednakże jest on tak samo często wskazywany jak ogłoszenia w prasie oraz korzystanie ze znajomości (ok. 20% odpowiedzi). Co ciekawe, tylko 9% badanych wskazało, że sami próbują skontaktować się z pracodawcami, zarówno osobiście jak i wysyłając swoje aplikacje. Internet jako narzędzie w kontaktach z pracodawcami jest wykorzystywany głównie przez ludzi młodych. Jest to związane z ogólnokrajową strukturą użytkowników Internetu, w której dominują ludzie młodzi oraz lepiej wykształceni. Wśród bezrobotnych powyżej 45 roku daje się zauważyć wzrost znaczenia pomocy rodziny i znajomych. Znikomy udział stanowi korzystanie z pośrednictwa prywatnych agencji pracy. Widoczny jest również większy udział znaczenia Internetu oraz pomocy rodziny i znajomych wśród kobiet co można tłumaczyć ich większą aktywnością w zakresie poszukiwania pracy, jako że oba te narzędzia są najbardziej efektywne. Mężczyźni częściej wybierają bezpośredni kontakt z pracodawcą, a także wysyłają sami swoje aplikacje (por. wykres 14).

Wykres 14. Sposoby poszukiwania pracy

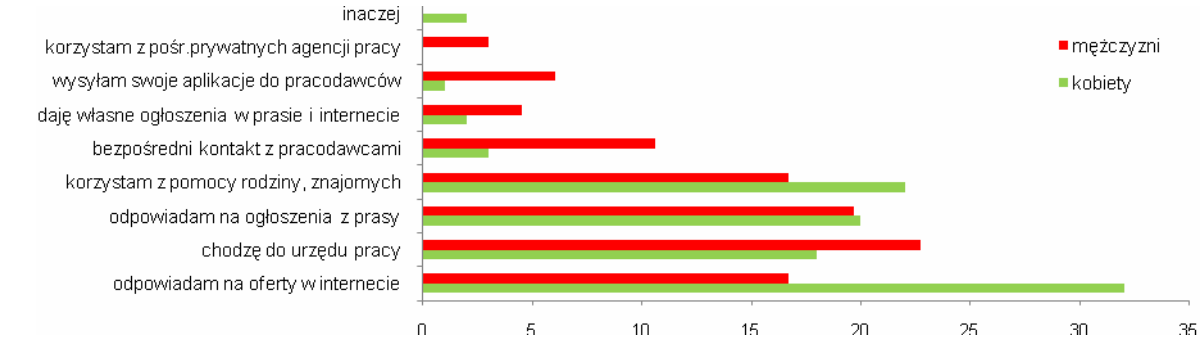

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Preferowane zawody

Najpopularniejszymi zawodami wśród bezrobotnych, które chcieliby wykonywać są: sprzedawca (20 wskazań) oraz pracownik biurowy (18 wskazań). Jednakże należy zwrócić tutaj uwagę na fakt, że wiele osób nie umiało określić zawodu, który chciałyby wykonywać. Zaskakujące jest również to, jak wielu bezrobotnych przyznało, że nie szuka pracy (12 wskazań). Częściej takich odpowiedzi udzielały osoby starsze, powyżej 55 lat. Również w przypadku zawodu, którego bezrobotni nie chcieliby wykonywać był problem z odpowiedzą, zaś gdy już pojawiały się wskazania to dotyczyły one głównie zawodu sprzedawcy (19 wskazań), sprzątaczki (18 wskazań) oraz pracowników fizycznych (11 wskazań). Co ciekawe, zawód sprzedawcy był praktycznie tak samo często wskazywany jako pożądany jak i niechciany, chociaż oczywiście wybierany przez różne osoby. Bezrobotni przede wszystkim wybierają zawody, które nie wymagają dużych kwalifikacji np. zawód kelnerki czy dozorcy. Nie są zaś zainteresowani zawodami, które wiążą się z dużą odpowiedzialnością, a także wymają dużego wysiłku fizycznego np. zawód budowlańca czy pracownika fizycznego.

Miejsce zatrudnienia

Panuje przekonanie, że firmy państwowe zapewniają najlepsze warunki pracy. Twierdzi tak około 70% badanych, podczas gdy tylko niespełna 15% uważa, że najlepsze warunki panują w firmach prywatnych (wykres 15). Wynika to prawdopodobnie z przekonania, że praca w przedsiębiorstwach państwowych jest bardziej pewna. Warto tutaj zwrócić uwagę na to, że zdecydowanie więcej kobiet (stosunek 10:1) uważa, że najlepsze warunki panują w instytucjach państwowych, co można tłumaczyć tym, że są one zainteresowane pracą biurową w urzędzie.

Niecałe 10% ankietowanych uważa, że najlepsze warunki pracy zapewnia własna działalność gospodarcza. Tak niska ocena może w pewnym stopniu tłumaczyć niewielkie zainteresowanie otwieraniem własnej działalności gospodarczej. W ostatnich 10 latach na własny rachunek pracowało jedynie 12% bezrobotnych. Powyżej 85% osób bezrobotnych nie rozważa podjęcia takiej działalności, w tym prawie 2 razy więcej kobiet niż mężczyzn odrzuca taką możliwość.

Wykres 15. Miejsc zatrudnienia zapewniające najlepsze warunki pracy według bezrobotnych

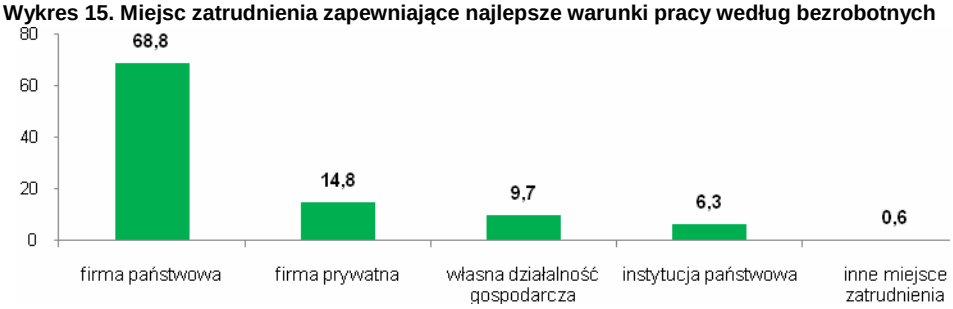

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Największą barierą w przypadku założenia własnej firmy dla bezrobotnych byłby brak środków finansowych (64,5% wskazań, przy czym respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź). Około 50% wskazań dotyczyło nieznajomości procedur i wymogów formalnych. Można zatem stwierdzić, że bezrobotnym przeszkadza, oprócz kwestii finansowych, brak wykształcenia (o czym szerzej w rozdziale „Kapitał ludzki bezrobotnych").

Formy aktywizacji zawodowej

Bezrobotni w Świnoujściu nie są skłonni do korzystania z różnego rodzaju form aktywizacji zawodowej, w większości nie wykazują zainteresowania szkoleniami prowadzonymi przez Powiatowy Urząd Pracy. Tylko niespełna 13% bezrobotnych aktualnie uczestniczy w szkoleniach, z czego 90% stanowią kobiety. Dużym powodzeniem jednak cieszą się staże, ponieważ dzięki nim bezrobotni mogą uzyskać doświadczenie zawodowe, zaś pracodawcy nie ponoszą żadnych kosztów. Jednakże po zakończonym stażu dalej znajdują się w rejestrze bezrobotnych, dlatego nie jest to rozwiązanie przyczyniające się do zmniejszenia poziomu bezrobocia. Najwięcej osób korzysta z porady zawodowej (prawie 90% wskazań, przy czym respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź).

Wynagrodzenie

Średnia pensja, jaką chcieliby zarabiać bezrobotni wynosi 1952 zł (kwota netto), z tym, że kobiety określają ją na zdecydowanie niższym poziomie niż mężczyźni (1614 zł dla kobiet, przy 2423 zł dla mężczyzn). Porównując to ze średnią krajową (3158 zł wg stanu na 2008 r.) wyraźnie widać, że bezrobotni nie mają bardzo wygórowanych oczekiwań pod względem wysokości płac. Wysokie wymagania w zakresie wynagrodzenia mają głównie ludzie młodzi z wyższym wykształceniem i dużymi kwalifikacjami. Średnia pensja, jaką uważają za odpowiednią w stosunku do swoich umiejętności wynosi w przypadku studiów magisterskich 2266 zł, zaś co jest zaskakujące, w przypadku licencjatu aż 3340 zł. Wyraźnie widać też tendencję do otrzymywania wyższej pensji wśród osób pozostających bez pracy przez okres krótszy niż 12 miesięcy, podczas gdy osoby nie pracujące dłużej niż rok są bardziej skłonne do kompromisów jeżeli chodzi o zarobki. Takie zależności potwierdzają także pracownicy Powiatowego Urzędu Pracy. W przypadku osób, które utrzymują się ze świadczeń ich oczekiwania w stosunku do otrzymywanej pensji najczęściej są znacznie większe niż to świadczenie.

Najniższa płaca, za którą bezrobotni zgodziliby się podjąć zatrudnienie wynosi w przypadku kobiet średnio 1177 zł, zaś u mężczyzn 1833 zł (por. wykres 16). Pod względem wykształcenia najwyższa płaca progowa występuje w grupie osób z wyższym licencjackim wykształceniem i wynosi 2100 zł (dla porównania z wyższym magisterskim średnio tylko 1547 zł). Tak małe progowe zarobki w grupie osób z pełnym wyższym wykształceniem są bardzo zaskakujące, tym bardziej, że zdecydowanie wyższe stawki progowe stawiają osoby z wykształceniem technicznym, pomaturalnym i policealnym, a także zawodowym – średnio od 1600 do ponad 1900 zł (por. wykres 17). Rozkład płac progowych zależy również od czasu pozostawania bez pracy. W przypadku osób bezrobotnych w okresie krótszym niż

12 miesięcy średnie najniższe do przyjęcia wynagrodzenie wynosi ok. 1600 zł co jest kwotą o ok. 300 zł wyższą niż w przypadku osób pozostających bez pracy dłużej niż rok.

Wykres 16. Minimalna i zgodna z wymaganiami płaca wg bezrobotnych ze względu na płeć i okres bycia bezrobotnym

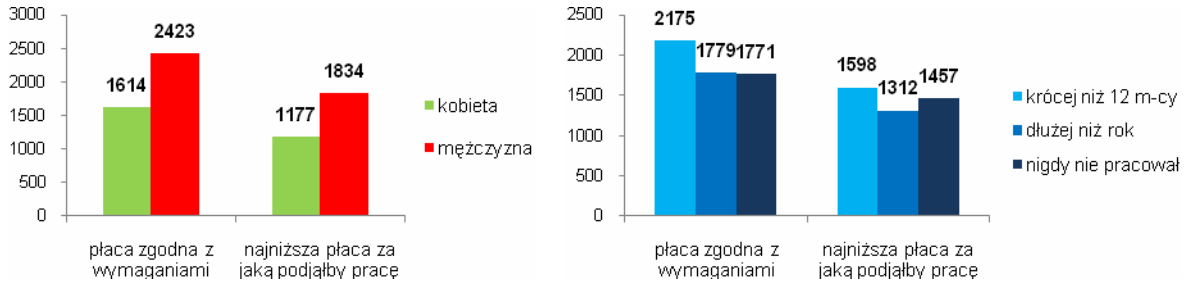

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Wykres 17. Minimalna i zgodna z wymaganiami płaca wg bezrobotnych ze względu na wykształcenie

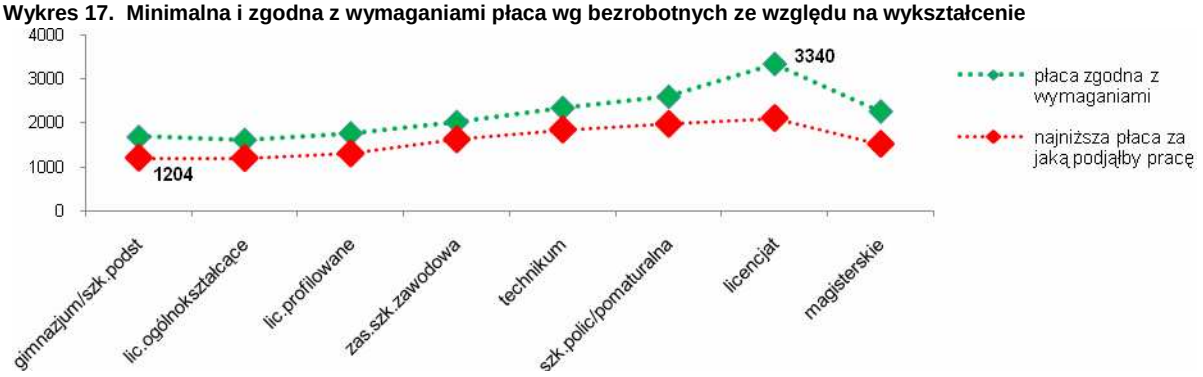

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

5. Szanse i bariery wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Przyczyna przerwania poprzedniej pracy

Jako główną przyczynę przerwania pracy w ostatnim miejscu respondenci najczęściej wymieniali bankructwo pracodawcy, bądź likwidację stanowiska i zwolnienia z tym związane – taką odpowiedź udzieliło prawie 22% badanych (por. wykres 18). Kolejnym zaś powodem był czasowy charakter pracy (np. praca dorywcza) i taką odpowiedź udzieliło 19% ankietowanych, czyli tyle samo ile wskazało na niemożność kontynuowania pracy z powodu choroby, bądź niepełnosprawności. Dosyć często (13% wskazań) wymieniane było również zwolnienie z innych powodów niż ekonomicznych, co może sugerować, że były to zwolnienia związane z niespełnianiem oczekiwań pracodawcy. Względy rodzinne, osobiste stanowiły również niewielki procent, jednakże przeważały zdecydowanie w przypadku kobiet (stosunek 7:1). Stosunkowo niewiele osób zwolniło się z pracy z powodu niskich zarobków, bądź też złych warunków pracy (po 4,5% odpowiedzi). Jeszcze mniej respondentów za główny powód uznało uciążliwy charakter pracy, m.in. nerwowość. Takiej odpowiedzi udzieliło zaledwie 3% badanych, co świadczy o tym, że bezrobotni bardzo rzadko sami rezygnowali z pracy. Zazwyczaj, gdy już posiadali pracę starali się ją utrzymać. Zdecydowanie częściej to pracodawca zwalniał pracownika, zarówno z powodów ekonomicznych jak i innych. Co ciekawe, ponad połowa bezrobotnych oceniła swoje ostatnie miejsce pracy wysoko. Przeciętnie oceniło 40% badanych, zaś nisko, bardzo niewielki procent z nich. Można przypuszczać, że tak wysoka ocena wynika prawdopodobnie z tego, że bezrobotni byli zadowoleni, że posiadali w ogóle jakąkolwiek pracę.

Wykres 18. Przyczyna przerwania ostatniej pracy

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Bezrobotni często twierdzili, że największym problemem w ich poprzednich miejscach pracy było zatrudnienie bez ubezpieczenia społecznego, czyli tzw. praca na czarno (39% wskazań, przy czym respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź). Kolejnym problemem, z jakim spotykali się bezrobotni był wydłużony czas pracy, czyli po prostu zostawanie po godzinach (36% wskazań). Około 34% wskazań dotyczyło braku pewności, ile ta praca potrwa. Wniosek z tego jest taki, że najczęściej była to zapewne praca na czas nieokreślony, bądź też dorywcza, krótkoterminowa.

Mobilność

Bezrobotni w Świnoujściu nie wykazują zainteresowania możliwością wyjazdu ze swojego miejsca zamieszkania w celach zarobkowych. Zdecydowana większość bezrobotnych (88%) w ciągu ostatnich 10 lat nie pracowała za granicą, zaś ponad 2/3 ankietowanych bezrobotnych powiedziało, że żaden członek z jego rodziny nie pracował za granicą. Postawy związane z mobilnością zawodową są jednak zróżnicowane. Często są uzależnione od odległości na jaką miałoby się wyjechać. Możliwość podjęcia pracy poza swoim miejscem zamieszkania, jednakże w granicach województwa zachodniopomorskiego, deklaruje 60% mężczyzn, ale tylko niespełna 23% kobiet (por. wykres 19).

Wykres 19. Gotowość do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania (poza powiatem)

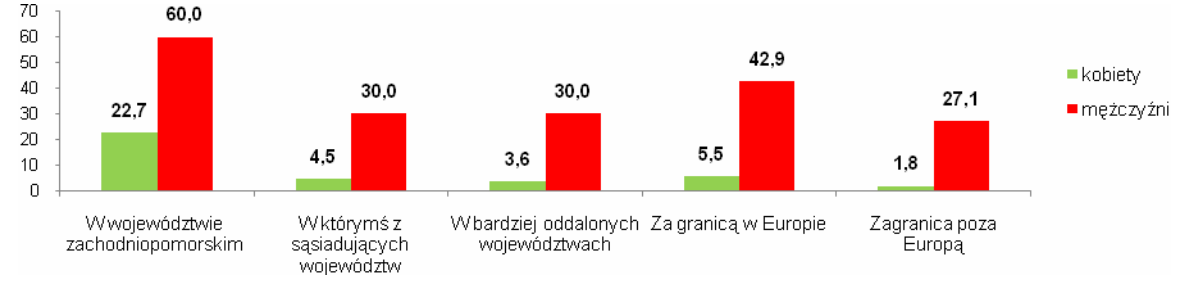

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Bardziej skłonni są wyjechać ludzie młodzi, do 34 roku, a także z wykształceniem co najmniej średnim. Taką samą tendencję daje się zauważyć wśród osób, które pozostawały bez pracy przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy. Wyraźnie więcej bezrobotnych, którzy są zarejestrowani w PUP jest bardziej chętna wyjechać poza granicę swojego powiatu by podjąć pracę (45,5% osób bezrobotnych, gdy tylko 23,5% niepracujących). Skłonność ta maleje wraz ze wzrostem odległości od Świnoujścia. Zauważalnie mniej bezrobotnych zaakceptowałoby możliwość wyjazdu w celach zarobkowych do województwa sąsiadującego z zachodniopomorskim, bądź też oddalonego od niego (spadek od prawie 40% do zaledwie 14%). Bezrobotni chętniej nawet wyjechaliby za granicę (na terytorium Europy) niż do innego województwa w Polsce. Co piąty ankietowany bezrobotny deklarował, że zaakceptowałby taką możliwość. Poza obszar Europy zdecydowałoby się wyjechać niespełna 12%

bezrobotnych. Większość bezrobotnych w Świnoujściu nie wykazuje dużej mobilności zawodowej. Zdecydowana większość niezależnie od płci, wieku i wykształcenia chce pracować w pobliżu swojego miejsca zamieszkania, aczkolwiek mężczyźni są bardziej mobilni niż kobiety, co prawdopodobnie można tłumaczyć względami rodzinnymi. Kobiety ze względu na rodzinę często nie decydują się na wyjazd, nawet w celach zarobkowych.

Bariery podjęcia pracy

Jedną z podstawowych barier podjęcia pracy jest brak odpowiednich kwalifikacji. Co drugi badany uważa, że w swoim miejscu zamieszkania nie ma pracodawcy, u którego mógłby pracować zgodnie ze swoimi kwalifikacjami. Zdecydowanie częściej pojawiają się takie odpowiedzi wśród osób starszych, po 45 roku, a także wśród osób, co zrozumiałe, z wykształceniem podstawowym i średnim ogólnokształcącym, które nie posiadają żadnych kwalifikacji zawodowych. Taka tendencja pojawia się również wśród osób z pełnym wyższym wykształceniem (około 20% wskazań). Świadczyć to może o braku w Świnoujściu miejsc pracy dla specjalistów z wyższym wykształceniem. Wyraźne dysproporcje daje się też dostrzec przy podziale na płeć bezrobotnych. Około 55% kobiet uważa, że w Świnoujściu nie ma takiego pracodawcy, u którego mogłyby znaleźć pracę odpowiadającą ich umiejętnościom, podczas gdy tylko 40% mężczyzn twierdzi podobnie. Jednakże w większości przypadków zapewne największą barierą jest brak chęci i motywacji bezrobotnych. Świadczyć może o tym fakt, że zaledwie połowa badanych bezrobotnych zarejestrowanych w PUP, zarejestrowała się w urzędzie po to by znaleźć pracę. Z kolei aż 21,8% osób przyznało, że zrobiło to tylko po to, aby mieć prawo do zasiłku. Zauważalny jest spadek motywacji wśród osób, które już od dłuższego czasu nie pracowały, o czym więcej jest w części „Aktywność bezrobotnych".

Większość bezrobotnych w Świnoujściu tłumaczy wysoki poziom bezrobocia ogólną złą sytuacją gospodarczą w kraju. Ponad połowa badanych wskazała również na małą różnorodność firm w mieście, co z kolei również może świadczyć o niedopasowaniu kwalifikacji bezrobotnych do lokalnego rynku pracy. Za istotny powód ankietowani uznali też niechęć pracodawców do zatrudnienia legalnie (ponad 70% bezrobotnych odpowiedziała, że ma to duży, bądź bardzo duży wpływ na bezrobocie), co sugeruje, że zdecydowana większość bezrobotnych nie chciałaby pracować na czarno. Około 40% osób wskazało na zbyt małą liczbę pracodawców w mieście. Aczkolwiek te dane mogą trochę dziwić w kontekście tego, że, tak jak było wspomniane wcześniej, bezrobotni dosyć słabo znają sytuację rynku pracy w Świnoujściu. Niskie zarobki oraz złe warunki pracy były rzadziej wymianie jako kluczowe czynniki wpływające na poziom bezrobocia.

6. Przyczyny bierności zawodowej

Na podstawie wcześniejszych analiz można stwierdzić, że w Świnoujściu znajduje się dosyć duży odsetek biernych zawodowo. Świadczy o tym duży udział osób zarejestrowanych w PUP tylko dlatego, żeby mieć prawo i możliwość otrzymania zasiłku dla bezrobotnych. Wiele osób otwarcie przyznaje, że nie poszukuje pracy oraz w ogóle nie interesuje się sytuacją rynku pracy w swoim mieście (takich wskazań było 53,9%, przy czym respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi). Większość badanych przyznała również, że w Świnoujściu nie ma żadnego takiego pracodawcy, u którego chcieliby znaleźć zatrudnienie (65,5% wskazań). Potwierdza to jedynie wcześniejszą tezę, że bezrobotni nie są aktywni w poszukiwaniach pracy i po prostu nie chcą jej znaleźć. Takimi pasywnymi osobami najczęściej są ludzie starsi, powyżej 55 roku, którzy z reguły wolą korzystać z różnego rodzaju świadczeń pomocy społecznej i zasiłków, niż pracować. Do tej grupy należą także bezrobotni, którzy nie pracowali od co najmniej dwóch lat i nie są już przystosowani do potrzeb szybko zmieniającego się rynku pracy.

Analiza powiatu kamieńskiego[35]

WSTĘP

Istnieje kilka definicji i sposobów mierzenia zjawiska bezrobocia, jednakże szczegółowe omówienie problematyki badania rynku pracy przekroczyłoby ramy niniejszego opracowania. Bezrobocie rejestrowane, mimo niemożności określenia jego realnego wymiaru, jest najbardziej systematycznie badanym zjawiskiem. Urzędy pracy ewidencjonują bezrobotnych w przedziałach czasowych miesięcznych, kwartalnych i półrocznych i rocznych. Trzeba mieć jednak na uwadze fakt, że od 1989 roku, kiedy zjawisko bezrobocia staje się w Polsce problemem społecznym, zmianie ulegają nie tylko definicje bezrobotnych, czas rejestracji tych samych grup bezrobotnych, ale i metody gromadzenia danych.

Istnieje wiele raportów, strategii, opracowań o charakterze statystycznym, sprawozdawczym, badawczym itd. Spośród nich większość prezentuje opis zjawisk zagregowanych dla kraju NUTS 1, województw NUTS 2 lub podregionów NUTS 3. Znikoma część informacji publikowana jest systematyczne dla powiatów i miast na prawach powiatu NUTS 4 oraz gmin NUTS 5, co pozwalałoby na obserwacje i analizę interesujących nas zmiennych w skali lokalnej. Przy nieustannej zmianie polityki rynku pracy, braku do niej systemowego podejścia – długofalowych strategii, ciągłości działań w czasie i przestrzeni, zmianach regulacji prawnych, zmianach definicji i sposobów ewidencjonowania, niemożliwe jest porównywanie badanych cech. Dotyczy to interesujących nas w tym opracowaniu danych i informacji odnośnie ludności, jej cech demograficzno-społecznych oraz rynku pracy – aktywności i bierności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia w powiatach i gminach województwa zachodniopomorskiego.

Źródłami danych i informacji z lat 1999-wrzesień 2009 o powiecie kamieńskim były bazy BDR Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Szczecinie, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie oraz wybranych opracowań dotyczących sytuacji społecznej województwa, tych tylko w których zamieszczano charakterystyki powiatów i gmin. Wiele z tych danych pominięto ze względu na ich wybiórczy charakter, a przede wszystkim na niemożność porównania ich w czasie ze względu na zmiany definicyjne. **Na stronie Biuletyn Informacji Publicznej Powiatowego Urzędu Pracy w Kamieniu Pomorskim w dziale *Bezrobocie*[36] najbardziej aktualne dane o bezrobociu w powiecie pochodzą z czerwca 2009 roku [data publikacji: 2006.05.15 09:40; data ostatniej modyfikacji: 2006.05.15 09:40].**

POWIAT KAMIEŃSKI

Powiat kamieński jest położony nad Zatoką Pomorską i Zalewem Szczecińskim oraz rzeką Dziwną w bezpośrednim sąsiedztwie morsko-lądowego Wolińskiego Parku Narodowego i Puszczy Kamieńskiej. Powiat Kamieński składa się z sześciu gmin. Kamień Pomorski jest siedzibą powiatu i gminy.

Wśród atrakcji turystycznych są: klify, akweny wodne Zalewu Szczecińskiego, tereny żeglarskie nad Zalewem Kamieńskim, Woliński Park Narodowy z najwyższym w Polsce klifem, rezerwatem żubrów i ostoją orła bielika, a także molo, promenada gwiazd i muzeum figur woskowych w Międzyzdrojach. W Kołczewie znajduje się jedno z największych w Polsce pól golfowych, a w Lubinie bunkier V3 - jedyna w Polsce ekspozycja tajnej broni niemieckiej pochodzącej z czasów II wojny światowej. Obecność

[35] Autor: dr Barbara Batko
[36] Statystyka lokalna. Bezrobocie [online]. BIP PUP w Kamieniu Pomorskim. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://bip.pupkamienpomorski.pl/index.php?strona=81>.

tych walorów pozwala na rozwój różnorodnych form wypoczynku, w tym agroturystyki i turystyki kwalifikowanej[37].

LUDNOŚĆ POWIATU

Największa pod względem liczby mieszkańców i druga co do wielkości jest gmina miejsko-wiejska Kamień Pomorski, w której zamieszkuje 30,2% ogółu mieszkańców powiatu. Druga co do liczby mieszkańców i pierwsza co do wielkości to gmina miejsko-wiejska Wolin z 25,9% mieszkańców powiatu. Pozostałe to miejsko-wiejskie gminy: Dziwnów, Golczewo, Międzyzdroje i gmina wiejska Świerzno. Podstawowe informacje podano w tabeli 1.

Tabela 1. Powierzchnia i ludność w gminach i w powiecie kamieńskim w 2008 roku. Stan końcu roku

Wyszczególnienie	Powierzchnia		Ludność					
			ogółem		miasta		wieś	
Rodzaj gminy / nazwa gminy	km^2	udział [%]		udział [%]	razem	udział [%]	razem	udział [%]
miejsko-wiejska Dziwnów	175,4	3,8	4 133	8,6	2 918	70,6	1 215	29,4
miejsko-wiejska Golczewo	208,5	17,4	6 073	12,7	2 726	44,9	3 347	55,1
miejsko-wiejska Kamień Pomorski	117,2	20,8	14 422	30,2	9 188	63,7	5 234	36,3
miejsko-wiejska Międzyzdroje	140,2	11,7	6 576	13,8	5 511	83,8	1 065	16,2
wiejska Świerzno	327,5	13,9	4 220	8,8	-	-	4 220	100,0
miejsko-wiejska Wolin	1 006,7	32,4	12 396	25,9	4 931	39,8	7 465	60,2
Powiat kamieński	37,9	100	47 820	100	25 274	52,9	22 546	47,1

Źródło: *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 XII 2008 r., GUS, Warszawa 2009;* Powiat kamieński [online]. BIP Starostwo Powiatowe w Kamieniu Pomorskim [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://bip.powiatkamienski.pl/strony/2337.dhtml>.

Według danych GUS[38] z lat 1999-2008 liczba ludności powiatu zmalała o 0,4%. Wśród ludności powiatu przeważają kobiety i w badanym okresie stanowiły średnio ok. 51,0% populacji. W 2008 roku było to 51,1%, co jest typowe dla województwa (51,5%) i kraju. Większość populacji to mieszkańcy miast - w latach 1999-2008 ich odsetek rośnie z 47,0% do 52,7% (w 2008 roku ok. 69% ludności województwa zachodniopomorskim to mieszkańcy miast).
W latach 2002-2008[39] liczba zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych wzrasta z 2,1 do 6,0. Przewaga kobiet względem mężczyzn wzrasta ze 104 do 105 kobiet na 100 mężczyzn (w 2008 roku w województwie zachodniopomorskim - 106 kobiet).
W 2008 roku w powiecie kamieńskim odnotowano następujące zmiany demograficzne: wzrost liczby zawartych małżeństw (i rozwodów), urodzeń żywych, niewielki dodatni przyrost naturalny rozumiany jako różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów (przyrost naturalny na 1000 osób = 0,6). Najczęstsze przyczyny zgonów to choroby cywilizacyjne: choroby układu krążenia oraz nowotwory.
Strukturę ludności powiatu według płci i ekonomicznych grup wieku oraz ich udział w ludności ogółem przedstawiono na rysunku 1 i w tabeli 2. Do prezentacji przyjęto 0-17 lat dla wieku przedprodukcyjnego[40] oraz 17-59 lat (kobiety), 17-64 lata (mężczyźni) dla ludności w wieku produkcyjnym.

[37] *Plan rozwoju lokalnego powiatu kamieńskiego na lata 2007-2013,* Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego Pomerania. Instytut Rozwoju Regionalnego, Kamień Pomorski, Październik 2006.
[38] Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.
[39] Brak wcześniejszych danych.
[40] Przyjmuje się dwa progi wiekowe dla ludności w wieku przedprodukcyjnym 0-14 i 017 lat.

Rysunek 1. Ludność wg płci w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

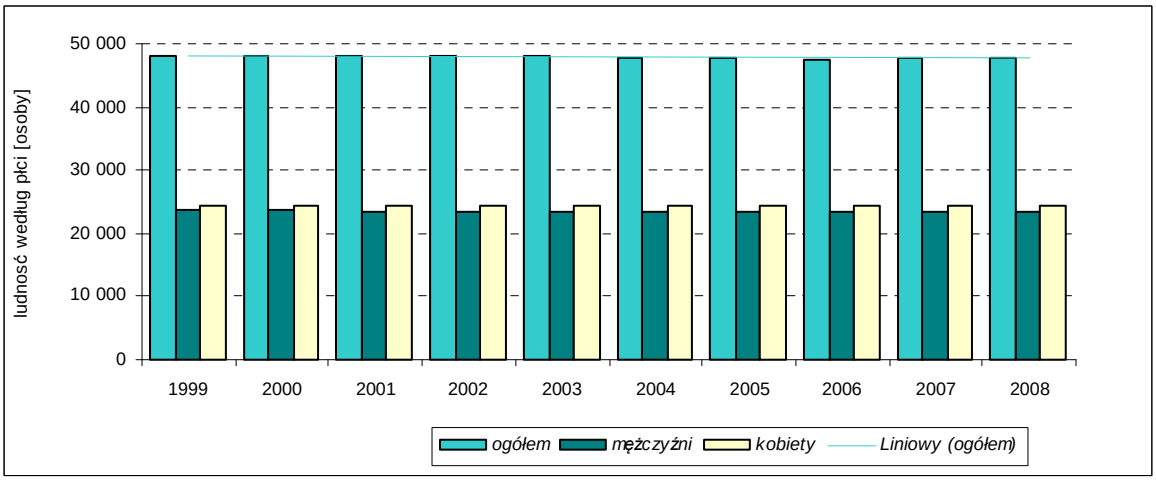

Tabela 2. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Ludność [%]	Lata									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
w wieku przedprodukcyjnym	26,4	25,6	24,5	23,5	22,7	21,8	20,9	20,3	19,6	19,1
w wieku produkcyjnym	61,1	61,8	62,7	63,5	64,4	65,2	65,9	66,4	66,6	66,7
w wieku poprodukcyjnym	12,6	12,6	12,8	12,9	13,0	13,0	13,2	13,4	13,8	14,2

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Z prezentowanych danych wynika, iż ludność powiatu to ludzie młodzi, czynni zawodowo, jednakże w tym okresie obserwujemy duży spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym. Należy się spodziewać utrzymania tej tendencji, ponieważ kolejne roczniki ludności w wieku produkcyjnym będą się dezaktywizować zawodowo z powodu przechodzenia w wiek emerytalny. Maleje również udział dzieci w wieku 0-14 lat w populacji ogółem. Starzenie się społeczeństwa w powiecie jest zjawiskiem typowym dla Polski. Trzeba jednak przyznać, że ludność powiatu na tle województwa i kraju jest młodsza. W 2008 roku udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem równy 14,2% był niższy niż w województwie zachodniopomorskim – 15,0% i w Polsce – 16,2%. Wskaźniki obciążenia demograficznego wynoszą kolejno:

- 50,0 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym,
- 21,3 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym oraz
- 74,1 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (w województwie zachodniopomorskim – 51,7, w Polsce – 55,1) – patrz także tabela 3.

W tabeli 3 przedstawiono wybrane cechy demograficzne ludności powiatu kamieńskiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski. Powiat kamieński znajduje się w niezbyt korzystnej sytuacji demograficznej – ma relatywnie niski przyrost naturalny, małe dodatnie saldo migracji i wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego.

Tabela 3. Wybrane cechy demograficzne ludności powiatu kamieńskiego na tle podregionu szczecińskiego, województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku. Stan w końcu roku

Wyszczególnienie	Ludność ogółem [osoby]	Przyrost naturalny na 1000 osób	Saldo migracji ogółem na 1000 osób*	Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	Wskaźnik obciążenia demograficznego**	Udział 0-14 lat w ludności ogółem	Udział ludności w wieku 60/65+ w ludności ogółem	Udział ludności zamieszkałej w miastach
Podregion szczeciński	319 267	2,6	4,8	104	49,4	16,1	13,0	56,9
Powiat kamieński	79 588	2,7	2,8	104	52,0	17,1	13,0	53,2
Powiat gryfiński	83 093	2,9	-1,5	102	51,3	16,7	13,0	45,4

Powiat kamieński	47 820	0,6	0,2	105	50,0	15,1	14,2	52,9
Powiat policki	67 937	5,7	20,9	103	44,1	17,0	9,6	52,1
Powiat m. Świnoujście	40 829	-1,1	1,9	107	49,3	12,6	16,9	100,0
Zachodniopomorskie	1 692 957	1,1	-1,0	106	51,7	15,2	15,0	68,8
Polska	38 135 876	0,9	-0,4	107	55,1	15,3	16,2	61,1

* Dane z 2007 roku.
** Jeden z trzech wskaźników ilustrujący liczbę osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Gospodarka i rynek pracy powiatu

Na terenie powiatu funkcjonuje 6 907 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON, w tym 218 w sektorze publicznym. Nowozarejestrowane podmioty to 615 ogółem (w tym – 8 w sektorze publicznym i 607 w prywatnym). W latach 1999-2008 można zaobserwować przyrost liczby podmiotów ogółem o 28,4% (w tym sektorze publicznych o 87,9%, a 27,1% w prywatnym) – najwięcej z nich zarejestrowano w sekcjach PKD – F, G i H[41]. W powiecie przeważają podmioty sektora prywatnego, toteż ich strukturę w powiecie w 2008 roku przedstawiono na rysunku 2.

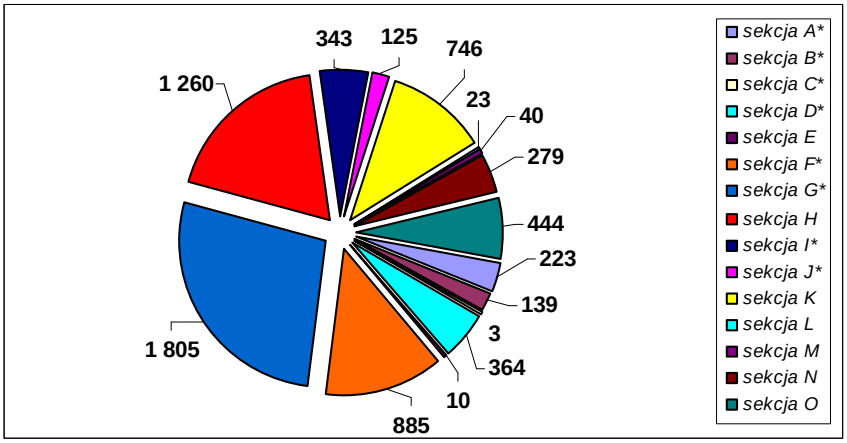

Rysunek 2. Struktura podmiotów sektora prywatnego wg PKD w powiecie kamieńskim w 2008 roku
*W sekcjach oznaczonych gwiazdką zarejestrowano wyłącznie podmioty prywatne lub pojedyncze jednostki sektora publicznego.
Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Z dostępnych w WUP Szczecinie, GUS oraz US w Szczecinie danych i informacji, rynek pracy powiatu można scharakteryzować wycinkowo akcentując podstawowe problemy. Należy zwrócić uwagę na brak ciągłości w rejestracji danych publikowanych na stronach instytucji sektora publicznego, co uniemożliwia obserwację i porównanie zjawisk w czasie. **Dane z PUP w Kamieniu Pomorskim są nieużyteczne!**

W powiecie kamieńskim w populacji ludności w wieku produkcyjnym (17 lat i więcej), która w końcu 2008 roku liczyła 31 887 osoby, przeważały kobiety. Prawidłowość ta obserwowana była w latach 1999-2007 – udział kobiet w tej grupie oscylował wokół 54,5%. W tabeli 4 podano podstawowe dane odnośnie wybranych cech ekonomicznych ludności powiatu w latach 1999-2008.

Tabela 4. Ludność w wieku produkcyjnym, pracujący i bezrobotni w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Ludność [osoby]	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ludność w wieku produkcyjnym	29 301	29 693	30 049	30 473	30 901	31 238	31 431	31 595	31 739	31 887
Pracujący	7 595	6 037	5 887	5 606	5 177	5 224	5 607	5 552	5 343	-
mężczyźni	4 054	3 227	3 266	3 095	2 884	2 862	3 040	2 993	2 889	-

[41] Stan w dniu 31.12.2008. Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 15.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

kobiety	3 541	2 810	2 621	2 511	2 293	2 362	2 567	2 559	2 454	-
udział kobiet [%]	53,4	53,5	55,5	55,2	55,7	54,8	54,2	53,9	54,1	-
Bezrobotni	4 181	5 080	5 707	6 109	6 225	6 139	5 926	5 120	3 904	3 716

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Według dostępnych danych, w powiecie kamieńskim w 2002 roku aktywni zawodowo liczyli 21,1 tys. osób, bierni zawodowo – 16,8 tys. osób, zaś 1,0 tys. osób miało nieustalony status. Współczynnik aktywności zawodowej równy był 55,7% (w podregionie szczecińskim – 55,3 %, w województwie zachodniopomorskim – 55,4%)[42]. Dane te jednak nie mają dziś żadnego waloru poznawczego, poza historycznym.

Dużym utrudnieniem w śledzeniu cech społeczno-gospodarczych w czasie są zmiany definicji i sposobu mierzenia zjawisk. Dla przykładu nie można porównywać danych o pracujących wg sektorów ekonomicznych, ponieważ od 2003 roku zmienia się ich definicja. Pracujących wg sektorów ekonomicznych i płci według ostatniego pomiaru w 2007 roku przedstawiono na rysunku 3.

Rysunek 3. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w powiecie kamieńskim w 2007 roku. Stan w końcu roku

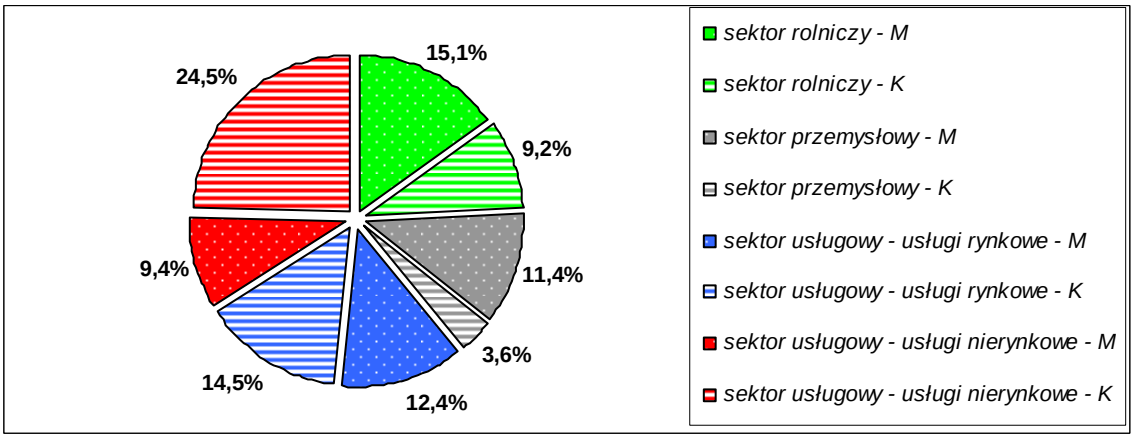

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 10.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

W 2007 roku w powiecie kamieńskim największy odsetek stanowili pracujący w sektorze usług nierynkowych – łącznie 33,9% (z ponad dwu i półkrotną przewagą kobiet – 24,5%). Kolejne co do wielkości grupy to osoby pracujące w sektorze usług rynkowych – łącznie 26,9% (z nieznaczną przewagą kobiet – 14,5%) i w sektorze rolniczym – łącznie 24,3% (z przewagą mężczyzn – 15,1%). Zdecydowanie niewielki odsetek pracował w sektorze przemysłowym – łącznie 15,0% (z przewagą zatrudnionych mężczyzn – 11,4%). Razem w sektorze usług zarejestrowano 60,8% pracujących.
Z dostępnych danych wynika, iż przeciętne wynagrodzenia brutto w badanym powiecie w latach 2002-2007 lokowały się znacznie poniżej średniej wojewódzkiej i średniej krajowej, i dał się zauważyć minimalny wzrost w skali nominalnej oraz wyraźny spadek w skali realnej. Średnie wynagrodzenia oraz ich dynamikę w skali nominalnej i realnej zaprezentowano w tabeli 5.

[42] *Raport z wyników spisów powszechnych województwo zachodniopomorskie, Część I. Ludność,* Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2003.

Tabela 5. Przeciętne wynagrodzenia brutto, dynamika nominalna i realna wzrostu wynagrodzeń w powiecie kamieńskim w latach 2002-2007

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Przeciętne wynagrodzenia brutto [PLN]						
Podregion szczeciński	2 176,3	2 282,8	2 346,3	2 390,3	2 494,0	2 682,5
Powiat kamieński	1 849,0	1 914,7	1 940,0	1 983,0	2 068,5	2 209,5
ZACHODNIOPOMORSKIE	2 068,4	2 134,7	2 221,6	2 308,0	2 407,0	2 615,8
POLSKA	2 239,6	2 314,7	2 409,7	2 506,9	2 636,8	2 866,0
Przeciętne wynagrodzenia brutto względem Polski i województwa zachodniopomorskiego						
POLSKA=100%	86,9	84,8	84,3	84,1	84,2	85,5
ZACHODNIOPOMORSKIE=100%	94,1	92,0	91,4	91,3	92,2	93,7
Dynamika wzrostu wynagrodzeń w powiecie, Polsce i województwie zachodniopomorskim						
*Dynamika nominalna**						
Powiat kamieński		0,04	0,01	0,02	0,04	0,07
ZACHODNIOPOMORSKIE		3,2	4,1	3,9	4,3	8,7
POLSKA		3,4	4,1	4,0	5,2	8,7
Wskaźniki cen	*1,90*	*0,80*	*3,50*	*2,10*	*1,00*	*2,50*
*Dynamika realna***						
Powiat kamieński		-0,8	-3,5	-2,1	-1,0	-2,4
ZACHODNIOPOMORSKIE		2,4	0,6	1,8	3,3	6,2
POLSKA		2,6	0,6	1,9	4,2	6,2

*Płaca nominalna to wyrażona w pieniądzu cena, którą otrzymuje pracownik za świadczoną przez niego pracę. Dynamika nominalna - stosunek wynagrodzenia w danym roku do poprzedniego.
**Płaca realna to rzeczywista siła nabywcza otrzymywanej płacy, czyli ilość towarów i usług, które można za nią kupić. Zmiany poziomu płac realnych oblicza się poprzez odliczenie od zmian płac nominalnych tempa wzrostu cen (inflacji). Dynamika realna to dynamika nominalna pomniejszona o wskaźnik cen.
Źródło: *Przeciętne wynagrodzenia brutto.* Bank Danych Regionalnych GUS [online]. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <www.stat.gov.pl>.

Bezrobotni w powiecie kamieńskim

BEZROBOCIE 1999-2008

Poniżej zaprezentowano zjawisko bezrobocia rejestrowanego w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008 starając się przedstawić zmiany w czasie. Podano charakterystyki populacji bezrobotnych w podziale na subpopulacje, z uwzględnieniem tzw. trudnych rynków pracy, czyli osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Do pełniejszego zilustrowania zjawiska wykorzystano dostępne dla powiatu i gmin w badanym okresie wybrane wskaźniki bezrobocia.
W tabeli 6 przedstawiono zmiany bezrobocia rejestrowanego w powiecie od początku 1999 roku do 2008 roku. Dla porównania podano także wskaźnik bezrobocia.

Tabela 6. Liczba ludności ogółem, w wieku produkcyjnym, wybrane grupy bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Lata	Ludność ogółem	w tym: w wieku produkcyjnym	Bezrobotni						Wskaźnik bezrobocia [%]
			Ogółem		w tym: z prawem do zasiłku		w tym: zamieszkali na wsi		
			razem	kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety	
1999	47 989	29 301	4 181	2 565	905	459	2 399	1 488	14,3
2000	48 077	29 693	5 080	2 986	1 091	565	2 953	1 756	17,1
2001	47 957	30 049	5 707	3 157	1 216	555	3 265	1 844	19,0
2002	47 955	30 473	6 109	3 324	1 109	523	3 488	1 921	20,0
2003	47 998	30 901	6 225	3 387	1 032	495	3 522	1 947	20,1
2004	47 929	31 238	6 139	3 476	1 008	503	3 133	1 810	19,7
2005	47 684	31 431	5 926	3 434	990	488	3 084	1 810	18,9
2006	47 599	31 595	5 120	3 144	838	432	2 719	1 705	16,2
2007	47 683	31 739	3 904	2 446	708	404	2 179	1 400	12,3
2008	47 683	31 739	3 716	2 327	666	425	2 050	1 341	11,7

Źródło: Nowak P., *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, WUP Szczecin, Szczecin 2009.

Z informacji publikowanych przez WUP w Szczecinie[43] wynika, że stopa bezrobocia w powiecie kamieńskim w latach 2004-2008 należała do jednej z najwyższych w województwie i w kraju, i malała

[43] *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008* , WUP w Szczecinie, Szczecin 2009.

w czasie. W 2008 roku wynosiła 23,1% (w województwie – 13,4%). W tym czasie stopa bezrobocia w powiecie spada o 11,7 punktów procentowych, choć w województwie to zjawisko typowe. Tendencji spadkowej stopy bezrobocia towarzyszył spadek bezwzględnej liczby bezrobotnych, jednakże biorąc pod uwagę lata 1999-2008 zjawisko narasta do końca 2003 roku, zmniejsza się jednocześnie liczba ludności ogółem, ale wzrasta liczba ludności w wieku produkcyjnym.
W ocenie zjawiska bezrobocia ważną wskazówką, oprócz analizy wartości bezwzględnych, jest odsetek badanej subpopulacji bezrobotnych. Ukazuje on, że mimo spadku wartości bezwzględnych, udział grupy w bezrobociu ogółem utrzymuje się lub wzrasta. To zaś wskazuje na grupę ryzyka, której szczególnie trudno jest „wyjść" z bezrobocia. Dla zilustrowania tej prawidłowości w tabeli 7 podano udziały procentowe wybranych grup bezrobotnych w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim zestawiając je ze wskaźnikiem bezrobocia.

Tabela 7. Udział wybranych subpopulacji bezrobotnych w bezrobociu ogółem i wskaźnik bezrobocia w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008. Stan w końcu roku

Lata	Bezrobotni ogółem [osoby]			w tym: z prawem do zasiłku		w tym: zamieszkali na wsi		Wskaźnik bezrobocia [%]
	razem [osoby	kobiety [osoby	udział kobiet [%]	razem [osoby	udział w ogółem [%]	razem [osoby	udział w ogółem [%]	
1999	4 181	2 565	61,3	1 628	38,9	3 421	81,8	13,3
2000	5 080	2 986	58,8	1 615	31,8	3 752	73,9	14,6
2001	5 707	3 157	55,3	2 054	36,0	4 506	79,0	17,5
2002	6 109	3 324	54,4	1 522	24,9	4 397	72,0	17,8
2003	6 225	3 387	54,4	1 321	21,2	4 322	69,4	17,3
2004	6 139	3 476	56,6	1 404	22,9	4 251	69,2	16,7
2005	5 926	3 434	57,9	1 216	20,5	4 134	69,8	15,5
2006	5 120	3 144	61,4	1 127	22,0	3 191	62,3	11,3
2007	3 904	2 446	62,7	786	20,1	2 276	58,3	8,4
2008	3 716	2 327	62,6	1 008	27,1	2 061	55,5	8,0

Źródło: Nowak P., *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, WUP Szczecin, Szczecin 2009.

Udział grupy kobiet jest odwrotnie proporcjonalny do zmian bezrobocia i wartości wskaźnika bezrobocia. Bezrobotni z prawem do zasiłku to stosunkowo duża grupa w bezrobociu ogółem. W latach 1999-2008 ich udział maleje, lecz w ostatnim roku wyraźnie wzrasta, co jest dowodem na wzrost liczby nowozarejestrowanych z uprawnieniami do pobierania zasiłku. Spada udział osób zamieszkałych na wsi, o czym świadczy spadek bezwzględnej liczby w tej grupie. Sytuację pozostałych osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy zilustrowano na przykładzie dostępnych danych z okresu 2004-2008 w tabeli 8.

Tabela 8. Liczba i odsetek osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim w latach 2004-2008. Stan w końcu roku

Lata	Bezrobotni ogółem [osoby]	Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy							
		do 25 roku życia [osoby]	udział w ogółem [%]	długotrwałe bezrobotne [osoby]	udział w ogółem [%]	powyżej 50 roku życia [osoby]	udział w ogółem [%]	niepełnosprawni [osoby]	udział w ogółem [%]
2004	6 139	1 449	23,6	brak danych				34	0,6
2005	5 926	1 363	23,0	3 883	65,5	1 050	17,7	39	0,7
2006	5 120	1 065	20,8	3 331	65,1	1 080	21,1	31	0,6
2007	3 904	790	20,2	2 371	60,7	896	23,0	34	0,9
2008	3 716	774	20,8	2 046	55,1	928	25,0	42	1,1

Źródło: *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008*, WUP w Szczecinie, Szczecin 2009.

W przypadku osób młodych – do 25 roku życia[44] i osób długotrwale bezrobotnych ich liczba i udziały w bezrobociu ogółem spadły w analizowanym okresie. W subpopulacji osób powyżej 50 roku życia ich liczba bezwzględna spada, lecz udział w bezrobociu ogółem bardzo wyraźnie rośnie. Jeszcze

[44] W 2004 w sprawozdaniach ewidencjonowano bezrobotnych w wieku 18-24 lata – w opracowaniu przyjęto dane dla tej grupy wiekowej, co zaburza statystykę.

niekorzystniej przedstawia się sytuacja osób niepełnosprawnych będących poza zatrudnieniem, których przybywa – wzrasta zarówno ich liczebność, jak i udział w bezrobociu ogółem.
Największy udział mają bezrobotni podejmujący pracę – to średnio ok. 45% ogółu wyłączeń, druga grupa to bezrobotni wyłączeni z ewidencji z powodu niepotwierdzenia gotowości do podjęcia pracy – to średnio ok. 32,3% ogółu grupy. Z dostępnych informacji na temat odpływów z bezrobocia i ofert pracy z lat 2006-2008 można wciągnąć wnioski na temat aktywności bezrobotnych. Niektóre dane zamieszczono w tabelach 9 i 10.

Tabela 9. Liczba ofert pracy dla bezrobotnych wg rodzajów w powiecie kamieńskim w latach 2004-2008. Suma w roku

Lata	Ogółem	staże	miejsca przygotowania zawodowego	prace społ. użyteczne	dla niepełnosprawnych	absolwenci
2004	1 264	brak danych				
2005	1 163	247	25	brak danych	2	1
2006	1 519	264	33	127	32	0
2007	1 555	276	27	50	2	2
2008	1 983	353	108	129	13	0

Tabela 10. Bezrobotni wyłączeni powodu podjęcia pracy, liczba ofert pracy i udział wykorzystania ofert w powiecie kamieńskim w latach 2006-2008. Suma w roku

Miesiące / lata	Wyłączeni z tytułu podjęcia pracy [osoby]	Liczba ofert pracy	Udział wykorzystanych ofert [%]
I – XII 2006	2 100	1519	-38,2
I – XII 2007	2 729	1555	-75,5
I – XII 2008	2 918	1983	-47,2

Źródło: *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008,* Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, Szczecin 2009.

Biorąc pod uwagę, że wszyscy bezrobotni mieli dostęp do ofert urzędu pracy, stopień ich wykorzystania był różny w zależności od sytuacji na rynku pracy, co świadczy o ich atrakcyjności. Uderza różna w czasie liczba ofert dla niepełnosprawnych i można zauważyć, że w 2006 roku liczba niepełnosprawnych maleje, czego powodem może być duża liczba ofert pracy dla tej grupy osób. Mimo tego liczba bezrobotnych i udział tej grupy w bezrobociu ogółem wzrasta. Podkreśla to ich trudną sytuację.
W latach 2006-2008 liczba bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia malał. Przy poprawiającej się koniunkturze na rynku pracy liczba wykorzystanych ofert pracy będących w zasobach urzędu pracy maleje, ponieważ poza urzędami pracy jest wiele atrakcyjnych ofert, które nie spływają do urzędów, a poszukujący pracy korzystają z nich bez pośrednictwa tego ostatniego. Tu występuje wręcz odwrotna sytuacja. Mimo, że liczba ofert wzrasta, rośnie też liczba wyłączeń z powodu podjęcia pracy, do tego stopnia, że niedomiar ofert w stosunku do osób, które podjęły pracę jest w 2007 roku rzędu 75,5%. Świadczy to o ich atrakcyjności, a nie o pogarszającej się sytuacji na rynku pracy, ponieważ właśnie ta część osób, które zostały wyłączone z powodu podjęcia pracy znalazła oferty poza urzędem pracy.
Bardziej szczegółowe dane odnośnie bezrobocia w podziale na wybrane subpopulacje przedstawiono w części ***Bezrobocie w 2008 i 2009 roku.***

BEZROBOCIE W 2008 I 2009 ROKU

We wrześniu 2009 roku w powiecie kamieńskim stopa bezrobocia równa była 17,6% (względem wojewódzkiej – 14,5%), co plasuje powiat w grupie rejonów o wysokim poziomie bezrobocia[45].
Obraz bezrobocia w gminach powiatu przedstawiono na podstawie dostępnych danych w tabeli 11.

[45] Statystyki. Podstawowe dane o bezrobociu [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: < http://www.wup.pl/index.php>.

Tabela 11. Bezrobotni w gminach i powiecie kamieńskim w 2008 roku. Stan w końcu roku

Powiat / gmina	Ludność ogółem		Bezrobotni ogółem							Wskaźnik bezrobocia [%]
			ogółem			z prawem do zasiłku		zamieszkali na wsi		
	razem	w tym: w wieku produkcyjnym	razem	kobiety	udział w ogółem [%]	razem	udział w ogółem [%]	razem	udział w ogółem [%]	
Powiat kamieński	47 820	31 739	3 716	2 327	62,6	666	17,9	2 050	55,2	8,0
Dziwnów	4 133	2 849	324	203	62,7	48	14,8	113	34,9	11,4
Golczewo	6 073	3 911	442	288	65,2	84	19,0	260	58,8	11,3
Kamień Pomorski	14 422	9 544	993	606	61,0	193	19,4	409	41,2	10,4
Międzyzdroje	6 576	4 383	375	222	59,2	70	18,7	77	20,5	8,6
Świerzno	4 220	2 757	498	332	66,7	85	17,1	498	100,0	18,1
Wolin	12 396	8 295	1 084	676	62,4	186	17,2	693	63,9	13,1

Źródło: Statystyki. Podstawowe dane o bezrobociu [online]. WUP w Szczecinie. [dostęp:23.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=474#menu_top>.

Od początku roku 2009 bezrobocie w powiecie kamieńskim wzrasta, **bardzo wyraźnie widać zjawisko sezonowości,** ponieważ tradycyjnie w miesiącach letnich zmniejsza się liczba bezrobotnych nowozarejestrowanych i zwiększa liczba osób, które podjęły zatrudnienie. Udział kobiet w bezrobociu ogółem oscyluje wokół 56,6% (we wrześniu – 55,1%). Od września znacznie wzrasta napływ do bezrobocia.

Aktualnych okoliczności osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy nie można scharakteryzować, bo PUP w Kamieniu Pomorskim publikuje dane tylko do czerwca br. Wobec narastającego w III kwartale bezrobocia, dane nie byłyby porównywalne, ponieważ w czerwcu bezrobocie było relatywnie niskie i można by dojść do błędnych wniosków odnośnie osób w grupach ryzyka. Przykładem dynamiki zmian jest jedyna zewidencjonowana w WUP w Szczecinie grupa - to osoby w wieku 18-25 lat, których liczba wzrasta we wrześniu, zaś udział w bezrobociu ogółem narasta wyraźnie od początku roku. Zmiany zaprezentowano w tabeli 12.

Tabela 12. Bezrobotni i wskaźnik bezrobocia w powiecie kamieńskim w 2009 roku. Stan w miesiącu i w końcu miesiąca

Miesiąc	Ogółem - stan w końcu miesiąca	W miesiącu			Przyrost liczby bezrobotnych w por. do poprzedniego miesiąca [%]	Od początku roku			Przyrost liczby bezrobotnych w por. od początku roku [%]	Wskaźnik bezrobocia [%]
		napływ	odpływ	w tym podjęcie pracy		napływ	odpływ	w tym podjęcie pracy		
I	3903	501	314	111	105	501	314	111	105	12,3
II	3995	366	274	110	102,4	867	588	221	107,5	12,6
III	3872	413	536	214	96,9	1280	1124	435	104,2	12,2
IV	3338	296	830	311	86,2	1576	1954	746	89,8	10,5
V	2978	298	658	305	89,2	1874	2612	1051	80,1	9,3
VI	2736	339	581	294	91,9	2213	3193	1345	73,6	8,6
VII	2610	380	506	201	95,4	2593	3699	1546	70,2	8,2
VIII	2642	320	288	85	101,2	2913	3987	1631	71,1	8,3
IX	3045	787	384	164	115,3	3700	4371	1795	81,9	9,5

c.d.

Miesiąc	Ogółem	kobiety	mieszkańcy wsi	osoby w wieku 18-25	udział osób w wieku 18-25 w ogółem [%]
	stan w końcu miesiąca				
I	3 903	2 391	2 162	762	19,5
II	3 995	2 365	2 194	810	20,3
III	3 872	2 294	2 110	759	19,6
IV	3 338	1 913	1 831	660	19,8
V	2 978	1 663	1 644	597	20,0
VI	2 736	1 470	1 472	549	20,1
VII	2 610	1 399	1 414	539	20,7
VIII	2 642	1 438	1 443	545	20,6
IX	3 045	1 677	1 641	682	22,4

Statystyki. Podstawowe dane o bezrobociu [online]. WUP w Szczecinie. [dostęp:23.10.2009]. Dostepny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=474#menu_top>.

Obraz bezrobocia zmienia się sezonowo – z końcem 2008 roku wzrasta, zwłaszcza w grupie ludzi młodych w grupach wiekowych 18-24 i 25-34 lat – ich łączny udział w bezrobociu ogółem w III kwartale 2009 roku wynosi aż 50,6%. Cała grupa bezrobotnych w wieku mobilnym 18-44 lata stanowi 66,5% – to dowód na dużą inercję tej grupy. Zmiany w bezrobociu wg wieku przedstawiono na rysunku 4.

Rysunek 4. Bezrobotni wg wieku w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku

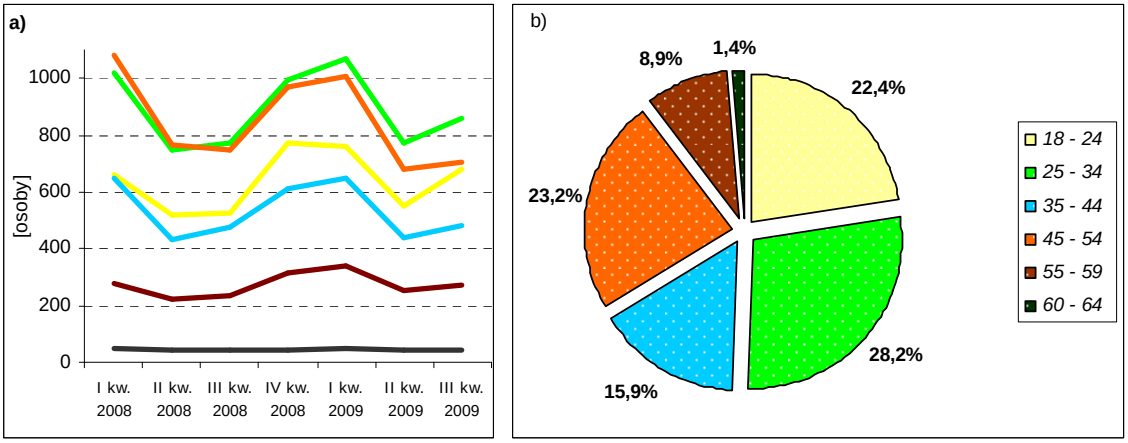

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>; Statystyki. Wybrane kategorie bezrobocia [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostep:12.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php>.

Bezrobotni wg wykształcenia zwracają uwagę na duże przyrosty we wszystkich grupach, zwłaszcza z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i powyżej, i te grupy w III kwartale 2009 roku są najliczniejsze. Udział osób bez wykształcenia zawodowego wynosi łącznie 49,6%. Zwraca uwagę relatywnie duży udział osób z wykształceniem wyższym – 5,3%, co jest dowodem na to że dyplom uczelni nie chroni przed bezrobociem. Zmiany w bezrobociu wg wykształcenia przedstawiono na rysunku 5.

Rysunek 5. Bezrobotni wg wykształcenia w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku

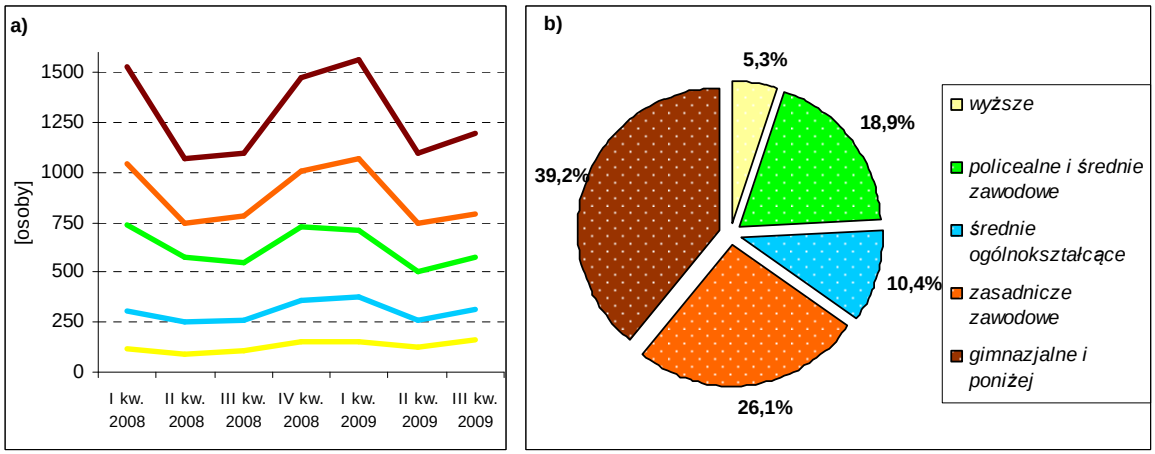

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>; Statystyki. Wybrane kategorie bezrobocia [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostep:12.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php>.

Największe przyrosty bezrobotnych w grupach wg stażu notowano wśród osób bez stażu zawodowego i w grupach ze stażem do 1 roku i 1-5 lat. W III kwartale 2009 roku zdecydowanie najbardziej liczna była grupa osób bez stażu – 23,5%. Grupy bezrobotnych ze stażem 20-30 lat i powyżej 30 lat były najmniej liczne, ponieważ są to z reguły osoby w starszym wieku i ich udział w bezrobociu jest relatywnie niski. Zmiany w bezrobociu wg stażu pracy przedstawiono na rysunku 6.

Rysunek 6. Bezrobotni wg stażu pracy w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku

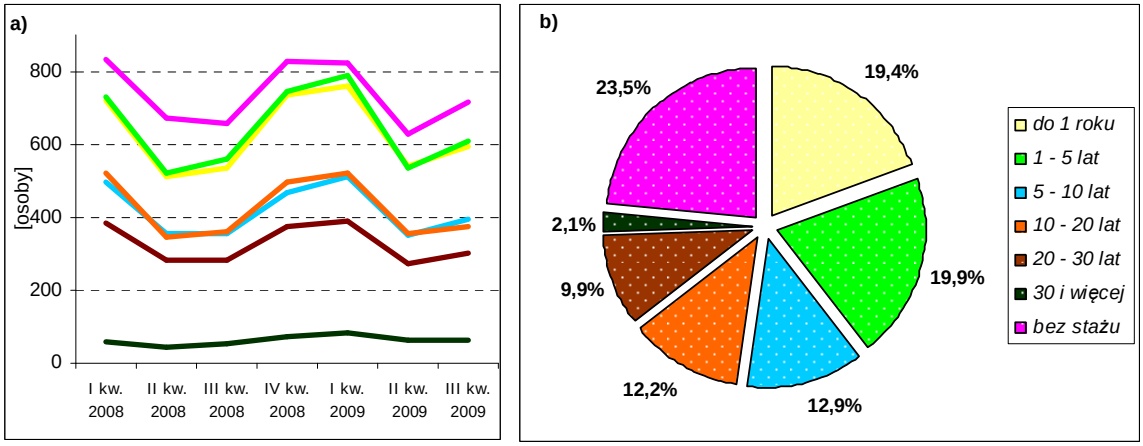

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>; Statystyki. Wybrane kategorie bezrobocia [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostep:12.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php>.

W grupach bezrobotnych wg czasu pozostawania w bezrobociu w powiecie kamieńskim uderza fakt, że od początku roku 2009 największe spadki bezrobotnych notowano w grupach z krótko- i średnioterminowo bezrobotni, natomiast ich udział wzrasta w III kwartale – te osoby w dużym stopniu podejmują prace sezonowe. Po sezonie napływają do bezrobocia osoby bez stażu zawodowego – i te osoby mają największy udział w bezrobociu w III kwartale 2009 roku. Zmiany w bezrobociu wg czasu pozostawania bez pracy przedstawiono na rysunku 7.

Rysunek 7. Bezrobotni wg czasu pozostawania bez pracy w bezrobociu ogółem w powiecie kamieńskim. Stan w końcu kwartału: a) okres I kw. 2008 – III kw. 2009; b) III kw. 2009 roku

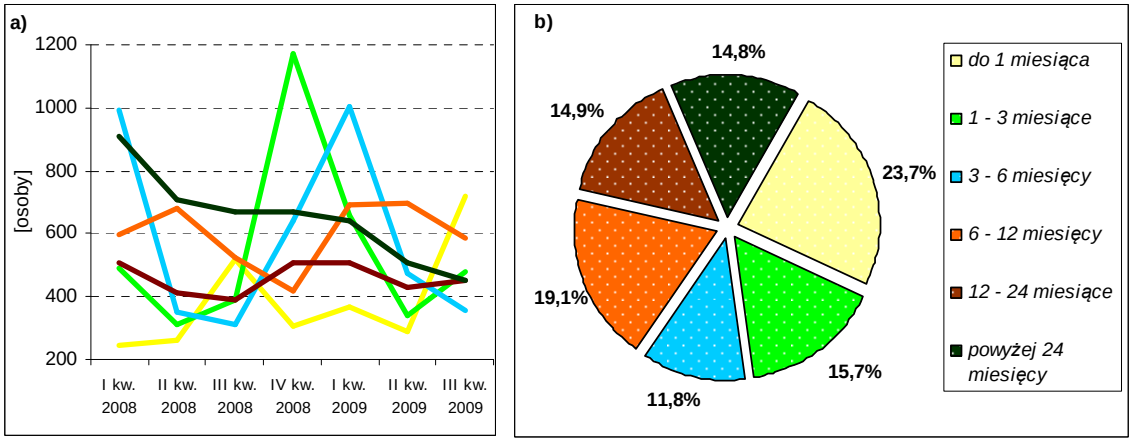

Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>; Statystyki. Wybrane kategorie bezrobocia [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. [dostep:12.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php>.

Do pogłębionej analizy sytuacji bezrobocia w powiecie kamieńskim wykorzystano wywiady przeprowadzone z pracownikami PUP i OPS w Kamieniu Pomorskim oraz badanie ankietowe wybranej grupy bezrobotnych przeprowadzone we wrześniu 2009 roku na próbie 280 osób.

1. Podstawowa charakterystyka badanych bezrobotnych

Z 280 badanych 87,1% stanowili bezrobotni zarejestrowani w PUP:

- ok.73,9% badanych stanowiły kobiety (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie 55,1%).
- ok. 99,3% stanowią mieszkańcy wsi (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie ok. 53,9%),
- przeważnie byli to ludzie w wieku 45-54 lata – 31,1% (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie – 23,2%) i w wieku 25-34 lata (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie – 28,2%),
- z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 65,8% (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie – 39,2%) oraz zasadniczym zawodowym – 27,9% (udział w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie – 27,6%),
- pozostający bez pracy dłużej niż 12 miesięcy – 47,1% lub nigdy nie pracujący – 33,0%.

Nie jest to reprezentacja populacji bezrobotnych, jednakże podane informacje wykorzystano do analizy bezrobocia w powiecie kamieńskim we wrześniu 2009 roku z powodu braku czasu na dolosowanie próby.

Zdecydowanie największy odsetek bezrobotnych ok. 54,5% to osoby będące zarejestrowane jako bezrobotne powyżej 2 lat - starsze, z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (z wyjątkiem wyższego, gdzie prawie brak osób długotrwale bezrobotnych).
Bezrobotni rejestrują się w PUP głównie po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne – 47,5% (niezależnie od płci badanych), zasiłek dla bezrobotnych – 25,4% lub aby uzyskać zaświadczenie do pomocy społecznej – 15,6% - to łącznie 88,5% badanych! Pracy szuka 9,4%. Inne rzadziej wskazywane to: chęć skorzystania ze kursów, szkoleń i stażu - 2% wskazań. Im niższy wiek badanych – tym chętniej poszukują pracy, im starsi wiekiem bezrobotni – tym ważniejsze dla nich jest uzyskanie ubezpieczenia społecznego lub zasiłku, ale też trzeba zauważyć, że rozkład próby nie jest normalny.

Osoby przychodzą rejestrować się z powodu składki na ubezpieczenie zdrowotne i jeśli można byłoby znieść składkę na ubezpieczenia zdrowotne, dałoby to realny obraz bezrobocia i wtedy można by skoncentrować działania na zainteresowanej grupie – w tej sytuacji byłoby to 9-11% badanych respondentów!!!

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

98,9% badanych nie pracowało zarobkowo 2 tygodnie przed badaniem (w tym 30,9% osób nigdy nie pracowało), co oznacza ich dłuższy staż jako bezrobotnych (niezależnie od wieku, stażu, płci, przeważnie z niższym poziomem wykształcenia).

Z osób, które pracowały w przeszłości ok. 72,8% osób pracowało dłużej niż 24 miesiące. Zarejestrowani bezrobotny wskazują, że poprzednio byli zatrudnieni, ponad 60% między 5-20 lat i są to starsi wiekiem bezrobotni, a co charakterystyczne posiadają oni niski poziom wykształcenia – gimnazjalne i poniżej oraz zasadnicze zawodowe. Większość badanych nie pracowała na własny rachunek - tylko ok. 3% - tak (to osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, co może wskazywać na charakter prowadzonej działalności). Mała liczba - ok. 9,7% osób pracowała „na czarno". Większość bezrobotnych zatrudniała się poprzednio u jednego lub u 2-5 pracodawców i są to osoby raczej z dłuższym stażem w bezrobociu. U ok.42,5% bezrobotnych utrata pracy wiąże się z pracą dorywczą, u pozostałych z bankructwem i zwolnieniami z innych przyczyn. Ok. 60% osób, która utraciła pracę oceniała miejsce pracy jako przeciętne, ale 25% wysoko. Deklarują, że tracili pracę przeważnie w latach 2000-2007, a więc dawno – to zresztą jest główna przyczyna „pozostawania w bezrobociu" długotrwałym.

Charakterystyki potencjału zawodowego bezrobotnych przedstawiono w podpunkcie *5.Aktywność zawodowa bezrobotnych* ze względu na możliwość porównania ich obecnego potencjału i wyobrażeń o przyszłych kwalifikacjach.

3. Sytuacja społeczno-ekonomiczna bezrobotnych

Blisko 90% bezrobotnych rejestruje się w PUP głównie po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne zasiłek dla bezrobotnych lub zaświadczenie do opieki społecznej. – to najczęstsze powody. Pozostali wyrażają chęć znalezienia pracy lub chęć skorzystania z kursów, szkoleń lub stażu.

W gospodarstwie domowym bezrobotnego każdy badany zamieszkuje z osobą dorosłą w wieku 16-60 lat (czasem to 7 osób, lecz najczęściej 2-4 osoby), 11% badanych przeważnie jedno dziecko w wieku 0-3 lata 32% - jedno-dwoje dzieci w wieku szkolnym 7-16 lat (4 rodziny z 4 dzieci), a także 2,5% z osobą w wieku poprodukcyjnym pow. 60 roku życia. Aktywność zawodowa osób dorosłych zamieszkujących gospodarstwa domowe bezrobotnych jest zróżnicowana. Przeciętnie ok. 72% bezrobotnych ma w rodzinie osobę lub dwie osoby dorosłe, które nie pracują, ale szukają pracy, natomiast ok. 20% badanych osoby z rodziny, które nie pracują i nie szukają pracy – są więc bierne zawodowo. Jedna osoba z rodziny bezrobotnego pracuje w kraju – łącznie u 56% osób badanych, kilka osób za granicą.

Sytuacja ekonomiczna bezrobotnych wskazuje na to, że rodzina z bezrobotnym jest rodziną niezamożną, gdzie w przypadku blisko 83% badanych dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 500 zł, czyli niewiele przekracza sztywno wyznaczoną dla gospodarstwa jednoosobowego granicę ubóstwa. 17,5% osób ma dochody do 750 zł na osobę, niecały 1% kwotę powyżej 1500 zł.

Spośród ankietowanych 87% bezrobotnych jest zarejestrowanych w PUP w Kamieniu Pomorskim - tylko ok. 3,7% z nich deklaruje prawo do zasiłku. 39,8% badanych deklaruje, że nie korzysta z opieki pomocy społecznej.

Bezrobotni utrzymują się ze przede wszystkim: z wynagrodzeń współmałżonków i pozostałych domowników, wynagrodzeń za pracę nierejestrowaną, świadczeń z OPS, alimentów, pomocy rodziny, co nie motywuje często do poszukiwania jakiejkolwiek pracy - nie mają przymusu ekonomicznego. Około 76% bezrobotnych jest zadłużona, z czego 65% osób deklaruje drobne zadłużenie.

Bycie bezrobotnym nie pozbawia tych osób utrzymywania więzi międzyludzkich – 90,5% bezrobotnych deklaruje 1-4 osoby bliskie lub znajome, na których może polegać, jedynie 9,5% nie ma nikogo takiego. Zależności te można zaobserwować niezależnie od statusu bezrobotnego, gdyż osoby pracujące często także maja niewielki krąg godnych zaufania znajomych lub bliskich.
Sytuację bezrobotnych odzwierciedla też ich aktywność (pasywność) pozarodzinną. Bezrobotni rzadko korzystają z dóbr kulturalnych. Bezrobotni deklarują, że bardzo rzadko chodzą do kina, teatru, czy na imprezę sportowa – byli dawniej niż rok temu, ale za to lubią tańczyć i spotykać się ze znajomymi i częściej z rodziną.
Znamienne jest to, iż aż 97,1% bezrobotnych nie jest zainteresowanych tym, kto reprezentuje lokalne i wojewódzkie władze (to często ludzie młodsi z niższym poziomem wykształcenia).

4. Przyczyny bezrobocia

Pracownicy PUP podkreślają, że przyczynami bezrobocia jest głównie niskie wykształcenie gimnazjalne i poniżej, brak kwalifikacji (więcej niż 50% to kobiety). Dwie najliczniejsze grupy to osoby do 25 roku życia i 45-54. Osoby starsze miały stałą pracę do końca lat 80., ale przeważnie na czarno. Najwięcej jest osób bez stażu pracy, ze stażem do 1 roku, często pracujący sezonowo. Są to kobiety, które wybrały macierzyństwo, niezaradni na nowym rynku pracy oraz pochodzący ze środowisk zmarginalizowanych.
Ponad 90% bezrobotnych poważnym wpływem na bezrobocie w powiecie obarcza niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie, małą różnorodność firm w powiecie, a także niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy (na te aspekty zwracają także uwagę pracownicy służb publicznych), złe warunki pracy pozapłacowe oferowane przez pracodawców itd. Mniejszy wpływ ma ogólna sytuacja gospodarcza w kraju mała liczba pracodawców, niskie zarobki, trudności z dojazdem do pracy oraz mała aktywność urzędu pracy.
Sytuację na rynku pracy bezrobotni najczęściej oceniają jako złą lub też oceniają ja obojętnie (ani źle, ani dobrze) oraz jednoznacznie źle. Źle oceniają poziom bezrobocia w powiecie i płace oferowane przez pracodawców, poziom inwestycji w powiecie, liczbę pracodawców. Poziom edukacji oferowanej przez szkoły w powiecie jest przeważnie oceniany dobrze, zaś możliwości zdobycia nowego zawodu lub nowych umiejętności zawodowych, które mogłyby się przydać w pracy oraz możliwości dojazdów do pracy bezrobotni oceniają zarówno obojętnie, jak i dobrze.
Główną przyczyną zwolnienia z pracy jest według bezrobotnych praca dorywcza (32% wskazań), rzadziej likwidacja (bankructwo) zakładu pracy, likwidacja stanowiska pracy lub zwolnienia grupowe. Pozostałe rzadziej wymieniane powody to: względy rodzinne lub osobiste (jest to dla kobiet ważny powód odejścia z pracy), zwolnienia z innych przyczyn, niskie zarobki i złe warunki pracy, choroba lub niepełnosprawność.

5. Aktywność zawodowa bezrobotnych

22,5% osób bezrobotnych przyznaje, że nie docieka sytuacji na rynku pracy. Głównie interesują się informacjami o wolnych stanowiskach pracy, o potencjalnych pracodawcach. Rzadziej są to informacje na temat bezrobocia lub o osobach i instytucjach rynku pracy, które udzielają wsparcia w poszukiwaniu pracy blisko miejsca zamieszkania, bardzo rzadko - za granicą województwa lub kraju – tu jedynym pośrednikiem zdaje się być lokalny urząd pracy.
Poszukiwanie pracy deklaruje ok. 9,4% osób, udział w szkolenia lub stażach ok. 2%. Jednocześnie 63,4% bezrobotnych oświadcza, że w ciągu roku nie otrzymało z PUP żadnej propozycji podjęcia pracy. Tylko jedną – 28%, zaś dwie - 7%. Pozostałe 1,6% otrzymało 3-5 ofert pracy.
Spośród osób, które otrzymały oferty pracy tylko 7,7% ją podjęło (najbardziej zdeterminowana grupa to osoby w wieku 18-43 lata z wykształceniem zasadniczym zawodowym). Pozostali bezrobotni – łącznie ok. 92,3% osób nie podjęło zatrudnienia, w tym: 70,3% nie zostało przyjętych, a 22% nie chciało iść do tej pracy.

Pracownicy służb publicznych podają, że za pośrednictwem PUP zatrudnienie znajduje 10%-14% ogółu bezrobotnych podejmujących pracę, przeważnie osoby młode. 25% osób znajduje pracę na własną rękę. Są to osoby, którym kończy się zasiłek oraz przeważnie osoby, które były krótko zarejestrowane. Z ofert PUP korzystają osoby o niższych kwalifikacjach poza, zaś poza urzędem pracy ludzie z lepszym doświadczeniem i kwalifikacjami (oferty pracy to np. konkursy do urzędów).

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Kamieniu Pomorskim w przybliżeniu 2,2% ankietowanych aktualnie szkoli się. Widać tu brak chęci przekwalifikowania się i dostosowania do rynku pracy. Dwie osoby kształcą się nadal w szkole lub na uczelni – to osoby z wykształceniem ogólnokształcącym. Osiem osób bierze udział w szkoleniach i kursach. Szkolenia w okresie letnim mają małą frekwencję.

Szkolenia i dotacje na prowadzenie własnej działalności gospodarczej uważane są za najbardziej skuteczne. Nieefektywnym natomiast programem jest staż, gdzie osoba bezrobotna odpracowuje swoja pracę i często wraca do rejestracji bezrobotnych. Staże zawodowe, mimo iż często nie pozwalają utrzymać miejsca pracy, wybierają osoby młode, czynią w tym kierunku wszelkie starania i sami poszukują pracodawców.

Bezrobotni w powiecie kamieńskim w dużym stopniu nie wykazują żadnych wyuczonych umiejętności. Aż 74,6% osób badanych nie podało żadnego wyuczonego zawodu, a znacznie częściej są to kobiety - 56,8%. To osoby młode, z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, ogólnokształcącym, które mimo zaawansowanego wieku nie zdobyły pożądanego wykształcenia i umiejętności pozwalających na inną pracę niż prosta. Zawody, w jakich najczęściej deklarują wykształcenie kobiety to: kucharz, sprzedawca, ekonomista, technik żywienia zbiorowego (jest także socjolog); mężczyźni: murarz, kierowca, masarz, mechanik.

Aż 26,4% badanych kobiet chciałoby pracować w zawodzie sprzątaczki lub pokojowej. Inne częściej wymieniane to: sprzedawca, kucharka, kelnerka (jest też aktorka, modelka i babcia klozetowa). Mężczyźni jako: kierowca, szewc, kelner, kucharz, murarz, ale także jako drwal, aktor.

Najczęściej wymieniane zawody, które chcieliby wykonywać bezrobotni są dość dobrze skorelowane z ich wykształceniem, bo osoby z wykształceniem podstawowym i po liceum (sprzedawca, pomoc domowa, sprzątaczka, salowa, kelnerka) wymieniały prace niewymagające wykształcenia zawodowego (oprócz zawodu sprzedawcy i kelnera, choć *de facto* nie wymagają one ukończenia szkoły zawodowej). Bezrobotni mający wykształcenie zawodowe wymieniali zawody rzadko wymagające wykształcenia kierunkowego, jak: kucharz, sprzedawca, fryzjer, kelner, jako pozostałe – to zawody przy pracach prostych.

Zgodność zawodów, czyli dopasowanie wykształcenia i oczekiwań bezrobotnych do realiów rynku pracy w powiecie kamieńskim przedstawiono w tabeli 13.

Tabela 13. Zgodność zawodów u badanych bezrobotnych w powiecie kamieńskim

Wielkość próby N=280		Zawód wyuczony N_1=280								Zawód ostatnio wykonywany N_2=114			
		= ostatnio wykonywany	udział w próbie [%]	≠ ostatnio wykonywany	udział w próbie [%]	= preferowany	udział w próbie [%]	≠ odrzucany	udział w próbie [%]	= preferowany	udział w próbie [%]	≠ odrzucany	udział w próbie [%]
bezrobotni ogółem		54	19,3	226	80,7	56	20,0	0	0,0	106	93,0	8	7,0
płeć	kobieta	32	11,4	175	62,5	35	12,5	0	0,0	65	57,0	7	6,1
	mężczyzna	22	7,9	51	18,2	21	7,5	0	0,0	41	36,0	1	0,9
wiek	18-34 lata	12	4,3	87	31,1	14	5,0	0	0,0	20	17,5	3	2,6
	35-54 lata	39	13,9	112	40,0	39	13,9	0	0,0	77	67,5	4	3,5
	55 i więcej lat	3	1,1	27	9,6	3	1,1	0	0,0	9	7,9	1	0,9
wykształcenie*	gimnazjalne/ podstawowe	8	2,9	175	62,5	6	2,1	0	0,0	52	45,6	6	5,3
	zasadnicze zawodowe	1	0,4	34	12,1	1	0,4	0	0,0	11	9,6	1	0,9

Wielkość próby N=280		Zawód wyuczony N_1=280								Zawód ostatnio wykonywany N_2=114			
		= ostatnio wykonywany	udział w próbie [%]	≠ ostatnio wykonywany	udział w próbie [%]	= preferowany	udział w próbie [%]	≠ odrzucany	udział w próbie [%]	= preferowany	udział w próbie [%]	≠ odrzucany	udział w próbie [%]
	ogólnokształcące i profilowane	41	14,6	6	2,1	43	15,4	0	0,0	37	32,5	1	0,9
	techniczne	1	0,4	9	3,2	3	1,1	0	0,0	3	2,6	0	0,0

Zawód wyuczony:
= ostatnio wykonywany – zgodnie z wykształceniem
≠ ostatnio wykonywany – niezgodnie z wykształceniem
= preferowany – zgodnie z oczekiwaniami
≠ odrzucany – niezgodnie z oczekiwaniami

Zawód ostatnio wykonywany:
= preferowany – zgodnie z oczekiwaniami
≠ odrzucany – niezgodnie z oczekiwaniami

* brak danych o wykształceniu wyższym
Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych

Wśród bezrobotnych większość – 80,7%, to osoby które wykonywały ostatnią pracę niezgodnie z wykształceniem (rzadziej są to mężczyźni, zdecydowanie osoby młode w wieku 18-34 lata i w wieku 35-54 lata. Wyobrażenia bezrobotnych co do przyszłego zawodu są w 12,5% skonkretyzowane, bo wymieniają oni zawody preferowane, tj. takie, które chcieliby wykonywać, zaś nie ma takich, których nie chcieliby wykonywać może to wynikać z dwóch przyczyn – albo nie chcą pracować w ogóle, albo też potrzebna jest im jakakolwiek praca.
Zawód ostatnio wykonywany deklarowało tylko 40,1% badanych bezrobotnych. Z tej grupy większość – 93,0% wykonywało pracę zgodną z oczekiwaniami. To znowu wynika z dwóch przyczyn - część nie chce pracować w ogóle, a są zmuszeni, aby nie utracić zasiłku lub świadczeń z pomocy społecznej, część zaś potrzebuje jakakolwiek pracy.

6. Szanse i bariery wykorzystania potencjału bezrobotnych

Wyobrażenia bezrobotnych dotyczące przyszłej pracy przede wszystkim koncentrują się wysokich zarobkach, w mniejszym stopniu, choć to ważne - na pracy zgodnie z zainteresowaniami i przyjaznym środowisku pracy i pracy, gdzie „liczą się z człowiekiem". Bardzo mało osób uważa rozwój zawodowy za ważny czynnik. Niewielki odsetek wskazań dotyczył prowadzenia własnej działalności.
Bezrobotni uważają, że najlepsze warunki pracy zapewniają instytucje państwowe i firny państwowe. Bezrobotni w ok. 60% wskazują takich pracodawców w najbliższej okolicy (powiecie), ale ci nie poszukują pracowników.
Respondenci nie są optymistycznie nastawieni do przyszłości. Zaledwie 36,4% badanych uważa, że sytuacja na rynku pracy wkrótce się poprawi znajdą pracę (pozostali nie wiedzą lub nie wierzą). To przekonanie mają bezrobotni niezależnie od statusu. Największymi optymistami są osoby w wieku 25-54 lata. Bardzo ważne jest jednak zmotywowanie bezrobotnych do pokonywania oporów wobec ryzyka i nowości na rynku pracy.
Przedsiębiorczość objawiająca się chęcią do zakładania własnej firmy (co deklaruje ok. 15% badanych) jest raczej typowa dla ludzi młodszych 18-34 lata i bez wykształcenia oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Główne przeszkody to brak środków finansowych oraz (niezmiennie i niezależnie od statusu bezrobotnego) skomplikowane procedury rejestracji, ale i brak pomysłu lub brak lokalu.
Bezrobotni w 28% nie potrafią określić jakie warunki pracy (pracodawca) byłyby pożądane – są to prawdopodobnie osoby, którym nie zależy na podjęciu pracy. Pozostali wymieniają umowę o pracę na stałe czy wysokie zarobki. Mniejsze znaczenie ma i bliskość miejsca zamieszkania, znikome - rozwój zawodowy, awans, praca ze względu na pożądane kwalifikacje.
Sami bezrobotni w swoich ocenach w 60% nie widzą przeszkód do podjęcia pracy, są do niej gotowi powrócić. Poważną przeszkodą (co akcentują kobiety) jest brak opieki nad dziećmi w czasie pobytu w pracy. Często nie chcą pracować dalej od domu, bo nie ma możliwości dojazdu.

Bezrobotni sami oceniają swoje umiejętności średnio – 47% i wysoko – 40%, natomiast swój stan zdrowia jako dobry i bardzo dobry. Należy zauważyć, ze długookresowo bezrobotni znajdują się przeważnie w gorszej kondycji zdrowotnej.

Bardzo istotną kwestią jest mobilność bezrobotnych. Postawy wobec mobilności zawodowej zamieniają się powoli, są typowe dla całego polskiego społeczeństwa. W przeszłości bezrobotni przeważnie deklarowali niechęć do migracji zarobkowej poza miejsce zamieszkania. Niechęć ta była niezależna od miejsca zamieszkania. W ciągu ostatnich 10 lat wyjazdy zagraniczne podejmowali rzadko - za granicą pracowało zaledwie 9,8% bezrobotnych. Bardziej mobilne były osoby w wieku 25-44 lata i zdecydowanie ludzie bez wykształcenia lub niższym wykształceniem. Znaczna część bezrobotnych deklarowała, że po powrocie do kraju pracowało w Polsce - co świadczy o tym, że warunki pracy były do zaakceptowania na tyle, że nie decydowali się oni na powtórną emigrację zarobkową.

Obecnie bezrobotni wykazują różną mobilność zawodową. Pytani o miejsce pracy mogli wskazać różne. Część badanych – 76,7% wskazuje województwo zachodniopomorskie, ok. 60% województwo ościenne lub województwo oddalone, duża część osób skłonna jest wyjechać za granicę – do Europy i dalej. Zakładając nawet duży margines błędu, widać determinację do podjęcia pracy – gdziekolwiek.

Bezrobotni w znakomitej większości chcieliby pracować na pełny, a nie na część etatu – 88,2% wskazań, mieć stałą, a nie dorywczą pracę - 87,5% wskazań oraz pracę w stałych godzinach, a nie zmianową – 83%. W opinii pracowników służb publicznych, pracę chcą podjąć osoby młode, zdrowe i zdolne do wysiłku i wytężonej pracy. Osoby po 45 roku życia zaczynają mieć problemy ze zdrowiem. Osoby pracujące na czarno nie szukają pracy legalnej. Często pracując legalnie chcieliby dużo zarabiać, dlatego też wolą pracować nielegalnie.

Pracą dorywczą są zainteresowani młodzi i starsi mężczyźni, pracę w nietypowych godzinach są skłonne podjąć osoby niemające zobowiązań i obowiązków rodzinnych, do okresowych wyjazdów skłonni są przede wszystkim mężczyźni, bez względu na wiek i wykształcenie. Często pracą wymagającą dużej odpowiedzialności i znacznego wysiłku nie są zainteresowani. Mogą dojeżdżać, ale są zależni od przewoźników (brak autobusów i pociągów do 20 km). Nie są skłonni do przeprowadzki.

Trudno obiektywnie określić wymagania płacowe bezrobotnych. Są to bardzo przybliżone wskazania. Bezrobotni wyrażają swoje opinie na tema wynagrodzenia, za jakie zgodziliby się pracować. Wybrane informacje zamieszczono poniżej.

Tabela 14. Oczekiwania płacowe bezrobotnych w powiecie kamieńskim w 2009 roku

Wyszczególnienie	Bezrobotni wg płci	N	Wynagrodzenie [zł]		
			min	max	średnia
Pensja za interesującą i satysfakcjonującą pracę w pełnym wymiarze - adekwatna do umiejętności i doświadczenia	kobiety	203	1 000	3 000	1 591,3
	mężczyźni	71	1 000	3 000	1 804,2
Najniższa pensja za tę pracę	kobiety	179	600	8 000	1 143,8
	mężczyźni	90	600	2 500	1 160,6
Zaskakująco wysoka pensja proponowana za tę pracę	kobiety	203	300	18 000	2 713,8
	mężczyźni	71	1 000	6 000	2 890,1

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych

Oczekiwania względem zarobków są niezależne od wieku, wykształcenia i stażu pracy. Znamienne jest to, iż kobiety mają mniejsze oczekiwania płacowe. Warto dodać, że duża grupa bezrobotnych - ok. 82% niechętnie pracuje dorywczo – ci najczęściej korzystają z pomocy społecznej lub/i pomocy kościoła organizacji pozarządowych i innych (można było wskazać więcej źródeł), albo też nie korzystają z żadnej pomocy i nie wykazują żadnej aktywności.

W kontekście tej aktywności wyobrażenia co do wynagrodzenia za pracę wykonywaną w przyszłości (mierzone oczekiwaniami płacowymi) nie korelują z wydajnością pracy, obowiązkowością, odpowiedzialnością itd.

Podsumowanie

POWIAT GOLENIOWSKI[46]

WNIOSKI

Zaprezentowana diagnoza bezrobocia w powiecie goleniowskim na tle jego sytuacji społeczno-gospodarczej została obwarowana szeregiem ograniczeń. Pierwszym z nich jest **niedostatek danych i informacji o powiecie. W statystykach publicznych brak informacji systematycznie publikowanych dla powiatów i miast na prawach powiatu NUTS 4 oraz gmin NUTS 5, co uniemożliwia śledzenie zmiennych w skali lokalnej.** Drugim – **brak systemowego podejścia polityki rynku pracy – długofalowych strategii, ciągłości działań w czasie i przestrzeni. Zmiany regulacji prawnych, zmiany definicji i sposobów ewidencjonowania czynią porównywanie badanych cech niemożliwym,** zarówno odnośnie ludności ogółem, jej cech demograficzno-społecznych, jak i aktywności i bierności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia. W tej sytuacji dane dotyczące aktywności zawodowej ludności dla powiatu z 2002 roku nie są kuriozalne. **Z konieczności więc wiele z tych danych pominięto ze względu na ich wybiórczy charakter, a przede wszystkim na niemożność porównania ich w czasie.**

Sytuacja powiatu goleniowskiego i bezrobotnych wydaje się być na tle kraju i województwa niekorzystna. Bezrobocie i stopa bezrobocia w powiecie goleniowskim w latach 1999-2008 należały do jednej z wyższych w województwie i w kraju, lecz malały w czasie. Zmniejszała się liczba ludności ogółem i w wieku produkcyjnym, choć te tendencja odwracają się w ostatnich dwóch latach.
Udział kobiet w bezrobociu ogółem jest odzwierciedleniem ogólnej sytuacji na rynku pracy – im mniejsze bezrobocie, tym bezrobotnych kobiet jest więcej i odwrotnie. Im trudniejszy rynek pracy, kobiety mające z reguły większą determinację w poszukiwaniu zatrudnienia, łatwiej niż mężczyźni podejmują pracę ze względu na mniejsze oczekiwania płacowe. I odwrotnie – im więcej miejsc pracy (czyli mniejsze bezrobocie), tym warunki pracy i płacy są lepsze i mężczyźni chętniej podejmują pracę. Istnieje druga ważna przyczyna – stosunek pracodawców do kobiet, którzy chętniej zatrudniają mężczyzn – ci jednak nie podejmują pracy w trudniejszych warunkach. W przypadku małej liczby ofert pracy na rynku mężczyźni łatwiej mogą znaleźć zatrudnienie.

Należy zwrócić uwagę na odsetek osób będących w szczególnej sytuacji w bezrobociu ogółem. W przypadku osób młodych – do 25 roku życia[47] ich liczba i udział w bezrobociu ogółem spadły w analizowanym okresie. Powodem tego była **dobra koniunktura gospodarcza i zwiększająca się na rynku liczna miejsc pracy. Wejście Polski do Unii Europejskiej dla osób młodych było dobrą okazją do migracji zagranicznych – ich mobilność zawodowa wynikającą z mentalności i mniejszego obciążenia rodziną jest większa niż w pozostałych grupach wiekowych.**
W przypadku osób długotrwale bezrobotnych, których odsetek jest cały czas bardzo wysoki, zmniejszanie się liczny bezrobotnych świadczyć może o skutecznej polityce aktywizacji osób

[46] Autor: dr Barbara Batko
[47] W 2004 w sprawozdaniach ewidencjonowano bezrobotnych w wieku 18-24 lata – w opracowaniu przyjęto dane dla tej grupy wiekowej, co zaburza statystykę.

bezrobotnych – od czerwca 2004[48] roku zastosowano nowe usługi i instrumenty polityki rynku pracy w trosce o ich aktywizację zawodową oraz wyróżniono tzw. rynki trudne, czyli osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy deklarując obejmując objęcie ich szczególną troską.
W subpopulacji osób powyżej 50 roku życia ich liczba bezwzględna spada, lecz udział w bezrobociu ogółem rośnie. **W przypadku tej grupy osób świadczy to o nieskuteczności polityki państwa wobec osób +50** – mimo deklaracji o potrzebie objęcia szczególnym zainteresowaniem tej grupy ludności, ze względu na bardzo niską aktywność zawodową ludności w Polsce, malejący odsetek pracujących, starzenie się społeczeństwa – coraz większe obciążenie pracujących ludnością w wielu poprodukcyjnymi, konieczność wydłużenia aktywności zawodowej ludności itd.[49]
Niekorzystnie przedstawia się sytuacja osób niepełnosprawnych będących poza zatrudnieniem, których przybywa – wzrasta zarówno ich liczebność, jak i udział w bezrobociu ogółem. Choć ich udział ma wymiar rezydualny, to stanowi to duży problem społeczny i właśnie ta grupa osób powinna być objęta szczególną troską ze strony państwa.

We wrześniu 2009 roku spośród tzw. trudnych rynków pracy największe udziały w bezrobociu ogółem mają:

- kobiety – 55,1%,
- grupa osób bez wykształcenia średniego – 64,5%,
- grupa osób bez kwalifikacji zawodowych – 48,8%,
- długotrwale bezrobotni – 38,0%,
- osoby bez kwalifikacji zawodowych – 23,2%,
- osoby młode do 25 roku życia – 22,1%,
- osoby powyżej 50 roku życia – 20,7%,

W grupie ludzi młodych w wieku 18-24 i 25-34 lat łączny udział w bezrobociu to aż 51,7%. Cała grupa bezrobotnych w wieku mobilnym 18-44 lata stanowi 69,8% – to dowód na dużą inercję tej grupy bezrobotnych.
Bezrobotni wg wykształcenia zwracają uwagę na duże przyrosty we wszystkich grupach, zwłaszcza z wykształceniem zasadniczym zawodowym i policealnym zawodowym. Zwraca uwagę relatywnie duży udział osób z wykształceniem wyższym, co jest dowodem na to, że **dyplom uczelni nie chroni przed bezrobociem – zwłaszcza osób posiadających wykształcenie o mało poszukiwanym profilu. Potwierdza się także zasada, że bezrobocie zależy od wykształcenia.**
Najbardziej liczna są grupy osób bez stażu i grupy osób o krótkim stażu: do roku i 1-5 lat. Grupy bezrobotnych ze stażem 20-30 lat i powyżej 30 lat były najmniej liczne, ponieważ są to z reguły osoby w starszym wieku i ich udział w bezrobociu jest relatywnie niski. **Generalnie im wyższy poziom wykształcenia i dłuższy staż, tym łatwiej znaleźć pracę – rynek pracy nie absorbuje ludzi bez doświadczenia i kwalifikacji.**
W grupach bezrobotnych wg czasu pozostawania w bezrobociu w powiecie goleniowskim uderza fakt, że największy wzrost bezrobotnych notowano w grupach krótko i średnioterminowo bezrobotnych.

Zarejestrowani bezrobotny wskazują, że poprzednio byli zatrudnieni. **Przyczyny w pozostawaniu bez pracy są głównie ekonomicznej natury, w 2009 roku przejawiają się redukcją miejsc pracy na rynku spowodowaną kryzysem gospodarczym i nieskuteczną pomocą dla zakładów pracy,**

[48] *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001). Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 2004 roku.
[49] Szerzej: *Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój Zasobów Ludzkich", Strategia Budowy Społeczeństwa Informacyjnego w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2006-2015, Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015, Narodowa Strategia Integracji Społecznej, Strategia województwa zachodniopomorskiego w zakresie polityki społecznej do roku 2015* i inne.

które subwencjonowane mogłyby podtrzymać zatrudnienie i utrzymać miejsca pracy[50]. To znak niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. Większość pracowała dłużej niż 24 miesiące, co świadczy o chęci utrzymania przez nich zatrudnienia i to niezależnie od wieku, miejsca zamieszkania i wykształcenia. **Zdecydowana większość tych osób pozostaje bez pracy krócej niż rok – dowód na ich większą przedsiębiorczość.** Ta grupa traci pracę **z przyczyn zewnętrznych, czyli z uwarunkowania samego rynku pracy – powstające i upadające przedsiębiorstwa, w tym własne (nowo powstające i likwidowane miejsca pracy) – to zresztą jest główna przyczyna rejestrowania się respondentów.** Potwierdzać to może ostatni czas zatrudnienia, wiek mobilności zawodowej – 18-44 lata i zwłaszcza z wyższy poziom wykształcenia. **W sytuacji kryzysu gospodarczego poziom wykształcenia nie chroni przed utratą pracy.**
U połowy bezrobotnych utrata pracy wiąże się przede wszystkim z wygasaniem i niewznawianiem kontraktów zawieranych z pracodawcą na czas określony. **Kontrakt na czas nieokreślony też nie chroni przed utratą pracy. W sytuacji kryzysu gospodarczego zagrożenie utratą pracy uniemożliwia swobodę wyboru miejsca zatrudnienia oraz rozwój zawodowy.**
Największy problem to niepewność co do stałości zatrudnienia, praca na czarno, niestabilne, nieczytelne i szkodliwe warunki pracy. **To ważne powody dyskomfortu w sytuacji rynku pracodawcy, gdzie siła przetargowa pracobiorcy bywa niewielka i w przypadku małej determinacji powoduje często porzucenie pracy.**

23% osób to zarejestrowani dłużej niż dwa lata – to grupa bezrobotnych długotrwale. Jedynie wśród bezrobotnych z wykształceniem wyższym brak osób długotrwale bezrobotnych – co nie świadczy o tym, że szybciej „wychodzą" z bezrobocia, ale nie oznacza, że znajdują pracę zgodnie z kwalifikacjami). Pierwsza **grupa to osoby, które są dotknięte bezrobociem strukturalnym świadczącym o trwałym niedopasowaniu do potrzeb i wymagań rynku pracy, druga – to znak niekorzystnej sytuacji na rynku pracy – obraz bezrobocia cyklicznego.**

Bezrobotni rejestrują się w PUP głównie po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne lub też tylko uzyskać zasiłek dla bezrobotnych to ok. 48,3 bezrobotnych. 35,7% chce znaleźć pracę. Cześć osób pracuje „na czarno". **Im niższy wiek badanych – tym chętniej poszukują pracy, im starsi wiekiem bezrobotni – tym ważniejsze dla nich jest uzyskanie ubezpieczenia społecznego lub zasiłku.**
Aktywność zawodowa osób dorosłych zamieszkujących gospodarstwa domowe bezrobotnych jest zróżnicowana. Wiele z nich nie ma pracy i jej nie szuka, a jeśli pracują, to w kraju. **Można przypuszczać, że w rodzinie bezrobotnego dziedziczy się bezrobocie i postawy bierności w dużym stopniu.**
Sytuacja ekonomiczna bezrobotnych wskazuje na to, że rodzina z bezrobotnym jest rodziną niezamożną, gdzie w przypadku blisko 60% badanych dochód na osobę w rodzinie sięga 500 zł, **czyli niewiele przekracza sztywno wyznaczoną dla gospodarstwa jednoosobowego granicę ubóstwa[51].**
Bezrobotni utrzymują się ze przede wszystkim:

- z zasiłków pomocy społecznej,
- ze świadczeń,
- z wynagrodzeń współmałżonków,
- z pracy na czarno lub dorywczo.

[50] Rząd zadeklarował stworzenie rządowego pakietu antykryzysowego na czele z *ustawą z dnia 1 lipca 2009 r. o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców* (Dz.U. 2009 nr 125 poz. 1035). W ustawie, która weszła w życie 22.08.2009 r. ujawniono zasadnicze braki i błędy legislacyjne popełnione przy jej tworzeniu. Być może, po ich zniwelowaniu, skutki tych działań będą być może obserwowane w gospodarce w końcu 2009 roku.
[51] Od 1 czerwca 2009 zasiłek dla bezrobotnych wynosi 575 złotych. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom w przypadku, gdy dochody na osobę w rodzinie nie są większe niż 477 zł (osoba samotnie gospodarująca) lub 351 zł (na osobę w rodzinie. *Ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.)

Bycie bezrobotnym nie pozbawia tych osób utrzymywania więzi międzyludzkich – 75% bezrobotnych deklaruje 1-4 osoby bliskie lub znajome, na których może polegać, jedynie 15% nie ma nikogo takiego. **Zależności te można zaobserwować niezależnie od statusu bezrobotnego, gdyż osoby pracujące często także maja niewielki krąg godnych zaufania osób.**
Sytuację bezrobotnych odzwierciedla też ich aktywność pozarodzinna**. Bezrobotni rzadko korzystają z dóbr kulturalnych, jednakże trzeba zauważyć, że obecnie z nich również rzadko czerpią przyjemność pracujący. Ci pierwsi z reguły deklarują brak pieniędzy, ci drudzy – czasu. Jednak to uproszczone przyczyny, ponieważ zmienia się sposób spędzania wolnego czasu. Coraz częściej rozrywkę taką jak kino, teatr, czy książka zastępuje program telewizyjny, gry komputerowe lub „surfowanie w sieci", a dla wielu nawet niezamożnych rodzin najważniejszym zakupem jest telewizor i komputer.** Bezrobotni deklarują, iż 55% badanych w kinie była dawniej niż rok temu, w teatrze także (45% nie było nigdy!), na imprezie sportowej dawniej niż rok temu było ok. 34% (nigdy – 18%), na wczasach/wycieczce – 37% (nigdy 10%). Spotykają się z rodziną lub znajomymi w równym stopniu, przeważnie regularnie. **Zapewne zapytani o kupno książek też pewien odsetek wskazałby, że nigdy jej nie kupili[52].**
Znamienne jest to, iż aż 75% bezrobotnych nie jest zainteresowanych tym, kto reprezentuje lokalne i wojewódzkie władze – **świadczy to o małym poczuciu więzi społecznych jednostki z władzą, która może być postrzegana jako niewiarygodna i nieskuteczna w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego obywateli. Brak kapitału społecznego jest zrozumiały zwłaszcza w kręgach osób, dla których najważniejsze jest zaspokojenie potrzeb niższego rzędu, w tym podstawowych potrzeb bytowych.**

Aktywność zawodową bezrobotnych można rozumieć jako chęć znalezienia pracy. Jej miarą w przypadku utraty pracy może być pragnienie powrotu na rynek pracy mierzone „siłą" determinacji w jej poszukiwaniu oraz chęcią zmiany lub doskonalenia kwalifikacji, tak aby móc je dostosować do potrzeb rynku pracy. Niezależnie od roli urzędu pracy, samo bezrobotni powinni się cechować pewną zapobiegliwością w szukaniu zatrudnienia, być zorientowani w potrzebach co najmniej lokalnego rynku pracy, znać i chcieć uczestniczyć w innych zaangażowaniach życia społeczno-gospodarczego.
Część osób bezrobotnych przyznaje, że nie interesuje się sytuacją na rynku pracy – głownie interesują bezrobotnych informacje o wolnych stanowiskach pracy, o potencjalnych pracodawcach, rzadziej informacje na temat bezrobocia lub o osobach i instytucjach rynku pracy, które udzielają wsparcia w poszukiwaniu pracy. **Jedynym pośrednikiem zdaje się być lokalny urząd pracy.**
Poszukiwanie pracy deklaruje tylko 36% osób. Jednocześnie bezrobotni oświadczają, że 70% z nich w ciągu roku nie otrzymało z PUP żadnej propozycji podjęcia pracy, tylko jedną – 20%, zaś dwie – 8%, pozostałe 2% otrzymało 3-5 ofert pracy.
Spośród osób, które otrzymały oferty pracy tylko 13% osób ją podjęło (najbardziej zdeterminowana grupa osób to osoby w wieku 25-34 lata; pracę podjęły osoby bez wykształcenia zawodowego, z czego należy wynosić, że nie były to ofert pracy dla osób planujących rozległą ścieżkę zawodową).
To pytanie o sens działania urzędu pracy jako pośrednika.
Pracodawcy rekrutując pracowników omijają urzędy pracy bojąc się, że pozyskają „gorszego" pracownika – czy dzieje się tak bez przyczyny?
Pracownicy urzędów pracy i opieki społecznej podkreślają, że osoby przychodzą rejestrować się z powodu składki na ubezpieczenie zdrowotne i **jeśli była by możliwość zniesienia tej składki, można by otrzymać rzeczywisty obraz bezrobocia i skoncentrować działania służb zatrudnienia na grupie osób zainteresowanej zmianą statusu bezrobotnego. Jest to opinia,** która jest

[52] 38% Polaków objętych badaniem przeprowadzonym przez Bibliotekę Narodową w listopadzie 2008 roku zadeklarowało, że w ciągu roku sięgnęło po choć jedną książkę. 62% Polaków nie miało więc przez rok kontaktu z żadną książką.

podnoszona przez urzędników od wielu lat i **odnosi się do skutecznego, szczelnego systemu wsparcia dla osób rzeczywiście potrzebujących zmiany statusu bezrobotnego i chcących aktywizować się zawodowo.**
Niektóre osoby rejestrują się z powodu prawa do zasiłku. W większości jednak osoby bezrobotne nie potwierdzają gotowości podjęcia pracy, ponieważ pracują na czarno, nie są mobilne, często nieskłonne do obowiązkowości, odpowiedzialności, systematyczności.
Pracodawcy nie są zobowiązani do rejestracji ofert pracy, stąd też w PUP jest ich mało.
Osobiste kontakty pozostają najskuteczniejszym sposobem na znalezienie pracy. Umiejętność poszukiwania pracy w prasie lub Internecie jest oczywista dla ludzi młodszych i lepiej wykształconych – świadczyć może o wyższej kulturze informacyjnej, czyli lepszej umiejętności poruszania się w „smogu informacyjnym" oraz o charakterystycznym zjawisku wykluczenia cyfrowego pozostałych grup bezrobotnych.

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w przybliżeniu 87% ankietowanych aktualnie nie szkoli się. Spośród osób, które kształcą się nadal w szkole lub na uczelni, nie było bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej i zasadniczym zawodowym, co świadczy o inercji tych grup. Deklaracje te składane były niezależnie od stażu „w bezrobociu".
Dzięki szkoleniom bezrobotni podnoszą lub uzupełniają swoje kwalifikacje. Szkolenia i dotacje na prowadzenie własnej działalności gospodarczej uważane są za najbardziej skuteczne. Dotacje na prowadzenie własnej działalności, choć korzysta z nich niewiele osób są efektywne, ponieważ „ściągają najwięcej ludzi z ewidencji bezrobotnych". Dotyczy to także refundowanych stanowisk pracy.
Nieefektywnym instrumentem jest staż, gdzie osoba bezrobotna „odpracowuje" swoja pracę i wraca do rejestracji bezrobotnych**. Pracodawca nie jest zobowiązany do podtrzymania zatrudnienia stażysty, czyli podpisania z nim umowy o pracę, więc woli wziąć następnego stażystę, którego wynagrodzenie funduje państwo. Pozytywne jest to, że staże zawodowe, mimo iż nie dają zatrudnienia, pozwalają podtrzymać aktywność zawodową osoby bezrobotnej – odgrywają tu niejako rolę terapeutyczną.**

Bezrobotni w powiecie goleniowskim w dużym stopniu nie wykazują żadnych wyuczonych umiejętności. Aż 44% osób badanych nie podało żadnego wyuczonego zawodu. Mimo zaawansowanego wieku nie zdobyły pożądanego wykształcenia i umiejętności pozwalających na inną pracę niż prosta.
Wśród bezrobotnych część to osoby, które wykonywały ostatnią pracę niezgodnie z wykształceniem. **Praca w zawodzie niezgodnie z wykształceniem nie świadczy to o niedopasowaniu podaży do popytu na pracę, ponieważ wiele osób pracujących wykonuje inne zawody niż wyuczone, zmieniając je kilkakrotnie w ciągu życia zawodowego. Może to być objaw uniwersalności umiejętności niektórych osób i specyfiki wykonywanej pracy, która nie wymaga kwalifikacji kierunkowych, ale raczej umiejętności miękkich. Wyobrażenia o przyszłej pracy też często odbiegają od realiów rynku. Wiek osób świadczyć może o większej „uległości" wobec wymagań rynku pracy – osoby starsze maja mniejsze wymagania wobec rynku pracy. Wyobrażenia osób młodych, przeważnie nieobciążonych rodziną, mijają się z rzeczywistym obrazem rynku pracy pracodawcy.**

Bezrobotni są **optymistycznie zastawieni do obecnego kryzysu – to odbicie przekonania większości Polaków – sytuacja na rynku pracy wkrótce się poprawi i znajdziemy pracę**. To przekonanie mają bezrobotni niezależnie od statusu. Najmniejszymi optymistami, co zrozumiałe, są tu bezrobotni w wieku 55-59 lat.

Wyobrażenia bezrobotnych dotyczące przyszłej pracy koncentrują się na pracy zgodnie z zainteresowaniami oraz wysokich zarobkach, w nieznacznie mniejszym stopniu na znalezieniu stabilnej, stałej pracy zgodnej z predyspozycjami, umiejętnościami i wykształceniem**. Bardzo mało osób uważa rozwój zawodowy za ważny czynnik.** Niewielki odsetek wskazań dotyczył prowadzenia własnej działalności. Przedsiębiorczość objawiająca się chęcią do zakładania własnej firmy jest raczej typowa dla ludzi młodych 18-34 lata i z wykształceniem zawodowym – zasadniczym i technicznym oraz wyższym. **Główne przeszkody to brak środków finansowych oraz (niezmiennie uciążliwe też dla pracujących) skomplikowane procedury rejestracji, nieznajomość procedur i wymogów formalnych z tym związana, brak wiary w powodzenie.**

Część badanych osób nie potrafi określić, w jakim zawodzie chciałaby pracować – to dowód na to, że nie chcą pracować lub nie umieją zwerbalizować swoich predyspozycji zawodowych.
Bezrobotni w większości nie potrafią określić jakie warunki pracy (pracodawca) byłyby pożądane wskazań i są to osoby, którym nie zależy na podjęciu pracy lub te, do których należy adresować usługi doradztwa zawodowego.

Bardzo istotną kwestią jest mobilność bezrobotnych. Postawy wobec mobilności zawodowej zamieniają się powoli, są typowe dla całego polskiego społeczeństwa. W przeszłości bezrobotni przeważnie deklarowali niechęć do migracji zarobkowej poza miejsce zamieszkania. **Dotychczas po powrocie do kraju część z nich pracowała w Polsce – co świadczy o tym, że warunki pracy były do zaakceptowania na tyle, że nie decydowali się oni na powtórną emigrację zarobkową.**
Większość bezrobotnych niezależnie od płci, miejsca zamieszkania, wieku i wykształcenia chce pracować w pobliżu miejsca zamieszkania. **Mobilni są ludzie młodsi i lepiej wykształceni. To jeszcze w Polsce naturalne zjawisko i nie wynika z posiadania statusu bezrobotnego. Migracja zarobkowa poza miejsce zamieszkania wiąże się ze znalezieniem owego miejsca zamieszkania, przeprowadzką wraz z rodziną oraz ze zmianą i znalezieniem nowej pracy i szkoły dla członków gospodarstwa domowego. To przeszkody jeszcze wciąż natury mentalnej, ale przede wszystkim natury ekonomicznej – brak swobody głównie w zatrudnianiu się w dowolnym miejscu w kraju i poza nim zniechęcają, a często uniemożliwiają migrację zarobkową poza miejsce zamieszkania.**

Bezrobotni w znakomitej większości chcieliby pracować na pełny, a nie na część etatu, mieć stałą, a nie dorywczą pracę oraz pracę w stałych godzinach, a nie zmianową. **To typowe dla osób, które straciły pracę i najlepszą gwarancją jest poczucie bezpieczeństwa ekonomicznego, które umożliwia zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu – jest to warunek konieczny, lecz nie zawsze wystarczający. Dla osób bez pracy lęk o przyszłość materialną jest najważniejszym problemem. Potrzeba stabilizacji i brak elastyczności na rynku pracy wśród osób starszych tu obserwowana jest w każdej grupie wiekowej, niezależnie od płci, miejsca zamieszkania i poziomu wykształcenia. Należy oczywiście zauważyć, że te warunki pracy nie chronią przed zwolnieniem, ale dają przeciętnemu obywatelowi poczucie trwałości zatrudnienia i bezpiecznej egzystencji.**
Charakterystyczne jest to, że oczekiwania bezrobotnych co do nowej pracy są z reguły nieadekwatne do tego co oferuje rynek pracy. Bezrobotni nierzadko mają wysokie wymagania, mając przy tym niskie doświadczenie i kwalifikacje. Z drugiej strony, w sytuacji kryzysu gospodarczego, mamy do czynienia z rynkiem pracodawcy, który często oferuje wynagrodzenie poniżej oczekiwań płacowych.
Znamienne jest to, iż kobiety mają mniejsze oczekiwania płacowe. To ogólnie znana prawidłowość wynikająca szczególnie z ról jakie grają w gospodarstwach domowych, gdzie mężczyzna z reguły jest głową rodziny oraz z ich większej determinacji w podejmowaniu pracy

i mniejszych oczekiwań płacowych. W wykształceniu tych postaw, rolę może też odgrywać świadomość dyskryminacji płacowej wobec kobiet, które zarabiają średnio 70% wynagrodzenia oferowanego mężczyznom (w niektórych działach nawet 64%, a 35% kobiet zarabia poniżej 2 000 zł)[53].

Z reguły jednak większe oczekiwania płacowe mają ludzie młodsi w wieku 18-34 lata, z wyższym poziomem wykształcenia, niezależnie od miejsca zamieszkania. To głównie mieszkańcy miast, choć przyczyną są wyższe koszty utrzymania, a nie większe aspiracje. **Trudno obecnie oczekiwać, żeby mieszkańcy małych miejscowości (choćby wobec dostępu do mediów i zjawiska suburbizacji) mieli inne wyobrażenie o rynku pracy niż mieszkańcy dużych ośrodków i mniejsze apetyty konsumpcyjne.**

Warto dodać, że bezrobotni najczęściej korzystają z pomocy społecznej lub/i pomocy kościoła, organizacji pozarządowych i innych. Bardzo mało osób pracuje dorywczo wykonując drobne prace remontowo-budowlane, rolne, zbierając runo leśne, świadcząc drobne usługi lub prowadząc drobny handel przygraniczny. **W kontekście aktywności tej grupy bezrobotnych, wyobrażenia co do wynagrodzenia za pracę wykonywaną w przyszłości (mierzone oczekiwaniami płacowymi), nie korelują z wydajnością pracy, obowiązkowością, odpowiedzialnością itd.**

Wyobraźnię rozbudza średnie wynagrodzenie, np. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw we wrześniu 2009 r., które wyniosło 3 283,18 zł, lub informacje o średnich zarobkach, np. pracownicy wykonawczy w dziale produkcji zarabiali 2 800 zł brutto, brygadziści czy mistrzowie – 4 150 zł, kierownicy produkcji – 8 125 zł. Często bezrobotni spodziewają się zarabiać tyle, ile zarabiali(by) w krajach zachodnich Unii Europejskiej, np. w Wielkiej Brytanii, czy Niemczech.

Niektóre osoby aktualnie są skłonne do kompromisów płacowych, ale nierzadko bezrobotni są źle zorientowani w sytuacji na rynku pracy i mają wymagania zdecydowanie zawyżone w stosunku do doświadczenia i kwalifikacji.

***

Podstawową przyczyną bezrobocia strukturalnego jest niski poziom wykształcenia, niskie kwalifikacje, brak doświadczenia zawodowego, bądź dziedziczenie bezrobocia wyniesione z domu, co powoduje całkowitą inercję bezrobotnych, jako grupy zawodowej.

Na obraz bezrobocia sktukturalnego, na przełomie lat 2008-2009 nakłada się bezrobocie cykliczne – efekt kryzysu gospodarczego. Pojawiają się bezrobotni niezależnie od wieku, stażu pracy i wykształcenia. Rynek pracy w kryzysie to rynek pracodawcy – obecnie pracodawca stawia wymagania (przykładem jest oferta pracy dla archiwistów kierowana tylko do kandydatów z wykształceniem wyższym i w odpowiedzi – kilkadziesiąt złożonych podań).

System urzędów pracy jest mało skuteczny. Z jednej strony zmuszony jest do „obsługi" osób korzystających ze świadczeń zdrowotnych, z drugiej nieumiejący zabezpieczyć ofert pracy – spełnia rolę „rejestracji".

Osoby przedsiębiorcze znajdują pracę same – stosunkowo szybko. Urząd pracy, dysponując usługami i instrumentami rynku pracy, od lat nie potrafi skutecznie pomóc osobom inertnym lub w ogóle niechcącym pracować. Palący jest problem niewidzialnych niepełnosprawnych!

Ofert pracy jest mało i są nieatrakcyjne albo niedostosowane do wymagań i możliwości potencjalnych pracowników. Z drugiej strony bezrobotni zbyt wysoko oceniają swoje możliwości i mają zbyt wysokie wymagania wobec pracy jaką chcieliby wykonywać.

Pracodawcy nie poszukują potencjalnych pracowników w PUP, zakładając ich niską wydajność – skoro ok. 50% osób przychodzi po zasiłki, prawdopodobieństwo trafienia wartościowego pracownika jest równe 50%.

[53] *Wynagrodzenia w zależności od płci 2007* [online]. Sedlak&Sedlak.[dostęp: 210.10.2009]. Dostępny w Internecie: < http://www.wynagrodzenia.pl/artykul.php/typ.1/kategoria_glowna.226/wpis.1532>.

Rekomendacje

W aktywności podmiotów publicznych brak jest działania przyczynowo-skutkowego. Trudno rozgraniczać rynek pracy ma makro-, mezo- i mikrorynek powiatu. **Pomoc dla osób bezrobotnych powinna być poprzedzona kompleksowym badaniem podaży pracy i popytu na pracę**, zwłaszcza w skali mezo-, czyli województwa zachodniopomorskiego. Wnikliwe śledzenie popytu i podaży na rynku pracy pozwoliłoby na stworzenie **bazy wiedzy o rynku pracy. Baza wiedzy o rynku pracy umożliwiłaby skuteczne zarządzanie informacją o popycie i podaży pracy** jako odpowiedź na potrzeby władz państwowych i samorządowych regionu oraz innych środowisk lokalnych będących animatorami rozwoju regionu, a także potencjalnych pracodawców i pracobiorców regionu – w rozumieniu podmiotów.

Dysponując bazą wiedzy o rynku pracy można antycypować zmiany. Wiedza o rynku pracy powinna być sprzężona z polityką oświatową. Wskazaniem co do kierunków kształcenia może być w pewnym stopniu wykaz zawodów deficytowych i zrównoważonych, ale musi być sprawie aktualizowany ze względu na tempo zmian na rynku pracy. Jednak na poziomie powiatu jest on niedostępny. Ze względu na dynamikę rynku pracy trudno określić stabilność zawodów na regionalnym rynku pracy, przykładowo – obecność danego zawodu przez okres jednego półrocza nie powinna prowadzić do wniosku, że zawód jest dziś obecny na rynku pracy.

Polityka rynku pracy powinna być skorelowana z planami strategicznymi rozwoju regionu. Działania należy podejmować jeszcze przed fazą implementacji strategii prognozując popyt na pracę i podaż pracy.

Kluczem do skutecznej pomocy bezrobotnym jest utworzenie dla tych osób nowych miejsc pracy. Kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zachodniopomorskiego i powiatu goleniowskiego zawarte są od 1999 roku w szeregu dokumentach strategicznych.

Do działań priorytetowych zalicza się:

- **podniesienie poziomu innowacyjności gospodarki i proinnowacyjnej mentalności mieszkańców regionu, w tym rozwój społeczeństwa informacyjnego;**
- **integrację potencjału badawczego dla wsparcia przedsiębiorstw;**
- **zwiększenie dostępności terenów inwestycyjnych w regionie poprzez wsparcie procesów restrukturyzacji i rewitalizacji;**
- **inwestycje w rozwój gospodarki i turystyki;**
- **promowanie modelu społeczeństwa rozwijającego swój potencjał intelektualny i inne.**

POWIAT GRYFIŃSKI[54]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy, przy czym charakter badania pozwala ocenić przede wszystkim tę pierwszą. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne, jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Po pierwsze, należy podkreślić jak niewielki zasób kapitału ludzkiego posiada analizowana populacja niepracujących. 1/4 badanych posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, dalsze 45% ukończyło zasadniczą szkołę zawodową. Osoby pozostające w bezrobociu długookresowym i długotrwałym to ponad 22%% badanych, dodatkowo 55% bezrobotnych nie pracowało nigdy. Ich umiejętności i kwalifikacje niewątpliwie ulegają deprecjacji i zanikowi. Wyznacznikiem kompetencji zawodowych może być również doświadczenie zawodowe bezrobotnych. W przypadku bezrobotnych z powiatu gryfińskiego można powiedzieć, że nie nabyli oni kompetencji zawodowych poprze pracę. Poniżej roku pracowało 24,3% bezrobotnych, dalsze 18,6% ma doświadczenie zawodowe maksymalnie dwuletnie. Można również przypuszczać, że mamy do czynienia z niedopasowaniem kierunków edukacji do wymogów lokalnego rynku pracy. O powyższym świadczyć może również wysoki odsetek osób młodych wśród bezrobotnych.

W tym kontekście niezwykle istotne stają się działania powiatowego urzędu pracy, który poprzez aktywne polityki rynku pracy może podnieść lub zmienić kwalifikacje osób bezrobotnych. Pojawia się jednak drugi problem bezrobotnych z powiatu gryfińskiego, czyli niski poziom motywacji do podjęcia realnych działań w celu poprawienia własnej pozycji na rynku pracy. Głównym celem wizyt w urzędzie pracy jest co prawda chęć znalezienie pracy, ale większość ofert jest przez bezrobotnych odrzucana. O pasywności świadczy przeniesienie wysiłków poszukiwania zatrudnienia na urzędników PUP. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się, przy czym największe dotyczą sprawowania dojazdów, obaw przed nowymi sytuacjami i problemów zdrowotnych. Zarazem oczekiwania niepracujących są relatywnie wysokie. Niemal wszyscy jako pożądaną pracę wymieniają pracę stabilną, w pełnym wymiarze czasu, w stałych godzinach, najlepiej u państwowego pracodawcy. Ewentualnie rozważają rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej.

Warto również zwrócić uwagę, że bezrobotni nie interesują się sytuacją na lokalnym rynku pracy. Takiej odpowiedzi udzieliło 63,1%% ankietowanych. Informacje, które są ewentualnie istotne dla niepracujących to w ich ocenie: wiadomości o potencjalnych pracodawcach (23,3%) oraz o wolnych stanowiskach pracy (16,8%). Jednocześnie bezrobotni negatywnie oceniają lokalny rynek pracy. Szczególnie: poziom bezrobocia (57,9%) oraz oferowane płace (62,8%).

[54] Autor: Mgr Marcin Bąba

Według osób badanych na złą sytuację na lokalnym rynku pracy wpływ wywierają przede wszystkim (suma odpowiedzi duży wpływ i bardzo duży wpływ): niskie zarobki oferowane przez pracodawców (80,7%) oraz złe pozapłacowe warunki pracy (80%)

W powiecie należałoby podjąć działania przywracające długookresowo bezrobotnych do intensywnej aktywności zawodowej. Tylko częściową odpowiedzią może być rozwój np. turystyki. Powody są co najmniej dwa: zwiększać się będzie sezonowość bezrobocia, a więc niepewność części osób; rozwój branży turystycznej będzie wymagał nakładów ze strony władz publicznych na rozbudowę sieci komunikacyjnej i infrastruktury sprzyjającej aktywnemu wypoczynkowi. Ważnym aspektem byłyby działania wydłużające sezon wypoczynkowy.

Należałoby również silniej powiązać system edukacji z rynkiem pracy, żeby zmniejszyć niedopasowania i dać większe szanse na rozpoczęcie życia zawodowego osobom młodym. Właśnie osoby młode stanowią mocną stronę osób bezrobotnych w powiecie: są stosunkowo mobilne i elastyczne oraz chętne do podnoszenia własnych kwalifikacji. Kwestia kwalifikacji może być jednocześnie barierą, ponieważ większość niepracujących prezentuje dość wysoką samoocenę, co może być kontrproduktywne (zmniejsza motywację do kształcenia, powoduje niezbyt intensywne poszukiwanie pracy).

Znaczącym problemem jest duży udział pracy doraźnej i krótkookresowej, który powoduje, że na rynku tworzy się grupa osób przemieszczająca się między krótkookresową pracą a bezrobociem. To rodzi niepewność, nie daje szans na rozwój kapitału społecznego i ludzkiego. Jednocześnie może sprzyjać pracy nielegalnej i dezaktywizacji, jeżeli istnieją szanse na uzyskanie zasiłków lub innej pomocy.

Sytuacja lokalnego rynku pracy w powiecie gryfińskim wskazuje na konieczność stworzenia i dostosowania planów rozwoju powiatu do aktualnych zasobów pracy, żeby maksymalnie wykorzystać potencjał ludzki. Powiązanie kształcenia (we wszelkich jego formach) z rynkiem pracy powinno być jednym z najważniejszych zadań.

POWIAT POLICKI[55]

WNIOSKI

Zaprezentowana diagnoza bezrobocia w powiecie policki na tle jego sytuacji społeczno-gospodarczej została obwarowana szeregiem ograniczeń. Pierwszym z nich jest **niedostatek danych i informacji o powiecie. W statystykach publicznych brak informacji systematycznie publikowanych dla powiatów i miast na prawach powiatu NUTS 4 oraz gmin NUTS 5, co uniemożliwia śledzenie zmiennych w skali lokalnej.** Drugi powód to **brak systemowego podejścia polityki rynku pracy – długofalowych strategii, ciągłości działań w czasie i przestrzeni. Zmiany regulacji prawnych, zmiany definicji i sposobów ewidencjonowania czynią porównywanie badanych cech niemożliwym,** zarówno odnośnie ludności ogółem, jej cech demograficzno-społecznych, jak i aktywności i bierności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia. W tej sytuacji dane dotyczące aktywności zawodowej ludności dla powiatu z 2002 roku nie są kuriozalne. **Z konieczności więc wiele z tych danych pominięto ze względu na ich wybiórczy charakter, a przede wszystkim na niemożność porównania ich w czasie. *Nota bene* we wrześniu 2009 roku na stronie PUP w Policach brakuje nawet podstawowych danych o bezrobociu w powiecie! W października 2009 roku na stronie WUP i PUP brakuje informacji o stopie bezrobocia w końcu września!**

Sytuacja powiatu polickiego i bezrobotnych wydaje się być na tle kraju i województwa korzystna. Wzrasta liczba ludności ogółem, w tym w wieku produkcyjnym, bezrobocie narastało do końca 2003 roku, zaś po 2004 roku malało. Stopa bezrobocia w powiecie policki w latach 2004-2008 należała do jednej z niższych w województwie i w kraju i malała w czasie.

Udział grupy kobiet jest odwrotnie proporcjonalny do zmian bezrobocia. Przyczyna zjawiska jest złożona. **Sytuacja bezrobotnych kobiet jest odzwierciedleniem ogólnej sytuacji na rynku pracy – im mniejsze bezrobocie, tym bezrobotnych kobiet jest więcej i odwrotnie. Im trudniejszy rynek pracy, kobiety mające z reguły większą determinację w poszukiwaniu zatrudnienia, łatwiej niż mężczyźni podejmują pracę ze względu na mniejsze oczekiwania płacowe. I odwrotnie – im więcej miejsc pracy (czyli mniejsze bezrobocie), tym warunki pracy i płacy są lepsze i mężczyźni chętniej podejmują pracę. Znany jest stosunek pracodawców do kobiet, którzy chętniej zatrudniają mężczyzn – ci jednak nie podejmują pracy w trudniejszych warunkach. W przypadku małej liczby ofert pracy na rynku mężczyźni łatwiej mogą znaleźć zatrudnienie.**

Bezrobotni z prawem do zasiłku to niewielka grupa w bezrobociu ogółem, co świadczy o dużej przewadze osób z dłuższym stażem, czyli o przewadze średnio- i długookresowo bezrobotnych, którzy mogą mieć problemy w „wyjściem z bezrobocia".

Statystyka bezrobotnych zamieszkałych na wsi wskazuje na ich zwiększający się udział w bezrobociu ogółem, co wskazuje na ich trudności ze znalezieniem zatrudnienia.

Mimo zmniejszającej się liczby bezrobotnych w latach 2005-2008 należy zwrócić uwagę na odsetek osób będących w szczególnej sytuacji w bezrobociu ogółem. W przypadku osób młodych – do 25 roku życia[56] i osób długotrwale bezrobotnych ich liczba i udziały w bezrobociu ogółem spadły w analizowanym okresie. Powodem tego była dobra koniunktura gospodarcza i zwiększająca się na rynku liczna miejsc pracy. Wejście Polski do Unii Europejskiej dla osób młodych było dobrą okazją do

[55] Autor: dr Barbara Batko

[56] W 2004 w sprawozdaniach ewidencjonowano bezrobotnych w wieku 18-24 lata – w opracowaniu przyjęto dane dla tej grupy wiekowej, co zaburza statystykę.

migracji zagranicznych – ich mobilność zawodowa wynikającą z mentalności i mniejszego obciążenia rodziną jest większa niż w pozostałych grupach wiekowych.

W przypadku osób długotrwale bezrobotnych, których odsetek jest cały czas bardzo wysoki, zmniejszanie się liczny bezrobotnych świadczyć może o skutecznej polityce aktywizacji osób bezrobotnych – od czerwca 2004[57] roku zastosowano nowe usługi i instrumenty polityki rynku pracy w trosce o ich aktywizację zawodową oraz wyróżniono tzw. rynki trudne, czyli osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy deklarując obejmując objęcie ich szczególną troską.

W subpopulacji osób powyżej 50 roku życia ich liczba bezwzględna spada, lecz udział w bezrobociu ogółem rósł. W przypadku tej grupy osób świadczy to o nieskuteczności polityki państwa wobec osób +50 – mimo deklaracji o potrzebie objęcia szczególnym zainteresowaniem tej grupy ludności, ze względu na bardzo niską aktywność zawodową ludności w Polsce, malejący odsetek pracujących, starzenie się społeczeństwa – coraz większe obciążenie pracujących ludnością w wielu poprodukcyjnymi, konieczność wydłużenia aktywności zawodowej ludności itd.[58]

Niekorzystnie przedstawia się sytuacja osób niepełnosprawnych będących poza zatrudnieniem, których przybywa – wzrasta zarówno ich liczebność i udział w bezrobociu ogółem. Choć ich udział ma wymiar rezydualny, to stanowi to duży problem społeczny i właśnie ta grupa osób powinna być objęta szczególną troską ze strony państwa.

Dane statystyczne dotyczące bezrobocia w powiecie polickim w roku 2008 i do sierpnia 2009 roku pozwalają ukazać najbardziej **aktualną sytuacje bezrobotnych w powiecie, mając na względzie zmieniający się obraz rynku pracy właśnie w tym czasie**. Obecna sytuacja powiatu jest trudna, ponieważ z największego zakładu – Zakładów Chemicznych „Police" S.A. od początku roku zwalniani są pracownicy. Inne zakłady pracy także zgłosiły redukcję zatrudnienia. Mimo tego powiat policki charakteryzuje się stosunkowo niskim bezrobociem.

Od początku roku 2009 bezrobocie w powiecie polickim wzrasta, choć widać zjawisko sezonowości, ponieważ tradycyjnie w miesiącach letnich zmniejsza się liczba bezrobotnych, zarówno liczba zarejestrowanych, jak i osób, które podjęły zatrudnienie. Od maja 2009 roku obserwuje się jednak wzrost napływu do bezrobocia. We wrześniu 2009 roku spośród tzw. trudnych rynków pracy największe udziały w bezrobociu ogółem mają:

- kobiety w bezrobociu ogółem – 56,4%,
- grupa osób bez wykształcenia średniego – 61,9%,
- długotrwale bezrobotni – 45,1%,
- osoby bez kwalifikacji zawodowych – 37,2%,
- osoby bez doświadczenia zawodowego – 35,7%,
- osoby powyżej 50 roku życia – 22,4%,
- osoby młode do 25 roku życia – 19,7%.

W grupie ludzi młodych w wieku 18-24 i 25-34 lat łączny udział w bezrobociu to aż 52,2%. Cała grupa bezrobotnych w wieku mobilnym 18-44 lata stanowi 68,8% – to dowód na ich dużą inercję.

Bezrobotni wg wykształcenia zwracają uwagę na duże przyrosty we wszystkich grupach, zwłaszcza z wykształceniem zasadniczym zawodowym i policealnym zawodowym. Zwraca uwagę relatywnie duży udział osób z wykształceniem wyższym, co jest dowodem na to że **dyplom uczelni nie chroni przed bezrobociem – z jednej strony ze względu na dużą liczbę absolwentów wyższych uczelni**

[57] *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001). Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 2004 roku.

[58] Szerzej: *Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój Zasobów Ludzkich", Strategia Budowy Społeczeństwa Informacyjnego w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2006-2015, Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015, Narodowa Strategia Integracji Społecznej, Strategia województwa zachodniopomorskiego w zakresie polityki społecznej do roku 2015* i inne.

posiadających wykształcenie o mało poszukiwanym profilu. Bezrobocie zależy od wykształcenia, zwłaszcza przy pogarszającej się sytuacji na rynku pracy.
Najbardziej liczna były grupy osób bez stażu i o krótkim stażu: do roku i 1-5 lat. Grupy bezrobotnych ze stażem 20-30 lat i powyżej 30 lat były najmniej liczne, ponieważ są to z reguły osoby w starszym wieku i ich udział w bezrobociu jest relatywnie niski. **Generalnie im wyższy poziom wykształcenia i dłuższy staż, tym łatwiej znaleźć pracę – rynek pracy nie absorbuje ludzi bez doświadczenia i kwalifikacji.**
W grupach bezrobotnych wg czasu pozostawania w bezrobociu w powiecie polickim największy wzrost bezrobotnych notowano w grupach krótko i średnioterminowo bezrobotnych, poprzednio zatrudnionych dłużej niż 24 miesiące, co świadczy o chęci utrzymania przez nich zatrudnienia. **To znak niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.** W sierpniu 2009 roku napływ do bezrobocia był większy od odpływu. Najważniejsza przyczyną odpływu bezrobocia było podjęcie pracy.
23% osób to zarejestrowani dłużej niż dwa lata – to grupa bezrobotnych długotrwale. Jedynie wśród bezrobotnych z wykształceniem wyższym brak osób długotrwale bezrobotnych – co nie świadczy o tym, że szybciej „wychodzą" z bezrobocia, ale nie oznacza, że znajdują pracę zgodnie z kwalifikacjami). Pierwsza **grupa to osoby, które są dotknięte bezrobociem strukturalnym świadczącym o trwałym niedopasowaniu do potrzeb i wymagań rynku pracy, druga – to znak niekorzystnej sytuacji na rynku pracy – obraz bezrobocia cyklicznego.**
Ok. 50% bezrobotnych rejestruje się w PUP głównie po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne lub też tylko uzyskać zasiłek dla bezrobotnych - cześć z nich pracuje na czarno. 26% chce znaleźć pracę. Im niższy wiek badanych – tym chętniej poszukują pracy, im starsi wiekiem bezrobotni – tym ważniejsze dla nich jest uzyskanie ubezpieczenia społecznego lub zasiłku.
Jeśli by wyłączyć z ewidencji urzędów pracy osoby przychodzące rejestrować się z powodu składki na ubezpieczenie zdrowotne, w tym pracujące na czarno, można było by otrzymać realny obraz bezrobocia i skoncentrować działania na faktycznie poszukujących pracy.
Ok. 20% badanych pracowała na własny rachunek – to osoby pochodzące z miasta, w wieku 18-34 lat i 45-54 lat, z wykształceniem wyższym i zasadniczym zawodowym, co może wskazywać na charakter prowadzonej działalności. **Zdecydowana większość tych osób pozostaje bez pracy krócej niż rok – dowód na ich większą przedsiębiorczość.**
Większość bezrobotnych zatrudniała się poprzednio u jednego lub u 2-5 pracodawców. Osoby poprzednio pracujące z reguły utraciły pracę w 2009 roku. Są to osoby młode w wieku mobilności zawodowej – 18-44 lata i zwłaszcza z wyższym poziomem wykształcenia, ale też po technikum i szkole zawodowej. Większość bezrobotnych miała stabilne zatrudnienie, ponieważ u jednego pracodawcy pracowała w okresie 3-5 lat. U połowy bezrobotnych utrata pracy wiąże się przede wszystkim z wygasaniem i niewznawianiem kontraktów zawieranych z pracodawcą na czas określony. **Kontrakt na czas nieokreślony też nie chroni przed utratą pracy.**
Największy problem to niepewność co do stałości zatrudnienia, praca na czarno, niestabilne, nieczytelne i szkodliwe warunki pracy. **To ważne powody dyskomfortu w sytuacji rynku pracodawcy, gdzie siła przetargowa pracobiorcy bywa niewielka i w przypadku małej determinacji powoduje często porzucenie pracy. Warunki zatrudnienia i utraty pracy wypływają z przyczyn zewnętrznych, czyli z uwarunkowania samego rynku pracy – powstające i upadające przedsiębiorstwa (nowo powstające i likwidowane miejsca pracy) są główną przyczyną napływu do bezrobocia.**
W sytuacji kryzysu gospodarczego zagrożenie utratą pracy uniemożliwia swobodę wyboru miejsca zatrudnienia oraz rozwój zawodowy. Przyczyny pozostawania bez pracy są głównie ekonomicznej natury, w 2009 roku przejawiają się redukcją miejsc pracy na rynku

spowodowaną kryzysem gospodarczym i nieskuteczną pomocą dla zakładów pracy, które subwencjonowane mogłyby podtrzymać zatrudnienie i utrzymać miejsca pracy[59].

Aktywność zawodowa osób dorosłych zamieszkujących gospodarstwa domowe bezrobotnych jest zróżnicowana. Pracuje 34% osób z rodzin bezrobotnego, a jeśli pracują, to w kraju, prawie połowa nie pracuje, ale szuka pracy. **Można przypuszczać, że w rodzinie bezrobotnego dziedziczy się bezrobocie i postawy bierności w dużym stopniu.**

Sytuacja ekonomiczna bezrobotnych wskazuje na to, że rodzina z bezrobotnym jest rodziną niezamożną, gdzie w przypadku blisko 60% badanych dochód na osobę w rodzinie sięga 500 zł, **czyli niewiele przekracza sztywno wyznaczoną dla gospodarstwa jednoosobowego granicę ubóstwa[60].** Na wsi przeważają osoby z niskim progiem dochodów; im większy ośrodek miejski, tym bezrobotni zamożniejsi. Rozkład dochodów nie jest zależny od wieku bezrobotnych, natomiast w przypadku wykształcenia – im wyższy poziom wykształcenia, tym bezrobotni deklarują większe dochody na osobę w rodzinie. **Bezrobotni utrzymują się ze przede wszystkim: z zasiłków pomocy społecznej, ze świadczeń, z wynagrodzeń współmałżonków oraz z pracy na czarno lub dorywczo.** Około 70% bezrobotnych jest zadłużona. Mieszkańcy wsi częściej wskazują na duże zadłużenie, zaś miast – na drobne długi. **Wysokość zadłużenia nie zależy w tym wypadku od poziomu wykształcenia i stażu pozostawania bez pracy.**

Bycie bezrobotnym nie pozbawia tych osób utrzymywania więzi międzyludzkich – 71% bezrobotnych deklaruje 1-4 osoby bliskie lub znajome, na których może polegać, jedynie 14% nie ma nikogo takiego. **Zależności te można zaobserwować niezależnie od statusu bezrobotnego, gdyż osoby pracujące często także maja niewielki krąg godnych zaufania osób.**

Sytuację bezrobotnych odzwierciedla też ich aktywność pozarodzinna**. Bezrobotni rzadko korzystają z dóbr kulturalnych, jednakże trzeba zauważyć, że obecnie z nich również rzadko czerpią przyjemność pracujący. Ci pierwsi z reguły deklarują brak pieniędzy, ci drudzy – czasu. Jednak to uproszczone przyczyny, ponieważ zmienia się sposób spędzania wolnego czasu. Coraz częściej rozrywkę taką jak kino, teatr, czy książka zastępuje program telewizyjny, gry komputerowe lub „surfowanie w sieci", a dla wielu nawet niezamożnych rodzin najważniejszym zakupem jest telewizor i komputer.** Bezrobotni deklarują, iż 50% badanych w kinie była dawniej niż rok temu, w teatrze także (28% nie było nigdy!), na imprezie sportowej dawniej niż rok temu było ok. 40% (nigdy – 25%), na wczasach/wycieczce – 44% (nigdy 16,4). Spotykają się z rodziną lub znajomymi w równym stopniu, przeważnie regularnie. **Zapewne zapytani o kupno książek też pewien odsetek wskazałby, że nigdy jej nie kupili[61].**

Znamienne jest to, iż aż 75% bezrobotnych nie jest zainteresowanych tym, kto reprezentuje lokalne i wojewódzkie władze – **świadczy to o małym poczuciu więzi społecznych jednostki z władzą, która może być postrzegana jako niewiarygodna i nieskuteczna w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego obywateli. Brak kapitału społecznego jest zrozumiały zwłaszcza w kręgach osób, dla których najważniejsze jest zaspokojenie potrzeb niższego rzędu, w tym podstawowych potrzeb bytowych.**

Aktywność zawodową bezrobotnych można rozumieć jako chęć znalezienia pracy. Jej miarą w przypadku utraty pracy może być pragnienie powrotu na rynek pracy mierzone „siłą" determinacji w jej poszukiwaniu oraz chęcią zmiany lub doskonalenia kwalifikacji, tak aby móc je dostosować do potrzeb rynku pracy. Niezależnie od roli urzędu pracy, samo bezrobotni

[59] Rząd zadeklarował stworzenie rządowego pakietu antykryzysowego na czele z *ustawą z dnia 1 lipca 2009 r. o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców* (Dz.U. 2009 nr 125 poz. 1035). W ustawie, która weszła w życie 22.08.2009 r. ujawniono zasadnicze braki i błędy legislacyjne popełnione przy jej tworzeniu. Być może, po ich zniwelowaniu, skutki tych działań będą być może obserwowane w gospodarce w końcu 2009 roku.

[60] Od 1 czerwca 2009 zasiłek dla bezrobotnych wynosi 575 złotych. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom w przypadku, gdy dochody na osobę w rodzinie nie są większe niż 477 zł (osoba samotnie gospodarująca) lub 351 zł (na osobę w rodzinie. *Ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.)

[61] 38% Polaków objętych badaniem przeprowadzonym przez Bibliotekę Narodową w listopadzie 2008 roku zadeklarowało, że w ciągu roku sięgnęło po choć jedną książkę. 62% Polaków nie miało więc przez rok kontaktu z żadną książką.

powinni się cechować pewną zapobiegliwością w szukaniu zatrudnienia, być zorientowani w potrzebach co najmniej lokalnego rynku pracy, znać i chcieć uczestniczyć w innych zaangażowaniach życia społeczno-gospodarczego.

Część osób bezrobotnych przyznaje, że nie interesuje się sytuacją na rynku pracy. Głownie interesują ich informacje o wolnych stanowiskach pracy, o potencjalnych pracodawcach, rzadziej informacje na temat bezrobocia lub o osobach i instytucjach rynku pracy, które udzielają wsparcia w poszukiwaniu pracy blisko miejsca zamieszkania lub za granicą województwa lub kraju – dla nich **jedynym pośrednikiem zdaje się być lokalny urząd pracy. Poszukiwanie pracy deklaruje tylko 26% osób. Jednocześnie 58% bezrobotnych oświadcza, że w ciągu roku nie otrzymało z PUP żadnej propozycji podjęcia pracy, 24% – tylko jedną, 15% – dwie, 3% otrzymało 3-5 ofert pracy. Grupa bezrobotnych z wykształceniem wyższym magisterskim nie otrzymała ani jednej oferty pracy.**

Spośród osób, które otrzymały oferty pracy tylko 6% osób ją podjęło **(najbardziej zdeterminowana grupa osób to osoby w wieku 45-55 lat; pracę podjęły osoby bez wykształcenia zawodowego, z czego należy wynosić, że nie były to ofert pracy dla osób planujących rozległą ścieżkę zawodową).** Pozostali bezrobotni – łącznie 94% osób nie podjęło zatrudnienia, w tym: 28% nie zostało przyjętych, 64% nie podjęło pracy z własnych powodów.

To pytanie o sens działania urzędu pracy jako pośrednika.

Pracodawcy rekrutując pracowników omijają urzędy pracy bojąc się, że pozyskają „gorszego" pracownika – czy dzieje się tak bez przyczyny?

Pracownicy urzędów pracy i opieki społecznej podkreślają, że osoby przychodzą rejestrować się z powodu składki na ubezpieczenie zdrowotne i **jeśli była by możliwość zniesienia tej składki, można by otrzymać rzeczywisty obraz bezrobocia i skoncentrować działania służb zatrudnienia na grupie osób zainteresowanej zmianą statusu bezrobotnego. Jest to opinia,** która jest podnoszona przez urzędników od wielu lat i **odnosi się do skutecznego, szczelnego systemu wsparcia dla osób rzeczywiście potrzebujących zmiany statusu bezrobotnego i chcących aktywizować się zawodowo.**

Niektóre osoby rejestrują się z powodu prawa do zasiłku. W większości jednak osoby bezrobotne nie potwierdzają gotowości podjęcia pracy, ponieważ pracują na czarno, nie są mobilne, często nieskłonne do obowiązkowości, odpowiedzialności, systematyczności.

Pracodawcy nie są zobowiązani do rejestracji ofert pracy, stąd też w PUP jest ich mało.

Osobiste kontakty pozostają najskuteczniejszym sposobem na znalezienie pracy. Umiejętność poszukiwania pracy w prasie lub Internecie jest oczywista dla ludzi młodszych i lepiej wykształconych – świadczyć może o wyższej kulturze informacyjnej, czyli lepszej umiejętności poruszania się w „smogu informacyjnym" oraz o charakterystycznym zjawisku wykluczenia cyfrowego pozostałych grup bezrobotnych.

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Policach w przybliżeniu 20% ankietowanych aktualnie szkoli się. **Spośród osób, które kształcą się nadal w szkole lub na uczelni, nie było bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej i zasadniczym zawodowym, co świadczy o inercji tych grup. Deklaracje te składane były niezależnie od stażu „w bezrobociu".**

Spośród usług i instrumentów rynku pracy oferowanych przez PUP bezrobotni korzystają głównie z poradnictwa zawodowego. Bezrobotni najchętniej biorą udział w szkoleniach zawodowych. Dużo kłopotu sprawiają szkolenia, które wymagają badań lekarskich, ponieważ bezrobotni nie chcą ich przechodzić.

Dzięki szkoleniom bezrobotni podnoszą lub uzupełniają swoje kwalifikacje. Szkolenia i dotacje na prowadzenie własnej działalności gospodarczej uważane są za najbardziej skuteczne. Dotacje na prowadzenie własnej działalności, choć korzysta z nich niewiele osób są efektywne, ponieważ „ściągają najwięcej ludzi z ewidencji bezrobotnych". Dotyczy to także refundowanych stanowisk pracy.

Roboty publiczne organizowane są przez PUP w mniejszych miejscowościach.

Nieefektywnym instrumentem jest staż, gdzie osoba bezrobotna „odpracowuje" swoja pracę i wraca do rejestracji bezrobotnych**. Pracodawca nie jest zobowiązany do podtrzymania zatrudnienia stażysty, czyli podpisania z nim umowy o pracę, więc woli wziąć następnego stażystę, którego wynagrodzenie funduje państwo. Pozytywne jest to, że staże zawodowe, mimo iż nie dają zatrudnienia, pozwalają podtrzymać aktywność zawodową osoby bezrobotnej – odgrywają tu niejako rolę terapeutyczną.**

Bezrobotni w powiecie policki w dużym stopniu nie wykazują żadnych wyuczonych umiejętności. Aż 35% osób badanych nie podało żadnego wyuczonego zawodu (w tym 25% to kobiety). To osoby w wieku 18-34 lata z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, ogólnokształcącym, które mimo zaawansowanego wieku nie zdobyły pożądanego wykształcenia i umiejętności pozwalających na inną pracę niż prosta.

Najczęściej wymieniane zawody, które chcieliby wykonywać bezrobotni są dość dobrze skorelowane z ich wykształceniem, bo osoby z wykształceniem podstawowym i po liceum wymieniały prace niewymagające wykształcenia zawodowego. Bezrobotni mający wykształcenie zawodowe wymieniali zawody wymagające wykształcenia kierunkowego oraz zawody przy pracach prostych.

Wśród bezrobotnych większość to osoby, które wykonywały ostatnią pracę niezgodnie z wykształceniem. **Praca w zawodzie niezgodnie z wykształceniem nie świadczy to o niedopasowaniu podaży do popytu na pracę, ponieważ wiele osób pracujących wykonuje inne zawody niż wyuczone, zmieniając je kilkakrotnie w ciągu życia zawodowego. Może to być objaw uniwersalności umiejętności niektórych osób i specyfiki wykonywanej pracy, która nie wymaga kwalifikacji kierunkowych, ale raczej umiejętności miękkich. Wyobrażenia o przyszłej pracy też często odbiegają od realiów rynku. Wiek osób świadczyć może o większej „uległości" wobec wymagań rynku pracy – osoby starsze maja mniejsze wymagania wobec rynku pracy. Wyobrażenia osób młodych, przeważnie nieobciążonych rodziną, mijają się z rzeczywistym obrazem rynku pracy pracodawcy.**

Wyobrażenia bezrobotnych dotyczące przyszłej pracy koncentrują się na pracy zgodnie z zainteresowaniami oraz wysokich zarobkach, w nieznacznie mniejszym stopniu na znalezieniu stabilnej, stałej pracy zgodnej z predyspozycjami, umiejętnościami i wykształceniem. Bardzo mało osób uważa rozwój zawodowy za ważny czynnik. Niewiele osób chce prowadzić własną działalność. Przedsiębiorczość objawiająca się chęcią do zakładania własnej firmy jest raczej typowa dla ludzi młodych 18-34 lata i z wykształceniem zawodowym – zasadniczym i technicznym oraz wyższym. **Główne przeszkody to brak środków finansowych oraz (niezmiennie uciążliwe też dla pracujących) skomplikowane procedury rejestracji, nieznajomość procedur i wymogów formalnych z tym związana, brak wiary w powodzenie.**

Bezrobotni uważają, że najlepsze warunki pracy zapewniają firny państwowe, prywatne lub własna firma, natomiast umiarkowanym zaufaniem darzą instytucje państwowe. **Obserwując warunki pracy i wynagrodzenia w Polsce, można mieć takie przekonanie.**

Bezrobotni są **optymistycznie zastawieni do obecnego kryzysu – to odbicie przekonania większości Polaków – sytuacja na rynku pracy wkrótce się poprawi i znajdziemy pracę**. To przekonanie mają bezrobotni niezależnie od statusu. Najmniejszymi optymistami, co zrozumiałe, są tu bezrobotni w wieku 55-59 lat.

Część badanych osób nie potrafi zwerbalizować swoich predyspozycji zawodowych i warunków pracy (pracodawcy), które byłyby pożądane. To osoby, którym nie zależy na podjęciu pracy lub te, do których należy adresować usługi doradztwa zawodowego.

Postawy wobec mobilności zawodowej zamieniają się powoli, są typowe dla całego polskiego społeczeństwa. W przeszłości bezrobotni przeważnie deklarowali niechęć do migracji zarobkowej poza miejsce zamieszkania. **Dotychczas po powrocie do kraju część z nich pracowała w Polsce –**

co świadczy o tym, że warunki pracy były do zaakceptowania na tyle, że nie decydowali się oni na powtórną emigrację zarobkową.

Większość bezrobotnych niezależnie od płci, miejsca zamieszkania, wieku i wykształcenia chce pracować w pobliżu miejsca zamieszkania. **Mobilni są ludzie młodsi i lepiej wykształceni. To jeszcze w Polsce naturalne zjawisko i nie wynika z posiadania statusu bezrobotnego. Migracja zarobkowa poza miejsce zamieszkania wiąże się ze znalezieniem owego miejsca zamieszkania, przeprowadzką wraz z rodziną oraz ze zmianą i znalezieniem nowej pracy i szkoły dla członków gospodarstwa domowego. To przeszkody jeszcze wciąż natury mentalnej, ale przede wszystkim natury ekonomicznej – brak swobody głównie w zatrudnianiu się w dowolnym miejscu w kraju i poza nim zniechęcają, a często uniemożliwiają migrację zarobkową poza miejsce zamieszkania.**

Bezrobotni w znakomitej większości chcieliby pracować na pełny, a nie na część etatu, mieć stałą, a nie dorywczą pracę oraz pracę w stałych godzinach, a nie zmianową. **To typowe dla osób, które straciły pracę i najlepszą gwarancją jest poczucie bezpieczeństwa ekonomicznego, które umożliwia zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu – jest to warunek konieczny, lecz nie zawsze wystarczający. Dla osób bez pracy lęk o przyszłość materialną jest najważniejszym problemem. Potrzeba stabilizacji i brak elastyczności na rynku pracy wśród osób starszych tu obserwowana jest w każdej grupie wiekowej, niezależnie od płci, miejsca zamieszkania i poziomu wykształcenia. Należy oczywiście zauważyć, że te warunki pracy nie chronią przed zwolnieniem, ale dają przeciętnemu obywatelowi poczucie trwałości zatrudnienia i bezpiecznej egzystencji.**

Charakterystyczne jest to, że oczekiwania bezrobotnych co do nowej pracy są z reguły nieadekwatne do tego co oferuje rynek pracy. Z drugiej strony, w sytuacji kryzysu gospodarczego, mamy do czynienia z rynkiem pracodawcy, który dyktuje „twarde" warunki.

Trudno obiektywnie określić wymagania płacowe bezrobotnych. **Znamienne jest to, iż kobiety mają mniejsze oczekiwania płacowe. To ogólnie znana prawidłowość wynikająca szczególnie z ról jakie grają w gospodarstwach domowych, gdzie mężczyzna z reguły jest głową rodziny oraz z ich większej determinacji w podejmowaniu pracy i mniejszych oczekiwań płacowych. W wykształceniu tych postaw, rolę może też odgrywać świadomość dyskryminacji płacowej wobec kobiet, które zarabiają średnio 70% wynagrodzenia oferowanego mężczyznom (w niektórych działach nawet 64%, a 35% kobiet zarabia poniżej 2 000 zł)[62].**

Z reguły jednak większe oczekiwania płacowe mają ludzie młodsi w wieku 18-34 lata, z wyższym poziomem wykształcenia, niezależnie od miejsca zamieszkania. To głównie mieszkańcy miast, choć przyczyną są wyższe koszty utrzymania, a nie większe aspiracje. **Trudno obecnie oczekiwać, żeby mieszkańcy małych miejscowości (choćby wobec dostępu do mediów i zjawiska suburbizacji) mieli inne wyobrażenie o rynku pracy niż mieszkańcy dużych ośrodków i mniejsze apetyty konsumpcyjne.**

Warto dodać, że bezrobotni najczęściej korzystają z pomocy społecznej lub/i pomocy kościoła, organizacji pozarządowych i innych. Bardzo mało osób pracuje dorywczo wykonując drobne prace remontowo-budowlane, rolne, zbierając runo leśne, świadcząc drobne usługi lub prowadząc drobny handel przygraniczny. **W kontekście aktywności tej grupy bezrobotnych, wyobrażenia co do wynagrodzenia za pracę wykonywaną w przyszłości (mierzone oczekiwaniami płacowymi) nie korelują z wydajnością pracy, obowiązkowością, odpowiedzialnością itd.**

Wyobraźnię rozbudza średnie wynagrodzenie, np. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw we wrześniu 2009 r., które wyniosło 3 283,18 zł, lub informacje o średnich zarobkach, np. pracownicy wykonawczy w dziale produkcji zarabiali 2 800 zł brutto, brygadziści czy

[62] *Wynagrodzenia w zależności od płci 2007* [online]. Sedlak&Sedlak.[dostęp: 210.10.2009]. Dostępny w Internecie: < http://www.wynagrodzenia.pl/artykul.php/typ.1/kategoria_glowna.226/wpis.1532>.

mistrzowie – 4 150 zł, kierownicy produkcji – 8 125 zł. Często bezrobotni spodziewają się zarabiać tyle, ile zarabiali(by) w krajach zachodnich Unii Europejskiej, np. w Wielkiej Brytanii, czy Niemczech.
Niektóre osoby aktualnie są skłonne do kompromisów płacowych, ale nierzadko bezrobotni są źle zorientowani w sytuacji na rynku pracy i mają wymagania zdecydowanie zawyżone w stosunku do doświadczenia i kwalifikacji.

***

Powyżej przedstawiono przybliżony obraz obecnego rynku pracy w powiecie polickim.
Podstawową przyczyną bezrobocia strukturalnego jest niski poziom wykształcenia, niskie kwalifikacje, brak doświadczenia zawodowego, bądź dziedziczenie bezrobocia wyniesione z domu, co powoduje całkowitą inercję bezrobotnych, jako grupy zawodowej.
Na obraz bezrobocia strukturalnego, na przełomie lat 2008-2009 nakłada się bezrobocie cykliczne – efekt kryzysu gospodarczego. Pojawiają się bezrobotni niezależnie od wieku, stażu pracy i wykształcenia. Rynek pracy w kryzysie to rynek pracodawcy – obecnie pracodawca stawia wymagania (przykładem jest oferta pracy dla archiwistów kierowana tylko do kandydatów z wykształceniem wyższym i w odpowiedzi – kilkadziesiąt złożonych podań).
System urzędów pracy jest mało skuteczny. Z jednej strony zmuszony jest do „obsługi" osób korzystających ze świadczeń zdrowotnych, z drugiej nieumiejący zabezpieczyć ofert pracy – spełnia rolę „rejestracji".
Osoby przedsiębiorcze znajdują pracę same – stosunkowo szybko. Urząd pracy, dysponując usługami i instrumentami rynku pracy, od lat nie potrafią skutecznie pomóc osobom inertnym lub w ogóle niechcącym pracować. Palący jest problem niewidzialnych niepełnosprawnych!
W dobie społeczeństwa informacyjnego brakuje nawet podstawowych danych o bezrobociu w powiecie!
Oferty pracy jest mało i są nieatrakcyjne albo niedostosowane do wymagań i możliwości potencjalnych pracowników. Bezrobotni często zbyt wysoko oceniają swoje możliwości i mają zbyt wysokie wymagania wobec pracy jaką chcieliby wykonywać, albo nie chcą jej podjąć z powodu pracy na czarno.
Pracodawcy nie poszukują potencjalnych pracowników w PUP, zakładając ich niską wydajność – skoro 30% bezrobotnych chce uzyskać ubezpieczenie zdrowotne, a 20% zasiłek dla bezrobotnych (czyli 50% przychodzi po zasiłki), prawdopodobieństwo trafienia na pracownika jest 50%.

Rekomendacje

W aktywności podmiotów publicznych brak jest działania przyczynowo-skutkowego. Trudno rozgraniczać rynek pracy ma makro-, mezo- i mikro-rynek powiatu. **Pomoc dla osób bezrobotnych powinna być poprzedzona kompleksowym badaniem podaży pracy i popytu na pracę**, zwłaszcza w skali mezo-, czyli województwa zachodniopomorskiego. Wnikliwe śledzenie popytu i podaży na rynku pracy pozwoliłoby na stworzenie **bazy wiedzy o rynku pracy. Baza wiedzy o rynku pracy umożliwiłaby skuteczne zarządzanie informacją o popycie i podaży pracy** jako odpowiedź na potrzeby władz państwowych i samorządowych regionu oraz innych środowisk lokalnych będących animatorami rozwoju regionu, a także potencjalnych pracodawców i pracobiorców regionu – w rozumieniu podmiotów.
Dysponując bazą wiedzy o rynku pracy można antycypować zmiany. Wiedza o rynku pracy powinna być sprzężona z polityką oświatową. Wskazaniem co do kierunków kształcenia może być w pewnym stopniu wykaz zawodów deficytowych i zrównoważonych, ale musi być sprawie aktualizowany ze względu na tempo zmian na rynku pracy. Jednak na poziomie powiatu jest on niedostępny. Ze względu na dynamikę rynku pracy trudno określić stabilność zawodów na

regionalnym rynku pracy, przykładowo – obecność danego zawodu przez okres jednego półrocza nie powinna prowadzić do wniosku, że zawód jest dziś obecny na rynku pracy.

Polityka rynku pracy powinna być skorelowana z planami strategicznymi rozwoju regionu. Działania należy podejmować jeszcze przed fazą implementacji strategii prognozując popyt na pracę i podaż pracy.

Kluczem do skutecznej pomocy bezrobotnym jest utworzenie dla tych osób nowych miejsc pracy. Kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zachodniopomorskiego i powiatu polickiego zawarte są od 1999 roku w szeregu dokumentach strategicznych. Do działań priorytetowych zalicza się:

- **podniesienie poziomu innowacyjności gospodarki i proinnowacyjnej mentalności mieszkańców regionu, w tym rozwój społeczeństwa informacyjnego;**
- **integrację potencjału badawczego dla wsparcia przedsiębiorstw;**
- **zwiększenie dostępności terenów inwestycyjnych w regionie poprzez wsparcie procesów restrukturyzacji i rewitalizacji;**
- **inwestycje w rozwój gospodarki i turystyki;**
- **promowanie modelu społeczeństwa rozwijającego swój potencjał intelektualny i inne.**

MIASTO ŚWINOUJŚCIE[63]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

MOCNE STRONY OSÓB NIEPRACUJĄCYCH (GŁÓWNIE BEZROBOTNYCH)

Przede wszystkim należy podkreślić, że w przypadku Świnoujścia bezrobocie nie jest problemem tak dotkliwym jak w niektórych innych powiatach województwa zachodniopomorskiego. Stopa bezrobocia rejestrowanego jest bliska poziomowi bezrobocia frykcyjnego. Z kolei niepracujący niezarejestrowani nie stanowią dużej grupy i w znacznej części pracy nie potrzebują i nie szukają. Wobec tego mała liczba bezrobotnych i poszukujących zatrudnienia w powiecie wpływa na małą konkurencję na rynku pracy i co za tym idzie zwiększenie szans na znalezienie zatrudnienia przez osoby rzeczywiście pracy szukające.

Bezrobotni w Świnoujściu charakteryzują się korzystną strukturą jeśli chodzi o czas pozostawania bez pracy. Zdecydowana większość z nich nie pracuje krócej niż 12 miesięcy. Pozwala to sądzić, że bezrobocie w Świnoujściu tylko w niewielkim odsetku jest bezrobociem strukturalnym i większość bezrobotnych pozytywnie rokuje co do możliwości znalezienia pracy.

Kolejną cechą działającą na korzyść bezrobotnych w Świnoujściu jest posiadanie przez większość z nich doświadczenia zawodowego. Prawie dwie trzecie obecnie bezrobotnych pracowało już przynajmniej 5 lat. Oznacza to że posiadają oni doświadczenie zawodowe, które najprawdopodobniej można wykorzystać w przyszłej pracy.

Mocną stroną bezrobotnych w Świnoujściu jest także ich korzystna struktura wiekowa. Ponad połowa z nich jest w wieku poniżej 34 lat. Młode osoby charakteryzują się większymi zdolnościami adaptacyjnymi, w tym większą zdolnością do nauki. Poza tym młodsi mają więcej siły fizycznej i często mają mniejsze oczekiwania w stosunku do przyszłego pracodawcy.

Bezrobotni mężczyźni ze Świnoujścia charakteryzują się względnie duża mobilnością. Większość z nich zdecydowałaby się na wyjazd do pracy do innej miejscowości w obrębie województwa, a prawie połowa zdecydowałaby się na wyjazd do innego kraju w Europie.

Bezrobotni w Świnoujściu mają umiarkowane wymagania płacowe w stosunku do swoich przyszłych pracodawców. Co więcej wymagania te spadają wraz ze wzrostem okresu czasu przebywania na bezrobociu. Oddziałuje to korzystnie na możliwość znalezienia pracy, ponieważ powoduje odrzucanie mniejszej ilości ofert z powodu oferowanych w nich płac. Chociaż należy podkreślić, ze minimalna kwota za jaką godzą się pracować mężczyźni jest o ponad jedną trzecią wyższa niż ta za jaką godzą się pracować bezrobotne kobiety.

[63] Autor: Adam Płoszaj przy współpracy Klaudii Peszat

Pozytywną cechą bezrobotnych kobiet, szczególnie tych poniżej 34 roku życia, jest to że są skłonne pracować w niepełnym wymiarze godzin. Zapewne wynika to z chęci łączenia życia zawodowego i rodzinnego.

Mocną stroną szukających pracy bezrobotnych jest to, że wykorzystują w tym celu Internet, który staje się coraz ważniejszym medium komunikacji między pracodawcami i pracownikami. Świadczy to nie tylko o tym, że osoby te potrafią i chcą w ten sposób poszukiwać zatrudnienia, ale przede wszystkim, że świadomie korzystają z nowych technologii, co może być czynnikiem istotnym z punktu widzenia pracodawców.

SŁABE STRONY OSÓB NIEPRACUJĄCYCH (GŁÓWNIE BEZROBOTNYCH)

Słabą stroną bezrobotnych w Świnoujściu jest niska aktywność. Duża część z nich nie podejmuje jakichkolwiek działań zmierzających do znalezienia pracy. Bardzo często poszukiwanie pracy (czy ogólnie radzenie sobie z bezrobociem) ogranicza się do zarejestrowania się w Powiatowym Urzędzie Pracy. Bezrobotni rejestrują się w PUP głównie po to, żeby mieć prawo i możliwość otrzymania świadczeń zdrowotnych, bądź zasiłków. Chęć znalezienia pracy deklaruje stosunkowo niewielki procent zarejestrowanych bezrobotnych. Bez pomocy urzędu także nie są w stanie tego zrobić ponieważ większość z nich nie posiada nawet podstawowej wiedzy na temat sytuacji lokalnego rynku pracy. Część badanych bezrobotnych nie potrafi określić, w jakim zawodzie chciałaby pracować. Może to sugerować, że osoby te tak naprawdę pracować nie chcą.

Dużym problem jest także niski poziom wykształcenia bezrobotnych oraz ich niechęć do szkolenia się. Większość bezrobotnych ma wykształcenie podstawowe lub zasadnicze. Znikoma część podnosi swe kwalifikacje poprzez uczestnictwo w kursach czy szkoleniach. Przez co ich i tak niskie kwalifikacje przestają być adekwatne do zmieniającego się rynku pracy.

Bezrobotnych w Świnoujściu charakteryzuje także niski poziom mobilności, choć należy podkreślić, że dotyczy to przede wszystkim kobiet, co zapewne związane jest z tradycyjną rolą jaką pełnią w swoich gospodarstwach domowych. Zdecydowana większość woli pracować w najbliższej okolicy i nie rozważa wyjazdu w celach zarobkowych nawet do innego miasta w województwie. W miarę wzrostu odległości od domu coraz mniej bezrobotnych jest skłonnych do wyjazdu. Jednakże chętniej wyjechaliby do pracy za granicę na terytorium Europy, niż do innego województwa w kraju.

Kolejną słabą stroną bezrobotnych jest mała elastyczność jeśli chodzi o warunki podejmowanej pracy. Zdecydowana większość bezrobotnych chciałaby pracować na pełny etat, a także mieć stałą pracę w określonych godzinach. Praca na zmiany, bądź w niepełnym wymiarze godzin jest dla nich zdecydowanie mniej atrakcyjna. Trzeba jednak zaznaczyć, że znaczna grupa kobiet oraz młodych bezrobotnych jest skłonna pracować w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Niekorzystnie z punktu widzenia możliwości znalezienia nowego zatrudnienia wygląda struktura zawodów jakie obecni bezrobotni wykonywali w ostatnim miejscu zatrudnienia. Zazwyczaj były to zawody niewymagające wysokich kwalifikacji i nie pozwalające na rozwój tych już posiadanych (np. pomoc kuchenna, sprzątaczka). Sprawia to, że posiadane przez bezrobotnych doświadczenie mierzone latami pracy nie daje im jednak dużych kwalifikacji, które mogliby wykorzystać w przyszłym miejscu zatrudnienia.

SZANSE AKTYWIZACJI BEZROBOTNYCH I NIEAKTYWNYCH ZAWODOWO W ŚWINOUJŚCIU

Szansą dla bezrobotnych w Świnoujściu jest dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy. Skoro większość bezrobotnych (a zatem można się pokusić o stwierdzenie, że także większość mieszkańców) nie chce wyjeżdżać z miasta, należy tak dostosować ofertę kształcenia (przede wszystkim ustawicznego, ale też w normalnym trybie szkolnym), aby otrzymali pracę w miejscu swojego zamieszkania. Szansą jest współpraca pomiędzy szkołami, pracodawcami oraz Powiatowym Urzędem Pracy w celu przygotowania listy zawodów, w jakich istnieje lokalny deficyt siły roboczej i możliwości kształcenia młodych ludzi właśnie w tych zawodach. Byłoby to szansą na zmniejszenie liczby młodych bezrobotnych, przede wszystkim tych, którzy nigdy nie podjęli żadnej pracy.

Dla wszystkich bezrobotnych szansą mogą być programy aktywizacji i kursy doszkalające pozwalające zdobywać nowe kwalifikacje, a także rozwijać (aktualizować) te już posiadane. W tym przypadku konieczne jest optymalne wykorzystanie funduszy pomocowych UE, przede wszystkim w ramach programu Kapitał Ludzki, który dostarcza środków na aktywizację i szkolenia bezrobotnych. W celu skutecznego wykorzystania środków, potrzebna jest także współpraca pomiędzy pracodawcami i Powiatowym Urzędem Pracy, w celu organizacji takich szkoleń, które pomogą zdobyć potrzebne na lokalnym rynku pracy kwalifikacje.

Szansą dla bezrobotnych w Świnoujściu może być pełne otwarcie rynku pracy w Niemczech. Granica z Niemcami leży w bezpośrednim sąsiedztwie Świnoujścia, więc zatrudnienie się w pobliskich miejscowościach po drugiej stronie granicy nie będzie wymagało stałego wyjazdu z domu. Bezrobotni ze Świnoujścia mogą okazać się konkurencyjni na niemieckim rynku pracy przede wszystkim pod względem oczekiwanych zarobków.

Szansą nie tylko dla Świnoujścia ale dla całego regionu może być budowa gazoportu i związanych z nim inwestycji uzupełniających na terenie powiatu. Będzie to szansą na pracę zarówno w trakcie realizacji inwestycji jak i już podczas jej eksploatacji. Na etapie prac przygotowawczych inwestycja da przede wszystkim możliwość podjęcia pracy także bezrobotnym o niższych kwalifikacjach (np. prace przy przygotowaniu terenu, prace budowlane).

Jako szansę należy także postrzegać rozwój turystyki w Świnoujściu. Poprawa standardu i rozszerzenie oferty zapewne przełoży się na większe zapotrzebowanie na pracowników przede wszystkim sezonowych oraz pracujących w niepełnym wymiarze czasu. Ponadto szansą jest także stworzenie oferty pozwalającej na wydłużenie sezonu. W tym przypadku największe możliwości daje turystyka uzdrowiskowa (skierowana także do turystów zagranicznych) oraz rozwój turystyki konferencyjno-szkoleniowej.

BARIERY AKTYWIZACJI BEZROBOTNYCH I NIEAKTYWNYCH ZAWODOWO W ŚWINOUJŚCIU

Zagrożeniem dla sytuacji bezrobotnych może być spowolnienie gospodarcze w kraju i recesja na świecie. O ile w statystykach PUP nie zanotowano dla Świnoujścia wzrostu stopy bezrobocia w kolejnych miesiącach 2009 roku w porównaniu z analogicznymi miesiącami roku poprzedniego to wspomniane zjawiska mogą negatywnie wpłynąć na dynamikę powstawania nowych miejsc pracy. Związany z kryzysem wzrost kosztów kredytu oraz zmniejszona konsumpcja mogą powodować zahamowanie rozwoju w firmach już operujących na lokalnym rynku pracy (a co za tym idzie brak wzrostu zatrudnienia), a także blokować wchodzenie na rynek nowych firm.

Kolejnym zagrożeniem jest możliwość przekształcenia się bezrobocia krótkotrwałego w bezrobocie strukturalne z powodu niskich kwalifikacji bezrobotnych i niechęci do ich podnoszenia poprzez uczestnictwo w szkoleniach i kursach. Może to spowodować, że bezrobotni będą mieli z biegiem czasu coraz mniej do zaoferowania potencjalnym pracodawcom, a co za tym idzie coraz trudniej będzie im znaleźć nowe miejsce zatrudnienia. Problem ten jest ważny także dla starszych bezrobotnych, którzy zamiast poszukiwać pracy, mogą wybrać metodę biernego oczekiwania, aż do momentu osiągnięcia przez nich wieku emerytalnego.

Zagrożeniem może być także złe wykorzystywanie środków unijnych na szkolenia bezrobotnych i ich aktywizację. Nieumiejętny wybór programów szkoleniowych, czy też złe zdefiniowanie potrzeb rynku pracy może spowodować, że zdobyte w ich trakcie umiejętności nie będą pomocne w poszukiwaniu pracy na lokalnym rynku. Jest to szczególnie ważne ponieważ bezrobotni w Świnoujściu, i tak niezbyt chętni do zdobywania nowych umiejętności, mogą się zniechęcić jeszcze bardziej do uczestnictwa w kursach doszkalających jeśli zauważą, że przekazywane tam treści niewiele mają wspólnego z wymaganiami stawianymi im przez potencjalnych pracodawców.

ZALECENIA DLA POLITYKI WOBEC POWIATOWEGO RYNKU PRACY

Powiatowy Urząd Pracy powinien stale współpracować z przedsiębiorcami w celu koordynacji wysiłków w wprowadzeniu jak największej liczby bezrobotnych na rynek pracy. Od przedsiębiorców powinny pochodzić impulsy dotyczące przede wszystkim rodzaju kwalifikacji jakich oczekują od kandydatów na pracowników. Szkolenia powinny odpowiadać potrzebom powiatowego rynku pracy Szczególnie ważne jest aby po ukończeniu kursu organizowanego przez urząd, bezrobotny miał zapewnione przynajmniej czasowe zatrudnienie dające możliwość wykorzystania w praktyce i utrwalenia nowo zdobytych umiejętności.

Władze gminy powinny w ramach swych kompetencji stwarzać warunki dla rozwijania działalności gospodarczej istniejącym podmiotom, jak również tworzenie nowych firm. Nie chodzi tu tylko o zachęty finansowe, choć takie (szczególnie w pierwszym okresie działalności) mogą być pomocne. Władze powinny postarać się o maksymalne uproszczenie procedur w ramach swych możliwości, a także o stworzenie sprzyjającego przedsiębiorczości klimatu. Zwiększy to zapewne skłonność bezrobotnych do założenia własnej działalności gospodarczej.

Ważnym elementem jest także stworzenie, a przede wszystkim sumienne prowadzenie systematycznej informacji i promocji dostępnych propozycji oraz ułatwień dla aktywizujących się bezrobotnych. Często barierą dla aktywności jest właśnie brak wiedzy. Działania tak władz, jak i urzędu pracy oraz innych podmiotów do tego powołanych powinny zmierzać w kierunku przekazania wszystkim zainteresowanym przydatnych im informacji, a także przedstawienie im możliwości, o których istnieniu być może nie wiedzieli. Dotyczy to zarówno programów wieloletnich jak i incydentalnych inicjatyw, które mogłyby mieć wpływ na aktywizacje bezrobotnych.

Należałoby także rekomendować dostosowanie instrumentów aktywizujących bezrobotnych do ich indywidualnych potrzeb. Szkolenia powinny być dostosowane m.in. do wieku bezrobotnych, a także ich doświadczenia. Inne kursy powinny być oferowane dla młodych niedoświadczonych osób (tutaj należałoby rozszerzyć ofertę staży), inne do osób wymagających dokształcenia, zaś inne powinny być skierowane do starszych osób, które wymagają przekwalifikowania oraz specyficznych zachęt do pozostania na rynku pracy.

Zarówno miasto, jak i inne instytucje powołane do tego powinny włożyć jak najwięcej starań w celu aktywizacji rodzin dotkniętych bezrobociem, w których są dzieci, aby zapobiegać przekazywaniu negatywnych wzorców nowym pokoleniom. Przede wszystkim należałoby zwrócić się do takich rodzin ze szczególną ofertą i podejść do tego problemu kompleksowo. Szczególnie w przypadku rodzin dotkniętych długotrwałym bezrobociem ważna jest praca nie tylko z samymi bezrobotnymi, ale także ich dziećmi. W tym względzie ważną rolę do odegrania ma przede wszystkim szkoła oraz inne instytucje wychowawcze oraz kulturalne.

Ważnym zadaniem jest również promocja form pracy w niepełnym wymiarze godzin, adresowana w szczególności do młodych osób (możliwość łączenia pracy i nauki) oraz kobiet (pogodzenie pracy zawodowej z wychowywaniem dzieci).

POWIAT KAMIEŃSKI[64]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

WNIOSKI

Zaprezentowana diagnoza bezrobocia w powiecie kamieńskim na tle jego sytuacji społeczno-gospodarczej została obwarowana szeregiem ograniczeń. Pierwszym z nich jest **niedostatek danych i informacji o powiecie. W statystykach publicznych brak informacji systematycznie publikowanych dla powiatów i miast na prawach powiatu NUTS 4 oraz gmin NUTS 5, co uniemożliwia śledzenie zmiennych w skali lokalnej.** Drugim – **brak systemowego podejścia polityki rynku pracy – długofalowych strategii, ciągłości działań w czasie i przestrzeni. Zmiany regulacji prawnych, zmiany definicji i sposobów ewidencjonowania czynią porównywanie badanych cech niemożliwym,** zarówno odnośnie ludności ogółem, jej cech demograficzno-społecznych, jak i aktywności i bierności zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia. W tej sytuacji dane dotyczące aktywności zawodowej ludności dla powiatu z 2002 roku nie są kuriozalne. **Z konieczności więc wiele z tych danych pominięto ze względu na ich wybiórczy charakter, a przede wszystkim na niemożność porównania ich w czasie.**

Sytuacja powiatu kamieńskiego wydaje się być zła. W latach 1999-2008 obserwujemy duży spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym. Maleje również udział dzieci w wieku 0-14 lat w populacji ogółem. Należy się spodziewać utrzymania tej tendencji, ponieważ kolejne roczniki ludności w wieku produkcyjnym będą się dezaktywizować zawodowo z powodu przechodzenia w wiek emerytalny. Starzenie się społeczeństwa w powiecie jest zjawiskiem typowym dla Polski. Bezrobocie i stopa bezrobocia w powiecie kamieńskim w latach 1999-2008 należały do jednej z najwyższych w województwie i w kraju, lecz malały w czasie.

Udział kobiet w bezrobociu ogółem jest odzwierciedleniem ogólnej sytuacji na rynku pracy – im mniejsze bezrobocie, tym bezrobotnych kobiet jest więcej i odwrotnie. Im trudniejszy rynek pracy, kobiety mające z reguły większą determinację w poszukiwaniu zatrudnienia, łatwiej niż mężczyźni podejmują pracę ze względu na mniejsze oczekiwania płacowe. I odwrotnie – im więcej miejsc pracy (czyli mniejsze bezrobocie), tym warunki pracy i płacy są lepsze, i mężczyźni chętniej podejmują pracę. Istnieje druga ważna przyczyna – stosunek pracodawców do kobiet, którzy chętniej zatrudniają mężczyzn – ci jednak nie podejmują pracy w trudniejszych warunkach. W przypadku małej liczby ofert pracy na rynku mężczyźni łatwiej mogą znaleźć zatrudnienie.

Należy zwrócić uwagę na odsetek osób będących w szczególnej sytuacji w bezrobociu ogółem. To tzw. trudne rynki pracy, niestety n**a stronie BIP Powiatowego Urzędu Pracy w Kamieniu Pomorskim w dziale *Bezrobocie* w październiku 2009 roku najnowsze dane o bezrobociu w powiecie pochodzą z czerwca br. Aktualnych okoliczności osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy nie można scharakteryzować, wobec narastającego w III kwartale bezrobocia. Dane nie byłyby porównywalne, ponieważ w czerwcu bezrobocie było relatywnie niskie i można by dojść do błędnych wniosków odnośnie osób w grupach ryzyka.**

[64] Autor: dr Barbara Batko

Jedyna grupa osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy zewidencjonowana w WUP w Szczecinie to osoby młode do 25 roku życia[65], których liczba wzrasta we wrześniu, zaś udział w bezrobociu ogółem narasta wyraźnie od początku roku.

Z badań wynika, że ani **dobra koniunktura gospodarcza i zwiększająca się na rynku liczna miejsc pracy do 2008 roku, ani wejście Polski do Unii Europejskiej nie były dla osób młodych dobrą okazją do podejmowania pracy, w tym migracji zagranicznych.**
W przypadku osób długotrwale bezrobotnych, osób starszych i niepełnosprawnych, których odsetek jest cały czas bardzo wysoki nie stosuje się skutecznych narzędzi przeciwdziałania bezrobociu. W powiecie kamieńskim bezrobotni ci nie aktywizują się.
W przypadku osób długotrwale bezrobotnych, wzrost lub utrzymywanie się wysokiej liczby bezrobotnych świadczy o nieskutecznej polityce aktywizacji osób bezrobotnych – od czerwca 2004[66] roku zastosowano nowe usługi i instrumenty polityki rynku pracy w trosce o ich aktywizację zawodową oraz wyróżniono tzw. rynki trudne, czyli osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy deklarując objęcie ich szczególną troską. **Niepełnosprawni będących poza zatrudnieniem, to często osoby niewidzialne. Choć ich udział ma wymiar rezydualny, stanowi to duży problem społeczny i właśnie ta grupa osób powinna być objęta szczególną troską ze strony państwa. P**rzypadek subpopulacji osób powyżej 50 roku życia **świadczy o nieskuteczności polityki państwa wobec osób +50** – mimo deklaracji o potrzebie objęcia szczególnym zainteresowaniem tej grupy ludności, ze względu na bardzo niską aktywność zawodową ludności w Polsce, malejący odsetek pracujących, starzenie się społeczeństwa – coraz większe obciążenie pracujących ludnością w wielu poprodukcyjnymi, konieczność wydłużenia aktywności zawodowej ludności itd.[67]

We wrześniu 2009 roku w powiecie kamieńskim spośród subpopulacji bezrobotnych największe udziały w bezrobociu ogółem mają:

- kobiety – 55,1%,
- mieszkańcy wsi – 53,9%,
- osoby bez kwalifikacji zawodowych – 49,6%, w tym grupa osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 39,2%,
- osoby bez stażu – 23,5%,
- długotrwale bezrobotni – 29,7%, bezrobotni do 1 miesiąca – 23,7%
- osoby w wieku mobilnym - 66,5%, w tym osoby młode do 25 roku życia – 22,1%,
- osoby powyżej 50 roku życia – 20,7%.

Nie mogąc opierać się na danych z 2009 roku, należało wykorzystać wyniki ankiet przeprowadzonych wśród bezrobotnych **(grupa nie jest reprezentatywna i w większości były to kobiety zamieszkałych na wsi, w wieku powyżej 25 roku życia i z wykształceniem podstawowym)** oraz wywiady z pracownikami służb publicznych.

Bezrobotni to ludzi młodzi; duży jest udział bezrobotnych w wieku mobilnym 18-44 lata, co stanowi dowód na inercję dużej grupy osób zdolnych do pracy.

[65] W 2004 w sprawozdaniach ewidencjonowano bezrobotnych w wieku 18-24 lata – w opracowaniu przyjęto dane dla tej grupy wiekowej, co zaburza statystykę.
[66] *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001). Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 2004 roku.
[67] Szerzej: *Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój Zasobów Ludzkich", Strategia Budowy Społeczeństwa Informacyjnego w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2006-2015, Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015, Narodowa Strategia Integracji Społecznej, Strategia województwa zachodniopomorskiego w zakresie polityki społecznej do roku 2015* i inne.

Bezrobotni wg wykształcenia zwracają uwagę na duże przyrosty we wszystkich grupach, zwłaszcza z niższym poziomem wykształcenia. Udział osób wykształceniem wyższym jest dowodem na to, że **dyplom uczelni nie chroni przed bezrobociem – zwłaszcza osób posiadających wykształcenie o mało poszukiwanym profilu. Potwierdza się teza, że bezrobocie zależy od wykształcenia.**
Zdecydowanie największy odsetek bezrobotnych - ok. 54,5% to osoby będące zarejestrowane jako bezrobotne powyżej 2 lat - starsze, z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (z wyjątkiem wyższego, gdzie prawie brak osób długotrwale bezrobotnych – co nie świadczy o tym, że szybciej „wychodzą" z bezrobocia, ale nie oznacza, że znajdują pracę zgodnie z kwalifikacjami). 30,9% osób nigdy nie pracowało. **To osoby, które są dotknięte bezrobociem strukturalnym świadczącym o trwałym niedopasowaniu do potrzeb i wymagań rynku pracy.**

Przyczyny w pozostawaniu bez pracy są głównie ekonomicznej natury. Bezrobotni rejestrują się w PUP głównie po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne – 47,5% (niezależnie od płci badanych), zasiłek dla bezrobotnych – 25,4% lub aby uzyskać zaświadczenie do pomocy społecznej – 15,6% - to łącznie 88,5% badanych!
Pracy szuka 9,4%. Inne rzadziej wskazywane to: chęć skorzystania z kursów, szkoleń i stażu - 2% wskazań. Im niższy wiek badanych – tym chętniej poszukują pracy, im starsi wiekiem bezrobotni – tym ważniejsze dla nich jest uzyskanie ubezpieczenia społecznego lub zasiłku, ale też **trzeba pamiętać, że rozkład próby nie jest normalny.**

Osoby przychodzą rejestrować się z powodu składki na ubezpieczenie zdrowotne. Gdyby znieść obowiązek ubezpieczania tych osób w PUP, można by otrzymać realny obraz bezrobocia i skoncentrować działania na grupie zainteresowanej podjęciem pracy – w tej sytuacji łącznie byłoby to 9-11% badanych respondentów!!!

Pracownicy PUP podkreślają, że przyczynami bezrobocia jest głównie niskie wykształcenie gimnazjalne i poniżej, brak kwalifikacji (więcej niż 50% to kobiety). Dwie najliczniejsze grupy to osoby do 25 roku życia i 45-54 lata.
Większość badanych nigdy nie pracowała na własny rachunek. Tylko ok. 3% - tak (to osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, co może wskazywać na charakter prowadzonej działalności). Mała liczba - ok. 9,7% osób pracowała „na czarno".
U ok. 32% bezrobotnych utrata pracy wiąże się z pracą dorywczą, u pozostałych z bankructwem i zwolnieniami z innych przyczyn. Najwięcej jest osób bez stażu pracy, ze stażem do 1 roku, często pracujący sezonowo. Są to kobiety, które wybrały macierzyństwo, niezaradni na nowym rynku pracy oraz pochodzący ze środowisk zmarginalizowanych.
Osoby starsze miały stałą pracę do końca lat 80., ale przeważnie na czarno. **Deklarują, że tracili pracę przeważnie w latach 2000-2007, a więc dawno – nie jest to grupa osób „nowego bezrobocia" – cyklicznego! I to główna przyczyna „pozostawania w bezrobociu" długotrwałym.**

Ponad 90% bezrobotnych poważnym wpływem na bezrobocie w powiecie obarcza niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie, małą różnorodność firm w powiecie, a także niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy (na te aspekty zwracają także uwagę pracownicy służb publicznych), złe warunki pracy pozapłacowe oferowane przez pracodawców itd. Mniejszy wpływ ma ogólna sytuacja gospodarcza w kraju mała liczba pracodawców, niskie zarobki, trudności z dojazdem do pracy oraz mała aktywność urzędu pracy.
Sytuację na rynku pracy bezrobotni najczęściej oceniają jako złą lub też oceniają ja obojętnie (ani źle, ani dobrze) oraz jednoznacznie źle. Źle oceniają poziom bezrobocia w powiecie i płace oferowane przez pracodawców, poziom inwestycji w powiecie, liczbę pracodawców. Poziom edukacji oferowanej przez szkoły w powiecie jest przeważnie oceniany dobrze, zaś możliwości zdobycia nowego zawodu

lub nowych umiejętności zawodowych, które mogłyby się przydać w pracy oraz możliwości dojazdów do pracy bezrobotni oceniają zarówno obojętnie, jak i dobrze.

Sytuacja ekonomiczna bezrobotnych wskazuje na to, że rodzina z bezrobotnym jest rodziną niezamożną, gdzie w przypadku blisko 83% badanych dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 500 zł, czyli niewiele przekracza sztywno wyznaczoną dla gospodarstwa jednoosobowego granicę ubóstwa[68]. 17,5% osób ma dochody do 750 zł na osobę, niecały 1% kwotę powyżej 1500 zł.
Bezrobotni utrzymują się ze przede wszystkim: z wynagrodzeń współmałżonków i pozostałych domowników, wynagrodzeń za pracę nierejestrowaną, świadczeń z OPS, alimentów, pomocy rodziny, co często nie motywuje do poszukiwania jakiejkolwiek pracy - nie mają przymusu ekonomicznego. Około 76% bezrobotnych jest zadłużona, z czego 65% osób deklaruje drobne zadłużenie.
Bycie bezrobotnym nie pozbawia tych osób utrzymywania więzi międzyludzkich – 90,5% bezrobotnych deklaruje 1-4 osoby bliskie lub znajome, na których może polegać, jedynie 9,5% nie ma nikogo takiego. Zależności te można zaobserwować niezależnie od statusu bezrobotnego, gdyż osoby pracujące często także maja niewielki krąg godnych zaufania znajomych lub bliskich.
Sytuację bezrobotnych odzwierciedla też ich aktywność (pasywność) pozarodzinną. Bezrobotni rzadko korzystają z dóbr kulturalnych. Bezrobotni deklarują, że bardzo rzadko chodzą do kina, teatru, czy na imprezę sportowa – byli dawniej niż rok temu, ale za to lubią tańczyć i spotykać się ze znajomymi i częściej z rodziną.
Znamienne jest to, iż aż 97,1% bezrobotnych nie jest zainteresowanych tym, kto reprezentuje lokalne i wojewódzkie władze. **Świadczy to o małym poczuciu więzi społecznych jednostki z władzą, która może być postrzegana jako niewiarygodna i nieskuteczna w zapewnianiu bezpieczeństwa społecznego obywateli. Brak kapitału społecznego jest zrozumiały w kręgach osób, dla których najważniejsze to zaspokojenie potrzeb niższego rzędu, w tym podstawowych potrzeb bytowych.**

22,5% osób **bezrobotnych przyznaje, że nie docieka sytuacji na rynku pracy. Głównie interesują się informacjami o wolnych stanowiskach pracy, o** potencjalnych pracodawcach. Rzadziej są to informacje na temat bezrobocia lub o osobach i instytucjach rynku pracy, które udzielają wsparcia w poszukiwaniu pracy blisko miejsca zamieszkania, bardzo rzadko - za granicą województwa lub kraju – tu jedynym pośrednikiem zdaje się być lokalny urząd pracy.
Poszukiwanie pracy deklaruje ok. 9,4% osób, udział w szkolenia lub stażach ok. 2%. Jednocześnie 63,4% bezrobotnych oświadcza, że w ciągu roku nie otrzymało z PUP żadnej propozycji podjęcia pracy. Tylko jedną – 28%, zaś dwie - 7%. Pozostałe 1,6% otrzymało 3-5 ofert pracy.
Spośród osób, które otrzymały oferty pracy tylko 7,7% osób ją podjęło (najbardziej zdeterminowana grupa osób to osoby w wieku 18-43 lata; pracę podjęły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym). Pozostali bezrobotni – łącznie ok. 92,3% osób nie podjęło zatrudnienia, w tym: 70,3% nie zostało przyjętych, 22% nie chciało iść do tej pracy.
To pytanie o sens działania urzędu pracy jako pośrednika, choć pracownicy służb publicznych podają, że za pośrednictwem PUP zatrudnienie znajduje 10%-14% ogółu osób bezrobotnych podejmujących pracę. Pracodawcy rekrutując pracowników omijają urzędy pracy bojąc się, że pozyskają „gorszego" pracownika – czy dzieje się tak bez przyczyny?

[68] Od 1 czerwca 2009 zasiłek dla bezrobotnych wynosi 575 złotych. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom w przypadku, gdy dochody na osobę w rodzinie nie są większe niż 477 zł (osoba samotnie gospodarująca) lub 351 zł (na osobę w rodzinie. *Ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.)

Pracodawcy poszukują pracowników z doświadczeniem, chęcią do pracy, bez nałogów, wykształconych, z stażem pracy, zwracają uwagę na wiek i dyspozycyjność. Szukają ich poza urzędem pracy – tamci mają wysokie kwalifikacje i doświadczenie.
Pracownicy urzędów pracy i opieki społecznej podkreślają[69], że osoby przychodzą rejestrować się z powodu składki na ubezpieczenie zdrowotne i jeśli była by możliwość zniesienia tej składki, można by skoncentrować działania służb zatrudnienia na grupie osób zainteresowanej zmianą statusu bezrobotnego. Niektóre osoby rejestrują się z powodu prawa do zasiłku. **W większości jednak osoby bezrobotne nie potwierdzają gotowości podjęcia pracy, ponieważ pracują na czarno, nie są mobilne, często nieskłonne do obowiązkowości, odpowiedzialności, systematyczności. Często to osoby z marginesu i tym bardzo trudno pomóc**. **Z drugiej strony, osoby korzystające z programów pomocy, opartych na rozmowach z doradcą i psychologiem - wszystkie osoby, którym naprawdę zależy na podjęciu pracy znajduje ją.**
25% osób znajduje pracę na własną rękę. Są to osoby, którym kończy się zasiłek oraz przeważnie osoby, które były krótko zarejestrowane. Z ofert PUP korzystają osoby o niższych kwalifikacjach, zaś poza urzędem pracy ludzie z lepszym doświadczeniem i kwalifikacjami (oferty pracy to np. konkursy do urzędów).
Osoby poszukujące pracę znajdowały ją z polecenia znajomych lub rodziny (częściej kobiety) oraz przez osobisty kontakt z pracodawcą (częściej mężczyźni), w bardzo małym stopniu z ogłoszeń w prasie lub z PUP. **Osobiste kontakty pozostają najskuteczniejszym sposobem na znalezienie pracy. Umiejętność poszukiwania pracy w Internecie posiada tu bardzo mała liczba osób (kilkoro badanych) i jest ona oczywista dla ludzi młodszych i lepiej wykształconych – świadczyć może o posiadaniu kultury informacyjnej, czyli lepszej umiejętności poruszania się w „smogu informacyjnym" oraz o charakterystycznym zjawisku wykluczenia cyfrowego pozostałych grup bezrobotnych.**

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Kamieniu Pomorskim w przybliżeniu 2,2% ankietowanych aktualnie szkoli się. Pozostali nie przejawiają chęci do przekwalifikowania się i dostosowania do rynku pracy. **Dwie osoby kształcą się nadal w szkole lub na uczelni – to osoby z wykształceniem ogólnokształcącym. 8 osób bierze udział w szkoleniach i kursach. Szkolenia w okresie letnim mają małą frekwencję.**
Dzięki szkoleniom bezrobotni podnoszą lub uzupełniają swoje kwalifikacje. Szkolenia i dotacje na prowadzenie własnej działalności gospodarczej uważane są za najbardziej skuteczne. Dotacje na prowadzenie własnej działalności, choć korzysta z nich niewiele osób są efektywne, ponieważ „ściągają najwięcej ludzi z ewidencji bezrobotnych". Dotyczy to także refundowanych stanowisk pracy.
Nieefektywnym natomiast programem jest staż, gdzie osoba bezrobotna odpracowuje swoja pracę i wraca do rejestracji bezrobotnych**. Pracodawca nie jest zobowiązany do podtrzymania zatrudnienia stażysty, czyli podpisania z nim umowy o pracę, więc woli wziąć następnego stażystę, którego wynagrodzenie funduje państwo.** Staże zawodowe, mimo iż często nie pozwalają utrzymać miejsca pracy, wybierane są przez osoby młode, które czynią w tym kierunku wszelkie starania i sami poszukują pracodawców.

Bezrobotni w powiecie kamieńskim w dużym stopniu nie wykazują żadnych wyuczonych umiejętności. Aż 74,6% osób badanych nie podało żadnego wyuczonego zawodu, znacznie częściej są to kobiety - 56,8%. To osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej, ogólnokształcącym, które mimo dorosłego wieku nie zdobyły pożądanego wykształcenia i umiejętności pozwalających na inną pracę niż prosta. Zawody, w jakich najczęściej deklarują

[69] Jest to opinia, która jest podnoszona przez urzędników od wielu lat i odnosi się do skutecznego, szczelnego systemu wsparcia dla osób rzeczywiście potrzebujących zmiany statusu bezrobotnego i chcących aktywizować się zawodowo.

wykształcenie kobiety to: kucharz, sprzedawca, ekonomista, technik żywienia zbiorowego (jest także socjolog); mężczyźni: murarz, kierowca, masarz, mechanik.
Najczęściej wymieniane zawody, które chcieliby wykonywać bezrobotni są dość dobrze skorelowane z ich wykształceniem, bo osoby z wykształceniem podstawowym i po liceum - (sprzedawca, pomoc domowa, sprzątaczka, salowa, kelnerka) wymieniały prace niewymagające wykształcenia zawodowego (oprócz zawodu sprzedawcy i kelnera, choć *de facto* nie wymaga on ukończenia szkoły zawodowej). Bezrobotni mający wykształcenie zawodowe wymieniali zawody rzadko wymagające wykształcenia kierunkowego, jak: kucharz, sprzedawca, fryzjer, kelner, jako pozostałe – to zawody przy pracach prostych.
Wśród bezrobotnych większość – 80,7%, to osoby które wykonywały ostatnią pracę niezgodnie z wykształceniem (rzadziej są to mężczyźni, zdecydowanie osoby młode w wieku 18-34 lata i w wieku 35-54 lata. Z tej grupy większość – 93,0% wykonywało pracę zgodną z oczekiwaniami. To wynika z dwóch przyczyn - **część nie chce pracować w ogóle, a są zmuszeni, aby nie utracić zasiłku lub świadczeń z pomocy społecznej, część zaś potrzebuje jakakolwiek pracy.**
Należy zauważyć, że praca w zawodzie niezgodnie z wykształceniem nie świadczy to o niedopasowaniu podaży do popytu, ponieważ wiele osób pracujących wykonuje inne zawody niż wyuczone, zmieniając je kilkakrotnie w ciągu życia. Może to być objaw uniwersalności umiejętności niektórych osób i specyfiki wykonywanej pracy, która nie wymaga kwalifikacji kierunkowych, ale raczej umiejętności miękkich. Wyobrażenia o przyszłej pracy też często odbiegają od realiów rynku. Wiek osób świadczyć może o większej „uległości" wobec wymagań rynku pracy - osoby starsze maja mniejsze wymagania wobec rynku pracy. Wyobrażenie i wymagania osób młodych przeważnie nieobciążonych rodziną odbiegają od rzeczywistego obrazu rynku pracy – rynku pracodawcy.

Wyobrażenia bezrobotnych co do przyszłego zawodu są w 12,5% skonkretyzowane, bo wymieniają oni zawody preferowane, tj. takie, które chcieliby wykonywać, zaś nie ma takich, których nie chcieliby wykonywać. Może to wynikać z tych samych dwóch przyczyn – **albo nie chcą pracować w ogóle, albo też potrzebna jest im jakakolwiek praca.** Bardzo mało osób uważa rozwój zawodowy za ważny czynnik. Niewielki odsetek wskazań dotyczył prowadzenia własnej działalności.
Wizje większości bezrobotnych dotyczące przyszłej pracy przede wszystkim koncentrują się wysokich zarobkach, w mniejszym stopniu, choć to ważne - na pracy zgodnie z zainteresowaniami i przyjaznym środowisku pracy, i pracy, gdzie „liczą się z człowiekiem".
Ważne powody! Mimo roszczeniowych postaw, u części badanych widać pragnienie poczucia bezpieczeństwa, jakie mieli przed transformacją – gdzie praca była pewna, pracodawca miał stałe, klarowne wymagania, gdzie nie trzeba było wykazywać tak obecnej dziś w pracy przedsiębiorczości, zapobiegliwości, wręcz „agresywności" związanej z współzawodnictwem – to zdecydowanie osoby „starych czasów", którym bardzo trudno zrozumieć i przystosować się do rynkowych reguł!
Bezrobotni uważają, że najlepsze warunki pracy zapewniają instytucje państwowe i firny państwowe. **Obserwując warunki pracy i wynagrodzenia w Polsce, można mieć takie przekonanie, ponieważ wynika ono z mitu o dobrych zarobkach, a przede wszystkim o dobrym zabezpieczeniu socjalnym, gwarancjach i stabilności zatrudnienia, jakie dają organizacje sektora publicznego. Bezrobotni w ok. 60% wskazują takich pracodawców w najbliższej okolicy (powiecie), ale ci nie poszukują pracowników.**
Bezrobotni nie są optymistycznie nastawieni do przyszłości. Zaledwie 36,4% badanych uważa, że sytuacja na rynku pracy wkrótce się poprawi i znajdą pracę (pozostali nie wiedzą lub nie wierzą). To przekonanie mają bezrobotni niezależnie od statusu. Największymi optymistami są osoby w wieku 25-54 lata. **Bardzo ważne jest jednak zmotywowanie bezrobotnych do pokonywania oporów wobec ryzyka i nowości na rynku pracy.**

Przedsiębiorczość objawiająca się chęcią do zakładania własnej firmy (co deklaruje ok. 15% badanych) jest raczej typowa dla ludzi młodszych - 18-34 lata i bez wykształcenia oraz z wykształceniem zasadniczym zawodowym. **Główne przeszkody to brak środków finansowych oraz (niezmiennie i niezależnie od statusu bezrobotnego) skomplikowane procedury rejestracji, ale i brak pomysłu lub brak lokalu.**
Sami bezrobotni w swoich ocenach w 60% nie widzą przeszkód do podjęcia pracy, są do niej gotowi powrócić. Poważną przeszkodą (co akcentują kobiety) jest brak opieki nad dziećmi w czasie pobytu w pracy. Często nie chcą pracować dalej od domu, bo nie ma możliwości dojazdu.
Bezrobotni oceniają swoje umiejętności średnio – 47% i wysoko – 40%, natomiast swój stan zdrowia jako dobry i bardzo dobry. Należy zauważyć, ze długookresowo bezrobotni znajdują się przeważnie w gorszej kondycji zdrowotnej.
Bardzo istotną kwestią jest mobilność bezrobotnych. **U bezrobotnych obserwowana jest niechęć do bycia mobilnym – postawy wobec mobilności zawodowej zamieniają się powoli, są typowe dla całego polskiego społeczeństwa.** W przeszłości bezrobotni przeważnie deklarowali niechęć do migracji zarobkowej poza miejsce zamieszkania. Niechęć ta była niezależna od miejsca zamieszkania. W ciągu ostatnich 10 lat wyjazdy zagraniczne podejmowali z oporami - za granicą pracowało zaledwie 9,8% bezrobotnych. Bardziej mobilne były osoby w wieku 25-44 lata i zdecydowanie ludzie bez wykształcenia lub niższym wykształceniem. Znaczna część bezrobotnych deklarowała, że po powrocie do kraju pracowało w Polsce - co świadczy o tym, że warunki pracy były do zaakceptowania na tyle, że nie decydowali się oni na powtórną emigrację zarobkową.
Ci którzy deklarują chęć podjęcia pracy wykazują dużą mobilność zawodową. Pytani o miejsce pracy wskazywali różne. Część badanych wskazuje województwo zachodniopomorskie, województwo ościenne lub województwo oddalone, duża część osób skłonna jest wyjechać za granicę – do Europy i dalej. **Zakładając nawet duży margines błędu, widać determinację do podjęcia pracy – gdziekolwiek.**

Bez względu na roszczenia, to typowe dla osób, które straciły pracę i najlepszą gwarancją jest poczucie bezpieczeństwa ekonomicznego, które umożliwia zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu - jest to warunek konieczny, lecz nie zawsze wystarczający. Dla osób bez pracy lęk o przyszłość materialną jest najważniejszym problemem. Potrzeba stabilizacji i brak elastyczności na rynku pracy wśród osób starszych tu obserwowana jest w każdej grupie wiekowej, niezależnie od płci, miejsca zamieszkania i poziomu wykształcenia. Należy oczywiście zauważyć, że te warunki nie chronią przed zwolnieniem, ale dają przeciętnemu obywatelowi poczucie trwałości zatrudnienia i stabilności warunków egzystencji.

W opinii pracowników służb publicznych, pracę chcą podjąć osoby młode, zdrowe i zdolne do wysiłku i wytężonej pracy. Osoby po 45 roku życia zaczynają mieć problemy ze zdrowiem. Osoby pracujące na czarno nie szukają pracy legalnej. Często pracując legalnie chcieliby dużo zarabiać, dlatego też wolą pracować nielegalnie.
Pracą dorywczą są zainteresowani młodzi i starsi mężczyźni, pracę w nietypowych godzinach są skłonne podjąć osoby niemające zobowiązań i obowiązków rodzinnych, do okresowych wyjazdów skłonni są przede wszystkim mężczyźni, bez względu na wiek i wykształcenie. Często pracą wymagającą dużej odpowiedzialności i znacznego wysiłku nie są zainteresowani: „Absolutnie nikt nie chce ponosić odpowiedzialności.” – to cytat pracownika służb publicznych. Są skłonni do dojazdów, ale zależni od przewoźników (brak autobusów i pociągów do 20 km). Nie są skłonni do przeprowadzki.

Oczekiwania względem zarobków są niezależne od wieku, wykształcenia i stażu pracy. **Znamienne jest to, iż kobiety mają mniejsze oczekiwania płacowe. To ogólnie znana prawidłowość**

wynikająca szczególnie z ról jakie grają w gospodarstwach domowych, gdzie mężczyzna z reguły jest głową rodziny oraz z większej determinacji w podejmowaniu pracy i mniejszych oczekiwań płacowych. Rolę może też odgrywać świadomość dyskryminacji płacowej wobec kobiet, które zarabiają średnio 70% wynagrodzenia oferowanego mężczyznom (w niektórych działach nawet 64%, a 35% kobiet zarabia poniżej 2 000 zł)[70].

Warto dodać, że duża grupa bezrobotnych - ok. 82% niechętnie pracuje dorywczo – ci najczęściej korzystają z pomocy społecznej lub/i pomocy kościoła organizacji pozarządowych i innych (można było wskazać więcej źródeł), albo też nie korzystają z żadnej pomocy i nie wykazują żadnej aktywności. W kontekście tej aktywności wyobrażenia co do wynagrodzenia za pracę wykonywaną w przyszłości (mierzone oczekiwaniami płacowymi) nie korelują doświadczeniem i kwalifikacjami, wydajnością pracy, obowiązkowością, odpowiedzialnością itd.

****

W powiecie kamieńskim dominuje bezrobocie strukturalne. Podstawową jego przyczyną jest niski poziom wykształcenia, niskie kwalifikacje, brak doświadczenia zawodowego, bądź dziedziczenie bezrobocia wyniesione z domu, co powoduje całkowitą inercję bezrobotnych jako grupy zawodowej. Osoby bezrobotne to głównie te, które straciły pracę wskutek zmian transformacyjnych i nie umieją się przystosować do reguł wolnego rynku.

Wyraźne jest także bezrobocie sezonowe. Duża grupa bezrobotnych pracuje dorywczo w okresie letnim, o czym świadczy ich niechęć do podejmowania kursów i szkoleń w tym okresie, bo nie mają czasu, oraz duży wzrost napływu do bezrobocia w okresie jesiennym.

Na obraz bezrobocia strukturalnego i sezonowego, nakłada się bezrobocie cykliczne z przełomu lat 2008-2009 – efekt kryzysu gospodarczego. Pojawiają się bezrobotni niezależnie od wieku, stażu pracy i wykształcenia. Rynek pracy w kryzysie to rynek pracodawcy – obecnie pracodawca stawia wymagania (przykładem jest oferta pracy dla archiwistów kierowana tylko do kandydatów z wykształceniem wyższym i w odpowiedzi – kilkadziesiąt złożonych podań).

System urzędów pracy jest mało skuteczny. Z jednej strony zmuszony jest do „obsługi" osób korzystających ze świadczeń zdrowotnych, z drugiej nieumiejący zabezpieczyć ofert pracy – spełnia rolę „rejestracji".

Osoby przedsiębiorcze znajdują pracę same – stosunkowo szybko. Urząd pracy, dysponując usługami i instrumentami rynku pracy, od lat nie potrafi skutecznie pomóc osobom inertnym lub w ogóle niechcącym pracować. Palący jest problem niewidzialnych niepełnosprawnych!

Ofert pracy jest mało i są nieatrakcyjne albo niedostosowane do wymagań i możliwości potencjalnych pracowników. Z drugiej strony bezrobotni zbyt wysoko oceniają swoje możliwości i mają zbyt wysokie wymagania wobec pracy jaką chcieliby wykonywać, lub też w ogóle nie chcą pracować. To postawa wyuczonej przez lata bezradności.

Pracodawcy nie poszukują potencjalnych pracowników w PUP, zakładając ich niską wydajność – skoro bez mała 90% osób przychodzi po zasiłki, prawdopodobieństwo trafienia wartościowego pracownika jest znikome.

[70] *Wynagrodzenia w zależności od płci 2007* [online]. Sedlak&Sedlak.[dostęp: 210.10.2009]. Dostępny w Internecie: < http://www.wynagrodzenia.pl/artykul.php/typ.1/kategoria_glowna.226/wpis.1532>.

REKOMENDACJE

W aktywności podmiotów sektora publicznego brak jest działania przyczynowo-skutkowego. Trudno rozgraniczać rynek pracy ma makro-, mezo- i mikrorynek powiatu. **Pomoc dla osób bezrobotnych powinna być poprzedzona kompleksowym badaniem podaży pracy i popytu na pracę**, zwłaszcza w skali mezo-, czyli województwa zachodniopomorskiego. Wnikliwe śledzenie popytu i podaży na rynku pracy pozwoliłoby na stworzenie **bazy wiedzy o rynku pracy. Baza wiedzy o rynku pracy umożliwiłaby skuteczne zarządzanie informacją o popycie i podaży pracy** jako odpowiedź na potrzeby władz państwowych i samorządowych regionu oraz innych środowisk lokalnych będących animatorami rozwoju regionu, a także potencjalnych pracodawców i pracobiorców regionu – w rozumieniu podmiotów.

Dysponując bazą wiedzy o rynku pracy można antycypować zmiany. Wiedza o rynku pracy powinna być sprzężona z polityką oświatową. Wskazaniem co do kierunków kształcenia może być w pewnym stopniu wykaz zawodów deficytowych i zrównoważonych, ale musi być sprawie aktualizowany ze względu na tempo zmian na rynku pracy. Jednak na poziomie powiatu jest on niedostępny. Ze względu na dynamikę rynku pracy trudno określić stabilność zawodów na regionalnym rynku pracy, przykładowo – obecność danego zawodu przez okres jednego półrocza nie powinna prowadzić do wniosku, że zawód jest dziś obecny na rynku pracy.
Polityka rynku pracy powinna być skorelowana z planami strategicznymi rozwoju regionu. Działania należy podejmować jeszcze przed fazą implementacji strategii prognozując popyt na pracę i podaż pracy.

Kluczem do skutecznej pomocy bezrobotnym jest utworzenie dla tych osób nowych miejsc pracy. Kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zachodniopomorskiego i powiatu kamieńskiego zawarte są od 1999 roku w szeregu dokumentach strategicznych, np. w *Planie rozwoju lokalnego powiatu kamieńskiego na lata 2007-2013* **z 2006 roku. Tam w dziele „Kierunek działań w obszarze: Edukacja i rynek pracy”**[71] **m.in. wskazano na konieczność: wspierania budowy partnerstwa na rzecz rynku pracy, rozbudzania przedsiębiorczości, wspierania aktywizacji zawodowej bezrobotnych z niskim poziomem wykształcenia, długotrwale bezrobotnych, koordynację działań na rzecz wprowadzania nowoczesnych kierunków kształcenia w powiatowych placówkach oświatowych dostosowanych do potrzeb regionalnego rynku pracy, doskonalenie kadr działających w tym obszarze w pozyskiwaniu środków z funduszy unijnych, promocję dobrych praktyk.**

[71] *Plan rozwoju lokalnego powiatu kamieńskiego na lata 2007-2013,* Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego Pomerania. Instytut Rozwoju Regionalnego, Kamień Pomorski, Październik 2006.

W dokumentach takich jak: *Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój Zasobów Ludzkich", Strategia Budowy Społeczeństwa Informacyjnego w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2006-2015, Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015, Narodowa Strategia Integracji Społecznej, Strategia województwa zachodniopomorskiego w zakresie polityki społecznej do roku 2015* **wskazuje się priorytety i superpriorytety:**

- **podniesienie poziomu innowacyjności gospodarki i proinnowacyjnej mentalności mieszkańców regionu, w tym rozwój społeczeństwa informacyjnego;**
- **integrację potencjału badawczego dla wsparcia przedsiębiorstw;**
- **zwiększenie dostępności terenów inwestycyjnych w regionie poprzez wsparcie procesów restrukturyzacji i rewitalizacji;**
- **inwestycje w rozwój gospodarki i turystyki;**
- **promowanie modelu społeczeństwa rozwijającego swój potencjał intelektualny i inne.**

Część III

Podregion Stargardzki:

Powiat Choszczeński
Powiat Gryficki
Powiat Myśliborski
Powiat Pyrzycki
Powiat Stargardzki
Powiat Łobeski

Autorzy:

Mgr Dorota Mirowska

Dr Jerzy Bielec

Mgr Agnieszka Olechnicka

Mgr Katarzyna Krok – Czyż

Przedmowa

Podregion stargardzki położony jest w środkowej części województwa zachodniopomorskiego. W skład podregionu wchodzi 6 powiatów: myśliborski, pyrzycki, choszczeński, stargardzki, łobeski, gryficki. Od południa powiaty myśliborski i choszczeński graniczą z powiatami województwa wielkopolskiego, natomiast od północy powiat gryficki stanowi linię brzegową z morzem Bałtyckim.
Sam podregion nie posiada na swoim terenie większych zakładów przemysłowych ponieważ położenie geograficzno- przyrodnicze nie sprzyja rozwojowi różnego typu inwestycji zakrojonych na szeroką skalę. Zasoby leśne znajdujące się na terenie powiatów posiadają dużą wartość rekreacyjną, gospodarczą i ekologiczną. Są tam tereny o szczególnych walorach przyrodniczych, dlatego też objęto wiele z nich ścisłą ochroną. Sam pas nadmorski rozciągający się na przestrzeni 40 km jest terenem chronionym i zagospodarowanym pod względem turystycznym. Blisko pasa nadbrzeżnego znajduje się 6 małych elektrowni wodnych (Rejowice, Likowo, Trzebiatów, Trzebiatów II, Płoty i Prusinowo). W Mrzeżynie znajduje się mały port rybacki, który jest jednocześnie dostępny dla jachtów balastowych. Powiat nadmorski jest najlepiej wyposażony pod kątem turystyki i rekreacji- ścieżki rowerowe, bazy hotelowe, noclegowe i gastronomiczne. W powiatach oddalonych od Bałtyku w ostatnich latach zaobserwowano rozwój agroturystyki, a to ze względu na atrakcyjność pojezierza Drawsko-pomorskiego, Choszczeńskiego, Myśliborskiego oraz pojezierza Ińskiego. Drawieński Park Narodowy jest unikalnym terenem pod względem fauny i flory podregionu stargardzkiego. Na terenie podregionu częściowo umiejscowiony jest Park Narodowy Ujście Warty. Oprócz terenów ściśle chronionych znajduje się kilka parków krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody wpisanych na listę dziedzictwa naturalnego UNESCO.

Ze względu na naturalne uwarunkowania region ten do końca lat 80-tych stanowił najwyższy poziom urolnienia w Polsce. Znajdowało się tu najwięcej Państwowych Gospodarstw Rolnych, które dawały zatrudnienie dla wszystkich mieszkańców wsi. W wyniku przekształceń ustrojowych region popadł w swoisty stan rozpadu. Mieszkańcy małych miejscowości i osad pozostali bez pracy, a ewentualną aktywność zawodową utrudnia im słabo rozwinięta sieć dróg lokalnych i rzadka komunikacja z większymi ośrodkami oferującymi miejsca pracy.

Jedynym powiatem dość intensywnie rozwijającym się jest powiat stargardzki, gdzie oprócz turystyki, występuje przemysł spożywczy, maszynowy i odzieżowy. Skupia on największą ilość mieszkańców w całym podregionie.

Źródłami danych, które były podstawą do opracowań są bazy BDR Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Szczecinie oraz informacje pochodzące z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, czy Powiatowych Urzędów Pracy podregionu stargardzkiego. Oddzielnym i jednocześnie głównym źródłem były jednak badania ilościowe i jakościowe.

Analiza powiatu choszczeńskiego[1]

OPIS SYTUACJI POWIATU

1. Dane ogólne

Powiat choszczeński położony jest w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. Zajmuje powierzchnię 132 867 ha, co sprawia, ze znajduje się na 7 miejscu pod względem powierzchni wśród powiatów województwa, a w jego skład wchodzi 6 gmin: gmina Bierzwnik, gmina Krzęcin, miasto i gmina Choszczno, miasto i gmina Drawno, miasto i gmina Pełczyce oraz miasto i gmina Recz. 90% powierzchni powiatu zajmują użytki rolne oraz lasy i grunty zadrzewione, 2,7% wody gruntowe a 3,7% tereny zurbanizowane. Na terenie powiatu znajduje się wiele obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych, między innymi Drawieński Park Narodowy oraz Barlinecko-Gorzowski Park Krajobrazowy.

2. Ludność

W powiecie choszczeńskim mieszka 49779 osób, 49,7% stanowią mężczyźni a 50,3% kobiety, na 100 mężczyzn przypada tu 101 kobiet. Większa część ludności powiatu – 52% mieszka na wsi. Gęstość zaludnienia w powiecie wynosi tylko 37,5 osoby na km^2, podczas gdy w całym województwie na km^2 przypada 74 mieszkańców. Największa gęstość zaludnienia obserwowana jest w stolicy powiatu – Choszcznie i wynosi ok. 90 osób na km^2, najsłabiej zaludniona jest gmina Drawno – 17 osób na km^2, co ma związek z usytuowaniem na jej terenie parku narodowego. Pod względem struktury osiedleńczej w powiecie dominują małe i bardzo małe miejscowości. Ponadto powiat choszczeński ma najbardziej ujemne saldo migracji na 1000 osób, -5,6, spośród wszystkich powiatów województwa, odpływ ludności następuje zarówno z gmin miejskich jak i wiejskich. Związane jest to z pogarszającymi się warunkami życia na wsiach a także z nierozwiniętym rynkiem pracy i ograniczonymi możliwościami kształcenia się.

Najwięcej osób w powiecie choszczeńskim jest w wieku 45-64 lat. Struktura wiekowa jest zróżnicowana pod względem płci i miejsca zamieszkania, co zostało zaprezentowane w poniższej tabeli. Tereny wiejskie zamieszkuje więcej osób bardzo młodych (0-24 lata) i więcej osób powyżej 65. roku życia niż obszary miejskie. Jeśli analizuje się strukturę wiekową w podziale na płeć, to zdecydowanie więcej jest kobiet w wieku 65+ niż mężczyzn. Z kolei odsetek kobiet w wieku 0-24 lata jest mniejszy niż mężczyzn należących do tej kategorii wiekowej.

Tabela 1. Ludność powiatu choszczeńskiego według wieku, płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	liczba osób			struktura ludności (ogółem = 100)					
0-14	8205	4198	4007	15,6	16,4	14,9	17,3	17,5	17,1
15-24	8177	4213	3964	15,4	16,0	14,8	17,4	18,0	16,8
25-44	13650	7097	6553	27,8	29,0	26,6	27,1	28,4	25,7
45-64	13959	7013	6946	30,0	29,9	30,1	26,2	27,0	25,4

[1] Autor: Dorota Mirowska

65+	5788	2197	3591	11,2	8,6	13,6	12,0	9,1	15,0
Ogółem	**49779**	**24718**	**25061**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
15-64	35786	18323	17463	73,2	75,0	71,5	70,7	73,4	67,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009.

Wykres 1. Struktura ludności powiatu choszczeńskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (dane w %)

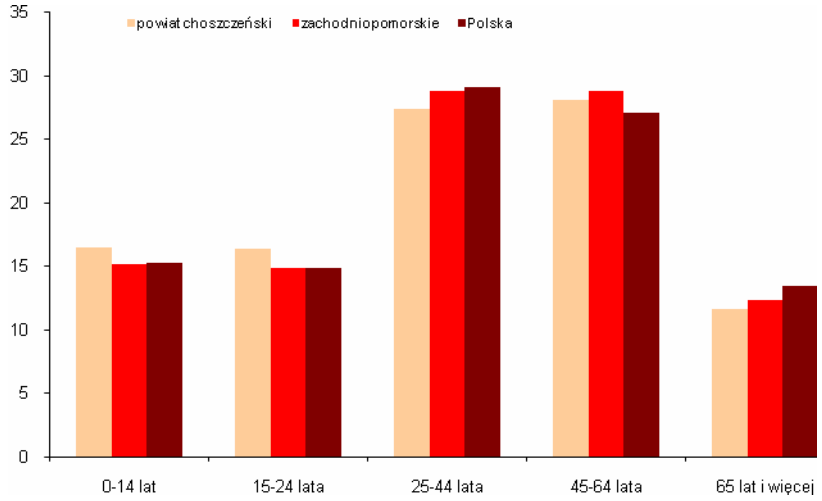

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W powiecie obserwowany jest nieznaczny przyrost naturalny – 1,6‰ w 2008 roku, jednak mimo to zmniejsza się liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. W 2008 roku stanowili oni 20,9% ludności powiatu. 65,1% ludności jest w wieku produkcyjnym, a w wieku poprodukcyjnym 14,1% i udział ten stale się zwiększa. Jest to tendencja utrzymująca się w całym kraju i niosąca ze sobą ryzyko nadmiernego zestarzenia się społeczeństwa a w związku z tym szeregu problemów ekonomicznych. Przytoczona struktura wiekowa jest zbliżona do struktur wiekowych pozostałych powiatów województwa. Wskaźnik obciążenia demograficznego[2] wyniósł w 2008 roku 53,7. Jest on niższy niż obliczony dla Polski – 55,1 ale wyższy niż ten dla całego województwa zachodniopomorskiego – 51,7. Jest to wynik stosunkowo dużego udziału ludzi młodych i ciągle jeszcze nie tak bardzo wysokiego odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w populacji powiatu.

Tabela 2. Struktura ludności powiatu choszczeńskiego w odniesieniu do ogółu ludności powiatu (dane w %)

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
RAZEM	**100,0**	**49,7**	**50,3**	**48,0**	**23,4**	**24,6**	**52,0**	**23,3**	**24,7**
Wiek przedprodukcyjny	20,9	10,7	10,2	9,5	4,9	4,7	11,3	5,9	5,5
Wiek produkcyjny	65,1	34,5	30,5	31,8	16,5	15,3	33,3	18,0	15,2
Wiek mobilny 18-44 lata mężczyźni kobiety	39,5	20,4	19,0	18,7	9,5	9,2	20,8	10,9	9,8
Wiek niemobilny	25,6	14,1	11,5	13,1	7,0	6,1	12,5	7,1	5,4
Wiek poprodukcyjny	14,1	4,4	9,7	6,7	2,0	4,7	7,4	2,4	5,0

Źródło: Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009.

[2] Wskaźnik obciążenia obliczany przez GUS pokazuje liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym (0-18 lat) i poprodukcyjnym (60/65+) przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata).

3. Bezrobocie

W powiecie choszczeńskim w sierpniu 2009 roku bez pracy pozostawało 3848 osób: 1979 kobiet i 1869 mężczyzn. Zdecydowanie silniej dotknięte problemem bezrobocia są tereny wiejskie - 60% bezrobotnych mieszka na wsi co wynika z faktu, że cały powiat charakteryzuje się przewagą ludności wiejskiej. Najwięcej bezrobotnych - 38% mieszka na terenie miasta i gminy Choszczno, Recz – 15% i Pełczyce – 16%, najmniej na terenie jednostki administracyjnej Krzęcin - 9%. Stopa bezrobocia dla całego powiatu wyniosła w grudniu 2008 roku 22,4%, a w styczniu 2009 roku już 25,4%. Jest to jedna z najwyższych wartości tego wskaźnika w województwie, dla którego stopa bezrobocia wyniosła 13,4%[3].

Cechą charakterystyczną bezrobocia w powiecie choszczeńskim jest stosunkowo niski - 19% udział w tej grupie ludzi młodych, poniżej 25 roku życia. Z kolei osoby powyżej 50 roku życia stanowią 20,7% ogółu bezrobotnych. Wynika z tego, że najsilniej reprezentowaną grupą są osoby pomiędzy 25 i 50 rokiem życia, a dodatkowo te, które posiadają wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub zawodowe (w sumie 72%). Najmniej bezrobotnych - 4% jest w grupie z wykształceniem wyższym, co jednak ma związek z małym udziałem tych osób w ogóle ludności powiatu. Struktura bezrobotnych według wykształcenia nie zmieniła się znacząco w ciągu ostatnich kilku lat[4].

Tabela 3. Liczba bezrobotnych w poszczególnych gminach powiatu choszczeńskiego w sierpniu 2009 r.

Miasto/Gmina	Ogółem		Zamieszkali na wsi	
	razem	kobiety	razem	kobiety
Gmina Bierzwnik	405	198	405	198
Gmina Krzęcin	346	184	346	184
MG Choszczno	1446	769	533	288
MG Drawno	453	218	290	136
MG Pełczyce	625	323	402	210
MG Recz	573	287	344	169
Powiat Choszczeński	3848	1979	2320	1185

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Choszcznie, http://www.pupchoszczno.pl/?a=441.

4. Działalność gospodarcza

Usytuowanie powiatu na terenach bogatych w walory przyrodnicze oraz z daleka od dużych ośrodków miejskich nie sprzyja rozwojowi gospodarczemu tego regionu. Największe szanse na rozwój mają tu podmioty gospodarze, których działalność związana jest z rolnictwem, leśnictwem i turystyką.

Na terenie powiatu choszczeńskiego zarejestrowanych jest 3853 podmiotów gospodarczych. Ich liczba przypadająca na 10 tys. mieszkańców jest jedną z najniższych w całym województwie, co oznacza mały (w skali województwa) potencjał do tworzenia miejsc pracy.

Tabela 4. Struktura podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie powiatu choszczeńskiego

Sekcje PKD	Struktura podmiotów (dane w %)						Dynamika liczby podmiotów
	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2001=100
Powiat szczecinecki razem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	112,27
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	6,50	6,92	6,56	6,45	6,85	6,77	117,04
rybactwo	0,09	0,09	0,12	0,08	0,08	0,08	100,00

[3] Powiatowy Urząd Pracy w Choszcznie, http://www.pupchoszczno.pl/?a=561.
[4] „Analiza sytuacji na rynku pracy w powiecie choszczeńskim w 2008 roku”, http://www.pupchoszczno.pl/?k=1.

górnictwo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
przetwórstwo przemysłowe	11,98	11,09	10,50	11,14	10,55	10,36	97,08
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,12	0,09	0,12	0,11	0,11	0,13	125,00
budownictwo	9,64	9,33	9,60	10,22	12,03	13,57	158,01
handel i naprawy	30,04	29,23	28,23	27,34	26,58	25,59	95,64
hotele i restauracje	3,70	3,46	3,37	2,99	2,77	2,67	81,10
transport, gospodarka magazynowa i łączność	5,97	5,46	4,58	4,13	4,46	4,18	78,54
pośrednictwo finansowe	2,88	3,02	2,81	2,71	2,68	2,73	106,06
obsługa nieruchomości i firm	15,65	16,61	17,93	18,73	17,10	16,27	116,76
administracja publiczna, obrona narodowa	1,54	1,70	1,80	1,72	1,72	1,64	118,87
edukacja	2,48	2,99	2,96	2,77	2,77	2,83	128,24
ochrona zdrowia i opieka społeczna	4,05	4,43	4,73	4,57	4,91	5,45	151,08
działalność usługowa, komunalna i społeczna	5,36	5,58	6,70	7,04	7,41	7,73	161,96
gospodarstwa domowe zatrudniające	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00

Źródło: Baza Danych Regionalnych GUS 2008.

Najwięcej podmiotów gospodarczych – 25,59% działa w branży handel i naprawy, inne silnie reprezentowane branże to: obsługa nieruchomości i firm – 16,27%, budownictwo – 13,57% oraz przetwórstwo przemysłowe – 10,36%. Podmioty najsilniej skoncentrowane są na terenie gminy Choszczno, funkcjonuje tam około 60% wszystkich przedsiębiorstw[5].

Od początku 2001 roku do końca 2008 roku liczba podmiotów gospodarczych wzrosła o 12%, najsilniej zwiększyła się liczba podmiotów działających w sektorach: działalność usługowa, komunalna i społeczna, budownictwo oraz ochrona zdrowia i opieka społeczna. Wzrosła również, o 17%, liczba podmiotów w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie. Jest to zjawisko pożądane ze względu na duży potencjał rolniczy powiatu oraz fakt, że obecne tu duże gospodarstwa wysoko towarowe są zdolne do konkurowania na rynku europejskim.

Jednocześnie na terenie powiatu, odmiennie niż w całym województwie zachodniopomorskim, na przestrzeni lat 2001-2008 zmniejszyła się liczba przedsiębiorstw transportowych, gospodarki magazynowej oraz przemysłu przetwórczego. Widoczny jest także spadek liczby hoteli i restauracji, co ze względu na duży potencjał turystyczny regionu, jest bardzo niekorzystnym zjawiskiem. Zgodnie z rekomendacjami zawartymi w „Strategii rozwoju powiatu choszczeńskiego na lata 2007-2015", powinien to być sygnał dla władz lokalnych do inwestowania w tą branżę.

Z danych przedstawionych w „Rankingu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie choszczeńskim w roku 2008" opublikowanym przez PUP w Choszcznie wynika, że najwięcej ofert pracy dotyczy zatrudnienia w sektorach: administracji publicznej, ubezpieczeniach, handlu, przetwórstwie przemysłowym (z wyłączeniem robotników pomocniczych), ochronie zdrowia i opiece społecznej.

5. Wynagrodzenia

Powiat choszczeński jest jednym z ośmiu powiatów w województwie zachodniopomorskim i jednym z dwóch w podregionie stargardzkim, w których na przestrzeni lat 2002-2007 odnotowano wzrost wynagrodzeń wyższy (28,96%) niż w całym województwie (26,46%). Mimo to, przeciętne wynagrodzenie w 2007 roku pozostawało niższe o 15% od przeciętnego wynagrodzenia w województwie i o 22% od przeciętnego wynagrodzenia w kraju. Na tle regionu stargardzkiego, pod

[5] „Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015", http://www.powiatchoszczno.pl/docs/strategia_powiat-choszczenski_2007-2015.pdf.

względem wysokości wynagrodzeń powiat jest więc dobrym rynkiem pracy i zajmuje 2. miejsce, na tle województwa plasuje się jednak dopiero na 12. miejscu (na 21 powiatów).

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W POWIECIE

1. Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących

W celu zbadania rynku pracy w powiecie choszczeńskim wśród osób niepracujących, zarejestrowanych jako bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy (PUP) w Choszcznie lub korzystających z usług miejskich lub gminnych ośrodków pomocy społecznej, przeprowadzono ankietę. Populacja osób niepracujących dzieli się na bezrobotnych i biernych zawodowo. Na podstawie wyników ankiety nie można jednak osobno dokonać analizy osób bezrobotnych i biernych zawodowo. Z tego względu w niniejszym opracowaniu pojęcie „bezrobotny" będzie równoznaczne z pojęciem „niepracujący".

W ankiecie wzięło udział 280 osób, z czego 62,1% stanowiły kobiety. Mieszkańcy miast to 58,2% ankietowanych. Najliczniejszą grupą bezrobotnych – 25,4% są ludzie młodzi w wielu 18-24 lat, najmniej osób, w sumie 7,5%, deklaruje przynależność do grupy 55-64 lata. Tak wysoki udział ludzi młodych w grupie bezrobotnych może być wynikiem poszukiwania pierwszej pracy przez osoby, które właśnie skończyły się kształcić i na okres przejściowy zarejestrowały się jako bezrobotne. Niepokojącym zjawiskiem jest bardzo duży (72,9%) udział bezrobotnych w wieku mobilnym, czyli 18-44 lata wśród wszystkich aktywnie poszukujących pracy. Osoby te powinny mieć mniejsze problemy ze znalezieniem pracy gdyż uznawane są za bardziej elastyczne (z wyłączeniem osób posiadających małe dzieci) i gotowe do zmiany miejsca pracy czy ewentualnego przekwalifikowania się. Struktura wiekowa bezrobotnych w powiecie nie różni się znacząco od struktury badanych bezrobotnych w całym województwie.

Spośród ankietowanych 98,6% zadeklarowało, że jest zarejestrowanych w PUP. Największy odsetek ankietowanych – 46% stanowią osoby bezrobotne długookresowo, czyli niepracujące od ponad jednego roku. Zwraca uwagę bardzo duży odsetek osób, które nigdy nie pracowały – 43,6% respondentów. 52,5% spośród tych osób, to ludzie wieku 18-24 lat, a to z kolei, tak jak w przypadku wysokiego udziału osób młodych w całej grupie ankietowanych, wynika najprawdopodobniej z faktu poszukiwania pierwszej pracy przez osoby, które skończyły się kształcić.

Bezrobocie długookresowe w nieco większym stopniu dotyczy kobiet - 53% badanych, a także osoby mieszkające w miastach – 68,22% oraz osoby w wieku 35-54 lat – 61% i w wieku 24-35 lat – 21%. Przypuszczalnie powodem takiego rozkładu cech społeczno demograficznych wśród bezrobotnych długookresowo jest to, że kobiety należące do wymienionych grup wiekowych często posiadają małe dzieci i znalezienie opieki dla dziecka w godzinach pracy jest dla nich problemem. Takim osobom trudniej jest również dojeżdżać do pracy poza miejsce zamieszkania.

Spośród badanych osób niepracujących 75,4% aktywnie poszukiwało pracy w okresie 2 tygodni przed badaniem. Dwie na trzy spośród nich to kobiety. Prawie 44% aktywnie poszukujących pracy to osoby z wykształceniem zawodowym. Najaktywniej poszukują pracy niepracujący z wykształceniem wyższym i licencjackim – 100% z nich oraz średnim zawodowym – 90% i ogólnokształcącym – 87%. Może to wynikać z faktu, że osoby lepiej wykształcone mają większą świadomość zagrożeń wynikających z bezrobocia. Niepracujący, którzy są słabo wykształceni w mniejszym stopniu podejmują działania mające na celu znalezienie zatrudnienia. Pod względem długości pozostawania bez pracy aktywnie poszukującymi pracy są osoby, które albo nie pracują dłużej niż rok - bez mała 48% ankietowanych, albo nigdy jeszcze nie pracowały – 39%. Wynika to jednak ze struktury bezrobocia i faktu, że w całej próbie osób tych jest więcej. Natomiast spośród wszystkich bezrobotnych krócej niż rok aktywnie poszukuje zatrudnienia 96,5%, spośród pozostających bez pracy od ponad roku 77,5% a wśród osób bez żadnego doświadczenia zawodowego jest ich 68%.

Niepracujący od ponad roku rzadziej aktywnie szukają pracy. Najprawdopodobniej czują się oni zniechęceni bezowocnym poszukiwaniem zatrudnienia. Natomiast ankietowani, którzy pozostają krócej bez zatrudnienia są bardziej zmotywowani do poszukiwania pracy.

Ważne jest także to, czy osoby zarejestrowane w PUP jako bezrobotne aktywnie poszukują pracy, gdyż tak naprawdę tylko wtedy powinny mieć prawo do uzyskania statusu bezrobotnego. Okazuje się, że 24,6% z nich nie poszukuje pracy. Oznacza to, że ankietowani ci powinni zostać uznani za osoby bierne zawodowo, a nie bezrobotne. Tym samym rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiecie choszczeńskim są mniejsze niż wynika to z oficjalnie publikowanych statystyk.

Tabela 5. Populacja badanych niepracujących w powiecie choszczeńskim i województwie zachodniopomorskim według cech społeczno-demograficznych

	Grupa wiekowa					Płeć		Miejsce zamieszkania		Rejestracja W PUP		Czy aktywnie poszukuje pracy		Czas pozostawania bez pracy		
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	M	K	wieś	miasta	tak	nie	tak	nie	<12 m-cy	>1 rok	Nigdy nie pracował
L.	71	67	66	55	21	106	174	117	163	276	4	211	69	29	129	122
Udział w %	25,4	23,9	23,6	19,6	7,5	37,9	62,1	41,8	58,2	98,6	1,4	75,4	24,6	10,4	46,1	43,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

Kapitał ludzki bezrobotnych to przede wszystkim ich wykształcenie, doświadczenie zawodowe mierzone ilością lat pracy, różnego rodzaju kursy i szkolenia odbyte w miejscach pracy i poza nią, stan zdrowia oraz długość przerwy w pracy, która jest czynnikiem obniżającym zasób kapitału ludzkiego danego człowieka.

Niepracujący w powiecie choszczeńskim są osobami o bardzo niskim wykształceniu. W strukturze wykształcenia badanych bezrobotnych dominuje wykształcenie zasadnicze zawodowe - 40,5% oraz gimnazjalne i podstawowe – 28,7%. Osoby z wykształceniem średnim ogólnym stanowią 15,8%, a średnim zawodowym (absolwenci techników i szkół policealnych) 10%. Najmniej bezrobotnych posiada wykształcenie wyższe – tylko 4,6% i średnie profilowane – 0,4%.

Tabela 6. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania (dane w %)

Poziom wykształcenia	Ogółem	Płeć		Wiek w latach					Miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24	25-44	45-54	55-59	60-64	wieś	miasto
Gimnazjalne i niższe	28,7	25,4	34,0	22,5	15,2	52,7	70,0	100,0	44,8	17,2
Średnie ogólnokształcące	15,8	20,8	7,5	39,4	10,6	3,6	0,0	0,0	6,9	22,1
Średnie profilowane	0,4	0,6	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
Zasadnicze zawodowe	40,5	34,7	50,0	32,4	48,5	38,2	25,0	0,0	42,2	39,3
Średnie zawodowe i policealne	10,0	11,6	7,5	5,6	15,2	5,5	5,0	0,0	5,2	13,5
Wyższe licencjackie	3,2	4,6	0,9	0,0	6,8	0,0	0,0	0,0	0,9	4,9
Wyższe magisterskie	1,4	2,3	0,0	0,0	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5
Ogółem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Poziom wykształcenia osób bezrobotnych różni się bardzo silnie w zależności od wieku i płci. Bezrobotne kobiety są lepiej wykształcone niż mężczyźni. Wykształcenie średnie ogólnokształcące ma 20,8% kobiet i tylko 7,5% mężczyzn. Również jeśli bierze się pod uwagę wykształcenie wyższe (magisterskie i licencjackie razem), to w grupie badanych deklaruje je 6,9% kobiet i 0,9% mężczyzn. Wśród bezrobotnych absolwentów zasadniczych szkół zawodowych jest z kolei znacznie więcej mężczyzn: 50% wobec 34,7% kobiet.

Najlepiej wykształcone są osoby bezrobotne w wieku 18-24 oraz 25-44 lat. Wykształcenie średnie ogólnokształcące ma 39,4% bezrobotnych w wieku 18-24 lat i 10,6% osób 25-44-letnich, ale tylko 3,6 % badanych w wieku 45-54 lat. Wszystkie osoby będące absolwentami studiów I lub II stopnia należą do grupy osób w wieku 25-44 lat. Inaczej przedstawia się sytuacja osób z wykształceniem zawodowym. W każdej grupie wiekowej, poza ostatnią, absolwenci szkół zawodowych stanowią minimum 25%. Wykształcenie co najwyżej gimnazjalne lub podstawowe ma aż 70% 55-59-latków i 52,7% 45-54-latków, ale tylko 15,2% bezrobotnych w wieku 25-44 lat i 22,5% ankietowanych w wieku 18-24 lat. Dysproporcje te mogą wynikać z faktu, że dopiero kilkanaście lat temu młodzi ludzie w Polsce masowo zaczęli dążyć do zdobycia jak najwyższego wykształcenia. Wcześniej, szczególnie na wsiach, edukację kończono na poziomie szkoły podstawowej, ewentualnie zawodowej. Z tego właśnie względu odsetek osób, które ukończyły liceum ogólnokształcące, na wsi wynosi tylko 6,9%, a w miastach 22,1%; absolwenci uczelni wyższych stanowią odpowiednio 0,9% i 7,4% bezrobotnych.

Zestawienie wyuczonych zawodów osób niepracujących w powiecie choszczeńskim przedstawiony jest w tabeli poniżej. Najwięcej bezrobotnych kobiet – 12,1% deklaruje, że ich zawód to szwaczka/krawcowa, na kolejnych miejscach znajdują się ekonomistki i fryzjerki – po 6,3% oraz kucharki i sprzedawczynie – po 4,6%. Wśród mężczyzn największy odsetek stanowią mechanicy – 6,6%, elektrycy, malarze, ślusarze – po 5,7% oraz kierowcy – 4,7%.

Tabela 7. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według płci i najczęściej wyuczonego zawodu (dane w %)

Kobiety		Mężczyźni	
zawód	**udział**	**zawód**	**udział**
krawcowa, szwaczka	12,1	mechanik	6,6
ekonomista	6,3	elektryk	5,7
fryzjer	6,3	malarz	5,7
kucharz	4,6	ślusarz	5,7
sprzedawca	4,6	kierowca	4,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Jedną z najpopularniejszych i najczęściej oferowanych przez urzędy pracy form aktywizacyjnych bezrobotnych są szkolenia i kursy. Według pracowników Powiatowego Urzędu Pracy i Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Choszcznie ośrodki te wdrażają różnego rodzaju programy rynku pracy, które mają na celu poprawę kwalifikacji osób niepracujących. Według przedstawicieli tych instytucji najpopularniejsze są szkolenia z zakresu: prawo jazdy, kierowca, pracownik ochrony, sprzedawca, operator koparki i równiarki. Wyniki ankiety pokazują jednak, że obecnie 91,07% badanych nie doszkala się. Pozostali podnoszą swoje kwalifikacje na kursach, podczas szkoleń w szkole lub na uczelni, ale jest to tylko ok. 9%% badanych. Wśród nich zdecydowana większość to kobiety – 68% wszystkich szkolących się bezrobotnych i osoby do 24 wieku życia – 76% szkolących się. Na pytanie o uczestnictwo w szkoleniach podczas całego okresu pozostawania bez pracy, najczęściej padała odpowiedź „nigdy nie brałem udziału" – stanowiła prawie 49% wszystkich odpowiedzi. Najczęściej wskazywane przez bezrobotnych rodzaje szkoleń, w których uczestniczyli, to: szkolenia zawodowe przygotowujące do pracy w usługach - 17% odpowiedzi i szkolenia zawodowe przygotowujące do pracy przy produkcji - 12,5% wskazań.

Istotnym czynnikiem mającym wpływ na zasób kapitału ludzkiego bezrobotnych jest ilość lat pozostawania bez pracy. Wraz z każdym rokiem pozostawania bez pracy, kapitał ludzki ulega deprecjacji, spadają również szanse na znalezienie zatrudnienia. Spośród badanych bezrobotnych 10% pozostaje bez pracy krócej niż rok. Aż 46% osób to długookresowo bezrobotni, czyli pozostający bez pracy dłużej niż rok. Bezrobocie długookresowe stanowi bardzo ważny problem ponieważ

postrzegane jest jako jedna z przyczyn powstawania patologii społecznych. 46% ankietowanych nigdy nie pracowało, z tej grupy osoby w wieku 18-24 lat stanowią 52%.

Doświadczenie zawodowe mierzone stażem pracy jest kolejną składową kapitału ludzkiego bezrobotnych. Wśród badanych bezrobotnych, którzy kiedykolwiek pracowali największą grupę – 42,4% stanowią osoby ze stażem pracy między 5-20 lat, 26,6% pracowało w sumie przez więcej niż 1 rok ale mniej niż 5 lat. Dużą grupę – 23,4% stanowią niepracujący, którzy mają ponad 20-letnie doświadczenie zawodowe. Tak długo pracowało 35,8% mężczyzn i tylko 10,4% kobiet.

Tabela 8. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według ogólnego stażu pracy i płci (dane w %)

Staż w ostatnim miejscu pracy	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Poniżej roku	9,1	6,2	7,6
1-5 lat	37,7	16,0	26,6
5-20 lat	42,9	42,0	42,4
Powyżej 20 lat	10,4	35,8	23,4
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Doświadczenie zawodowe mierzone również stażem pracy, ale nabyte w ostatnim miejscu pracy świadczy o najbardziej aktualnych zasobach kapitału ludzkiego, podobnie jak rodzaj ostatnio wykonywanego zawodu. 34,2% ankietowanych ostatnio zatrudnionych było przez okres czasu krótszy niż rok, 37,3% w ostatnim miejscu pracy spędziło mniej niż 5 ale dłużej niż 1 rok. Najmniej osób przepracowało w ostatnim miejscu zatrudnienia 5 lat lub więcej. Z badania wynika, że kobiety zostawały w swoim ostatnim miejscu pracy przez dłuższy czas niż mężczyźni.

Tabela 9. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (dane w %)

Staż w ostatnim miejscu pracy	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Poniżej roku	28,6	39,5	34,2
1-5 lat	41,6	33,3	37,3
5-20 lat	29,9	27,2	28,5
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Badane bezrobotne kobiety jako ostatni wykonywany zawód najczęściej wskazują zawód szwaczki – 8%, sprzedawczyni – 6,9%, księgowej – 4%, oraz pomocy kucharza i pracownicy biurowej – po 2,3%. W grupie mężczyzn wśród ostatnio wykonywanych zawodów dominował: malarz – 10,4%, pracownik fizyczny – 9,4%, spawacz 8,5%, kierowca – 6,6% oraz pomocnik murarza – 3,8%. Wynika z tego, że w większości przypadków, ostatnio wykonywane zawody nie pokrywają się z wyuczonymi. Oznacza to, że respondenci nie mogli lub nie chcieli pracować w wyuczonym zawodzie. Może to świadczyć o tym, że podaż pracy nie pokrywa się z popytem, co prowadzi do wniosku, że na choszczeńskim rynku pracy występuje niedopasowanie strukturalne.

Tabela 10. Osoby ankietowane w powiecie choszczeńskim według płci i najczęstszego ostatnio wykonywanego zawodu (dane w %)

Kobiety		Mężczyźni	
zawód	**udział**	**zawód**	**udział**
szwaczka	8,0	malarz	10,4
sprzedawca	6,9	pracownik fizyczny	9,4
księgowa	4,0	spawacz	8,5
pomoc kucharza	2,3	kierowca	6,6
pracownik biurowy	2,3	pomocnik murarza	3,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ostatnia praca 60,13% bezrobotnych miała formę umowy na czas nieokreślony, 31,65% zatrudnionych było w ramach umowy na czas określony. Jedynie 7% ankietowanych pracowało bez umowy o pracę, pozostali ostatnie doświadczenie zawodowe nabyli pracując na własny rachunek poza rolnictwem. Trwałość i pewność zatrudnienia nie była więc zagwarantowana.

Ważnym czynnikiem wpływającym na zasób kapitału ludzkiego jest także stan zdrowia. Niepracujący szukają najczęściej zatrudnienia w zawodach wymagających dobrej kondycji fizycznej a nie wysokich kwalifikacji. Zły stan zdrowia negatywnie wpływa na jakość i efektywność wykonywanej pracy. 61,4% bezrobotnych ocenia swój stan zdrowia jako dobry lub bardzo dobry, czyli nie stanowiący bariery w podjęciu pracy. Zły lub skrajnie zły stan zdrowia deklaruje 23,93% ankietowanych, są to w większości osoby powyżej 45. roku życia. Mężczyźni częściej niż kobiety wyrażają niezadowolenie z powodu stanu swojego zdrowia.

3. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Sytuacja ekonomiczna bezrobotnych

W skład gospodarstwa domowego ankietowanych bezrobotnych wchodzą przeciętnie 4,07 osoby. Z tego 1,4 stanowią dzieci w wieku 0-16 lat, 2,83 – osoby w wieku 17-60, a 0,2 dorośli powyżej 60. roku życia. Dzieci do lat 3 znajdują się tylko w 2%(Tabela 11) badanych gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat w 15%, a dzieci w wieku 7-16 lat w 50% gospodarstw. Najprawdopodobniej ma to wpływ na aktywność zawodową ich rodziców lub opiekunów którzy nie są tak mobilne i elastyczne jak osoby, które nie posiadają potomstwa, więc mogą mieć trudności ze znalezieniem pracy.

Tabela 11. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie choszczeńskim według liczby i wieku członków (dane w %)

Liczba osób w gospodarstwie domowym w danym wieku	0-3	4-6	7-16	17-60	60+
0	97,9	84,6	50,0	0,0	80,7
1	2,1	9,3	30,7	13,9	18,2
2	0,0	5,7	12,1	26,1	1,1
3	0,0	0,0	5,7	25,4	0,0
4+	0,0	0,4	1,4	34,6	0,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Sytuacja ekonomiczna gospodarstwa domowego ma związek z ilością pracujących osób wchodzących w jego skład. W skład gospodarstw badanych bezrobotnych wchodzą przeciętnie 2,83 osoby w wieku 16-60 lat. Tylko 0,73 osoby z tych osób pracuje zarobkowo, 1,57 nie pracuje ale aktywnie poszukuje pracy, a 0,53 osoby jest bierna zawodowo, czyli nie pracuje ale też nie szuka zatrudnienia. Jeśli więc gospodarstwo składa się przeciętnie z 4,07 osoby, a z tego tylko 0,73 osoby pracuje zarobkowo, to sytuacja ekonomiczna takiego gospodarstwa jest najprawdopodobniej bardzo niekorzystna. Pozytywnym zjawiskiem jest to, że 1,58 osoby z takiego gospodarstwa jest bezrobotna ale aktywnie poszukuje pracy. W 56,1% (Tabela 12) analizowanych gospodarstw nie występują osoby całkowicie bierne zawodowo.

Tabela 12. Gospodarstwa domowe ankietowanych osób w powiecie choszczeńskim według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat

Liczba osób w wieku 16-60 lat w gospodarstwie o danym statusie	Praca kraj, ponad 2 tyg.	Praca za granicą, ponad 2 tyg.	Praca poniżej 2 tyg.	Bezrobocie	Bierność zawodowa
0	40,7	97,5	98,9	1,4	56,1
1	51,1	2,5	1,1	53,9	34,6
2+	8,2	0	,0	44,6	9,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Spośród gospodarstw badanych bezrobotnych tylko 62,9% uzyskuje dochody z tytułu pracy któregoś członka rodziny. Pozostałe 37,1% gospodarstw nie ma takich źródeł utrzymania. Jednak w rzeczywistości gospodarstw całkowicie pozbawionych dochodów jest mniej ponieważ z dużym prawdopodobieństwem w części z nich znajdują się osoby otrzymujące środki pieniężne z tytułu rent lub pracujące przed okresem badania za granicą i utrzymujące się z zarobionych tam pieniędzy.

O sytuacji ekonomicznej bezrobotnych świadczy także miesięczny dochód w przeliczeniu na 1 członka rodziny. W 47,50% gospodarstw dochód na osobę mieści się w przedziale 501-750 zł, aż w 38,57% nie przekracza on 250 zł. Tylko w 3,93% gospodarstw dochód ten jest wyższy niż 1000 zł. Nie istnieją znaczące różnice między dochodami na 1 osobę w gospodarstwach kobiet i mężczyzn. Znacząco różnią się natomiast dochody na osobę w gospodarstwach domowych na wsi i w mieście. Dochód na osobę większy niż 500zł osiągany jest w 22,08% gospodarstw domowych w miastach i tylko 2,56% gospodarstw na terenach wiejskich. Ponad połowa badanych gospodarstw domowych na wsiach otrzymuje dochód na osobę mniejszy niż 250 zł.

Tabela 13. Miesięczny dochód na jedną osobę w rodzinach ankietowanych według płci i miejsca zamieszkania (dane w %) w powiecie choszczeńskim

Dochód na 1 osobę	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem	Wieś	Miasto
Poniżej 250 zł	40,23	35,85	38,57	52,14	28,83
251-500zł	45,40	50,94	47,50	45,30	49,08
501-750zł	6,32	4,72	5,71	1,71	8,59
751-1000zł	3,45	5,66	4,29	0,85	6,75
1001-1500 zł	4,02	2,83	3,57	0,00	6,13
Powyżej 1500 zł	0,57	0,00	0,36	0,00	0,61
Ogółem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ankietowani niepracujący otrzymują dochody w postaci zasiłku dla bezrobotnych lub korzystają z innej formy pomocy społecznej. Spośród badanych osób, 98% jest zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Choszcznie. Z tej grupy prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma tylko 7%. W ostatnim miesiącu 85% respondentów otrzymywało zasiłek z pomocy społecznej, a 4,4% korzystało z innej formy wsparcia. Uzyskanie zasiłku było też jednym z głównych motywów rejestracji bezrobotnych w Powiatowym Urzędzie Pracy - 30% ankietowanych zarejestrowało się z tego powodu.

Na sytuację ekonomiczną bezrobotnych wpływa również poziom zadłużenia gospodarstw domowych. 58% ankietowanych przyznało, że ich gospodarstwa domowe są „bardzo" zadłużone, 32% określiło poziom zadłużenia swojego gospodarstwa jako „mały". Tylko 10% gospodarstw nie ma żadnych długów. W sytuacji, gdy w 86% gospodarstw domowych dochód na 1 mieszkańca nie przekracza kwoty 500 zł, regularne spłacanie nie tylko „dużych" ale również „małych" długów może

być znacznie utrudnione. Z drugiej strony można przypuszczać, że bezrobotni zadłużają się właśnie dlatego, że ich dochody nie pozwalają na zaspokojenie podstawowych potrzeb.

Sytuacja społeczna bezrobotnych

W celu zbadania sytuacji społecznej bezrobotnych zadano im przede wszystkim pytanie o ilość przyjaciół lub znajomych spoza rodziny, na których zawsze mogą polegać oraz o to kiedy ankietowani ostatni raz odwiedzili kino, teatr lub uczestniczyli w innych wydarzeniach kulturalno-rozrywkowych. 76% ankietowanych przyznaje, że nie ma osób, na które mogłyby liczyć w trudnej sytuacji, 18% zna tylko jedną taką osobę, niecałe 4 % ma dwójkę takich znajomych. Świadczy to o bardzo ograniczonych kontaktach społecznych osób bezrobotnych.

Badani niepracujący nie uczestniczą przeważnie w życiu kulturalnym. 94% respondentów ostatni raz w kinie było dawniej niż rok temu. 66% osób nigdy nie odwiedziło teatru, 33% było tam dawniej niż rok temu. Zdecydowanie lepiej wygląda sytuacja jeśli przeanalizuje się odsetek osób spotykających się ze znajomymi lub rodziną: 58% bezrobotnych spotkał się z rodziną w ostatnim miesiącu, 20% w ostatnim tygodniu. Na spotkaniu ze znajomymi w ostatnim miesiącu było 26% a w ciągu ostatniego tygodnia 30% badanych. Ankietowani niepracujący uczestniczą w imprezach tanecznych i festynach, 50% z nich deklaruje, że w ciągu ostatniego roku brali udział w tego typu wydarzeniach. Wynika z tego, że życie społeczne bezrobotnych w powiecie choszczeńskim ogranicza się przede wszystkim do spotkań ze znajomymi i rodziną, ewentualnie uczestnictwa w imprezach ogólnodostępnych.

4. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

W celu zidentyfikowania przyczyn bezrobocia w powiecie choszczeńskim zadano ankietowanym szereg pytań dotyczących przede wszystkim zadowolenia z ostatniego miejsca pracy, problemów z którymi się tam spotkali, przyczyn odejścia z ostatniej pracy, przeszkód w podjęciu pracy oraz ofert pracy i zarobków.

56,4% ankietowanych posiadało kiedyś pracę. Tylko 15,19% z nich swoją ostatnią pracę ocenia wysoko lub bardzo wysoko, 49,37% uważa, że praca była przeciętna a 33,54% uznaje ją za złą lub bardzo złą. Osoby, które nie są zadowolone ze swojej pracy zazwyczaj pracują mniej efektywnie, łatwiej podejmują decyzje o zwolnieniu się, są również gorzej postrzegani przez pracodawców.

Przyczyną utraty ostatniego miejsca pracy w 31% przypadków jest bankructwo pracodawcy lub likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe. Spowolnienie gospodarcze, które dotyczy także Polski, prowadzi do spadku zapotrzebowania na pracę, pojawia się więc bezrobocie cykliczne. Jest to sytuacja pozostająca poza kontrolą pracownika, więc nie może on ponosić za nią odpowiedzialności.

Kolejną przyczyną jest zaprzestanie wykonywania pracy na czas określony lub dorywczej. Dotyczy to 25,32% ankietowanych. Jeśli przyjrzeć się dokładniej rodzajowi pracy ostatnio wykonywanej przez ankietowanych, to okazuje się, że aż 60% z nich deklaruje, że ich ostatnia praca była pracą na czas określony, w 7% przypadków ankietowani nie mieli umowy o pracę. Bardzo często więc niepracujący podejmują się prac doraźnych, które nie zapewniają bezpiecznych i stałych dochodów. Osoby takie nie mają szans na zdobycie doświadczenia zawodowego gdyż pracują przez krótki okres czasu i znów wracają do bezrobocia.

Bardzo dużą grupę - 25,32% stanowią również respondenci, którzy zostali przez pracodawcę zwolnieni z przyczyn innych niż bankructwo pracodawcy czy zwolnienia grupowe. Można domniemywać, że osoby te nie spełniały oczekiwań i wymagań pracodawców. W ten sposób pracę straciło prawie 42% badanych mężczyzn, 43% wszystkich osób w wieku 55-59 lat, osoby z niskim poziomem wykształcenia a także pochodzące z małych miast. Oznacza to, że takie osoby posiadają pewne cechy, które nie sprzyjają utrzymaniu zatrudnienia.

Wśród pozostałych przyczyn zaprzestania pracy w około 4,5% przypadków wymieniana jest choroba i niepełnosprawność. Dotyczy to przede wszystkim bezrobotnych w wielu 45-54 lat. Z tego powodu odchodzi z pracy 13% z nich.

Inną przyczyną odejścia z pracy są względy rodzinne lub osobiste, 3,8% bezrobotnych rezygnuje z zatrudnienia z tych powodów. Zjawisko to dotyczy tylko kobiet, w większości w wieku rozrodczym 25-34 lat i nieco starszych, z wykształceniem ogólnokształcącym lub policealnym i pozostających bez pracy dłużej niż dwa lata. Najprawdopodobniej odeszły one z pracy by urodzić i wychować dziecko, a po okresie około dwóch lat próbują bezskutecznie zaktywizować się zawodowo. W Polsce nadal poważnym problemem dla kobiet jest powrót do pracy po urodzeniu dziecka. Pracodawcy nie chcą ich zatrudniać w obawie przed silnym zaangażowaniem takich kobiet w życie rodzinne kosztem życia zawodowego. Ponadto konieczne są w takich przypadkach ustępstwa ze strony pracodawców, np. wprowadzenie elastycznego czasu pracy.

Kilka procent osób mniej – 3,16% przestaje pracować ponieważ odchodzi na emeryturę. Są to przede wszystkim kobiety w wieku przedemerytalnym. Być może nabywają one prawa do wcześniejszej emerytury i wcześniej dezaktywizują się zawodowo.

Tabela 14. Główne przyczyny zaprzestania pracy przez bezrobotnych w powiecie choszczeńskim (dane w %)

	Odszedł na rentę	Bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	Zwolniony z innych przyczyn	Odszedł -niskie zarobki	Odszedł -złe warunki pracy	Za ciężka i nerwowa praca	Praca na czas określony, dorywcza	Względy rodzinne, osobiste	Choroba, niepełno-sprawność	Inne
Ogółem	3,16	31,01	25,32	2,53	1,27	0,63	25,32	3,80	4,43	2,53
Płeć										
Kobieta	5,19	36,36	7,79	2,60	2,60	1,30	27,27	7,79	5,19	3,90
Mężczyzna	1,23	25,93	41,98	2,47	0,00	0,00	23,46	0,00	3,70	1,23
Miejsce zamieszkania										
Wieś	2,04	28,57	32,65	0,00	0,00	0,00	28,57	2,04	4,08	2,04
Miasto do 5tys.	0,00	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Miasto 6-20tys.	0,00	10,34	13,79	6,90	0,00	0,00	41,38	10,34	10,34	6,90
Miasto 21-50 tys.	5,13	39,74	24,36	2,56	2,56	1,28	17,95	2,56	2,56	1,28
Grupy wieku										
18-24 lat	0,00	12,50	12,50	12,50	0,00	12,50	50,00	0,00	0,00	0,00
25-34 lat	0,00	20,59	26,47	0,00	5,88	0,00	38,24	5,88	0,00	2,94
35-44 lat	3,64	36,36	21,82	1,82	0,00	0,00	23,64	5,45	1,82	5,45
45-54 lat	2,17	41,30	26,09	2,17	0,00	0,00	13,04	2,17	13,04	0,00
55-59 lat	14,29	14,29	42,86	7,14	0,00	0,00	21,43	0,00	0,00	0,00
60-64 lat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Wykształcenie										
Podstawowe/ Gimnazjalne	0,00	23,68	28,95	5,26	0,00	0,00	36,84	0,00	5,26	0,00
Średnie ogólne	5,26	26,32	21,05	5,26	5,26	5,26	21,05	10,53	0,00	0,00
Średnie profilowane	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Zasadnicze zawodowe	3,70	35,80	27,16	1,23	1,23	0,00	20,99	2,47	6,17	1,23
Średnie zawodowe	8,33	33,33	25,00	0,00	0,00	0,00	25,00	8,33	0,00	0,00

Policealne/ pomaturalne	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	25,00	25,00	0,00	50,00
Licencjackie	0,00	33,33	0,00	0,00	0,00	0,00	33,33	0,00	0,00	33,33
Magisterskie	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Czas pozostawania bez pracy										
Krócej niż 12 m-cy	0,00	44,83	31,03	0,00	0,00	0,00	24,14	0,00	0,00	0,00
Dłużej niż rok	3,88	27,91	24,03	3,10	1,55	0,78	25,58	4,65	5,43	3,10
Nigdy nie pracował	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ze względu na niskie zarobki z pracy odeszło 2,53% badanych, w równym stopniu dotyczy to kobiet i mężczyzn. W grupie tej są przede wszystkim osoby młode, w wieku 18-24 lata. Powód taki podało również po około 5% bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym/podstawowym i średnim ogólnym. Być może oznacza to, że osoby te mimo niskiego poziomu wykształcenia mają wygórowane wymagania płacowe. Kilka procent wskazań dotyczyło rezygnacji z pracy ze względu na złe warunki pracy lub z powodu tego, że praca była zbyt ciężka. Dotyczy to tylko kobiet, które są wieku do 34 lat. Bezrobocie może też być wynikiem szeregu przeszkód, które napotykają ankietowani, a które uniemożliwiają im podjęcie pracy.

Wykres 2. Przeszkody w podjęciu pracy przez bezrobotnych w powiecie choszczeńskim

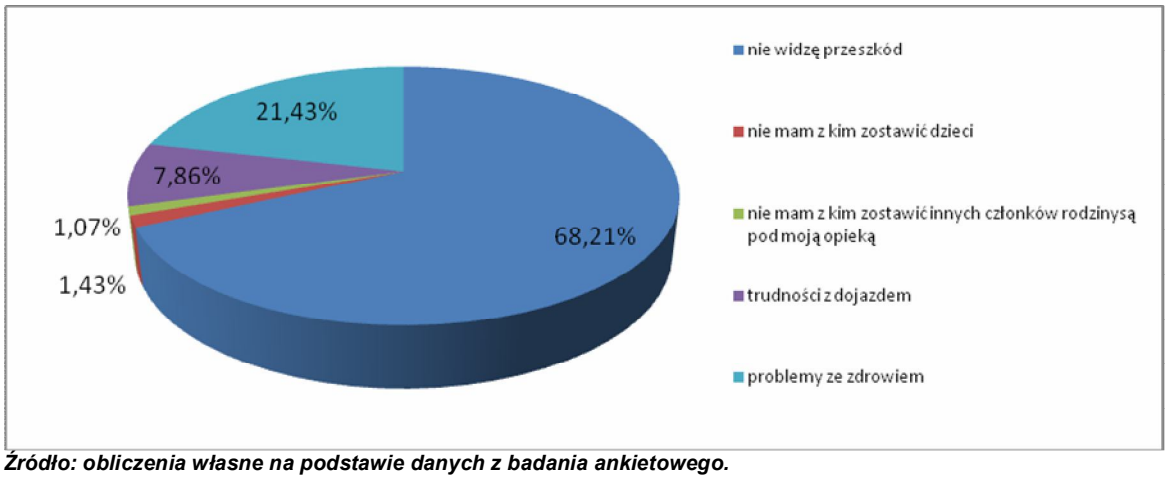

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Większość respondentów – 68,21% nie widzi żadnych przeszkód i deklaruje gotowość do natychmiastowego podjęcia pracy. Są to przede wszystkim osoby do 44 roku życia, posiadające wykształcenie wyższe niż gimnazjalne/podstawowe. W równym stopniu zdecydowani podjąć pracę „od zaraz" są mężczyźni i kobiety. Najbardziej zdeterminowane wydają się być osoby bezrobotne krócej niż rok oraz nigdy wcześniej niepracujące. Chęć natychmiastowego zatrudnienia się deklaruje 92% ankietowanych z pierwszej z tych grup i 75% z drugiej ale już tylko 55% osób pozostających bez pracy dłużej niż rok.

Kolejną grupą przeszkód w podjęciu pracy są problemy zdrowotne. Są one istotną barierą dla 21,43% respondentów. Dotyczą niemalże w równym stopniu kobiet i mężczyzn, przede wszystkim osób powyżej 44. roku życia oraz osób pozostających bez pracy ponad rok.

Trzecią co do liczby wskazań (7,86%) przeszkodą w podjęciu pracy są trudności z dojazdem, np.: zbyt daleki dojazd czy zbyt duże koszty z nim związane. Istotne jest to przede wszystkim dla

kobiet, osób mieszkających na wsi oraz osób z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym i zawodowym (zarówno średnim jak i zasadniczym). Bardzo mały odsetek ankietowanych – 1,43% wskazuje na przeszkody związane z pozostawieniem dziecka bez opieki. Grupę tę stanowią wyłącznie kobiety mieszkające na wsi i nigdy niepracujące. Najrzadziej wymienianą przeszkodą jest brak możliwości pozostawienia innych członków rodziny bez opieki. Jest to bariera dla 1,07% osób, wszystkie są kobietami, mają od 35-54 lat i wykształcenie zasadnicze zawodowe lub gimnazjalne/podstawowe.

Ogólnie rzecz biorąc, jakiegokolwiek rodzaju przeszkody w podjęciu pracy zgłaszane są przede wszystkim przez kobiety, mieszkających na wsi i słabo wykształconych. Wśród ankietowanych nie występują osoby, które nie podejmują pracy z powodu obaw przed nowym środowiskiem i nieznanymi wymaganiami.

Poziom bezrobocia zależy również od dostępności ofert pracy i stopniem w jakim te oferty pokrywają się z zapotrzebowaniem poszukujących pracy. W ciągu ostatniego roku tylko 40% bezrobotnych zarejestrowanych w PUP znalazło lub otrzymało w urzędzie ofertę pracy w kraju. Prawie 35% bezrobotnych znalazło tylko jedną taką ofertę. Na podstawie otrzymanych ofert zatrudniło się tylko 4,5% bezrobotnych. Były to osoby z wykształceniem średnim zawodowym, w wieku 25-44 lat, głównie mężczyźni, osoby pozostające bez pracy krócej niż rok. Do osób o takich właśnie cechach trafiło najwięcej ofert pracy, a oni wykazali chęć by z nich skorzystać. Osoby takie to zazwyczaj bezrobotni frykcyjnie.

Kolejne 92,66% ankietowanych, którzy dostali ofertę pracy nie zostało zatrudnionych, najprawdopodobniej z powodu rozbieżności oczekiwań między ubiegającymi się o pracę i pracodawcami. Tylko 2,75% nie skorzystało z oferty bo nie byli zainteresowani proponowanym rodzajem pracy. Częściej oferty odrzucały kobiety niż mężczyźni, osoby w wieku 18-24 i 45-54 lat, niepracujący z niskim wykształceniem – zasadniczym zawodowymi i gimnazjalnym/podstawowym oraz osoby pozostające bez pracy dłużej niż rok lub nigdy wcześniej niepracujące.

Trudno domniemywać, co jest przyczyną odrzucania ofert pracy przez bezrobotnych. Według pracowników PUP-u i MOPS-u niepracujący mają zbyt duże wymagania płacowe, ponadto nie są mobilni i często brak im chęci by pracować. Przychodzą do urzędu „tylko po to żeby się odhaczyć" i bez żadnego wysiłku otrzymać pieniądze. Zazwyczaj też w ogóle nie zwracają uwagi na oferty pracy. Z kolei ankietowani zapytani czy istnieje jakiś pracodawca, u którego szczególnie chcieliby pracować, najczęściej odpowiadali, że ich wymaganiem jest przede wszystkim otrzymanie pracy natychmiast. Rzadziej mieli wymagania co do lokalizacji pracodawcy w pobliżu miejsca zamieszkania, dopasowania kwalifikacji czy zarobków. Tylko 5% odpowiedzi brzmiała „nie ma takiego pracodawcy". Oznacza to, że dla bezrobotnych w większości przypadków bez znaczenia jest jaką będą mieli pracę, ważne żeby znaleźli ją natychmiast i żeby ewentualnie znajdowała się blisko miejsca zamieszkania.

Wynika z tego, że bezrobocie w powiecie choszczeńskim jest głównie wynikiem niedopasowania kwalifikacji pracowników do wymagań pracodawców, lub rozbieżności we wzajemnych oczekiwaniach, co wskazuje na obecność bezrobocia strukturalnego.

Wykres 3. Struktura odpowiedzi na pytanie „Czy jest jakiś pracodawca w Pana/Pani powiecie, u którego chciałby Pan szczególnie znaleźć zatrudnienie i dlaczego?"

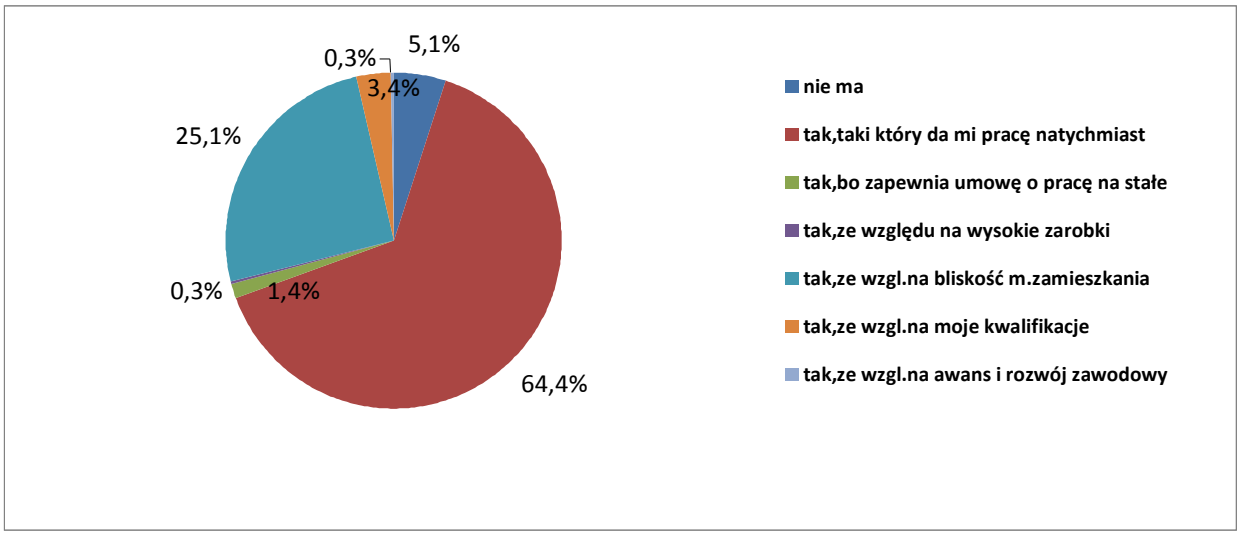

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotnych zapytano również jak oceniają oni poszczególne elementy rynku pracy w swoim powiecie: liczbę pracodawców, różnorodność działalności gospodarczej i rodzajów pracy wykonywanej w powiecie, oferowanych płac, możliwości dojazdów do pracy, możliwości zdobycia nowego zawodu i nowych umiejętności, które mogłyby się przydać w pracy. Najczęstszymi ocenami wystawianymi poszczególnym kategoriom przez ankietowanych były oceny „zdecydowanie źle" i „raczej źle". Ich zdaniem na bezrobocie w powiecie w „duży" lub „bardzo duży" wpływ ma mała liczba i różnorodność firm-pracodawców w powiecie, złe warunki pracy (zarówno płacowe i pozapłacowe), niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie oraz niedopasowanie kwalifikacyjne bezrobotnych do ofert pracy. Mimo, że zdaniem pracowników PUP-u i MOPS-u niepracujący często szukają wymówek by nie pracować, to niemożliwe wydaje się by aż tak bardzo negatywna ocena sytuacji na rynku pracy w regionie, dokonana przez wszystkich badanych niepracujących wynikała tylko z chęci znalezienia usprawiedliwienia dla swojego bezrobocia i nie miała pokrycia w rzeczywistości. W związku z tym można przypuszczać, że u podstaw wysokiego bezrobocia nie leżą tylko czynniki zależne od bezrobotnych, ale także te, na które wpływ mają pracodawcy, władze regionu czy instytucje pomagające niepracującym.

5. Aktywność bezrobotnych

Spośród ankietowanych osób niepracujących tylko 75,4% aktywnie poszukiwało pracy na dwa tygodnie przed badaniem[6], tylko 32,50% z nich udaje się w tym celu do urzędu pracy. Najczęściej w ten sposób poszukują pracy osoby w wieku niemobilnym czyli powyżej 44 roku życia, oraz te z niskim poziomem wykształcenia. Z pomocy urzędu pracy w poszukiwaniu zatrudnienia korzysta również 42,5% osób bez doświadczenia zawodowego. Jest to również dominująca forma szukania pracy wśród kobiet i mieszkańców wsi.

W 45,6% przypadków niepracujący bezpośrednio kontaktują się z pracodawcami. Jest to bardzo popularna forma wśród: mężczyzn – robi tak 57,55% z nich, osób pozostających bez pracy krócej niż rok – 75,86% i jedyna forma szukania zatrudnienia wśród mieszkańców małych miasteczek. Tą metodą bardzo często szukają pracy niepracujący z każdej grupy wiekowej.

[6] Szczegółowa charakterystyka populacji aktywnie poszukujących pracy przedstawiona została w pierwszym podrozdziale II rozdziału.

Stosunkowo wysoki – 12,86% jest udział osób próbujących znaleźć zatrudnienie odpowiadając na oferty zamieszczane w Internecie. Są to przede wszystkim młodzi niepracujący, w wieku do 34 lat, pochodzący z większych miast, mających wykształcenie średnie lub wyższe i ci, którzy nigdy wcześniej nie pracowali. Są to wyniki zgodne z oczekiwaniami gdyż z Internetu korzystają przede wszystkim ludzie młodzi, pochodzący z miast, w których dostęp do sieci nie jest utrudniony, a także ci z wyższym poziomem wykształcenia – zdają się oni być bardziej świadomi potencjału i możliwości wykorzystania zasobów wirtualnych.

Pozostałe formy poszukiwania pracy to: wykorzystywanie znajomości rodziny i znajomych (7,14%), zamieszczanie własnych ogłoszeń w prasie i Internecie, wysyłanie swoich aplikacji do pracodawców, oraz inne sposoby niesprecyzowane przez ankietowanych. Razem stanowią one prawie 9,29% wszystkich wskazań.

Wyniki te mogą świadczyć o braku nadziei na znalezienie pracy przy pomocy urzędu pracy. Być może wynika to z niskiej efektywności poszukiwania zatrudnienia w taki sposób. Wraz z wydłużeniem się czasu pozostawania bezrobotnymi, ankietowani zaczynają bowiem szukać pracy „na własną rękę". Świadczy to też o dużej samodzielności i inicjatywie bezrobotnych, nie oczekują oni, że pracę znajdzie za nich ktoś inny.

Tabela 15. Główne sposoby poszukiwania pracy według cech społeczno-demograficznych bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego (dane w %)

	Chodzę do urzędu pracy	Odpowiadam na oferty w Internecie	Daję własne ogłoszenia w prasie i Internecie	Korzystam z pomocy rodziny, znajomych	Wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	Bezpośrednio kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	Inaczej
Płeć							
Kobieta	39,08	17,24	0,57	2,87	1,72	37,93	0,57
Mężczyzna	21,70	5,66	0,00	14,15	0,94	57,55	0,00
Miejsce zamieszkania							
Wieś	52,99	3,42	0,00	5,98	0,00	36,75	0,85
miasto do 5 tys.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00
miasto 6-20 tys.	44,44	0,00	2,78	19,44	2,78	30,56	0,00
miasto 21-50 tys.	10,48	25,81	0,00	4,84	2,42	56,45	0,00
Grupy wiekowe							
18-24 lata	29,58	22,54	0,00	2,82	2,82	42,25	0,00
25-34 lata	28,36	17,91	0,00	7,46	1,49	44,78	0,00
35-44 lat	22,73	9,09	1,52	6,06	1,52	59,09	0,00
45-54 lat	43,64	3,64	0,00	10,91	0,00	41,82	0,00
55-59 lat	60,00	0,00	0,00	10,00	0,00	25,00	5,00
60-64 lat	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00
Wykształcenie							
Gimnazjalne/ podstawowe	65,00	0,00	0,00	10,00	0,00	23,75	1,25
Średnie ogólnokształcące	13,64	40,91	0,00	0,00	6,82	38,64	0,00
Profilowane	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Zasadnicze zawodowe	25,66	0,00	0,00	8,85	0,00	65,49	0,00
Średnie zawodowe	10,00	20,00	0,00	10,00	5,00	55,00	0,00
Pomaturalne	0,00	50,00	12,50	0,00	0,00	37,50	0,00
Licencjackie	11,11	77,78	0,00	0,00	0,00	11,11	0,00
Magisterskie	0,00	50,00	0,00	0,00	0,00	50,00	0,00

Czas pozostawania bez pracy							
Krócej niż 12 m-cy	10,34	3,45	0,00	6,90	3,45	75,86	0,00
Dłużej niż rok	27,91	7,75	0,78	10,08	0,78	52,71	0,00
Nigdy nie pracował	42,50	20,83	0,00	3,33	1,67	30,83	0,83
Fakt rejestracji w PUP							
Nie	25,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00	25,00
Tak	32,61	13,04	0,36	7,25	1,45	45,29	0,00

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Wykres 4. Główne sposoby poszukiwania pracy ogółem przez bezrobotnych w powiecie choszczeńskim

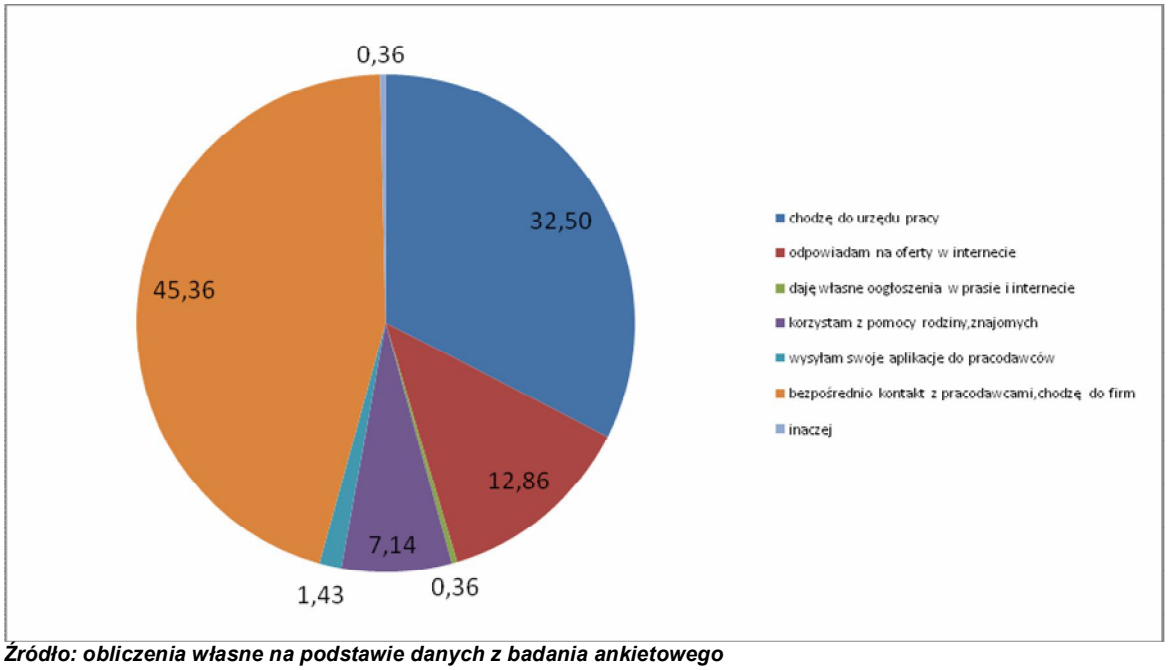

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Niepracujący w powiecie choszczeńskim interesują się sytuacją na lokalnym rynku pracy. Poproszeni o odpowiedź na pytanie czy i jakimi informacjami są zainteresowani, w przeważającej mierze odpowiadali twierdząco, a najczęściej wymieniali informacje dotyczące potencjalnych pracodawców - 38,6% odpowiedzi i wolnych stanowisk pracy lub aktualnych naborów pracowników – 41,2% odpowiedzi. Jedynie 11% bezrobotnych w ogóle nie interesuje się sytuacją na rynku pracy. W 61% procentach przypadków są to osoby, które nigdy wcześniej nie pracowały, 39% stanowią osoby nie pracujące dłużej niż rok. Wszystkie osoby bezrobotne przez okres krótszy niż 12 miesięcy w jakiś sposób interesują się tą tematyką. Wynika z tego, że wraz z wydłużaniem się okresu bezrobocia spada zainteresowanie sytuacją na rynku pracy.

W świetle tych wyników zaskakuje fakt, że 55% respondentów nie wie czy na rynku występują pracodawcy poszukujący pracowników. Może to wynikać ze słabego przepływu informacji między potencjalnymi zatrudniającymi a poszukującymi pracy. Prawie wszyscy ankietowani (96%) uważają natomiast, że na rynku jest pracodawca, u którego mogliby szukać pracy zgodnej ze swoimi kwalifikacjami. Twierdzi tak ponad 90% osób z każdej grupy wiekowej, mieszkających na wsi lub w mieście z każdej klasy wielkości, posiadających każdy rodzaj wykształcenia. Z drugiej strony 42,5% badanych nie zna pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników. Tylko 2,5% bezrobotnych wie, że w ich miejscu zamieszkania istnieją pracodawcy zwiększający zatrudnienie. Oznacza to, że

prawie wszyscy ankietowani pozytywnie oceniają popyt na swoje kwalifikacje ale nie znają pracodawców, którzy by taki popyt zgłaszali.

Niepracujący mają różne oczekiwania dotyczące preferowanej pracy. Najczęściej chcieliby podjąć pracę w zawodzie, który nie wymagałby od nich bardzo wysokich kwalifikacji i dużej odpowiedzialności. Wśród zawodów pożądanych przez kobiety można jednak znaleźć takie, które wymagają pracy umysłowej. Dominuje zawód sprzątaczki – 19% odpowiedzi, ale na drugim miejscu plasuje się urzędnik – 12%, krawcowa/szwaczka – 8%, następnie, równie często (po 6%) wymieniane są zawody: księgowej, sprzedawcy, fryzjerki. Zawody preferowane przez mężczyzn to kierowca – 17% odpowiedzi, malarz – 14%, spawacz, traktorzysta – po 8% wskazań.

Tabela 16. Zawody najczęściej preferowane przez bezrobotne kobiety i mężczyzn w powiecie choszczeńskim (dane w %)

Kobiety		Mężczyźni	
zawód	**udział**	**zawód**	**udział**
sprzątaczka	19	kierowca	17
urzędnik	12	malarz	13
fryzjer	6	spawacz	8
sprzedawca	6	traktorzysta	8
księgowa	6	operator wózka widłowego	6
krawcowa	4	mechanik samochodowy	5
szwaczka	4	urzędnik	5
kucharz	3	elektryk	4
pracownik biurowy	3	piekarz	4
sekretarka	2	budowlaniec	3
salowa	2	informatyk	3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Jeśli analizuje się typy zawodów najmniej preferowanych przez bezrobotnych, to można zauważyć, że część z nich pokrywa się z zawodami pożądanymi. Zwraca uwagę fakt, że ankietowani nie chcą pracować w zawodach wymagających dużego wysiłku fizycznego. Kobiety wolałyby przede wszystkim uniknąć pracy przy obróbce krewetek – 32%, pracy jako sprzedawca – 22% oraz zatrudnienia w roli pracownika fizycznego. Mężczyźni nie chcą pracować jako górnicy – 18%, pracownicy fizyczni – 12% czy pracownicy budowlani – 8%.

Tabela 17. Zawody najmniej preferowane przez bezrobotne kobiety i mężczyzn w powiecie choszczeńskim (dane w %)

Kobiety		Mężczyźni	
zawód	**udział**	**zawód**	**udział**
obróbka krewetek	32	górnik	18
sprzedawca	22	pracownik fizyczny	12
pracownik fizyczny	8	pracownik budowlany	8
szwaczka	5	meliorant	6
urzędnik	5	kanalarz	4
sprzątaczka	4	kierowca	4
salowa	3	dozorca	3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Najbardziej pożądaną przez ankietowanych formą pracy jest praca stała, na pełen etat, w stałych godzinach (91-100% odpowiedzi). 67% bezrobotnych twierdzi też, że najlepsze warunki pracy zapewniają firmy państwowe, na kolejnym miejscu są instytucje państwowe – 17%. Firmę prywatną jako preferowane miejsce zatrudnienia wybrało tylko 0,36%. Wynika z tego, że niepracujący w powiecie choszczeńskim są bardzo konserwatywni w kwestii wyboru formy i miejsca zatrudnienia. Możliwe, że wynika to z przykrych doświadczeń lub faktu, że pracodawcy prywatni mają często większe wymagania w stosunku do swoich pracowników, nie oferują zazwyczaj tylu przywilejów socjalnych, co firmy państwowe, w mniejszym stopniu wykazują także dbałość o pracownika. Firmy i instytucje państwowe są w równym stopniu preferowane przez osoby w każdym wieku, posiadające każde wykształcenie i mieszkające zarówno na wsi, jak i w miastach. Pod względem cech społeczno-demograficznych nie występuje więc duże zróżnicowanie w preferencjach dotyczących miejsca pracy.

Stosunkowo dużą grupę tworzą niepracujący, którzy twierdzą, że własna działalność gospodarcza stwarza najlepsze warunki pracy. Uważa tak 15,36% bezrobotnych – 24,5% mężczyzn, 21% osób w wieku 18-24 lat, 24% ankietowanych z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 20,69% osób, które pozostają bez pracy od mniej niż roku, 15,5% bezrobotnych przez okres powyżej dwóch lat i 13% respondentów bez żadnego doświadczenia zawodowego. Są to wyniki zaskakujące, zważywszy na fakt, że aby z sukcesem prowadzić własną firmę trzeba mieć jakiekolwiek doświadczenie zawodowe, być przedsiębiorczym i posiadać odpowiednie kwalifikacje.

41,43% ankietowanych rozważa podjęcie pracy na własny rachunek. Są to przede wszystkim mężczyźni, osoby w wieku 25-44 lat mieszkające w małych miastach, z wykształceniem wyższym niż ogólnokształcące, które kiedykolwiek wcześniej były zatrudnione. Prawdopodobnie tak duży odsetek bezrobotnych deklarujących chęć podjęcia pracy na własny rachunek wynika z tego, że osoby te po wielu próbach, nie znalazły pracy najemnej. Dodatkowo może się na to nakładać opinia, że własna działalność gospodarcza przynosi wysokie zarobki i pozwala na niezależność. Osoby takie nie są najprawdopodobniej świadome ryzyka i trudności jakie niesie za sobą praca na własny rachunek. Przed założeniem własnej działalności gospodarczej powstrzymuje je przede wszystkim brak pomysłu – 32,4% wszystkich odpowiedzi i brak wiary w powodzenie – 29,2%. Odpowiedzi, które świadczą o tym, że barierą jest posiadanie niewystarczających umiejętności stanowią tylko 13,8% wszystkich wskazań. Oznacza to, że część osób bezrobotnych nie potrafi realnie i obiektywnie ocenić swoich predyspozycji do prowadzenia działalności gospodarczej.

Wykres 5. Bariery w założeniu własnej firmy wskazane przez bezrobotnych w powiecie choszczeńskim

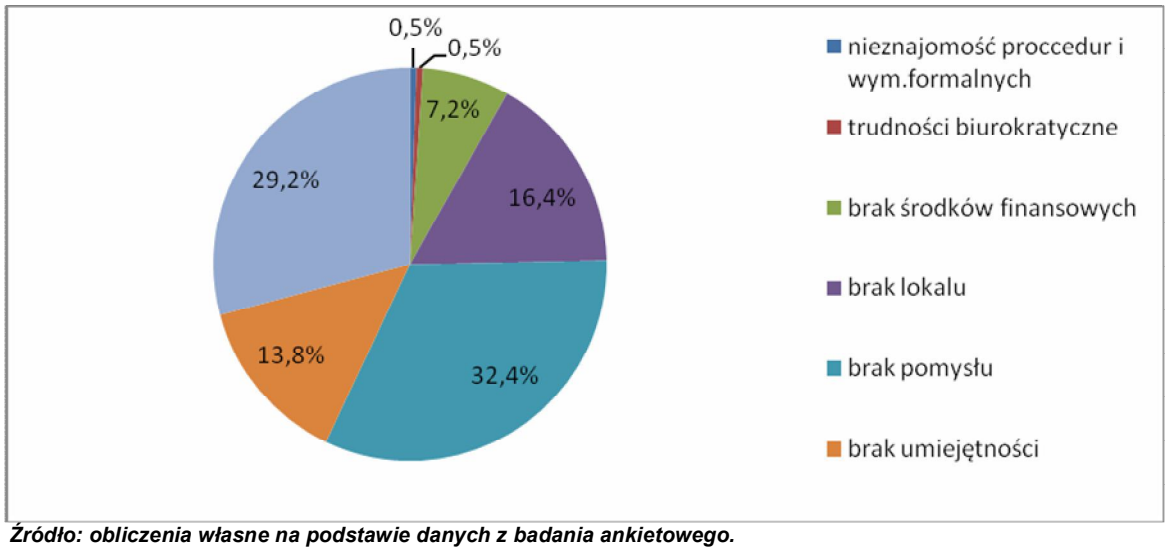

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni gotowi są do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania. Cechami, które w największym stopniu determinują takie decyzje są płeć, wiek i długość pozostawania bez pracy. 52% bezrobotnych jest gotowych podjąć pracę poza miejscem zamieszkania, ale w obrębie województwa zachodniopomorskiego. Akceptację takiej możliwości deklaruje 72% mężczyzn, 92,96% osób w wieku 18-24 lat oraz 56,72% bezrobotnych z grupy 24-34 lat, 72% osób, które pozostają bez pracy krócej niż rok i 61% osób, które nigdy nie pracowały. Jest to zgodne z intuicją, gdyż zazwyczaj do pracy poza obszar zamieszkania wyjeżdżają ludzie młodzi, którzy są bardziej elastyczni, nie mają jeszcze zobowiązań rodzinnych, są też zazwyczaj zdrowi i mobilni. Ponadto, praca w tym samym województwie co miejsce zamieszkania nie musi oznaczać konieczności jego zmiany. Przewaga mężczyzn w tej grupie wynika z faktu, że to na kobietach najczęściej spoczywa obowiązek wychowania dzieci i opieki nad nimi, czasem zajmują się one również innymi członkami rodziny i z tego powodu nie mogą pozwolić sobie na wyjazd poza miejsce zamieszkania.

Do pracy w województwie sąsiadującym wyjechałoby już tylko 38,21% ankietowanych, w województwie bardziej oddalonym 35,43%, w Europie i poza Europą – podobny odsetek jak w przypadku województwa bardziej oddalonego. Na wyjazd w dowolne miejsce zdecydowałoby się około 60% ankietowanych mężczyzn, 60% osób w wieku do 24 lat i około 45% w wieku 25-34 lat oraz około 65,5% osób, które poszukują pracy krócej niż rok i 42%, które nigdy nie pracowały.

Wykres 6. Liczba bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego skłonnych zaakceptować ofertę pracy z dala od miejsca zamieszkania

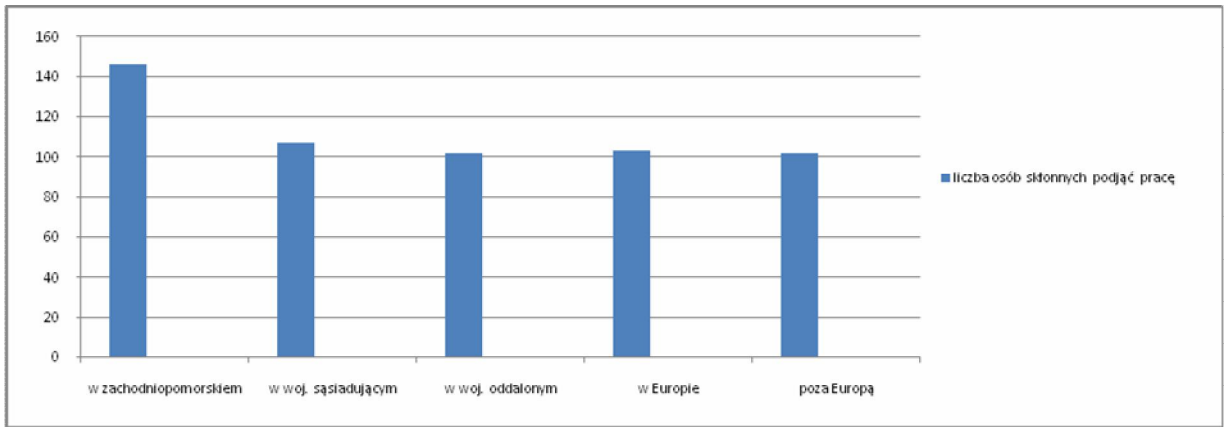

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Zwraca uwagę to, że osoby, które zdecydowałyby się na wyjazd do pracy poza województwo, zazwyczaj zgodziłyby się również na wyjazd do innego kraju w Europie czy poza nią. Najprawdopodobniej brak ograniczeń, które nie pozwalałyby bezrobotnym na wyjazd do pracy poza swoje województwo w obrębie kraju, w takim samym stopniu wpływa na możliwość wyjazdu tych osób za granicę.

Niepracujący z powiatu choszczeńskiego korzystają z różnych form wsparcia bezrobotnych oferowanych przez PUP w Choszcznie. Najpopularniejsze są: porady zawodowe – 37,23% wskazań, udział w szkoleniach – 28,95% odpowiedzi i udział w pracach interwencyjnych - 18% odpowiedzi. Stosunkowo duży odsetek odpowiedzi – 9,49% dotyczył udziału w stażu lub przygotowaniu zawodowym w miejscu pracy.

Wykres 7. Korzystanie z programów rynku pracy przez bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego

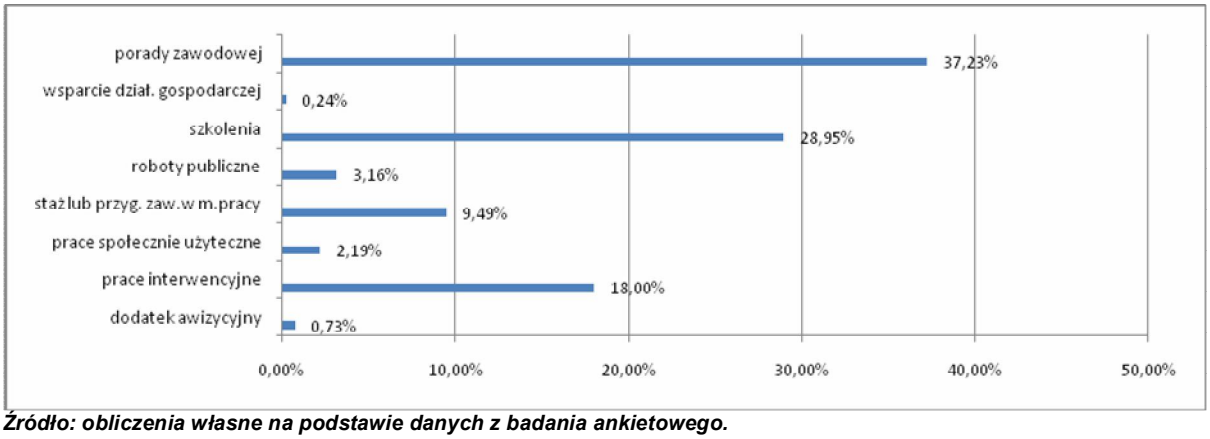

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Zdecydowana większość bezrobotnych w okresie ostatniego roku pracowała dorywczo (Wykres 8). Najwięcej bezrobotnych otrzymywało dochody z tytułu drobnych prac rolnych i zbiórki runa leśnego. Mniej powszechny był zbiór złomu i surowców wtórnych oraz prace remontowo-budowlane. Najmniejszy odsetek ankietowanych zajmował się drobnym handlem przygranicznym, nikt nie pracował w turystyce. Wynika z tego, że najwięcej bezrobotnych pracujących dorywczo pracowało sezonowo. Dochody z tytułu pracy sezonowej nie są jednak tak wysokie, by pokryć koszty życia przez cały rok. Jeśli dodatkowo uwzględni się bardzo niski udział osób zarejestrowanych w PUP i mających prawo do zasiłku – 7%, to nie powinien zaskakiwać fakt, że aż 85,3% respondentów korzysta z pomocy społecznej, a 73,8% z pomocy kościoła i innych organizacji pozarządowych.

Wykres 8. Praca dorywcza i korzystanie z różnych form pomocy przez bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego

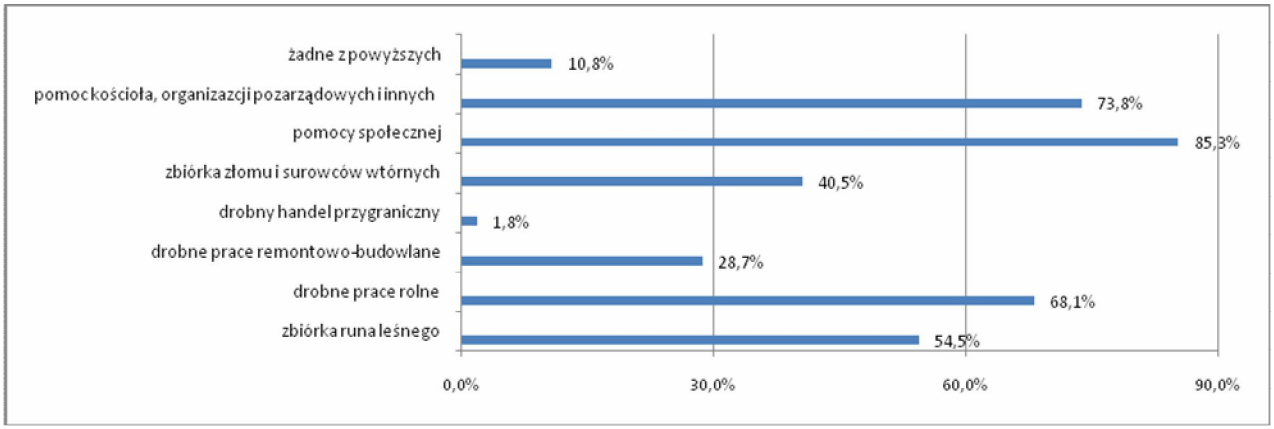

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Aby zbadać oczekiwania płacowe bezrobotnych z powiatu zadano im pytania: jak wysoka jest pensja za pracę na pełen etat, na stanowisku, które ich interesuje i satysfakcjonuje, którą uznaliby za adekwatną do własnych umiejętności i doświadczenia oraz jaka byłaby najniższa pensja, za którą zgodziliby się podjąć taką pracę. Średnia płaca podana w odpowiedzi na pierwsze pytanie wyniosła 1163,58 zł netto i odchylała się o 367,39 zł, średnia płaca minimalna natomiast 1013,29 zł netto, z tym, że zróżnicowanie było dużo większe, bo odchylenie standardowe to aż 581,09 zł. Płace są również silnie zróżnicowane w zależności od tego jakie cechy są reprezentowane przez ankietowanego. Zarówno średnia płaca minimalna jak i ich satysfakcjonująca podana przez

ankietowanych niepracujących jest tylko nieco wyższa niż płaca minimalna obowiązująca od 1.01.2009 roku - 1276zł brutto.

Tabela 18. Średnia płaca minimalna i zgodna z wymaganiami bezrobotnych w powiecie choszczeńskim według cech społeczno-demograficznych (kwoty netto w zł)

	Średnia płaca zgodna z wymaganiami	Odchylenie standardowe	Średnia płaca minimalna	Odchylenie standardowe
Płeć				
Kobieta	1163,58	367,39	1013,29	581,09
Mężczyzna	1847,62	721,79	1267,62	445,17
Miejsce zamieszkania				
Wieś	1215,09	501,62	983,62	272,81
Miasto do 5 tys.	1166,67	351,19	933,33	230,94
Miasto 6-20 tys.	1772,86	612,29	1322,86	412,37
Miasto 21-50 tys.	1522,58	670,62	1170,97	724,01
Grupa wieku				
18-24 lata	1125,35	427,86	946,48	208,28
25-34 lata	1456,92	544,85	1160,00	379,47
35-44 lata	1618,18	743,36	1265,15	933,73
45-54 lata	1479,09	628,91	1054,55	333,23
55-59 lata	1527,50	698,77	1115,00	422,12
Wykształcenie				
Gimnazjalne/podstawowe	1208,75	547,48	985,00	323,39
Średnie ogólne	1190,91	262,21	986,36	179,91
Zasadnicze zawodowe	1574,11	738,36	1204,46	761,27
Średnie zawodowe	1655,00	554,86	1220,00	367,92
Policealne/pomaturalne	1512,50	348,21	1175,00	345,38
Licencjackie	1577,78	248,89	1077,78	171,59
Magisterskie	2325,00	350,00	1700,00	476,10
Czas pozostawania bez pracy				
Krócej niż 12 m-cy	1951,72	864,63	1313,79	567,40
Dłużej niż rok	1562,02	604,31	1199,22	698,49
Nigdy nie pracował	1143,33	413,12	963,33	236,19

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Mężczyźni mają wymagania płacowe średnio o 700 zł wyższe niż kobiety, płace zadawalające są wewnątrz tej grupy również bardziej zróżnicowane. Wynika to najprawdopodobniej z tego, że w Polsce kobiety na tych samych stanowiskach i z takimi samymi kwalifikacjami zarabiają przeciętnie mniej niż mężczyźni, dodatkowo są skłonne zaniżać swoje wymagania płacowe częściej niż mężczyźni. Zdecydowanie mniejszy rozdźwięk między wymaganiami kobiet i mężczyzn dotyczy płacy minimalnej.

Największe wymagania, zarówno jeśli chodzi o płacę minimalną jak i satysfakcjonującą (2325 zł i 1700 zł) mają osoby z wykształceniem wyższym magisterskim, co jest zgodne z przypuszczeniami gdyż osoby te mają powód by wysoko wyceniać swoje kwalifikacje. Stosunkowo wysokiej płacy zarówno minimalnej jak i zadawalającej, oczekują również niepracujący z wykształceniem średnim zawodowym. Ich wymagania są wyższe niż osób, które skończyły studia I stopnia, czy szkołę policealną. Nieco zawyżone wydają się być także oczekiwania co do zarobków zadowalających, osób z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym. Są one wyższe niż osób z wykształceniem średnim ogólnym. Jeśli chodzi o płacę minimalną, jest ona bardziej adekwatna do posiadanych kwalifikacji.

Bezrobotni, którzy nigdy nie pracowali wydają się realistycznie oceniać swoje możliwości. Mają oni najmniejsze wymagania zarówno co do płacy minimalnej, jak i adekwatnej do doświadczenia i umiejętności. W kategorii długości okresu pozostawania bez pracy, niepracujący od krócej niż roku mają najwyższe oczekiwania płacowe, kolejna grupa to niepracujący długookresowo. W dwóch ostatnich grupach zróżnicowanie jest jednak bardzo duże. Mimo to, ankietowani zdają się być świadomi wpływu posiadanego doświadczenia zawodowego na wysokość płac oraz faktu, że wraz ze wzrostem okresu pozostawania bez pracy, kapitał ludzki deprecjonuje się i w związku z tym zarobki, jakich mogą oczekiwać również będą coraz niższe. Ponadto osoby krócej poszukujące pracy, nie są jeszcze gotowe do kompromisów płacowych w takim stopniu jak osoby bezrobotne długookresowo, dla których najprawdopodobniej najważniejsze jest to, żeby w ogóle znaleźć jakąkolwiek pracę a mniej to, jakie osiągną z jej tytułu wynagrodzenie.

Jeśli analizuje się wysokość oczekiwanych płac w zależności od wieku bezrobotnych, to osoby do 24. wieku życia żądają najniższych płac (zarówno minimalnych jak i adekwatnych). Są to osoby młode i najwyraźniej świadome tego, że nie posiadają jeszcze żadnego doświadczenia i wiedzy i w związku z tym najprawdopodobniej oferowane im płace także nie będą wysokie. Wśród tej grupy obserwuje się również najmniejsze odchylenia płac. Najwyższe wymagania stawiają osoby w wieku 34-45 lat - 1618,18 zł i 1265,15 zł odpowiednio w przypadku płacy minimalnej i pożądanej. W tej grupie obserwuje się również największe zróżnicowanie. Niepracujący ci posiadają spore doświadczenie zawodowe, zazwyczaj nie mają już bardzo małych dzieci więc ich zobowiązania rodzinne nie są aż tak uciążliwe dla pracodawcy, są dosyć elastyczni i mobilni, zazwyczaj nie mają problemów ze zdrowiem. To pozwala im oczekiwać stosunkowo wysokich płac.

Większość respondentów - 77,86% nie wie czy znajdzie pracę w ciągu najbliższego roku, tylko 7,69% uważa, że tak się stanie. Świadczy to o dużej niepewności wśród bezrobotnych i małej wiary w powodzenie. Dotyczy to praktycznie każdej grupy badanych osób. O tym, że proces poszukiwania pracy zakończy się sukcesem w większym stopniu niż inni przekonanych jest 22% niepracujących z wykształceniem licencjackim i 25% z wyższym, 35% osób, które pozostają bez pracy od krócej niż roku, a także 67% mieszkańców małych miasteczek i 44% mieszkańców miast o liczbie ludności 6-20 tys.

Niepracujący są również bardzo ostrożni w ocenie swoich kwalifikacji umożliwiających im podjęcie pracy (50-60% osób z każdej badanej grupy). 61,79% ankietowanych ocenia je „średnio" , 24,64% „źle" a tylko 12,50% „wysoko". Mężczyźni przeciętnie są bardziej pewni swoich umiejętności niż kobiety. Prawie 20% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 25% z pomaturalnym, 55% z licencjackim i 100% z magisterskim wierzy w to, że ich kwalifikacje są wystarczająco wysokie by mogli podjąć pracę. Wraz z długością okresu bezrobocia spada wiara w posiadanie pożądanych kwalifikacji - wysoko ocenia je 41,38% osób pozostających bez pracy krócej niż rok, ale już tylko 11,63% niepracujących od ponad roku i 5,83% nieposiadających żadnego doświadczenia. Nisko oceniają też swoje kwalifikacje ludzie bardzo młodzi - 31% w wieku 18-24 lat i niepracujący między 55 a 59 rokiem życia - 45%, a także 57,5% bezrobotnych z niskim poziomem wykształcenia.

Analiza powiatu gryfickiego[7]

SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA POWIATU

Powiat gryficki[8] należy do powiatów o przeciętnym, lecz wyższym niż średnia dla województwa wskaźniku bezrobocia rejestrowanego. W sierpniu 2009 wskaźnik ten wyniósł 17,3% gdy dla województwa wynosił 14,2%[9]. Powiat gryficki charakteryzował się przez wiele lat jednym z najwyższych wskaźników bezrobocia, przykładowo w grudniu 2000 roku bezrobocie rejestrowe wynosiło 33,2% a w grudniu 2005 36,1%. W ciągu kilku lat sytuacja ta ulegała stopniowej poprawie, jednak dynamika tej zmiany na tle województwa nie wypada nadmiernie korzystnie. Zmieniała się również struktura osób bezrobotnych ze względu na czas pozostawania bez pracy. O ile w 2006 roku długotrwale bezrobotni stanowili 48,8% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, to 2008 roku było to 34,5%. Jest to gorszy wynik, niż dla województwa ogółem, gdzie w 2006 było odpowiednio 45,9% a w 2008 roku 30,6% długotrwale bezrobotnych wśród zarejestrowanych.

Przeciętne wynagrodzenie brutto w powiecie w latach 2002-2007 oscylowało w granicach 75% - 82% średniego dla Polski i było najwyższe procentowo w 2002 a najniższe w 2006 roku. Odpowiadało to w przybliżeniu dynamice dla województwa zachodniopomorskiego, dla którego z kolei zakres zmienności kształtował się od ok. 91% do 92,4%.

Również dane sprawozdawcze MPiPS-03 za rok 2008 wskazują, że powiat gryficki należy do powiatów, w którym nieznacznie wyższa niż w średnio w województwie liczba mieszkańców korzysta z pomocy społecznej. Przyjmując najszersze kryterium, tj. wszystkie osoby wraz z ich rodzinami, które otrzymały jakąkolwiek formę pomocy społecznej należy stwierdzić, że przekazano ją 13,98% mieszkańców, gdy tymczasem średnio w Polsce było to 10,06% a w województwie zachodniopomorskim 11,85%[10].

Powiat gryficki nie należy do powiatów o wysokiej gęstości zaludnienia, liczba mieszkańców jest niższa niż średnia wojewódzka i w przybliżeniu dwukrotnie niższa niż średnia dla Polski. Gmina Rewal należąca do powiatu jest od wielu lat w czołówce najbogatszych gmin w Polsce będąc jednocześnie gminą małą i wiejską, co uwidacznia siłę wpływu turystyki. Przez południe powiatu gryfickiego przebiega ruchliwa droga krajowa numer 6. Położenie powiatu predysponuje go do dynamicznego rozwoju a południowe gminy stanowią dobre zaplecze organizacyjne i ludzkie dla sezonowej turystyki nadmorskiej. Niższe niektóre wskaźniki niż np. dla powiatu świnoujskiego lub kamieńskiego wynikają m.in. z położenia w większej niż one odległości od głównych centrów miejskich województwa oraz relatywnie mniejszego zasobu zabytków i atrakcji turystycznych.

Tabela 1 przedstawia liczbę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON. Przyjmując za rok bazowy 2001 należy stwierdzić, że w powiecie gryfickim liczba podmiotów nie zmieniała się, gdy tymczasem w województwie rosła z roku na rok.

[7] Autor: dr Jerzy Bielec
[8] Jeśli nie zaznaczono inaczej dane w tym podrozdziale pochodzą z BDR GUS i roczników statystycznych.
[9] Dane WUP Szczecin.
[10] Badania własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03 dla województwa zachodniopomorskiego.

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2001, 2003 i 2005-2008 w powiecie gryfickim i w województwie zachodniopomorskim

Jednostka terytorialna	ogółem					
	2001	2003	2005	2006	2007	2008
Powiat gryficki	7 607	7 163	7 151	7 325	7 377	7 604
ZACHODNIOPOMORSKIE	188 311	200 626	206 776	209 478	210 750	213 124

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

Zarówno w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców jak i w relacji do liczby mieszkańców powiatu liczba firm zarejestrowanych w powiecie gryfickim kształtuje się na poziomie przeciętnym do zbliżonych gospodarczo i dominujących w województwie powiatów. W przeliczeniu na liczbę mieszkańców w powiecie lepiej wypadają zarówno powiaty kamieński jak i kołobrzeski, gorzej goleniowski, gryficki i świdwiński. Oznacza to, że powiat wpisuje się w zasadę, wg której powiaty nadmorskie mają znacznie korzystniejszą sytuację gospodarczą, jednakże przegrywa w konkurencji z sąsiednimi powiatami tego typu.

Wykres 1. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 r.

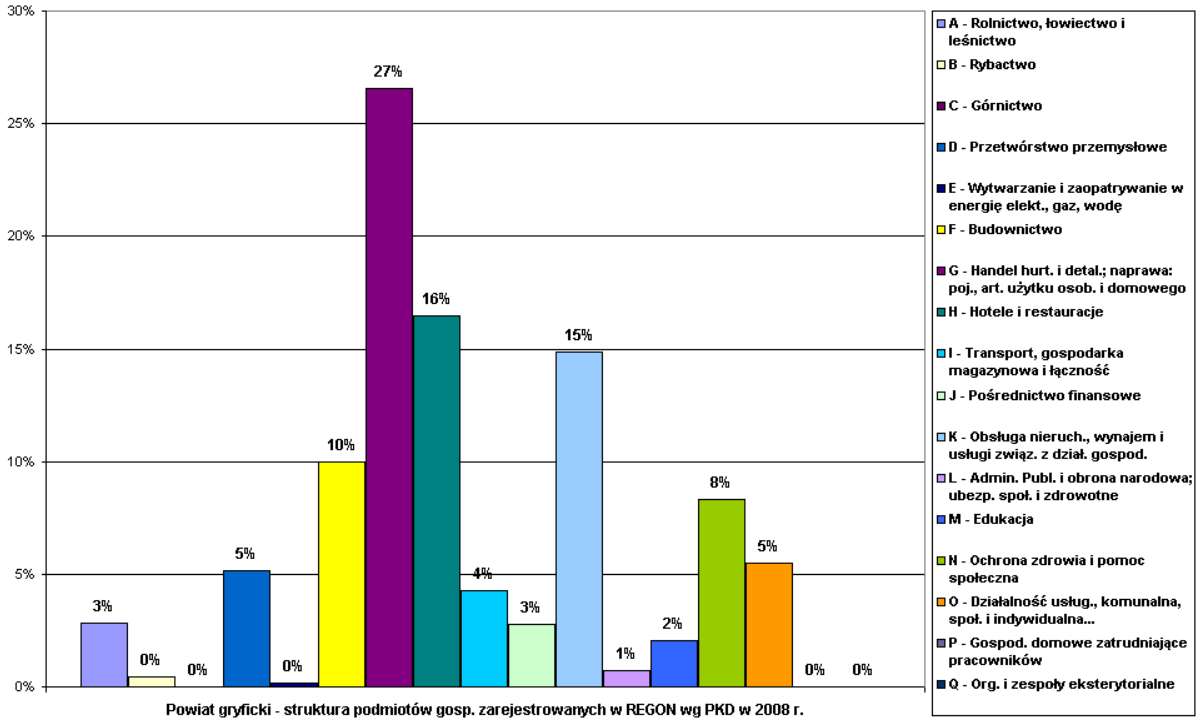

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

Analiza zmian w strukturze podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 do roku 2003 wskazuje na spadek udziału sekcji A – Rolnictwo (z 5% do 3% w 2008 roku) wzrost w sekcji F – Budownictwo (z 7% do 10%), oraz spadek w sekcji K – Obsługa nieruchomości (z 19% do 15%). Można wnioskować, że dokonuje się zmiana struktury gospodarki powiatu.

Odnosząc dane do struktury województwa dla roku 2008 należy zwrócić uwagę na radykalnie wyższy odsetek w strukturze powiatu podmiotów sekcji H – Hotele i restauracje, wynosi on dla

powiatu aż 16%, gdy tymczasem średnio w województwie jest to 6%. Niższy w powiecie jest odsetek przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem (sekcja D), budownictwem (sekcja F), obsługą nieruchomości (sekcja K) i ochroną zdrowia oraz pomocą społeczną (sekcja N). Taka sytuacja podkreśla znaczące sprofilowanie turystyczne regionu, acz budzi obawy co do koniunkturalnej stabilności gospodarki.

Powiat gryficki to powiat o przeciętnej liczbie mieszkańców wśród powiatów ziemskich województwa zachodniopomorskiego (patrz tabela 2). Powiat w mniejszym stopniu (50,9%) niż średnio dla województwa zamieszkiwany jest przez osoby z miast i jest to jeden z niższych wskaźników wśród powiatów. Niższa niż średnia dla województwa gęstość zaludnienia nie wydaje się w przypadku tego powiatu istotna a przeciwnie – jest przeciętną. Również saldo migracji w 2007 roku było ujemne a powiat, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, zajmował siódme od końca miejsce wśród powiatów województwa zachodniopomorskiego pod względem liczby mieszkańców migrujących.

Tabela 2. Podstawowa charakterystyka ludności powiatu gryfickiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku

Jednostka terytorialna	ludność ogółem	przyrost naturalny na 1000 osób	saldo migracji ogółem na 1000 osób *	liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	wskaźnik obciążenia demogra-ficznego	udział 0-14 lat w ludności ogółem	udział ludności w wieku 60/65+ w ludności ogółem	udział ludności zamieszkałej w miastach
Powiat gryficki	60 655	1.5	-3.0	103	52.2	16.7	13.4	50.9
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 692 957	1.1	-1.0	106	51.7	15.2	15.0	68.8
POLSKA	38 135 876	0.9	-0.4	107	55.1	15.3	16.2	61.1

* Dane z 2007 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

W powiecie gryfickim, wg danych GUS za 2008 rok, funkcjonuje pięć zasadniczych szkół (oddziałów) zawodowych. Liczba absolwentów zasadniczych szkół zawodowych spadła z 280 osób w 2003 roku do zaledwie 119, liczba absolwentów technikum nieznacznie wzrosła ze 117 do 144. Ogółem absolwentów szkół ponadgimnazjalnych było w 2003 roku 639 zaś w roku 2008 mniej, bo 444, co wskazuje na znaczący spadek liczby osób i ma związek z wygasaniem wyżu demograficznego, oznacza też mniejszy napływ młodych osób na rynek pracy. W 2005 liceum profilowane miało 139 absolwentów a w 2008 roku 101. Absolwentów szkół dla dorosłych w 2003 roku było 242, zaś w roku 2008 zaledwie 66, w tym szkołę policealną dla dorosłych w 2003 opuściło 222 absolwentów a w 2008 roku 66. Opisane zmiany, przy założeniu tendencji do malenia liczby absolwentów ogółem wskazują na poważny ubytek w zakresie kształcenia zawodowego oraz kształcenia dorosłych. Wynika to częściowo z negatywnego nastawienia młodzieży do szkół zawodowych oraz mniejszego zainteresowania lub możliwości osób dorosłych w kształceniu się.

Świadectwo dojrzałości w 2002 roku otrzymało 97 osób, zaś w 2008 osób takich było 186. Jest to najwyższy wzrost liczby maturzystów w województwie. Niestety w latach 2007-2008 nie było wśród nich żadnej osoby kształconej w szkołach dla dorosłych.

SYTUACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA BEZROBOTNYCH W POWIECIE GRYFICKIM

1. Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących (bezrobotnych)

Badania ankietowe przeprowadzone w powiecie gryfickim umożliwiają zaprezentowanie wielu informacji nt. osób pozostających bez pracy lub w trudnej życiowo sytuacji. Analiza tych informacji prowadzona w kolejnych punktach niniejszego raportu umożliwia systemowy opis oraz formułowanie zaleceń umożliwiających zmniejszenie skali problemu, jakim pozostaje bezrobocie.

W **strukturze wg płci** kobiety stanowiły 66,4% populacji, a mężczyźni 33,6%, przy ogólnej liczbie 280 odpowiadających. Badanych było zatem 186 kobiet i 94 mężczyzn.

Jako **miejsce zamieszkania** wieś wskazywało 54,2% badanych, przy poziomie wynoszącym w 2008 roku, wg danych rejestrowych GUS 49,1%. Ta różnica wynikać może np. z niewiedzy respondentów lub pomyłkowych deklaracji, co można wnioskować z faktu, że 6,9% wskazywało na zamieszkiwanie w mieście o wielkości ponad 21 tys., gdy takiego w powiecie nie ma.

Strukturę wiekową respondentów uwidacznia wykres nr 2. Najliczniejszą relatywnie grupą okazała się ta z przedziału wiekowego 18-24 lata, która stanowiła blisko 35% wszystkich badanych. Jest to informacja o tyle istotna, że wskazuje, iż trudna sytuacja może dotyczyć w dużej mierze osób wchodzących właśnie na rynek. Należy sobie zdać sprawę, że liczba absolwentów kończących szkoły w 2003 roku była wyższa niż obecnie, zatem ich wysoki odsetek prezentowany w badaniu może wynikać z wygasającego, ale nadal aktywnego wyżu demograficznego. Pewne zdziwienie budzi też duża liczba osób w wieku 25-34 lata, co do których można byłoby oczekiwać bardzo dobrego radzenia sobie na rynku – ze względu zarówno na wiek metrykalny jak i możliwość zdobycia doświadczenia, jest ich w badanej populacji 24%. Oznacza to, że niemal 1/4 badanych nie znalazła stabilnego zatrudnienia mimo pozostawania od przynajmniej 6 lat na rynku pracy.

Wykres 2. Procentowy rozkład grup wiekowych badanych w powiecie gryfickim

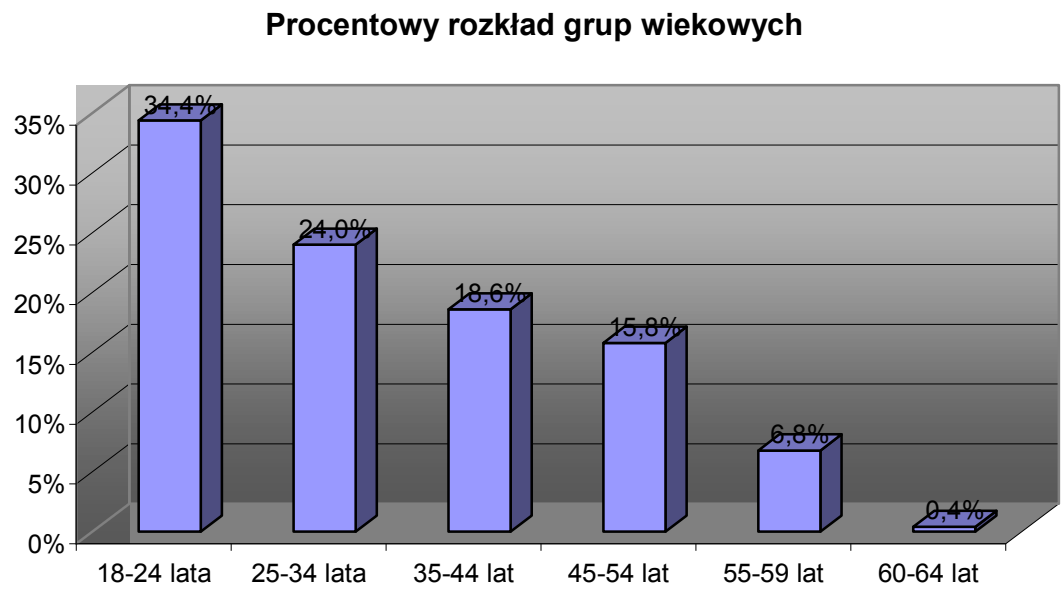

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Niemal 24% osób nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o to **jak długo pozostaje bez pracy**. Spośród pozostałych pytanych 21,1% zadeklarowało, że poniżej 12 miesięcy, 54,5%, że dłużej niż rok, 24,4%, że nigdy nie pracowało. Dla porównania, wg cytowanych danych PUP w 2008 roku długotrwale bezrobotnych było w powiecie gryfickim 34,5% wśród bezrobotnych ogółem. W grupie osób nigdy niepracujących – jak wynika już z wstępnego rozpoznania – mogą znajdować się wchodzący dopiero na rynek, zaś przedstawiona różnica reprezentacji osób długotrwale bezrobotnych oraz niepracujących dłużej niż rok może wynikać z różnicy definicyjnej[11]. Oznacza to też, że choć w statystykach maleje liczebność tej grupy, to faktycznie osób, które bardzo długo pozostają bez pracy jest znaczna liczba.

Poddani badaniu zostali zapytani, **o główną przyczynę zaprzestania pracy w dotychczasowym miejscu zatrudnienia**. Odpowiedź na to pytanie była analizowana za pomocą tabel krzyżowych. Ze względu na przejrzystość przekazu zdecydowano się na przedstawienie wniosków jedynie dla wybranych elementów objętych analizą[12].

Tabela 3 prezentuje strukturę rozkładu przyczyn wg płci, największe relatywne różnice w odpowiedziach dla obu płci występują w kategorii „choroba, niepełnosprawność", którą mężczyźni wybierają stosunkowo ponad 3 razy częściej niż kobiety (9,3% wobec 2,7% wyborów dokonywanych przez kobiety). Inne różnice to relatywnie ponad 2 razy częstszy wybór przez mężczyzn „zwolniony z innych przyczyn", za to blisko 5 razy rzadziej niż kobiety wybierają „względy osobiste, rodzinne". Mężczyźni relatywnie częściej wybierali kategorię „inne" oraz „niskie zarobki". Pod względem różnic płciowych mężczyźni zatem częściej jako powód utraty pracy wskazują kłopoty ze zdrowiem a kobiety względy rodzinne i osobiste. Różnice w odpowiedziach dla obu płci widać także dla odpowiedzi o „pracę dorywczą, na czas określony", częściej jest ona wskazywana przez kobiety.

Analiza struktury przyczyn zaprzestania pracy bez względu na płeć jako najważniejsze powody wskazuje: „pracę na czas określony, dorywczą" aż 30,5% wskazań, „względy rodzinne, osobiste" 20,1% wskazań, „inne przyczyny" 15,9% wskazań, i po 7,9% wskazań dla odpowiedzi: „zwolniony z innych przyczyn" oraz „niskie zarobki". Warto też zauważyć, że nikt nie przechodził na emeryturę w tej grupie.

Powyższe dane pozwalają z wnioskować, że w powiecie gryfickim dominującym powodem zakończenia pracy jest sezonowe zatrudnienie. Blisko 1/3 kończyła pracę ze względu na jej okresowy charakter, a że badanie było prowadzone na zakończenie sezonu turystycznego, to tym widoczniejsza jest ta prawidłowość. Blisko 1/5 wskazuje na powody rodzinne, co może sugerować konieczność opieki nad dziećmi lub innymi członkami rodziny, część rezygnowała ze względu na – ich zdaniem – za niskie zarobki, co znaczy, że problem bezrobocia jest relatywnie mniej dotkliwy. Rozważania nt. sezonowości bezrobocia zostaną ujęte również w punkcie poświęconym jego przyczynom.

Tabela 3. Rozkład przyczyn zaprzestania pracy w ostatnim miejscu

Główna przyczyna przerwania pracy w ostatnim miejscu	Płeć		Ogółem
	kobieta	mężczyzna	
Odszedłem na rentę	0,6%	0,0%	0,6%
Bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	4,9%	3,0%	7,9%
Zwolniony z innych przyczyn	3,7%	4,3%	7,9%
Niskie zarobki	4,3%	3,7%	7,9%

[11] Długotrwale bezrobotny – oznacza to bezrobotnego pozostającego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych (Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy Dz.U. Nr 99 poz. 1001. Art. 2).

[12] Dla większości danych przygotowano zestawy tabel krzyżowych i wykorzystano je w analizie krzyżując ze sobą zmienne uznane za niezależne z pozostałymi, wybranymi zmiennymi. Podstawowymi zmiennymi do krzyżowań były: płeć, miejsce zamieszkania, grupa wiekowa, wykształcenie, długości pozostawania bez pracy. Takie postępowanie pozwala na wyodrębnienie grup ludności ze względu na zestaw cech oraz wskazanie, na które spośród nich należy zwrócić szczególną uwagę, które dominują w zbiorowości, a jakie stanowią marginalną jej cześć.

Złe warunki pracy	1,8%	0,0%	1,8%
Za ciężka i nerwowa praca	1,2%	0,6%	1,8%
Praca na czas określony, dorywcza	22,0%	8,5%	30,5%
Względy rodzinne, osobiste	18,3%	1,8%	20,1%
Choroba, niepełnosprawność	1,8%	3,0%	4,9%
Rozpoczęcie nauki (szkolenia)	0,0%	0,6%	0,6%
Inne przyczyny	8,5%	7,3%	15,9%
Ogółem	67,1%	32,9%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Rozkład przyczyn zaprzestania pracy wg grup wiekowych wskazuje, że w grupie osób 55-59 lat po 1/5 powodami były: choroba; względy rodzinne; praca dorywcza; bankructwo pracodawcy. W grupie osób w wieku 45-54 lat w 29% wskazywano na względy rodzinne; w 22% na inne przyczyny; w blisko 13% na pracę dorywczą a po 9,7% na niskie zarobki i bankructwo pracodawcy. Osoby w wieku 35-44 lata wybierały w 32,4% pracę dorywczą; w 21,6% względy rodzinne w 13,5% bankructwo firmy. Osoby w wieku 25-34 lata w prawie 35% wskazywały na pracę dorywczą; w prawie 21% na względy rodzinne a w 18,6% na inne przyczyny. Najczęściej relatywnie na powód utraty pracy ze względu na jej okresowość wskazywały osoby młode, w wieku 18-24 lata, bo aż w 41,7%, następnym powodem były inne przyczyny (16,7%), oraz niskie zarobki, aż 13,9%. Szczególnie ten ostatni odsetek wymaga komentarza, jest on najwyższy wśród pozostałych grup wiekowych i wskazuje na wygórowane oczekiwania młodych, niedoświadczonych osób. Na plus tej grupie należy zaliczyć, że tylko z niej legitymują się osoby, które odeszły z pracy w celu rozpoczęcia nauki lub szkolenia.

W grupie badanych zaledwie 3,1% posiadało wyższe wykształcenie magisterskie a po 1,8% wyższe licencjackie i policealne. Absolwenci technikum stanowili 7,4%, zasadniczej szkoły zawodowej 36,8%, liceum profilowanego 2,5%, ogólnokształcącego 17,2% a najniższym wykształceniem legitymowało się 29,4%. **Struktura wykształcenia** badanych wydaje się na tle innych powiatów korzystna, niski jest odsetek osób z najniższym wykształceniem. Wśród osób z tym wykształceniem podstawowym powodem zakończenia pracy była praca na czas określony (35,4%), podobnie miało to miejsce w przypadku kończących licea ogólnokształcące (28,6%) i profilowane (100%). Osoby z wykształceniem zawodowym i technicznym wskazywały najczęściej na względy rodzinne, odpowiednio w 28,3% i 25% przypadków.

Poddając analizie osoby, które deklarowały pozostawanie bez pracy krócej lub dłużej niż rok a pomijając braki w odpowiedziach należy stwierdzić, że dla niepracujących do roku najczęstszym powodem zwolnienia było zakończenie „pracy dorywczej, na czas określony", „inne powody" i „zwolnienie z innych przyczyn" zaś dla osób pozostających ponad rok bez pracy na pierwszym miejscu była również „praca dorywcza, na czas określony" a zaraz za nią „względy rodzinne i osobiste" a dopiero dalej „inne przyczyny" i „bankructwo pracodawcy".

Na pytanie: **Po co się Pan/Pani przede wszystkim zarejestrował/a? Co było najważniejsze?** mężczyźni odpowiadali w 38,1%, że chcieli znaleźć pracę, w 27% nie mogli liczyć na zasiłek, ale chcieli mieć ubezpieczenie zdrowotne a w 22,2% aby uzyskać prawo do zasiłku. W przypadku kobiet pierwszym powodem było uzyskanie ubezpieczenia zdrowotnego (44,1%), drugim znalezienie pracy (31,4%) trzecim uzyskanie prawa do zasiłku (13,6%). Wskazane relatywne różnice w odpowiedziach obu płci ujawniają, że wśród kobiet na niższym miejscu wobec poszukiwania pracy jest uzyskanie formalnego statusu a z nim ubezpieczenia oraz, że relatywnie mniej z nich liczy na prawo do zasiłku.

Ogółem zaledwie 16,6% pytanych deklarowało możliwość pozyskania zasiłku dzięki rejestracji w PUP, 33,7% chciało w ten sposób znaleźć pracę a 38,1% liczyło na ubezpieczenie zdrowotne.

W układzie wg struktury wiekowej dla pytania o rejestrację w PUP przeważają osoby w wieku 18-24 lata relatywnie najczęściej wskazywały na ubezpieczenie, jako powód; w grupie 25-34 była to

chęć znalezienia pracy, w grupie 35-44 lata ponownie ubezpieczenie a w grupie 45-54 ponownie chęć znalezienia pracy. I po raz kolejny dla osób w wieku 55-59 lat liczyło się ubezpieczenie zdrowotne.

Również analiza danych zawartych w tabeli nr 4, po przeliczeniu wg liczebności grup respondentów ze względu na czas pozostawania bez pracy wskazuje, że dla 51,3% nigdy niepracujących i 41,1% dłużej niż rok pozostających bez pracy powodem rejestracji w PUP było pozyskanie ubezpieczenia zdrowotnego bez względu na prawo do zasiłku. Dla niemających pracy krócej niż rok liczyło się za to pozyskanie zasiłku (34,4%), w tej subgrupie znaczące odsetki otrzymywały też odpowiedzi: „chciałem znaleźć pracę" (28,1%) i „bez prawa do zasiłku, ale potrzebne ubezpieczenie zdrowotne" (28,1%). Widać zatem, że osoby krócej bezrobotne są aktywniejsze i także częściej mogą liczyć przez to na wypłatę zasiłków.

Tabela 4. Powody rejestracji osób w PUP o różnym czasie pozostawania bez pracy

Po co zarejestrował się Pan(i) w PUP-co było najważniejsze	Jak długo pozostaje bez pracy			
	krócej niż rok	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	Ogółem
Prawo do zasiłku	7,6%	4,9%	0,7%	13,2%
Bez prawa do zasiłku, ale potrzebne ubezpieczenie zdrowotne	5,6%	20,8%	13,9%	40,3%
Bez prawa do zasiłku, ale potrzebne zaświadczenie do opieki społ.	0,7%	2,8%	1,4%	4,9%
Chciałem znaleźć pracę	6,3%	20,1%	8,3%	34,7%
Chciał skorzystać z kursów, szkoleń oferowanych przez PUP	0,7%	0,7%	1,4%	2,8%
Chciał skorzystać ze stażu, który można dostać w PUP	1,4%	0,7%	0,7%	2,8%
Chciał skorzystać ze stypendium na naukę (do 25 r.ż.)	0,0%	0,7%	0,7%	1,4%
Ogółem	22,2%	50,7%	27,1%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Podjęto próbę weryfikacji hipotezy **H2**, w myśl której: **rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiatach zachodniopomorskich są niższe niż podają statystyki PSZ. Wynika to z zatrudnienia nielegalnego, w tym za granicą przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy.**

Weryfikacja tej hipotezy możliwa jest jedynie pośrednio, ze względu na niechęć respondentów do ujawniania danych, które mogą stać się podstawą odebrania statusu bezrobotnego lub prawa do zasiłku.

Badani w odpowiedzi na pytanie o problemy z poprzednich miejsc pracy wskazywali m.in. na „pracę na czarno" w 27,5% wskazań (15,1% jeśli odsetki ogółem przeliczano do 100%). Z kolei na pytanie, czy w ciągu ostatnich 10 lat pracowali za granicą w 18,2% przypadków odpowiadali twierdząco, przy czym 12,1% osób pracujących w ostatnich 10 latach za granicą było aktualnie zarejestrowane w PUP, a ponadto 12,2% odpowiedziało, że była to ich ostatnia praca. Choć nie pozwala to na prosty wniosek, że mamy do czynienia z ok. 15% grupą osób osiągających dochody z zatrudnienia nielegalnego, gdyż ważne jest następstwo czasowe, ale daje możliwość uprawdopodobnienia takiej tezy w celu dalszych badań. Zaprezentowane tu wyniki są też omawiane w dalszej części opracowania.

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

Zasadniczą kwestią dla rozwoju gospodarczego powiatu i możliwości pozyskania inwestora zewnętrznego, poza korzystnym położeniem jest również kapitał ludzki, czyli poziom wykształcenia oraz kompetencji mieszkańców, który może zostać spożytkowany w momencie ich zatrudnienia. Powiat gryficki, cechuje korzystne, choć trochę gorsze niż np. dla powiatu kamieńskiego położenie.

Również przebiegająca przez powiat droga krajowa nr 6 łącząca Szczecin z Koszalinem i Gdańskiem zapewnia korzyści i umożliwia promowanie regionu w celach inwestycyjnych, pomimo niskiego zaludnienia. Na uwagę zasługuje też wspomniany znaczący wzrost liczby maturzystów.

Wyłaniająca się z przeprowadzonego badania **struktura wykształcenia respondentów** także nie przedstawia się źle (zobacz tabelę 5). Choć jedynie 9 osób dysponowało wyższym wykształceniem, z czego tylko dwie licencjackim, to ogółem osób z minimum średnim wykształceniem było 33%, zawodowym 31,2% a podstawowym lub gimnazjalnym 35,9%. Oznacza to, że zasób kadr, jakie może zaoferować PUP potencjalnemu inwestorowi jest stosunkowo wysoki i ma potencjał do dalszego rozwoju (głównie dzięki maturze).

Tabela 5. Struktura respondentów wg poziomu i typu najwyższej ukończonej szkoły

Wykształcenie	Częstość	Procent
Gimnazjum/szkoła podstawowa	99	35,9
Liceum ogólnokształcące	46	16,7
Liceum profilowane	8	2,9
Zasadnicza szkoła zawodowa	86	31,2
Technikum	23	8,3
Szkoła policealna / szkoła pomaturalna	5	1,8
Szkoła wyższa – studia licencjackie	3	1,1
Szkoła wyższa – studia magisterskie	6	2,2
Ogółem	276	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Pytanie skierowane do badanych o to, czy aktualnie się uczą lub szkolą ujawnia, że 75,9% nie uczy się w chwili obecnej (patrz tabela 6). Zaledwie 4% studiuje, ale aż 15,5% uczy się w szkole, a z innych form nauki korzysta 4,7% pytanych. Wskazuje to, że względnie duża część podnosi swoje kompetencje. Wynikać to może z istnienia infrastruktury dydaktycznej na średnim i policealnym poziomie. Wśród podnoszących kwalifikacje nie ma ani jednej osoby w wieku powyżej 44 lat, za to w grupie 18-24 lata aż 45,7% odpowiadało, że uczy się w szkole lub na uczelni. Wynik dla tego powiatu może być zatem tak wysoki ze względu na objęcie badaniem dość znacznej liczby osób formalnie jeszcze uczących się. Po uwzględnieniu tego faktu oraz wzmiankowanego znacznego spadku uczących się w szkołach dla dorosłych można stwierdzić, że wykształcenie średnie lub zawodowe w większości przypadków stanowi koniec procesu edukacji w formie szkolnej.

Tabela 6. Struktura respondentów ze względu na aktualne uczestnictwo w szkoleniach i płeć

Czy aktualnie się szkoli	Płeć		
	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Nie	49,3%	26,6%	75,9%
Tak, na kursach, szkoleniach	1,8%	1,8%	3,6%
Tak, w szkole	11,9%	3,6%	15,5%
Tak, na uczelni	2,9%	1,1%	4,0%
Tak, inne	0,7%	0,4%	1,1%
Ogółem	66,5%	33,5%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Pytane osoby posiadają pewne **doświadczenie liczone w przepracowanych latach**, choć aż 19% deklaruje, że pracowało w swojej karierze zawodowej mniej niż rok. Trudno powiedzieć, czy czas pracy przekłada się na wzrost kompetencji zawodowych a inne pytania sugerują, że praca często nie była związana z wykształceniem.

Bardzo niekorzystnym jest, że w badanej grupie zaledwie 6,3% deklarowało, że przepracowało ponad 20 lat, gdy badanych, którzy mieliby szansę osiągnąć ten staż było blisko 30%. Oznacza to, że istnieje grupa osób, która może mieć problemy z zapewnienia sobie emerytury. W

sensie ekonomicznym mogą liczyć co najwyżej na minimalne świadczenia emerytalne lub pozostaną w podeszłym wieku na utrzymaniu pomocy społecznej albo swoich rodzin. Przykładowo w grupie osób w wieku 55 lat i starszych, na 9,6% respondentów jedynie 2,5% miało przepracowane ponad 20 lat, być może dlatego, że wypracowali ten czas przed przemianami gospodarczymi roku 1989. Niemal wszystkie te osoby mają wykształcenie zasadnicze zawodowe lub rzadziej podstawowe lub gimnazjalne.

Na pytanie, **czy w ostatnich 10 latach pracował/a Pan/i na własny rachunek?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło 15,3% pytanych. Były to częściej kobiety (10,4% odpowiedzi ogółem, a relatywnie dla tej płci odpowiedź ta stanowiła 15,6% wyborów). Była wśród odpowiadających twierdząco tylko jedna osoba w wieku powyżej 54 lat. Relatywnie najczęściej własny biznes prowadziły osoby z wykształceniem policealnym i magisterskim (po 40%), wykształceniem licealnym profilowanym (25%) oraz podstawowym i gimnazjalnym (18,8%). Ten ostatni odsetek może wskazywać na rodzaj samozatrudnienia kontraktowanego w celu obniżenia kosztów pracy.

Na pytanie, **u ilu pracodawców Pan/Pani pracował/a w ostatnich 10 latach?** najczęstszym wyborem była odpowiedź „u 2-5", która padała w 56% przypadków. „U jednego" była wybierana przez 30,2% a 7,5% wskazywało na 6-10 pracodawców. Można ocenić te informacje, jako wskazujące na dość wysoką mobilność osób pytanych. Relatywnie najczęściej największą liczbę pracodawców wskazywały osoby z wykształceniem technicznym, absolwenci liceum ogólnokształcącego za to najczęściej wskazywali jednego pracodawcę (50% wyborów).

O zachowaniu kompetencji zawodowych poza konsekwentną pracą w danym zawodzie decyduje też to, czy w ostatnim czasie miało się pracę. Badanych zapytano o to, **kiedy ostatnio pracowali**. Odpowiadali, że przed 2000 rokiem w 4,6% przypadków dla wieku 55-64 lat, w 7,1% dla wieku 45-54 lat, w 3,2% dla 35-44 lat i w 1,8% dla 25-34 lat. W sumie aż 15,9% zadeklarowało, że pracowało ostatnio prawie 10 lat temu. Trudno jednoznacznie ocenić wiarygodności tych deklaracji, jednakże struktura wiekowa i fakt, że w grupie tej było znacząco więcej kobiet niż mężczyzn uwiarygodnia tę odpowiedź. Oznacza to, że część długookresowo bezrobotnych to osoby de facto żyjące poza systemem rynkowym. Z tej grupy ponad połowa (9,6%) jest zarejestrowana w PUP, co każe postawić pytanie dlaczego pozostałe osoby mimo tak długotrwałego bezrobocia nie są zarejestrowane? Może to być grupa osób żyjących ze świadczeń pomocy społecznej, długotrwale niezdolnych do pracy.

Odpowiedzi na pytanie o to, **jak długo pracowali w ostatnim miejscu pracy** wskazywały, że częściej dłużej niż mężczyźni pracowały kobiety w kategorii „do roku" i „od roku do dwóch lat". Z kolei mężczyźni pracowali relatywnie częściej dla okresów 3-5 i 6-10 lat. Powyżej 10 lat proporcjonalnie tyle samo kobiet ile mężczyzn deklarowało pracę. Ogółem zatrudnienie do roku wskazywało 48,4% pytanych, 1-2 lata 16,4%, 3-5 lat 18,9%, 6-10 lat 12,6% a powyżej 10 lat 3,8%. Mężczyźni legitymowali się zatem przeciętnie dłuższym stażem zatrudnienie w ostatnim miejscu pracy, a kobiety krócej utrzymywały pracę. Pracujący w ostatnim miejscu pracy przez 11-20 lat to osoby z podstawowym wykształceniem i jedna ze średnim ogólnokształcącym. Spośród pozostających poniżej roku bez pracy 63,6% osób to osoby ze stażem krótszym niż rok, co oznacza, że mamy do czynienia **z dużą grupą młodych osób, które zapewne „dorabiają sobie"** w okresie wakacyjnym, lecz nie uzyskały jeszcze znaczącego stażu pracy. W grupie wiekowej 18-24 lata 77,8% posiada staż pracy poniżej roku, a zmniejsza się on stopniowo dla kolejnych przedziałów wiekowych. Konstytuują tę grupę zatem z dużą dozą pewności osoby kończące właśnie szkołę lub które skończyły szkołę w kilku ostatnich latach.

Wykres 3 prezentuje odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób Pan/i **znalazł/a tę ostatnią pracę**? Widoczne jest, że w aż w 48,1% przypadków ofertę poleciała rodzina lub znajomi, w 17,3% zatrudnienie było efektem osobistego kontaktu z pracodawcą, w 11,7% uczestniczył PUP, a w 10,5% pochodziła z ogłoszenia prasowego. Zastanawiający jest brak ogłoszeń w Internecie, a jedyne przypuszczalne wyjaśnienie zestawione z niebywale wręcz wysokim odsetkiem ofert „od znajomych" sprowadza się do wniosku, że osobiste kontakty przy pozyskiwaniu pracy w powiecie gryfickim są

absolutnie kluczowe. Może to też wynikać z okresowości pracy i zatrudniania w branży gastronomiczno-turystycznej, mającej własną specyfikę.

Wykres 3. Źródła, z których pochodziła oferta o pracę dająca ostatnie zatrudnienie

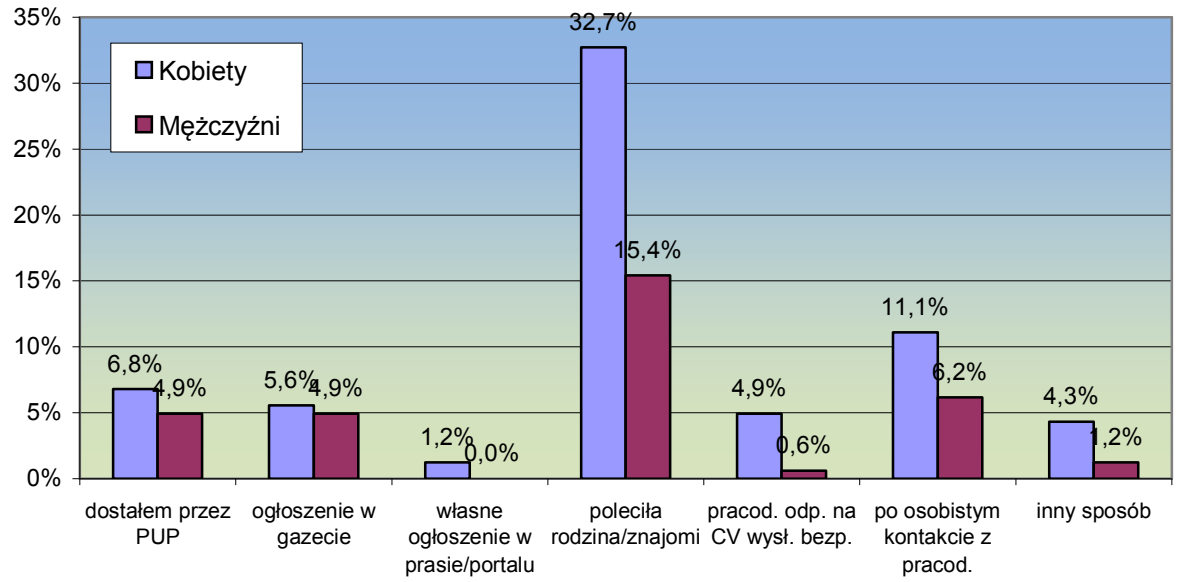

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Respondenci odpowiadając, **czy ich ostatnia praca była pracą:** na czas nieokreślony, określony, bez umowy lub na własny rachunek w rolnictwie wybierali odpowiednio: 27,7%; 52,8%; 15,7% i 3,8%. Widać, że przeważająca liczba zawieranych umów była umowami okresowymi. Relatywnie najczęściej umowę na czas nieokreślony otrzymywały osoby z wykształceniem technicznym (45% deklarowało taką pracę), co wskazuje na poważne traktowanie tego typu pracownika przez pracodawcę. Osoby zatrudnione ostatnio na czas nieokreślony relatywnie znacznie częściej nie były zarejestrowane jako bezrobotne. Pracowało bez umowy w ostatnim miejscu i deklarowało, że są obecnie zarejestrowani w PUP 10,7% badanych, co w połączeniu z deklaracją o 15,7% zatrudnień „na czarno" sugeruje zakres nielegalnych praktyk.

Ocenie poddali badani również swoje ostatnie miejsce pracy, w jej wyniku można stwierdzić, że 36,4% oceniało je wysoko lub bardzo wysoko, 49,1% przeciętnie, 8,5% nisko lub bardzo nisko. Zdania nie miało 6,1%. Zatem ocena respondentów była zdecydowanie bardziej korzystna niż niekorzystna a co świadczy o pewnym pozytywnym zaangażowaniu, szczególnie, że niewielu odpowiadających nie potrafiło określić swojego stanowiska. W odpowiedziach respondentów pozostających bez pracy ponad rok pojawiało się relatywnie więcej odpowiedzi negatywnych i niejednoznacznych oraz mniej razy wybierali oni odpowiedź „przeciętnie". Osoby takie zatem bardziej krytycznie oceniają swoich byłych pracodawców z perspektywy czasu, być może wynika to z poczucia krzywdy a może ze względu na to, że nie mogą znaleźć pracy, bo byli generalnie słabszymi pracownikami.

Badani zapytani o **najdłuższy czas pracy w jednym miejscu** odpowiadali w 65,4% przypadków, że było to ponad 24 miesiące. Ponad 13 miesięcy pracy deklarowało zaś 11,8%, do roku pracowało również 11,8% pytanych a do 6 miesięcy 11,1%. Dane te wskazują, że znaczna część bezrobotnych miała w przeszłości pracę w której potrafili lub musieli się utrzymać przez dłuższy czas, ponad 13 miesięczny staż pracy dotyczył 32,4% osób w wieku 18-24 lata, ponad 80% w wieku 25-34

lata, blisko 90% w wieku 35-44 lata i 100% pozostałych. Oznacza to, że większość osób – zapewne w bliższej lub dalszej przeszłości miała stałą pracę.

Respondentom zadano pytanie, **czy pracowali w ostatnich 10 latach za granicą**, tylko 14,8% spośród badanych kobiet i 24,6% spośród mężczyzn wybrało twierdzącą odpowiedź. Dość niski ogółem odsetek (18,2%) odpowiedzi pomimo dość dobrego skomunikowania miejscowości, przeciętnie dość wysokiego wykształcenia i najprawdopodobniej dobrej znajomości branży hotelarskiej, gastronomicznej lub rolnej dziwi. Relatywnie najczęściej pracę taką podejmowały osoby w wieku 35-44 lata, co może być zaszłością z okresu wysokiego bezrobocia w powiecie. Wśród kiedyś pracujących za granicą nieznacznie przeważały osoby będące obecnie bez pracy mniej niż rok. W 12,1% osoby pracujące za granicą były aktualnie zarejestrowane w PUP.

Na pytanie, czy **była to ostatnia praca?** Odpowiedź twierdzącą spośród wszystkich badanych udzieliło 8,4% kobiet i 3,8% mężczyzn, w sumie 12,2%. Spośród pozytywnie odpowiadających 4,8% było zarejestrowanych w PUP.

W toku badań nie podjęto weryfikacji hipotezy **H1**, sformułowanej następująco: **„Poza osobami o najniższych kwalifikacjach lub bez żadnych kwalifikacji grupą osób w największym stopniu narażoną na pozostawanie bezrobotnym są osoby z wykształceniem średnim ogólnym lub wyższym licencjackim, a więc z wykształceniem pośrednim między zawodowym a wyższym magisterskim. Osoby te nie posiadają bowiem wyuczonego zawodu lub też nie są postrzegane jako specjaliści”.** Decyzja taka wynikała ze zbyt małej reprezentacji osób z wykształceniem wyższym zawodowym oraz średnim ogólnokształcącym w badaniu dla powiatu gryfickiego (po jednej osobie). Przeprowadzona ocena zakresu kształcenia oraz liczby maturzystów w powiecie pozwalają stwierdzić pozytywną tendencję w postaci wzrostu liczby osób uzyskujących świadectwo maturalne. Niestety badanie nie pozwala na odpowiedź, czy kierunki kształcenia są adekwatne do zapotrzebowania na rynku pracy.

3. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Jak wynikało dotychczasowego opisu grupa badanych nie jest ona jednolita. Respondentów różni zarówno sytuacja formalna na rynku jak i pozycja socjo-społeczna. W tym podrozdziale podjęta zostanie próba lepszej charakterystyki badanych oparta na analizie następujących pytań zadanych badanym: P1. Czy jest Pan/Pani zarejestrowany w PUP? P2. Od kiedy jest Pan zarejestrowany w urzędzie pracy jako bezrobotny? P3. Czy ma Pan/Pani Prawo do zasiłku dla bezrobotnych? P4. Czy korzystała Pan/Pani w ostatnim miesiącu z pomocy społecznej? P6. Czy w ciągu ostatniego roku znalazł(a) lub otrzymał(a) Pan(i) w urzędzie pracy ofertę czy oferty pracy, jeśli tak ile ich było? Chodzi tylko o oferty pracy w kraju. Z21. Czy Pana gospodarstwo domowe / rodzina jest zadłużona? Z22. Ilu ma Pan/Pani przyjaciół/ znajomych (poza rodziną), na których wie Pan/Pani, że zawsze można polegać? Z23. Kiedy ostatnio był/była Pan/Pani w... Z26. Proszę wpisać kwotę w złotych odnośnie oczekiwanych zarobków: Jaka jest pensja za pracę w pełnym wymiarze godzin, na stanowisku które Pana/Panią interesuje i satysfakcjonuje, którą uznałby/uznałbyś za adekwatną do własnych umiejętności i doświadczenia? Jaka byłaby najniższa pensja, za którą Pani/Pan zgodziłaby/zgodziłby się podjąć taka pracę? Jaka byłaby dla Pani/Pana zaskakująco wysoka pensja proponowana za taką pracę?

Na pytanie o **bycie zarejestrowanym w PUP** twierdząco odpowiedziało 66,8%. W pozostałej części z całą pewnością znajdują się osoby będące podopiecznymi pomocy społecznej, które nie mają prawa do zasiłku dla bezrobotnych, a pobierają świadczenia z pomocy społecznej, dotyczy to przede wszystkim długotrwale niezdolnych do pracy. Innym wytłumaczeniem tak niskiego poziomu rejestracji jest fakt, że badanie prowadzono po okresie wakacyjnym, w którym część osób traci status bezrobotnego podejmując prace dorywcze, np. w branży turystycznej lub rolnictwie.

Badani, którzy przyznawali się do zarejestrowania w PUP odpowiadali, że pozostają bez pracy poniżej roku w 52,5% przypadków, rok do dwóch lat w 10,5% przypadku i powyżej roku w 37% przypadków. Uzupełnia to wcześniejszą informację, że istnieje grupy długotrwale bezrobotnych, którzy dodatkowo pozostają w systemie bez pracy od ponad 2 lat. Pośrednio można wnioskować, że liczba osób faktycznie pozostających poza rynkiem pracy a korzystających z pomocy PUP lub pomocy społecznej wynosi dla powiatu przynajmniej 30% do 45%.

Większość pytanych nie posiadała prawa do zasiłku (74,5% odpowiedzi). Różnice między kobietami i mężczyznami w tym zakresie nie były znaczące. Fakt, że ponad 16,6% posiadało to prawo należy uznać za bardzo dobrą informację, szczególnie w kontekście wspominanego zatrudnienia „bez umowy". Oznacza to, że funkcjonuje grupa osób, która ma szanse nabywać i otrzymywać znacząco wyższe niż z pomocy społecznej zasiłki dla bezrobotnych. Jest więc elitarna wśród bezrobotnych grupa i to relatywnie duża. Najliczniejszą grupą wiekową uprawnioną do pobierania zasiłków dla bezrobotnych są osoby w wieku 35-44 lat (twierdzących odpowiedzi dla tej grupy wiekowej było: 37,5%) i 55-59 lat (36,4%).

Inaczej kształtowały się odpowiedzi dla pytania: **Czy korzystała Pan/Pani w ostatnim miesiącu z pomocy społecznej?** na które twierdząco odpowiedziało 44,6% respondentów, z czego w formie zasiłków pieniężnych korzystało 20,7% a innej pomocy 23,9%. Odnosząc do liczby respondentów obu płci mężczyźni relatywnie blisko dwukrotnie rzadziej korzystali z pomocy społecznej w formie zasiłków a w innej formie tylko w 17,7% wobec 27% kobiet. Ogółem, w podziale ze względu na płeć korzystanie z pomocy społecznej zgłaszało blisko 52% odpowiadających kobiet i tylko 30,6% mężczyzn.

W przypadku powiatu gryfickiego widoczne jest, że pomoc społeczna wspiera a nie zastępuje świadczenia z PUP. To dobrze, gdyż te pierwsze są niezwykle niskie i nie gwarantują minimalnego standardu życia, w 2008 roku wynosiły dla województwa przeciętnie: 247,5 zł (zasiłek okresowy) lub 334,6 zł (zasiłek stały)[13]. Widoczna jest grupa osób, szczególnie kobiet, które utraciwszy prawo do świadczeń z PUP żyją z pomocy społecznej, z drugiej strony funkcjonuje dość znaczna grupa osób dobrze radzących sobie w grupie bezrobotnych i posiadających prawo do świadczeń z PUP.

Analizowane wcześniej **pytanie o powody rejestracji w PUP** potwierdza te spostrzeżenia. Rejestracja na potrzeby pozyskania zaświadczenia z pomocy społecznej jest deklarowana przez 5% badanych a 16,6% ma prawo do zasiłku.

Na niezbyt istotną rolę PUP jako pośrednika pracy dysponującego zasobem zgłoszonych ofert wskazują odpowiedzi na pytanie: **Czy w ciągu ostatniego roku znalazł(a) lub otrzymał(a) Pan(i) w urzędzie pracy ofertę czy oferty pracy, jeśli tak ile ich było?** Dokładnie 46,3% pytanych odpowiadało, że nie otrzymało żadnej propozycji pracy z PUP, 19,1% otrzymało jedną a pozostali dwie lub więcej. Przykładowo w powiecie łobeskim aż 49% nie otrzymało żadnej oferty i aż 38,8% tylko jedną, zatem pod względem liczby przekazywanych ofert sytuacja w powiecie gryfickim jest radykalnie lepsza. Relatywnie, w grupie mężczyzn, nieznacznie więcej deklarowało brak jakiejkolwiek oferty pracy z PUP (50%).

Analiza pod kątem czasu bez zatrudnienia wskazuje, że osoby, które dotąd nigdy nie pracowały w 47,5% przypadków nie miały z PUP ofert pracy, jeszcze mniej ofert z PUP mieli bezrobotni krócej niż 1 rok (51,5%). Najwięcej ofert kierowano do długotrwale bezrobotnych (36,8%). Być może krótkotrwale pozostający bez pracy w większym stopniu samodzielnie poszukują dla siebie ofert pracy a PUP większy nacisk kładzie na pracę z osobami długotrwale bezrobotnymi. W przypadku osób nigdy niepracujących oczywisty za to jest problem braku doświadczenia, jako czynnika na wstępie eliminującego z rynku pracy.

Pytani odpowiadali, w 45,3%, że **ich gospodarstwo domowe/rodzina są zadłużone**. Znacznie częściej były to drobne długi 36,6%, niż duże 8,7%. Długi najczęściej deklarowały osoby niepracujące ponad rok, dla 9,6% z nich były to poważne długi a dla 35,7% drobne. Poważni dłużnicy

[13] Dane na podstawie obliczeń własnych ze sprawozdań Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie.

nie są bynajmniej częściej zarejestrowani w PUP aniżeli niekorzystający z usług instytucji, co budzi zdziwienie.

W sytuacji zadłużenia lub pozostawania w trudnym punkcie życia istotni są znajomi i przyjaciele mogący wesprzeć psychicznie lub finansowo. Zapytani o to **ilu mają przyjaciół/ znajomych (poza rodziną), na których wiedzą Pan/Pani, że zawsze mogą polegać?** badani odpowiadali, że więcej niż 2 osoby zaledwie w 22,9% przypadków, na żadnej zaś w 40%. Różnic między płciami nie było w przypadku deklaracji co do braku znajomych lub posiadania jednego przyjaciela. Inaczej wyglądała sytuacja przy dwóch lub większej liczbie osób. Mężczyźni relatywnie częściej wskazywali na więcej niż dwie osoby, zaś kobiety częściej wybierały właśnie dwie osoby.

Weryfikacji samooceny sytuacji finansowej dokonuje się m.in. za pomocą pytań szczegółowych dotyczących konkretnych czynności związanych z życiem społecznym lub kulturalnym. Informacje te stanowią też podstawę do wnioskowania o skali niezaspokojenia potrzeb w tej mierze. Odpowiedzi badanych na pytanie, kiedy ostatnio korzystali z okazji do rozrywki prezentuje tabela nr 7. Należy zaznaczyć, że po wyeliminowaniu z analizy spotkań ze znajomymi oraz członkami rodziny zdecydowana większość nie korzystała z dobrodziejstw kultury nigdy lub nie w ostatnim roku. Sytuację ratują też wyjścia na imprezy muzyczne, koncerty oraz wycieczki i wczasy szczególnie często wymieniane w ostatnim miesiącu, co wiąże się z pewnością z położeniem nad morzem oraz atrakcjami, jakie są dostępne w gminach nadmorskich.

Tabela 7. Struktura respondentów w zakresie korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym

Procentowe korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym	w ostatnim tygodniu	w ostatnim miesiącu	w ostatnim roku	dawniej niż rok temu	nigdy
W kinie	1,5%	5,5%	23,7%	63,9%	5,5%
W teatrze	0,0%	1,8%	12,5%	46,3%	39,3%
Na imprezie sportowej	2,9%	9,2%	35,5%	38,5%	13,9%
Na imprezie muzycznej, tanecznej, festynie itp.	1,8%	20,4%	39,6%	28,7%	9,5%
Na spotkaniu ze znajomymi	30,1%	35,3%	18,4%	14,3%	1,8%
Na spotkaniu z członkami rodziny	35,4%	28,8%	19,3%	14,6%	1,8%
Na wycieczce / wczasach	1,5%	9,5%	13,2%	50,2%	25,6%
Średnia	10,5%	15,8%	23,2%	36,6%	13,9%

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, co wynika z różnych braków w odpowiedzi. Z tego powodu też średnia nie powinna być brana jako wartość jednoznaczna, gdyż nie dokonano dodatkowego ważenia odsetek, pominięto to ze względu na dość nieznaczne różnice w liczbie odpowiedzi.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Wartości, jakie deklarowali badani w odpowiedzi na pytanie **o oczekiwane zarobki w pełnym wymiarze godzin, na stanowisku które Pana/Panią interesuje i satysfakcjonuje, którą uznałby/uznałbyś za adekwatną do własnych umiejętności i doświadczenia?** oraz o to, **jaka byłaby najniższa pensja za jaką zgodziłby się pracować a jaka byłaby zaskakująco wysoka?** zawarte są w tabeli 8. Z przedstawionych danych można wnioskować, że oczekiwane wynagrodzenia są podawane w sposób realistyczny i nie należą do przesadnie wygórowanych.

Tabela 8. Oczekiwania płacowe badanych w powiecie gryfickim w 2009 roku

Wyszczególnienie	Bezrobotni wg płci	N	Wynagrodzenie [zł]		
			min	max	średnia
Pensja za interesującą i satysfakcjonującą pracę w pełnym wymiarze – adekwatna do umiejętności i doświadczenia	kobiety	135	500	4000	1705,8
	mężczyźni	62	500	3500	1825,0
Najniższa pensja za tę pracę	kobiety	133	200	2000	1177,7
	mężczyźni	59	100	3000	1344,4
Zaskakująco wysoka pensja proponowana za tę pracę	kobiety	129	1000	50000	3324,8
	mężczyźni	57	600	10000	3454,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

4. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Podrozdział identyfikuje główne przyczyny bezrobocia w powiecie i stara się dać odpowiedź, m.in. na pytanie czy bezrobocie to ma swoje źródło w utracie pracy, rezygnacji z pracy, powrocie do pracy po przerwie, czy próbie podjęcie pracy po raz pierwszy.

Wstępna ocena została już zaprezentowana w poprzednich podrozdziałach, a wynika ona **z okresu, jaki badani pozostają bez pracy**. Dla powiatu gryfickiego 21,1% badanych pozostaje bez pracy krócej niż rok, w 54,5% dłużej niż rok a w 24,4% przypadków dotąd nie podjęła pracy. Zatem dominującą grupę stanowią – niezależnie od poruszonej już definicji bezrobocia długotrwałego – osoby długo pozostające bez pracy.

Również rozważana **struktura przyczyn zaprzestania pracy** wskazuje jako najważniejsze powody: „pracę na czas określony, dorywczą" aż 30,5% wskazań, „względy rodzinne, osobiste" 20,1% wskazań, „inne przyczyny" 15,9% wskazań, i po 7,9% wskazań dla odpowiedzi: „zwolniony z innych przyczyn" oraz „niskie zarobki". Warto też zauważyć, że nikt w grupie badanych nie przechodził na emeryturę.

Wartości te pozwalają wnioskować, że w powiecie gryfickim dominującym powodem zakończenia pracy jest sezonowe zatrudnienie (dotyczy to blisko 1/3 pytanych), co może wynikać z bliskiego czasowo badaniu zakończenia sezonu turystycznego, ale wskazuje na pewną prawidłowość. Blisko 1/5 odpowiedzi to powody rodzinne, co może sugerować konieczność opieki nad dziećmi lub innymi członkami rodziny, nieznaczna część rezygnowała ze względu na niskie zarobki, co znaczy, że problem bezrobocia w powiecie jest relatywnie mniej dotkliwy.

Badani zostali zapytani o **ocenę stanu zdrowia**. Pytanie to uzupełnia wcześniej poznaną odpowiedź zgodnie z którą badany zaprzestał pracy w 4,9% przypadków ze względu na „chorobę, niepełnosprawność". Osób deklarujących zły stan zdrowia było łącznie 4%, dostateczny 17,7%, dobry 43,3% a bardzo dobry 35,0%. Nikt z pytanych nie wskazywał na bardzo zły stan zdrowia. Przedstawione dane wskazują na ogólnie dobry stan badanych, co może być pochodną faktu, że spora cześć z nich to osoby młode. Analiza stanowi pośrednią informację nt. tego, ilu spośród badanych byłoby w stanie podjąć pracę, gdyż trzeba sobie zdawać sprawę, że przy zatrudnianiu z reguły do prostych i fizycznych prac pracodawca oczekuje dobrego stanu zdrowia a osoby z problemami nie mają szans na podjęcie pracy.

Relatywnie osób deklarujących złą kondycję zdrowotną najwięcej jest wśród długotrwale bezrobotnych (stanowią blisko 7% odpowiedzi w tej grupie), relatywnie dwukrotnie częściej określali oni swój stan jako przeciętny (22,4% odpowiedzi) niż osoby bez pracy do 12 miesięcy.

Ważną jest odpowiedź na pytanie, **w jakim przedziale kształtuje się miesięczny dochód w Pana / Pani rodzinie w przeliczeniu na 1 osobę?** Wartość poniżej 250 zł na osobę w rodzinie wybierało 32,5% pytanych, 251-500 zł 40,2%, 501-750 zł 14,4%, 751-1000 6,3% a wyższe w sumie 6,6%. Występowały pewne różnice ze względu na płeć, szczególnie w zakresie odpowiedzi 501-750 zł, którą relatywnie częściej wskazywali mężczyźni (20%) niż kobiety (11,6%), co odbywało się przede wszystkim poprzez niższe wskazania najniższych grup dochodów przez mężczyzn. Oznaczałoby to

relatywnie lepszą ocenę sytuacji dochodowej przez mężczyzn niż kobiety. Taka struktura, w której 72,7% rodzin otrzymuje mniej niż 500 zł na osobę oznacza, że mamy do czynienia z grupą bezrobotnych, w których albo nikt albo tylko jedna osoba pracuje czy otrzymuje inne świadczenia, jak np. rentę. Zatem pomoc ośrodka pomocy społecznej jest kierowana do osób w dużej części w chronicznie trudnym położeniu. Trzeba zaznaczyć jednak, że w województwie zachodniopomorskim występują powiaty (np. łobeski), w których zdecydowanie mniej osób osiąga dochody z najwyższych przedziałów.

Dla porównania minimum socjalne: w 2008 roku zostało ustalone w przeliczeniu na jedną osobę na 668,5 zł dla 5-osobowego gospodarstwa pracowniczego oraz 865,1 zł dla gospodarstwa jednoosobowego[14]. Zaś minimum biologiczne (egzystencji) w 2008 roku przyjęto na poziomie od 332,9 zł do 413,1 zł.

W celu określenia przyczyn pozostawania bez pracy badano hipotezę **H22: W powiatach pasa wybrzeża Bałtyku w większym stopniu niż pozostałych powiatach obserwowane jest bezrobocie sezonowe. Pomimo relatywnie wysokich ocen koniunktury gospodarczej tych obszarów, bezrobocie poza sezonem letnim jest tam wysokie.**

Potwierdzenie niniejszej hipotezy stanowi wykres 4, który prezentuje, wyrażone procentowo wahania liczby bezrobotnych. Odsetki dla powiatu gryfickiego szczególnie latem nawet dwukrotnie przekraczają procentowe zmiany dla województwa zachodniopomorskiego i są bliższe wartościom dla grupy powiatów nadmorskich niż województwa jako takiego.

Wykres 4. Sezonowość bezrobocia w powiecie gryfickim, powiatach nadmorskich i w województwie zachodniopomorskim

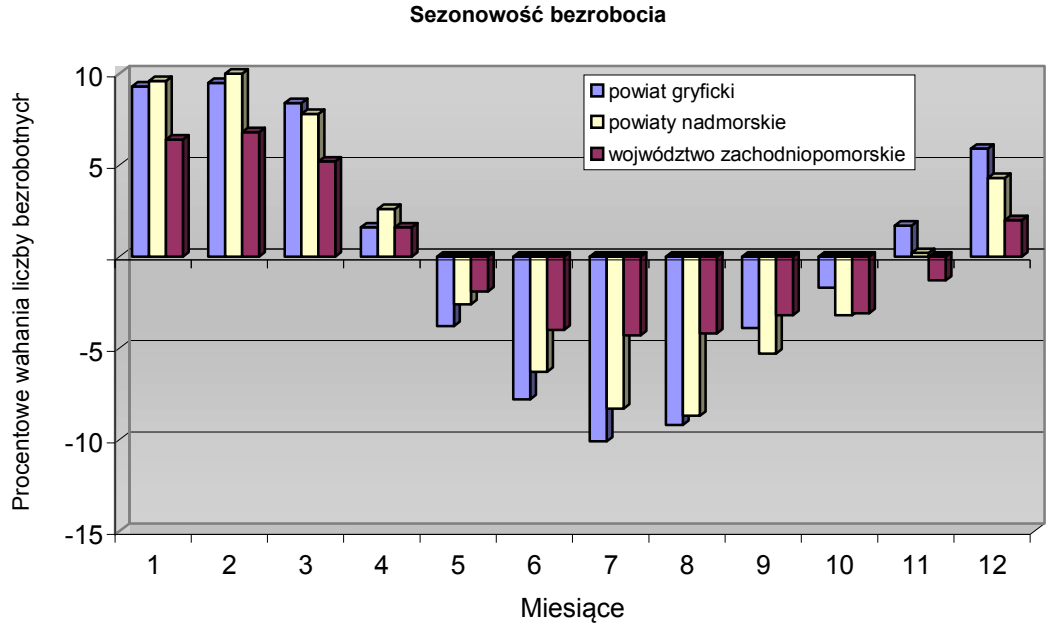

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Do weryfikacji dla powiatu gryfickiego przyjęto **H23**, w myśl której: **Jedną z głównych przeszkód podjęcia zatrudnienia w powiatach ziemskich w powiecie są koszty dojazdów do pracy**. Wykorzystano odpowiedzi dla pytań Z11 i Z12, w szczególności zajęto się wyborami Z11.7 (możliwość dojazdów do pracy) i Z12.7 (trudności komunikacyjne). Z odpowiedzi respondentów nie

[14] Na podstawie danych IPiSS.

wynikało, aby uznawali tę przyczynę za najistotniejszą, jednak wskazywali, że faktycznie w niektórych przypadkach stanowi ona problem. Odpowiedź Z11.7 była wskazywana jako druga z najczęstszych określanych jako zła lub bardzo zła, zaś dla odpowiedź Z12.7 wybierana była przez 48,5% wskazujących na duży lub bardzo duży wpływ trudności komunikacyjnych. W ocenie badanych nie miała ona znaczącej pozycji wobec innych czynników wpływających na bezrobocie w powiecie. Badania wskazują zatem, że problemy komunikacyjne są utrudnieniem dla rynku pracy, lecz nie są postrzegane jednoznacznie jako najważniejsze.

Dla pytania Z11 o **ocenę poszczególnych elementów rynku pracy** odpowiedź „zdecydowanie źle" lub „raczej źle" wybierało 35,1% wskazując na „poziom bezrobocia w powiecie" i 27,9% „możliwość dojazdów do pracy". Najkorzystniej dla tych negatywnych ocen kształtował się wybór opcji „możliwość zdobycia nowego zawodu czy kwalifikacji" (6,7%) i „różnorodność działalności gospodarczej w powiecie" 11,2%. W kontekście znacznej liczby maturzystów dobrze też wypadała oświata (jedynie 14,1% negatywnych wskazań).

Dla pytania Z12 o to **jakie czynniki wpływają na bezrobocie w powiecie** 66,2% wskazań obejmujących „duży wpływ" i „bardzo duży wpływ" przypadło na odpowiedź „ogólnie zła sytuacja gospodarcza w kraju", a 63,9% „niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie". Ta ostatnia informacja potwierdza, że problemem dla poszukujących pracy w powiecie jest nielegalne zatrudnianie i jest spójna z informacją o sezonowym spadku bezrobocia rejestrowego.

Wykres 5. Źródła okazjonalnych lub dorywczych dochodów w ostatnim roku

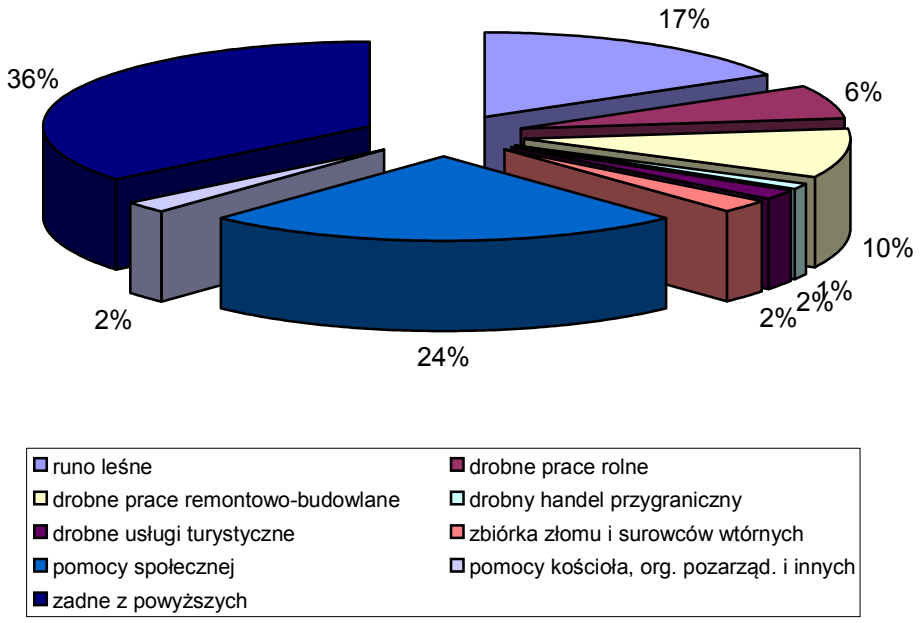

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Rozpoznania źródeł dochodów badanych dokonano pytając o to, jaką formę miały **okazjonalnie lub dorywczo osiągane dochody w okresie ostatniego roku.** Strukturę odpowiedzi na to pytanie przedstawia wykres 5. Zaskakująco najczęściej pytani wybierali odpowiedź „żadne z powyższych", co sugerować może w kontekście pozostałych danych, że dochody nie pochodzą z oficjalnych źródeł bowiem respondenci nie chcą ujawniać tych źródeł nawet pośrednio. Szczególnie, że „drobne usługi turystyczne" wskazało zaledwie 1,8% pytanych. Pomoc społeczna stanowiła źródło dochodów dla 23,9% a zbiórka runa leśnego 16,6%. Należy stwierdzić, że względnie niski poziom

wskazań dla pomocy społecznej oraz zbiórki runa leśnego świadczy o nienajgorszej sytuacji dochodowej osób badanych.

5. Aktywność bezrobotnych. Szanse i bariery wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Aktywność bezrobotnych stanowi kluczowy element pozwalający liczyć na ograniczenie skali bezrobocia. Bez aktywności własnej i motywacji najlepsza pomoc zostanie skonsumowana i nie poskutkuje usamodzielnieniem finansowym. Z drugiej strony, w przypadku powiatu gryfickiego krytycznie należy spojrzeć na działalność przedsiębiorców optymalizujących zyski przez zatrudnienie sezonowe oraz nielegalne. Pozwala to poszukującym pracy odbudować swoją kondycję finansową, ale nie zapewnia poczucia stabilizacji. Rola PUP w tym kontekście musi iść w kierunku promowania rzetelnych pracodawców. Wobec zaś osób młodych, wchodzących na rynek pracy czy dopiero wybierających kierunek kształcenia – w jak najlepszym doradztwie zawodowym we współpracy z placówkami oświatowymi.

Pozytywnej odpowiedzi na pytanie **czy aktualnie Pan/Pani się uczy lub szkoli** udzieliło aż 24,1% pytanych, z czego tylko 3,6% w formie kursów i szkoleń, a 15,5% w szkołach. Trzeba stwierdzić, że w badaniu relatywnie dużą grupę stanowiły osoby młode, nadal uczące się. Z nauki w formie kursów korzystało za to zaledwie 5 mężczyzn i 5 kobiet. Po wyeliminowaniu z puli osób nadal uczących się (2/3 z nich nie jest zarejestrowane w PUP) można stwierdzić, że mamy do czynienia z ograniczonym w zakresie podnoszeniem formalnych kwalifikacji, jednak porównywalnie sytuacja nie wygląda najgorzej na tle innych powiatów.

Na pytanie: **Czy w okresie 2 tygodni poprzedzających niniejsze badanie pracował Pan/Pani zarobkowo?** 22% odpowiadało twierdząco a 78% przecząco. Należy podkreślić, że badanie było prowadzone pod koniec sezonu, w którym badani mają możliwość znaleźć różnorodną pracę dorywczą. Jednocześnie 13,6% z ogółu badanych deklarowało, że pracowało w ostatnich 2 tygodniach i jest zarejestrowane w PUP, co by znaczyło, że 37 osób, po utracie pracy podjęło decyzję o rejestracji w urzędzie albo, że przynajmniej część z nich pracowała nielegalnie.

Dla porównania przedstawiono dane dotyczące tego, **jak długo badany pozostaje bez pracy**. Spośród tych, którzy na to pytanie udzielili odpowiedzi 21,1% zadeklarowało, że poniżej 12 miesięcy, 54,5%, że dłużej niż rok, 24,4%, że nigdy nie pracowało.

Z kolei pytanie o to, **czy pracował/a Pan/i w ostatnich 10 latach zagranicą?** Uzyskano w sumie 18,2% twierdzących odpowiedzi. Jak to już analizowano większy relatywnie odsetek deklarujących taką pracę był wśród mężczyzn (24,6%). Ogółem wartości należy uznać za dość niskie, pomimo relatywnie dobrej komunikacji umożliwiającej wyjazd zarobkowy. Trzeba podkreślić, że w 12,1% osoby pracujące za granicą były aktualnie zarejestrowane w PUP, a na pytanie, czy **była to ostatnia praca?** odpowiedź twierdzącą udzieliło ogółem 12,2%.

Powyższe zestawienie informacji pozwala twierdzić, że funkcjonuje w powiecie grupa osób pracujących nielegalnie i zarejestrowanych w PUP. Z dużą dozą prawdopodobieństwa jest to przynajmniej 10%. Część z pozostałych osób dorabia sobie okresowo – częściej w powiecie niż za granicą i w tym czasie opuszczając rejestry bezrobotnych. Zapewne około 10-15% zatrudnień ma status pracy „na czarno". Można zaryzykować twierdzenie, że osoby te stanowią elitę bezrobotnych w powiecie i dają sobie dość dobrze radę w ograniczonym zakresie korzystając z pomocy PUP, głównie licząc na ubezpieczenie zdrowotne.

Przeprowadzona również wcześniej analiza wskazuje, że 46,3% pytanych nie otrzymało żadnej propozycji pracy z PUP, 19,1% otrzymało jedną a pozostali dwie lub więcej. Zadano pytanie, **czy osoby, które otrzymały ofertę zatrudniły się na jej podstawie?** Odpowiedzi udzieliło na to pytanie mniej respondentów, ponieważ dotyczyły tylko tej części, która otrzymała oferty, ale spośród nich zaledwie 10,3% zatrudniło się, aż 52,3% nie chciano przyjąć do pracy a 36,4% nie odpowiadała oferta pracy. Wśród odrzucających pracę osób było 16 osób (18% pytanych), którym nie odpowiadała

oferta. Wskazuje to albo na nieatrakcyjność ofert jako takich, albo ich nieatrakcyjność wobec możliwych do uzyskania z pracy „na czarno". Wysoki odsetek nieprzyjęć do pracy tłumaczyć można dużym udziałem osób młodych w badaniu.

Z kolei na pytanie: **Czy w okresie pozostawania bez pracy brała/brał Pan/Pani udział w jakiś szkoleniach, kursach?** Jeśli tak, to w jakich? 74,9% odpowiadało, że nie brała, 7,3% wskazywało na szkolenia przygotowujące do pracy w usługach, a pozostałe odpowiedzi uzyskiwały wyniki od 1,5% do 3,6%.

Kluczowym do oceny aktywności badanych było pytanie, **czy w okresie 2 tygodni poprzedzających niniejsze badanie szukał Pan aktywnie zatrudnienia?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło aż 68,7% badanych. Relatywnie najczęściej poszukiwali pracy krótkookresowo bezrobotni (do 1 roku), a w podziale ze względu na płeć mężczyźni nieznacznie częściej poszukiwali zatrudnienia niż kobiety.

Bezrobotni w 65,8% wskazywali, że **ich sposobem szukania pracy jest** „chodzenie do urzędu pracy". Kolejne 11,1% odpowiedzi dotyczyło „odpowiadania na oferty zamieszczone w prasie" a w 9,1% „korzystam z pomocy rodziny, znajomych". Tu konieczne jest wskazanie, że źródła, skąd pochodziła oferta pracy dająca zatrudnienie nie są tożsame ze sposobem szukania: 48,1% ofertę poleciała rodzina lub znajomi, w 17,3% przypadków zatrudnienie było efektem osobistego kontaktu z pracodawcą a w 11,7% uczestniczył PUP. Widoczne jest tu rozejście się dróg: strategii poszukiwania i źródeł pochodzenia skutecznie przyjętych ofert. PUP stanowi zapewne źródło odniesienia dla poszukiwań, ale faktycznym źródłem pozyskania pracy jest informacja z drugiej ręki.

Gotowość osoby do podjęcia pracy analizowano pytaniem: **Czy zaakceptowałaby Pan/i możliwość podjęcia pracy poza swoim miejscem zamieszkania (poza swoim powiatem)?** Gotowość kształtowała się następująco: w województwie zachodniopomorskim – 72,9%; w którymś z sąsiadujących województw – 20,4%; w bardziej oddalonych województwach – 17,9%; za granicą w Europie – 25,4%; za granicą poza Europą – 19,3%. Taka struktura pozwala zauważyć, że preferencje szukających pracy lokują się w województwie zachodniopomorskim, można więc postawić wniosek, że względnie dobrze przez pryzmat swojego powiatu postrzegają województwo. Wraz z oddalaniem gotowość maleje, ale praca za granicą (zapewne utożsamiana z znacząco wyższymi dochodami) uzyskuje wyższe lub zbliżone noty niż praca w kraju, ale poza własnym województwem.

Natomiast atrakcyjność lokalnych przedsiębiorców oceniania jest raczej przeciętnie, bo na pytania, **czy w swoim powiecie jest przedsiębiorca u którego szczególnie warto byłoby znaleźć zatrudnienie?** padały najczęściej odpowiedzi: „nie ma" – aż 51,6%; oraz jest: ze względu na bliskość miejsca zamieszkania – 11,6%; tak, bo zapewnia umowę o pracę na stałe – 8,9%. Świadczy to o pewnej wybredności pytanych, którzy atrakcyjność przedsiębiorców raczej oceniają nisko, wygodzie jako preferencji oraz oczekiwaniu na otrzymanie – w sposób oczywisty – korzystniejszej pracy na stałe.

Zapytani o to, **czy w swoim miejscu zamieszkania / w powiecie są pracodawcy, u których mogliby szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?** odpowiadali w 42,4%, że tak, a w 29,5%, że nie. Nie znało odpowiedzi 28,1%. Ponieważ pojęcie kwalifikacji może dotyczyć zarówno wyuczonego jak i wykonywanego zawodu, to twierdząca odpowiedź na poziomie ponad 30% oznacza, że wiedza lub kompetencje badanych są w 1/3 niedostosowane do potrzeb rynku.

Zgodność zawodów, czyli dopasowanie wykształcenia i oczekiwań bezrobotnych do realiów rynku pracy w powiecie gryfickim prezentuje tabela nr 9. Widoczne jest, że znakomita większość badanych nie pracuje w wyuczonym zawodzie mimo, że częściej go preferuje niż odrzuca. Nieco mniej osób neguje ostatnio wykonywany zawód niż uznaje go za preferowany. Wskazuje to na znaczącą nieadekwatność wykształcenia do realiów, ale jednocześnie na to, że częściej zawód wyuczony był preferowany niż zawód ostatnio wykonywany, zatem pracę dyktuje rynek a nie preferencje osobiste.

Tabela 9. Zgodność zawodów u poszczególnych osób

Populacja		Zawód wyuczony				zawód ostatnio wykonywany	
		= ostatnio wykonywany	≠ ostatnio wykonywany	= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
Populacja ogółem		94	186	73	41	58	41
Płeć	kobieta	63	121	49	27	39	25
	mężczyzna	31	67	24	13	19	16
Wiek	18-34 lata	61	102	38	27	31	27
	35-54 lata	29	71	28	11	23	13
	55 i więcej lat	4	13	7	3	4	1
Wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	45	54	7	20	16	15
	liceum ogólnokształcące i profilowane	17	37	10	10	8	7
	zasadnicza szkoła zawodowa	27	59	42	4	28	13
	technikum	1	22	5	2	2	3

Zawód wyuczony:
= ostatnio wykonywany – zgodnie z wykształceniem
≠ ostatnio wykonywany – niezgodnie z wykształceniem
= preferowany – zgodnie z oczekiwaniami
≠ odrzucany – niezgodnie z oczekiwaniami

Zawód ostatnio wykonywany:
= preferowany – zgodnie z oczekiwaniami
≠ odrzucany – niezgodnie z oczekiwaniami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Pośrednim miernikiem aktywności zawodowej jest badanie preferowanych form zatrudnienia. Badanym zadano pytanie: **W jakim wymiarze godzin i w jakiej formie chciałaby/chciałby Pan najbardziej pracować?** Możliwe były następujące wybory: chce być zatrudniony na pełny etat; na część etatu; oraz praca ma mieć charakter stały lub dorywczy, albo też praca ma być zmianową lub w stałych godzinach. Przedstawione do wyboru warianty nie są równie korzystne i oczywista jest preferencja pełnego etatu w stałych godzinach pracy, co nagminnie bywa utożsamiane z umową o pracę zawartą na czas nieokreślony. Ogółem wybór (odsetki nie sumują się do 100%, dotyczą różnych kategorii odpowiedzi przedstawionych w kolejności popularności) pracy na pełen etat dokonywany był w 90% przypadków, stałej w 88%, w stałych godzinach w 58,6%, zmianowej 41,4%, dorywczej w 12%, na część etatu w 9%. W analizie powiatu ciekawe jest zatem zróżnicowanie płciowe wyborów, choć różnice nie są istotne, to mężczyźni relatywnie częściej (16,5%) woleliby pracę dorywczą.

Za najwyższą kategorię aktywności i samodzielności uznaje się własną działalność gospodarczą. **Czy rozważa Pan/i rozpoczęcie działalności na własny rachunek?** uzyskało pozytywną odpowiedź jedynie od 23,1% pytanych. Decyzja nie była zróżnicowana ze względu na płeć. Osoby pozostające krócej niż rok bez pracy lub nigdy nie zatrudnione częściej rozważały decyzję niż osoby pozostające ponad rok bez pracy.

Zapytani o to, **co stanowiłoby w przypadku założenia własnej firmy największą barierę?** respondenci odpowiadali, że: brak środków finansowych (29,2%); trudności biurokratyczne (15,4%); brak wiary w powodzenie (13%); brak umiejętności (12,8%) i ponownie nieznajomość procedur i wymagań formalnych (11,2%). Najrzadziej wymieniano: brak pomysłu (9,9%); brak lokalu (8,5%). Z punktu widzenia ekonomii najistotniejszymi czynnikami dającymi szanse powodzenia projektu, jakim jest własna działalność są: pomysł oraz posiadanie środków finansowych. W przypadku powiatu

gryfickiego przynajmniej jeden z tych czynników uzyskał wysoką notę. Można domniemywać, że brak finansów albo uniemożliwia myślenie o pomyśle, albo pomysł jest, tylko nie jest rozwijany ze względu na niedobór środków. Dość wysokie wskazania łączne dotyczą obaw biurokratycznych, łącznie ponad 16%. Można więc uznać, że czynnikami ograniczającymi rozwój mikroprzedsiębiorczości jest brak wiedzy o procedurach i źródeł finansowania. Oba te elementy mogą być w pewnym zakresie łagodzone działaniami PUP.

Poziom rzeczywistej aktywności bezrobotnych w stosunku do ich deklaracji można ocenić pośrednio, pytając, **czy interesują się informacjami na temat sytuacji rynku pracy w swoim powiecie?** Odpowiedź negatywną przedstawiło 36,4%; co ujawnia grupę, która pomimo deklaracji poszukiwań pracy de facto prezentuje bardzo zawężone zainteresowania i perspektywy. Jednocześnie – z psychologicznego punktu widzenia – może to być rodzaj strategii ograniczającej stres związany z bezrobociem. Pozostałe osoby wskazywały, że w 26,5% interesują je informacje nt. potencjalnych pracodawców (co należy ocenić jak najbardziej korzystne) w 17,9% nt. wolnych miejsc pracy i akcji naborowych, zaś dopiero dla 12,8% interesujące są informacje nt. bezrobocia. Zatem ta pośrednia metoda wskazuje, że pasywnie podchodzących do poszukiwań pracy wśród bezrobotnych jest około 1/3.

Na potrzeby niniejszego podrozdziału postawiono szereg hipotez badawczych, których celem było zwrócenie uwagi na uznane za ważkie kwestie.

Hipoteza (**H3**) brzmi: **Osoby bezrobotne chętniej są skłonne do migracji zagranicznych niż krajowych poza obszar swojego województwa.** Określała ona potencjał migracyjny osób badanych. Odpowiedzi na pytanie Z3 świadczą za prawdziwością tej hipotezy, choć nie pozwalają na jej jednoznaczne potwierdzenie. Z poniżej przytoczonych odsetek wynika, że osoby deklarują potencjalne poszukiwanie pracy za granicą i że około 25% badanych byłoby zainteresowane taką pracą w Europie a 19,3% poza Europą. Gotowość dla Polski kształtowała się następująco: 72,9% w województwie zachodniopomorskim; w którymś z sąsiadujących województw – 20,4%; w bardziej oddalonych województwach – 17,9%.

Kolejna hipoteza (**H31**), została sformułowana następująco: **Wraz z przyrostem okresu bezrobocia maleje zainteresowanie sytuacją na rynku pracy i chęć powrotu do pracy. Osoby długotrwale bezrobotne w mniejszym stopniu śledzą informacje o wolnych stanowiskach pracy i potencjalnych pracodawcach.**

Została ona potwierdzona w toku analiz. Osoby pozostające bez pracy krócej niż rok, relatywnie częściej bo, w 76,7% swoich odpowiedzi deklarowały, że poszukiwały pracy w ostatnich dwóch tygodniach, a osoby bez pracy od ponad roku jedynie w 69,3% przypadków.

Jednakże osoby krócej bez pracy niż rok rzadziej poszukiwały pracy w urzędzie pracy, ale za to częściej odpowiadały na oferty pracy w Internecie, wysyłały swoje aplikacje oraz kontaktowały się bezpośrednio z pracodawcami. Osoby krócej bez pracy preferowały zatem bardziej aktywne formy kontaktu niż same odwiedziny w PUP.

Zależności weryfikujące hipotezę **H32** nie były badane w toku dotychczasowego wywodu. Hipoteza brzmi: **Wraz z przyrostem okresu pozostawania bez pracy wzrasta udział osób z niską samooceną w grupie osób bezrobotnych, co przyczynia się do bierności zawodowej**.

Wyniki dla tej hipotezy poddane zostały analizie na grupie osób będących przez różny okres bez pracy. Pozostający bez pracy do roku czasu w 68,2% przypadków deklarowali, że spodziewają się znaleźć pracę w nadchodzącym roku, osoby bez pracy dłużej niż rok już tylko w 40,9% były tego pewne, a osoby które nigdy nie pracowały w 40,4%. Również analiza odpowiedzi dla kategorii „czasu bycia zarejestrowanym w PUP" (a nie jak powyżej „bez pracy") potwierdza jednoznacznie oczekiwania badanych. Osoby zarejestrowane w PUP do roku w 61,7% przypadków były pewne, że znajdą pracę, od roku do dwóch lat już tylko w 47,4% a dłużej bezrobotne w 26,9%.

Hipoteza **H41**: **Osoby z niższym wykształceniem wydają się być świadome swojej pozycji i oceniają swoje kwalifikacje na ogół niżej niż bezrobotni z wykształceniem średnim lub wyższym. Ma to swoje odzwierciedlenie także w oczekiwaniach płacowych.** Odpowiedź twierdzącą, co do spodziewanego zatrudnienia w najbliższym roku uzyskano od 33,3% osób z niższym wykształceniem oraz 56,8% osób ze średnim i 89% z wyższym. Co potwierdza, że ich oczekiwania co do sukcesu na rynku pracy są niższe niż lepiej wykształconych szukających pracy.

Osoby z najniższym wykształceniem deklarowały jedne z najniższych przeciętnych zarobków, były one niższe w każdej kategorii od średniej dla badanych, której wyniki przedstawiono już w tabeli. Odpowiednio osoby te średnio deklarowały: wynagrodzenie zgodne z ich oczekiwaniami na poziomie 1669,41 zł, najniższe na poziomie 1157,40 zł a zaskakująco najwyższe: 2712,16, zł. Jedynie w dwóch pierwszych kategoriach osoby z wykształceniem licealnym ogólnokształcącym deklarowały nieznacznie niższe oczekiwane średnie zarobków.

Hipotezę **H42** sformułowano następująco: **Osoby o najniższych kwalifikacjach w największym stopniu liczą na pomoc instytucji rynku pracy i są w najmniejszym stopniu przedsiębiorcze i samodzielne na rynku pracy.** Hipoteza ta w swojej pierwszej części uzyskała potwierdzenia dla powiatu gryfickiego. Osoby z najniższymi kwalifikacjami relatywnie częściej, bo aż w 70,7% przypadków chodzą do PUP w poszukiwaniu pracy, pozostałe osoby czynią to przeciętnie w 62,9% przypadków. Osoby z niskim wykształceniem ponad dwukrotnie częściej deklarowały korzystanie z pomocy rodziny lub znajomych i generalnie przejawiały mniej aktywną postawę.

Na pytanie, czy rozważają rozpoczęcie działalności na własny rachunek tylko 17,7% spośród osób o najniższych kwalifikacjach odpowiedziało twierdząco wobec blisko 26,6% osób o wyższym niż najniższe wykształceniu.

Hipoteza **H43** brzmi: **Bezrobotni o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) częściej niż inne grupy poszukują pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin.**

Spośród osób legitymujących się lepszym wykształceniem 12,7% osób wybierało pracę dorywczą a dla osób z wykształceniem podstawowym takie wybory padały w 11,4% przypadków, co nie potwierdza pierwszej części hipotezy dla powiatu gryfickiego. Analogiczne porównanie co do pracy w pełnym lub niepełnym wymiarze wskazuje za to, że osoby z podstawowym i gimnazjalnym wykształceniem chętniej, bo w 11,6% przypadków wybierały pracę na część etatu a osoby lepiej wykształcone tylko w 7,7% przypadków, co potwierdza drugą część hipotezy.

Drugą płaszczyznę aktywności stanowią deklaracje co do np. **problemów, z poprzednich miejscach pracy z jakimi przyszło się zmierzyć pytanym:** 22,6% wskazywało na zaniżanie wynagrodzeń, 15,1% na „pracę na czarno", 14,4% na wydłużony czas pracy, 13,7% opóźnienia wypłaty, i ponownie 9,6% brak pewności ile praca potrwa, pozostałe stanowiły 24,7% (odsetki przeliczono do 100%, bez przeliczenia pierwsze wymienione 3 pozycje badani wskazywali przeciętnie w: 41,3%, 27,5% i 26,3%). Wymienione problemy wskazują na powszechne złe traktowanie pracowników, co z pewnością nie sprzyja budowie ich zaufania. Należy zasugerować, że PUP w porozumieniu z PIP powinien rozpocząć bardziej wnikliwe działania w celu promowania rzetelnych pracodawców i umożliwić szukającym pracy anonimowe zgłaszanie naruszeń przepisów, tak by nie prowadzić do sytuacji, gdy pracownik ma obowiązek pytać o pracę u pracodawcy, o którym wie, że jest nierzetelny.

W kontekście powyższego nie dziwi fakt, że na pytanie o to, **które z miejsc zatrudnienia zapewnia najlepsze warunki pracy?** odpowiadają w 12,5% przypadków, że instytucja państwowa a w 59,2%, że firma państwowa. Na firmę prywatną wskazuje 18% a na własną działalność kolejne 10,3%. Zatem dla ponad 70% miejsce pracy wiąże się z zatrudnieniem w sektorze kontrolowanym przez państwo a tylko w około 30% we własnym lub cudzym biznesie.

Zapytani o to, **co jest najważniejsze, aby osiągnąć zadowolenie z wykonywanej pracy?** odpowiadali m.in., że: wysokie zarobki (34,7%); praca zgodnie z zainteresowaniami (22,2%); przyjazne środowisko pracy (14,2%) i praca zgodna z predyspozycjami, umiejętnościami, wykształceniem 8,1%; itd. Tylko 1,3% wskazywało pracę na własny rachunek, czy prowadzenie firmy jako źródło zadowolenia z pracy. Ponownie odsetki były przeliczone do 100% a struktura poza naciskiem na wysokość zarobków w mniejszym stopniu wskazywała na stabilność zatrudnienia jako problem a w większym na przyjazność oraz zgodność z zainteresowaniami.

Bariery identyfikuje pytanie o ewentualne przeszkody lub trudności w podjęciu pracy (pytanie kodowane jako Z27). Jest to jedne z ważniejszych pytań, stąd konieczne wydaje się zaprezentowanie jego pełnego wyniku:

- nie widzę przeszkód 43,0%
- nie mam z kim zostawić dzieci 26,9%
- problemy ze zdrowiem 14,5%
- nie mam z kim zostawić innych członków rodziny, którzy są pod moją opieką 7,8%
- trudności z dojazdem 5,2%
- obawa przed zmianami i przed nową sytuacją 2,6%.

Odpowiedź na to pytanie wyodrębnia z populacji badanych podgrupę o wielkości mniej więcej 30-35%. Osoby te mają realne problemy wynikające z zaniedbań w różnych obszarach polityki społecznej państwa – opieki nad dziećmi czy członkami rodziny, problemów zdrowotnych. Osobną, 12% grupę stanowią osoby dostrzegające problem dojazdów. Na problemy z opieką nad dziećmi niemal wyłącznie zwracają uwagę kobiety, mężczyźni za to niemal dwukrotnie częściej na kłopoty ze zdrowiem. Znacznie częściej zgłaszają gotowość do podjęcia pracy mężczyźni (70,3% deklaracji, wobec 46,3% kobiet).

Uproszczona struktura odpowiedzi na pytanie: **Jak ogólnie ocenia Pan/Pani własne umiejętności zawodowe, umożliwiające podjęcie pracy?** wskazuje na nieadekwatność samooceny w stosunku do wykształcenia bądź prezentowanych kwalifikacji. W sumie osoby wskazywały w 13,7% przypadków bardzo wysokie kwalifikacje, w 31,4% na wysokie, w 47,3% na średnie a zaledwie w 1,4% na niskie. Ocen bardzo niskich nie było, zaś odpowiedź „nie wiem" udzieliło zaledwie 6,1% badanych. Taka struktura oznacza, że badani albo nie do końca zdają sobie sprawę z własnych niskich kwalifikacji, albo w odniesieniu do najbliższego im rynku pracy uznają je za stosunkowo dobre. Mogą też nie chcieć udzielić odpowiedzi negatywnej, co tłumaczyć można działaniem psychologicznych mechanizmów obronnych. Wyniki dla tego pytania w zestawieniu ze strukturą wykształcenia w której ponad 1/3 posiada wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne a zaledwie kilka procent ponadmaturalne lub wyższe budzą znaczące wątpliwości co do umiejętności samooceny.

6. Bierni zawodowo

W badanej grupie trudno jest jednoznacznie wskazać osoby, które mogą mieć status biernych zawodowo. Niewielka grupa osób wskazuje na zły stan zdrowia (częściej mężczyźni), część kobiet wskazuje na konieczność opieki i inne przyczyny osobiste uniemożliwiające podjęcie pracy. W sumie niewielka, bo 35% grupa badanych wykazuje się wykształceniem podstawowym. Także odsetek żyjących z pomocy społecznej jest relatywnie niski. Obraz dodatkowo zaciemnia fakt sezonowości zatrudnienia w powiecie oraz sugerowany przez wyniki kilkunastoprocentowy odsetek zatrudnionych nielegalnie. Grupa biernych wyłaniająca się ze statystyk to z pewnością osoby długotrwale bezrobotne, których było wg danych GUS za 2008 rok około 35% wśród bezrobotnych a wg badania ok. 25% ogółu poddanych badaniu w 2009 roku. Bierność tych osób może wynikać z wcześniejszych trudności ze znalezieniem pracy i „wypadnięcia z rynku". Gospodarka powiatu jednak stwarza możliwości znalezienia zatrudnienia nawet dla tak długo żyjących poza formalnym rynkiem pracy. Należy stworzyć kompleksowy plan stopniowego przywracania pojedynczych osób z tej zbiorowości do zasobu roboczego. Konieczne jest skoordynowanie dla takich osób pomocy społecznej, kursów oraz „ręczne" pokierowanie do określonych prac, czy pracodawców.

Analiza powiatu myśliborskiego[15]

SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA POWIATU

Powiat myśliborski[16] należy obok powiatu polickiego do powiatów o jednym z najniższych wskaźników bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim dla powiatów ziemskich nie leżących w pasie nadmorskim. W sierpniu 2009 wskaźnik ten wyniósł 15%, gdy dla województwa przyjmował wielkość 14,2%[17]. Powiat myśliborski utrzymywał wskaźnik bezrobocia na poziomie zbliżonym lub nieznacznie wyższym od średniej województwa od końca 2005 roku, we wcześniejszym okresie znacznie przekraczając średnią wojewódzką. Należy uznać, że dynamika zmian w kilkuletniej perspektywie jest wyższa niż przeciętnie dla województwa. Zmieniała się również struktura osób bezrobotnych ze względu na czas pozostawania bez pracy, i tak w 2006 roku długotrwale bezrobotni stanowili 42,1% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, a w 2008 roku było to 27,2%. W tym czasie spadek tego wskaźnika dla województwa zachodniopomorskiego ogółem przyjmował następujące wartości – w 2006 było 45,9% a w 2008 roku 30,6% długotrwale bezrobotnych wśród zarejestrowanych. Wartość wskaźnika jest zatem lepsza niż dla województwa i lepsza niż przeciętna dla Polski (w 2008 roku – 34%).

Przeciętne wynagrodzenie brutto w powiecie w latach 2002-2007 oscylowało w granicach 76,5% - 79,8% średniego dla Polski i było niższe niż przeciętne dla województwa, które kształtowało się w przedziale: 91,2%-92,4% średniego wynagrodzenia w Polsce. Nie odbiegało ono jednak swoją wartością od innych podobnych powiatów województwa.

Dane sprawozdawcze MPiPS-03 za rok 2008 wskazują, że powiat myśliborski należy do powiatów, w którym nieznaczna liczba mieszkańców korzysta z pomocy społecznej. Przyjmując najszersze kryterium, tj. wszystkie osoby wraz z ich rodzinami, które otrzymały jakąkolwiek formę pomocy społecznej należy stwierdzić, że przekazano ją 10,99% mieszkańców, gdy tymczasem średnio w Polsce było to 10,06% a w województwie zachodniopomorskim 11,85%[18].

Położenie w pobliżu granicy z Niemcami ma niewątpliwy wpływ na relatywnie dobrą kondycję powiatu jeśli przyrównać go do innych powiatów ziemskich województwa. Bardzo dobre warunki przyrodnicze – położenie na Pojezierzu Myśliborskim, w dolnym biegu Drawy stwarzają dogodne warunki rozwoju turystyki, a przebiegająca przez powiat droga krajowa nr 3 ułatwia skomunikowanie ze Szczecinem. W tym kontekście martwi opisany poniżej niewielki udział przedsiębiorstw zajmujących się hotelarstwem i gastronomią. Można domniemywać, że relatywnie dobra sytuacja mieszkańców powiatu była spowodowana początkowo handlem przygranicznym a następnie pracą zarobkową za granicą, co może oznaczać, że sam rozwój wewnętrznej gospodarki powiatu nie jest tak dobry, jak sytuacja dochodowa jej mieszkańców wskazuje.

Tabela 1 przedstawia liczbę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON. Przyjmując za rok bazowy 2001 należy stwierdzić, że w powiecie myśliborskim nastąpił znaczniejszy niż średnio w województwie wzrost liczby podmiotów gospodarczych.

[15] Autor: dr Jerzy Bielec
[16] Jeśli nie zaznaczono inaczej dane w tym podrozdziale pochodzą z BDR GUS i roczników statystycznych.
[17] Dane WUP Szczecin.
[18] Badania własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03 dla województwa zachodniopomorskiego.

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2001, 2003 i 2005-2008 w powiecie myśliborskim i w województwie zachodniopomorskim

Jednostka terytorialna	ogółem					
	2001	2003	2005	2006	2007	2008
Powiat myśliborski	5 495	5 754	5 792	6 012	6 152	6 256
ZACHODNIOPOMORSKIE	188 311	200 626	206 776	209 478	210 750	213 124

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

W przeliczeniu na liczbę mieszkańców powiatu liczba firm zarejestrowanych w powiecie myśliborskim przyjmuje wartości zbliżone do osiąganych przez podobne pod względem wielkości i gospodarki powiaty ziemskie. W przeliczeniu na liczbę mieszkańców w powiecie minimalnie lepiej wypadają powiaty pyrzycki i gryfiński, gorzej choszczeński.

Wykres 1. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 r.

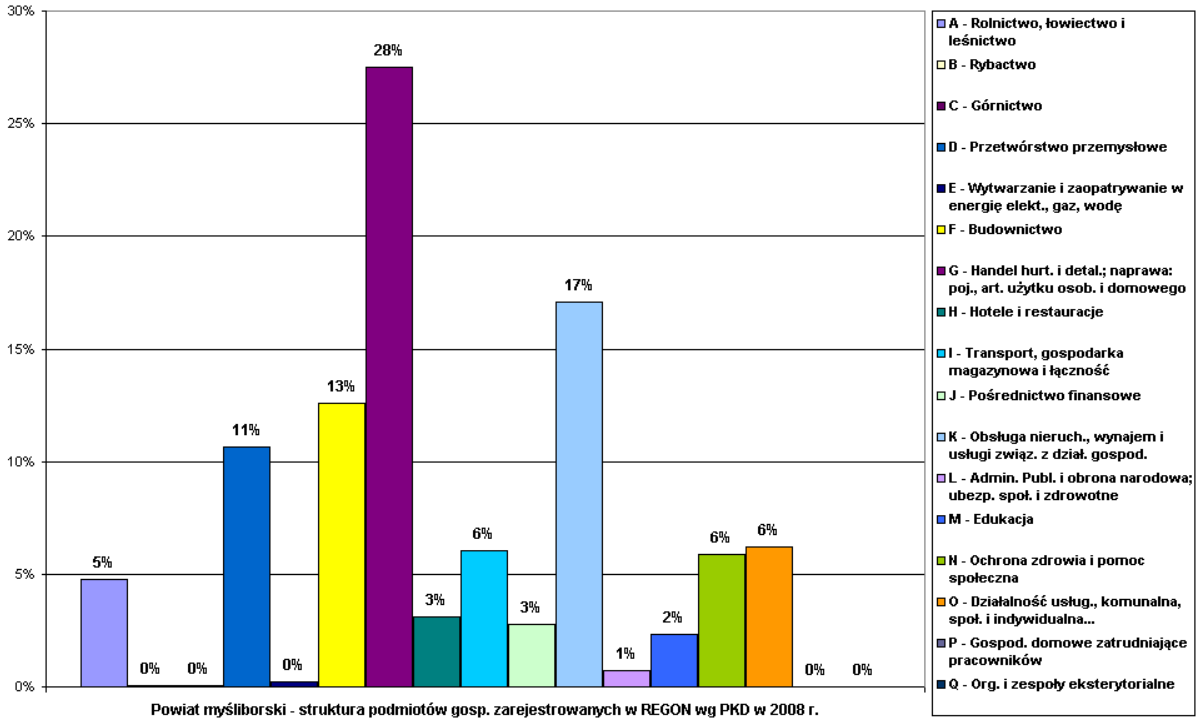

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

Analiza zmian w strukturze podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 do roku 2003 wskazuje na spadek udziału handlu (sekcji G) w strukturze podmiotów z 31% w 2003 roku do 28% w roku 2008. Znaczący wzrost odnotowała za to sekcja F – Budownictwo, z 9% w 2003 do 13% w 2008 roku. Jednopunktowy wzrost widoczny jest też dla usług społecznych (sekcje O i N).

Odnosząc dane do struktury województwa dla roku 2008 można zauważyć relatywny niedobór hoteli i restauracji (w powiecie 3%, w województwie 6%) i wyższy udział gospodarstw rolnych niż przeciętnie w województwie. Struktury dla 2008 roku wydają się być generalnie zbliżone.

Powiat myśliborski to powiat o przeciętnej jak na warunki powiatów ziemskich województwa liczbie mieszkańców (patrz tabela 2), podobnie ma miejsce ze wskaźnikiem obciążenia demograficznego, czyli stosunkiem liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym. W powiecie myśliborski więcej osób zamieszkuje w miastach niż na wsi (59,2%). Choć saldo migracji w 2007 roku w przeliczeniu na 1000 osób było ujemne, to powiat plasował się w okolicach środka listy powiatów województwa. Niska gęstość zaludnienia, o połowę niższa niż średnia w kraju (dla Polski wynosi ona 122 mieszk./km^2) i położenie pomiędzy dwoma ośrodkami miejskimi, lecz w pewnym od nich oddaleniu jest rekompensowana bliskością granicy.

W powiecie myśliborskim, wg GUS, w 2008 roku działały cztery zasadnicze szkoły zawodowe, dorośli mogli się kształcić w jednej szkole tego typu. Liczba absolwentów zasadniczych szkół zawodowych spadła z 293 osób w 2003 roku do 161, podobnie jak liczba absolwentów technikum ze 384 do 192. Ogółem absolwentów szkół ponadgimnazjalnych było w 2003 roku 721 zaś w roku 2008 jedynie 449, co związane jest z pewnością ze zmianami demograficznymi – opuszczaniem szkół przez ostatnie roczniki wyżu demograficznego. W 2005 liceum profilowane miało 258 absolwentów a w 2008 roku zaledwie 24. Absolwentów szkół dla dorosłych w 2003 roku było 44, zaś w roku 2008 było 72, w tym szkołę policealną dla dorosłych w 2005 opuściło 18 osób a w 2008 roku 50. Opisane zmiany, przy założeniu tendencji do malenia liczby absolwentów ogółem wskazują na ubytek w zakresie kształcenia zawodowego i technicznego oraz przejęcie części uczniów przez liceum profilowane. Jest to objaw mody i pewnej strategii zakładającej kształcenie się w bardziej uniwersalnym, a mniej zawodowym profilu. Świadectwo dojrzałości w 2008 roku otrzymało 106 absolwentów, zaś w 2002 roku było to 369 osób. W latach 2007-2008 nie było wśród nich żadnej osoby kształconej w szkołach dla dorosłych.

Tabela 2. Podstawowa charakterystyka ludności powiatu myśliborskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku

Jednostka terytorialna	ludność ogółem	przyrost naturalny na 1000 osób	saldo migracji ogółem na 1000 osób *	liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	wskaźnik obciążenia demograficznego	udział 0-14 lat w ludności ogółem	udział ludności w wieku 60/65+ w ludności ogółem	udział ludności zamieszkałej w miastach
Powiat myśliborski	67 210	1.0	-2.1	103	52.7	16.1	14.2	59.2
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 692 957	1.1	-1.0	106	51.7	15.2	15.0	68.8
POLSKA	38 135 876	0.9	-0.4	107	55.1	15.3	16.2	61.1

* Dane z 2007 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

SYTUACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA BEZROBOTNYCH W POWIECIE MYŚLIBORSKIM

1. Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących (bezrobotnych)

Badania ankietowe przeprowadzone w powiecie myśliborskim prezentują szereg informacji na temat osób pozostających bez pracy i będących najczęściej w trudnej życiowo sytuacji. Systemowy ich opis pozwala na sformułowanie zaleceń umożliwiających zmniejszenie skali społecznego problemu, jakim niewątpliwie jest bezrobocie.

Pod względem **struktury płci** kobiety stanowiły 58,9% populacji, a mężczyźni 41,1%, przy liczbie 280 przebadanych ogółem było to zatem 165 kobiet i 115 mężczyzn.

Jako **miejsce zamieszkania** wieś wskazywało 48,9% badanych, przy poziomie wynoszącym w 2008 roku, wg danych rejestrowych GUS 40,8%. Ta różnica wynika najprawdopodobniej z niewiedzy respondentów, o czym może świadczyć choćby fakt, że 0,7% wskazywało na zamieszkiwanie w mieście o większej liczbie mieszkańców, niż ma jakiekolwiek w powiecie.

Struktura wiekowa respondentów uwidoczniona została na wykresie nr 2. Najliczniejszą relatywnie grupą okazała się ta z przedziału wiekowego 25-34 lata, która stanowiła ponad 31% wszystkich badanych. Informacja ta wskazuje, że trudna sytuacja nie dotyczy jedynie osób wchodzących na rynek czy w wieku przedemerytalnym, ale także osób, co do których można oczekiwać najlepszego radzenia sobie na rynku ze względu na ich wiek metrykalny jak i możliwość zdobycia doświadczenia.

W badaniu 6,1% osób nie udzieliło odpowiedzi na pytanie: **jak długo pozostają bez pracy**. Spośród pozostałych odpowiedzi 25,1% zadeklarowało, że poniżej 12 miesięcy, 43,7%, że dłużej niż rok, 31,2%, że nigdy nie pracowało. Dla porównania, wg cytowanych danych PUP w 2008 roku długotrwale bezrobotnych wśród bezrobotnych ogółem było w powiecie myśliborskim 27,2%. Różnica reprezentacji osób długotrwale bezrobotnych a niepracujących dłużej niż rok może wynikać z różnicy między oboma kategoriami[19], w grupie osób nigdy niepracujących mogą znajdować się osoby młode, dopiero wchodzące na rynek lub osoby niezdolne do pracy, co będzie jeszcze badane.

Wykres 2. Procentowy rozkład grup wiekowych badanych w powiecie myśliborskim

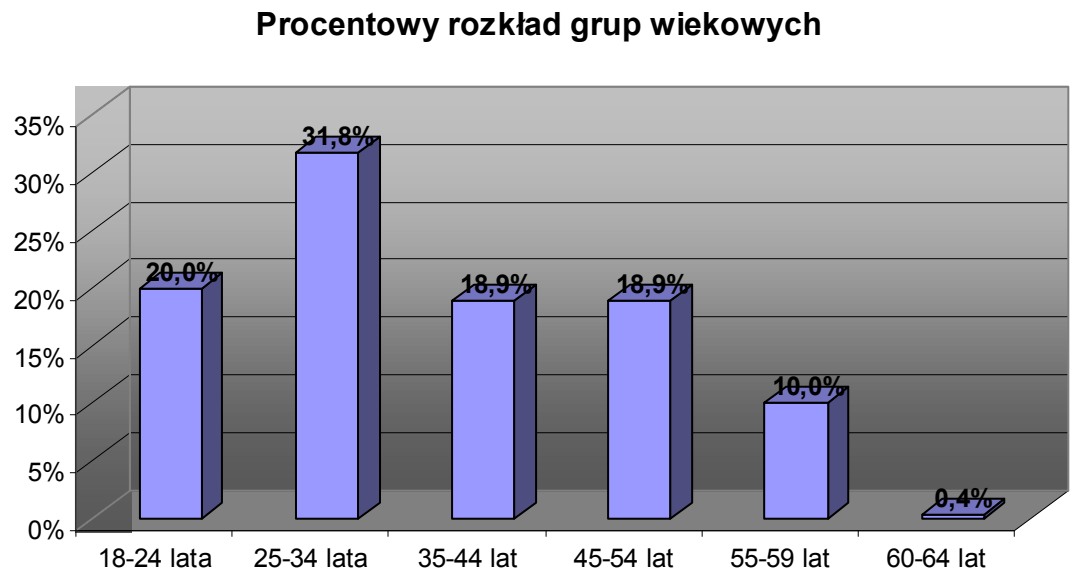

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Poddani badaniu zostali zapytani o to, **dlaczego przestali pracować w dotychczasowym miejscu zatrudnienia**. Odpowiedź m.in. na to pytanie była analizowana za pomocą tabel krzyżowych pod kątem: płci, miejsce zamieszkania, grup wiekowych, wykształcenia, długości pozostawania bez pracy[20]. Ze względu czytelność przekazu zdecydowano się na przedstawienie wniosków jedynie wybranych, najważniejszych elementów objętych analizą.

[19] Długotrwale bezrobotny – oznacza to bezrobotnego pozostającego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych (Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy Dz.U. Nr 99 poz. 1001. Art. 2).

[20] Dla znacznej liczby danych przygotowano zestawy tabel krzyżowych i wykorzystano je w analizie krzyżując ze sobą zmienne uznane za niezależne z pozostałymi, wybranymi zmiennymi. Takie postępowanie pozwala na wyodrębnienie grup ludności ze względu na zestaw cech oraz wskazanie, na które spośród nich należy zwrócić szczególną uwagę, które dominują w zbiorowości, a jakie stanowią marginalną jej cześć.

W tabeli nr 3 przedstawiono strukturę rozkładu przyczyn wg płci, największe różnice w odpowiedziach są dla kategorii „zwolniony z innych przyczyn", którą mężczyźni wybierali proporcjonalnie w 25,6% a kobiety w 14,7%, druga, mniejsza różnica widoczna jest w kategorii „względy rodzinne, osobiste" oraz „praca dorywcza, na czas określony", gdzie wskazania kobiet są relatywnie częstsze niż mężczyzn. Pod względem różnic płciowych mężczyźni częściej jako powód utraty pracy wskazują na czynniki zewnętrzne niedookreślając ich; a kobiety na tymczasowość podjętej pracy oraz konieczność zajęcia się rodziną.

Analiza struktury przyczyn zaprzestania pracy jako najważniejsze powody bez względu na płeć wskazuje ogółem: „pracę na czas określony, dorywczą" 32,8% wskazań; „zwolnienie z innych przyczyn" 19,4%; „bankructwo pracodawcy, likwidację stanowiska, zwolnienia grupowe" 15% wskazań, „inne przyczyny" 12,2%. Warto też zauważyć, że na rentę odeszło 2,8% pytanych a żadna osoba nie zaprzestała pracy ze względu na rozpoczęcie nauki lub szkolenia, co także stanowiło opcję wyboru.

Z dozą pewnej ostrożności można wnioskować, że kluczową rolę w postrzeganiu bezrobocia w powiecie odgrywa tymczasowość pracy, w następnej kolejności są to zwolnienia o niedookreślonym podłożu (być może wynikającym z winy pracownika) oraz równolegle trudna sytuacja pracodawcy, np. jego bankructwo lub zwolnienia grupowe. Względy rodzinne i osobiste stanowiące ogółem 5% wymieniane są wyłącznie przez kobiety.

Tabela 3. Rozkład przyczyn zaprzestania pracy w ostatnim miejscu

Główna przyczyna przerwania pracy w ostatnim miejscu	Płeć		Ogółem
	kobieta	mężczyzna	
Odszedłem na rentę	1,7%	1,1%	2,8%
Bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	7,8%	7,2%	15,0%
Zwolniony z innych przyczyn	8,3%	11,1%	19,4%
Niskie zarobki	1,1%	1,7%	2,8%
Złe warunki pracy	1,7%	2,2%	3,9%
Za ciężka i nerwowa praca	1,1%	1,7%	2,8%
Praca na czas określony, dorywcza	20,6%	12,2%	32,8%
Względy rodzinne, osobiste	5,0%	0,0%	5,0%
Choroba, niepełnosprawność	1,7%	1,7%	3,3%
Inne przyczyny	7,8%	4,4%	12,2%
Ogółem	56,7%	43,3%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Rozkład przyczyn zaprzestania pracy wg wieku, potwierdza w niemal wszystkich grupach, że najczęstszym powodem odejścia była „praca na czas określony, dorywcza". Jedynie w przypadku osób w wieku 25-34 lata częstszym wyborem było „zwolniony z innych przyczyn". Należy podkreślić, że dorywcza praca stanowiła generalnie malejący wraz z przynależnością do starszych wiekiem grup odsetek. I tak w grupie 18-24 lata była powodem 42,9% przerwań pracy, w grupie 25-34 lat zaledwie 24,5%, w grupie 35-44 35,9%, w grupie 45-54 34,7% a w grupie 55-59 33,3%. Relatywnie najczęściej względy rodzinne wskazywały osoby w wieku 35-44 lat oraz 45-54 lata, co może wskazywać na konieczność opieki nad osobami w podeszłym wieku lub dziećmi. Najmłodsza grupa wiekowa wskazywała też bardzo często „inne przyczyny" zwolnienia. Pod względem wieku rozkład przyczyn zaprzestania pracy wydaje się zatem dość typowy. Osoby młode traciły przede wszystkim pracę dorywczą, lub nie potrafiły dookreślić przyczyn zakończenia pracy, osoby w sile wieku miały zobowiązania rodzinne, które rzutowały na możliwość podjęcia pracy lub konieczność jej przerwania a osoby starsze odchodziły na rentę, choć niemal najczęściej jako powód wskazywały złą sytuację pracodawcy.

W grupie badanych podających powody utraty pracy 2,2% posiadało wyższe wykształcenie magisterskie i deklarowały one utratę pracy po połowie ze względu na bankructwo pracodawcy lub inne przyczyny. Osób z wykształceniem licencjackim było więcej, bo 4,5%, a powodem utraty pracy było przede wszystkim: „zwolnienie z innych przyczyn" i „praca dorywcza". Największą grupę wśród badanych stanowiły osoby z podstawowym lub gimnazjalnym wykształceniem, bo aż 36,9%, z zawodowym 33,3% i technicznym 7,3%. Liceum ogólnokształcące i profilowane ukończyło po około 6%, zaś szkołę policealną 3,4%. Wskazuje to na bardzo ciekawą, mającą duży potencjał i równomierną strukturę wykształcenia wśród osób badanych. Nawet dość wysoki odsetek osób z najniższym wykształceniem nie stanowi w tym względzie przyczyny do nadmiernej troski, gdyż wskaźniki wykształcenia ludności wiejskiej i powiatów ziemskich zazwyczaj są gorsze.

Pomijając braki w odpowiedziach na pytanie o osoby pozostające bez pracy dłużej lub krócej niż rok, oraz pomijając te, które nie rozpoczęły pracy należy stwierdzić, że dla obu grup (krócej i dłużej bez pracy) najczęstszym powodem zwolnienia była zakończenie „pracy dorywczej, na czas określony" i nie różniły się w tym względzie istotnie. Osoby krócej bez pracy wskazywały za to znacznie częściej jako powód „inne przyczyny" przerwania pracy. Dłużej bez pracy byli też częściej ze względów rodzinnych oraz „zwolnieni z innych przyczyn".

Na pytanie: **Po co się Pan/Pani przede wszystkim zarejestrował/a? Co było najważniejsze?** mężczyźni odpowiadali najczęściej, że w celu znalezienia pracy (42,7% odpowiedzi dla tej płci) oraz uzyskać ubezpieczenie zdrowotnego bez prawa do zasiłku (31,7%), na prawo do zasiłku liczyło 12,2%. Rzadziej na to ostatnie liczyły kobiety (11,7% odpowiedzi), za to wskazywały częściej na chęć uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego, bez prawa do zasiłku (35,8%) lub znalezienia pracy (35%) przy czym znacząco częściej niż mężczyźni chciały skorzystać ze stażu oferowanego przez PUP (8%). Struktura odpowiedzi bez względu na płeć wskazuje, że w 37,9% powodem rejestracji w PUP była chęci znalezienia pracy, w 34,2% było ubezpieczenie zdrowotne, a w 11,9% pozyskanie zasiłku. Oznacza to, że bezrobotni chętnie korzystają z rejestracji w PUP ze względu na możliwość leczenia się, ale też liczą, że myśliborski PUP da im szansę znalezienia pracy. Niski odsetek mających uprawnienia do zasiłku dla bezrobotnych przyjmuje typowe wartości.

W strukturze wiekowej dla pytania powody rejestracji w PUP osoby młode, w wieku od 18-34 lat wskazują przede wszystkim na „chęć znalezienia pracy", zaś osoby starsze częściej wskazują na chęć pozyskania ubezpieczenia zdrowotnego. Na szkolenia liczą przede wszystkim osoby w wieku 18-24 lata.

Również analiza danych zawartych w tabeli nr 4, po przeliczeniu wg liczebności grup respondentów ze względu na czas pozostawania bez pracy wskazuje, że dla 44,7% dłużej niż rok pozostających bez pracy i 35,1% nigdy niepracujących powodem rejestracji w PUP było pozyskanie ubezpieczenia zdrowotnego bez względu na prawo zasiłku. Ten cel był też ważny dla niemających pracy krócej niż rok (19,4%), jednakże dominowała „chęć znalezienia pracy" (45,2%), która najważniejszą pozostawała też dla osób nigdy nie pracujących (40,2%).

Tabela 4. Powody rejestracji osób w PUP o różnym czasie pozostawania bez pracy

Po co zarejestrował się Pan(i) w PUP-co było najważniejsze	Jak długo pozostaje bez pracy			
	krócej niż rok	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	Ogółem
Prawo do zasiłku	5,2%	7,0%	0,0%	12,2%
Bez prawa do zasiłku, ale potrzebne ubezpieczenie zdrowotne	5,6%	19,7%	9,4%	34,7%
Bez prawa do zasiłku, ale potrzebne zaświadczenie do opieki społecznej	0,5%	1,9%	2,8%	5,2%
Chciałem znaleźć pracę	13,1%	13,6%	10,8%	37,6%
Chciał skorzystać z kursów, szkoleń oferowanych przez PUP	2,3%	0,5%	1,4%	4,2%

Chciał skorzystać ze stażu, który można dostać w PUP	1,9%	1,4%	1,9%	5,2%
Inne	0,5%	0,0%	0,5%	0,9%
Ogółem	29,1%	44,1%	26,8%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Podjęto weryfikację hipotezy **H2**, w myśl której: **Rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiatach zachodniopomorskich są niższe niż podają statystyki PSZ. Wynika to z zatrudnienia nielegalnego, w tym za granicą przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy.**

Weryfikacja tej hipotezy możliwa jest jedynie pośrednio, ze względu na niechęć respondentów do ujawniania danych, które mogą stać się podstawą odebrania statusu bezrobotnego i prawa do zasiłku. Dane dla powiatu myśliborskiego okazały się jednak – w opinii piszącego – niewiarygodnie niskie. Ostatnie miejsce pracy, wg respondentów, jedynie w 11,3% przypadków było pracą bez umowy (bez świadczeń na ubezpieczenia społeczne). Badani w odpowiedzi na pytanie o problemy z poprzednich miejsc pracy wskazywali m.in. na „pracę na czarno" w zaledwie 4,3% przypadków, co dla strefy przygranicznej jest wręcz symbolicznym wynikiem.

Odpowiednio pytania o to, czy w ciągu ostatnich 10 lat pracowali za granicą dawało wynik 9,3% twierdzących odpowiedzi; a spośród nich 20,4% odpowiadało, że była to ich ostatnia praca (kobiety w 22,2% wybierały tę odpowiedź).

Gdyby potraktować poważnie te dane okazałoby się, że zaledwie około 10% pytanych pracowało nielegalnie i niezależnie od tego mniej niż 10% przez ostatnie 10 lat pracowało za granicą. Przeczą temu stanu rzeczy wypowiedzi z wywiadów pogłębionych przeprowadzonych przez ankieterów a także – nie wprost – bardzo wysokie, ponad 40% wskazania dla odpowiedzi „żadne z powyższych" w przypadku źródeł dochodu i relatywnie niski poziom korzystających z pomocy społecznej.

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

Zasadniczą kwestią dla rozwoju gospodarczego powiatu poza walorami przyrodniczymi, skomunikowaniem i infrastrukturą jest kapitał ludzki, który zależy od poziomu wykształcenia i kompetencji zawodowych mieszkańców. Inwestor zewnętrzny każdorazowo ocenia, czy zasób potencjalnych osób chętnych do podjęcia pracy jest wystarczający i adekwatny do jego potrzeb. Z tego też powodu inwestorzy branży high-tech rzadko inwestują na terenach lokalizacyjnie odległych od dużych ośrodków miejskich i naukowych.

Powiat myśliborski, jak to już zostało wskazane, przecina droga krajowa nr 3 łącząca Szczecin z Gorzowem Wielkopolskim. Najbliższy duży ośrodek miejski stanowi miasto Gorzów a niewątpliwie część interesów realizowana jest przez mieszkańców w przygranicznym Kostrzynie nad Odrą. Relatywna bliskość ośrodków miejskich ujawnia się pośrednio w lepszej strukturze wykształcenia respondentów. Z drugiej strony powiat ma charakter rolniczy i jest znacząco zalesiony, co może pozwolić na rozwój turystyki, ale też determinuje charakter rozwoju lokalnego oparty o klasyczną gospodarkę dla obszarów wiejsko-miejskich.

Wyłaniająca się z przeprowadzonego badania **struktura wykształcenia respondentów,** jak to już wspomniano wygląda pozytywnie i jest równomierną (zobacz tabelę 5). Występują nieznaczne różnice danych między analizowanym już odsetkiem osób wg wykształcenia, które podawały przyczyny odejścia z pracy a strukturą całej populacji badanych. Ponad 8% osób dysponowało wyższym wykształceniem. I choć 39,8% miało ukończoną szkołę podstawową lub gimnazjum, to aż 7,5 technikum a 2,9% szkołę policealną. Oznacza to, że zasób kadr, jakie może zaoferować PUP potencjalnemu inwestorowi jest na bardzo przyzwoitym poziomie formalnym.

Tabela 5. Struktura respondentów wg poziomu i typu najwyższej ukończonej szkoły

Wykształcenie	Częstość	Procent
Gimnazjum/szkoła podstawowa	111	39,8
Liceum ogólnokształcące	17	6,1
Liceum profilowane	19	6,8
Zasadnicza szkoła zawodowa	80	28,7
Technikum	21	7,5
Szkoła policealna / szkoła pomaturalna	8	2,9
Szkoła wyższa – studia licencjackie	17	6,1
Szkoła wyższa – studia magisterskie	6	2,2
Ogółem	279	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Pytanie skierowane do badanych o to, czy aktualnie się uczą lub szkolą ukazuje, że w 82,9% nie uczy się w chwili obecnej (patrz tabela 6). Aż 4,3% studiuje, choć w szkole uczy się zaledwie 0,4%, nieco ponad 2,1% uczy się na kursach. Na inny rodzaj nauki wskazuje aż 10,4%, najprawdopodobniej chodzi o staże (które znała wg innego pytania większość pytanych), ponad dwukrotnie częściej uczestniczą w tej formie nauki kobiety. Choć odsetek uczących się na kursach nie wydaje się szczególnie wysoki, to na uwagę zasługuje liczba studiujących a jeszcze ciekawiej wygląda sytuacja uczących się w innych formach. Stwarza to nadzieje na polepszenie zasobu kadrowego, szczególnie wśród osób młodych. Przytoczone na wstępie analizy powiatu dane dotyczące szkolnictwa dorosłych wskazują, że osoby, które wcześniej uzyskały świadectwa maturalne prawdopodobnie w części uczestniczą w nauce pomaturalnej, jednak obecnie matur w powiecie nie zdają osoby dorosłe.

Tabela 6. Struktura respondentów ze względu na aktualne uczestnictwo w szkoleniach i płeć

Czy aktualnie się szkoli	Płeć		
	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Nie	46,1%	36,8%	82,9%
Tak, na kursach, szkoleniach	1,4%	0,7%	2,1%
Tak, w szkole	0,4%	0,0%	0,4%
Tak, na uczelni	3,9%	0,4%	4,3%
Tak, inne	7,1%	3,2%	10,4%
Ogółem	58,9%	41,1%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Pytane osoby generalnie posiadają pewne **doświadczenie liczone w przepracowanych latach**, choć aż 19,1% deklaruje, że pracowało w swojej karierze zawodowej mniej niż rok. Bez odpowiedzi pozostaje pytanie, czy staż pracy pozostałych osób przekładał się na wzrost ich kompetencji zawodowych i był związany z wykształceniem.

W badanej grupie zaledwie 14,2% deklarowało, że przepracowało powyżej 20 lat, gdy osób powyżej 45 r.ż. było blisko 40%. Te osoby, które w tym wieku nie uzyskały 20 letniego stażu pracy co prawda mają szanse jeszcze zebrać wymaganą liczbę lat dla uzyskania emerytury, ale wysokość wypłat, jakie uzyskają będzie minimalna. Oznaczać to może, że w podeszłym wieku będą zmuszone korzystać z pomocy społecznej lub uzyskiwać będą nieznacznie przewyższające kryterium dochodowe przychody. Jednocześnie proporcjonalnie częściej osoby z 20-letnim stażem pozostają obecnie bez pracy ponad rok.

Na pytanie, **czy w ostatnich 10 latach pracował/a Pan/i na własny rachunek?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło tylko 10,9% pytanych. Byli to relatywnie częściej mężczyźni (15% z nich

deklarowało pracę na własny rachunek) niż kobiety (7,8%). Nie było wśród odpowiadających twierdząco żadnej osoby powyżej 54 lat, a były to najczęściej osoby z wykształceniem technicznym.

Na pytanie, **u ilu pracodawców Pan/Pani pracował/a w ostatnich 10 latach?** najczęstszym wyborem była odpowiedź „u 2-5", która padała w 56,8% przypadków. „U jednego" była wybierana przez 34,4%, „u 6-10" zgłaszało 3,3% pytanych a 0,5% pytanych wskazywało na więcej niż 10 pracodawców. Na własny rachunek pracowało 4,9% pytanych. Oznacza to relatywnie wysoką mobilność osób odpowiadających. Najczęściej największą liczbę pracodawców wskazywały osoby z najniższym wykształceniem oraz wykształceniem zawodowym, nie było wśród nich w ogóle osób z najmłodszej badanej grupy wiekowej.

O kompetencjach zawodowych poza konsekwentną ścieżką kariery w jednym zawodzie decyduje też kwestia, jak dawno ostatnio w tym zawodzie dana osoba pracowała. Jest szczególnie istotne w odniesieniu do osób dłużej pozostających na rynku pracy. **Pytani o to, kiedy ostatnio pracowali odpowiadali**, że przed 2000 rokiem aż w 17,2% przypadków. W 2009 roku w 24,4% przypadków. Trudno zweryfikować wiarygodności tych deklaracji, jednakże struktura wiekowa i procentowa wydają się wskazywać, że są to prawdziwe odpowiedzi, a to oznacza, że część długookresowo bezrobotnych to osoby de facto takie, które pozostają zupełnie poza systemem rynkowym. Im wiek danej osoby wyższy (z wyłączeniem pierwszego przedziału wiekowego), tym odsetek osób pracujących ostatni raz przed 2000 rokiem wyższy. Jest to najczęstsza odpowiedź dla osób starszych niż 45 lat. Aż 20% osób, które nie zarejestrowały się w PUP stanowiły osoby niepracujące od 2000 roku. W wartościach bezwzględnych była to nieliczna, bo zaledwie 2,8% grupa badanych, o których z najwyższą pewnością można powiedzieć, że pozostawali bierni zawodowo. Zapewne bez większej pomyłki można byłoby tak sądzić także o tych wszystkich, którzy od tak dawna nie pracowali.

Odpowiedzi na pytanie **jak długo pracowali w ostatnim miejscu pracy** ukazywały, że 11-20 lat zatrudnione w powiecie były relatywnie częściej kobiety, które w każdym przedziale od 2 lat dłużej utrzymywały pracę. Oznaczałoby to, że mężczyźni najczęściej tracili pracę w ostatnim miejscu nie przepracowawszy więcej niż rok. Pracujący w ostatnim miejscu pracy przez 11-20 lat to głównie osoby w wieku 45-54 lat a najczęstszym wykształceniem dla tego przedziału stażu pracy było wykształcenie zawodowe. Powyższe analizy sugerują istnienie grupy osób o niskich lub zawodowych kwalifikacjach, które pracowały przez relatywnie długi czas, ale obecnie poszukują zatrudnienia.

Wykres 3 prezentuje wyniki dla pytania: **W jaki sposób Pan/i znalazł/a tę ostatnią pracę?** Widoczne jest, że w 32,8% ofertę poleciała rodzina lub znajomi, w 23,7% przypadków zatrudnienie było efektem osobistego kontaktu z pracodawcą a w 20,3% uczestniczył PUP. Częsta była też odpowiedź na wysłaną ofertę (10,2%). Niską wartość ogłoszeń w gazetach czy Internecie może wyjaśniać trudna sytuacja finansowa osób, których może zwyczajnie nie być stać na korzystanie z nich.

Wykres 3. Źródła, z których pochodziła oferta o pracę dająca ostatnie zatrudnienie

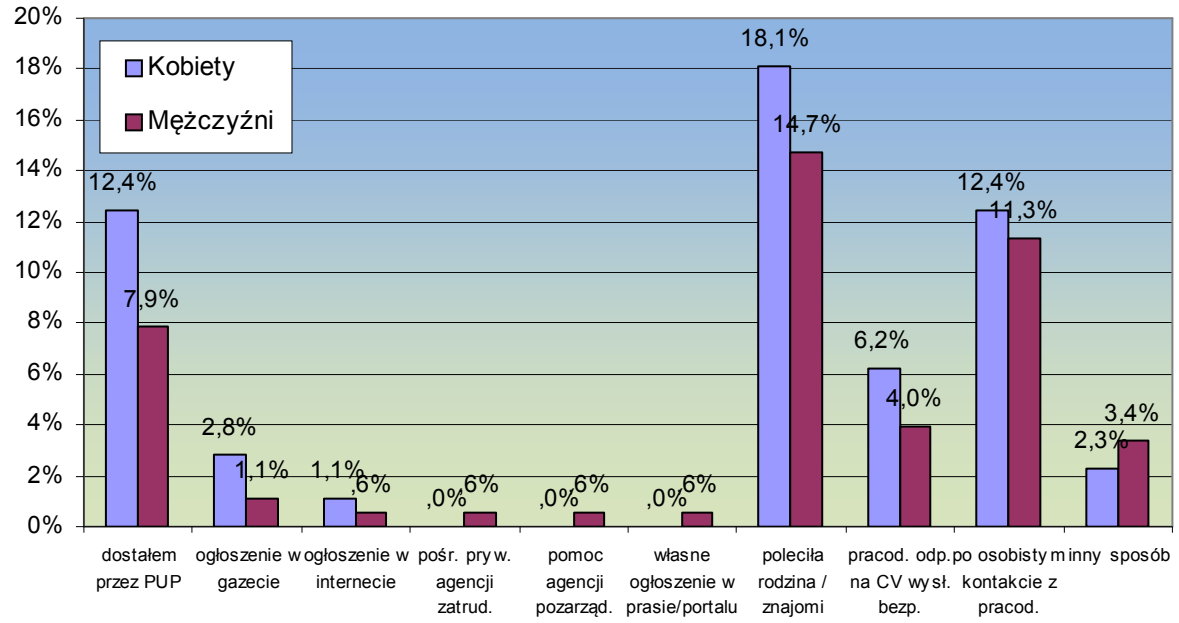

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Respondenci odpowiadając, na pytanie jaką **formę miała ich ostatnia praca** wybierali kolejno: na czas nieokreślony (22,6%), określony (63,8%), bez umowy (11,3%) lub na własny rachunek w rolnictwie (1,1%) oraz pomoc w firmie rodzinnej, gospodarstwie rolnym (1,1%). Przeważająca liczba zawieranych umów była umowami okresowymi. Relatywnie najczęściej na czas nieokreślony były zatrudniane osoby z wyższym wykształceniem, ukończonym liceum profilowanym, po szkole pomaturalnej. Na pracę bez umowy wskazywały aż 4/10 odpowiadających legitymujących się wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Osoby, których praca była pracą na czas nieokreślony nieznacznie częściej były ponad rok bez pracy, za to te, których ostatnia praca była bez umowy niemal dwukrotnie częściej były bez pracy do roku. Dane te świadczą, że istnieje rynek nielegalnego zatrudnienia a pracownicy, którzy nie decydowali się podejmować pracy nielegalnie dłużej pozostawali bez pracy.

Ocenie badani poddali również swoje ostatnie miejsce pracy, w jej wyniku można stwierdzić, że 7,1% oceniało je bardzo wysoko, 23,6% wysoko, 56% przeciętnie, 5,5% nisko a 2,7% bardzo nisko. Zdania nie miało tylko 4,9%. Ocena respondentów była więc korzystna w ponad 30% przypadków, w ponad połowie neutralna a negatywna w mniej niż 8%. Mimo tego zastanawia wysoki odsetek obojętnych ocen. Można sądzić, że pracujący są świadomi, że ich praca choć oceniana raczej pozytywnie nie jest pracą marzeń. Wyniki należy zestawić z wysoką liczbą zatrudnień bez umowy o pracę, w tym kontekście bardziej jasne staje się neutralne ocenianie pracy, z drugiej strony brak jednoznacznie negatywnych wypowiedzi świadczy o wspólnocie interesów z pracodawcami osób pracujących bez umów.

Badani zapytani o **najdłuższy czas pracy w jednym miejscu** odpowiadali w 63,1% przypadków, że było to ponad 24 miesiące. Pracę przez 13 do 24 miesięcy deklarowało zaś 14,5%, oznacza to, że ponad 3/4 osób miało w przeszłości pracę w której potrafiło lub musiało się utrzymać przez ponad rok. Dopiero w grupie osób powyżej 45 lat odsetki utrzymują się na poziomie ponad 87% wskazując na osoby, które przepracowały w jednym miejscu ponad 2 lata. Wśród osób młodszych relatywnie rzadziej osiągany był dłuższy staż pracy

Respondentom zadano pytanie, **czy pracowali w ostatnich 10 latach za granicą?** Zaledwie 9,3% odpowiedziało na to pytanie twierdząco, przy czym nieznacznie więcej razy padała taka

deklaracja z ust mężczyzn. Wynik ten jest niezwykle niski jak na tereny przygraniczne i wymaga refleksji. Jego wytłumaczeniem może być fakt, że odpowiedzi na to pytanie udzieliło zaledwie 65,5% pytanych, wśród osób, które nie odpowiedziały mogły być zatem te, które nie chciały się przyznać do takiej pracy. Niski odsetek może też wynikać z faktu, że osoby pracujące w Niemczech albo stopniowo emigrowały z powiatu albo omijają PUP lub też przed przeprowadzeniem badań nie zdążyły powrócić z sezonowych pracy. Ostatnie wytłumaczenie jest takie, że mieszkańcy powiatu wypełniają lukę w zasobie siły roboczej za osoby mieszkające bliżej granicy i wchodzą na ich miejsca pracy na terenie powiatu, gdy osoby bezpośrednio z terenów przygranicznych szukają pracy poza granicami kraju. Nie sposób na podstawie przeprowadzonego badania rozstrzygnąć niniejszego dylematu. Z punktu widzenia badacza jednak tak niski odsetek twierdzących odpowiedzi budzi wątpliwość, przykładowo z powiatu gryfickiego za granicą w ciągu ostatnich lat pracowało 18,2%, a z łobeskiego aż 21,8%. W 8,2% osoby pracujące niegdyś za granicą były obecnie zarejestrowane w PUP.

Na pytanie, czy **była to ostatnia praca?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło ponad 22,2% kobiet i blisko 18,2% mężczyzn, ogółem zaś 20,4%. Stosunkowo mniej osób odpowiedziało na to pytanie w przeprowadzonym badaniu, gdyż dotyczyło wyłącznie tych, którzy deklarowali wcześniej taką pracę.

W toku badań podjęto próbę weryfikacji hipotezy **H1**, brzmiącej: **„Poza osobami o najniższych kwalifikacjach lub bez żadnych kwalifikacji grupą osób w największym stopniu narażoną na pozostawanie bezrobotnym są osoby z wykształceniem średnim ogólnym lub wyższym licencjackim, a więc z wykształceniem pośrednim między zawodowym a wyższym magisterskim. Osoby te nie posiadają bowiem wyuczonego zawodu lub też nie są postrzegane jako specjaliści".**

O ile osoby z najniższym wykształceniem rzeczywiście najrzadziej były bez pracy poniżej 12 miesięcy, o tyle nie można tego powiedzieć o osobach z wykształceniem licealnym i wyższym zawodowym. Dodatkową trudność sprawia niska liczebność obu ostatnich grup wynosząca odpowiednio po 5 osób, co sprawia, że wyniki takiego wnioskowania są mało miarodajne. Należy więc stwierdzić, że hipoteza w pełnym brzmieniu nie została obroniona.

3. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Wstępny opis grupy badanej zaprezentowany w poprzednim punkcie wskazuje, że respondenci nie stanowią jednolitej grupy, a różnice w ich statusie nie wydają się pozwalać na wyodrębnienie jednolitych podgrup. Zostanie zatem przeprowadzona pogłębiona analiza badanych, na podstawie następujących pytań: P1. Czy jest Pan/Pani zarejestrowany w PUP? P2. Od kiedy jest Pan zarejestrowany w urzędzie pracy jako bezrobotny? P3. Czy ma Pan/Pani Prawo do zasiłku dla bezrobotnych? P4. Czy korzystała Pan/Pani w ostatnim miesiącu z pomocy społecznej? P6. Czy w ciągu ostatniego roku znalazł(a) lub otrzymał(a) Pan(i) w urzędzie pracy ofertę czy oferty pracy, jeśli tak ile ich było? Chodzi tylko o oferty pracy w kraju. Z21. Czy Pana gospodarstwo domowe / rodzina jest zadłużona? Z22. Ilu ma Pan/Pani przyjaciół/ znajomych (poza rodziną), na których wie Pan/Pani, że zawsze można polegać? Z23. Kiedy ostatnio był/była Pan/Pani w... Z26. Proszę wpisać kwotę w złotych odnośnie oczekiwanych zarobków: Jaka jest pensja za pracę w pełnym wymiarze godzin, na stanowisku które Pana/Panią interesuje i satysfakcjonuje, którą uznałby/uznałbyś za adekwatną do własnych umiejętności i doświadczenia? Jaka byłaby najniższa pensja, za którą Pani/Pan zgodziłaby/zgodziłby się podjąć taka pracę? Jaka byłaby dla Pani/Pana zaskakująco wysoka pensja proponowana za taką pracę?

Na pytanie o **bycie zarejestrowanym w PUP** twierdząco odpowiedziało aż 78,2% pytanych. Respondenci, którzy przyznawali się do zarejestrowania w PUP, twierdzili, są zarejestrowani poniżej roku w 46,5% przypadków, między rokiem a dwoma laty w 25,8% a powyżej 2 lat deklarowało 27,6%. Pomimo więc faktu, że dłużej niż rok dotyczył 53,5% osób pozwala to wnioskować, że bezrobocie nie przyjmuje nagminnie formy długotrwałej a grupa ta jest przeciętnie mała na tle podobnych powiatów.

Znacząco częściej w kategoria powyżej roku i ponad dwa lata zarejestrowane bez pracy były kobiety, niż mężczyźni.

Niemal wszyscy pytani nie posiadali prawa do zasiłku (90,4% odpowiedzi). Różnice między kobietami i mężczyznami w tym zakresie były dość znaczne, tylko 5,8% kobiet wobec aż 15,9% mężczyzn deklarowało posiadanie tego uprawnienia. Najliczniejszą grupą osób pobierających zasiłki dla bezrobotnych były osoby w wieku 25-34 (8 osób) a nieznacznie wyższą procentowo 35-44 i 45-54 lata (po nieco ponad 12%).

Niekorzystający z zasiłków dla bezrobotnych trafiają do systemu pomocy społecznej. Na pytanie: **Czy korzystała Pan/Pani w ostatnim miesiącu z pomocy społecznej?** odpowiedziało twierdząco 37,4% respondentów, z czego w formie zasiłków pieniężnych korzystało 20,1%. Dla porównania pomoc w powiecie gryfickim otrzymywało 44,6% a łobeskim aż 80,1%. Odnosząc do liczby respondentów wg płci mężczyźni relatywnie rzadziej korzystali z pomocy społecznej (28%) a kobiety częściej (43,1%), a różnica ta była 3-krotna dla zasiłków pieniężnych.

W zestawieniu z danymi o pomocy społecznej zaprezentowanymi na początku analizy powiatu oraz powyżej można dojść do wniosku, że pomoc społeczna kierowana jest w znacznej mierze do niezbyt licznej grupy mieszkańców i trafia przede wszystkim do kobiet. W toku dalszej analizy poszukiwane będzie uzasadnienie niższej mobilności i konieczności korzystania z tego typu świadczeń, które w 2008 roku wynosiły dla województwa przeciętnie: 247,5 zł (zasiłek okresowy) lub 334,6 zł (zasiłek stały)[21].

Analizowane wcześniej **pytanie o powody rejestracji w PUP** potwierdza te spostrzeżenia. Kobiety rzadziej liczyły na prawo do zasiłku, za to wskazywały częściej na chęć uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego, bez prawa do zasiłku.

Na średnio istotną rolę PUP jako pośrednika pracy dysponującego zasobem zgłoszonych ofert wskazują odpowiedzi na pytanie: **Czy w ciągu ostatniego roku znalazł(a) lub otrzymał(a) Pan(i) w urzędzie pracy ofertę czy oferty pracy, jeśli tak ile ich było?** Blisko 49% pytanych odpowiadało, że nie otrzymało żadnej propozycji pracy z PUP, 32,1% otrzymało jedną, 13,6% dwie a więcej niż dwie 5,4%. Relatywnie, w grupie mężczyzn, więcej pytanych deklarowało brak jakiejkolwiek oferty pracy z urzędu.

Analiza pod kątem czasu bez pracy wskazuje, że osoby, które dotąd nigdy nie pracowały w 62,2% przypadków nie miały z PUP ofert pracy, a jednocześnie, obok osób bez pracy ponad rok otrzymywały najczęściej ponad 2 oferty (8,5% odpowiedzi). Generalnie jednak to osoby bezrobotne ponad rok najczęściej prezentowane miały oferty pracy. Świadczy to jak bardzo w przypadku poszukiwania pracy liczy się doświadczenie zawodowe. Z drugiej strony należy zastanowić się, czemu osoby długo bez pracy, pomimo przedstawianych im ofert nie nadal stanowiły tak znaczną grupę. Możliwe, że oferty nie były atrakcyjne albo, co bardziej prawdopodobne, że część z tych osób nie chciała podjąć pracy.

Pytani odpowiadali **w 38,8%, że ich gospodarstwo domowe / rodzina są zadłużone**. Częściej były to drobne długi 33,7%, niż duże 5,1%. Długi najczęściej deklarowały osoby niepracujące ponad rok (40,9%), 33,9% stanowiły poważne długi a 7% drobne długi. Osoby długo bez pracy wskazywały na poważne długi przeciętnie dwa razy częściej, ich sytuacja zatem może być uznana za dość trudną, jednak trzeba zaznaczyć, że dotyczy to dość nielicznej grupy badanych.

W trudnym okresie życia istotne jest posiadanie osób, które mogę wesprzeć psychicznie lub finansowo. Zapytani o to **ilu mają przyjaciół / znajomych (poza rodziną), na których wiedzą, że zawsze mogą polegać?** badani odpowiadali, że więcej niż 2 osoby zaledwie w 20,7% przypadków. Na żadnej zaś w 33,6%. Relatywnie częściej na brak jakiejkolwiek osoby, na której można polegać wskazywali mężczyźni (38,3% odpowiedzi), również dla kobiet najczęstszą relatywnie odpowiedzią była wskazująca na brak takich osób (30,3%). Wynik dla „więcej niż 2 osób" dla obu płci był jednakowy.

[21] Dane na podstawie obliczeń własnych ze sprawozdań Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie.

Samoocenę sytuacji finansowej weryfikować można m.in. za pomocą pytań szczegółowych dotyczących czynności związanych z życiem społecznym czy kulturalnym. Jednocześnie informacje takie stanowią podstawę do wnioskowania o skali niedostatku. Odpowiedzi badanych na pytanie, kiedy ostatnio korzystali z okazji do rozrywki lub byli w odwiedzinach przedstawia tabela 7. Eliminując z analizy spotkania ze znajomymi oraz członkami rodziny uzyskane wyniki wskazują, że zdecydowana większość pytanych nie korzystała z dobrodziejstw kultury nigdy lub nie w ostatnim roku. Sytuację ratują jedynie wymienione spotkania, które należy uznać za częste.

Tabela 7. Struktura respondentów w zakresie korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym

Procentowe korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym	w ostatnim tygodniu	w ostatnim miesiącu	w ostatnim roku	dawniej niż rok temu	nigdy
W kinie	1,8%	6,1%	16,2%	50,7%	25,2%
W teatrze	0%	0,4%	5,8%	31,4%	62,5%
Na imprezie sportowej	1,8%	14,7%	23,7%	38,1%	21,6%
Na imprezie muzycznej, tanecznej, festynie itp.	2,2%	28,4%	24,5%	32,4%	12,6%
Na spotkaniu ze znajomymi	37,3%	25,1%	17,6%	17,9%	2,2%
Na spotkaniu z członkami rodziny	44,4%	26,9%	13,3%	12,9%	2,5%
Na wycieczce / wczasach	3,6%	15,5%	18,7%	38,1%	24,1%
Średnia	13,0%	16,7%	17,1%	31,7%	21,5%

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, co wynika z różnych braków w odpowiedzi. Z tego powodu też średnia nie powinna być brana jako wartość jednoznaczna, gdyż nie dokonano dodatkowego ważenia odsetek, pominięto to ze względu na dość nieznaczne różnice w liczbie odpowiedzi.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Badani zostali poproszeni o zadeklarowanie **oczekiwanych zarobków w pełnym wymiarze godzin, na stanowisku, które ich interesuje i satysfakcjonuje, a które uznaliby za adekwatne do własnych umiejętności i doświadczenia;** oraz o to, **jaka byłaby najniższa pensja za jaką zgodziłby się pracować a jaka byłaby zaskakująco wysoka?** Odpowiedzi zawiera tabela nr 8.

Tabela 8. Oczekiwania płacowe badanych w powiecie myśliborskim w 2009 roku

Wyszczególnienie	Bezrobotni wg płci	N	Wynagrodzenie [zł]		
			min	max	średnia
Pensja za interesującą i satysfakcjonującą pracę w pełnym wymiarze – adekwatna do umiejętności i doświadczenia	kobiety	151	800	5000	1870,20
	mężczyźni	95	1000	5000	2171,4
Najniższa pensja za tę pracę	kobiety	151	100	3500	1492,9
	mężczyźni	94	500	5000	1637,8
Zaskakująco wysoka pensja proponowana za tę pracę	kobiety	150	1400	11000	2889
	mężczyźni	94	1500	15000	3654,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Z przedstawionych danych płynie wniosek, że oczekiwane wynagrodzenia są podawane w sposób wyważony i realistyczny. Na uwagę zasługuje fakt, że oczekiwania mężczyzn zawsze są wyższe niż oczekiwania kobiet. Nie do końca tę różnicę uzasadnia fakt, że więcej kobiet (41,2%) niż mężczyzn (37,7%) ma wykształcenie podstawowe, gdyż wynika to przede wszystkim z wyższego odsetka z wykształceniem zawodowym, zaś w grupie z wykształceniem średnim i wyższym górują już kobiety.

4. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

W podrozdziale podjęto starania w celu przeprowadzenia identyfikacji głównych przyczyny bezrobocia w powiecie. Wstępna odpowiedź zarysowana została w poprzednich podrozdziałach, a opierała się m.in. na **okresie, jaki badani pozostają bez pracy**. Dla powiatu myśliborskiego jest to w 25,1% „krócej niż rok", w 43,7% „dłużej niż rok" a w 31,2% wynika z faktu, że dotąd nie podjęli pracy. Zatem znaczną grupę stanowią, bez względu na dyskutowane już różnice definicji bezrobocia długotrwałego, osoby długo pozostające bez pracy.

Również rozważana już **struktura przyczyn zaprzestania pracy** wskazuje jako najważniejsze: „pracę na czas określony, dorywczą" (32,8%), „zwolnienie z innych przyczyn" (19,4%), „bankructwo pracodawcy, likwidację stanowiska, zwolnienia grupowe" (15%), „inne przyczyny" (12,2%). Warto też przypomnieć, że na rentę odeszło 2,8% pytanych a żadna osoba nie zaprzestała pracy ze względu na rozpoczęcie nauki lub szkolenia, co także stanowiło opcję wyboru.

Badani zatem upatrują problemów z brakiem pracy w tymczasowości pracy, w następnej kolejności są to zwolnienia o niedookreślonym podłożu (być może wynikającym z winy pracownika, szczególnie częste wśród mężczyzn) oraz równolegle trudnej sytuacja pracodawców, np. jego bankructwie lub dokonanych przez niego zwolnieniach grupowych.

Badani zostali zapytani o **ocenę stanu zdrowia**. Osób deklarujących zły stan zdrowia było 10,7%, dostateczny 23,6% a dobry 41,4% a bardzo dobry 24,3%. Nikt nie wskazywał na skrajnie złe zdrowie a warto przypomnieć, że tylko 3,3% deklarowało utratę pracy w poprzednim miejscu ze względu na „chorobę lub niepełnosprawność". Dane stanowią pośrednią informację, ilu spośród badanych byłoby w stanie podjąć pracę, bowiem tylko osoby o dobrym lub przeciętnym zdrowiu są w stanie zainteresować pracodawcę. Można zatem założyć, że osoby w złej kondycji nie mają szans na uzyskanie pracy, choć jest ich relatywnie niewielu w badanej grupie.

Minimalnie więcej osób deklarujących złą kondycję zdrowotną jest wśród długotrwale bezrobotnych (7% tych osób wybrało tę odpowiedź), niż u osób bezrobotnych do roku (6,1%). Za to w grupie nigdy niepracujących tę opcję wybrało aż 20,7%, co oznacza, że najprawdopodobniej nie podejmowali pracy ze względu na zdrowie. Dla wyboru „dostateczny stan zdrowia" znacznie więcej jest relatywnie wyborów wśród osób ponad rok bez pracy niż do roku, mniej za to u osób nigdy bez pracy. Oznaczałoby to, że grupa „nigdy nie pracowałem" dzieli się bardziej wyraźnie na dwie części – osób, które nie podjęły pracy ze względu na zdrowie oraz tych, które nie pracowały, mimo dobrej kondycji, ale zapewne ze względu na brak doświadczenia.

Sytuację finansową najlepiej opisuje pytanie, **w jakim przedziale kształtuje się miesięczny dochód w Pana / Pani rodzinie w przeliczeniu na 1 osobę?** Wartość poniżej 250 zł na osobę w rodzinie wybierało aż 39,8% pytanych, 251-500 zł 34,4%, 501-750 zł 16,1%, 751-1000 5,0%, 1001-1500 2,5% a wyższe 2,2%. Różnice ze względu na płeć nie były znaczące, jednak mężczyźni rzadziej wybierali pierwszy, najniższy przedział a częściej trzeci i czwarty. Taka struktura oznacza, że najtrudniejsza sytuacja finansowa w największym stopniu dotyka kobiet, z których 77,4% (mężczyzn 69,6%) deklaracje, że otrzymuje mniej niż 500 zł na osobę. Tak niskie dochody blisko 3/4 badanych wskazują, że bezrobocie jest stanem dotkliwym finansowo dla większości pytanych. Niemniej istnieje wąska grupa, której deklaracje dochodów są zadziwiająco wysokie. Ponownie też zwraca uwagę relatywnie trudniejsza sytuacja kobiet ukazująca się w badaniu. Należy podkreślić, że dochody z najniższego przedziału najczęściej uzyskiwały osoby bez wykształcenia (50,9%) lub z wykształceniem zawodowym (48,8%) a najrzadziej z licencjackim i po liceum profilowanym.

Aby zdać sobie sprawę ze skali problemu proponuję porównać te wartości do minimum socjalnego, które w 2008 roku zostało ustalone na 668,5 zł w przeliczeniu na jedną osobę dla 5-osobowego gospodarstwa pracowniczego; oraz 865,1 zł dla gospodarstwa jednoosobowego[22]. Zaś minimum biologiczne (egzystencji) w 2008 roku przyjęto na poziomie od 332,9 zł do 413,1 zł na jedną osobę. Zatem szacunkowo 50% pytanych żyje na granicy lub poniżej granicy minimum egzystencji.

[22] Na podstawie danych IPiSS.

Do weryfikacji dla powiatu myśliborskiego przyjęto hipotezę **H23**: **Jedną z głównych przeszkód podjęcia zatrudnienia w powiatach ziemskich w powiecie są koszty dojazdów do pracy**. Na potrzeby dowodu wykorzystano pytania: Z11 i Z12, a w szczególności, odpowiedzi: Z11.7 i Z12.7. Respondenci, którzy mieli ocenić elementy rynku pracy nie uznawali za złą lub zdecydowanie złą „możliwości dojazdu do pracy" częściej niż innych elementów. Odpowiedź ta pod tym kątem plasowała się na czwartej pozycji wśród ośmiu wybieranych. Również ocena wpływu na bezrobocie trudności komunikacyjnych nie dawała tej odpowiedzi najwyższego miejsca. Dla wyboru „duży" i „bardzo duży wpływ" była 6 spośród 10 możliwych wyborów. Trzeba stwierdzić, że w takim brzemieniu hipoteza nie uzyskała potwierdzenia mimo, że możliwości dojazdu są określane jako raczej złe lub zdecydowanie złe przez 33,9% pytanych a dla 62,9% trudności komunikacyjne mają duży lub bardzo duży wpływ.

Strukturę najczęstszych odpowiedzi dla pytania Z11 o **ocenę poszczególnych elementów rynku pracy** zdecydowano się przedstawić niezależnie od analizy przeprowadzonej na potrzeby hipotezy H23. Odpowiedź „zdecydowanie źle" lub „raczej źle" wybierało 39,6% oceniających „płace oferowane w powiecie" i tylko 37,5% wskazujących na „poziom bezrobocia w powiecie". Najkorzystniej dla tych negatywnych ocen kształtował się wybór „poziomu edukacji oferowanej przez szkoły w powiecie" 15%. Wyniki te są bardzo korzystne w porównaniu z analogicznymi uzyskiwanymi np. przez powiat łobeski, gdzie źle o możliwości edukacji wypowiadało się 43,5%.

Dla pytania Z12 o to **jakie czynniki wpływają na bezrobocie w powiecie** 67,1% wskazań obejmujących „duży wpływ" i „bardzo duży wpływ" przypadło na odpowiedź „niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie", a 66,1% na „niskie zarobki oferowane przez pracodawców", co ponownie potwierdza problem legalności zatrudnień w strefie przygranicznej.

Zapytano badanych o źródła pochodzenia ich **dochodów osiąganych okazjonalnie lub dorywczo w okresie ostatniego roku.** Strukturę odpowiedzi na to pytanie przedstawia wykres 4.

Ponad 43% pytanych nie wskazało na żadne z wymienionych źródeł dochodu, spośród pozostałych najczęściej była pomoc społeczna (ogółem blisko 30%) oraz drobne prace rolne czy budowlane. Zaskakująco niski wskaźnik osiągnęła zbiórka runa leśnego (3,9%), można uznać, że pytani ukrywali źródła dochodu i sposoby radzenia sobie w tym pytaniu. W przypadku powiatu myśliborskiego narzuca się pogląd, że może chodzić o zatrudnienie za granicą, choć wskaźniki dotyczące tego pytania wypadły równie zaskakująco nisko.

Wykres 4. Źródła okazjonalnych lub dorywczych dochodów w ostatnim roku

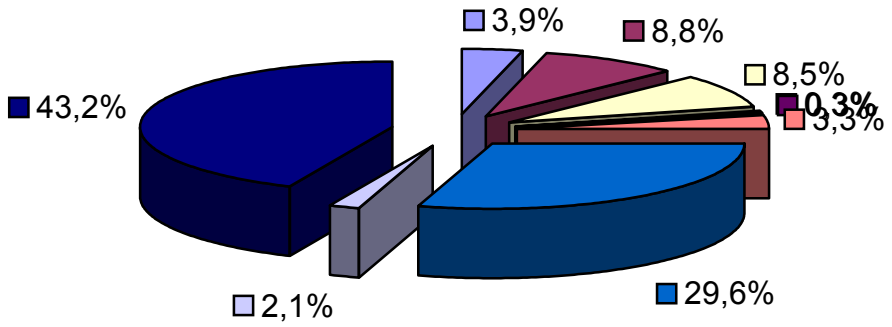

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

5. Aktywność bezrobotnych. Szanse i bariery wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Aktywność bezrobotnych to klucz do ograniczenia skali bezrobocia. Bez aktywności własnej i motywacji najlepsza pomoc zostanie skonsumowana i nie poskutkuje usamodzielnieniem finansowym. Z drugiej strony nie można zapominać o kontekście gospodarczym, w jakim przychodzi się mierzyć z brakiem pracy i spojrzeć krytycznie na ofertę rynkową oraz zastanowić się, nad aktywnością PUP w zakresie ułatwiania znajdowania pracy, w szczególności na ofertę.

Pozytywnej odpowiedzi na pytanie **czy aktualnie Pan/Pani się uczy lub szkoli** udzieliło aż 17,1% pytanych, w tym tylko 2,1% w formie kursów i szkoleń, a aż 10,4% w innych formach (zapewne często wskazywanych jako znane stażach czy przygotowaniu zawodowym w miejscu pracy), po pomniejszeniu o które współczynnik podnoszących kwalifikacje przedstawiał się przeciętnie.

Na pytanie: **Czy w okresie 2 tygodni poprzedzających niniejsze badanie pracował Pan/Pani zarobkowo?** 6,6% odpowiadało twierdząco aż 93,4% przecząco. Należy zauważyć, że badanie było prowadzone pod koniec sezonu, w którym badani mają możliwość znaleźć różnorodną pracę dorywczą, tym bardziej zdumiewające są tak jednoznacznie negatywne wyniki. Szczególnie dziwne jest to jeśli zestawić z faktem, że 25,1% odpowiedziało, że było bez pracy krócej niż rok, bo znaczyłoby to, że blisko 20% badanych właśnie tuż przed badaniem straciło pracę. Świadczy to albo o nieuczciwości odpowiedzi i ukrywaniu nielegalnego zatrudnienia, albo o wysokiej sezonowości lub dużej dynamice wzrostu bezrobotnych w tym okresie. Jednocześnie wśród tych, którzy deklarowali pracę w ostatnich dwóch tygodniach 18% stanowiły osoby aktualnie zarejestrowane w PUP, co może świadczyć, o tym, że po utracie pracy podjęły decyzję i zarejestrowały się w urzędzie.

Na rozważane już pytanie o to, **czy pracowali w ostatnich 10 latach za granicą?** Uzyskano w sumie zaledwie 9,3% twierdzących odpowiedzi. Częściej odpowiedź tę deklarowały osoby młode, w wieku 18-24 lat było ich 14,3% a w wieku 25-34 lata 13,7%. Wśród podejmujących pracę ponad dwukrotnie przeważały osoby bez pracy mniej niż rok nad osobami pozostającymi bez pracy do roku. Na pytanie, czy **była to ostatnia praca?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło ogółem 20,4%. Stosunkowo

mniej osób odpowiedziało na to pytanie w przeprowadzonym badaniu, bowiem dotyczyło ono tylko części osób twierdząco odpowiadających dla poprzedniego pytania.

Powyższe zestawienie informacji daje asumpt do twierdzenia, że w powiecie oficjalnie funkcjonować może bardzo niewielka grupa osób pracujących za granicą, co wydaje się raczej świadczyć o ukrywaniu tego typu pracy i nielegalnym zatrudnianiu (szczególnie w zestawieniu z odpowiedziami o skalę zatrudnienia „na czarno" oraz ilości odpowiedzi „inne" w kluczowych pytaniach o źródła dochodów. Być może część z tych osób także unika PUP lub jeszcze pracuje i nie zdążyła wrócić przed prowadzonym badaniem.

Prowadzona wcześniej analiza wskazuje również, że blisko 49% pytanych nie otrzymało żadnej propozycji pracy z PUP, 32,1% otrzymało jedną a pozostali dwie lub więcej. Zapytano więc, **czy osoby, które otrzymały ofertę zatrudniły się na jej podstawie?** Odpowiedzi udzieliło mniej badanych, ponieważ pytanie nie dotyczyło każdego z respondentów: zaledwie 7,2% zatrudniło się, 56,7% nie chciano przyjąć do pracy a aż 29,9% nie odpowiadała oferta pracy. Ponadto 5,5% odpowiedziało, że nie zatrudnili się bez podania przyczyny. Najczęściej z odmową spotykały się osoby, które dotąd nie pracowały (w 65,8% przypadków) a najrzadziej osoby bez pracy do roku (53,7%). Pracę, co ciekawe, najczęściej odrzucały osoby bez pracy ponad 2 lata (34,6%), do roku (29,3%) a najrzadziej nigdy nie pracujące (18,4%). Należy więc uznać, że w grupie osób dłużej bez pracy są takie, które nie są zainteresowane pracą, co wynika też z omawianej ilości ofert im przedstawianych. Młode osoby są chętniejsze do pracy, ale najczęściej nie spełniają oczekiwań pracodawców, najbardziej zrównoważona rynkowo jest postawa osób do roku bez pracy.

Z kolei na pytanie: **Czy w okresie pozostawania bez pracy brała/brał Pan/Pani udział w jakiś szkoleniach, kursach?** Jeśli tak, to w jakich? najczęściej padała odpowiedź, że nie (80,4%), w 7,5% wskazywano na inny rodzaj szkoleń, zaś po około 2,5% na szkolenia przygotowujące do pracy w usługach i biurowo-sekretaryjne.

Ważnym dla oceny aktywności badanych było też pytanie, **czy w okresie dwóch tygodni poprzedzających badanie szukał Pan aktywnie zatrudnienia?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło aż 64% badanych, co z kolei uprawdopodabnia fakt posezonowego, skokowego wzrostu bezrobocia. Nie występowały przy tym różnice ze względu na płeć. Relatywnie najczęściej poszukiwali pracy bezrobotni powyżej roku (72,2%), rzadziej do roku (68,2%), a najrzadziej dotąd niepracujący (52,5%).

Bezrobotni w 51% wskazywali, że **ich sposobem szukania pracy jest** „chodzenie do urzędu pracy", w 18,9% „korzystali z pomocy znajomych lub przyjaciół". Kolejne 16,5% stanowiły odpowiedzi wskazujące na „bezpośredni kontakt z pracodawcą, chodzenie do firm". Tu trzeba przypomnieć, że źródła, skąd pochodziła oferta pracy nie są tożsame ze skutecznym pozyskaniem miejsca pracy: w 32,8% taką ofertę poleciła rodzina lub znajomi, w 23,7% przypadków zatrudnienie było efektem osobistego kontaktu z pracodawcą a w 20,3% uczestniczył PUP.

Gotowość osób do podjęcia pracy analizowano pytaniem o to: czy zaakceptowaliby możliwość podjęcia pracy poza swoim miejscem zamieszkania (poza swoim powiatem)? **Taka gotowość kształtowała się następująco: w województwie zachodniopomorskim – 74,3%; w którymś z sąsiadujących województw – 25,4%; w bardziej oddalonych województwach – 15,7%; za granicą w Europie – 23,6%; za granicą poza Europą – 14,3%. Struktura odpowiedzi wskazuje na relatywnie niską mobilność odpowiadających i choć wraz z oddalaniem się od miejsca zamieszkania w kraju maleje chęć pracy, to także oferty zagraniczne nie okazują się kuszące. To tym bardziej dziwne, że powiat leży w strefie przygranicznej, więc szukający pracy z pewnością w wielu wypadkach dysponują doświadczeniem z zatrudnienia poza krajem. Ponownie każe się to zastanowić czy badana grupa to osoby unikające pracy poza granicami czy nieujawniające tego faktu?**

Natomiast atrakcyjność lokalnych przedsiębiorców oceniania jest raczej przeciętnie, bo na pytanie, czy w swoim powiecie jest przedsiębiorca u którego szczególnie warto byłoby znaleźć zatrudnienie? **padała najczęściej odpowiedź: „nie ma" – 29,9%. Wśród liczniejszej grupy odpowiadających twierdząco najczęściej wskazywano: „tak, taki który da mi pracę natychmiast" – 28,3%; „tak, ze względu na bliskość miejsca zamieszkania" – 10,9%; „tak, bo zapewnia umowę o pracę" – 10,0% i „tak, ze względu na wysokie zarobki" – 9,6%. Pierwszy twierdzący wybór świadczy o pewnej desperacji ok. 1/3 poszukujących pracy, następne zwracają uwagę na jakość pracy – czyli bliskość oraz kolejny raz wymieniane zapewnienie legalnej pracy. Wysokość zarobków „przegrywa" ze samym posiadaniem pracy i stabilizacją.**

Zgodność zawodów, tj. dopasowanie wykształcenia i kwalifikacji bezrobotnych do realiów rynku pracy w powiecie myśliborskim przedstawiono w tabeli nr 9. Widoczne jest olbrzymie niedopasowanie wykształcenia do faktycznie wykonywanego zawodu (aż 262 odpowiadających), co wymaga poważnego zastanowienia nad kierunkami kształcenia w powiecie, bowiem w grupie osób 18-24 lata zaledwie 10 pracowało w wyuczonym zawodzie. Większość pytanych wskazuje też, że ostatnio wykonywany zawód był zawodem częściej preferowanym niż odrzucanym.

Zapytani o to, **czy w ich miejscu zamieszkania / w powiecie są pracodawcy, u których mogliby szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?** odpowiadali w 43,2%, ale aż w 38,2%, że nie. Nie znało odpowiedzi 18,6%, więc względnie niewiele osób. Pojęcie kwalifikacji może dotyczyć tak wyuczonego jak wykonywanego zawodu, zatem twierdząca odpowiedź na poziomie bliskim 40% oznacza, że wiedza lub kompetencje badanych mogą nie być w wielu przypadkach dostosowane do potrzeb rynku.

Tabela 9. Zgodność zawodów u poszczególnych osób

Populacja		Zawód wyuczony				zawód ostatnio wykonywany	
		= ostatnio wykonywany	≠ ostatnio wykonywany	= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
Populacja ogółem		18	262	36	8	58	31
Płeć	kobieta	10	155	21	5	31	16
	mężczyzna	8	107	15	3	27	15
Wiek	18-34 lata	10	135	21	5	26	25
	35-54 lata	7	105	13	2	27	5
	55 i więcej lat	1	22	2	1	5	1
Wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	2	109	0	1	24	11
	liceum ogólnokształcące i profilowane	0	35	2	0	7	3
	zasadnicza szkoła zawodowa	13	67	22	5	20	8
	technikum	1	20	6	1	1	2

Zawód wyuczony:
= ostatnio wykonywany – zgodnie z wykształceniem
≠ ostatnio wykonywany – niezgodnie z wykształceniem
= preferowany – zgodnie z oczekiwaniami
≠ odrzucany – niezgodnie z oczekiwaniami

Zawód ostatnio wykonywany:
= preferowany – zgodnie z oczekiwaniami
≠ odrzucany – niezgodnie z oczekiwaniami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Pośrednim miernikiem aktywności zawodowej jest badanie preferowanych form zatrudnienia, zazwyczaj osoby o najlepszej pozycji na rynku pracy, najwyższych kwalifikacjach, mieszkające w dużych ośrodkach miejskich wybierają formy współpracy nie wiążące ich ściśle, na zasadach

stosunku pracy. Dotyczy to jednak niewielkiej, elitarnej grupy. Zazwyczaj najbardziej cenionym jest zatrudnienie w zwykłych godzinach pracy, na etacie, z umową na czas nieokreślony. Pytanie: **W jakim wymiarze godzin i w jakiej formie chciałaby / chciałby Pan najbardziej pracować?** pozwalało badany wybrać, czy chce być zatrudniony na pełny etat czy na część etatu; albo czy praca ma mieć charakter stały czy dorywczy; albo też ma być pracą zmianową lub w stałych godzinach. Ogółem wybór pracy stałej był dokonywany w 96,7%, na pełen etat w 93% przypadków, w stałych godzinach w 84,3%, zmianowej 15,7%, na część etatu w 7%, dorywczej w 3,3% (odsetki sumują się do 100% tylko parami, tu podano odsetki od najwyższego). Kobiety rzadziej wybierały pracę zmianową, co może się wiązać z opieką nad dziećmi. Niemal 100% kobiet wybierało pracę stałą, gdy mężczyźni w 7,3% swoich odpowiedzi wskazywali na dorywczą.

Najwyższą kategorią aktywności i samodzielności o jakiej można mówić w kontekście gospodarki wolnorynkowej jest własna działalność gospodarcza. Pytanie: **czy rozważa Pan/i rozpoczęcie działalności na własny rachunek?** uzyskało pozytywną odpowiedź jedynie od 15,7% pytanych. Niemal dwa razy częściej takie rozważania prowadzili mężczyźni (20,9%) niż kobiety (12,1%) a także osoby pozostające krócej niż rok bez pracy (25,8%). Relatywnie najrzadziej odpowiedzi twierdzących udzielały osoby, które nigdy nie pracowały (zaledwie 11%).

Zapytani o to, **co stanowiłoby w przypadku założenia własnej firmy największą barierę?** badani odpowiadali, że: brak środków finansowych (27,4%); brak umiejętności (24,4%); nieznajomość procedur i wymagań formalnych (12,6%); trudności biurokratyczne (11,7%); brak pomysłu (11,7%); brak lokalu (8,2%); i wreszcie brak wiary w powodzenie (4,0%). Znaczące jest, że odpowiedzi na to pytanie częściej udzielane były w formie odpowiedzi wielokrotnych, zatem pytani często widzieli więcej niż jedną barierę (podane odsetki zostały przeliczone do 100%). Z punktu widzenia ekonomii najistotniejszymi czynnikami dającymi szanse powodzenia projektu, jakim jest własna działalność są: pomysł oraz posiadanie środków finansowych a niewątpliwie przydatne jest posiadanie umiejętności organizatorskich. Jeśli spojrzeć na ocenę, to respondenci nie mają złudzeń co do tego, czy są zdolni do założenia własnej firmy. Najbardziej niepokojącą informacją jest brak umiejętności połączony z niemożnością sprostania wymogom biurokratycznym i formalnym, które oznaczają, że już na etapie myślenia nad takim projektem – nie ma on szans. W tym zakresie dużą rolę ma PUP organizując szkolenia z zakresu przedsiębiorczości czy wręcz oferując na etapie rozpoczynania działalności systemową pomoc w zakresie organizacji przedsięwzięcia gospodarczego.

Dobrym do pośredniej oceny poziomu aktywności bezrobotnych wskaźnikiem jest odpowiedź na pytanie: **czy interesują się informacjami na temat sytuacji rynku pracy w swoim powiecie?** Odpowiedź negatywną przedstawiło 30,1%; co wskazuje na grupę osób o zawężonym zainteresowaniu rynkiem pracy a co z drugiej strony może stanowić rodzaj strategii ograniczającej stres związany z brakiem pracy. Pozostałe osoby wskazywały na zainteresowanie w: 29,8% nt. wolnych stanowisk pracy / aktualnych naborów pracowników; 16,8% informacjami nt. potencjalnych pracodawców; 12,2% informacjami nt. instytucji / osób pomocnych w znalezieniu pracy blisko miejsca zamieszkania; 10,1% interesują je informacje nt. bezrobocia. Wskazuje to na aktywną postawę w zakresie poszukiwania pracy przynajmniej 50% badanych i to niekoniecznie poszukiwań związanych z instytucją PUP.

Poniżej przeprowadzono dowód dla szeregu hipotez badawczych, które uznano za szczególnie ważne i warte osobnego potraktowania oraz weryfikacji w toku analizy.

Hipoteza (**H3**) została sformułowana następująco: **Osoby bezrobotne chętniej są skłonne do migracji zagranicznych niż krajowych poza obszar swojego województwa.** Określała ona potencjał migracyjny osób badanych. Nie została ona w pełni potwierdzona za pomocą analizowanego już pytania Z3. Wg ponownie przytoczonych poniżej danych wynika, że choć osoby deklarują potencjalne poszukiwanie pracy za granicą, to nieznacznie więcej woli pracę w sąsiednim województwie niż za granicą.

Gotowość kształtowała się następująco: w województwie zachodniopomorskim – 74,3%; w którymś z sąsiadujących województw – 25,4%; w bardziej oddalonych województwach – 15,7%; za granicą w Europie – 23,6%; za granicą poza Europą – 14,3%.

Ponownie zwracam też uwagę, że analizy jakościowe danych ilościowych oraz wypowiedzi z wywiadów pogłębionych przeczą faktowi tak niechętnej pracy poza granicami kraju. We własnej ocenie niemożliwa jest weryfikacja tej hipotezy na podstawie zebranego materiału i konieczne są dalsze badania – być może z zastosowaniem bardziej swoistych metod dla tego powiatu.

Kolejna hipoteza (**H31**), brzmiąca: **Wraz z przyrostem okresu bezrobocia maleje zainteresowanie sytuacja na rynku pracy i chęć powrotu do pracy. Osoby długotrwale bezrobotne w mniejszym stopniu śledzą informacje o wolnych stanowiskach pracy i potencjalnych pracodawcach.** Nie została potwierdzona w toku analiz. Osoby pozostające bez pracy krócej niż rok, relatywnie, w 68,2% swoich odpowiedzi deklarowały, że poszukiwały pracy w ostatnich dwóch tygodniach, a osoby bez pracy od ponad roku aż w 72,2% przypadków.

W zakresie sposobów poszukiwań pracy: osoby bez pracy ponad rok relatywnie częściej wskazywały na odwiedziny w urzędzie pracy: 58,9% wobec 46% osób krócej bez pracy. Podobnie często korzystały z pomocy rodziny i znajomych, za to znacznie rzadziej wybierały aktywne formy poszukiwania. Przykładowo tylko 11,2% deklarowało odwiedzanie pracodawców, gdy osoby do roku bez pracy deklarowały to w 22,2% przypadków. Pomimo więc nieznacznie gorszych odsetek dla pierwszej wymienionej prawidłowości analiza jakościowa działań podejmowanych przez osoby szukające pracy wskazuje, że hipoteza jest prawdziwa a osoby długotrwale bezrobotne są mniej aktywne w poszukiwaniach. Potwierdza to też analiza odrzuceń ofert – osoby długotrwale bezrobotne najczęściej deklarowały większą liczbę prezentowanych im ofert przez PUP i najczęściej je odrzucały.

Zmienne odpowiadające za weryfikację hipotezy **H32** nie były dotąd badane. Hipoteza została sformułowana została następująco: **Wraz z przyrostem okresu pozostawania bez pracy wzrasta udział osób z niską samooceną w grupie osób bezrobotnych, co przyczynia się do bierności zawodowej**.

Poddano analizie grupy osób będących przez różny okres bez pracy i sprawdzano, czy oczekują w najbliższym okresie zatrudnienia. Pozostający bez pracy do roku czasu w 54,5% przypadków deklarowali, że spodziewają się znaleźć pracę w nadchodzącym roku, osoby bez pracy dłużej niż rok już tylko w 27% były tego pewne, a osoby które nigdy nie pracowały w zaledwie 30,5%.

Analiza odpowiedzi dla kategorii „czasu bycia zarejestrowanym w PUP" (a nie jak powyżej bez pracy) również potwierdza, choć nie tak jednoznacznie, hipotezę. Zarejestrowani do roku wybierali odpowiedź, że „znajdą pracę" w 45,5% przypadków, od roku do dwóch lat w 42,9% przypadków a powyżej dwóch lat w 28,3%. Zauważyć jednak należy, że w grupie od roku do dwóch lat było więcej osób, które nie wiedziały, czy znajdą pracę niż w grupie będącej do roku zarejestrowanymi, przez co odsetek osób wątpiących w znalezienie pracy w grupie najkrócej zarejestrowanych był w sumie wyższy niż w grupie osób zarejestrowanych od roku do dwóch lat, ale niższy niż w grupie zarejestrowanej od ponad dwóch lat. Wydaje się zatem, że bierność zawodowa może być bardziej złożoną kategorią, kształtującą się różnie dla różnych okresów badania i w wypadku powiatu myśliborskiego zależna od przyjętej strategii radzenia sobie przez badanych.

Hipoteza **H41**: **Osoby z niższym wykształceniem wydają się być świadome swojej pozycji i oceniają swoje kwalifikacje na ogół niżej niż bezrobotni z wykształceniem średnim lub wyższym. Ma to swoje odzwierciedlenie także w oczekiwaniach płacowych.**

Zdecydowano się podzielić zbiorowość na dwie grupy – osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym oraz z pozostałym wykształceniem, łącznie z wykształceniem zawodowym. W wyniku tego uzyskano odpowiedź twierdzącą, co do spodziewanego zatrudnienia w najbliższym roku od 20,7% osób z niższym wykształceniem oraz 47,6% osób z wyższym od podstawowego i

gimnazjalnego. Po odrzuceniu z drugiej grupy wyników osób z wykształceniem zawodowym ta relacja wyglądała jeszcze bardziej niekorzystnie dla osób bez wykształcenia, bowiem aż 56,8% osób ze średnim lub wyższym oczekiwało, że zostaną zatrudnione.

Osoby z najniższym wykształceniem deklarowały najniższe przeciętne zarobki. Były one niższe w każdej kategorii od średnich dla całej populacji, której wyniki przedstawiono już w tabeli. Odpowiednio osoby te średnio deklarowały: wynagrodzenie zgodne z ich oczekiwaniami na poziomie 1874,76 zł, najniższe na poziomie 1432,35 zł a zaskakująco najwyższe: 2879,98 zł. Jedynie w przypadku osób z wykształceniem licealnym ogólnokształcącym średnie dla wielkości zaskakująco najwyższej i zgodnej z oczekiwaniami były nieznacznie niższe niż dla osób z podstawowym wykształceniem.

Hipotezę **H42** sformułowano następująco: **Osoby o najniższych kwalifikacjach w największym stopniu liczą na pomoc instytucji rynku pracy i są w najmniejszym stopniu przedsiębiorcze i samodzielne na rynku pracy.** Hipoteza ta uzyskała potwierdzenia dla powiatu myśliborskiego. Osoby z najniższymi kwalifikacjami relatywnie często bo aż w 58,6% przypadków deklarowały korzystanie z pomocy urzędu pracy, gdy tymczasem osoby legitymujące się wyższym od nich wykształceniem czynią to w 46,8% przypadków. Różnica wynika m.in. z faktu, że osoby z niskim wykształceniem rzadziej kontaktują się bezpośrednio z pracodawcą, rzadziej wysyłają CV do pracodawcy i rzadziej korzystają z pomocy znajomych. Na pytanie, czy rozważają rozpoczęcie działalności na własny rachunek zaledwie w 7,2% przypadków osoby o najniższych kwalifikacjach odpowiedziało twierdząco wobec blisko 21,4% wyborów osób o wyższym niż najniższe wykształceniu.

Hipoteza **H43** brzmi: **Bezrobotni o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) częściej niż inne grupy poszukują pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin.**

Hipotezę potwierdzono, jednak różnice odsetek dla tej zmiennej nie są znaczące, dlatego należy traktować wyniki z ostrożnością. Spośród ogółu badanych 1,2% wybrałoby pracę dorywczą a legitymowało się lepszym niż podstawowe wykształceniem, gdy taki wybór wskazywało 2,1% legitymujących się wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym. Ze względu na mniejszą liczebność grupy osób z podstawowym wykształceniem praca dorywcza stanowiła w tej grupie 5,6% wyborów a w grupie lepiej wykształconych 2% wyborów.

Podobnie wygląda sytuacja w zakresie relacji praca: na część etatu a praca na cały etat. Pracę na cześć etatu wybrało 3,7% osób z podstawowym lub gimnazjalnym wykształceniem, co stanowiło 10,8% wskazań dla tej grupy, zaś wśród osób z lepszym wykształceniem wyboru tego dokonało 2,8% pytanych, co stanowiło w tej grupie zaledwie 4,3% wyborów.

Drugą płaszczyznę aktywności stanowią deklaracje co do problemów w **poprzednich miejscach pracy, z jakimi przyszło się borykać pytanym:** 40,8% wskazuje na brak pewności, jak długo będzie trwać praca; 11,4% na niebezpieczne lub szkodliwe warunki; 9,8% zmianę zakresu obowiązków; 9,2% wskazywało na zaniżanie wynagrodzeń; 7,6% opóźnienia wypłaty; 4,3% na pracę na czarno; mobbing 3,3%. Na inne kwestie wskazywało 4,3%. Najczęstsza w tym pytaniu odpowiedź może być niestety rozumiana w dwojaki sposób: jako czas pracy w danym dniu lub ogólny czas zatrudnienia. Niezależnie od interpretacji wskazuje to na bardzo duży zakres niepewności pracowników, a pozostałe powody także wskazują na niezbyt przyjazny charakter stosunków pracodawca-pracownik, choć w podstawowych obowiązkach jak wypłata wynagrodzeń i czas wypłaty są te wyniki relatywnie niskie i korzystne. Można więc stwierdzić, że o ile traktowanie pracowników pozostawia wiele do życzenia, to jednak podstawowa, finansowa relacja jest raczej przestrzegana. Ponownie zdziwienie budzi fakt tak rzekomo niskiego odsetka pracy nielegalnej, w połączeniu z dość dobrymi wskazaniami dot. wypłaty wynagrodzeń. Można postawić tezę (niestety bez możliwości dowodu), że istnieje cicha umowa między pracującymi nielegalnie i ich zatrudniającymi, w myśl której

rozliczenia finansowe są względnie uczciwe, ale brakuje szacunku do nie posiadającego żadnych praw nielegalnego pracownika.

W kontekście powyższego trudno się dziwić, że poszukujący pracy na pytanie o to, **które z miejsc zatrudnienia zapewniają najlepsze warunki pracy?** odpowiadają w 20,7% przypadków, że instytucja państwowa a w 34,1%, że firma państwowa. Na firmę prywatną wskazuje 35,1% a na własną działalność kolejne 9,1%, inne miejsce to 0,7% wskazań. Zatem dla ponad 55% miejsce pracy wiąże się z zatrudnieniem w sektorze kontrolowanym przez państwo. Dość wysokie wskazania, mimo wszystko, mają firmy prywatne a zaskakująco niskie własna działalność.

Zapytani o to, co jest najważniejsze, aby osiągnąć zadowolenie z wykonywanej pracy? **odpowiadali najczęściej, że: praca zgodnie z zainteresowaniami 24,9%; wysokie zarobki 17,1%; praca stabilna, na stałe 12,4%; praca, gdzie liczą się z człowiekiem 11%; i po 10% przyjazne środowisko pracy i niezbyt męcząca praca. Tylko 1,5% wskazywało pracę na własny rachunek, czy prowadzenie firmy jako źródło zadowolenia z pracy. Widać z tego generalnie negatywne traktowanie pracowników, dążenie do realizacji swoich celów życiowych i chęć stabilizacji w pracy o znośnych warunkach. Wyniki zostały przeliczane do 100%.**

Bariery w podjęciu pracy identyfikuje pytanie o ewentualne przeszkody lub trudności **(pytanie kodowane jako Z27). Jest to jedne z ważniejszych pytań, stąd konieczne wydaje się zaprezentowanie jego pełnego wyniku:**

- **nie widzę przeszkód 49,2%**
- **problemy ze zdrowiem 17,8%**
- **trudności z dojazdem 16,7%**
- **nie mam z kim zostawić dzieci 9,3%**
- **obawa przed zmianami i przed nową sytuacją 6,2%**
- **nie mam z kim zostawić innych członków rodziny, którzy są pod moją opieką 0,8%**

Wynik dzieli populację równo po połowie wskazując, że część z badanych ma realne problemy wynikające z zaniedbań w różnych obszarach: problemów zdrowotnych (w innym pytaniu odpowiedzi nie wskazywały na bardzo zły stan), problemów komunikacyjnych (były zgłaszane w innym pytaniu, ale nie stanowiły kluczowej przyczyny). Na problemy z opieką nad dziećmi wskazują wyłącznie kobiety, mężczyźni za to trzy razy częściej na kłopoty ze zdrowiem. Kobiety częściej też wskazują na problemy komunikacyjne, co może wiązać się choćby z brakiem praw jazdy. Minimalnie częściej brak przeszkód do podjęcia pracy zgłaszają mężczyźni. W porównaniu np. z powiatem łobeskim mniej osób widzi przeszkody, znacząco mniej osób ma problemy z opieką nad dziećmi, więcej za to z dojazdem.

Struktura odpowiedzi na pytanie o to, **jak ogólnie oceniają badani własne umiejętności zawodowe, umożliwiające podjęcie pracy?** prezentuje się następująco: jedna osoba określiła swoje kwalifikacje jako bardzo wysokie, 14,6% wskazywało, że są wysokie, 49,3% wybierało średni poziom kwalifikacji, 16,1% niski, 12,1% bardzo niski. Nie potrafiło ocenić 7,5% pytanych. Zatem około 15% ocenia swoją pozycję wysoko a ponad 28% nisko, co świadczy o dość realistycznym podejściu do samooceny w kontekście przedstawionej już struktury wykształcenia. Pozytywnym objawem jest nieznaczny odsetek odpowiedzi „nie wiem", ale niestety sporo odpowiedzi objęła bezpieczna odpowiedź „średnio". Wnioskować należy, że osoby te zdają sobie sprawę z konieczności podnoszenia kwalifikacji, łączy się to z dość wysokim wyborem odpowiedzi z wcześniejszego pytania o obawy przed zmianami i nową sytuacją (6,2%).

7. Bierni zawodowo

Grupa osób biernych zawodowo nie wyodrębnia się tak jednoznacznie z badanej populacji. Widoczny wśród osób dłużej bez pracy jest relatywnie większy udział kobiet. Są to osoby raczej gorzej wykształcone, częściej zwracające uwagę na trudności komunikacyjne. Z kolei do grupy osób biernych spośród mężczyzn przypisać można byłoby tych, którzy uskarżają się na stan zdrowia. Choć jako źródło dochodu pomoc społeczną wskazują zależnie od pytania od 30-45%, to tylko ok. 20% korzysta ze świadczeń finansowych i to mimo dochodów poniżej 250 zł na osobę w rodzinie deklarowanych przez blisko 40% (co kwalifikowałoby do takiej pomocy). Można zatem założyć, że część odpowiedzi nie jest do końca szczera, szczególnie, że na inne źródła dochodu wskazuje tak wielu pytanych a tak niewielu na pracę za granicą.

Ponieważ bierność tych osób wynika z różnych przyczyn, to nie sposób rekomendować jednego rozwiązania. Trzeba liczyć, że część z tych osób nie podejmie jednak pracy, chyba, że zabraknie ich bardziej aktywnych kolegów w zasobie. Pomocne mogłoby się okazać douczanie dorosłych, wsparcie w leczeniu oraz zapewnienie pomocy w dojazdach, jest to jednak związane z indywidualizacją wsparcia dla takich osób i musiałoby być koordynowane przede wszystkim przez gminne ośrodki pomocy społecznej.

Analiza powiatu pyrzyckiego[23]

OPIS POWIATU PYRZYCKIEGO W KONTEKŚCIE ANALIZY BEZROBOCIA

Powiat pyrzycki zlokalizowany jest w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego. Jest to powiat niewielki zarówno pod względem powierzchni, jak i populacji: zajmuje on obszar 726 km^2, co stanowi 3,2% powierzchni zachodniopomorskiego, a zamieszkuje go 40 tys. osób, tj. 2,4% wszystkich mieszkańców regionu. Administracyjnie powiat składa się 6 gmin, z czego Pyrzyce i Lipiany to gminy miejsko-wiejskie, natomiast Bielice, Kozielice, Przelewice oraz Warnice to gminy wiejskie.[24]

Obszar ten na tle pozostałych powiatów województwa zachodniopomorskiego ma zdecydowanie charakter rolniczy, szczególnie ze względu na bogate i żyzne gleby. Do atutów powiatu dokumenty strategiczne zaliczają również położenie wzdłuż międzynarodowego szlaku komunikacyjnego, jak również bliskość przejść granicznych do Niemiec i krajów skandynawskich oraz relatywna bliskość Szczecina. Podkreśla się również, że planowany węzeł komunikacyjny na trasie A3 pod Pyrzycami da gwarancję komunikacji zarówno z dużymi ośrodkami miejskimi w regionie, jak i Berlinem.

Powiat Pyrzycki uznawany jest za rozwijający się, lecz z pewnymi trudnościami w tym względzie. Zachodniopomorski Wskaźnik Gospodarczy dla powiatu wynosi -1,27, co oznacza przeciętną koniunkturą gospodarczą i plasuje powiat na 13 miejscu w województwie[25]. Powiat należy do relatywnie ubogich na tle regionu - przeciętna wysokość wynagrodzeń brutto w 2007 roku 2 112,50 zł i stanowiła 80,7% średniego wynagrodzenia w województwie zachodniopomorskim i była niemal o 9% niższa niż przeciętna wysokość płac w Polsce[26].

W powiecie pyrzyckim zarejestrowanych jest w REGON zaledwie 440 podmiotów gospodarczych, co stanowi 0,02% wszystkich podmiotów w województwie zachodniopomorskim. Powiat odnotował w latach 2004-2006 jeden z najniższych w województwie odsetek przedsiębiorstw przypadających na 100 mieszkańców. W 2006 roku wyniósł on 8,5%[27]. Istotny udział w grupie podmiotów funkcjonujących w regionie mają podmioty z sekcji F Budownictwo (1/3). Druga z kolei kategoria to handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów (po 1/4). Trzy kolejne kategorie PKD gromadzące 8-10% podmiotów powiatu każda to: działalność finansowa i ubezpieczeniowa, wytwarzanie energii elektrycznej oraz działalność w zakresie administrowania. Dokumenty analityczne WUP w Szczecinie wymieniają listę rozwojowych przedsiębiorstw w powiecie: "Akala Faraone" Sp. z o.o., "Areco-Sweden" Sp. z o.o., "Femilet Polska" Ltd., "Lipiany Trading" Sp. z o.o. Fabryka Armatur, "Backer OBR" Sp. z o.o., "BS System" Sp. z o.o. Odlewnia Żeliwa, "Elstar" S.A. Elewator, "Geotermia Pyrzyce" Sp. z o.o[28].

[23] Autor: Agnieszka Olechnicka z udziałem Dominiki Pawłowskiej i Tomasza Pawłowskiego
[24] BIP Powiatu Pyrzyckiego: http://www.pyrzyce.samorzady.pl/?a=48
[25] Analiza danych wtórnych dla powiatów województwa zachodniopolskiego w latach 1999-2006, str. 127.
[26] Regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia, WUP, Szczecin 2009.
[27] Mapa zachodniopomorskiego rynku pracy cz. II 2008, str.50, http://wup.szczecin.ibip.pl/public/?id=107322.
[28] Analiza danych wtórnych dla powiatów województwa zachodniopolskiego w latach 1999-2006 str. 127.

Zagrożenie bezrobociem na terenie powiatu jest dość zróżnicowane[29], ponieważ tam gdzie występuje rolnictwo, z przewagą gospodarstw indywidualnych oraz w Pyrzycach jest ono niewielkie, natomiast na pozostałym obszarze jest wyższe. Jest to rejon o rozwiniętym rolnictwie i funkcjach usługowo-handlowych, brak znaczącej sfery wytwórczej sprawia, że sytuacja na rynku pracy jest mało korzystna. W latach 2004-2008 zanotowano w powiecie jeden z najniższych w województwie stosunek liczby pracujących do liczby ludności w wieku produkcyjnym – 18,85%. Jak wynika z badań sytuacji społeczno-zawodowej bezrobotnych prowadzonych w ramach projektu „Regionalny Barometr Rynku Pracy" do głównych przyczyn bezrobocia należy niskie wykształcenie oraz niska aktywność ludności zamieszkałej na terenie powiatu, dotyczy to głównie osób z terenów po byłych PGR, gdzie obserwuje się postawy patologiczne u osób bezrobotnych.

Wśród ofert pracy, które wpłynęły w I połowie 2009 r. do Powiatowego Urzędu Pracy, podobnie jak w latach ubiegłych, najliczniej reprezentowanymi zawodami są: robotnik gospodarczy, pracownik biurowy oraz sprzedawca. Z tym, że ponad połowa ofert w każdym zawodzie należy do subsydiowanych miejsc pracy. Na 953 ofert zgłoszone w PUP Pyrzyce w I półroczu 2009 – oferty na subsydiowane miejsca pracy stanowiły 53,83 % wszystkich ofert. Najwięcej odnotowano ofert stażu w marcu – 193 oferty. Można przypuszczać, że będą one stanowić swoiste lekarstwo dla firm i instytucji, szczególnie w sytuacji kryzysu, gdyż pozwalają na łatwe i niekosztowne pozyskanie pracowników[30].

Szkolnictwo ponadgimnazjalne w powiecie reprezentują dwa zespoły szkół publicznych, w których naukę pobiera ok. 1400 uczniów: Zespół Szkół w Pyrzycach i Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego. Od 1998 r. w Pyrzycach działa Terenowy Obiekt Dydaktyczny Wydziału Rolnego oraz filia Wydziału Ekonomicznego Akademii Rolniczej w Szczecinie. Obecnie na tych dwóch wydziałach AR studiuje ponad 240 osób[31].

Powiat prawdopodobnie nie posiada strategii rozwoju, a z całą pewnością nie jest ona opublikowana na stronach Starostwa Powiatowego ani na stronach BIP [32], natomiast cztery z sześciu gmin powiatu posiadają gminne strategie działania (Bielice – z 2004r., Lipiany - z 2008r., Przelewice-z 2005 r., Pyrzyce – z 1998r.). Z materiałów tych można dowiedzieć się np., że w niektórych gminach brak jest terenów pod inwestycje, co nie rokuje najlepiej w przypadku chęci przyciągnięcia na ten teren inwestycji. Rolniczy charakter tego powiatu kierunkuje działania władz lokalnych ku przetwórstwu spożywczemu oraz turystyce opartej na uzdrowiskowej funkcji wód termalnych (Pyrzyce) i agroturystyce. Wydaje się, że te kierunki działań nie są w stanie zapewnić poprawy położenia wszystkim osobom bezrobotnym i wpłynąć znacząco na rozwój ekonomiczno-przemysłowy powiatu. Jest to również istotny czynnik odpływu młodych ludzi z tego terenu, gdyż nie posiadając odpowiedniego wsparcia finansowego nie jest możliwe rozwijanie działań z zakresu przedsiębiorczości lokalnej, a tym samym tworzenia zróżnicowanego rynku pracy. Młodzi ludzie z tego powiatu mając zawodowe wykształcenie narażeni są na częste pozostawanie bez pracy, a z kolei osoby z wykształceniem średnim profilowanym i policealnym, nie mają szans zdobycia pracy z powodu braku przemysłu i deficytu stanowisk pracy zgodnych z ich wykształceniem.

[29] Mapa Zachodniopomorskiego Rynku Pracy cz. II 2008, str. 42, http://wup.szczecin.ibip.pl/public/?id=107322.
[30] J. Terelak, Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie pyrzyckim, Raport za I półrocze 2009 r., , http://www.puppyrzyce.pl.
[31] BIP Powiatu Pyrzyckiego: http://www.pyrzyce.samorzady.pl/?a=48
[32] Próba kontaktu e-mailowego ze Starostwem w tej sprawie nie wyjaśniła wątpliwości.

Potencjał społeczno – ekonomiczny bezrobotnych w powiecie pyrzyckim[33]

I. LUDNOŚĆ POWIATU

Liczba mieszkańców powiatu pyrzyckiego według danych GUS na koniec 2008 roku wynosiła 40 002 osoby co stanowi 2,3% ludności województwa zachodniopomorskiego. Cechą charakterystyczna powiatu jest przewaga kobiet nad mężczyznami: 50,3% populacji powiatu stanowią kobiety, natomiast 49,6% to mężczyźni. Jednak należy zauważyć, ze przewaga ta jest mniejsza niż średnio w województwie i w kraju. W związku z tym liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn jest korzystna – wynosi zaledwie 101, co stanowi niewiele w porównaniu do średniej dla zachodniopomorskiego oraz dla kraju (Tabela 1).

Tabela 1. Charakterystyka ludności powiatu pyrzyckiego

	Powiat pyrzycki	Zachodniopomorskie	Polska
przyrost naturalny na 1000 osób	1,5	1,1	0,9
saldo migracji ogółem na 1000 osób [2007]	2,90	1,00	0,39
udział kobiet w ludności ogółem	50,3	51,5	51,7
liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	101,4	106,1	107,1
wskaźnik obciążenia demograficznego	54,4	51,7	55,1
udział 0-17 lat w ludności ogółem	20,7	19,1	19,3
udział ludności w wieku 18-59/64 lata w ludności ogółem	64,8	65,9	64,5
udział ludności w wieku 60/65+ w ludności ogółem	14,5	15,0	16,2
udział 0-14 lat w ludności ogółem	16,5	15,2	15,3
udział ludności zamieszkałej w miastach	42,3	68,8	61,1

Źródło: Dane GUS, www.stat.gov.pl.

Kolejną charakterystyczną cechą powiatu pyrzyckiego jest niski stopień urbanizacji. Na obszarach miejskich powiatu zamieszkuje 16 909 osób, co stanowi 42,3% ogółu mieszkańców powiatu. Na tle województwa zachodniopomorskiego, gdzie niemal 69% ludności średnio mieszka w miastach oraz Polski (61%) powiat pyrzycki jest regionem typowo wiejskim.

Struktura wiekowa ludności powiatu w stosunku do średniej wojewódzkiej oraz średniej krajowej charakteryzuje się dwoma ciekawymi cechami: wyższym udziałem ludności w wielu

[33] Z uwagi na brak dostępności danych z ankiety dla wszystkich powiatów i województwa zachodniopomorskiego analizy porównawcze są niemożliwe, podobnie jak odpowiedź na pytanie o cechy wyróżniające powiat na tle pozostałych. W związku z tym wnioski są często uboższe niż można się spodziewać po tak bogatym materiale analitycznym.

przedprodukcyjnym (20,7% wobec 19,1% oraz 19,3%) i niższym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym (14,5% wobec 15% i 16,2%). Udział ludności w wieku produkcyjnym jest nieco wyższa od średniej krajowej (64,8%) i niższa o punkt procentowy od średniej dla zachodniopomorskiego.

Dane na temat powiatu wskazują, iż jest to obszar, na którym obserwuje się odpływ ludności netto. Saldo migracji ogółem dla ludności tego powiatu jest ujemne i wynosi -2.9%, wynik ten jest prawie trzykrotnie wyższy od wyniku dla województwa zachodniopomorskiego (-1.0%) oraz niemal siedmiokrotnie dla średniej krajowej (-0.4%).

Bezrobocie jest istotnym problemem rozwojowym powiatu, świadczy o tym porównanie sytuacji tego regionu na tle innych obszarów województwa zachodniopomorskiego. Na koniec czerwca 2009 roku powiat pyrzycki uplasował się wśród 30 polskich powiatów o największej stopie bezrobocia. Jest to jeden z sześciu tego typu regionów w zachodniopomorskim obok szczecineckiego, białogardzkiego, łobeskiego, choszczeńskiego i drawskiego (Mapa 1). Średnia arytmetyczna stopa bezrobocia na terenie powiatu w 2008 roku według danych PUP w Pyrzycach wyniosła 21,9% i jest znacząco wyższa od średniej dla województwa zachodniopomorskiego (13,4%).

Mapa 1. Stopa bezrobocia w powiatach województwa zachodniopomorskiego (stan na koniec czerwca 2009 r.)

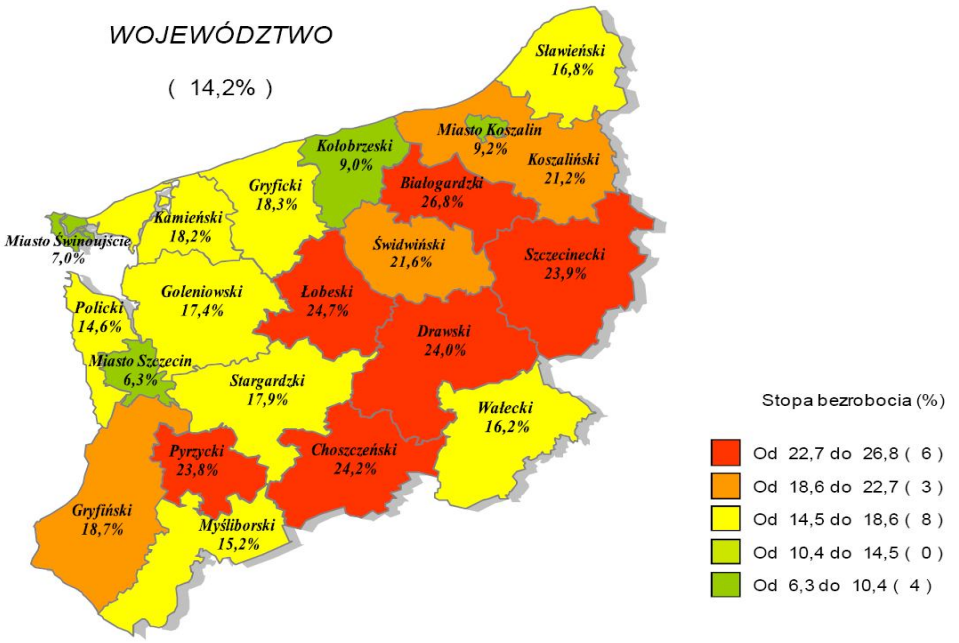

Źródło: Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w II kwartale 2009 r., WUP w Szczecinie, Wydział Badań i Analiz, Szczecin, 2009.

Należy przy tym pamiętać, że powiat nie jest obszarem jednolitym, a w związku z tym również wskaźniki dotyczące zjawiska bezrobocia kształtują się różnie w zależności od poszczególnych gmin. I tak największa liczba bezrobotnych (44%) skoncentrowana jest w gminie i mieście Pyrzyce. Natomiast największy odsetek bezrobotnych kobiet (55%) charakteryzuje miasto i gminę Lipiany. Z kolei gminę Warnice wyróżnia na niekorzyść najniższy odsetek osób z prawem do zasiłku (16% wobec 20% średnio w powiecie).

Tabela 2. Charakterystyka zjawiska bezrobocia w gminach powiatu pyrzyckiego (stan na koniec września 2009)

Miasto/gmina	Liczba bezrobotnych			W tym z prawem do zasiłku
	ogółem	kobiet	w tym zamieszkałych na wsi	
Gmina Bielice	209	105	209	18%
Gmina Kozielice	241	121	241	20%
Gmina Przelewice	527	282	527	22%
Miasto i Gmina Pyrzyce	1390	727	516	22%
Gmina Warnice	275	145	275	16%
Miasto i Gmina Lipiany	512	279	177	17%
RAZEM	**3154**	**1659**	**1945**	18%

Źródło: PUP w Pyrzycach, http://www.puppyrzyce.pl/index.php?id=43,260,0,0,1,0 .

1. Podstawowa charakterystyka populacji osób niepracujących, w tym bezrobotnych zarejestrowanych w PUP

Z 280 badanych osób pozostających bez pracy, większość- 95% stanowią osoby bezrobotne zarejestrowane w PUP, natomiast 14 osób (5%) to niepracujący niezarejestrowani w PUP (tzw. bierni zawodowo). Z uwagi na niewielką liczbę tej grupy poniższe analizy dotyczą całej próby badawczej, natomiast na zakończenie scharakteryzowano krótko osoby niepracujące i niezarejestrowane w PUP, które uczestniczyły w badaniu.

W badanej grupie bezrobotnych większość stanowią kobiety (54,6%), co jest zgodne z udziałem kobiet w strukturze bezrobocia rejestrowanego w powiecie, gdyż ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych od kilku lat utrzymuje się na poziomie 50%, a w czerwcu br. wskaźnik ten wynosił 53,28% ogółu zarejestrowanych. Znaczny jest też udział kobiet w ogólnej liczbie osób długotrwale bezrobotnych. W tej grupie panie stanowią 63% wg danych ankietowych i podobnie – 64,8% wg danych bezrobocia rejestrowanego. Osoby długotrwale bezrobotne stanowią odpowiednio 30% wg danych z badania, a 20% wg danych oficjalnych PUP. Co oznacza niepełne dopasowanie próby badawczej w tym zakresie[34].

Struktura wiekowa badanej grupy pokazuje, że bezrobotni to osoby młode - największy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych dotyczy dwóch najniższych przedziałów wiekowych osób aktywnych zawodowo zarejestrowanych w PUP: 32,5% to osoby wieku 18-24 lata, a 35% to osoby w wieku 25-34. Ponadto 70% osób w wieku 18-24 nigdy nie pracowała Z jednej strony jest to zjawisko naturalne, gdyż są oni na początku swej kariery zawodowej, jednak bardzo ważne jest wdrożenie młodego człowieka na rynek pracy. Udziały bezrobotnych w dwóch wyższych przedziałach wiekowych (35-44, 45-54) stanowią po 15%, natomiast udział bezrobotnych starszych niż 55 lat przyjmuje wartości śladowe.

Większość bezrobotnych (54%) stanowią mieszkańcy miast zlokalizowanych na terenie powiatu pyrzyckiego-Pyrzyc i Lipian, mieszkańcy terenów wiejskich zaś są w tej grupie nieco mniej liczni 46%.

[34] Na podstawie posiadanych danych z PUP i WUP oraz trudno w pełni odpowiedzieć na pytanie o charakterystykę osób nadreprezentowanych w populacji bezrobotnych w stosunku do całkowitej populacji w wieku produkcyjnym.

Wyniki uzyskane w badaniu pokazują, że w grupie bezrobotnych dominują osoby pozostające bez pracy krócej niż 12 miesięcy (40,7%), a osoby nie pracujące ponad 1 rok stanowią 30%. Z całej grupy badanych niepracujących 29,3% stanowiły osoby, które nigdy wcześniej nie podjęły pracy, w tym niemal 80% stanowią kobiety, dominują osoby wieku 18-24, z wykształceniem podstawowym lub licealnym.

Wykres 1. Długość pozostawania bez pracy (%)

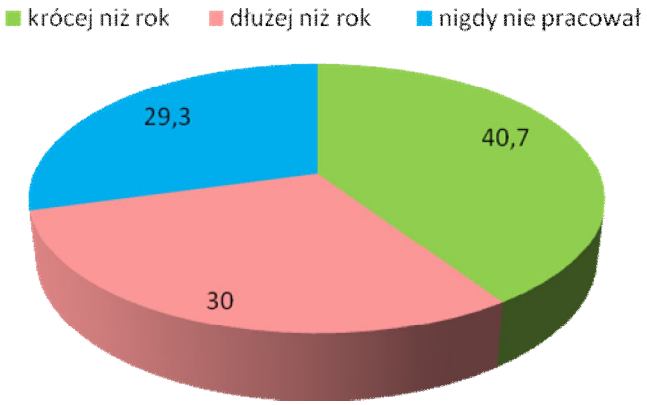

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009.

Zdecydowana większość osób zadeklarowała że zarejestrowała się w PUP z powodu potrzeby otrzymywania świadczeń zdrowotnych (38,7%) oraz prawa do zasiłku (36,8%), a tylko 7,9% chciało w ten sposób znaleźć pracę. Ta grupa składała się niemal wyłącznie z osób młodych, które pozostawały krótko bez pracy lub nigdy nie pracowały.

Dosyć dużą grupą (11,3%) były osoby chcące skorzystać ze stażu oferowanego za pośrednictwem PUP. Z zebranych danych wynika również że osoby pozostające dłużej niż rok bez pracy przejawiają w większym stopniu chęć do korzystania ze świadczeń materialnych w postaci zasiłku oraz ubezpieczenia zdrowotnego niż chęci do podjęcia pracy za pośrednictwem PUP. Są to również osoby młode w wieku 18–34 lat z tym że dla przedziału 18-24 lat znacząco silniejsza jest potrzeba uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego niż zasiłku.

Osoby w przedziale wiekowym 18-24 lat zdecydowanie chętniej korzystają ze stażu niż pozostałe i w większości są to kobiety, z reguły są to też osoby ze średnim wykształceniem. Bardzo niska jest natomiast w badanej grupie chęć do odbywania szkoleń i uzyskiwania stypendiów na naukę za pośrednictwem PUP.

Przeszło połowa badanych bezrobotnych uważa, że w ciągu następnego roku znajdzie pracę, natomiast 28,9% nie wie czy tak się stanie, a 16,8% pesymistycznie twierdzi, że nie znajdzie pracy w okresie nadchodzącego roku. Znaczna część respondentów (68,9%) zna obecne władze gminne i wojewódzkie, natomiast 30,7% nie wiek kto sprawuje władzę lokalna oraz wojewódzką.

W badanej grupie osób pozostających bez pracy, stwierdzono 14 osób (5%) nie zarejestrowanych w PUP. Główną cechą różnicującą niepracujących od bezrobotnych jest fakt nie podejmowania pracy zarobkowej oraz nie rejestrowania się w PUP. W większości są to kobiety – 10 osób, osoby mieszkające na wsi – 8 osób, osoby młode (do 34 roku życia)- 12 osób, o najniższym wykształceniu (gimnazjum/szkoła podstawowa) – 8.

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

W powiecie pyrzyckim ponadprzeciętnie dotknięte bezrobociem są osoby z grup o niskim wykształceniu. Wśród osób pozostających bez pracy 38,2% stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a niemal 22% z wykształceniem podstawowym. Co ciekawe jednak wśród osób z wykształceniem podstawowym dominowały te, które nigdy nie podjęły pracy (50%) lub te które nie pracują ponad rok, natomiast osoby z wykształceniem zawodowym wydają się w większym stopniu doświadczać bezrobocia o charakterze frykcyjnym, gdyż 50% z nich nie pracuje krócej niż 12 miesięcy, co może oznaczać, że często zmieniają pracę. Najmniej narażone na bezrobocie są osoby z wyższym wykształceniem oraz po liceum profilowanym.

Rozkład wykształcenia bezrobotnych według płci wykazuje przewagę wśród kobiet posiadających średnie i wyższe wykształcenie nad mężczyznami, którzy to przeważają w grupie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Co ciekawe wśród osób z najniższym wykształceniem przewagę mają kobiety.

Powyższe dane wskazują, że na terenach wiejskich i w mniejszych ośrodkach miejskich kobiety pełnią nadal opiekę nad gospodarstwem domowym.

Osoby biorące udział w szkoleniach stanowią stosunkowo niewielką grupę (20%). Największy udział mają w tym osoby szkolące się na uczelniach (niemal 62%), oraz w szkole (62%). Osoby aktywne w tym względzie są młode w większości ze średnim wykształceniem pozostające bez pracy poniżej roku w większości kobiety i raczej mieszkańcy miast, co może wskazywać że takim osobom jest łatwiej, gdyż mają lepszy dostęp do szkoleń.

Jednak zdecydowana większość zarejestrowanych bezrobotnych nie bierze udziału w szkoleniach oraz kursach (80% bezrobotnych). Płeć ani miejsce zamieszkania nie są tu czynnikami różnicującymi Najmniejszą aktywność w tym zakresie odnotować można u osób z wykształceniem zawodowym (45% tej grupy) oraz podstawowym (25,9%). Osoby ze średnim wykształceniem łącznie stanowią 26,8% nieuczestniczących w szkoleniach, z czego największy odsetek stanowią osoby, które ukończyły technika (11,6%). Dodatkowo można zauważyć, że najliczniejsza grupą wśród nie szkolących się są osoby w wieku 25-34 lat, które stanowią 39,2% łącznej liczby nieaktywnych w szkoleniach.

Wykres 2. Staż pracy bezrobotnych (%)

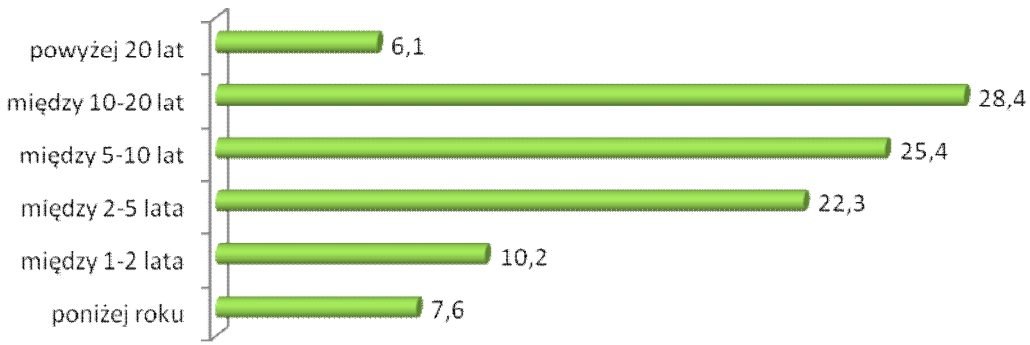

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009.

Wśród bezrobotnych biorących udział w badaniu w powiecie pyrzyckim istotną grupę stanowią osoby posiadające już znaczny staż pracy, między 5 a 20 lat: – 53,8%. Przy czym w grupie tej zdecydowanie dominowali mężczyźni (82%), zamieszkujący w miastach (66%) oraz osoby legitymujące się wykształceniem zawodowym oraz podstawowym. Osoby posiadające najwyższy staż pracy (powyżej 20 lat) stanowią najmniejszą grupę bezrobotnych (wykres 2).

Większość z osób bezrobotnych nie pracowała na własny rachunek w ostatnich 10 latach (91,9%). Taką działalność podjęło zaledwie 8,1% badanych, z przewagą mężczyzn. Szczególną aktywność w tym kierunku przejawiały osoby w wieku 35-54 lat.

Znacząca część bezrobotnych (83,3%) na przestrzeni ostatnich 10 lat często zmieniała pracodawcę, pracować u jednego miało szczęście tylko 16,8%. 63,6% osób pracowało u 2 do 5 pracodawców. Osoby często zmieniające pracodawcę najliczniej reprezentowane są w grupie osób w przedziale wiekowym 25-34 lat, z wykształceniem zasadniczym zawodowym i w grupie mieszkających w miastach. Kobiety częściej niż mężczyźni pracowały u jednego pracodawcy.

Badanie ujawniło że aż 43,4% badanych ostatnią pracę znalazło z polecenia znajomych bądź rodziny a za pośrednictwem urzędu pracy - 33,7%. Istotną rolę w poszukiwaniu pracy odgrywają również media, z ogłoszeń w gazecie skorzystało w poszukiwaniu ostatniej pracy 16.3% bezrobotnych.

Większość badanych osób, które kiedykolwiek pracowały wykonywało swoją ostatnią prace na zasadzie umowy na czas określony (53,8%). Umowa na czas nieokreślony dotyczyła 43,7% osób, które kiedykolwiek pracowały. Badanie ujawniło również istnienie szarej strefy, gdyż 2,5% osób, które kiedykolwiek pracowało (5 ze 197) zadeklarowało, że wykonywało swoją pracę bez umowy. Ponadto 32,7% respondentów wskazało zatrudnianie „na czarno” wśród problemów jakie spotkali w poprzednim miejscu pracy.

3. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Sytuacja ekonomiczna bezrobotnych jest trudna, świadczy o tym na przykład fakt, że 78,6% badanych zarejestrowanych w PUP nie ma prawa do zasiłku. Ponadto ponad połowa badanych przyznała, że korzystała w ostatnim miesiącu z pomocy społecznej, z czego 47,7% w formie zasiłku, a 3,5% w innej formie. Należy podkreślić jeszcze raz fakt, że znacząca część badanych jako powód zarejestrowania się w urzędzie pracy podaje chęć otrzymywania zasiłku oraz zaświadczenia do pomocy społecznej, czyli reasumując powody finansowe.

Wykres 3. Dochody bezrobotnych

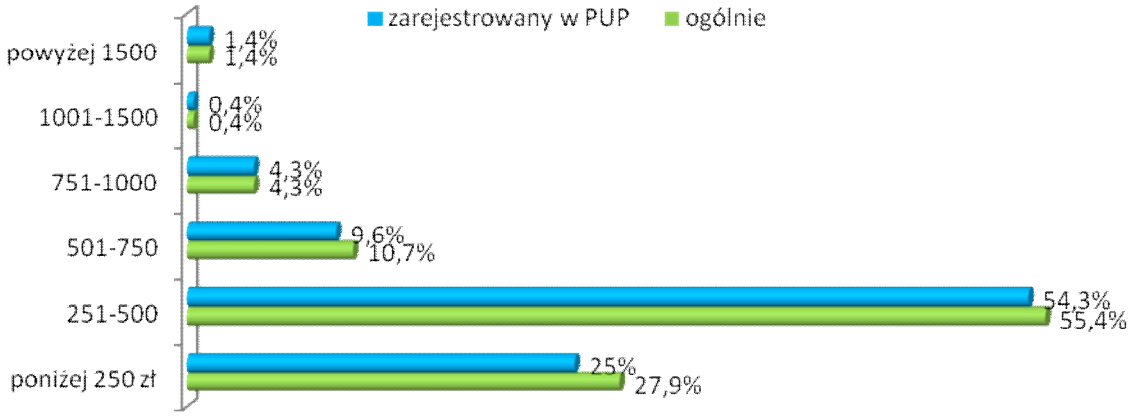

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009

Z badań wynika, że sytuację wielu badanych bezrobotnych komplikuje dodatkowo fakt, że nie są oni jedynymi pozostającym bez pracy i dochodu w rodzinie. Przeprowadzone badanie wskazało, że 82,9% prowadzi gospodarstwo domowe z co najmniej jedną osobą bezrobotną, ale poszukującą pracy. Natomiast aż 38,2% osób pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z co najmniej jedną osobą, która pracy nie poszukuje. Sytuacja wydaje się być dramatyczna co nie do końca potwierdzają dochody bezrobotnych na 1 osobę. Największa grupa respondentów (55,4%) zadeklarowała, że miesięczny dochód przypadający na jednego członka rodziny mieści się w przedziale 251-500 zł, natomiast 29,7% badanych zadeklarowało dochód poniżej 250 zł (wykres 3).

Można zatem wysunąć ostrożnie wniosek, że nie wszystkie odpowiedzi były szczere i część osób badanych lub członków ich rodzin to osoby pracujące na czarno w kraju lub za granicą.

Na podstawie wyników badania trudno raczej oczekiwać w najbliższej przyszłości zmian na lepsze jeżeli nie wzrośnie aktywność bezrobotnych w zakresie poszukiwania pracy, ponieważ ponad połowa badanych oświadczyła, że w ciągu ostatniego roku nie otrzymała żadnej oferty pracy za pośrednictwem PUP. Jednokrotnie taką ofertę otrzymało 23,9%, a dwukrotnie 12,9% badanych osób.

Osoby pozostające bez pracy wykorzystują w różnym zakresie kilka źródeł utrzymania: dochody innego członka/członków rodziny, zasiłki z PUP lub pomocy społecznej, a także prace okazjonalne i dorywcze. Całą paletę tego typu dochodów prezentuje wykres 4.

Wykres 4. Dochody z pracy okazjonalnej lub dorywczej (dane nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli udzielić więcej niż jedną odpowiedź)

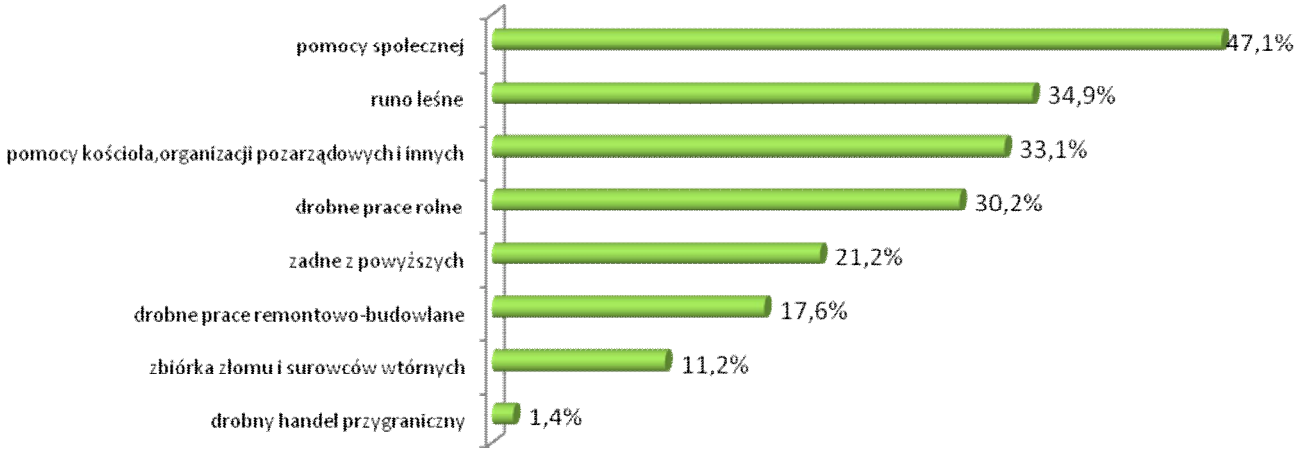

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009.

Dodatkowym źródłem dochodu mogą w ostateczności stać się pożyczki i kredyty. W badanej grupie możemy mówić o zaledwie 1/5 bezrobotnych pozostających bez zobowiązań finansowych. Około 56% osób deklaruje, że ma drobne, a niemal 23%, że ma poważne długi.

Efektem problemów finansowych respondentów są trudności z utrzymaniem więzi międzyludzkich. Aż 30% badanych stwierdziło że nie ma ani jednej osoby wśród przyjaciół/znajomych (poza rodziną), na których można zawsze polegać, a zatem także liczyć na ewentualne wsparcie finansowe. Z uwagi na niskie dochody poziom aktywności społecznej i kulturalnej w środowisku badanych jest, jak należało się spodziewać, dość ograniczony. Aktywność społeczna dotyczy głównie uczestnictwa w spotkaniach z rodziną, znajomymi oraz w chodzeniu na (nieodpłatne) festyny, imprezy muzyczne i taneczne, rzadziej sportowe. Korzystanie z takich rozrywek jak kino, teatr, wycieczki/wczasy badani deklarowali w kategorii „dawniej niż jeden rok" (wykres 5).

Podobnie kłopoty finansowe mogą być przyczyną, że tylko połowa ankietowanych określa swój stan zdrowia jako bardzo dobry.

Wykres 5. Życie społeczne i rodzinne bezrobotnych (%)

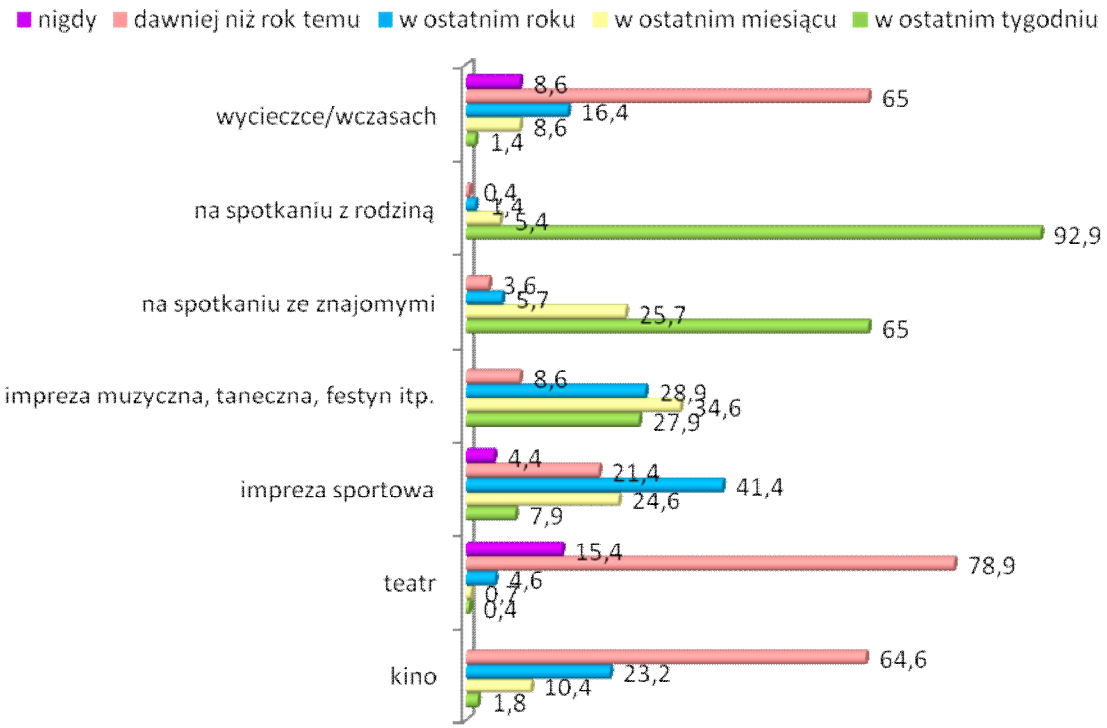

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009.

4. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Najliczniejsza grupa badanych bezrobotnych tj. 40,7%, pozostaje bez pracy krócej niż 12-miesięcy. Natomiast 30% nie ma pracy dłużej niż rok, a 29,3% nigdy nie pracowało. Należy przy tym zauważyć, że osoby tracące pracę w 95% rejestrują się w PUP i nie ociągają się z tym: 71% pozostających bez pracy krócej niż rok zarejestrowało w PUP w przeciągu minionego roku, a od zarejestrowania się największej grupy osób (66%) pozostających bez pracy dłużej niż rok upłynęło 1-2 lata. W grupie nigdy nie pracujących trudno znaleźć prawidłowość w tym względzie.

Wśród głównych przyczyn przerwania pracy w ostatnim miejscu jej wykonywania badane osoby podawały określony czas umowy o pracę bądź pracę dorywczą (30,5%), następnie bankructwo pracodawcy, likwidację stanowiska, zwolnienia (22,8%). Dwie wymienione przyczyny łącznie stanowią ponad połowę powodów ustania stosunku pracy. Równie istotne były kategorie: inne przyczyny (14,7%) oraz względy rodzinne i osobiste (11,2%). Analizując te wyniki pod względem płci można zauważyć, że dla kobiet ważniejsze okazały się względy rodzinne i osobiste, natomiast dla mężczyzn - kategoria „choroba, niepełnosprawność" (wykres 6).

Wykres 6. Główne przyczyny zerwania pracy w ostatnim miejscu zatrudnienia (%)

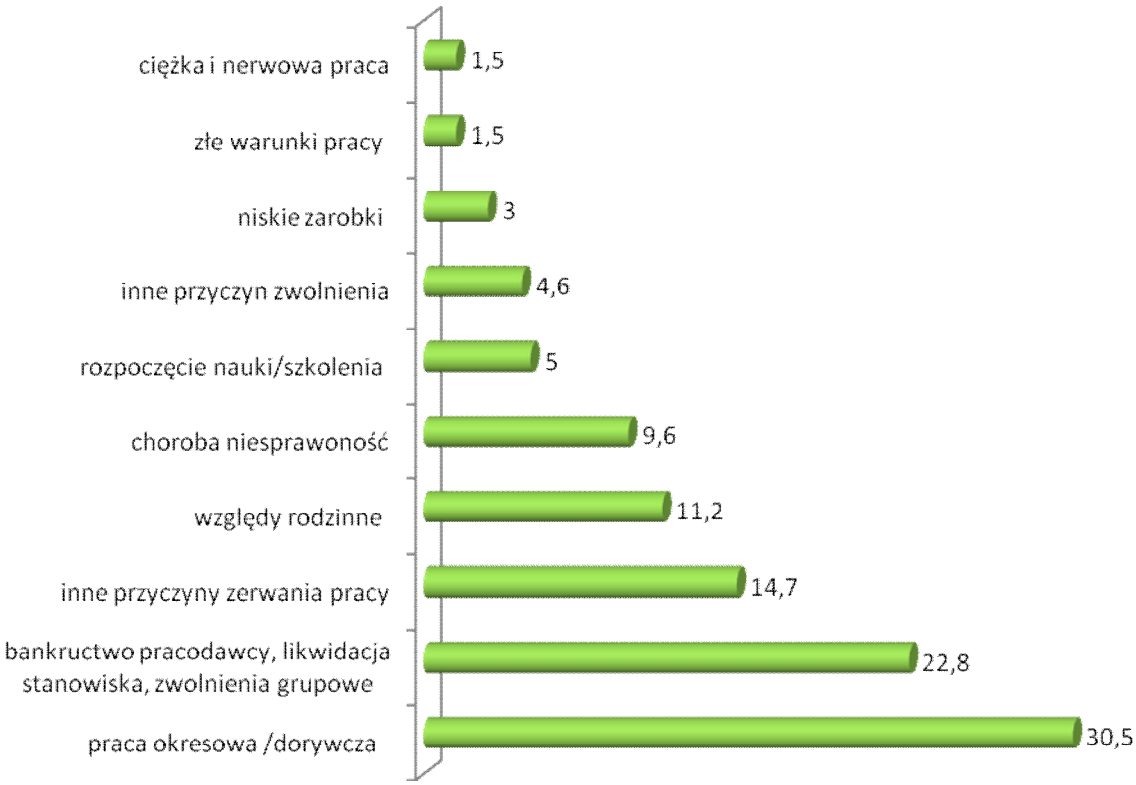

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009

Według bezrobotnych duży wpływ na bezrobocie w ich powiecie mają czynniki związane ze słabym sektorem przedsiębiorczości (mała różnorodność firm w powiecie – 45,7%, mała liczba pracodawców – 44,3% wskazań), niskim poziomem płac i świadczeń pozapłacowych (niskie zarobki oferowane w powiecie – 45%, złe warunki pozapłacowe oferowane przez pracodawców – 39,6% wskazań, niechęć pracodawców do zatrudnianie legalnego– 39,6%). Bezrobotni zauważają też, wskazywane w analizach PUP i WUP, niedopasowanie kwalifikacyjne bezrobotnych do ofert pracy – 33,9% wskazań, ale także zbyt mała aktywność urzędów pracy – 29,3% wskazań (wykres 7).

Wykres 7. Ocena czynników wpływających na bezrobocie w powiecie pyrzyckim przez bezrobotnych (%)

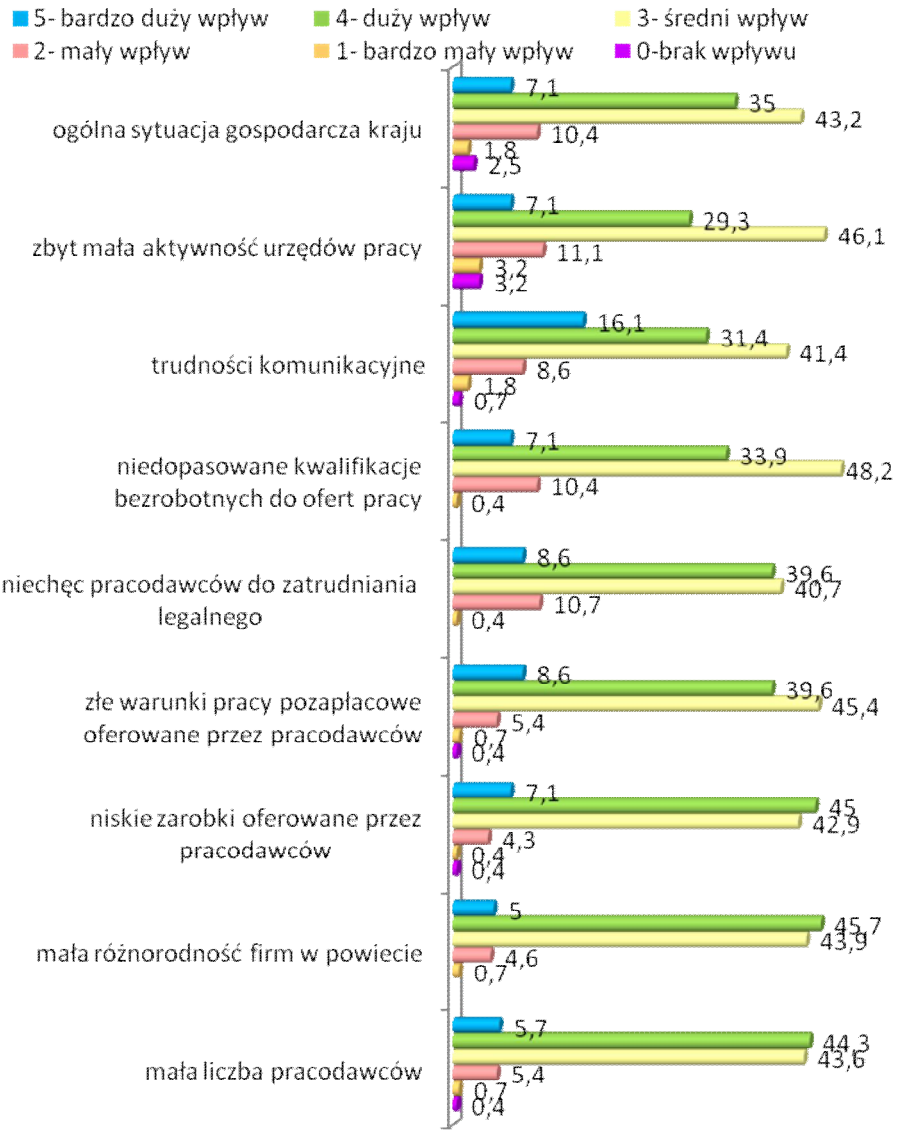

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009

5. Aktywność bezrobotnych

Niepokojący jest fakt, że blisko 40% respondentów nie wyraża zainteresowania sytuacją na lokalnym rynku pracy. Co prawda 29,7% interesuje się wszelkimi informacjami, jakie mogą wiązać się z potencjalnymi pracodawcami, a niewiele mniej (25,7%) zwraca uwagę na informacje na temat wolnych stanowisk pracy oraz aktualnych naborów pracowników. Jedynie 1,8% śledzi informacje na temat instytucji i osób pośredniczących czy pomagających w znajdowaniu pracy niedaleko od miejsca zamieszkania bezrobotnego.

Większość bezrobotnych „średnio" ocenia poszczególne elementy rynku pracy w powiecie pyrzyckim, to znaczy nie ma dobrego ani złego zdania na ten temat. Potwierdzać to może brak wiedzy

na temat powiatu wynikającą z bierności i braku zainteresowania bezrobotnych, tym bardziej że wobec elementów takich jak poziom bezrobocia, nowe inwestycje i poziom edukacji cześć badanych nie umiała się ustosunkować. Odsetek ocen pozytywnych wyróżnia kategorię „liczba firm funkcjonujących w powiecie" - łącznie 25,7% wskazań respondentów, najbardziej negatywnie zaś została oceniona kategoria „możliwość dojazdów do pracy" - 27,8% wskazań (tabela 3).

Tabela 3. Ocena lokalnego rynku pracy

Element rynku pracy	Wskazania respondentów (%)					
	Zdecydowanie dobrze	**Raczej dobrze**	**Średnio**	**Raczej źle**	**Zdecydowanie źle**	**Brak zdania**
Liczba firm/pracodawców	5	20,7	58,9	12,5	1,1	1,8
Różnorodność działalności gospodarczej	5,7	18,2	62,5	11,4	0,7	1,4
Oferowane płace	2,9	13,9	60,7	17,5	3,9	1,1
Poziom bezrobocia	1,4	9,6	57,9	13,2	3,6	14,3
Nowe inwestycje	2,5	13,2	57,1	12,1	2,5	12,5
Poziom edukacji	3,2	17,1	57,9	13,2	2,1	6,4
Możliwość dojazdów do pracy	1,1	8,9	51,1	21,4	16,4	1,1
Możliwość zdobycia nowego zawodu, nowych umiejętności zawodowych	1,8	19,6	56,8	13,9	4,6	3,2

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009.

Zdecydowana większość (65,7%) bezrobotnych twierdzi, że w powiecie są pracodawcy, u których mogliby szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami. Tylko 8,6% uważa, że nie ma takich pracodawców w powiecie pyrzyckim, a aż 25,7% twierdzi że nie ma takiej wiedzy i są to w przeważającej części kobiety (66,7%), najczęściej w wieku od 18-24 lat i o wykształceniu podstawowym/gimnazjalnym.

Podobna liczba badanych - 66,7% - wie, że w ich powiecie znajdują się pracodawcy, którzy aktualnie poszukują pracowników. Alarmuje jednak fakt, że 1/3 respondentów albo nie orientuje się w tej kwestii, albo nie wie o takim stanie rzeczy. Ci, którzy znają potencjalnych pracodawców określili również powody, dla których przyjęliby u nich pracę. Okazuje się, że najistotniejsza jest tu kwestia rozpoczęcia pracy od zaraz oraz otrzymania wysokich zarobków (wykres 8).

Wykres 8. Powody, dla których bezrobotny chce pracować w danym miejscu (% ogółem- dane nie sumują się do 100%, ponieważ można było zaznaczyć max 2 odpowiedzi).

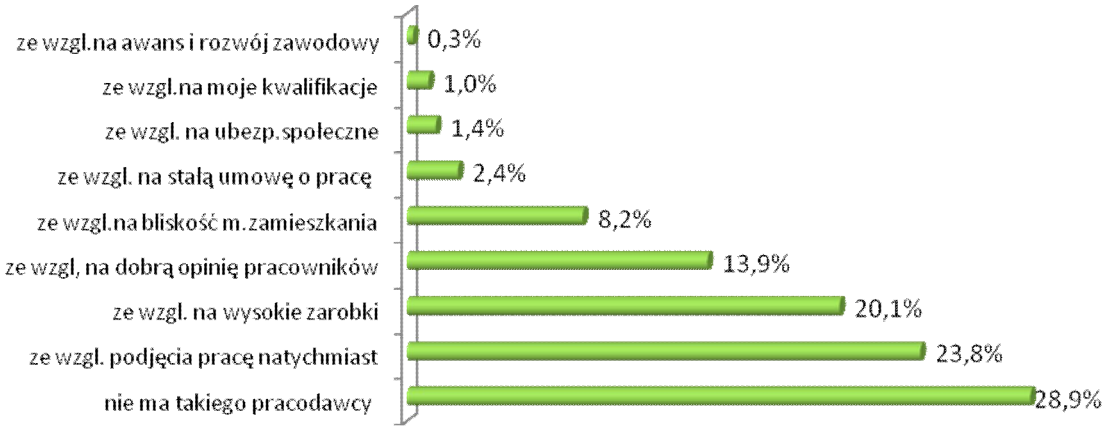

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009.

Około 76% respondentów w okresie dwóch tygodni poprzedzających badania poszukiwało aktywnie zatrudnienia, a 24% nie podjęło takich działań. Najbardziej aktywni byli ludzie młodzi w przedziale wiekowym 18-24 lat oraz 25-34. Z wiekiem aktywność maleje. 45,5% bezrobotnych szuka pracy sprawdzając oferty w PUP, 28,4% odpowiada na oferty zamieszczane w Internecie, 13,1% odpowiada na ogłoszenia pracodawców zamieszczanych w gazetach, a 12,2% korzysta z pomocy i kontaktów rodziny czy znajomych. Najmniejszy grupa bezrobotnych wysyła do pracodawców aplikacje, podania o zatrudnienie oraz bezpośrednio kontaktuje się z pracodawcami.

Niestety większość bezrobotnych (53,9%) nie otrzymało żadnej oferty pracy z PUP w ciągu ostatniego roku. Jedynie 23,9% (w tym 59,7% kobiet) otrzymało jedną taką ofertę, 12,9% (z czego 66,6% kobiet) otrzymało 2 oferty pracy, a 9,3% (w tym 53,8% mężczyzn) otrzymało więcej niż dwie oferty pracy. Mimo to większość (87,6%) bezrobotnych nie zatrudniło się na podstawie tychże ofert, ponieważ nie zostali przyjęci do pracy, a 10,1% bezrobotnych nie chciało podjąć proponowanej im pracy. Tylko dwie spośród badanych osoby podjęło pracę jaką im zaproponowano lub którą znaleźli w PUP.

Stopień korzystania bezrobotnych z różnych form aktywizacji zawodowej jest niewielki, jedynie 15,8% respondentów przeszło szkolenia zawodowe w zakresie przygotowania do pracy w usługach, 2,5% szkoliło się zawodowo w związku z podjęciem pracy przy produkcji (w rzemiośle lub w przemyśle), a zaledwie 1,1% bezrobotnych podjęło się szkoleń w zakresie pracy sekretariatu lub pracy biurowej. Najmniej popularne były szkolenia z zakresu języków obcych, informatyki czy wykorzystania komputerów, rachunkowości, finansów i ubezpieczeniach. Nikt nie podjął szkolenia związanego z własnym rozwojem czy rozwojem swojej kariery, sprzedaży i marketingu oraz z zakresu zarządzania i administrowania.

Dodatkowo bezrobotni mogą korzystać z różnych form wsparcia oferowanych im przez PUP. Najczęściej korzystają oni z możliwości odbycia stażu lub przygotowania zawodowego w miejscu pracy (75,2% tych co korzystają z usług PUP). Znacznie mniej osób bez pracy korzysta z szkoleń (33,9%). Podobnie sytuacja wygląda przy poradach zawodowych (32,7%). Z robót publicznych korzystało 16,4%, a z prac społecznych użytecznych korzystało 14,5% bezrobotnych. Z prac interwencyjny skorzystało 6,1% osób bez pracy, z dodatku aktywizacyjnego 1,8%, a zaledwie 0,6% otrzymała wsparcie działalności gospodarczej. Mniejsza popularność ostatnich dwóch instrumentów

wynika z konieczności spełnienia określonych warunków oraz ograniczoności środków PUP na ten cel.

Z badania wynika, że bezrobotni chcą pracować na stałe w pełnym wymiarze czasu pracy (ponad 99%), jednakże w zależności od swojej sytuacji mogłyby być to stałe godziny (49%) lub praca na zmiany (51%).

Bezrobotne kobiety pracowały ostatnio najczęściej jako sprzedawczynie (10,7%), pracownik produkcji (5%) i pracownik biurowy (3,9%), sprzątaczka (1,4%), fryzjerka (1,1%), szwaczka (1,1%), fakturzystka (1,1%). Pozostałe kategorie zawodowe uzyskały mniej niż 1% odpowiedzi. Natomiast ostatni zawód, w jakim pracowali mężczyźni to: zawody związane z budownictwem (11,6%), praca w gastronomii (4,4%), kierowca-dostawca (3,2%), mechanik samochodowy (2,1%), pracownik produkcji (1,8%), ślusarz (1,8%), konserwator (1,1%), pracownik fizyczny (1,1%), stróż (1,1%), monter grzejnictwa (1,1%). Pozostałe zawody uzyskały mniej 1% odpowiedzi respondentów.

Zdecydowana większość osób podpisała umowę o pracę na czas określony (53,8%). Natomiast pracę „na czarno" podjęło 2,5% bezrobotnych, w większości mężczyźni.

Ogólnie niemal wszyscy bezrobotni akceptują ostatnio wykonywany zawód niezależnie od płci, wieku i wykształcenia. Jednak zdecydowana większość osób nie pracowała w swoim zawodzie (80%). Bezrobotni równie licznie akceptują i odrzucają zawód wyuczony. Wyjątkiem jest grupa osób z najniższym wykształceniem (bez konkretnego zawodu), z których istotny odsetek nie akceptuje wykonywanej pracy. Zawód wyuczony w największym stopniu preferują osoby po szkole zasadniczej zawodowej oraz po technikach (tabela 4).

Tabela 4. Tabela zgodności zawodów

Populacja		Zawód wyuczony				zawód ostatnio wykonywany	
		= ostatnio wykonywany	≠ ostatnio wykonywany	= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
populacja ogółem		44	236	67	64	75	1
płeć	kobieta	20	133	34	40	35	1
	mężczyzna	24	103	33	24	40	0
wiek	18-34 lata	25	164	45	35	38	1
	35-54 lata	19	69	22	29	36	0
	55 i więcej lat	0	3	0	0	1	0
wykształcenie	gimnazjum/sz. podstawowa	0	61	0	54	12	0
	liceum ogólnokształcące i profilowane	1	53	1	9	3	0
	zasadnicza sz. zawodowa	37	70	47	0	45	0
	technikum	4	29	6	1	10	0

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009

Wykres 9. prezentuje zawody jakie chciałyby wykonywać bezrobotne kobiety. Prym wiodą sprzedawca/kasjer, pracownik biurowy i fryzjerka. W kategorii inne znalazły się takie zawody jak: architekt, farmaceuta, logopeda, murarz, prawnik, rzeźnik, socjolog, stróż, tapicer, praca w hotelarstwie. 0,4% kobiet nie wymieniło żadnego preferowanego zawodu.

Wykres 9. Zawody preferowane przez kobiety (%)

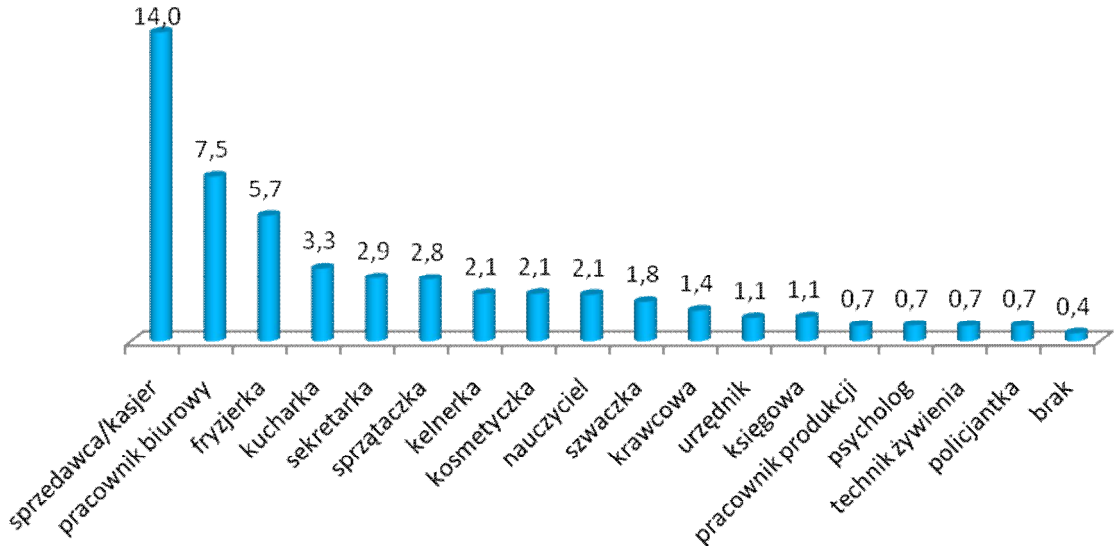

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009

Wykres 10 natomiast prezentuje zawody preferowane przez mężczyzn. Największą popularnością cieszą się: kierowca, budowlaniec, pracownik służb mundurowych oraz stróż. 0,4% zapewnia że podjęłoby każdą pracę. W kategorii „inne" (8%) mieszczą się następujące zawody: brukarz, informatyk, kontroler jakości, księgowy, listonosz, logistyk, monter –elektryk, ochroniarz, pracownik biurowy, ratownik medyczny, rehabilitant, sprzedawca, szewc, śmieciarz, rolnik, tokarz oraz urzędnik.

Wykres 10. Zawody preferowane przez mężczyzn (%)

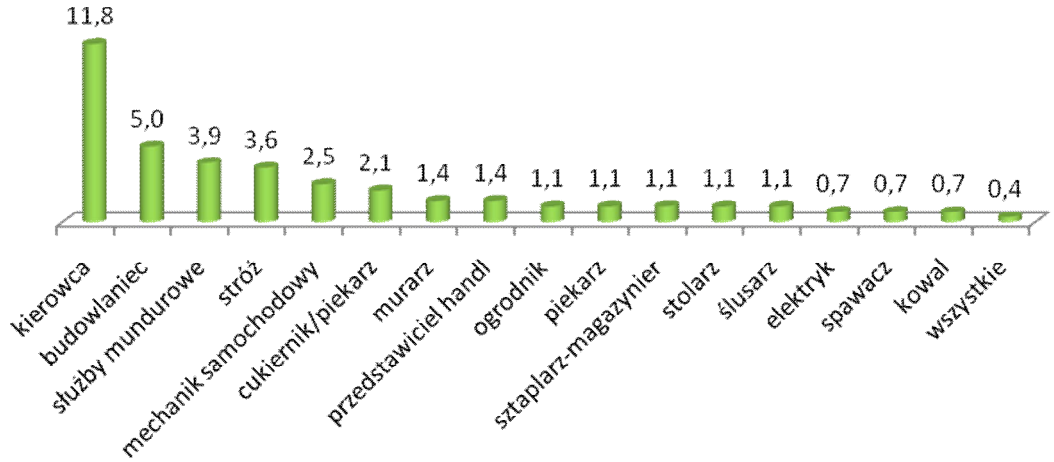

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009.

Wykres 11. Najmniej pożądane zawody (%)

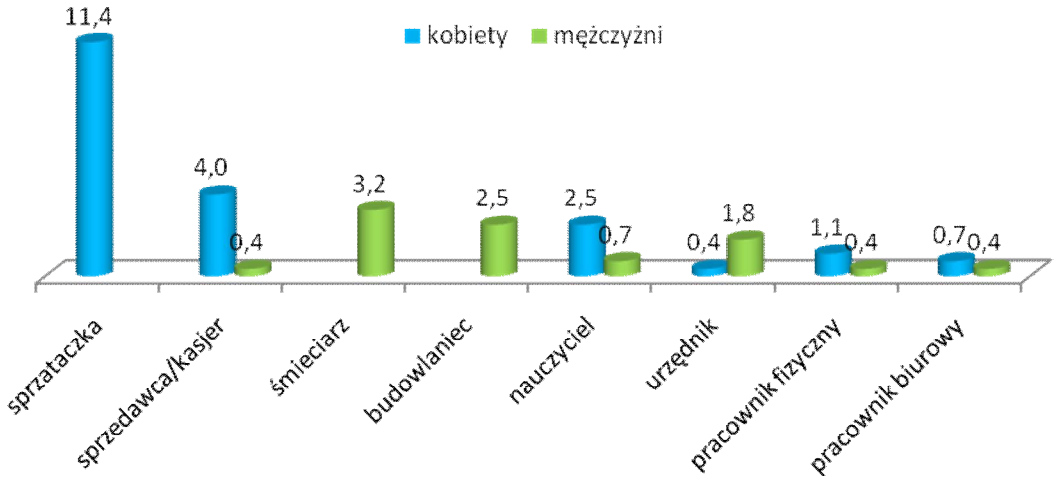

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009

Najmniej pożądane przez osoby pozostające bez pracy zajęcia przedstawia wykres 11. Można domyślać się niektórych powodów odrzucenia konkretnych zawodów, mogą to być np. złe doświadczenia zawodowe, przewidywane małe wynagrodzeniem, niska ocena w społeczeństwie. Cześć bezrobotnych wymieniała tutaj również zawody, które wymagają pewnych umiejętności zawodowych np. nauczyciel, pracownik biurowy, prawnik czy urzędnik. Znacząca grupa bezrobotnych (ok. 33%) bez względu na płeć nie podała w ankiecie zawodu, którego by nie podjęła. Być może osoby te nie chciały w ten sposób obrazić innych osób wykonujących zawody niezbyt cenione w społeczeństwie. Ale równie dobrze można przypuszczać, że grupa ta nie ma szczególnych wymagań, co do przyszłego stanowiska pracy. Można ostrożnie przypuszczać, że osoby te podjęłyby każdą pracę, która by spełniała ich oczekiwania, np. bliskość miejsca pracy od domu, co łączyłoby się z mniejszymi kosztami dojazdu czy satysfakcjonujące wynagrodzenie za wykonaną pracę.

Dane dotyczące oczekiwanych wynagrodzeń za prace są dowodem na to, że kobiety w powiecie pyrzyckim, znacznie niżej cenią swoją pracę, a ich oczekiwania są niewspółmiernie niższe niż oczekiwania mężczyzn. Można pokusić się o twierdzenie, że jest to sytuacja charakterystyczna dla całego kraju. Interesujące, że oczekiwania co do najniższej pensji wyrażone przez mężczyzn zgadzają się ze średnim wynagrodzeniem w powiecie (tabela 5).

Tabela 5. Oczekiwania płacowe bezrobotnych

Wyszczególnienie	Bezrobotni wg płci	N	Wynagrodzenie (zł)		
			min	max	średnia
Pensja za interesującą i satysfakcjonującą pracę w pełnym wymiarze – adekwatna do umiejętności i doświadczenia	kobiety	153	800	4 000	1 953,59
	mężczyźni	127	1 000	5 000	3 550,39
Najniższa pensja za tę pracę	kobiety	153	700	2 000	1 116,34
	mężczyźni	127	1 00	3 500	1 499,21
Zaskakująco wysoka pensja proponowana za pracę	kobiety	153	1 000	10 000	3 732,03
	mężczyźni	127	2 000	40 001	5 275,60

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych.

Badanie wskazało, że jedynie 8,1% badanych prowadziło w ostatnich 10 latach działalność na własny rachunek. Ponadto tylko niewielka grupa (7,1%) respondentów uważa, że własna działalność gospodarcza zapewnia najlepsze warunki pracy. Na tym tle zaskakująco duży odsetek (31,1%) bezrobotnych bierze pod uwagę rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej w przyszłości. Być

może powodem jest brak satysfakcji z dotychczasowej pracy lub chęć poprawy sytuacji materialnej. Równie dobrze może to być jednak efekt w ogóle chęci zarobkowania. Osoby bezrobotne, które rozważają własną działalności to przede wszystkim mężczyźni (64,3%), w głównej mierze osoby w wieku od 25-34 lat, z wykształceniem zasadniczym zawodowym. 59,7% z nich nie pracowało mniej niż rok, 21,8% dłużej niż rok i 18,3% w ogólne nie pracowało.

Wykres 12. Bariery przy podejmowaniu własnej działalności gospodarczej (%)

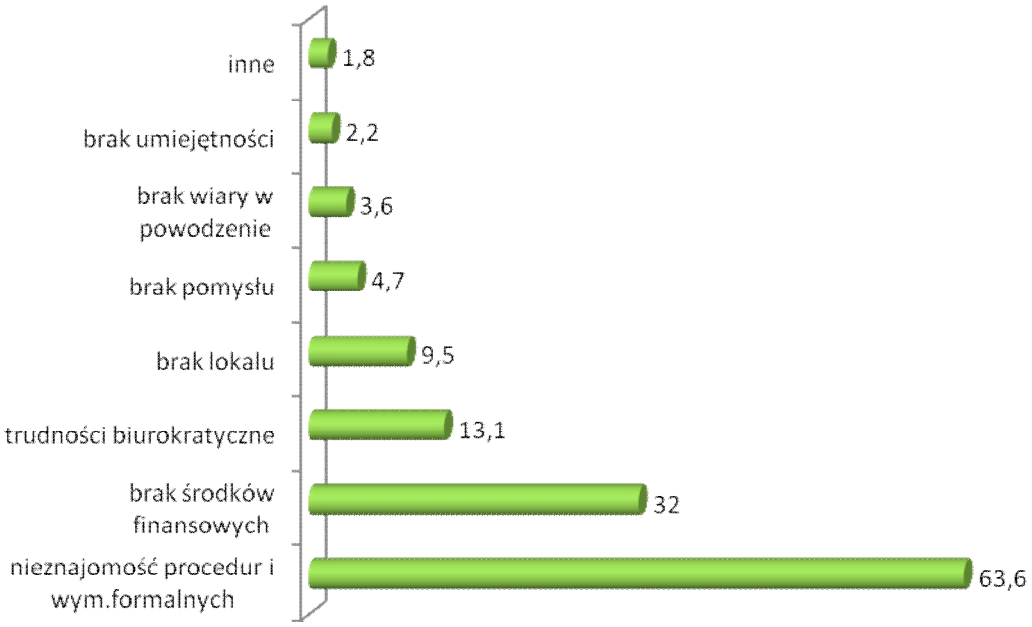

Źródło: wyniki na podstawie badania ankietowego bezrobotnych 2009

Bezrobotni wskazali kilka barier, które zmniejszają skłonność do podjęcia działalności gospodarczej. Wśród nich dominuje nieznajomość procedur i wymogów formalnych, która łącznie z trudnościami biurokratycznym, które wspominają bezrobotni, daje 76,6% odpowiedzi. Drugą, co do znaczenia barierą jest brak finansów na rozpoczęcie działalności, przy czym powód ten gromadzi o połowę mniej wskazań (wykres 12).

6. Szanse i bariery wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Za najważniejszy czynnik pozwalający osiągnąć zadowolenie z wykonywanej pracy bezrobotni uznali wysokie zarobki (84,6%). Kolejne czynniki motywujące bezrobotnych to: praca zgodna z zainteresowaniami (49,3%), przyjazne środowisko pracy (20%). A mniej istotne to z kolei: praca na stałe (3,2%), prowadzenie własnej firmy (3,2%), praca gdzie liczą się z człowiekiem (2,9%), rozwój zawodowy (2,5%), praca zgodna z umiejętnościami, wykształceniem (2,5%), perspektywa rozwoju zawodowego (2,5%) oraz praca niezbyt męcząca (0,4%).

Polowa respondentów potwierdziła, że pracowała w ostatnich 10 latach poza granicami kraju i co ciekawe niemal wszyscy potwierdzili (93,2%), że nie była to ich ostatnia praca. A w związku z tym można wysnuć wniosek, że choć obecni bezrobotni pracowali za granica to wracali stamtąd, a zatem migracje nie mają charakteru stałego. Pozostaje pytanie o powody, czy leżały one po stronie pracodawcy (np. sezonowość pracy) czy po stronie pracownika (np. nieumiejętność dostosowania się do innej sytuacji). Jak należało się spodziewać, pracę zagranicą częściej podejmowali mężczyźni

(73%), a także głównie osoby o wykształceniu zawodowym lub podstawowym/gimnazjalnym. Co ciekawe wyjazdy zagraniczne nie sprzyjają istotnej poprawie sytuacji zawodowej danej osoby. Wyjazd zagranicę nie pozwala większości osób (ok. 56%) na otrzymanie pracy po powrocie do kraju. Należy zatem przychylić się do zdania, że praca, którą podejmowali bezrobotni z powiatu za granica nie wymagała szczególnych umiejętności ani nie dawała nowych kwalifikacji.

Niewielka grupa (6,8%) bezrobotnych, dla których praca zagranicą była ostatnią pracą wskazuje, że powodem wybrania takiego rozwiązania była konieczność - zła sytuacja na lokalnym rynku pracy. Osoby te wracały przy pierwszej sposobności zatrudnienia w powiecie. Należy podkreślić, że plany migracyjne bezrobotnych z powiatu pyrzyckiego wskazują na akceptację możliwości podjęcia pracy poza swoim miejscem zamieszkania, czyli poza swoim powiatem.

Zdecydowana większość bezrobotnych bez względu na płeć i miejsce zamieszkania podjęłaby pracę w innym powiecie województwa zachodniopomorskiego (86,4%). Największe zainteresowanie wykazują tu osoby w wieku 18-34. Są to głównie osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (40,4%), w mniejszym stopniu osoby z podstawowym wykształceniem/gimnazjalnym czy osoby z wykształceniem średnim. Chęć podjęcia pracy poza powiatem nie ma związku z długością pozostawania bez pracy.

Natomiast tylko 47,5% respondentów zdecydowałoby się przyjąć ofertę pracy w sąsiednich województwach a 44,6% w bardziej oddalonych. Z pewnością z uwagi na rodzinę byliby to głównie mężczyźni (73,6%). Podobnie pracę za granica na terenie Europy przyjęłoby 49,3% bezrobotnych (w tym 70,2% mężczyzn) a na zatrudnienie poza Europą zdecydowanych jest 45,4% bezrobotnych (w tym 71,6% mężczyzn). Są to ludzie najczęściej w wieku od 18 do 35 o niskich kwalifikacjach.

Największe problemy jakie spotykały bezrobotnych w ich poprzednich miejscach pracy związane były ze stroną finansowa zatrudnienia: zaniżanie wynagrodzeń jakie powinni otrzymać za wykonaną pracę deklarowało 65,4% a 21,2% badanych nie otrzymywało swoich wynagrodzeń w terminie. Ponadto istotnym problemem w miejscu pracy było zatrudnianie na „czarno" bez ubezpieczenia społecznego, czego doświadczyło 32,7% bezrobotnych. Wśród mniej powszechnych problemów pojawiły się: praca w szkodliwych dla zdrowia warunkach (11,5%), niezgodność pracy z umową lub jej brak (9,6% respondentów nie miało pewności jak długo praca będzie trwać, 5,8% zetknęło się z wydłużonym czasem pracy, który nie był uwzględniony w umowie a 3,8% musiało wykonywać czynności nie obejmujące jego zakresu obowiązków). 7,7% bezrobotnych spotkało się w swojej pracy z problemem mobbingu.

Bezrobotni raczej nie zauważają barier w podjęciu pracy (56, 8%). Jednak 24,3% bezrobotnych w zdecydowanej większości kobiet w wieku 18-34 lat z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub podstawowym/gimnazjalnym, które dłużej niż rok lub nigdy nie podjęły pracy nie ma, zgłosiło problem braku możliwości pozostawienia potomstwa pod czyjąś opieką na czas nieobecności. Około 16% respondentów (najczęściej mężczyzn raczej w wieku 45-54 po szkołach podstawowych i zasadniczych zawodowych) deklarowało problemy ze zdrowiem. Choć generalnie badani oceniają swoje zdrowie jako bardzo dobre (49,6%) i dobre (30%). Niewiele osób podawało za trudności w podjęciu pracy niedogodny dojazd lub brak możliwości pozostawienia innych członków rodziny pod czyjąś opieką w czasie swojej nieobecności.

Bezrobotni dość wysoko oceniają swoje umiejętności zawodowe (61,4%). W tej grupie przeważają badani o wykształceniu zasadniczym zawodowym, z przedziałów wiekowych 25-34 lat (37,7%) i 18-24 (30,8%). Średnio swoje umiejętności ocenia 28,2% bezrobotnych, najczęściej z wykształceniem podstawowym/ gimnazjalnym oraz zasadniczym zawodowym i w większości bez pracy od ponad roku (39,2%). Jedynie 5,4% uważa swoje umiejętności za bardzo wysokie.

7. Przyczyny bierności zawodowej[35]

Biernych zawodowo w województwie zachodniopomorskim oraz w całej Polsce zaczęło przybywać od początku lat 90. do 2002 r. Jednym z czynników, które wpływały na ten wzrost było prowadzenie szerokich świadczeń socjalnych oraz wprowadzenie polityki dezaktywizacyjnej. Po próbach ograniczenia dostępnych świadczeń i nie przyznawaniu zasiłków przedemerytalnych w 2002 r. obserwuje się pewna stabilizację w tej kwestii, a nawet spadek od 2008r.[36]

Wykres 13. Liczba osób biernych zawodowo wg przyczyn w województwie zachodniopomorskim na przestrzeni lat 2004-2008 (tys.)

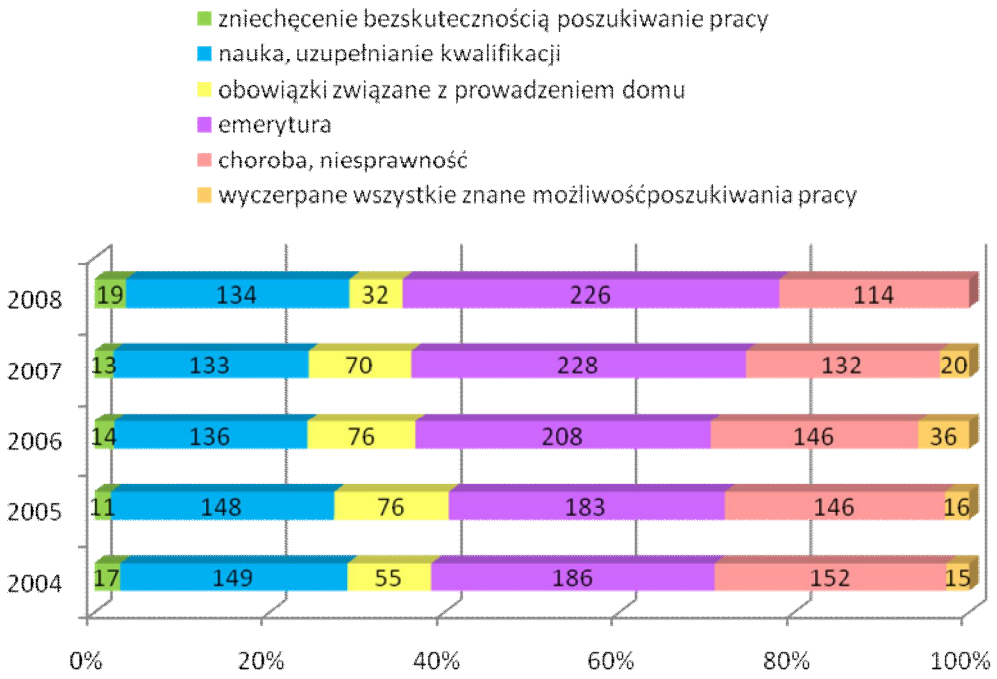

Źródło: BAEL, dane za IV kwartał (w 2008 r dane dotyczą II kwartału)- Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2009 rok

W 2008r. w województwie zachodniopomorskim było 615 tys. osób nieaktywnych, to ok. 160 tys. osób więcej niż w roku 1992. Stanowili oni niemal połowę (49,6%) całej populacji w wieku 15 lat i więcej zamieszkującej województwo zachodniopomorskie (w roku 2008).[37]

W województwie zachodniopomorskim zauważa się wyraźnie wyższy udział osób bezrobotnych, którym nie udaje się zmienić swojego położenia w ciągu roku, mało tego ponad połowa z nich pozostanie bezrobotnymi w ciągu kolejnego roku. Odsetek odpływu z bezrobocia w porównaniu do kraju jest dużo mniejszy, szczególnie w kierunku zatrudnienia. Jeżeli takie trudności napotykają osoby

[35] Z uwagi na trudność zgromadzenia danych o biernych zawodowo na podstawie badania niniejsza część dotyczy województwa zachodniopomorskiego i została opracowana w oparciu o BAEL, dane za IV kwartał (w 2008 r dane dotyczą II kwartału)- Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2009 rok
[36] Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim w świetle danych statystyki publicznej
[37] Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim w świetle danych statystyki publicznej

bezrobotne które rejestrują się w PUP, to można wnioskować, że osoby pasywne mają jeszcze mniejsze szanse na podjęcie aktywności, np. z powodu mało elastycznego lokalnego rynku pracy.

Głównymi przyczynami bierności zawodowej są:

- uzyskanie emerytury i nie podejmowanie żadnych działań w płaszczenie poszukiwania pracy,
- nie podejmowanie pracy ze względu, że w danym czasie osoby te uczą sie lub uzupełniają swe kwalifikacje,
- nagła choroba, niesprawność przez co, osoby te nie nadają się do pracy lub są zniechęcone niemożnością znalezienia pracy,
- zniechęcenie bezskutecznością poszukiwań stanowiska pracy,
- to także osoby, które nie podejmują pracy ze względu na sytuację i pełnienie obowiązków rodzinnych.

Rynek pracy w województwie zachodniopolskim boryka się od dłuższego czasu z grupą osób biernych zawodowo. Jest to istotny i pogłębiający się problem. Sytuację w tym względzie obrazuje wykres 13.

Analiza powiatu stargardzkiego[38]

OPIS SYTAUCJI POWIATU

Sytuacja powiatu

Siedzibą powiatu jest miasto Stargard Szczeciński. W skład powiatu wchodzi 10 gmin, jedna gmina miejska m. Stargard Szczeciński, cztery gminy miejsko-wiejskie; Chociwel, Dobrzany, Ińsko, Suchań, oraz pięć gmin wiejskich; Dolice, Kobylanka, Marianowo, Stara Dąbrowa, Stargard Szczeciński. Powiat ma powierzchnię 1519,59 km². Użytki rolne stanowią 58,8% ogólnej powierzchni powiatu. Zasoby leśne stanowią 23% powierzchni całej powierzchni powiatu. Około 10,2% powierzchni powiatu stanowią tereny o szczególnych walorach prawnie chronionych. Na zachód od Stargardu znajduje się piąte co do wielkości jezioro w Polsce Miedwie. Powiat graniczy od zachodu ze Szczecinem. Szczecin jest zatem w dużej mierze centrum gospodarczym dla powiatu stargardzkiego i sytuacja na szczecińskim rynku pracy wywiera silny wpływ na sytuacje w powiecie stargardzkim.

Rysunek 1. Mapa powiatu stargardzkiego

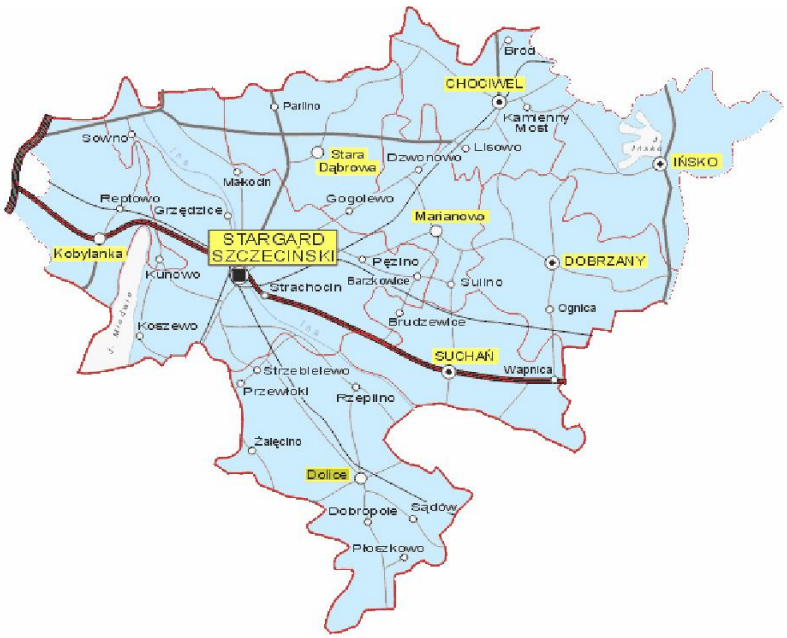

Źródło: www.powiatstargardzki.eu

Ludność

Około 66 % ludności powiatu zamieszkuje obszary miejskie w powiecie, pozostałe 34% to ludność wiejska. 58,8% ludności całego powiaty zamieszkuje Stargard Szczeciński. Kobiety stanowią minimalną większość około 51% całej ludności powiatu. Więcej kobiet zamieszkuje obszary miejskie (34,3%) w stosunku do mężczyzn (31,9%) natomiast mężczyźni stanowią minimalną większość na obszarach wiejskich.

[38] Autor: Katarzyna Krok – Czyż, Katarzyna Chałat, Adam Janowski

Tabela 1. Struktura ludności w powiecie stargardzkim

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
RAZEM	100	48,9	51,1	66,2	31,9	34,3	33,8	17,0	16,8
Wiek przedprodukcyjny	20,0	10,2	9,8	12,2	6,2	6,0	7,8	4,0	3,8
Wiek produkcyjny	66,2	34,4	31,8	44,8	22,9	21,9	21,4	11,6	9,9
Wiek mobilny 18-44 lata mężczyźni kobiety	40,1	20,5	19,6	26,5	13,4	13,1	13,6	7,1	6,5
Wiek niemobilny	26,2	14,0	12,2	18,3	9,5	8,8	7,9	4,5	3,4
Wiek poprodukcyjny	13,8	4,2	9,6	9,4	2,9	6,5	4,4	1,4	3,1
Edukacyjne grupy wieku	28,0	14,3	13,7	17,3	8,8	8,5	10,7	5,5	5,2
3-6 lat	3,8	2,0	1,8	2,4	1,3	1,1	1,4	0,7	0,7
7-12 lat	6,3	3,2	3,1	3,8	2,0	1,9	2,5	1,3	1,2
13-15 lat	4,0	2,0	2,0	2,4	1,2	1,2	1,6	0,8	0,8
16-18 lat	4,3	2,2	2,1	2,6	1,3	1,3	1,7	0,9	0,8
19-24 lat	9,7	4,9	4,7	6,2	3,1	3,1	3,5	1,8	1,7

Źródło: Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009

Gęstość zaludnienia w powiecie stargardzkim to 78 osób na km$^{2.}$ Warto zaznaczyć, że przeciętne w Polsce gęstość zaludnienia wynosi 122 osoby na km^2.

Około 20% ludności powiatu stanowią ludzie młodzi – w wieku przedprodukcyjnym, przy średniej dla województwa 19,1%. ,Na terenach wiejskich mieszka w sumie około 10,7% ludności w wieku od 3 do 24 lat, a więc osób w tzw. wieku edukacyjnym. Ich liczba i udział jest zdecydowanie wyższa w miastach, gdzie analogiczna grupa wiekowa stanowi 17,3% całej ludności powiatu. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 66,2 % - o 0,3 pkt% więcej niż średnio w województwie. Około 40% ludności powiatu zaliczyć można do tzw. grupy w wieku mobilnym, a więc teoretycznie gotowych do tego aby zmienić miejsce zamieszkania w związku z miejscem pracy. Najmniejszą grupę stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, które stanowią 13,8% całej ludności powiatu stargardzkiego, co jest stosunkowo niskim wynikiem, w porównaniu do średniej krajowej która wynosi 16,2%. Na podstawie tych danych, można stwierdzić, iż ludność powiatu stargardzkiego jest stosunkowo młoda.

Bezrobocie

W 2008 roku wskaźnik stopy bezrobocia w powiecie stargardzkim wynosił około 15% i była najniższym od kilku lat. Niestety począwszy od początku 2009 roku wskaźnik wzrósł o 3,5 pkt%. Konsekwentnie analogiczna tendencja obserwowana jest w przypadku liczby bezrobotnych zarejestrowanych. Ich liczba malała systematycznie do końca 2008 roku do poziomu 5242 osób, aby przez pierwsze 9 miesięcy 2009 wzrosnąć o 1,5 tys osób.

Tabela 2. Wskaźniki bezrobocia w powiecie stargardzkim - stan na koniec IV kwartał

	IX 2009	2008	2007	2006	2005
Liczba bezrobotnych	6 752	5 242	8 383	10 140	12 717
Stopa bezrobocia	18,4	14,9	22,3	26,2	31,4
Wskaźnik bezrobotnych zarejestrowanych w populacji w wieku produkcyjnym	8,5	6,6	10,7	12,9	bd

Źródło: Dane PUP

Ponad połowa bezrobotnych zamieszkuje Stargard Szczeciński. Jest to jednak związane z najwyższa liczbą mieszańców tej części powiatu. Wyraźnie zauważalne jest jednak, iż większy udział osób bezrobotnych w porównaniu do osób w wieku produkcyjnym występuje w jego wschodniej części, a więc w gminach dalej oddalonych od Szczecina i w większym stopniu o charakterze rolniczym.

Tabela 3. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w poszczególnych gminach powiatu stargardzkiego

	Liczba bezrobotnych	Struktura bezrobotnych (bezrobotni w powiecie =100)			Udział bezrobotnych zarejestrowanych w populacji w wieku produkcyjnym (populacja w wieku produkcyjnym=100)		
	Stan na 30.VIII 2009	IX 2007	IX 2008	IX 2009	2006	2007	2008
miasto Stargard	3420	52,4	52,4	51,6	16,5	13,5	7,8
gmina Stargard	671	11,6	11,3	10,1	11,1	9,0	5,7
MG Chociwel	418	5,8	5,4	6,3	14,2	12,3	7,8
MG Dobrzany	354	5,3	5,5	5,3	16,2	14,8	8,3
G Dolice	542	7,1	8,3	8,2	14,1	11,5	8,5
G Kobylanka	162	2,3	2,3	2,4	9,5	7,7	5,2
G. Marianowo	207	3,0	3,2	3,1	16,0	14,4	7,9
G. Stara Dąbrowa	286	3,7	3,6	4,3	20,1	14,3	9,3
MG. Suchań	280	4,3	4,0	4,2	15,0	13,9	8,1
MG. Ińsko	290	4,4	4,0	4,4	21,5	18,6	9,5

Źródło: Dane PUP

Działalność gospodarcza

Bezrobocie w powiecie stargardzkim generowane, jest przede wszystkim przez zbyt małą liczbę dużych przedsiębiorstw w powiecie, w stosunku do zapotrzebowania rynku pracy. W powiecie występuje około 90 firm średnich zatrudniających powyżej 50 pracowników, natomiast przedsiębiorstw dużych w roku 2008, było 9, w tym dwie firmy zatrudniające powyżej tysiąca pracowników. Bezrobociem w znacznym stopniu dotknięte, są także tereny wiejskie na których po upadku PGR, nie stworzono innych alternatywnych miejsc pracy. Obecnie na terenie powiatu najczęściej można spotkać małe firmy zatrudniające poniżej 5 osób.

W okresie 2003 – 2008, odnotowano wzrost liczby podmiotów ogółem aż o 7,8% Dla porównania w analogicznym okresie w całym województwie zachodniopomorskim odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych o ok. 5,8%. W 2008 roku na terenie powiatu stargardzkiego zlokalizowanych było 11 769 podmiotów gospodarczych, z czego najwięcej ulokowało się w sekcji handel i naprawy, aż 25%, a dalej w sekcji obsługi firm i nieruchomości - 17,4% podmiotów i tuz za w sekcji budownictwo 16,8% podmiotów zarejestrowanych w REGON. Zdecydowanie najbardziej dynamiczny wzrost odnotowano w przypadku budownictwa, gdzie w okresie ostatnich 5 lat przybyło 517 nowych podmiotów, co oznacza wzrost o ponad 1/3. Drugą ważną gałęzią gospodarki, gdzie w liczbach bezwzględnych odnotowano wyraźny wzrost było przetwórstwo przemysłowe. Należy jednak podkreślić, że poza budownictwem najprężniej rozwijającymi się gałęziami gospodarki (w wartościach względnych) są sektor ochrony zdrowia i działalności usługowej, komunalnej i społecznej, w których

to odnotowano w badanym okresie około 30% wzrost liczby podmiotów. Jedyną branżą w której zanotowano spadek liczby podmiotów był handel i naprawy – o 8,7%.
Ogółem należy stwierdzić iż w gospodarce Szczecina dominuje sektor usług (obejmujący sekcje G - O) skupiający 70% podmiotów, przetwórstwo przemysłowe, górnictwo, energetyka oraz budownictwo (sekcje C - F) ma w sumie udział 26,9%, a rolnictwo i rybactwo– poniżej 3% podmiotów.

Tabela 4. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu

Powiat stargardzki	2003	2008	Zmiana liczby między 2003 a 2008	struktura 2003	struktura 2008
ogółem	10 913	11 769	856	100	100
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	325	332	7	3,0	2,8
rybactwo	5	7	2	0,0	0,1
górnictwo	5	6	1	0,0	0,1
przetwórstwo przemysłowe	1052	1 171	119	9,6	9,9
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	14	16	2	0,1	0,1
budownictwo	1 458	1 975	517	13,4	16,8
handel i naprawy	3 230	2 949	-281	29,6	25,1
hotele i restauracje	302	303	1	2,8	2,6
transport, gospodarka magazynowa i łączność	812	845	33	7,4	7,2
pośrednictwo finansowe	377	419	42	3,5	3,6
obsługa nieruchomości i firm	2 006	2 047	41	18,4	17,4
administracja publiczna, obrona narodowa	62	69	7	0,6	0,6
edukacja	262	301	39	2,4	2,6
ochrona zdrowia i opieka społeczna	436	580	144	4,0	4,9
działalność usługowa, komunalna i społeczna	567	748	181	5,2	6,4

Źródło. Baza danych regionalnych GUS

Wynagrodzenia

W 2004 roku średni miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło 2013,4 zł i był niższe od średniego miesięcznego wynagrodzenia na jednego mieszkańca woj. Zachodniopomorskiego o 208 zł. Do roku 2008 wynagrodzenie w powiecie stargardzkim wzrosło do poziomu 2565,9 zł, i było niższe od średniego miesięcznego wynagrodzenia mieszkańca województwa o 315,1 zł. Wynagrodzenie brutto na jednego mieszkańca powiatu, stanowiło w 2008r 81, 2% średniego miesięcznego wynagrodzenia krajowego. Mimo wzrostu średniego miesięcznego wynagrodzenia brutto w powiecie stargardzkim różnica w zarobkach mieszkańca powiatu w stosunku do średnich zarobków mieszkańców województwa czy też całego kraju wciąż systematycznie się zwiększa. Jest to niewątpliwie jeden z czynników mający negatywny wpływ na rozwój powiatu i stację ekonomiczna jego mieszkańców.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W POWIECIE STARGARDZKIM

1. Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących vs. bezrobotnych

Z pośród 280 badanych 82% stanowili bezrobotni zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy. Głównym powodem, dla którego bezrobotni w powiecie stargardzkim, rejestrują się w PUP, jest chęć znalezienia pracy (prawie 38% z pośród respondentów zarejestrowanych w PUP), oraz możliwość uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego (około 24% z pośród respondentów zarejestrowanych w PUP). Około 58,9% badanych to kobiety, zaś z pośród nich 60% było zarejestrowanych w PUP. 3/5 badanych bezrobotnych stanowią osoby młode pomiędzy 18-34 rokiem życia (por wykres 1)). Wśród młodych osób zdecydowanie większy jest udział osób niepracujących - nie zarejestrowanych w PUP, niż ma to miejsce w innych grupach wiekowych. Szczególnie duży udział niezarejestrowanych bezrobotnych jest w grupie 18-24 lata. Prawdopodobnie wynika to z tego, że takie młode osoby jeszcze nie mają sprecyzowanych planów na przyszłość, decydują się na krótkookresowe prace sezonowe jednocześnie generując bezrobocie frykcyjne. Druga grupę stanowić osoby tuz po ukończeniu szkoły, które posiadają wysokie ambicje i tym samym staż czy szkolenie nie są dla nich wystarczająco zachęcającym motywatorem do nabycia statusu osoby bezrobotnej. Wraz z wiekiem wzrasta udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle osób niepracujących. Grupa osób w wieku 55-59 lat w najmniejszym stopniu zasila szeregi badanych bezrobotnych. Ich udział w próbie wyniósł 4,9%. Ale za to w największym stopniu stanowili byli oni zarejestrowani w PUP (86,5%). O ile wśród bezrobotnych do 54 lat dominowały kobiety (około 57,9%), tak w przypadku mężczyzn udział ten jest zdecydowanie wyższy powyżej 55 roku. Wśród badanych osób w wieku 55-59 lat mężczyźni stanowili 84,6%.

Wykres 1. Struktura badanych bezrobotnych według wieku

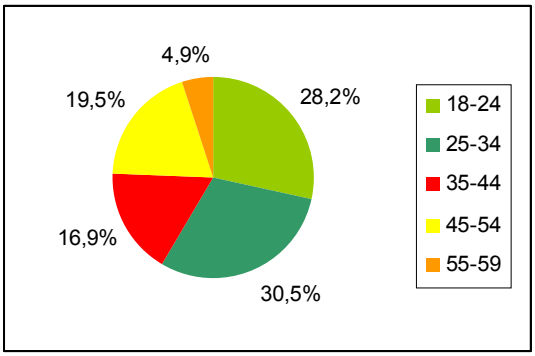

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Strukturę wiekowa badanych bezrobotnych w porównaniu do struktury mieszkańców powiatu Stargardzkiego ogółem nasuwa nastepujące wnioski. Wśród młodych mężczyzn (do 24 lat) istnieje znacząca nadreprezentacja bezrobotnych (wyższa o 4,2 pkt proc.) W przedziale od 25 do 54 lat występuje zdecydowana niedowaga bezrobotnych, różnica ta wynosi aż 11,4 pkt proc. Można to wyjasnić tym, że mężczyźni w tym wieku są statystycznie najmniej narażeni na bezrobocie. W przedziale wiekowym obejmującym mężczyzn powyżej 55 lat również występuje niedowaga bezrobotnych ale jest ona o wiele mniejsza wporównau do wcześniej omawianych grup wiekowych i kształtuje się na poziomie 1,7pkt proc.

Sytuacja kobiet przedstawia się odmiennie. Podobnie jak w przypadku mężczyzn wśród osób najmłodszych (18-24 lata) występuje istotna nadreprezentacja bezrobotnych (6,5 pkt proc.) W przedziale wiekowym 25-34 lata nadreprezentacja bezrobotnych występuje również i wynosi 8,6 pkt proc. Wśród kobiet w wieku 35-44 lata widoczne jest zmieniejszenie się poziomu bezrobocia. Statystycznie najmniej narażone na bezrobocie są kobiety w wieku powyżej 45 lat (niedowaga

12,8pkt proc). Jest to jednak prawdopodobnie pewne przekłamanie. Może ono wynikać stąd, że spora grupa kobiet w tym wieku jest już na wcześniejszej, bądź specjalnej emeryturze i przez to nie rejestrują się jako bezrobotne.

Podsumowując wyniki próby w powiecie stargardzkim: w przypadku mężczyzn najbardziej narażeni na bezrobocie są mężczyźni w wieku od 18 do 24 lat, a w przypadku kobiet –w wieku od 18 do 34 lat. Najmniej narażeni na bezrobocie są mężczyźni w wieku 45-54 lat oraz kobiety powyżej 45 roku życia.

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

Struktura bezrobotnych według wykształcenia

Trudności ze znalezieniem pracy w powiecie stargardzkim maja przede wszystkim osoby posiadające niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych. Najwyższy poziom bezrobocia występuje wśród osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe (32%) oraz wykształcenie gimnazjalne i poniżej (22%). Osoby te posiadają bardzo niskie kwalifikacje zawodowe lub żadne, a jeśli już je mają to w jednym, konkretnym zawodzie, co sprawia, że ich pozycja na zmieniającym się rynku pracy jest słaba, ze względu na małe możliwości dostosowania się do jego potrzeb. Wykształcenie średnie posiada mniej więcej co trzeci bezrobotny (31,1%), jednak mniejszość (tylko 13,6%) z nich ma wykształcenie techniczne (ukończone technikum). Wykształcenie wyższe w powiecie stargardzkim posiada 8,9% bezrobotnych, z czego aż około 70% ukończyła pełne studia magisterskie.

Wykres 2. Struktura bezrobotnych według wykształcenia

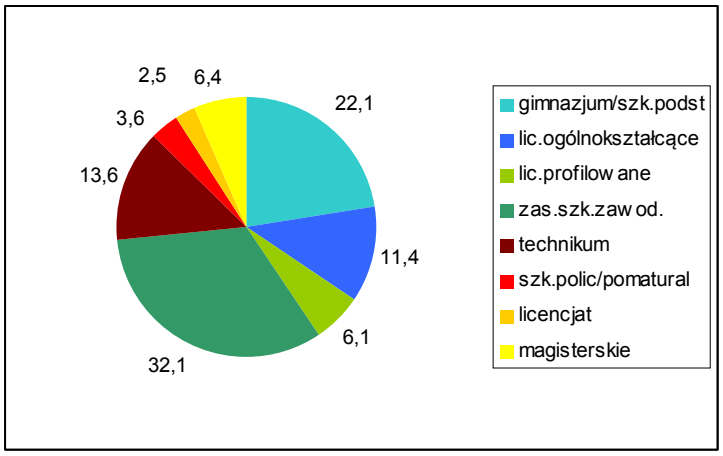

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Okres pozostawania bez pracy

Niecałe 40% badanych bezrobotnych w powiecie stargardzkim pozostaje bez pracy krócej niż 12 miesięcy. W tej grupie ponad 60% osób posiada wykształcenie średnie. U około 44% okres ten trwa ponad rok, natomiast 17% poddanych badaniu nigdy nie podejmowało żadnej pracy zarobkowej. Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia osób długotrwale bezrobotnych 64,8% posiada wykształcenie średnie i 28,6% wykształcenie gimnazjalne i poniżej.

Liczby te świadczą o dużym udziale długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych w powiece stargardzkim, co jest zjawiskiem jednoznacznie negatywnym. Czym dłuższa przerwa w pracy, tym maleją szanse na ponowne jej uzyskanie. Rosnące wymagania pracodawców, zmiany technik i organizacji pracy, konieczność uzupełniania kwalifikacji lub w ogóle zmiany zawodu nie sprzyjają

skracaniu okresu pozostawania bez pracy. Dłuższe pozostawanie bez pracy powoduje, że ewentualni kandydaci stają się, ze względu na dezaktualizację swoich wiadomości i doświadczeń, mało interesujący dla pracodawców.
Odmienne dane prezentuje Główny Urząd Statystyczny (GUS), według którego jedynie 22,7% bezrobotnych w powiece stargardzkim pozostaje bez pracy dłużej niż rok i jest to wielkość zdecydowanie poniżej średniej województwa Zachodniopomorskiego (30,6%) jak i średniej krajowej (34%). Tak duże rozbieżności danych mogą być spowodowane dwoma czynnikami. Po pierwsze grupa poddana ankiecie mogła być nie do końca reprezentatywna. Po drugie może to wynikać z tego, że w statystykach GUS-u występują tylko bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy, a w ankiecie brały udział także osoby niezarejestrowane.

Doświadczenie w pracy zawodowej

Długość okresu zatrudnienia wśród bezrobotnych z powiatu stargardzkiego jest bardzo zróżnicowana (por. wykres 3). Prawie co piąty bezrobotny (18%) nigdy nie podejmował żadnej pracy zarobkowej; krócej niż rok przepracował co czwarty badany bezrobotny. Między rokiem a dwoma, dwoma a pięcioma, pięcioma a dziesięcioma przepracowało średnio po 13% badanych bezrobotnych, którzy kiedykolwiek pracowali . Można zauważyć, że większość bezrobotnych cechuje dość długi staż pracy – powyżej 10 lat, w tym 20 lat i więcej przepracowało w sumie 35% badanych bezrobotnych. Można zaryzykować twierdzenie, że jest to dosyć pozytywne zjawisko, gdyż zdecydowana większość badanych bezrobotnych posiada przynajmniej kilkuletnie doświadczenie zawodowe. Są to zatem osoby, które potencjalnie łatwiej można przekonać do ponownej pracy zarobkowej, niż osoby, które nigdy nie pracowały lub wykonywały tylko krótkookresowo pracę.

Wykres 3. Struktura bezrobotnych według stażu pracy, wśród tych, którzy kiedykolwiek pracowali

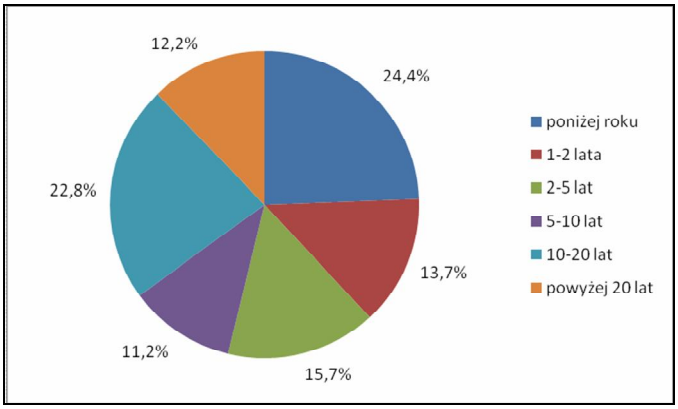

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ostatnio wykonywany zawód

Bezrobotni przed utratą pracy zdecydowanie najczęściej pracowali jako pracownicy fizyczni (34 wskazania), w pierwszej trójce znaleźli się także sprzedawcy (27 wskazań) oraz pracownicy produkcji (20 wskazań). Wskazywane najczęściej zawody nie wymagają dużych kwalifikacji. W pierwszej 10 najczęstszych wskazań znalazły się równie mało prestiżowe i niewymagające specyficznych kwalifikacji zawody jak: pracownik budowlany (15) oraz sprzątaczka czy pracownik gastronomii (po 13 wskazań). Wskazuje to, iż ostatnio wykonywany zawód nie był dla obecnych bezrobotnych źródłem cennego doświadczenia zawodowego, które mogliby wykorzystać w kolejnej pracy. Inne najczęściej powtarzające się w ankietach zawody to pracownik biurowy (9 wskazań), przedstawiciel handlowy (6 wskazań). Zawody te wymagają już posiadania pewnej określonej wiedzy, a doświadczenie w nich zdobyte pozwala podnieść kwalifikacje.

3. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych w powiecie stargardzkim.

Struktura gospodarstw domowych

W skład gospodarstwa domowego badanych bezrobotnych w powiecie stargardzkim wchodzi średnio 3,1 osoby. Z tego 0,8 osoby to dziecko do 16 roku życia 2,1 osób w wieku 16-60 lat oraz 0,2 osoby mające ponad 60 lat. Gospodarstwa domowe badanych bezrobotnych zazwyczaj odpowiadają zatem modelowi 2+1 - rodzice, z których jeden jest badanym bezrobotnym oraz dziecko w wieku do 16 lat. Stosunkowo mało jest gospodarstw domowych z osobami powyżej 60 roku życia. Dzieci w wieku do 3 lat znajdują się w około 15,0% gospodarstw domowych, dzieci w wieku 4-6 lat w 13,2% gospodarstw natomiast w wieku od 7 do 16 lat w 31,8% gospodarstw (por. wykres 4). Obecność najmłodszych dzieci może mieć wpływ na aktywność zarobkową przynajmniej jednego z rodziców –głównie matki. Brak możliwości zapewnienia opieki dziecku wyklucza bowiem rodzica z życia zawodowego. Należy także wziąć pod uwagę, iż bezrobocie w rodzinach z dziećmi może być zjawiskiem szkodliwym społecznie dla tych dzieci. Dzieci są bardziej narażone na ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego, może również wystąpić zjawisko przekazywania negatywnych wzorców, związanych z funkcjonowaniem rodziców, jako bezrobotnych i ze zjawiskiem przekazywanej z pokolenie na pokolenie „wyuczonej bezradności".

Wykres 4. Udział gospodarstw domowych, w których mieszkają osoby wg grup wiekowych domowników (obejmujące 1 lub więcej osób w danej kategorii wiekowej w jednym gospodarstwie)

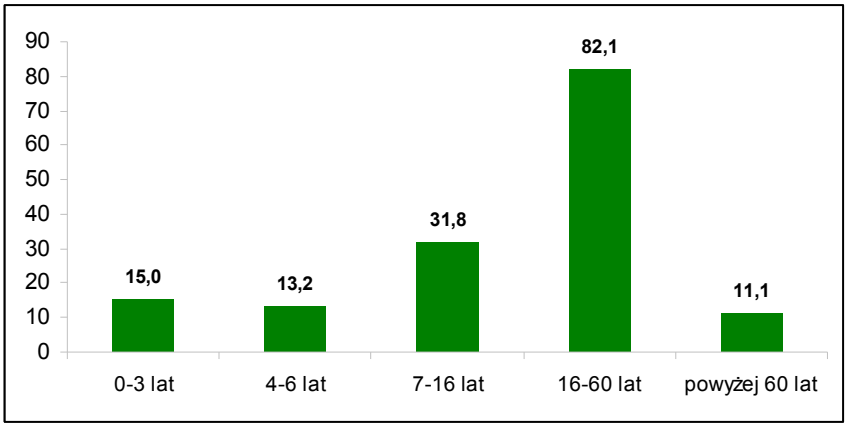

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Wśród osób będących w wieku produkcyjnym – w wieku między 16 a 60 lat wchodzących w skład gospodarstw domowych osób bezrobotnych biorących udział w badaniu pracuje w jakiejkolwiek formie (praca w Polsce lub za granicą) około 39% osób.

W sumie w przypadku 46,4% badanych bezrobotnych w ich gospodarstwach domowych pracuje w kraju dłużej niż 2 tygodnie przynajmniej jedna osoba. 5% badanych przyznaje, że spośród dorosłych członków ich gospodarstw domowych przynajmniej jedna osoba pracuje obecnie za granicą. 5,4% wskazuje dodatkowo, iż przynajmniej jeden członek ich gospodarstwa domowego właśnie rozpoczął prace i pracuje w kraju krócej niż 2 tygodnie. Ponieważ powyższe 3 grupy nie są grupami rozłącznymi i jeden respondent mógł wskazać osoby ze swojego gospodarstwa domowego we wszystkich trzech omawianych grupach, należy przyjąć, iż w powiecie stargardzkim w minimum 46% gospodarstw osób bezrobotnych pracuje przynajmniej jedna osoba. (maksymalnie takich gospodarstw jest 57 %). Innymi słowy między 43% a 54% gospodarstw osób bezrobotnych w powiecie nie czerpie żadnych dochodów z pracy zarobkowej. Oznacza to, że osoby utrzymują się z pomocy opieki społecznej, czy też innych, niezwiązanych z pracą zawodową, źródeł utrzymania ewentualnie z zysków z pracy na czarno. Część rodzin wykorzystuje zapewne dochody typu renty i emerytury starszych domowników. Nie jest to jednak częsty przypadek biorąc po uwagę, że zaledwie w 11% przypadków w skład gospodarstwa domowego wchodzi osoba powyżej 60 roku życia. Duża grupa może także żyć z dochodów

uzyskiwanych przez kogoś z rodziny pracującego w przeszłości albo dorywczo za granicą. W sumie do tego, że ktoś z rodziny (jedna lub więcej osób) pracował w przeszłości za granicą przyznało się 35% badanych, a 19% nie chciało udzielić odpowiedzi na to pytanie, co również zapewne wskazuje iż część z tych osób ma kogoś z rodziny, kto pracuje lub pracował za granicą ale nie chce się do tego przyznać.

Wykres 5. Udział gospodarstw domowych, z których ktoś pracował w przeszłości za granicą wg liczby osób pracujących za granicą

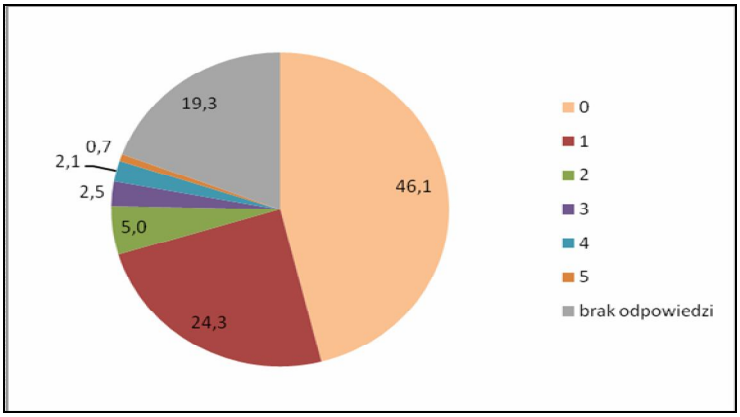

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Osoby (1 lub więcej), które nie mają pracy, ale jej poszukują (bezrobotni aktywni) znajdują się w ponad 48% gospodarstw ankietowanych bezrobotnych. W 36,4 % gospodarstw domowych jest więcej niż jedna taka osoba. Bierni zawodowo (osoby, które nie mają pracy, a także jej nie poszukują) występowali w 23,2% gospodarstw. Są to zapewne w większości osoby, które jeszcze się uczą lub studiują i z tego powodu nie szukają pracy.

Rejestracja w PUP

W badanej grupie dominowały osoby bezrobotne zarejestrowane w PUP - 82,1% ankietowanych. Większą grupę wśród zarejestrowanych stanowią kobiety - 60%. Prawie 48% zarejestrowanych w PUP jest zarejestrowanych krócej niż rok, 20,3% zarejestrowanych jest od roku do 2 lat, dłużej niż 2 lata zarejestrowanych jest 1/3 badanych (por. wykres 6).

W grupie bezrobotnych poniżej roku udział kobiet i mężczyzn jest porównywalny. W grupach bezrobotnych powyżej 1 roku i powyżej 2 lat zdecydowanie dominują już kobiety. Ich udział przewyższa w obu przypadkach dwukrotnie udział mężczyzn. W powiecie stargardzkim wśród bezrobotnych długookresowych dominują zatem kobiety. Są to przede wszystkim kobiety ze wsi, w wieku 45-55 lat bądź 25-35 lat, przeważnie z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a więc o niskich kwalifikacjach.

Wykres 9. Bezrobotni według czasu od jakiego są zarejestrowani jako bezrobotni

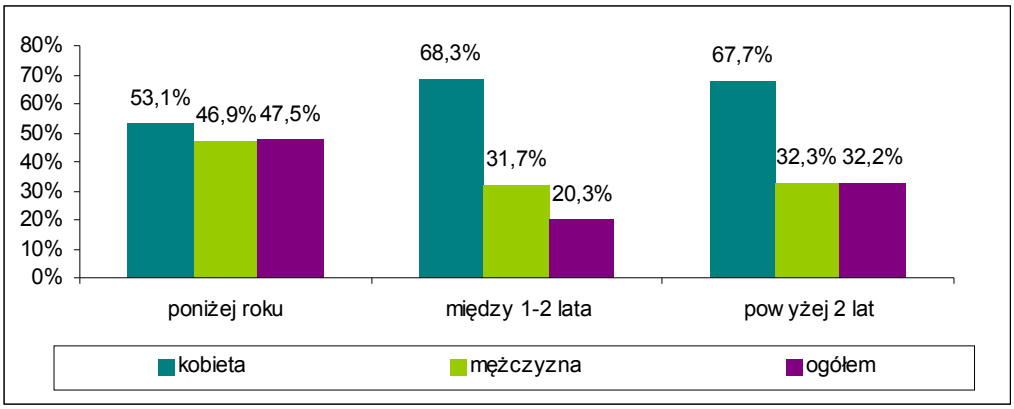

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Charakterystyka łącznego dochodu uzyskiwanego miesięcznie przez bezrobotnych

Średnie dochody na głowę osiągane przez gospodarstwa domowe ankietowanych, są zróżnicowane, tym niemniej większość respondentów wskazała na dochody poniżej 500zł. Interesujące są różnice między dochodami osiąganymi w gospodarstwach rodzin osób bez pracy zarejestrowanych i niezarejestrowanych w PUP. W przypadku tych drugich średni dochód na osobę jest statystycznie wyższy. Największe dysproporcje w strukturze uzyskiwanego dochodu, na korzyść gospodarstw osób niezarejestrowanych, w powiecie stargardzkim zanotowano w przypadku przedziału średniego dochodu - 500-750 zł. Może to oznaczać, że w grupie osób, które nie są zarejestrowane w PUP a pozostają bez pracy dominują przypadki takie, że osoby te pracują nielegalnie lub dorywczo, a także ktoś z rodziny ma prace stałą.

Prawie w 30% gospodarstw osób zarejestrowanych w PUP osiągane dochody były niższe niż 250 zł na członka rodziny, podczas gdy taki dochód odnotowano tylko w co czwartym gospodarstwie osób niezarejestrowanych. W 34% zarejestrowanych dochody znajdowały się w przedziale między 250 a 500 zł (wśród niezarejestrowanych w 29%). Dochody ponad 1000 zł na jedna osobę odnotowano natomiast w około 12% przypadków gospodarstw z kimś zarejestrowanym jako bezrobotny i około 11% przypadków gospodarstw osób niezarejestrowanych. W tej drugiej grupie wyraźnie jednak dominowały przypadki, gdy dochód na 1 osobę w rodzinie przekraczał 1500 zł.

Wykres 7. Miesięczny dochód na osobę w rodzinie

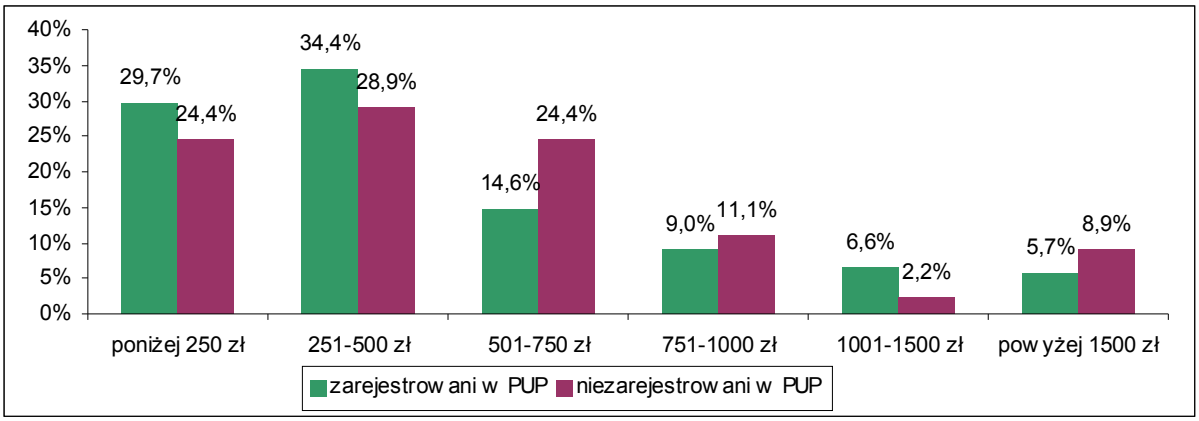

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Na sytuację ekonomiczną bezrobotnych wpływ ma także zadłużenie ich gospodarstw. Do zadłużenia domowego budżetu przyznaje się pomad połowa ankietowanych (55,6%). 14,7% ankietowanych stwierdza, że długi jego gospodarstwa domowego są znaczne. Drobne długi ma 41% gospodarstw. Brak długów deklaruje 41% respondentów.

Struktura bezrobotnych według źródeł dochodu

Wśród źródeł utrzymania osób bezrobotnych analizowanych w ramach niniejszego badania należy wymienić przede wszystkim zasiłek dla bezrobotnych, wsparcie finansowe z pomocy społecznej, a także dochody płynące z dorywczych (lub okazjonalnych) form zatrudnienia.

Prawo do korzystania z zasiłku dla bezrobotnych ma 15,1% badanych. Istnieje znaczne zróżnicowanie w posiadaniu prawa do zasiłku pod względem płci i struktury wiekowej (por. wykres 8). Bezrobotni mężczyźni częściej posiadają prawo do zasiłku (18,9%), niż bezrobotne kobiety (12,6%).
Jeśli chodzi o strukturę wiekową to najmniej osób ma prawa do zasiłku w wieku 18-24 lata i 35-44 lat. W pierwszej wspomnianej grupie jest to spowodowane najprawdopodobniej tym, że osoby te nie pracowały jeszcze nigdy, albo pracowały na tyle krótko, że nie nabyły prawa do zasiłku dla bezrobotnych. W drugiej grupie wyjaśnieniem jest zapewne na tyle długie pozostawanie bez pracy, że prawo do zasiłku już wygasło. Największy udział posiadających prawo do zasiłku w ogóle liczby bezrobotnych w danej grupie odnotowano w w przedziale wiekowym 25-34 lata (wynosi 20,9%). Prawo do otrzymywania zasiłku posiadają głównie ci bezrobotni, którzy pozostają bez pracy krócej niż 12 miesięcy (62,1%), reszta to bezrobotni którzy są bez pracy od roku do 2 lat.

Wykres 8. Posiadanie prawa do zasiłku dla bezrobotnych

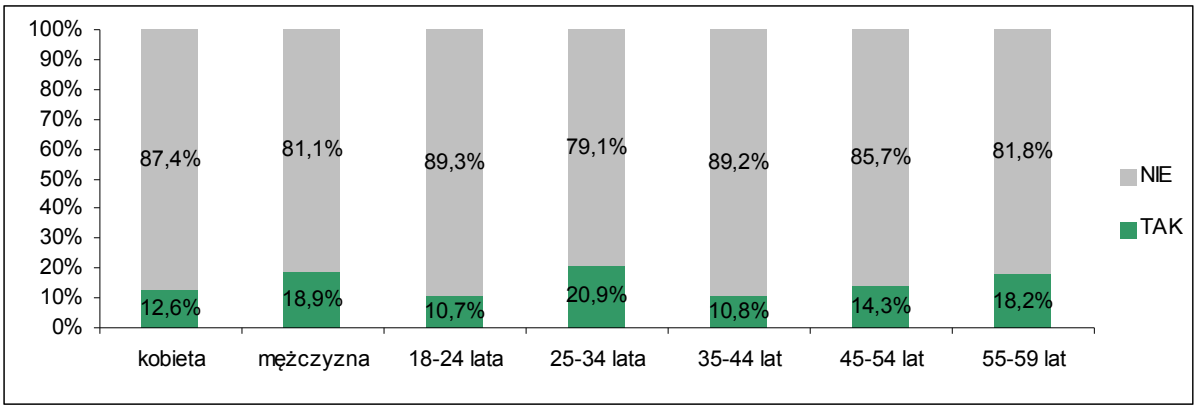

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

33,2% ankietowanych zadeklarowało, że w ostatnim miesiącu korzystało z pomocy społecznej, z czego co czwarty bezrobotny korzystał w formie zasiłku, a reszta osób w innej formie. Częściej z pomocy społecznej korzystały kobiety (38,8%), podczas gdy mężczyźni w 24,7% przypadków.
Zdecydowanie najrzadziej z opieki społecznej korzystali najmłodsi (18-24 lata) ankietowani – jedynie 8,9% (por. wykres 9). Może to być spowodowane brakiem potrzeby takiej pomocy, gdyż prawdopodobnie część z nich pozostaje nadal na utrzymaniu rodziców. Może to wynikać także z braku życiowego doświadczenia i wiedzy, że taka pomoc istnieje. Rzadko z pomocy społecznej korzystały osoby w wieku 45-54 lata. Zdecydowanie najczęściej z pomocy społecznej w ostatnim miesiącu przed badaniem korzystały osoby z przedziału wiekowego 35-44 lata oraz 55-59 lat –w sumie nieco ponad połowa. W przypadku osób najstarszych pomoc ta miała głownie formę zasiłku, natomiast osoby młodsze częściej korzystały z innych form wsparcia.

Wykres 9. Korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej

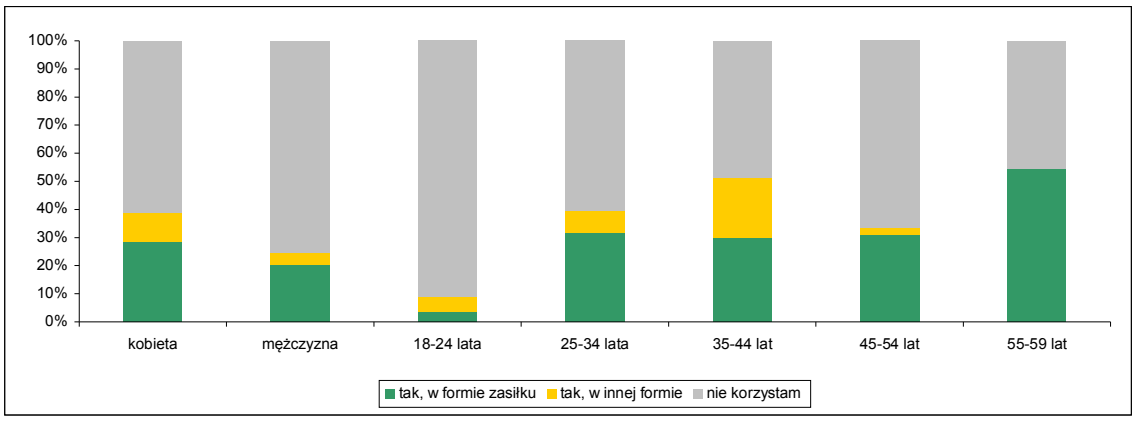

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

4. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Długość pozostawania bez pracy

Najliczniejsza grupa badanych bezrobotnych pozostaje bez pracy ponad rok. Takich osób w powiecie stargardzkim jest 44%. Nieco mniej deklaruje, iż nie ma pracy krócej niż 12 miesięcy – 39% 17% nigdy nie pracowało. Wśród osób, które są przekonane, ze nie mają zbyt wielu szans na znalezienie pracy zgodnej z wykształceniem w swoim powiecie dominują kobiety, głownie w wieku do 35 lat.

Przyczyny bezrobocia

Wykres 10. Główne przyczyny odejścia z ostatniego miejsca pracy

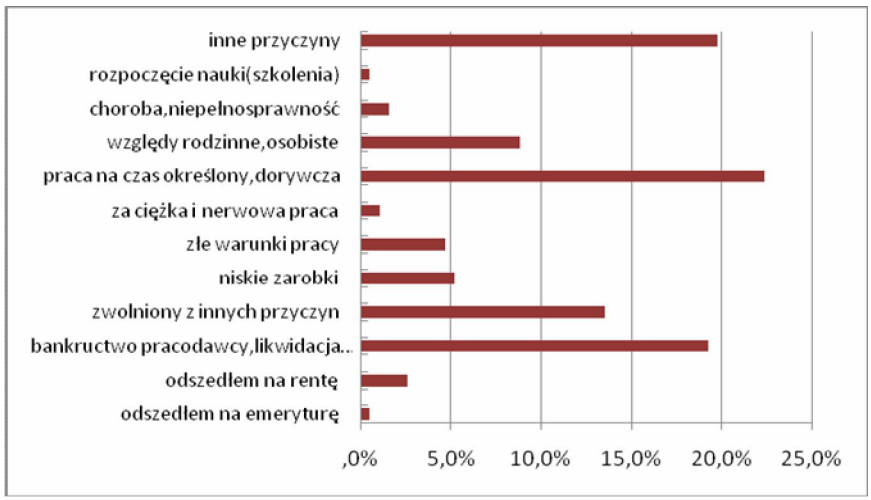

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Wśród głównych przyczyn przerwania pracy w ostatnim miejscu jej wykonywania znalazły się określony czas umowy o pracę bądź fakt wykonywania pracy dorywczej, a następnie bankructwo pracodawcy lub likwidacja miejsca pracy oraz inne przyczyny nie wymienione w ankiecie. Te trzy przyczyny łącznie przesądziły o ok. 65% przypadkach, w których bezrobotny z powiatu stargardzkiego musiał przerwać pracę.

Według bezrobotnych największy wpływ na bezrobocie w powiecie ma ogólna sytuacja w kraju oraz niskie zarobki oferowane przez lokalnych pracodawców. Ponad połowa respondentów sądzi, że obie te przyczyny mają duży lub bardzo duży wpływ na poziom bezrobocia w powiecie, a kolejne kilkanaście procent że wpływ ten jest średni. Następnymi w kolejności istotnymi powodami wskazywanymi przez bezrobotnych są niedopasowanie kwalifikacji bezrobotnych do ofert pracy a także niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie. W sumie około 40% sądzi, że bezrobocie wynika ze zbyt małej liczby firm w powiecie lub z ich małej różnorodności. Dodatkowo około 26% badanych twierdzi, że w powiecie nie ma pracodawców, u których mogliby szukać pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami. Kolejne 16% nie ma na ten temat zdania.

Wykres 11. Znaczenie czynników wpływających na bezrobocie w powiecie

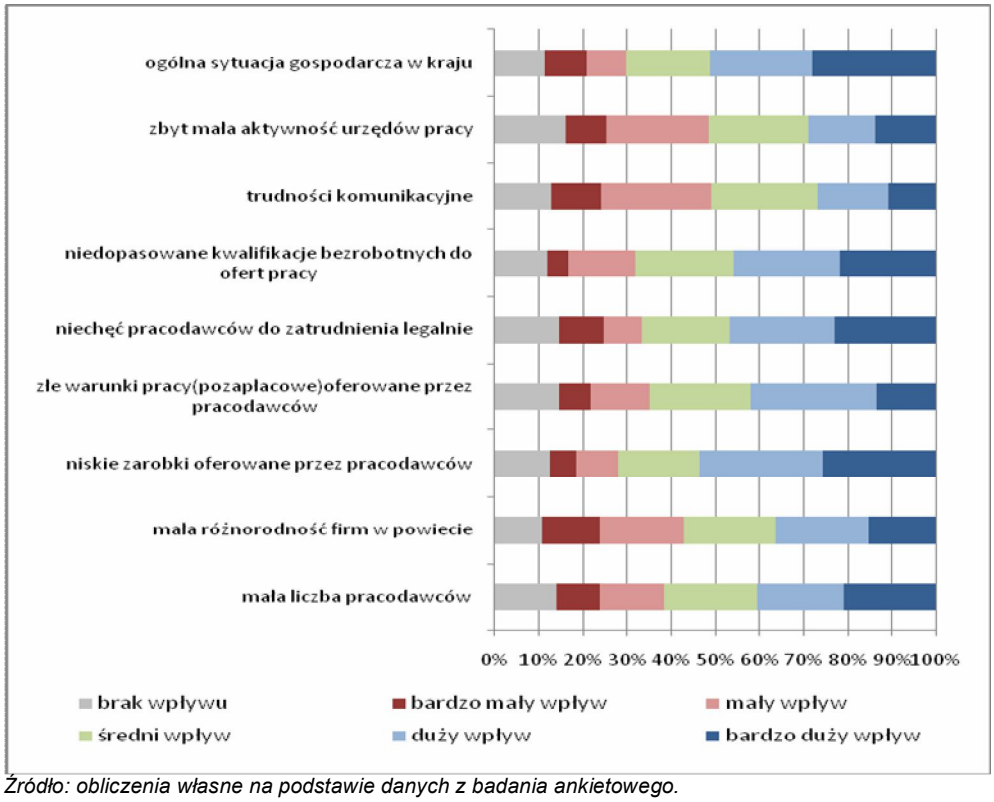

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W najmniejszym stopniu bezrobocie jest wiązane przez osoby bezrobotne z małą aktywnością powiatowego urzędu pracy oraz problemami komunikacyjnymi – w sumie w obu przypadkach około 50% respondentów nie widzi związku lub uznaje, już jest on mały lub bardzo mały.

5. Aktywność bezrobotnych

Lokalny rynek pracy

Wśród bezrobotnych powiatu stargardzkiego w sumie około 64% badanych bezrobotnych poszukiwało aktywnie zatrudnienia w okresie 2 tygodni poprzedzających badanie. Zdecydowanie większy udział mężczyzn niż kobiet było aktywnych na tym polu (73% mężczyzn w porównaniu do 57% badanych kobiet). Analizując aktywność poszukiwania pracy wśród poszczególnych grup wiekowych, w przeciągu dwóch tygodni poprzedzających badanie ankietowe, najaktywniejsza okazała się grupa bezrobotnych w przedziale wiekowym między 55 a 59 lat oraz między 35 a 44 lat. Ci pierwsi zostali zapewne zwolnieni w ostatnim czasie - tuż przed okresem emerytalnym i z tego powodu chcą znaleźć zatrudnienie jeszcze na te ostatnie kilka lat przez emeryturą. Druga grupa to z kolei osoby w sile wieku, mające zapewnie rodziny na utrzymaniu, które mają doświadczenie zawodowe i w związku z tym realne szanse na znalezienie zatrudnienia. Zdecydowanie widać różnice w przypadku osób pozostających bez pracy krócej niż rok i pozostałych około ¾ bezrobotnych do 12 miesięcy szukało aktywnie zatrudnienia podczas gdy wśród tych, którzy nie pracowali nigdy lub pracowali dawniej niż rok temu odsetek ten wynosi około 55% -58%. Jednoznacznie wskazuje to na to, iż długotrwałe bezrobocie wpływa negatywnie na chęć i możliwość samodzielnego znalezienia pracy. Większa aktywnością w tym zakresie wykazywali się także zarejestrowani w PUP - udział 67% w porównaniu do 46% wśród niezarejestrowanych.

Osoby aktywnie poszukujące pracy to zapewne w przeważającej mierze ci, którzy wierzą, iż w nadchodzącym roku znajdzie pracę. W sumie ponad połowa bezrobotnych, biorąca udział w badaniu ankietowym stwierdziła, że w okresie nadchodzącego roku, znajdzie zatrudnienie. Ponad ¼ ludności, stwierdziła, że w nadchodzącym roku, nie znajdzie zatrudnienia, a reszta nie miała zdania na ten temat.
W powiecie stargardzkim osoby bezrobotne, miały problem z oceną poszczególnych elementów pracy. Bezrobotni często odpowiadali że dany element rynku pracy oceniają jako „ani zły, ani dobry". Co może świadczyć o niskiej wiedzy osób bezrobotnych, na temat rynku pracy w powiecie. Na pytanie jak bezrobotni oceniają liczbę firm w powiecie, najwięcej odpowiedzi (około 28%) było niejednoznacznych(ani zły, ani dobry).

Najwięcej pozytywnych odpowiedzi, dotyczyło poziomu edukacji oferowanej przez szkoły w powiecie. Około 37% osób z pośród całej badanej próby dobrze lub zdecydowanie dobrze oceniło ten element rynku pracy. Także możliwości komunikacyjne, zostały ocenione pozytywnie przez ponad 27% ludności biorącej udział w badaniu, jednak warto zaznaczyć, że 1/4 respondentów negatywnie oceniła możliwości komunikacyjnie w powiecie. Na szczególną uwagę, zasługuje negatywna ocena poziomu bezrobocia, a także wysokości płac w powiecie stargardzkim. Prawie 57% respondentów, negatywnie oceniło ten pierwszy element, natomiast drugi został negatywnie oceniony przez prawie połowę osób biorących udział w badaniu (tylko 6% respondentów pozytywnie oceniła ten element rynku pracy). Negatywna ocena poziomu bezrobocia i wysokości płac w powiecie, pokrywa się z niskimi statystykami dotyczącymi bezrobocia i średniego miesięcznego wynagrodzenia, w powiecie stargardzkim, które w znacznym stopniu odbiegają od standardów ogólnokrajowych i wojewódzkich.

Wykres 12. Ocena poszczególnych elementów lokalnego rynku pracy

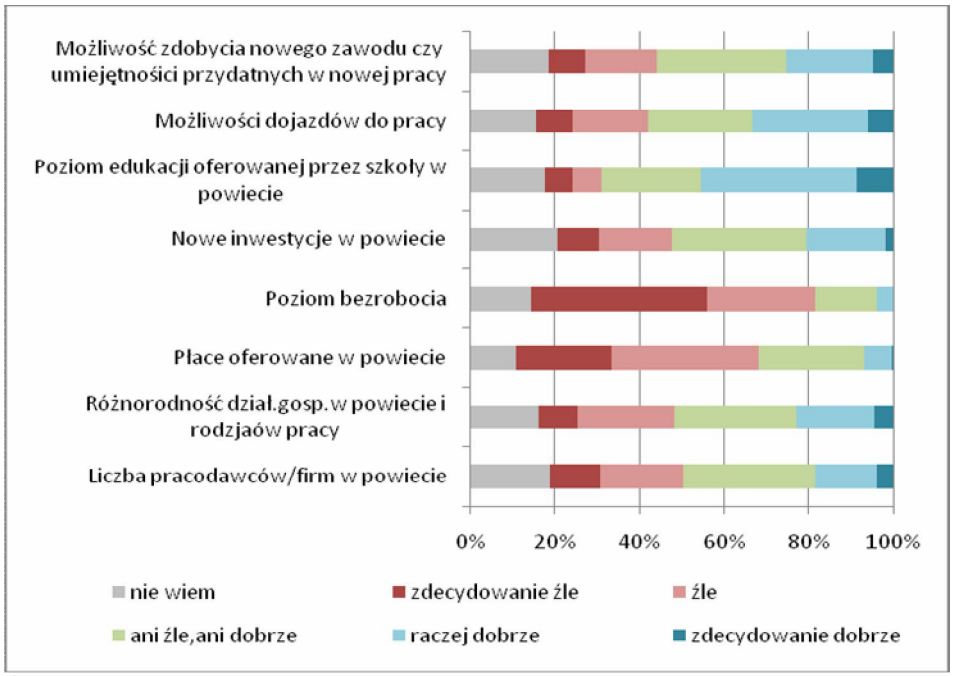

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Warunki pracy

Największym zainteresowaniem cieszy się praca w pełnym etacie godzin (95% respondentów zadeklarowała chęć pracy w takim trybie). Ponad 90% badanych respondentów, deklaruje chęć podjęcia stałej pracy, tylko około 10% badanych bezrobotnych chętniej podjęła by pracę dorywczą. W stałych godzinach pracy, pragnie pracować ponad 3/4 respondentów. Na podstawie wywiadów

przeprowadzonych z pracownikami MOPS-u, warto zaznaczyć, że istnieje też grupa osób, które interesują się, tylko pracą w niepełnym wymiarze godzin lub praca dorywczą. W powiecie stargardzkim w okresie letnim wyraźnemu spadkowi ulega poziom bezrobocia. Dla przykładu w I kwartale 2008 roku, poziom bezrobocia w powiecie wynosił prawie 20%, natomiast w III kwartale 2008 roku, poziom bezrobocia spadł o 6,4% punktów procentowych, do poziomu 13,5%, by w kwartale IV, wzrosnąć ponownie o 2 punkty procentowe. Zestawienie zmiany poziomu bezrobocia, w powiecie stargardzkim w poszczególnych kwartałach 2008 roku obrazuje zmniejszenie poziomu bezrobocia w okresie letnim, co świadczy o sezonowych wahaniach poziomu bezrobocia. Praca dorywcza cieszy się większym zainteresowaniem wśród mężczyzn, którzy posiadają status bezrobotnego dłużej niż rok, co może wiązać się z niechęcią do legalnego zatrudnienia w stałych godzinach pracy. Z przeprowadzonych wywiadach wynika, że przeważnie bezrobotni pracujący sezonowo pracują nielegalnie.

Sposoby poszukiwania pracy

Najpopularniejszym sposobem szukania pracy, według respondentów, jest chodzenie do urzędu pracy, około 35% bezrobotnych, w powiecie stargardzkim, w taki sposób poszukuje pracy. Warto zaznaczyć że największa grupą osób poszukujących pracy poprzez urząd pracy są osoby z wykształcenie podstawowym (12,5%), oraz osoby które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową (12,1%). Osoby z niższym wykształcenie, przy szukaniu pracy rzadziej korzystają z innych możliwości, czy instytucji poza urzędem pracy, co świadczy o ich ograniczonych możliwościach poruszania się na rynku pracy, oraz mniejszym zaangażowaniu w proces poszukiwania pracy. Z usług PUP w największym stopniu korzystają także osoby najstarsze – powyżej 45 roku życia.

Z pośród wszystkich bezrobotnych biorących udział w badaniu ankietowym 18,5% w trakcie poszukiwania pracy, korzysta z pomocy rodziny, bądź znajomych. Respondenci przy poszukiwaniu pracy często wykorzystują Internet około 12,6%, z czego prawie połowa tej populacji, stanowią ludzie młodzi w przedziale wiekowym 18 – 24 lat. Często bezrobotni, próbują znaleźć pracę poprzez bezpośredni kontakt z pracodawcą, około 12,6% wszystkich wskazań, z czego w większym stopniu korzystają kobiety. Kobiety częściej także niż mężczyźni odsiadają na ogłoszenia z prasy. Mężczyźni z kolei częściej przy poszukiwaniu pracy korzystają ze znajomości.

Bezrobotni w najmniejszym stopniu przy poszukiwaniu pracy, wykorzystują pomoc agencji pozarządowych i agencji pośrednictwa pracy. Obie formy wykorzystuje po ok. 0,4% osób z pośród całej populacji bezrobotnych biorących udział w badaniu.

Wykres 13. Sposoby poszukiwania pracy

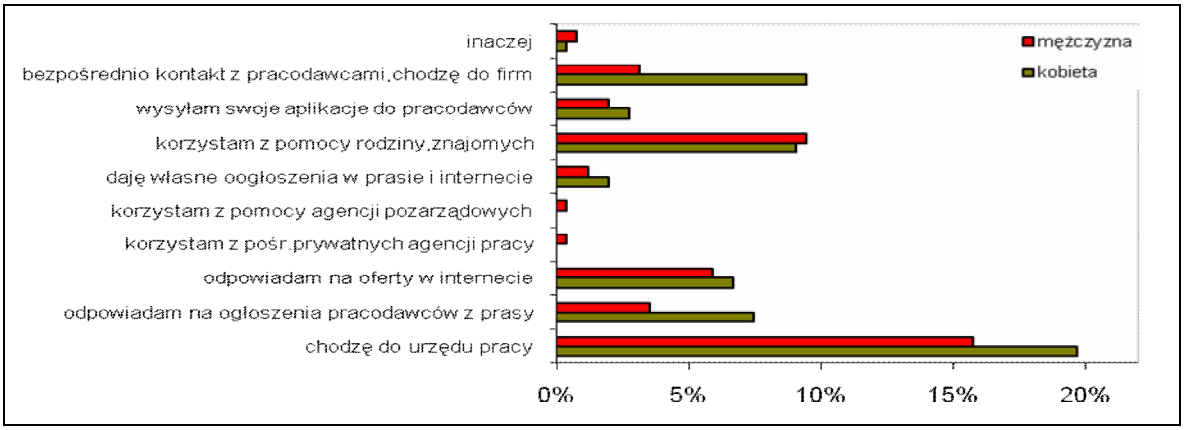

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Dodatkowe zatrudnienie i źródła dochodów

Wydaje się iż większość bezrobotnych z powiatu stargardzkiego w mijającym roku osiągała jakieś dodatkowe dochody z prac dorywczych lub okazjonalnych źródeł finansowania. W sumie z żadnych tego typu źródeł nie korzystało 38,5% respondentów. Najwięcej, bo około 20% wskazało na pomoc społeczną. Najczęściej wskazywanymi typami pracy generującymi jakieś dochody było zbieranie runa leśnego (12,5%), drobne prace remontowo-budowlane (11,8%) i drobne prace rolne (7,6%). Ponad 5% trudniła się także zbiórką złomu. Na pozostałe źródła dochodu wskazywał znikomy udział respondentów Biorąc pod uwagę, że prawie 40% nie korzystało w ogóle z dodatkowych źródeł dochodu, 205 z pomocy społecznej można uznać, że w powiece stargardzkim niewiele osób poszukuje jakiekolwiek zajęcia dodatkowego pozwalającego na zdobycie środków do życia.

Wykres 14. Okazjonalne źródła dochodu w roku poprzedzającym badanie

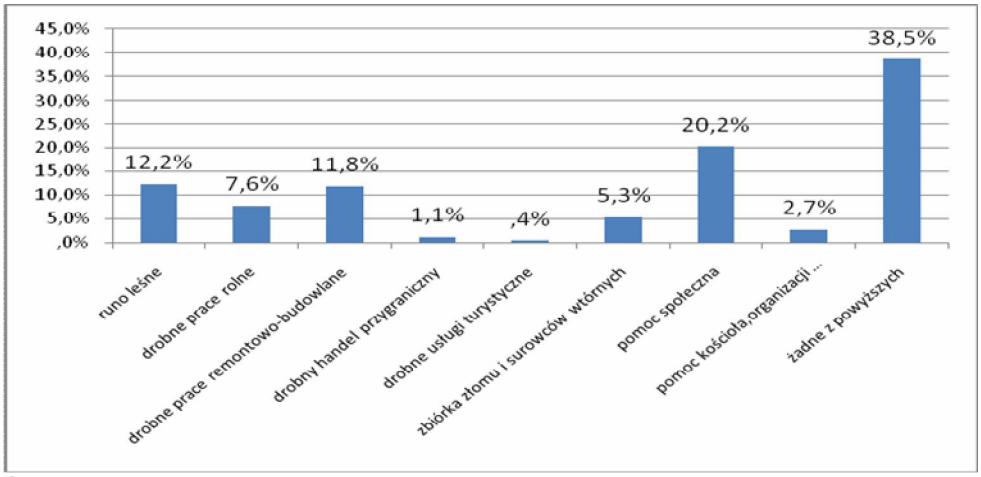

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.
Wyniki nie sumują si, do 100, bo respondent mógł podać więcej niż 1 odpowiedź

Preferowane zawody

Podobnie jak w innych powiatach, także w powiecie stargardzkim największą popularnością, wśród bezrobotnych, cieszy się zawód sprzedawcy, który jako pożądany w kontekście zdobycia zatrudnienia wskazało 26 osób, czyli około 9,3% całej populacji biorącej udział w badaniu. 9 osób zaznaczyło chęć rozpoczęcia pracy w każdym zawodzie, w którym zostały by przyjęte do pracy, co świadczy o pewnej desperacji w tej grupie osób. Do najbardziej preferowanych zawodów w powiecie należą ponadto m.in. kierowca, pracownik fizyczny, fryzjer, kucharz, mechanik, oraz sprzątaczka, a wiec zawody nie wymagające wysokich kwalifikacji.

Najmniejszą popularnością cieszy zawód sprzątaczki (13 wskazań), oraz zawód sprzedawcy (około 8 wskazań). Zawód sprzedawcy i sprzątaczki, należy do najbardziej preferowanych, jak i najbardziej nie lubianych zawodów, w powiecie stargardzkim. Ze względu na strukturę wykształcenia ludności powiatu, najwięcej osób poszukuje pracy fizycznej, zgodnej z typem wykształcenia. Pracownicy PUP, oraz MOPS, podczas przeprowadzonych wywiadów, zwrócili uwagę na niedopasowanie kwalifikacji bezrobotnych, do możliwości lokalnego rynku pracy. Przejawiało się to m.in. w zbyt wygórowanych oczekiwaniach co do wysokości zarobków. Często bezrobotni zaznaczali, że pragną otrzymywać wynagrodzenie w wysokości nie adekwatnej do posiadanych umiejętności.

Miejsce zatrudnienia

Analogicznie jak w innych powiatach na terenie w województwa zachodniopomorskiego, największą popularnością cieszą się firmy państwowe, gdzie chciałoby pracować około 42% respondentów biorących udział w badaniu. Warto zaznaczyć, że większość w tej grupie stanowią kobiety. Co więcej

jedna czwarta osób pragnących pracować w firmie państwowej, posiada zaledwie wykształcenie podstawowe, bądź zasadnicze zawodowe.
Osoby długotrwale bezrobotne wykazują większą ochotę na podjęcie pracy w firmie bądź instytucji państwowej, niż osoby, które są bezrobotne krócej niż rok. Aż 69% z pośród osób pozostających bez pracy dłużej niż rok, najchętniej podjęłoby pracę w firmie, bądź instytucji państwowej. Natomiast połowa z pośród osób nie mających pracy krócej, niż rok, wybrałaby pracę w sektorze państwowym. Około 15% badanych wskazało także na własna firmę, jako na najlepsze miejsce zatrudnienia.

Wykres 15. Miejsce zatrudnienia zapewniające najlepsze warunki pracy według bezrobotnych

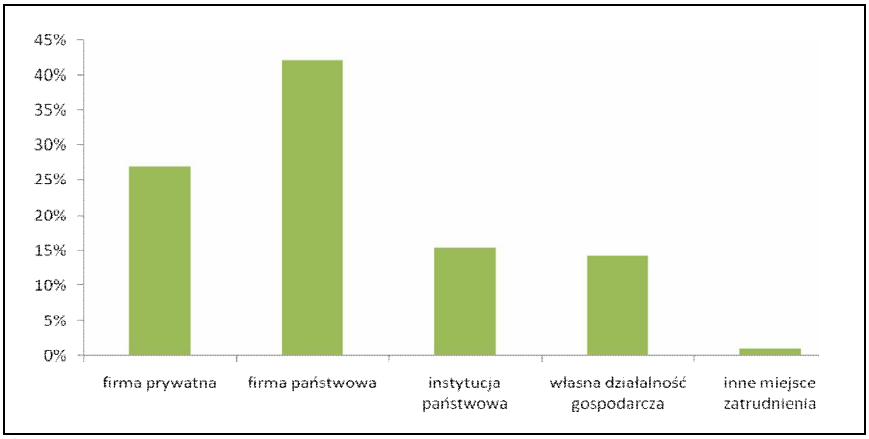

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety.

Założenie własnej działalności gospodarczej planuje 24% respondentów, z czego największą grupę stanowią osoby w wieku od 18, do 24 lat, pozostające bez pracy krócej niż rok czasu. Około 1/3 respondentów, największą przeszkodę w otwarciu własnej działalności gospodarczej, upatruje w braku środków finansowych. Około 16% ankietowanych twierdziło, że największą barierą są trudności biurokratyczne, kolejne 11% bezrobotnych jako największy problem przy otwieraniu własnej działalności upatrywało w brak lokalu. Tego typu odpowiedzi wskazują, na nieznajomość różnych programów pomocowych, dzięki którym można się starać o dotacje na otwarcie własnej działalności. Tym niemniej 24% osób, które planuje założenie własnej firmy to w skali powiatu dużo.

Formy aktywizacji zawodowej

Bezrobotni w powiecie stargardzkim raczej nie korzystają, z różnorodnych form aktywizacji zawodowej. Aż 73,6% z pośród wszystkich ankietowanych odpowiedziało, że nigdy nie brało udziału w żadnych kursach czy szkoleniach podnoszących umiejętności i kwalifikacje zawodowe. Z pośród bezrobotnych, którzy brali udział w kursach, bądź szkoleniach największą popularnością cieszyły się szkolenia przygotowujące do pracy w usługach, oraz szkolenie przygotowujące do pracy przy produkcji.
Pracownicy socjalni, z którymi przeprowadzono wywiad, szczególną uwagę zwracali na brak inicjatywy ze strony samych bezrobotnych, którzy sami na własną rękę nie podejmują żadnych działań podnoszących ich kwalifikacje na rynku pracy.

Wynagrodzenie

Najniższe średnie wynagrodzenie za jakie bezrobotni w powiecie byliby skłonni pracować, wynosi 1305 zł netto, przy czym kobiety deklarowały sumę jeszcze niższą około 1282 zł, natomiast mężczyźni przeciętnie deklarowali możliwość podjęcia pracy od około 1335 zł. Trochę wyższe są deklarowane przez respondentów kwoty wynagrodzenia zgodne z ich oczekiwaniami. Średnie wynagrodzenie, zgodne z oczekiwaniami respondentów w powiecie stargardzkim wynosi 1852 zł przy czym,

analogicznie jak w poprzednim przypadku, kobiety deklarowały wynagrodzenia niższe niż mężczyźni o około 180 zł. Warto zaznaczyć, że średnia pensja mieszkańca powiatu stargardzkiego wynosi 2565 zł brutto, czyli kwota netto jest zbliżona do średniego wynagrodzenia oczekiwanego przez respondentów.

Najwięcej pragną zarabiać osoby z tytułem magisterskim średnio 2576 zł, najniższe zarobki deklarowane są wśród osób z wykształceniem podstawowym bądź gimnazjalnym - około 1552 zł. Ciekawym zjawiskiem, jest to, że osoby posiadające tytuł licencjacki, średnio pragną zarabiać o 117 zł mniej niż osoby, które ukończyły technikum. Oczekiwane zarobki osób, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową, liceum ogólnokształcące, albo liceum profilowane, plasują się mniej więcej na tym samym poziomie - około 1750 zł.

Wykres 16. Minimalna i zgodna z wymaganiami płaca netto wg bezrobotnych ze względu na płeć

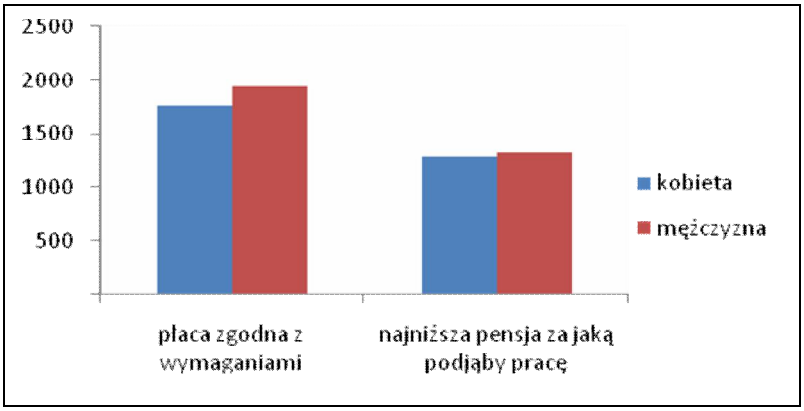

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety

Osoby bezrobotne, które pozostają bez pracy krócej niż 12 miesięcy średnio pragną zarabiać, około 1892 zł, jednak zgodziłyby się pracować już od 1343 zł. Najniższy pułap wynagrodzenia, od jakiego mogłyby pracować osoby, które nigdy nie pracowały wynosi 1176 zł, jednak deklarowane wynagrodzenie, jakie pragnęliby zarabiać wynosi, średnio, około 1585 zł.

Wykres 17 . Minimalna i zgodna z wymaganiami płaca netto wg. czasu pozostawania bezrobotnym

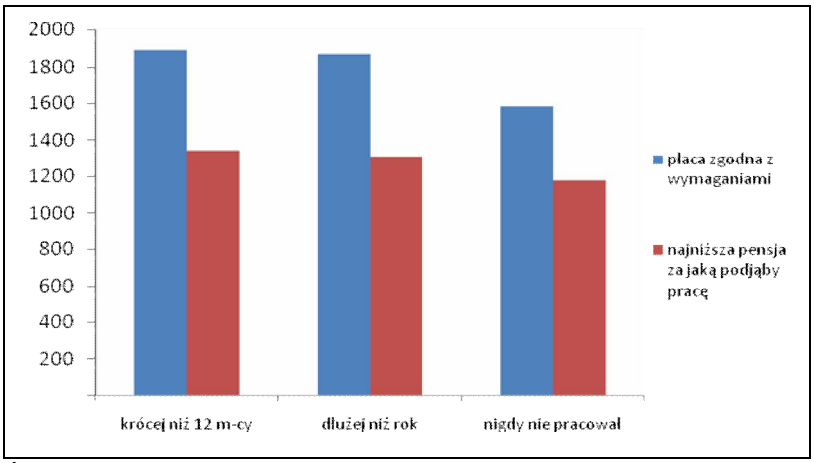

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety

Wykres 18. Minimalna i zgodna z oczekiwaniami płaca wg bezrobotnych ze względu na wykształcenie

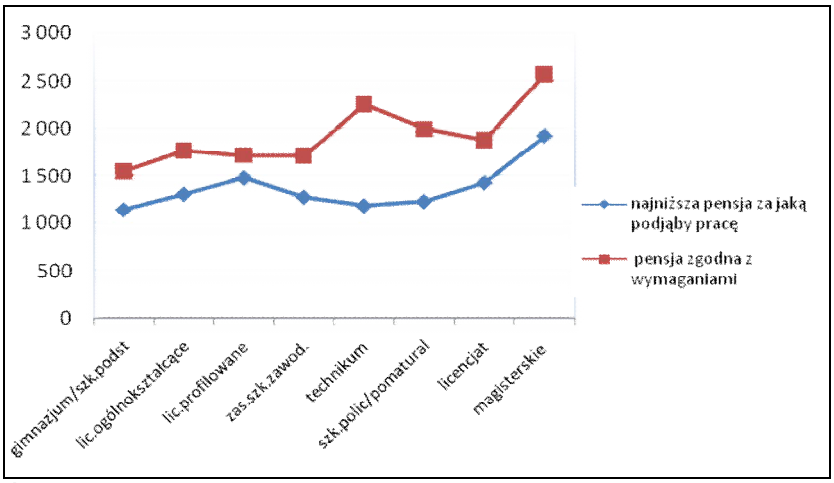

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety

Porównując poszczególne dane z średnimi zarobkami krajowymi (średnio 3158 zł brutto - wg stanu na 2008r) można zaryzykować stwierdzeniem, iż bezrobotni w powiecie nie posiadają zbyt wygórowanych żądań dotyczących wysokości wynagrodzenia, jakie mogliby otrzymywać za swoją pracę. Osoby z którymi zostały przeprowadzone wywiady w powiecie stargardzkim zwracały uwagę na bezrobotnych, którzy choć nie posiadają żadnych kwalifikacji, ani zawodu pragną otrzymywać wynagrodzenie w wysokości powyżej 2 000 tyś zł. Natomiast osoby, które naprawdę pragną podjąć pracę, nie maja wygórowanych żądań.

6. Szanse i bariery wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Czynniki przesądzające o zadowoleniu z pracy

Za najważniejszy czynnik pozwalający osiągnąć zadowolenie z wykonywanej pracy bezrobotni z powiatu stargardzkiego uznali pracę zgodną z zainteresowaniami oraz dobrze płatną. Ten drugi czynnik wskazało mniej niż połowa respondentów. Kolejne czynniki okazały się być już znacznie mniej istotnymi –po około 22-25% wskazań i były to w kolejności – przyjazne środowisko w pracy, praca zgodna z predyspozycjami. Prawie ¼ wskazała także na ludzkie traktowanie pracownika. Zdecydowanie mało istotne okazało się to aby praca pozwalała na rozwój zawodowy – 9%, była mało męcząca – 6%. Najrzadziej wymienianym czynnikiem przesadzającym o zadowoleniu z wykonywania pracy w opinii bezrobotnych z powiatu stargardzkiego okazało się pracowanie na własny rachunek.

Wykres 19. Czynniki wpływające na zadowolenie z wykonywanej pracy

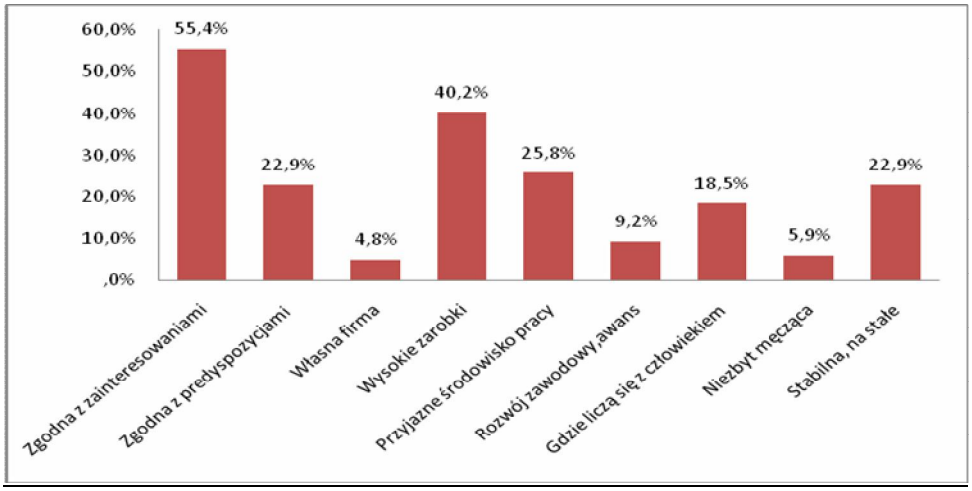

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.
Wyniki nie sumują się, do 100, bo respondent mógł podać więcej niż 1 odpowiedź

Ostatnie miejsce pracy

Dosyć pozytywnym zjawiskiem w kontekście sytuacji bezrobotnych jest stosunkowo długi czas pozostawania w jednym miejscu pracy. Około 70% respondentów pozostawało w jednym miejscu pracy dłużej niż 24 miesiące. Kolejne 13 4% ankietowanych w jednym miejscu pracy pozostawało dłużej niż 12 miesięcy.

Połowa ankietowanych osób ostatnie miejsce pracy oceniła jako przeciętne. W grupie tej dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, pozostające bez pracy dłużej niż rok. Warto zaznaczyć, iż czym wyższe wykształcenie posiada respondent, tym lepiej ocenia swoje stanowisko pracy. Nisko bądź bardzo nisko, swoje stanowisko pracy oceniają, osoby z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym, bądź zasadniczym zawodowym. Ogólnie kobiety lepiej oceniają ostatnie miejsce pracy od mężczyzn.

Największym problemem jaki odczuwali pracownicy był brak stabilności i pewności zatrudnienia – skarżyło się na to aż 38% osób. Ponad ¼ doświadczyła zaniżania lub opóźnień w wypłatach wynagrodzeniach i aż 23% przyznało, że było zatrudnianych na czarno.

Mobilność

Wśród osób dopuszczających możliwość wyjazdu za pracą poza swoje miejsce zamieszkania przeważają mężczyźni. Większość dopuszcza wyjazd poza swój powiat, ale tylko w granicach województwa. Na takie rozwiązanie zgodziłoby się 80% mężczyzn i 62% kobiet, średnio 70% mieszkańców pozostających bez pracy. W przypadku dalszych wyjazdów udział osób skłonnych do opuszczenia swojego domu znacznie maleje. Do sąsiedniego województwa skłonnych byłoby przenieść się tylko ok. 18% badanych, do dalszego województwa w Polsce 11%, do Europy 21,5%, a jeszcze dalej poza Europę 15%. Ogólna tendencja wygląda następująco; czym dalej w Polsce od powiatu stargardzkiego, tym bezrobotni są mniej skłonni do wyjazdu w celu podjęcia pracy. Respondenci bardziej skłonni są podjąć zatrudnienie w Europie niż w innym województwie w kraju. Co więcej chętniej wyjechaliby poza Europę niż do bardziej oddalonego województwa. (por. wykres 20). Ogólnie należy stwierdzić, że gotowość do przemieszczania się za pracą bezrobotnych z powiatu stargardzkiego jest bardzo niska. Być może wytłumaczeniem tego zjawiska jest fakt, iż duża cześć osób, które są zarejestrowane jako bezrobotni, w rzeczywistości pracuje na czarno. Z tego powodu nie widzi potrzeby wyjazdu.

Wykres 20. Gotowość do podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania (poza powiatem)

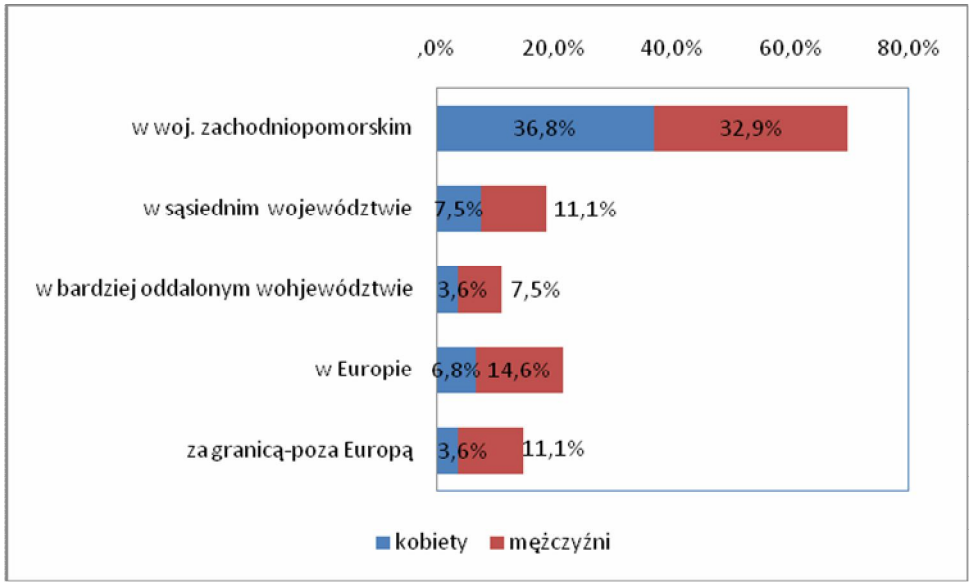

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z danych z ankiety

Najbardziej skłonni są wyjechać w każdym kierunku ludzie młodzi do 24 roku życia. Pod względem wykształcenia chęć wyjazdów wygląda w następujący sposób: zdecydowanie największy udział osób z wykształceniem wyższym (magisterskim i licencjackim) jest skłonnych do wyjazdów do różnych województw w Polsce. W przypadku wyjazdów do Europy aż 40% osób z wykształceniem wyższym magisterskim pozostających bez pracy zdecydowałaby się na wyjazd. Druga znacząca grupę stanowiłyby osoby z wykształceniem średnim technicznym i ogólnokształcącym. Podobnie rozkładają się preferencje dotyczące wyjazdów za granice ale poza Europę Spośród wyróżnionych grup bezrobotnych pod względem wykształcenia chęć takiego wyjazdy w największym stopniu deklarują magistrzy oraz osoby z ukończonym liceum.
Osoby pozostające bez pracy przez okres krótszy 12 miesięcy wykazują wyraźnie większą chęć podjęcia pracy poza granicami swojego powiatu. Ci, którzy nie maja pracy ponad rok raczej nie sa skłonni do wyjazdów poza województwo zachodniopomorskie w ogóle. O małej skłonności do wyjazdów poza miejsce zamieszkania świadczy również mały udział osób, które w ostatnich 10 latach wyjechało do pracy za granicę – niecałe 17%.

Bariery podjęcia pracy

Nie wszystkie osoby pozostające bez pracy są gotowe do tego, aby podjąć prace. Tylko około 58% nie widzi żadnych przeszkód aby zacząć pracować od razu, jeśli nadarzyłaby się taka okazja. Wśród głównych przeszkód wymieniane były brak możliwości zostawienia dziecka lub innej osoby z rodziny na czas pracy. W sumie 18% bezrobotnych wskazuje na te przyczyny, jako bariery podjęcia pracy zawodowej. W mniejszym stopniu przeszkody stanowią problemy ze zdrowiem lub problemy z dojazdami (po ok.8% wskazań). Warto odnotować, że aż 7,2% osób stwierdziło, że główną przyczyną uniemożliwiającą im podjęcie pracy jest obawa przed jej rozpoczęciem. Pewne różnice zaobserwować można między grupami osób bezrobotnych zarejestrowanych i niezarejestrowanych w PUP. W tej drugiej grupie nieco mniej osób jest w stanie podjąć prace niezwłocznie. Zdecydowanie większy jest za to udział tych, którzy wskazują na przeszkody podjęcia pracy związane ze złym stanem zdrowia oraz z obawą przed rozpoczęciem pracy w ogóle.

Oferty pracy z PUP, w przeciągu ostatniego roku otrzymało 36,4%, osób. Z pośród wszystkich, którzy otrzymali ofertę pracy w PUP, około 54,8%, nie została przyjęta przez pracodawcę. Zjawisko to można

tłumaczyć zbyt małą liczbą ofert pracy w stosunku do dosyć dużej konkurencji wśród bezrobotnych na powiatowym rynku pracy. Najwięcej osób, które dostały ofertę pracy w PUP, a nie zostały przyjęte do pracy przez pracodawcę, posiadają wykształcenie podstawowe bądź zasadnicze zawodowe. Około 30% z pośród osób, które dostały ofertę pracę, odrzuciło propozycję zatrudnienia. Najwięcej w tej grupie jest bezrobotnych, którzy posiadają wykształcenie średnie lub policealne, co może się wiązać ze zbyt wysokimi kwalifikacjami tych respondentów w stosunku do oferowanej pracy.

Zainteresowanie sytuacją na lokalnym rynku pracy

Bardzo duży udział osób bez pracy w powiecie stargardzkim w ogóle nie interesuje się sprawami związanymi z rynkiem pracy. Są to zatem osoby, które nie zamierzają podjąć pracy lub tez tacy, którzy pracują na czarno i nie mają zamiaru tego w najbliższym czasie zmienić. Wśród tych, którzy poszukują jakiś informacji przeważają osoby poszukujące informacji na temat naborów i aktualnych ofert pracy – 50%. Dosyć dużo osób poszukuje tez wsparcia instytucji lub osób, które mogłyby je wesprzeć w znalezieniu miejsca pracy w najbliższej okolicy (20%) lub gdzieś w kraju lub za granicą - po około 3%. Można zatem przypuszczać, że te osoby w największym stopniu są realnie zainteresowane podjęciem racy i mogłyby zostać w stosunkowo najprostszy sposób zaktywizowane.

7. Przyczyny bierności zawodowej

Za biernych zawodowo można uznać grupę ludzi w ogóle nie interesujący się sprawami pracy w powiecie, a których w badanej próbie było około 30%. Nieco wyższy udział badanych (35%) nie szukał aktywnie w ostatnim czasie zatrudnienia Warto zaznaczyć, że około 60% bezrobotnych rejestruje się w PUP, aby skorzystać z programów stażowych, dostać pracę lub skorzystać z stypendium lub innych form aktywizacji, natomiast aż 40% respondentów zarejestrowało się po to, aby uzyskać zasiłek, bądź ubezpieczenie zdrowotne. W wywiadach z pracownikami socjalnymi, dostrzeżono pewien istotny fakt. Bezrobotni, którzy korzystają z zasiłku lub otrzymują inne świadczenia z tytułu braku pracy często nie szukają pracy i zadowalają się tylko pieniędzmi uzyskanymi z pomocy społecznej. Często bywa tak, iż poszczególne świadczenia społeczne działają demotywująco na ludność, która z nich korzysta. Z tego powodu można uznać, iż ta grupa to w dużej mierze osoby bierne zawodowo. Na podstawie powyższych przesłanek można się pokusić o przypuszczenie, iż około 30% do 40% pozostających bez pracy w powiecie stargardzkim to osoby bierne zawodowo.

Dosyć dużą grupę osób bezrobotnych stanowią kobiety wychowujące dzieci, które nie maja możliwości pozostawienia ich pod czyjąś opieką. One tez w większym stopniu niż mężczyźni zasilają szeregi biernych zawodowych w powiecie. Do omawianej grupy można także zaliczyć ponad ¾ osób pozostających bez pracy ponad 2 lata, gdyż osoby te straciły zdolności pracy zawodowej i nie są już w stanie same podjąć się jej poszukiwania.

Co ciekawe osoby bierne to nie tylko osoby w wieku przedemerytalnym, tak jak mogłoby się intuicyjnie wydawać. Jak wykazały badania to właśnie ta grupa w największym stopniu angażuje się w poszukiwanie pracy i jest gotowa na wyjazd poza swój powiat, aby podjąć pracę. Wynika to zapewne z tego, iż bardzo duży udział wśród bezrobotnych stanowią osoby z długoletnim strasem pracy, które zapewne niedawno straciły prace. Mają zatem jeszcze chęci i zapał do aktywnego poszukiwania nowego miejsca pracy. Szczególnie Istotne jest zatem w powiecie stargardzkim to, aby zapobiec w tej grupie zjawisku długookresowego bezrobocia i w jak największym stopniu oferować im aktywne formy walki z bezrobociem.

Analiza powiatu łobeskiego[39]

SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA POWIATU

Powiat łobeski[40] należy do powiatów o jednym z najwyższych wskaźników bezrobocia rejestrowanego w województwie zachodniopomorskim. W sierpniu 2009 wskaźnik ten wyniósł 26,7% gdy dla województwa wynosił on 14,2%[41]. Bezrobocie było bolączką powiatu od początku jego powstania w 2002 roku. W ciągu kilku lat sytuacja ta ulegała stopniowej poprawie, lecz nadal należy ją uznać za wysoce niezadowalającą. Zmieniała się również struktura osób bezrobotnych ze względu na czas pozostawania bez pracy. O ile w 2006 roku długotrwale bezrobotni stanowili 47,4% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, to w 2008 roku było to już 24,7%. Jest to większy spadek, niż dla województwa ogółem, gdzie w 2006 było odpowiednio 45,9% a w 2008 roku 30,6% długotrwale bezrobotnych wśród zarejestrowanych. Są to też lepsze wskaźniki niż przeciętne dla Polski (w 2008 roku – 34%). Ta pozytywna tendencja ma jednak także mniej korzystny wymiar – co widać przy analizie pozostałych parametrów. W szczególności od początku roku do sierpnia 2008 widoczny jest wyższy niż przeciętnie w województwie wzrost liczby bezrobotnych ogółem.

Przeciętne wynagrodzenie brutto w powiecie w latach 2002-2007 oscylowało w granicach 74% - 75% średniego dla Polski i było w 2007 czwartym od końca najniższym wynagrodzeniem w województwie. Niższe były jedynie w powiatach: świdwińskim, pyrzyckim, sławieńskim.

Również dane sprawozdawcze MPiPS-03 za rok 2008 wskazują, że powiat łobeski należy do powiatów, w którym znaczna liczba mieszkańców korzysta z pomocy społecznej. Przyjmując najszersze kryterium, tj. wszystkie osoby wraz z ich rodzinami, które otrzymały jakąkolwiek formę pomocy społecznej należy stwierdzić, że przekazano ją 17,33% mieszkańców, gdy tymczasem średnio w Polsce było to 10,06% a w województwie zachodniopomorskim 11,85%[42].

Sytuacja taka jest po części wynikiem zbiegu kilku różnych negatywnych czynników:

- o ponad połowę niższej gęstości zaludnienia niż przeciętna dla województwa zachodniopomorskiego (która i tak na tle kraju jest niską),
- położenia z dala od jednego z czterech głównych szlaków komunikacyjnych województwa,
- braku znaczącego przemysłu,
- położenia poza głównymi, modnymi i tradycyjnymi kierunkami turystycznymi,
- skromną ofertą dla przyjezdnych w porównaniu z konkurującymi powiatami pasa przybrzeżnego lub leżącymi przy głównych szlakach i miastach.

Tabela 1 przedstawia liczbę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON. Przyjmując za rok bazowy 2003 należy stwierdzić, że w powiecie łobeskim nastąpił znaczniejszy niż średnio w województwie wzrost liczby podmiotów gospodarczych.

[39] Autor: dr Jerzy Bielec
[40] Jeśli nie zaznaczono inaczej dane w tym podrozdziale pochodzą z BDR GUS i roczników statystycznych.
[41] Dane WUP Szczecin.
[42] Badania własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03 dla województwa zachodniopomorskiego.

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w latach 2003 i 2005-2008 w powiecie łobeskim i w Polsce

Jednostka terytorialna	ogółem				
	2003	2005	2006	2007	2008
Powiat łobeski	2 816	2 903	3 006	3 067	3 159
ZACHODNIOPOMORSKIE	200 626	206 776	209 478	210 750	213 124

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

Zarówno w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców jak i w relacji do liczby mieszkańców powiatu liczba firm zarejestrowanych w powiecie łobeskim jest jedną z najniższych w województwie, co oznacza, że mamy do czynienia z dużą skalą niedoboru. Bardzo prawdopodobnym powodem, dla którego liczba nowych firm jest tak znikoma jest niski wewnętrzny popyt, który dotąd był ograniczony bardzo wysoką skalą biedy i bezrobocia oraz brak popytu zewnętrznego generowanego przez np. turystykę.

Wykres 1. Struktura podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 r.

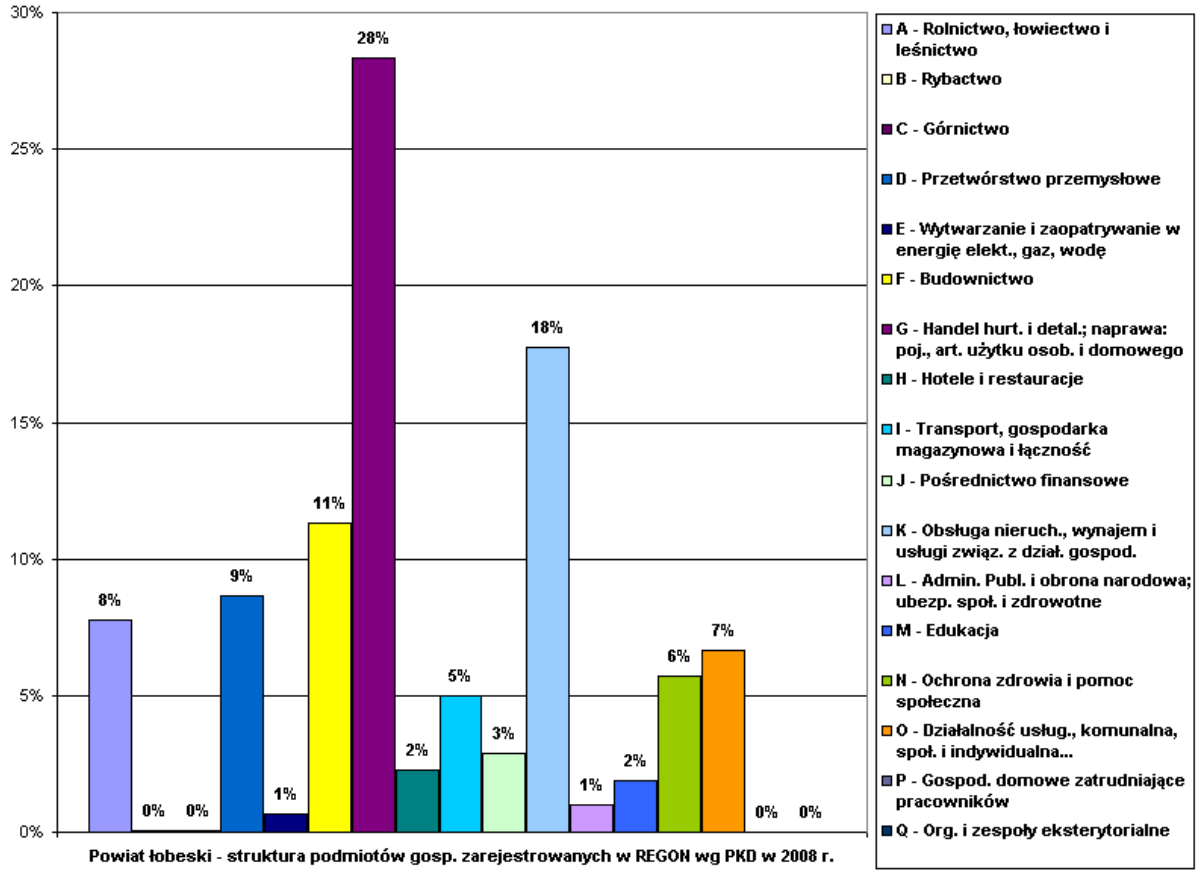

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

Analiza zmian w strukturze podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON wg PKD w 2008 do roku 2003 wskazuje na nieznaczny spadek udziału handlu (sekcji G) w strukturze podmiotów a wzrost sekcji N i O, co wydaje się niekorzystną gospodarczo tendencją wskazującą raczej na dynamiczniejszy rozwój usług społecznych niż handlu i transportu.

Odnosząc dane do struktury województwa dla roku 2008 należy zwrócić uwagę, że jest ona bardzo zbliżona i jedynie w sekcji I widoczna jest 2 punktowa różnica na niekorzyść powiatu.

Powiat łobeski to powiat o najmniejszej liczbie mieszkańców w województwie zachodniopomorskim (patrz tabela 2). Wskaźnik obciążenia demograficznego, tj. stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym jest drugim z najwyższych w województwie (po powiecie szczecineckim), a zbliżony do przeciętnej dla Polski. Oznacza to niekorzystną na tle innych powiatów strukturę wiekową, co w połączeniu ze znaczną, ujemną migracją (-4,2) i niewysokim udziałem osób w wieku 0-14 w ludności ogółem może rodzić obawę o nieatrakcyjności demograficznej powiatu przynajmniej na tle innych powiatów województwa.

Powiat łobeski w większym stopniu niż średnio w województwie zamieszkiwany jest przez osoby ze wsi (47,4%). Niska gęstość zaludnienia i brak znaczącego ośrodka miejskiego powodują, że powiat może kumulować problemy typowe obszarom wiejskim Pomorza Zachodniego. Również ujemne saldo migracji w 2007 roku, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, poparte faktem, że powiat zajmował czwarte od końca miejsce wśród powiatów województwa w tej mierze na to wskazuje.

Tabela 2. Podstawowa charakterystyka ludności powiatu łobeskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w 2008 roku

Jednostka terytorialna	ludność ogółem	przyrost naturalny na 1000 osób	saldo migracji ogółem na 1000 osób *	liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	wskaźnik obciążenia demogra-ficznego	udział 0-14 lat w ludności ogółem	udział ludności w wieku 60/65+ w ludności ogółem	udział ludności zamieszkałej w miastach
Powiat łobeski	38 162	2,8	-4,2	104	55,5	16,7	15,1	52,6
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 692 957	1,1	-1,0	106	51,7	15,2	15,0	68,8
POLSKA	38 135 876	0,9	-0,4	107	55,1	15,3	16,2	61,1

* Dane z 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS pochodzących z BDR.

W powiecie łobeskim wg danych GUS funkcjonują dwie zasadnicze szkoły zawodowe. Liczba absolwentów zasadniczych szkół zawodowych spadła z 78 osób w 2003 roku do 48, w powiecie brak było technikum. Ogółem absolwentów szkół ponadgimnazjalnych było w 2003 roku 132, w 2006 było 210 zaś w roku 2008 było 124. Tłem tej zmiany niewątpliwie jest gasnący wyż demograficzny. W 2005 liceum profilowane miało 59 absolwentów a w 2008 roku 46. Absolwentów szkół dla dorosłych w 2003 roku było 54, zaś w roku 2008 zaledwie 30, w tym szkołę policealną dla dorosłych w 2003 opuściło 20 absolwentów a w 2008 roku 30. Opisane zmiany, przy założeniu tendencji do malenia liczby absolwentów ogółem wskazują na bardzo poważny ubytek w zakresie kształcenia zawodowego oraz kształcenia dorosłych. Wynika to częściowo z negatywnego nastawienia młodzieży do szkół zawodowych oraz mniejszego zainteresowania lub możliwości osób dorosłych w kształceniu się. Trzeba zaznaczyć, że liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w powiecie jest bardzo niska i można zastanawiać się, czy nie wynika to z trudnej sytuacji rodzin, które mają problemy z utrzymaniem uczniów. Zaledwie 36 osób w 2008 roku zakończyło naukę ze świadectwem maturalnym, w 2007 i 2006 było to 46 osób a w 2005 osób takich było 29.

SYTUACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA BEZROBOTNYCH W POWIECIE ŁOBESKIM

1. Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących (bezrobotnych)

Przeprowadzone badania ankietowe w powiecie łobeskim pozwalają na prezentację szeregu informacji nt. osób pozostających bez pracy, najczęściej w trudnej życiowo sytuacji. Analiza tych informacji przeprowadzona w kolejnych punktach opracowania umożliwia systemowy ich opis oraz sformułowanie zaleceń umożliwiających zmniejszenie skali problemu, jakim niewątpliwie jest bezrobocie.

Pod względem **struktury płci** kobiety stanowiły 60% populacji, a mężczyźni 40%, przy liczbie 280 przebadanych ogółem było to zatem 168 kobiet i 112 mężczyzn.

Jako **miejsce zamieszkania** wieś wskazywało 52,2% badanych, przy poziomie wynoszącym w 2008 roku, wg danych rejestrowych GUS 47,4%. Ta w sumie nieznaczna różnica wynika najprawdopodobniej z niewiedzy respondentów, co ujawnia też fakt, że 0,7% wskazywało na zamieszkiwanie w mieście o wielkości ponad 20 tys., gdy takiego nie ma w powiecie.

Struktura wiekowa respondentów uwidoczniona została na wykresie nr 2. Najliczniejszym relatywnie grupą okazała się ta z przedziału wiekowego 25-34 lata, która stanowiła ponad 1/4 wszystkich. Jest to informacja o tyle istotna, że wskazuje, iż trudna sytuacja nie dotyczy jedynie osób wchodzących na rynek czy w wieku przedemerytalnym, ale także osób, co do których można byłoby oczekiwać najlepszego radzenia sobie na rynku – ze względu zarówno na wiek metrykalny jak i możliwość zdobycia doświadczenia.

Wykres 2. Procentowy rozkład grup wiekowych badanych w powiecie łobeskim

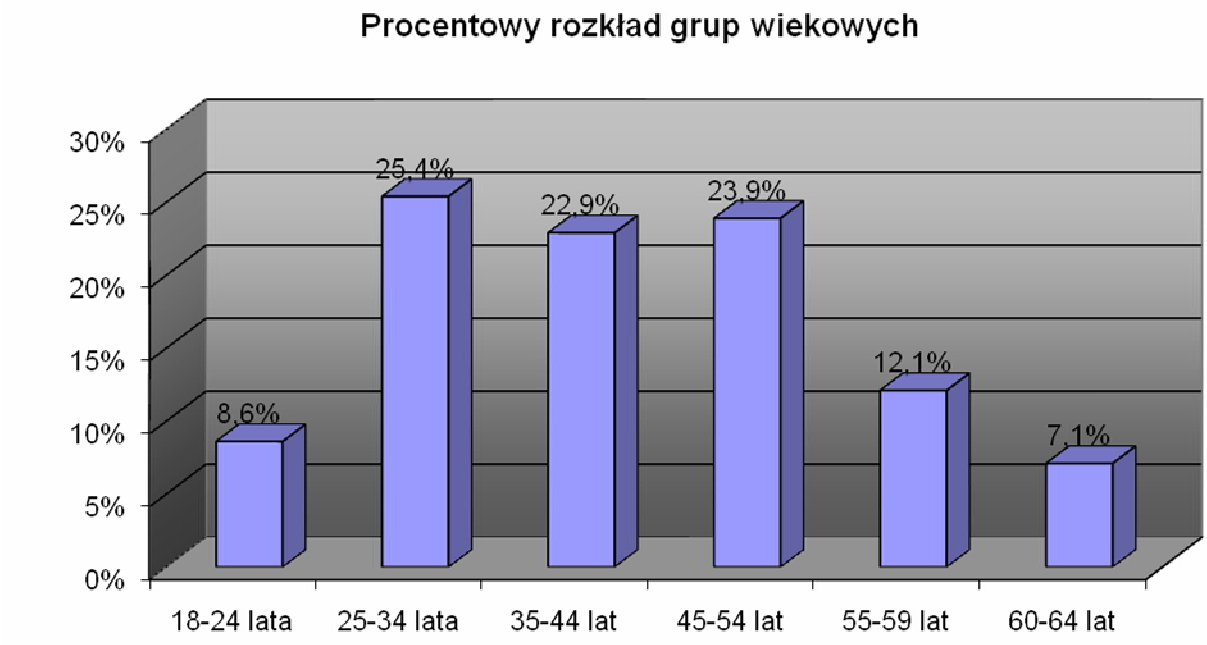

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

W badaniu 30% osób nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o to **jak długo pozostaje bez pracy**. Spośród pozostałych odpowiedzi 17,9% zadeklarowało, że poniżej 12 miesięcy, 58,7%, że dłużej niż rok, 23,5%, że nigdy nie pracowało. Dla porównania, wg cytowanych danych PUP w 2008 roku długotrwale bezrobotnych było w powiecie łobeskim 24,7%. W grupie osób nigdy niepracujących mogą oczywiście znajdować się wchodzący dopiero na rynek, różnica reprezentacji osób długotrwale

bezrobotnych a niepracujących dłużej niż rok może wynikać z różnicy między oboma kategoriami[43]. Jeżeli jednak przyjąć, że informacja od respondentów jest obiektywna i można traktować tożsamie brak pracy z rejestracją w PUP, to dane sygnalizują możliwość wzrostu odsetka osób długotrwale bezrobotnych wśród bezrobotnych ogółem.

Poddani badaniu zostali zapytani, **dlaczego przestali pracować w dotychczasowym miejscu zatrudnienia**. Odpowiedź na to pytanie była analizowana za pomocą tabel krzyżowych pod kątem: płci, miejsce zamieszkania, grup wiekowych, wykształcenia, długości pozostawania bez pracy[44]. Ze względu na przejrzystość przekazu zdecydowano się na przedstawienie wniosków jedynie dla niektórych, najważniejszych elementów objętych analizą.

Tabela 3 przedstawia strukturę rozkładu przyczyn wg płci, największe różnice w odpowiedziach padają dla kategorii „choroba, niepełnosprawność" gdzie mężczyźni wybierają ją w 9% a kobiety w 3,4%, druga różnica widoczna jest w kategorii „inne" a następnie „praca dorywcza, na czas określony", gdzie kobiety wybierają ją w 9% a mężczyźni w 5,5%. Zatem pod względem różnic płciowych mężczyźni częściej jako powód utraty pracy wskazują kłopoty ze zdrowiem a kobiety sezonowość czy tymczasowość podjętej pracy.

Analiza struktury przyczyn zaprzestania pracy jako najważniejsze powody bez względu na płeć wskazuje ogółem: „bankructwo pracodawcy, likwidację stanowiska, zwolnienia grupowe" 18,6% wskazań, „zwolnienie z innych przyczyn" 18,6% wskazań, „pracę na czas określony, dorywczą" 14,5% wskazań, „chorobę, niepełnosprawność" 12,4% wskazań. Warto też zauważyć, że na rentę lub emeryturę odeszło w sumie około 9,6% pytanych.

Z dozą pewnej ostrożności można wnioskować, że trudna sytuacja pracodawcy na równi ze zwolnieniami o nieujawnionej przyczynie (a być może wynikającym z winy pracownika) była dominującym powodem zwolnień i obejmowała blisko 40% przypadków. Następną grupę stanowiły odejścia ze względu na stan zdrowia lub przejście na rentę, emeryturę, szacunkowo – 25%, 15% dotyczyło prac czasowych i może być uznane za rodzaj bezrobocia fluktuacyjnego, resztę stanowiły pozostałe zgłaszane powody. Powyższe grupowanie ma charakter orientacyjny, ale pozwala na pewne objęcie tendencji na rynku.

Tabela 3. Rozkład przyczyn zaprzestania pracy w ostatnim miejscu

Główna przyczyna przerwania pracy w ostatnim miejscu	Płeć		Ogółem
	kobieta	mężczyzna	
Odszedłem na emeryturę	3,4%	0,7%	4,1%
Odszedłem na rentę	2,8%	2,8%	5,5%
Bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	10,3%	8,3%	18,6%
Zwolniony z innych przyczyn	9,0%	9,7%	18,6%
Niskie zarobki	3,4%	0,7%	4,1%
Złe warunki pracy	0,7%	1,4%	2,1%
Za ciężka i nerwowa praca	0,7%	0,7%	1,4%
Praca na czas określony, dorywcza	9,0%	5,5%	14,5%
Względy rodzinne, osobiste	4,8%	2,1%	6,9%
Choroba, niepełnosprawność	3,4%	9,0%	12,4%
Rozpoczęcie nauki (szkolenia)	1,4%	0,7%	2,1%
Inne przyczyny	2,8%	6,9%	9,7%
Ogółem	51,7%	48,3%	100,0%

[43] Długotrwale bezrobotny – oznacza to bezrobotnego pozostającego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy (WUP Szczecin).

[44] Dla znacznej liczby danych przygotowano zestawy tabel krzyżowych i wykorzystano je w analizie krzyżując ze sobą zmienne uznane za niezależne z pozostałymi, wybranymi zmiennymi. Takie postępowanie pozwala na wyodrębnienie grup ludności ze względu na zestaw cech oraz wskazanie, na które spośród nich należy zwrócić szczególną uwagę, które dominują w zbiorowości, a jakie stanowią marginalną jej cześć.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Rozkład przyczyn zaprzestania pracy wg wieku, potwierdza potoczną wiedzę co do powodów rezygnacji. Osoby najstarsze, w wieku 60-64 lata najczęściej odchodziły na emeryturę (2,1%), lub rezygnowały z pracy ze względu na stan zdrowia (4,8%), w wieku 55-59 lat osoby najczęściej przechodziły na rentę (2,1%). W wieku 45-54 lat 8,3% osób traciło pracę z powodu bankructwa pracodawcy, 7,6% było zwalniane z innych powodów, 4,8% dotyczyła praca na czas określony a 2,1% ze względu na niskie zarobki. Ogółem ta grupa wiekowa stanowiła aż 33,1% badanych wskazujących na zwolnienia przy 23,9% w badanej grupie ogółem. Można zatem założyć, że najaktywniej korzysta ona z rynku pracy i jest także najczęstszym podmiotem zmieniającym pracę, w przeciwieństwie np. do grupy osób najmłodszych, które na to pytanie mogły mieć problem z odpowiedzią. Osoby w wieku 25-34 lata były najczęściej zaprzestającą pracę grupą ze względu na naukę, choć stanowiło to zaledwie 1,4% powodów. Oznacza to, że ogólnie w powiecie naukę jako utrudnienie w pracy spotyka się bardzo rzadko a ponadto dotyka to nielicznej grupy badanych, co nie jest korzystną informacją. W grupie 35-44 lata najczęściej w porównaniu do innych grup wskazywano za powód inne przyczyny lub względy rodzinne i osobiste. Można domniemywać, że jest to grupa osób muszących opiekować się dziećmi lub osobami starszymi a przez niedobory w infrastrukturze społecznej lub ze względu na ich koszty pozostająca poza rynkiem pracy.

W grupie badanych zaledwie 1,4% posiadało wyższe wykształcenie magisterskie i deklarowały one utratę pracy ze względu na podjęcie nauki, co dodatkowo było najwyższym wskaźnikiem w tej grupie. Można ostrożnie postawić tezę, że osoby te musiały dostosować kwalifikacje, mimo, że miały najwyższe w badanej grupie. Największą grupę wśród badanych stanowiły osoby z podstawowym lub gimnazjalnym wykształceniem, bo aż 58,2%, z zawodowym 27,7% i 7,8% z wykształceniem ogólnym licealnym. Niedobór osób z wykształceniem średnim technicznym uzasadniony jest zapewne brakiem technikum w powiecie.

Poddając analizie osoby, które deklarowały pozostawanie bez pracy krócej lub dłużej niż rok a pomijając braki w odpowiedziach oraz te osoby, które nie rozpoczęły pracy należy stwierdzić, że dla niepracujących do roku najczęstszym powodem zwolnienia była zakończenie „pracy dorywczej, na czas określony", „zwolnienie z innych przyczyn" i „bankructwo pracodawcy", zaś dla osób pozostających ponad rok bez pracy na pierwszym miejscu było „bankructwo pracodawcy", następnie „zwolnienie z innych przyczyny" a w końcu „choroba i niepełnosprawność" i „praca dorywcza". Struktura zatem różni się dla obu grup bezrobotnych.

Na pytanie: **Po co się Pan/Pani przede wszystkim zarejestrował/a? Co było najważniejsze?** mężczyźni odpowiadali najczęściej, że w celu uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego (19,9%) odpowiedzi a jedynie 7,4% chciało znaleźć pracę, zaś uzyskać prawo do zasiłku 3,7%. Częściej odpowiedzi na to pytanie udzielały kobiety, ale także one wskazywały na chęć uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego. Ogółem struktura odpowiedzi bez względu na płeć wskazuje, że w 52,9% powodów celem rejestracji w PUP było ubezpieczenie zdrowotne, w 22,8% chęci znalezienia pracy a w 15,4% pozyskania zasiłku. Oznacza to, że mamy do czynienia z jednej strony z grupą, która nie nabywa praw do zasiłku, ale się rejestruje, czyli najprawdopodobniej pracowała dorywczo, lecz zbyt krótko. Z drugiej strony olbrzymią grupę osób traktujących PUP jako płatnika składki zdrowotnej bez nadziei na znalezienie pracy, którą żywi zaledwie co 4-5 osoba.

W strukturze wiekowej dla pytania o rejestrację w PUP przeważają osoby z trzech przedziałów w wieku 25-54, które stanowią 85% wszystkich osób. Nie ma w tej grupie zasadniczych różnic co do preferencji celów, dla których się rejestrują. Jedynie w grupie 18-24 lata cel „znalezienie pracy" uzyskuje ten sam procent wyborów co ubezpieczenie zdrowotne (2,4%), zaś w grupie osób 55-59 lat ubezpieczenie stawiane jest na równi z zasiłkiem (2,2%).

Również analiza danych zawartych w tabeli nr 4, po przeliczeniu wg liczebności grup respondentów ze względu na czas pozostawania bez pracy wskazuje, że dla 72,7% nigdy niepracujących i 51,7% dłużej niż rok pozostających bez pracy powodem rejestracji w PUP było

pozyskanie ubezpieczenia zdrowotnego bez względu na prawo zasiłku. Ten cel był także najważniejszy dla niemających pracy krócej niż rok (34,6%), w tej subgrupie znaczące odsetki otrzymywały też odpowiedzi: „chęć znalezienia pracy" (30,8%) i „prawo do zasiłku" (26,9%).

Tabela 4. Powody rejestracji osób w PUP o różnym czasie pozostawania bez pracy

Po co zarejestrował się Pan(i) w PUP-co było najważniejsze	Jak długo pozostaje bez pracy			
	krócej niż rok	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	Ogółem
Prawo do zasiłku	6,6%	9,4%	0,0%	16,0%
Bez prawa do zasiłku, ale potrzebne ubezpieczenie zdrowotne	8,5%	28,3%	15,1%	51,9%
Bez prawa do zasiłku, ale potrzebne zaświadczenie do opieki społecznej	0,9%	3,8%	1,9%	6,6%
Chciałem znaleźć pracę	7,5%	11,3%	2,8%	21,7%
Chciał skorzystać z kursów, szkoleń oferowanych przez PUP	0,9%	1,9%	0,0%	2,8%
Chciał skorzystać ze stażu, który można dostać w PUP	0,0%	0,0%	0,9%	0,9%
Ogółem	24,5%	54,7%	20,8%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Podjęto również próbę weryfikacji hipotezy **H2**, w myśl której: **rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiatach zachodniopomorskich są niższe niż podają statystyki PSZ. Wynika to z zatrudnienia nielegalnego, w tym za granicą przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy.**

Weryfikacja tej hipotezy możliwa jest jedynie pośrednio, ze względu na niechęć respondentów do ujawniania danych, które mogą stać się podstawą odebrania statusu bezrobotnego lub prawa do zasiłku.

Badani w odpowiedzi na pytanie o problemy z poprzednich miejsc pracy wskazywali m.in. na „pracę na czarno" w 19,8% przypadków (15,3% jeśli odsetki ogółem przeliczano do 100%). Z kolei na pytanie, czy w ciągu ostatnich 10 lat pracowali za granicą w 21,8% przypadków odpowiadali twierdząco, przy czym 16,3% osób pracujących w ostatnich 10 latach za granicą było aktualnie zarejestrowane w PUP, a ponadto 21,6% odpowiedziało, że była to ich ostatnia praca. Choć nie pozwala to na prosty wniosek, że mamy do czynienia z ok. 15-22% grupą osób osiągających dochody z zatrudnienia nielegalnego, gdyż ważne jest następstwo czasowe, ale daje możliwość uprawdopodobnienia takiej tezy w celu dalszych badań. Zaprezentowane tu wyniki są omawiane szerzej dalszej części opracowania.

2. Kapitał ludzki bezrobotnych

Zasadniczą kwestią dla rozwoju gospodarczego powiatu i możliwości pozyskania inwestora zewnętrznego, poza jego korzystnym położeniem jest również kapitał ludzki, czyli poziom wykształcenia oraz kompetencji mieszkańców, który może zostać spożytkowany w momencie ich zatrudnienia. Powiat łobeski, jak to już zostało wskazane leży na uboczu głównych szlaków komunikacyjnych, jest słabo zaludniony, brakuje mu wyraźnego ośrodka miejskiego. Ponadto opis sytuacji w oświacie nie pozostawia złudzeń, co do perspektyw w tej mierze.

Wyłaniająca się z przeprowadzonego badania **struktura wykształcenia respondentów** także nie napawa optymizmem (zobacz tabelę 5). Zaledwie 6 osób dysponowało wyższym wykształceniem, z czego tylko jedna licencjackim. Aż 55,7% miało ukończoną szkołę podstawową lub gimnazjum.

Oznacza to, że zasób kadr, jakie może zaoferować PUP potencjalnemu inwestorowi jest niski. Szczególnie, gdy wziąć pod uwagę koszty organizacji dojazdów do pracy.

Tabela 5. Struktura respondentów wg poziomu i typu najwyższej ukończonej szkoły

Wykształcenie	Częstość	Procent
Gimnazjum/szkoła podstawowa	156	56,5
Liceum ogólnokształcące	22	8,0
Liceum profilowane	2	0,7
Zasadnicza szkoła zawodowa	76	27,5
Technikum	7	2,5
Szkoła policealna / szkoła pomaturalna	7	2,5
Szkoła wyższa – studia licencjackie	1	0,4
Szkoła wyższa – studia magisterskie	5	1,8
Ogółem	276	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Pytanie skierowane do badanych o to, czy aktualnie się uczą lub szkolą ukazuje, że w 93,5% nie uczy się w chwili obecnej (patrz tabela 6). Zaledwie 1% studiuje i 1% uczy się w szkole, nieco ponad 4% uczy się na kursach. Wskazuje to jasno, że nie można liczyć na realne podniesienie kompetencji tych osób. Jakiekolwiek dalsze rozważania przy tak prezentującej się strukturze podstawowej w zakresie uczenia się nie mają zwyczajnie sensu, należy jedynie zaznaczyć, że wśród podnoszących kwalifikacje jest jedynie jedna osoba w wieku powyżej 44 lat. Również czas pozostawania bez pracy nie ma wpływu na podejmowanie nauki w przypadku tego powiatu. Można wnosić, że podjęcie nauki wynika raczej z zasobów własnych gospodarstw domowych albo konkretnych, realnych potrzeb i możliwości, niż jest trendem społecznym mającym zaowocować wzrostem ogólnego poziomu kompetencji tych osób.

Tabela 6. Struktura respondentów ze względu na aktualne uczestnictwo w szkoleniach i płeć

Czy aktualnie się szkoli	Płeć		
	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Nie	56,0%	37,5%	93,5%
Tak, na kursach, szkoleniach	3,6%	0,7%	4,4%
Tak, w szkole	0,7%	0,4%	1,1%
Tak, na uczelni	0,7%	0,4%	1,1%
Ogółem	61,1%	38,9%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Pytane osoby generalnie posiadają pewne **doświadczenie liczone w przepracowanych latach**, bowiem jedynie 5,5% deklaruje, że pracowało w swojej karierze zawodowej mniej niż rok. Otwartym pozostaje pytanie, czy czas pracy przekładał się na wzrost kompetencji zawodowych a inne pytania sugerują, że często praca nie była związana z wykształceniem.

Bardzo niekorzystnym faktem jest to, że w badanej grupie zaledwie 11,6% deklarowało, że przepracowało ponad 20 lat, szczególnie, że osób badanych, które miałyby szansę osiągnąć ten wiek było blisko 60%. Oznacza to, że mamy do czynienia z olbrzymim problemem społecznym w zakresie możliwości zapewnienia sobie emerytury przez obecnie „czasem pracujących" badanych. W sensie ekonomicznym nie mają oni szans wypracować sobie minimalnych świadczeń emerytalnych i pozostaną w podeszłym wieku na utrzymaniu pomocy społecznej lub równie, zapewne, ubogich rodzin. Przykładowo w grupie osób w wieku 55 lat i starszych, na 26% respondentów jedynie 8,2% miało przepracowane ponad 20 lat, zapewne dlatego, że wypracowali ten czas przed przemianami

gospodarczymi roku 1989, niemal wszystkie te osoby mają wykształcenie z kategorii podstawowego lub gimnazjalnego. Jednocześnie większość z tej nielicznej (11,6%) grupy osób z 20-letnim stażem pozostaje obecnie bez pracy ponad rok.

Na pytanie, **czy w ostatnich 10 latach pracował/a Pan/i na własny rachunek?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło zaledwie 6,2% pytanych. Były to głównie kobiety (4,8%). Nie było wśród odpowiadających twierdząco żadnej osoby powyżej 54 lat, a były to głównie osoby bez wykształcenia (4,9%) lub z wykształceniem licealnym ogólnokształcącym (1,4%), co może wskazywać na rodzaj samozatrudnienia kontraktowanego przez byłego pracodawcę w celu obniżenia kosztów pracy.

Na pytanie, **u ilu pracodawców Pan/Pani pracował/a w ostatnich 10 latach?** Najczęstszym wyborem była odpowiedź „u 2-5", która padała w 49,6% przypadków. „U jednego" była wybierana przez 36,9% a 10,6% wskazywało na 6-10 pracodawców. Oznacza to, w kontekście pozostałych odpowiedzi jakie były analizowane, relatywnie niską mobilność osób bez pracy. Uzależnienie od lokalnych pracodawców może być też tłumaczone niskim zaludnieniem. Najczęściej największą liczbę pracodawców wskazywały osoby z najniższym wykształceniem.

O zachowaniu kompetencji zawodowych poza konsekwentną pracą w danym zawodzie decyduje też to, czy w ostatnim czasie pracownik pracował. Jest to kwestia szczególnie istotna w odniesieniu do długotrwale bezrobotnych. Zapytani o to, kiedy ostatnio pracowali odpowiadali, że przed 2000 rokiem w 5,8% przypadków dla grupy wiekowej 60-64 lata, 3,8% przypadków dla wieku 55-50 lat, 6,1% dla wieku 45-54 lat i po 1,5% dla dwóch grup 25-34 i 35-44 lata. W sumie aż 16,8% zadeklarowało, że pracowało ostatnio prawie 10 lat temu. Trudno o jednoznaczną ocenę wiarygodności tych deklaracji, jednakże struktura wiekowa i procentowa wydają się wskazywać, że są to prawdziwe odpowiedzi, a to oznacza, że część długookresowo bezrobotnych to osoby de facto takie, które żyją zupełnie poza systemem rynkowym. Przynajmniej w zakresie swoich deklaracji. Co ciekawe z tej grupy tylko około połowa jest zarejestrowana w PUP, co rodzi pytanie, dlaczego pozostałe osoby mimo tak długotrwałego bezrobocia nie zdecydowały się rejestrować? Dotyczyłoby to przynajmniej 7,6% osób. Mogłyby to być osoby żyjące ze świadczeń pomocy społecznej, długotrwale niezdolne do pracy. Pokrywałoby się to z odpowiedziami dotyczącymi stanu zdrowia osób starszych i wskazywało na istnienie grupy osób, które ze względów zdrowotnych bądź życiowych nigdy nie podejmą pracy a będą żyć ze świadczeń pomocy społecznej, bo prawdopodobnie część z nich nie uzyska praw emerytalnych.

Odpowiedzi na pytanie o to, **jak długo pracowali w ostatnim miejscu pracy** wskazywały, że 11-20 lat zatrudnione w powiecie były wyłącznie kobiety (4,6%), dłużej pracowały także w kategorii 6-10 lat, bo 5,3% z nich wobec 2,3% mężczyzn ją wybrało. Z kolei mężczyźni byli liczniejszą grupą jedynie w przypadku kategorii 3-5 lat. Oznaczałoby to, że mężczyźni częściej wybierali średnioterminowe zatrudnienie, krócej pracę utrzymywali a zmieniali (dla krótszych okresów) porównywalnie często jak kobiety. Co ciekawe w grupie osób najdłużej pracujących przeważały osoby zatrudnione na wsi. Pracujący w ostatnim miejscu pracy przez 11-20 lat to osoby z wyłącznie podstawowym wykształceniem. Niemal wszyscy spośród osób o stażu pracy 6-20 lat pozostają bez pracy dłużej niż rok.

Powyższe analizy sugerują istnienie grupy osób o niskich kwalifikacjach, które pracowały przez relatywnie długi czas, ale ze względu na poziom wykształcenia oraz – być może – brak umiejętności zmienienia się nie potrafią od znacznego czasu znaleźć nowego zatrudnienia.

Wykres 3 prezentuje dane odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób Pan/i **znalazł/a tę ostatnią pracę**? Widoczne jest, że w 36,9% ofertę poleciała rodzina lub znajomi, w 32,3% przypadków zatrudnienie było efektem osobistego kontaktu z pracodawcą a w 21,5% uczestniczył PUP. Niską wartość ogłoszeń w gazetach czy Internecie może wyjaśniać trudna sytuacja osób w powiecie, których być może zwyczajnie nie stać na zakup i korzystanie z nich.

Wykres 3. Źródła, z których pochodziła oferta o pracę dająca ostatnie zatrudnienie.

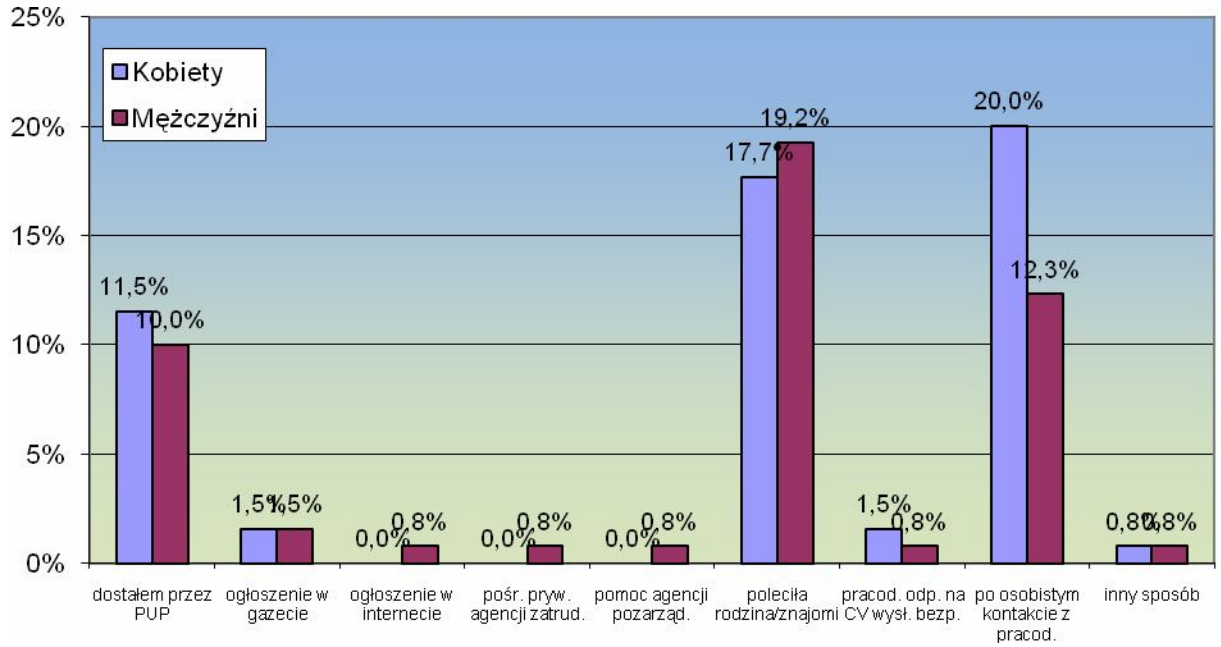

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Respondenci odpowiadając, **czy ich ostatnia praca była pracą na** czas nieokreślony, określony, bez umowy lub na własny rachunek w rolnictwie wybierali odpowiednio: 23,4%; 68,8%; 5,7% i 2,1%. Widać, że przeważająca liczba zawieranych umów była umowami okresowymi. Duży udział w grupie osób zatrudnianych na czas nieokreślony miały osoby z podstawowym i gimnazjalnym wykształceniem 14,6%, jednak przede wszystkim ze względy na swoją dużą liczebność w stosunku do innych grup wykształcenia. Najczęściej relatywnie bowiem zatrudniane były w ten sposób osoby ze średnim ogólnym oraz zasadniczym zawodowym. Osoby, których praca była wcześniej pracą na czas nieokreślony rzadziej były bez pracy i rzadziej ponad rok, niż osoby, których ostatnia praca była zawarta w formie umowy o pracę na czas określony. Może to oznaczać, że istnieje wśród bezrobotnych grupa, która relatywnie lepiej sobie radzi i ma szanse znaleźć pracę szybciej. Osoby zatrudnione ostatnio na czas nieokreślony w 2/3 przypadków nie były zarejestrowane jako bezrobotne.

Ocenie poddali badani również swoje ostatnie miejsce pracy, w jej wyniku można stwierdzić, że 25,7% oceniało je wysoko lub bardzo wysoko, 38,2% przeciętnie, 15,3% nisko lub bardzo nisko. Zdania nie miało 20,8%. Zatem ocena respondentów była raczej korzystna niż niekorzystna a to świadczy o pewnym pozytywnym zaangażowaniu. Jednocześnie trzeba stwierdzić wyraźnie, że miejsce pracy realnie podobało się tylko 1/4 osób. Wydaje się, że w odpowiedziach respondentów wyraźna była wyższa polaryzacja odpowiedzi, jeśli dana osoba pozostawała bez pracy ponad rok. Może to mieć związek z przyjętą przez daną osobę strategią radzenia sobie z pracą, albo faktycznym standardem pracy. Wyniki te były za to zaskakująco wysokie, jeśli zestawić je z później analizowanymi odpowiedziami na pytanie o problemy z jakimi zetknęli się w poprzednim miejscu pracy, z których to informacji wynikało nagminne łamanie praw pracowniczych.

Badani zapytani o **najdłuższy czas pracy w jednym miejscu** odpowiadali w 82,1% przypadków, że było to ponad 24 miesiące. Ponad 13 miesięcy pracy deklarowało zaś 9,3%, oznacza to, że niemal wszyscy bezrobotni mieli w przeszłości pracę w której potrafili lub musieli się utrzymać przez dłuższy czas, ponad 13 miesięczny okres pracy dotyczył w wieku 25-34 lata (5%), ponad 2-letni staż pracy w jednym miejscu deklarowali niemal wszyscy w wieku powyżej 35 lat. Oznacza to, że każda z tych osób – zapewne w bliższej lub dalszej przeszłości miała stałą pracę. Niestety znacznie ponad połowa z nich obecnie jest bez pracy ponad rok.

Respondentom zadano pytanie, **czy pracowali w ostatnich 10 latach za granicą**, po 10,9% mężczyzn i kobiet odpowiedziało twierdząco, co przy niższej liczbie poddanych badaniu mężczyzn oznacza, że stosunkowo więcej z nich pracowało za granicą. Ogólnie niski odsetek odpowiedzi twierdzących może być pochodną zarówno niskiego poziomu wykształcenia, jak i mało korzystnego położenia powiatu. Relatywnie częściej pracę taką podejmowały osoby ze wsi, niż z małych miasteczek; były to osoby głównie w wieku od 25 do 54 lat. Wśród podejmujących pracę przeważały osoby bez pracy mniej niż rok. **W 16,3% osoby pracujące za granicą były zarejestrowane w PUP.**

Na pytanie, czy **była to ostatnia praca?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło blisko 15% kobiet i blisko 7% mężczyzn, ogółem zaś 21,6%. Stosunkowo mniej osób odpowiedziało na to pytanie w przeprowadzonym badaniu.

W toku badań nie podjęto weryfikacji hipotezy **H1**, sformułowanej następująco: **„Poza osobami o najniższych kwalifikacjach lub bez żadnych kwalifikacji grupą osób w największym stopniu narażoną na pozostawanie bezrobotnym są osoby z wykształceniem średnim ogólnym lub wyższym licencjackim, a więc z wykształceniem pośrednim między zawodowym a wyższym magisterskim. Osoby te nie posiadają bowiem wyuczonego zawodu lub też nie są postrzegane jako specjaliści".** Decyzja taka wynikała ze zbyt małej reprezentacji osób z wykształceniem wyższym zawodowym oraz średnim ogólnokształcącym w badaniu dla powiatu łobeskiego. Przeprowadzona ocena zakresu kształcenia oraz liczby maturzystów w powiecie pozwalają zapytać, czy tak nieznaczna ich liczba wynika z tak złej sytuacji społeczno-gospodarczej czy w szczególności z braku perspektyw dla lepiej wykształconych? Pozornie wydaje się, że osoby z wyższym wykształceniem przy takich niedoborach powinny znaleźć zatrudnienie, lecz możliwe jest, że powiat nie dysponuje potencjałem nawet do zaoferowania kilku posad takim osobom lub odwrotnie – zatrudnienie mają niemal wszystkie osoby z wyższymi kwalifikacjami.

3. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Jak wynikało ze wstępnego opisu grupy badanej zaprezentowanego w poprzednim punkcie nie jest ona jednolita. Respondentów różni zarówno sytuacja formalna na rynku jak i pozycja socjo-społeczna. W tym miejscu podjęta zostanie próba lepszej charakterystyki badanych, przeprowadzona zostanie analiza następujących pytań zadanych badanym: P1. Czy jest Pan/Pani zarejestrowany w PUP? P2. Od kiedy jest Pan zarejestrowany w urzędzie pracy jako bezrobotny? P3. Czy ma Pan/Pani Prawo do zasiłku dla bezrobotnych? P4. Czy korzystała Pan/Pani w ostatnim miesiącu z pomocy społecznej? P6. Czy w ciągu ostatniego roku znalazł(a) lub otrzymał(a) Pan(i) w urzędzie pracy ofertę czy oferty pracy, jeśli tak ile ich było? Chodzi tylko o oferty pracy w kraju. Z21. Czy Pana gospodarstwo domowe / rodzina jest zadłużona? Z22. Ilu ma Pan/Pani przyjaciół/ znajomych (poza rodziną), na których wie Pan/Pani, że zawsze można polegać? Z23. Kiedy ostatnio był/była Pan/Pani w... Z26. Proszę wpisać kwotę w złotych odnośnie oczekiwanych zarobków: Jaka jest pensja za pracę w pełnym wymiarze godzin, na stanowisku które Pana/Panią interesuje i satysfakcjonuje, którą uznałby/uznałbyś za adekwatną do własnych umiejętności i doświadczenia? Jaka byłaby najniższa pensja, za którą Pani/Pan zgodziłaby/zgodziłby się podjąć taka pracę? Jaka byłaby dla Pani/Pana zaskakująco wysoka pensja proponowana za taką pracę?

Na pytanie o **bycie zarejestrowanym w PUP** twierdząco odpowiedziało 50,4%. Część stanowią osoby będące podopiecznymi pomocy społecznej, które nie mają prawa do zasiłku dla bezrobotnych, a pobierają świadczenia z pomocy społecznej, dotyczy to przede wszystkim długotrwale niezdolnych do pracy. Innym wytłumaczeniem tak niskiego poziomu rejestracji jest fakt, że badanie prowadzono po okresie wakacyjnym, w którym część osób traci status bezrobotnego podejmując prace dorywcze, np. w rolnictwie.

Bezrobotni, którzy przyznawali się do zarejestrowania w PUP odpowiadali niemal w 1/3, że są zarejestrowani do roku, rok do dwóch lat i powyżej roku. Potwierdza to tylko wcześniejsze dane o

istnieniu dużej grupy długotrwale bezrobotnych, którzy dodatkowo pozostają w systemie jako osoby bez zatrudnienia. Ze względu na niedobory danych liczba ta szacunkowo wynosi dla powiatu przynajmniej 30% a być może osiąga połowę populacji.

Niemal wszyscy pytani nie posiadali prawa do zasiłku (90,6% odpowiedzi). Różnice między kobietami i mężczyznami w tym zakresie nie były istotne. Najliczniejszą grupą osób pobierających zasiłki dla bezrobotnych były osoby w wieku 25-34 i 35-44 lat.

Zupełnie inaczej kształtowały się odpowiedzi dla pytania: **Czy korzystała Pan/Pani w ostatnim miesiącu z pomocy społecznej?** na które twierdząco odpowiedziało aż 80,1% respondentów, z czego w formie zasiłków pieniężnych korzystało 64% a innej pomocy 16,2%. Odnosząc do liczby respondentów obu płci mężczyźni relatywnie częściej korzystali z pomocy społecznej w formie zasiłków a kobiety w innych formach.

W zestawieniu z danymi o pomocy społecznej zaprezentowanymi na początku analizy powiatu oraz powyżej można dojść do wniosku, że pomoc finansowa w formie zasiłków dla bezrobotnych de facto jest przeznaczona jedynie dla wąskiej grupy osób tymczasowo pozostających bez pracy a znakomita większość bezrobotnych to osoby poza rynkiem pracy od dłuższego czasu, które to osoby nie mogą liczyć na finansowe wsparcie PUP i pozostają im jedynie niezwykle niskie świadczenia z pomocy społecznej, które w 2008 roku wynosiły dla województwa przeciętnie: 247,5 zł (zasiłek okresowy) lub 334,6 zł (zasiłek stały)[45].

Analizowane wcześniej **pytanie o powody rejestracji w PUP** potwierdza te spostrzeżenia. „Bez prawa do zasiłku, ale potrzebne ubezpieczenie zdrowotne" wybierało 52,9%, na możliwość uzyskania „prawa do zasiłku" wskazywało jedynie 15,4% a 22,8% liczyło na znalezienie pracy. Jako cel pozyskania zaświadczenia dla pomocy społecznej (co mogło być warunkiem wypłaty np. świadczenia okresowego) wskazywało blisko 6%, ale można przyjąć, że część z osób „szukających pracy" to także te, które udały się do PUP po zaświadczenie.

Na mało istotną rolę PUP jako pośrednika pracy dysponującego zasobem zgłoszonych ofert wskazują odpowiedzi na pytanie: **Czy w ciągu ostatniego roku znalazł(a) lub otrzymał(a) Pan(i) w urzędzie pracy ofertę czy oferty pracy, jeśli tak ile ich było?** Blisko 49% pytanych odpowiadało, że nie otrzymało żadnej propozycji pracy z PUP, 38,8% otrzymało jedną a pozostali dwie lub więcej. Relatywnie, w grupie mężczyzn, więcej pytanych deklarowało brak jakiejkolwiek pracy z PUP.

Analiza pod kątem czasu bez zatrudnienia wskazuje, że osoby, które dotąd nigdy nie pracowały w 3/4 przypadków nie miały z PUP ofert pracy, z kolei najwięcej ofert z PUP otrzymywali bezrobotni krócej niż 1 rok. To kolejne potwierdzenie faktu, istnienia dwóch podgrup bezrobotnych i negatywnego wpływu długotrwałego bezrobocia. Pozornie wydawać by się mogło, że im dłużej osoba zarejestrowana w PUP, tym więcej ofert do niej może zostać skierowanych. Zaś w przypadku osób nigdy niepracujących widoczny jest problem braku doświadczenia, jako czynnika na wstępie eliminującego z rynku pracy.

Pytani odpowiadali **w 75,8%, że ich gospodarstwo domowe/rodzina są zadłużone**. Częściej były to drobne długi 44,4%, niż duże 31,3%. Długi najczęściej deklarowały osoby niepracujące ponad rok, 20,8% stanowiły poważne długi a 24,% drobne długi. W zestawieniu z faktem, że osoby te widzą mniej ofert pracy do nich skierowanych oraz, że żyją ze świadczeń pomocy społecznej można stwierdzić, że ich sytuacja finansowa jest bardzo poważna. Poważni dłużnicy są też częściej zarejestrowani w PUP (19%) aniżeli niekorzystający z usług instytucji (12,3%). To o tyle istotne, że dla pozostałych kategorii różnice nie przekraczają 1 punktu. PUP może być zatem postrzegany jako ostatnia deska ratunku.

W sytuacji zadłużenia lub pozostawania w trudnym punkcie życia istotni są znajomi i przyjaciele mogący wesprzeć psychicznie lub finansowo. Zapytani o to **ilu mają przyjaciół/ znajomych (poza rodziną), na których wiedzą Pan/Pani, że zawsze mogą polegać?** badani odpowiadali, że więcej niż 2 osoby zaledwie w 32,2% przypadków. Na żadnej zaś w 35,2%. Relatywnie najczęściej na brak jakiejkolwiek osoby, na której można polegać wskazywali mężczyźni

[45] Dane na podstawie obliczeń własnych ze sprawozdań Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie.

(40,2% odpowiedzi), zaś dla kobiet najczęstszą relatywnie odpowiedzią była odpowiedź wskazująca na więcej niż dwie osoby, na których mogą polegać (35,4%). Można wskazać zatem na różnice płciowe w strategiach radzenia sobie – mężczyźni okazują się mieć poczucie samotnej walki, za to kobiety liczą na wsparcie relatywnie częściej.

Weryfikacji samooceny sytuacji finansowej można dokonać m.in. za pomocą pytań uszczegóławiających dotyczących konkretnych czynności związanych z życiem społecznym czy kulturalnym. Jednocześnie informacje te stanowią podstawę do wnioskowania o skali niedoborów. Odpowiedzi badanych na pytanie, kiedy ostatnio korzystali z okazji do rozrywki przedstawia tabela nr 7. Należy stwierdzić, że po wyeliminowaniu z analizy spotkań ze znajomymi oraz członkami rodziny zdecydowana większość nie korzystała z dobrodziejstw kultury nigdy lub nie w ostatnim roku. Sytuację ratują jedynie wymienione spotkania, które należy uznać za częste.

Tabela 7. Struktura respondentów w zakresie korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym

Procentowe korzystanie z rozrywki i odwiedziny w ujęciu czasowym	w ostatnim tygodniu	w ostatnim miesiącu	w ostatnim roku	dawniej niż rok temu	nigdy
W kinie	1,2%	2,3%	10,8%	58,5%	27,3%
W teatrze	0,4%	1,5%	4,6%	36,6%	56,9%
Na imprezie sportowej	1,9%	4,9%	19,0%	57,0%	17,1%
Na imprezie muzycznej, tanecznej, festynie itp.	4,5%	8,3%	28,8%	51,5%	6,8%
Na spotkaniu ze znajomymi	19,8%	33,5%	28,1%	16,0%	2,7%
Na spotkaniu z członkami rodziny	30,5%	34,4%	21,0%	11,1%	3,1%
Na wycieczce / wczasach	0,4%	5,1%	8,7%	56,1%	29,6%
Średnia	8,4%	12,9%	17,3%	41,0%	20,5%

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, co wynika z różnych braków w odpowiedzi. Z tego powodu też średnia nie powinna być brana jako wartość jednoznaczna, gdyż nie dokonano dodatkowego ważenia odsetek, pominięto to ze względu na dość nieznaczne różnice w liczbie odpowiedzi.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Wartości, jakie deklarowali badani w odpowiedzi na pytanie **o oczekiwane zarobki w pełnym wymiarze godzin, na stanowisku które Pana/Panią interesuje i satysfakcjonuje, którą uznałby/uznałbyś za adekwatną do własnych umiejętności i doświadczenia?** oraz o to, **jaka byłaby najniższa pensja za jaką zgodziłby się pracować a jaka byłaby zaskakująco wysoka?** zawarte są w tabeli 8. Z przedstawionych danych można wnioskować, że oczekiwane wynagrodzenia są podawane w sposób wyważony i są realistycznie niskie.

Tabela 8. Oczekiwania płacowe badanych w powiecie łobeskim w 2009 roku

Wyszczególnienie	Bezrobotni wg płci	N	Wynagrodzenie [zł]		
			min	max	średnia
Pensja za interesującą i satysfakcjonującą pracę w pełnym wymiarze – adekwatna do umiejętności i doświadczenia	kobiety	88	250	3500	1416,5
	mężczyźni	53	700	5000	1524,6
Najniższa pensja za tę pracę	kobiety	82	10	5000	1104,8
	mężczyźni	52	10	5000	1182,7
Zaskakująco wysoka pensja proponowana za tę pracę	kobiety	89	50	4250	1992,4
	mężczyźni	53	1000	10000	2369,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

4. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Podrozdział stanowi próbę identyfikacji głównych przyczyn bezrobocia w powiecie i dania odpowiedzi, m.in. na pytanie czy bezrobocie to ma swoje źródło w utracie pracy, rezygnacji z pracy, powrocie do pracy po przerwie, czy próbie podjęcie pracy po raz pierwszy.

Wstępna odpowiedź została już zarysowana w poprzednich rozdziałach, wynika ona **z okresu, jaki badani pozostają bez pracy**. Dla powiatu łobeskiego jest to w 17,9% krócej niż rok, w 58,7% dłużej niż rok a w 23,5% wynika z faktu, że dotąd nie podjął pracy. Zatem dominującą grupę stanowią – niezależnie od poruszonej już definicji bezrobocia długotrwałego – osoby długo pozostające bez pracy.

Również rozważana **struktura przyczyn zaprzestania pracy** wskazuje jako najważniejsze: „bankructwo pracodawcy, likwidację stanowiska, zwolnienia grupowe" i „zwolnienie z innych przyczyn" po 18,6% przypadków, „pracę na czas określony, dorywczą" 14,5% przypadków, „chorobę, niepełnosprawność" 12,4% przypadków. Warto też przypomnieć, że na rentę lub emeryturę odeszło około 9,6% pytanych. Badani zatem upatrują źródła braku pracy w brakach popytu na pracę – zmniejszenie zatrudnienia lub wygaśnięcie umowy na czas określony stanowi w sumie ponad 33% przyczyn. Z pewną ostrożnością można stawiać tezę, że „zwolnienie z innych przyczyn" może nosić znamiona przede wszystkim zwolnienia z powodu słabego wywiązywania się z obowiązków pracowniczych, co w połączeniu z chorobą i niepełnosprawnością również pozwala wydzielić ok. 30% podgrupę osób słabo sobie radzących na rynku, niezależnie czy ze względu na kondycję czy kompetencje. O sezonowości zatrudnienia świadczy też pośrednio blisko 15% zgłaszanych przypadków „pracy na czas określony i dorywczo".

Badani zostali zapytani o **ocenę stanu zdrowia**. Pytanie to uzupełnia wcześniej poznaną odpowiedź zgodnie z którą badany zaprzestał pracy w 12,4% przypadków ze względu na „chorobę, niepełnosprawność". Osób deklarujących zły lub skrajnie zły stan zdrowia było łącznie 22,1%, dostateczny 25,9% a dobry lub bardzo dobry 52,1%. Te dane pośrednio informują ilu spośród badanych byłoby w stanie podjąć pracę – z całą pewnością grupa deklarująca zły stan zdrowia nie interesowałaby pracodawcy, zatem można uznać, że ok. 1/4 badanych nie nadaje się do podjęcia pracy. Jest to rozsądne, zważywszy, że w populacji badanych są osoby długotrwale bezrobotne żyjące w dużej mierze ze środków przekazywanych przez pomoc społeczną. Z drugiej strony do podjęcia pracy wymagane są badania lekarskie a pracodawca niechętnie patrzy na pracownika, co do którego zdolności fizycznych ma wątpliwości. Tym bardziej, że znakomita większość bezrobotnych objętych badaniem ma wykształcenie najniższe i prawdopodobnie kierowana byłaby do prac wymagających sprawności fizycznej.

Relatywnie osób deklarujących złą kondycję zdrowotną najwięcej jest wśród długotrwale bezrobotnych (stanowią aż 1/3 tych osób), oraz nigdy niepracujących (blisko 24%), co oznacza w przypadku tych pierwszych, że albo utracili zdrowie w trakcie życia zawodowego albo braki w okresie bezrobocia odbiły się na nich niekorzystnie. W przypadku osób nigdy niepracujących możemy zastanawiać się, czy nie są to osoby, które nigdy nie wejdą na rynek pracy ze względu na swoją kondycję, ale brak im np. stażu do otrzymania renty, zatem żyją z zasiłków z pomocy społecznej.

Wyjaśnienie złego stanu zdrowia może stanowić odpowiedź na to, **w jakim przedziale kształtuje się miesięczny dochód w Pana / Pani rodzinie w przeliczeniu na 1 osobę?** Wartość poniżej 250 zł na osobę w rodzinie wybierało 31,3% pytanych, 251-500 zł 50,9%, 501-750 zł 12,8%, 751-1000 3,8% a wyższe w sumie 1,1%. Różnice ze względu na płeć w tym wypadku są nieznaczne. Taka struktura, w której 82,3% rodzin otrzymuje mniej niż 500 zł na osobę oznacza, że mamy do czynienia z bezrobociem o dużej głębokości, rodzinami, w których albo nikt albo tylko jedna osoba pracuje czy otrzymuje inne świadczenia, jak np. renta. Zatem pomoc PUP i ośrodka pomocy społecznej nie jest kierowana do osób chwilowo znajdujących się w trudniej sytuacji, a w większości przypadków do osób w chronicznie trudnym położeniu. Wyjaśnia to także wskazania w zakresie złej kondycji zdrowotnej, która uzależniona jest nie tylko od leczenia ale przede wszystkim wyżywienia.

Dla porównania minimum socjalne: w 2008 roku zostało ustalone w przeliczeniu na jedną osobę na 668,5 zł dla 5-osobowego gospodarstwa pracowniczego oraz 865,1 zł dla gospodarstwa jednoosobowego[46]. Zaś minimum biologiczne (egzystencji) w 2008 roku przyjęto na poziomie od 332,9 zł do 413,1 zł.

Do weryfikacji dla powiatu łobeskiego przyjęto **H23**, w myśl której: **Jedną z głównych przeszkód podjęcia zatrudnienia w powiatach ziemskich w powiecie są koszty dojazdów do pracy**. Jako materiał do przeprowadzenia wnioskowania posłużyły pytania Z11 i Z12, w szczególności, z odpowiedziami Z11.7 i Z12.7. Z odpowiedzi respondentów nie wynikało, aby uznawali tę przyczynę za szczególnie istotną, jednak wskazywali, że faktycznie w niektórych przypadkach stanowi ona problem. Można zatem stwierdzić, że w takim brzemieniu hipoteza nie uzyskała potwierdzenia w danych statystycznych, lecz możliwości dojazdu są określane jako raczej złe lub zdecydowanie złe przez 52% pytanych a dla 61,8% trudności komunikacyjne mają duży lub bardzo duży wpływ.

Dla pytania Z11 o **ocenę poszczególnych elementów rynku pracy** na odpowiedź „zdecydowanie źle" lub „raczej źle" wybierało 72% wskazując na „poziom bezrobocia w powiecie" i „płace oferowane w powiecie". Najkorzystniej dla tych negatywnych ocen kształtował się wybór „poziomu edukacji oferowanej przez szkoły w powiecie" 43,5%, co z kolei musi zwrócić uwagę ze względu na wspominaną nieznaczną liczbę maturzystów.

Dla pytania Z12 o to **jakie czynniki wpływają na bezrobocie w powiecie** 78% wskazań obejmujących „duży wpływ" i „bardzo duży wpływ" przypadło na odpowiedź „ogólnie zła sytuacja gospodarcza w kraju", a 76,3% „niskie zarobki oferowane przez pracodawców".

Żeby poznać źródła pochodzenia dochodów badanych zapytano o to jaką formę miały: **okazjonalnie lub dorywczo osiągane dochody w okresie ostatniego roku.** Strukturę odpowiedzi na to pytanie przedstawia wykres 4. Dominującym źródłem dochodu była pomoc społeczna oraz zbiórka runa leśnego, można to uznać za sposób radzenia sobie na poziomie walki o przetrwanie. Zapewne przynajmniej połowa z tych osób podjęłaby pracę, gdyby przedstawiono im oferty. W przypadku zatem tego powiatu narzuca się pogląd, że to czynniki gospodarcze, niezależnie od niskich kompetencji formalnych decydują o tym, że osoby pozostają w tak bardzo trudnym położeniu.

[46] Na podstawie danych IPiSS.

Wykres 4. Źródła okazjonalnych lub dorywczych dochodów w ostatnim roku

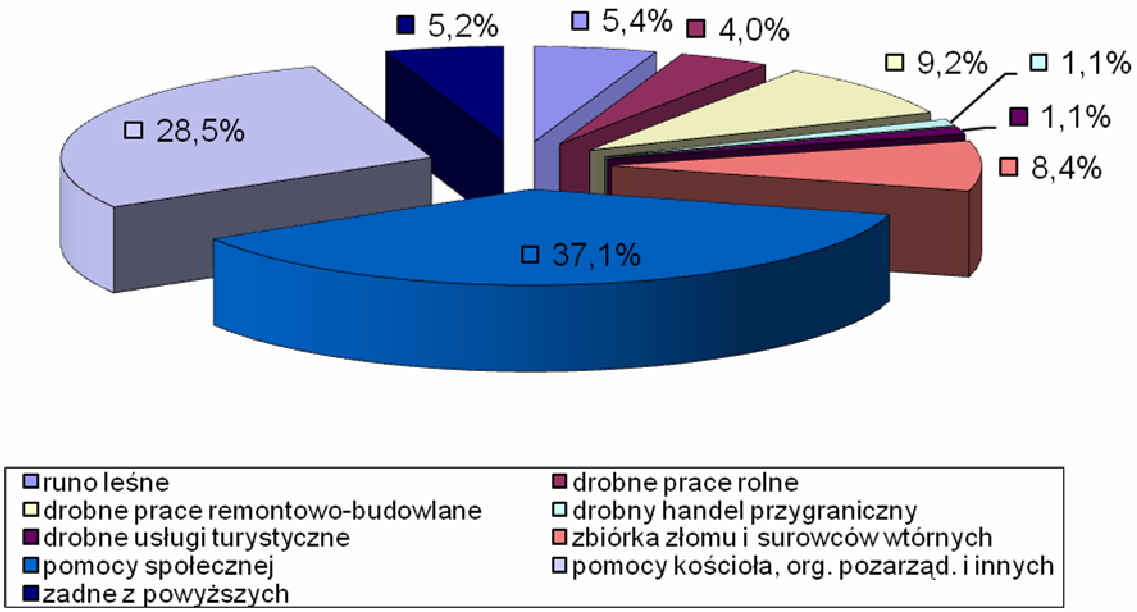

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

5. Aktywność bezrobotnych. Szanse i bariery wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Aktywność bezrobotnych jest kluczowym elementem dającym szanse na ograniczenie skutków bezrobocia. Bez aktywności własnej i motywacji najlepsza pomoc zostanie skonsumowana i nie poskutkuje usamodzielnieniem finansowym. Z drugiej strony należy spojrzeć krytycznie na ofertę rynkową czy zastanowić się, nad aktywnością PUP w zakresie ułatwiania działań na rynku pracy bezrobotnym, czyli na ofertę, jaką dysponują PUP-y. W tej mierze odpowiedzi respondentów rysują nad wyraz krytyczny obraz zarówno wobec rynku co i instytucji dbających o ich sytuację.

Pozytywnej odpowiedzi na pytanie **czy aktualnie Pan/Pani się uczy lub szkoli** udzieliło zaledwie 6,5% pytanych, z czego tylko 4,4% w formie kursów i szkoleń, pozostałe zaś osoby w szkołach lub na uczelniach. Mężczyzn było zaledwie 4 a kobiet 14. Trudno zatem mówić o szansach na podniesienie kwalifikacji, szczególnie, że generalnie są one bardzo słabe.

Na pytanie: **Czy w okresie 2 tygodni poprzedzających niniejsze badanie pracował Pan/Pani zarobkowo?** 28,6% odpowiadało twierdząco a 71,4% przecząco. Należy zauważyć, że badanie było prowadzone pod koniec sezonu, w którym badani mają możliwość znaleźć różnorodną pracę dorywczą. Jednocześnie 10,9% z tych osób deklarowało, że jest zarejestrowane w PUP, co może z jednej strony świadczyć, że te 29 osób, po utracie pracy podjęły decyzję i zarejestrowały się w urzędzie, albo wskazywać, że pracują nielegalnie.

Dla porównania analizowane dane dotyczące tego, **jak długo badany pozostaje bez pracy**. Spośród tych, którzy na to pytanie udzielili odpowiedzi 17,9% zadeklarowało, że poniżej 12 miesięcy, 58,7%, że dłużej niż rok, 23,5%, że nigdy nie pracowało. Zatem możliwe jest, by wspomniane wcześniej 10,9% zawierało się w 17,9%, jednak budzi niepewność, co do faktycznego stanu.

Z kolei pytanie o to, **czy pracował/a Pan/i w ostatnich 10 latach za granicą? Uzyskała w sumie 21,8%** twierdzących odpowiedzi. A jak to już analizowano częściej pracę taką podejmowały osoby ze wsi, niż z małych miasteczek; były to osoby głównie w wieku od 25 do 54 lat. Wśród podejmujących pracę przeważały osoby bez pracy mniej niż rok. **W 16,3% osoby pracujące za**

granicą były zarejestrowane w PUP. Na pytanie, czy **była to ostatnia praca?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło ogółem zaś 21,6%. Stosunkowo mniej osób odpowiedziało na to pytanie w przeprowadzonym badaniu.

Powyższe zestawienie informacji daje asumpt do twierdzenia, że funkcjonować może niewielka grupa osób pracujących nielegalnie i zarejestrowanych w PUP. Szacunkowo może to być do około 20%. Można zaryzykować twierdzenie, że stanowią one elitę bezrobotnych w powiecie łobeskim.

Przeprowadzona również wcześniej analiza wskazuje, że blisko 49% pytanych nie otrzymało żadnej propozycji pracy z PUP, 38,8% otrzymało jedną a pozostali dwie lub więcej. Zadano pytanie, **czy osoby, które otrzymały ofertę zatrudniły się na jej podstawie?** Odpowiedzi było mniej, ponieważ dotyczyły tylko części respondentów, ale 42,2% zatrudniło się, 42,2% nie chciano przyjąć do pracy a 15,6% nie odpowiadała oferta pracy. Wśród tych osób nie było ani jednej, która nigdy nie pracowała a relatywnie najczęściej zatrudnienie uzyskiwali bezrobotni krócej niż rok. Pokazuje to niedostateczną liczba ofert, które dodatkowo nie gwarantują zatrudnienia.

Z kolei na pytanie: **Czy w okresie pozostawania bez pracy brała/brał Pan/Pani udział w jakiś szkoleniach, kursach?** Jeśli tak, to w jakich? 80,1% odpowiadała, że nie brała, 9,5% wskazywało na szkolenia przygotowujące do pracy w usługach, a 5% na szkolenie informatyczne.

Kluczowym do oceny aktywności badanych było pytanie, **czy w okresie 2 tygodni poprzedzających niniejsze badanie szukał Pan aktywnie zatrudnienia?** Odpowiedź twierdzącą udzieliło 33% badanych. Relatywnie najczęściej poszukiwali pracy krótkookresowo bezrobotni (do 1 roku), w podziale ze względu na płeć także mężczyźni relatywnie częściej poszukiwali zatrudnienia niż kobiety.

Bezrobotni w 78,5% wskazywali, że **ich sposobem szukania pracy jest** „chodzenie do urzędu pracy". Kolejne 8% odpowiedzi dotyczyło pomocy ze strony rodziny. Tu należy przypomnieć, że źródła, skąd pochodziła oferta pracy nie są tożsame ze sposobem szukania: 36,9% ofertę poleciała rodzina lub znajomi, w 32,3% przypadków zatrudnienie było efektem osobistego kontaktu z pracodawcą a w 21,5% uczestniczył PUP. Widoczne jest tu rozejście się strategii i ocen pochodzenia ofert.

Gotowość osoby do podjęcia pracy analizowano pytaniem: **Czy zaakceptowałaby Pan/i możliwość podjęcia pracy poza swoim miejscem zamieszkania (poza swoim powiatem)?** Gotowość kształtowała się następująco: w województwie zachodniopomorskim – 45,4%; w którymś z sąsiadujących województw – 28,2%; w bardziej oddalonych województwach – 26,1%; za granicą w Europie – 31,1%; za granicą poza Europą – 30%. Taka struktura wydaje się interesująca, o ile wraz z oddalaniem się od miejsca zamieszkania w kraju maleje chęć pracy, to oferty zagraniczne wydają się na tyle kuszące (zapewne finansowo), że uzyskują wyższe noty niż dowolna praca w kraju, ale poza własnym województwem. Może to świadczyć o pozytywnym nastawieniu do zatrudnienia za granicą (i zapewne do zarobków) a pośrednio – być może – o istnieniu grupy osób z doświadczeniem w pracy za granicą.

Natomiast atrakcyjność lokalnych przedsiębiorców oceniania jest raczej przeciętnie, bo na pytania, **czy w swoim powiecie jest przedsiębiorca u którego szczególnie warto byłoby znaleźć zatrudnienie?** padały najczęściej odpowiedzi: „nie ma" – 31,5%; oraz jest: tak, taki który da mi pracę natychmiast – 29,9%; tak, ze względu na bliskość miejsca zamieszkania – 11,4%; tak, ze względu na wysokie zarobki – 10,6%. Świadczy to o pewnej desperacji w ocenie miejsc pracy: z jednej strony – negatywnej ocenie wartości i zapłaty za nią na rynku lokalnym a z drugiej – dążenia do zatrudnienia.

Zgodność zawodów, czyli dopasowanie wykształcenia i oczekiwań bezrobotnych do realiów rynku pracy w powiecie łobeskim przedstawiono w tabeli nr 9. Widoczne jest, że znakomita większość badanych nie pracuje w wyuczonym zawodzie mimo, że dwukrotnie częściej go preferuje niż wykonuje. Po około połowie odpowiedzi neguje ostatnio wykonywany zawód oraz uznaje go za preferowany. Wskazuje to na znaczącą nieadekwatność wykształcenia do realiów oraz na istnienie grupy, która jest zadowolona ze zmiany w wykonywanym zawodzie.

Tabela 9. Zgodność zawodów u poszczególnych osób

Populacja		Zawód wyuczony			zawód ostatnio wykonywany		
		= ostatnio wykonywany	≠ostatnio wykonywany	= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
populacja ogółem		14	266	26	2	59	57
płeć	kobieta	8	160	17	1	28	27
	mężczyzna	6	106	9	1	31	30
wiek	18-34 lata	7	88	9	2	18	17
	35-54 lata	5	134	15	0	29	29
	55 i więcej lat	2	44	2	0	12	11
wykształ-cenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	2	154	0	0	32	31
	liceum ogólnokształcące i profilowane	1	23	1	0	8	5
	zasadnicza szkoła zawodowa	10	66	24	2	15	16
	technikum	0	7	1	0	1	1

Zawód wyuczony:
= ostatnio wykonywany – zgodnie z wykształceniem
≠ ostatnio wykonywany – niezgodnie z wykształceniem
= preferowany – zgodnie z oczekiwaniami
≠ odrzucany – niezgodnie z oczekiwaniami

Zawód ostatnio wykonywany:
= preferowany – zgodnie z oczekiwaniami
≠ odrzucany – niezgodnie z oczekiwaniami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z badań.

Zapytani o to, **czy w swoim miejscu zamieszkania / w powiecie są pracodawcy, u których mogliby szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?** odpowiadali w 39%, że tak, a w 25%, że nie. Nie znało odpowiedzi 35,8%. Ponieważ pojęcie kwalifikacji może dotyczyć zarówno wyuczonego jak i wykonywanego zawodu, to twierdząca odpowiedź oznacza, że wiedza lub kompetencje badanych są wysoce niedostosowane do potrzeb rynku.

Pośrednim miernikiem aktywności zawodowej jest badanie preferowanych form zatrudnienia. Prowadzono to za pomocą pytania: **W jakim wymiarze godzin i w jakiej formie chciałaby/chciałby Pan najbardziej pracować?** Badany mógł wybrać, czy chce być zatrudniony na pełny etat czy na część etatu i czy praca ma mieć charakter stały, dorywczy, jest pracą zmianową lub w stałych godzinach. Tu konieczne jest zauważenie, że przedstawione do wyboru warianty nie są równie korzystne i oczywista jest preferencja pełnego etatu w stałych godzinach pracy, co często bywa utożsamiane z umową o pracę zawartą na czas nieokreślony. Ogółem wybór (odsetki nie sumują się do 100%) pracy stałej był dokonywany w 96,1%, na pełen etat w 91,5% przypadków, w stałych godzinach w 73,1%, zmianowej 26,9%, na część etatu w 8,5%, dorywczej w 3,9%. W analizie powiatu ciekawe jest zatem zróżnicowanie płciowe wyborów, choć różnice nie są istotne, to mężczyźni relatywnie częściej (91,2%) woleliby pracę na pełen etat niż kobiety (90,4%), co wynikać może m.in. z obowiązków domowych. Relatywnie na pracę zmianową częściej godzili się mężczyźni, co również potwierdza ten wniosek.

Najwyższą kategorią aktywności i samodzielności o jakiej można mówić w kontekście gospodarki jest własna działalność gospodarcza. **Czy rozważa Pan/i rozpoczęcie działalności na własny rachunek?** uzyskało pozytywną odpowiedź jedynie od 16,8% pytanych. Relatywnie częściej

takie rozważania prowadzili mężczyźni niż kobiety, a także osoby pozostające krócej niż rok bez pracy. Relatywnie najrzadziej odpowiedzi twierdzących udzielały osoby pozostające ponad rok bez pracy (zaledwie 11,1%).

Zapytani o to, **co stanowiłoby w przypadku założenia własnej firmy największą barierę?** badani odpowiadali, że nieznajomość procedur i wymagań formalnych (22,6%); trudności biurokratyczne (19,5%); brak środków finansowych (19,2%); brak pomysłu (15,3%); brak lokalu (9,6%); brak umiejętności (8,8%) i wreszcie brak wiary w powodzenie (4,8%). Z punktu widzenia ekonomii najistotniejszymi czynnikami dającymi szanse powodzenia projektu, jakim jest własna działalność są: pomysł oraz posiadanie środków finansowych. Te dwa czynniki nie zostały zbyt wysoko ocenione przez badanych a w ponad 40% przypadków skoncentrowali się oni na kłopotach administracyjnych. Pośrednio można wnioskować, że nie tylko w zakresie procedur, ale ogólnie wiedzy nt. realiów samodzielnego gospodarowania mają oni bardzo niskie kompetencje i w większości przypadków, nawet w razie pomocy biurokratycznej mieliby poważne kłopoty z organizacją własnej działalności gospodarczej, jedynie wąska grupa osób miałaby być może szanse na rynku.

Poziom aktywności bezrobotnych można ocenić pośrednio, w dość dobry sposób, pytając, **czy interesują się informacjami na temat sytuacji rynku pracy w swoim powiecie?** Odpowiedź negatywną przedstawiło aż 45,1%; co może ujawniać grupę, która pomimo deklaracji poszukiwań pracy de facto prezentuje bardzo zawężone zainteresowania i perspektywy. Jednocześnie – z psychologicznego punktu widzenia może to być rodzaj strategii ograniczającej stres związany z brakiem pracy. Pozostałe osoby wskazywały, że w 27,3% interesują je informacje nt. bezrobocia a w 16,6% informacje nt. potencjalnych pracodawców, zaś w 5% nt. wolnych stanowisk pracy / aktualnych naborów pracowników. Zatem ta pośrednia metoda wskazuje, że aktywnie szukających pracy wśród bezrobotnych jest nie więcej niż ok. 25%.

Na potrzeby niniejszego podrozdziału postawiono szereg hipotez badawczych, których celem było zwrócenie uwagi na uznane za ważkie kwestie.

Hipoteza (**H3**) została sformułowana następująco: **Osoby bezrobotne chętniej są skłonne do migracji zagranicznych niż krajowych poza obszar swojego województwa.** Określała ona potencjał migracyjny osób badanych. Została ona potwierdzona za pomocą analizowanego już pytania Z3. Z przytoczonych poniżej, ponownie danych wynika, że osoby deklarują potencjalne poszukiwanie pracy za granicą i że około 30% badanych byłoby zainteresowane taką pracą.

Gotowość kształtowała się następująco: w województwie zachodniopomorskim – 45,4%; w którymś z sąsiadujących województw – 28,2%; w bardziej oddalonych województwach – 26,1%; za granicą w Europie – 31,1%; za granicą poza Europą – 30%.

Kolejna hipoteza (**H31**), brzmiąca: **Wraz z przyrostem okresu bezrobocia maleje zainteresowanie sytuacją na rynku pracy i chęć powrotu do pracy. Osoby długotrwale bezrobotne w mniejszym stopniu śledzą informacje o wolnych stanowiskach pracy i potencjalnych pracodawcach.** Także została potwierdzona w toku analiz. Osoby pozostające bez pracy krócej niż rok, relatywnie, w 62,5% swoich odpowiedzi deklarowały, że poszukiwały pracy w ostatnich dwóch tygodniach, a osoby bez pracy od ponad roku jedynie w 36% przypadków.

Podobnie odpowiadając na pytanie o sposób poszukiwania pracy osoby bez pracy krócej niż rok relatywnie częściej wskazywały na odwiedziny w urzędzie pracy: 91,7% wobec 72,7%, a także w przeciwieństwie do osób długo szukających pracy nie korzystały z pomocy rodziny, gdy taką formę radzenia sobie deklarowało relatywnie aż 13,6% spośród długo pozostających bez pracy.

Hipoteza **H32** nie była badana w toku dotychczasowego wywodu, sformułowana została następująco: **Wraz z przyrostem okresu pozostawania bez pracy wzrasta udział osób z niską samooceną w grupie osób bezrobotnych, co przyczynia się do bierności zawodowej**.

Wyniki dla tej hipotezy poddane zostały analizie na grupie osób będących przez różny okres bez pracy. Pozostający bez pracy do roku czasu w 48,4% przypadków deklarowali, że spodziewają się znaleźć pracę w nadchodzącym roku, osoby bez pracy dłużej niż rok już tylko w 33,3% były tego pewne, a osoby które nigdy nie pracowały w zaledwie 22%. Jakkolwiek udało się dla tej hipotezy w ten sposób uzyskać potwierdzenie, to analiza odpowiedzi dla kategorii „czasu bycia zarejestrowanym w PUP" (a nie jak powyżej bez pracy) nie daje tak jednoznacznych odpowiedzi. Wydaje się, że bierność zawodowa może być bardziej złożoną kategorią, zależną od ogólnej koniunktury rynkowej a pośrednio skali bezrobocia i dawanych przez regionalny rynek pracy szans.

Hipoteza **H41**: **Osoby z niższym wykształceniem wydają się być świadome swojej pozycji i oceniają swoje kwalifikacje na ogół niżej niż bezrobotni z wykształceniem średnim lub wyższym. Ma to swoje odzwierciedlenie także w oczekiwaniach płacowych.** Ze względu na przytłaczający udział osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym zdecydowano się podzielić zbiorowość na dwie grupy – właśnie osób z tym wykształceniem oraz z pozostałym wykształceniem. W wyniku tego uzyskano odpowiedź twierdzącą, co do spodziewanego zatrudnienia w najbliższym roku od 24,2% osób z niższym wykształceniem oraz 35,4% osób z wyższym od podstawowego i gimnazjalnego. Po odrzuceniu z drugiej grupy wyników osób z wykształceniem zawodowym ta relacja wyglądała jeszcze bardziej niekorzystnie dla osób bez wykształcenia.

Osoby z najniższym wykształceniem deklarowały najniższe przeciętne zarobki, były one niższe w każdej kategorii od pozostałych grup oraz całości populacji, której wyniki przedstawiono już w tabeli. Odpowiednio osoby te średnio deklarowały: wynagrodzenie zgodne z ich oczekiwaniami na poziomie 1346,00 zł, najniższe na poziomie 1028,21 a zaskakująco najwyższe: 1914,34.

Hipotezę **H42** sformułowano następująco: **Osoby o najniższych kwalifikacjach w największym stopniu liczą na pomoc instytucji rynku pracy i są w najmniejszym stopniu przedsiębiorcze i samodzielne na rynku pracy.** Hipoteza ta w swojej pierwszej części nie uzyskała potwierdzenia dla powiatu łobeskiego. Osoby z najniższymi kwalifikacjami relatywnie często bo aż w 77,5% przypadków korzystają z pomocy instytucji rynku, jednak osoby legitymujące się innym wykształceniem czynią to w ponad 80%. Choć różnica nie wydaje się duża, to wpływa na nią m.in. fakt, że osoby z niskim wykształceniem nie kontaktują się bezpośrednio z pracodawcą. Uzyskane wyniki nie pozwalają na jednoznaczną odpowiedź co do prawdziwości hipotezy.

Na pytanie, czy rozważają rozpoczęcie działalności na własny rachunek zaledwie 15% spośród osób o najniższych kwalifikacjach odpowiedziało twierdząco wobec blisko 20% osób o wyższym niż najniższe wykształceniu. Co również jest dość niską różnicą, ale wskazuje na pewną ogólniejszą tendencję zgodną z zapisaną w hipotezie.

Hipoteza **H43** brzmi: **Bezrobotni o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) częściej niż inne grupy poszukują pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin.**

Zarówno fakt, że osób o najniższych kwalifikacjach było znacząco więcej, jak i – co ważniejsze – niechęć do pracy dorywczej powodują, że odpowiedź na to pytanie musi być dla powiatu traktowana z ostrożnością. Niemniej spośród osób legitymujących się lepszym wykształceniem zaledwie jedna osoba wybrała pracę dorywczą mogąc wybrać pracę stałą, a w grupie osób z najniższymi kwalifikacjami takiego wyboru dokonało 6,5%, czyli ogółem 3,2% podanych badaniu spośród 4% wszystkich, którzy wybierali tę opcję.

Drugą płaszczyznę aktywności stanowią deklaracje co do np. problemów, **z poprzednich miejscach pracy z jakimi przyszło się borykać pytanym:** 21,9% wskazywało na zaniżanie wynagrodzeń, 18,2% na brak pewności, jak długo będzie trwać praca, 16,8% opóźnienia wypłaty,

15,3% na pracę na czarno, 8% na niebezpieczne lub szkodliwe warunki. Wszystkie wymienione pozycje stanowią poważne naruszenia praw pracowniczych i mogą być karane przez PIP. Wymienione pozycje wskazują, że powszechne jest złe traktowanie pracowników, co z pewnością nie sprzyja budowie ich zaufania. Można sugerować, że PUP w porozumieniu z PIP powinien rozpocząć bardziej wnikliwe działania w celu nakłonienia pracodawców do choćby zmniejszenia naruszeń przepisów a także umożliwić pracownikom informowanie PUP w sposób niejawny o takich działania, aby Ci, którym nie odpowiadało wykorzystywanie nie musieli korzystać z ofert u pracodawcy łamiącego nagminnie zasady a PUP inaczej takiego pracodawcę traktował.

W kontekście powyższego trudno się dziwić, że poszukujący pracy na pytanie o to, **które z miejsc zatrudnienia zapewnia najlepsze warunki pracy?** odpowiadają w 33,6% przypadków, że instytucja państwowa a w 20,1%, że firma państwowa. Na firmę prywatną wskazuje 21,6% a na własną działalność kolejne 20,8%, inne miejsce to 3,9% wskazań. Zatem dla ponad 50% miejsce pracy wiąże się z zatrudnieniem w sektorze kontrolowanym przez państwo i po około 20% we własnym lub prywatnym biznesie.

Zapytani o to, **co jest najważniejsze, aby osiągnąć zadowolenie z wykonywanej pracy?** odpowiadali m.in., że: wysokie zarobki 39,3%; praca zgodnie z zainteresowaniami 15,3%; praca stabilna, na stałe 10,8%; praca zgodna z predyspozycjami, umiejętnościami, wykształceniem 7,8%; przyjazne środowisko pracy 7,5%. Tylko 5,3% wskazywało pracę na własny rachunek, czy prowadzenie firmy jako źródło zadowolenia z pracy.

Bariery w podjęciu pracy identyfikuje pytanie o ewentualne przeszkody lub trudności w podjęciu pracy (pytanie kodowane jako Z27). Jest to jedne z ważniejszych pytań, stąd konieczne wydaje się zaprezentowanie jego pełnego wyniku:

- nie widzę przeszkód 43,0%
- nie mam z kim zostawić dzieci 26,9%
- problemy ze zdrowiem 14,5%
- nie mam z kim zostawić innych członków rodziny, którzy są pod moją opieką 7,8%
- trudności z dojazdem 5,2%
- obawa przed zmianami i przed nową sytuacją 2,6%

Wynik dzieli de facto populację mniej więcej po połowie wskazując, że część z badanych ma realne problemy wynikające z zaniedbań w różnych obszarach – opieki nad dziećmi czy członkami rodziny, problemów zdrowotnych, problemów komunikacyjnych. Na problemy z opieką nad dziećmi w znakomitej większości wskazują kobiety, mężczyźni za to częściej na kłopoty ze zdrowiem. Relatywnie częściej zgłaszają gotowość do podjęcia pracy mężczyźni.

Uproszczona struktura odpowiedzi na pytanie: **Jak ogólnie ocenia Pan/Pani własne umiejętności zawodowe, umożliwiające podjęcie pracy?** wskazuje na nieadekwatność samooceny w stosunku do wykształcenia bądź prezentowanych kwalifikacji. W sumie osoby wskazywały w 27,1% przypadków na wysokie lub bardzo wysokie kwalifikacje, w 25,8% na średnie a zaledwie w 9,3% na niskie lub bardzo niskie. Odpowiedź „nie wiem" udzieliło 37,7% badanych. Taka struktura oznacza, że badani albo nie do końca zdają sobie sprawę z niskich kwalifikacji, albo w odniesieniu do najbliższego im rynku pracy uznają je za relatywnie dobre, albo wolą nie udzielić odpowiedzi negatywnej, co tłumaczone może być działaniem psychologicznych mechanizmów obronnych. Wyniki dla tego pytania w zestawieniu ze strukturą wykształcenia w której dominuje podstawowe lub gimnazjalne nie budzą nadziei.

6. Bierni zawodowo

Wobec wyodrębnionej w trakcie badania grupy osób, w szczególności tych, które nie posiadają prawa do zasiłku dla bezrobotnych, pozostają przynajmniej rok bez pracy oraz korzystają z pomocy społecznej, a więc ponad połowy badanych, można przypisać z nieznacznym błędem status osób biernych zawodowo. Bierność ta wynika zarówno z ich niskich kompetencji, jak i – choć przede wszystkim – słabości lokalnego rynku i skali wieloletnich zaniedbań. Opisane w części III rekomendacje sprowadzają się do stworzenia kompleksowego planu stopniowego przywracania pojedynczych osób z tej zbiorowości do zasobu roboczego. Działania takie mają jednakowoż rację bytu jedynie, jeśli stworzy się równolegle warunki do inwestycji i przyciągnie inwestorów. Konieczna jest zatem koordynacja obu działań. W obecnej sytuacji humanitaryzm wymaga zapewnienia tym osobom minimalnych godnych warunków, co jak wynika z ich deklaracji co do poziomu dochodów, nie ma obecnie miejsca.

Podsumowanie

POWIAT CHOSZCZEŃSKI[47]

MOCNE STRONY OSÓB BEZROBOTNYCH

Wynik procesu poszukiwania pracy przez bezrobotnych zależy od wielu czynników. Są to nie tylko cechy społeczno-demograficzne takie jak płeć, wiek czy wykształcenie ale również cechy charakteru i osobowość. Wiek jest zmienną, która pozostaje niezależna od człowieka, wykształcenia nie można w krótkim czasie zmienić. W przypadku bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego, którzy są przeważnie młodzi i słabo wykształceni większe znaczenie mają motywacja, zaangażowanie i przede wszystkim chęć podjęcia pracy. Również według pracowników Powiatowego Urzędu Pracy i Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Choszcznie, z którymi przeprowadzono wywiady na temat sytuacji społeczno-zawodowej bezrobotnych, najważniejsze są nastawienie i mentalność.

Dużą zaletą bezrobotnych w powiecie choszczeńskim jest to, że są to osoby aktywnie poszukujące pracy – deklaruje tak 75,5% z nich. W dodatku wykazują się oni własną inicjatywą nie oczekując ofert pracy tylko od urzędu pracy, ale w większości szukając ich samodzielnie poprzez bezpośredni kontakt z pracodawcą lub odpowiedzi na ogłoszenia w Internecie. Samodzielność i zaangażowanie są bardzo ważnymi cechami, pomagającymi znaleźć zatrudnienie.

Gotowość do natychmiastowego podjęcia pracy jest kolejną mocną stroną niepracujących. Pytani o przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się w 68,21% przypadków odpowiadają, że takich nie widzą. Pozostaje to w sprzeczności z opiniami pracowników MOPS-u i PUP-u w Choszcznie, którzy uważają, że bezrobotni z powiatu nie chcą pracować i dlatego swoje bezrobocie tłumaczą wieloma różnymi czynnikami, które uniemożliwiają im powrót do grupy osób czynnych zawodowo. Pośród ankietowanych nie było nikogo, kto wskazałby, że nie podejmuje pracy z obawy przed nowym środowiskiem czy wymaganiami.

Kolejną pozytywną cechą są niewygórowane żądania niepracujących. Pracodawca, u którego najbardziej chcieliby znaleźć pracę to przede wszystkim taki, który da im pracę natychmiast. Analiza płac, jakich oczekują za pracę ich satysfakcjonującą i zgodną z kwalifikacjami wykazała, że przeciętnie zadowoleni byliby z zarobków mniej więcej na poziomie obowiązującej płacy minimalnej, co również świadczy o tym, że nie mają wygórowanych oczekiwań. Ponadto, potrafią oni dosyć dobrze i obiektywnie wyceniać swoje kwalifikacje. Osoby w wieku 18-24 lat, z niskim poziomem wykształcenia, podobnie jak osoby bez doświadczenia zawodowego mają zazwyczaj mniejsze oczekiwania co do zarobków, niż osoby z wyższym wykształceniem czy kiedykolwiek wcześniej pracujące.

Osoby nieposiadające pracy w powiecie choszczeńskim są także osobami mobilnymi i gotowymi podjąć pracę z daleka od miejsca zamieszkania. Ponad połowa z nich przyjęłaby ofertę pracy w obrębie województwa, ale w miejscu innym niż miejsce zamieszkania, około 40% zgodziłoby się wyjechać do innego województwa, taki sam odsetek zaakceptowałby możliwość wyjazdu do pracy w innym kraju, nawet poza Europą. Świadczy to o ich dużej determinacji i motywacji.

Niewątpliwie pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że niepracujący interesują się choszczeńskim rynkiem pracy. Przede wszystkim zdobywają informacje na temat potencjalnych pracodawców i

[47] Autor: Dorota Mirowska

bezrobocia. Jedynie 11% ankietowanych deklaruje, że nie interesuje się w ogóle tymi zagadnieniami. Zainteresowanie jest w pewnym sensie wyrazem zaangażowania i wskazuje na brak bierności niepracujących. Osoby, które aktywnie poszukują pracy mają większe szanse na jej znalezienie niż te, które pasywnie oczekują aż ktoś im ją zaoferuje. Bezrobotni w powiecie choszczeńskim chętnie podejmują pracę dorywczą. Wielu z nich doraźnie wykonuje drobne prace rolne, zbiera złom i surowce wtórne, grzyby, runo leśne i owoce. Jest to kolejny dowód na to, że osoby te są chętne do pracy.

Cechą większości ankietowanych, którzy kiedykolwiek pracowali jest posiadanie długiego stażu pracy – ponad 42% pracowało w sumie 5-20 lat, prawie 30% ma ponad dwudziestoletnie doświadczenie zawodowe. To bardzo ważne, gdyż pracodawcy chętniej takie osoby zatrudniają.

Kolejną mocną stroną niepracujących jest dobry stan zdrowia. Tylko 24% z nich twierdzi, że jest on „zły" lub „bardzo zły". Według pracownika MOPS-u pracodawcy poszukują przede wszystkim pracowników „zdrowych i dyspozycyjnych", więc dobre zdrowie na pewno zwiększa szanse na znalezienie zatrudnienia.

Słabe strony osób bezrobotnych

Słabymi stronami osób niepracujących z powiatu choszczeńskiego są często pewne niemożliwe do zmiany w krótkim okresie czasu cechy.

Najsłabszą stroną osób poszukujących zatrudnienia na choszczeńskim rynku pracy jest niski poziom wykształcenia. Prawie 29% z nich ukończyło tylko szkołę podstawową lub gimnazjum, 40% zasadniczą szkołę zawodową. Niskie kwalifikacje nie pozwalają im na znalezienie pracy w pełnym wymiarze godzin, na odpowiedzialnych stanowiskach. Praca, która nie wymaga wysokiego poziomu wykształcenia, to przede wszystkim praca dorywcza, która jednak nie gwarantuje stałych dochodów i nie daje szans na stabilizację życiową, oraz praca fizyczna, która jest bardziej odpowiednia dla mężczyzn niż dla kobiet, a te stanowią większość w populacji niepracujących.

Słabą stroną ankietowanych osób jest również fakt, że rzadko się doszkalają. 91% z nich obecnie nie uczestniczy w żadnego rodzaju szkoleniach ani kursach, 49% nie brało w nich udziału podczas całego okresu pozostawania bez pracy. To bardzo niepokojące wyniki zważywszy na to, że szkolenia są najczęstszą formą aktywizacji bezrobotnych oferowaną przez urzędy pracy. Pozwalają one nieodpłatnie nabyć nowe umiejętności, których posiadanie może pomóc w znalezieniu pracy.

Innym problemem jest brak doświadczenia zawodowego. Około 43% ankietowanych nigdy wcześniej nie pracowało. Są to przeważnie ludzie bardzo młodzi, którzy być może właśnie skończyli się kształcić. Pracodawcy oczekują jednak od pracowników kompetencji i doświadczenia, gdyż pozwala im to na uniknięcie dodatkowych kosztów związanych, na przykład z koniecznością przeprowadzenia szkoleń.

Osobami niepracującymi w powiecie choszczeńskim są, według wyników ankiety, przede wszystkim ludzie, należący do kategorii wiekowych: 18-24 lata i 24-34 lata. Razem stanowią oni 60% ogółu badanych. Niestety bardzo młody wiek niepracujących w dobie spowolnienia gospodarczego, które uderza również w rynek pracy może utrudniać znalezienie zatrudnienia. Pracodawcy w takich sytuacjach niechętnie zatrudniają młode osoby, gdyż przede wszystkim nie mają one doświadczenia zawodowego, ponadto wśród pracodawców panuje opinia, że mimo iż niewiele potrafią, mają wysokie wymagania i oczekiwania w stosunku pracodawcy. Osoby w młodym wieku są też często pierwsze na liście zwolnień, gdyż pracują w firmach krócej i mają mniejszy staż pracy niż starsi, wyszkoleni i wykwalifikowani pracownicy. Z drugiej strony wysoki udział osób bardzo młodych w grupie bezrobotnych może wynikać z napływu absolwentów różnego rodzaju szkół, którzy są w trakcie szukania swojej pierwszej pracy i wtedy szanse na znalezienie przez nich zatrudnienia są dużo większe.

Niepracujący w powiecie choszczeńskim są również niepewni swoich kwalifikacji i tego czy uda im się znaleźć pracę. Dotyczy to przede wszystkim osób z niskim poziomem wykształcenia i długotrwale

bezrobotnych. Negatywne nastawienie powoduje zniechęcenie, a to z kolei zmniejsza aktywność w poszukiwaniu pracy i może prowadzić do bierności zawodowej.

Bezrobotni są konserwatywni jeśli chodzi o wyobrażenia na temat rodzaju pracy zapewniającej najlepsze warunki. Wymarzona praca to praca w pełnym wymiarze godzin, gdyż zapewnia im ona ubezpieczenie społeczne i regularne dochody. Jednak w dobie gospodarki rynkowej pracodawcy coraz częściej przyjmują do pracy w ramach innych form zatrudnienia.

Wysoka stopa bezrobocia prowadzi często do rozwoju patologii społecznych, które z kolei uniemożliwiają podjęcie pracy. Według pracowników instytucji pomagających bezrobotnym, wśród niepracujących w powiecie choszczeńskim jest wiele osób z problemami alkoholowymi i jest to grupa najgorzej funkcjonująca na rynku pracy.

Szanse aktywizacji i wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Szansami aktywizacji i wykorzystania potencjału osób bezrobotnych są zewnętrzne uwarunkowania, które wywierają pozytywny wpływ na te procesy.

W powiecie choszczeńskim taką szansą jest realizacja rekomendacji zawartych w „Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015" dotyczących większego wykorzystania potencjału turystyczno-rekreacyjnego powiatu. Wraz z inwestycjami w bazę turystyczną regionu, zwiększy się jego popularność wśród turystów. To z kolei spowoduje większe zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi i może pozytywnie wpłynąć na proces tworzenia nowych miejsc pracy.

Inną szansą jest ponowna aktywizacja zawodowa bezrobotnych, którzy stracili pracę w wyniku zwolnień grupowych, bankructw i innych wydarzeń związanych z działaniami przedsiębiorców w obliczu spowolnienia gospodarczego. Osób, które zostały zwolnione z przyczyn od siebie niezależnych jest najwięcej w całej grupie respondentów. Możliwe, że gdy polska gospodarka znów zacznie się szybciej rozwijać, pracodawcy wznowią procesy rekrutacyjne i wiele spośród tych osób ponownie znajdzie zatrudnienie.

Prawdopodobnie pracę znajdzie też część osób młodych, które nie są bezrobotne dlatego, że nie mają odpowiednich kompetencji czy nie spełniają wymogów pracodawców, tylko ze względu na wspomniany już kilkakrotnie okres przejściowy między końcem edukacji a rozpoczęciem pracy, w którym starają się oni znaleźć najlepszą dla siebie ofertę.

Najczęstszym działaniem aktywizacyjnym urzędów pracy są szkolenia. Mimo, że większość bezrobotnych deklaruje, że nie bierze w nich udziału, to w opinii pracowników MOPS-u czy PUP-u niepracujący są chętni do uczestnictwa w różnego rodzaju kursach, ale tylko wtedy gdy wiedzą, że przyniosą im one konkretne korzyści, to znaczy nabyte podczas nich umiejętności faktycznie okażą użyteczne. Wynika z tego, że bezrobotni są chętni do nauki pod warunkiem, że widzą w tym sens. Jeśli więc szkolenia będą organizowane we współdziałaniu z pracodawcami i będą odpowiadały ich zapotrzebowaniom, to jest szansa, że potencjał bezrobotnych zostanie wykorzystany, a zdobyte przez nich nowe kwalifikacje przyczynią się do aktywizacji zawodowej. Zgodnie z tym, co przedstawione zostało w „Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015", możliwe jest pozyskiwanie środków unijnych na potrzeby edukacji zawodowej, co również stwarza okazję do kształcenia bezrobotnych w pożądanych kierunkach.

Szansą na aktywizację bezrobotnych a dodatkowo na wykorzystanie ich przedsiębiorczości są akcje typu „Akcja Dotacja" skierowane do tych, którzy rozważali rozpoczęcie pracy na własny rachunek, ale główną przeszkodą był dla nich brak umiejętności czy wiary w powodzenie. Wielu z nich mogłoby rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej gdyby dostało wsparcie merytoryczne i finansowe. Do tej pory tego rodzaju programy nie cieszyły się dużym zainteresowaniem, ale za to odznaczały się wysoką efektywnością

Bariery aktywizacji i wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Największą barierą aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych jest stagnacyjny rynek pracy, nieduża liczba pracodawców w powiecie i mała różnorodność działalności gospodarczej i ofert pracy. Większa część powiatu to tereny popegeerowskie, słabo uprzemysłowione i zurbanizowane. Dominują wsie lub bardzo małe miasteczka, gdzie nie mają swoich siedzib duże firmy, zatrudniające wielu pracowników. Dodatkowo stan dróg i infrastruktury technicznej jest bardzo zły, inwestorzy spoza powiatu nie chcą lokować swoich firm w tych okolicach.

Występują także różne bariery natury organizacyjnej. Duża grupa bezrobotnych mieszka na wsi, co wiąże się z problemami w postaci kosztów i czasu dojazdów do pracy do miast. Ponadto nie sprzyja temu także nierozwinięta sieć komunikacji wewnątrz powiatu. Występują również problemy zgłaszane przez kobiety posiadające dzieci i wynikające z braku możliwości pozostawienia ich bez opieki na czas pobytu w pracy.

W regionie dominuje bezrobocie strukturalne, czyli wynikające z niedopasowania struktury popytu na pracę ze strukturą podażą na nią. Bezrobotni posiadają inne oczekiwania i kwalifikacje niż te, których poszukują pracodawcy. Pracodawcy nie są również chętni, by zatrudniać na pełen etat, preferują umowy na czas określony. Brak pewności ile potrwa dana praca, zatrudnianie bez ubezpieczenia społecznego czy zaniżanie wynagrodzeń i opóźnienia w ich wypłatach postrzegane są przez bezrobotnych jako poważne problemy.

Bezrobocie w powiecie ma w dużej mierze charakter długookresowy. Osoby, które poszukują pracy przez okres powyżej 12 miesięcy, stają się mniej aktywne, szybciej się zniechęcają, przestają wierzyć we własne możliwości a ich kompetencje się dezaktualizują, co powoduje zmniejszanie się szans na powrót do zatrudnienia. Dużą barierą aktywizacji zawodowej bezrobotnych wydaje się być także brak bazy ofert pracy. Dodatkowo, według pracownika PUP-u, do urzędu pracy trafia tylko 1/3 wszystkich ofert zatrudnienia, więc wiele osób przychodzi do niego tylko po zasiłek, a pracy szuka na własną rękę.

Innym istotnym czynnikiem hamującym procesy aktywizacji jest zjawisko bezrobocia dziedziczonego. Osoby młode, które mają do czynienia z długookresowym bezrobociem członków swoich rodzin, z dużym prawdopodobieństwem także będą bezrobotne. Jest to wynik braku pozytywnych wzorców do naśladowania i przejmowania zachowań obserwowanych w domu.

Najważniejsze zalecenia dla władz powiatowych i instytucji zajmujących się poprawą sytuacji na rynku pracy, to pełne wykorzystanie mocnych stron i potencjału bezrobotnych oraz szans ich aktywizacji a także zlikwidowanie w jak największym stopniu barier.

Rekomendacje

Najważniejszym zaleceniem dla polityki wobec choszczeńskiego rynku pracy jest integracja działań władz powiatowych, urzędu pracy, ośrodków pomocy społecznej i pracodawców. Konieczna jest współpraca między tymi podmiotami przede wszystkim na polu likwidacji bezrobocia długookresowego i strukturalnego. Istotne jest dokładne zbadanie podaży i popytu na pracę. Pracodawcy powinni określać na jakiego rodzaju kwalifikacje i umiejętności zgłaszają popyt, urząd pracy powinien organizować szkolenia i kursy, które pozwolą bezrobotnym na zdobywanie tych kwalifikacji oraz zachęcać i mobilizować ich do uczestnictwa w takich szkoleniach. Władze lokalne powinny z kolei wspomagać takie działania finansowo, rekomendować kierunki i wpływać na profile kształcenia jednostek oświatowych, szczególnie szkół zawodowych i profilowanych, tak by absolwenci takich szkół mogli po ich skończeniu znaleźć zatrudnienie.

Istotne jest także usprawnienie przepływu informacji o przeprowadzanych rekrutacjach między pracodawcami a poszukującymi zatrudnienia. Urząd pracy powinien bardziej zaangażować się w pomoc w poszukiwaniu pracy, szczególnie osobom mniej zaradnym czy bezrobotnym długookresowo. Osoby takie, często zniechęcone długotrwałym poszukiwaniem pracy, rezygnują z korzystania z pomocy urzędu pracy jako pośrednika. Urząd powinien zadbać również o zwiększenie bazy ofert

pracy, tak by osobom, które korzystają z jego pomocy przedstawić jak najwięcej możliwości zatrudnienia.

Kolejnym zadaniem dla władz regionu jest realizowanie celów zawartych w „Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego 2007-2015". Dotyczy to przede wszystkim wykorzystania potencjału rekreacyjnego i przyrodniczego regionu i inwestowania w rozwój turystyki. Potrzebne są także inwestycje w infrastrukturę tak, by zachęcić firmy do lokowania w powiecie swoich placówek a tym samym do tworzenia nowych miejsc pracy.

Konieczne są działania zmierzające do zmiany nastawienia pracodawców do zatrudniania osób w młodym wieku i długookresowo bezrobotnych, a także likwidacja problemów takich jak: zatrudnianie „na czarno", zaniżanie wynagrodzeń i opóźnianie ich wypłat. Możliwe jest to poprzez zwiększenie kontroli nad pracodawcami i sprawniejsze egzekwowanie nakładanych na nich kar, tak by nieprzestrzeganie prawa nie było dla nich opłacalne. Trzeba również zastanowić się nad efektywnością staży zawodowych finansowanych przez państwo. Warto przekonać pracodawców, że zatrudnianie na stałe osób, które je odbyły jest korzystne, lub uniemożliwić firmom działanie polegające na traktowaniu stażystów jako darmową i krótkookresową siłę roboczą, której nie przyjmuje się do pracy, tylko po okresie stażu zwalnia i przyjmuje kolejnego bezrobotnego, którego koszty pracy ponownie pokrywa państwo.

Ważne jest także działanie na rzecz aktywizacji zawodowej kobiet posiadających dzieci i deklarujących gotowość do zatrudnienia się, ale nie mających możliwości zapewnienia dzieciom opieki w czasie pobytu w pracy. Potrzebne może okazać się zwiększenie liczby żłobków i przedszkoli lub ewentualna refundacja, nawet częściowa, kosztów opieki nad dzieckiem sprawowanej przez osoby trzecie.

Warto również przeprowadzać w szkołach akcje, które będą miały na celu uświadomienie młodym osobom jak ważne dla ich przyszłości jest kształcenie się i zachęcanie do kontynuowania nauki po skończeniu gimnazjum czy szkoły średniej. Równie pożądane wydają się być kampanie uświadamiające jakie zagrożenia są związane z bezrobociem i nauczenie jak „poruszać się" na rynku pracy, efektywnie zarządzać swoim kapitałem ludzkim i kierować karierą zawodową.

POWIAT GRYFICKI[48]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Przeprowadzone badanie pozwala na pewne uogólnienia bazujące m.in. na wyodrębnieniu pewnych grup o podobnych cechach w ramach zbadanej zbiorowości. Pomimo zastosowania właściwej metodologii w badaniach społecznych należy liczyć się z tym, że nie wszystkie dane zostaną przez badanych ujawnione lub też pojawiać się będą wątpliwości co do wiarygodność niektórych deklaracji. Zastosowane narzędzia ograniczały skalę tego problemu, jednak wiązało się to z dochodzeniem do niektórych wniosków pośrednio, poprzez pytania, które zostały sformułowane przyjaźnie i dają szansę na odpowiedź, bez obaw, że może się to w jakimś przypadku przełożyć na utratę statusu bezrobotnego. W efekcie uzyskano m.in. informację o skali zatrudnienia „na czarno" na poziomie przynajmniej 15,7%. Pośrednio także wnioskowano w treści, że 12,1% osoby pracujących w przeszłości za granicą były aktualnie zarejestrowane w PUP, przy czym przynajmniej dla 4,8% odpowiadających zarejestrowanych było to ostatnie miejsce pracy. Choć następstwo czasowe nie pozwala na wniosek wprost, to pragmatyka podpowiada, że przynajmniej pewien procent stanowiły osoby, które pracowały nielegalnie w kraju lub za granicą a formalnie były bez pracy.

Na podstawie szacunków starano się wyodrębnić w zbiorowości pewne grupy, do których należałoby kierować w pomoc dobraną wg potrzeb. Wyodrębnić da się nieostro rozgraniczone:

- grupę młodych osób wchodzących na rynek, względnie dobrze wykształconych, jednakże bez doświadczenia; stanowiła ona w badaniu grupę o znacznym udziale, cechowała ją charakterystyka często pośrednia między dojrzałym pracownikiem a dorabiającym dorywczo w wakacje uczniem;
- obejmującą do około 25% grupę dobrze radzących sobie bezrobotnych, którzy niekoniecznie w PUP szukają ofert pracy i dostają ich relatywnie mniej niż następna wymieniona grupa; wydaje się, że są to osoby, które wypracowały sobie strategie radzenia z bezrobociem, choć nie mają stabilnej sytuacji zatrudnieniowej, nie są jednak przeważnie zmuszone do korzystania z pomocy społecznej oraz selekcjonują oferty i lawirują w systemie prawnym;
- grupę osób długotrwale bezrobotnych, korzystających z pomocy społecznej, do której PUP adresuje relatywnie więcej ofert pracy niż do grupy poprzedniej, jednakże często z przyczyn osobistych, być może rodzinnych nie zawsze korzystają one z ofert.

Powyższy podział znajduje potwierdzenie w odpowiedziach pytania Z27. Wyodrębnić można z populacji mniej więcej 30-35% grupę badanych, którzy widzą problemy w zakresie opieki nad dziećmi czy członkami rodziny, oraz mają problemy zdrowotne. Osobną, 12% grupę wskazującą na kłopoty z dojazdem. Nie widzi problemów w podjęciu pracy 43% pytanych, przy czym częściej zgłaszają gotowość do podjęcia pracy mężczyźni (70,3% deklaracji, wobec 46,3% kobiet).

Należy zauważyć, że struktura wykształcenia bezrobotnych ujawniona w badaniu jest dość korzystna. Ogólnie kapitał ludzki, jakim dysponowali respondenci wydaje się mieć duży potencjał, jednak zamyka się on po około 1/3 wykształceniem podstawowym, wykształceniem zawodowym oraz wykształceniem średnim lub wyższym. Po uwzględnieniu położenia powiatu i walorów turystycznych pozwala to myśleć zarówno o inwestycjach typowych dla obszarów nadmorskich jak również działalności typowo inwestycyjnej dla terenów wiejsko-miejskich o przeciętnym skomunikowaniu.

[48] Autor: dr Jerzy Bielec

W przypadku powiatu gryfickiego widoczna jest znacząca poprawa sytuacji społeczno-gospodarczej oraz kształcenia w kontekście choćby liczby maturzystów. Wynika to zapewne z ogólnej poprawy koniunktury i stopniowego dyskontowania położenia.

Rola PUP w kontekście opisanej sytuacji musiałaby się sprowadzać do zapewnienia doradztwa zawodowego na każdym etapie uczącej się młodzieży a także współpracy z jednostkami oświatowymi i firmami szkolącymi.

Dość niewdzięczną rolą w regionie nadmorskim jest egzekwowanie statusu osoby bezrobotnej od tych, którzy dorywczo dorabiają w miejscowościach nadmorskich, przy obsłudze ruchu turystycznego. Zapewne dochody uzyskiwane w ten sposób przez część wykorzystujących swój status bezrobotnych przekładają się w sumie na ogólną poprawę ich sytuacji, ale urząd musi stać na straży prawa. Jednocześnie dobrze byłoby, aby wspierał działania PIP w zakresie dbania o przestrzeganie praw pracowniczych, choć ogólna ocena pracodawców, szczególnie przez osoby pozostające krótko bez pracy nie wypada źle.

Powiat ma bardzo silne, sezonowe bezrobocie. Uprawdopodabnia to dodatkowo istnienie nielegalnego, sezonowego zatrudnienia, szczególnie przy tak relatywnie niskim wskaźniku formalnie zarejestrowanych w PUP wobec faktu, że zostali on objęci badaniem i deklarowali choćby poszukiwanie pracy. Ta sezonowość podnosi zatem standard życia badanych przez zapewnienie im okresowego godziwego (choć czasem pochodzącego z nielegalnego zatrudnienia) zarobku, jednak poza tym okresem zwiększa liczbę osób żyjących z zasiłków PUP i może relatywnie bardziej obciążać budżet tej instytucji, niż na obszarach o mniejszych zmianach sezonowych, gdzie bezrobotni nie nabywają praw do zasiłków. Tym istotniejsze jest zatem organizowanie prac społecznie użytecznych poza sezonem letnim, by nie konkurowały z ofertami wolnorynkowymi i stanowiły naturalne przedłużenie zatrudnienia.

Poza powyższymi należy podkreślić pewne ogólniejsze wnioski płynące z badania:

1. **Mocną stroną** badanych jest fakt posiadania względnie dobrego, na poziomie średnim, wykształcenia. Pozwala to pewną elastyczność na rynku i daje szanse na rozwój w sprzyjających warunkach. Mocną stroną jest także aktywność w wyszukiwaniu pracy za pomocą własnych kontaktów, z pominięciem ofert PUP.
2. Do **słabych stron** można zaliczyć informacje o istnieniu znacznego zatrudnienia „na czarno". Niezależnie od dochodów, jakich ono dostarcza konkuruje z legalnym zatrudnieniem i tworzy negatywne mechanizmy na rynku pracy oparte o pozaprawne reguły.
3. **Szanse aktywizacji** respondentów stwarza sezonowość zatrudnienia, która pozwala niemal każdemu gotowemu i chcącemu podjąć pracę na znalezienie jej w działach związanych np. z obsługą turystyczną. Stanowi to wyzwanie dla PUP, który powinien spróbować zadbać, by przynajmniej część z długotrwale bezrobotnych w danym sezonie spróbowała podjąć legalne zatrudnienie.
4. **Bariery aktywizacji** dotyczą przede wszystkim grupy osób długotrwale bezrobotnych, którzy jako przyczyny podają „przyczyny rodzinne" co w równej mierze może nie oznaczać żadnych konkretnych powodów (unikanie odpowiedzi) lub konieczność opieki nad dziećmi albo innymi osobami lub nawet zwykłą niechęć do podjęcia pracy. O tej grupie w warunkach wysokiego bezrobocia zazwyczaj zapomina się. Zmierzenie się z jej negatywnym, niechętnym nastawieniem i wprowadzenie z powrotem na rynek pracy staje się wyzwaniem i trudnością w sytuacji, gdy postanowi się ich zaktywizować. Do rozwiązania pozostaną zatem problemy związane z komunikacją, zapewnieniem opieki (27% deklaruje, że nie ma z kim zostawić dzieci) i jej opłacalnością oraz znalezienia legalnej pracy dla tych osób.

POWIAT MYŚLIBORSKI[49]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

W toku analiz danych pewne informacje wzbudziły niepewność, co do ich interpretacji, w szczególności dotyczyło to deklaracji zatrudnienia za granicą, źródeł dochodów, powodów niepodejmowania pracy. Na podstawie wywiadów pogłębionych uznano te wątpliwości w najwyższym stopniu za zasadne, a krytyczne odnoszenie się do niektórych deklaracji zawartych w odpowiedziach na ankiety za jak najbardziej uzasadnione. W związku z tym, zdecydowano się na bardzo krytyczne wobec danych wnioskowanie i przedstawienie subiektywnej ich oceny podpartej ocenami z wywiadów.

Dodatkowo należy stwierdzić, że nie udało się w toku analizy wydzielić choćby w przybliżeniu subgrup w badanej populacji, które byłyby homogeniczne i pozwalały poprzez grupowanie w bardziej racjonalny, heurystycznie uzasadniony sposób adresować pomoc. Stąd ciekawy wniosek, jaki pada w jednym z wywiadów, aby kierować wsparcie szkoleniowe jednostkowo i pod kątem indywidualnych potrzeb.

Można pokusić się o kilka uogólnień:

1. W powiecie grupę osób o trudnej sytuacji konstytuują przede wszystkim osoby opisane już w punkcie poświęconym bierności. Są to raczej kobiety, które są częściej długo zarejestrowane w PUP, częściej korzystają z pomocy społecznej. Osoby te mają trudności z dojazdami, często są to osoby starsze i niegotowe do wyzwań, jakie stawia współczesny rynek pracy. Jest to grupa osób dość nieliczna, należą do niej też mężczyźni, którzy skarżą się na problemy ze zdrowiem. Część z tych osób zajmuje się opieką w domu lub sama wymaga takiej opieki i wątpliwe jest, aby zdecydowała się podjąć pracę, szczególnie, że często odrzuca oferty i raczej nie jest zbyt atrakcyjna dla potencjalnego pracodawcy.
   Rola PUP jest w tej mierze dość ograniczona, jak to wskazano przede wszystkim polegałaby na współpracy z gminnymi ośrodkami pomocy społecznej w stopniowej aktywizacji pojedynczych osób z tej grupy i oferowanie im prac na część etatu, w pobliżu ich miejsca zamieszkania.
2. Drugą grupę stanowi młodzież, jak wskazują wywiady oraz badania względnie dobrze wykształcona, jednak w kierunkach niedostosowanych do potrzeb rynku. Osoby te uczestniczą w szkoleniach, stażach, jednak ich atrakcyjność jest dla pracodawców relatywnie niska. Mimo chęci najczęściej nie są przyjmowani do pracy. Osoby te nie są nawet gotowe, aby myśleć o założeniu własnej działalności gospodarczej. Nie tylko nie posiadają zasobów finansowych, ale też podstawowych kompetencji, by przebrnąć przez procedury biurokratyczne rejestracji i rozliczania przedsięwzięcia.
   Rola PUP widoczna w działaniach skierowanych do tej grupy i następnej sprowadzać się powinna do zapewnienia możliwie najciekawszych i związanych z potrzebami rynku szkoleń. Jednocześnie istotne jest, aby PUP pogłębił współpracę z placówkami oświaty na terenie powiatu w celu zmienienia kierunków kształcenia na bardziej przystające do potrzeb. Konieczne jest także zorganizowanie lub skoordynowanie poradnictwa zawodowego, aby uświadomić młodym osobom, że wygodny wybór szkoły po gimnazjum może okazać się bardzo złym wyborem po jej ukończeniu.
   Na podstawie wątpliwych danych o nielegalnym zatrudnieniu sugeruję, aby szkolenia organizować w terminach niekolidujących z ewentualnym, nawet nielegalnym, sezonowym zatrudnieniem. Warto zastanowić się nad kursami przedsiębiorczości, a w ich ramach nad praktycznymi ćwiczeniami z zakładania i rozliczania działalności gospodarczej.

[49] Autor: dr Jerzy Bielec

3. Trzecią grupę stanowią osoby w średnim wieku, z pewnym stażem pracy, atrakcyjne dla pracodawców. Zapewne znaczny odsetek z nich rozpoczynał karierę lub pracuje bez umowy, jednak wraz z nabywaniem kompetencji widać, że grupa ta relatywnie dobrze sobie radzi. Nie sposób ocenić, jak wiele osób z niej pracuje poza granicami, ale pomimo niebywale niskich deklaracji w tej mierze wydaje się, że jest to przynajmniej 1/4 a może i więcej. Osoby te nie są zainteresowane ujawnianiem swojego statusu, oferowane prace nie zawsze im pasują, bo mogą przynosić gorsze zarobki i mieć gorsze warunki niż zatrudnienie nielegalne. Także szkolenia nie są dla nich specjalnie atrakcyjne, ponieważ zmuszają do pozostawiania na miejscu i rezygnacji z okresowych dochodów.
   Wsparcie PUP wobec tych osób miesza się z rolą strażnika przestrzegania prawa. Dość dobrze na skalę problemu wskazują pośrednie sposoby ukrywania źródeł dochodu poprzez ich wybieranie niedookreślonych odpowiedzi. Prawdopodobnie wieloletnie wysokie wskaźniki bezrobocia w powiecie nauczyły zarówno przedsiębiorców jak i osoby bez pracy skrzętnego ukrywania nielegalnego zatrudnienia.

Podsumowując można stwierdzić, że:

- **Mocną stroną** osób badanych jest względnie dobre wykształcenie i duża gotowość młodych ludzi do podjęcia pracy, szczególnie legalnej oraz zgodnej z zainteresowaniami.
- **Słabą stroną** jest niestety znaczne niedostosowania wykształcenia do oczekiwań rynku.
- **Szanse aktywizacji** długotrwale bezrobotnych są ograniczone i sprowadzają się do pracy z pojedynczymi osobami. Wobec osób z pewnym doświadczeniem możliwości takie daje tylko relatywnie dobra oferta stałej pracy, która konkurowałaby z zatrudnieniem nielegalnym, a to wymaga poważnych inwestycji na terenie powiatu. Jednocześnie nielegalne zatrudnienie utrzymuje na dość wysokim poziomie kompetencje osób oraz przyzwoitym ich stan zdrowia. Stwarza zatem szanse, by mogły wrócić na legalny rynek pracy.

Bardzo poważną **barierą aktywizacji** bezrobotnych jest konkurencyjny wobec legalnego nielegalny rynek pracy. Powoduje on wypaczenie zasad rynkowych, zmianę mentalności osób zmuszonych do takiego zatrudniania się oraz nieufność w stosunkach z urzędem czy organami samorządowymi. Zapewne żadna ze stron – ani pracodawcy ani pracownicy nie będą zainteresowani legalizacją swoich działań o ile nie zaczną uzyskiwać znacznych dochodów, których nie sposób będzie prosto ukryć. Z drugiej strony przyzwyczajenie do nielegalnych praktyk może latami psuć rynek i tylko znaczny wzrost gospodarczy może spowodować, że pracownicy przestaną korzystać z okazyjnej pracy a urzędy oficjalnie będą informowane o takich praktykach.

POWIAT PYRZYCKI[50]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Weryfikacja hipotez badawczych

H1: Poza osobami o najniższych kwalifikacjach lub bez żadnych kwalifikacji grupą osób w największym stopniu narażoną na pozostawanie bezrobotnym są osoby z wykształceniem średnim ogólnym lub wyższym licencjackim, a więc z wykształceniem pośrednim między zawodowym a wyższym magisterskim. Osoby te nie posiadają bowiem wyuczonego zawodu lub też nie są postrzegane jako specjaliści.

Nie można całkowicie potwierdzić hipotezy, gdyż o ile osoby z wykształceniem średnim ogólnym są trzecią w kolejności grupą w całej grupie badawczej (12,8%), to niemal równie liczna jest grupa osób z wykształceniem średnim technicznym (11,8%). Osoby z wykształceniem wyższym licencjackim stanowią niewielką grupę bezrobotnych (3,6%), a zatem są najmniej narażone na bezrobocie.

H2: Rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiatach zachodniopomorskich są niższe niż podaje statystyki PSZ. Wynika to z zatrudnienia nielegalnego, w tym za granicą przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy

Badanie ujawniło istnienie szarej strefy, gdyż 2,5% osób, które kiedykolwiek pracowało (5 ze 197) zadeklarowało, że wykonywało swoją pracę bez umowy. Ponadto 32,7% respondentów wskazało zatrudnianie „na czarno" wśród problemów jakie spotkali w poprzednim miejscu pracy. O tym czy praca podejmowana za granica była legalna nic nie wiadomo z badania.

H3: Osoby bezrobotne chętniej są skłonne do migracji zagranicznych niż krajowych poza obszar swojego województwa

Hipoteza ta nie zostaje potwierdzona w badaniach przeprowadzanych na osobach bezrobotnych, ponieważ respondenci chętniej zaakceptowaliby możliwość podjęcia pracy w obrębie w województwa zachodniopomorskiego (86,4%) i w województwach z nim sąsiadujących (52,5%) a nawet bardziej oddalonych niż pracę zagranicą (w Europie – 49,3% poza Europą – 45,4%).

H21: W powiatach województwa zachodniopomorskiego dominujący typem bezrobocia jest bezrobocie strukturalne, chociaż obecnie nałożyło się nie bezrobocie cykliczne

Wydaje się, że można bardzo ostrożnie podać kilka przesłanek potwierdzających tę hipotezę. Z jednej strony istotny odsetek bezrobotnych (30%) nie ma pracy dłużej niż rok, przy czym widoczne są istotne niedopasowania na rynku popytu i podaży zawodów w powiecie pyrzyckim, co może świadczyć o bezrobociu strukturalnym. Z drugiej strony, najliczniejsza grupę badanych bezrobotnych tj. 40,7% stanowią osoby krótkotrwale bezrobotne a drugą co do istotności przyczyną przerwania pracy w ostatnim miejscu jej wykonywania było bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia (22,8%), co świadczyłoby cyklicznym charakterze zjawiska bezrobocia.

[50] Autor: Agnieszka Olechnicka z udziałem Dominiki Pawłowskiej i Tomasza Pawłowskiego

H22: W powiaty pasa wybrzeża Bałtyku w większym stopniu niż pozostałe powiaty obserwowane jest bezrobocie sezonowe. Pomimo relatywnie wysokich ocen koniunktury gospodarczej tych obszarów, bezrobocie poza sezonem letnim jest tam wysokie.

Na podstawie posiadanych informacji trudno zweryfikować tę hipotezę. Wydaje się, że możliwe jest to dla całego województwa na podstawie danych z badania.

H23: Jedną z głównych przeszkód podjęcia zatrudnienia w powiatach ziemskich w powiecie są koszty dojazdów do pracy.

Zaledwie 1,8% (w większości kobiet) podało, że trudności z dojazdem (zbyt duże koszty, za daleki dojazd) byłyby ewentualną przeszkodą/trudnością w podjęciu pracy. Można jednak na podstawie innych odpowiedzi respondentów potwierdzić hipotezę, że dojazdy/komunikacja stanowią problem z punktu widzenia bezrobotnych. Przy czym należy podkreślić, że nie wiadomo czy problemem jest czas czy koszty dojazdów, czy brak dróg i środków komunikacji. Element możliwości dojazdu do pracy w powiecie pyrzyckim został najsłabiej oceniony wśród wszystkich elementów lokalnego rynku pracy (21,4% badanych uznało go za niekorzystny, a 16,4% za zdecydowanie niekorzystny). Dodatkowo 16,1% bezrobotnych uważa, że trudności komunikacyjne w bardzo dużym stopniu wpływają na bezrobocie w powiecie był to najwyżej notowany czynnik.

H31: Wraz z przyrostem okresu czasu bezrobocia maleje zainteresowanie sytuacja na rynku pracy i chęć powrotu do pracy. Osoby długotrwale bezrobotne w mniejszym stopniu śledzą informacje o wolnych stanowiskach pracy i potencjalnych pracodawcach.

Trudno jest jednoznacznie stwierdzić, czy wraz ze wzrostem czasu pozostawania bez pracy maleje chęć powrotu do pracy na podstawie danych uzyskanych z badań, ale z pewnością zainteresowanie rynkiem pracy jest małe. Wraz z upływem czasu pozostawiania bez pracy maleje optymizm w kwestii znalezienia pracy. 22,1% osób bez pracy powyżej roku aktywnie poszukuje pracy, ale te poszukiwania ograniczają się w większości tylko korzystania z usług PUP. Zatem można stwierdzić, że hipoteza, iż osoby długotrwale bezrobotne wykazują mniejszy stopień śledzenia informacji o zatrudnieniu jest podstawiona prawidłowo.

H32: Wraz z przyrostem okresu pozostawania bez pracy wzrasta udział osób z niską samooceną w grupie osób bezrobotnych, co przyczynia się do bierności zawodowej

Hipotezę potwierdzają dane statystyczne. Po okresie roku pozostawania bez pracy spada nadzieja na znalezienie pracy (12,5%). U osób niepracujących poniżej roku optymizm jest większy 32,5%.

H41: Osoby z niższym wykształceniem wydają się być świadome swojej pozycji i oceniają swoje kwalifikacje na ogół niżej niż bezrobotni z wykształceniem średnim lub wyższym. Ma to swoje odzwierciedlenie także w oczekiwaniach płacowych.

Osoby z najniższym wykształceniem oceniają swoje kwalifikacje nisko (53,%) lub średnio (45,5%), jedynie 10% z tej grupy twierdzi, że jego umiejętności są wysokie, a nikt, że bardzo wysokie lub dramatycznie niskie. Pozostałe grupy według wykształcenia oceniają swoje umiejętność wyżej. Średnia płaca osób z najniższym wykształceniem jest najniższa na tle wszystkich grup bezrobotnych według wykształcenia. Można zatem zweryfikować pozytywnie postawioną hipotezę.

H42: Osoby o najniższych kwalifikacjach w największym stopniu liczą na pomoc instytucji rynku pracy i są w najmniejszym stopniu przedsiębiorcze i samodzielne na rynku pracy.

Osoby o najniższych kwalifikacjach w celu znalezienia zatrudnienia korzystają głównie z pomocy urzędu pracy. W małym stopniu szukają ofert w prasie czy w Internecie, częściej wykorzystują kontakty rodzinne czy znajomych. Niemal wcale nie podejmują one szukania pracy dodatkowo na własną rękę (nie odwiedzają firm ani nie wysyłają swych aplikacji do potencjalnych pracodawców).

H43: Bezrobotni o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) częściej niż inne grupy poszukują pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin

Przyjętą hipotezę należy odrzucić. Zdecydowana większość osób o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) poszukuje pracy na stałe. Podobnie wszystkie osoby z grupy badanych o niskim wykształceniu chciałoby pracować na pełen etat.

Analiza SWOT

Mocne strony osób niepracujących (głównie bezrobotnych)	Słabe strony osób niepracujących (głównie bezrobotnych)
• bezrobotnych jest prawdopodobnie mniej niż wskazują statystyki PUP, istnieje szara strefa zatrudnienia, • większość jest w młodym lub średnim wieku, a zatem mają jeszcze szansę na aktywizację zawodową, przy doborze odpowiednich instrumentów, • rozważanie podjęcia własnej działalności gospodarczej przez większą liczbę osób niż do tej pory w tej grupie (30% wobec 8%), • wysoka ocena własnych umiejętności i kwalifikacji przez znaczną cześć bezrobotnych (61%), • niemal wszyscy badani poszukują pracy na stałe, • większość osób posiada wiedzę na temat lokalnych pracodawców, • 1/3 osób nie wskazuje żadnego zawodu, którego by się nie podjęła, • połowa bezrobotnych jest nastawiona optymistycznie i ma nadzieję na znalezienie pracy w okresie najbliższego roku,	• duży odsetek osób z wykształceniem najniższym (szkoła podstawowa/gimnazjum), o niskich kwalifikacjach, • wysoki udział długotrwale bezrobotnych wśród ogółu bezrobotnych (30%), • istotny udział dawnych pracowników PGR-ów i członków ich rodzin, charakteryzujących się długotrwałym i tzw. „dziedziczonym bezrobociem", utrzymywaniem się ze świadczeń społecznych, • słabe zainteresowanie/udział bezrobotnych usługami oferowanymi przez PUP, • niski wskaźnik pracy na własny rachunek wśród badanych świadczy o niskiej przedsiębiorczości (8%), • nie zbyt wysokie zainteresowanie się tym, co się dzieje na lokalnym rynku pracy (39,1%) sprawia, że trudno jest sprostać oczekiwaniom w sferze zatrudnienia osobom bezrobotnym • słaba aktywność w szukaniu ofert pracy w sposób inny niż przez PUP, • większość bezrobotnych nie pracuje w swoim zawodzie, • trudna sytuacja materialna w tym również zadłużenie bezrobotnych związana z degradacją kontaktów międzyludzkich i życia społecznego (mało czasu dla siebie, życie od miesiąca do miesiąca, szukanie tanich sposób na życie, kontakty tylko z rodziną lub sąsiadami.

Szanse aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo	Bariery aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo
• odpływ ludności – negatywne saldo migracji netto, stworzenie/opuszczenie miejsc pracy w wyniku migracji krajowych i zagranicznych • z uwagi na niewielkie rozmiary przedsiębiorstw i być może słabsze powiązanie z rynkiem globalnym mniejsze odczuwanie skutków kryzysu gospodarczego (mniejszy niż średnio w województwie spadek ofert pracy w okresie I półrocza 2009 o 19,7% wobec 29,2%), • Znaczna otwartość bezrobotnych na przyjęcie oferty pracy poza powiatem, a także choć w mniejszym stopniu w innych województwach i za granica (głównie mężczyźni), • Rozwój sektora rolniczego w tym specjalistycznych gospodarstw ekologicznych i turystyki w tym agoturystyki i turystyki uzdrowiskowej •	• niski stopień urbanizacji i związany z tym niski stopień przedsiębiorczości, • mała różnorodność firm, • niedopasowanie podaży i popytu na rynku pracy, • stosunkowo większy na tle regionu i kraju udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, która niedługo stworzy konkurencję na rynku pracy, • odpływ ludności - migrują zwykle osoby bardziej przedsiębiorcze i/lub z większymi kwalifikacjami, to znaczy, że pogłębiać się może niedopasowanie zawodowe ofert pracy i profilu zawodowego mieszkańców • saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ujemnie określające ocenę atrakcyjności powiatu • niski poziom płac w powiecie i niezadowalający poziom świadczeń socjalnych, • postrzegana mała aktywność PUP, • niski poziom zatrudnienia z ofert PUP, • niedostateczne zaplecze socjalne utrudnia aktywność zawodową młodych kobiet, • trudności komunikacyjne/ trudności w dojazdach do pracy, • niechęć pracodawców do legalnego zatrudnienia oraz zatrudniania na czas nieokreślony,

Zalecenia dla polityki wobec powiatowego rynku pracy

Sytuacja na rynku pracy powiatu pyrzyckiego jest w dużej mierze wynikiem zmian strukturalnych o charakterze ogólnokrajowym. Ponadto władze lokalne mają ograniczona autonomię w wybieraniu instrumentów polityki rynku pracy. Autorce opracowania trudno jest oceniać dotychczasowe działania władz powiatowych i gminnych w tym zakresie, ponieważ wiedza na ten temat jest ograniczona zakresem badania. Dostępne na stronach internetowych materiały być może nie są kompletne. Z całą pewnością można jednak sugerować opracowanie lub uaktualnienie w przypadku starszych opracowań (Pyrzyce) gminnych strategii rozwoju. Ponadto należy wykorzystać m.in. niniejsze badanie do opracowania powiatowego planu działań w tym zakresie.

Z całą pewnością należy traktować powiat, jako złożony organizm, w którym występują różnorodne problemy. W świetle badań empirycznych najważniejsze wydają się następujące rekomendacje[51]:

[51] Por.: Gorzelak. G., Herbst M., Olechnicka A., *Jak poprawić sytuację na trudnym rynku pracy? Analiza sytuacji województwa warmińsko-mazurskiego*, „Studia Regionalne i Lokalne" 1 (23)/2006.

1. Oceny szacunkowe wskazują, że **wielu bezrobotnych nie szuka pracy, gdyż nie jest zainteresowana - pracuje w szarej strefie**. Dlatego należy koncentrować swoje wysiłki na osobach, które chcą pracować i są do tego zdolne psychicznie. Można tego dokonać, jak wskazują wywiady przeprowadzone w badaniu metodą selekcji, która pozwoli na dotarcie do osób aktywnie poszukujących pracy i jednocześnie zaoferowanie pomocy socjalnej tym, którzy tego zaniechali.

2. Największą uwagę należy zwrócić na **młode pokolenie, które należy powstrzymać przed dziedziczeniem zależności od pomocy społecznej i kultury życia bez pracy**. W tym względzie należałoby rozważyć:

   - tworzenie szkół średnich o profilu ogólnym dających możliwość kształcenia na poziomie uniwersyteckim,
   - odbudować sektor szkolnictwa zawodowego, z możliwością elastycznej zmiany profilu zgodnie z potrzebami lokalnych przedsiębiorców,
   - poprawić jakość szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego, jako ucieczki od patologicznych niejednokrotnie środowisk popegeerowskich,
   - zapobiegać segregacji uczniów w społecznościach szkolnych i pozaszkolnych ze względu na ich status ekonomiczno-społeczny,
   - stymulować pracodawców do uczestnictwa w systemie kształcenia zawodowego.

3. Istotnym problemem jest **ubogi rynek pracy i brak postaw przedsiębiorczych.** Należy zatem przeznaczać jak najwięcej sił i środków na promowanie przedsiębiorczości, wspieranie nowych miejsc pracy i promocję samozatrudnienia. Ważne jest tu również, aby zwracać się do tych osób, które mają największe szanse na przekształcenie się w skutecznych przedsiębiorców.

4. Ogromną trudnością jest **niedopasowanie popytu i podaży na rynku pracy**. Kluczowe jest tu rozpoznanie potrzeb pracodawców i włączenie ich do procesu przystosowania zasobów kadrowych do istniejących miejsc pracy. Działalność szkoleniowa i przekwalifikowująca powinna być dostosowana do potrzeb pracodawców i w miarę możliwości z ich udziałem wspomaganym przez władze lokalne. Z drugiej strony należy prowadzić działania promocyjne i uświadamiające młodzież, co do charakteru i cech lokalnego rynku pracy. Celem byłoby uświadomienie osób jeszcze kształcących się o stanie rynku pracy, ich własnych predyspozycji do przyszłych zawodów czy określenie jakie zawody i stanowiska pracy są i będą w przyszłości poszukiwane przez pracodawców na ich lokalnym rynku czy w województwie zachodniopomorskim. Można wskazywać zainteresowanym zawody, które na lokalnym rynku są najbardziej oczekiwane oraz te, które są najmniej poszukiwane, a wszystko po to, by w najbliższej przyszłości sprostać oczekiwaniom rynku.

5. W powiecie, podobnie jak w Polsce **kobiety są w trudniejszej niż mężczyźni sytuacji zawodowej.** Należy podjąć działania zmierzające do stworzenia szkoleń, kursów, stażów czy wsparcia finansowego dla rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej. Chodzi tu o przygotowanie kobiet bezrobotnych do aktywnego i świadomego uczestnictwa na rynku pracy. W szczególności podniesienie ich poziomu samooceny, statusu społecznego oraz zawodowego. Kobietom oprócz wsparcia w postaci szkoleń, doradztwa zawodowego, dotacji i pośrednictwa pracy, pomoc w zakresie: zwrotu kosztów opieki nad dziećmi czy osobami zależnymi, zwrocie kosztów dojazdów czy wypłat stypendiów lub dodatków szkolnych.

6. Powinno się zapewnić **warunki dla kształcenia ustawicznego osób dorosłych**, które już zakończyły edukację niezależnie na jakim poziomie. Ważne jest by nakłaniać bezrobotnych do dalszego rozwoju osobistego i zawodowego, ale same oferty kształcenia ustawicznego winny dopasowywać swoją ofertę do potrzeb rynku.

POWIAT STARGARDZKI[52]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Weryfikacja hipotez badawczych

H1: Poza osobami o najniższych kwalifikacjach lub bez żadnych kwalifikacji grupą osób w największym stopniu narażoną na pozostawanie bezrobotnym są osoby z wykształceniem średnim ogólnym lub wyższym licencjackim, a więc z wykształceniem pośrednim między zawodowym a wyższym magisterskim. Osoby te nie posiadają, bowiem wyuczonego zawodu lub też nie są postrzegane jako specjaliści.

W przypadku powiatu stargardzkiego hipoteza ta nie znajduje potwierdzenia Zdecydowanie najliczniejszą grupą bezrobotnych w powiecie są osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz z podstawowym/gimnazjalnym lub niższym. Ta pierwsza grupa stanowi 1/3 pozostających bez pracy, a druga 23%. Trzecią grupę, pod względem liczebności i udziału wśród bezrobotnych stanowią osoby po technikach. Jednoznacznie wskazuje to na problem niedopasowanego systemu kształcenia zawodowego do aktualnych potrzeb rynku pracy. Większość osób bezrobotnych w powiecie ma jakiś wyuczony zawód.

Osoby z wykształceniem wyższym licencjackim stanowią nieliczną grupę – nie można zatem stwierdzić aby były w jakiś szczególny sposób narażone na bezrobocie. W większym stopniu na bezrobocie rzeczywiście narażone są osoby, które ukończyły szkołę ogólnokształcącą. W porównaniu do absolwentów szkół zawodowych ich liczna jest jednak mała.

H2: Rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiatach zachodniopomorskich są niższe niż podaje statystyki PSZ. Wynika to z zatrudnienia nielegalnego, w tym za granicą przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy

Hipoteza potwierdza się w przypadku powiatu stargardzkiego. Badanie ujawniło, iż w powiecie ogromna liczba osób pracowała na czarno, a zatem duża część badanych miała do czynienia z szarą strefą. Aż 23% badanych przyznało, ze pracowało bez umowy. W sumie co czwarty mężczyzna i co piąta kobieta, którzy obecnie są bez pracy pracowało w ten sposób. W ten sposób pracują głównie ludzie do 34 roku życia i z najniższymi kwalifikacjami, a także ci którzy sa zarejestrowani w PUP ponad rok. O skali zjawiska świadczy także fakt, iż wśród problemów lokalnego rynku pracy aż 48% badanych wskazało na niechęć pracodawców do zatrudniania legalnie.

H3: Osoby bezrobotne chętniej są skłonne do migracji zagranicznych niż krajowych poza obszar swojego województwa

Hipoteza ta zostaje w pełni potwierdzona w przypadku powiatu stargardzkiego. Osoby bez pracy najchętniej byłyby skłonne do przeprowadzki w obrębie województwa zachodniopomorskiego (86,4%). Na drugim miejscu, przed województwami ościennymi i regionami dalej położonymi w kraju rzeczywiście znalazła się jednak Europa, do której za praca zgodziłoby się wyjechać 21% badanych osób z powiatu stargardzkiego. Ponadto większy jest także udział tych, którzy byliby skłonni do wyjazdu gdzieś poza Europę niż do oddalonych województw w Polsce.

[52] Autor: Katarzyna Krok – Czyż, Katarzyna Chałat, Adam Janowski

H21: W powiatach województwa zachodniopomorskiego dominujący typem bezrobocia jest bezrobocie strukturalne, chociaż obecnie nałożyło się nie bezrobocie cykliczne.

Brak jest jednoznacznych dowodów potwierdzających hipotezę, tym niemniej opierając się o przesłanki oparte o wyniki badania ankietowego wydaj się, że hipoteza znajduje swoje potwierdzenie. Najważniejszą z nich jest fakt, iż w przeważającej mierze bezrobocie dotyka osoby z wykształceniem zawodowym – zasadniczym i średnim. Oznacza to niedopasowanie podaży i popytu kwalifikacji pracowników na rynku pracy. Kolejną przesłanką jest to, iż w ponad 1/3 przypadków bezrobotnymi są osoby, które przepracowały w jednym zakładzie pracy więcej niż 10 lat. W ostatnim czasie musiały, zatem nastąpić grupowe zwolnienia w jakimś sektorze gospodarczym lub dużych zakładach pracy – np. w przemyśle stoczniowym lub odzieżowym.

H22: W powiaty pasa wybrzeża Bałtyku w większym stopniu niż pozostałe powiaty obserwowane jest bezrobocie sezonowe. Pomimo relatywnie wysokich ocen koniunktury gospodarczej tych obszarów, bezrobocie poza sezonem letnim jest tam wysokie.

Hipoteza nie odnosi się w sposób bezpośredni do powiatu stargardzkiego. Jej weryfikacja może nastąpić dla obszaru województwa z uwzględnieniem danych dla wszystkich powiatów zachodniopomorskich. Tym niemniej należy stwierdzić, iż w powiecie stargardzkim również wyraźnie zauważalne jest zjawisko spadku liczby bezrobotnych w okresie wakacyjnym.

H23: Jedną z głównych przeszkód podjęcia zatrudnienia w powiatach ziemskich w powiecie są koszty dojazdów do pracy.

Hipoteza ta nie znajduje potwierdzenia w przypadku powiatu stargardzkiego. Zaledwie około 8% badanych twierdzi, ze jest to czynnik, który uniemożliwia im podjęcie racy. Znacznie bardziej istotną kwestią jest brak możliwości pozostawienia dziecka, ewentualnie innej osoby z rodziny bez opieki na czas pracy, ewentualnie problemy zdrowotne.

Trudności komunikacyjne spośród wszystkich badanych czynników przesadzających o istnieniu zjawiska bezrobocia w powiecie ocenione zostały jako najmniej istotne. Jednocześnie oceniając elementy lokalnego rynku pracy możliwość dojazdów7. i komunikacja została oceniona najlepiej po poziomie edukacji w powiecie.

H31: Wraz z przyrostem okresu czasu bezrobocia maleje zainteresowanie sytuacja na rynku pracy i chęć powrotu do pracy. Osoby długotrwale bezrobotne w mniejszym stopniu śledzą informacje o wolnych stanowiskach pracy i potencjalnych pracodawcach.

Hipoteza wydała się potwierdzać w przypadku powiatu stargardzkiego, gdyż wraz ze wzrostem czasu pozostawania bez pracy maleje zdolność i chęć do śledzenia informacji o tym, co się dzieje na rynku pracy. Wśród nie pracujących dłużej niż rok wyraźnie większy jest udział tych, którzy nie orientują się czy w powiecie są pracodawcy u których mogliby znaleźć pracę zgodną z posiadanymi kwalifikacjami -20% badanych, podczas gdy wśród bezrobotnych poniżej roku osób takich jest tylko 7%. Podobnie rzecz ma się w przypadku informacji na temat pracodawców, którzy aktualnie przeprowadzają nabory na wolne stanowiska pracy. Aż 23,4% osób będących bez pracy ponad rok nie orientuje się czy są tacy pracodawcy, podczas gdy w grupie bezrobotnych do 1 roku udział tego typu osób wynosi 11,5%. Dodatkowo, jak wykazano powyżej, maleje udział tych, którzy aktywnie poszukują pracy.

H32: Wraz z przyrostem okresu pozostawania bez pracy wzrasta udział osób z niską samooceną w grupie osób bezrobotnych, co przyczynia się do bierności zawodowej

Hipotezę jednoznacznie potwierdzają dane statystyczne. Osoby pozostające na bezrobociu ponad rok znacznie niżej oceniają swoje kwalifikacje. Około 21% ocenia je jako dobre lub bardzo dobre (w grupie bezrobotnych poniżej roku – 37%), kolejne 51% jako średnie (analogicznie – 56%) oraz 13% jako niskie (analogicznie - 4%).

Po okresie roku pozostawania bez pracy wyraźnie spada także nadzieja na znalezienie pracy. Tylko 41% osób w takim przypadku wierzy, że w okresie roku znajdzie zatrudnienie, a kolejne 29,5% nie wie, czy się to uda. W przypadku osób, które nie mają pracy krócej niż rok aż 68% jest przekonanych, że znajdzie zatrudnienie w przeciągu najbliższego roku, a kolejne 22% nie jest tego pewne. Niepowodzenie w znalezieniu pracy zakłada w tej grupie tylko ok. 10% badanych. Dodatkowo, wraz ze wzrostem okresu bez pracy, zwiększa się udział tych, którzy nie wierzą iż w powiecie są pracodawcy u których mogliby znaleźć pracę zgodną z posiadanymi kwalifikacjami.

H41: Osoby z niższym wykształceniem wydają się być świadome swojej pozycji i oceniają swoje kwalifikacje na ogół niżej niż bezrobotni z wykształceniem średnim lub wyższym. Ma to swoje odzwierciedlenie także w oczekiwaniach płacowych.

Osoby z najniższym wykształceniem – gimnazjalnym lub niepełnym gimnazjalnym/podstawowym oceniają swoje kwalifikacje najniżej spośród wszystkich grup bezrobotnych, mimo iż ponad 20% uznała je za wysokie lub bardzo wysokie. Pozostałe grupy według wykształcenia oceniają swoje umiejętność wyżej. Potwierdza się gradacja, iż osoby z coraz to wyższym wykształceniem w większym stopniu oceniają swoje kwalifikacje, jako wysokie lub bardzo wysokie. Ta część hipotezy potwierdza się zatem w przypadku powiatu stargardzkiego.

Średnia płaca oczekiwana przez osoby z najniższym wykształceniem to około 1555 zł netto. W porównaniu do pozostałych grup jest to rzeczywiście najniższa oczekiwana pensja. Osoby o najniższych kwalifikacjach maja zatem także najniższe wymagania finansowe. Potwierdza się zatem teza o samoświadomości swojej pozycji na rynku pracy przez osoby bez wykształcenia.

H42: Osoby o najniższych kwalifikacjach w największym stopniu liczą na pomoc instytucji rynku pracy i są w najmniejszym stopniu przedsiębiorcze i samodzielne na rynku pracy.

Hipoteza została potwierdzona na podstawie danych zebranych w trakcie badania ankietowego. Osoby o najniższych kwalifikacjach w celu znalezienia zatrudnienia korzystają głównie z pomocy urzędu pracy. Ponad połowa badanych wskazała na pośrednictwo PUP w znalezieniu pracy, jako na główny sposób poszukiwania zatrudnienia. Średnio w powiecie z tej formy poszukiwania miejsca pracy korzysta około1/3 bezrobotnych. Osoby o wykształceniu gimnazjalnym lub niższym w mniejszym stopniu niż średnio w powiecie wykorzystują kontakty rodzinne czy znajomych.

H43: Bezrobotni o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) częściej niż inne grupy poszukują pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin

Hipoteza ta nie może zostać jednoznacznie potwierdzona w przypadku omawianego powiatu. W sumie około 11% badanych z najniższymi kwalifikacjami rzeczywiście preferuje pracę dorywczą nad prace stałą. Nie jest to jednak wskaźnik najwyższy. Większy udział tego typu deklaracji odnotowano wśród osób z wykształceniem ogólnokształcącym oraz pomaturalnym. Drugiej strony zdecydowania większość osób, we wszystkich grupach pod względem wykształcenia chciałaby pracować na cały etat. Udział tych, którzy wolą część etatu wynosi zaledwie kilka procent.

Analiza SWOT

Mocne strony osób niepracujących	Słabe strony osób niepracujących
• mniejsza liczba realnie bezrobotnych niż wskazują statystyki PUP ze względu na prace w szarej strefie • większość jest w młodym lub średnim wieku, a zatem mają jeszcze szansę na aktywizację zawodową, przy doborze odpowiednich instrumentów, • wysoka ocena własnych umiejętności i kwalifikacji przez znaczną cześć bezrobotnych • niemal wszyscy badani poszukują pracy na stałe, • większość osób posiada wiedzę na temat lokalnych pracodawców, • połowa bezrobotnych jest nastawiona optymistycznie i ma nadzieję na znalezienie pracy w okresie najbliższego roku, • bezrobotni w najstarszej grupie wiekowej aktywnie szukają zatrudnienia	• duży odsetek osób z wykształceniem najniższym, o niskich kwalifikacjach, • wysoki udział osób z wykształceniem zawodowym – zarówno średnim jak i technicznym wśród bezrobotnych • słaby poziom wykorzystania ofert aktywizacji przez bezrobotnych oferowanych przez PUP, • niski wskaźnik pracy na własny rachunek • duża grupa osób nie zainteresowania sytuacją na rynku pracy
Szanse aktywizacji bezrobotnych	**Bariery aktywizacji bezrobotnych**
• odpływ ludności – negatywne saldo migracji netto, stworzenie/opuszczenie miejsc pracy w wyniku migracji krajowych i zagranicznych • otwartość bezrobotnych na przyjęcie oferty pracy poza powiatem na terenie województwa zachodniopomorskiego – mobilność w ramach województwa • bliskość regionalnego ośrodka rozwoju, jakim jest Szczecin	• niedopasowanie podaży i popytu na rynku pracy, • niechęć pracodawców do legalnego zatrudnienia oraz zatrudniania na czas nieokreślony, • wysoki udział kobiet niepracujących, w szczególności tych, które nie mogą podając pracy ze względu na opiekę nad dziećmi • wysoki udział długotrwale bezrobotnych • odpływ ludności - migrują zwykle osoby bardziej przedsiębiorcze i/lub z większymi kwalifikacjami, to znaczy, że pogłębiać się może niedopasowanie zawodowe ofert pracy i profilu zawodowego mieszkańców • niski poziom płac w powiecie i niezadowalający poziom świadczeń socjalnych,

Rekomendacje dla lokalnego rynku pracy

W kontekście zidentyfikowanych mocnych i słabych stron sytuacji na lokalnym rynku pracy w powiecie stargardzkim za najważniejsze kwestie wymagające rozwiązania lub wsparcia należy uznać:

1. Wydzielenie grupy osób rzeczywiście poszukujących pracy i nie mających źródeł dochodu od grupy osób zarejestrowanych jako bezrobotne tylko z powodu świadczeń, a uzyskujących dochody z pracy nielegalnej, w celu koncentracji działań aktywizujących na grupie rzeczywiście oczekujących tego typu wsparcia
2. Ścisła współpraca instytucji rynku pracy z pracodawcami w powiecie, ale także w powiatach ościennych w celu identyfikacji zawodów i kwalifikacji poszukiwanych przez pracodawców, w celu zaprojektowania trafnego i użytecznego systemu szkoleń lub innych form doszkalania lub przekwalifikowania osób bezrobotnych posiadających niepotrzebne kwalifikacje zawodowe na dzisiejszym rynku pracy. Oferta ta powinnam mieć charakter zindywidualizowany i specjalistyczny.
3. Skierowanie pakietu form aktywizujących dla osób starszych pozostających bez pracy, które posiadają jednak długoletnie doświadczenie zawodowe i jak wykazały badania są chętne do podjęcia nowej pracy. Ma to ograniczyć negatywne zjawisko przechodzenia w stan bezrobocia długotrwałego co za tym idzie wzrostu zniechęcenia i braku wiary w sens podejmowania pacy.

WSPÓŁPRACA WŁADZ LOKALNYCH NA RZECZ ZAPEWNIENIA OPIEKI PRZEDSZKOLNEJ I PRZEDPRZEDSZKOLNEJ DLA DZIECI, TAK ABY MATKI ZMUSZONE DO POZOSTAWANIA W DOMU I OPIEKI NAD DZIEĆMI MOGŁY PODJĄĆ SIĘ PRACY. W TYM PRZYPADKU SZCZEGÓLNIE UŻYTECZNA FORMĄ PRACY MOGŁABY OKAZAĆ SIĘ PRACA W NIEPEŁNYM WYMIARZE GODZIN. WAŻNYM ZADANIEM JEST ZATEM PROMOCJA ALTERNATYWNYCH FORM PRACY, W TYM TAKŻE PRACY W NIEPEŁNYM WYMIARZE GODZIN.

POWIAT ŁOBESKI[53]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Choć na podstawie przeprowadzonego badania nie można wydzielić jednoznacznie zamkniętych podgrup, to możliwe jest wnioskowanie pośrednie nt. typów bezrobocia z jakim przede wszystkim trzeba mierzyć się w powiecie łobeskim. Bezpośrednie wnioskowanie uniemożliwia przyjęta metoda, która choć jest jedną z najlepszych dla takich badań musi brać pod uwagę niechęć respondentów do ujawniania prawdy, szczególnie w sytuacji, gdy żywią obawę, że może ona negatywnie skutkować w relacji z urzędnikami. Zatem interes osoby badanej oraz pragmatyzm badania zakładający, że pytania muszą być na tyle przyjazne odpowiadającemu, żeby zechciał bez obawy udzielić odpowiedzi i narzucają pewne ograniczenia metodologiczne.

Na podstawie szacunków i danych pośrednich można wyodrębnić przynajmniej trzy lub cztery podgrupy wśród osób badanych w powiecie. Pierwszą z nich są **osoby, które nigdy nie pracowały**, część z nich ze względu na stan zdrowia, część ze względu na młody wiek. Nie mogą podjąć pracy, ponieważ nie mają doświadczenia zawodowego. Druga grupa to **grupa osób długotrwale bezrobotnych**, najczęściej o bardzo niskich kwalifikacjach, która nawet niegdyś mając zatrudnienie obecnie jest nieatrakcyjna dla pracodawcy. Trzecia grupa to **osoby krótkotrwale bezrobotne**, w tej grupie można próbować wyróżnić te osoby, które prawdopodobnie dorabiają za granicą lub też mimo zgłoszenia w PUP, w kraju, oraz te, które oczekują na pracę i są relatywnie atrakcyjne dla pracodawców.

Tak więc trzy typy to:

- wąska grupa radzących sobie i zarabiających mimo rejestracji w PUP;
- duża grupa osób długotrwale bezrobotnych, żyjących z pomocy społecznej;
- grupa młodzieży bez należytego wykształcenia i doświadczenia zawodowego.

Czy istnieją możliwości aktywizacji osób bezrobotnych? W przypadku powiatu łobeskiego zaporowo działa ogólna zła kondycja gospodarcza, bardzo niski potencjał bezrobotnych, położenie poza głównymi szlakami komunikacyjnymi, niska gęstość zaludnienia. Można mówić, że jest to region słaby i o słabych perspektywach. Poprawy można upatrywać jedynie w radykalnej poprawie koniunktury, która spowoduje poszukiwanie miejsc inwestycji na obszarach dotąd mało atrakcyjnych. Z drugiej strony inwestor nie będzie miał kadr, które będą gotowe rozpocząć pracę, gdyż poza wąską grupką radzących sobie relatywnie dobrze większość podopiecznych PUP żyje z mizernych świadczeń pomocy społecznej i nie rozwija a wręcz traci nabyte niegdyś kompetencje.

Ratunkiem dla takiego regionu jak powiat łobeski poza inwestycjami byłyby programy socjalne na zupełnie inną niż obecnie skalę. Musiałby one mieć łączony charakter – proinwestycyjny oraz – wobec bezrobotnych systematycznej a nie przypadkowej ścieżki szkoleniowej.

W ramach istniejącego systemu należy dokonać różnicowania narzędzi docierania do osób szukających pracy. Wobec osób działających na granicy systemu podejmowanie działań ukierunkowane powinno być na egzekucję zatrudnienia w regionie na możliwie atrakcyjnych warunkach lub wyrejestrowanie z systemu bezrobotnych.

Młodzi, dotąd niezatrudnieni, powinni mieć organizowane choćby bezpłatne staże, nawet w krótkim wymiarze czasu, tak by móc w przyszłości wykazać się choć symbolicznym i zróżnicowanym doświadczeniem przed potencjalnym pracodawcą i by dać szansę mu się poznać oraz zweryfikować swoje oczekiwania z realiami rynku i podjąć jeszcze na tym etapie decyzję o dokształcaniu.

Wobec osób długotrwale bezrobotnych konieczna jest praca „u podstaw", prowadzenie niemal za rękę i poszukiwanie bądź organizowanie im prostych prac. W wielu wypadkach jedynym

[53] Autor: dr Jerzy Bielec

efektywnym narzędziem może być socjoterapia i uczestnictwo w zajęciach w ramach Centrów Integracji Społecznej.

Tu warta przedstawienia jest propozycja-uwaga dotycząca wykorzystania środków na działania aktywizujące w ciągu roku. Uważam, że należy unikać organizowania prac społecznie użytecznych w okresie letnim. Jest to oczywiście potencjalnie najprzyjaźniejszy logistycznie dla ich organizacji okres, jednakże w tym czasie konkuruje on z innymi możliwościami zarobkowania i zawęża perspektywy. Organizacja pracy poza okresem letnim jest znacznie bardziej skomplikowana logistycznie dla PUP i wymaga opracowania koncepcyjnego innych rozwiązań niż dotąd stosowane, jednak można założyć, że obu stronom w dalszej perspektywie wyjdzie taki eksperyment na zdrowie.

Poza powyższymi należy podkreślić pewne ogólniejsze wnioski płynące z badania:

1. Trudno jest doszukać się **mocnej strony** osób badanych, niemniej jest nią zapewne gotowość większości z pytanych do podjęcia pracy, choć głównie deklaratywna.
2. Niewątpliwie **słabe strony** osób badanych to niskie wykształcenie i kompetencje, mały dorobek stażowy w pracy, w wielu wypadkach konieczność dojazdów do miejsc pracy, niski poziom życia obniżający ogólny poziom i elastyczność. Długoterminowe pozostawanie na bezrobociu i życie przede wszystkim z sezonowego zarobku oraz pomocy społecznej jeszcze pogłębia negatywną ocenę kapitału ludzkiego.
3. **Szanse aktywizacji** bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie uzależnione są de facto od czynników zewnętrznych. Zakres zaniedbania przez politykę społeczną państwa, jaki dotknął w większości osoby korzystające z PUP i Ośrodków Pomocy Społecznej de facto uniemożliwia liczenie na samoistne, i wychodzące od nich aktywne rozwiązanie problemów rynku lokalnego. Także działania PUP ograniczane są lokalną koniunkturą, niemniej w ocenach pytanych trudno doszukać się informacji o jakiś szczególnych osiągnięciach mających im pomóc. Powyżej opisano, w jaki sposób należałoby skanalizować pomoc w zależności od przynależnej grupy.
4. **Bariery aktywizacji** bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie dotyczą przede wszystkim ogólnej słabości lokalnej gospodarki oraz niskiego potencjału powiatu. Barierę stanowi nawet ograniczony poziom kształcenia dostępny lokalnie i faktycznie realizowany. Niemal każda sfera, którą można byłoby poruszyć stanowi w przypadku powiatu barierę, nie zaś szansę.

Z należytą uwagą należy podejść do pytania kodowanego Z27: jakie przeszkody lub trudności widzi pan(i) w podjęciu pracy? Po wyeliminowaniu wymienionych w nim problemów możliwe będzie pozyskanie przynajmniej 25% realnie chcących podjąć pracę biernych zawodowo z ponad połowy badanych, którzy obecnie za usprawiedliwienie lub realną przeszkodę traktują wymieniane tam kwestie.

Część IV

Podregion Koszaliński:

Powiat Białogardzki
Powiat Drawski
Powiat Kołobrzeski
Powiat Koszaliński
Powiat Sławieński
Powiat Szczecinecki
Powiat Świdwiński
Powiat Szczecinecki
Powiat Wałecki
Miasto Koszalin

Autorzy:

Prof. dr hab. Urszula Sztandar - Sztanderska

Mgr Monika Siergiejuk

Mgr Tomasz Gajderowicz

Dr Jacek Liwiński

Mgr Marcin Bąba

Przedmowa

Podregion koszaliński położony jest we wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. W skład podregionu wchodzi 9 powiatów – białogardzki, drawski, kołobrzeski, koszaliński, sławieński, szczecinecki, świdwiński, wałecki, oraz miasto Koszalin na prawach powiatu. Od zachodu podregion graniczy z powiatami podregionu stargardzkiego, od wschodu zaś z powiatami województwa pomorskiego, od południa i południowego wschodu z powiatami województwa Wielkopolskiego. Na linii brzegowej z Bałtykiem znajdują się 3 powiaty.

Na terenie podregionu znajduje się specjalna podstrefa ekonomiczna „Kompleks Koszalin", wchodząca w skład Słupskiej Strefy Ekonomicznej. Drugą podstrefę umieszczono w okolicach miasta Szczecinek z dominującą pozycją przemysłu drzewnego i branż pokrewnych. Mając na uwadze konieczność przygotowania zaplecza kadrowego oraz technologicznego dla przyszłych inwestycji Miasto Szczecinek podjęło wraz z Politechniką Koszalińską prace nad utworzeniem Szczecineckiego Centrum Transferu Technologii i Innowacji. Również powiat wałecki ratując się przed stagnacją gospodarczą utworzył specjalną podstrefę ekonomiczną dla przyszłych inwestorów z branż: elektronicznej, motoryzacyjnej, maszynowej, tekstylnej, przetwórstwa delikatesowego oraz obsługujących ruch turystyczny.

Walory krajobrazowe i przyrodnicze, oraz wyjątkowy mikroklimat sprzyjają rozwojowi infrastruktury turystycznej. Funkcjonuje tu kilkaset gospodarstw agroturystycznych i szereg pensjonatów, hoteli i kwater prywatnych oferujących wypoczynek i bezpośredni kontakt z przyrodą. Rozwija się turystyka specjalistyczna (np. piesza, rowerowa, konna, wodna, lotnicza), przygraniczna i morska, biznesowa na terenach wiejskich (agroturystyka i ekoturystyka). Obszar trzech powiatów znajduje się w pierwszej strefie wietrznej, gdzie siła wiatru może być wykorzystywana do produkcji energii elektrycznej. To zapewne spowodowało, że powstaje wiele elektrowni wiatrowych.

W powiecie koszalińskim, który jest położony na skrzyżowaniu ważnych szlaków transportowych o znaczeniu międzynarodowym w układzie: północ-południe i wschód-zachód- stworzono wiele możliwości przestrzennych w odniesieniu do lokalizacji i nowych obiektów przemysłowych czy usługowych. Powiat koszaliński jest zagłębiem ogrodniczo-sadowniczym, a także uprawy zbóż i ziemniaka. Zapleczem dla przemysłu spożywczego i przetwórczego jest z kolei, dobrze rozwinięte rybołówstwo morskie i śródlądowa hodowla ryb, natomiast dla przemysłu drzewnego – lasy.

Na szczególną uwagę zasługuje miasto Koszalin, który ma status powiatu grodzkiego. Położone jest na pobrzeżu koszalińskim na styku trzech mezoregionów: Wybrzeża Słowińskiego, Równiny Białogardzkiej i Równiny Słupskiej. Stanowi ważny węzeł komunikacji pasażerskiej. Miasto jest ośrodkiem przemysłowym średniej wielkości. Przeważa przemysł elektromaszynowy (produkcja rowerów, dźwigów budowlanych, szyb samochodowych, urządzeń próżniowych), spożywczy (zakłady cukiernicze, mięsne, przetwórstwa rybnego, zbożowo- młynarskie, piwowarskie, chłodnia składowa), drzewny(fabryki mebli), spółdzielnia mleczarska.

Zdecydowanym atutem powiatu kołobrzeskiego są jego walory lecznicze i uzdrowiskowe, będące podstawą funkcjonowania kołobrzeskiego uzdrowiska. Na terenie powiatu występują źródła wód mineralnych, które z uwagi na skuteczność zabiegów leczniczych, z ich zastosowaniem głównie w zakresie chorób układu krążenia i reumatologicznych, mogą być w przyszłości wykorzystane w turystyce uzdrowiskowej.

Powiaty oddalone od morza zagrożone są większym bezrobociem i stagnacją gospodarczą, nie tylko ze względu na swe położenie ale również na słabo zurbanizowaną przestrzeń. Najsłabiej radzącym sobie powiatem jest powiat białogardzki. Kluczowa sprawą jest restrukturyzacja obszarów wiejskich, mająca na celu aktywizację zawodową ludności i zmniejszenie luki potencjału ekonomicznego wewnątrz powiatu. Kolejnym celem jest rozwój przedsiębiorczości i pozyskiwanie inwestycji, co jest konieczne dla rozwoju w świetle niekorzystnego usytuowania geograficzno – ekonomicznego powiatu.

Źródłami danych, które były podstawą do opracowań są bazy BDR Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Szczecinie oraz informacje pochodzące z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, czy Powiatowych Urzędów Pracy podregionu koszalińskiego. Oddzielnym i jednocześnie głównym źródłem były jednak badania ilościowe i jakościowe.

Analiza powiatu białogardzkiego[1]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Dane ogólne

Powiat białogardzki położony jest na Równinie Białogardzkiej w dorzeczu Parsęty. Powiat zajmuje powierzchnię 845,46 km^2 i jest pod względem wielkości na 15 miejscu, wśród 18 powiatów województwa zachodniopomorskiego. Region plasuje się na 6 miejscu w województwie pod względem gęstości zaludnienia (27osób/km^2). Powiat składa się z dwóch gmin wiejskich (Białogard i Tychowo), gminy wiejsko – miejskiej (Karlino) i miasta Białogard. Gospodarkę powiatu stanowi przede wszystkim przemysł rolno-spożywczy i drzewny.

Ludność

Powiat białogardzki, według stanu na koniec 2008 roku, liczy 48297 osób, z czego 62,4% z zamieszkuje miasta. Ponad połowa ludności (50,4%) skupiona jest w mieście Białogard.

Tabela 1. Struktura ludności w gminach powiatu białogardzkiego w 2008 roku.

	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Powiat białogardzki	**48297**	**23610**	**24687**
m. Białogard	24361	11594	12767
gm.w. Białogard	7754	3926	3828
gm. m-w. Karlino	9147	4541	4606
gm.w. Tychowo	7035	3549	3486

Źródło: Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009

W populacji mieszkańców powiatu przeważają kobiety (51,1%), które cechuje większa liczebność w gminie miejskiej (52,4%) i wiejsko – miejskiej (50,3%), tymczasem w gminach typowo wiejskich udział kobiet jest stosunkowo mniejszy (gm. w. Tychowo - 49,6% i gm. w. Białogard - 49,4%)

Tabela 2. Struktura ludności w powiecie białogardzkim w roku 2009

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
RAZEM	**100,00**	**48,89**	**51,11**	**62,49**	**29,86**	**32,64**	**37,51**	**19,03**	**18,48**
Wiek przedprodukcyjny	21,35	11,02	10,33	12,59	6,40	6,20	8,76	4,62	4,14
Wiek produkcyjny	64,60	33,84	30,75	40,71	20,91	19,80	23,89	12,93	10,96
Wiek mobilny 18-44 lata	39,82	20,37	19,45	24,81	12,56	12,25	15,01	7,81	7,20
Wiek niemobilny	24,78	13,48	11,30	15,90	8,35	7,55	8,88	5,12	3,75
Wiek poprodukcyjny	14,05	4,02	10,03	9,19	2,54	6,64	4,86	1,48	3,39
Edukacyjne grupy wieku	29,59	15,21	14,38	17,57	8,91	8,66	12,02	6,30	5,71

[1] Autor: Tomasz Gajderowicz

3-6 lat	3,87	2,00	1,87	2,35	1,17	1,19	1,52	0,83	0,68
7-12 lat	6,83	3,52	3,31	4,08	2,09	1,99	2,75	1,43	1,32
13-15 lat	4,29	2,13	2,16	2,49	1,23	1,26	1,79	0,89	0,90
16-18 lat	4,63	2,47	2,15	2,62	1,37	1,25	2,00	1,10	0,90
19-24 lat	9,97	5,10	4,88	6,02	3,05	2,97	3,95	2,05	1,90

Źródło: Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009

Ludność powiatu Białogardzkiego jest stosunkowo młoda na tle kraju i województwa zachodniopomorskiego. Stosunkowo niewielka jest grupa osób w wieku poprodukcyjnym (zaledwie 14% w porównaniu do 16% w świetle kraju). W wieku przedprodukcyjnym znajduje się 21% osób. Tymczasem, 14% populacji stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. (por. rys. 1)

Wykres 1. Struktura wieku ludności w powiecie białogardzkim

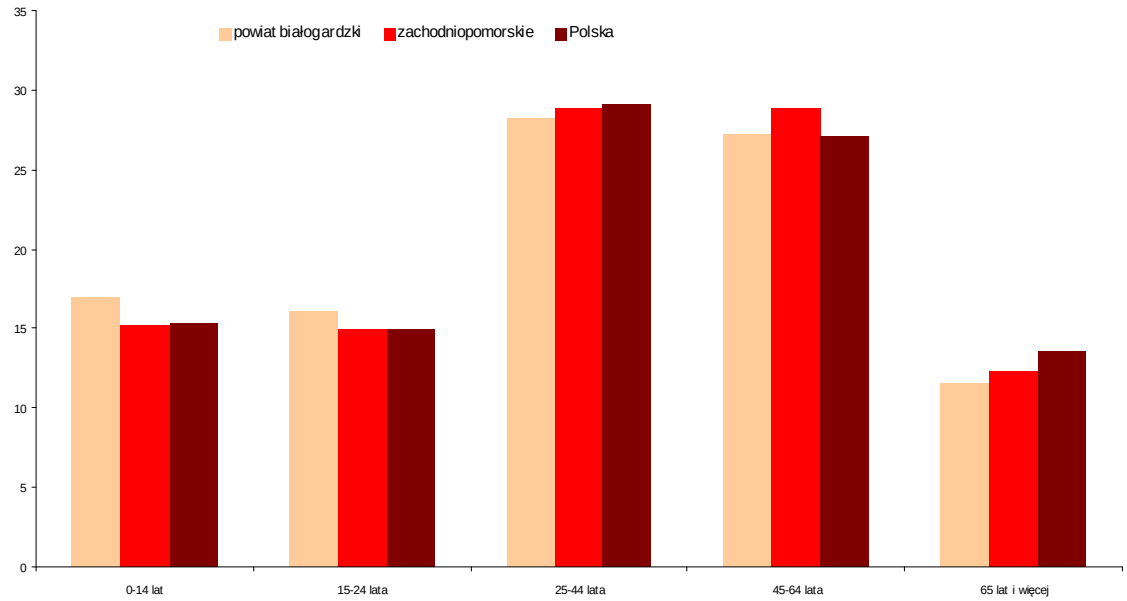

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Sytuacja demograficzna powiatu jest korzystna, szczególnie widoczny jest znaczny udział osób wchodzących dopiero na rynek pracy (16,03% osób w wieku 15 - 24), natomiast udział osób starszych (65+) jest jednym z najniższych w województwie i kraju. Dodatkowo, powiat białogardzki notuje względnie mały odpływ ludności. Saldo migracji wyniosło w 2006 roku -0,75 (na 1000 osób). Za całość tej wartości odpowiadają migracje wewnętrzne. Saldo migracji zagranicznych jest równe 0. Gdyby jednak analizować trendy demograficzne długookresowo widać, że liczba ludności powiatu białogardzkiego jest niższa od oczekiwań. W prognozie demograficznej stworzonej w 2003 roku (w dokumencie „Program ochrony środowiska dla powiatu białogardzkiego"), przewidywana liczba ludności na rok 2007 wynosiła 52032, tymczasem dla roku 2015 było to 53779 osób. Warto zwrócić uwagę, że w długiej perspektywie, w razie braku poprawy na lokalnym rynku pracy, może nastąpić odpływ migracyjny ludności w wieku wczesno produkcyjnym.

Bezrobocie

Powiat białogardzki charakteryzuje się niemal najwyższą stopą bezrobocia rejestrowanego w Województwie Zachodniopomorskim. W styczniu 2009 roku wskaźnik ten wyniósł 30% natomiast w sierpniu 2009 roku zmalał do 25,6% (w całym województwie był na poziomie 14,2%). Liczba bezrobotnych zarejestrowanych wyniosła we wrześniu 4467 osób w tym 2204 kobiet. Jest to jedyny

powiat z pośród analizowanych, w którym mężczyźni stanowią ponad połowę bezrobotnych (51%). Bezrobocie w powiecie białogardzkim ma charakter przede wszystkim strukturalny. Przyczyn utrzymywania się bezrobocia rejestrowanego na tak wysokim poziomie, dopatrywać się można w strukturze społecznej ludności, a także w uwarunkowaniach gospodarczych regionu. Dużą część obszarów wiejskich, stanowią tereny popegeerowskie, na których nie wykształcił się przemysł i nie rozwinęła się w dostatecznym stopniu przedsiębiorczość. Poza tym, ludność powiatu charakteryzuje niska motywacja do podjęcia pracy, niskie kwalifikacje zawodowe w poszukiwanych dziedzinach i stosunkowo wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych (2628 osób z 4778 zarejestrowanych w ogóle na koniec sierpnia 2009). Odzwierciedleniem sytuacji na rynku pracy w powiecie są wynagrodzenia, które niezmiennie utrzymują się na jednym z najniższych poziomów w całym województwie, a nawet podregionie koszalińskim. Należy jednak zwrócić uwagę, że pomimo nienajlepszej sytuacji regionu, w miesiącach luty – sierpień 2009 roku, dynamika zmian bezrobocia w białogardzkim była korzystna na tle innych powiatów województwa zachodniopomorskiego.

Wśród osób bezrobotnych dominują osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym (41%), następnie kolejno: zasadniczym zawodowym (31%), policealnym i średnim zawodowym (17,7%) średnim ogólnokształcącym (8,3%). Zaledwie 2% zarejestrowanych bezrobotnych posiada wyższe wykształcenie licencjackie lub magisterskie. Struktura wykształcenia bezrobotnych zarejestrowanych nie pokrywa się ze strukturą wykształcenia ludności powiatu, w której dominują absolwenci techników i liceów profilowanych stanowiąc aż 54%. Zdaniem pracowników służby zatrudnienia, głównym powodem rejestracji około połowy bezrobotnych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Białogardzie jest uzyskanie uprawnień do bezpłatnych świadczeń lekarskich lub uzyskanie świadczeń z Ośrodków Pomocy Społecznej. Liczną grupę rejestrujących się stanowią osoby kończące szkoły średnie, chcący dostać się na staże i organizowane kursy doszkalające. Znaczna część ogółu zarejestrowanych osób bezrobotnych zamieszkuje na terenach wiejskich, z których dojazd publicznymi środkami lokomocji do pracy postrzegany jest jako trudny. Struktura wyuczonych zawodów także nie jest dopasowana do potrzeb rynku pracy. Należy zwrócić uwagę, że grupy zawodowe, które są nadmiernie reprezentowane przez bezrobotnych, są w dalszym ciągu edukowane w szkołach zawodowych i technikach na terenie powiatu (do tego typu zawodów należą: mechanik maszyn i urządzeń, technik mechanik). Utrzymywaniu się wysokiego bezrobocia sprzyja także brak przewag ekonomicznych, które predestynowałyby powiat do rozwinięcia się w nim pewnych gałęzi działalności. W powiecie nie nastąpił znaczący rozwój turystyki w porównaniu do północnej części województwa.

Mieszkańcy Powiatu Białogardzkiego, wśród przyczyn wysokiego bezrobocia wskazywali przede wszystkim niskie zarobki, małą liczbę pracodawców i małą różnorodność firm. Część osób wskazywało także ogólną sytuację gospodarczą kraju, niedopasowanie kwalifikacji bezrobotnych, nienajlepsze warunki pozapłacowe zatrudnienia i niechęć do zatrudnienia legalnego. Najmniej znaczącym czynnikiem determinującym wysokość bezrobocia okazała się aktywność instytucji pośredniczących na rynku pracy. Osoby rejestrujące się w PUP, nie wierzą w znalezienie zatrudnienia poprzez tę instytucję. Istnieje także luka w oczekiwaniach płacowych bezrobotnych i pracodawców. Głównym i najskuteczniejszym sposobem poszukiwań pracy, są znajomości i przeglądanie ofert zamieszczonych w gazetach.

Działalność gospodarcza

Jedną z przyczyn wysokiego bezrobocia w powiecie, był kierunek przemian gospodarczych w okresie transformacji ustrojowej. W miejsce upadłych pegeerów przez lata nie udało się stworzyć przemysłu, generującego miejsca zatrudnienia dla nadmiaru siły roboczej. Efektem tego jest dzisiejsza ugruntowana struktura rynku pracy ze znacznym udziałem bezrobocia długotrwałego.

Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu białogardzkiego

Sekcje gospodarki	Struktura podmiotów zarejestrowanych					
	2001	2003	2005	2006	2007	2008
Powiat białogardzki razem	100	100	100	100	100	100
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	4,8	4,4	4,0	4,1	4,2	4,1
Rybactwo	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Górnictwo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
przetwórstwo przemysłowe	9,2	8,4	8,7	8,5	8,7	8,2
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3
Budownictwo	8,6	8,5	9,3	10,2	10,7	12,4
handel i naprawy	31,8	32,8	31,8	30,9	29,7	28,4
hotele i restauracje	3,5	3,6	3,6	3,5	3,4	3,5
transport, gospodarka magazynowa i łączność	5,7	5,6	5,0	4,8	4,9	4,9
pośrednictwo finansowe	3,0	3,3	3,2	3,1	3,2	3,3
obsługa nieruchomości i firm	17,1	17,4	18,1	18,3	18,4	18,7
administracja publiczna, obrona narodowa	0,8	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7
Edukacja	1,7	2,0	2,2	2,1	2,2	2,2
ochrona zdrowia i opieka społeczna	7,7	7,1	6,9	6,8	6,7	6,5
działalność usługowa, komunalna i społeczna	5,6	5,9	6,2	6,6	6,7	6,8
gospodarstwa domowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło. Baza danych regionalnych GUS

W powiecie Białogardzkim wykształciła się dosyć typowa na tle regionu struktura zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Najwięcej podmiotów gospodarczych znajduje się w sekcji handel i naprawy (28,4%), obsługa nieruchomości i firm (18,7%) a także w budownictwie (12,4%) i przetwórstwie przemysłowym (8,2%). Pozytywne zmiany struktury widać w zwiększaniu się ilości podmiotów sekcji działalności usługowej z 5,6% w 2001 do 6,8% w 2008 roku. Ogólnie ilość podmiotów gospodarczych wzrosła na przestrzeni ostatnich 8 lat niemal 26% względem roku 2001.

Strategia rozwoju Powiatu Białogardzkiego

W przeszłości wielokrotnie diagnozowano podstawowe problemy rynku pracy w powiecie białogardzkim. Poza zidentyfikowaniem niedopasowania i przyczyn wysokiego bezrobocia, opracowano Strategię Rozwoju Powiatu Białogardzkiego, w której wskazano trzy główne cele strategiczne, wynikające z niedostosowanej struktury powiatu, z perspektywą realizacji do roku 2015. Pierwszym z nich jest restrukturyzacja obszarów wiejskich, mająca na celu aktywizację zawodową ludności i zmniejszenie luki potencjału ekonomicznego wewnątrz powiatu. Kolejnym celem jest rozwój przedsiębiorczości i pozyskiwanie inwestycji, co jest konieczne dla rozwoju w świetle niekorzystnego usytuowania geograficzno – ekonomicznego powiatu. W Strategii położono także nacisk na rozwój infrastruktury lokalnej, w tym rozwój sieci dróg i transportu publicznego. Konsekwentna realizacja tej strategii powinna pomóc w likwidacji podstawowych przeszkód leżących u podstawo rozwoju ekonomicznego powiatu. Inne opracowania, jak chociażby raport z marca 2009 roku „Sytuacja społeczno - zawodowa bezrobotnych w powiatach województwach zachodniopomorskiego", także potwierdziły istnienie zarysowanych problemów. Wprawdzie istnieją symptomy relatywnej poprawy sytuacji gospodarczej w powiecie białogardzkim (szczególnie w ostatnich miesiącach), jednak problemy strukturalne stanowią istotną przeszkodę dla jego rozwoju ekonomicznego.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W POWIECIE

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących ≈ bezrobotnych

W poniższej części scharakteryzowana została populacja osób biorąca udział w badaniu. Ankieta przeprowadzona została w dwóch miejscach: PUP w Białogardzie i Ośrodku Pomocy Społecznej. Nie jest więc możliwe, na podstawie tak dobranej próby, określenie prawdziwych rozmiarów bezrobocia ekonomicznego i bierności zawodowej ludności powiatu białogardzkiego. Dlatego też, badana populacja określana jest najczęściej jako osoby niepracujące lub bezrobotni, co nie przekłada się bezpośrednio na definicję ekonomiczną tych określeń. Pewną wiedzę o strukturze tej grupy można wyciągnąć analizując udział osób zarejestrowanych w PUP, a także udział tych, którzy w ostatnim okresie aktywnie poszukiwali pracy.[2] Na podstawie tego kryterium udział bezrobocia ekonomicznego w badanej próbie wynosi 58,2%. Pozostałą część przebadanych osób (41,8%) można zakwalifikować jako biernych zawodowo.

Strukturę przebadanych osób obrazują dane zawarte w poniższej tabeli. W powiecie białogardzkim w badaniu wzięło 280 osób, tymczasem w całym województwie było 5935 obserwacji. Większość z pośród ankietowanych w powiecie stanowiły kobiety 63,9%. Istnieje także pewna nadreprezentacja osób w wieku od 25 do 34 lat. Częściej niż w innych powiatach, respondentami byli mieszkańcy miast pomiędzy 6 – 20 tysięcy mieszkańców (39,6%), wobec udziału tej grupy w próbie dla województwa równej 19,3% osób. Stosunkowo niewiele ankietowanych w powiecie zamieszkiwało wieś (26,8%), wobec udziału takich osób w całym badaniu (39,6%). Analiza stosunku do pracy wskazuje na niewielką nadreprezentację w badaniu powiatowym w stosunku do całości, osób bezrobotnych, które pozostają bez pracy krócej niż 12 miesięcy (36,8% dla powiatu, wobec 30,4% w województwie), i tych które nie pracują dłużej niż rok (37,9%). Stosunkowo niewiele badanych osób na terenie powiatu, deklaruje że nigdy nie pracowało (9,6%).

Tabela 4. Struktura populacji w powiecie białogardzkim według podstawowych cech społeczno-demograficznych

	Powiat białogardzki (proc.)
Wiek	
18-24	19,7
25-34	33,7
35-44	16,5
45-54	20,4
55-64	9,7
Płeć	
mężczyźni	36,1
kobiety	63,9
Miejsce zamieszkania	
wieś	26,8
miasta do 5 tys.	6,8
miasta 6-20 tys.	39,6
miasta 21-50 tys.	22,5
miasto 51-100 tys.	1,1
miasta 101-200 tys.	0,7
miasta ponad 200 tys.	2,5
Fakt rejestracji w PUP	
tak	76,8

[2] [2] Według definicji GUS, osoba bezrobotną w sensie ekonomicznym musi jednocześnie spełniać 3 warunki: 1) nie posiada pracy; 2) aktywnie poszukiwała pracy w okresie ostatnich 4 tygodni; 3) jest gotowa podjąć pracę w ciągu kolejnych 2 tygodni. Ankieta nie pozwala na zweryfikowanie ostatniego z tych warunków

nie	23,2
Aktywne poszukiwanie pracy	
tak	58,2
nie	41,8
Posiadanie pracy i długość bycia bez pracy	
osoby pracujące	15,7
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	36,8
pozostający bez pracy dłużej niż rok	37,9
osoby, które nigdy nie wykonywały pracy	9,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Istotną charakterystyką osób bezrobotnych jest ich potrzeba znalezienia pracy, mierzona poprzez intensywność poszukiwań. W przeciągu ostatnich 2 tygodni 58,2% ankietowanych poszukiwało pracy. Jest to wartość przybliżająca bezrobocie ekonomiczne, które z definicji wymaga aktywności bezrobotnego w poszukiwaniach pracy. Reszta, a więc 41,8% osób jest zarejestrowana jako bezrobotni, jednakże nie poszukują aktywnie pracy. Są to więc osoby z pogranicza realnej bierności zawodowej.

Wśród badanych mężczyzn 66,3% aktywnie poszukuje pracy. Najmniejsza motywacja do znalezienia pracy (mierzona poszukiwaniem w ostatnich 2 tygodniach) występuje u osób, które bez pracy pozostają dłużej niż 12 miesięcy. Aż 50% z nich cechuje bierność zawodowa. Warto zwrócić uwagę na proporcję biernych zawodowo do bezrobotnych zarejestrowanych i niezarejestrowanych w PUP. Odsetek osób zarejestrowanych, które poszukują pracy jest jedynie o 10% wyższy niż u osób niezarejestrowanych. Świadczy to o prawdziwych motywach rejestracji bezrobocia, którymi niejednokrotnie są poza chęcią znalezienia pracy, profity wynikające ze zgłoszenia poszukiwania pracy i/lub ubezpieczenie zdrowotne (główny powód rejestracji dla 30,2%), zasiłki (główna motywacja dla 23,7% osób). (por. tab. 5)

Tabela 5. Osoby ankietowane według poszukiwania pracy, płci, okresu pozostawiania bez pracy i rejestracji w PUP w powiecie białogardzkim

Poszukiwanie pracy	Ogółem	Płeć		Okres pozostawania bez pracy			Rejestracja w PUP	
		kobiety	mężczyźni	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż 12 m-cy	nigdy nie pracował	tak	nie
Tak	58,2	53,6	66,3	65,0	50,0	59,3	60,9	49,2
Nie	41,8	46,4	33,7	35,0	50,0	40,7	39,1	50,8
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Przypatrując się strukturze biernych zawodowo, należy zauważyć, że gro z nich stanowią kobiety (70,9%), a także osoby które pozostają bez pracy powyżej 12 miesięcy (53,0%). (por. tab. 6) Aż 41,0% z tych osób (nieposzukujących pracy) ukończyło zasadniczą szkołę zawodową. Osoby z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym stanowią kolejne 24,8% biernych. Osoby czynnie poszukujące pracy, zaliczane do bezrobocia ekonomicznego są mniej zróżnicowane pod względem płci. Niemal połowa z tych osób (49,3%) poszukuje pracy od mniej niż 12 miesięcy.

Tabela 6. Osoby ankietowane według płci, okresu pozostawiania bez pracy, dla aktywnych i biernych na rynku pracy w powiecie białogardzkim

Poszukiwanie pracy	Płeć			okres pozostawania bez pracy			
	kobiety	mężczyźni	ogółem	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż 12 miesięcy	nigdy nie pracował	ogółem
Tak	58,9	41,1	100,0	49,3	39,0	11,8	100,0
Nie	70,9	29,1	100,0	36,0	53,0	11,0	100,0
Ogółem	63,9	36,1	100,0	43,6	44,9	11,4	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W PUP jest zarejestrowanych ogółem 77,7% z pośród badanych osób. Z pośród nich 42% pozostaje bez pracy krócej niż 1 rok, 48,2% dłużej niż rok, a 9,8% nigdy nie pracowało. Z pośród osób nie zarejestrowanych, 51,2% nie ma pracy od mniej niż 12 miesięcy, 30,2% od ponad roku, a 18,6% nie pracowało dotychczas wcale. (por. tab. 7)

Tabela 7. Osoby ankietowane według rejestracji w PUP i czasu pozostawania bezrobotnym w powiecie białogardzkim

		jak długo pozostaje bez pracy			
		krócej niż 12 m-cy	dłużej niż 12 miesięcy	nigdy nie pracował	Ogółem
Rejestracja w PUP	tak	42,0	48,2	9,8	100,0
	nie	51,2	30,2	18,6	100,0
Ogółem		43,6	44,9	11,4	100,0

Interesującym wynikiem jest to, że 10,2% osób, które są zarejestrowane w PUP jako bezrobotne, pracowało zarobkowo w przeciągu dwóch tygodni poprzedzających badanie. Może świadczyć to o pracy na czarno lub utracie pracy tuż przed rejestracją. Z grupy osób nie zarejestrowanych, ponad jedna trzecia była aktywna zarobkowo.

Tabela 8. Fakt pracy w ciągu ostatnich 2 tygodni przed badaniem, a rejestracja w PUP w powiecie białogardzkim

		Czy jest Pan zarejestrowany w PUP		Ogółem
		Tak	nie	
Praca w ostatnich 2 tygodniach	tak	10,2	33,8	15,7
	nie	89,8	66,2	84,3
	ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Pomimo, że wśród osób objętych badaniem ankietowym, trudno oddzielić osoby bezrobotne w sensie ekonomicznym od osób biernych zawodowo, istnieje jednakże szereg wniosków badawczych, które prowadzą do oszacowania rzeczywistych rozmiarów tych grup. Warto także zwrócić uwagę na dysproporcje występowanie niektórych cech u osób zaliczających się do aktywnie poszukujących pracy i biernych. Analiza tych cech pozwala na stawianie hipotez, dotyczących rzeczywistych rozmiarów bezrobocia i identyfikacji barier, na jakie natrafia ludność powiatu białogardzkiego w dostępie do rynku pracy. Rozmiary bezrobocia w powiecie białogardzkim są niższe niż wskazują na to statystyki PUP. Część osób zarejestrowanych nie poszukiwała aktywnie pracy lub wręcz pracowała zarobkowo, pomimo deklarowania bezrobocia.

Kapitał ludzki bezrobotnych

We współczesnych analizach rynku pracy szczególny nacisk kładzie się na znaczenie kapitału ludzkiego, zarówno w aspekcie kapitału ogólnego (wiedza, umiejętności, predyspozycje dające się zastosować w różnych rodzajach prac) oraz kapitału specyficznego (czyli przydatnego tylko w

określonej branży lub wręcz w jedynie wybranym przedsiębiorstwie). Zasób kapitału ludzkiego bezrobotnych mogą być reprezentowane przez rozmaite zmienne. W przeprowadzonym badaniu ankietowym zidentyfikowano: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerwy w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego) i ogólny stan zdrowia.

W badanej populacji największy odsetek osób posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe (35,4%), gimnazjalne i niższe (21,4%) a także średnie zawodowe i policealne (15,7%). Wyższe wykształcenie posiada zaledwie 10,7% respondentów, z czego 7,1% posiada tytuł magistra. Wykształcenie ogólne (średnie ogólnokształcące, gimnazjalne i niższe) posiada 33,5% osób. W wynikach badań wyraźnie widać różnice struktury wykształcenia względem płci. Więcej kobiet (7,8%), niż mężczyzn (5,9%) posiada wykształcenie wyższe magisterskie. Podobne relacje dotyczą stopnia licencjackiego. Znacznie więcej kobiet legitymuje się wykształceniem średnim ogólnokształcącym (14%) w stosunku do mężczyzn (8,9%). Poziom wykształcenia bezrobotnych jest silnie zróżnicowany według wieku. Osoby starsze są gorzej wykształcone. W grupie 45 – 60 lat aż 47,4% deklaruje wykształcenie zasadnicze zawodowe, podczas gdy wśród 18 – 24latków takich osób jest 27,3%. Dane zebrane w badaniu należy analizować biorąc pod uwagę to, że dla wielu 18 – 24latków, moment ankiety nie musi być końcem kształcenia szkolnego. Część z pośród tych osób, szczególnie z wykształceniem średnim (łącznie 49% osób), może uzyskać w przyszłości wyższe wykształcenie. Prezentowane dane są zgodne z trendem, obserwowanym na terenie całej Polski, zgodnie z którym ilość osób dążących do uzyskania wyższego wykształcenia, systematycznie rośnie.

Tabela 9. Osoby ankietowane w powiecie białogardzkim według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania.

Poziom wykształcenia	Ogółem	Płeć		Wiek			Miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24 lat	25-44 lat	45-60 lat	wieś	miasto
Wyższe magisterskie	7,1	7,8	5,9	1,8	12,1	2,4	2,7	8,8
Wyższe licencjackie	3,6	3,9	3,0	0,0	7,1	0,0	4,0	3,4
Średnie zawodowe i policealne	15,7	13,4	19,8	12,7	20,7	9,5	8,0	18,5
Średnie profilowane	4,6	3,9	5,9	12,7	2,1	3,6	2,7	5,4
Średnie ogólnokształcące	12,1	14,0	8,9	23,6	9,3	9,5	9,3	13,2
Zasadnicze zawodowe	35,4	36,9	32,7	27,3	31,4	47,6	40,0	33,7
Gimnazjalne i niższe	21,4	20,1	23,8	21,8	17,1	27,4	33,3	17,1
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Dane dotyczące struktury wykształcenia, mają swoje odzwierciedlenie w deklarowanych przez respondentów zawodach wyuczonych. Wśród kobiet najliczniejszą grupę zawodową stanowią sprzedawczynie (5%), krawcowe i szwaczki (4,6%) oraz kucharki (4,3%). Najliczniej reprezentowanym fachem wśród mężczyzn jest zawód mechanika 7,9% (w tym mechanika samochodowego i technika mechanika). Drugim pod względem liczebności zawodem jest informatyk (4,3%), a następnie ślusarz i ślusarz mechanik (łącznie 2,5%). Trudności w interpretacji wyników nastarcza fakt, że aż 64,6% badanych mężczyzn nie wskazało żadnego zawodu wyuczonego, lecz jednocześnie tylko 9,6% mężczyzn przyznaje, że nie posada wyuczonego zawodu. (por. tab. 10) Może to częściowo wynikać z trudności w precyzyjnym nazwaniu przez ankietowanych zawodu w jakim są wykształceni.

Tabela 10. Osoby ankietowane w powiecie białogardzkim według płci i zawodu wyuczonego.

Kobiety		Mężczyźni	
Sprzedawca	5,0	Mechanik	7,9
Krawiec i szwaczka	4,6	Informatyk	4,3
Kucharz	4,3	Ślusarz	1,4
Ekonomista	2,2	Ślusarz mechanik	1,1
Księgowy	1,1	Socjolog	1,1
Pedagog	1,1	Stolarz	1,1
Rolnik	1,1	Elektromonter	,7
Inne	28,1	Inne	8,2
Bez zawodu	15,4	Bez zawodu	9,6
Ogółem	62,9	Ogółem	35,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Zaledwie 13,2% badanych osób, jako ostatnio wykonywany zawód, wskazało swój zawód wyuczony, tymczasem 86,8% osób pracuje lub pracowało ostatnio wykonując inną profesję. Pośród kobiet, odsetek osób które pozostały w zawodzie jest znacznie wyższy (15,6%) niż pośród mężczyzn (8,9%). (por. tab. 11)

Tabela 11. Osoby ankietowane w powiecie białogardzkim według płci, zawodu wyuczonego i zawodu wykonywanego

	Zawód wyuczony		ogółem
	= ostatnio wykonywany	≠ostatnio wykonywany	
populacja ogółem	13,2	86,8	100,0
Kobieta	15,6	84,4	100,0
Mężczyzna	8,9	91,1	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Niedostosowanie struktury wykształcenia do potrzeb rynku pracy, może być uzupełniane przy pomocy kursów i szkoleń, które organizowane są m.in. poprzez PUP. Z tej formy doszkalania korzysta jedynie 11,4% osób zarejestrowanych jako bezrobotne, tymczasem 79,6% nie szkoli się w żaden sposób. Ze szkoleń korzystają przede wszystkim osoby w wieku 18 – 24lata (32,7% z zarejestrowanych bezrobotnych w tej grupie wiekowej). Osoby, które pozostają bez pracy krócej niż rok, niemal nie uczestniczą w kursach i szkoleniach (4,9%), tymczasem wśród osób pozostających na bezrobociu dłużej niż rok, z tego typu oferty szkoleń korzysta 18,9%. Osoby permanentnie bezrobotne w najmniejszym stopniu są skłonne do korzystania ze szkoleń.

Istotnym czynnikiem wchodzącym w skład kapitału ludzkiego jest doświadczenie mierzone ogólnym stażem pracy. Największa grupa (39,7%) ma staż pracy w przedziale 5 – 20 lat. Nieco mniej badanych osób (26,3%) posiada staż pracy w zakresie 1 – 5 lat. Poniżej 1 roku pracowało 17,5% osób. Istnieje niewielkie zróżnicowanie ogólnego stażu pracy kobiet i mężczyzn. Wśród kobiet aż co piąta (16,8%) posiada staż pracy większy niż 20 lat (dla mężczyzn 20,8%), tymczasem mężczyźni częściej legitymują się krótkim (poniżej 1 roku) stażem pracy. (por. tab. 12)

Tabela 12. Osoby ankietowane w powiecie białogardzkim według ogólnego stażu pracy i płci.

Ogólny staż pracy	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Poniżej 1 roku	17,5	12,5	15,8
1-5 lat	26,3	26,4	26,3
5-20 lat	39,4	40,3	39,7
Powyżej 20 lat	16,8	20,8	18,2

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Długości zatrudnienia nie sprzyja także forma zawieranych kontraktów. Na czas nieokreślony zatrudnionych jest około 23,6%. Pozostali pracują głównie na czas określony (54,3%) lub bez umowy o pracę, czyli na czarno. Tego typu umowy zawierane są z 18,1% mężczyzn i 13,2% kobiet.

Na wartość kapitału ludzkiego, ma także wpływ (negatywny), długość pozostawania bez pracy. Wynika to z faktu stopniowej utraty zdolności do efektywnej pracy. Deprecjacja kapitału następuje przez zanik sprawności i zmniejszanie się zasobu wiedzy nieużywanej. Około 43,6% osób biorących udział w badaniu nie posiadało pracy od mniej niż 1 roku, 44,9% miało przerwę dłuższą niż rok, natomiast aż 11,4% ankietowanych nie pracowało nigdy.

Znaczącym czynnikiem, warunkującym poziom kapitału ludzkiego, jest także stan zdrowia osób bezrobotnych. W przeprowadzonym badaniu, jedna trzecia osób (33,2%) określiła swój stan zdrowia jako „bardzo dobry", 40,4% osób wskazało odpowiedź „dobry", 17,5% określa swój stan zdrowia jako „dostateczny", reszta natomiast wskazała odpowiedź „zły" lub „skrajnie zły". Około 11,1% osób ankietowanych, wskazało stan zdrowia jako przyczynę problemów w podjęciu pracy.

Reasumując, badane osoby posiadały stosunkowo niski kapitał społeczny w zakresie wykształcenia. Najbardziej niepokojący jest jednak wysoki udział osób niepracujących wcale lub przebywających na bezrobociu permanentnym. Osoby bezrobotne nie są dobrze zmotywowane do zwiększania swoich szans na rynku pracy, o czym świadczy niewielkie zainteresowanie szkoleniami zawodowymi i podnoszeniem kwalifikacji.

Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Sytuacja ekonomiczna i społeczna ma znaczący wpływ na położenie i perspektywy bezrobotnych na rynku pracy. Nieraz tego typu uwarunkowania mogą całkowicie wyeliminować kogoś z życia zawodowego. W badaniu ankietowym przeanalizowano sytuację rodzinną respondentów. Należy być jednak świadomym, że identyfikowane zmienne nie pozwalają na całościową diagnozę sytuacji bezrobotnych, a jedynie dają obraz podstawowych cech. Jedną z częstych przyczyn bierności zawodowej lub bezrobocia jest dziecko lub osoba, która wymaga opieki w gospodarstwie domowym. W 13,9% gospodarstw domowych respondentów były dzieci w wieku do 3 lat. Nieco starsze (4 – 6 lat), znajdowały się w 16,4% gospodarstw domowych, natomiast dzieci w wieku 7 – 13 lat zostały zadeklarowane przez 35,4% ankietowanych. Osoby starsze (powyżej 60 roku życia) znajdują się w 12,1% gospodarstw domowych. Dla aktywności ekonomicznej dorosłych członków gospodarstwa, ma znaczenie obecność głównie dzieci w wieku od 0 do 3 lat), ze względu na konieczność ciągłego nadzoru opiekuna. Aż 14,6% badanych wskazało to jako przyczynę trudności w podjęciu pracy. Problem, może dotyczyć także obecności osób starszych, wymagających opieki. (por. tab. 13)

Tabela 13. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie białogardzkim według liczby i wieku członków.

Liczba osób w gospodarstwie domowym w danym wieku	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lat	60+
0	86,1	83,6	64,6	0,0	87,9
1	10,0	11,1	19,6	20,0	7,5
2	2,5	3,9	11,4	43,2	4,3
3	0,7	0,4	2,9	21,4	0,4
4 i więcej	0,7	1,1	1,4	15,4	0,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

W sumie 61,2% badanych gospodarstw osiąga dochody z pracy w kraju trwającej co najmniej 2 tygodnie, 8,3% posiada dochody z pracy za granicą trwającej co najmniej 2 tygodnie, zaś 3,6% ma dochody z pracy (w kraju lub za granicą), trwającej krócej niż 2 tygodnie. Jedynie 11,8% osób nie posiada w swoim gospodarstwie osoby bezrobotnej, tymczasem w 71,1% przypadków gospodarstw, nie ma osób zawodowo biernych.

Tabela 14. Gospodarstwa domowe ankietowanych osób w powiecie białogardzkim według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat

Liczba osób w gospodarstwie domowym o danym statusie	Praca w kraju od ponad 2 tyg.	Praca za granicą od ponad 2 tyg.	Praca poniżej 2 tyg.	Bezrobocie	Bierność zawodowa
0	38,8	91,7	96,4	11,8	71,1
1	42,8	6,9	3,2	70,0	23,9
2 i więcej	18,3	1,4	0,4	18,2	5,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Konstrukcja badania ankietowego pozwala wnioskować o dochodzie przypadającym na osobę w gospodarstwie domowym. Dochód poniżej 250 złotych na członka rodziny wystąpił w 31,9% przypadków, 37,3% miało średnie dochody w gospodarstwie w przedziale 251 – 750 złotych, a jedynie 3,3% osób uzyskało dochody w wysokości powyżej 1500 złotych na osobę. Rozkłady dla obu płci wyglądają bardzo podobnie, natomiast różnice występują pomiędzy osobami zamieszkującymi miasto i wieś. Aż 33,8% badanych osób z terenów wiejskich, ma średnie dochody w najniższym przedziale (w miastach 31,2%), następnie 35,1% osób mieszkających na wsi dysponuje dochodami 251 – 500 złotych na członka (38,1%), a jedynie 2,7% ma dochód w gospodarstwie domowym równy lub wyższy niż 1500 złotych (w miastach 3,5%).

Tabela 15. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych ankietowanych osób według płci i miejsca zamieszkania w powiecie białogardzkim

Dochód na osobę w gospodarstwie domowym	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Wieś	Miasto
Poniżej 250 zł	31,9	31,8	32,0	33,8	31,2
251-500zł	37,3	36,9	38,0	35,1	38,1
501-750zł	15,6	14,8	17,0	16,2	15,3
751-1000zł	6,2	8,5	2,0	4,1	6,9
1001-1500 zł	5,8	5,7	6,0	8,1	5,0
Powyżej 1500 zł	3,3	2,3	5,0	2,7	3,5
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Sytuację społeczną i ekonomiczną obrazuje także zadłużenie. Jedna trzecia (33,2%) przyznało w badaniu, że posiada drobne długi, tymczasem do poważnych długów przyznało się 14,6% badanych (wśród osób zarejestrowanych w PUP udział wynosi 16,3%), natomiast brak zaciągniętych pożyczek deklaruje 52,1% osób. Rozkład względem płci jest zbliżony.

Ciekawie wypada diagnoza więzi społecznych. Aż 30,7% osób stwierdziło, że nie ma dla nich osoby na której mogliby polegać, jedną osobę zaufaną wskazało 18,9% osób, natomiast 2 lub więcej - 50,4% respondentów. Rozkład płci względem tej zmiennej jest także zbliżony.

Powyżej prezentowane dane, pozwalają ocenić sytuację ekonomiczną badanych bezrobotnych. Precyzyjne wnioskowanie na podstawie części obserwacji jest jednak utrudnione ze względu na osoby, które potencjalnie mogą zaniżać szacowane zarobki na osobę w gospodarstwie domowym. Może się tak dziać na skutek celowego działania z obawy przed utratą prawa do zasiłku, lub z mylnej kalkulacji, nie dyskontującej zarobków „na czarno" i dochodów z pracy za granicą któregoś z członków rodziny. Dlatego też, innym ważnym wskaźnikiem obrazującym sytuację ekonomiczną bezrobotnych jest intensywność poszukiwania pracy. Jak wspomniano, 41,8% nie starało się o zatrudnienie. Są to więc osoby, których sytuacja ekonomiczna nie zmusza do szybkiego uzyskania zarobków.

Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Jednym z celi przeprowadzenia badania ankietowego była identyfikacja przyczyn bezrobocia. Aby je określić zadano uczestnikom ankiety szereg pytań. Formularz zawierał m.in. pytania o przyczyny odejścia z ostatniej pracy, zadowolenie z ostatniego miejsca pracy, przeszkody w podjęciu pracy, oferty pracy oraz zarobki.

Przeważająca większość (88,6%) osób badanych, wykonywała jakąś pracę w przeszłości. Wśród głównych przyczyn utraty ostatniej pracy, jawi się przede wszystkim zawarta na czas określony umowa o pracę (a więc koniec kontraktu) (24,9%). Drugą najczęściej występującą przyczyną jest bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowisk i zwolnienia grupowe. Dwie najważniejsze przyczyny odejść z pracy, występujące łącznie w prawie połowie przypadków, wynikają z postawy pracodawcy i struktury rynku pracy w powiecie białogardzkim. Pozostałe często wskazywane przyczyny to niskie zarobki (8,1%), złe warunki pracy (5,3%) i względy rodzinne (4,8%), a więc przyczyny leżące po stronie pracowników. Kobiety częściej traciły prace z przyczyn od siebie niezależnych (łącznie 54% kobiet), tymczasem mężczyźni zwalniali się częściej z powodu niskich zarobków (11,1%).

Osoby wieku późno produkcyjnym (55 – 59lat) traciły pracę głównie w wyniku bankructwa pracodawcy, likwidacji stanowisk i zwolnień grupowych (36%). W grupie nieco młodszej (45 – 54lat) było to przyczyną odejść w 34%. Natomiast udział tego typu zwolnień wśród osób młodych (18 – 24lat), wynosi jedynie 5,7%. Wśród osób najmłodszych (do 24 lat), jedynie 17,1% odeszło z ostatniej pracy z powodu zakończenia kontraktu. Tymczasem w grupie 35 – 44latków, aż 37,8% odejść spowodowanych było przez umowy na czas określony.

Wśród osób które pracowały krócej niż 1 rok, przeważają takie przyczyny jak umowa na czas określony (31,1%), inne przyczyny (18,4%) a dla co dziesiątego (10,7%) przyczyną odejścia były niskie zarobki. Wśród osób pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy co trzecia utraciła pracę z powody bankructwa pracodawcy, likwidacji stanowisk lub zwolnień grupowych. Może to świadczyć o pewnym piętnie, z jakim osoby uczestniczące np. w zwolnieniach grupowych, muszą funkcjonować na rynku pracy. Pomimo, że w tej kategorii przyczyn odejścia z pracy nie ma winy osób badanych, to właśnie ten powód jest najczęściej początkiem bezrobocia długookresowego. Gdyby połączyć ten wniosek z wcześniej przeprowadzoną analizą wieku, to można stwierdzić, że wśród osób dotkniętych bezrobociem długookresowym, istnieje istotna grupa w wieku przedemerytalnym, które pracę straciły w wyniku bankructwa lub redukcji zatrudnienia. Takie osoby posiadają pewien (dewaluujący się), kapitał specyficzny, który ciężko wykorzystać na powiatowym rynku pracy. Zatrudnienie utrudniać im może także fakt, że pracodawcy niechętnie patrzą na osoby będące w przeszłości pracownikami upadłych firm. Jest to społecznie niesprawiedliwe, jednak istnieje pewien hipotetyczny związek pomiędzy jakością kapitału ludzkiego a faktem pracy w przedsiębiorstwie, które wpadło w problemy.

Niewielką grupę stanowią respondenci, którzy zostali przez pracodawcę zwolnieni z przyczyn innych niż wymienione (6,2%). Można domniemywać, że osoby te nie spełniały oczekiwań i wymagań pracodawców. Oznacza to, że takie osoby posiadają pewne cechy, które nie sprzyjają utrzymaniu zatrudnienia. Należy zauważyć że do tej grupy mogą zaliczać się także osoby które nie zostały zwolnione, a odeszły z „innych przyczyn". Różnica znaczeniowa tych pojęć mogła być bowiem niedostrzegalna przez osoby ankietowane, a w zasadzie można przyjąć potoczne przenikanie się tych znaczeń tych wyrażeń.

Około 2,8% mężczyzn i 5,8% kobiet odeszło z pracy z powodu względów rodzinnych. Wśród osób w wieku 18 – 24 lat, było to przyczyną 8,6% zakończeń pracy. W tej grupie znajdują się prawdopodobnie kobiety, które odeszły z pracy by urodzić dziecko. W Polsce w dalszym ciągu aktywizacja ekonomiczna kobiet po urodzeniu dziecka jest problemem. Pracodawcy boją się zatrudniać takie osoby ze względu na konieczność zapewnienia elastycznego czasu pracy, możliwość decyzji o ponownym macierzyństwie, dewaluację kapitału ludzkiego w czasie nieaktywności zawodowej a także ze względu na statystycznie większą ilość urlopów zdrowotnych w ciągu roku. (por. tab. 16)

Tabela 16. Główne przyczyny zaprzestania pracy przez bezrobotnych w powiecie białogardzkim (dane w proc.)

	Główna przyczyna przerwania pracy w ostatnim miejscu											Ogółem
	odszedłem na rentę	pracodawcy, likwidacja stanowiska,	zwolniony z innych przyczyn	niskie zarobki	złe warunki pracy	za ciężka i nerwowa praca	praca na czas określony dorywcza	względy rodzinne osobiste	choroba, niepełnosprawność	rozpoczęcie nauki (szkolenia)	inne przyczyny	
kobieta	0,0	24,8	4,4	6,6	2,9	2,9	29,2	5,8	5,8	0,7	16,8	100,0
mężczyzna	2,8	15,3	9,7	11,1	9,7	6,9	16,7	2,8	6,9	0,0	18,1	100,0
Ogółem	**1,0**	**21,5**	**6,2**	**8,1**	**5,3**	**4,3**	**24,9**	**4,8**	**6,2**	**0,5**	**17,2**	**100,0**
wieś	3,6	14,5	9,1	14,5	1,8	5,5	23,6	5,5	7,3	0,0	14,5	100,0
Miasto do 5tys.	0,0	20,0	6,7	6,7	6,7	6,7	33,3	0,0	0,0	0,0	20,0	100,0
Miasto 6-20tys.	0,0	29,4	4,7	4,7	5,9	3,5	22,4	4,7	4,7	0,0	20,0	100,0
miasto 21-50 tys.	0,0	14,9	6,4	6,4	8,5	2,1	31,9	6,4	10,6	2,1	10,6	100,0
miasto 51-100 tys.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
miasto 101-200 tys.	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
miasto pow.200 tys.	0,0	20,0	0,0	20,0	0,0	20,0	0,0	0,0	0,0	0,0	40,0	100,0
Ogółem	1,0	21,5	6,2	8,1	5,3	4,3	24,9	4,8	6,2	0,5	17,2	100,0
18-24 lata	0,0	5,7	8,6	14,3	11,4	8,6	17,1	8,6	2,9	0,0	22,9	100,0
25-34 lata	1,6	12,5	7,8	14,1	9,4	4,7	25,0	4,7	3,1	1,6	15,6	100,0
35-44 lat	0,0	27,0	0,0	0,0	0,0	2,7	37,8	8,1	2,7	0,0	21,6	100,0
45-54 lat	2,1	34,0	8,5	4,3	2,1	2,1	21,3	2,1	10,6	0,0	12,8	100,0
55-59 lat	0,0	36,0	4,0	4,0	0,0	4,0	24,0	0,0	16,0	0,0	12,0	100,0
Ogółem	1,0	21,6	6,3	8,2	5,3	4,3	25,0	4,8	6,3	0,5	16,8	100,0
gimnazjum/szk. podst.	0,0	21,7	6,5	4,3	4,3	10,9	21,7	4,3	8,7	0,0	17,4	100,0
l.ogólnokształcące	0,0	11,1	3,7	14,8	7,4	3,7	29,6	3,7	7,4	0,0	18,5	100,0
l.profilowane	0,0	0,0	11,1	22,2	11,1	0,0	33,3	0,0	11,1	0,0	11,1	100,0
zas.szk.zawod.	0,0	28,6	6,5	9,1	2,6	1,3	28,6	3,9	3,9	0,0	15,6	100,0
technikum	4,3	17,4	4,3	8,7	4,3	4,3	13,0	8,7	13,0	0,0	21,7	100,0
szk.policealna/ pomaturalna	0,0	25,0	12,5	0,0	12,5	12,5	12,5	12,5	0,0	0,0	12,5	100,0
licencjat	14,3	14,3	0,0	0,0	14,3	0,0	42,9	0,0	0,0	14,3	0,0	100,0
magisterskie	0,0	25,0	8,3	0,0	8,3	0,0	16,7	8,3	0,0	0,0	33,3	100,0
Ogółem	1,0	21,5	6,2	8,1	5,3	4,3	24,9	4,8	6,2	0,5	17,2	100,0
Bez pr. krócej niż 12 m-cy	1,0	9,7	7,8	10,7	4,9	4,9	31,1	6,8	4,9	0,0	18,4	100,0
Bez pr.dłużej niż rok	0,9	33,0	4,7	5,7	5,7	3,8	18,9	2,8	7,5	0,9	16,0	100,0
Ogółem	1,0	21,5	6,2	8,1	5,3	4,3	24,9	4,8	6,2	0,5	17,2	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Analizując przyczyny pozostawania bezrobotnymi, należy prześledzić jakie, są przeszkody w podjęciu pracy przez osoby niepracujące. Ponad trzy z pięciu osób ankietowanych 60,9% nie widzi przeszkód w natychmiastowym podjęciu pracy. 14,7% osób biorących udział w badaniu, wskazało opiekę nad dziećmi jako przeszkodę w powrocie do pracy (kolejne 2,2% musi opiekować się innym członkiem rodziny). Dla 8,6% osób problemem są trudności w dojazdach, z miejsca zamieszkania do pracy. Dla mieszkańców wsi była to główna przeszkoda w 17,3% przypadków. Koresponduje to z diagnozą postawioną w „Strategii rozwoju powiatu białogardzkiego" i wnioskami z przeprowadzonego badania jakościowego (wywiadów). Sieć dojazdów z terenów wiejskich do miejsc gdzie możliwe jest znalezienie pracy jest bardzo słaba.

Dla 10,8% badanych przeszkodą w podjęciu pracy są problemy zdrowotne, tymczasem względy psychologiczne – niepewność i obawa przed zmianami i nową sytuacją jest problemem dla 2,9% osób.

Wykres 2. Przeszkody w podjęciu pracy przez niepracujących w powiecie białogardzkim

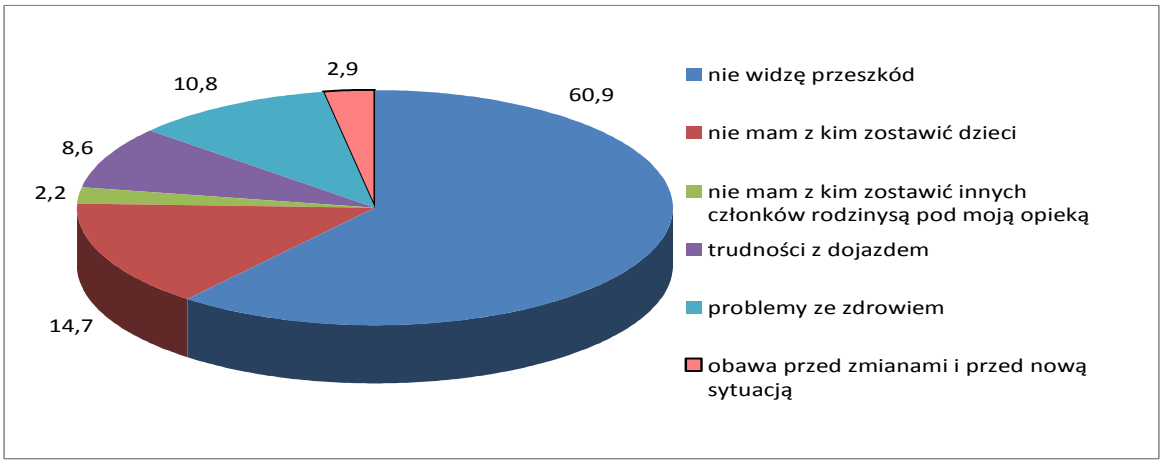

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Zgodnie z oczekiwaniami opieka nad dziećmi była przeszkodą w pracy głównie dla kobiet, które aż w 20,1% zgłaszały tę barierę. Problem z opieką nad dzieckiem wyraźnie rysuje się także w badanej strukturze wieku. Prawie co czwarta osoba (23,4%) niepracująca w wieku 25 – 34 lat, boryka się z tą przeszkodą. Wśród mężczyzn natomiast dominowały problemy ze zdrowiem (14,9%) i dojazdem 10,9%.

Największy odsetek osób, które nie widzą przeszkód w podjęciu pracy, jest wśród 35 – 44latków i wynosi 71,7%. W wieku przedemerytalnym z kolei tylko połowa (51,9%), nie widzi problemów w podjęciu pracy. W tej grupie wiekowej istnieje zgodnie z oczekiwaniami, największy odsetek trudności ze zdrowiem (29,6%) i dojazdem do pracy (18,5%). Ciekawe wnioski dotyczą także analizy korelacji wykształcenia z a gotowością do pracy. Wśród osoby z wyższym wykształceniem, przytłaczająca większość (85% magistrów i 80% licencjatów) nie widzi żadnych przeszkód w podjęciu pracy, tymczasem gotowość osób z wykształceniem zawodowym i absolwentów liceów profilowanych wynosi odpowiednio 55,6% i 38,5%. Dla osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym, w jednym na pięć przypadków (20%), przeszkodą w podjęciu pracy są problemy ze zdrowiem.

Tabela 17. Główne przeszkody w podjęciu pracy przez niepracujących w powiecie białogardzkim (dane w %)

	jakie przeszkody lub trudności widzi pan(i) w podjęciu pracy							Ogółem
		nie widzę przeszkód	nie mam z kim zostawić dzieci	nie mam z kim zostawić członków rodziny	trudności z dojazdem	problemy ze zdrowiem	obawa przed zmianami i przed nową sytuacją	
Płeć	kobieta	58,1	20,1	1,7	7,3	8,9	3,9	100,0
	mężczyzna	65,3	5,0	3,0	10,9	14,9	1,0	100,0
Ogółem		60,7	14,6	2,1	8,6	11,1	2,9	100,0
Miejsce zamieszkania	wieś	57,3	13,3	4,0	17,3	8,0	0,0	100,0
	Miasto do 5tys.	73,7	10,5	0,0	10,5	5,3	0,0	100,0
	miasto-6-20tys.	56,8	18,9	2,7	3,6	14,4	3,6	100,0
	miasto 21-50 tys.	65,1	9,5	0,0	6,3	12,7	6,3	100,0
	miasto 51-100tys	66,7	33,3	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	miasto 101-200 tys	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	miasto pow.200 tys	85,7	0,0	0,0	14,3	0,0	0,0	100,0
Ogółem		60,7	14,6	2,1	8,6	11,1	2,9	100,0
Grupy wiekowe	18-24 lata	65,5	18,2	7,3	7,3	0,0	1,8	100,0
	25-34 lata	60,6	23,4	0,0	7,4	4,3	4,3	100,0
	35-44 lat	71,7	10,9	0,0	6,5	10,9	0,0	100,0
	45-54 lat	52,6	7,0	3,5	8,8	22,8	5,3	100,0
	55-59 lat	51,9	0,0	0,0	18,5	29,6	0,0	100,0
Ogółem		60,9	14,7	2,2	8,6	10,8	2,9	100,0
wykształcenie	gimnazjum/ szk. podst.	56,7	13,3	1,7	6,7	20,0	1,7	100,0
	l.ogólnokształcące	67,6	14,7	2,9	5,9	2,9	5,9	100,0
	l.profilowane	38,5	23,1	0,0	23,1	15,4	0,0	100,0
	zas.szk.zawod.	55,6	15,2	4,0	10,1	13,1	2,0	100,0
	technikum	63,3	16,7	0,0	6,7	10,0	3,3	100,0
	szk.polic/pomatural	64,3	21,4	0,0	7,1	0,0	7,1	100,0
	licencjat	80,0	0,0	0,0	20,0	0,0	0,0	100,0
	magisterskie	85,0	10,0	0,0	0,0	0,0	5,0	100,0
Ogółem		60,7	14,6	2,1	8,6	11,1	2,9	100,0
jak długo pozostaje bez pracy	krócej niż 12 m-cy	69,9	10,7	2,9	4,9	6,8	4,9	100,0
	dłużej niż rok	46,2	17,9	1,9	12,3	19,8	1,9	100,0
	nigdy nie pracował	63,0	25,9	3,7	3,7	3,7	0,0	100,0
Ogółem		58,5	15,7	2,5	8,1	12,3	3,0	100,0
Czy jest Pan zarejestrowany w PUP	tak	60,5	14,0	2,3	9,3	10,2	3,7	100,0
	nie	61,5	16,9	1,5	6,2	13,8	0,0	100,0
Ogółem		60,7	14,6	2,1	8,6	11,1	2,9	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowe.

Bezrobocie w powiecie białogardzkim ma charakter głównie strukturalny. Wniosek ten oparty jest m.in. o wcześniej przeprowadzoną analizę zawodów wyuczonych i wykonywanych. Jeden z największych w województwie i kraju wskaźników bezrobocia rejestrowanego wynika w dużej mierze z mocno rozbieżnych oczekiwań niepracujących i pracodawców zarówno w aspekcie wysokości oczekiwanych wynagrodzeń, jak i poziomu kapitału ludzkiego.

Niemal połowa (44,4%) badanych stwierdziło, że nie ma w powiecie pracodawcy, u którego chcieliby znaleźć zatrudnienie i który specjalnie odpowiadałby ich oczekiwaniom. Jako najbardziej pożądane cechy pracodawców, ankietowani wymieniali: możliwość podjęcia zatrudnienia natychmiast (11,8%), możliwość podpisania umowy o pracę na czas nieokreślony (11,2%), oferowane wysokie zarobki (11,2%) a także możliwości awansu i rozwoju zawodowego (5,9%), bliskość miejsca

zamieszkania (5,6%), odpowiadające kwalifikacjom respondenta stanowisko (3,3%) i uzyskanie ubezpieczenia społecznego (3,0%).

Wyniki świadczą o bardzo negatywnej ocenie powiatowego rynku pracy przez niepracujących. Niemal połowa w ogóle nie dostrzega możliwości satysfakcjonującej pracy. Jest to jeden z najwyższych odsetków w regionie i województwie.

Wchodząc głębiej w przyczyny krytycznej oceny powiatowego rynku pracy, przeanalizowano stosunek niepracujących do ostatniego miejsca pracy. 41,2% badanych oceniło swoje poprzednie zajęcie pozytywnie (w tym 11,5% bardzo wysoko), 39,2% określiło je jako przeciętne natomiast negatywnego zdania o ostatniej pracy było 13,8% (w tym odpowiedzi „bardzo nisko") udzieliło 5,7% osób. Najgorszego zdania o ostatnim pracodawcy są osoby w wieku do 24 lat. Niska ocena została wystawiona w 14,3% przypadków, bardzo niska w 11,4% a przeciętna w tej grupie padła w 42,9%. Pewnym wytłumaczeniem tego faktu, może być bardziej idealistyczna wizja świata prezentowana często przez osoby młodsze. Z wiekiem (co widać w wynikach), osoby stają się bardziej tolerancyjne i skłonne do wyważonych ocen.

Tabela 18. Ocena ostatniego miejsca pracy w powiecie białogardzkim (dane w %)

		Jak ocenia Pan swoje ostatnie miejsce pracy						Ogółem
		bardzo wysoko	wysoko	przeciętnie	nisko	bardzo nisko	trudno powiedzieć	
Płeć	kobieta	12,4	27,7	37,2	8,0	5,8	8,8	100,0
	mężczyzna	9,7	33,3	43,1	8,3	5,6	0,0	100,0
Ogółem		11,5	29,7	39,2	8,1	5,7	5,7	100,0
miejsce zamieszkania	wieś	5,5	32,7	38,2	5,5	10,9	7,3	100,0
	Miasto do 5tys.	0,0	46,7	20,0	13,3	0,0	20,0	100,0
	miasto-6-20tys.	16,5	35,3	31,8	8,2	3,5	4,7	100,0
	miasto 21-50 tys.	10,6	12,8	61,7	6,4	6,4	2,1	100,0
	miasto 51-100tys	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
	miasto 101-200 tys	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
	miasto pow.200 tys	20,0	20,0	40,0	20,0	0,0	0,0	100,0
Ogółem		11,5	29,7	39,2	8,1	5,7	5,7	100,0
Grupy wiekowe	18-24 lata	11,4	17,1	42,9	14,3	11,4	2,9	100,0
	25-34 lata	15,6	34,4	32,8	9,4	4,7	3,1	100,0
	35-44 lat	10,8	27,0	37,8	8,1	2,7	13,5	100,0
	45-54 lat	6,4	36,2	44,7	4,3	2,1	6,4	100,0
	55-59 lat	12,0	24,0	44,0	4,0	12,0	4,0	100,0
Ogółem		11,5	29,3	39,4	8,2	5,8	5,8	100,0
wykształcenie	gimnazjum/szk.podst	8,7	26,1	39,1	10,9	6,5	8,7	100,0
	lic.ogólnokształcące	22,2	18,5	48,1	7,4	3,7	0,0	100,0
	lic.profilowane	0,0	11,1	77,8	11,1	0,0	0,0	100,0
	zas.szk.zawod.	10,4	35,1	37,7	2,6	6,5	7,8	100,0
	technikum	13,0	21,7	34,8	26,1	4,3	0,0	100,0
	szk.polic/pomatural	12,5	25,0	50,0	0,0	0,0	12,5	100,0
	licencjat	0,0	57,1	14,3	0,0	14,3	14,3	100,0
	magisterskie	16,7	50,0	16,7	8,3	8,3	0,0	100,0
Ogółem		11,5	29,7	39,2	8,1	5,7	5,7	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Poza zidentyfikowanymi w tej części problemami, wynikającymi z analizy ilościowej, ogromnym problemem jest brak motywacji do podjęcia i szukania pracy przez niepracujących. Zwracają na to szczególną uwagę w przeprowadzonych wywiadach pracownicy PUP i MOPS, które na co dzień stykają się z bezrobotnymi. Ich zdaniem, niepracujący przychodzą do urzędu głównie w celu uzyskania świadczeń socjalnych, rzadziej w celu znalezienia pracy. Nie dziwi to w kontekście przedstawionej, tak surowej oceny struktury rynku pracy w powiecie. Negatywna ocena pracodawców

(znaczny udział osób badanych, według których nie ma w powiecie pracodawcy odpowiadającego oczekiwaniom) i liczne przeszkody w podjęciu pracy negatywnie oddziaływają na motywację do znalezienia pracy a tym samym zwiększają szansę pozostania bezrobotnym.

Aktywność bezrobotnych

Wspomniany brak motywacji do znalezienia pracy i negatywna ocena rynku, mają swoje odzwierciedlenie w aktywności bezrobotnych. Wśród przebadanych osób niepracujących 58,2% aktywnie poszukiwało pracy w okresie 2 tygodni poprzedzających badanie. Oznacza to, że aż 41,8% niepracujących odznaczało się pasywną postawą i faktycznie, nie robiło wiele, aby znaleźć pracę.

W ankiecie zbadano to, w jaki sposób niepracujący poszukują pracy. Zaledwie 33,9% osób jako swój sposób poszukiwania pracy wskazało korzystnie z usług PUP. Jest to niewielki odsetek, i świadczy o braku zaufania do urzędu. Kolejne sposoby poszukiwania pracy to: odpowiadanie na prasowe oferty pracy (17,1%), korzystanie z pomocy rodziny i znajomych (16,3%), odpowiadanie na oferty zamieszczone w Internecie (13,1%), bezpośredni kontakt z pracodawcami, chodzenie do firm (12%). Niewielki odsetek osób wskazało także, wysyłanie aplikacji (2,4%) dawanie swoich ogłoszeń w prasie, korzystanie z prywatnych agencji pracy, lub agencji pozarządowych (po 0,4%). Aktywność w poszukiwaniach pracy, jest silnie zróżnicowana ze względu na wiek i wykształcenie, tymczasem w mniejszym stopniu zależy od tego czy osoba mieszka na wsi czy w mieście.

Kobiety częściej korzystają z usług PUP (37,6%), częściej także odpowiadają na prasowe ogłoszenia (19,1%), mniejszym zaufaniem darzą natomiast poszukiwania pracy przez Internet (11,5%). Mężczyźni z kolei często w poszukiwaniach pracy posiłkują się pomocą rodziny i znajomych.

Rola Powiatowego Urzędy Pacy w poszukiwaniach zatrudnienia, rośnie wraz w wiekiem badanych. Zaledwie 22,6% osób do 24 roku życia podało to jako sposób na znalezienie pracy, tymczasem wśród osób w wieku 35 – 44 lat odsetek wyniósł 47,6% a osoby w wieku przedemerytalnym (55 – 60 lat), podawały urząd pracy w co drugim przypadku. Zgodnie z przewidywaniami, osoby młodsze częściej korzystają z Internetu w celu znalezienia pracy.

Osoby słabiej wykształcone, częściej korzystają z usług PUP (wśród tych z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym – 42,6%, po ZSZ – 44,3%), a także z pomocy bliskich (odpowiednio 18,5% i 18,2%).

Interesująca analiza dotyczy najbardziej aktywnych sposobów poszukiwania pracy, do których zaliczyć możemy dawanie własnych ogłoszeń w prasie i Internecie a także wysyłanie własnych aplikacji do pracodawców. Z tych form łącznie korzysta zaledwie 9,6% osób w wieku 25 – 34 lata, dla innych grup wiekowych, odsetek jest znacznie niższy. Z wysyłania aplikacji do pracodawców korzysta jedna trzecia osób z wyższym wykształceniem.

Co ciekawe wśród osób zarejestrowanych w PUP, tylko niecałe dwie na pięć (38,1%) wskazało to miejsce jako ich sposób na znalezienie pracy. Świadczy to o braku zaufania do urzędu, jako instytucji służącej do pośrednictwa pracy, nawet wśród osób, które korzystają z jego usług. Nie trzeba dodawać, że osoby niezarejestrowane, jeszcze rzadziej (19,3%) wskazywały chodzenie do urzędu pracy jako sposób na znalezienie zatrudnienia.

Tabela 19. Główne sposoby poszukiwania pracy w powiecie białogardzkim (dane w proc.)

		W jaki sposób szuka Pan(i) pracy przede wszystkim										Ogółem
		chodzę do urzędu pracy	odp. na ogłoszenia z prasy	odp. na oferty w Internecie	korzystam z prywatnych agencji pracy	korzystam z agencji pozarządowych	daję własne ogłoszenia Internet i prasa	korzystam z pomocy bliskich	wysyłam swoje aplikacje	bezpośredni kontakt z pracodawcami	Inaczej	
Płeć	kobieta	37,6	19,1	11,5	0,6	0,6	1,9	14,0	3,8	9,6	1,3	100
	mężczyzna	27,7	13,8	18,1	0,0	0,0	2,1	20,2	0,0	16,0	2,1	100
Ogółem		**33,9**	**17,1**	**13,9**	**0,4**	**0,4**	**2,0**	**16,3**	**2,4**	**12,0**	**1,6**	**100**
miejsce zamieszkania	wieś	30,3	18,2	10,6	0,0	1,5	0,0	27,3	0,0	10,6	1,5	100
	Miasto do 5tys.	38,9	11,1	0,0	5,6	0,0	5,6	27,8	5,6	5,6	0,0	100
	miasto-6-20tys.	45,4	13,4	14,4	0,0	0,0	3,1	7,2	3,1	12,4	1,0	100
	miasto 21-50 tys.	22,4	19,0	20,7	0,0	0,0	0,0	15,5	3,4	15,5	3,4	100
	miasto 51-100tys	0,0	66,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	0,0	100
	miasto 101-200 tys	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100
	miasto pow.200 tys	14,3	14,3	28,6	0,0	0,0	14,3	28,6	0,0	0,0	0,0	100
Ogółem		**33,9**	**17,1**	**13,9**	**0,4**	**0,4**	**2,0**	**16,3**	**2,4**	**12,0**	**1,6**	**100 ,0**
Grupy wiekowe	18-24 lata	22,6	18,9	20,8	0,0	1,9	1,9	13,2	0,0	17,0	3,8	100
	25-34 lata	20,5	22,9	20,5	0,0	0,0	4,8	16,9	4,8	8,4	1,2	100
	35-44 lat	47,6	9,5	14,3	2,4	0,0	0,0	14,3	4,8	7,1	0,0	100
	45-54 lat	49,0	14,3	2,0	0,0	0,0	0,0	18,4	0,0	14,3	2,0	100
	55-59 lat	50,0	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0	20,8	0,0	16,7	0,0	100
Ogółem		33,9	17,1	13,9	0,4	0,4	2,0	16,3	2,4	12,0	1,6	100
wykształcenie	gimnazjum/szk.podst	42,6	16,7	1,9	0,0	0,0	0,0	18,5	3,7	14,8	1,9	100
	lic.ogólnokształcące	32,3	16,1	16,1	0,0	3,2	3,2	12,9	0,0	16,1	0,0	100
	lic.profilowane	8,3	16,7	16,7	0,0	0,0	0,0	41,7	0,0	16,7	0,0	100
	zas.szk.zawod.	44,3	14,8	6,8	1,1	0,0	1,1	18,2	0,0	11,4	2,3	100
	technikum	32,1	28,6	25,0	0,0	0,0	0,0	7,1	0,0	7,1	0,0	100
	szk.policealna/pomaturalna	9,1	18,2	45,5	0,0	0,0	9,1	9,1	0,0	9,1	0,0	100

	licencjat	0,0	22,2	22,2	0,0	0,0	0,0	22,2	22,2	11,1	0,0	100
	magisterskie	11,1	11,1	38,9	0,0	0,0	11,1	5,6	11,1	5,6	5,6	100
Ogółem		33,9	17,1	13,9	0,4	0,4	2,0	16,3	2,4	12,0	1,6	100
jak długo bez pracy	krócej niż 12 m-cy	30,5	23,2	12,6	1,1	1,1	3,2	11,6	3,2	11,6	2,1	100
	dłużej niż rok	48,4	14,3	4,4	0,0	0,0	0,0	19,8	0,0	11,0	2,2	100
	nigdy nie pracował	16,7	20,8	20,8	0,0	0,0	4,2	20,8	4,2	12,5	0,0	100
Ogółem		36,7	19,0	10,0	0,5	0,5	1,9	16,2	1,9	11,4	1,9	100
Zarejestrowany w PUP	tak	38,1	19,1	9,3	0,0	0,0	1,0	17,5	2,6	10,8	1,5	100
	nie	19,3	10,5	29,8	1,8	1,8	5,3	12,3	1,8	15,8	1,8	100
Ogółem		33,9	17,1	13,9	0,4	0,4	2,0	16,3	2,4	12,0	1,6	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Analiza sposobów poszukiwania pracy, prowadzi do określenia skuteczności poszczególnych metod. Respondenci zostali zapytani o to w jaki sposób znaleźli ostatnią pracę. W tym przypadku, statystyki potwierdzają brak skuteczności poszukiwać prowadzonych przez urząd pracy. Zaledwie wśród 16,8% kobiet i 6,9% mężczyzn, oferta ostatnio posiadanej pracy pochodziła z PUP. Najczęstszym sposobem znalezienia zatrudnienia było polecenie ze strony rodziny lub znajomych (dla 30,7% kobiet i 30,6% mężczyzn). Prawdopodobnych przyczyn relatywnie niewielkiego (w stosunku do efektów) udziału tego sposobu wśród metod poszukiwania pracy, można upatrywać w tym, że aktywność tego typu poszukiwań leży często po stronie bliskich. Innymi słowy, pomimo nie poszukiwania pracy w ten sposób, możliwe jest otrzymanie oferty. Drugim pod względem skuteczności sposobem poszukiwań pracy jest osobisty kontakt z pracodawcą, który jest skuteczny w 34,7% w przypadku mężczyzn i 21,9% w przypadku kobiet. Około co dziesiąty (10,5%) niepracujący ostatnią pracę znalazł poprzez ogłoszenie w gazecie, a co dwudziesty (5,3%) uzyskał pracę za pośrednictwem Internetu.

Tabela 20. Sposób pozyskania ostatniej pracy (dane w proc.)

		Płeć		Ogółem
		kobieta	mężczyzna	
W jaki sposób Pan znalazł ostatnią pracę	dostałem przez urząd pracy	16,8	6,9	13,4
	ogłoszenie w gazecie	12,4	6,9	10,5
	ogłoszenie w Internecie	5,8	4,2	5,3
	pośrednictwo prywatnych agencji zatrudnienia	0,7	0,0	0,5
	poleciła rodzina/znajomi	30,7	30,6	30,6
	pracodawca odpowiedział na wysłaną aplikację	3,6	5,6	4,3
	po osobistym kontakcie z pracodawcą	21,9	34,7	26,3
	inny sposób	8,0	11,1	9,1
Ogółem		100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Aktywność bezrobotnych odnosi się także do pożądanego rodzaju i zaangażowania w pracę. Wśród badanych osób zdecydowana większość (91% kobiet i 99% ,mężczyzn) zamierza pracować w

pełnym wymiarze godzin. 9% kobiet wybrałoby pracę na pól etatu, prawdopodobnie z powodu konieczności opieki nad dziećmi lub obowiązków w gospodarstwie domowym. Podobnie wygląda stosunek do formy pracy, tylko 8% kobiet wybrałoby zatrudnienie dorywcze, natomiast wszyscy ankietowani mężczyźni deklarują chęć podjęcia pracy stałej. Zdaniem ankietowanych, najlepsze warunki pracy oferuje firma państwowa (uważa tak 40,6% badanych), co trzecia osoba (33,5%) wskazała firmę prywatną, natomiast zaledwie 14% twierdzi, że korzystne warunki pracy zapewnia prowadzenie własnej działalności gospodarczej. Osoby młodsze chętniej podjęłyby pracę w sektorze prywatnym, tymczasem starsze wykazują przywiązanie do pracodawców państwowych.

Tabela 21. Preferencje odnośnie rodzaju pracodawcy (dane w proc.).

		Płeć		Ogółem
		kobieta	mężczyzna	
Które z wymienionych miejsc zatrudnienia zapewniają najlepsze warunki pracy	Firma prywatna	28,2	42,6	33,5
	firma państwowa	43,5	35,6	40,6
	instytucja państwowa	11,3	5,9	9,4
	działalność gospodarcza	14,7	12,9	14,0
	inne miejsce zatrudnienia	2,3	3,0	2,5
Ogółem		100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Aby zbadać skłonność do samozatrudnienia, ankietowanym zostało zadane pytanie, o to, czy rozważają rozpoczęcie działalności gospodarczej. Dokładnie 23,5% mężczyzn i 36,6% kobiet myśli o przejściu na działalność na własny rachunek. Na wsiach, udział ten jest niższy niż w miastach. Najczęściej (40,4%) o własnej firmie myślą osoby młode w wieku 25 – 34 lat. Dobrym znakiem jest to, że chęć rozpoczęcia działalności gospodarczej jest udziałem aż 50% osób z wykształceniem wyższym magisterskim, 60 % osób z wykształceniem licencjackim i 43,3% osób które skończyły technikum. Skłonność do własnej działalności jest udziałem 15% osób z wykształceniem podstawowym. Można powiedzieć że są to wyniki mocno zawyżone, gdyż przewyższają ogólny udział samozatrudnienia w gospodarce, a populacja niepracujących z pewnością posiada niższy kapitał ludzki niż populacja pracujących. Wynika z tego, że znaczna część z osób deklarujących chęć rozpoczęcia działalności, nie podjęłaby tego wyzwania i prawdopodobnie miałaby niewielkie szanse prowadzić z sukcesem firmę i konkurować na rynku. Pocieszające jest jednak to, że spora skłonność do rozpoczęcia działalności, jest wśród osób z wyższym wykształceniem (potencjalnie z największymi szansami na sukces w samo zatrudnieniu). Tak wysokie wskaźniki mogą wynikać z silnej promocji przedsiębiorczości finansowanej z funduszy Unii Europejskiej, i dofinansowań możliwych do uzyskania choćby z funduszy programów KL 6.1 i 6.2.

Tabela 22. Skłonność do rozpoczęcia działalności gospodarczej w powiecie białogardzkim (dane w proc.)

	Czy rozważa Pan(i) rozpoczęcie działalności na własny rachunek?			
		tak	nie	ogółem
Płeć	kobieta	23,5	76,5	100,0
	mężczyzna	36,6	63,4	100,0
Ogółem		28,2	71,8	100,0
miejsce zamieszkania	wieś	24,0	76,0	100,0
	Miasto do 5tys.	21,1	78,9	100,0
	miasto-6-20tys.	27,9	72,1	100,0

	miasto 21-50 tys.	33,3	66,7	100,0
	miasto 51-100tys	66,7	33,3	100,0
	miasto 101-200 tys	50,0	50,0	100,0
	miasto pow.200 tys	28,6	71,4	100,0
Ogółem		28,2	71,8	100,0
Grupy wiekowe	18-24 lata	32,7	67,3	100,0
	25-34 lata	40,4	59,6	100,0
	35-44 lat	28,3	71,7	100,0
	45-54 lat	14,0	86,0	100,0
	55-59 lat	7,4	92,6	100,0
Ogółem		28,3	71,7	100,0
wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	15,0	85,0	100,0
	lic. ogólnokształcące	23,5	76,5	100,0
	lic. profilowane	38,5	61,5	100,0
	zas.szk.zawod.	19,2	80,8	100,0
	technikum	43,3	56,7	100,0
	szk. policealna/pomaturalna	64,3	35,7	100,0
	licencjat	60,0	40,0	100,0
	magisterskie	50,0	50,0	100,0
Ogółem		28,2	71,8	100,0
jak długo bez pracy	krócej niż 12 m-cy	36,9	63,1	100,0
	dłużej niż rok	17,9	82,1	100,0
	nigdy nie pracował	22,2	77,8	100,0
Ogółem		26,7	73,3	100,0
zarejestrowany w PUP	tak	23,7	76,3	100,0
	nie	43,1	56,9	100,0
Ogółem		28,2	71,8	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Pomimo znacznego udziału osób skłonnych do założenia działalności gospodarczej, osoby niepracujące wskazały szereg barier stojących na drodze do prowadzenia własnej firmy. Największą bolączką jawi się brak środków finansowych (jest to problem dla 38,6% badanych), kolejnymi barierami są: nieznajomość procedur (dla 14,3%) badanych, trudności biurokratyczne (dla 13.3%), brak lokalu (11,4%) i brak pomysłu (9%). Co ciekawie zaledwie 7,1% uważa, że nie posiada odpowiednich do tego umiejętności, a 6,2% nie ma wiary w powodzenie własnej firmy. Badani nie potrafią więc precyzyjnie ocenić swoich szans i możliwości. Z danych wynika, ze osoby niepracujące nie są świadome do końca trudności jakie niesie za sobą prowadzenie działalności. Jeśli spojrzeć na programy wspierania przedsiębiorczości, to większość z ma na celu likwidację zidentyfikowanych tu trzech największych przeszkód założeniu własnej firmy.

Wykres 3. Bariery w założeniu własnej firmy wskazane przez bezrobotnych w powiecie białogardzkim

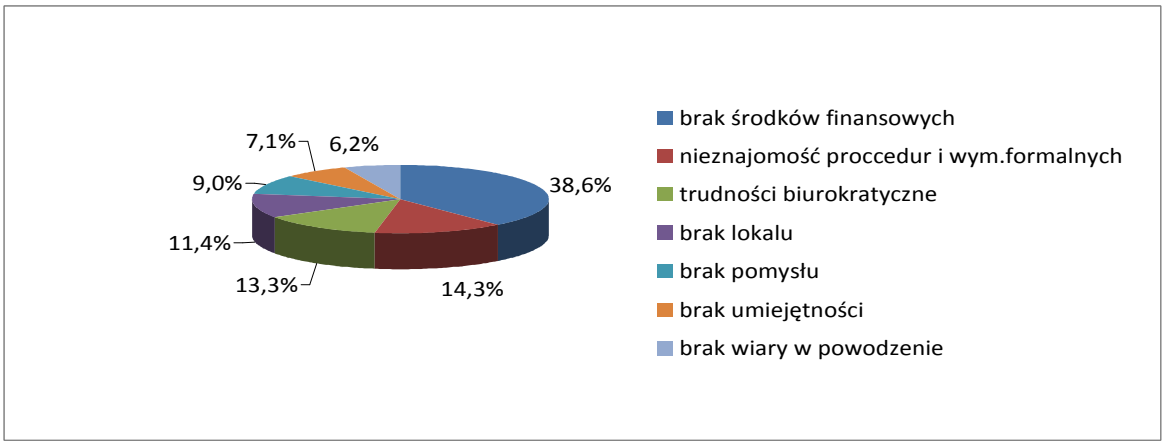

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Do kompletnej analizy aktywności osób pozostających bez pracy, potrzebna jest analiza aktywności terytorialnej, a więc odpowiedzi na pytanie o to, czy ankietowani są skłonni pracować w pewnej odległości od miejsca zamieszkania. Zgodnie z przewidywaniami, najwięcej osób jest skłonnych podjąć pracę na terenie województwa zachodniopomorskiego. Po przekroczeniu granic regionu, zależność skłonności do podjęcia pracy, od odległości przestaje mieć tak istotne znaczenie. Badani preferują pracę w europie nad pracą w oddalonym województwie. Wynika to z faktu możliwości osiągnięcia wyższych dochodów, przy przebywaniu w obu przypadkach daleko od rodziny.

Wykres 4. Liczba bezrobotnych z powiatu białogardzkiego skłonnych zaakceptować ofertę pracy z dala od miejsca zamieszkania

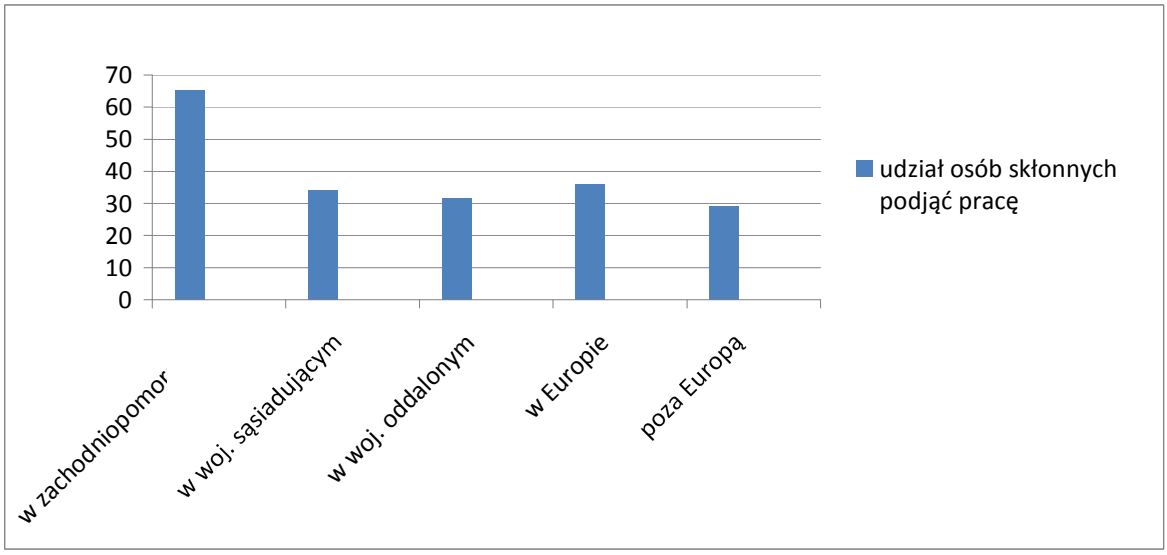

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Z badania wynika, że kobiety są bardziej mobilne terytorialnie niż mężczyźni. Im większa odległość od miejsca zamieszkania tym różnice dla płci stają się większe. W oddalonej części województwa zachodniopomorskiego pracę podjęłoby 59,8% kobiet i 75,2% mężczyzn. W województwie sąsiadującym na pracę jest skłonny zdecydować się co drugi (50,5%) mężczyzna i co czwarta (25,1%) kobieta. Dla najdalej znajdującej się pracy, poświęciło by się niemal połowa (46,5%) mężczyzn i 19,6% kobiet. Znaczna mobilność (szczególnie mężczyzn), jest zgodna z danymi dotyczącymi pracy zagranicą. Niemal co czwarty badany (24,4%), pracował poza granicami kraju w ostatnich 10 latach.

Tabela 23. Skłonność do podjęcia pracy z dala od miejsca zamieszkania w zależności do płci (dane w proc.)

		Płeć		Ogółem
		kobieta	mężczyzna	
1- w woj. zachodniopomorskim	Nie	40,2	24,8	34,6
	Tak	59,8	75,2	65,4
Ogółem		100,0	100,0	100,0
2 –w woj. sąsiadującym	Nie	74,9	49,5	65,7
	Tak	25,1	50,5	34,3
Ogółem		100,0	100,0	100,0
3 - w woj. oddalonych	Nie	77,1	52,5	68,2
	Tak	22,9	47,5	31,8
Ogółem		100,0	100,0	100,0
4 –w Europie	Nie	73,7	46,5	63,9
	Tak	26,3	53,5	36,1
Ogółem		100,0	100,0	100,0
5 -poza Europą	Nie	80,4	53,5	70,7
	Tak	19,6	46,5	29,3
Ogółem		100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Niepracujący z powiatu białogardzkiego, korzystają z różnych form pomocy oferowane przez PUP w Białogardzie. Wśród osób które z takich form wsparcia korzystają, najwięcej (49,3%), bierze udział w szkoleniach, na drugim miejscu uczestnicy badania wskazywali staże i przygotowanie zawodowe w miejscu pracy (39,0%). Dużą popularnością cieszą się także porady zawodowe (24%), prace interwencyjne (16,4%), wsparcie działalności gospodarczej (9,6%) i roboty publiczne (11%).

Wykres 5. Najczęściej wykorzystywane programy rynku pracy przez bezrobotnych z powiatu białogardzkiego

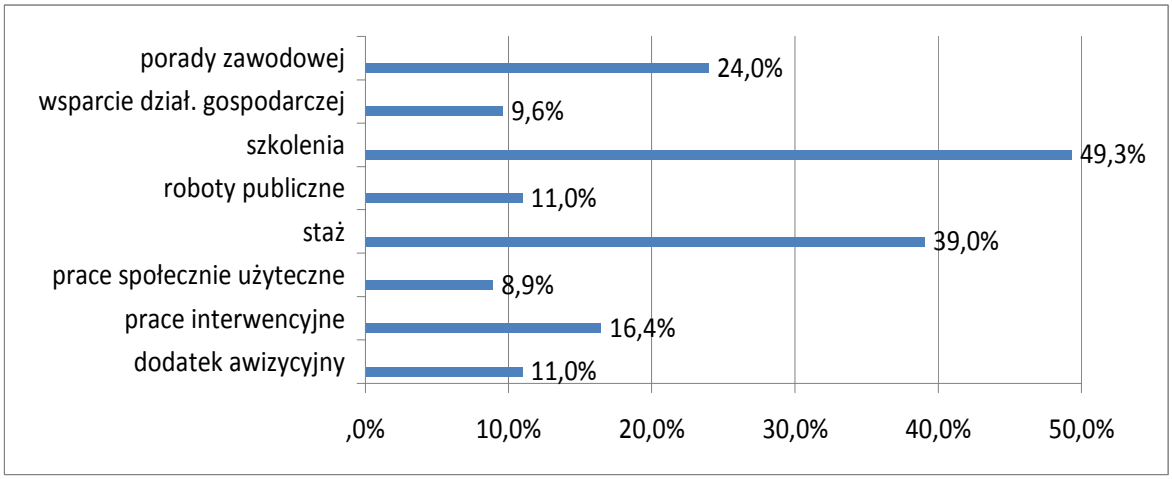

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Poza analizą dotyczącą sposobów, motywacji i aktywności poszukiwań prac przez badane osoby, należy rozważyć, w jaki sposób osoby pozostające bez zatrudnienia, funkcjonują w trakcie czasu pozostawania bezrobotnymi lub biernymi. Zasadniczo niewielka część ankietowanych pracowała dorywczo. Niemal co trzecia osoba (35,5%), korzystała z pomocy społecznej. Jedna na pięć (18,6%), pracowała przy zbiórce runa leśnego, co dwudziesta dorabiała przy zbiórce złomu (5,0%).

Wykres 6. Praca dorywcza i korzystanie z różnych form pomocy przez bezrobotnych z powiatu choszczeńskiego (w proc.)

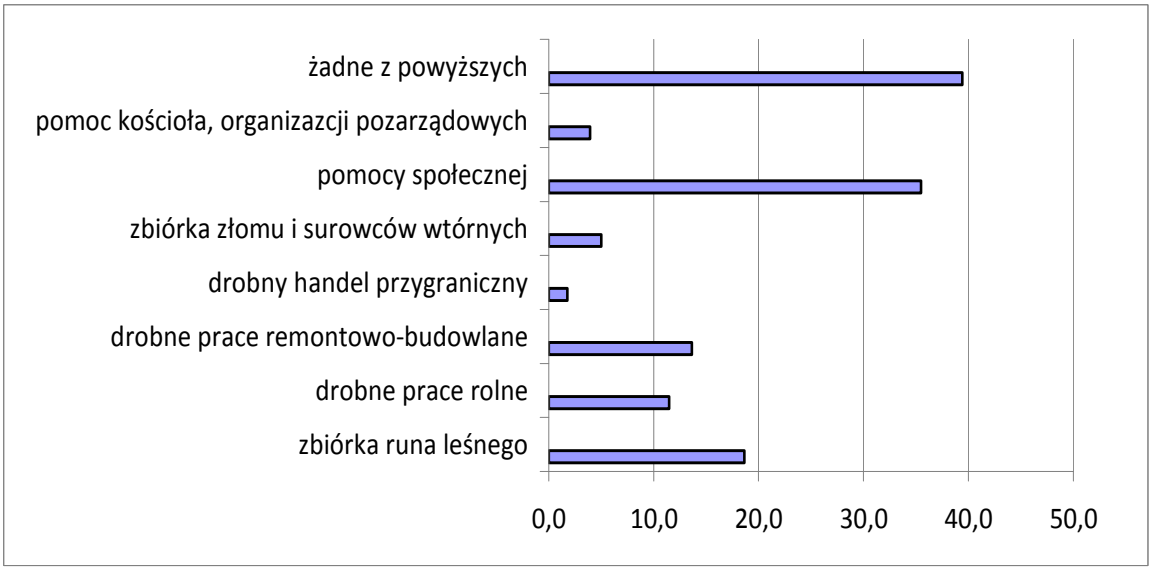

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Analizie podano kształtowanie się zarobków oczekiwanych i minimalnych, które deklarują osoby badane. Płaca minimalna jest to najmniejsza stawka, za jaką respondenci zdecydowaliby się podjąć pracę. Badania wskazują, że płace progowe, bardzo często odbiegają Płaca oczekiwana jest natomiast wartością jaką osoby bezrobotne spodziewają się dostawać, biorąc pod uwagę swoje kwalifikacje. Bezrobotni w powiecie białogardzkim mają dosyć rozsądne wymagania płacowe. Porównując to do średniego wynagrodzenia brutto województwa (w 2007 roku wynosiło 2 615,83 złotych) i średniej dla Polski (w 2007 roku 2 866,04 złotych), trzeba zauważyć, że jest spore prawdopodobieństwo, że osoby biorące udział w badaniu podawały wartości, w zamian za jakie są w stanie faktycznie pracować, to znaczy, płace netto. Z przyczyny wskazanej niejednoznaczności odpowiedzi, utrudniona jest szczegółowa analiza porównawcza, pomiędzy wnioskami z badania a danymi z GUS.

Tabela 24. Średnia płaca minimalna i zgodna z wymaganiami bezrobotnych w powiecie białogardzkim według cech społeczno-demograficznych (w zł)

	Średnia płaca minimalna (1)	Odchylenie standardowe	Średnia płaca oczekiwana (2)	Odchylenie standardowe	(1) : (2)
Płeć	1383,4	428,3	1824,9	602,7	0,8
Kobieta	1232,4	362,8	1603,4	557,6	0,8
Mężczyzna	1534,5	493,7	2046,3	647,9	0,7
Miejsce zamieszkania	1383,4	428,3	1824,9	602,7	0,8
Wieś	1359,5	406,5	1753,4	563,8	0,8
Miasto do 5 tys.	1385,3	523,3	1718,8	529,4	0,8
Miasto 6-20 tys.	1322,6	490,1	1743,0	725,2	0,8
Miasto 21-50 tys.	1329,6	358,8	1829,4	566,8	0,7
Grupa wieku	1383,4	428,3	1824,9	602,7	0,8
18-24 lat	1224,5	363,9	1732,9	574,6	0,7
25-34 lat	1441,8	476,1	1889,0	694,9	0,8
35-44 lat	1425,1	513,4	1771,8	646,0	0,8
45-54 lat	1218,9	351,6	1567,4	560,6	0,8
55-59 lat	1318,2	363,4	1792,0	542,3	0,7
Wykształcenie	1383,4	428,3	1824,9	602,7	0,8
Gimnazjalne/podstawowe	1159,5	365,4	1514,3	528,3	0,8

Średnie ogólne	1292,5	393,4	1817,2	537,9	0,7
Zasadnicze zawodowe	1318,0	416,7	1691,9	565,3	0,8
Średnie zawodowe	1399,8	394,0	1800,9	491,2	0,8
Policealne/pomaturalne	1537,5	578,0	2150,0	752,1	0,7
Licencjackie	1342,9	113,4	1557,1	97,6	0,9
Magisterskie	1800,0	573,9	2552,9	936,2	0,7
Czas pozostawania bez pracy	1383,4	428,3	1824,9	602,7	0,8
Krócej niż 12 m-cy	1428,3	441,2	1913,1	627,2	0,7
Dłużej niż rok	1225,6	375,8	1611,4	579,1	0,8
Nigdy nie pracował	1431,9	542,3	1770,4	686,0	0,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Płaca oczekiwana i minimalna mężczyzn jest wyższa niż kobiet o około 400 złotych. Warto zwrócić także uwagę na większe zróżnicowanie deklarowanych płac mężczyzn. Płaca progowa kobiet kształtuje się na poziomie 1 232 złotych. Oczekiwania płacowe osób mieszkających na wsi tylko nieznacznie odbiegają w dół od średnich dla wpisywanych wartości.

Zgodnie z oczekiwaniami wynagrodzenie spodziewane i minimalne rośnie raz ze wzrostem stopnia wykształcenia. Najbardziej cenią się osoby w wieku 25 – 34 lata. Jest to wiek, w którym osoby na rynku pracy są w najbardziej korzystnej sytuacji. Większość ma już za sobą pewne doświadczenie zawodowe, lecz wciąż są młodzi i mobilni.

Najniższych wynagrodzeń oczekują osoby z wykształceniem podstawowym i średnim ogólnym. W tej grupie występuje także bardzo niewielki rozrzut odpowiedzi. Zgodnie z oczekiwaniami, wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia rośnie także płaca progowa. Dla osób, które skończyły edukację na licencjacie, osiąga ona wartość 1 342 złote, i większość odpowiedzi była skupiona wokół tej wartości. Wraz z uzyskaniem tytułu magistra, odnotowany jest wysoki skok oczekiwań płacowych, które jednak cechuje wysokie odchylenie standardowe. Płaca minimalna w tej grupie wynosi 1 800 złotych, natomiast oczekiwana 2 552 złote. Struktura oczekiwanych wynagrodzeń dobrze świadczy o samoocenie osób niepracujących. Świadomość niskiego wykształcenia i tym samym niewystarczającego poziomu kapitału ludzkiego przekłada się na niskie oczekiwania co do przyszłych wynagrodzeń.

Znacznie mnie realistycznie oceniają swoje szanse uzyskania określonego wynagrodzenia, osoby które nie posiadają żadnego doświadczenia zawodowego. Wśród tych, którzy nigdy nie pracowali płaca minimalna wynosi średnio 1 431 złotych, natomiast oczekiwana 1 770 złotych. Może to wynikać z kompletnej nieznajomości realiów rynku pracy lub braku umiejętności samooceny. Znacznie bardziej przyziemnie swoje wynagrodzenia przewidują ci respondenci, którzy pozostają dłużej bez pracy niż 12 miesięcy. Wśród nich, widać wyraźne zmniejszenie aspiracji płacowych.

Wśród badanych aż 84,2% uważa, że w ciągu nadchodzącego roku znajdzie pracę. Optymizm którego tego dotyczy jest nieznacznie zróżnicowany ze względu na wykształcenie, natomiast silnie, ze względu na wiek. W najmłodszej analizowanej grupie (18 – 24 lat) aż 76,8% jest pewnym rychłego znalezienia pracy, natomiast w grupie osób najstarszych zaledwie co trzeci (33,3%) z optymistycznie ocenia swoje szanse w najbliższym roku.

Analiza powiatu drawskiego[3]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Ogólne dane

Powiat drawski położony jest w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego na Pojezierzu Drawskim. Powiat składa się z 4 gmin miejsko-wiejskich: Czaplinek, Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski, Złocieniec oraz dwóch gmin wiejskich: Ostrowice i Wierzchowo.

Powierzchnia powiatu wynosi 1.772 km2, w tym 46 % stanowią obszary leśne, blisko 6 % wody powierzchniowe, 34 % użytki rolne. Pozostałe grunty, takie jak grunty zabudowane i zurbanizowane, drogi oraz nieużytki, zajmują 14% powierzchni powiatu. Znaczna część powiatu ma wybitne walory przyrodniczo – turystyczne.

Ludność

Pod koniec 2008 roku powiat drawski zamieszkiwało na stałe 57,5 tys. osób, ale należy zauważyć, że walory turystyczne gmin wchodzących w skład powiatu sprawiają, że w okresie letnim liczba ludności zdecydowanie zwiększa się, nawet o 40%. W dłuższej perspektywie w powiecie odnotowuje się systematyczny, choć słaby spadek liczby stałych mieszkańców. W stosunku do 2002 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o około 1,3 tys. (spadek rzędu 2,2%).

Gęstość zaludnienia w powiecie jest niższa niż przeciętna w województwie czy kraju i wynosi 33 os./km^2. Nieco ponad ¾ mieszkańców powiatu skupia się w trzech gminach miejsko-wiejskich: Drawsko Pomorskie (28,5%), Złocieniec (26,7%) i Czaplinek (20,4%). Najmniejsze są natomiast dwie gminy wiejskie – Wierzchowo i Ostrowice, które zamieszkuje odpowiednio 7,8% i 4,3% ludności powiatu.

Ludność powiatu drawskiego w 51,1% składa się z kobiet. Odsetek ten jest zbliżony do odpowiednich wskaźników obliczonych dla kraju czy województwa. Na 100 mężczyzn przypada w powiecie około 105 kobiety, co oznacza, że nieco większą nierównowagę struktury ludności pod względem płci obserwujemy przeciętnie w województwie zachodniopomorskim (106) czy w całej Polsce (107). Należy przy tym zauważyć, że odsetek kobiet jest jeszcze większy w miastach (52,5%), podczas gdy na terenach wiejskich kobiet jest mniej niż mężczyzn (stanowią 48,9% ludności).

W wieku budzącym największe zainteresowanie z punktu widzenia rynku pracy, tj. w grupie 15-64 lata, znajdowało się około 41 tys. osób, czyli 72,3% ludności powiatu, podczas gdy w województwie takich osób było 72,5%. W porównaniu do średniej krajowej (71,2%) populacja ta jest nieco większa, co oznacza, iż powiat dysponuje nieznacznie większy potencjałem zasobów pracy.

Ogólnie rzecz biorąc ludność powiatu cechuje się nieco młodszą strukturą wieku niż całe województwo czy ludność Polski ogółem. W szczególności należy podkreślić, iż dzieci do 14. roku życia stanowią na tym obszarze aż 16,3% ogółu, podczas gdy w Polsce i województwie ten odsetek kształtuje się na poziomie około 15%. Większy udział mają również osoby młode, w wieku 15-24 lata (16,0% w 2008 roku przy czym w województwie i w kraju jest to dokładnie 14,9%). Z drugiej strony, udział osób w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej) jest wyraźnie niższy i w 2008 roku wyniósł 11,4% (w Polsce – 13,5%). Wskaźnik obciążenia demograficznego wynoszący w powiecie 52,5 jest

[3] Autor: dr Jacek Liwiński

zbliżony do średniej dla województwa (51,7%) i jednocześnie jest wyraźnie niższy od przeciętnej wysokości w kraju (55,1)[4].

Struktura wieku ludności różni się jednak jeżeli rozpatrzymy osobno sytuację kobiet i mężczyzn na terenach wiejskich i miejskich, co przedstawia poniższa tabela. Analiza danych zawartych w tabeli pozwala przede wszystkim zauważyć, iż wśród kobiet dużo większy udział ma grupa w wieku 65 lat i więcej i podobnie zresztą jak w całej Polsce różnica między płciami sięga 5-6 pkt. proc. Ponadto, ludność zamieszkująca tereny zurbanizowane jest nieco starsza niż ludność mieszkająca na wsi. Odsetek dzieci i młodzieży (do 24 roku życia) w miastach powiatu drawskiego wyniósł w 2008 roku 30,9% i był wyraźnie niższy niż na terenach wiejskich (34,5%). Jednocześnie jednak obie wielkości kształtowały się na zbliżonym do średniej dla województwa oraz dla całej Polski.

Tabela 1. Ludność powiatu drawskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku

wyszczególnienie	ogółem	mężczyźni	kobiety	miasta			tereny wiejskie		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	liczba osób			struktura ludności (ogółem=100)					
0-14	9392	4723	4669	15,3	16,2	14,6	17,9	17,7	18,2
15-24	9202	4689	4513	15,6	16,2	15,0	16,6	17,4	15,9
25-44	15675	7995	7680	27,5	28,6	26,5	26,8	28,2	25,5
45-64	16703	8292	8411	30,2	30,3	30,1	27,1	28,3	25,9
65+	6551	2405	4146	11,4	8,6	13,8	11,4	8,5	14,6
ogółem	**57523**	**28104**	**29419**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
15-64	41580	20976	20604	73,3	75,2	71,6	70,6	73,8	67,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 grudnia 2008 r.*, GUS, Warszawa 2009.

Wykres 1. Struktura ludności powiatu drawskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %)

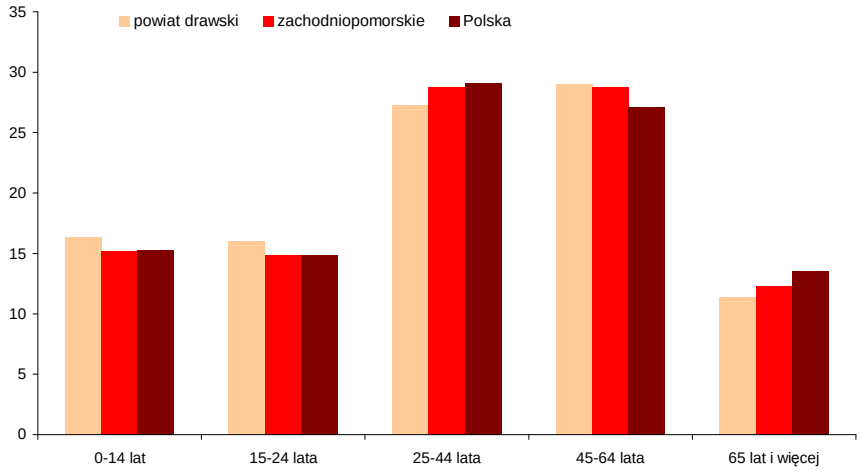

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powiat drawski należy do powiatów który notuje duży napływ ludności. W 2007 roku saldo migracji na pobyt stały odniesione do 1000 osób wynosiło 6,5, podczas gdy w województwie wynosiło -1,0.

Bezrobocie

Liczba bezrobotnych w końcu września 2009 sięgała w powiecie 5032 osób, w tym 2578 kobiet i 1434 uprawnionych do zasiłku. W związku z koncentracją ludności w gminach Drawsko Pomorskie i Złocieniec bezrobotni również w większości zamieszkują tereny tych gmin – łącznie 57,1% bezrobotnych. Struktura bezrobotnych w podziale na gminy nie uległa istotnym zmianom w

[4] Wskaźnik obciążenia obliczany przez GUS pokazuje liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym (0-18 lat) i poprodukcyjnym (60/65+) przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata).

ostatnich dwóch latach. Liczba bezrobotnych ogółem wzrosła w ciągu ostatniego roku o 28%, przy czym najbardziej w gminie Czaplinek (o 53,2%). Natomiast na przestrzeni ostatnich dwóch lat liczba bezrobotnych ogółem spadła o 2,9% - największy spadek miał miejsce z gminie Kalisz Pomorski (o 12,2%), podczas gdy w gminie Czaplinek nastąpił w tym okresie wzrost o 9%.

Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w powiecie drawskim

Gmina	Liczba bezrobotnych	Struktura bezrobotnych (bezrobotni w powiecie =100)			Dynamika liczby bezrobotnych	
	30.IX.2009	IX 2007	IX 2008	IX 2009	IX 2009 (IX 2008 = 100)	IX 2009 (IX 2007 = 100)
Czaplinek	861	15,2	14,3	17,1	153,2	109,0
Drawsko Pomorskie	1492	31,0	33,4	29,7	113,6	92,9
Kalisz Pomorski	684	15,0	14,6	13,6	119,0	87,8
Ostrowice	233	4,8	5,0	4,6	117,7	93,2
Wierzchowo	382	8,0	7,8	7,6	125,2	91,6
Złocieniec	1380	25,8	24,9	27,4	141,0	103,1
Ogółem	5032	100,0	100,0	100,0	128,0	97,1

Źródło: Dane PUP

Działalność gospodarcza

Na terenie powiatu jest zlokalizowanych 5945 podmiotów gospodarczych, z czego najwięcej ulokowało się – podobnie jak w całym kraju – w sekcji handel i naprawy – aż 31,4%. Duży udział mają też podmioty z sekcji obsługa nieruchomości i firm (15%), budownictwo (10,7%), przetwórstwo przemysłowe (9,2%) i rolnictwo (6,6%) (por. tab. 3).

Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu drawskiego

Sekcje gospodarki	Struktura podmiotów zarejestrowanych						Dynamika liczby podmiotów
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2001=100
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	7,6	6,9	6,9	6,8	6,9	6,6	92,0
Rybactwo	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	88,9
Górnictwo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	60,0
Przetwórstwo przemysłowe	9,3	9,2	9,0	8,9	8,9	9,2	104,8
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	118,8
Budownictwo	8,0	8,2	8,6	9,3	9,8	10,7	141,8
Handel i naprawy	34,7	34,5	33,4	32,9	32,4	31,4	96,1
Hotele i restauracje	3,6	3,7	3,6	3,4	3,4	3,3	96,5
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	4,9	4,8	4,7	4,6	4,5	4,6	99,6
Pośrednictwo finansowe	3,1	3,1	3,1	3,1	2,9	3,0	103,4
Obsługa nieruchomości i firm	13,8	14,0	15,4	15,3	15,0	15,0	115,7
Administracja publiczna, obrona narodowa	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	106,4
Edukacja	2,4	2,7	2,5	2,6	2,6	2,3	101,5
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	6,4	6,2	6,1	6,0	6,0	6,3	104,5
Działalność usługowa, komunalna i społeczna	4,9	5,2	5,4	5,8	6,2	6,3	138,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	106,2

Źródło. Baza Danych Regionalnych GUS

Pewną oznaką relatywnej poprawy sytuacji w powiecie są dane obrazujące dynamikę działalności gospodarczej m.in. dotyczące liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie powiatu. W latach 2003-2008 liczba podmiotów gospodarczych wzrosła się w powiecie o 6,2%. Najsilniejszy wzrost odnotowano w budownictwie – o 41,8%, w działalności usługowej, komunalnej i społecznej o 38,6% oraz w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię. O 4,8% wzrosła też liczba podmiotów zajmujących się przetwórstwem przemysłowym. Produkty przemysłowe, bardziej niż usługowe, mają szansę być przedmiotem sprzedaży poza lokalnym rynkiem zbytu i tym samym stać się źródłem dochodów napływających z zewnątrz na teren powiatu. Warunkiem jednak jest dostateczna skala produkcji i ukierunkowanie działalności na zewnątrz. Tymczasem w całym regionie zachodniopomorskim większość podmiotów działa na skale lokalną. Z kolei bez sprzedaży produktów na zewnątrz powiatu wielkość popytu nie może zwiększyć się stanowiąc barierę rozwoju działalności gospodarczej i w konsekwencji również zatrudnienia.
Natomiast najbardziej zmniejszyła się liczba podmiotów w rolnictwie (o 8%), handlu i naprawach (o 3,9%) oraz hotelach i restauracjach (o 3,5%). Wysokie, relatywne spadki odnotowano również w innych dziedzinach, ale wziąwszy pod uwagę ich mały udział w gospodarce powiatu, te spadki nie wpływały znacząco na rynek pracy.

Wynagrodzenia

Powiat drawski leży w stosunkowo ubogim regionie koszalińskim. Na jego tle pod względem wysokości wynagrodzeń powiat wypada słabo. W 2002 r. przeciętne wynagrodzenie brutto wynosiło 1773 zł, co było wartością niższą od średniej dla podregionu koszalińskiego i plasowało powiat na 5 pozycji w podregionie (na 9 powiatów). Natomiast w 2007 r. powiat z przeciętnym wynagrodzeniem wynoszącym 2158 zł spadł na 7 pozycję w podregionie. Spadek ten wynika z najniższej spośród wszystkich powiatów w podregionie dynamiki płac w okresie 2002-2007 – wzrost płac wyniósł w powiecie drawskim 21,7%, przy średniej dla podregionu - 25,3% i dla województwa - 26,5%. W rezultacie w 2007 roku wynagrodzenia w powiecie były o 8,8% niższe od średniej dla podregionu koszalińskiego, o 17,5% niższe od średniej dla województwa zachodniopomorskiego i o 24,7% niższe od średniej dla Polski. Jeśli trend wzrostu płac z lat 2002-2007 utrzyma się, to różnice te będą się stopniowo jeszcze pogłębiały.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W POWIECIE

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących ≈ bezrobotnych

Badaniem ankietowym, którego wyniki prezentuje niniejszy raport, były objęte osoby nie posiadające pracy, które w momencie badania były: zarejestrowane jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy lub korzystały z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Oznacza to, że badany był pewien wycinek populacji osób niepracujących. W sensie ekonomicznym osoby te mogły być bezrobotne lub bierne zawodowo. W raporcie nie dokonano jednak takiego rozróżnienia. Wynika to z faktu, iż na podstawie pytań ankiety nie jest możliwe określenie faktycznego, ekonomicznego statusu respondentów na rynku pracy zgodnie z międzynarodowymi standardami wyznaczonymi przez Międzynarodową Organizację Pracy[5].

Stąd analizowana populacja określana jest w niniejszym raporcie jako **„osoby niepracujące”**, co wydaje się być najbardziej adekwatnym określeniem. Należy jednak mieć świadomość, że jest to pewne uproszczenie, gdyż w rzeczywistości zbadana została tylko część niepracujących mieszkańców powiatu – poza zakresem badania pozostają osoby niepracujące nie będące klientami PSZ i ośrodków pomocy społecznej. Określenie „osoby niepracujące” jest w raporcie stosowane

[5] Zgodnie z zaleceniami MOP, zastosowanymi w BAEL, za osoby bezrobotne można uznać tylko te osoby, które spełniają jednocześnie trzy warunki: (1) niewykonywanie pracy przynoszącej zarobek lub dochód przez ponad 1 godzinę podczas tygodnia referencyjnego; (2) gotowość (zdolność) do podjęcia zatrudnienia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym; (3) aktywne poszukiwanie pracy, to jest podjęcie konkretnych działań w ciągu 4 tygodni (wliczając w to jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę.

wymiennie z terminem **„osoby bezrobotne”** (w znaczeniu: osoby nie posiadające pracy), przy czym należy pamiętać, że nie są to osoby bezrobotne w sensie ekonomicznym.
Przy interpretacji prezentowanych wyników należy wziąć pod uwagę, że ze względu na założoną metodę doboru próby wyniki nie są reprezentatywne dla populacji osób niepracujących będących klientami PSZ i ośrodków pomocy społecznej.

Opisaniu cech badanej populacji, określających jej sytuację na rynku pracy, służyło kilkadziesiąt pytań zawartych w kwestionariuszu wywiadu. Kilka z tych cech zostało jednak uznanych za kluczowe i w miarę możliwości odpowiedzi na wszystkie pozostałe pytania były analizowane również w przekroju według cech kluczowych. Do kluczowych cech respondentów zaliczono: płeć, wiek, poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania, fakt rejestracji w PUP i okres pozostawania bez pracy.

W powiecie drawskim badaniem ankietowym objęto 280 osób, z czego 56,1% stanowiły kobiety (por. tab. 4). Młodzież w wieku 18-24 lata stanowi 24,3% badanej próby, osoby w tzw. wieku mobilnym, czyli pomiędzy 25 a 44 rokiem życia – 48,2%, zaś osoby w wieku okołoemerytalnym, czyli w wieku 45-60 lat – 27,5%. Niemal ¾ uczestników badania (72,4%) mieszka w miastach, z czego najwięcej w liczących 6-20 tys. mieszkańców (52%). Wśród kobiet odsetek mieszkających w miastach był jednak nieco niższy (66,7%).

W momencie badania zarejestrowanych w PUP było 73,9% badanych osób. Nieco ponad połowa uczestników badania (53%) pozostawała bez pracy krócej niż 12 miesięcy, 32,6% nie miała pracy dłużej niż 12 miesięcy, natomiast 14,3% nigdy jeszcze nie pracowało. Kobiety pozostawały bez pracy przeciętnie nieco dłużej niż mężczyźni – 34,4% kobiet i 30,3% mężczyzn miało przerwę w pracy dłuższą niż rok.

Tabela 4. Struktura badanej próby według podstawowych cech społeczno-demograficznych

Wyszczególnienie		Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Ogółem		100,0	100,0	100,0
Płeć	Kobiety	56,1	-	-
	Mężczyźni	43,9	-	-
Wiek	18-24 lata	24,3	26,8	21,1
	25-34 lata	34,6	35,0	34,1
	35-44 lata	13,6	16,6	9,8
	45-54 lat	18,6	17,2	20,3
	55-59 lat	7,9	4,5	12,2
	60-64 lata	1,1	0,0	2,4
Miejsce zamieszkania	Wieś	27,6	33,3	20,3
	Miasta do 5 tys.	15,1	10,9	20,3
	Miasta 6-20 tys.	52,0	48,1	56,9
	Miasta 21-50 tys.	4,7	7,1	1,6
	Miasta 51-100 tys.	0,0	0,0	0,0
	Miasta 101-200 tys.	0,4	0,6	0,0
	Miasta ponad 200 tys.	0,4	0,0	0,8
Fakt rejestracji w PUP	Tak	73,9	75,2	72,4
	Nie	26,1	24,8	27,6
Okres pozostawania bez pracy	Pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	53,0	50,3	56,6
	Pozostający bez pracy dłużej niż rok	32,6	34,4	30,3
	Osoby, które nigdy nie wykonywały pracy	14,3	15,3	13,1

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Kapitał ludzki bezrobotnych

Zasób kapitału ludzkiego bezrobotnych mogą odzwierciedlać takie zmienne jak: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerwy w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego) i ogólny stan zdrowia.

W badanej grupie osób bezrobotnych dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (30,7%) i średnim zawodowym (26,1%)[6]. Osoby z wykształceniem ogólnym, tj. absolwenci szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących, stanowią w sumie 26,5% bezrobotnych, absolwenci liceów profilowanych – 8,2%, natomiast osoby z wykształceniem wyższym – 8,6%, z czego nieco mniej niż połowa posiada magisterium. Poziom wykształcenia bezrobotnych jest silnie zróżnicowany według wieku – osoby po 45 roku życia są gorzej wykształcone. Przykładowo, spośród osób w wieku 25-44 lata 14,8% ma wykształcenie wyższe, zaś wśród osób w wieku 45-60 lat – tylko 2,6%. Natomiast odsetki osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynoszą w tych dwóch grupach wieku odpowiednio 23% i 48,1%. Sytuacja ta jest oczywiście odzwierciedleniem masowego pędu do kształcenia na poziomie wyższym, który obserwujemy od kilkunastu lat. Ponadto bezrobotne kobiety mają przeciętnie nieco wyższy poziom wykształcenia niż mężczyźni (por. tab. 5).

Tabela 5. Bezrobotni według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania

Poziom wykształcenia	Ogółem	Płeć		Wiek			Miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24 lat	25-44 lata	45-60 lat	wieś	miasto
Wyższe magisterskie	3,9	3,8	4,1	0,0	6,7	2,6	2,6	4,5
Wyższe licencjackie	4,6	6,4	2,4	2,9	8,1	0,0	5,2	4,5
Średnie zawodowe i policealne	26,1	23,6	29,3	26,5	28,1	22,1	27,3	25,7
Średnie profilowane	8,2	9,6	6,5	16,2	5,9	5,2	5,2	9,4
Średnie ogólnokształcące	13,6	15,3	11,4	17,6	16,3	5,2	5,2	16,8
Zasadnicze zawodowe	30,7	24,2	39,0	26,5	23,0	48,1	33,8	29,7
Gimnazjalne i niższe	12,9	17,2	7,3	10,3	11,9	16,9	20,8	9,4
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Odzwierciedleniem profilu kształcenia jest zawód wyuczony. Wśród ankietowanych kobiet w powiecie drawskim najliczniejszą grupę zawodową stanowią krawcowe i szwaczki (7,9%), drugą pod względem liczebności grupą są ekonomistki (5,7%), a trzecią kucharki (2,9%) (por. tab. 6). Natomiast wśród zawodów wyuczonych przez mężczyzn dominują: mechanik samochodowy (3,6%), ślusarz (2,9%), stolarz (2,1%) i technik mechanik (2,1%).

[6] Do grupy tej wliczeni są absolwenci techników i szkół policealnych.

Tabela 6. Bezrobotni według płci i zawodu wyuczonego

Kobiety		Mężczyźni	
Krawcowa, szwaczka	7,9	Mechanik samochodowy	3,6
Ekonomista	5,7	Ślusarz	2,9
Kucharka	2,9	Stolarz	2,1
Sprzedawca	2,5	Technik mechanik	2,1
Rolnik	1,4	Ekonomista	1,4
Inne	17,5	Kierowca	1,4
Brak zawodu	18,2	Monter	1,4
		Inne	21,4
		Brak	7,5
Ogółem	56,1	Ogółem	36,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Niewielka część bezrobotnych (6,8%) uczestniczy w kursach i szkoleniach, mających na celu uzupełnienie lub zmianę posiadanych kwalifikacji zawodowych. Wydaje się, że odsetek ten nie jest wysoki, biorąc pod uwagę, że szkolenia są jednym z podstawowych narzędzi aktywizacyjnych stosowanych przez urzędy pracy (a około ¾ badanych osób jest zarejestrowanych w PUP). Ponadto, należy zauważyć, że z tej formy dokształcania korzystają przede wszystkim osoby do 45 roku życia.

O posiadanym doświadczeniu zawodowym świadczy przede wszystkim ogólny staż pracy. Blisko 2/3 bezrobotnych ma od 1 roku do 20 lat ogólnego stażu pracy (por. tab. 7). 15,5% pracowało nie dłużej niż rok, zaś 19,5% ma już bardzo duże, bo ponad 20-letnie, doświadczenie w pracy. Istnieje pod tym względem duże zróżnicowanie według płci – mężczyźni mają wyraźnie dłuższy staż. Poniżej roku pracowało 19,5% kobiet i 10,3% mężczyzn, zaś powyżej 20 lat – odpowiednio 13% i 27,8%.

Tabela 7. Bezrobotni według ogólnego stażu pracy i płci

Ogólny staż pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Poniżej 1 roku	15,5	19,5	10,3
1-2 lata	11,8	12,2	11,3
2-5 lat	18,2	18,7	17,5
5-10 lat	11,8	14,6	8,2
10-20 lat	23,2	22,0	24,7
Powyżej 20 lat	19,5	13,0	27,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Staż w ostatnim miejscu pracy i wykonywany tam zawód odzwierciedlają najbardziej aktualny zasób doświadczenia zawodowego. Nieco ponad 1/3 bezrobotnych pracowała w ostatnim miejscu pracy nie dłużej niż 1 rok lub w ogóle nie pracowała do tej pory, a kolejne 42% osób pracowało od 1 roku do 5 lat (por. tab. 8). Jedynie 1,9% bezrobotnych przepracowało w ostatnim miejscu ponad 20 lat. Dominuje więc krótkie zatrudnienie. Interesujące jest, że kobiety z jednej strony częściej niż mężczyźni pracują wyjątkowo krótko (do 1 roku pracowało 41% kobiet i 29% mężczyzn), a z drugiej strony - wyjątkowo długo (powyżej 20 lat pracowało 2,6% kobiet i 1% mężczyzn).

Tabela 8. Bezrobotni według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci

Staż w ostatnim miejscu pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Poniżej roku	35,5	41,2	28,9
1-5 lat	42,2	36,0	49,5
5-20 lat	20,4	20,2	20,6
Powyżej 20 lat	1,9	2,6	1,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Trwałości zatrudnienia w ostatnim miejscu nie sprzyjała jego forma: 55% bezrobotnych pracowało na podstawie umowy na czas określony, kolejne 15% „na czarno" i tylko 23% miało umowę na czas nieokreślony. Ponadto warto odnotować fakt, że 9% bezrobotnych wykonywało ostatnią pracę za granicą, a tym samym najprawdopodobniej była to praca krótkookresowa.[7] Natomiast w ostatnich 10 latach pracę za granicą wykonywało aż 40% bezrobotnych z powiatu drawskiego.

Wśród zawodów wykonywanych w ostatnim miejscu pracy przez kobiety dominowały: krawcowa/szwaczka (4,6%), sprzątaczka (3,2%), sprzedawca (3,2%), robotnik (1,8%) (por. tab. 9). Natomiast zawody najczęściej wykonywane przez mężczyzn to: pracownik budowlany (2,5%), kierowca (2,5%), stolarz (2,5%). Porównanie zawodów wykonywanych z wyuczonymi prowadzi do wniosku, że badane osoby pracują najczęściej w zawodach wymagających bardzo niskich kwalifikacji, co wynika ze struktury popytu na pracę. Z drugiej strony, wśród zawodów najczęściej wykonywanych nie pojawia się „ekonomista", czyli zawód z listy najbardziej popularnych zawodów wyuczonych (por. tab. 6). Może to świadczyć o niedopasowaniu strukturalnym podaży do popytu na pracę.

Tabela 9. Bezrobotni według płci i ostatnio wykonywanego zawodu

Kobiety		Mężczyźni	
Krawiec, szwacz	4,6	Pracownik budowlany	2,5
Sprzątaczka	3,2	Kierowca	2,5
Sprzedawca	3,2	Stolarz	2,5
Robotnik	1,8	Monter	1,8
Inne	41,1	Sprzedawca	1,8
Brak zawodu	2,1	Mechanik	1,4
		Inne	31,4
Ogółem	56,1	Ogółem	43,9

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Jako formę doświadczenia zawodowego można niewątpliwie również potraktować doświadczenie w pracy na własny rachunek. W ostatnich 10 latach 18,2% bezrobotnych pracowało na własny rachunek (prowadząc gospodarstwo rolne lub działalność gospodarczą poza rolnictwem). Ale tylko w przypadku 4,2% bezrobotnych własna działalność była ostatnim miejscem pracy (była to niemal wyłącznie działalność pozarolnicza), więc w przypadku pozostałych próby pracy na własny rachunek zakończyły się niepowodzeniem już wcześniej.

Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się (kapitał ludzki ulega deprecjacji) w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. W związku z tym długość okresu pozostawania bez pracy można uznać za miarę stopnia deprecjacji kapitału ludzkiego. 53,0% bezrobotnych w powiecie drawskim zakończyło ostatnią pracę w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 32,6% wcześniej niż rok temu. Natomiast pozostałe 14,3% badanych osób nigdy nie pracowało.

Ogólny stan zdrowia jest miarą kapitału ludzkiego, gdyż w sposób bezpośredni wpływa na efektywność wykonywanej pracy, a w szczególności na efektywność pracy o charakterze fizycznym. 40% respondentów ocenia swój stan zdrowia jako bardzo dobry, a 35% jako dobry. Wydaje się więc, ze w przypadku ¾ bezrobotnych stan zdrowia nie stanowi przeszkody dla pracy zawodowej. Swój stan zdrowia jako zły lub skrajnie zły ocenia jedynie 8% respondentów. Oczywiście ocena stanu zdrowia pogarsza się wraz z wiekiem – spośród bezrobotnych w wieku 18-24 lata 91% ocenia swoje zdrowie jako bardzo dobre lub dobre, podczas gdy wśród osób w wieku 45-60 lat odsetek ten jest już ponad dwa razy niższy (44%).

[7] Badania migracji zarobkowych Polaków wskazują, że w ostatnich latach migracja do krajów UE ma na ogół charakter cyrkulacyjny, a praca za granicą jest wykonywana intensywnie przez krótki okres czasu. W Niemczech, będących niewątpliwie głównym krajem docelowym migrantów z województwa zachodniopomorskiego, Polacy mogą być legalnie zatrudniani (na podstawie podpisanej w 1990 roku umowy bilateralnej między rządem Polski i Niemiec) tylko jako pracownicy sezonowi na okres na okres do 3 miesięcy. (por. Kaczmarczyk, Tyrowicz 2008).

Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Gospodarstwo domowe badanych osób bezrobotnych składa się przeciętnie z 3,6 osoby. Z tej liczby 2,5 stanowią osoby w wieku 16-60 lat, 0,9 – dzieci do 16 roku życia, a 0,2 – dorośli powyżej 60 roku życia. Dzieci do 3 roku życia znajdują się w 16% gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat – w 17% gospodarstw, zaś dzieci w wieku 7-16 lat – w 29% gospodarstw (por. tab. 10). Znaczenie dla aktywności ekonomicznej dorosłych członków gospodarstwa może mieć przede wszystkim obecność w gospodarstwie dzieci z tej najmłodszej grupy (do 3 roku życia), gdyż konieczność sprawowania opieki nad nimi może częściowo lub całkowicie wyłączać opiekuna z pracy zawodowej.

Tabela 10. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i wieku członków

Liczba osób w gospodarstwie domowym w danym wieku	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lat	60+
0	83,9	83,2	71,1	0,0	85,7
1	11,4	11,8	13,9	16,8	9,6
2	4,3	3,6	11,4	42,1	3,9
3	0,4	1,4	2,5	23,9	0,7
4 i więcej	0,0	0,0	1,1	17,1	0,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Na sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego zasadniczy wpływ ma status zawodowy jego członków. W skład gospodarstwa wchodzi przeciętnie 2,5 osoby w wieku 16-60 lat, z czego 0,9 osoby pracuje zarobkowo, 1,1 osoby nie pracuje i poszukuje pracy, zaś 0,5 osoby nie ma pracy i jej nie poszukuje. Całe gospodarstwo domowe, liczące średnio 3,6 osoby (wliczając dzieci), jest więc przeciętnie na utrzymaniu niecałej 1 osoby pracującej. Wysoka relacja liczby bezrobotnych do pracujących może świadczyć o trudnej sytuacji materialnej badanych gospodarstw – osoby poszukujące nie mogą sobie pozwolić na niepracowanie. Dotyczy to zdecydowanej większości gospodarstw, bo tylko w 12,5% z nich nikt nie poszukuje pracy (por tab. 11).

60% badanych gospodarstw osiąga dochody z pracy w kraju trwającej co najmniej 2 tygodnie, 8% - dochody z pracy za granicą trwającej co najmniej 2 tygodnie, zaś 4% - dochody z pracy (w kraju lub za granicą) trwającej krócej niż 2 tygodnie. W sumie nie więcej niż 72% gospodarstw uzyskuje dochody z pracy, a tym samym co najmniej 28% gospodarstw nie ma zarobkowych źródeł dochodu. Niewątpliwie część z tych 28% gospodarstw wcale nie jest w tak złej sytuacji materialnej, jak mogłoby się wydawać, bo osiąga dochody z innych źródeł niż praca (np. z emerytury, renty). Ponadto, należy pamiętać, że 9% respondentów wykonywało ostatnią pracę za granicą, a jak wynika z badań migracji zarobkowej Polaków, osoby takie na ogół migrują cyrkulacyjnie, tzn. po kilku miesiącach bardzo intensywnej pracy za granicą wracają do kraju, żeby odpocząć i w tym okresie nie pracują i nie poszukują pracy (zob. Kaczmarczyk, Tyrowicz 2008). Osoby takie w trakcie pobytu w kraju żyją z pieniędzy zarobionych za granicą, więc w niniejszym badaniu figurują jako bierni zawodowo członkowie gospodarstw nie posiadających bieżących dochodów z pracy.

Tabela 11. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat

Liczba osób w gospodarstwie domowym o danym statusie	Praca w kraju od ponad 2 tyg.	Praca za granicą od ponad 2 tyg.	Praca poniżej 2 tyg.	Bezrobocie	Bierność zawodowa
0	40,4	92,1	96,4	12,5	63,6
1	42,9	7,5	3,6	67,5	28,6
2 i więcej	16,8	0,4	0,0	20,0	7,9
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

63,6% ankietowanych osób nie ma pracy, ale aktywnie jej poszukuje, co (w pewnym uproszczeniu) pozwala je traktować jako bezrobotnych w sensie ekonomicznym (por. tab. 12).[8] Pozostałe 36% ankietowanych, tj. osoby nie posiadające pracy i nie poszukujące jej, można traktować jako bierne zawodowo. Bezrobotnymi w sensie ekonomicznym częściej są badani mężczyźni (70% z nich) niż kobiety oraz osoby pozostające bez pracy nie dłużej niż 12 miesięcy (73%). Osoby, które nie pracują dłużej niż rok poszukują pracy nawet rzadziej niż osoby, które jeszcze nigdy nie pracowały – świadczy to o ich zniechęceniu bezowocnym poszukiwaniem pracy (tzw. „efekt zniechęconego bezrobotnego"). Warto też zwrócić uwagę na fakt, że tylko 65% osób zarejestrowanych w PUP poszukuje pracy i odsetek ten jest tylko nieznacznie wyższy od odsetka poszukujących pracy wśród osób niezarejestrowanych w PUP (59%). Odzwierciedla to fakt, że poza chęcią znalezienia pracy powszechnymi przyczynami rejestracji w urzędzie pracy jest chęć uzyskania zasiłku dla bezrobotnych i/lub ubezpieczenia zdrowotnego.

Tabela 12. Poszukiwanie pracy według płci, okresu pozostawiania bez pracy i rejestracji w PUP

Poszukiwanie pracy	Ogółem	Płeć		Okres pozostawania bez pracy			Rejestracja w PUP	
		kobiety	mężczyźni	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż 12 m-cy	nigdy nie pracował	tak	nie
Tak	63,6	58,0	70,7	73,4	52,7	57,5	65,2	58,9
Nie	36,4	42,0	29,3	26,6	47,3	42,5	34,8	41,1
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W PUP jest zarejestrowane 74% badanych osób. Spośród nich 55% jest zarejestrowane nie dłużej niż od roku, a 27% - ponad dwa lata. Można przypuszczać, że tę ostatnią grupę stanowią głównie osoby zarejestrowane z innych powodów niż poszukiwanie pracy.

Kluczową zmienną określającą sytuację ekonomiczną badanej osoby i jej gospodarstwa domowego są dochody, przy czym istotne jest określenie zarówno źródeł jak i poziomu dochodów. W odniesieniu do samych osób ankietowanych można jedynie stwierdzić, że część spośród nich otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych lub zasiłek z pomocy społecznej. Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma 28% osób zarejestrowanych w PUP. Ponadto 16% zarejestrowanych w PUP pobiera zasiłek z pomocy społecznej, a 14% korzysta z innej formy pomocy ośrodka pomocy społecznej.

Dane z badania ankietowego umożliwiają określenie poziomu dochodu gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę. W 29% gospodarstw dochód ten nie przekracza 250 zł, a w kolejnych 39% gospodarstw mieści się on w przedziale od 250 zł do 500 zł (por. tab. 13). Jedynie w 10% gospodarstw dochód przekracza 1000 zł na osobę. W gospodarstwach badanych kobiet i mężczyzn dochód na osobę jest podobny, natomiast na wsi jest niższy niż w miastach – kwoty 500 zł nie przekracza w 64% gospodarstw miejskich i w aż 79% gospodarstw wiejskich. Ponadto dochód ten jest silnie zróżnicowany według poziomu wykształcenia badanych osób – nie przekracza on 500 zł na osobę w 83% gospodarstw domowych osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz w zaledwie 18% gospodarstw osób z wykształceniem wyższym magisterskim.

[8] Zgodnie z definicją bezrobocia ekonomicznego stosowaną przez GUS (zgodnie z zaleceniami EUROSTAT) za bezrobotnego uznaje się osobę, która jednocześnie spełnia 3 warunki: 1) nie posiada pracy; 2) aktywnie poszukiwała pracy w okresie ostatnich 4 tygodni; 3) jest gotowa podjąć pracę w ciągu kolejnych 2 tygodni. Ankieta nie pozwala na zweryfikowanie ostatniego z tych warunków.

Tabela 13. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób bezrobotnych według płci i miejsca zamieszkania

Dochód na osobę w gospodarstwie domowym	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Wieś	Miasto
Poniżej 250 zł	29,4	26,1	33,6	31,6	28,7
251-500zł	39,4	42,0	36,1	47,4	36,1
501-750zł	13,3	14,6	11,5	11,8	13,9
751-1000zł	7,9	8,9	6,6	2,6	9,9
1001-1500 zł	5,7	5,1	6,6	3,9	6,4
Powyżej 1500 zł	4,3	3,2	5,7	2,6	5,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

O sytuacji ekonomicznej gospodarstw świadczy też poziom zadłużenia. 54% respondentów stwierdza, że ich gospodarstwo domowe nie ma żadnych długów, a spośród 46% zadłużonych gospodarstw 2/3 ma „małe długi", zaś 1/3 „duże długi".

Do oceny kontaktów społecznych respondentów służyło pytanie o liczbę przyjaciół lub znajomych, na których można polegać. 36% z nich stwierdziło, że nie może na nikim polegać. Respondenci deklarujący, że mogą polegać na innych, najczęściej wymieniają 1 lub 2 takie osoby (odpowiednio, 13% i 18% wskazań). Na więcej niż 2 osoby wskazuje 32% badanych osób.

Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Czas trwania bezrobocia wskazuje, że część bezrobocia może mieć charakter strukturalny. Badania międzynarodowe bowiem potwierdzają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym. W powiecie drawskim 55,6% bezrobotnych pozostawała w rejestrach PUP od mniej niż roku, pozostali dłużej, w tym 27,5% od więcej niż 2 lat. Grupami o szczególnie długim (ponad 2-letnim) czasie trwania bezrobocia rejestrowanego są: osoby relatywnie starsze – w wieku 45-54 lata (43%) i 55-59 lat (67%), osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (50%), oraz poszukujący pracy od co najmniej roku (61%).

Pewnym wyjątkiem są tylko osoby najmłodsze do 24 roku życia, wśród których zaledwie 2,4% przebywało w przeszło dwuletnim bezrobociu rejestrowanym. Tylko tę grupę spośród przez nas analizowanych można uznać za bezrobotne przejściowo – ich wysokie bezrobocie wynika głównie z czasu potrzebnego na adaptację na rynku pracy. Kto na początku wieku produkcyjnego nie znajduje pracy, z rosnącym prawdopodobieństwem staje się bezrobotnym długookresowo z malejącymi szansami na wyjście z bezrobocia, zwłaszcza przez podjęcie satysfakcjonującej pracy.

Tabela 14. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy

Od kiedy jest Pan(i) zarejestrowany w PUP jako bezrobotny	Jak długo pozostaje bez pracy			
	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	43,4	5,1	7,1	55,6
między 1-2 lata	4,6	9,7	2,6	16,8
powyżej 2 lata	1,5	23,0	3,1	27,6
ogółem	49,5	37,8	12,8	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Osób pozostających w rejestrach PUP od co najmniej roku było w badaniu 44,4%, z czego 6,1% podejmowało pracę w trakcie tegoż roku, czyli populacja trwale bezrobotnych może być oceniona na 38,3% (por. tab. 14). Pozostałą grupę można uznać za rokującą większe nadzieje na podjęcie pracy. Choć trzeba się liczyć z tym, że to tylko przybliżone, dość umowne granice i ich „spełnienie" silnie zależy od dodatkowych bodźców kierowanych do bezrobotnych, które albo będą pobudzały ich aktywność albo wręcz przeciwnie – doprowadzą do zaprzestania poszukiwań pracy.

Zdecydowana większość bezrobotnych miała w przeszłości pracę (87,3%), ale z różnych powodów jej zaprzestała. Na czoło tych powodów wysuwa się zaprzestanie pracy wykonywanej doraźnie, na czas określony (25,9% przypadków) (por. tab. 15). Wydaje się, ze znaczny zasób bezrobotnych – około ¼ ogółu należy do krążących na rynku pracy raz to uzyskując krótkookresowe zatrudnienie, to znów je tracąc. W ich przypadku problemem jest nie tyle znalezienie im kolejnego krótkotrwałego zatrudnienia, co spowodowanie, żeby pracodawcy opłacało się utrzymać stosunek pracy z takimi osobami na dłużej. W przeciwnym wypadku będzie wyraźnie tworzył się tzw. wtórny segment rynku pracy, na którym pewna grupa osób naprzemiennie podejmuje pracę i trafia do bezrobocia nie mając szans na stabilizację życiową, zdobycie większego doświadczenia w wykonywaniu określonej pracy i uzyskując relatywnie wyższe, w miarę przyrostu doświadczenia, wynagrodzenia.

Innym, częstym powodem zaprzestania pracy przez osoby bezrobotne jest bankructwo pracodawcy albo zmniejszenie zatrudnienia w firmach poprzednio ich zatrudniających poprzez likwidację miejsc pracy i zwolnienia grupowe (16,8%). W tym wypadku z kolei bezrobotni nie ponoszą żadnej osobistej odpowiedzialności za niekorzystne dla nich procesy gospodarcze, choć – można oceniać – bankructwa i utrata miejsc pracy dotykają przedsiębiorstwa mniej konkurencyjne a zatem i w większym odsetku zatrudniające osoby nie przygotowane do podjęcia konkurencyjnej walki o własne zatrudnienie.

Nieco rzadziej zaprzestawano pracy z przyczyn osobistych i rodzinnych (7,7%) oraz z powodu zwolnienia przez pracodawcę ale nie w związku z ograniczaniem zatrudnienia czy bankructwem (11,8%). Głównym motywem zaprzestania pracy z przyczyn rodzinnych i osobistych – jak wskazują inne badania – jest w Polsce chęć sprawowania opieki nad członkami rodziny, głównie nad dziećmi, rzadziej nad niepełnosprawnymi osobami dorosłymi. Ten motyw zwolnień odnosi się w przytłaczającej części do kobiet, które po kilku latach przerwy zawodowej wracają na rynek pracy i mają poważne kłopoty ze znalezieniem odpowiedniej, a nawet jakiejkolwiek pracy. Nasze badanie to potwierdza, aż 9,8% kobiet z takich powodów zaprzestało wykonywania ostatniej pracy (wśród mężczyzn odsetek ten wyniósł tylko 5,2%). Taki powód zaprzestania pracy występuje głównie wśród osób w wieku 25-34 lata – najczęściej są to matki małych dzieci oraz w wieku 45-54 lata – co dotyczy starszego pokolenia, głównie babć. Jest to zresztą też przyczyna dość wczesnej dezaktywizacji zawodowej – tu jednak nie mamy danych o emerytach i rencistach, którzy dość wcześnie wycofali się z rynku pracy pod presją rodzinnych obowiązków opiekuńczych.

Z kolei zwolnienia z pracy nie powodowane likwidacją miejsc pracy (11,8%) oznaczają, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy. Ich natura oczywiście mogła być różna, część zapewne dotyczyła niewłaściwych kwalifikacji, ale część mogła wiązać się z osobistymi cechami bezrobotnego, w tym prowadzącymi do patologicznych zachowań. Nie mamy danych na ten temat, możemy więc tylko dość ogólnie stwierdzić, że w jakiś sposób ta grupa bezrobotnych nie spełniała wymagań, by utrzymać zatrudnienie.

Tabela 15. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci

Przyczyna zaprzestania pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Odszedłem na rentę	0,5	0,0	1,0
Bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	16,8	12,2	22,7
Zwolniony z innych przyczyn	11,8	9,8	14,4
Odszedłem - niskie zarobki	6,4	4,9	8,2
Odszedłem - złe warunki pracy	4,1	4,9	3,1
Za ciężka i nerwowa praca	1,4	0,8	2,1
Praca na czas określony, dorywcza	25,9	31,7	18,6
Względy rodzinne, osobiste	7,7	9,8	5,2
Choroba, niepełnosprawność	5,5	7,3	3,1
Rozpoczęcie nauki(szkolenia)	2,7	2,4	3,1
Inne przyczyny	17,3	16,3	18,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Warto też zauważyć, że 5,5% bezrobotnych, którzy zaprzestali pracy powołuje się na zły stan swego zdrowia (choroba, niepełnosprawność) jako przyczynę odejścia z zatrudnienia. Wśród 45-54 latków takich osób jest to nawet 8,9% a wśród 55-59 latków - 10,5%. Można powiązać te zwolnienia się z pracy pewnym zmęczeniem i chorobami przewlekłymi nie na tyle jednak ważnymi, żeby bezrobotny uzyskał rentę inwalidzką. Być może do tych osób odnoszą się stwierdzenia pracowników MOPS, że biorą zmęczenie pracą za zdrowotną przyczynę jej niewykonywania. To o tyle prawdopodobne, że osoby częściej od innych zaprzestające pracy z tego powodu prawdopodobnie wykonywały prace fizyczne, gdyż są to najczęściej najniżej kwalifikowani mężczyźni. Dla nich trudno o inne zajęcia zarobkowe. Ponad proporcjonalnie często pozostają więc w bezrobociu długookresowym. Działaniem, które mogłoby poprawić sytuacje w tym zakresie jest promowanie wśród pracodawców w powiecie stosowania w polityce personalnej tzw. zarządzania wiekiem – strategii polegającej na dostosowywaniu w trakcie kariery zawodowej pracownika typu powierzanych mu zadań do jego indywidualnych możliwości związanych z wiekiem i stanem zdrowia.

Tylko część bezrobotnych jest zdecydowana podjąć pracę od razu – zaledwie 65 % (por. tab. 16). Reszta stwierdza, że istnieją przeszkody w rozpoczęciu pracy. Największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (12,5%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki (2,1%). Stosunkowo dużo osób uważa, że miałaby problemy z dojazdem do pracy (7,1%) albo ma poważne problemy zdrowotne uniemożliwiające podjęcie pracy (9,6%).

Główną przeszkodą w pojęciu pracy przez kobiety jest opieka nad dziećmi i osobami dorosłymi – aż 21,7% kobiet uważanych za bezrobotne jest w tej sytuacji. Główną przeszkodą dla mężczyzn jest stan zdrowia – 8,1%. Generalnie jednak dużo mniej mężczyzn dostrzega przeszkody w wykonywaniu pracy zawodowej.

Tabela 16. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci

Przyczyna zaprzestania pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie widzę przeszkód	65,0	50,3	83,7
Nie mam z kim zostawić dzieci	12,5	21,7	0,8
Nie mam z kim zostawić innych członków rodziny (są pod moją opieką)	2,1	3,2	0,8
Trudności z dojazdem	7,1	8,9	4,9
Problemy ze zdrowiem	9,6	10,8	8,1
Obawa przed zmianami i przed nową sytuacją	2,5	3,2	1,6
Inne	1,1	1,9	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bardzo istotna dla szans uzyskania zatrudnienia jest jakakolwiek dostępność ofert pracy. Chociaż PUP nie jest dominującym pośrednikiem prowadzącym do uzyskania pracy to jednak jego rola, w dostarczaniu ofert pracy – szczególnie dla osób bez sieci kontaktów i niezaradnych – jest bardzo ważna. Warto zauważyć, że aż 39,3% bezrobotnych dostało w poprzedzającym badanie roku jakąś ofertę pracy z PUP (por. tab. 17). To dość dużo, jak na dość stagnacyjny rynek pracy. Częściej otrzymywali oferty mieszkańcy miast liczących 21-50 tys. mieszkańców oraz osoby młode (do 34 roku życia).

Tabela 17. Oferty pracy otrzymane z PUP w ciągu ostatniego roku według płci

Liczba ofert	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
0	60,2	61,9	58,0
1	27,7	26,3	29,5
2	10,2	11,0	9,1
3 i więcej	1,5	0,8	2,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ale na podstawie takich ofert zatrudniło się tylko 17,3% bezrobotnych (por. tab. 18). Stosunkowo największe szanse uzyskania pracy poprzez PUP w roku poprzedzającym badanie mieli: kobiety (24,4%), pochodzący z miast liczących 21-50 tys. mieszkańców (20%) oraz osoby pozostające bez pracy krócej niż rok (28,1%). Po części dlatego, że trafiało do nich stosunkowo dużo propozycji pracy ale i dlatego, że byli skłonni tę pracę podjąć. Te grupy były bezrobotnymi głównie frykcyjnie lub koniunkturalnie.

Tabela 18.Podjęcie zatrudnienia na podstawie ofert pracy z PUP według płci

Czy respondent zatrudnił się na podstawie oferty pracy z PUP?	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Tak	17,3	24,4	8,3
Nie, bo nie został przyjęty do pracy	50,6	48,9	52,8
Nie, bo nie chciał tej pracy	32,1	26,7	38,9

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Nie podejmujący pracy, którzy podali przyczynę niepodjęcia, w około 3/5 sami odrzucali ofertę a w 2/5 byli odrzuceni przez pracodawców. Należy domyślać się, że w obu przypadkach występowała niezgodność minimalnych oczekiwań – w pierwszym bezrobotni stykali się a propozycją pracy zupełnie im nie odpowiadającej, w drugim bezrobotni nie spełniali wymagań oferujących pracę. Wiele badań pokazuje, że za odrzuceniem ofert pracy mogą stać dwie skrajnie różne grupy motywów. Z jednej strony może to być trwanie przy wygórowanych oczekiwaniach co do przyszłej pracy, nieadekwatnych do bieżącej sytuacji na rynku pracy a z drugiej składanie propozycji pracy przez

pracodawców, oferujących warunki pracy zdecydowanie nieadekwatne do stawianych przyszłym pracownikom wymagań.

Aktywność bezrobotnych

Poszukiwanie pracy

Bezrobotni z powiatu drawskiego poszukują pracy mało intensywnie. Zaledwie 63,6% z nich podejmowało jakiekolwiek działania zmierzające do znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach przed przeprowadzeniem przez nas badania (por. tab. 12). Pasywną postawą wyróżniają się zwłaszcza osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy – aż 47% z nich w ciągu ostatnich dwóch tygodni nie poszukiwało pracy, podczas gdy wśród bezrobotnych krócej niż 1 rok takich osób było zaledwie 27%.

Poszukiwanie polega najczęściej na chodzeniu do urzędów pracy, średnio robi to 38,5% bezrobotnych (por. tab. 19). Nieco częściej wybierają taki sposób poszukiwań jako pierwszoplanowy kobiety (40,3%). Wybór takiej metody poszukiwania pracy może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy z pośrednictwem urzędu a z drugiej utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać na pracę znalezioną przez urzędników.

Tabela 19. Główne sposoby poszukiwania pracy według płci

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Chodzę do urzędu pracy	38,5	40,3	36,4
Odpowiadam na ogłoszenia pracodawców z prasy	7,1	7,5	6,8
Odpowiadam na oferty w Internecie	11,5	9,7	13,6
Korzystam z pośrednictwa prywatnych agencji pracy	0,4	0,0	0,8
Korzystam z pomocy agencji pozarządowych	0,8	0,0	1,7
Daję własne ogłoszenia w prasie i Internecie	2,4	3,7	0,8
Korzystam z pomocy rodziny, znajomych	14,7	17,2	11,9
Wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	3,6	2,2	5,1
Bezpośredni kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	13,9	12,7	15,3
Inaczej	7,1	6,7	7,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Poza chodzeniem do PUP, bezrobotni głównie poszukują pracy poprzez sieć krewnych i znajomych. Dla 14,7% ta ścieżka poszukiwań była podstawową, przy czym nieco częściej korzystały z niej kobiety (17,2%). Ponadto bezrobotni dość często kontaktują się bezpośrednio z pracodawcami (13,9%), odpowiadają na oferty w Internecie (11,5%) i na ogłoszenia z prasy (7,1%).

Pasywność bezrobotnych zaskakuje, skoro okazuje się, że znaczna część poszukujących pracy (15,7%) nie wie, czy w ogóle na terenie ich zamieszkania są pracodawcy poszukujący pracowników (por. tab. 20). Nieco mniej jest osób nie mających rozeznania nt. występowania pracodawców zatrudniających pracowników o takich kwalifikacjach, jakie posiadają akurat bezrobotni (12,5%) (por. tab. 21). Z drugiej jednak strony dość często bezrobotni oceniają, że na ich terenie nie ma pracodawców właściwych dla ich własnych kwalifikacji zawodowych (36,8%) i jeszcze częściej, że nie ma pracodawców aktualnie poszukujących pracowników (48,2%). Jednak więcej jest zdania, że odpowiedni dla nich pracodawcy istnieją (50,7%) i że są pracodawcy zwiększający zatrudnienie (36,1%)

Tabela 20. Odpowiedź na pytanie: „Czy wie Pan/Pani, że w Pana/i miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, którzy aktualnie poszukują pracowników?"

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie	48,2	46,5	50,4
Tak	36,1	36,3	35,8
Nie wiem	15,7	17,2	13,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Brak pracodawców zatrudniających osoby o kwalifikacjach posiadanych przez bezrobotnych niejako z góry skazuje ich na niepowodzenie, chyba że podejmą pracę niezgodnie z dotychczasowymi umiejętnościami bądź zmienią miejsce zamieszkania. Wskazuje to na poważne niedopasowanie kwalifikacji zawodowych mieszkańców powiatu do popytu na pracę. Zagadnienie wymaga bardziej szczegółowych badań, nie tylko dotyczących porównania charakterystyk zawodowych bezrobotnych i istniejących miejsc pracy ale i analiz kierunków kształcenia i ich adekwatności do popytu na pracę. Tym bardziej, że nieadekwatność kwalifikacji, które są używane w miejscowych firmach i instytucjach dotyczy również wykształcenia ściśle zawodowego.

Tabela 21. Odpowiedź na pytanie: „Czy uważa Pan/Pani, że w swoim miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mogłaby/mógłby Pan/Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?"

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie	36,8	33,8	40,7
Tak	50,7	52,2	48,8
Nie wiem	12,5	14,0	10,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Negatywne wypowiedzi nt. istnienia pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników, nie są tak złe, jakby można było przypuszczać na podstawie ogólnowojewódzkich analiz stwierdzających stagnacyjny charakter rynku pracy. Oceny dotyczące braku pracodawców aktualnie poszukujących pracowników różnią się między bezrobotnymi, prawdopodobnie proporcjonalnie do stopnia trudności, z jakimi zetknęli się szukając – jak wiemy niezbyt intensywnie – pracy. Raz jeszcze uwidaczniają się szczególne trudności osób pochodzących z terenów wiejskich, na których likwidacja PGR i związanych z nimi przedsiębiorstw doprowadziła do nieodwracalnego ubytku miejsc pracy. Aż 51,9% osób z terenów wiejskich jest świadomych braku pracodawców, którzy w ogóle potrzebowaliby jakichkolwiek pracowników a tylko 31,2% wie, że tacy pracodawcy na ich terenie istnieją.

Oczekiwania dotyczące zatrudnienia

Pewnym problemem może być jednak dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej (95,1% wskazań), w pełnym wymiarze czasu pracy (94,3%) i na jedną zmianę (64,8%). To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć konserwatyzm bezrobotnych i przywiązanie do sposobów wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach, które w gospodarce rynkowej stały się tylko wspomnieniem.

Dowodzi tego również odpowiedź na pytanie o preferowane miejsce pracy. Firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej 55,9% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną tylko 30,5%. Część chciałaby prowadzić własną działalność gospodarczą – 11,5%, nieliczni wskazują inne formy pracy – w tym, jak można się domyślać, pracę zagranicą (2,2%). Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania co wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet

nierejestrowaniu faktu zatrudnienia a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Nie wiemy dokładnie, w jakim zakresie występują te zjawiska w powiecie, niemniej negatywy pracy w firmach prywatnych są dostrzegane, zwłaszcza praca nierejestrowana, z którą zetknęła się znaczna część (39,7%) naszych respondentów przynajmniej w jednym ze swoich wcześniejszych miejsc pracy.

Tabela 22. Preferowane miejsce zatrudnienia według płci

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Firma prywatna	30,5	24,2	38,5
Firma państwowa	41,6	43,9	38,5
Instytucja państwowa	14,3	19,1	8,2
Własna działalność gospodarcza	11,5	9,6	13,9
Inne miejsce zatrudnienia	2,2	3,2	0,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Dość znaczny odsetek osób najchętniej podjąłby samodzielną działalność gospodarczą – przeciętnie to 11,5%. Ten udział nie odbiega od udziału samozatrudnionych w populacji ogółem, więc wydaje się przesadzony, biorąc pod uwagę przeciętnie wyższe kompetencje zawodowe i biznesowe osób pracujących niż bezrobotnych. Są to zatem dość wysokie aspiracje. Najwięcej osób preferujących samodzielną działalność gospodarczą jest wśród najmłodszych – w wieku 18-24 lata (20,6%), mężczyzn (13,9%) oraz nie mających żadnego doświadczenia zawodowego (12,5%). W owych preferencjach ujawniają się najprawdopodobniej zupełnie różne motywy – chęć samostanowienia zawodowego miesza się z chęciami do uzyskiwania domniemanych, wysokich zarobków i ucieczki od bezrobocia. Badania nad wykonywaniem pracy na własny rachunek (w skali kraju) pokazują dowodnie, że dla osiągnięcia sukcesu niezbędne są kwalifikacje zawodowe – co prawie wyklucza osoby z przygotowaniem ogólnym, raczej średnie lub wyższe wykształcenie oraz – przede wszystkim - dysponowanie doświadczeniem zawodowym i odpowiednimi kontaktami zawodowymi (których nie mają osoby wcześniej nie pracujące i bardzo młode) .

Jeszcze mniej realistycznych odpowiedzi udzielili respondenci na pytanie o to, czy rozważają rozpoczęcie pracy na własny rachunek. Odsetek pozytywnie odpowiadających na to pytanie sięga 28,6%. Być może to efekt wsparcia, o jakie można się ubiegać, zamierzając podjąć samodzielną działalność albo efekt przedłużającego się bezrobocia i braku szans na uzyskanie preferowanej pracy najemnej. To również obszar wymagający bardziej szczegółowych badań.

Bezrobotni dostrzegają bariery podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej ale lokują je głównie po stronie ograniczeń materialnych: w braku zasobów finansowych (57,9%) pozwalających na bezpieczny start i w nieposiadaniu lokalu (15,8%) (por. tab. 23). Niewielka grupa osób widzi bariery u samych siebie w postaci nieznajomości procedur związanych z prowadzeniem własnej firmy (16,1%), nieumiejętności jej prowadzenia (10,3%), brakiem pomysłu na samodzielną działalność (13,9%). Ponieważ na inne ograniczenia wskazało niewiele osób, można przypuszczać, że przynajmniej część nie dostrzega sprzeczności z wymaganiami, jakie pociąga za sobą prowadzenie własnej firmy a oczekiwaniami, jakie posiada w stosunku do charakteru oczekiwanej pracy.

Tabela 23. Bariery dotyczące założenia własnej firmy, postrzegane przez bezrobotnych

Wyszczególnienie	Ogółem
Nieznajomość procedur i wymogów formalnych	16,1
Trudności biurokratyczne	15,1
Brak środków finansowych	57,9
Brak lokalu	15,8

Brak pomysłu	13,9
Brak umiejętności	10,3
Brak wiary w powodzenie	11,7
Inne	13,2

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać 2 bariery.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni chcieliby podejmować pracę w wielu różnych zawodach, ale wyraźnie przeważają wśród nich zawody wymagające stosunkowo prostych kompetencji i – co już wiemy – niewysokiego poziomu wykształcenia. Kobiety najchętniej pracowałaby jako: sprzedawca (12,2%), krawiec (8,1%), księgowy (7,3%), kucharz (7,3%),sprzątaczka (5,7%) (por. tab. 24). Mężczyźni wśród preferowanych zawodów najczęściej wymieniają: kierowca (7%), robotnik budowlany (5,1%), informatyk (3,2%), mechanik (3,2%), mechanik samochodowy (3,2%). W podaży pracy męskiej obserwuje się większe zróżnicowanie struktury kwalifikacji – 5 najczęściej wymienianych zawodów obejmuje 21,1% ogółu bezrobotnych mężczyzn, podczas gdy w przypadku kobiet odsetek ten wynosi 40,7%.

Warto zauważyć, że pytani o preferowany zawód bezrobotni czasem stwierdzali, że przyjmą każdą pracę. Dotyczyło to aż 13% badanych kobiet i niemal w ogóle nie występowało w przypadku mężczyzn (zaledwie 1,3%). Może to świadczyć o zdeterminowaniu kobiet, by jakąkolwiek prace podjąć z jednej strony ale z drugiej, o tym że nie mają na tyle zaawansowanych kompetencji w jakimś zawodzie, co czyniłoby nieopłacalnym zatrudnianie się w dowolnym innym.

Część bezrobotnych nie podaje żadnego preferowanego zawodu, gdyż nie zamierza podjąć pracy zarobkowej – dotyczy to 17,1% kobiet i 7% mężczyzn.

Tabela 24. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić bezrobotni według płci

Kobiety		Mężczyźni	
Brak	17,1	Brak	7,0
Każdy	13,0	Kierowca	7,0
Sprzedawca	12,2	Robotnik budowlany	5,1
Krawcowa	8,1	Informatyk	3,2
Księgowa	7,3	Mechanik	3,2
Kucharz	7,3	Mechanik samochodowy	3,2
Sprzątanie	5,7	Monter	1,9
Opiekunka do dzieci	4,9	Pracownik biurowy	1,9
Pracownik biurowy	4,9	Stolarz	1,9
Inne	19,5	Inne	65,6
Ogółem	100,0	Ogółem	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Generalnie, bezrobotni dość często odrzucają zawody wyuczone – przeciętnie aż 39,8% nie chce wykonywać wyuczonego zawodu (por. tab. 25). Jeszcze częściej odrzucają zawód wyuczony kobiety (53,4%), oraz osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (70%) i średnim ogólnym (62,5%).

Dużo rzadziej zdarza się odrzucenie zawodu ostatnio wykonywanego. Średnio 22% nie chciałoby pracować w zawodzie, który wykonywali w ostatnim miejscu pracy. Ale zdecydowanie częściej odrzucają możliwość pracy w ostatnio wykonywanym zawodzie: kobiety (32,2%), osoby w wieku 18-34 lata (36,7%), osoby z wykształceniem średnim ogólnym i średnim technicznym (po 40%). To świadczy o tym, że w ostatnim miejscu osoby te pracowały niezgodnie z preferencjami, że podjęły po prostu pracę dostępną.

Tabela 25. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi

Populacja		wyuczony=100%		ostatnio wykonywany=100%	
		= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
Ogółem		60,2	39,8	78,0	22,0
Płeć	kobieta	46,6	53,4	67,7	32,3
	mężczyzna	77,8	22,2	94,7	5,3
Wiek	18-34 lata	55,4	44,6	63,3	36,7
	35-54 lata	66,7	33,3	100,0	0,0
	55 i więcej lat	75,0	25,0	100,0	0,0
Wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	30,0	70,0	71,4	28,6
	liceum ogólnokształcące i profilowane	37,5	62,5	60,0	40,0
	zasadnicza szkoła zawodowa	83,3	16,7	94,7	5,3
	technikum	68,8	31,3	60,0	40,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Aktywność bezrobotnych

Aktywność bezrobotnych uwidacznia się w udziale w programach udostępnianych przez PUP. Najwięcej osób uczestniczyło stażach lub w przygotowaniu miejscu pracy (co jest szczególnie efektywną formą ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego) – aż 34,8%, a następnie w szkoleniach – aż 29,8% (por. tab. 26). Dużo, bo aż 27% bezrobotnych, korzystało z porady zawodowej. Liczą się też inne formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych – prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne i dodatek aktywizacyjny.

Tabela 26. Udział w aktywnych programach rynku pracy

Wyszczególnienie	Ogółem
Dodatek aktywizacyjny	12,8
Prace interwencyjne	19,1
Prace społecznie użyteczne	12,1
Staż lub przygotowanie zawodowe w miejscu pracy	34,8
Roboty publiczne	11,3
Szkolenia	29,8
Wsparcie dział. gospodarczej	9,2
Porada zawodowa	27,0

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jeden program.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni starali się także na własną rękę o drobne dochody – znaczna część takich dochodów pochodziła z pracy przy zbiórce runa leśnego, wykonywaniu drobnych prac remontowo-budowlanych, czy prac w rolnictwie (por. tab. 27). Zdecydowanie rzadziej trudnili się drobnym handlem przygranicznym, zbiórką surowców wtórnych, drobnymi usługami turystycznymi. W sumie nie jest to potencjał zdolny zastąpić regularne dochody z pracy.

Tabela 27. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z doraźnej pomocy instytucji pozarządowych

Wyszczególnienie	Ogółem
Zbieranie runa leśnego	14,0
Drobne prace rolne	11,8
Drobne prace remontowo-budowlane	17,6
Drobny handel przygraniczny	3,9
Drobne usługi turystyczne	3,6
Zbiórka złomu i surowców wtórnych	4,7
Pomoc społeczna	22,9
Pomoc kościoła, organizacji pozarządowych i innych	7,2
Żadne z powyższych	46,6

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Szanse i bariery wykorzystania potencjału bezrobotnych

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Zaczynając od kwalifikacji – bezrobotni w powiecie drawskim oferują głównie pracę niskokwalifikowaną. 12,9% ma zaledwie wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, dalszych 30,7% wykształcenie zasadnicze zawodowe (por. tab. 5). Część osób nie posiada zawodu wyuczonego – to ci, którzy ukończyli szkoły podstawowe, gimnazja, licea ogólnokształcące i profilowane. W sumie jest ich aż 34,7%.

Wiele osób nie zgromadziło żadnego doświadczenia zawodowego – 15,4% jeszcze nigdy zawodowo nie pracowało, wiele zaś zaprzestało pracy dawno temu – ponad 35% nie pracuje od ponad 1 roku. W dodatku większość osób, które pracowały w ostatnim miejscu pracy nie wykonywało zawodu wyuczonego, co prowadzi do konkluzji, że w tym co robili nie było udziału głębszych kompetencji zawodowych a raczej efekt przyuczenia do niezbędnych czynności. Dysproporcja między osobami, które pracowały zawodzie wyuczonym a tymi, które pracowały niezgodnie z nim, jest wręcz przytłaczająca – tylko dla 12,9% populacji wystąpiła zgodność obydwu. Wynik jest tylko niewiele lepszy, jeśli ograniczymy się do osób, które wyuczyły się zawodu w trakcie nauki szkolnej; dla nich zgodność zawodu występuje w 14,9%. Tym samym ostatnie, najświeższe doświadczenia zawodowe osób uprzednio pracujących w ponad 5/6 nie pogłębiały wyuczonych kompetencji. Można by przypuszczać, że odejście od zawodu wyuczonego występuje głównie w populacji, która edukację zakończyła dawno temu. Okazuje się, że tak nie jest – najwięcej niezgodności występuje wśród najmłodszych, co świadczy o kompletnym niedopasowaniu kształcenia zawodowego do realnych szans zatrudnienia w powiecie. W konsekwencji można powiedzieć, że kształcenie zawodowe stwarza problemy dla funkcjonowania rynku pracy (co wymaga potwierdzenia w badaniach na reprezentatywnej próbie absolwentów szkół).

Tabela 28. Zawód wykonywany w ostatniej pracy w stosunku do zawodu wyuczonego

Populacja		Zawód wyuczony	
		= ostatnio wykonywany	≠ ostatnio wykonywany
Ogółem		12,9	87,1
Płeć	kobieta	11,5	88,5
	mężczyzna	14,6	85,4
Wiek	18-34 lata	11,5	88,5
	35-54 lata	12,6	87,4
	55 i więcej lat	25,0	75,0
Wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	13,9	86,1
	liceum ogólnokształcące i profilowane	11,5	88,5
	zasadnicza szkoła zawodowa	17,6	82,4
	technikum	10,7	89,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Doświadczenie zawodowe w tej sytuacji jest dla większości bezrobotnych głównym wyznacznikiem ich kompetencji zawodowych. Warto wobec tego wspomnieć, że staż pracy odzwierciedlający do pewnego stopnia uzyskane doświadczenie zawodowe jest dla niemałej części bezrobotnych raczej krótki – 15,5% nie ma doświadczenia niemal wcale (pracowało poniżej 1 roku) a kolejnych 11,8% ma za sobą 1-2 lat pracy (por. tab. 7). Łącznie 1/4 nie może mówić o tym, że poprzez pracę nabyła jakieś szczególne kompetencje zawodowe.

Bezrobotni w dużym stopniu uczestniczyli w aktywnych programach rynku pracy. Programy takie jak szkolenia, staże pracy, czy nauka zawodu w miejscu pracy, na pewno dostarczały im okazji do uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji - łącznie aż 54,6% badanych stwierdziło, że brało udział w którejś z tych form aktywnych programów (por. tab. 26). Wydaje się, ze uczyniono duży wysiłek, by bezrobotni mogli podnieść swoje umiejętności zawodowe, jednak – patrząc na to, jak długo pozostają w bezrobociu – efekt wydaje się mizerny.

Możliwe, że zasadniczą przyczyną niepodejmowania pracy jest w ich przypadku poważne ograniczenie motywacji do tego, by coś realnie uczynić dla poprawienia swojej pozycji na rynku pracy. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się. Przeszkody te dotyczyły aż 35% bezrobotnych (por. tab. 16) i mniej ważne jest czy miały czysto obiektywny, czy też bardziej subiektywny charakter. Ostatecznie demonstrowały się słabą motywacją do podjęcia pracy. Tę obserwację potwierdzają również odpowiedzi na pytanie o zasadniczy powód rejestracji własnego bezrobocia w urzędzie pracy. Chęć znalezienia pracy jako pierwszoplanowy powód udania się do PUP wskazało 34,8% bezrobotnych. Dla 26,6% główną przyczyną rejestracji bezrobocia było dążenie do uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego a 22,7% udało się do PUP przede wszystkim po zasiłek dla bezrobotnych. Nieliczni tylko chcieli skorzystać z aktywnych programów rynku pracy. Oczywiście korzystała z nich większa część zarejestrowanych, lecz nie był to ich pierwszoplanowy cel.

Tabela 29. Główne przyczyny zarejestrowania się w urzędzie pracy

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Prawo do zasiłku	22,7	23,7	21,3
Potrzeba ubezpieczenia zdrowotnego	26,6	28,0	24,7
Potrzeba zaświadczenia do opieki społecznej	4,3	3,4	5,6
Chęć znaleźć pracę	34,8	28,8	42,7
Chęć skorzystania z kursów, szkoleń oferowanych przez PUP	4,8	5,1	4,5
Chęć skorzystania ze stażu, który można	5,8	9,3	1,1

dostać w PUP			
Inne	1,0	1,7	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Fakt, że ponad połowa osób rejestruje się w PUP przede wszystkim, żeby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne, zasiłek dla bezrobotnych lub zaświadczenie do pomocy społecznej świadczy o tym, że duża cześć osób pozostających bez pracy, dąży do zabezpieczenia sobie egzystencji i w tej ich strategii mieści się korzystanie z usług urzędu pracy, lecz niekoniecznie dlatego, ze liczą na jakąś pomoc w znalezieniu zatrudnienia i to mimo, że dość gremialnie brali udział w programach mających podnieść ich zatrudnienie. Strategia ta obejmuje również sięganie po pomoc do innych instytucji oraz podejmowanie się różnych dorywczych zajęć na niewielką skalę (por. tab. 27).

Zarazem bezrobotni niemal gremialnie deklarują zastanawianie się nad podjęciem pracy na własny rachunek (26,8% bezrobotnych), chociaż dostrzegają przeszkody po stronie różnych ograniczeń materialnych – braku kapitału czy lokalu do prowadzenia własnej działalności (por. tab. 23). W mniejszym stopniu biorą pod uwagę własne ograniczenia kompetencyjne. Z drugiej strony zaś niemal wszyscy jako pożądaną pracę wymieniają pracę stabilną, w pełnym wymiarze czasu, zaś większość również: w stałych godzinach, u państwowego pracodawcy. W małym stopniu liczą się z realnymi możliwościami zatrudnienia, choć wydaje im się, że na ogół znają lokalny rynek pracy. Ale nie akceptują go. I kiedy przychodzi do stwierdzenia jaka powinna być ich najbardziej pożądana praca, to okazuje się, że jednak powinna to być praca zarobkowa ale zgodna z zainteresowaniami (45,3%), zapewniająca wyższe wynagrodzenia (41,7%), stabilna (25,2%), zgodna z wykształceniem (20,1%) i w przyjaznym środowisku (18,3%) (por. tab. 30). Zestawienie tych cech z negatywnymi zjawiskami, z jakimi zetknęli się bezrobotni w przeszłości (takimi jak: praca na czarno, zaniżanie wynagrodzeń, konieczność pracy po godzinach), prowadzi do wniosku, że rozważanie pracy na własny rachunek jest próbą ucieczki przed nieakceptowanymi warunkami pracy a tak naprawdę na własny rachunek – gdyby miało się to odnosić do preferowanego sposobu zarobkowania – chce pracować tylko 5,4% bezrobotnych.

Tabela 30. Praca zapewniająca satysfakcję

Wyszczególnienie	Ogółem
Praca zgodna z zainteresowaniami	45,3
Praca zgodna z predyspozycjami, umiejętnościami, wykształceniem	20,1
Praca na własny rachunek	5,4
Wysokie zarobki	41,7
Przyjazne środowisko pracy	18,3
Rozwój zawodowy	2,9
Praca, gdzie liczą się z człowiekiem	14,4
Niezbyt męcząca	5,0
Stabilna	25,2

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Niechęć części bezrobotnych do zatrudnienia się przejawiająca się w skłonności do mnożenia indywidualnych przeszkód podjęcia pracy w pewnym stopniu znajduje wytłumaczenie w istnieniu zagranicznych migracji cyklicznych. Aż 40% bezrobotnych pracowało w ostatnich latach zagranicą. Migrują w ten sposób głównie mieszkańcy wsi (58,3%) i miast do 5 tys. mieszkańców (55,6%) oraz nie pracujący dłużej niż rok (61,1%). Cyrkulacyjne migracje obejmujące 40% bezrobotnych skutkują rejestracją w PUP osób nie zamierzających pracować zgodnie z warunkami dostępnymi na miejscu i jedynie ubezpieczających swój pobyt w kraju. Nie jest oczywiście wykluczone, że pewne powody osobiste, jak i poprawa sytuacji na polskim rynku pracy spowodują w przyszłości zaniechanie ciągłych wyjazdów do pracy zagranicę a wówczas rejestracja byłych emigrantów zarobkowych będzie oznaczała faktyczne poszukiwanie przez nich pracy.

Powiatowy rynek pracy jest oceniany jako trudny. Szczególnie negatywnie bezrobotni oceniają powszechność bezrobocia i wysokość wynagrodzeń za pracę. Zebrały te dwie cechy odpowiednio 70,5% oraz 55,4% negatywnych ocen (por. tab. 31). Jeśliby płace miały odgrywać rolę czynnika równoważącego rynek pracy, co wymagałoby ich względnego obniżania, to nie zyska ten kierunek dopasowań żadnej akceptacji. W wypowiedziach bezrobotnych pojawia się ocena zbyt małej liczby pracodawców /firm działających na terenie powiatu (45,3%), zbyt małej liczby nowych inwestycji (45,3%), oraz zbyt mało różnorodnego zapotrzebowania na pracę (39,9%), czyli czynników odwołujących się ewidentnie do popytu na pracę. Ponadto bezrobotni zwracają uwagę na trudności z dojazdem do pracy (45,4%). Znacznie lepiej – choć nie całkiem dobrze - jest oceniany jest poziom edukacji oferowanej przez szkoły (29,5% pozytywnych opinii), czyli element strony podażowej.

Tabela 31. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy

Cechy powiatu	zdecydowanie źle	źle	ani źle, ani dobrze	raczej dobrze	zdecydowanie dobrze	nie wiem	Ogółem
Liczba pracodawców/firm	25,5	19,8	20,5	7,6	1,8	24,8	100,0
Różnorodność działalności gospodarczej i rodzajów pracy	19,4	20,5	21,9	9,0	2,2	27,0	100,0
Płace oferowane	32,0	23,4	20,9	3,2	0,4	20,1	100,0
Poziom bezrobocia	47,5	23,0	8,3	0,4	0,0	20,9	100,0
Nowe inwestycje	23,4	21,9	20,1	7,9	0,7	25,9	100,0
Poziom edukacji oferowanej przez szkoły	10,1	9,7	22,7	21,9	7,6	28,1	100,0
Możliwości dojazdów do pracy	22,7	22,7	19,8	12,9	2,5	19,4	100,0
Możliwość zdobycia nowego zawodu, umiejętności przydatnych w pracy	16,5	14,4	26,6	13,3	2,9	26,3	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Przyczyn złej sytuacji na rynku pracy bezrobotni upatrują głównie po stronie ogólnokrajowych, niekorzystnych warunków gospodarczych jak i po stronie zachowań pracodawców oferujących niekorzystne warunki płacowe i pozapłacowe a przede wszystkim wykazujących niechęć do legalnego zatrudniania pracowników (por. tab. 32). Ta masowa percepcja musi w jakimś stopniu odzwierciedlać istniejące w powiecie sposoby funkcjonowania małych firm, które mało płacą i uciekają od podatków. Zarazem bezrobotni oceniają, że firm jest zbyt mało. Dostrzegają, że niekorzystne jest niedopasowanie kwalifikacyjne bezrobotnych do ofert pracy i bariery komunikacyjne na terenie powiatu ale te czynniki nie są wysuwane przez nich na pierwszy plan.

Tabela 32. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy

Cechy powiatu	bardzo mały wpływ	mały wpływ	średni wpływ	duży wpływ	bardzo duży wpływ	brak wpływu	Ogółem
mała liczba pracodawców	5,8	10,9	14,3	24,0	37,6	7,4	100,0
mała różnorodność firm w powiecie	5,9	12,5	16,5	28,2	29,8	7,1	100,0
niskie zarobki oferowane przez pracodawców	5,4	6,9	15,8	26,9	40,4	4,6	100,0
złe warunki pracy (pozapłacowe) oferowane przez pracodawców	5,4	10,5	21,4	28,8	25,3	8,6	100,0
niechęć pracodawców do zatrudnienia legalnie	7,0	8,6	12,1	25,7	38,9	7,8	100,0
niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy	5,1	9,8	22,0	26,8	30,7	5,5	100,0
trudności komunikacyjne	7,3	13,9	16,2	22,0	30,1	10,4	100,0
zbyt mała aktywność urzędów pracy	5,9	16,9	21,7	18,5	27,2	9,8	100,0
ogólna sytuacja gospodarcza w kraju	2,7	7,8	13,2	24,9	45,1	6,2	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Analiza powiatu kołobrzeskiego[9]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Dane ogólne

Powiat kołobrzeski jest powiatem ziemskim i składa się z sześciu gmin wiejskich: Dygowo, Gościno, Kołobrzeg, Rymań, Siemyśl, Ustronie Morskie i jednej gminy miejskiej: Kołobrzegu, który jest stolicą powiatu (i jedynym miastem na terenie powiatu). Powiat zamieszkuje prawie 77 000 osób z których 58% to mieszkańcy Kołobrzegu. Kołobrzeg, położony w części północnej powiatu, a jego okolice skupiają większość mieszkańców. Taki rozwój sieci osadniczej oznacza utrudnione warunki dostępu do usług różnego rodzaju dla mieszkańców południowej części powiatu. Na terenie powiatu jest 70 sołectw, na które składa się 126 miejscowości. Głównym źródłem utrzymania ludności jest praca w handlu i usługach oraz rolnictwie. Na terenie powiatu działają placówki kulturalne, szkoły wyższe, średnie i podstawowe oraz inne instytucje użyteczności publicznej. Kołobrzeg posiada port handlowy, rybacki, pasażerski i jachtowy. Podstawowymi dziedzinami gospodarki powiatu są: przetwórstwo rybne, turystyka, gospodarka morska, lecznictwo uzdrowiskowe, przemysł rolno-spożywczy i rolnictwo. Powiat Kołobrzeski charakteryzuje się bardzo dobrą, rozwojową koniunkturą gospodarczą i korzystną sytuacja na rynku pracy m.in. ze względu na swój turystyczny charakter.

Ludność

Powiat kołobrzeski, w końcu grudnia 2008, zamieszkiwało 76 772 osoby. W ostatnich latach liczba ludności powiatu systematycznie, choć powoli, wzrasta. Z 75 tys. w roku 2002 do obecnej liczby faktycznie zamieszkałych. Liczba ludności wzrosła o ok. 1650 osób, tj. wzrost rzędu 2,1%. Na wzrost ludności złożyły się dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych (jest jednym z niewielu powiatów na terenie województwa zachodniopomorskiego, które w latach 2006, 2007 i 2008 miały dodatnie saldo migracji) oraz wartość przyrostu naturalnego, która w latach 2002-2008 zawsze przewyższała średnią dla województwa i dla Polski, odpowiednio: 1,1‰ i 0,9‰.

[9] Autor: Marcin Bąba

Wykres nr 1. Liczba ludności powiatu kołobrzeskiego w latach 2002-2008

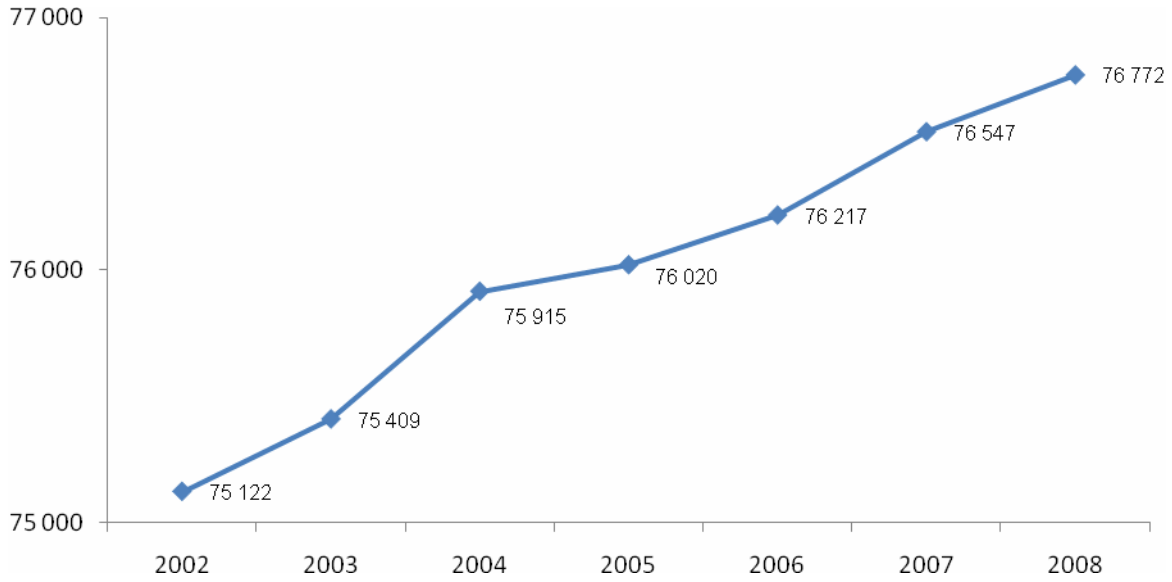

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Powiat kołobrzeski jest jednym z najmniejszych powiatów województwa zachodniopomorskiego (powierzchnia 725,86 km2), jest natomiast powiatem o największej gęstości zaludnienia w tym województwie – 106 osób/km^2. 58,5% ludności zamieszkuje w Kołobrzegu, jedynym mieście na terenie powiatu, pozostała część ludności rozkłada się między sześć gmin wiejskich. Najmniejszą z nich jest gmina Ustronie Morskie, gdzie mieszka 3,5 tys. osób (4,6% ludności powiatu), największą zaś gmina wiejska Kołobrzeg z liczbą ludności 9,6 tys. (gmina sąsiadująca z miastem).

Tabela nr 1. Ludność powiatu kołobrzeskiego

Wyszczególnienie	Ogółem	M	K	Miasta			Wieś		
				Razem	M	K	Razem	M	K
Powiat kołobrzeski	**100**	**48,0**	**52,0**	**58,5**	**27,5**	**31,0**	**41,5**	**20,5**	**21,0**
Wiek przedprodukcyjny	19,5	10,0	9,5	10,1	5,2	4,8	9,4	4,7	4,7
Wiek produkcyjny	65,6	33,5	32,1	38,5	19,2	19,2	27,1	14,3	12,9
Wiek mobilny 18-44 lata mężczyźni kobiety	39,0	19,6	19,4	22,2	10,9	11,2	16,8	8,6	8,2
Wiek niemobilny	26,6	13,9	12,7	16,3	8,3	8,0	10,3	5,6	4,6
Wiek poprodukcyjny	14,9	4,5	10,4	10,0	3,0	7,0	4,9	1,5	3,4

Źródło: Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009

Kobiety stanowią 52% mieszkańców powiatu kołobrzeskiego, na 100 mężczyzn w powiecie przypada 108 kobiet. Struktura ludności powiatu kołobrzeskiego pod względem płci jest bardzo zbliżona do struktury w całym województwie zachodniopomorskim (106) czy Polsce (107). Największe dysproporcje pod względem płci dotyczą miasta Kołobrzeg (53% kobiet), w gminach wiejskich odsetek kobiet wynosi 50,6%.

W wieku produkcyjnym jest ok. 50 tysięcy osób, czyli 65,6% ludności powiatu. Jest to odsetek niższy niż w województwie zachodniopomorskim (72,5%). Struktura wieku ludności powiatu kołobrzeskiego jest niemal identyczna ze strukturą wieku w województwie zachodniopomorskim i w Polsce. Różnice można zaobserwować w przedziale wiekowych 25-44 lata, gdzie odsetek wynosi 28,2% i jest nieznacznie niższy niż w całym województwie (28,8%) i kraju (29,1%), w przedziale 45-64 gdzie

odsetek jest nieznacznie wyższy – 29,3% w powiecie kołobrzeskim wobec 28,8% i 27,1% na terenie województwa i kraju. 12,2% osób w wieku poprodukcyjnym to odsetek niższy niż w województwie zachodniopomorskim i w Polsce. Wskaźnik obciążenia demograficznego jest wyższy niż dla całego województwa i wynosi 52,%.

Tabela nr 2. Ludność powiatu kołobrzeskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku

	ogółem	mężczyźni	kobiety	miasta			tereny wiejskie		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	Liczba osób			Struktura ludności (ogółem=100)					
0-14	11761	5978	5783	13,5	14,9	12,2	17,9	18,1	17,8
15-24	11477	5882	5595	13,9	15,3	12,7	16,4	16,9	15,9
25-44	21680	10807	10873	27,7	28,8	26,8	29,0	30,1	27,9
45-64	22526	10692	11834	31,2	30,2	32,1	26,8	27,5	26,0
65+	9328	3474	5854	13,7	10,9	16,2	9,9	7,4	12,4
ogółem	**76772**	**36833**	**39939**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
15-64	**55683**	**27381**	**28302**	**72,8**	**74,2**	**71,6**	**72,1**	**74,6**	**69,8**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 grudnia 2008 r., GUS, Warszawa 2009.

Wykres nr 2. Struktura ludności powiatu kołobrzeskiego na tle ludności województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku (w%).

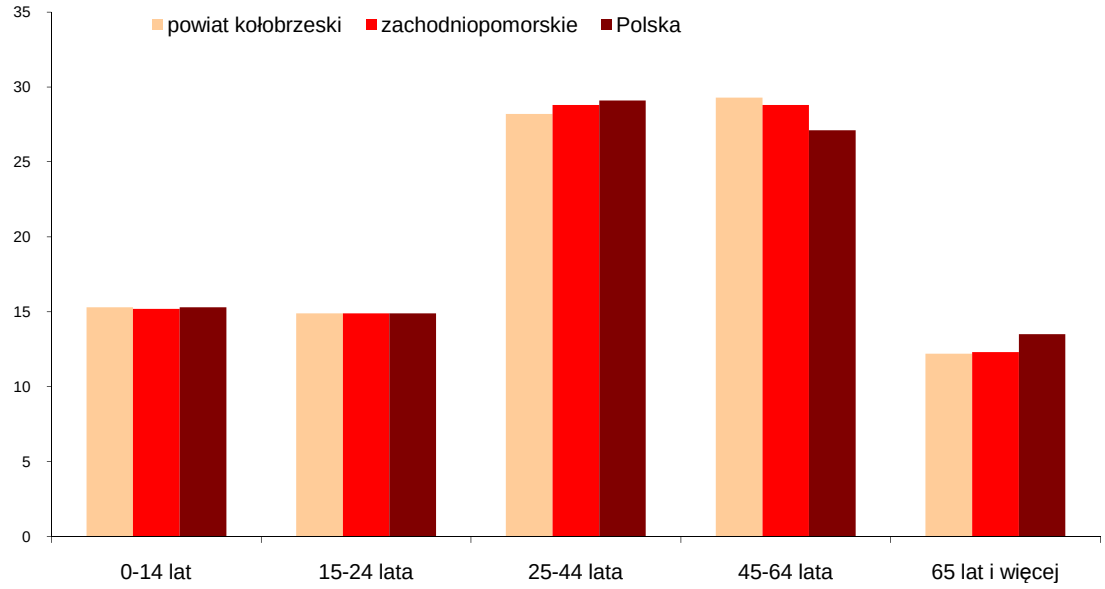

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Bezrobocie

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w końcu sierpnia 2009 r. wyniosła 2639 z czego 1241 to były kobiety. W mieście Kołobrzeg zarejestrowanych było 1281 osób, co stanowi prawie 50% osób bezrobotnych. Strukturę bezrobocia według gmin pokazuje poniższa tabela.

Tabela nr 3. Bezrobocie według gmin w powiecie kołobrzeskim

	Ogółem	Kobiety
M. Kołobrzeg	1281	556
Gm. Dygowo	290	145
Gm. Gościno	127	64
Gm. Kołobrzeg	228	114
Gm. Rymań	351	193
Gm. Siemyśl	214	103
Gm. Ustronie Morskie	148	66
Gminy wiejskie	**1358**	**685**
Razem	**2639**	**1241**

Źródło: PUP Kołobrzeg

Tabela nr 4. Wybrane kategorie bezrobotnych w II kwartale 2009

Bezrobotni zarejestrowani wg typu	Liczba	%
dotychczas niepracujący	680	25,1
uprzednio pracujący - ogółem	2 026	74,9
uprzednio pracujący - zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładów pracy	161	5,9
nieposiadający prawa do zasiłku	2 173	80,3
nowo zarejestrowani	466	17,2
wyrejestrowani ogółem	608	22,5
wyrejestrowani z tytułu podjęcia pracy	237	8,8
Bezrobotni zarejestrowani wg wykształcenia		
wyższe	174	6,4
policealne oraz średnie zawodowe	603	22,3
średnie ogólnokształcące	187	6,9
zasadnicze (zawodowe)	892	33,0
gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe	850	31,4
Bezrobotni zarejestrowani wg wieku		
18-24	480	17,7
25-34	755	27,9
35-44	466	17,2
45-54	643	23,8
55 lat i więcej	362	13,4
Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania w bezrobociu		
Poniżej 1 miesiąca	330	12,2
1-3	496	18,3
3-6	703	26,0
6-12	478	22,4
12-24	362	11,9
Powyżej 24	250	9,2

Źródło: GUS

Główne cechy bezrobocia rejestrowanego w powiecie kołobrzeskim to:

- Wysoki odsetek osób młodych, w przedziale wiekowym 25-34 lata
- Bezrobotni to głównie osoby z niskimi kwalifikacjami lub bez kwalifikacji
- Duży odsetek bezrobocia długookresowego i długotrwałego
- Wysoką liczbą ponownych rejestracji
- Sezonowością bezrobocia

Działalność gospodarcza

Na terenie powiatu kołobrzeskiego zarejestrowanych jest 13 675 podmiotów gospodarczych (stan na koniec 2008 r.), co oznacza wzrost o ponad 1600 podmiotów w stosunku do roku 2001. Najwięcej podmiotów zarejestrowanych jest w sekcjach: handel i naprawy (27,6%), hotele i restauracje (18,6%) oraz obsługa nieruchomości i form (13,9%). Warto zaznaczyć, że sekcja hotele i restauracje ma jeden z wyższych wskaźników dynamiki, więc można wnioskować, że ważnym działem gospodarki powiatu kołobrzeskiego jest i będzie turystyka. Znaczący wzrost liczby podmiotów zaobserwować można w sekcjach wytwarzanie energii, edukacja, działalności usługowej, natomiast znaczne spadki to sekcja rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, górnictwo oraz przetwórstwo przemysłowe
Powiat kołobrzeski jest przede wszystkim regionem nadmorskim, dostępnym głównie w lecie, co wpływa na koncentrację bazy noclegowej w pasie wybrzeża i wysokie ceny. Kolejny problemem hamującym rozwój turystyki w powiecie jest brak kompleksowej infrastruktury obiektów wodnych i służącej rozwojowi aktywnej turystyki.

Tabela nr 5. Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie powiatu.

Podmioty gospodarcze (stan w dniu 31 XII)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Dynamika 2002=100
ogółem	100	100	100	100	100	100	100	113,4
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	1,6	1,5	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	83,2
Rybactwo	1,2	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	1,0	100,7
Górnictwo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	90,9
Przetwórstwo przemysłowe	6,8	6,6	6,5	6,3	6,1	6,0	5,8	96,4
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	160,0
Budownictwo	8,3	7,9	7,9	7,9	8,4	8,8	9,3	127,8
Handel i naprawy	30,9	30,9	30,5	30,2	29,5	28,4	27,6	101,3
Hotele i restauracje	16,7	17,1	17,3	17,8	18,1	18,4	18,6	126,8
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	6,1	6,1	6,1	5,9	5,8	5,6	5,5	101,6
Pośrednictwo finansowe	3,1	3,0	3,0	2,9	2,8	2,8	2,8	101,3
Obsługa nieruchomości i firm	12,6	12,8	13,2	13,3	13,5	13,8	13,9	125,0
Administracja publiczna i obrona narodowa	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	131,8
Edukacja	1,2	1,4	1,3	1,4	1,5	1,5	1,4	135,6
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,7	5,8	119,7
Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	5,6	5,7	5,8	5,9	6,2	6,3	6,5	132,9

Źródło: GUS

Wynagrodzenia

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na terenie powiatu kołobrzeskiego wynosiło w roku 208 2 648, 420 zł., co stanowi 83,9% średniej krajowej. W roku 2007 wynagrodzenia w powiecie kołobrzeskim były jednymi z najwyższych spośród powiatów podregionu koszalińskiego. Wynagrodzenie na terenie powiatu jest o 10.6% niższe niż średnia wynagrodzeń dla województwa zachodniopomorskiego.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W POWIECIE

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących

W poniższym podrozdziale przedstawiona została podstawowa charakterystyka populacji objętej badaniem, a więc osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy oraz osób korzystających z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Nie podejmowano się próby dokonania rozróżnienia między osobami bezrobotnymi i biernymi zawodowo.

W ankiecie udział wzięło 278 osób z terenów powiatu kołobrzeskiego, z czego 60% stanowiły kobiety . Ponad 70% z nich to mieszkańcy miasta Kołobrzeg. Przeprowadzenie ankiety w powiatowym urzędzie pracy prawdopodobnie wpłynęło na taki odsetek mieszkańców miasta, po prostu wizyta w PUP jest dla nich łatwiejsza niż dla mieszkańców terenów wiejskich.

Większość ankietowanych, prawie 55% zarejestrowanych było w PUP, chociaż jest to odsetek niższy niż średnia dla województwa zachodniopomorskiego, która wyniosła 74%. Aktywnie pracy poszukiwało 70,7% respondentów. Być może fakt niezarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy sprzyja bardziej aktywnej postawie w poszukiwaniu zatrudnienia lub zarejestrowanie się w urzędzie jest rozumiane jako aktywne poszukiwanie pracy.

Najliczniejsza grupa wiekowa to osoby w przedziale 18-24 (36,7%) oraz 25-34 (25,9%), co potwierdza jedną z charakterystyk osób niepracujących w powiecie, mianowicie wysoki odsetek osób młodych wśród populacji bezrobotnych.

Osoby niepracujące w powiecie kołobrzeskim to przede wszystkim osoby o niskim stopniu wykształcenia, absolwenci gimnazjum/szkoły podstawowej stanowią 33,5% osób bezrobotnych a absolwenci zasadniczych szkół zawodowych – 23,9%.

Większość populacji niepracujących stanowią osoby, które nie mają pracy od ponad 12 miesięcy lub nie pracowały nigdy (łącznie 53,6%), co wskazuje na problem bezrobocia długookresowego i długotrwałego.

Dokładniejsza analiza wyników ankiet pozwala wskazać na zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn na kołobrzeskim rynku pracy. Kobiety stanowią ponad 70% w grupach osób, które pozostają bez pracy ponad rok i wśród osób, które nie posiadają żadnego doświadczenia zawodowego. Jednocześnie przeważają w grupie osób, które w ciągu ostatnich dwóch tygodni nie poszukiwały pracy (69,1%). Z drugiej strony przeważają wśród bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy (62,5%) i wśród osób aktywnie poszukujących pracy (55,9%). Można powiedzieć, że kobiet przeważają wśród grup, które uznawane są za pasywne.

Osoby młode, z przedziału wiekowego 18-24 lata, stanowią ponad 71% spośród osób, które nie posiadają żadnego doświadczenia zawodowego, są największą grupą pośród niezarejestrowanych w urzędzie pracy oraz wśród osób nie poszukują. Wśród osób pozostających bez pracy ponad rok najliczniejsze są najbardziej wydajne grupy wiekowe: 25-34 lat (23,8%) i 35-44 lat (25,8%).

Tabela nr 6. Struktura populacji w powiecie kołobrzeskim według aktywności i podstawowych cech społeczno-demograficznych

kołobrzeski	osoby zarejestrowane w PUP	niezarejestrowani	poszukujący pracy do roku	ponad rok	bez doświadczenia	aktywnie poszukujący	nie poszukujący pracy	ogółem
Wiek								
18-24	32,2	42,2	49,0	16,3	71,4	39,4	31,3	36,8
25-34	26,2	26,6	29,2	23,8	21,4	26,9	26,3	26,4
35-44	16,1	16,4	9,4	25,0	7,1	14,5	20,0	16,2
45-54	17,4	9,4	10,4	16,3	0,0	13,5	13,8	13,7
55-64	8,1	5,5	2,1	18,8	0,0	5,7	8,8	6,9
Płeć								
mężczyźni	37,5	43,0	51,0	26,5	28,6	44,1	30,9	40,0
kobiety	62,5	57,0	49,0	73,5	71,4	55,9	69,1	60,0
Miejsce zamieszkania								
wieś	27,0	29,0	29,5	30,5	29,6	26,4	35,4	29,0
miasta do 5 tys.	6,1	4,3	6,3	0,0	7,4	5,2	2,5	4,3
miasta 6-20 tys.	4,1	4,0	2,1	4,9	7,4	4,7	2,5	4,0
miasta 21-50 tys.	29,7	26,4	26,3	31,7	18,5	24,9	29,1	26,4
miasto 51-100 tys.	30,4	34,1	32,6	31,7	33,3	36,8	27,8	34,1
miasta 101-200 tys.	2,7	2,2	3,2	1,2	3,7	2,1	2,5	2,2
Fakt rejestracji w PUP								
tak	x	x	53,1	68,7	60,7	55,4	51,9	54,3
nie	x	x	46,9	31,3	39,3	44,6	48,1	45,7
Aktywne poszukiwanie pracy								
tak	72,0	69,0	81,3	66,7	59,3	x	x	70,7
nie	28,0	31,0	18,8	33,3	40,7	x	x	29,3
Posiadanie pracy i długość pozostawania bez pracy								
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	40,8	50,0	x	x	x	52,7	32,1	46,4
pozostający bez pracy dłużej niż rok	45,6	28,9	x	x	x	36,5	48,2	40,1
osoby, które nigdy nie wykonywały pracy	13,6	21,1	x	x	x	10,8	19,6	13,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badania ankietowego

Struktura osób zarejestrowanych w powiatowym przedstawia się następującą: przeważają w niej kobiety (62,5%), osoby młode, osoby, które nigdy nie pracowały stanowią ok. 13,5%, ludność miejska to ok. 60%

Wśród osób zarejestrowanych 72% deklaruje, że aktywnie poszukuje pracy. Z drugiej strony odsetek osób aktywnie poszukujących pracy wśród niezarejestrowanych wynosi 69%. Niezależnie od faktu rejestracji jedna trzecia badanych nie poszukiwało pracy w ciągu ostatnich dwóch tygodni. Jedna z możliwych interpretacji będzie wskazywać na pasywność tych osób, druga interpretacja wskazuje, że faktyczny poziom bezrobocia na terenie powiatu jest niższy niż w oficjalnych statystykach. Taką interpretację sugeruje rozkład odpowiedzi na pytanie o przyczyny rejestracji w powiatowym urzędzie pracy. Najczęściej udzielaną odpowiedzią jest uzyskanie ubezpieczenia zdrowotnego – 50,7%. Przeciętnie w województwie odsetek ten jest wyraźnie niższy i wynosi 34,3%. Jako drugi najważniejszy powód rejestracji podawana jest chęć znalezienia pracy (29,3%) i to mniej więcej odpowiada średniej dla województwa (32,5%). Natomiast zainteresowanych uzyskaniem prawa do zasiłku w powiecie kołobrzeskim było 12,7%, podczas gdy średnia dla województwa wyniosła 19,6%. Wśród deklarowanych przyczyn rejestracji dominują postawy pasywne (uzyskanie ubezpieczenia czy zasiłku), jednocześnie można powiedzieć, że urząd pracy nie jest postrzegany jako instytucja, która pomaga w podniesieniu kwalifikacji – chęć skorzystania z aktywnych polityk rynku pracy (kursy, staże, szkolenia) jako przyczynę rejestracji podało tylko 4,7%.

Wykres nr 3. Struktura ludności powiatu kołobrzeskiego według przyczyn rejestracji w urzędzie pracy (w %)

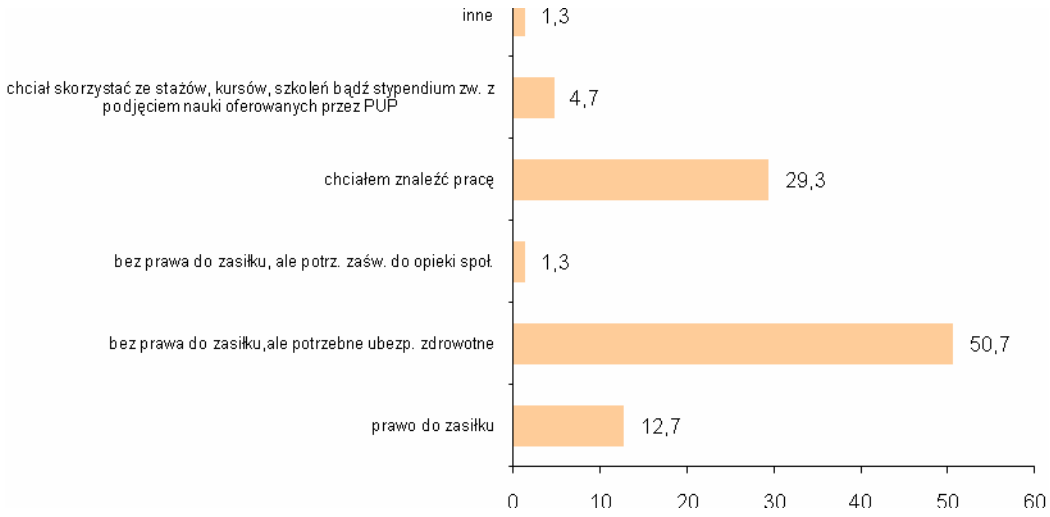

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wyników badania ankietowego.

Rozkład odpowiedzi o przyczyny rejestracji nie wykazuje zasadniczych różnic między kobietami i mężczyznami. Hierarchia ważności jest identyczna, kobiety częściej wskazują potrzebę ubezpieczenia zdrowotnego (53,2%, mężczyźni – 46,4%), natomiast rzadziej wskazują chęć znalezienia pracy (28,7%, mężczyźni – 30,3%).

Mieszkańcy terenów wiejskich częściej wskazują na potrzebę ubezpieczenia zdrowotnego niż mieszkańcy miasta (różnica ok. 6%) i na chęć uzyskania prawa do zasiłku (różnica 2%). Są natomiast mniej zainteresowani znalezieniem pracy i w ogóle nie interesują się aktywnymi politykami rynku pracy.

Jednak najbardziej widocznie różnice dotyczą długości pozostawania bez pracy. Ogólną tendencję można wyrazić następującą: wraz z dłuższym czasem pozostawania w bezrobociu, zwiększa się odsetek osób deklarujących chęć uzyskania różnych form ubezpieczeń. Nadal najważniejszą

przyczyną rejestracji jest uzyskanie ubezpieczenia zdrowotnego. Wśród osób, które nigdy nie pracowały 17,65% wskazuje na potrzebę uzyskania zaświadczenia do opieki społecznej.

Kapitał ludzki bezrobotnych

Zasób kapitału ludzkiego bezrobotnych mogą odzwierciedlać takie zmienne jak: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerwy w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego)..

Ogólnie można powiedzieć, że bezrobotni na terenie powiatu kołobrzeskiego są osobami z niskimi poziomami wykształcenia. Największą grupę stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – 33,5%. Liczne są również osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (24,1%) i średnim zawodowym (19,1%). Alarmującym symptomem jest wysoki odsetek osób o niskim wykształceniu wśród grupy wiekowej 18-24 lat – 39,6%. Niższy poziom wykształcenia deklarowały również osoby mieszkające na wsi – 43,8% osób z najniższym stopniem wykształcenia, w mieście odsetek ten wynosi 28,4%.

Tabela nr 7. Osoby ankietowane w powiecie kołobrzeskim według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania

Poziom wykształcenia	Ogółem	Płeć		Wiek			Miejsce zamieszkania	
		K	M	18-24	25-44	45-60	wieś	miasto
Wyższe magisterskie	2,9	4,2	0,9	0,0	5,9	1,8	3,8	2,6
Wyższe licencjackie	4,0	3,6	4,5	4,0	4,2	3,6	1,3	5,2
Średnie zawodowe i policealne	19,1	13,8	27,0	25,7	13,6	17,9	17,5	20,1
Średnie profilowane	4,3	6,0	1,8	1,0	3,4	12,5	3,8	4,6
Średnie ogólnokształcące	12,2	15,0	8,1	13,9	14,4	5,4	12,5	11,9
Zasadnicze zawodowe	24,1	19,2	31,5	15,8	28,0	30,4	17,5	27,3
Gimnazjalne i niższe	33,5	38,3	26,1	39,6	30,5	28,6	43,8	28,4
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Kobiety jako zawód wyuczony najczęściej podawały sprzedawczyni, ekonomistka i fryzjerka. Jednakże większość wskazań to odpowiedź „brak zawodu" (87 odpowiedzi). Wśród mężczyzn „brak zawodu" był również najczęściej podawaną odpowiedzią (37). Następnie: ekonomista i kucharz.

Spośród ankietowanych swoje kwalifikacje na kursach i szkoleniach podnosi 14% osób. Częściej z tej formy korzystają kobiety niż mężczyźni. Mieszkańcy wsi skorzystali z uczestnictwa jedynie w 8,8% przypadków. Najczęściej swoje kwalifikacje podnoszą osoby w wieku 45-54 lat (21,6%) oraz absolwenci liceów profilowanych (33,3%) i liceów ogólnokształcących (23,5%).

Tabela nr 8. Uczestnictwo w kursach i szkoleniach

	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
nie	61,7	69,4	64,7
tak, na kursach, szkoleniach	15,6	11,7	14,0
tak, w szkole	13,2	14,4	13,7
tak, na uczelni	9,6	4,5	7,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Doświadczenie zawodowe, które jest elementem kapitału ludzkiego można analizować między innymi na podstawie doświadczenia zawodowego. Prawie 64% badanych posiada ogólny staż pracy w wymiarze 1-20 lat. Najbardziej doświadczeni, czyli osoby ze stażem powyżej 20 lat, stanowią 14,1%. W tabeli nr 9 widać również wyraźne różnice między mężczyznami a kobietami. Kobiety są z reguły osobami o większym stażu pracy – poniże roku pracowało 16,8% kobiet i 30,6% mężczyzn. Kobiety z doświadczeniem 1-20 lat stanowią 72,5% ankietowanych, mężczyźni tylko 50%. Natomiast osoby z najdłuższym stażem, powyżej 20 lat to przede wszystkim mężczyźni.

Tabela nr 9. Staż pracy

	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
poniżej roku	22,2	16,8	30,6
1-5 lat	34,1	38,9	26,4
5-20 lat	29,7	33,6	23,6
powyżej 20 lat	14,1	10,6	19,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Formą doświadczenia zawodowego jest również prowadzenie własnej działalności gospodarczej. Na pytanie o pracę na własny rachunek w ostatnich 10 latach twierdząco odpowiedziało 23,8%. Kobiety podejmowały się prowadzenia własnej działalności nieznacznie częściej niż mężczyźni (kobiety – 25,7%, mężczyźni – 20,8%).

58,7% ankietowanych pracowało w ostatnim miejscu pracy poniżej roku, co świadczy o niepewności, która panuje na kołobrzeskim rynku pracy i wzmacnia tezę o jego sezonowości. W przypadku kobiet ich ostatnia praca była trwalsza niż praca mężczyzn. U ostatniego pracodawcy 45,4% kobiet pracowało 1-20 lat i tylko 35,3% mężczyzn. Tymczasowości zatrudnienia sprzyjają formy zatrudnienia; umowę o pracę na czas nieokreślony posiada ok. 26%. Ponad połowa badanych pracowała na podstawie umowy na czas określony, a 13,6% pracowało na czarno. 8% badanych odpowiedziało, że w ostatnich 10 latach pracowało za granicą, gdzie prawdopodobnie wykonywało pracę krótkookresową i wymagającą niskich kwalifikacji.

Tabela nr 10. Staż pracy w ostatnim miejscu pracy

	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
poniżej roku	58,7	54,5	64,7
1-5 lat	29,3	34,3	22,1
5-20 lat	12,0	11,1	13,2
powyżej 20 lat	0,0	0,0	0,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Zawody najczęściej wykonywane przez kobiety w ostatnim miejscu pracy to: sprzedawczyni, kelnerka, sprzątaczka i pomoc kuchenna. Natomiast ostatnie zawody mężczyzn to najczęściej: pomoc kuchenna, budowlaniec, kucharz i magazynier. Nasuwają się dwa wnioski: zawody ostatnio wykonywane nie odpowiadają strukturze zawodów wyuczonych oraz są zawodami o charakterze sezonowym.

Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. W związku z tym długość okresu pozostawania bez pracy można uznać za miarę stopnia deprecjacji kapitału ludzkiego. W powiecie kołobrzeskim ponad 53% bezrobotnych pozostaje bez pracy powyżej roku. 13,5% nie pracowało nigdy.

Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Gospodarstwo domowe badanych składa się średnio z 3,6 osoby, gdzie 2 to osoby w wieku 16-60 lat, 1,1 to dzieci do 16 roku życia, a 0,3 to osoby powyżej 60 lat. Dzieci do trzeciego roku życia znajdują

się w ponad 17% gospodarstw domowych. W tych gospodarstwach konieczność opieki nad dzieckiem może wykluczać lub ograniczać jego możliwości funkcjonowania na rynku pracy.

Tabela nr 11. Gospodarstwa domowe według liczby i wieku członków

Liczba osób w gospodarstwie domowym w danym wieku	0-3 lat	2-6 lat	7-16 lat	16-60 lat	60+
0	83,0	85,2	64,0	8,1	81,5
1	13,0	12,6	19,6	17,8	10,4
2	2,6	1,5	11,3	34,8	7,0
3	1,5	0,7	2,2	24,1	0,7
4 i więcej	0,0	0,0	2,9	15,2	0,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Sytuacja ekonomiczna gospodarstwa domowego jest określana przede wszystkim przez status zawodowy jego członków, czyli osób w wieku 16-60 lat. Wśród badanych gospodarstw domowych w ich skład przeciętnie wchodzi 2 osoby w tym wieku. Pośród nich jedna pracuje zarobkowo, 0,8 osoby aktywnie poszukuje pracy i 0,3 jest bierna. Gospodarstwa domowe, które średnio składają się z 3,6 osób są na utrzymaniu jednego lub jednej pracującej. Może to oznaczać ich trudną sytuację materialną.

Źródłem dochodów jest przede wszystkim praca w kraju trwająca ponad 2 tygodnie – dotyczy to 55,4% przypadków gospodarstw domowych. Łącznie z gospodarstwami, które uzyskują dochody z pracy za granicą i pracy poniżej dwóch tygodni, 64,4% gospodarstw uzyskuje dochody z pracy zarobkowej. Pozostałe 35% prawdopodobnie uzyskuje dochody z prac „na czarno", rent i emerytur", ewentualnie utrzymuje się z pieniędzy wcześniej zarobionych za granicą.

Spośród osób zarejestrowanych w urzędzie pracy 14,7% posiada prawo do zasiłku dla bezrobotnych. 28,2% ankietowanych korzystało też z zasiłku z pomocy społecznej, a 6,7% otrzymało pomoc w innej formie niż finansowa.

Tabela nr 12. Gospodarstwa domowe według liczby i statusu osób w wieku 16-60 lat

Liczba osób	Praca kraj, ponad 2 tyg.	Praca za granicą, ponad 2 tyg.	Praca poniżej 2 tyg.	Bezrobocie	Bierność
0	44,6	95,9	97,0	33,3	75,1
1	34,2	3,0	3,0	55,9	19,0
2+	21,2	1,1	0,0	10,7	5,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Dochód na osobę w gospodarstwach domowych w 19,3% przypadków nie przekracza 250 zł. W kolejnych 41,6% mieści się w przedziale 251-500 zł. Poziom dochodów ze względu na płeć jest zróżnicowany i można powiedzieć, że w gospodarstwach kobiet jest niższy. Najwyraźniej widać to w liczbie gospodarstw, gdzie dochód przekracza 1000 zł., w przypadku kobiet jest to 6%, podczas gdy w przypadku mężczyzn 17,5%.

Tabela nr 13. Dochody gospodarstw domowych

	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Wieś	Miasto
poniżej 250 zł	19,3	21,1	16,5	18,2	20,2
251-500 zł	41,6	42,8	39,8	40,3	42,0
501-750 zł	18,6	17,5	20,4	22,1	17,6
751-1000 zł	10,0	12,7	5,8	14,3	8,0
1001-1500 zł	6,3	3,6	10,7	3,9	6,9
powyżej 1500 zł	4,1	2,4	6,8	1,3	5,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

O sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych świadczy również fakt zadłużenia i jego poziom. 42,5% respondentów przyznaje, że ich gospodarstwo domowe jest zadłużone. Duże długi posiada 13,3% gospodarstw domowych.

Niepracujący starali się także na własną rękę o dodatkowe, drobne dochody. Ich głównym źródłem (18% wskazań) była pomoc społeczna. Znaczna część takich dochodów pochodziła z pracy przy drobnych pracach remontowo-budowlanych, zbiórce runa leśnego i drobnych prac w rolnictwie. W sumie nie jest to z pewnością potencjał zdolny zastąpić regularne dochody z pracy.

Wykres nr 4. Dodatkowe źródła dochodów

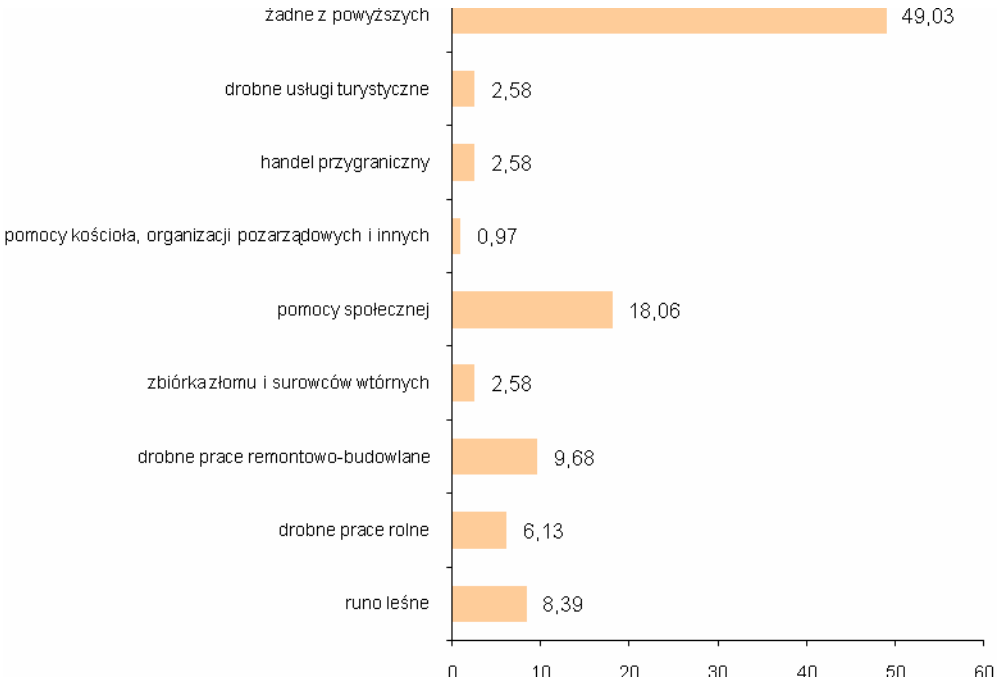

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Kapitał społeczny niepracujących można ocenić na podstawie liczby ich bliskich przyjaciół, uczestnictwa w życiu towarzyskim oraz zaangażowania w życie lokalnej społeczności. Ponad ¼ respondentów odpowiedziała, że nie ma nikogo na kim mogłaby polegać. Jedną osobę wskazywało 24,6% osób, dwie – 18,2%. Więcej niż dwie osoby wskazało 31,4% ankietowanych.

W ciągu ostatniego miesiąca w kinie było niewiele ponad 11% ankietowanych, w teatrze 6%, na imprezie sportowej 13%, na imprezie tanecznej, muzycznej czy festynie 21%. Prawdopodobnie uczestnictwo w imprezach sportowych i rozrywkowych zwiększa się w okresie sezonu letniego. Najczęstszą formą jest spotykanie się ze znajomymi – 27% badanych spotkało się z przyjaciółmi w ostatnim miesiącu; niemniej jest to liczba bardzo mała.

Zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej można pośrednio ocenić dzięki odpowiedzi na pytanie o znajomość władz gmin i województwa.

Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

W poprzednich częściach został przedstawiona ogólna sytuacja bezrobotnych, motywacje do zarejestrowania się w urzędzie pracy, kapitał ludzki oraz sytuacja gospodarstw domowych. W tej

części zanalizowane zostaną szczegółowe przyczyny zaprzestania ostatniej pracy oraz przeszkody i utrudnienia w podjęciu pracy.

Najważniejszą przyczyną utraty pracy jest jej dorywczość i okresowość. 43% osób odpowiedziało, że ich ostatnia praca była pracą na czas określony lub pracą dorywczą, co wskazuje na sezonowość kołobrzeskiego rynku pracy. Zakończenie pracy okresowej jest znacznie częściej wymieniane przez kobiety niż przez mężczyzn (odpowiednio: 27,3% i 19,1%). Zakończenie pracy na czas określony jest jedną z głównych przyczyn podawanych przez osoby młode. W powiecie kołobrzeskim praca na czas określony związana jest z sezonowością lokalnego rynku pracy i utrudnia budowanie stabilnej pozycji zawodowej

Kolejna przyczyna, wskazana przez 20% respondentów, to niskie zarobki. Jest ona wskazywana przez osoby z grupy wiekowej 25-34 lata w 14,3% odpowiedziach, co w połączeniu z 12,2% odpowiedzi „złe warunki pracy" w tej grupie badanych, sugeruje, że jest to grupa najbardziej skłonna do ryzyka lub funkcjonująca w szarej strefie na rynku pracy.

Trzecią istotną przyczyną są złe warunki pracy wskazane przez 16% bezrobotnych powiatu kołobrzeskiego. Osoby z wyższym wykształceniem podają tę przyczynę w 15,4% odpowiedzi.

Zwolniony z innych przyczyn zostało wskazane przez 19% respondentów. Oznacza to, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy, prawdopodobnie głównie kwalifikacyjnych. Osoby niepracujące dłużej niż rok odpowiadają w ten sposób w 11,4% (druga najważniejsza przyczyna w tej grupie), co może sugerować, że posiadają oni cechy, które przyczyniają się do utraty pracy i powodują trudności przy wychodzeniu z bezrobocia.

Wykres nr 5. Struktura ludności powiatu kołobrzeskiego według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %)

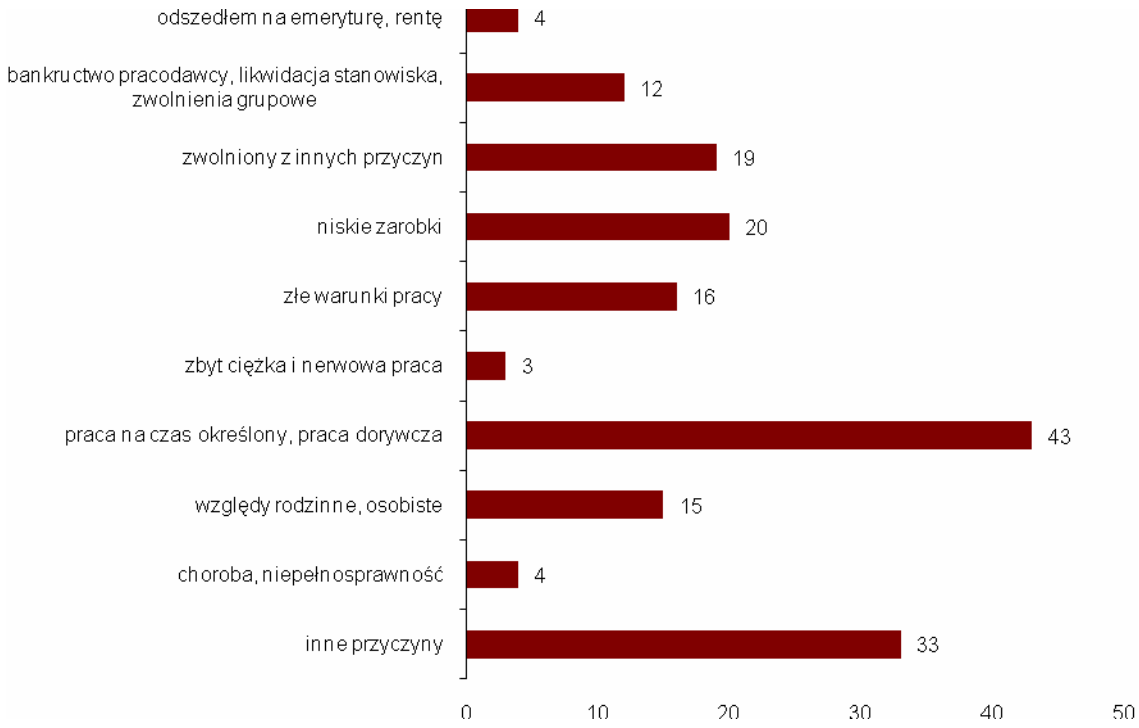

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wyników badania ankietowego

Tabela nr 14. Przyczyny utraty pracy

	odszedłem na rentę	bankructwo, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	zwolniony z innych przyczyn	niskie zarobki	złe warunki pracy	za ciężka i nerwowa praca	praca na czas określony, dorywcza	względy rodzinne, osobiste	choroba, niepełnosprawność	rozpoczęcie nauki (szkolenia)	inne przyczyny
Płeć											
Kobieta	2,7	6,4	7,3	8,2	10,0	1,8	27,3	10,0	2,7	1,8	21,8
Mężczyzna	1,5	7,4	16,2	16,2	7,4	1,5	19,1	5,9	1,5	10,3	13,2
Miejsce zamieszkania											
Wieś	2,0	2,0	2,0	20,0	6,0	0,0	30,0	10,0	4,0	6,0	18,0
Miasto	2,4	8,7	12,7	7,9	10,3	2,4	22,2	7,9	1,6	4,8	19,0
Wiek											
18-24 lata	1,8	1,8	7,0	12,3	8,8	1,8	22,8	12,3	0,0	15,8	15,8
25-34 lata	0,0	6,1	10,2	14,3	12,2	2,0	34,7	6,1	0,0	0,0	14,3
35-44 lat	0,0	6,9	10,3	3,4	3,4	0,0	27,6	13,8	3,4	0,0	31,0
45-54 lat	4,0	12,0	8,0	12,0	16,0	0,0	16,0	0,0	12,0	0,0	20,0
55-59 lat	8,3	16,7	33,3	8,3	0,0	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	25,0
60-64 lat	33,3	0,0	33,3	33,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wykształcenie											
Gimnazjalne Podstawowe	0,0	0,0	7,8	7,8	11,8	0,0	29,4	11,8	3,9	9,8	17,6
Średnie ogólne	5,3	10,5	10,5	15,8	10,5	0,0	26,3	10,5	0,0	0,0	10,5
Średnie profil.	11,1	22,2	0,0	11,1	0,0	0,0	22,2	11,1	0,0	0,0	22,2
Zasadnicze zawodowe	2,2	13,0	15,2	8,7	4,3	2,2	23,9	4,3	2,2	0,0	23,9
Średnie zawodowe	2,9	2,9	11,8	14,7	11,8	5,9	20,6	5,9	0,0	5,9	17,6
Policealne pomaturalne	0,0	0,0	0,0	33,3	0,0	0,0	16,7	0,0	16,7	0,0	33,3
Wyższe	0,0	7,7	15,4	7,7	15,4	0,0	15,4	15,4	0,0	15,4	7,7
Pozostawanie bez pracy											
Mniej niż 12 miesięcy	1,1	6,5	9,8	15,2	10,9	1,1	26,1	5,4	1,1	7,6	15,2
Dłużej niż rok	3,8	7,6	11,4	6,3	7,6	2,5	22,8	11,4	2,5	2,5	21,5
Rejestracja w PUP											
Tak	2,9	9,6	9,6	14,4	9,6	1,0	26,0	8,7	1,0	3,8	13,5
Nie	1,4	2,7	12,2	6,8	8,1	2,7	21,6	8,1	4,1	6,8	25,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wyników badania ankietowego

Bardzo ważnych informacji o charakterze bezrobocia dostarczają dane o czasie jego trwania. Badania międzynarodowe potwierdzają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym. W powiecie kołobrzeskim 48,3% osób pozostaje w rejestrach powyżej roku, przy czym bezrobotnymi powyżej 2 lat jest 20,3% populacji bezrobotnych.
Pośród osób zarejestrowanych powyżej dwóch lat 82,1% to kobiety. Inną grupą narażoną na długotrwałe bezrobocie są osoby z niskim wykształceniem – osoby posiadające wykształcenie gimnazjalne i niższe to prawie 43% zarejestrowanych powyżej dwóch lat.

Symptomatyczne jest także to, że dla części bezrobotnych występuje rozbieżność między czasem pozostawania w bezrobociu zarejestrowanym a faktycznym czasem pozostawania bez pracy. Około 37% populacji zarejestrowana jest w urzędzie poniżej roku i bez pracy pozostaje krócej niż rok. 6,8% pozostaje bez pracy powyżej roku, ale na rejestrację zdecydowała się później, bo w rejestrach funkcjonuje poniżej roku. 2,5% osób pozostaje w rejestrach powyżej roku, chociaż pracę straciła w późniejszym okresie. Kolejną grupę stanowią osoby, które mimo iż nie mają doświadczenia zawodowego, to zasilają szeregi bezrobocia rejestrowanego przez przynajmniej rok. Grupa ta jest nieliczna, ale mimo wszystko niepokoić powinien fakt, iż przez kilkanaście miesięcy nie są w stanie znaleźć zatrudnienia.

Tabela nr 15. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w powiecie kołobrzeskim (w %)

Czas pozostawania w rejestrach urzędów pracy	Długość pozostawania bez pracy			
	krócej niż 12 miesięcy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	37,3	6,8	7,6	51,7
między 1-2 lata	1,7	23,7	2,5	28,0
powyżej 2 lata	0,8	16,1	3,4	20,3
ogółem	39,8	46,6	13,6	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Większość ankietowanych, 60,4%, nie widzi żadnych przeszkód w podjęciu pracy. Pośród pozostałych, którzy pracy podjąć nie mogą najczęściej wymieniana jest konieczność opieki nad dzieckiem i innymi członkami rodziny (dotyczy to głównie kobiet) oraz zły stan zdrowia.

Wykres nr 6. Przeszkody w podjęciu pracy

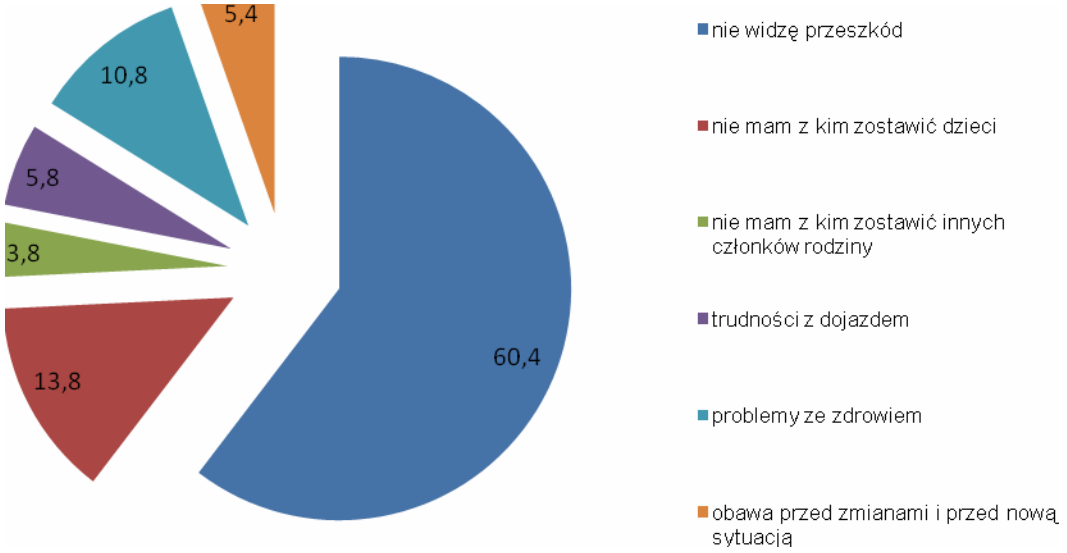

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Kobiety jako główne przeszkody w podjęciu pracy wskazują konieczność opieki nad dzieckiem (20,5%) oraz własne problemy zdrowotne (10,9%). Warto również zwrócić uwagę, że częściej dostrzegają przeszkody w podjęciu pracy niż mężczyźni, dla których najważniejszą barierą są problemy zdrowotne. Jeżeli spojrzeć na dane dotyczące wieku, to najmniej problemów wskazują osoby z grupy wiekowej 45-54 lat. Kolejna grupa dostrzegająca mało przeszkód to osoby w wieku 18-24 lat; najwięcej osoby powyżej 60 roku życia, i są to przede wszystkim problemy zdrowotne. Istnieje wyraźny związek między pozostawaniem w bezrobociu a identyfikowaniem przeszkód. Tendencja jest dość wyraźna – im dłuższe bezrobocie, tym większe przeszkody. Najczęściej wymieniania jest konieczność opieki nad dziećmi. W grupie osób niepracujących powyżej roku istotne są również problemy zdrowotne

Tabela nr 16. Przeszkody w podjęciu pracy

	nie widzę przeszkód	nie mam z kim zostawić dzieci	nie mam z kim zostawić innych członków rodziny	trudności z dojazdem	problemy ze zdrowiem	obawa przed zmianami i przed nową sytuacją
Płeć						
Kobieta	53,8	20,5	5,1	5,1	10,9	4,5
Mężczyzna	70,2	3,8	1,9	6,7	10,6	6,7
Miejsce zamieszkania						
Wieś	58,3	18,1	1,4	12,5	8,3	1,4
Miasto do 5 tys.	66,7	22,2	0,0	0,0	0,0	11,1
Miasto 6-20	70,0	10,0	0,0	0,0	20,0	0,0
Miasto 21-50	48,6	18,1	8,3	4,2	9,7	11,1
Miasto 51-100	71,6	5,7	3,4	2,3	13,6	3,4
Miasto	50,0	16,7	0,0	16,7	0,0	16,7

101-200						
Wiek						
18-24 lata	67,7	10,4	2,1	7,3	5,2	7,3
25-34 lata	55,9	22,1	8,8	4,4	2,9	5,9
35-44 lat	48,8	26,8	2,4	7,3	12,2	2,4
45-54 lat	74,3	0,0	0,0	2,9	17,1	5,7
55-59 lat	35,7	0,0	7,1	0,0	57,1	0,0
60-64 lat	33,3	0,0	0,0	0,0	66,7	0,0
Wykształcenie						
Gimnazjalne Podstawowe	52,9	20,7	6,9	1,1	14,9	3,4
Średnie ogólne	72,4	17,2	0,0	6,9	0,0	3,4
Średnie profil.	58,3	0,0	8,3	0,0	16,7	16,7
Zasadnicze zawodowe	54,8	8,1	4,8	11,3	16,1	4,8
Średnie zawodowe	73,2	9,8	0,0	7,3	4,9	4,9
Policealne pomaturalne	55,6	11,1	0,0	22,2	11,1	0,0
Wyższe licencjackie	63,6	9,1	0,0	0,0	0,0	27,3
Wyższe magisterskie	85,7	14,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Okres od utraty pracy						
Mniej niż 12 miesięcy	70,0	6,7	3,3	8,9	4,4	6,7
Dłużej niż rok	43,2	19,8	7,4	3,7	22,2	3,7
Nigdy nie pracował	44,0	36,0	0,0	8,0	8,0	4,0
Rejestracja w PUP						
Tak	57,1	19,3	5,0	5,0	9,3	4,3
Nie	64,2	7,5	2,5	6,7	12,5	6,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Bezrobotni powiatu kołobrzeskiego swoje umiejętności i kwalifikacje zawodowe oceniają bardzo wysoko. Odpowiedzi wysoko i bardzo wysoko udzieliła prawie połowa ankietowanych, jako bardzo wysokie swoje umiejętności oceniło 9,6%. 44,3% ankietowanych ocenia swoje kwalifikacje jako średnie i tylko 3,3% oceniło je nisko i bardzo nisko. Źródłem wysokiej samooceny może być porównywanie się z innymi współpracownikami. W powiecie kołobrzeskim mamy do czynienia z dużą liczbą prac okresowych i dorywczych, które nie wymagają wysokich kwalifikacji. Na tym też kształtować się może wysoka samoocena. Może na nią również wpływać porównanie się z innymi osobami zarejestrowanymi w urzędzie pracy.

Wykres nr 7. Samoocena umiejętności zawodowych

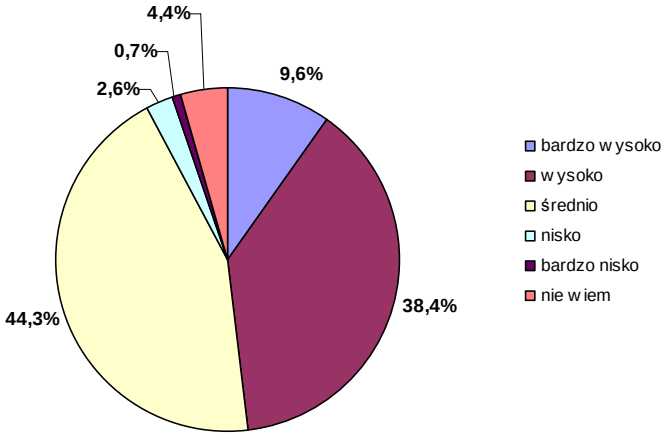

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Kobiety niżej niż mężczyźni oceniają swoje kwalifikacje, szczególnie widać to przy odpowiedziach „bardzo wysoko", gdzie 7,4% kobiet i 13% mężczyzn tak ocenia swoje umiejętności oraz przy odpowiedziach „nisko" i „bardzo nisko", których udziela 3,7% kobiet i 2,8% mężczyzn.

Najwyżej oceniają się respondenci w wieku 25-34 lata, ponad 60% odpowiedzi wysoko i bardzo wysoko; wraz ze wzrostem wieku obniża się samoocena respondentów. Podobnie w przypadku czasu od utraty pracy; im dłużej jest się bezrobotnym, tym niżej ocenia się własne możliwości.

Tabela nr 17. Samoocena kwalifikacji zawodowych

	Bardzo wysoko	Wysoko	Średnio	Nisko	Bardzo nisko	Nie wiem
Płeć						
Kobieta	7,4	38,7	44,8	2,5	1,2	5,5
Mężczyzna	13,0	38,0	43,5	2,8	0,0	2,8
Miejsce zamieszkania						
Wieś	7,9	34,2	48,7	1,3	1,3	6,6
Miasto do 5 tys.	0,0	66,7	25,0	0,0	0,0	8,3
Miasto 6-20	36,4	36,4	27,3	0,0	0,0	0,0
Miasto 21-50	4,2	33,3	54,2	5,6	1,4	1,4
Miasto 51-100	12,2	44,4	38,9	1,1	0,0	3,3
Miasto 101-200	33,3	16,7	16,7	0,0	0,0	33,3
Wiek						
18-24 lata	9,1	42,4	39,4	4,0	0,0	5,1
25-34 lata	15,7	47,1	31,4	2,9	0,0	2,9
35-44 lat	6,8	25,0	56,8	2,3	0,0	9,1
45-54 lat	5,4	32,4	62,2	0,0	0,0	0,0
55-59 lat	6,7	26,7	53,3	0,0	13,3	0,0
60-64 lat	0,0	33,3	33,3	0,0	0,0	33,3

Wykształcenie						
Gimnazjalne Podstawowe	5,6	36,7	45,6	5,6	0,0	6,7
Średnie ogólne	15,2	48,5	30,3	0,0	0,0	6,1
Średnie profil.	8,3	33,3	50,0	0,0	8,3	0,0
Zasadnicze zawodowe	4,6	30,8	56,9	1,5	1,5	4,6
Średnie zawodowe	19,0	42,9	38,1	0,0	0,0	0,0
Policealne pomaturalne	0,0	55,6	44,4	0,0	0,0	0,0
Wyższe licencjackie	18,2	36,4	27,3	9,1	0,0	9,1
Wyższe magisterskie	28,6	57,1	14,3	0,0	0,0	0,0
Okres od utraty pracy						
Mniej niż 12 miesięcy	14,0	43,0	38,7	1,1	0,0	3,2
Dłużej niż rok	6,0	27,7	57,8	2,4	2,4	3,6
Nigdy nie pracował	0,0	40,7	44,4	7,4	0,0	7,4
Rejestracja w PUP						
Tak	7,4	36,9	49,0	2,0	0,7	4,0
Nie	12,3	40,2	38,5	3,3	0,8	4,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Oprócz przeszkód identyfikowanych przez respondentów i samooceny kwalifikacji i umiejętności, która może znacznie odbiegać od rzeczywistości ważnym elementem pośród przyczyn pozostawania w bezrobociu jest dostępność ofert pracy.
Pośród ankietowanych z powiatu kołobrzeskiego 53,2% otrzymało przynajmniej jedną ofertę pracy z powiatowego urzędu pracy. Prawie 17% otrzymało więcej niż dwie oferty. Jednak tylko 13,3% osób podjęło pracę dzięki przedstawieniu oferty przez powiatowy urząd pracy. Większość została odrzucona przez pracodawcę – 59%. Prawie 28% ankietowanych odrzuciło ofertę pracy. Może to potwierdzać tezę, że zarejestrowani w urzędzie nie są zainteresowani otrzymaniem pracy lecz przede wszystkim prawem do zasiłku zdrowotnego. Przyczyną mogą być również wysokie oczekiwania, nieadekwatne do sytuacji na rynku pracy (tę tezę może potwierdzać wysoka samoocena respondentów). Z drugiej strony pracodawcy mogą nie oferować wystarczającą dobrych warunków w stosunku do stawianych wymagań.

Szanse na zatrudnienie, rozumiane jako otrzymywanie ofert wzrastają wraz z pewnymi cechami demograficznymi; przebywanie w mieście, bycie kobietą (z drugiej strony są częściej niż mężczyźni odrzucane przez pracodawców), posiadanie dobrego wykształcenia, bycie osobą młodą. Pracodawcy najczęściej odrzucali osoby powyżej 44 roku życia oraz długookresowo i długotrwale bezrobotne.

Tabela nr 18. Oferty pracy i zatrudnianie się na ich podstawie

	Otrzymanie oferty	Zatrudnienie		
		Zatrudniony	Nieprzyjęty do pracy	Odrzucenie oferty
Płeć				
Kobieta	55,1	13,0	64,8	22,2
Mężczyzna	50,0	13,8	48,3	37,9
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37,5	12,5	56,3	31,3

Miasto do 5 tys.	14,3	50,0	0,0	50,0
Miasto 6-20	100,0	0,0	66,7	33,3
Miasto 21-50	58,3	15,4	61,5	23,1
Miasto 51-100	68,4	12,9	61,3	25,8
Miasto 101-200	25,0	0,0	33,3	66,7
Wiek				
18-24 lata	59,0	10,7	42,9	46,4
25-34 lata	56,3	9,1	59,1	31,8
35-44 lat	44,4	25,0	66,7	8,3
45-54 lat	45,0	27,3	63,6	9,1
55-59 lat	55,6	0,0	85,7	14,3
60-64 lat	33,3	0,0	100,0	0,0
Wykształcenie				
Gimnazjalne Podstawowe	63,9	11,5	57,7	30,8
Średnie ogólne	36,0	15,4	46,2	38,5
Średnie profil.	50,0	0,0	100,0	0,0
Zasadnicze zawodowe	46,2	17,6	64,7	17,6
Średnie zawodowe	73,7	13,3	66,7	20,0
Policealne pomaturalne	50,0	0,0	66,7	33,3
Wyższe licencjackie	40,0	25,0	25,0	50,0
Wyższe magisterskie	66,7	0,0	100,0	0,0
Czas od utraty pracy				
Mniej niż 12 miesięcy	42,9	16,0	44,0	40,0
Dłużej niż rok	58,8	5,4	83,8	10,8
Nigdy nie pracował	33,3	0,0	37,5	62,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Aktywność bezrobotnych

W powiecie kołobrzeskim pracy aktywnie poszukiwało ok. 70% respondentów. Osoby aktywnie poszukujące pracy to przede wszystkim kobiety (prawie 56%), przeważają osoby zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy oraz mieszkańcy miasta. Odsetek osób aktywnie poszukujących pracy jest odwrotnie proporcjonalny do wieku. Grupa wiekowa 18-24 lat to prawie 40% osób aktywnie poszukujących pracy, podczas gdy osoby w wieku 55-64 lat to tylko 5,7%; prawdopodobnie mamy do czynienia z dużym stopniem zniechęcenia do aktywności na rynku pracy. Pozostawanie bez pracy powyżej roku również nie sprzyja aktywnemu poszukiwaniu pracy, jedynie 36,5% pośród aktywnie poszukujących pracy to osoby długookresowo lub długotrwale bezrobotne. Osoby nigdy wcześniej nie pracujące stanowią 10,8%populacji poszukujących pracy.

Podstawowym sposobem poszukiwania pracy jest wizyta w powiatowym urzędzie pracy. Takiej odpowiedzi udzieliło prawie ¾ respondentów. Jest to sposób częściej wybierany przez kobiety, osoby pozostające dłużej w bezrobociu, osoby z wyższym wykształceniem.
Duże znaczenie chodzenia do urzędu pracy może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy za pośrednictwem PUP, ale z drugiej może też utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać

na pracę znalezioną przez urzędników. Za tą drugą hipotezą przemawia to, że mimo iż ogromna część respondentów jako pierwszoplanowy sposób poszukiwania pracy wskazuje chodzenie do urzędu pracy, to jednocześnie niewielu stwierdza, że zarejestrowała się w urzędzie z powodu poszukiwania pracy.

Wykres nr 8. Sposoby poszukiwania pracy

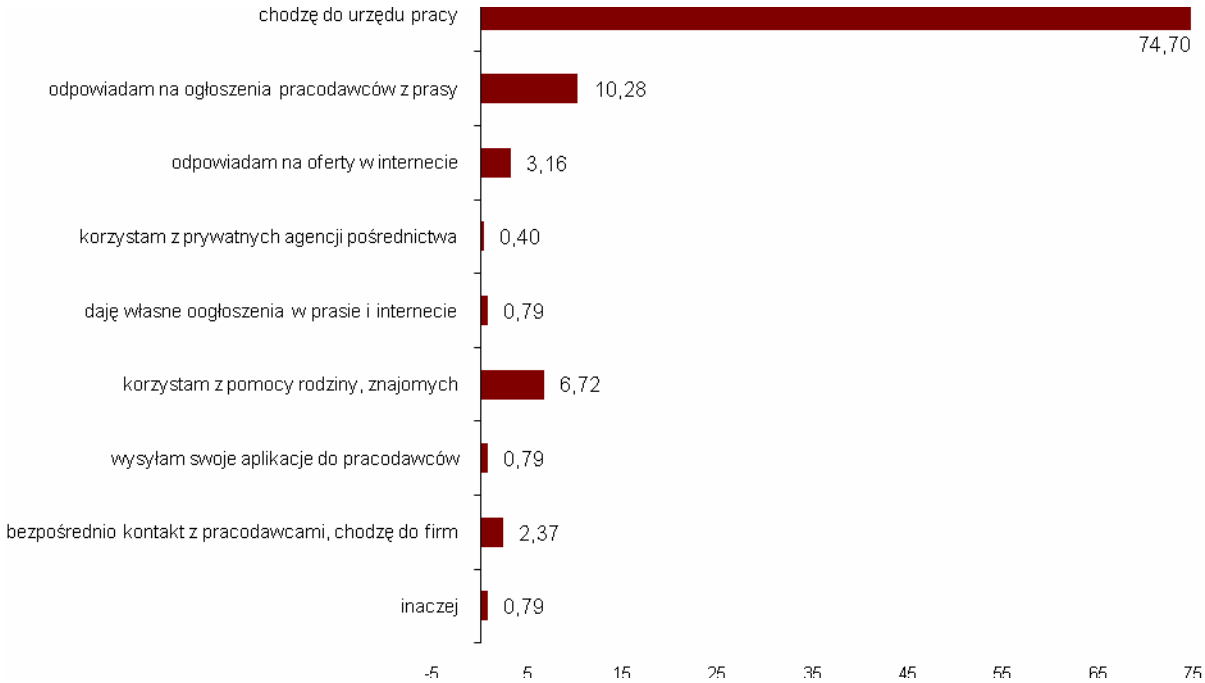

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Kolejne najczęściej wskazywane sposoby to odpowiadanie na ogłoszenia pracodawców w prasie (10,28%) oraz korzystanie z pomocy rodziny i znajomych (6,72%). Z pierwszej formy korzystają raczej mężczyźni niż kobiety, osoby młode, ze średnim wykształceniem i niezarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy. Okazuje się, że rejestracja w urzędzie pracy może przyczyniać się do zmniejszenia aktywności w poszukiwaniu pracy poprzez zdanie się wyłącznie na urząd i pracę urzędników. Z pomocy rodziny i znajomych częściej korzystają osoby ze wsi, jest to również dość rozpowszechniony sposób poszukiwania pracy wśród osób z niskim wykształceniem i osób dotychczas niepracujących.

Najrzadziej spotykane formy poszukiwania pracy to korzystanie z prywatnych agencji pośrednictwa (prawdopodobnie bardzo mało ich funkcjonuje w województwie) oraz bezpośrednie wysyłanie aplikacji do pracodawców.

Tabela nr 19. Sposoby poszukiwania pracy

	chodzę do urzędu pracy	odpowiadam na ogłoszenia pracodawców z prasy	odpowiadam na oferty w internecie	korzystam z pośrednictwa . prywatnych agencji pracy	daję własne ogłoszenia w prasie i internecie	korzystam z pomocy rodzin i znajomych	wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	bezpośrednio kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	inaczej
Płeć									
Kobieta	77,3	8,7	3,3	0,0	1,3	7,3	0,0	1,3	0,7
Mężczyzna	70,9	12,6	2,9	1,0	0,0	5,8	1,9	3,9	1,0
Miejsce zamieszkania									
Wieś	71,4	8,6	4,3	1,4	0,0	11,4	1,4	1,4	0,0
Miasto	76,9	5,2	7,4	0,0	0,5	5,3	0,2	4,5	0,0
Wiek									
18-24 lata	66,3	17,9	5,3	0,0	0,0	8,4	0,0	2,1	0,0
25-34 lata	81,8	6,1	1,5	1,5	0,0	6,1	1,5	0,0	1,5
35-44 lat	76,3	7,9	5,3	0,0	2,6	5,3	0,0	2,6	0,0
45-54 lat	77,1	5,7	0,0	0,0	2,9	8,6	2,9	2,9	0,0
55-59 lat	84,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,4	0,0
60-64 lat	66,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3
Wykształcenie									
Gimnazjalne Podstawowe	70,7	8,5	3,7	0,0	1,2	12,2	0,0	1,2	2,4
Średnie ogólne	73,5	8,8	5,9	2,9	0,0	8,8	0,0	0,0	0,0
Średnie profil.	90,9	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Zasadnicze zawodowe	79,6	13,0	0,0	0,0	0,0	3,7	0,0	3,7	0,0
Średnie zawodowe	74,4	14,0	4,7	0,0	0,0	2,3	2,3	2,3	0,0
Policealne pomaturalne	75,0	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	0,0	0,0
Wyższe licencjackie	72,7	0,0	9,1	0,0	9,1	0,0	0,0	9,1	0,0
Wyższe magisterskie	75,0	12,5	0,0	0,0	0,0	12,5	0,0	0,0	0,0
Pozostawanie bez pracy									
Krócej niż 12 miesięcy	72,8	13,0	4,3	1,1	1,1	5,4	0,0	2,2	0,0
Dłużej niż rok	76,8	7,2	2,9	0,0	0,0	5,8	1,4	4,3	1,4
Nigdy nie pracował	76,0	4,0	0,0	0,0	0,0	16,0	0,0	0,0	4,0
Rejestracja w PUP									
Tak	80,8	4,1	3,4	0,7	0,7	4,8	1,4	2,7	1,4
Nie	66,4	18,7	2,8	0,0	0,9	9,3	0,0	1,9	0,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Pasywność w poszukiwaniu pracy związana jest z nieznajomością firm funkcjonujących na lokalnym rynku pracy. Ponad 42% ankietowanych nie wie o pracodawcach, którzy mogliby poszukiwać pracowników. Z drugiej strony 56% uważa, że na terenie powiatu są pracodawcy, u których mogliby pracować zgodnie ze swoimi kwalifikacjami. Dla 30,5% osób, które uważają, że nie ma pracodawców, którzy oferują pracę odpowiednią dla ich kwalifikacji, oznacza konieczność zmiany kwalifikacji, miejsca pracy lub pozostawanie w bezrobociu. Najczęściej odpowiedzi, że nie ma odpowiednich pracodawców udzielały osoby starsze, z niższym wykształceniem i mieszkających na wsi.

Analiza danych w skali całego województwa sugeruje, że rynek pracy w regionie zachodniopomorskim jest dość stagnacyjny. Wypowiedzi na temat istnienia pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników, nie są jednak aż tak złe, jakby można było przypuszczać. Oceny dotyczące braku pracodawców aktualnie poszukujących pracowników różnią się między bezrobotnymi, prawdopodobnie proporcjonalnie do stopnia trudności, z jakimi zetknęli się szukając – jak wiemy niezbyt intensywnie – pracy.

Tabela nr 20. Znajomość pracodawców w powiecie kołobrzeskim

	Czy uważa Pan(i),że w swoim miejscu zamieszkania(powiecie) są pracodawcy u których mógłby Pan(i)pracować zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami			Czy wie Pan(i),o pracodawcach w Pana powiecie, którzy poszukują pracowników		
	nie	tak	nie wiem	nie	tak	nie wiem
Płeć						
Kobieta	30,5	56,9	12,6	42,5	37,1	20,4
Mężczyzna	30,5	57,1	12,4	41,5	38,7	19,8
Miejsce zamieszkania						
Wieś	33,8	51,9	14,3	49,4	23,4	27,3
Miasto	29,3	59,2	11,5	39,6	43,2	17,2
Wiek						
18-24 lata	28,6	62,2	9,2	34,7	42,9	22,4
25-34 lata	19,4	59,7	20,8	36,1	38,9	25,0
35-44 lat	38,6	50,0	11,4	56,8	27,3	15,9
45-54 lat	33,3	58,3	8,3	45,9	37,8	16,2
55-59 lat	62,5	31,3	6,3	68,8	25,0	6,3
60-64 lat	66,7	0,0	33,3	66,7	0,0	33,3
Wykształcenie						
Gimnazjalne, podstawowe	35,9	48,9	15,2	48,9	30,4	20,7
Średnie ogólne	9,1	75,8	15,2	27,3	57,6	15,2
Średnie profil.	58,3	41,7	0,0	58,3	16,7	25,0
Zasadnicze zawodowe	29,2	56,9	13,8	35,4	44,6	20,0
Średnie zawodowe	34,1	61,0	4,9	35,7	40,5	23,8
Policealne, pomaturalne	33,3	66,7	0,0	55,6	33,3	11,1
Wyższe licencjackie	27,3	54,5	18,2	54,5	27,3	18,2
Wyższe magisterskie	14,3	71,4	14,3	57,1	28,6	14,3
Czas pozostawania bez pracy						
Krócej niż 12 miesięcy	24,7	67,7	7,5	40,9	46,2	12,9
Dłużej niż rok	42,0	49,4	8,6	46,3	32,9	20,7
Nigdy nie pracował	18,5	51,9	29,6	22,2	33,3	44,4

Rejestracja w PUP						
Tak	30,6	56,5	12,9	42,6	37,2	20,3
Nie	30,4	57,6	12,0	41,6	38,4	20,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Prawie 50% ankietowanych uważa, że znajdzie zatrudnienie w nadchodzącym roku. W związku z tym istotne stają się ich oczekiwania dotyczące przyszłego miejsca pracy.

Problemem może być dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej, w pełnym wymiarze czasu pracy (ponad 92% odpowiedzi w obu przypadkach) i raczej i na jedną zmianę (65% odpowiedzi). To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć konserwatyzm bezrobotnych i przywiązanie do sposobów wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach.
Dowodzi tego również odpowiedź na pytanie o preferowane miejsce pracy. Firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej 62,2% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną tylko 22,2%. Część uważa, że najlepsze warunki zatrudnienia zapewnia własna działalność gospodarcza – 14,1%.
Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, a praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania, co wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet nierejestrowaniu faktu zatrudnienia, a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Nie wiemy dokładnie, w jakim zakresie występują te zjawiska w powiecie, niemniej negatywy pracy w firmach prywatnych są dostrzegane, zwłaszcza: zaniżanie wynagrodzeń, zmuszanie do pracy na czarno i brak stabilności zatrudnienia.

Wykres nr 9. Zjawiska, z którymi zetknęli się w poprzednich miejscach pracy

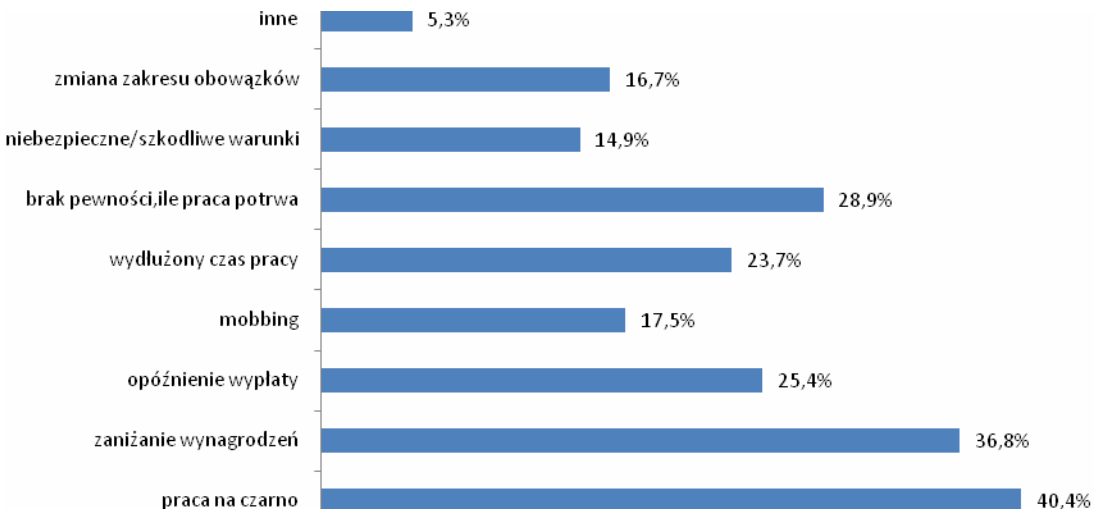

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Dość znaczny odsetek respondentów podjąłby samodzielną działalność gospodarczą – przeciętnie to 26%. Pracę na własny rachunek są gotowi częściej podejmować mężczyźni (30% mężczyzn i 23% kobiet), w badaniu nie stwierdzono różnic między miastem i wsią, ludzie młodzi (średnio 34% osób do 34 roku życia), z wykształceniem ogólnym i wyższym. Jedyną grupą, która w ogóle nie rozważa prowadzenia własnej działalności gospodarczej są osoby powyżej 60 roku życia.

Badanie ujawnia ogromny potencjał dążenia do samodzielności ekonomicznej panujący wśród bezrobotnych. Również duży brak realizmu w ocenie szans powodzenia w wielu grupach. Widać też kontrast pomiędzy preferowaną stabilnością zatrudnienia w postaci stałych godzin pracy, stabilności kontraktu o pracę, czy docenianiu publicznych firm i instytucji jako pożądanych pracodawców a deklaracjami o chęciach podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej wiążącej się z ryzykiem nieposiadania zamówień, nierentowności, koniecznością bieżącego dopasowania godzin pracy do wymagań klientów, nieustabilizowanych warunków zatrudnienia.

Badani identyfikują bariery podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej i lokują je głównie w aspektach materialnych: braku środków finansowych czy odpowiedniego lokalu lub w formalnych trudnościach z prowadzeniem firmy (nieznajomość procedur i trudności biurokratyczne). Najmniej istotne w ocenie badanych są ich cechy osobowościowe i umiejętności.

Wykres nr 10. Bariery w rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej

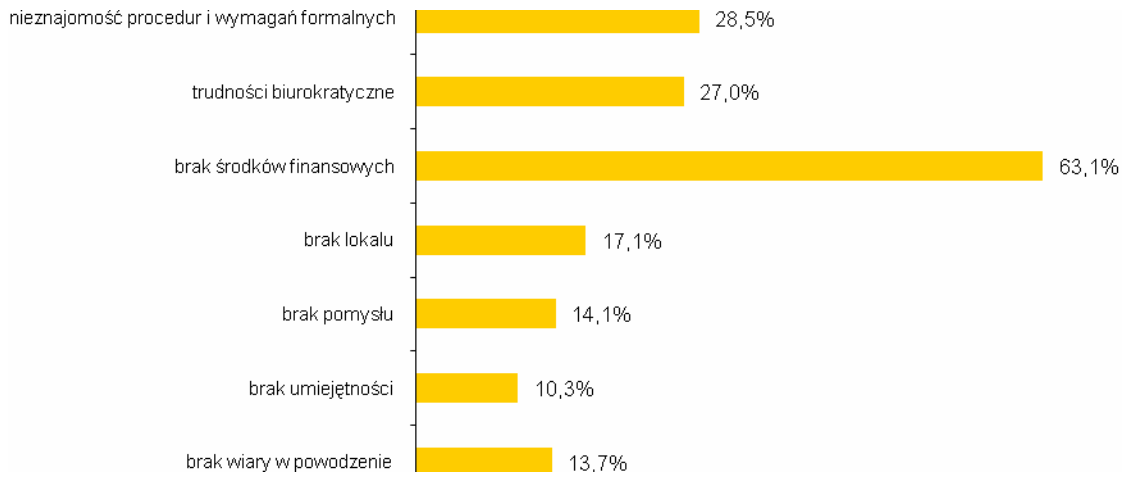

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Bezrobotni pytani o zawód, w którym chcieliby pracować najczęściej wymieniają zawody, które nie wymagają wysokich kompetencji. W przypadku kobiet są to sprzedawczyni, kelnerka czy biurowa. Jedynym zawodem wymagającym wyższych kwalifikacji a wymienianym stosunkowo często była ekonomistka. W przypadku mężczyzn najbardziej pożądanym zawodem jest mechanik, następnie informatyk i murarz. Warto odnotować, że prawie 4% kobiet i ponad 2% mężczyzn odpowiedziało, że jest gotowa przyjąć każdą pracę.

Zawodem najmniej pożądanym przez kobiety jest praca „przy rybach", następnie, co ciekawe, wybrana przez inne kobiety jako najbardziej pożądana praca sprzedawczyni. Popularnością nie cieszy się również praca sprzątaczki. Wśród mężczyzn zawodem niepopularnym jest murarz, być może jest to zawód bardzo wyczerpujący.

Tabela nr 21. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić niepracujący

Kobiety	Częstość	Procent	Mężczyźni	Częstość	Procent
sprzedawca	18	6,4	mechanik	8	2,9
kelner	8	2,9	informatyk	5	1,8
kucharz	8	2,9	murarz	5	1,8

ekonomista	6	2,1	elektryk	4	1,4
biurowa	5	1,8	kucharz	4	1,4
pokojówka	5	1,8	rybak	4	1,4
kasjer	4	1,4	kierowca	4	1,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Tabela nr 22. Zawody, w których nie chcieliby się zatrudnić niepracujący

Kobiety	Częstość	Procent	Mężczyźni	Częstość	Procent
przy rybach	17	6,1	murarz	6	2,1
sprzedawca	13	4,6	sprzątacz	6	2,1
sprzątacz	10	3,6	kucharz	4	1,4
kasjer	6	2,1	sprzedawca	3	1,1
kelner	6	2,1	kasjer	2	0,7
kucharz	6	2,1			
salowy	4	1,4			

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Ogólnie rzecz biorąc bezrobotni rzadko odrzucają zawody wyuczone – dzieje się tak w przypadku 10,6% ankietowanych. Najczęściej zawód wyuczony przestaje być zawodem preferowany w przypadku osób powyżej 55 roku życia, osób z niskim wykształceniem i wykształceniem ogólnym (w każdym z przypadków 20% badanych odrzuca zawód wyuczony). Swój zawód wyuczony najczęściej chcieliby wykonywać absolwenci technikum (100%).
Częściej, bo w 28,3% wypadków zdarza się odrzucanie zawodu ostatnio wykonywanego. Najczęściej (50%) ostatnio wykonywany zawód odrzucają osoby powyżej 55 roku życia, co może świadczyć, że pracowały niezgodnie z preferencjami, lecz podjęły pracę dostępną. Często, w 31,3%, zawód ostatnio wykonywany odrzucają osoby do 34 roku życia.

Tabela nr 23.Zgodność zawodów u poszczególnych osób

Populacja		wyuczony		ostatnio wykonywany	
		= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
populacja ogółem		89,4	10,6	71,7	28,3
płeć	kobieta	86,7	13,3	69,0	31,0
	mężczyzna	91,7	8,3	76,5	23,5
wiek	18-34 lata	89,7	10,3	68,8	31,3
	35-54 lata	90,9	9,1	83,3	16,7
	55 i więcej lat	80,0	20,0	50,0	50,0
wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	80,0	20,0	40,0	60,0
	liceum ogólnokształcące i profilowane	80,0	20,0	40,0	60,0
	zasadnicza szkoła zawodowa	87,9	12,1	93,8	6,3
	technikum	100,0	0,0	90,0	10,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Jedną z form aktywności osób bezrobotnych jest podnoszenie własnych kwalifikacji przez uczestnictwo w kursach i szkoleniach organizowanych przez różne instytucje. Bezrobotni są grupą o szczególnych potrzebach szkoleniowych. Z jednej strony chodzi o zagospodarowanie ich wolnego czasu, ustrukturyzowanie go i utrzymanie nawyków aktywności związanej z rynkiem pracy - w tym przypadku aktywności edukacyjnej a z drugiej strony chodzi o wyposażenie bezrobotnych w cechy zawodowe, które wzmocnią ich przystosowanie do popytu na pracę.

W powiecie kołobrzeskim w kursach i szkoleniach udział wzięło 14% bezrobotnych, w szkołach i na uczelniach szkoliło się dalszych 21,3%. Spośród działań aktywizacyjnych, które oferują powiatowe urzędy pracy, bezrobotni najczęściej korzystali z porad zawodowych (45,4%), szkoleń (34%) oraz stażu lub przygotowania zawodowego w miejscu pracy (23,7%) (szczególnie efektywna forma ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego). Najrzadziej wykorzystywaną formą było dofinansowanie działalności gospodarczej (5,2%), co urealnia wcześniejsze deklaracje bezrobotnych dotyczące możliwości pracy na własny rachunek.

Wykres nr 11. Udział w aktywnych programach rynku pracy

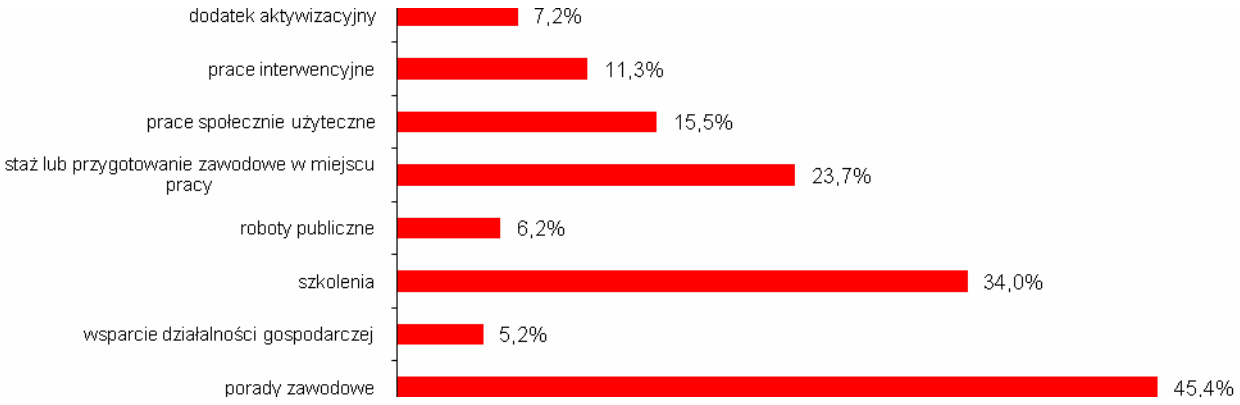

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Analiza powiatu koszalińskiego[10]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Powiat koszaliński położony jest w północno wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. Powiat zajmuje powierzchnię 1 669 km², z czego 42,8% stanowią tereny zielone, 34,1% zajmują grunty orne, a 23,1% pozostałe. Powiat koszaliński składa się z 5 gmin wiejskich (Będzino, Biesiekierz, Manowo, Mielno i Świeszyno) i 3 miejsko-wielskich (Bobolice, Polanów i Sianów). Powiat posiada uznane walory turystyczne i znaczną bazę noclegową.

Pod koniec 2008 roku powiat koszaliński zamieszkiwało 64,6 tys. osób. W dłuższej perspektywie w powiecie odnotowuje się systematyczny, choć słaby wzrost liczby ludności. W stosunku do 2002 roku liczba mieszkańców zwiększyła się o około 1,6 tys. (wzrost rzędu 2,6%). Przemiany te są zapewne rezultatem ponadprzeciętnie wysokiego przyrostu naturalnego (1,9‰ w 2008 roku przy średniej w województwie 1,1‰, a w Polsce – 0,9‰). Gęstość zaludnienia w powiecie jest niższa niż przeciętna w województwie czy kraju i wynosi 39 os./km^2. Największa część mieszkańców powiatu skupia się w gminach miejsko-wiejskich Sianów (20,6%) oraz Bobolice (15,1%). Najmniej liczną częścią powiatu jest natomiast gmina wiejska Mielno. W sumie tereny niezurbanizowane zamieszkiwało w 2008 roku około 78,5% ludności powiatu.

Ludność powiatu koszalińskiego w 50,3% składa się z kobiet. Odsetek ten jest zbliżony do odpowiednich wskaźników obliczonych dla kraju czy województwa. Na 100 mężczyzn przypada w powiecie 101 kobiet, co oznacza zachowaną względną równowagę struktury ludności pod względem płci, przy przeciętnym wskaźniku w województwie zachodniopomorskim na poziomie 106 i w Polsce – 107. Należy przy tym zauważyć, że większe dysproporcje charakteryzują obszary miejskie. Na terenach niezurbanizowanych udział kobiet i mężczyzn był bowiem niemal równy, ale w miastach powiatu koszalińskiego odsetek mężczyzn wynosił już tylko 48,9%.

Sytuacja demograficzna powiatu koszalińskiego jest korzystna. W wieku budzącym największe zainteresowanie z punktu widzenia rynku pracy, tj. w grupie 15-64 lata, znajdowało się około 47,1 tys. osób, czyli 72,8% ludności powiatu, podczas gdy w województwie takich osób było 72,5%. W porównaniu do średniej krajowej populacja ta jest nieco większa (71,2%), co oznacza iż powiat dysponuje nieco większym, aczkolwiek podobnym potencjałem zasobów pracy. Ogólnie rzecz biorąc ludność powiatu cechuje się nieco młodszą strukturą wieku niż całe województwo czy ludność Polski ogółem. W szczególności należy podkreślić, iż dzieci do 14. roku życia stanowią na tym obszarze aż 17,2% ogółu, podczas gdy w Polsce i województwie ten odsetek kształtuje się na poziomie około 15%. Większy udział mają również osoby młode, w wieku 15-24 lata (116,8% w 2008 roku, przy czym w województwie i w kraju jest to dokładnie 14,9%). Z drugiej strony, udział osób w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej) jest wyraźnie niższy i w 2008 roku wyniósł 10% (w Polsce – 13,5%). W efekcie wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie ukształtował się na poziomie około 55,4[11].

Struktura wieku ludności różni się jednak jeżeli rozpatrzymy osobno sytuację kobiet i mężczyzn na terenach wiejskich i miejskich. Analiza danych zawartych w poniższej tabeli pozwala przede wszystkim zauważyć, iż wśród kobiet dużo większy udział ma grupa w wieku 65 lat i więcej i podobnie

[10] Autor: Monika Siergiejuk
[11] Wskaźnik obciążenia obliczany przez GUS pokazuje liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym (0-18 lat) i poprodukcyjnym (60/65+) przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata).

zresztą jak w całej Polsce różnica między płciami sięga w tym przypadku ponad 5 pkt. proc. Ponadto, ludność zamieszkująca tereny zurbanizowane jest wyraźnie starsza niż ludność mieszkająca na wsi. Odsetek osób młodych w miastach powiatu koszalińskiego wyniósł w 2008 roku około 15,7% i był wyraźnie niższy niż na terenach wiejskich (17,6%). Jednocześnie jednak obie wielkości kształtowały się na poziomie przekraczającym średnią dla województwa czy też dla całej Polski. Wydaje się więc, że proces starzenia się ludności powiatu koszalińskiego, zwłaszcza na terenach wiejskich, będzie uwidaczniał się dużo wolniej niż w innych częściach kraju.

Tabela 1. Ludność powiatu koszalińskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku

wyszczególnienie	ogółem	mężczyźni	kobiety	miasta			tereny wiejskie		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	liczba osób			struktura ludności (ogółem=100)					
0-14	11139	5652	5487	15,7	16,5	15,0	17,6	17,9	17,4
15-24	10852	5677	5175	17,8	19,4	16,4	16,5	17,2	15,8
25-44	18334	9419	8915	28,1	28,8	27,4	28,4	29,5	27,4
45-64	17893	9039	8854	27,8	27,8	27,8	27,6	28,2	27,0
65+	6463	2341	4122	10,5	7,5	13,3	9,9	7,2	12,5
ogółem	64681	32128	32553	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-64	47079	24135	22944	73,8	76,0	71,7	72,5	74,9	70,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 grudnia 2008 r., GUS, Warszawa 2009.

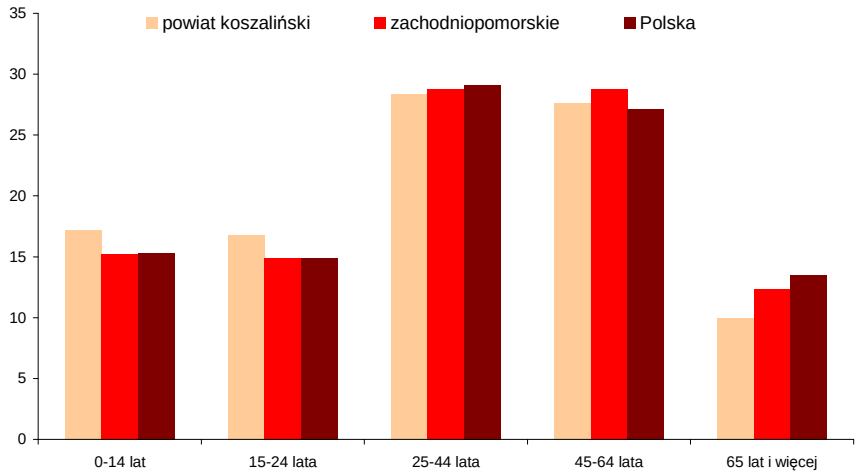

Wykres 1. Struktura ludności powiatu koszalińskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powiat koszaliński należy jednocześnie do powiatów, który notuje niewielki odpływ ludności w wyniku zagranicznych migracji definitywnych. W 2007 roku saldo migracji na pobyt stały odniesione do 1000 osób wynosiło -0,4. Jednocześnie jednak powiat notował duży napływ ludności w ramach migracji wewnętrznych, około 2,2 osoby na 1000 mieszkańców, co nie dziwi biorąc pod uwagę jego walory środowiskowe i turystyczne - jest to miejsce atrakcyjne do zamieszkania. Oznacza to jednocześnie, iż łączne saldo migracji wyniosło w 2007 roku 1,8, podczas gdy w województwie było ujemne i wynosiło -1,0.

Powiat koszaliński jest tradycyjnie regionem o relatywnie wysokiej stopie bezrobocia rejestrowanego. Na koniec czerwca bieżącego roku wskaźnik ten wynosił 21,2% przy przeciętnej w województwie zachodniopomorskim na poziomie 14,2% i średniej w Polsce – 10,7%. Szczególny kontrast widoczny jest, gdy porówna się bezrobocie w powiecie koszalińskim (21,2%) do dwukrotnie mniejszej stopy

odnotowywanej w mieście Koszalin (9,2%). Pozytywna jest jednak dynamika zmian bezrobocia względem kraju i województwa. Może to być symptomem systematycznie poprawiającej się sytuacji gospodarczej powiatu. We wrześniu 2009 roku w urzędzie pracy zarejestrowanych było 4 376 osób, w tym 2 369 kobiet. Wśród osób bezrobotnych 1 240 miało prawo do zasiłku (28,3%). W stosunku do stanu z końca sierpnia liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmieniła się o 443 osoby (6,1%). Aż 77,4% bezrobotnych powiatu pochodzi z terenów wiejskich. Z aktywnych form zwalczana bezrobocia, od początku roku, skorzystało około 1 475 osób.

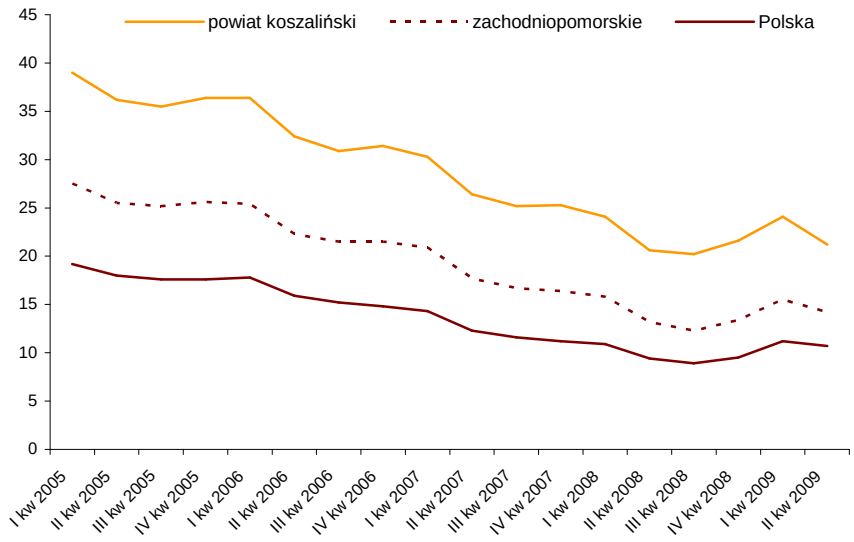

Wykres 2. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie koszalińskim na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w poszczególnych kwartałach lat 2005-2008 (w %)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z danymi udostępnianymi przez GUS, odnoszącymi się do podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób, w końcu 2007 roku w powiecie koszalińskim pracowało około 9,8 tys. osób. **Struktura zatrudnienia według sektorów ekonomicznych** w powiecie była nieco nietypowa. Zachodniopomorskie, zgodnie z przeprowadzonymi wcześniej analizami, cechuje się ponadprzeciętnie dużym udziałem zatrudnienia w usługach, któremu towarzyszy stosunkowo niewielkie znaczenie rolnictwa wynikające wprost z relatywnie korzystniejszej niż w innych regionach struktury agrarnej gospodarstw rolnych. W powiecie koszalińskim udział zatrudnienia w rolnictwie stanowił natomiast aż 29,9% (przy średniej krajowej i wojewódzkiej kształtującej się na poziomie 16,0% i 8,8% odpowiednio) i był niemal wyrównany z odsetkiem osób pracujących w sektorze przemysłowym (26,8% i w tym zakresie nie występują duże różnice w stosunku do średnich). W efekcie zanotowano także wyraźnie niższy niż przeciętnie udział zatrudnienia w sektorze usługowym (43,4%).

Aktywność gospodarczą można również próbować ocenić charakteryzując **liczbę podmiotów gospodarczych** zlokalizowanych na terenie powiatu. W 2008 roku w rejestrach REGON widniało 6 827 podmioty gospodarcze, z czego zdecydowana większość zaliczała się do sektora prywatnego i z czego najwięcej ulokowało się – podobnie jak w całym kraju – w sekcji handel i naprawy (26,7%). Duży udział mają też podmioty gospodarcze działające w sekcjach: hotele i restauracje (16,3%), budownictwo (11,8%) oraz obsługa nieruchomości i firm (9,3%), a także przetwórstwo przemysłowe (8,0%). Ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatnich 6 lat, liczba podmiotów gospodarczych w powiecie zwiększyła się niemal o około 20%. Wysoką dynamikę zanotowano zwłaszcza w budownictwie (ponad 68%). Bardzo dobra sytuacja dotyczy także edukacji, działalności usługowej, obsługi nieruchomości i firm, hoteli i restauracji oraz pośrednictwa finansowego, gdzie w każdej z kategorii nastąpił wzrost o co najmniej 10%. Z drugiej strony, wyraźną ujemną dynamikę zanotowały dwie sekcje:

reprezentowane przez zaledwie kilka jednostek górnictwo oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.

Lokalna gospodarka nie należy do najsilniejszych, o czym świadczy choćby wysoka stopa bezrobocia, jednak kierunek przemian strukturalnych daje nadzieje na systematyczną poprawę sytuacji. Zmiany zachodzące w tej sferze są spójne z celami zapisanymi w strategii rozwoju powiatu koszalińskiego.

Tabela 2. Charakterystyka podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie powiatu koszalińskiego

sekcje gospodarki	struktura podmiotów zarejestrowanych (w %)						dynamika liczby podmiotów
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002=100
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	6,5	5,6	5,5	5,5	5,4	5,2	89,8
rybactwo	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	108,8
górnictwo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	80,0
przetwórstwo przemysłowe	8,7	8,6	8,5	8,3	8,3	8,0	108,8
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	87,5
budownictwo	8,1	8,3	8,8	9,4	10,5	11,8	168,8
handel i naprawy	30,2	30,3	29,7	29,1	27,8	26,7	105,9
hotele i restauracje	15,9	15,9	15,8	15,9	16,0	16,3	125,9
transport, gospodarka magazynowa i łączność	6,1	5,9	6,0	5,7	5,6	5,7	108,7
pośrednictwo finansowe	3,1	3,2	3,0	2,9	3,1	3,0	116,0
obsługa nieruchomości i firm	8,1	8,5	8,6	8,7	9,2	9,3	140,1
administracja publiczna, obrona narodowa	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	107,7
edukacja	1,7	1,9	1,9	2,0	1,9	1,9	149,4
ochrona zdrowia i opieka społeczna	4,4	4,5	4,6	4,6	4,5	4,6	115,1
działalność usługowa, komunalna i społeczna	5,4	5,7	6,0	6,5	6,3	6,2	140,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Odzwierciedleniem nienajlepszej sytuacji na rynku pracy, jest poziom wynagrodzeń, odbiegający znacznie od średniej dla Polski. Płace są ponadto niższe niż w przeciętne w ubogim podregionie koszalińskim. W roku 2007 średnie wynagrodzenie brutto wynosiło 2296,30 złotych, co stanowiło zaledwie cztery piąte wysokości płac krajowych. Od roku 2002 systematycznie zwiększa się dystans pomiędzy wynagrodzeniami w powiecie i poza nim. Warto także zwrócić uwagę, że w położonym wewnątrz powiatu mieście Koszalin zarobki są o ponad 10 % wyższe.

Tabela 3. Przeciętne wynagrodzenia brutto w powiecie koszalińskim w latach 2002-2007

wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
powiat koszaliński	1 823,84	1 895,26	1 962,48	2 037,72	2 114,31	2 296,30
podregion koszaliński	1 888,47	1 932,19	2 017,86	2 073,26	2 168,19	2 366,31
województwo zachodniopomorskie	2 068,44	2 134,74	2 221,63	2 307,99	2 406,98	2 615,83
Polska	2 239,56	2 314,66	2 409,69	2 506,93	2 636,81	2 866,04
relacja do średniej krajowej (Polska=100)	81,4	81,9	81,4	81,3	80,2	80,1
relacja do średniej wojewódzkiej (zachodniopomorskie=100)	88,2	88,8	88,3	88,3	87,8	87,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY NIEPRACUJĄCYCH W POWIECIE KOSZALIŃSKIM

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących

W poniższym podrozdziale przedstawiona została podstawowa charakterystyka populacji objętej badaniem, a więc osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy oraz osób korzystających z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Nie podejmowano się próby dokonania rozróżnienia między osobami bezrobotnymi i biernymi zawodowo. Wynika to z faktu, iż na podstawie pytań ankiety nie jest możliwe określenie faktycznego, ekonomicznego statusu na rynku pracy zgodnie z międzynarodowymi standardami wyznaczonymi przez Międzynarodową Organizację Pracy[12]. Stąd analizowana populacja określana jest często jako populacja niepracujących, co wydaje się być najbardziej adekwatnym określeniem. W miarę możliwości starano się także analizować osoby zarejestrowane w PUP w porównaniu do pozostałych osób, a także poszczególne kategorie osób według długości pozostawania bez pracy i aktywnego poszukiwania pracy, co pozwala na wyłapanie mniej lub bardziej aktywnych i pasywnych grup.

Ogólnie rzecz biorąc w powiecie koszalińskim ankietą objęto 280 osób, z czego 48,9% stanowiły kobiety. Zdecydowana większość badanych zamieszkuje obszary wiejskie (69,3%). Około 36% populacji tworzą osoby w wieku 25-34 lata. Osoby w wieku 45-54 lata oraz 35-44 lata stanowią łącznie 31,2% ankietowanych. Najmniejszą grupą jest natomiast grupa osób w wieku przedemerytalnym (5,0%).

Udział osób zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy wyniósł 71,1%. Aktywne poszukiwało pracy w ostatnich dwóch tygodniach deklarował podobny, choć trochę mniejszy odsetek respondentów (67,9%). Niemal 1/3 ankietowanych pozostaje bez pracy krócej niż 12 miesięcy, zaś przynajmniej rok od ukończenia pracy minął w przypadku 55% badanych. Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się (kapitał ludzki ulega deprecjacji) w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. W związku z tym długość okresu pozostawania bez pracy można uznać za miarę stopnia deprecjacji kapitału ludzkiego i w przypadku osób, które nie pracują już ponad rok można podejrzewać znaczące zaawansowanie tego procesu[13]. Pozostali, którzy stanowią około 12,6%, nie mają doświadczenia zawodowego i można przypuszczać, że w większości są to absolwenci szkół, którym nie udało się z sukcesem wkroczyć na rynek pracy.

Bardziej szczegółowa analiza sytuacji poszczególnych grup wskazuje przede wszystkim na znaczące zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn na lokalnym rynku pracy. Kobiety stanowią ponadprzeciętnie dużą grupę w populacji zarejestrowanych w urzędzie pracy, osób nie posiadających doświadczenia zawodowego czy też osób, które nie poszukiwały aktywnie pracy w ciągu ostatnich 2 tygodni.

W tych negatywnie ocenianych kategoriach pasywnych niepracujących ponadprzeciętnie duży udział mają również mieszkańcy terenów wiejskich. W tym przypadku ich udział przekracza 72%, podczas gdy średnio rzecz biorąc stanowią oni około 69% analizowanej populacji.

[12] Zgodnie z zaleceniami MOP, zastosowanymi w BAEL, za osoby bezrobotne można uznać tylko te osoby, które spełniają jednocześnie trzy warunki: (1) niewykonywanie pracy przynoszącej zarobek lub dochód przez ponad 1 godzinę podczas tygodnia referencyjnego; (2) gotowość (zdolność) do podjęcia zatrudnienia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym; (3) aktywne poszukiwanie pracy, to jest podjęcie konkretnych działań w ciągu 4 tygodni (wliczając w to jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę.

[13] Około 27,1% ankietowanych zakończyło ostatnią pracę w 2009 roku, zaś dalsze 23,1% w roku poprzednim. Jednocześnie ponad 10 lat od ukończenia pracy minęło w przypadku 4,5% osób. Największy odsetek, 37,2%, to osoby, które zakończyły pracę w latach 2005-2007.

Struktura osób zarejestrowanych w urzędach pracy pod względem wieku jest zbliżona do przeciętnej. Osoby ze skrajnych grup wieku relatywnie często rezygnują natomiast z korzystania z usług PUP. W szczególności udział osób w wieku 18-24 lata w niezarejestrowanych wynosi około 48,1% przy czym ogólnie rzecz biorąc osoby w tym wieku stanowią około 28,4% wszystkich niepracujących. Wśród pozostających bez pracy przez ponad rok duży udział mają z kolei osoby w wieku 35 lat i więcej (łącznie 54,6%). Osoby, które nie mają doświadczenia zawodowego stanowią niewielką grupę i zgodnie z oczekiwaniami największe znaczenie mają w niej osoby młode. Warto podkreślić, iż wyraźnie wyższy niż przeciętnie udział w nieposzukujących pracy mają osoby w wieku 18-24 lata (37,5%).

Wśród osób zarejestrowanych w PUP około 71,6% deklaruje, iż w ostatnich dwóch tygodniach aktywnie poszukiwało pracy, co oznacza, iż był to ponad 13 pkt. proc. większy odsetek niż wśród osób, które zrezygnowały z możliwości skorzystania z oferty urzędu pracy. Istnieje oczywiście pewne prawdopodobieństwo, że dla wielu osób już sam fakt rejestracji w urzędzie stanowi o ich aktywnym poszukiwaniu pracy i w tym sensie statystyka ta może być zawyżona. Nie zmienia to jednak faktu, iż istnieje znacząca grupa bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy, która nie podejmuje żadnych działań w celu znalezienia zatrudnienia. W powiecie koszalińskim, zgodnie z wynikami badania, taka sytuacja dotyczy około 28% zarejestrowanych. Sugeruje to w dalszej kolejności, iż rzeczywisty poziom bezrobocia na terenie powiatu jest niższy niż pokazują to oficjalne statystyki urzędów pracy. Analiza przyczyn rejestracji rzuca dodatkowe światło na to zjawisko.

Zdecydowana większość osób rejestrujących się w urzędzie pracy jako **główny powód rejestracji** podaje bowiem potrzebę uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego (60,4% analizowanej populacji). Drugą istotną przyczyną rejestracji była chęć znalezienia zatrudnienia (21,4%), a dalszej kolejności chęć skorzystania z przysługującego prawa do zasiłku dla bezrobotnych (10,9%). Ogólnie rzecz biorąc można powiedzieć, w powiecie koszalińskim dominują te przyczyny rejestracji, które nie wiążą się w żaden sposób z poszukiwaniem pracy (zasiłek, ubezpieczenie, zaświadczenie). Powody rejestracji różnią się nieco między płciami. W szczególności, kobiety częściej deklarują chęć znalezienia pracy niż mężczyźni (odpowiednio 25,3% i 17,5%), natomiast nieco rzadziej rejestrują się w urzędzie pracy po to, by uzyskać ubezpieczenie zdrowotne. Szczególnie widoczne są także nierówności między osobami pozostającymi bez pracy ponad rok a tymi, które nie pracują co najwyżej 12 miesięcy. Osoby długookresowo pozostające bez pracy w zdecydowanej większości rejestrują się po to, by uzyskać prawo do ubezpieczenia zdrowotnego (67,3%) bądź deklarują powiązanie rejestracji w urzędzie pracy z korzystaniem z opieki społecznej (5,5%). Osoby krócej pozostające bez pracy poza chęcią uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego (55,4%), chcą również skorzystać z prawa do zasiłku dla bezrobotnych (14,3%). I ponadto, niemal co piąta osoba z tej grupy chciała rzeczywiście znaleźć pracę przy pomocy powiatowego urzędu pracy. Bardziej aktywna postawa cechuje również mieszkańców miast – wśród zamieszkałych na wsi dominują bowiem trzy powody rejestracji (ponad ¾ wskazywało na ubezpieczenie, zasiłek lub zaświadczenie).

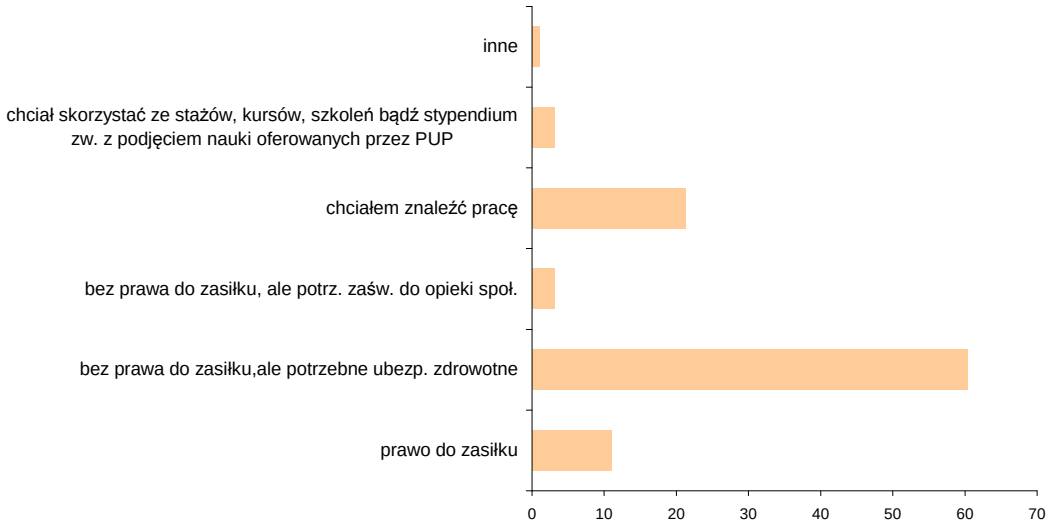

Wykres 3. Struktura ankietowanych powiatu koszalińskiego według przyczyn rejestracji w urzędzie pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Kapitał ludzki niepracujących

Zasób kapitału ludzkiego mogą odzwierciedlać takie zmienne jak: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerw w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego) i ogólny stan zdrowia.

W badanej grupie osób niepracujących dominują osoby z **wykształceniem** zasadniczym zawodowym (42,1%) oraz gimnazjalnym lub niższym (33,8%). Osoby z wykształceniem ogólnym, tj. absolwenci liceów ogólnokształcących stanowią w sumie 6,5%, absolwenci liceów profilowanych – 2,2%, osoby, które ukończyły technikum lub szkołę policealną – 9,4%, natomiast osoby z wykształceniem wyższym – 6,1%. Poziom wykształcenia niepracujących jest silnie zróżnicowany według wieku i można przede wszystkim zauważyć, że osoby po 45. roku życia są gorzej wykształcone – tylko 2,0% z tej grupy ukończyło studia wyższe i niemal co trzecia osoba zakończyła edukację na poziomie gimnazjum lub niższym. Sytuacja ta jest oczywiście odzwierciedleniem dużego wzrostu aspiracji edukacyjnych młodych osób, który obserwujemy od kilkunastu lat w Polsce. Badana populacja młodych mieszkańców powiatu koszalińskiego charakteryzuje się jednak dość nietypową strukturą – niemal ¾ osób w wieku 18-24 lata ukończyło co najwyżej zasadniczą szkołę zawodową. Najwyraźniej istnieje pewna grupa osób, które nie kontynuują edukacji po zakończeniu gimnazjum, bądź jeżeli kontynuują, to kończą zaledwie szkołę zawodową, które następnie borykają się z dużymi problemami na rynku pracy zasilając szeregi klientów urzędu pracy lub ośrodków pomocy społecznej. Można także dostrzec znaczące różnice w poziomie wykształcenia reprezentowanym przez kobiety i mężczyzn, choć nie jest to już typowa sytuacja w której kobiety są przeciętnie rzecz biorąc lepiej wykształcone. Udział kobiet z tytułem magistra jest bowiem niższy niż wśród mężczyzn, a ponadto nieco częściej kończą one edukację na poziomie co najwyżej gimnazjalnym. Duży wzrost aspiracji edukacyjnych w nieco mniejszym stopniu dotknął natomiast obszarów wiejskich. Ankietowani mieszkańcy terenów niezurbanizowanych powiatu koszalińskiego w ponad 79% ukończyli edukację nie podchodząc nawet do egzaminu dojrzałości (w miastach – 69%). Z drugiej strony nie są wyraźnie widoczne duże dysproporcje na korzyść miast, jeżeli chodzi o wykształcenie wyższe.

Tabela 4. Poziom wykształcenia a płeć, wiek i miejsca zamieszkania w powiecie koszalińskim

Poziom wykształcenia	ogółem	płeć		wiek			miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24 lata	25-44 lata	45-60 lat	wieś	miasto
wyższe magisterskie	4,3	3,6	5,0	0,0	7,4	2,0	4,2	4,8
wyższe licencjackie	1,8	2,2	1,4	2,6	2,0	0,0	2,1	1,2
średnie zawodowe i policealne	9,4	13,1	5,7	9,0	8,1	14,3	6,3	15,5
liceum profilowane	2,2	2,9	1,4	3,8	2,0	0,0	3,1	0,0
średnie ogólnokształcące	6,5	8,0	5,0	6,4	7,4	4,1	5,2	9,5
zasadnicze zawodowe	42,1	34,3	49,6	25,6	48,3	49,0	42,9	40,5
gimnazjalne i niższe	33,8	35,8	31,9	52,6	24,8	30,6	36,1	28,6
ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

Odzwierciedleniem profilu kształcenia jest **zawód wyuczony**. Wśród ankietowanych kobiet w powiecie koszalińskim najliczniejszą grupę zawodową stanowią sprzedawczynie (12,4%) oraz krawcowe (5,8%), a w dalszej kolejności ekonomistki (5,1%), kucharki (5,1%) i specjaliści ds. żywienia bądź przetwórstwa spożywczego (3,6%). Natomiast wśród zawodów wyuczonych przez mężczyzn dominują murarze (10,5%), mechanicy (7,7%), kucharze (4,9%), spawacze (4,2%) oraz elektrycy, cieśla i fryzjerzy (wszystkie kategorie po 3,5%).

Bezrobotni są grupą o szczególnych potrzebach szkoleniowych. Z jednej strony chodzi o zagospodarowanie ich wolnego czasu, ustrukturyzowanie go i utrzymanie nawyków aktywności związanej z rynkiem pracy, w tym przypadku aktywności edukacyjnej, a z drugiej strony chodzi o wyposażenie bezrobotnych w cechy zawodowe, które wzmocnią ich umiejętności przystosowywania się do wymagań zgłaszanych przez stronę popytową rynku pracy.

W powiecie koszalińskim niewielka część populacji niepracujących biorącej udział w badaniu **uczestniczy w kursach i szkoleniach** mających na celu uzupełnienie lub zmianę posiadanych kwalifikacji zawodowych. Odsetek ten wyniósł 1,4% i wydaje się, że jest on szczególnie niski, biorąc pod uwagę, że szkolenia są jednym z podstawowych narzędzi aktywizacyjnych stosowanych przez urzędy pracy, a zdecydowana większość badanych osób jest zarejestrowanych w PUP. Niemal co czwarta ankietowana osoba deklaruje natomiast, że uczy się w szkole bądź studiuje (łącznie 23,0%), natomiast ponad 3/4 respondentów nie podejmuje żadnych działań by poprawić swoje kwalifikacje.

Tabela 5. Osoby ankietowane w powiecie koszalińskim według zawodu wyuczonego i płci (w%)

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
sprzedawca	17	12,4	murarz	15	10,5
krawiec, szwaczka	8	5,8	mechanik, mechanik samochodowy i podobni	11	7,7
ekonomista	7	5,1	kucharz, piekarz, cukiernik	7	4,9
kucharz, piekarz, cukiernik	7	5,1	spawacz	6	4,2
technik/inżynier żywności lub przetwórstwa spożywczego	5	3,6	elektryk	5	3,5
fryzjer	5	3,6	cieśla	5	3,5
kelner	2	1,5	fryzjer	5	3,5
handlowiec	2	1,5	tokarz	3	2,1
technik/specjalista ds. ochrony środowiska	2	1,5	technik żywienia	2	1,4
inne	22	16,1	inne	40	28,0
brak	60	43,8	brak	44	30,8
ogółem	137	100,0	ogółem	143	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

O posiadanym doświadczeniu zawodowym świadczy przede wszystkim ogólny **staż pracy**. Około 75,1% niepracujących ma od 1 roku do 20 lat ogólnego stażu pracy. Nieliczni, bo tylko 6,8%, mają już bardzo duże, bo ponad 20-letnie, doświadczenie w pracy, zaś około 18% pracowało nie dłużej niż rok. Istnieje pod tym względem duże zróżnicowanie według płci – mężczyźni mają wyraźnie dłuższy staż. Poniżej roku pracowało 24,7% kobiet i 12,5% mężczyzn, zaś powyżej 20 lat – odpowiednio 5,4% i 8%.

Tabela 6. Osoby ankietowane w powiecie koszalińskim według ogólnego stażu pracy i płci (w%)

ogólny staż pracy	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 1 roku	18,0	24,7	12,5
1-5 lat	28,8	29,0	28,6
5-20 lat	46,3	40,9	50,9
powyżej 20 lat	6,8	5,4	8,0

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 7. Osoby ankietowane w powiecie koszalińskim według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (w%)

staż pracy w ostatnim miejscu pracy	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 1 roku	31,0	37,6	25,5
1-5 lat	56,1	50,6	60,8
5-20 lat	12,3	10,6	13,7
powyżej 20 lat	0,5	1,2	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Staż w ostatnim miejscu pracy i wykonywany tam zawód odzwierciedlają najbardziej aktualny zasób doświadczenia zawodowego. Około 31% ogółu analizowanych niepracujących pracowała w ostatnim miejscu pracy nie dłużej niż 1 rok lub w ogóle nie pracowała do tej pory, a kolejne 56,1% osób pracowało od 1 roku do 5 lat. Jedynie nieliczni przepracowali w ostatnim miejscu ponad 20 lat. Wśród niepracujących dominuje więc relatywnie krótkie zatrudnienie. Podobnie jak w przypadku stażu ogółem, kobiety charakteryzują się przeciętnie rzecz biorąc krótszym stażem pracy u ostatniego pracodawcy i wyraźnie częściej niż mężczyźni pracowały w ostatnim miejscu pracy krócej niż rok. Trwałości zatrudnienia w ostatnim miejscu nie sprzyjała jego forma: aż 58,2% badanych pracowało na podstawie umowy na czas określony, kolejne 24,5% „na czarno" i tylko 16,3% miało umowę na czas nieokreślony. Co ciekawe, zdecydowana większość osób znalazła ostatnio wykonywaną pracę po rekomendacji ze strony rodziny/znajomych (59,8%), dzięki osobistemu kontaktowaniu się z pracodawcą (19,1%), bądź odpowiadając na ogłoszenia prasowe (7,7%).

Wśród zawodów wykonywanych w ostatnim miejscu pracy przez kobiety dominowały: sprzedawca (13,1%), kelnerka/barmanka (8,0%), sekretarka/recepcjonistka (5,8%) i sprzątaczka (4,4%). Natomiast zawody najczęściej wykonywane przez mężczyzn to: murarz (12,1%), pracownik budowlany (12,1%), mechanik (6,4%) oraz kucharz i magazynier (po 4,3%).

Tabela 8. Osoby ankietowane w powiecie koszalińskim według ostatnio wykonywanego zawodu i płci (w%)

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
sprzedawca, kasjer	18	13,1	murarz	17	12,1
kelnerka, barman	11	8,0	budowlaniec	17	12,1
sprzątaczka	6	4,4	mechanik, mechanik samochodowy	9	6,4
fryzjer	4	2,9	magazynier	6	4,3
kucharz, piekarz, cukiernik	5	3,6	cieśla	3	2,1

pomoc kuchenna	4	2,9	elektryk	3	2,1
krawcowa, szwaczka	4	2,9	kucharz, piekarz, cukiernik	6	4,3
budowlaniec	4	2,9	spawacz	3	2,1
sekretarka, recepcjonistka	8	5,8	sprzedawca	3	2,1
inne	25	18,2	inne	38	27,0
brak	48	35,0	brak	36	25,5
ogółem	137	100,0	ogółem	141	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

Ogólny stan zdrowia jest miarą kapitału ludzkiego, gdyż w sposób bezpośredni wpływa na efektywność wykonywanej pracy, a w szczególności na efektywność pracy o charakterze fizycznym. Około 45,6% respondentów ocenia swój stan zdrowia jako bardzo dobry, a 40% jako dobry. Dla 85,6% niepracujących stan zdrowia nie stanowi więc przeszkody dla pracy zawodowej, ale jednocześnie swój stan zdrowia jako zaledwie dostateczny lub wręcz zły ocenia niemal 15% ankietowanych.

W ocenie zasobów kapitału ludzkiego można również odwołać się do wskazań najważniejszych czynników sprzyjających osiągnięciu zadowolenia z pracy. Największą popularnością wśród niepracujących powiatu koszalińskiego, prócz wyraźnie dominujących wysokich zarobków (69,8%), cieszy się praca zgodna z zainteresowaniami (51,5%). W dalszej kolejności istotne były: praca zgodna z umiejętnościami, przyjazne stanowisko pracy, stabilność pracy i praca, w której liczą się z człowiekiem. Podobnie jak w przypadku innych powiatów, możliwości zrobienia kariery zawodowej czy lekkość pracy miały mniejsze znaczenie niż szacunek do pracowników. Sugeruje to, że ankietowani relatywnie często musieli pracować w trudnych warunkach, za niewielkie wynagrodzenie i poniżej kwalifikacji, co sprzyjało poczuciu wykorzystania i niesprawiedliwości, a być może nawet uwłaczało ich godności. Znajduje to potwierdzenie w przeprowadzonych wywiadach, w których zwracano uwagę na zdarzające się przypadki braku szacunku dla pracowników z jednej strony, a także niskie płace przy relatywnie wysokich wymaganiach z drugiej strony.

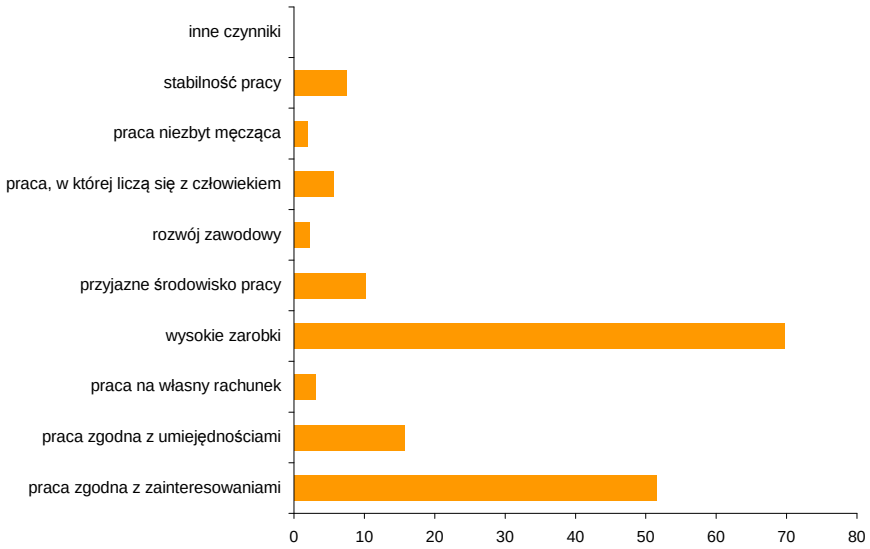

Wykres 4. Czynniki sprzyjające osiągnięciu zadowolenia z pracy (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja społeczna i ekonomiczna niepracujących powiatu koszalińskiego

Gospodarstwo domowe badanych osób niepracujących składa się przeciętnie z 3,9 osoby. Z tej liczby 2,7 stanowią osoby w wieku 16-60 lat, 0,8 – dzieci do 16. roku życia, a 0,4 – dorośli powyżej 60. roku życia. Z drugiej strony, dzieci do 3. roku życia znajdują się w 10,4% gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat – w 10,4% gospodarstw, zaś dzieci w wieku 7-16 lat – w 41,8% gospodarstw. Znaczenie dla aktywności ekonomicznej dorosłych członków gospodarstwa może mieć przede wszystkim obecność w gospodarstwie dzieci z tej najmłodszej grupy (do 3. roku życia), gdyż konieczność sprawowania opieki nad nimi może częściowo lub całkowicie wyłączać opiekuna z pracy zawodowej.

Tabela 9. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie koszalińskim według liczby i wieku członków (w%)

	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lata	60 lat i więcej
brak	89,6	89,6	58,2	8,9	71,1
1 osoba	8,6	8,9	30,7	12,5	18,9
2 osoby	1,8	1,4	9,3	23,2	9,6
3 osoby	0,0	0,0	0,4	23,2	0,4
4 i więcej osób	0,0	0,0	1,4	32,1	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Na sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego zasadniczy wpływ ma **status zawodowy jego członków**. W skład gospodarstwa wchodzi przeciętnie 2,2 osoby w wieku 16-60 lat, z czego 1,11 osoby pracuje zarobkowo, 0,81 osoby nie pracuje, ale poszukuje pracy, zaś 0,23 osoby nie ma pracy i jej nie poszukuje. Całe gospodarstwo domowe, liczące średnio 3,9 osoby (wliczając dzieci), jest więc przeciętnie na utrzymaniu nieco ponad jednej osoby pracującej. Wysoka relacja liczby bezrobotnych do pracujących może świadczyć o trudnej sytuacji materialnej badanych gospodarstw – osoby poszukujące nie mogą sobie pozwolić na niepracowanie. Dotyczy to zdecydowanej większości gospodarstw, bo tylko w 28,9% z nich nikt nie poszukuje pracy.

Około 68,6% badanych gospodarstw osiąga dochody z pracy w kraju trwającej co najmniej 2 tygodnie, 2,5% – dochody z pracy za granicą trwającej co najmniej 2 tygodnie, zaś 2,9% – dochody z pracy (w kraju lub za granicą) trwającej krócej niż 2 tygodnie. W sumie nie więcej niż 74% gospodarstw uzyskuje dochody z pracy, a tym samym co najmniej 26% gospodarstw nie ma zarobkowych źródeł dochodu. Niewątpliwie część z tych gospodarstw wcale nie jest w tak złej sytuacji materialnej, jak mogłoby się wydawać, bo osiąga dochody z innych źródeł niż praca (np. z emerytury, renty).

Tabela 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie koszalińskim według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat (w%)

	praca w kraju od ponad 2 tyg.	praca za granicą od ponad 2 tyg.	praca poniżej 2 tyg.	bezrobocie	bierność zawodowa
brak	31,4	97,5	97,1	28,9	83,6
1 osoba	36,1	2,1	2,1	62,9	12,9
2 i więcej osób	32,5	0,4	0,7	8,2	3,6

Źródło: Opracowanie własne.

Kluczową zmienną określającą sytuację ekonomiczną badanej osoby i jej gospodarstwa domowego są **dochody**, przy czym istotne jest określenie zarówno ich źródeł, jak i poziomu. W odniesieniu do samych osób ankietowanych można jedynie stwierdzić, że część spośród nich otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych lub zasiłek z pomocy społecznej. Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma 15,7% osób zarejestrowanych w PUP. Ponadto 28,1% zarejestrowanych w PUP pobiera zasiłek z pomocy społecznej, a 11,2% korzysta z innej formy pomocy ośrodka pomocy społecznej.

Dane z badania ankietowego umożliwiają określenie poziomu dochodu gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę. W 22,1% gospodarstw dochód ten nie przekracza 250 zł, a w kolejnych

47,5% gospodarstw mieści się on w przedziale od 250 zł do 500 zł. Jedynie w 4,1% gospodarstw dochód przekracza 1000 zł na osobę. Co więcej, dochody w gospodarstwach mężczyzn są nieco niższe niż w przypadku kobiet, co wyraża się głównie w większym udziale gospodarstw w których dochód nie przekracza 250 zł z jednej strony (odpowiednio 29% i 18,6%), a także nieco mniejszym znaczeniem najbogatszych gospodarstw z drugiej strony (3,2% i 5,2% analogicznie). Gospodarstwa zlokalizowane na terenach wiejskich są zdecydowanie biedniejsze niż te położone w miastach – dochód na osobę nie przekracza kwoty 500 zł w 59,1% gospodarstw miejskich i w aż 73,2% gospodarstw wiejskich.

Tabela 11. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób ankietowanych w powiecie koszalińskim według płci i miejsca zamieszkania (w%)

	ogółem	kobiety	mężczyźni	wieś	miasto
poniżej 250 zł	22,1	18,6	29,0	23,2	19,7
251-500zł	47,5	46,4	49,5	50,0	39,4
501-750zł	21,4	24,0	16,1	17,7	32,4
751-1000zł	4,3	5,5	2,2	4,0	4,2
1001-1500 zł	2,9	2,7	3,2	3,0	2,8
powyżej 1500 zł	1,8	2,7	0,0	2,0	1,4

Źródło: Opracowanie własne.

O sytuacji ekonomicznej gospodarstw świadczy też poziom zadłużenia. 53,6% respondentów stwierdza, że ich gospodarstwo domowe nie ma żadnych długów, a spośród 46,4% zadłużonych gospodarstw 80,2% ma „małe długi", zaś 19,8% „duże długi".

Nieliczni niepracujący starali się także na własną rękę o **drobne dochody** – znaczna część takich dochodów pochodziła z pracy przy zbiórce runa leśnego czy wykonywaniu drobnych prac remontowo-budowlanych. Zdecydowanie rzadziej trudniono się zbiórką surowców wtórnych, pracą w rolnictwie czy drobnymi usługami turystycznymi. W sumie nie jest to z pewnością potencjał zdolny zastąpić regularne dochody z pracy. Nic więc dziwnego, że bezrobotni zabiegali pomoc z innych źródeł niż zasiłek dla bezrobotnych, do którego wielu nie ma uprawnień z powodu przedłużającego się bezrobocia, czy z racji niewykonywania pracy krótkookresowej w czasie poprzedzającym bezrobocie albo z racji podjęcia poszukiwań pracy po okresie nieaktywności, w tym pierwszy raz w życiu. W ciągu ostatniego roku okazjonalnie lub dorywczo aż 28,8% niepracujących kwalifikowała się do pomocy społecznej. Nieliczni uzyskali także pomoc z organizacji kościelnych, charytatywnych czy innych pozarządowych.

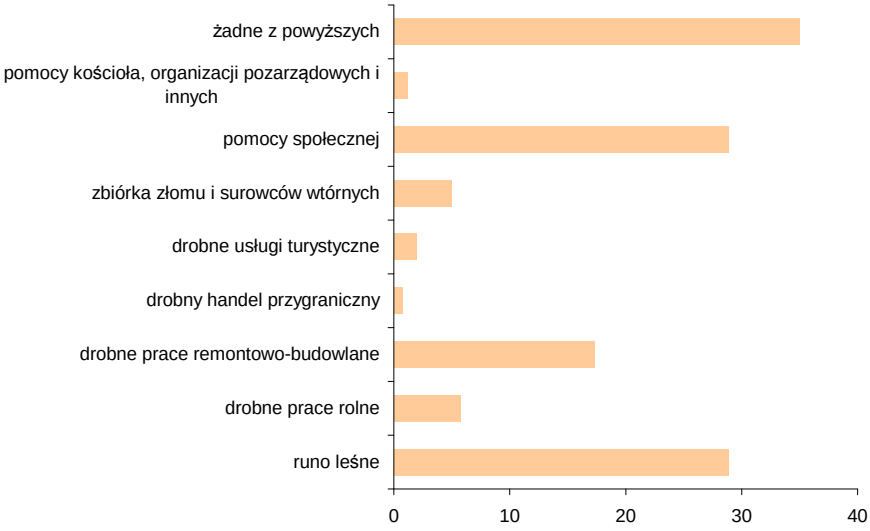

Wykres 5. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z pomocy instytucji pozarządowych wśród ankietowanych powiatu koszalińskiego (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Do oceny kontaktów społecznych respondentów służyło pytanie o **liczbę przyjaciół** lub znajomych, na których można polegać. Przeciętnie, co dziesiąty respondent stwierdził, że nie może na nikim polegać. Respondenci deklarujący, że mogą polegać na innych, najczęściej wymieniają 2 lub więcej takich osób (48%). Charakterystyczne jest to, że dużo częściej na brak przyjaciół skarżyły się osoby zamieszkujące w miastach (13% wobec 9,8% u mieszkańców wsi).

Ponadto, można oczekiwać, że badana populacja posiada dosyć skąpy **zasób kapitału społecznego** i w efekcie tylko w ograniczonym zakresie uczestniczy w życiu towarzyskim oraz nie wykazuje się dużą aktywnością na forum społeczności lokalnej. Zaledwie 11,4% niepracujących orientuje się w zakresie sytuacji politycznej powiatu potwierdzając wiedzę na temat osób pełniących najważniejsze funkcje w organach samorządu terytorialnego. W ciągu ostatniego miesiąca niemal 10% ankietowanych było w kinie, ale już tylko 1,5% odwiedziło teatr. W tym samym czasie ankietowani nieco częściej znajdowali czas i środki na wyjście na imprezę sportową (10,3%), muzyczną/taneczną (35,8%) czy spotkania ze znajomymi (76%). Około 14,1% niepracujących było również na wycieczce lub wczasach.

Przyczyny niewykonywania pracy

Źródła rekrutacji niepracujących wskazują ewentualne ścieżki możliwego oddziaływania polityk rynku pracy, stąd warto szczegółowo przeanalizować **przyczyny zaprzestania ostatniej pracy**.

Najważniejszą przyczyną zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy w powiecie koszalińskim jest zakończenie pracy na czas określony lub pracy dorywczej. Praca w takiej formie nie musi wiązać się z żadnymi negatywnymi konsekwencjami. Stosowanie tych form uelastycznia nieco rynek pracy i ułatwia dostosowywanie się do bieżącej sytuacji makroekonomicznej. Gorzej jest jednak, jeżeli praca na czas określony nie prowadzi do znalezienia stabilnego miejsca pracy, w którym można zdobywać doświadczenie i budować własną pozycję zawodową. Ogólnie rzecz biorąc co trzeci niepracujący na analizowanym obszarze z tego powodu utracił zatrudnienie. Do tej grupy osób ponadprzeciętnie często zaliczają się mężczyźni (59,4%, przy przeciętnym udziale 54,2%) oraz osoby młode, przed 25. rokiem życia, z wykształceniem zasadniczym zawodowych bądź średnim ogólnokształcącym, a także mieszkańcy obszarów wiejskich.

Kolejnym ważnym czynnikiem prowadzącym do zaprzestania pracy w powiecie koszalińskim były czynniki osobiste i rodzinne (16,4%). W tym przypadku pasywność wiąże się zwykle z pełnionymi funkcjami opiekuńczymi. Wśród wskazujących ten czynnik przeważają osoby w wieku 25-34 lata (57,6%). Ponadprzeciętnie często trafiają do tej grupy osoby z wykształceniem zasadniczym, średnim ogólnokształcącym i wyższym. Relatywnie większy udział mają osoby długotrwale niepracujące i mieszkańcy wsi. Wszystko to może sugerować, iż istnieją jakieś bariery na lokalnym rynku pracy, które uniemożliwiają łączenie aktywności ekonomicznej ze sprawowaniem opieki.

Co ciekawe, zarówno w Koszalinie, jak i w powiecie koszalińskim, istotną rolę mają zwolnienia z pracy nie powodowane likwidacją miejsc pracy. Na analizowanym obszarze około 12,9% respondentów wskazywało ten czynnik jako najistotniejszy. Zwolnienia oznaczają, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy, w tym zwłaszcza oczekiwań kwalifikacyjnych. Duży udział w analizowanej populacji odnotowano dla osób w wieku 35-64 lata (52%), a także u osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym. Stosunkowo często do grupy tej trafiały również kobiety i mieszkańcy miast. Charakterystyczne jest także to, że osoby takie były nadreprezentowane wśród pozostających długotrwale bez pracy, co wskazuje, że wyróżniają się one jakimiś niekorzystnymi cechami nie tylko powodującymi ich zwolnienie, ale i utrudniającymi wyjście z bezrobocia czy bierności.

Warto też odnotować, że w powiecie koszalińskim nieco mniej ważne są czynniki niezależne bezpośrednio od samego pracownika – bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska pracy bądź zwolnienia grupowe (8,5%). Są to czynniki kształtowane przede wszystkim przez ogólną sytuację gospodarczą w regionie. Zwykle jednak utrata pracy w ten sposób nie ułatwia podjęcia konkurencyjnej walki o własne zatrudnienie i w tym sensie tego typu osoby również mogą stanowić poważny problem dla lokalnych instytucji rynku pracy. Potwierdzają to w pewnym sensie wyniki badania. Osoby niepracujące przez ponad rok wyraźnie częściej traciły pracę w wyniku bankructwa firmy, likwidacji stanowiska pracy czy też w wyniku zwolnień grupowych (około 77%). Czynnik ten jest ponadprzeciętnie często wymieniany przez kobiety (52,9% przy ich przeciętnym udziale na poziomie 45,8%), osoby z wykształceniem zawodowym (średnim lub zasadniczym), mieszkańców miast oraz przez osoby w wieku przedemerytalnym (45-64 lata).

Dla około 5,5% ankietowanych z powiatu koszalińskiego istotne były zbyt niskie zarobki. Ponadto, zwalnianie się z pracy z powodu złych warunków pracy i zbyt ciężkiej oraz nerwowej pracy odnosiło się do kolejnych 7,5% badanej populacji niepracujących. Sporo osób deklarowało wreszcie rozpoczęcie nauki lub szkolenia (5%) oraz problemy ze zdrowiem bądź niepełnosprawność (3,5%).

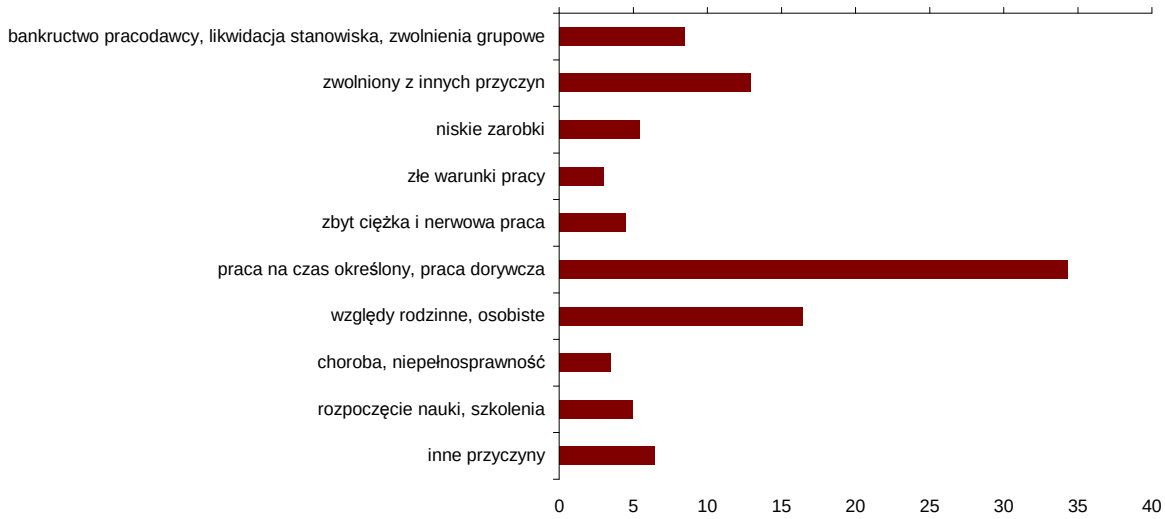

Wykres 6. Struktura badanej populacji powiatu koszalińskiego według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Bardzo ważnych informacji o charakterze bezrobocia dostarczają dane o czasie jego trwania. Badania międzynarodowe potwierdzają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym. W powiecie koszalińskim 41,9% niepracujących pozostawało w rejestrach PUP od mniej niż roku, pozostali dłużej, przy czym 33,5% całej populacji od więcej niż 2 lat. Grupami o szczególnie długim czasie trwania rejestracji są przede wszystkim kobiety, bardziej osoby starsze niż młodsze, słabo wykształcone.

Symptomatyczne jest także to, że dla części bezrobotnych występuje rozbieżność między **czasem pozostawania w bezrobociu zarejestrowanym** a faktycznym czasem pozostawania bez pracy. Około 25,6% analizowanej populacji jest zarejestrowana od krócej niż roku w PUP i nie dalej niż rok temu przerwała pracę. Niemal 5% respondentów mimo iż nie pracuje zaledwie od roku, to w rejestrach urzędów pracy figuruje już przynajmniej przez 12 miesięcy. Część z badanych osób zwlekała z kolei z zarejestrowaniem utraty pracy – około 11,9% osób pozostaje bez pracy przez ponad rok i jest zarejestrowana co najwyżej przez 1 rok. Nieliczni wśród badanych osób nie mają doświadczenia zawodowego i przebywają w rejestrach PUP przez krócej niż rok. Są to prawdopodobnie osoby, które właśnie ukończyły edukację i postanowiły zgłosić się do urzędu pracy. Kolejną grupę stanowią osoby, które mimo iż nie mają doświadczenia zawodowego, to zasilają szeregi bezrobocia rejestrowanego przez przynajmniej rok. Niepokoić powinien fakt, iż przez kilkanaście miesięcy nie są w stanie znaleźć zatrudnienia, choć grupa ta nie jest duża (6%).

Tabela 12. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w powiecie koszalińskim (w %)

Czas pozostawania w rejestrach urzędów pracy	Długość pozostawania bez pracy			
	krócej niż 12 miesięcy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	25,6	11,9	0,6	38,1
między 1-2 lata	3,6	20,8	1,8	26,2
powyżej 2 lata	1,2	30,4	4,2	35,7
ogółem	30,4	63,1	6,5	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bardzo istotna dla szans uzyskania zatrudnienia jest jakakolwiek **dostępność ofert pracy**. Chociaż PUP nie jest dominującym pośrednikiem prowadzącym do uzyskania pracy to jednak jego rola w dostarczaniu ofert pracy – szczególnie dla osób bez sieci kontaktów i niezaradnych – jest bardzo ważna. Warto zauważyć, że zaledwie 29,7% bezrobotnych zarejestrowanych dostało w poprzedzającym badanie roku jakąś ofertę pracy z PUP i zatrudniło się na jej podstawie około 13,6% wszystkich zarejestrowanych respondentów. Spośród osób, które nie uzyskały zatrudnienia na podstawie przedstawionych im ofert, około 59,6% zostało odrzuconych przez pracodawców, zaś 40,4% samodzielnie odrzuciło oferty. Należy domyślać się, że w obu przypadkach występowała niezgodność minimalnych oczekiwań – w pierwszym bezrobotni nie spełniali wymagań pracodawców, w drugim stykali się z propozycją pracy zupełnie im nie odpowiadającej. Wiele badań pokazuje, że za odrzuceniem ofert pracy mogą stać dwie skrajnie różne grupy motywów. Z jednej strony może to być trwanie przy wygórowanych oczekiwaniach co do przyszłej pracy, nieadekwatnych do bieżącej sytuacji na rynku pracy a z drugiej składanie propozycji pracy przez pracodawców, oferujących warunki pracy zdecydowanie nieadekwatne do stawianych przyszłym pracownikom wymagań.

W świetle wyników badania większość niepracujących jest zdecydowana podjąć pracę (około 64,7%). Pozostali uważają iż istnieją **przeszkody w rozpoczęciu przez nich pracy**. Największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (8,2%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki (8,6%). Sporo osób uważa również, ze istotne są trudności związane z dojazdami do pracy (10,3%).

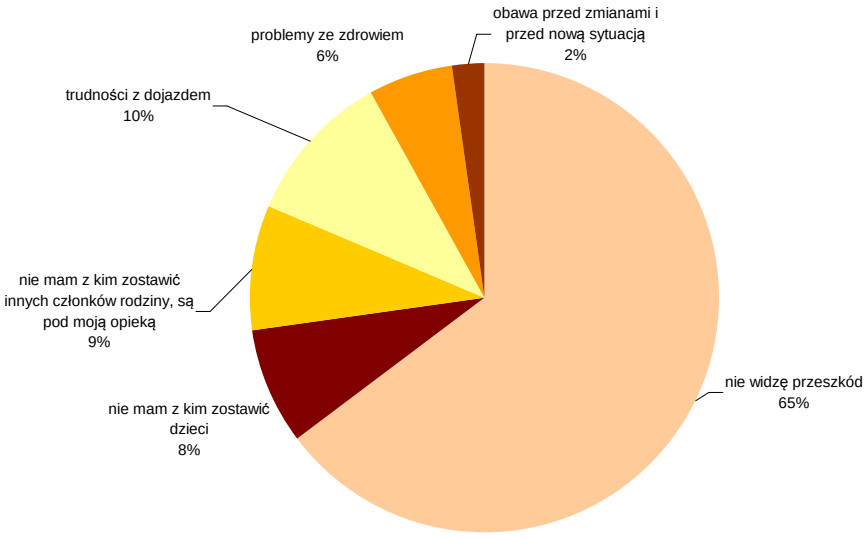

Wykres 7. Struktura badanej populacji powiatu koszalińskiego według ich opinii na temat przeszkód w podjęciu pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Ogólnie rzecz biorąc to kobiety ponadprzeciętnie często dostrzegają przeszkody w podjęciu zatrudnienia. Wśród osób, które wskazują na brak możliwości podjęcia pracy w związku z koniecznością opieki nad dziećmi kobiety stanowią 89,5%. Opieka nad dziećmi to typowy argument osób w wieku 25-34 lata, ponadprzeciętnie często stanowi to barierę dla mieszkańców miast, osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym oraz osób bez doświadczenia zawodowego. Z kolei trudności z dojazdami deklaruje co dziesiąta ankietowana osoba, w tym zwłaszcza osoby młode, do 34. roku życia, mężczyźni, osoby zamieszkałe na terenach wiejskich, niezarejestrowane w urzędzie pracy i nie posiadające doświadczenia zawodowego. Kłopoty ze zdrowiem najczęściej zgłaszają osoby ze starszych grup wieku. Jeżeli spojrzymy na te dane przez pryzmat klasy miejscowości to uwidoczni się ponadprzeciętne znaczenie problemu sprawowania opieki na terenach wiejskich, zwłaszcza jeżeli chodzi o innych poza małymi dziećmi członków rodziny wymagających

opieki. Sugeruje to, że w małych lokalnych społecznościach nie ma dostępu do instytucjonalnych form opieki nad dziećmi czy starszymi ludźmi.

Niepracujący z powiatu koszalińskiego – ogólnie biorąc – **bardzo wysoko oceniają swoje umiejętności zawodowe**. Zaledwie 1,5% uznaje, że są one niskie, a 1,9% nie potrafi ich ocenić. Przekonanie, że są one bardzo wysokie ma 5,9% ankietowanych, zaś dalszych 51,7% uważa, że są wysokie. Pozostali są zdania, że ich umiejętności utrzymują się na przeciętnym poziomie. Trzeba zdawać sobie sprawę, iż bardzo wysoka samoocena umiejętności zawodowych może mieć różne źródła. Po pierwsze może wynikać z relatywnego porównania własnych kwalifikacji w stosunku do kwalifikacji innych osób spotkanych w różnych etapach życia zawodowego, w tym zwłaszcza w odniesieniu do niżej wykształconych. Po drugie, ocena powstaje na tle środowiska pracy. Wielu bezrobotnych pracowało choć przez krótki czas dorywczo, na mało wymagających stanowiskach pracy, toteż w relacji do tych miejsc ich samoocena może wypadać zadawalająco.

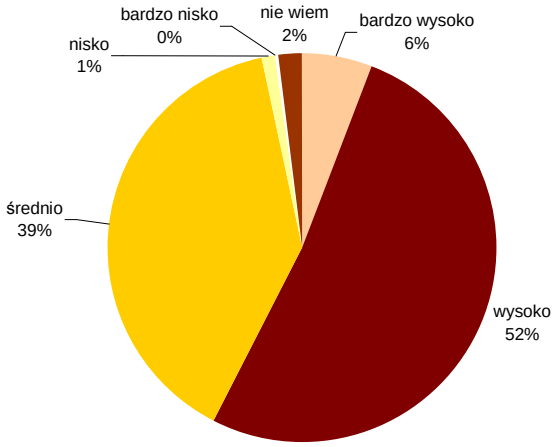

Wykres 8. Struktura badanej populacji powiatu koszalińskiego według oceny własnych umiejętności zawodowych (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Ocena **oczekiwań płacowych osób pozostających bez pracy** jest również bardzo ważna w tym kontekście. Oczekiwania są pochodną zamożności ankietowanego i jego gospodarstwa, duży wpływ na nie mają także uzyskiwane przez poszczególne osoby dochody pozapłacowe, w tym wysokość rozmaitych świadczeń społecznych. Oczekiwania finansowe są również ściśle skorelowane z samooceną własnych umiejętności. Można wreszcie oczekiwać, że długotrwałe pozostawanie bez pracy, przynajmniej dla części osób, sprzyja rewizji oczekiwań i w efekcie prowadzi do ich wyraźnego zmniejszenia.

W ankiecie poproszono o podanie trzech kwot oczekiwanych zarobków, ale najważniejszą z nich była najniższa pensja za którą ankietowani zgodziliby się wykonywać pracę w pełnym wymiarze godzin, na satysfakcjonującym stanowisku, która byłaby adekwatna do posiadanych umiejętności i doświadczenia. Przeciętnie rzecz biorąc wysokość tych oczekiwań w powiecie koszalińskim wynosiła dla kobiet 1715,69 zł i 1506,41 zł dla mężczyzn. Biorąc pod uwagę, iż ankietowani wskazywali płacę netto, należy uznać że ich oczekiwania są bardzo wysokie, gdyż płaca minimalna obowiązująca w polskiej gospodarce w 2009 roku wynosi 1276 zł brutto, co oznacza kwotę około 950 zł „na rękę". Uwidacznia się przy tym ciekawe zróżnicowanie oczekiwań wśród osób z różnymi poziomami wykształcenia, przy czym najwyższą płacę progową odnotowano wśród ankietowanych, którzy ukończyli zasadniczą szkołę zawodową (1833 zł), wyraźnie wyższą jednocześnie niż w przypadku osób z ukończonymi wyższymi studiami magisterskimi (1686 zł). Osoby najmłodsze, przed 25. rokiem życia deklarowały nieco niższe niż przeciętne płace, które wszakże rosną w kolejnych starszych

grupach aż do poziomu 2010 zł dla osób w wieku 45-54 lata. Różnice między osobami pozostającymi bez pracy krócej i dłużej niż rok nie są wbrew oczekiwaniom duże, ale zgodnie z oczekiwaniami osoby pozostające dłużej bez pracy mają mniejsze oczekiwania.

Aktywność niepracujących

Około 2/3 respondentów z powiatu koszalińskiego podejmowało jakiekolwiek działania zmierzające do znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach przed przeprowadzeniem badania. Ponadprzeciętnie często **poszukiwanie pracy** deklarują mężczyźni, zaś wyraźnie większy udział w grupie nieposzukujących mają kobiety (60,2%, podczas gdy ich udział w populacji badanych wynosi około 49%). Pasywną postawą wyróżniają się zwłaszcza osoby pochodzące ze wsi – ich udział w grupie nieaktywnych wyniósł aż 79%. Niekorzystne znaczenie ma z pewnością efekt stopniowego zniechęcania się do poszukiwań: osoby pozostające bez pracy krócej niż rok stanowiły zaledwie 23,4% osób nieaktywnych, podczas gdy udział osób pozostających bez pracy ponad rok wyniósł około 57%. Co piąta osoba z tej grupy nie posiada natomiast doświadczenia zawodowego.

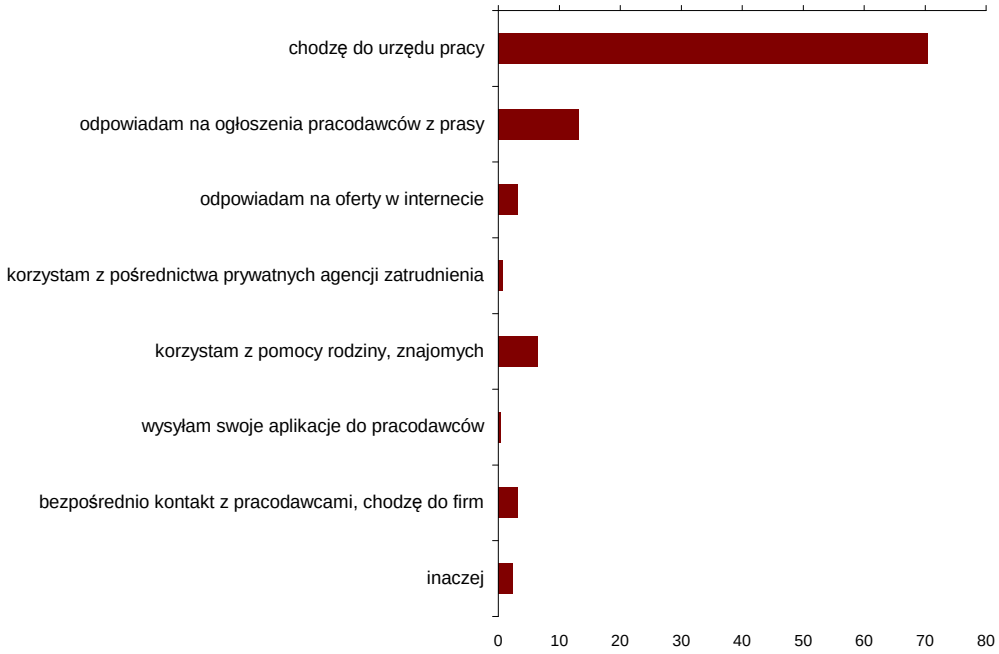

Wykres 9. Struktura badanej populacji powiatu koszalińskiego według metod poszukiwania ostatniej pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Poszukiwanie pracy polega najczęściej na chodzeniu do urzędów pracy, średnio robi to ponad 70,0% ankietowanych w powiecie koszalińskim. Ponadprzeciętnie często wybierają taki sposób poszukiwań jako pierwszoplanowy mężczyźni i mieszkańcy miast. Charakterystyczne jest też to, że poprzez urząd pracy poszukują zatrudnienia głównie osoby długo pozostające bez pracy (58,1%), co pozwala przypuszczać, iż jest to dla nich jednocześnie podstawowa forma aktywności w tym zakresie. Osoby, które nigdy wcześniej nie pracowały stanowią tylko 8% tej grupy. Wyraźne jest również to, że udział osób z wyższym wykształceniem jest wśród poszukujących zatrudnienia poprzez urząd pracy niewielki. Duże znaczenie chodzenia do urzędu pracy może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy za pośrednictwem PUP, ale z drugiej może też utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać na pracę znalezioną przez urzędników. Za tą drugą hipotezą przemawia to, że mimo iż ogromna część respondentów jako pierwszoplanowy sposób poszukiwania pracy wskazuje

chodzenie do urzędu pracy, to jednocześnie, zgodnie z tym o czym była już wcześniej mowa, niewielu stwierdza, że zarejestrowała się w urzędzie z powodu poszukiwania pracy.

Poza chodzeniem do urzędu pracy, osoby niepracujące objęte badaniem poszukują pracy głównie poprzez ogłoszenia prasowe oraz sieć krewnych i znajomych (13,2% i 6,4% odpowiednio). Około 3,2% deklaruje, że odpowiada na ogłoszenia pracodawców zamieszczone w Internecie bądź bezpośrednio kontaktuje się z potencjalnymi pracodawcami. Do zupełnych wyjątków należy natomiast rozsyłanie aplikacji o pracę, zamieszczanie własnych ogłoszeń w prasie i Internecie.

Pasywność analizowanej grupy nie zaskakuje, skoro okazuje się, że znaczna **część poszukujących pracy nie wie, czy w ogóle na terenie ich miejsca zamieszkania są pracodawcy poszukujący pracowników** (51,3%). Zdecydowanie mniej jest osób nie mających rozeznania na temat występowania pracodawców zatrudniających pracowników o takich kwalifikacjach, jakie posiadają akurat bezrobotni (39,3%). Brak pracodawców zatrudniających osoby o kwalifikacjach posiadanych przez bezrobotnych niejako z góry skazuje ich na niepowodzenie, chyba że podejmą pracę niezgodnie z dotychczasowymi umiejętnościami bądź zmienią miejsce zamieszkania. Możliwość znalezienia pracy odpowiadającej kompetencjom ponadprzeciętnie często deklarują mieszkańcy miast i osoby z wykształceniem średnim zawodowym i policealnym oraz wyższym. W grupie tej dominują osoby zarejestrowane w urzędach pracy. Wyraźnie niedoreprezentowane są natomiast osoby z wykształceniem zaledwie podstawowym, osoby w wieku przedemerytalnym, mieszkańcy wsi i osoby bez doświadczenia zawodowego. Negatywnie oceniają swoje kwalifikacje także osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.
Analiza danych w skali całego województwa sugeruje, że rynek pracy w regionie zachodniopomorskim jest dość stagnacyjny. Wypowiedzi na temat istnienia pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników, nie są jednak aż tak złe, jakby można było przypuszczać. Oceny dotyczące braku pracodawców aktualnie poszukujących pracowników różnią się między bezrobotnymi, prawdopodobnie proporcjonalnie do stopnia trudności, z jakimi zetknęli się szukając – jak wiemy niezbyt intensywnie – pracy. Raz jeszcze uwidaczniają się szczególne trudności osób pochodzących z terenów wiejskich oraz kobiet. Pozytywnie na pytanie o popyt na pracę odpowiadały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym bądź średnim ogólnokształcącym, osoby zarejestrowane w PUP oraz pozostający bez pracy przez relatywnie krótki okres czasu.

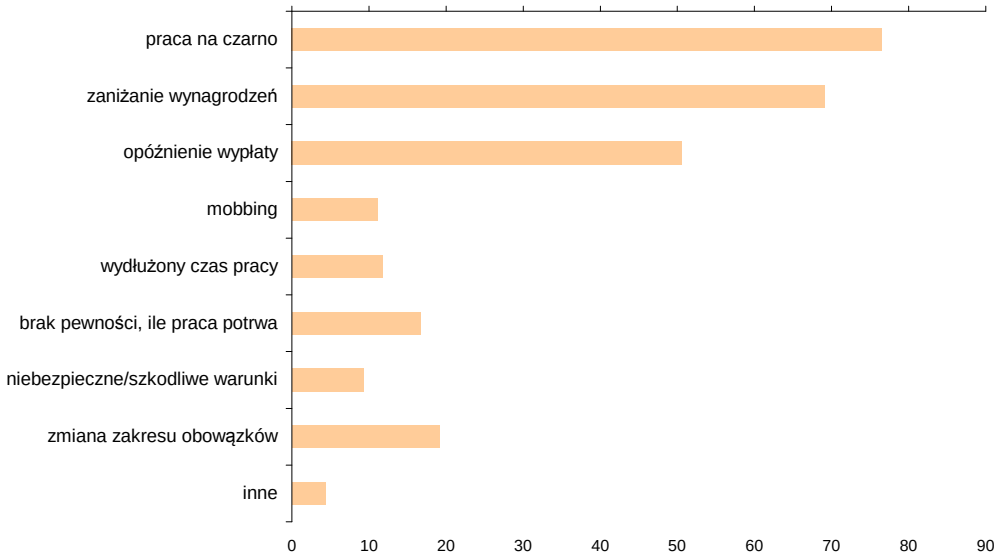

Wykres 10. Zjawiska, z którymi zetknęli się respondenci w poprzednim miejscu pracy (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Jednocześnie około 47,8% ankietowanych z powiatu koszalińskiego oczekuje, iż znajdzie zatrudnienie w nadchodzącym roku. To sporo, biorąc pod uwagę wcześniejsze spostrzeżenia. Pewnym problemem może być jednak dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej, w pełnym wymiarze czasu pracy i na jedną zmianę. To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć konserwatyzm bezrobotnych i przywiązanie do sposobów wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach. Dowodzi tego również odpowiedź na pytanie o **preferowane miejsce pracy**. Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, a praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania, co wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet nierejestrowaniu faktu zatrudnienia, a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Okazuje się jednak, że firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej tylko 42,5% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną aż 48,5%. To dużo biorąc pod uwagę fakt, iż wiele negatywów związanych z pracą w firmach prywatnych jest rzeczywiście dostrzeganych przez mieszkańców miasta, zwłaszcza w zakresie pracy na czarno (aż 76,5%) czy zaniżania bądź opóźnień w wypłacie wynagrodzeń, z którą w jednym ze swoich wcześniejszych miejsc pracy zetknęła się co najmniej połowa respondentów. Ponadto, niemal co czwarty ankietowany odczuwał niepewność co do okresu swojego zatrudnienia czy zakresu pełnionych obowiązków.

Istnieje również spora grupa osób, które uważają, że najlepsze warunki zatrudnienia zapewnia własna działalność gospodarcza – 8,3%. Jeszcze większy odsetek respondentów rozważa podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej (14,2%). Ponieważ udział samozatrudnionych poza rolnictwem w populacji pracujących ogółem w Polsce w 2008 roku wyniósł 9,8% oraz z uwagi na fakt, iż osoby pracujące cechują się przeciętnie rzecz biorąc wyższymi kompetencjami zawodowymi i biznesowymi niż bezrobotni, deklaracje mieszkańców powiatu koszalińskiego należy uznać za nieco przesadzone. Nie zmienia tego wniosku uwzględnienie ponadprzeciętnej przedsiębiorczości mieszkańców województwa (12,6%). Potwierdza to natomiast analiza **barier podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej**. Ponad 57% ankietowanych wskazuje na nieznajomość procedur i wymagań formalnych związanych z rozpoczęciem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Niewiele mniej osób boi się kłopotów z biurokracją (54,4%), co po części jest za pewne wynikiem niewielkiej wiedzy na temat uwarunkowań prawnych związanych z prowadzeniem firm. Jeszcze rzadziej wskazywane są inne bariery związane wprost z własną osobą respondenta – brak pomysłu na samodzielną działalność (13,3%), nieumiejętność prowadzenia (6,8%), czy brak wiary w powodzenie tego przedsięwzięcia (9,5%). Łącznie jednak, aż 87,5% badanej populacji dostrzegało problemy związane z niewystarczającymi kwalifikacjami lub zaangażowaniem, choć znaczna część odpowiedzi lokowała się także po stronie ograniczeń materialnych: w braku zasobów finansowych pozwalających na bezpieczny start (33,8%) i w nieposiadaniu lokalu (10,3%).

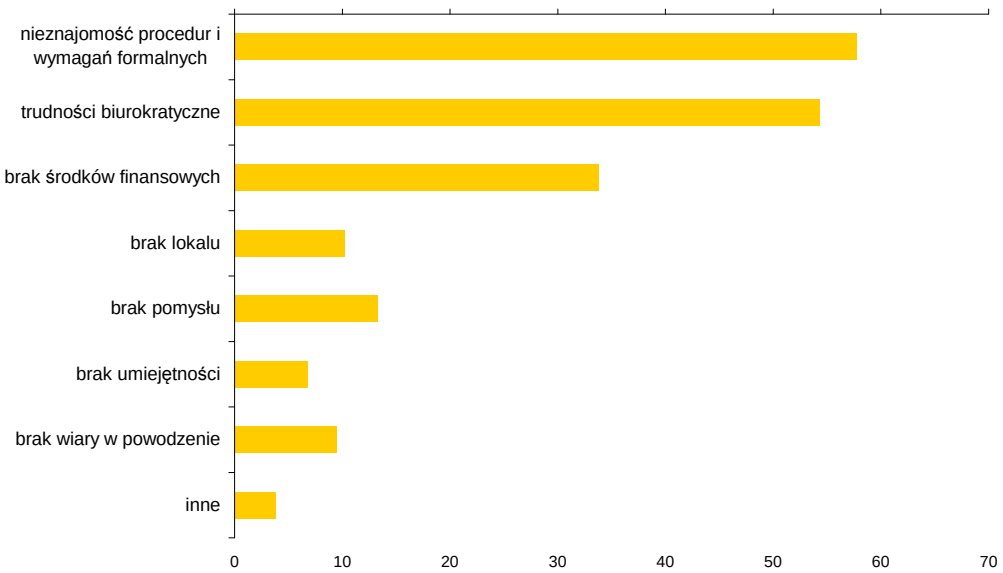

Wykres 11. Bariery w podejmowaniu działalności gospodarczej (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Niepracujący chcieliby podejmować pracę w wielu różnych **zawodach**, ale wyraźnie przeważają wśród nich te wymagające stosunkowo prostych kompetencji i niewysokiego poziomu wykształcenia. Około 17,5% kobiet najchętniej pracowałoby jako sprzedawca, dalszych 10,9% jako sekretarka czy pracownik biurowy, dalsze 5,1% wskazywało zawód kelnerki, 3,6% – kucharki, zaś 2,9% – sprzątaczki. Te 5 zawodów wyczerpuje 40% podaży pracy ze strony kobiet, a więc struktura kwalifikacyjna jest w miarę zróżnicowana. W podaży pracy męskiej obserwuje się wyraźnie mniejsze zróżnicowanie struktury kwalifikacji – 7 najczęściej wymienianych zawodów obejmuje 51,1% ogółu ankietowanych, przy czym najczęściej wymienianym jest „budowlaniec" (15,6%), murarz (12,8%) oraz kierowca (7,1%). Pozostałe często deklarowane zawody to ochroniarz, magazynier, kucharz i mechanik.

Tabela 13. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić niepracujący z powiatu koszalińskiego

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
sprzedawca	24	17,5	budowlaniec	22	15,6
asystentka, sekretarka	8	5,8	murarz	18	12,8
praca biurowa	7	5,1	kierowca	10	7,1
kelnerka, barman	7	5,1	ochrona	6	4,3
kucharz, piekarz, cukiernik	5	3,6	magazynier	6	4,3
obojętnie	5	3,6	kucharz, piekarz, cukiernik	5	3,5
sprzątacz	4	2,9	mechanik	5	3,5
fryzjer	3	2,2	fryzjer	4	2,8
kosmetyczka	3	2,2	elektryk	3	2,1
handlowiec	3	2,2	malarz	3	2,1
krawcowa, szwaczka	3	2,2	sprzedawca	3	2,1
każdy/bez znaczenia	2	1,5	kelner, barman	2	1,4
ogółem	137	100,0	ogółem	141	100,0

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 14. Zawody, w których nie chcieliby się zatrudnić niepracujący z powiatu koszalińskiego

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
sprzątaczka	16	11,7	budowlaniec	5	3,5
nie mam/nie wiem	7	5,1	nie mam/nie wiem	5	3,5
sprzedawca	4	2,9	ochrona	4	2,8
praca fizyczna	3	2,2	kucharz, piekarz, cukiernik	3	2,1
budowlaniec	2	1,5	murarz	3	2,1
kierowca	2	1,5	kelner	2	1,4
kucharz, piekarz, cukiernik	2	1,5	lekarz	2	1,4
ogółem		100,0	ogółem		100,0

Źródło: obliczenia własne.

Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie zawodów, w których pracy nie chcą wykonywać. W powiecie koszalińskim relatywnie niewiele osób wskazało jakikolwiek zawód, a ponadto około 5% kobiet i 3,5% mężczyzn wprost deklarowało, że nie ma takiego bądź po prostu nie wie. Jeżeli już ktoś wskazywał jakąś grupę zawodową, to, co ciekawe, są to często takie same zawody w których wielu chętnie podjęłoby zatrudnienie – choć oczywiście – zgłaszane są one przez różne osoby. I tak zawodem najbardziej pożądanym przez kobiety jest sprzedawca z częstotliwością wskazań 17,5%. Ten sam zawód jest zawodem bardzo często niechcianym – przez 2,9%. Z drugiej strony około 2,9% kobiet chciałoby pracować jako sprzątaczki, podczas gdy jednocześnie 11,7% zadeklarowało, iż nie chciałoby zarabiać w ten sposób. Podobnie jest zresztą w przypadku mężczyzn. Szeroko rozumiana praca w budownictwie jest zawodem, który najchętniej wykonywaliby mężczyźni, ale też 3,5% niepracujących nie chciałoby w nim pracować. Widać zatem wyraźne rozbieżności dotyczące preferencji zawodowych wśród obu płci. To po części może tłumaczyć poszukiwanie pracowników do tych zawodów, które aktualnie posiadają bezrobotni. Bez zwiększenia atrakcyjności zatrudnienia w tych zawodach (co m.in. musi wiązać się ze wzrostem płac) trudno liczyć na to, że bezrobotni podejmą w nich pracę.

Generalnie rzecz biorąc, w analizowanej populacji niepracujących powiatu koszalińskiego relatywnie bardzo rzadko dochodzi do odrzucania zawodu wyuczonego – przeciętnie było to zaledwie 3,6% analizowanych respondentów. Największe rozbieżności występują natomiast u osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i wśród osób ze starszych grup wieku. Wyraźnie częściej zdarza się odrzucenie zawodu ostatnio wykonywanego – 34% ankietowanych nie chciałoby pracować w zawodzie, który wykonywali w ostatnim miejscu pracy, przy czym wśród kobiet ten odsetek jest dużo wyższy niż wśród mężczyzn (40,5% i 29,3% odpowiednio). Stosunkowo najczęściej zawód ostatnio wykonywany rozmijał się z preferencjami wśród osób młodych, przed 35. rokiem życia. Być może wynika to z dorywczego charakteru pracy, którą często podejmują osoby młode, zwłaszcza studenci. Praca taka rzadko jest ściśle związana z posiadanymi kwalifikacjami i być może to w dużym stopniu determinuje zaobserwowane zróżnicowanie. W tym kontekście najbardziej niepokojącym zjawiskiem jest odrzucanie zawodu ostatnio wykonywanego w co najmniej 25 przypadkach na 100 przez osoby które ukończyły średnią lub zasadniczą szkołę zawodową. Może to sugerować, że istnieją poważne problemy z dopasowaniem oferty edukacyjnej w regionie do zapotrzebowania kwalifikacyjnego lokalnych pracodawców.

Tabela 15. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi w powiecie koszalińskim

wyszczególnienie		zawód wyuczony		zawód ostatnio wykonywany	
		=preferowany	=odrzucany	=preferowany	=odrzucany
populacja ogółem		96,4	3,6	66,0	34,0
płeć	kobieta	100,0	0,0	59,5	40,5

	mężczyzna	94,7	5,3	70,7	29,3
wiek	18-34 lata	96,7	3,3	60,0	40,0
	35-54 lata	90,5	9,5	73,0	27,0
	55 i więcej lat	83,3	16,7	100,0	0,0
wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	100,0	0,0	63,9	36,1
	liceum ogólnokształcące i profilowane	100,0	0,0	40,0	60,0
	zasadnicza szkoła zawodowa	95,6	4,4	74,5	25,5
	technikum	100,0	0,0	50,0	50,0

Źródło: obliczenia własne.

Aktywność populacji niepracujących uwidacznia się również w udziale w programach udostępnianych przez PUP. Ogólnie rzecz biorąc relatywnie niewiele osób skorzystało z prowadzonej polityki aktywizowania bezrobotnych. Najwięcej ankietowanych mieszkańców powiatu koszalińskiego skorzystało z porady zawodowej – 80,5%, zaś około 28,7% uczestniczyło w szkoleniach i dalsze 4,6% w stażach lub w przygotowaniu zawodowym w miejscu pracy (co jest szczególnie efektywną formą ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego). Inne formy aktywności bezrobotnych – prace społecznie użyteczne, roboty publiczne oraz prace interwencyjne spotykają się ze stosunkowo niewielkim zainteresowaniem (około 5-7%). Ze wsparcia na rozpoczęcie samodzielnej działalności gospodarczej skorzystało natomiast 3,5% ankietowanych. Dodatek aktywizacyjny za samodzielne znalezienie pracy dotyczył zaledwie 4,6% ujętych w badaniu.

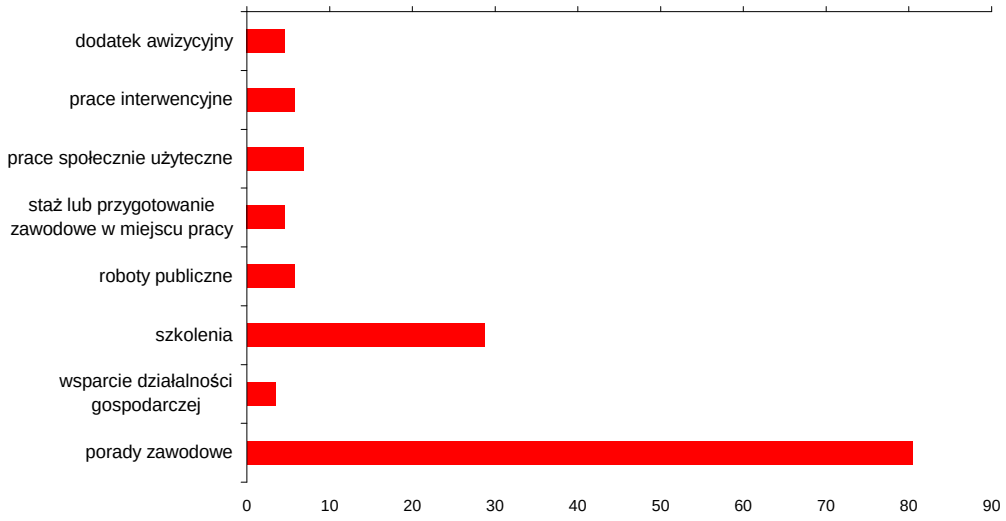

Wykres 12. Udział w aktywnych programach rynku pracy w powiecie koszalińskim (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Analiza powiatu sławieńskiego[14]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Powiat sławieński składa się z 6 gmin, w tym dwóch miejskich (Darłowo i Sławno) oraz czterech wiejskich (Darłowo, Sławno oraz Postomino i Malechowo). Powiat ma powierzchnię 1 043 km^2, co stanowi około 5% powierzchni województwa. Nadmorska lokalizacja i uznane walory przyrodnicze powiatu z pewnością mają duży wpływ na lokalną gospodarkę sprzyjając rozwojowi usług turystycznych. Samo położenie powiatu można jednak określić jako peryferyjne, zwłaszcza w stosunku do stolicy województwa. Relatywnie bliskie odległości dzielą natomiast powiat od dawnych miast wojewódzkich: Koszalina i Słupska.

Pod koniec 2008 roku powiat sławieński zamieszkiwało 57,4 tys. osób. W dłuższej perspektywie w powiecie odnotowuje się systematyczny, choć słaby spadek liczby ludności. W stosunku do 2002 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o około 0,5 tys. (spadek rzędu 0,8%). W 2008 roku zaobserwowano jednak pewien wzrost liczby ludności w ujęciu rocznym, co zapewne było rezultatem ponadprzeciętnie wysokiego przyrostu naturalnego (2,4‰ w 2008 roku przy średniej w województwie 1,1‰, a w Polsce – 0,9‰).

Gęstość zaludnienia w powiecie jest niższa niż przeciętna w województwie czy kraju i wynosi 55 os./km^2. Największa część mieszkańców powiatu skupia się w nadmorskim Darłowie (24,6%) oraz w stolicy powiatu – Sławnie (22,9%). Obydwie miejscowości liczą po około 13-14 tys. mieszkańców. W gminach wiejskich otaczających te miasta zamieszkuje łącznie około 29% ludności. W sumie, wraz z pozostałymi niewielkimi gminami wiejskimi Postomino i Malechowo, tereny niezurbanizowane zamieszkiwało w 2008 roku około 52,5% ludności powiatu.

Ludność powiatu sławieńskiego w 51% składa się z kobiet. Odsetek ten jest zbliżony do odpowiednich wskaźników obliczonych dla kraju czy województwa. Na 100 mężczyzn przypadają w powiecie około 104 kobiety, co oznacza, że nieco większą nierównowagę struktury ludności pod względem płci obserwujemy przeciętnie w województwie zachodniopomorskim (106) i w całej Polsce (107). Należy przy tym zauważyć, że większe dysproporcje charakteryzują obszary miejskie. Na terenach niezurbanizowanych udział kobiet i mężczyzn był bowiem niemal równy, ale w miastach powiatu sławieńskiego odsetek mężczyzn wynosił już tylko 47,9%.

W wieku budzącym największe zainteresowanie z punktu widzenia rynku pracy, tj. w grupie 15-64 lata, znajdowało się około 41 tys. osób, czyli 71,5% ludności powiatu, podczas gdy w województwie takich osób było 72,5%. W porównaniu do średniej krajowej populacja ta jest bardzo podobna (71,2%), co oznacza iż powiat dysponuje podobnym potencjałem zasobów pracy.

Ogólnie rzecz biorąc ludność powiatu cechuje się nieco młodszą strukturą wieku niż całe województwo czy ludność Polski ogółem. W szczególności należy podkreślić, iż dzieci do 14. roku życia stanowią na tym obszarze aż 17% ogółu, podczas gdy w Polsce i województwie ten odsetek kształtuje się na poziomie około 15%. Większy udział mają również osoby młode, w wieku 15-24 lata (15,9% w 2008 roku, przy czym w województwie i w kraju jest to dokładnie 14,9%). Z drugiej strony, udział osób w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej) jest wyraźnie niższy i w 2008 roku wyniósł 11% (w Polsce – 13,5%). Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie jest jednak jednym z najwyższych w województwie czy podregionie i wynosi 55,4, co jednocześnie oznacza, że pod tym

[14] Autor: Monika Siergiejuk

względem nie odbiega wiele od przeciętnej wysokości w kraju (55,1). Duży wskaźnik obciążenia jest oczywiście skutkiem dużego udziału dzieci w ludności ogółem[15].

Struktura wieku ludności różni się jednak jeżeli rozpatrzymy osobno sytuację kobiet i mężczyzn na terenach wiejskich i miejskich. Analiza danych zawartych w poniższej tabeli pozwala przede wszystkim zauważyć, iż wśród kobiet dużo większy udział ma grupa w wieku 65 lat i więcej i podobnie zresztą jak w całej Polsce różnica między płciami sięga w tym przypadku około 6 pkt. proc. Ponadto, ludność zamieszkująca tereny zurbanizowane jest wyraźnie starsza niż ludność mieszkająca na wsi. Odsetek osób młodych w miastach powiatu sławieńskiego wyniósł w 2008 roku około 14,9% i był wyraźnie niższy niż na terenach wiejskich (19,0%). Jednocześnie jednak obie wielkości kształtowały się na poziomie przekraczającym średnią dla województwa czy też dla całej Polski. Wydaje się więc, że proces starzenia się ludności powiatu sławieńskiego, zwłaszcza na terenach wiejskich, będzie uwidaczniał się dużo wolniej niż w innych częściach kraju.

Tabela 1. Ludność powiatu sławieńskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku

wyszczególnienie	ogółem	mężczyźni	kobiety	miasta			tereny wiejskie		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	liczba osób			struktura ludności (ogółem=100)					
0-14	9779	5011	4768	14,9	16,0	13,9	19,0	19,4	18,6
15-24	9124	4717	4407	14,6	15,6	13,7	17,1	17,8	16,3
25-44	15960	8106	7854	27,4	28,6	26,3	28,2	29,0	27,3
45-64	15932	7901	8031	30,3	30,1	30,6	25,4	26,4	24,5
65+	6595	2377	4218	12,8	9,7	15,6	10,4	7,4	13,3
ogółem	57390	28112	29278	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-64	41016	20724	20292	72,4	74,3	70,6	70,7	73,2	68,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 grudnia 2008 r., GUS, Warszawa 2009.

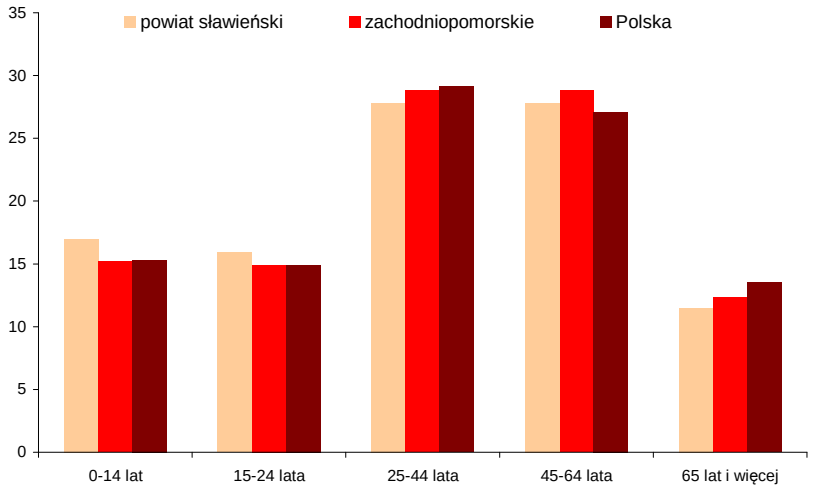

Wykres 1 Struktura ludności powiatu sławieńskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

[15] Wskaźnik obciążenia obliczany przez GUS pokazuje liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym (0-18 lat) i poprodukcyjnym (60/65+) przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata).

Powiat sławieński należy ponadto do powiatów, które notują względnie duży odpływ ludności. W 2007 roku saldo migracji na pobyt stały odniesione do 1000 osób wynosiło -3,7, podczas gdy w województwie wynosiło -1,0.

Aktywność ekonomiczną ludności zamieszkałej w powiecie sławieńskim można ocenić w zasadzie tylko na podstawie danych o **bezrobociu rejestrowanym** oraz nielicznych informacji na temat pracujących pochodzących z badania podmiotów gospodarski narodowej. I tak jeszcze pięć lat temu stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie sławieńskim wynosiła niemal 40% i była jedną z najwyższych w województwie. Pod koniec roku 2008 wskaźnik ten zmalał do 15,7%, natomiast na koniec września bieżącego roku wzrósł nieco do 17,4% i choć nadal był to poziom wyższy niż przeciętny w województwie, to jednocześnie powiat sławieński awansował w rankingu wszystkich jednostek województwa. Liczba bezrobotnych w powiecie sławieńskim w końcu września 2009 sięgała 3 298 osób, w tym zarejestrowanych było 1 692 kobiet i 731 uprawnionych do zasiłku. Połowę bezrobotnych stanowili mieszkańcy wsi. Około 39% z zarejestrowanych bezrobotnych zaliczono do długotrwale bezrobotnych, a więc osób pozostających w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Prawie 35% z ogółu zarejestrowanych zostało sklasyfikowanych jako nieposiadający kwalifikacji zawodowych i aż 2/3 – jako nieposiadający wykształcenia średniego. Pozwala to przypuszczać, iż bezrobocie w regionie może mieć przede wszystkim charakter trwały, strukturalny.

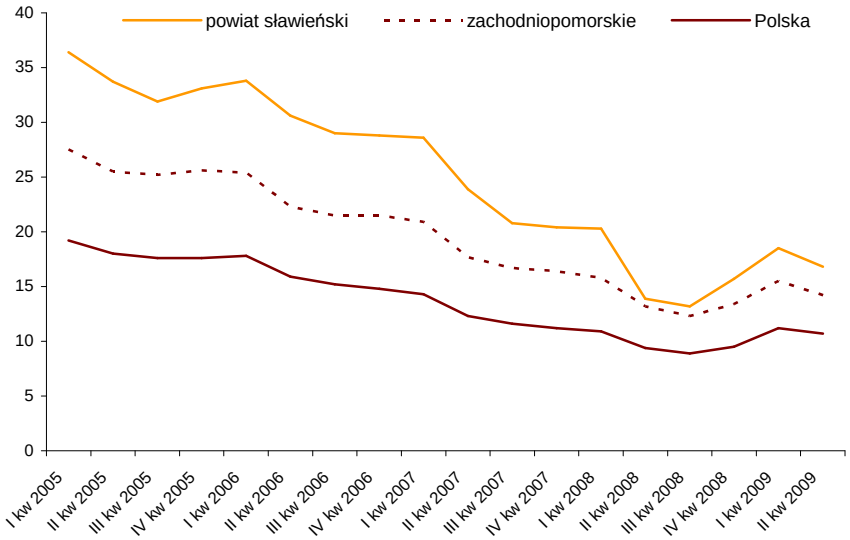

Wykres 2 Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie sławieńskim na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w poszczególnych kwartałach lat 2005-2008 (w %)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z danymi udostępnianymi przez GUS, odnoszącymi się do podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób, w końcu 2007 roku w powiecie sławieńskim pracowało około 10,6 tys. osób. **Struktura zatrudnienia według sektorów ekonomicznych** w powiecie była nietypowa. Zachodniopomorskie, zgodnie z przeprowadzonymi wcześniej analizami, cechuje się ponadprzeciętnie dużym udziałem zatrudnienia w usługach, któremu towarzyszy stosunkowo niewielkie znaczenie rolnictwa wynikające wprost z relatywnie korzystniejszej niż w innych regionach struktury agrarnej gospodarstw rolnych. W powiecie sławieńskich udział zatrudnienia w rolnictwie stanowił natomiast aż 28,9% (przy średniej krajowej i wojewódzkiej kształtującej się na poziomie 16,0% i 8,8% odpowiednio) i był niemal wyrównany z odsetkiem osób pracujących w sektorze przemysłowym (29,7% i w tym zakresie nie występują duże różnice w stosunku do średnich). W efekcie zanotowano także wyraźnie niższy niż przeciętnie udział zatrudnienia w sektorze usługowym (41,4%).

Aktywność gospodarczą można również próbować ocenić charakteryzując **liczbę podmiotów gospodarczych** zlokalizowanych na terenie powiatu. W 2008 roku w rejestrach REGON widniało 6 072 podmioty gospodarcze, z czego zdecydowana większość zaliczała się do sektora prywatnego i z czego najwięcej ulokowało się – podobnie jak w całym kraju – w sekcji handel i naprawy (27,9%). Duży udział mają też podmioty gospodarcze działające w sekcjach: hotele i restauracje (15,5%), budownictwo (11,7%), obsługa nieruchomości i firm (10,2%) oraz przetwórstwo przemysłowe (7,1%). Ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatnich 6 lat, liczba podmiotów gospodarczych w powiecie zwiększyła się o około 15%. Wysoką dynamikę zanotowano zwłaszcza w przypadku budownictwa i edukacji (ponad 75%). Bardzo dobra sytuacja dotyczy także działalności usługowej, obsługi nieruchomości i firm, administracji i obrony narodowej oraz hoteli i restauracji, gdzie w każdej z kategorii nastąpił wzrost o co najmniej 20%. Z drugiej strony, wyraźną ujemną dynamikę zanotowały dwie sekcje: reprezentowane przez zaledwie kilka jednostek górnictwo oraz ponadprzeciętnie istotne rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo oraz rybactwo, w ramach którego działało w 2008 roku około 390 jednostek stanowiących łącznie niemal 6,5% ogółu.

Tabela 2. Charakterystyka podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie powiatu sławieńskiego

sekcje gospodarki	struktura podmiotów zarejestrowanych (w %)						dynamika liczby podmiotów
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002=100
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	5,8	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	86,8
rybactwo	2,7	2,6	2,4	2,2	2,1	2,1	93,4
górnictwo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	62,5
przetwórstwo przemysłowe	7,6	7,3	7,4	7,3	7,3	7,1	102,1
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	100,0
budownictwo	6,9	7,2	8,0	8,7	10,4	11,7	189,8
handel i naprawy	31,5	31,8	31,4	30,4	29,4	27,9	102,2
hotele i restauracje	15,3	15,9	15,6	15,4	15,2	15,5	121,0
transport, gospodarka magazynowa i łączność	5,9	5,6	5,4	5,3	5,2	5,0	92,7
pośrednictwo finansowe	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3	2,1	98,4
obsługa nieruchomości i firm	9,3	9,7	9,9	9,9	9,9	10,2	127,6
administracja publiczna, obrona narodowa	1,0	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	122,2
edukacja	1,8	2,2	2,4	2,4	2,5	2,5	179,1
ochrona zdrowia i opieka społeczna	4,1	4,2	4,0	4,1	4,1	4,2	108,1
działalność usługowa, komunalna i społeczna	5,2	5,4	5,4	5,9	5,9	5,9	136,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powiat sławieński leży w stosunkowo ubogim regionie koszalińskim. Na tle całego województwa powiat wyróżnia się niemal najniższym **poziomem wynagrodzeń**. Średnie płace brutto były o około ¼ niższe niż przeciętne w kraju i jednocześnie o niemal 20% niższe niż w województwie.

Tabela 3. Przeciętne wynagrodzenia brutto w powiecie sławieńskim w latach 2002-2007

wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
powiat sławieński	1 700,50	1 736,90	1 759,59	1 773,70	1 856,78	2 124,21
podregion koszaliński	1 888,47	1 932,19	2 017,86	2 073,26	2 168,19	2 366,31
województwo zachodniopomorskie	2 068,44	2 134,74	2 221,63	2 307,99	2 406,98	2 615,83
Polska	2 239,56	2 314,66	2 409,69	2 506,93	2 636,81	2 866,04
relacja do średniej krajowej (Polska=100)	75,9	75,0	73,0	70,8	70,4	74,1
relacja do średniej wojewódzkiej (zachodniopomorskie=100)	82,2	81,4	79,2	76,9	77,1	81,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY NIEPRACUJĄCYCH W POWIECIE

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących

W poniższym podrozdziale przedstawiona została podstawowa charakterystyka populacji objętej badaniem, a więc osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy oraz osób korzystających z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Nie podejmowano się próby dokonania rozróżnienia między osobami bezrobotnymi i biernymi zawodowo. Wynika to z faktu, iż na podstawie pytań ankiety nie jest możliwe określenie faktycznego, ekonomicznego statusu na rynku pracy zgodnie z międzynarodowymi standardami wyznaczonymi przez Międzynarodową Organizację Pracy[16]. Stąd analizowana populacja określana jest często jako populacja niepracujących, co wydaje się być najbardziej adekwatnym określeniem. W miarę możliwości starano się także analizować osoby zarejestrowane w PUP w porównaniu do pozostałych osób, a także poszczególne kategorie osób według długości pozostawania bez pracy i aktywnego poszukiwania pracy, co pozwala na wyłapanie mniej lub bardziej aktywnych i pasywnych grup.

Ogólnie rzecz biorąc w powiecie sławieńskim ankietą objęto 280 osób, z czego 65,7% stanowiły kobiety. Zdecydowana większość badanych zamieszkuje obszary wiejskie (73,3%). Około 36% populacji tworzą osoby w wieku 25-34 lata. Osoby w wieku 45-54 lata oraz 35-44 lata stanowią łącznie 40% ankietowanych. Najmniejszą grupą jest natomiast grupa osób w wieku przedemerytalnym (7,9%).

Udział osób zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy wyniósł 66,8%. Aktywne poszukiwało pracy w ostatnich dwóch tygodniach deklarował podobny odsetek respondentów (66,2%). Niemal połowa ankietowanych pozostaje bez pracy krócej niż 12 miesięcy, zaś przynajmniej rok od ukończenia pracy minął w przypadku 40% badanych. Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się (kapitał ludzki ulega deprecjacji) w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. W związku z tym długość okresu pozostawania bez pracy można uznać za miarę stopnia deprecjacji kapitału ludzkiego i w przypadku osób, które nie pracują już ponad rok można podejrzewać znaczące zaawansowanie tego procesu[17]. Pozostali, którzy stanowią około 13,5%, nie mają doświadczenia zawodowego i można przypuszczać, że w większości są to absolwenci szkół, którym nie udało się z sukcesem wkroczyć na rynek pracy.

Bardziej szczegółowa analiza sytuacji poszczególnych grup wskazuje przede wszystkim na znaczące zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn na lokalnym rynku pracy. Kobiety stanowią ponadprzeciętnie dużą grupę w populacji niezarejestrowanych w urzędzie pracy, długookresowo pozostających bez pracy, osób nie posiadających doświadczenia zawodowego czy też osób, które nie poszukiwały aktywnie pracy w ciągu ostatnich 2 tygodni. W każdym z przypadków odsetek kobiet jest równy przynajmniej 70%. Z drugiej strony, względna równowaga obu płci zachowana jest w grupie osób poszukujących aktywnie pracy oraz osób, które pozostają bez pracy nie dłużej niż 12 miesięcy – w tym przypadku udział kobiet wynosi około 55-59%.

W tych negatywnie ocenianych kategoriach pasywnych niepracujących ponadprzeciętnie duży udział mają również mieszkańcy terenów wiejskich. W tym przypadku ich udział przekracza 83%, podczas gdy średnio rzecz biorąc stanowią oni około 73% analizowanej populacji.

Struktura osób zarejestrowanych w urzędach pracy pod względem wieku jest zbliżona do przeciętnej. Osoby ze skrajnych grup wieku relatywnie często rezygnują natomiast z korzystania z usług PUP. W szczególności udział osób w wieku 18-24 lata w niezarejestrowanych wynosi około 19,4% przy czym ogólnie rzecz biorąc osoby w tym wieku stanowią około 15,7% wszystkich

[16] Zgodnie z zaleceniami MOP, zastosowanymi w BAEL, za osoby bezrobotne można uznać tylko te osoby, które spełniają jednocześnie trzy warunki: (1) niewykonywanie pracy przynoszącej zarobek lub dochód przez ponad 1 godzinę podczas tygodnia referencyjnego; (2) gotowość (zdolność) do podjęcia zatrudnienia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym; (3) aktywne poszukiwanie pracy, to jest podjęcie konkretnych działań w ciągu 4 tygodni (wliczając w to jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę.

[17] Około 34,7% ankietowanych zakończyło ostatnią pracę w 2009 roku, zaś dalsze 20,8% w roku poprzednim. Jednocześnie ponad 10 lat od ukończenia pracy minęło w przypadku 9,3% osób, co stanowi bardzo duży odsetek.

niepracujących. Wśród pozostających bez pracy przez ponad rok duży udział mają z kolei osoby w najbardziej wydajnej i aktywnej grupie w wieku 25-44 lata (łącznie 50,9%). Nieco nadreprezentowane są także osoby w wieku przedemerytalnym. Osoby, które nie mają doświadczenia zawodowego stanowią niewielką grupę i zgodnie z oczekiwaniami największe znaczenie mają w niej osoby młode.

Warto podkreślić, iż wyraźnie wyższy niż przeciętnie udział w nieposzukujących pracy mają osoby w wieku 25-34 lata (41,5%).

Wśród osób zarejestrowanych w PUP około 82% deklaruje, iż w ostatnich dwóch tygodniach aktywnie poszukiwało pracy, co oznacza, iż był to ponad dwukrotnie większy odsetek niż wśród osób, które zrezygnowały z możliwości skorzystania z oferty urzędu pracy. Istnieje oczywiście pewne prawdopodobieństwo, że dla wielu osób już sam fakt rejestracji w urzędzie stanowi o ich aktywnym poszukiwaniu pracy i w tym sensie statystyka ta może być zawyżona. Nie zmienia to jednak faktu, iż istnieje znacząca grupa bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy, która nie podejmuje żadnych działań w celu znalezienia zatrudnienia. W powiecie sławieńskim, zgodnie z wynikami badania, taka sytuacja dotyczy co piątego zarejestrowanego. Sugeruje to w dalszej kolejności, iż rzeczywisty poziom bezrobocia na terenie powiatu jest niższy niż pokazują to oficjalne statystyki urzędów pracy. Analiza przyczyn rejestracji rzuca dodatkowe światło na to zjawisko.

Zdecydowana większość osób rejestrujących się w urzędzie pracy jako **główny powód rejestracji** podaje bowiem potrzebę uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego (50,3% analizowanej populacji). Drugą istotną przyczyną rejestracji była chęć skorzystania z przysługującego prawa do zasiłku dla bezrobotnych (25,1%). Ogólnie rzecz biorąc można powiedzieć, w powiecie sławieńskim dominują te przyczyny rejestracji, które nie wiążą się w żaden sposób z poszukiwaniem pracy (zasiłek, ubezpieczenie, zaświadczenie). Zaledwie 16,4% rzeczywiście zwraca uwagę na ten element, wprost deklarując chęć znalezienia zatrudnienia, bądź zgłaszając zainteresowanie różnymi możliwościami poprawy kwalifikacji, które następnie mogą poprawić konkurencyjność danej osoby na rynku pracy. Jest to z pewnością bardzo niepokojący wynik.

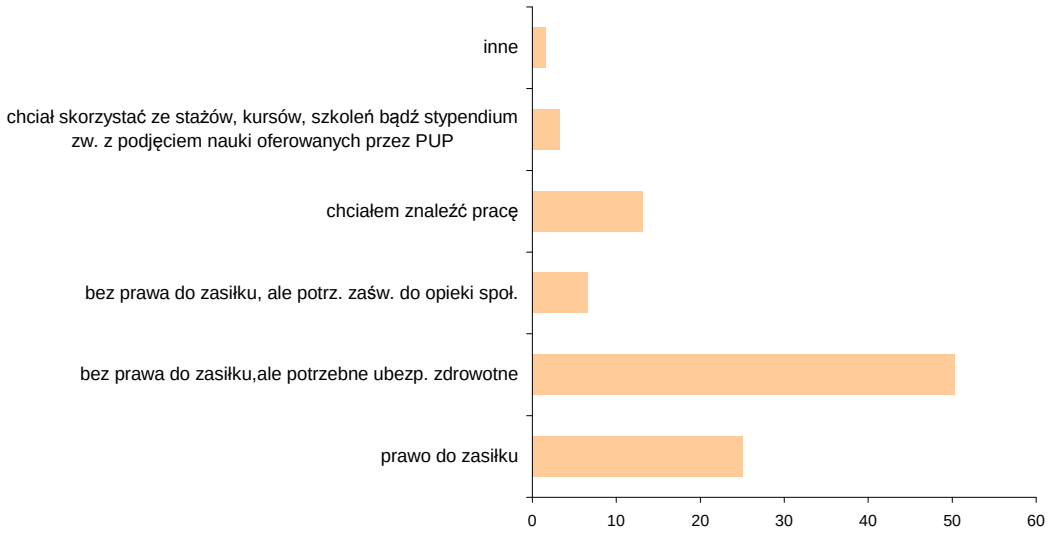

Wykres 3 Struktura ankietowanych powiatu sławieńskiego według przyczyn rejestracji w urzędzie pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Powody rejestracji różnią się nieco między płciami. W szczególności, kobiety częściej deklarują chęć znalezienia pracy niż mężczyźni (odpowiednio 16,1% i 8,5%), natomiast nieco rzadziej rejestrują się w urzędzie pracy po to, by uzyskać potrzebne im zaświadczenie do opieki społecznej. Szczególnie widoczne są także nierówności między osobami pozostającymi bez pracy ponad rok a tymi, które nie pracują co najwyżej 12 miesięcy. Osoby długookresowo pozostające bez pracy w zdecydowanej większości rejestrują się po to, by uzyskać prawo do ubezpieczenia zdrowotnego

(65,5%) bądź deklarują powiązanie rejestracji w urzędzie pracy z korzystaniem z opieki społecznej (13,8%). Osoby krócej pozostające bez pracy poza chęcią uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego (42,3%), chcą również skorzystać z prawa do zasiłku dla bezrobotnych (38,1%).

Kapitał ludzki niepracujących

Zasób kapitału ludzkiego mogą odzwierciedlać takie zmienne jak: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerw w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego) i ogólny stan zdrowia.

W badanej grupie osób niepracujących dominują osoby z **wykształceniem** zasadniczym zawodowym (40,6%) oraz średnim zawodowym i policealnym (15,6%). Osoby z wykształceniem ogólnym, tj. absolwenci szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących, stanowią w sumie 31,6%, absolwenci liceów profilowanych – 4,0%, natomiast osoby z wykształceniem wyższym – 7,2%. Poziom wykształcenia niepracujących jest silnie zróżnicowany według wieku i można przede wszystkim zauważyć, że osoby po 45. roku życia są gorzej wykształcone – tylko 1,3% z tej grupy ukończyło studia wyższe i aż co trzecia osoba zakończyła edukację na poziomie gimnazjum lub niższym. Sytuacja ta jest oczywiście odzwierciedleniem dużego wzrostu aspiracji edukacyjnych młodych osób, który obserwujemy od kilkunastu lat w Polsce. Można także dostrzec znaczące różnice w poziomie wykształcenia reprezentowanym przez kobiety i mężczyzn. Niepracujące kobiety są przeciętnie rzecz biorąc lepiej wykształcone, co obrazuje dużo większy odsetek kobiet z tytułem magistra oraz dużo niższy udział tych o najniższym poziomie wykształcenia. Duży wzrost aspiracji edukacyjnych w wyraźnie mniejszym stopniu dotknął natomiast obszarów wiejskich. Ankietowani mieszkańcy terenów niezurbanizowanych powiatu sławieńskiego w ponad 70% ukończyli edukację nie podchodząc nawet do egzaminu dojrzałości. Z drugiej strony widoczne są także duże dysproporcje na korzyść miast, jeżeli chodzi o wykształcenie wyższe.

Tabela 4. Poziom wykształcenia a płeć, wiek i miejsca zamieszkania w powiecie sławieńskim

Poziom wykształcenia	ogółem	płeć		wiek			miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24 lata	25-44 lata	45-60 lat	wieś	miasto
wyższe magisterskie	5,4	7,7	1,1	0,0	8,9	1,3	3,5	11,4
wyższe licencjackie	1,8	2,8	0,0	2,4	2,5	0,0	1,5	2,9
średnie zawodowe i policealne	15,6	16,0	14,7	21,4	15,3	13,0	9,5	28,6
liceum profilowane	4,0	6,1	0,0	7,1	4,5	1,3	4,5	2,9
średnie ogólnokształcące	11,6	13,8	7,4	14,3	10,2	13,0	9,0	17,1
zasadnicze zawodowe	40,6	36,5	48,4	33,3	45,9	33,8	46,7	25,7
gimnazjalne i niższe	21,0	17,1	28,4	21,4	12,7	37,7	25,1	11,4
ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

Odzwierciedleniem profilu kształcenia jest **zawód wyuczony**. Wśród ankietowanych kobiet w powiecie sławieńskim najliczniejszą grupę zawodową stanowią osoby z wykształceniem rolniczym oraz kucharki (obie kategorie po 9,2%), a w dalszej kolejności sprzedawczynie (8,7%), krawcowe (8,2%) i ekonomistki (6,5%). Natomiast wśród zawodów wyuczonych przez mężczyzn dominują mechanicy (16,5%), pracownicy budowlani (8,2%), kucharze (7,2%) i rolnicy (4,1%).

Bezrobotni są grupą o szczególnych potrzebach szkoleniowych. Z jednej strony chodzi o zagospodarowanie ich wolnego czasu, ustrukturyzowanie go i utrzymanie nawyków aktywności związanej z rynkiem pracy, w tym przypadku aktywności edukacyjnej, a z drugiej strony chodzi o wyposażenie bezrobotnych w cechy zawodowe, które wzmocnią ich umiejętności przystosowywania się do wymagań zgłaszanych przez stronę popytową rynku pracy.

W powiecie sławieńskim niewielka część populacji niepracujących biorącej udział w badaniu **uczestniczy w kursach i szkoleniach** mających na celu uzupełnienie lub zmianę posiadanych kwalifikacji zawodowych. Odsetek ten wyniósł 3,6% i wydaje się, że nie jest on wysoki, biorąc pod uwagę, że szkolenia są jednym z podstawowych narzędzi aktywizacyjnych stosowanych przez urzędy pracy, a około 2/3 badanych osób jest zarejestrowanych w PUP. Nieliczni deklarują ponadto, że uczą się w szkole bądź studiują (łącznie 5,4%), natomiast ponad 90% z respondentów nie podejmuje żadnych działań by poprawić swoje kwalifikacje. Ponadto, należy zauważyć, że z tej formy dokształcania korzystają przede wszystkim osoby młode, do 45. roku życia, ponadprzeciętnie często są to kobiety, raczej mieszkańcy miast i co najważniejsze osoby z wyższym wykształceniem.

Tabela 5. Osoby ankietowane w powiecie sławieńskim według zawodu wyuczonego i płci (w%)

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
rolnik	17	9,2	mechanik samochodowy i inni mechanicy	16	16,5
kucharz, cukiernik	17	9,2	pracownicy budowlani	8	8,2
sprzedawca	16	8,7	kucharz, cukiernik	7	7,2
krawcowa	15	8,2	rolnik	7	4,1
ekonomista	12	6,5	stolarz	4	7,2
ogrodnik	7	3,8	elektromechanik	4	4,1
administracja	6	3,3	elektryk	3	3,1
handlowiec	3	1,6	tapicer	3	3,1
leśnik	3	1,6	kierowca	2	3,1
obuwnik	3	1,6	meliorant	2	2,1
nauczyciel	3	1,6	tokarz	2	2,1
inne zawody	31	16,8	inne zawody	19	19,6
brak	51	27,7	brak	19	19,6
ogółem	184	100,0	ogółem	94	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

O posiadanym doświadczeniu zawodowym świadczy przede wszystkim ogólny **staż pracy**. Około 2/3 niepracujących ma od 1 roku do 20 lat ogólnego stażu pracy. Co dziesiąty respondent pracował nie dłużej niż rok, zaś 15,6% ma już bardzo duże, bo ponad 20-letnie, doświadczenie w pracy. Istnieje pod tym względem duże zróżnicowanie według płci – mężczyźni mają wyraźnie dłuższy staż. Poniżej roku pracowało 11,9% kobiet i 8,6% mężczyzn, zaś powyżej 20 lat – odpowiednio 9,1% i 27,2%.

Tabela 6. Osoby ankietowane w powiecie sławieńskim według ogólnego stażu pracy i płci (w%)

ogólny staż pracy	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 1 roku	10,7	11,9	8,6
1-5 lat	32,6	39,2	21,0
5-20 lat	41,1	39,9	43,2
powyżej 20 lat	15,6	9,1	27,2

Źródło: Opracowanie własne.

Staż w ostatnim miejscu pracy i wykonywany tam zawód odzwierciedlają najbardziej aktualny zasób doświadczenia zawodowego. Około 27,2% ogółu analizowanych niepracujących pracowała w ostatnim miejscu pracy nie dłużej niż 1 rok lub w ogóle nie pracowała do tej pory, a kolejne 48% osób pracowało od 1 roku do 5 lat. Jedynie nieliczni przepracowali w ostatnim miejscu ponad 20 lat. Wśród niepracujących dominuje więc relatywnie krótkie zatrudnienie. Podobnie jak w przypadku stażu ogółem, kobiety charakteryzują się przeciętnie rzecz biorąc krótszym stażem pracy u ostatniego pracodawcy i wyraźnie częściej niż mężczyźni pracowały w ostatnim miejscu pracy krócej niż rok. Trwałości zatrudnienia w ostatnim miejscu nie sprzyjała jego forma: aż 63% badanych pracowało

na podstawie umowy na czas określony, kolejne 7% „na czarno" i tylko 29% miało umowę na czas nieokreślony. Co ciekawe, większość osób znalazła ostatnio wykonywaną pracę dzięki osobistemu kontaktowaniu się z pracodawcą (33,5%), po rekomendacji ze strony rodziny/znajomych (21,7%) bądź z pośrednictwem urzędu pracy (19,3%).

Tabela 7. Osoby ankietowane w powiecie sławieńskim według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (w%)

staż pracy w ostatnim miejscu pracy	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 1 roku	27,2	29,4	23,5
1-5 lat	48,2	46,2	51,9
5-20 lat	18,8	17,5	21,0
powyżej 20 lat	0,4	0,0	1,2

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród zawodów wykonywanych w ostatnim miejscu pracy przez kobiety dominowało przetwórstwo ryb (12,5%), pomoc kuchenna (10,3%) i krawiectwo (10,3%). Natomiast zawody najczęściej wykonywane przez mężczyzn to: pracownik budowlany (26,6%), mechanik (7,4%) i kierowca (7,4%). Porównanie zawodów wykonywanych z wyuczonymi prowadzi do wniosku, że badane osoby pracują najczęściej w zawodach wymagających bardzo niskich kwalifikacji, co wynika ze struktury popytu na pracę. Z drugiej strony, wśród zawodów najczęściej wykonywanych nie pojawia się na przykład „ekonomista", czyli zawód z listy najbardziej popularnych zawodów wyuczonych wśród kobiet. Może to świadczyć o niedopasowaniu strukturalnym podaży do popytu na pracę.

Tabela 8. Osoby ankietowane w powiecie sławieńskim według ostatnio wykonywanego zawodu i płci (w%)

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
przetwórca ryb	23	12,5	budowlaniec	25	26,6
pomoc kuchenna	19	10,3	mechanik	7	7,4
krawcowa	19	10,3	kierowca	7	7,4
sprzedawca	17	9,2	elektromechanik	4	4,3
sprzątaczka	15	8,2	meliorant	4	4,3
kelner	8	4,3	pracownik gospodarczy	3	3,2
kucharz	7	3,8	spawacz	3	3,2
inne zawody	67	36,4	przetwórca ryb	3	3,2
-	-	-	inne zawody	34	36,2
ogółem	184	100,0	ogółem	94	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

Ogólny stan zdrowia jest miarą kapitału ludzkiego, gdyż w sposób bezpośredni wpływa na efektywność wykonywanej pracy, a w szczególności na efektywność pracy o charakterze fizycznym. Około 59% respondentów ocenia swój stan zdrowia jako bardzo dobry, a 32,6% jako dobry. Dla 90% niepracujących stan zdrowia nie stanowi więc przeszkody dla pracy zawodowej. Swój stan zdrowia jako zaledwie dostateczny lub wręcz zły ocenia jedynie 8,6% respondentów.

W ocenie zasobów kapitału ludzkiego można również odwołać się do wskazań najważniejszych czynników sprzyjających osiągnięciu zadowolenia z pracy. Największą popularnością wśród niepracujących powiatu sławieńskiego, prócz wysokich zarobków (45,2%), cieszy się praca zgodna z zainteresowaniami (55,9%). W dalszej kolejności istotne były: praca zgodna z umiejętnościami, przyjazne stanowisko pracy i praca, w której liczą się z człowiekiem. Wszystkie te kategorie zanotowały około 16-18%. Nawet możliwości kariery zawodowej, lekkość czy stabilność pracy miały mniejsze znaczenie niż szacunek do pracowników. Sugeruje to, że ankietowani relatywnie często musieli pracować w trudnych warunkach, za niewielkie wynagrodzenie i poniżej kwalifikacji,

co sprzyjało poczuciu wykorzystania i niesprawiedliwości, a być może nawet uwłaczało ich godności. Znajduje to potwierdzenie w przeprowadzonych wywiadach, w których zwracano uwagę na zdarzające się przypadki braku szacunku dla pracowników z jednej strony, a także niskie płace przy relatywnie wysokich wymaganiach z drugiej strony.

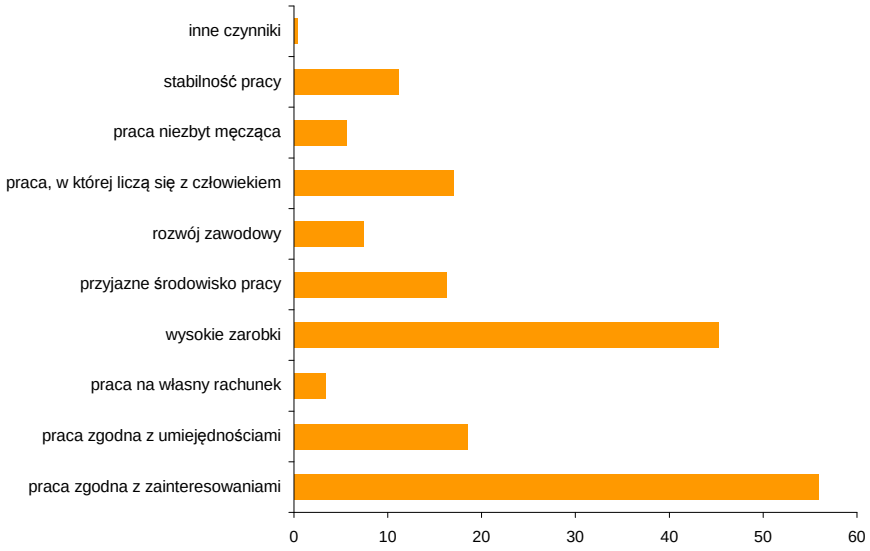

Wykres 4 Czynniki sprzyjające osiągnięciu zadowolenia z pracy (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja społeczna i ekonomiczna niepracujących

Gospodarstwo domowe badanych osób niepracujących składa się przeciętnie z 3,3 osoby. Z tej liczby 2,2 stanowią osoby w wieku 16-60 lat, 1,0 – dzieci do 16. roku życia, a 0,1 – dorośli powyżej 60. roku życia. Z drugiej strony, dzieci do 3. roku życia znajdują się w 16,1% gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat – w 15,7% gospodarstw, zaś dzieci w wieku 7-16 lat – w 36,1% gospodarstw. Znaczenie dla aktywności ekonomicznej dorosłych członków gospodarstwa może mieć przede wszystkim obecność w gospodarstwie dzieci z tej najmłodszej grupy (do 3. roku życia), gdyż konieczność sprawowania opieki nad nimi może częściowo lub całkowicie wyłączać opiekuna z pracy zawodowej.

Tabela 9. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie sławieńskim według liczby i wieku członków (w%)

	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lata	60 lat i więcej
brak	83,9	84,3	63,9	3,6	91,8
1 osoba	13,2	12,9	20,4	18,2	7,9
2 osoby	2,1	2,5	9,6	49,6	0,4
3 osoby	0,4	0,0	4,3	14,3	0,0
4 i więcej osób	0,4	0,4	1,8	14,3	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Na sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego zasadniczy wpływ ma **status zawodowy jego członków**. W skład gospodarstwa wchodzi przeciętnie 2,5 osoby w wieku 16-60 lat, z czego 0,8 osoby pracuje zarobkowo, 0,84 osoby nie pracuje, ale poszukuje pracy, zaś 0,3 osoby nie ma pracy i jej nie poszukuje. Całe gospodarstwo domowe, liczące średnio 3,3 osoby (wliczając dzieci), jest więc przeciętnie na utrzymaniu niecałej 1 osoby pracującej. Wysoka relacja liczby bezrobotnych do pracujących może świadczyć o trudnej sytuacji materialnej badanych gospodarstw – osoby poszukujące nie mogą sobie pozwolić na niepracowanie. Dotyczy to zdecydowanej większości gospodarstw, bo tylko w 28,2% z nich nikt nie poszukuje pracy.

Około 50,7% badanych gospodarstw osiąga dochody z pracy w kraju trwającej co najmniej 2 tygodnie, 6,4% – dochody z pracy za granicą trwającej co najmniej 2 tygodnie, zaś 5,4% - dochody z pracy (w kraju lub za granicą) trwającej krócej niż 2 tygodnie. W sumie nie więcej niż 63% gospodarstw uzyskuje dochody z pracy, a tym samym co najmniej 37% gospodarstw nie ma zarobkowych źródeł dochodu. Niewątpliwie część z tych gospodarstw wcale nie jest w tak złej sytuacji materialnej, jak mogłoby się wydawać, bo osiąga dochody z innych źródeł niż praca (np. z emerytury, renty).

Tabela 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie sławieńskim według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat (w%)

	praca w kraju od ponad 2 tyg.	praca za granicą od ponad 2 tyg.	praca poniżej 2 tyg.	bezrobocie	bierność zawodowa
brak	49,3	93,6	94,6	28,2	77,9
1 osoba	42,5	5,7	4,6	61,4	15,7
2 i więcej osób	8,2	0,7	0,7	10,4	6,4

Źródło: Opracowanie własne.

Kluczową zmienną określającą sytuację ekonomiczną badanej osoby i jej gospodarstwa domowego są **dochody**, przy czym istotne jest określenie zarówno ich źródeł, jak i poziomu. W odniesieniu do samych osób ankietowanych można jedynie stwierdzić, że część spośród nich otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych lub zasiłek z pomocy społecznej. Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma 29,4% osób zarejestrowanych w PUP. Ponadto 25,6% zarejestrowanych w PUP pobiera zasiłek z pomocy społecznej, a 40,5% korzysta z innej formy pomocy ośrodka pomocy społecznej.

Dane z badania ankietowego umożliwiają określenie poziomu dochodu gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę. W 22,1% gospodarstw dochód ten nie przekracza 250 zł, a w kolejnych 47,5% gospodarstw mieści się on w przedziale od 250 zł do 500 zł. Jedynie w 4,7% gospodarstw dochód przekracza 1000 zł na osobę. Co więcej, dochody w gospodarstwach mężczyzn są bardziej zróżnicowane niż w przypadku kobiet, co wyraża się głównie w większym udziale gospodarstw w których dochód nie przekracza 250 zł z jednej strony (odpowiednio 29% i 18,6%), a także nieco większym znaczeniem najbogatszych gospodarstw z drugiej strony (3,2% i 2,7% analogicznie). Gospodarstwa zlokalizowane na terenach wiejskich są zdecydowanie biedniejsze niż te położone w miastach – dochód na osobę nie przekracza kwoty 500 zł w 59,2% gospodarstw miejskich i w aż 73,2% gospodarstw wiejskich.

Tabela 11. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób ankietowanych w powiecie sławieńskim według płci i miejsca zamieszkania (w%)

	ogółem	kobiety	mężczyźni	wieś	miasto
poniżej 250 zł	22,1	18,6	29,0	23,2	19,7
251-500zł	47,5	46,4	49,5	50,0	39,4
501-750zł	21,4	24,0	16,1	17,7	32,4
751-1000zł	4,3	5,5	2,2	4,0	4,2
1001-1500 zł	2,9	2,7	3,2	3,0	2,8
powyżej 1500 zł	1,8	2,7	0,0	2,0	1,4

Źródło: Opracowanie własne.

O sytuacji ekonomicznej gospodarstw świadczy też poziom zadłużenia. 53,2% respondentów stwierdza, że ich gospodarstwo domowe nie ma żadnych długów, a spośród 46,8% zadłużonych gospodarstw 88% ma „małe długi", zaś 12% „duże długi".

Niepracujący starali się także na własną rękę o **drobne dochody** – znaczna część takich dochodów pochodziła z pracy przy zbiórce runa leśnego, wykonywaniu drobnych prac remontowo-

budowlanych, czy prac w rolnictwie. Zdecydowanie rzadziej trudniono się zbiórką surowców wtórnych. W powiecie nikt z respondentów nie wskazał na uzyskiwanie dochodów z drobnego handlu przygranicznego, co jest w sumie zrozumiałe, ale nikt także nie zadeklarował osiągania dochodów ze świadczenia drobnych usług turystycznych, co biorąc pod uwagę nadmorskie położenie powiatu nieco zaskakuje. W sumie nie jest to z pewnością potencjał zdolny zastąpić regularne dochody z pracy. Nic więc dziwnego, że bezrobotni zabiegali pomoc z innych źródeł niż zasiłek dla bezrobotnych, do którego wielu nie ma uprawnień z powodu przedłużającego się bezrobocia, czy z racji niewykonywania pracy krótkookresowej w czasie poprzedzającym bezrobocie albo z racji podjęcia poszukiwań pracy po okresie nieaktywności, w tym pierwszy raz w życiu. W ciągu ostatniego roku okazjonalnie lub dorywczo około 5,3% niepracujących kwalifikowała się do pomocy społecznej. Nieliczni uzyskali także pomoc z organizacji kościelnych, charytatywnych czy innych pozarządowych.

Wykres 5 Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z pomocy instytucji pozarządowych wśród ankietowanych powiatu sławieńskiego (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Do oceny kontaktów społecznych respondentów służyło pytanie o **liczbę przyjaciół** lub znajomych, na których można polegać. Niemal 6% z nich stwierdziło, że nie może na nikim polegać. Respondenci deklarujący, że mogą polegać na innych, najczęściej wymieniają 1 lub 2 takie osoby (odpowiednio, 22,6% i 28,5% wskazań). Na więcej niż 2 osoby wskazuje 43% badanych osób. Charakterystyczne jest to, że dużo częściej na brak przyjaciół skarżyły się osoby pozostające bez pracy przez ponad rok (10,4% wobec 2,2% u osób pozostających bez pracy krócej niż rok). Udział tego typu odpowiedzi był również znaczący wśród mieszkańców wsi (7,7%), podczas gdy mieszkańcy terenów miejskich znacznie częściej wskazywali na co najmniej 3 osoby na które mogą liczyć (47,5% i 41,9% odpowiednio).

Ponadto, można oczekiwać, że badana populacja posiada dosyć skąpy **zasób kapitału społecznego** i efekcie tylko w ograniczonym zakresie uczestniczy w życiu towarzyskim oraz nie wykazuje się dużą aktywnością na forum społeczności lokalnej. Zaledwie 9,8% niepracujących orientuje się w zakresie sytuacji politycznej powiatu potwierdzając wiedzę na temat osób pełniących najważniejsze funkcje w organach samorządu terytorialnego. W ciągu ostatniego miesiąca co dziesiąty ankietowany był w kinie, ale już tylko 2% odwiedziło teatr. W tym samym czasie ankietowani nieco częściej znajdowali czas i środki na wyjście na imprezę sportową (24,6%), muzyczną/taneczną (50,7%) czy spotkania ze znajomymi (81,4%). Około 6,4% niepracujących było również na wycieczce lub wczasach.

Przyczyny niewykonywania pracy

Źródła rekrutacji niepracujących wskazują ewentualne ścieżki możliwego oddziaływania polityk rynku pracy, stąd warto szczegółowo przeanalizować **przyczyny zaprzestania ostatniej pracy**.

Najważniejsze znaczenie w powiecie sławieńskim mają czynniki niezależne bezpośrednio od samego pracownika – bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska pracy bądź zwolnienia grupowe (27%). Są to czynniki kształtowane przede wszystkim przez ogólną sytuację gospodarczą w regionie. Zwykle jednak utrata pracy w ten sposób nie ułatwia podjęcia konkurencyjnej walki o własne zatrudnienie i w tym sensie tego typu osoby również mogą stanowić poważny problem dla lokalnych instytucji rynku pracy. Potwierdzają to w pewnym sensie wyniki badania. Osoby niepracujące przez ponad rok wyraźnie częściej traciły pracę w wyniku bankructwa firmy, likwidacji stanowiska pracy czy też w wyniku zwolnień grupowych (około 54,7%). Czynnik ten jest ponadprzeciętnie często wymieniany przez mężczyzn (48,3% przy ich przeciętnym udziale na poziomie 36,7%), mieszkańców miast (35,1%) oraz przez osoby w wieku przedemerytalnym (45-54 lata, ponad 34,5%).

Kolejnym ważnym czynnikiem prowadzącym do zaprzestania pracy w powiecie sławieńskim były czynniki osobiste i rodzinne (14,9%). W tym przypadku pasywność wiąże się zwykle z pełnionymi funkcjami opiekuńczymi. Wśród osób wskazujących ten czynnik przeważają zdecydowanie kobiety (71,9%) i osoby w wieku 25-34 lata (43,8%). Wydaje się więc, że istnieją jakieś bariery na lokalnym rynku pracy, które uniemożliwiają łączenie aktywności ekonomicznej z macierzyństwem. Być może jest to efekt miernego zaplecza instytucjonalnego ze strony placówek opiekuńczych w regionie, ale najprawdopodobniej istnieją również inne czynniki które sprzyjają dezaktywizacji kobiet i które później, po urodzeniu dziecka, utrudniają im powrót na rynek pracy. Sprawowanie opieki może jednak dotyczyć także osób starszych, które zajmują się wnukami bądź innymi członkami gospodarstwa domowego. Udział osób w grupie 45-54 lata wynosił około 21,9% populacji.

Niewiele mniej osób deklaruje zakończenie pracy na czas określony lub pracy dorywczej (12,6%). Praca w takiej formie nie musi wiązać się z żadnymi negatywnymi konsekwencjami. Stosowanie tych form uelastycznia nieco rynek pracy i ułatwia dostosowywanie się do bieżącej sytuacji makroekonomicznej. Gorzej jest jednak, jeżeli praca na czas określony nie prowadzi do znalezienia stabilnego miejsca pracy, w którym można zdobywać doświadczenie i budować własną pozycję zawodową. Do tej grupy osób zaliczają się głównie kobiety (85,2%) oraz osoby młode przed 35. rokiem życia (51,8%).

Zwolnienia z pracy nie powodowane likwidacją miejsc pracy wskazywało około 7% respondentów. Zwolnienia oznaczają, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy, w tym zwłaszcza kwalifikacyjnych. Duży udział w analizowanej populacji odnotowano dla osób w wieku 35-44 lata (53,3%), a także u osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Charakterystyczne jest także to, że osoby takie były nadreprezentowane wśród pozostających długotrwale bez pracy, co wskazuje, że wyróżniają się one jakimiś niekorzystnymi cechami nie tylko powodującymi ich zwolnienie, ale i utrudniającymi wyjście z bezrobocia czy bierności.

Wykres 6 Struktura badanej populacji powiatu sławieńskiego według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Warto też zauważyć, ze zwalnianie się z pracy z powodu zbyt niskich zarobków, złych warunków pracy i zbyt ciężkiej oraz nerwowej pracy odnosiło się do stosunkowo niewielkiej części populacji niepracujących w powiecie sławieńskim (3,7%, 1,9% i 3,7%). Bardzo dużo osób deklarowało w końcu inne przyczyny, ale trudno ocenić co mogło kierować ankietowanymi wybierającymi ten wariant odpowiedzi.

Bardzo ważnych informacji o charakterze bezrobocia dostarczają dane o czasie jego trwania. Badania międzynarodowe potwierdzają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym. W powiecie sławieńskim aż 70% niepracujących pozostawało w rejestrach PUP od mniej niż roku, pozostali dłużej, przy czym prawie 20% całej populacji od więcej niż 2 lat. Grupami o szczególnie długim czasie trwania rejestracji są przede wszystkim kobiety (72,7% wobec ich przeciętnego udziału wynoszącego 60,5%) i mieszkańcy wsi (81,2%). W tej grupie większość stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (51,5%).

Symptomatyczne jest także to, że dla części bezrobotnych występuje rozbieżność między **czasem pozostawania w bezrobociu zarejestrowanym** a faktycznym czasem pozostawania bez pracy. Około 52,8% analizowanej populacji jest zarejestrowana od krócej niż roku w PUP i nie dalej niż rok temu przerwała pracę. Nieco ponad 4% respondentów mimo iż nie pracuje zaledwie od roku, to w rejestrach urzędów pracy figuruje już przynajmniej przez 12 miesięcy. Część z badanych osób zwlekała z kolei z zarejestrowaniem utraty pracy – około 13% osób, które pozostają bez pracy przez ponad rok zgłosiło się do PUP i jest zarejestrowana co najwyżej przez 1 rok. Około 4,3% osób bez doświadczenia zawodowego przebywa w rejestrach PUP przez krócej niż rok. Są to prawdopodobnie osoby, które właśnie ukończyły edukację i postanowiły zgłosić się do urzędu pracy. Kolejną grupę stanowią osoby, które mimo iż nie mają doświadczenia zawodowego, to zasilają szeregi bezrobocia rejestrowanego przez przynajmniej rok. Grupa ta jest nieliczna, ale mimo wszystko niepokoić powinien fakt, iż przez kilkanaście miesięcy nie są w stanie znaleźć zatrudnienia.

Tabela 12. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w powiecie sławieńskim (w %)

Czas pozostawania w rejestrach urzędów pracy	Długość pozostawania bez pracy			
	krócej niż 12 miesięcy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	52,8	12,9	4,3	69,9
między 1-2 lata	2,5	8,6	0,6	11,7
powyżej 2 lata	1,8	13,5	3,1	18,4
ogółem	57,1	35,0	8,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bardzo istotna dla szans uzyskania zatrudnienia jest jakakolwiek **dostępność ofert pracy**. Chociaż PUP nie jest dominującym pośrednikiem prowadzącym do uzyskania pracy to jednak jego rola w dostarczaniu ofert pracy – szczególnie dla osób bez sieci kontaktów i niezaradnych – jest bardzo ważna. Warto zauważyć, że aż 82,3% bezrobotnych zarejestrowanych dostało w poprzedzającym badanie roku jakąś ofertę pracy z PUP i zatrudniło się na jej podstawie około 25% wszystkich zarejestrowanych respondentów. Spośród osób, które nie uzyskały zatrudnienia na podstawie przedstawionych im ofert, około 60,4% zostało odrzuconych przez pracodawców, zaś 37,5% samodzielnie odrzuciło oferty. Należy domyślać się, że w obu przypadkach występowała niezgodność minimalnych oczekiwań – w pierwszym bezrobotni nie spełniali wymagań pracodawców, w drugim stykali się z propozycją pracy zupełnie im nie odpowiadającej. Wiele badań pokazuje, że za odrzuceniem ofert pracy mogą stać dwie skrajnie różne grupy motywów. Z jednej strony może to być trwanie przy wygórowanych oczekiwaniach co do przyszłej pracy, nieadekwatnych do bieżącej sytuacji na rynku pracy a z drugiej składanie propozycji pracy przez pracodawców, oferujących warunki pracy zdecydowanie nieadekwatne do stawianych przyszłym pracownikom wymagań.

W świetle wyników badania większość niepracujących jest zdecydowana podjąć pracę (około 70,3%). Pozostali uważają iż istnieją **przeszkody w rozpoczęciu przez nich pracy**. Największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (13,0%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki. Sporo osób uważa również, ze istotne są trudności związane z dojazdami do pracy (8%).

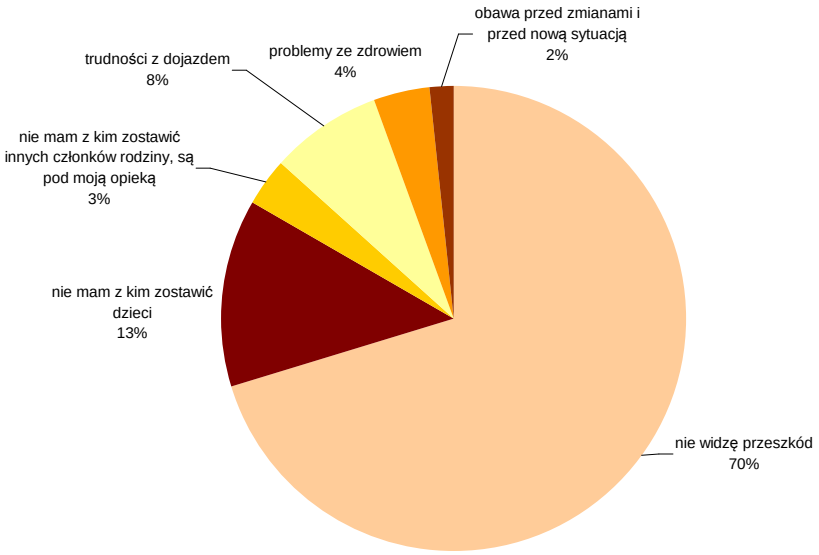

Wykres 7 Struktura badanej populacji powiatu sławieńskiego według ich opinii na temat przeszkód w podjęciu pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Ogólnie rzecz biorąc to kobiety ponadprzeciętnie często dostrzegają przeszkody w podjęciu zatrudnienia. Wśród osób, które wskazują na brak możliwości podjęcia pracy w związku z koniecznością opieki nad dziećmi kobiety stanowią aż 96%, ale także w przypadku zgłaszanych problemów z dojazdem czy kwestii zdrowotnych ich udział wynosi przynajmniej 75%, podczas gdy przeciętny udział w badanej populacji wynosi 65%. Opieka nad dziećmi to typowy argument osób w wieku 25-34 lata. Z kolei kłopoty ze zdrowiem najczęściej zgłaszają osoby ze starszych grup wieku. Jeżeli spojrzymy na te dane przez pryzmat klasy miejscowości to uwidoczni się ponadprzeciętne znaczenie problemu sprawowania opieki na terenach wiejskich. Sugeruje to, że w małych lokalnych społecznościach nie ma dostępu do instytucjonalnych form opieki nad dziećmi czy starszymi ludźmi. Wyraźnie też widać związek między czasem trwania bezrobocia a pojawianiem się przeszkód mogących utrudnić zatrudnienie. Wśród osób deklarujących gotowość podjęcia pracy około 55% pozostawało bez pracy dłużej nie dłużej niż rok, podczas gdy wśród osób dostrzegających przeszkody w podjęciu zatrudnienia dominują pozostający bez pracy przez co najmniej 12 miesięcy.

Niepracujący z powiatu sławieńskiego – ogólnie biorąc – **bardzo wysoko oceniają swoje umiejętności zawodowe**. Zaledwie 3,6% uznaje, że są one niskie, a 3,3% nie potrafi ich ocenić. Przekonanie, że są one bardzo wysokie ma aż co piąty ankietowany, zaś dalszych 39,1% uważa, że są wysokie. Pozostali są zdania, że ich umiejętności utrzymują się na przeciętnym poziomie. Trzeba zdawać sobie sprawę, iż bardzo wysoka samoocena umiejętności zawodowych może mieć różne źródła. Po pierwsze może wynikać z relatywnego porównania własnych kwalifikacji w stosunku do kwalifikacji innych osób spotkanych w różnych etapach życia zawodowego, w tym zwłaszcza w odniesieniu do niżej wykształconych. Po drugie, ocena powstaje na tle środowiska pracy. Wielu bezrobotnych pracowało choć przez krótki czas dorywczo, na mało wymagających stanowiskach pracy, toteż w relacji do tych miejsc ich samoocena może wypadać zadawalająco.

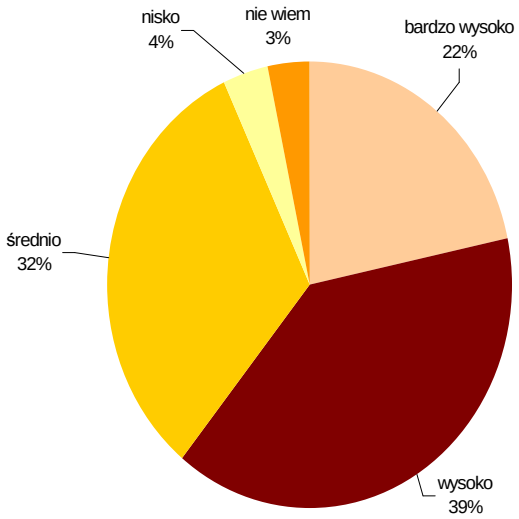

Wykres 8 Struktura badanej populacji powiatu sławieńskiego według oceny własnych umiejętności zawodowych (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Ponadprzeciętnie często swoje umiejętności jako bardzo wysokie oceniają mężczyźni oraz mieszkańcy miast. Wyraźnie niedoreprezentowane w tej grupie są natomiast osoby starsze, zwłaszcza po 55. roku życia. Na tle ogólnie dobrej samooceny umiejętności zawodowych stosunkowo niżej sytuują swój potencjał absolwenci szkół podstawowych i gimnazjów w stosunku do reszty i niezarejestrowani w porównaniu do zarejestrowanych w urzędzie pracy. Wyraźnie niższą samoocenę mają także osoby, które nie mają doświadczenia zawodowego.

Ocena **oczekiwań płacowych osób pozostających bez pracy** jest również bardzo ważna w tym kontekście. Oczekiwania są pochodną zamożności ankietowanego i jego gospodarstwa, duży

wpływ na nie mają także uzyskiwane przez poszczególne osoby dochody pozapłacowe, w tym wysokość rozmaitych świadczeń społecznych. Oczekiwania finansowe są również ściśle skorelowane z samooceną własnych umiejętności. Można wreszcie oczekiwać, że długotrwałe pozostawanie bez pracy, przynajmniej dla części osób, sprzyja rewizji oczekiwań i w efekcie prowadzi do ich wyraźnego zmniejszenia.

W ankiecie poproszono o podanie trzech kwot oczekiwanych zarobków, ale najważniejszą z nich była najniższa pensja za którą ankietowani zgodziliby się wykonywać pracę w pełnym wymiarze godzin, na satysfakcjonującym stanowisku, która byłaby adekwatna do posiadanych umiejętności i doświadczenia. Przeciętnie rzecz biorąc wysokość tych oczekiwań w powiecie sławieńskim wynosiła 1405 zł, przy czym była wyraźnie niższa dla kobiet niż dla mężczyzn (1370,80 zł oraz 1472 zł odpowiednio). Rozkład odpowiedzi kobiet był ponadto mocno skoncentrowany w przedziale 1000-1400 zł, zaś mężczyźni relatywnie częściej wskazywali kwoty wyższe niż 2000 zł. Biorąc pod uwagę, iż ankietowani wskazywali płacę netto, należy uznać że ich oczekiwania są dość wysokie, gdyż płaca minimalna obowiązująca w polskiej gospodarce w 2009 roku wynosi 1276 zł brutto, co oznacza kwotę około 950 zł „na rękę". Uwidacznia się przy tym ciekawe zróżnicowanie oczekiwań wśród osób z różnymi poziomami wykształcenia, przy czym najwyższą płacę progową odnotowano wśród ankietowanych, którzy ukończyli technikum (1507 zł) i wyższe studia magisterskie (1754 zł). Osoby najmłodsze, przed 25. rokiem życia deklarowały nieco niższe niż przeciętne płace, zaś osoby w wieku 55 lat i więcej najwyższe. Różnice między osobami pozostającymi bez pracy krócej i dłużej niż rok nie są wbrew oczekiwaniom duże.

Aktywność niepracujących

Około 2/3 respondentów z powiatu sławieńskiego podejmowało jakiekolwiek działania zmierzające do znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach przed przeprowadzeniem badania. Ponadprzeciętnie często **poszukiwanie pracy** deklarują mężczyźni, zaś wyraźnie większy udział w grupie nieposzukujących mają kobiety (87,2%, podczas gdy ich udział w populacji badanych wynosi około 66%). Pasywną postawą wyróżniają się zwłaszcza osoby pochodzące ze wsi – ich udział w grupie nieaktywnych wyniósł aż 90%. Stosunkowo aktywnie szukają pracy osoby z wykształceniem wyższym, natomiast nadreprezentowane w grupie pasywnych są osoby z wykształceniem ogólnokształcącym. Niekorzystne znaczenie ma z pewnością efekt stopniowego zniechęcania się do poszukiwań: osoby pozostające bez pracy krócej niż rok stanowiły zaledwie 16,2% osób nieaktywnych, podczas gdy udział osób pozostających bez pracy ponad rok wyniósł około 58%. Co czwarta osoba z tej grupy nie posiada natomiast doświadczenia zawodowego.

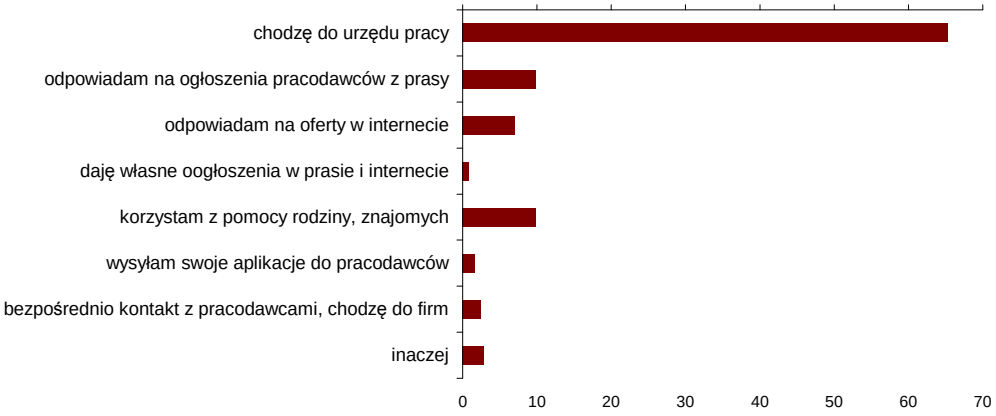

Wykres 9 Struktura badanej populacji powiatu sławieńskiego według metod poszukiwania ostatniej pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Poszukiwanie pracy polega najczęściej na chodzeniu do urzędów pracy, średnio robi to niemal 66,0% ankietowanych w powiecie sławieńskim. Ponadprzeciętnie często wybierają taki sposób poszukiwań jako pierwszoplanowy mężczyźni i mieszkańcy miast. Charakterystyczne jest też to, że poprzez urząd pracy poszukują zatrudnienia głównie osoby krótko pozostające bez pracy (56,3%). Osoby, które nigdy wcześniej nie pracowały stanowią tylko 9% tej grupy. Wyraźne jest również to, że udział osób z wyższym wykształceniem jest wśród poszukujących zatrudnienia poprzez urząd pracy niewielki. Duże znaczenie chodzenia do urzędu pracy może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy za pośrednictwem PUP, ale z drugiej może też utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać na pracę znalezioną przez urzędników. Za tą drugą hipotezą przemawia to, że mimo iż ogromna część respondentów jako pierwszoplanowy sposób poszukiwania pracy wskazuje chodzenie do urzędu pracy, to jednocześnie, zgodnie z tym o czym była już wcześniej mowa, niewielu stwierdza, że zarejestrowała się w urzędzie z powodu poszukiwania pracy.

Poza chodzeniem do urzędu pracy, osoby niepracujące objęte badaniem poszukują pracy głównie poprzez sieć krewnych i znajomych. Podobny odsetek deklaruje, że odpowiada na ogłoszenia pracodawców zamieszczone w prasie (9,9%) bądź w Internecie (7,0%). Do zupełnych wyjątków należy natomiast rozsyłanie aplikacji o pracę, zamieszczanie własnych ogłoszeń w prasie i Internecie czy bezpośrednie kontaktowanie się z potencjalnymi pracodawcami (łącznie około 5%).

Pasywność analizowanej grupy nie zaskakuje, skoro okazuje się, że znaczna **część poszukujących pracy nie wie, czy w ogóle na terenie ich miejsca zamieszkania są pracodawcy poszukujący pracowników** (42,9%). Zdecydowanie mniej jest osób nie mających rozeznania na temat występowania pracodawców zatrudniających pracowników o takich kwalifikacjach, jakie posiadają akurat bezrobotni (35,3%). Brak pracodawców zatrudniających osoby o kwalifikacjach posiadanych przez bezrobotnych niejako z góry skazuje ich na niepowodzenie, chyba że podejmą pracę niezgodnie z dotychczasowymi umiejętnościami bądź zmienią miejsce zamieszkania. Możliwość znalezienia pracy odpowiadającej kompetencjom ponadprzeciętnie często deklarują mieszkańcy miast i osoby z wykształceniem średnim zawodowym i policealnym oraz wyższym. W grupie tej dominują osoby zarejestrowane w urzędach pracy. Wyraźnie niedoreprezentowane są natomiast osoby z wykształceniem zaledwie podstawowym, osoby w wieku przedemerytalnym, mieszkańcy wsi i osoby bez doświadczenia zawodowego. Negatywnie oceniają swoje kwalifikacje także osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.

Analiza danych w skali całego województwa sugeruje, że rynek pracy w regionie zachodniopomorskim jest dość stagnacyjny. Wypowiedzi na temat istnienia pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników, nie są jednak aż tak złe, jakby można było przypuszczać. Oceny dotyczące braku pracodawców aktualnie poszukujących pracowników różnią się między bezrobotnymi, prawdopodobnie proporcjonalnie do stopnia trudności, z jakimi zetknęli się szukając – jak wiemy niezbyt intensywnie – pracy. Raz jeszcze uwidaczniają się szczególne trudności osób pochodzących z terenów wiejskich oraz kobiet. Pozytywnie na pytanie o popyt na pracę odpowiadały osoby o wyższych poziomach wykształcenia, osoby zarejestrowane w PUP oraz pozostający bez pracy przez relatywnie krótki okres czasu. Bliskie poglądowi, że raczej żadnej pracy w powiecie nie ma, są z kolei osoby, które dotychczas w ogóle nie pracowały zawodowo, niezarejestrowani w urzędzie pracy, gorzej wykształceni i osoby starsze.

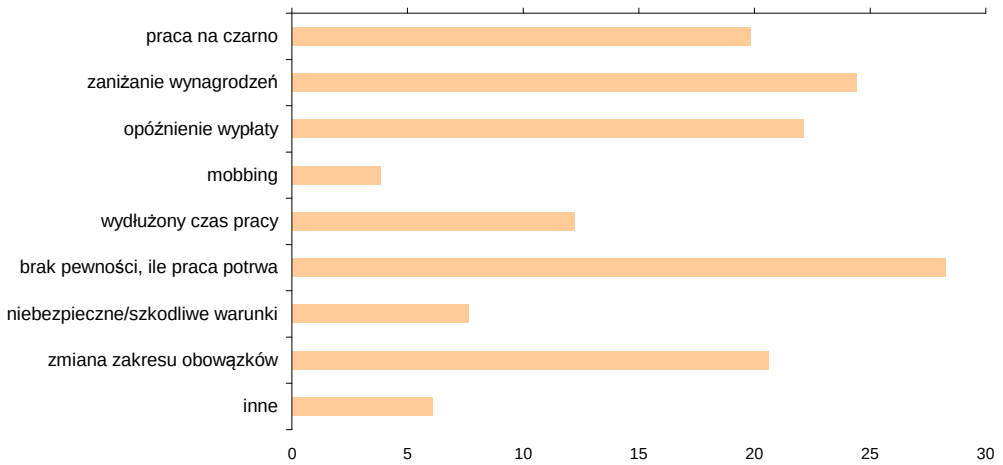

Wykres 10 Zjawiska, z którymi zetknęli się respondenci w poprzednim miejscu pracy (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Jednocześnie około 62% ankietowanych z powiatu sławieńskiego oczekuje, iż znajdzie zatrudnienie w nadchodzącym roku. To sporo, biorąc pod uwagę wcześniejsze spostrzeżenia. Pewnym problemem może być jednak dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej, w pełnym wymiarze czasu pracy i na jedną zmianę (ponad 90% wszystkich odpowiedzi). To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć konserwatyzm bezrobotnych i przywiązanie do sposobów wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach. Dowodzi tego również odpowiedź na pytanie o **preferowane miejsce pracy**. Firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej 65% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną tylko 25,7%. Część uważa, że najlepsze warunki zatrudnienia zapewnia własna działalność gospodarcza – 8,6%. Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, a praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania, co wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet nierejestrowaniu faktu zatrudnienia, a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Nie wiemy dokładnie, w jakim zakresie występują te zjawiska w powiecie, niemniej negatywy pracy w firmach prywatnych są dostrzegane, zwłaszcza brak stabilności zatrudnienia, z którą zetknęła się około 28% naszych respondentów przynajmniej w jednym ze swoich wcześniejszych miejsc pracy.

Dość znaczny odsetek respondentów podjąłby samodzielną działalność gospodarczą – przeciętnie to 13,8%. Ten udział nie odbiega od udziału samo zatrudnionych w populacji ogółem, więc wydaje się przesadzony, biorąc pod uwagę przeciętnie wyższe kompetencje zawodowe i biznesowe osób pracujących niż bezrobotnych. Wśród badanych dostrzegane są jednak **bariery podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej**, ale lokowane są one głównie po stronie ograniczeń materialnych: w braku zasobów finansowych (38,1%) pozwalających na bezpieczny start i w nieposiadaniu lokalu (17,7%). Z drugiej jednak strony sporo osób widzi bariery we własnej osobie, które wiążą się z nieznajomością wymogów formalnych (32,7%), ale już wyraźnie rzadziej wskazuje na nieumiejętność jej prowadzenia (10,4%), brak pomysłu na samodzielną działalność (13,9%) czy brak wiary w powodzenie tego przedsięwzięcia (17,7%). Najwięcej osób boi się jednak kłopotów z biurokracją (40%), co po części jest za pewne wynikiem niewielkiej wiedzy na temat uwarunkowań prawnych związanych z prowadzeniem firm.

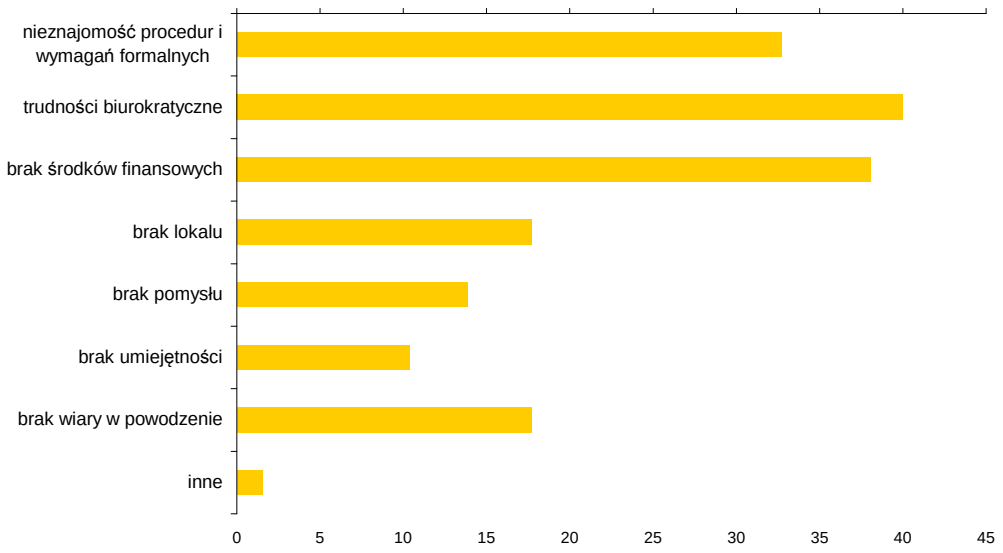

Wykres 11 Bariery w podejmowaniu działalności gospodarczej (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Niepracujący chcieliby podejmować pracę w wielu różnych **zawodach**, ale wyraźnie przeważają wśród nich te wymagające stosunkowo prostych kompetencji i niewysokiego poziomu wykształcenia. Co piąta kobieta najchętniej pracowałaby jako sprzedawca, dalszych 12,1% jako kucharz bądź cukiernik, kolejne 8,1% jako pracownik biurowy. Około 5,8% wskazywało zawód krawcowej lub podobny, zaś kolejne 4,6% – pracę w charakterze sprzątaczki. Te 5 zawodów wyczerpuje 50% podaży pracy ze strony kobiet, co świadczy de facto o mało zróżnicowanej strukturze kwalifikacji. W podaży pracy męskiej obserwuje się większe zróżnicowanie struktury kwalifikacji – 5 najczęściej wymienianych zawodów obejmuje „tylko" 41,9% ogółu ankietowanych, przy czym najczęściej wymienianym jest kierowca (10,8%) i „budowlaniec", który łącznie z murarzem i tynkarzem łącznie wskazywani są przez niemal co czwartego respondenta. Pozostałe często oferowane zawody to mechanik, elektryk, elektromechanik i pracownik fizyczny.

Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie zawodów, w których pracy nie chcą wykonywać. Co ciekawe, są to często takie same zawody w których wielu chętnie podjęłoby zatrudnienie – choć oczywiście – zgłaszane są one przez różne osoby. I tak zawodem najbardziej pożądanym przez kobiety jest sprzedawca z częstotliwością wskazań 20,2%. Ten sam zawód jest zawodem bardzo często niechcianym – przez 6,9%. Z drugiej strony około 4,6% kobiet chciałoby pracować jako sprzątaczki, podczas gdy jednocześnie 12,7% zadeklarowało, iż nie chciałoby zarabiać w ten sposób. Podobnie jest zresztą w przypadku mężczyzn. Szeroko rozumiana praca w budownictwie jest zawodem, który najchętniej wykonywaliby mężczyźni, ale też 9,7% niepracujących nie chciałoby w nim pracować. Widać zatem wyraźne rozbieżności dotyczące preferencji zawodowych wśród obu płci. To po części może tłumaczyć poszukiwanie pracowników do tych zawodów, które aktualnie posiadają bezrobotni. Bez zwiększenia atrakcyjności zatrudnienia w tych zawodach (co m.in. musi wiązać się ze wzrostem płac) trudno liczyć na to, że bezrobotni podejmą w nich pracę.

Tabela 13. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić niepracujący z powiatu sławieńskiego

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
sprzedawca	35	20,2	kierowca	10	10,8
kucharz, cukiernik	21	12,1	budownictwo	10	10,8
pracownik biurowy	14	8,1	murarz	8	8,6
krawcowa, tkacz, szwaczka	10	5,8	mechanik	7	7,5
sprzątaczka	8	4,6	tynkarz	4	4,3

kosmetyczka	5	2,9	elektromechanik	3	3,2
opiekunka	5	2,9	elektryk	3	3,2
„w swoim”	5	2,9	pracownik fizyczny	3	3,2
fryzjer	4	2,3	stolarz	3	3,2
leśnik	3	1,7	"w swoim"	3	3,2
ogrodnik	3	1,7	rolnictwo	2	2,2
przedszkolanka	3	1,7	spawacz	2	2,2
ogółem	173	100,0	ogółem	93	100,0

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 14. Zawody, w których nie chcieliby się zatrudnić niepracujący z powiatu sławieńskiego

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
przetwórca ryb	23	13,3	kucharz, cukiernik, piekarz	25	26,9
sprzątaczka	22	12,7	kelner	8	8,6
fryzjer	13	7,5	mechanik	6	6,5
sprzedawca	12	6,9	spawacz	4	4,3
pracownik fizyczny	11	6,4	budowlanka	6	6,5
kelner	10	5,8	rzeźnik	3	3,2
krawcowa	8	4,6	sprzedawca	3	3,2
kucharz	6	3,5	tynkarz	3	3,2
rolnik	6	3,5	przetwórca ryb	5	5,4
murarz	5	2,9	rolnictwo	2	2,2
hydraulik	3	1,7	ślusarz	2	2,2
księgowa	3	1,7	tapicer	2	2,2
ogółem	173	100,0	ogółem	93	100,0

Źródło: obliczenia własne.

Są też zawody, które nie występują w ogóle na liście zawodów pożądanych, są natomiast negatywnie postrzegane przez bezrobotnych. Dla kobiet takim zawodem jest przede wszystkim praca jako przetwórca ryb. Ale ciekawe jest także to, że część kobiet w zawodach pożądanych wymienia dość ogólne hasło „praca biurowa”, zaś z drugiej strony – niepożądana jest „praca fizyczna”. Wśród mężczyzn nieco zaskakująco dużo osób jako niechciane wymienia zawody związane z gastronomią – kucharz, cukiernik czy piekarz.

Generalnie rzecz biorąc, w analizowanej populacji niepracujących powiatu sławieńskiego relatywnie często dochodzi do odrzucania zawodu wyuczonego – przeciętnie było to 3 na 10 analizowanych respondentów. Zdecydowanie częściej zjawisko to występuje wśród kobiet (32,3% wobec 20,7% u mężczyzn). Największe rozbieżności występują natomiast u osób z najniższym wykształceniem, z których aż 2/3 nie chce wykonywać zawodu, którego się nauczyło w czasie szkoleń czy w miejscu pracy (szkoła podstawowa ani gimnazjum nie przygotowują do zawodu). Co ciekawe, nieco rzadziej zdarza się odrzucenie zawodu ostatnio wykonywanego – 21,3% ankietowanych nie chciałoby pracować w zawodzie, który wykonywali w ostatnim miejscu pracy, przy czym wśród kobiet ten odsetek jest ponownie dużo wyższy niż wśród mężczyzn (23,5% i 16,7% odpowiednio). Stosunkowo najczęściej zawód ostatnio wykonywany rozmijał się z preferencjami wśród osób młodych, przed 35. rokiem życia. Być może wynika to z dorywczego charakteru pracy, którą często podejmują osoby młode, zwłaszcza studenci. Praca taka rzadko jest ściśle związana z posiadanymi kwalifikacjami i być może to w dużym stopniu determinuje zaobserwowane zróżnicowanie. W tym kontekście najbardziej niepokojącym zjawiskiem jest odrzucanie zawodu ostatnio wykonywanego w 20% przez osoby które ukończyły szkołę średnią. Może to sugerować, że istnieją poważne problemy z dopasowaniem oferty edukacyjnej w regionie do zapotrzebowania kwalifikacyjnego lokalnych pracodawców.

Tabela 15. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi w powiecie sławieńskim

wyszczególnienie		zawód wyuczony		zawód ostatnio wykonywany	
		=preferowany	=odrzucany	=preferowany	=odrzucany
populacja ogółem		71,3	28,7	78,7	21,3
płeć	kobieta	67,7	32,3	76,5	23,5
	mężczyzna	79,3	20,7	83,3	16,7
wiek	18-34 lata	71,4	28,6	73,0	27,0
	35-54 lata	71,1	28,9	84,8	15,2
	55 i więcej lat	71,4	28,6	80,0	20,0
wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	33,3	66,7	85,7	14,3
	liceum ogólnokształcące i profilowane	56,3	43,7	77,8	22,2
	zasadnicza szkoła zawodowa	86,0	14,0	77,5	22,5
	technikum	100,0	0,0	80,0	20,0

Źródło: obliczenia własne.

Aktywność populacji niepracujących uwidacznia się również w udziale w programach udostępnianych przez PUP. Najwięcej osób uczestniczyło w szkoleniach – aż 49,1%, w stażach lub w przygotowaniu zawodowym w miejscu pracy (co jest szczególnie efektywną formą ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego) brało udział kolejne 32,1%. Liczą się też inne formy aktywności bezrobotnych – prace interwencyjne (20,8%), prace społecznie użyteczne (11,3%) oraz roboty publiczne (9,4%). Ze wsparcia na rozpoczęcie samodzielnej działalności gospodarczej skorzystało zaledwie 3,8% ankietowanych, co w pewnym sensie idzie w parze z omówionymi wcześniej dużymi obawami przed rozpoczęciem pracy na własny rachunek, które wskazywali ankietowani. Dodatek aktywizacyjny za samodzielne znalezienie pracy dotyczył 11,3% ujętych w badaniu.

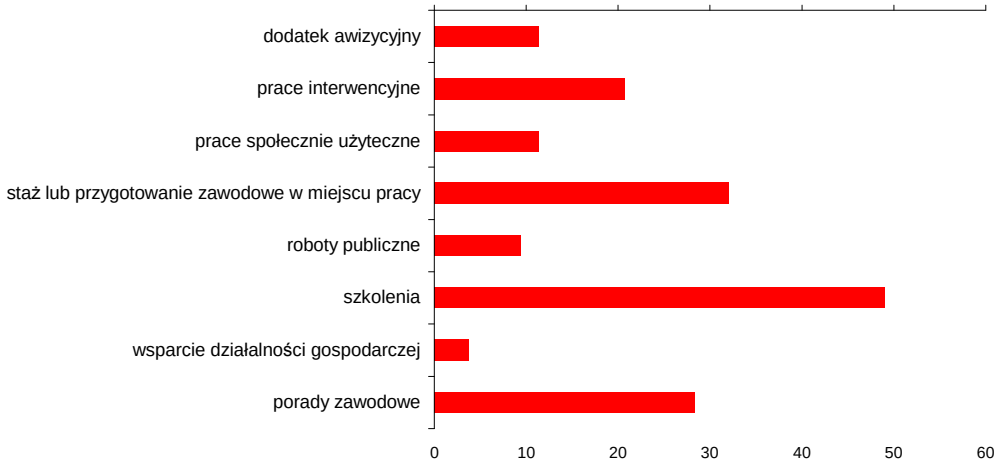

Wykres 12 Udział w aktywnych programach rynku pracy w powiecie sławieńskim (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Analiza powiatu szczecineckiego[18]

SYTUACJA POWIATU W ŚWIETLE DANYCH ZASTANYCH

Podstawowe dane

Powiat szczecinecki składa się z 6 gmin: miasta Szczecinek, gminy Szczecinek, miasta i gminy Barwice, miasta i gminy Biały Bór, miasta i gminy Borne Sulinowo oraz gminy Grzmiąca. Powiat ma powierzchnię 1 765 km2 i jest czwartym co do wielkości powiatem w województwie, z czego aż 45,6% stanowią lasy, 39,6% użytki rolne a 5,4% wody powierzchniowe. Położony jest na terenie Pojezierza Drawskiego i znaczna jego część ma wybitne walory przyrodniczo – turystyczne.

1. Ludność

Ludność skupia się w Szczecinku i okolicznej gminie razem stanowiąc ok. 63% ludności powiatu, z czego w samym mieście mieszka prawie połowa populacji powiatu. Wśród mieszkańców nieznacznie przeważają kobiety (51,6%), z tym że ta przewaga jest znacznie większa w miastach, gdzie żyje 63,4% ludności, z czego 29,9% stanowią mężczyźni a 33,5% kobiety. Ludność wiejska to tylko 36,6%, niemal równo po połowie składająca się z osób obu płci.

Tabela 1. Struktura ludności w powiecie szczecineckim

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
RAZEM	**100,0**	**48,4**	**51,6**	**63,4**	**29,9**	**33,5**	**36,6**	**18,6**	**18,1**
Wiek przedprodukcyjny	21,1	10,9	10,3	12,4	6,2	6,1	8,8	4,6	4,2
Wiek produkcyjny	64,1	33,1	31,0	40,8	20,6	20,3	23,2	12,5	10,7
Wiek mobilny 18-44 lata	38,5	19,4	19,1	24,1	11,9	12,2	14,4	7,5	6,9
Wiek niemobilny	25,6	13,7	11,9	16,7	8,7	8,1	8,9	5,1	3,8
Wiek poprodukcyjny	14,8	4,5	10,3	10,2	3,1	7,1	4,6	1,4	3,2

Źródło: Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009

Powiat szczecinecki jest słabo zaludniony – gęstość zaludnienia to tylko 44 osoby/km^2 (przy przeciętnej krajowej 122). Gdy odliczyć Szczecinek, to gęstość na terenie pozostałych gmin waha się od 18 osób/km^2 w Bornem-Sulinowie do 36 osób/km^2 w Barwicach.

Powiat jest też terenem odpływu migracyjnego, zwłaszcza obejmującego wieś, co jeszcze potęguje dominację samego Szczecinka wśród ludności powiatu. Ruch migracyjny na terenie powiatu to również zasiedlanie ludnością napływową miasta Bornego-Sulinowa – pozostałości po stacjonowaniu wojsk radzieckich. W sumie jednak ludność powiatu się zmniejsza – od 1999 r. spadła o 4,5 tys. osób (z 81.5 tys.). Jednym z powodów odpływu migracyjnego jest niekorzystna sytuacja na rynku pracy.

[18] Autor: prof. dr hab. Urszula Sztandar - Sztanderska

Ludność powiatu jest stosunkowo młoda – w wieku przedprodukcyjnym znajduje się aż 21,1%, a w wieku produkcyjnym 64,1%, z czego w tzw. wieku mobilnym (poniżej 45 lat) 38,5%. To stosunkowo korzystne proporcje wziąwszy pod uwagę perspektywy rozwojowe powiatu, pod warunkiem, że odpływ migracyjny – głównie osób młodych - nie okaże się zbyt wysoki . Najmłodsi – zwłaszcza poniżej 16 lat – stosunkowo częściej mieszkają na wsi (odpowiednio 62% dzieci w wieku przedszkolnym, 63% w wieku szkoły podstawowej, 61% w wieku gimnazjalnym). Osób w wieku poprodukcyjnym jest wyraźnie mniej niż przeciętnie w kraju (14,8% w stosunku do przeciętnej krajowej 16,2%)

2. Bezrobocie

Liczba bezrobotnych w końcu września 2009 sięgała w powiecie 6646 osób, w tym 1423 kobiet i 735 uprawnionych do zasiłku. W związku z koncentracją ludności w Szczecinku i jego bezpośrednich okolicach bezrobotni również w coraz większym stopniu zamieszkują to miasto – ponad 40% bezrobotnych z terenu powiatu przypada na Szczecinek. Zarazem sytuacja na rynku pracy w tym w mieście jest stosunkowo najkorzystniejsza – tylko 10,2% ludności w wieku produkcyjnym to bezrobotni, podczas kiedy w gminie Borne Sulinowo 22,9% , Barwicach 21,3%, Białym Borze 19,2%.

Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego

Gmina		Liczba bezrobotnych	Struktura bezrobotnych (bezrobotni w powiecie =100)			Udział bezrobotnych zarejestrowanych w populacji w wieku produkcyjnym (populacja w wieku produkcyjnym=100)		
		na 30.IX.2009	IX 2007	IX 2008	IX 2009	IX 2007	IX 2008	IX 2009
1. Miasto Szczecinek		2 662	37,49	38,46	40,05	10,70	9,70	10,20
2. Gmina Szczecinek		1 108	15,09	15,68	16,67	17,20%	15,70	16,40
3. Gmina Grzmiąca		550	10,33	8,79	8,28	17,50%	18,00	22,90
4. Miasto i gmina Borne Sulinowo	ogółem	701	10,56	10,96	10,55	12,10%	12,40	12,90
	miasto	266	3,26	3,52	4,00			
	wieś	435	7,30	7,44	6,55			
5. Miasto i gmina Biały Bór	ogółem	592	9,14	9,54	8,91	17,70%	18,40	19,20
	miasto	221	2,95	3,13	3,33			
	wieś	371	6,18	6,41	5,58			
6. Miasto i gmina Barwice	ogółem	1 033	17,39	16,58	15,54	18,30	18,70	21,30
	miasto	427	6,85	6,41	6,42			
	wieś	606	10,53	10,17	9,12			
Razem		6 646	100,00	100,00	100,00	13,50	12,90	14,00

Źródło: Dane PUP

3. Działalność gospodarcza

Wysokie bezrobocie dotyka głównie tereny wiejskie, gdzie po upadku PGR nie stworzono podstaw zatrudnienia poza rolnictwem, gdy tymczasem z rolnictwa pozbyto się nadmiaru siły roboczej osiągając dzięki temu znacznie wyższą wydajność i rentowność. Jak podaje na swojej stronie WWW starostwo powiatowe, transformacja systemowa spowodowała również upadek części przedsiębiorstw pozarolniczych, aczkolwiek niektóre uległy wzmocnieniu przemysłowych np. KRONOSPAN, KPPD (przemysł drzewny) ELDA-ELTRA (elektrotechniczny), TELZAS (elektronika). Niemniej dzisiaj

większość firm stanowią małe firmy z zatrudnieniem poniżej 5 osób. Na terenie powiatu są zlokalizowane 8162 podmioty gospodarcze, z czego najwięcej ulokowało się – podobnie jak w całym kraju – w sekcji handel i naprawy – aż 31,5%. Duży udział mają też podmioty z sekcji obsługa nieruchomości i firm, przetwórstwo przemysłowe, budownictwo i ochrona zdrowia.

Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu

	Struktura podmiotów zarejestrowanych						Dynamika liczby podmiotów
Sekcje gospodarki	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2001=100
Powiat szczecinecki razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	123,9
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	4,0	3,7	3,4	3,3	3,4	3,3	101,9
rybactwo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	125,0
górnictwo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	200,0
przetwórstwo przemysłowe	9,2	8,9	9,1	9,1	8,9	8,7	117,3
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	100,0
budownictwo	8,7	8,2	8,5	9,5	9,9	10,8	153,7
handel i naprawy	31,5	32,1	31,7	31,2	30,7	29,7	116,8
hotele i restauracje	3,2	3,4	3,4	3,5	3,4	3,3	129,5
transport, gospodarka magazynowa i łączność	7,8	7,4	7,2	6,9	6,8	6,7	106,2
pośrednictwo finansowe	5,9	5,5	5,2	5,1	4,9	4,9	102,3
obsługa nieruchomości i firm	14,2	15,4	15,7	15,7	15,6	16,0	140,1
administracja publiczna, obrona narodowa	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	136,7
edukacja	1,6	2,2	2,4	2,3	2,3	2,3	176,9
ochrona zdrowia i opieka społeczna	7,4	6,8	6,5	6,4	6,5	6,6	109,6
działalność usługowa, komunalna i społeczna	5,7	5,7	6,1	6,3	6,8	6,9	149,2
gospodarstwa domowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0

Źródło. Baza danych regionalnych GUS

Pewną oznaką poprawy sytuacji są dane obrazujące dynamikę działalności gospodarczej m.in. dotyczące liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie powiatu. W latach 2001-2008 liczba podmiotów gospodarczych wzrosła o prawie 24% Najsilniejszy wzrost odnotowano w budownictwie – o 53%, w działalności usługowej, komunalnej i społecznej o 49%. i co ważne stosunkowo silnie wzrosła również liczba podmiotów zajmujących się przetwórstwem przemysłowym. Produkty przemysłowe, bardziej niż usługowe, mają szansę być przedmiotem sprzedaży poza lokalnym rynkiem zbytu i tym samym stać się źródłem dochodów napływających z zewnątrz na teren powiatu. Warunkiem jednak jest dostateczna skala produkcji i ukierunkowanie działalności na zewnątrz. Tymczasem w całym regionie większość podmiotów działa na skalę lokalną. Z kolei bez sprzedaży produktów na zewnątrz powiatu wielkość popytu nie może zwiększyć się stanowiąc barierę rozwoju działalności gospodarczej i w konsekwencji również zatrudnienia. Wysokie, relatywne przyrosty odnotowano również w innych dziedzinach, ale wziąwszy pod uwagę ich mały udział w gospodarce powiatu, te przyrosty nie wpływały znacząco na rynek pracy.

4. Wynagrodzenia

Powiat leży w stosunkowo ubogim regionie koszalińskim. Na jego tle wyróżnia się jednak pozytywnie wysokością płac – w 2002 r. płace w powiecie szczecineckim niemal dorównywały płacom osiąganym w Koszalinie a w 2007 r. były nawet wyższe. W 2002 r. przeciętne wynagrodzenie brutto wynosiło 2026 zł i plasowało powiat na 3 pozycji za Szczecinem, powiatem policki i Koszalinem, w 2007 r.

zaś wyższe płace osiągano również w Świnoujściu, choć już nie w Koszalinie. Tym samym Szczecinek i jego okolice są na tle województwa stosunkowo dobrym rynkiem pracy – choć daleko im do średniej krajowej.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W ŚWIETLE BADANIA EMPIRYCZNEGO

5. Podstawowa charakterystyka badanej populacji osób niepracujących

Poniżej przedstawiamy podstawową charakterystykę populacji objętej badaniem ankietowym, a więc osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy oraz osób korzystających z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Nie podejmowano się próby dokonania rozróżnienia między osobami bezrobotnymi i biernymi zawodowo[19]. Stąd analizowana populacja określana jest często jako populacja niepracujących, co wydaje się być najbardziej adekwatnym określeniem. W miarę możliwości starano się także analizować osoby zarejestrowane w PUP w porównaniu do pozostałych osób.

Ankietą objęto 280 osób, z czego 55,0% stanowiły kobiety. Duża część zamieszkuje obszary wiejskie (33,3%). 58,6% populacji tworzą osoby w wieku 18-34 lata czyli tzw. mobilnym wieku produkcyjnym, pozostałą część stanowią osoby w wieku niemobilnym, w tym 4,3% w wieku przedemerytalnym (55 lat i więcej).

Udział osób zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy wyniósł 77,1%. Stosunkowo mało osób posiadających status zarejestrowanego bezrobotnego wywodzi się ze Szczecinka a następnie z najmniejszych miast powiatu a także z najmłodszej grupy wieku, co wiąże się z tym, że są to osoby, które nie mają jeszcze w pełni ukończonej edukacji i nigdy wcześniej nie pracowały. Ponadprzeciętnie często natomiast rejestrują się osoby w głównym wieku produkcyjnym tj. 25-44 lata, cechujące się najwyższą aktywnością na rynku pracy.

Wśród pozostających bez pracy przez ponad rok duży udział mają z kolei osoby w wieku powyżej 35 roku życia. Generalnie, występuje tendencja, ze im starsza jest dana osoba, tym bardziej prawdopodobne, że czas pozostawania bez pracy będzie dłuższy. Najmłodsi zaś po początkowych trudnościach z podjęciem pracy, jeśli trafiają do bezrobocia, to raczej pozostają w nim krócej niż 1 rok. (łącznie 50,9%). Kobiety – przeciwieństwie do mężczyzn, stosunkowo często są bezrobotne przy próbie podjęcia pierwszej pracy, a także nieco częściej pozostają bez pracy przez dłuższy okres, choć w tym wypadku nie jest to duża różnica. W naszej próbie mieszkańcy Szczecinka ponadprzeciętnie często byli bezrobotnymi długookresowo (66,7%), za to nie odnajdowaliśmy wśród nich osób, którym jeszcze nie udało się podjąć pierwszej pracy. Zła sytuacja pod tym względem dotyczyła też terenów wiejskich – tam łącznie udział osób niepracujących z ponad roczną przerwą w pracy i takich, którym nie udało się podjąć pracy ani razu – wynosił razem 62,4%.

[19] Na podstawie ankiety nie jest możliwe określenie ekonomicznego statusu na rynku pracy zgodnie ze standardami wyznaczonymi przez Międzynarodową Organizację Pracy Zgodnie z zaleceniami MOP, za osoby bezrobotne można uznać tylko te osoby, które spełniają jednocześnie trzy warunki: (1) niewykonywanie pracy przynoszącej zarobek lub dochód przez ponad 1 godzinę podczas tygodnia referencyjnego; (2) gotowość (zdolność) do podjęcia zatrudnienia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym; (3) aktywne poszukiwanie pracy, to jest podjęcie konkretnych działań w ciągu 4 tygodni (wliczając w to jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę.

Tabela 4. Rejestracja bezrobocia i pozostawanie bez pracy wg podstawowych cech społeczno-demograficznych

	Rejestracja bezrobocia		Czas pozostawania bez pracy			
kategorie osób	tak	nie	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	razem
Ogółem	77,1	22,9	35,1	37,7	27,3	100,0
Płeć						
Kobieta	76,6	23,4	35,1	37,7	27,3	100,0
Mężczyzna	77,8	22,2	53,2	35,5	11,3	100,0
Miejsce zamieszkania						
Wieś	71,3	28,7	37,6	40,6	21,8	100,0
Miasto do 5 tys.	65,0	35,0	57,9	36,8	5,3	100,0
Miasto 6-20tys.	91,7	8,3	41,7	33,3	25,0	100,0
Miasto 21-50 tys.	83,0	17,0	45,7	32,9	21,4	100,0
Miasto 51-100tys	50,0	50,0	33,3	66,7	0,0	100,0
Grupy wieku						
18-24 lata	67,1	32,9	48,2	5,9	45,9	100,0
25-34 lata	83,5	16,5	53,2	35,4	11,4	100,0
35-44 lata	83,0	17,0	40,0	60,0	0,0	100,0
45-54 lata	78,9	21,1	31,6	56,1	12,3	100,0
55-59 lat	75,0	25,0	8,3	83,3	8,3	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

6. Kapitał ludzki bezrobotnych

W badanej grupie osób niepracujących powiatu szczecineckiego dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (39,6%%) i podstawowym lub gimnazjalnym (23,6%) a więc osoby z najniższymi poziomami wykształcenia (razem 63,2%). W dodatku osoby, które nie ukończyły nawet szkoły zasadniczej nie mają żadnych wyuczonych w systemie szkolnym kwalifikacji zawodowych. Takich kwalifikacji nie mają również absolwenci liceów ogólnokształcących – w naszej próbie było ich 11,1% i liceów profilowanych reprezentowanych przez 2,1% respondentów. W sumie aż ponad połowa uczestników badania nie dysponowała przygotowaniem zawodowym uzyskanym w trakcie nauki szkolnej. Osób z wyższymi poziomami wykształcenia było stosunkowo mało – 5,0% miało wykształcenie magisterskie, 1,8% licencjackie i tyle samo policealne.

Poziom wykształcenia bezrobotnych jest silnie zróżnicowany według wieku – osoby po 45 roku życia są zdecydowanie gorzej wykształcone np. o ile wśród osób w wieku 25-44 lata 22,8% ma wykształcenie wyższe, to wśród osób w wieku 45-60 lat nikt. Natomiast odsetki osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynoszą w tych dwóch grupach wieku odpowiednio 25,3% i 51,7% a ogółem bez matury 38,0% i 79,3%. Odzwierciedla to masowy wzrost poziomu wykształcenia w młodszych kohortach ludności. Głębokie różnice dotyczą również przekroju miasto-wieś. Na wsi nie było ani jednej osoby z wyższym wykształceniem podczas kiedy w miastach 10,6% , na wsi 80,2% nie uzyskało wykształcenia średniego w miastach 43,6%. Dużo płytsze różnice poziomie wykształcenia odnoszą się do kobiet i mężczyzn. Kobiety nieco częściej kończą studia na podstawie bardziej masowego udziału w kształceniu średnim ogólnym, mężczyźni częściej kończyli szkoły zawodowe – zasadnicze i średnie.

Tabela 5. Osoby ankietowane według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania.

Poziom wykształcenia	Ogółem	Płeć		Wiek			Miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24 lat	25-44 lata	45-60 lat	wieś	miasto
Wyższe magisterskie	5,0	5,2	4,8	0,0	17,7	0,0	0,0	7,8
Wyższe licencjackie	1,8	1,9	1,6	0,0	5,1	0,9	0,0	2,8
Policealne/pomaturalne	1,8	1,9	1,6	3,5	2,5	0,0	3,0	1,1
Średnie zawodowe	15.0	12,3	18,3	12,9	20,3	12.9	7,9	19,0
Średnie profilowane	2,1	3,2	0,8	1,2	3,8	1,7	1,0	2,8
Średnie ogólne	11,1	13,0	8,7	17,6	12,7	5,2	7,9	12,8
Zasadnicze zawodowe	39,6	39,6	39,7	36,5	25,3	51,7	47,5	35,2
Gimnazjalne i podstawowe	23,6	22,7	24,6	28,2	12,7	27,6	32.7	18,4
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Odzwierciedleniem profilu kształcenia jest zawód wyuczony. Wśród ankietowanych kobiet w powiecie szczecineckim najliczniejszą grupę zawodową stanowią krawcowe, sprzedawczynie i kucharki (łącznie 27,5%%), drugą pod względem liczebności grupą są ekonomistki (5,2%), a trzecią rolniczki (3,9%). Natomiast wśród zawodów wyuczonych przez mężczyzn dominują: murarz/murarz-tynkarz (9,6%), kierowca (7,2%), mechanik samochodowy (4,0%) i spawacz (4,0%).

Tabela 6. Udział osób (według płci) w najczęściej spotykanych zawodach

Kobiety		Mężczyźni	
krawiec	10,5	murarz/murarz-tynkarz	9,6
sprzedawca	9,2	kierowca	7,2
kucharz	7,8	mechanik samochodowy	4,0
technik ekonomista	5,2	spawacz	4,0
rolnik	3,9	mechanik	3,2
nauczyciel	3,3	nauczyciel	3,2
fryzjer	2,6	piekarz	3,2
gastronom	2,6	technik budowlaniec	3,2
Brak zawodu	32,7	tokarz, tokarz frezer	3,2
		Brak zawodu	16,0
Ogółem	77,8	Ogółem	56,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Część bezrobotnych kształci się jeszcze w szkołach (3,2%) i na uczelniach (1,4%), co daje nadzieję, na zmniejszeni odsetka niepracujących bez zawodu. Pewna grupa (9,0%) uczestniczy w kursach i szkoleniach, mających na celu uzupełnienie lub zmianę posiadanych kwalifikacji zawodowych. Wydaje się, że odsetek ten nie jest wysoki, biorąc pod uwagę, że szkolenia są jednym z podstawowych narzędzi aktywizacyjnych stosowanych przez urzędy pracy i że aż 16% mężczyzn i 32,7% kobiet zadeklarowało brak zawodu. Należy też zauważyć, że kształcą się i szkolą głównie osoby młode – w wieku do 35 lat uczy się w różnych formach 22,6% (z czego14,0% na szkoleniach), wśród starszych zaledwie 1,7%. Można zastanawiać się, czy młodsi nie powinni szerzej uczyć się regularnie zawodu w szkołach i na uczelniach, starsi zaś zdecydowanie częściej uczestniczyć w szkoleniach, tym bardziej, że poziom ich wykształcenia jest niski.

O posiadanym doświadczeniu zawodowym świadczy przede wszystkim ogólny staż pracy. Aż 1/5 bezrobotnych nie dysponuje żadnym doświadczeniem zawodowym. Dalej, blisko 1/5 osób, które kiedykolwiek pracowały ma bardzo krótki staż pracy – poniżej 1 roku, 3/5 bezrobotnych ma od 1 roku

do 20 lat ogólnego i kolejna 1/5 powyżej 20 lat pracy. Istnieje pod tym względem duże zróżnicowanie według płci – mężczyźni mają wyraźnie dłuższy staż. Krótki staż oznacza dopiero początek nabywania doświadczenia, które jest cennym składnikiem umiejętności zawodowych i którego brak utrudnia starania o pracę. Bardzo długi staż pracy może natomiast – zwłaszcza jeśli była to praca u jednego pracodawcy (w powiecie szczecineckim doświadczenia zdobyte tylko u jednego pracodawcy ma aż ¼ bezrobotnych, którzy w ogóle kiedykolwiek pracowali) – też być przeszkodą, bo może wiązać się ze sposobami działania nieprzydatnymi w innych miejscach pracy.

Tabela 7. Struktura bezrobotnych według ogólnego stażu pracy i płci

Ogólny staż pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Poniżej 1 roku	17,3	15,2	19,4
1-5 lat	35,9	28,5	23,1
6-10 lat	20,0	30,4	9,3
11-20 lat	24,5	23,2	25,9
Powyżej 20 lat	12,3	2,7	22,2

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Nie mniej istotny jest staż w ostatnim miejscu pracy i wykonywany tam zawód, gdyż odzwierciedlają one najbardziej aktualny zasób doświadczenia zawodowego. Blisko 1/2 bezrobotnych pracowała w ostatnim miejscu pracy nie dłużej niż 1 rok lub w ogóle nie pracowała do tej pory, kolejne 2/5 osób pracowało od 1 roku do 5 lat. Jedynie 0,9% bezrobotnych przepracowało w ostatnim miejscu ponad 20 lat. Dominuje więc krótkookresowe zatrudnienie w jednym miejscu pracy, co szczególnie odnosi się do mężczyzn. Jest to wyraźny minus szczecineckiego rynku pracy, bowiem częste zmiany pracy na ogół nie pozwalają na zgromadzenie wartościowego doświadczenia zawodowego, szczególnie jeśli wiążą się z poważniejszą zmianą zajęć zawodowych.

Tabela 8. Struktura bezrobotnych według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci

Staż w ostatnim miejscu pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Poniżej roku	43,7	40,2	47,6
1-5 lat	39,5	40,2	38,9
6-10 lat	8,8	11,6	5,8
11-20 lat	7,0	7,1	6,8
Powyżej 20 lat	0,9	0,9	1,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Trwałości zatrudnienia w ostatnim miejscu nie sprzyjała jego forma: 48,6% bezrobotnych pracowało na podstawie umowy na czas określony, kolejne 23,2% „na czarno" i tylko 27,7% miało umowę na czas nieokreślony. Ponadto 14,0% bezrobotnych wykonywało ostatnią pracę za granicą, a tym samym najprawdopodobniej była to praca krótkookresowa.[20] Szczególnie niepokoi praca bezumowna (nierejestrowana), bo jej zasięg jest w powiecie szczecineckim bardzo duży. Wespół z pracą podejmowaną na zasadach migracji cyrkulacyjnych nie sprzyjają one tworzeniu podstaw do trwałego zatrudnienia na miejscu. Praca na czarno jest konkurencyjna głównie dzięki unikaniu podatków, praca zagranicą dzięki wyższym poziomom wynagrodzeń. Obie tworzą nierealistyczne oczekiwani dotyczące rodzimego, legalnego rynku pracy.

Formą doświadczenia zawodowego jest też niewątpliwie doświadczenie z pracy na własny rachunek. W ostatnich 10 latach 12,3% bezrobotnych pracowało na własny rachunek. Ale tylko w przypadku 0,5% bezrobotnych samodzielna działalność gospodarcza była ich ostatnią pracą. Te odsetki

[20] Migracja do krajów UE ma na ogół charakter cyrkulacyjny, a praca za granicą jest wykonywana intensywnie przez krótki czas. W Niemczech, będących głównym krajem docelowym migrantów z województwa zachodniopomorskiego, Polacy mogą być legalnie zatrudniani (na podstawie podpisanej w 1990 roku umowy między rządem Polski i Niemiec) tylko jako pracownicy sezonowi na okres na okres do 3 miesięcy. (por. Kaczmarczyk, Tyrowicz 2008).

informują nas o niepowodzeniu, czyli własna inicjatywa i przedsiębiorczość widocznie nie szły w ich przypadku w parze z innymi wyznacznikami sukcesu na rynku.

Wśród zawodów wykonywanych w ostatnim miejscu pracy przez kobiety dominowały: sprzedawca (aż 16,1%) oraz sprzątaczka, krawcowa, kelnerka, kucharka, pracownica PGR (por. tab. 6). W tych 6 zawodach ostatnio pracowała łącznie niemal połowa bezrobotnych kobiet. Zawody najczęściej wykonywane przez mężczyzn to: pracownik budowlany (aż 32,4%), kierowca (monter, dozorca, mechanik, mechanik samochodowy. Łącznie pracowało w wymienionych zawodach niemal 57% bezrobotnych mężczyzn. Część „męskich" jak i „kobiecych" zawodów wiąże się z sezonowością zatrudnienia – w okresie letnim więcej jest możliwości wykonywania prac budowlanych, rozszerzenia działalności handlowej, czy gastronomicznej. Badane osoby pracują najczęściej w zawodach wymagających bardzo niskich kwalifikacji, co wynika głównie ze struktury popytu na pracę. Z drugiej strony, poziom kwalifikacji i wykształcenia też jest niski.

Wśród zawodów najczęściej wykonywanych nie pojawia się ekonomista, czy nauczyciel czyli zawody należące do najbardziej popularnych zawodów wyuczonych (por. tab. 9). Może to sygnalizować niedopasowanie strukturalne podaży do popytu na pracę, powodowane strukturą kształcenia zawodowego w powiecie.

Tabela 9. Osoby ankietowane według płci i zawodu ostatnio wykonywanego

Kobiety		Mężczyźni	
Sprzedawca	16,1	Pracownik budowlany (w tym murarz, tynkarz, posadzkarz, dekarz, hydraulik i in.)	32,4
Sprzątaczka	8,0	Kierowca	7,4
Krawcowa	8,0	Monter	5,6
Kelnerka	7,1	Dozorca	3,7
Kucharka	5,4	Mechanik	3,7
Pracownica PGR	4,5	Mechanik samochodowy	3,7
Ogółem	49,1	Ogółem	56,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się (kapitał ludzki ulega deprecjacji) szczególnie intensywnie w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. Dlatego czas pozostawania bez pracy można uznać za miarę deprecjacji kapitału ludzkiego. 54,1% bezrobotnych, którzy w przeszłości pracowali, zakończyło ostatnią pracę w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 45,9% dawniej temu. Gdy dodać osoby nigdy przedtem nie pracujące (20,1%) ogólnej populacji, to okaże się, że większość nie ma aktualnego doświadczenia zawodowego, co powoduje, że ich kompetencje mogą być traktowane jako dyskusyjne dla pracodawców, u których próbują się zatrudnić.

Ogólny stan zdrowia również jest miarą kapitału ludzkiego, gdyż w sposób bezpośredni wpływa na efektywność wykonywanej pracy, a w szczególności pracy o charakterze fizycznym. 42,1% respondentów ocenia swój stan zdrowia jako bardzo dobry, a 32,9% jako dobry. Wydaje się więc, że w przypadku ¾ bezrobotnych stan zdrowia nie stanowi przeszkody dla pracy zawodowej. Swój stan zdrowia jako zły lub skrajnie zły ocenia jedynie 6,8% respondentów. Ocena stanu zdrowia pogarsza się wraz z wiekiem – spośród bezrobotnych w wieku 18-44 lata 86,7% ocenia swoje zdrowie jako bardzo dobre lub dobre, podczas gdy wśród osób w wieku 45-60 lat odsetek ten wynosi 39,1%. Z kolei jako złe ocenia swoje zdrowie 1,9% osób w wieku 18-44 lata i aż 21,7% w wieku 45-60 lat. W tej ostatniej grupie problemy zdrowotne mogą być jedną z przyczyn trudności funkcjonowania na rynku pracy.

7. Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Gospodarstwo domowe badanych osób bezrobotnych składa się przeciętnie z 4,7 osoby, wliczając w to respondenta. Z tej liczby 2,6 stanowią osoby w wieku 16-60 lat, 1.9 – dzieci do 16 roku życia, a 0,2 – dorośli powyżej 60 roku życia. Dzieci do 3 roku życia znajdują się w 20% gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat – w 17% gospodarstw, zaś dzieci w wieku 7-16 lat – w 29% gospodarstw (por. tab. 10). Dla aktywności ekonomicznej dorosłych może mieć znaczenie przede wszystkim obecność najmłodszych dzieci (do 3 roku życia) ze względu na konieczność sprawowania nad nimi opieki. W przypadku dzieci w wieku przedszkolnym braki placówek opiekuńczych również mogą stanowić przeszkodę w skutecznych staraniach o pracę.

Tabela 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w powiecie drawskim według liczby i wieku członków.

Liczba osób w gospodarstwie domowym w danym wieku	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lat	60+
0	79,9	66,0	32,1	1,8	84,9
1	16,2	23,7	35,3	9,4	11,6
2	2,6	7,7	26,1	38,3	2,7
3	0,6	2,6	2,7	31,0	0,7
4 i więcej	0,6		3,8	19,5	0,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Na 2,6 osoby w wieku 16-60 lat przypadającej średnio na gospodarstwo domowe, 1,52 osoby pracuje zarobkowo (w tym 0,14 zagranicą), 0,89 nie pracuje lecz szuka pracy (jest bezrobotna), 0,13 zaś pozostaje w bierności. Całe gospodarstwo domowe, liczące średnio 4,7 osoby (wliczając dzieci i osoby w wieku emerytalnym), jest więc na utrzymaniu 1,5 osoby pracującej, nie licząc świadczeń socjalnych. Wysoka relacja liczby bezrobotnych do pracujących (0,59) odpowiadająca 37% stopie bezrobocia świadczy o trudnej sytuacji zawodowej i materialnej badanych osób i ich gospodarstw domowych. Dotyczy to zdecydowanej większości gospodarstw, bo tylko w 32,1% gospodarstw domowych respondentów nikt z dorosłych nie poszukuje pracy (por tab. 18).

Do trudnej sytuacji bezrobotnych (a przynajmniej tej ich części, która nie funkcjonuje jako cyrkulacyjni migranci, na przemian zarabiający zagranicą i pozostając w bezrobociu na terenie kraju, przyczynia się niewątpliwie restrykcyjne prawo dotyczące zasiłków dla bezrobotnych. Z zarejestrowanych w PUP osób zaledwie 12,0% ma uprawnienia zasiłkowe, w tym więcej młodych (24,2% w wieku 25-34 lata) i oczywiście – co wynika z przepisów – więcej osób, które stosunkowo krótko pozostają bez pracy (22,9% nie mających pracy od mniej niż 12 miesięcy). Ponieważ krótkookresowo są częściej bezrobotni z wyższymi poziomami wykształcenia, więc oni też częściej pobierają zasiłek. Dalszych 12,0% otrzymuje zasiłki lub inną formę pomocy z pomocy społecznej, w tym częściej w średnim wieku i starsi (np. 22,2% osób w wieku 55-60 lat), najniżej wykształceni (wykształcenie gimnazjalne i niższe).

Dane z badania ankietowego umożliwiają ponadto określenie poziomu dochodu gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę. W 20,7% gospodarstw dochód ten nie przekracza 250 zł, a w kolejnych 36,8% gospodarstw mieści się on w przedziale od 250 zł do 500 zł (por. tab. 11). Jedynie w 6,7% gospodarstw dochód przekracza 1000 zł na osobę.

W gospodarstwach badanych kobiet i mężczyzn dochód na osobę jest podobny, aczkolwiek nieco więcej bezrobotnych kobiet pochodzi z najuboższych gospodarstw domowych. Gorszą sytuację materialną mają też osoby starsze niż młodsze i wywodzące się ze wsi w porównaniu do pochodzących z miast. Dochód na wsi jest wyraźnie niższy niż w miastach – kwoty 500 zł nie przekracza w 46,4% gospodarstw miejskich i w aż 77,2% gospodarstw wiejskich. Ponadto dochód ten jest silnie zróżnicowany według poziomu wykształcenia badanych osób – nie przekracza 500 zł na

osobę w 74,2% gospodarstw domowych osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym, tak samo w 62,1% gospodarstw domowych osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz w zaledwie 28,6% gospodarstw osób z wyższym wykształceniem magisterskim.

Tabela 11. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych ankietowanych osób według płci i miejsca zamieszkania w powiecie drawskim

Dochód na osobę w gospodarstwie domowym	Ogółem	Płeć		Wiek			Miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24 lat	25-44 lata	45-60 lat	wieś	miasto
Poniżej 250 zł	20,7	26,6	13,5	11,8	24,6	24,6	35,6	12,3
251-500 zł	36,8	37,0	36,5	35,3	33,3	44,9	41,6	34,1
501-750 zł	25,0	18,2	33,3	31,8	22,2	21,7	16,8	29,6
751-1000 zł	10,7	11,7	9,5	14,1	12,7	2,9	1,0	16,2
1001-1500 zł	4,6	4,5	4,8	5,9	3,2	5,8	4,0	5,0
Powyżej 1500 zł	2,1	1,9	2,4	1,2	4,0	0,0	1,0	2,8
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Problemem badanych osób jest też zadłużenie ich gospodarstw domowych – tylko 32,5% nie ma żadnych długów, a 16,8% ocenia swój stan zadłużenia jako wysoki. Trudności materialne mogą potęgować ograniczone kontakty społeczne – ponad ¼ nie ma przyjaciół, na których mogłaby polegać. Chociaż – z drugiej strony - kontakty ze znajomymi i z rodziną są częste. Z kolei udział w życiu kulturalnym dużo słabszy ale to nie musi być szczególna cecha samych bezrobotnych ile ich kulturowego środowiska, w którym raczej nie chodzi się do kina, czy do teatru. Istotne też mogą być wysokie koszty imprez organizowanych np. wczasów czyniąc je dobrem luksusowym dla osób o niskich dochodach.

Tabela 12. Aktywność społeczna i kulturalna bezrobotnych

	w ostatnim tygodniu	w ostatnim miesiącu	w ostatnim roku	dawniej niż rok temu	nigdy	Ogółem
w kinie	1,8	13,6	18,2	64,3	2,1	100,0
w teatrze	0,7	3,6	57,5	37,5	0,4	100,0
na imprezie sportowej	3,6	12,1	52,5	28,2	3,6	100,0
a imprezie muzycznej, tanecznej, festynie itp.	12,9	41,4	40,7	4,6	0,4	100,0
na spotkaniu ze znajomym	32,5	52,9	11,4	2,1	1,1	100,0
na spotkaniu z członkami rodziny	45,7	46,4	2,9	4,3	0,7	100,0
na wycieczce/wczasach	1,8	4,7	11,8	62,0	19,7	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

8. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Przypuszczenie, że dominującym charakterem bezrobocia w powiecie jest strukturalny, potwierdza czas jego trwania. Badania międzynarodowe bowiem ustalają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym.

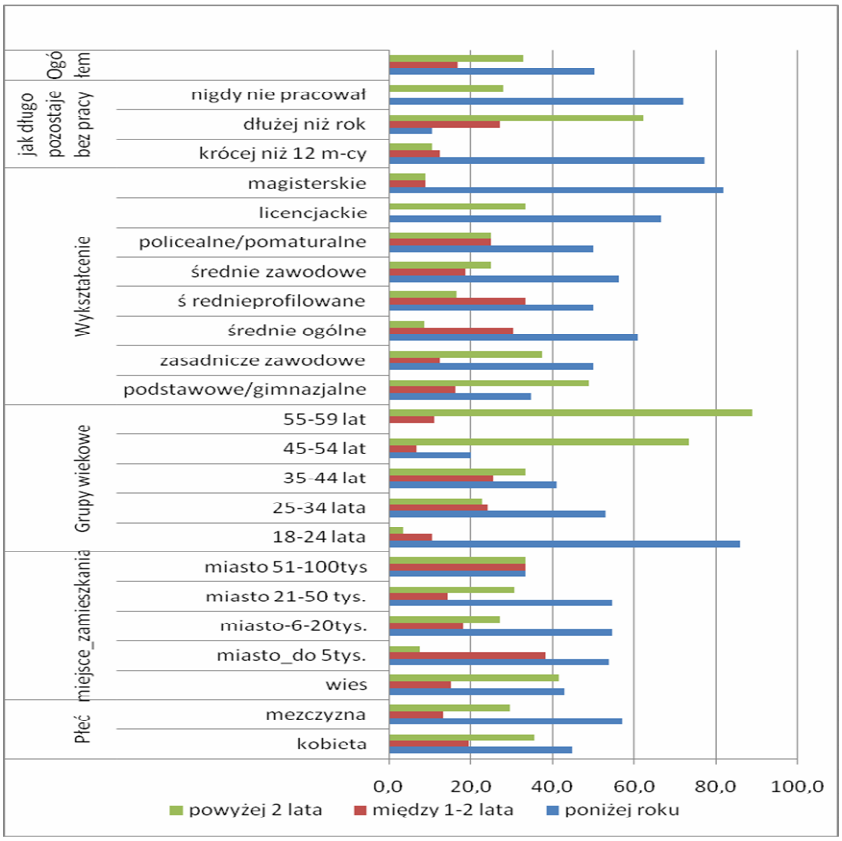

Wykres 1. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu według cech społeczno-demograficznych

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W powiecie szczecineckim tylko połowa bezrobotnych pozostawała w rejestrach PUP od mniej niż rok, pozostali dłużej, w tym aż 1/3 od więcej niż od 2 lat. Grupami o szczególnie długim czasie trwania bezrobocia są głównie relatywnie starsi – w wieku 55-59 lat było takich osób aż 88,9%, w wieku 45-54 lata 73,3%. Bezrobocie trwające ponad 2 lata dotyczyło również 41,7% zamieszkałych na wsi, 49,0% posiadających wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne. W innych grupach zamieszkania, wykształcenia, wieku i płci również było wielu bezrobotnych tak długo.

Pewnym wyjątkiem są tylko osoby najmłodsze do 24 roku życia, wśród których zaledwie 3,5% przebywało w przeszło dwuletnim bezrobociu. Tylko tę grupę spośród przez nas analizowanych można uznać za bezrobotne przejściowo – ich wysokie bezrobocie wynika głównie z czasu potrzebnego na adaptację na rynku pracy. W dużo mniejszym stopniu dotyczy to trochę starszych osób w wieku 25-34 lata. Kto na początku wieku produkcyjnego nie znajduje pracy, z rosnącym prawdopodobieństwem staje się bezrobotnym długookresowo z malejącymi szansami na wyjście z bezrobocia, zwłaszcza przez podjęcie satysfakcjonującej pracy. Na szczecineckim rynku pracy do osób w małym stopniu zagrożonych bezrobociem długookresowym należą również posiadający wykształcenie średnie ogólne i magisterskie. To ostatnie nie zaskakuje, podobnie jest w całej Polsce, jednak niskie długookresowe bezrobocie osób ze średnim wykształceniem ogólnym jest nietypowe – widocznie ta grupa szkoli się i znajduje zatrudnienie albo nie znalazłszy pracy dezaktywizuje się całkowicie.

Symptomatyczne, że dla części bezrobotnych występuje rozbieżność między czasem pozostawania w bezrobociu zarejestrowanym a faktycznym czasem pozostawania bez pracy. Zarejestrowani od krócej niż od roku w 75,0% również nie dalej niż rok temu przerwali pracę, ale 16,7% z nich nigdy nie pracowało a 8,3% zaprzestało pracy dawniej niż przed rokiem, co świadczy o tym, iż zwlekali z

zarejestrowaniem swego bezrobocia. Możliwe, że nie mieli uprawnień zasiłkowych, więc – początkowo - oceniali rejestrację jako niepotrzebną. Możliwe też, że przebywali zagranicą i dopiero po pewnym czasie od utraty pracy powrócili do kraju i tu zarejestrowali swoje bezrobocie. Ale jest też grupa osób, która pracowała, chociaż jednocześnie była zarejestrowana jako bezrobotni. 36,1% osób deklarujących rejestrację trwającą między 1 a 2 lata w ostatnim roku miało jakąś pracę, podobnie 15,5% osób będących zarejestrowanymi od ponad 2 lat. Możliwe, że była to praca w pełni legalna tj. w niepełnym wymiarze, przynosząca bardzo niski dochód, wykonywana doraźnie ale też możliwe, że była to praca pełnowymiarowa lecz nierejestrowana.

Tabela 13. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy

Od kiedy jest Pan(i) zarejestrowany w PUP jako bezrobotny	Jak długo pozostaje bez pracy			
	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	37,7	4,2	8,4	50,2
między 1-2 lata	6,0	10,7	0,0	16,7
powyżej 2 lata	5,1	24,7	3,3	33,0
ogółem	48,8	39,5	11,6	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W sumie zarejestrowanych bezrobotnych, pozostających w rejestrach od co najmniej roku było w badaniu 49,8%, z czego 11,1% podejmowało pracę w trakcie tegoż roku, czyli populacja trwale bezrobotnych może być oceniona na 38,7%. Pozostała grupę można uznać za rokującą większe nadzieje na podjęcie pracy. Choć trzeba się liczyć z tym, że to tylko przybliżone, dość umowne granice i ich „spełnienie" silnie zależy od dodatkowych bodźców kierowanych do bezrobotnych, które albo będą pobudzały ich aktywność albo wręcz przeciwnie – doprowadzą do zaprzestania poszukiwań pracy.

Bardzo istotna dla szans uzyskania zatrudnienia jest jakakolwiek dostępność ofert pracy. Chociaż PUP nie jest dominującym pośrednikiem prowadzącym do uzyskania pracy, to jednak jego rola w dostarczaniu ofert pracy – szczególnie dla osób bez sieci kontaktów społecznych i niezaradnych – jest bardzo ważna. Warto zauważyć, że aż 60,6% bezrobotnych dostało w poprzedzającym badanie roku jakąś ofertę pracy z PUP. To bardzo dużo, jak na dość stagnacyjny rynek pracy. Ale zatrudniło się na podstawie takich ofert tylko 8,5%.

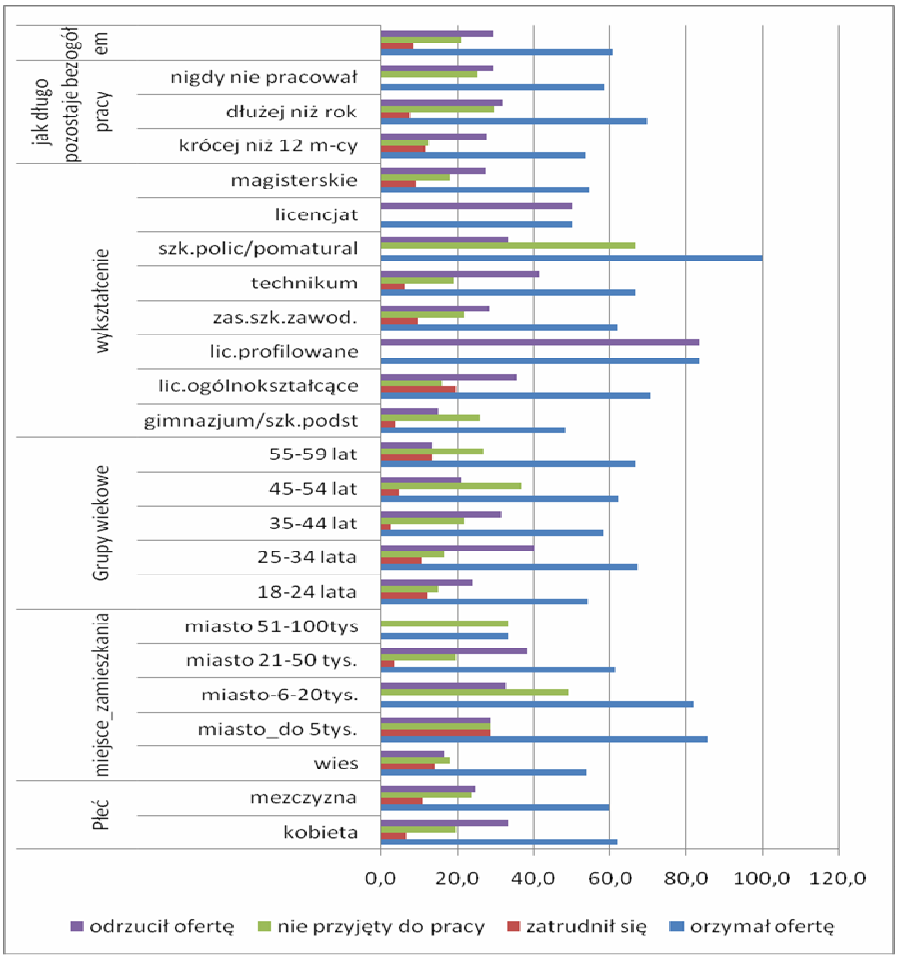

Wykres 2. Otrzymywanie ofert pracy z PUP i zatrudnianie się na ich podstawie

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Nie podejmujący pracy w około 3/5 sami odrzucali ofertę a w 2/5 byli odrzuceni przez pracodawców. Należy domyślać się, że w obu przypadkach występowała niezgodność minimalnych oczekiwań – w pierwszym bezrobotni stykali się z propozycją pracy zupełnie im nie odpowiadającej, w drugim bezrobotni nie spełniali wymagań oferujących pracę. Szczególnie dużo odrzucających ofertę było wśród kobiet, osób w wieku 25-34 lata, pochodzących z większych miast powiatu, poza Szczecinkiem, posiadających wykształcenie średnie (wszystkich typów) lub licencjackie, pozostających bez pracy ponad 1 rok. Wiele badań pokazuje, że za odrzuceniem ofert pracy mogą stać dwie skrajnie różne grupy motywów. Z jednej strony może to być trwanie przy wygórowanych oczekiwaniach co do przyszłej pracy, nieadekwatnych do bieżącej sytuacji na rynku pracy a z drugiej składanie propozycji pracy przez pracodawców, oferujących warunki pracy zdecydowanie nieadekwatne do stawianych przyszłym pracownikom wymagań.

Stosunkowo największe szanse uzyskania pracy poprzez PUP w ostatnim roku poprzedzającym badanie mieli pochodzący z najmniejszych miast, najmłodsi (do 24 roku życia) pozostający bez pracy krócej niż rok, raczej mężczyźni niż kobiety. Po części dlatego, że trafiało do nich stosunkowo dużo propozycji pracy ale i dlatego, że byli skłonni tę pracę podjąć. Te grupy były bezrobotnymi głównie frykcyjnie lub koniunkturalnie.

Zdecydowana większość bezrobotnych miała w przeszłości pracę (88,4%), ale z równych powodów jej zaprzestała. Na czoło tych powodów wysuwa się (31,4% przypadków) zakończenie pracy wykonywanej doraźnie, na czas określony. Wydaje się, że znaczny zasób bezrobotnych – około ¼

ogółu należy do krążących na rynku pracy raz to uzyskując krótkookresowe zatrudnienie, to znów je tracąc. W ich przypadku problemem nie jest tyle znalezienie im kolejnego krótkotrwałego zatrudnienia, co spowodowanie, żeby pracodawcy opłacało się utrzymać stosunek pracy z takimi osobami na dłużej. W przeciwnym wypadku będzie wyraźnie tworzył się wtórny segment rynku pracy, na którym pewne grupa osób naprzemiennie podejmują pracę i trafiają do bezrobocia nie mając szans na stabilizację życiową, zdobycie większego doświadczenia w wykonywaniu określonej pracy i uzyskując dzięki temu relatywnie wyższe, wynagrodzenia.

Innym, częstym powodem zaprzestania pracy przez osoby bezrobotne (23,5%) jest bankructwo pracodawcy albo zmniejszenie zatrudnienia w firmach poprzednio ich zatrudniających poprzez likwidację miejsc pracy i zwolnienia grupowe. W tym wypadku z kolei bezrobotni nie ponoszą żadnej osobistej odpowiedzialności za niekorzystne dla nich procesy gospodarcze, choć – można oceniać – bankructwa i utrata miejsc pracy dotykają przedsiębiorstwa mniej konkurencyjne a zatem i w większym odsetku zatrudniające osoby nie przygotowane do podjęcia konkurencyjnej walki o własne zatrudnienie.

Po równi (w każdym przypadku po 9,5%) istotne były przyczyny zaprzestania pracy z przyczyn osobistych i rodzinnych, z powodu zwolnienia przez pracodawcę ale nie w związku z ograniczaniem zatrudnienia czy bankructwem oraz z innych, nie wymienionych w badaniu powodów. Głównym motywem zaprzestania pracy z przyczyn rodzinnych i osobistych – jak wskazują inne badania (Kotowska i in. 2008)– jest w Polsce chęć sprawowania opieki nad członkami rodziny, głównie nad dziećmi, rzadziej nad niepełnosprawnymi osobami dorosłymi. Ten motyw zwolnień odnosi się w przytłaczającej części do kobiet, które po kilku latach przerwy zawodowej wracają na rynek pracy i mają poważne kłopoty ze znalezieniem odpowiedniej, a nawet jakiejkolwiek pracy. Nasze badanie to potwierdza, aż 17,0% kobiet z takich powodów zaprzestało wykonywania ostatniej pracy (wśród mężczyzn odsetek ten wyniósł tylko 1,9%). Taki powód zaprzestania pracy występuje głównie wśród osób w wieku 25-34 lata – najczęściej są to matki małych dzieci - oraz w wieku 45-54 lata – co dotyczy starszego pokolenia, głównie babć. Jest to zresztą też przyczyna dość wczesnej dezaktywizacji zawodowej kobiet – tu jednak nie analizujemy danych o emerytach i rencistach, którzy dość wcześnie wycofali się z rynku pracy pod presją rodzinnych obowiązków opiekuńczych.

Z kolei zwolnienia z pracy nie powodowane likwidacją miejsc pracy oznaczają, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy. Ich natura oczywiście mogła być różna, część zapewne dotyczyła niewłaściwych kwalifikacji, ale część mogła wiązać się z osobistymi cechami bezrobotnego, w tym prowadzącymi do patologicznych zachowań. Nie mamy danych na ten temat, możemy więc tylko dość ogólnie stwierdzić, że w jakiś sposób ta grupa bezrobotnych nie spełniała wymagań, by utrzymać zatrudnienie. Dominowali w niej mężczyźni, osoby z niskim wykształceniem (podstawowym, gimnazjalnym, zasadniczym zawodowym,) ale też osoby, które ukończyły licea profilowane, osoby raczej starsze, zwłaszcza powyżej 55 roku życia i pochodzące z małych miast. Osoby takie były nadreprezentowane wśród długotrwale bezrobotnych, co wskazuje, że miały jakieś niekorzystne cechy nie tylko w przeszłości powodujące ich zwolnienie z pracy ale i dziś utrudniające wyjście z bezrobocia.

Wreszcie jest też 9,5% bezrobotnych, do których nie odnosiła się żadna z wymienionych w pytaniu przyczyn zaprzestania pracy. Warto też zauważyć, że 5,5% bezrobotnych, którzy zaprzestali pracy powołuje się na zły stan swego zdrowia (choroba, niepełnosprawność) jako przyczynę odejścia z zatrudnienia. Wśród 45-54-latków takich osób jest nawet 12% a wśród 55-59-latków 18,2%. Można powiązać te zwolnienia się z pracy pewnym zmęczeniem i chorobami przewlekłymi nie na tyle jednak ważnymi, żeby bezrobotny uzyskał rentę inwalidzką. Być może do tych osób odnoszą się stwierdzenia pracowników MOPS, że biorą zmęczenie pracą za zdrowotną przyczynę jej niewykonywania. To o tyle prawdopodobne, że osoby częściej od innych zaprzestające pracy z tego powodu prawdopodobnie

wykonywały prace fizyczne, gdyż są to najczęściej najniżej kwalifikowani mężczyźni. Dla nich trudno o inne zajęcia zarobkowe. Ponadproporcjonalnie często pozostają więc w bezrobociu długookresowym.

Zwalnianie się z pracy z powodu zbyt niskich zarobków, złych warunków pracy i zbyt ciężkiej oraz nerwowej pracy odnosiły się do stosunkowo niewielkiej części populacji bezrobotnych – odpowiednio do 4,1%, 2,7% i 2,7%. To wskazuje, że swoboda wyboru miejsca pracy jest w powiecie bardzo ograniczona – mało osób ryzykuje bezrobocie, by poprawić sobie warunki pracy.

Niemniej tylko część bezrobotnych jest zdecydowana podjąć pracę – zaledwie 57,5%. Reszta stwierdza, że istnieją przeszkody w rozpoczęciu pracy. Największe problemy dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (19,3%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki (4,6%). Bardzo wiele osób uważa, że ma na tyle poważne problemy zdrowotne, staje się to przeszkodą w podjęciu pracy (12,5%). Dla 4,6% istotne są trudności z dojazdem a dla 1,4% obawa przed zmianami i nową sytuacją, jaką jest praca zawodowa. Zupełnie zaskakuje, że szczególnie często przeszkody w podjęciu pracy dostrzegają bezrobotni zarejestrowani w PUP – podaje je aż 46,3%, podczas kiedy wśród niezarejestrowanych tylko 29,7%.

Główną przeszkodą w pojęciu pracy przez kobiety jest opieka nad dziećmi i osobami dorosłymi – aż 39,8% kobiet uważanych za bezrobotne jest w tej sytuacji. Główną przeszkodą dla mężczyzn jest stan zdrowia – 22,2%. Generalnie jednak dużo mniej mężczyzn dostrzega przeszkody w wykonywaniu pracy zawodowej. W pewnym stopniu przeszkody zdrowotne dominują u osób niżej wykształconych, u wyżej na czoło wysuwają się kwestie opiekuńcze. Wyraźnie też widać związek między czasem trwania bezrobocia a pojawianiem się przeszkód mogących utrudnić zatrudnienie. Zaledwie 30,4% osób pozostających bez pracy dłużej niż rok nie widzi przeszkód, by rozpocząć pracę zawodową, podczas kiedy u krócej bezrobotnych taki odsetek wynosi 75,1%.

Bezrobotni z powiatu szczecineckiego – ogólnie biorąc- bardzo wysoko oceniają swoje umiejętności zawodowe. Zaledwie 7,1% uznaje, że są one niskie a 2,9% nie potrafi ich ocenić. Przekonanie, że są one bardzo wysokie ma 4,3%, zaś dalszych 34,6%, że wysokie. Pozostali są zdania, że ich umiejętności utrzymują się na przeciętnym poziomie. Trzeba zdawać sobie sprawę, iż bardzo wysoka samoocena umiejętności zawodowych może mieć różne źródła faktyczne i wybitnie subiektywne. Po pierwsze może wynikać z relatywnego spojrzenia na swoje kwalifikacje w stosunku do kwalifikacji innych osób spotkanych w pracy, w tym w stosunku do niżej wykształconych- stąd się może brać bardzo wysoka ocena kwalifikacji przez osoby ze stopniem magistra i wysoka przez licencjatów i absolwentów szkół policealnych lub pomaturalnych. Samo posiadanie wykształcenia staje się w ich przypadku podstawą wysokiej samooceny, nie zaś konkretne umiejętności wykonywania zadań zawodowych. Po drugie samoocena kompetencji zawodowych powstaje na tle środowiska pracy. Wielu bezrobotnych pracowało głównie dorywczo, na mało wymagających stanowiskach pracy, toteż w relacji do tych miejsc ich samoocena może wypadać zadawalająco. Po trzecie wreszcie, może być im trudno negatywnie oceniać samych siebie z przyczyn czysto psychologicznych. Takie zachowania są dokumentowane m.in. przez pracowników pomocy społecznej.

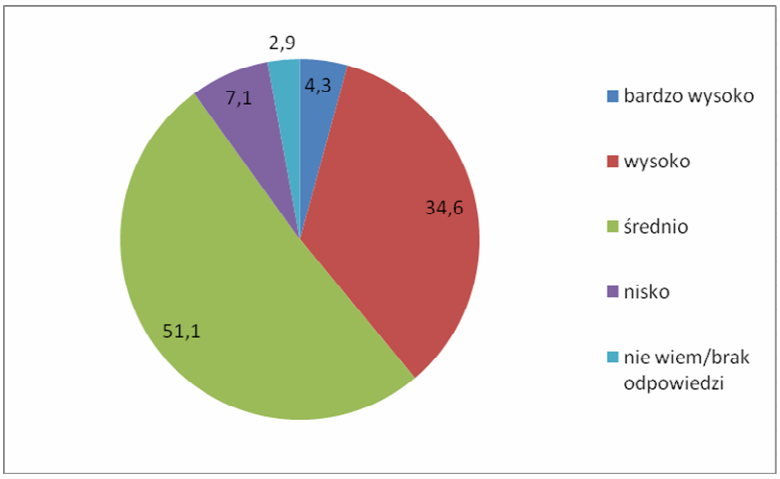

Wykres 3. Samoocena umiejętności zawodowych

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Na tle ogólnie dobrej samooceny umiejętności zawodowych stosunkowo niżej sytuują swój potencjał kobiety w porównaniu do mężczyzn, starsi w stosunku do młodych – bardzo wysoką samoocenę mają w szczególności osoby w wieku 25-44 lata, złą 45-59 lat (w tym przede wszystkim osoby powyżej 55 roku życia), mieszkańcy wsi w porównaniu do mieszkańców miast, absolwenci szkół podstawowych i gimnazjów w stosunku do reszty, zwłaszcza w stosunku do osób z wykształceniem powyżej matury, długookresowo bezrobotni w porównaniu do krótko pozostających w bezrobociu i niezarejestrowani w porównaniu do zarejestrowanych.

9. Aktywność bezrobotnych

Poszukiwania pracy

Bezrobotni z powiatu szczecineckiego wprawdzie rzadko całkowicie się dezaktywizują, niemniej poszukują pracy mało intensywnie. Zaledwie 59% z nich podejmowało jakiekolwiek działania zmierzające do znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach przed przeprowadzeniem przez nas badania, co świadczy o tym, że przez długi czas niejako „pozostają w stanie poszukiwania pracy" aniżeli coś faktycznie robią, żeby ją znaleźć. Pasywną postawą wyróżniają się zwłaszcza osoby pochodzące ze wsi – aż 49% z nich w ciągu ostatnich tygodni de facto zaniechało poszukiwań. Podobnie , mieszkańcy najmniejszych miast (do 5 tys.) stosunkowo rzadko systematycznie szukają pracy – 45% w ogóle nie robiło tego w ostatnich 2 tygodniach. Najaktywniejsi na tym polu są mieszkańcy miast o wielkości 6-20 tys. – tam nie podejmowało poszukiwań zaledwie 25%. Stosunkowo aktywnie szukają pracy osoby młodsze, zwłaszcza w wieku 25-34 lata; tylko 35% z nich nie podejmowało w ciągu 2 tygodni poszukiwań pracy. Wraz z wiekiem odsetek ten rośnie aż do 50% w grupie 55-59 lat. Te dane potwierdzają doświadczenia pracowników opieki społecznej, którzy mówią o wypaleniu oraz zniechęceniu do aktywności na rynku pracy wśród mężczyzn przekraczających 54 rok życia. W przypadku kobiet umiejscawiają zmianę postaw z aktywnej na pasywną znacznie wcześniej, nawet w 35 roku życia.

Ma też niekorzystne znaczenie efekt stopniowego zniechęcania się do poszukiwań: 41,2% długotrwale bezrobotnych nie podejmowało starań w celu znalezienia pracy przez 2 tygodnie poprzedzające badanie, podczas kiedy wśród bezrobotnych krócej niż 1 rok takich osób było zaledwie 30%. Najmniej aktywnie zachowują się ci, którzy nigdy nie pracowali – ponad 60% szukających pracy nie czyniło nic w tym kierunku przez ostatnie 2 tygodnie.

Niejednorodnie w poszukiwaniach pracy zachowują się osoby pochodzące z różnych grup wykształcenia. Do najbardziej intensywnie szukających pracy należą osoby z wyższym wykształceniem magisterskim i te, które ukończyły licea profilowane (ale ten wynik może być mało wiarygodny ze względu na małą liczebność próby) oraz dysponujący wykształceniem zasadniczym zawodowym. Stosunkowo mało aktywnie zachowują się w tym zakresie licencjaci oraz absolwenci szkół policealnych bądź pomaturalnych. Są to jedyne dwie grupy, wśród których przeważają osoby stosunkowo często czyniące kroki w celu znalezienia pracy nad zachowującymi się raczej pasywnie.

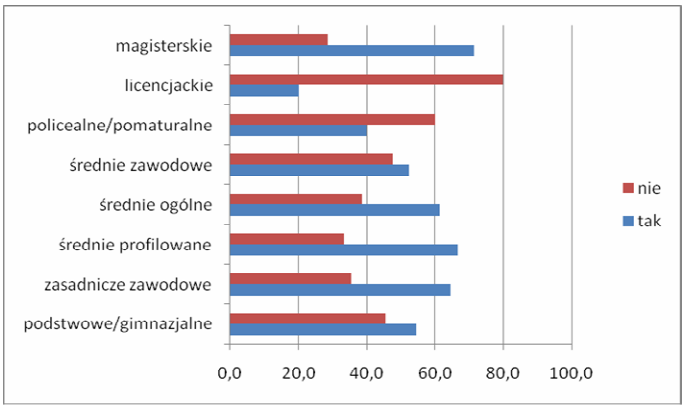

Wykres 4. Podejmowanie działań w celu znalezienia pracy w ciągu 2 tygodni poprzedzających badanie w zależności od poziomu i charakteru wykształcenia

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Poszukiwanie polega najczęściej na chodzeniu do urzędów pracy, średnio robi to 69,0% bezrobotnych. Szczególnie często wybierają taki sposób poszukiwań jako pierwszoplanowy kobiety (72,8%), mieszkańcy wsi (84,7%), osoby w wieku powyżej 35 roku życia (74,5%) a zwłaszcza powyżej 55 roku (aż 91,7%). Charakterystyczne, że poszukują pracy poprzez urząd pracy raczej osoby krótko pozostające bez pracy (75,6%) niż długo (68,6%), a tym bardziej aniżeli osoby, które jeszcze w ogóle nie pracowały (52,9%). Poza osobami z wyższym wykształceniem poszukiwanie poprzez urząd pracy jest głównym sposobem poszukiwań dla znakomitej większości osób: od 60,0% mających wykształcenie policealne lub pomaturalne aż po 83,3% z ukończonym liceum profilowanym. To może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy z pośrednictwem urzędu a z drugiej utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać na pracę znalezioną przez urzędników.

Za tą drugą hipotezą przemawia to, że ogromna część bezrobotnych, pochodzących z różnych grup jako pierwszoplanowy sposób poszukiwania pracy wskazuje chodzenie do urzędu pracy a zarazem dużo rzadziej stwierdza, że zarejestrowała się w urzędzie z powodu poszukiwania pracy. I tak – o ile przeciętnie dla 69,1%bezrobotnych najważniejszym sposobem poszukiwania pracy jest chodzenie do urzędu, to tylko dla 16,3% pierwszoplanowym celem rejestracji w urzędzie była nadzieja na znalezienie pracy.

Największe rozbieżności w tym zakresie odnotowujemy wśród najstarszych, w wieku powyżej 55 roku życia, którzy najwyraźniej rejestrując się w urzędzie liczyli głównie na jakąś inną pomoc niż znalezienie pracy a zarazem traktują urząd jako główny sposób szukania pracy, co przecież znaczy, że do innych sposobów uciekają się w dużo mniejszym stopniu. Podobnie rzecz się ma z mieszkańcami wsi. Odwoływanie się w poszukiwaniach pracy przede wszystkim do urzędów pracy przy jednoczesnym słabym zainteresowaniu tą funkcją ich działania w trakcie rejestracji odnosi się również do wielu innych grup, a zwłaszcza do osób w wieku 35-54 lata, posiadaczy wykształcenia zasadniczego zawodowego, pozostających bez pracy dłużej niż rok. Najczęściej kierowali się motywem poszukiwania pracy podczas rejestracji w PUP ci, którzy nigdy wcześniej nie pracowali,

posiadacze wykształcenia magisterskiego, ci, którzy ukończyli licea profilowane, najmłodsi i mieszkający w głównym mieście powiatu – Szczecinku. W tychże grupach niekoniecznie chodzenie do PUP jest głównym sposobem poszukiwania pracy, co można interpretować jako fakt, że intensyfikują poszukiwania poza urzędem, nie rezygnując wszakże z jego pomocy.

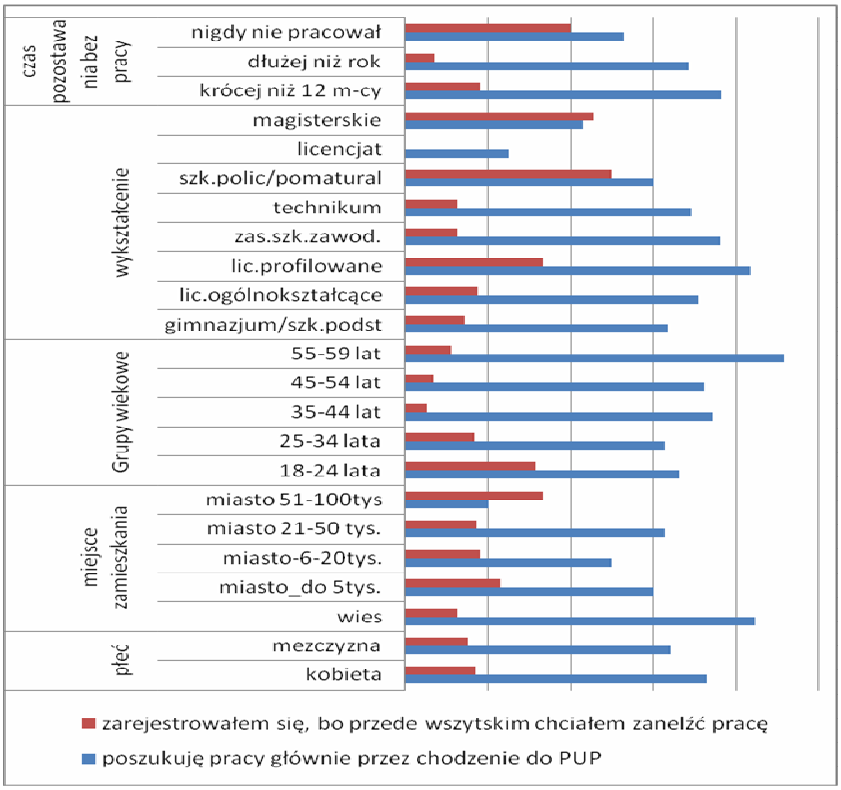

Wykres 5. Podstawowy motyw rejestracji w PUP – poszukiwanie pracy oraz podstawowy sposób szukania pracy –poprzez PUP według cech społeczno-demograficznych osób bezrobotnych

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Poza chodzeniem do PUP, bezrobotni głównie poszukują pracy poprzez sieć krewnych i znajomych. Dla blisko 1/5 (dokładnie dla 19,3%) ta ścieżka poszukiwań była podstawową. Do grona krewnych i znajomych odwoływali się szczególnie często mieszkańcy Szczecinka, posiadający wykształcenie pomaturalne lub policealne. Ale też raczej mężczyźni niż kobiety, mieszkańcy miast niż wsi, raczej w młodszym wieku niż zbliżający się do emerytury, raczej dysponujący wykształceniem zawodowym niż mający za sobą liceum (ogólnokształcące czy profilowane) i pozostający długo bez pracy lub – z drugiej strony – w ogóle wcześniej nie pracujący. Odwoływanie się do pomocy członków rodziny i do grona znajomych pojawia się wtedy, kiedy w danym zawodzie/branży jest to stosunkowo efektywny sposób zabiegania o pracę i kiedy tę sieć rodzinną oraz znajomych ma się dość rozbudowaną. Może być też funkcją wcześniejszych doświadczeń, że pracę się znajduje właśnie poprzez takie kontakty a nie poprzez urzędy pośrednictwa pracy. Co ciekawe, korzystanie z sieci rodzinnych i osobistych kontaktów jest częstsze wśród osób dopiero wchodzących na rynek pracy, rzadsze wśród tych, którzy w jakimś momencie zaprzestali pracy, zwłaszcza jeśli tej pracy nie mają od dawna. To nietypowe, bo wskazuje, że bycie w pracy nie poszerza kręgu użytecznych z tego punktu widzenia kontaktów.

Łącznie sięganie do PUP i do pomocy znajomych to 88,2% głównych metod poszukiwania pracy. Z pozostałych sposobów - samodzielnego dawania ogłoszeń w prasie i w Internecie, odpowiadania na ogłoszenia pracodawców, bezpośredniego udawania się do pracodawców – korzysta się bardzo

rzadko. Przy czym odpowiedzi na ogłoszenia są domeną osób z wyższym wykształceniem albo ze średnim ogólnym a osobiste udawanie się do pracodawców osób z wykształceniem zawodowym średnim i zasadniczym oraz podstawowym lub gimnazjalnym. Do zupełnych wyjątków należy rozsyłanie aplikacji o pracę. Większą samodzielnością cechują się osoby bez wcześniejszych doświadczeń zawodowych niż ci, którzy pracę utracili.

Pasywność bezrobotnych zaskakuje, bo zarazem znaczna część poszukujących pracy (17,5%) nie wie, czy w ogóle na terenie ich zamieszkania są pracodawcy poszukujący pracowników a mimo to nie próbują się tego różnymi sposobami dowiedzieć; jeszcze mniej jest osób nie mających rozeznania nt. występowania pracodawców zatrudniających pracowników o takich kwalifikacjach, jakie akurat mają bezrobotni (3,6%). Z drugiej jednak strony dość często bezrobotni oceniają, że na terenie powiatu nie ma pracodawców właściwych dla ich własnych kwalifikacji zawodowych (27,6%) i jeszcze częściej, że nie ma pracodawców aktualnie szukających pracowników (37,9%). Jednak więcej jest zdania, że odpowiedni dla nich pracodawcy istnieją (68,8%) i że istnieją też pracodawcy zwiększający zatrudnienie (44,6%).

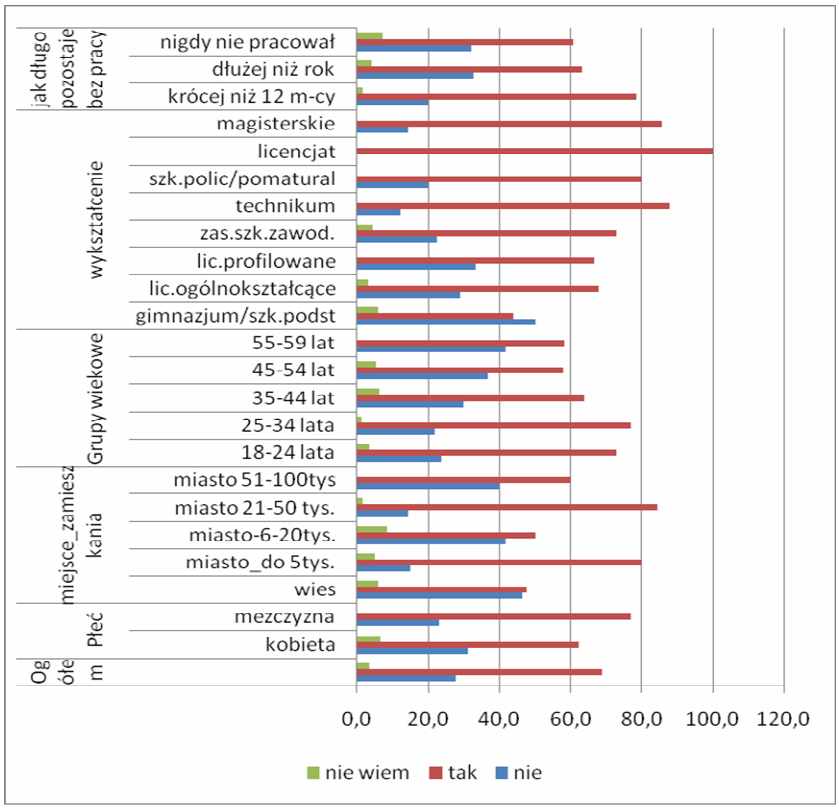

Wykres 6. Odpowiedź na pytanie: Czy uważa Pan/Pani, że w swoim miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mogłaby/mógłby Pan/Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Brak pracodawców zatrudniających osoby o kwalifikacjach posiadanych przez bezrobotnych z góry skazuje ich na niepowodzenie, chyba że podejmą pracę niezgodnie z dotychczasowymi umiejętnościami bądź zmienią miejsce zamieszkania. W świetle wiedzy, którą dysponują aktualnie bezrobotni taka praca odpowiadająca ich kompetencjom w ogóle nie występuje na ich terenie – odnosi się to do około połowy najniżej kwalifikowanych (po szkole podstawowej lub gimnazjum) i na wsi. Ale także w Szczecinku aż 40,0% bezrobotnych twierdzi, że ich kwalifikacje nie mają zastosowania u miejscowych pracodawców. Po trosze ten wynik staje się zrozumiały, jeśli spojrzeć na strukturę wieku

odpowiadających na pytanie. Negatywnie oceniają popyt na swoje kwalifikacje głównie najstarsi. Być może ich umiejętności znajdowały zbyt wiele lat temu – a obecnie się zdezaktualizowały. Niemniej nawet ponad 1/5 osób w wieku 18-24 lata i zdecydowanie ponad ¼ osób w wieku 35-44 lata twierdzi, że na miejscowym rynku pracy nie mogą liczyć na użycie swoich kompetencji. To wskazuje na poważne niedopasowanie kształcenia na terenie powiatu do popytu na pracę. Zagadnienie wymaga bardziej szczegółowych badań. Tym bardziej, że nieadekwatność kwalifikacji, które są używane w miejscowych firmach i instytucjach dotyczy również wykształcenia ściśle zawodowego – głównie osób z wykształceniem zasadniczym (22,5%), w dużo mniejszym stopniu średnim zawodowym (12,2%) i wyższym magisterskim (14,3%).

Negatywne wypowiedzi nt. istnienia pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników, nie są jednak aż tak złe, jakby można było przypuszczać na podstawie ogólnowojewódzkich analiz stwierdzających stagnacyjny charakter rynku pracy. Oceny dotyczące braku pracodawców aktualnie poszukujących pracowników różnią się między bezrobotnymi, prawdopodobnie proporcjonalnie do stopnia trudności, z jakimi zetknęli się szukając – jak wiemy niezbyt intensywnie – pracy. Raz jeszcze uwidaczniają się szczególne trudności osób pochodzących z terenów wiejskich, na których likwidacja PGR i związanych z nimi przedsiębiorstw doprowadziła do nieodwracalnego ubytku miejsc pracy. Aż 57,4% osób z terenów wiejskich jest świadomych braku pracodawców, którzy w ogóle potrzebowaliby jakichkolwiek pracowników a tylko 18,8% wie, że tacy pracodawcy na ich terenie istnieją. Bliskie temu poglądowi, że raczej żadnej pracy nie ma, jest także większość osób, które dotychczas w ogóle nie pracowały zawodowo, jak również długotrwale bezrobotnych, kobiet i dysponujących zaledwie wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym. Ale generalnie w zakresie tego pytania odpowiedzi są niezbyt rozproszone, w około połowie twierdzące, że wolne miejsca pracy gdzieś w okolicy jednak są i w połowie, że ich w ogóle nie ma.

Oczekiwania dotyczące zatrudnienia

Pewnym problemem może być dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej, w pełnym wymiarze czasu pracy i na jedną zmianę (92-100% wypowiedzi). To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć konserwatyzm bezrobotnych i ich przywiązanie do sposobów wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach, które w gospodarce rynkowej stały się tylko wspomnieniem.

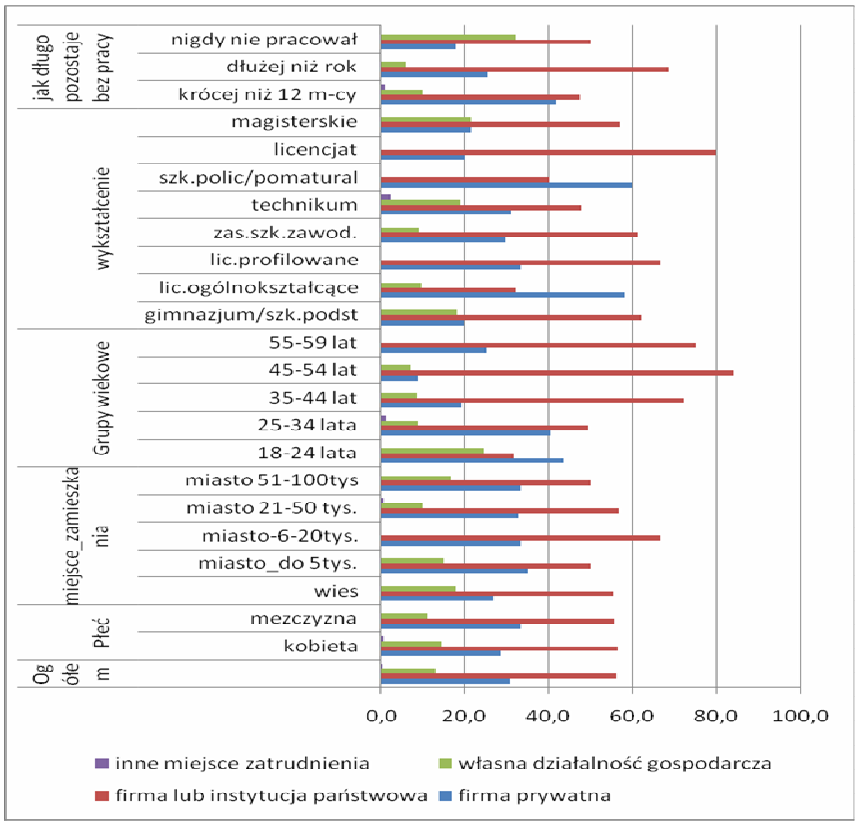

Wykres 7. Preferowane miejsce zatrudnienia

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Dowodzi tego również odpowiedź na pytanie o preferowane miejsce pracy. Firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej 56,1% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną tylko 30,7%. Część chciałaby prowadzić własną działalność gospodarczą – 12,9%, nieliczni wskazują inne formy pracy – w tym, jak można się domyślać, pracę zagranicą (0,4%). Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania co wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet nierejestrowaniu faktu zatrudnienia a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Nie wiemy dokładnie, w jakim zakresie występują te zjawiska w powiecie, niemniej negatywy pracy w firmach prywatnych są dostrzegane, zwłaszcza praca nierejestrowana, z którą zetknęła się zdecydowana większość (57,7%) naszych respondentów przynajmniej w jednym ze swoich wcześniejszych miejsc pracy.

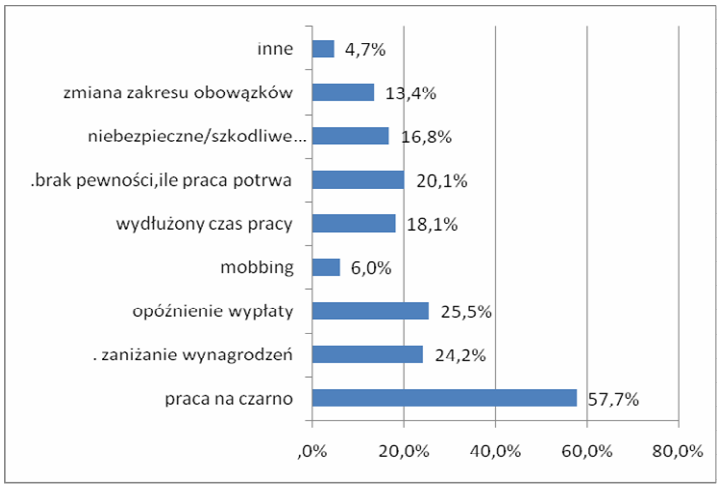

Wykres 8. Zjawiska, z którymi respondenci zetknęli się w poprzednich miejscach pracy
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Sentyment do publicznych pracodawców utrzymuje się być może z niechęci do ryzyka. Świadczy o tym m.in. to, że starsi pracownicy wyraźnie preferują pracodawców publicznych (od 72,3% w grupie wieku 35-44 lata do 84,2% w grupie 45-54 lata), młodsi gotowi są mniej więcej w tych samych proporcjach pracować w sektorze publicznym co prywatnym (w wieku 25-34 lata preferuje pracę w sektorze publicznym 49,4% a 40,5% w sektorze prywatnym), zaś zupełnie młodzi bardziej cenią sobie pracodawców prywatnych (w wieku 18-24 lata 43,5% chciałoby pracować u nich, podczas kiedy tylko 31,8% w firmach lub instytucjach publicznych).

Dość znaczny odsetek osób najchętniej podjąłby samodzielną działalność gospodarczą – przeciętnie 12,9%. Ten udział nie odbiega od udziału samozatrudnionych w populacji ogółem, więc wydaje się przesadzony, biorąc pod uwagę przeciętnie wyższe kompetencje zawodowe i biznesowe osób pracujących niż bezrobotnych. Są to zatem dość wysokie aspiracje. Najwięcej osób preferujących samodzielną działalność gospodarczą jest wśród nie mających żadnego doświadczenia zawodowego (32,1%), najmłodszych (18-24 lata; 24,7%), posiadających wykształcenie wyższe, magisterskie (21,4%), średnie zawodowe (19,0%) i z wykształceniem zaledwie podstawowym lub gimnazjalnym (18,2%). Chętni do podjęcia samodzielnej działalności rekrutują się głównie ze wsi i ze Szczecinka. Co zaskakujące, częściej są to kobiety niż mężczyźni. W owych preferencjach ujawniają się najprawdopodobniej zupełnie różne motywy – chęć samostanowienia zawodowego miesza się z chęciami do uzyskiwania domniemanych, wysokich zarobków i ucieczki od bezrobocia. Badania nad wykonywaniem pracy na własny rachunek w skali kraju (UNDP 2006) pokazują dowodnie, że dla osiągnięcia sukcesu niezbędne są kwalifikacje zawodowe, co prawie wyklucza osoby z przygotowaniem ogólnym, wykształcenie raczej średnie lub wyższe dysponowanie doświadczeniem zawodowym i odpowiednimi kontaktami zawodowymi (których nie mają osoby wcześniej nie pracujące i bardzo młode) .

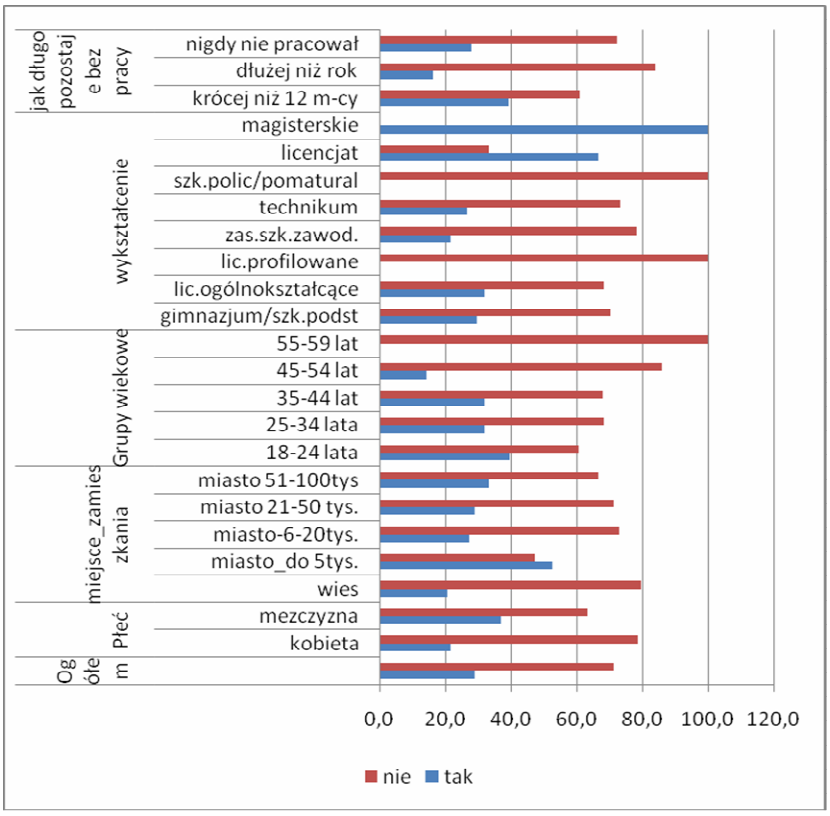

Wykres 9. Rozważanie dotyczące podjęcia pracy na własny rachunek

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Jeszcze mniej realistycznych odpowiedzi udzielili respondenci na pytanie o to, czy rozważają rozpoczęcie pracy na własny rachunek. Odsetek pozytywnie odpowiadających na to pytanie sięgał nawet 28,8%. Być może to efekt wsparcia, o jakie można się ubiegać zamierzając podjąć samodzielną działalność, albo efekt przedłużającego się bezrobocia i braku szans na uzyskanie preferowanej pracy najemnej. Takie rozważania prowadzą w 100% badane przez nas osoby z wyższym wykształceniem magisterskim, w 2/3 z wyższym licencjackim ale także w 31.8% absolwenci liceów ogólnokształcących, a więc osoby bez przygotowania zawodowego, podobnie jak posiadający zaledwie wykształcenia podstawowe lub gimnazjalne a rozważający pracę na własny rachunek, którzy biorą pod uwagę samodzielną działalność aż w 29,6%. Rozważa tego rodzaju decyzję także 39,1% bezrobotnych nie pracujących od mniej niż roku i 27,8% osób, które nigdy nie pracowały. Najwięcej chętnych do samodzielności ekonomicznej jest w najmniejszych miastach – do 5 tys. mieszkańców. To aż ponad połowa pozostających tam bez pracy. Nie biorą pod uwagę takiej możliwości najstarsi – w wieku 55-59 lat. Badanie ujawnia ogromny potencjał dążenia do samodzielności ekonomicznej panujący wśród bezrobotnych. Ale również duży brak realizmu w ocenie szans powodzenia w wielu grupach. Widać też kontrast pomiędzy preferowaną stabilnością zatrudnienia w postaci stałych godzin pracy, stabilności kontraktu o pracę, czy docenianiu publicznych firm i instytucji jako pożądanych pracodawców a deklaracjami o chęciach podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej wiążącej się z ryzykiem nieposiadania zamówień, nierentowności, koniecznością bieżącego dopasowania godzin pracy do wymagań klientów, nieustabilizowanych warunków zatrudnienia. To również obszar wymagający bardziej szczegółowych badań.

Bezrobotni dostrzegają bariery podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej ale lokują je głównie po stronie ograniczeń materialnych: w braku zasobów finansowych (68,9%) pozwalających na bezpieczny start i w nieposiadaniu lokalu (15,4%). Zdecydowanie mniej osób widzi bariery u samych siebie w postaci nieznajomości procedur związanych z prowadzeniem własnej firmy (30,0%)

nieumiejętności jej prowadzenia (11,1%), braku pomysłu na samodzielną działalność (14,3%). Ponieważ na inne ograniczenia wskazało bardzo niewiele osób, można przypuszczać, że przynajmniej część bezrobotnych nie dostrzega sprzeczności pomiędzy wymaganiami, jakie pociąga za sobą prowadzenie własnej firmy a oczekiwaniami, jakie posiada w stosunku do charakteru własnej pracy.

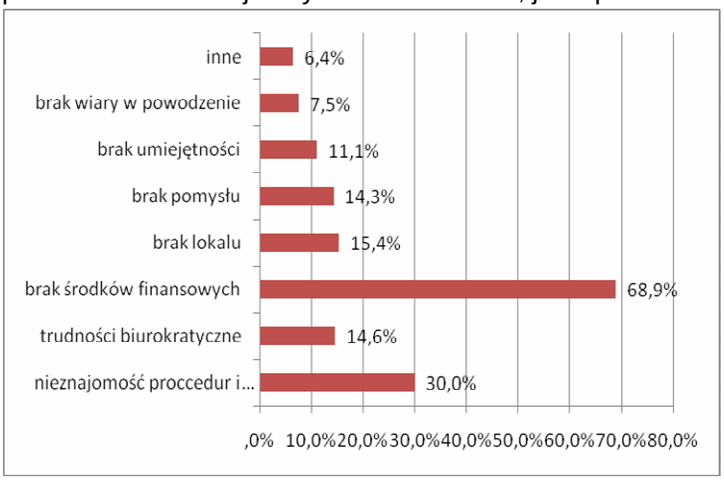

Wykres 10. Bariery dotyczące założenia własnej firmy, postrzegane przez bezrobotnych

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni chcieliby podejmować pracę w wielu różnych zawodach, ale wyraźnie przeważają wśród nich zawody wymagające stosunkowo prostych kompetencji i niewysokiego poziomu wykształcenia. Ponad 1/5 kobiet najchętniej pracowałaby jako sprzedawca, dalszych 8,7% jako kucharz, kolejne 6% jako krawiec i tyle samo jako pracownik biurowy, dalsze 5,3% jako księgowy. Te 5 zawodów wyczerpuje niemal 50% niezrealizowanej podaży pracy ze strony kobiet, co świadczy de facto o mało zróżnicowanej strukturze kwalifikacji. W podaży pracy męskiej obserwuje się większe zróżnicowanie – 5 najczęściej wymienianych zawodów obejmuje „tylko" 41,1% ogółu bezrobotnych; a najczęściej wymienianym jest „budowlaniec" Ale jeszcze spora grupa oferuje pracę w bardziej konkretnie określonych zawodach związanych z budownictwem np. murarz, tynkarz, glazurnik, posadzkarz co razem stanowi jednak aż ¼ podaży pracy ze strony mężczyzn. Pozostałe często oferowane zawody to: kierowca (i jego odmiany np. kierowca ciężarówki) mechanik samochodowy, dozorca, i jako wyjątek – ze względu na wyższe kwalifikacje – informatyk.

Tabela 14. Zawody najczęściej wskazywane, w których chcieliby się zatrudnić bezrobotni

Kobiety			Mężczyźni		
zawód	Częstość	Odsetek ogółu	zawód	częstość	Odsetek ogółu
sprzedawca	34	22,7	budowlaniec	19	15,3
kucharz	14	9,3	kierowca	10	8,1
obojętnie/cokolwiek/dostosuję się/wszystko	13	8,7	mechanik samochodowy	10	8,1
krawiec	9	6,0	dozorca	7	5,6
księgowy	8	5,3	każda/obojętnie/wszystkie	6	4,8
pracownik biurowy	9	6,0	informatyk	5	4,0
w kuchni, pomoc kuchenna	5	3,3	nauczyciel	5	4,0
nauczyciel	5	3,3	kucharz	3	2,4
fryzjer	4	2,7	spawacz	3	2,4
sprzątaczka	4	2,7	tokarz	3	2,4
pozostałe	45	30,0	pozostałe	53	42,7
Ogółem	150	100,0	Ogółem	124	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Warto zauważyć, że pytani o oferowany zawód bezrobotni czasem stwierdzali, że przyjmą każdą pracę – tak powiedziało 8,7% kobiet i 4,8% mężczyzn, co świadczy o ich zdeterminowaniu, by jakąkolwiek pracę podjąć ale także, że nie mają zaawansowanych kompetencji w jakimś konkretnym zawodzie, co czyniłoby nieopłacalnym zatrudnianie się w dowolnym innym. Inne wypowiedzi dotyczyły gotowości podejmowania pracy lekkiej, nie męczącej – wystąpiły wśród mężczyzn i zwracają uwagę na uciążliwość fizyczną niektórych prac oraz na bariery w ich wykonywaniu powodowane m.in. zdrowiem.

Bezrobotni wskazują też zawody, w których pracy nie chcą wykonywać. Co ciekawe, są to często takie same zawody, do których są chętni, choć oczywiście zgłaszane przez różne osoby. I tak zawodem najbardziej pożądanym przez kobiety jest sprzedawca z częstotliwością wskazań 22,7%. Ten sam zawód jest zawodem niemal najczęściej niechcianym – przez 12,2%. Budowlaniec jest zawodem, który najchętniej wykonywaliby bezrobotni mężczyźni – aż 15,3% mężczyzn chciałoby w nim pracować, a z drugiej strony aż 7,5% bezrobotnych nie chciałoby. Widać zatem wyraźne rozbieżności preferencji zawodowych wśród bezrobotnych obu płci. To po części może tłumaczyć poszukiwanie pracowników do zawodów, które aktualnie posiadają bezrobotni. Bez zwiększenia atrakcyjności zatrudnienia w tych zawodach (m.in. przez wzrost płac) trudno liczyć na to, że bezrobotni podejmą w nich pracę.

Są też zawody, które nie występują w ogóle na liście zawodów pożądanych, są natomiast negatywnie postrzegane przez bezrobotnych. Dla kobiet takimi zawodami są np. zawody związane z dużym wysiłkiem fizycznym, praca na powietrzu, związane z obróbką mięsa, sprzątaniem a dla mężczyzn bycie wojskowym, kelnerem, policjantem, a także wykonywanie pracy, w której liczy się głównie wysiłek fizyczny. Jednocześnie 8,8% kobiet i 7,5% mężczyzn deklaruje, że nie odrzuci żadnego rodzaju pracy, co świadczy o ich dużej determinacji.

Tabela 15. Zawody najczęściej wskazywane, w których nie chcieliby się zatrudnić bezrobotni

Kobiety			Mężczyźni		
zawód	Częstość	Odsetek ogółu	zawód	częstość	Odsetek ogółu
sprzątaczka	25	15,5	sprzedawca	14	13,2
sprzedawca	23	12,2	kierowca	13	12,3
brak/ nie ma/obojętnie	18	8,8	budowlaniec	8	7,5
praca fizyczna	13	7,4	brak odrzucenia/obojętnie	8	7,5
kucharz	11	5,4	kelner	5	4,7
masarz/przy mięsie	8	5,4	wojskowy	5	4,7
opiekunka dziecięca	8	3,4	policjant	4	3,8
kierowca	5	2,7	praca fizyczna	4	3,8
kelner	4	2,0	barman	3	2,8
na powietrzu	3	1,4	biurowa	3	2,8
pozostałe	30	20,3	pozostałe	36	34,0
Ogółem	148	100,0	Ogółem	106	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Generalnie, bezrobotni rzadko odrzucają zawody wyuczone – może poza osobami z najniższym wykształceniem, z których aż 35% nie chce wykonywać zawodu, którego się nauczyło w czasie szkoleń czy w miejscu pracy (szkoła podstawowa ani gimnazjum nie przygotowują do zawodu). Z kolei większość chciałaby wyuczony zawód wykonywać (średnio 90,4%), z tym że absolwenci techników tylko w 75% a starsi (powyżej 55 roku życia) aż w 100%. Częściej zdarza się odrzucenie zawodu ostatnio wykonywanego -średnio 15% nie chciałoby w nim pracować. Ale w grupie z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym takich osób było aż 33,3% podczas kiedy wśród mężczyzn tylko

10%. To świadczy, że w ostatnim miejscu te osoby pracowały niezgodnie z preferencjami, że podjęły po prostu pracę dostępną.

Tabela 16. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi

Populacja		wyuczony=100%		ostatnio wykonywany=100%	
		= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
populacja ogółem		90,4	9,6	84,3	15,7
płeć	kobieta	92,6	7,4	79,1	20,9
	mężczyzna	87,5	12,5	90,0	10,0
wiek	18-34 lata	90,2	9,8	80,0	20,0
	35-54 lata	90,6	9,4	88,4	11,6
	55 i więcej lat	100,0	0,0	80,0	20,0
wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	64,3	35,7	66,7	33,3
	liceum ogólnokształcące i profilowane	100,0	0,0	85,7	14,3
	zasadnicza szkoła zawodowa	96,2	3,8	89,7	10,3
	technikum	75,0	25,0	100,0	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W tym kontekście najbardziej niepokoi odrzucanie zawodu wyuczonego przez techników i zawodu ostatnio wykonywanego w 20% przez osoby w wieku 55 i więcej lat. Wynikałoby z tego, że kształcenie w średnich szkołach zawodowych szwankuje pod względem dopasowania profilu zawodowej edukacji do potrzeb rynku pracy oraz że trudno znaleźć pracę dla osób zbliżających się do wieku przedemerytalnego uwzględniającą ich preferencje i kompetencje.

Pozazawodowa aktywność bezrobotnych

Bezrobotni są grupą o szczególnych potrzebach szkoleniowych. Z jednej strony chodzi o zagospodarowanie ich wolnego czasu i utrzymanie nawyków aktywności związanej z rynkiem pracy a z drugiej strony o wyposażenie bezrobotnych w cechy zawodowe, które wzmocnią ich przystosowanie do popytu na pracę. W powiecie szczecineckim szkoli się i kształci 11,7 % bezrobotnych, w tym 7,8% na równego rodzaju kursach i szkoleniach a pozostała część w szkołach i uczelniach. To niezły wynik, wziąwszy pod uwagę, że średnio w kraju w odniesieniu do całości populacji odnotowujemy wyniki co najwyżej kilkunastoprocentowe. Widać też dodatni wpływ rejestracji w PUP na uczestnictwo w szkoleniach, wśród zarejestrowanych szkolenia i kształcenie dotyczy niemal 15%, podczas kiedy pozostający poza rejestracją kształcą się w około 11%, z czego blisko 5% w szkołach i uczelniach a 6% na kursach. Wśród zarejestrowanych w PUP jest niemal taki sam odsetek kształcących się w szkołach lub uczelniach, natomiast zdecydowanie więcej osób bierze udział w kursach – prawie 10%.

Kształcą się częściej mężczyźni niż kobiety, co jest cechą nietypową z punktu widzenia danych ogólnokrajowych. Nie zaskakuje natomiast znikomy udział w kształceniu się osób w średnim i w starszym wieku. Ta grupa w Polsce prawie nie uczestniczy w kształceniu ustawicznym w skali całej Polski (UNDP 2006), w powiecie szczecineckim również. Niepokoi, że w wieku 35-44 lata tylko 2,2% uczestniczy w kursach – przecież to nie jest grupa stojąca u progu dezaktywizacji. W świetle zachodzących zmian dotyczących przepisów emerytalnych jej aktywność zawodowa byłaby pożądana przez następne 20-25 lat, zatem aktualizacja i uzupełnianie kwalifikacji ma jak najbardziej głęboki sens. Pocieszające natomiast jest to, że pewna grupa osób nie posiadających kwalifikacji zawodowych (po szkołach podstawowych lub gimnazjach oraz po liceach ogólnokształcących) kształci

się dalej w systemie szkolnym. Martwi zaś to, że bardzo liczna grupa osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym stosunkowo rzadko podnosi swoje kwalifikacje (tylko 5,5%).

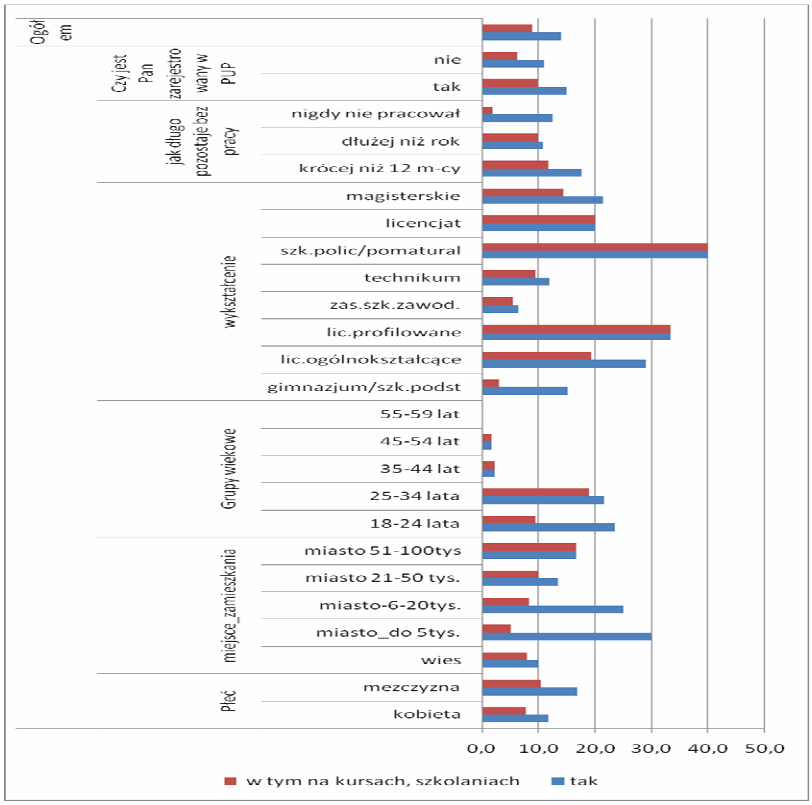

Wykres 11. Udział w edukacji, w tym na kursach i szkoleniach

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Aktywność bezrobotnych uwidacznia się w udziale w programach udostępnianych przez PUP. Poza szkoleniami , w których brało udział aż 50,0%, bezrobotni dość licznie uczestniczyli w stażach lub w przygotowaniu miejscu pracy (co jest szczególnie efektywną formą ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego). Liczą się też inne formy aktywności bezrobotnych – roboty publiczne, prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne i uzyskanie wsparcia dla samodzielnej działalności gospodarczej. Dodatek aktywizacyjny za samodzielne znalezienie pracy objął 13,5% bezrobotnych ujętych w badaniu.

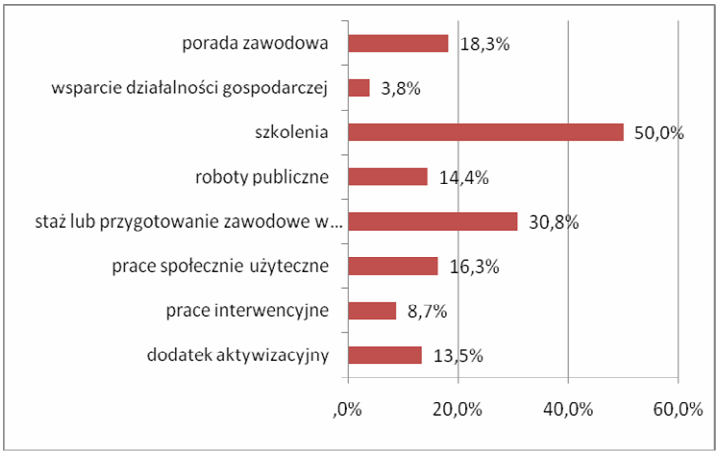

Wykres 12. Struktura aktywnych programów rynku pracy

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni starali się także na własną rękę o drobne dochody –część takich dochodów pochodziła z pracy przy zbiórce runa leśnego, wykonywaniu drobnych prac remontowo-budowlanych, czy prac w rolnictwie. Zdecydowanie rzadziej trudnili się drobnym handlem przygranicznym, zbiórką surowców wtórnych, drobnymi usługami turystycznymi. Nie jest to jednak potencjał zdolny zastąpić regularne dochody z pracy.

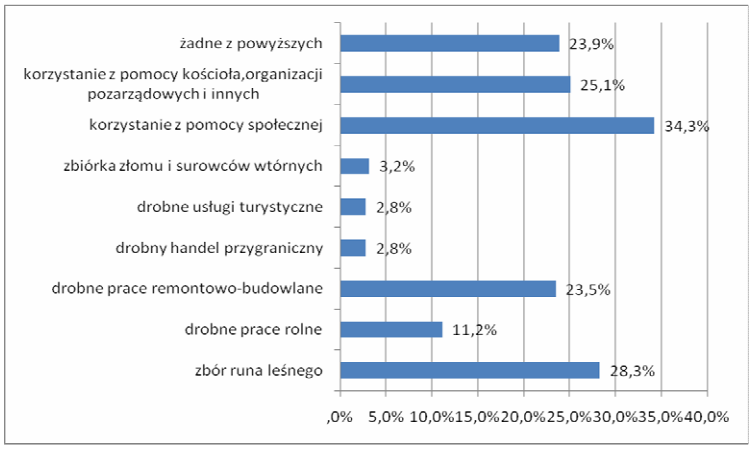

Wykres 13. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z doraźnej pomocy instytucji pozarządowych

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Nic więc dziwnego, że bezrobotni zabiegali o materialną pomoc z różnych, innych źródeł. Ponieważ do zasiłku dla bezrobotnych wielu bezrobotnych nie ma uprawnień (z powodu przedłużającego się bezrobocia, z racji wykonywania pracy krótkookresowej w czasie poprzedzającym bezrobocie, czy też z powodu podjęcia poszukiwań pracy po okresie nieaktywności, w tym pierwszy raz w życiu) a ich sytuacja materialna jest ciężka, więc znaczna część (ponad 1/3) bezrobotnych kwalifikowała się do pomocy społecznej. Ponadto około ¼ uzyskała pomoc z organizacji kościelnych, charytatywnych czy innych pozarządowych. To wszystko świadczy o tym, że bezrobocie staje się przyczyną deprywacji potrzeb społecznych, lecz z drugiej strony niezaspakajane potrzeby społeczne powodują, że długotrwale bezrobotni nie potrafią aktywnie zabiegać o pracę a w jakiejś części koncentrują się na zabiegach o pomoc socjalną. Trudno natomiast byłoby uznać, ze wyłączają się z życia społecznego – przynajmniej zakres tej ankiety nie pozwala na tak jednoznaczne opinie.

10.Szanse i bariery wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Zaczynając od kwalifikacji – bezrobotni w powiecie szczecineckim oferują głównie pracę niskokwalifikowaną. Aż 23,6% ma zaledwie wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, dalszych 39,6% wykształcenie zasadnicze zawodowe. Część osób nie posiada zawodu wyuczonego – to ci, którzy ukończyli szkoły podstawowe, gimnazja, licea ogólnokształcące i profilowane. W sumie jest ich aż 36,8%.

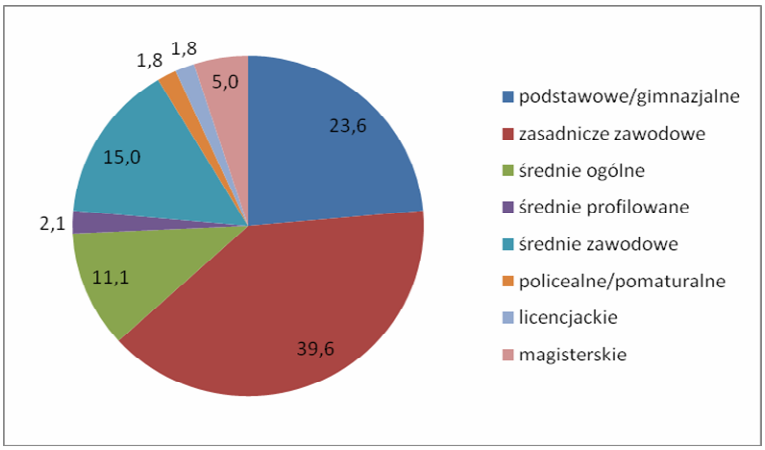

Wykres 14. Struktura wykształcenia bezrobotnych

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Wiele osób nie zgromadziło żadnego doświadczenia zawodowego – 20% nigdy zawodowo nie pracowało, wiele zaś zaprzestało pracy dano temu – ponad 36% nie pracuje od ponad 1 roku. W dodatku większość osób, które pracowały w ostatnim miejscu pracy nie wykonywało zawodu wyuczonego, co prowadzi do konkluzji, że w tym co robili nie było udziału głębszych kompetencji zawodowych a raczej efekt przyuczenia do niezbędnych czynności. Dysproporcja między osobami, które pracowały zawodzie wyuczonym a tymi, które pracowały niezgodnie z nim, jest wręcz przytłaczająca – tylko dla 17,5% populacji wystąpiła zgodność obydwu. Wynik jest tylko niewiele lepszy, jeśli ograniczymy się do osób, które wyuczyły się zawodu w trakcie nauki szkolnej, czy na studiach; dla nich zgodność zawodu występuje w 20,9%. Tym samym ostatnie, najświeższe doświadczenia zawodowe osób uprzednio pracujących w ok. 4/5 nie pogłębiały wyuczonych kompetencji. Można by przypuszczać, że odejście od zawodu wyuczonego występuje głównie w populacji, która edukację zakończyła dawno temu. Okazuje się, że tak nie jest – najwięcej niezgodności pojawia się wśród najmłodszych, co świadczy o kompletnym niedopasowaniu kształcenia zawodowego do realnych szans zatrudnienia w powiecie. W konsekwencji kształcenie zawodowe stwarza problemy dla funkcjonowania rynku.

Tabela 17. zawód wykonywany w ostatniej pracy w stosunku do zawodu wyuczonego

Populacja		zawód wyuczony	
		= ostatnio wykonywany	≠ ostatnio wykonywany
ogółem		17,5	82,5
płeć	kobieta	14,9	85,1
	mężczyzna	20,6	79,4
wiek	18-34 lata	12,8	87,2
	35-54 lata	24,1	75,9
	55 i więcej lat	25,0	75,0
wykształcenie	podstawowe /gimnazjalne	12,1	87,9
	zasadnicze zawodowe	29,7	70,3
	średnie ogólne i profilowane	10,8	89,2
	średnie zawodowe	4,8	95,2
	policealne i wyższe	8,3	91,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Doświadczenie zawodowe w tej sytuacji jest dla większości bezrobotnych głównym wyznacznikiem ich kompetencji zawodowych. Warto wobec tego przypomnieć, że staż pracy odzwierciedlający do pewnego stopnia uzyskane doświadczenie zawodowe jest dla większości bezrobotnych raczej krótki –

43,7% nie ma doświadczenia niemal wcale (pracowało poniżej 1 roku) a kolejnych 11,6% ma za sobą 1-2 lat pracy. Łącznie większość nie może mówić o tym, że poprzez pracę nabyła jakieś szczególne kompetencje zawodowe.

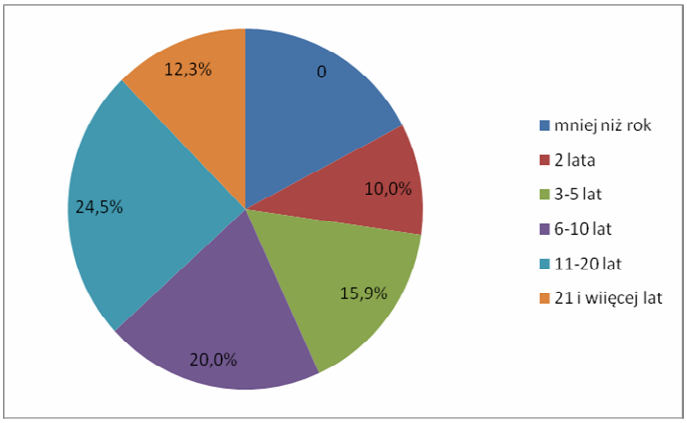

Wykres 15. Staż pracy bezrobotnych

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Bezrobotni w dużym stopniu uczestniczyli w aktywnych programach rynku pracy – część na pewno dostarczała im okazji do uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji. Były to przede wszystkim szkolenia oraz staże pracy i nauka zawodu w miejscu pracy – łącznie aż 80% badanych stwierdziło, że brało udział w którejś z tych form aktywnych programów (wykres 12). Wydaje się, ze uczyniono wielki wysiłek, by bezrobotni mogli podnieść swoje umiejętności zawodowe, jednak – patrząc na to, jak długo pozostają w bezrobociu – efekt wydaje się mizerny.

Możliwe, że zasadniczą przyczyną niepodejmowania pracy jest w ich przypadku poważne ograniczenie motywacji do tego, by coś realnie uczynić dla poprawienia swojej pozycji na rynku pracy. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się. Przeszkody te dotyczyły aż 42,5% bezrobotnych i mniej ważne jest, czy miały obiektywny, czy też bardziej subiektywny charakter. Ostatecznie demonstrowały się słabą motywacją do podjęcia pracy. Tę obserwację potwierdzają również odpowiedzi na pytanie o zasadniczy powód rejestracji własnego bezrobocia w urzędzie pracy. Chęć znalezienia pracy jako pierwszoplanowy powód udania się do PUP wskazało tylko 16,3%. Dla niemal połowy bezrobotnych główną przyczyną rejestracji bezrobocia było dążenie do uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego a 28,4% udało się do PUP przede wszystkim po zasiłek dla bezrobotnych. Nieliczni tylko chcieli skorzystać z aktywnych programów rynku pracy. Oczywiście

.

Szczególnie dla niewielu bezrobotnych ze wsi, w wieku 35-54 lata, posiadających wykształcenie zasadnicze średnie zawodowe albo licencjackie, pozostających w bezrobociu od więcej niż roku rejestracja była działaniem, które miało doprowadzić do zatrudnienia – podstawowym celem rejestracji dla tych grup było uzyskanie ubezpieczenia zdrowotnego. Wynika stąd, że bardzo duża cześć osób pozostających bez pracy, dąży do zabezpieczenia sobie egzystencji nie podejmując pracy i w tej ich strategii mieści się korzystanie z usług urzędu pracy, lecz niekoniecznie dlatego, że potrzebują pomocy w znalezieniu zatrudnienia i to pomimo, że dość gremialnie brali udział w programach mających podnieść ich zatrudnialność. Strategia ta obejmuje również sięganie po pomoc do innych instytucji oraz podejmowanie się różnych dorywczych zajęć na niewielką skalę (wykres 13).

Zarazem bezrobotni niemal gremialnie deklarują zastanawianie się nad podjęciem pracy na własny rachunek, chociaż dostrzegają przeszkody po stronie różnych ograniczeń materialnych – braku kapitału czy lokalu do prowadzenia własnej działalności. W znikomym tylko stopniu biorą pod uwagę własne ograniczenia kompetencyjne. Z drugiej strony zaś niemal wszyscy jako pożądaną pracę

wymieniają pracę stabilną, w pełnym wymiarze czasu , w stałych godzinach, najlepiej u państwowego pracodawcy. W małym stopniu liczą się z realnymi możliwościami zatrudnienia, choć wydaje im się, że na ogół znają lokalny rynek pracy. Ale nie akceptują go. I kiedy przychodzi do stwierdzenia jaka powinna być ich najbardziej pożądana praca, to okazuje się, że jednak powinna to być praca zarobkowa ale zapewniająca wyższe wynagrodzenia, gdzie liczą się z człowiekiem, zgodna z zainteresowaniami, stabilna, zgodna z wykształceniem i w przyjaznym środowisku. Zestawienie tych cech z negatywnymi zjawiskami, z jakimi zetknęli się bezrobotni w przeszłości (wykres 8), prowadzi do wniosku, że rozważanie pracy na własny rachunek jest próbą ucieczki przed nieakceptowanymi warunkami pracy a tak naprawdę na własny rachunek - gdyby miało się to odnosić do preferowanego sposobu zarobkowania - chce pracować tylko 6,8% bezrobotnych.

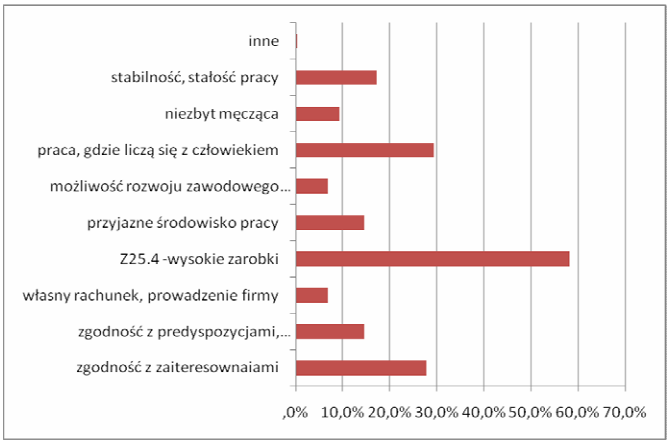

Wykres 16. Praca zapewniająca satysfakcję

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Niechęć części bezrobotnych do zatrudnienia się przejawiająca się mnożeniem indywidualnych przeszkód podjęcia pracy w pewnym stopniu znajduje wytłumaczenie w istnieniu zagranicznych migracji cyklicznych. Ponad 14% bezrobotnych pracowało w ostatnich latach zagranicą i ta praca była ich ostatnią pracą. Migrują w ten sposób głównie mężczyźni (dla 16,9% była to praca ostatnia), w wieku 25-34 lata (25%), z miast powyżej 20 tys. mieszkańców (21,5%) oraz ze Szczecinka (25%), z wykształceniem wyższym (licencjat 33%, magister 57%) ale również średnim zawodowym i zaledwie gimnazjalnym lub podstawowym (powyżej 17%), nie pracujący krócej niż od roku (ponad 18%) i częściej zarejestrowani w PUP, niż nie. Cykliczne migracje obejmujące kilkanaście procent bezrobotnych (w niektórych kategoriach nawet ¼) skutkują rejestracją w PUP osób nie zamierzających pracować zgodnie z warunkami dostępnymi na miejscu i jedynie ubezpieczających swój pobyt w kraju. Nie jest oczywiście wykluczone, że pewne powody osobiste, jak i poprawa sytuacji na polskim rynku pracy nie spowodują w przyszłości zaniechania ciągłych wyjazdów do pracy zagranicę a wówczas rejestracja byłych emigrantów zarobkowych będzie oznaczała faktyczne poszukiwanie przez nich pracy.

Bezrobotni pochodzą z gospodarstw domowych w, w których najczęściej – poza nimi – znajdują się jeszcze inni bezrobotni. Tylko w 32,1% gospodarstw domowych z dorosłymi osobami nie było nikogo, kto by nie miała pracy i jej nie poszukiwał. Liczba poszukujących pracy współdomowników najczęściej wynosiła 1 (w 56,8% przypadków), co nie zmienia faktu, ze doświadczenie bezrobocia nie jest na ogół jednostkowym zdarzeniem w rodzinie. To wskazuje na koncentrację bezrobocia w niektórych gospodarstwach domowych, a w ślad za tym na koncentrację ubóstwa. W dużo mniejszym stopniu w gospodarstwach bezrobotnych respondentów znajdują się osoby bierne zawodowo. Z drugiej strony bezrobotni najczęściej mają też za domowników osoby pracujące – tylko w 13,3% nie ma takich osób w ogóle. Pracuje na ogół 1 (w 49,8% gospodarstw domowych z osobą dorosłą) lub 2 (odpowiednio w 32,4% gospodarstw) osoby powyżej 2 tygodni. W 7,7% gospodarstw były również

osoby pracujące krócej a w 13,1% pracujące powyżej 2 tygodni ale zagranicą. Zjawisko emigracji cyrkulacyjnej jest zatem dość powszechne w rodzinach osób bezrobotnych – dotyczy ich samych i innych członków rodzin. Prawdopodobnie jest to specyficzna forma dopasowania się do trudnego rynku pracy.

Tabela 18. Dorośli w gospodarstwie domowym bezrobotnych i ich doświadczenia zawodowe

Liczba osób	Dorośli w wieku 16-60 lat w gospodarstwie domowym osoby bezrobotnej, w odsetku wskazań						
	Liczba osób w gospodarstwie domowym	w tym:					
		Pracujący powyżej 2 tygodni w kraju	Pracujący powyżej 2 tygodni zagranicą	Pracujący poniżej 2 tygodni	Niepracujący, szukający pracy	Niepracujący, nieszukający pracy	Pracujący w przeszłości zagranicą
0	1,8	13,3	86,9	92,3	32,1	90,6	60,4
1	9,4	49,8	12,4	6,3	56,8	6,7	33,2
2	38,3	32,4	0,7	0,7	5,5	2,0	2,9
3	31,0	4,1	0,0	0,7	2,6	0,7	2,5
4 i więcej	19,5	0,4	0,0	0,0	2,9	0,0	0,8
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Powiatowy rynek pracy jest bowiem trudny. Szczególnie negatywnie oceniają bezrobotni powszechność bezrobocia i wysokość wynagrodzeń za pracę. Te 2 cechy zebrały odpowiednio 65,6% oraz 63,3% negatywnych ocen. Jeśliby płace miały odgrywać czynnika rolę równoważącego rynek pracy, co wymagałoby ich względnego obniżania, to nie zyska ten kierunek dopasowań żadnej akceptacji. W wypowiedziach bezrobotnych pojawia się też ocena odnosząca się do zbyt małej liczby pracodawców działających na terenie powiatu i zbyt mało różnorodnego zapotrzebowania na pracę, czyli czynników odwołujących się ewidentnie do popytu na pracę. Znacznie lepiej – choć nie całkiem dobrze - jest oceniana strona podażowa dotycząca ludzi i ich kapitału ludzkiego (poziom kształcenia, możliwość zdobycia odpowiednich umiejętności zawodowych, czy przemieszczania się - dojazdów do pracy), jak również inwestycji.

Tabela 19. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy

Cechy powiatu	zdecydowanie źle	źle	ani źle, ani dobrze	raczej dobrze	zdecydowanie dobrze	nie wiem	Ogółem
Liczba pracodawców/firm	5,4	37,6	42,7	9,7	0,0	4,7	100,0
Różnorodność działalności gospodarczej i rodzajów pracy	3,9	37,3	45,2	11,5	0,0	2,2	100,0
Płace oferowane	18,0	45,3	27,3	6,8	0,0	2,5	100,0
Poziom bezrobocia	41,9	23,7	7,2	0,4	0,0	3,2	100,0
Nowe inwestycje	1,8	6,1	34,8	35,8	4,7	16,8	100,0
Poziom edukacji oferowanej przez szkoły	1,4	6,8	24,7	48,0	14,0	5,0	100,0
Możliwości dojazdów do pracy	3,6	12,9	41,6	31,5	7,5	2,9	100,0
Możliwość zdobycia nowego zawodu, umiejętności przydatnych w pracy	2,9	9,0	26,2	44,4	10,8	6,8	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Przyczyn złej sytuacji na rynku pracy bezrobotni upatrują głównie po stronie ogólnokrajowych, złych warunków gospodarczych jak i po stronie zachowań pracodawców oferujących niekorzystne warunki płacowe i pozapłacowe a przede wszystkim wykazujących niechęć do legalnego zatrudniania pracowników. Ta masowa percepcja musi w jakimś stopniu odzwierciedlać istniejące w powiecie sposoby funkcjonowania małych firm, które mało płacą i uciekają od podatków. Zarazem bezrobotni

oceniają, że firm jest za mało. Dostrzegają niekorzystne niedopasowanie kwalifikacyjne bezrobotnych do ofert pracy i bariery komunikacyjne na terenie powiatu ale te czynniki nie są wysuwane przez nich na pierwszy plan. Znacznie większą rolę – ich zdaniem – odgrywa zbyt mała aktywność urzędów. Może ta ocena wynikać jednak z oczekiwania, ze władza publiczna, jakby jej nie rozumieć, powinna zaradzić trudnej sytuacji na rynku pracy i że ma ona takie możliwości oddziaływania.

Tabela 20. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy

	bardzo mały wpływ	mały wpływ	średni wpływ	duży wpływ	bardzo duży wpływ	brak wpływu	Ogółem
mała liczba pracodawców	2,9	13,3	29,7	40,9	11,5	1,8	100,0
mała różnorodność firm w powiecie	2,5	15,1	34,4	40,1	5,7	2,2	100,0
niskie zarobki oferowane przez pracodawców	2,9	14,0	19,4	38,4	24,0	1,4	100,0
złe warunki pracy (pozapłacowe) oferowane przez pracodawców	5,7	25,4	34,1	22,9	10,0	1,8	100,0
niechęć pracodawców do zatrudnienia legalnie	4,7	15,8	19,4	27,2	30,5	2,5	100,0
niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy	4,7	34,8	28,7	19,4	9,3	3,2	100,0
trudności komunikacyjne	5,0	41,6	26,2	16,1	7,2	3,9	100,0
zbyt mała aktywność urzędów pracy	5,7	27,6	24,0	23,3	17,6	1,8	100,0
ogólna sytuacja gospodarcza w kraju	2,2	5,0	12,5	43,7	32,6	3,9	100,0
inne	0,0	40,0	20,0	40,0	0,0	0,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bariery kompetencyjne mogą być większe, wiele grup bezrobotnych bowiem ocenia, że w miejscu zamieszkania nie ma pracodawców potrzebujących akurat tych kompetencji, jakimi dysponują bezrobotni. Respondenci lokują niedopasowanie kompetencyjne bardziej po stronie pracodawców (że nie oferują odpowiednich miejsc pracy) niż po swojej (że sami nie mają właściwych kompetencji), dlatego bardziej oceniają negatywne zjawiska dotyczące dopasowań jako cechę popytu a nie podaży pracy.

Ten brak dopasowania jest bardziej dostrzegany przez osoby długotrwale bezrobotne i nigdy nie pracujące niż krótko pozostające bez pracy, przez osoby z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym oraz ze średnim profilowanym, relatywnie starsze, kobiety, pochodzące ze wsi, miast o wielkości 6-20 tys. i ze Szczecinka, czyli głównie przez tych, którzy mają ponadprzeciętne trudności w podjęciu pracy. Z tego można wnioskować, że u podłoża ich pozostawania bez pracy leżą w pewnym stopniu (może nawet w ¼ -bo tego pułapu sięgają odpowiedzi potwierdzające istnienie niedopasowań) rozbieżności kompetencyjne między popytem i podażą. Zarazem respondenci zauważali, iż w jeszcze większym stopniu (prawie 38%) brakuje miejsc pracy (pracodawcy nie poszukują pracowników). To z kolei świadczyłoby o zbyt niskim popycie na pracę ogółem. Niedostatek popytu jest silnej dostrzegany przez te same grupy, które zwracały ponadprzeciętnie często uwagę na niedostosowani strukturalne, a ponadto wśród absolwentów liceów ogólnokształcących, studiów licencjackich, osoby najmłodsze (do 24 roku życia).

Analiza powiatu świdwińskiego[21]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Ogólne dane

Powiat świdwiński położony jest w środkowej części województwa zachodniopomorskiego. W granicach administracyjnych powiatu znajduje się większa część Wysoczyzny Łobeskiej, fragmenty równin: Nowogardzkiej, Gryfickiej i Białogardzkiej, oraz północny skrawek Pojezierza Drawskiego. W skład powiatu wchodzi 6 gmin, tj. gmina miejska: miasto Świdwin, gmina miejsko-wiejska: Połczyn-Zdrój oraz 4 gminy wiejskie: Brzeżno, Rąbino, Sławoborze i Świdwin. Łącznie obejmują one 201 miejscowości.

Powierzchnia powiatu wynosi 1.093 km2, w tym 55% stanowią użytki rolne, a 35 % obszary leśne. Pod względem terenów nadających się pod uprawy powiat świdwiński plasuje się w czołówce województwa, w związku z czym w jego gospodarce rolnictwo, a także związane z nim przetwórstwo rolno-spożywcze, odgrywają kluczową rolę. W powiecie funkcjonuje ponad 2,5 tys. gospodarstw rolnych o bardzo zróżnicowanej strukturze obszarowej.

Ludność

Pod koniec 2008 roku powiat świdwiński zamieszkiwało 48,6 tys. osób. W dłuższej perspektywie w powiecie odnotowuje się systematyczny, choć słaby spadek liczby ludności. W stosunku do 2002 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o około 1,0 tys. (spadek rzędu 2,1%). W 2008 roku zaobserwowano jednak stabilizację liczby ludności w ujęciu rocznym, co zapewne stanowi odzwierciedlenie ponadprzeciętnie wysokiego przyrostu naturalnego (1,7‰ w 2008 roku przy średniej w województwie 1,1‰, a w Polsce – 0,9‰).

Gęstość zaludnienia w powiecie jest niższa niż przeciętna w województwie czy kraju i wynosi 44 os./km^2. Większość mieszkańców powiatu skupia się w mieście Świdwin wraz z otaczającą je gminą wiejską Świdwin (44,8%) oraz gminie miejsko-wiejskiej Połczyn Zdrój (32,7%). Pozostałe trzy gminy wiejskie: Brzeżno, Rąbino, Sławoborze zamieszkuje łącznie 22,5% ludności powiatu.

Ludność powiatu świdwińskiego w 50,9% składa się z kobiet. Odsetek ten jest zbliżony do odpowiednich wskaźników obliczonych dla kraju czy województwa. Na 100 mężczyzn przypada w powiecie około 104 kobiety, co oznacza, że nieco większą nierównowagę struktury ludności pod względem płci obserwujemy przeciętnie w województwie zachodniopomorskim (106) czy w całej Polsce (107). Należy przy tym zauważyć, że odsetek kobiet jest jeszcze większy w miastach (52,5%), podczas gdy na terenach wiejskich kobiet jest mniej niż mężczyzn (stanowią 49,3% ludności).

W wieku budzącym największe zainteresowanie z punktu widzenia rynku pracy, tj. w grupie 15-64 lata, znajdowało się około 35 tys. osób, czyli 72,2% ludności powiatu, podczas gdy w województwie takich osób było 72,5%. W porównaniu do średniej krajowej (71,2%) populacja ta jest nieco większa, co oznacza, iż powiat dysponuje nieznacznie większy potencjałem zasobów pracy.

Ogólnie rzecz biorąc ludność powiatu cechuje się nieco młodszą strukturą wieku niż całe województwo czy ludność Polski ogółem. W szczególności należy podkreślić, iż dzieci do 14. roku życia stanowią na tym obszarze aż 16% ogółu, podczas gdy w Polsce i województwie ten odsetek kształtuje się na poziomie około 15%. Większy udział mają również osoby młode, w wieku 15-24 lata (16,3% w 2008 roku przy czym w województwie i w kraju jest to dokładnie 14,9%). Z drugiej strony, udział osób w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej) jest wyraźnie niższy i w 2008 roku wyniósł

[21] Autor: dr Jacek Liwiński

11,8% (w Polsce – 13,5%). Wskaźnik obciążenia demograficznego wynoszący w powiecie 53,4 jest wyższy do średniej dla województwa (51,7%) i jednocześnie jest niższy od przeciętnej wysokości w kraju (55,1)[22].

Struktura wieku ludności różni się jednak jeżeli rozpatrzymy osobno sytuację kobiet i mężczyzn na terenach wiejskich i miejskich, co przedstawia poniższa tabela. Analiza danych zawartych w tabeli pozwala przede wszystkim zauważyć, iż wśród kobiet dużo większy udział ma grupa w wieku 65 lat i więcej i podobnie zresztą jak w całej Polsce różnica między płciami sięga około 6 pkt. proc. Ponadto, ludność zamieszkująca tereny zurbanizowane jest starsza niż ludność mieszkająca na wsi. Odsetek dzieci i młodzieży (do 24 roku życia) w miastach powiatu świdwińskiego wyniósł w 2008 roku 29,9% i był wyraźnie niższy niż na terenach wiejskich (34,5%). Jednocześnie jednak obie wielkości kształtowały się na zbliżonym do średniej dla województwa oraz dla całej Polski.

Tabela 1. Ludność powiatu świdwińskiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku

Wiek	ogółem	mężczyźni	kobiety	miasta			tereny wiejskie		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	liczba osób			struktura ludności (ogółem=100)					
0-14	7766	3967	3799	14,5	15,4	13,7	17,4	17,8	17,1
15-24	7905	4030	3875	15,4	16,2	14,7	17,1	17,5	16,7
25-44	13030	6750	6280	27,2	28,7	25,9	26,4	27,9	24,9
45-64	14144	7065	7079	30,5	30,7	30,3	27,7	28,6	26,8
65+	5726	2036	3690	12,3	9,0	15,3	11,3	8,1	14,5
ogółem	48571	23848	24723	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-64	35079	17845	17234	73,2	75,6	70,9	71,3	74,1	68,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 grudnia 2008 r.*, GUS, Warszawa 2009.

Wykres 1. Struktura ludności powiatu świdwińskiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %)

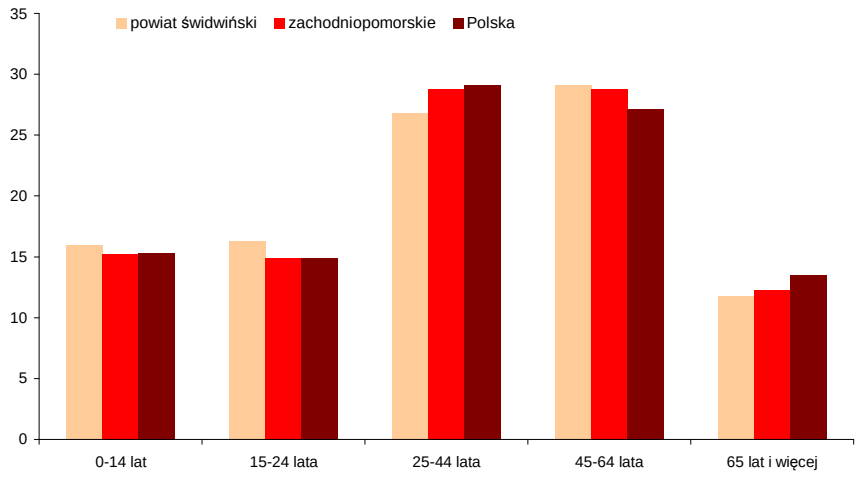

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powiat świdwiński należy do powiatów który notuje bardzo duży odpływ ludności. W 2007 roku saldo migracji na pobyt stały odniesione do 1000 osób wynosiło -8,2, podczas gdy w województwie wynosiło -1,0.

Bezrobocie

[22] Wskaźnik obciążenia obliczany przez GUS pokazuje liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym (0-18 lat) i poprodukcyjnym (60/65+) przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata).

Liczba bezrobotnych w końcu września 2009 sięgała w powiecie 3366 osób, w tym 1749 kobiet i 1025 uprawnionych do zasiłku. W związku z koncentracją ludności w Świdwinie wraz z otaczającą to miasto gminą wiejską Świdwin oraz w gminie miejsko-wiejskiej Połczyn Zdrój bezrobotni również w większości zamieszkują te tereny – łącznie ponad 70% bezrobotnych. Struktura bezrobotnych w podziale na gminy nie uległa istotnym zmianom w ostatnich dwóch latach. Liczba bezrobotnych ogółem spadła w ciągu ostatniego roku o 5,3%, przy czym najbardziej w gminie Sławoborze (o 19,5%). Natomiast na przestrzeni ostatnich dwóch lat liczba bezrobotnych ogółem spadła aż o 24,5% - największy spadek miał miejsce z gminie Sławoborze (o 34,6%), a najmniejszy w gminie Świdwin (19,4%).

Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w powiecie świdwińskim

Gmina	Liczba bezrobotnych	Struktura bezrobotnych (bezrobotni w powiecie =100)			Dynamika liczby bezrobotnych	
	30.IX.2009	IX 2007	IX 2008	IX 2009	IX 2009 (IX 2008 = 100)	IX 2009 (IX 2007 = 100)
Brzeżno	267	8,2	9,1	7,9	82,7	73,4
Rąbino	335	9,7	9,7	10,0	97,7	77,2
Sławoborze	297	10,2	10,4	8,8	80,5	65,4
Świdwin (miasto)	942	26,4	28,9	28,0	91,6	80,0
Świdwin (gmina)	536	14,9	15,7	15,9	96,1	80,6
Połczyn Zdrój	989	30,6	26,2	29,4	106,1	72,6
Ogółem	3366	100,0	100,0	100,0	94,7	75,5

Źródło: Dane PUP

Działalność gospodarcza

Na terenie powiatu jest zlokalizowanych 4392 podmiotów gospodarczych, z czego najwięcej ulokowało się – podobnie jak w całym kraju – w sekcji handel i naprawy – aż 30,8%. Duży udział mają też podmioty z sekcji obsługa nieruchomości i firm (19,5%), budownictwo (9,5%), przetwórstwo przemysłowe (9,0%) i ochrona zdrowia (6,4%) (por. tab. 3).

Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu świdwińskiego

Sekcje gospodarki	Struktura podmiotów zarejestrowanych						Dynamika liczby podmiotów
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2001=100
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	5,0	4,7	4,9	4,9	4,9	4,8	104,5
Rybactwo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0
Górnictwo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Przetwórstwo przemysłowe	10,3	10,2	10,3	10,1	9,6	9,0	94,3
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	93,3
Budownictwo	6,1	6,0	6,6	7,3	8,0	9,5	168,8
Handel i naprawy	33,9	33,9	33,4	32,6	31,5	30,8	98,5
Hotele i restauracje	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9	2,8	103,3
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	4,0	3,7	3,6	3,5	3,8	3,8	102,4
Pośrednictwo finansowe	3,5	3,5	3,4	3,4	3,5	3,5	107,0
Obsługa nieruchomości i firm	18,9	19,2	19,0	19,2	19,5	19,5	111,5
Administracja publiczna, obrona narodowa	0,8	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	127,3

Edukacja	2,2	2,6	2,6	2,6	2,6	2,5	122,5
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	6,8	6,6	6,5	6,4	6,5	6,4	100,7
Działalność usługowa, komunalna i społeczna	5,0	5,2	5,5	5,8	5,9	6,1	134,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	108,4

Źródło. Baza Danych Regionalnych GUS

Pewną oznaką relatywnej poprawy sytuacji w powiecie są dane obrazujące dynamikę działalności gospodarczej m.in. dotyczące liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie powiatu. W latach 2003-2008 liczba podmiotów gospodarczych wzrosła się w powiecie o 8,4%. Najsilniejszy wzrost odnotowano w budownictwie (o 68,8%), w działalności usługowej, komunalnej i społecznej (o 34,3%) oraz administracji publicznej i obronie narodowej (27,3%).
Natomiast najbardziej zmniejszyła się liczba podmiotów w przemyśle i przetwórstwie (o 5,7%). Wysoki, relatywny spadek odnotowano również w rybołówstwie, ale wziąwszy pod uwagę jego mały udział w gospodarce powiatu, spadek ten nie wpłynął znacząco na rynek pracy.

Wynagrodzenia

Powiat świdwiński leży w stosunkowo ubogim regionie koszalińskim. Na jego tle pod względem wysokości wynagrodzeń powiat wypada bardzo słabo. W 2002 r. przeciętne wynagrodzenie brutto wynosiło 1610 zł, co było wartością niższą od średniej dla podregionu koszalińskiego i plasowało powiat na ostatniej pozycji w podregionie (na 9 powiatów). W 2007 r. powiat z przeciętnym wynagrodzeniem wynoszącym 2075 zł nadal zajmował pozycję w podregionie, mimo iż w latach 2002-2007 płace wzrosły w powiecie świdwińskim aż o 28,9%, przy średniej dla podregionu - 25,3%, i dla województwa - 26,5%. W rezultacie w 2007 roku wynagrodzenia w powiecie były o 12,3% niższe od średniej dla podregionu koszalińskiego, o 20,7% niższe od średniej dla województwa zachodniopomorskiego i o 27,6% niższe od średniej dla Polski. Pocieszające jest to, że jeśli trend wzrostu płac z lat 2002-2007 utrzyma się, to różnice te będą się stopniowo zmniejszały.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W POWIECIE

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących ≈ bezrobotnych

Badaniem ankietowym, którego wyniki prezentuje niniejszy raport, były objęte osoby nie posiadające pracy, które w momencie badania były: zarejestrowane jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy lub korzystały z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Oznacza to, że badany był pewien wycinek populacji osób niepracujących. W sensie ekonomicznym osoby te mogły być bezrobotne lub bierne zawodowo. W raporcie nie dokonano jednak takiego rozróżnienia. Wynika to z faktu, iż na podstawie pytań ankiety nie jest możliwe określenie faktycznego, ekonomicznego statusu respondentów na rynku pracy zgodnie z międzynarodowymi standardami wyznaczonymi przez Międzynarodową Organizację Pracy[23].
Stąd analizowana populacja określana jest w niniejszym raporcie jako **„osoby niepracujące”**, co wydaje się być najbardziej adekwatnym określeniem. Należy jednak mieć świadomość, że jest to pewne uproszczenie, gdyż w rzeczywistości zbadana została tylko część niepracujących mieszkańców powiatu – poza zakresem badania pozostają osoby niepracujące nie będące klientami PSZ i ośrodków pomocy społecznej. Określenie „osoby niepracujące” jest w raporcie stosowane wymiennie z terminem **„osoby bezrobotne”** (w znaczeniu: osoby nie posiadające pracy), przy czym należy pamiętać, że nie są to osoby bezrobotne w sensie ekonomicznym.

[23] Zgodnie z zaleceniami MOP, zastosowanymi w BAEL, za osoby bezrobotne można uznać tylko te osoby, które spełniają jednocześnie trzy warunki: (1) niewykonywanie pracy przynoszącej zarobek lub dochód przez ponad 1 godzinę podczas tygodnia referencyjnego; (2) gotowość (zdolność) do podjęcia zatrudnienia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym; (3) aktywne poszukiwanie pracy, to jest podjęcie konkretnych działań w ciągu 4 tygodni (wliczając w to jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę.

Przy interpretacji prezentowanych wyników należy wziąć pod uwagę, że ze względu na założoną metodę doboru próby wyniki nie są reprezentatywne dla populacji osób niepracujących będących klientami PSZ i ośrodków pomocy społecznej.

Opisaniu cech badanej populacji, określających jej sytuację na rynku pracy, służyło kilkadziesiąt pytań zawartych w kwestionariuszu wywiadu. Kilka z tych cech zostało jednak uznanych za kluczowe i w miarę możliwości odpowiedzi na wszystkie pozostałe pytania były analizowane również w przekroju według cech kluczowych. Do kluczowych cech respondentów zaliczono: płeć, wiek, poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania, fakt rejestracji w PUP i okres pozostawania bez pracy.

W powiecie świdwińskim badaniem ankietowym objęto 280 osób, z czego 56,8% stanowiły kobiety (por. tab. 4). Młodzież w wieku 18-24 lata stanowi 23,2% badanej próby, osoby w tzw. wieku mobilnym, czyli pomiędzy 25 a 44 rokiem życia – 43,9%, zaś osoby w wieku okołoemerytalnym, czyli w wieku 45-60 lat – 32,8%. Ponad połowa uczestników badania (56,6%) mieszka na wsi, pozostali zaś w miastach liczących 6-20 tys. mieszkańców. Wśród kobiet odsetek mieszkających na wsi był jednak nieco większy (62,8%).

W momencie badania zarejestrowanych w PUP było 95,7% badanych osób. 60,4% uczestników badania pozostawała bez pracy krócej niż 12 miesięcy, 19,4% nie miała pracy dłużej niż 12 miesięcy, natomiast 20,1% nigdy jeszcze nie pracowało. Mężczyźni pozostawali bez pracy przeciętnie znacznie krócej niż kobiety – 78% mężczyzn i tylko 47% kobiet miało przerwę w pracy nie dłuższą niż rok. Ponadto kobiety dużo częściej niż mężczyźni nie posiadały żadnego doświadczania zawodowego – 10% mężczyzn i aż 27% kobiet nie miało do tej pory żadnej pracy.

Tabela 4. Struktura badanej próby według podstawowych cech społeczno-demograficznych

Wyszczególnienie		Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Ogółem		100,0	100,0	100,0
Płeć	Kobiety	56,8	-	-
	Mężczyźni	43,2	-	-
Wiek	18-24 lata	23,2	25,2	20,7
	25-34 lata	28,9	27,7	30,6
	35-44 lata	15,0	15,1	14,9
	45-54 lat	24,6	25,2	24,0
	55-59 lat	8,2	6,9	9,9
	60-64 lata	0,0	0,0	0,0
Miejsce zamieszkania	Wieś	56,1	50,9	62,8
	Miasta do 5 tys.	0,0	0,0	0,0
	Miasta 6-20 tys.	43,9	49,1	37,2
	Miasta 21-50 tys.	0,0	0,0	0,0
	Miasta 51-100 tys.	0,0	0,0	0,0
	Miasta 101-200 tys.	0,0	0,0	0,0
	Miasta ponad 200 tys.	0,0	0,0	0,0
Fakt rejestracji w PUP	Tak	95,7	93,7	98,3
	Nie	4,3	6,3	1,7
Okres pozostawania bez pracy	Pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	60,4	47,2	78,2
	Pozostający bez pracy dłużej niż rok	19,4	25,2	11,8
	Osoby, które nigdy nie wykonywały pracy	20,1	27,7	10,1

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Kapitał ludzki bezrobotnych

Zasób kapitału ludzkiego bezrobotnych mogą odzwierciedlać takie zmienne jak: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerwy w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego) i ogólny stan zdrowia.

W badanej grupie osób bezrobotnych dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (30,4%) oraz gimnazjalnym i podstawowym (30,4%). Osoby z wykształceniem średnim zawodowym[24] stanowią 21,1% badanych, natomiast osoby z wykształceniem wyższym – 7,5%, z czego nieco ponad połowa posiada magisterium. Absolwenci liceów ogólnokształcących stanowią 9,3% bezrobotnych, a liceów profilowanych – 1,4%, co po zsumowaniu z absolwentami gimnazjów i szkół podstawowych daje łącznie 41% - taka część badanych nie posiada przygotowania szkolnego do wykonywania zawodu.

Poziom wykształcenia bezrobotnych jest silnie zróżnicowany według wieku – osoby po 45 roku życia są gorzej wykształcone. Przykładowo, spośród osób w wieku 25-44 lata 13,0% ma wykształcenie wyższe, zaś wśród osób w wieku 45-60 lat – tylko 1,1%. Natomiast odsetki osób z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym wynoszą w tych dwóch grupach wieku odpowiednio 23,6% i 35,9%. Sytuacja ta jest oczywiście odzwierciedleniem masowego pędu do kształcenia na poziomie wyższym, który obserwujemy od kilkunastu lat.

Mieszkańcy miast mają przeciętnie wyższy poziom wykształcenia niż osoby zamieszkujące na terenach wiejskich – osób z wykształceniem wyższym jest w miastach 13,8%, a na wsi 2,5%, zaś osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym – odpowiednio 20,2% i 38,2%. Ponadto bezrobotne kobiety mają przeciętnie nieco wyższy poziom wykształcenia niż mężczyźni (por. tab. 5).

Tabela 5. Bezrobotni według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania

Poziom wykształcenia	Ogółem	Płeć		Wiek			Miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24 lat	25-44 lata	45-60 lat	wieś	miasto
Wyższe magisterskie	4,3	3,8	5,0	1,5	8,9	0,0	2,5	6,5
Wyższe licencjackie	3,2	5,7	0,0	4,6	4,1	1,1	0,0	7,3
Średnie zawodowe i policealne	21,1	22,6	19,0	21,5	22,0	19,6	20,4	22,0
Średnie profilowane	1,4	1,9	0,8	4,6	0,0	1,1	1,9	0,8
Średnie ogólnokształcące	9,3	9,4	9,1	12,3	10,6	5,4	5,7	13,8
Zasadnicze zawodowe	30,4	23,9	38,8	20,0	30,9	37,0	31,2	29,3
Gimnazjalne i niższe	30,4	32,7	27,3	35,4	23,6	35,9	38,2	20,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Odzwierciedleniem profilu kształcenia jest zawód wyuczony. Wśród ankietowanych kobiet w powiecie świdwińskim najliczniejszą grupę zawodową stanowią sprzedawczynie (6,4% ogółu ankietowanych osób), drugą pod względem liczebności grupą są ekonomistki i rolniczki (po 3,9%), a na kolejnym miejscu są technolodzy żywienia (2,9%) (por. tab. 6). Natomiast wśród zawodów wyuczonych przez mężczyzn dominują: mechanik maszyn rolniczych (3,6%), ślusarz (3,2%), mechanik pojazdów samochodowych (2,5%), murarz i tokarz (po 1,8%).

[24] Do grupy tej wliczeni są absolwenci techników i szkół policealnych.

Tabela 6. Bezrobotni według płci i zawodu wyuczonego

Kobiety		Mężczyźni	
(ankietowani ogółem = 100)			
sprzedawca	6,4	mechanik maszyn rolniczych	3,6
ekonomista	3,9	ślusarz	3,2
rolnik	3,9	mechanik pojazdów samochodowych	2,5
technik żywienia	2,9	murarz	1,8
kucharz	2,5	tokarz	1,8
krawiec	2,1	stolarz	1,4
krawcowa	1,8	technik mechanik	1,4
inne	12,5	inne	12,9
bez zawodu	20,7	bez zawodu	14,6
Ogółem	56,8	Ogółem	43,2

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bardzo zaskakujące jest, że żadna spośród badanych osób[25] nie uczestniczyła (w momencie badania) w kursach lub szkoleniach, mających na celu uzupełnienie lub zmianę posiadanych kwalifikacji zawodowych. Fakt ten zaskakuje, biorąc pod uwagę, że szkolenia są jednym z podstawowych narzędzi aktywizacyjnych stosowanych przez urzędy pracy (a 95% badanych osób jest zarejestrowanych w PUP).

O posiadanym doświadczeniu zawodowym świadczy przede wszystkim ogólny staż pracy. Blisko 3/4 bezrobotnych ma od 1 roku do 20 lat ogólnego stażu pracy (por. tab. 7). 5,6% pracowało nie dłużej niż rok, zaś 21,1% ma już bardzo duże, bo ponad 20-letnie, doświadczenie w pracy. Istnieje pod tym względem duże zróżnicowanie według płci – mężczyźni mają wyraźnie dłuższy staż. Poniżej 5 lat pracowało 32,1% kobiet i 6,7% mężczyzn, zaś pomiędzy 5 a 20 lat – odpowiednio 46,4% i 73,3%.

Tabela 7. Bezrobotni według ogólnego stażu pracy i płci

Ogólny staż pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Poniżej 1 roku	5,6	7,1	0,0
1-2 lata	11,3	14,3	0,0
2-5 lat	9,9	10,7	6,7
5-10 lat	15,5	17,9	6,7
10-20 lat	36,6	28,6	66,7
Powyżej 20 lat	21,1	21,4	20,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Staż w ostatnim miejscu pracy i wykonywany tam zawód odzwierciedlają najbardziej aktualny zasób doświadczenia zawodowego. Nieco ponad 1/5 bezrobotnych pracowała w ostatnim miejscu pracy nie dłużej niż 1 rok lub w ogóle nie pracowała do tej pory, a kolejne 76% osób pracowało od 1 roku do 5 lat (por. tab. 8). Jedynie 2,8% bezrobotnych przepracowało w ostatnim miejscu ponad 5 lat. Dominuje więc krótkie zatrudnienie. Przy czym kobiety przeciętnie pracowały krócej niż mężczyźni w ostatnim miejscu pracy –u ostatniego pracodawcy nie dłużej niż rok pracowało 6,7% mężczyzn i aż 25% kobiet.

[25] Badana próba liczyła 280 osób.

Tabela 8. Bezrobotni według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci

Staż w ostatnim miejscu pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Poniżej roku	21,1	25,0	6,7
1-5 lat	76,1	75,0	80,0
5-20 lat	2,8	0,0	13,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Trwałości zatrudnienia w ostatnim miejscu nie sprzyjała jego forma: 81% bezrobotnych pracowało na podstawie umowy na czas określony, kolejne 4% „na czarno" i tylko 10% miało umowę na czas nieokreślony. Zastanawiające jest, że zaledwie 0,1% bezrobotnych wykonywało ostatnią pracę za granicą – oznacza to, że praca za granicą nie stanowi dla osób bezrobotnych z powiatu świdwińskiego alternatywy dla poszukiwania pracy w kraju.

Wśród zawodów wykonywanych w ostatnim miejscu pracy przez kobiety dominowały: sprzedawca (4,3% ogółu ankietowanych osób), pracownik fizyczny i szwaczka (po 2,1%) (por. tab. 9).[26] Porównanie zawodów wykonywanych z wyuczonymi prowadzi do wniosku, że badane osoby pracują Najczęściej w zawodach wymagających bardzo niskich kwalifikacji, co wynika ze struktury popytu na pracę. Z drugiej strony, wśród zawodów najczęściej wykonywanych nie pojawia się „ekonomista", czyli zawód z listy najbardziej popularnych zawodów wyuczonych (por. tab. 6). Może to świadczyć o niedopasowaniu strukturalnym podaży do popytu na pracę.

Tabela 9. Bezrobotni według płci i ostatnio wykonywanego zawodu

Kobiety (ankietowani ogółem = 100)	
sprzedawca	4,3
pracownik fizyczny	2,1
szwaczka	2,1
opiekunka	1,4
robotnik	1,4
kucharz	1,1
inne	7,5
Ogółem	20,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Jako formę doświadczenia zawodowego można niewątpliwie również potraktować doświadczenie w pracy na własny rachunek. W ostatnich 10 latach zaledwie 1,4% bezrobotnych pracowało na własny rachunek (prowadząc gospodarstwo rolne lub działalność gospodarczą poza rolnictwem). Wynik ten jest zaskakująco niski, tym bardziej, że 4,3% bezrobotnych deklaruje, że własna działalność gospodarcza poza rolnictwem była ich ostatnim miejscem pracy.

Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się (kapitał ludzki ulega deprecjacji) w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. W związku z tym długość okresu pozostawania bez pracy można uznać za miarę stopnia deprecjacji kapitału ludzkiego. 60,4% bezrobotnych w powiecie świdwińskim zakończyło ostatnią pracę w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 19,4% wcześniej niż rok temu. Natomiast pozostałe 20,1% badanych osób nigdy nie pracowało. Pod tym względem istnieje duża różnica pomiędzy kobietami i mężczyznami – nie więcej niż 12 miesięcy bez pracy pozostaje 47% kobiet i aż 78% mężczyzn, natomiast nigdy nie wykonywało pracy 27,7% kobiet i 10 % mężczyzn.

Ogólny stan zdrowia jest miarą kapitału ludzkiego, gdyż w sposób bezpośredni wpływa na efektywność wykonywanej pracy, a w szczególności na efektywność pracy o charakterze fizycznym.

[26] Liczba mężczyzn pytanych o ostatnio wykonywany zawód była zbyt małą (16 osób), aby można było analizować strukturę tych zawodów.

38,6% respondentów ocenia swój stan zdrowia jako bardzo dobry, a 51,8% jako dobry. Wydaje się więc, że w przypadku ponad 90% bezrobotnych stan zdrowia nie stanowi przeszkody dla pracy zawodowej. Swój stan zdrowia jako zły lub skrajnie zły ocenia jedynie 1,4% respondentów. Oczywiście ocena stanu zdrowia pogarsza się wraz z wiekiem – spośród bezrobotnych w wieku 18-24 lata 96% ocenia swoje zdrowie jako bardzo dobre lub dobre, podczas gdy wśród osób w wieku 45-60 lat odsetek ten jest już nieco niższy (87%).

Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Gospodarstwo domowe badanych osób bezrobotnych składa się przeciętnie z 2,7 osoby. Z tej liczby 2,2 stanowią osoby w wieku 16-60 lat, 0,5 – dzieci do 16 roku życia. Dzieci do 3 roku życia znajdują się w 13,9% gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat – w 11,1% gospodarstw, zaś dzieci w wieku 7-16 lat – w 11,1% gospodarstw (por. tab. 10). Znaczenie dla aktywności ekonomicznej dorosłych członków gospodarstwa może mieć przede wszystkim obecność w gospodarstwie dzieci z tej najmłodszej grupy (do 3 roku życia), gdyż konieczność sprawowania opieki nad nimi może częściowo lub całkowicie wyłączać opiekuna z pracy zawodowej.

Tabela 10. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i wieku członków

Liczba osób w gospodarstwie domowym w danym wieku	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lat	60+
0	86,1	88,9	88,9	3,2	98,2
1	13,2	11,1	4,3	10,4	0,0
2	0,0	0,0	5,0	64,3	1,8
3	0,7	0,0	1,4	5,4	0,0
4 i więcej	0,0	0,0	0,4	16,8	0,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Na sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego zasadniczy wpływ ma status zawodowy jego członków. W skład gospodarstwa wchodzi przeciętnie 2,1 osoby w wieku 16-60 lat, z czego 1,1 osoby pracuje zarobkowo, 0,7 osoby nie pracuje i poszukuje pracy, zaś 0,3 osoby nie ma pracy i jej nie poszukuje. Całe gospodarstwo domowe, liczące średnio 2,7 osoby (wliczając dzieci), jest więc przeciętnie na utrzymaniu nieco ponad 1 osoby pracującej. Dość wysoka relacja liczby bezrobotnych do pracujących może świadczyć o trudnej sytuacji materialnej badanych gospodarstw – osoby poszukujące nie mogą sobie pozwolić na niepracowanie. Dotyczy to niemal połowy gospodarstw, bo tylko w 54,6% z nich nikt nie poszukuje pracy (por tab. II.3.2).

76,8% badanych gospodarstw osiąga dochody z pracy w kraju trwającej co najmniej 2 tygodnie, 2,5% - dochody z pracy za granicą trwającej co najmniej 2 tygodnie, zaś 0,7% - dochody z pracy (w kraju lub za granicą) trwającej krócej niż 2 tygodnie. W sumie nie więcej niż 80% gospodarstw uzyskuje dochody z pracy, a tym samym co najmniej 20% gospodarstw nie ma zarobkowych źródeł dochodu. Niewątpliwie część z tych 20% gospodarstw wcale nie jest w tak złej sytuacji materialnej, jak mogłoby się wydawać, bo osiąga dochody z innych źródeł niż praca (np. z emerytury, renty).

Tabela 11. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat

Liczba osób w gospodarstwie domowym o danym statusie	Praca w kraju od ponad 2 tyg.	Praca za granicą od ponad 2 tyg.	Praca poniżej 2 tyg.	Bezrobocie	Bierność zawodowa
0	23,2	97,5	99,3	54,6	88,6
1	45,4	2,5	0,7	22,5	2,1
2 i więcej	31,4	0,0	0,0	22,9	9,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

29,6% ankietowanych osób nie ma pracy, ale aktywnie jej poszukuje, co (w pewnym uproszczeniu) pozwala je traktować jako bezrobotnych w sensie ekonomicznym (por. tab. 12).[27] Pozostałe 70% ankietowanych, tj. osoby nie posiadające pracy i nie poszukujące jej, można traktować jako bierne zawodowo. Bezrobotnymi w sensie ekonomicznym zdecydowanie częściej są badani osoby pozostające bez pracy ponad 12 miesięcy (44%). Wynik ten jest zaskakujący, bo osoby długo i bezowocnie poszukujące pracy często zniechęcają się do dalszych poszukiwań, a tym samym dezaktywizują się (tzw. „efekt zniechęconego bezrobotnego").

Zaskakujące jest, że tylko 29,5% osób zarejestrowanych w PUP poszukuje pracy i odsetek ten jest tylko nawet niższy od odsetka poszukujących pracy wśród osób niezarejestrowanych w PUP (33,3%).

Tabela 12. Poszukiwanie pracy według płci, okresu pozostawiania bez pracy i rejestracji w PUP

Poszukiwanie pracy	Ogółem	Płeć		Okres pozostawania bez pracy			Rejestracja w PUP	
		kobiety	mężczyźni	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż 12 m-cy	nigdy nie pracował	tak	nie
Tak	29,6	30,8	28,1	17,6	44,4	26,8	29,5	33,3
Nie	70,4	69,2	71,9	82,4	55,6	73,2	70,5	66,7
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W PUP jest zarejestrowane 95,7% badanych osób. Spośród nich 67% jest zarejestrowane nie dłużej niż od roku, a 12% - ponad dwa lata. Można przypuszczać, że tę ostatnią grupę stanowią głównie osoby zarejestrowane z innych powodów niż poszukiwanie pracy.

Kluczową zmienną określającą sytuację ekonomiczną badanej osoby i jej gospodarstwa domowego są dochody, przy czym istotne jest określenie zarówno źródeł jak i poziomu dochodów. W odniesieniu do samych osób ankietowanych można jedynie stwierdzić, że część spośród nich otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych lub zasiłek z pomocy społecznej. Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma zaledwie 8% osób zarejestrowanych w PUP. Ponadto 24% zarejestrowanych w PUP pobiera zasiłek z pomocy społecznej, a 51% korzysta z innej formy pomocy ośrodka pomocy społecznej.

Dane z badania ankietowego umożliwiają określenie poziomu dochodu gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę. W 14% gospodarstw dochód ten nie przekracza 250 zł, a w kolejnych 27% gospodarstw mieści się on w przedziale od 250 zł do 500 zł (por. tab. 13). Jedynie w 8,9% gospodarstw dochód przekracza 1000 zł na osobę. W gospodarstwach badanych kobiet i mężczyzn dochód na osobę jest podobny. Nieco dziwi fakt, że dochód jest również zbliżony w gospodarstwach miejskich i wiejskich, bo zdecydowanie większy zasób kapitału ludzkiego w miastach powinien skutkować wyższymi dochodami.

Tabela 13. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób bezrobotnych według płci i miejsca zamieszkania

Dochód na osobę w gospodarstwie domowym	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Wieś	Miasto
Poniżej 250 zł	13,9	15,7	11,6	11,5	14,9
251-500zł	26,8	27,7	25,6	28,7	26,1
501-750zł	48,9	47,2	51,2	48,4	49,1
751-1000zł	1,4	1,3	1,7	0,6	1,7

[27] Zgodnie z definicją bezrobocia ekonomicznego stosowaną przez GUS (zgodnie z zaleceniami EUROSTAT) za bezrobotnego uznaje się osobę, która jednocześnie spełnia 3 warunki: 1) nie posiada pracy; 2) aktywnie poszukiwała pracy w okresie ostatnich 4 tygodni; 3) jest gotowa podjąć pracę w ciągu kolejnych 2 tygodni. Ankieta nie pozwala na zweryfikowanie ostatniego z tych warunków.

1001-1500 zł	8,2	7,5	9,1	10,8	7,2
Powyżej 1500 zł	0,7	0,6	0,8	0,0	1,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

O sytuacji ekonomicznej gospodarstw świadczy też poziom zadłużenia. Zaskakuje, że zaledwie 4,6% respondentów stwierdza, że ich gospodarstwo domowe nie ma żadnych długów. Spośród 95% zadłużonych gospodarstw 9/10 ma „małe długi", zaś 1/10 „duże długi".

Do oceny kontaktów społecznych respondentów służyło pytanie o liczbę przyjaciół lub znajomych, na których można polegać. 26% z nich stwierdziło, że nie może na nikim polegać. Respondenci deklarujący, że mogą polegać na innych, najczęściej wymieniają 1 lub 2 takie osoby (odpowiednio, 7% i 42% wskazań). Na więcej niż 2 osoby wskazuje 25% badanych osób.

Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Czas trwania bezrobocia wskazuje, że część bezrobocia może mieć charakter strukturalny. Badania międzynarodowe bowiem potwierdzają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym. W powiecie świdwińskim 67,2% bezrobotnych pozostawała w rejestrach PUP od mniej niż roku, pozostali dłużej, w tym 12,3% od więcej niż 2 lat. Grupą o szczególnie długim (ponad 2-letnim) czasie trwania bezrobocia rejestrowanego są absolwenci techników (19%).
Pewnym wyjątkiem są tylko osoby najmłodsze do 24 roku życia, wśród których zaledwie 10,8% przebywało w przeszło dwuletnim bezrobociu rejestrowanym. Tylko tę grupę spośród przez nas analizowanych można uznać za bezrobotne przejściowo – ich wysokie bezrobocie wynika głównie z czasu potrzebnego na adaptację na rynku pracy. Kto na początku wieku produkcyjnego nie znajduje pracy, z rosnącym prawdopodobieństwem staje się bezrobotnym długookresowo z malejącymi szansami na wyjście z bezrobocia, zwłaszcza przez podjęcie satysfakcjonującej pracy.

Tabela 14. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy

Od kiedy jest Pan(i) zarejestrowany w PUP jako bezrobotny	Jak długo pozostaje bez pracy			
	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	5,7	21,1	35,0	61,8
między 1-2 lata	4,9	16,3	6,5	27,6
powyżej 2 lata	1,6	4,9	4,1	10,6
ogółem	12,2	42,3	45,5	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Osób pozostających w rejestrach PUP od co najmniej roku było w badaniu 38,2%, z czego 6,5% podejmowało pracę w trakcie tegoż roku, czyli populacja trwale bezrobotnych może być oceniona na 31,7% (por. tab. 14). Pozostałą grupę można uznać za rokującą większe nadzieje na podjęcie pracy. Choć trzeba się liczyć z tym, że to tylko przybliżone, dość umowne granice i ich „spełnienie" silnie zależy od dodatkowych bodźców kierowanych do bezrobotnych, które albo będą pobudzały ich aktywność albo wręcz przeciwnie – doprowadzą do zaprzestania poszukiwań pracy.

Większość bezrobotnych miała w przeszłości pracę (54,5%), ale z różnych powodów jej zaprzestała. Na czoło tych powodów wysuwa się zaprzestanie pracy wykonywanej doraźnie, na czas określony (47,9% przypadków) (por. tab. 15). Wydaje się, ze znaczny zasób bezrobotnych – około ¼ ogółu należy do krążących na rynku pracy raz to uzyskując krótkookresowe zatrudnienie, to znów je tracąc. W ich przypadku problemem jest nie tyle znalezienie im kolejnego krótkotrwałego zatrudnienia, co spowodowanie, żeby pracodawcy opłacało się utrzymać stosunek pracy z takimi osobami na dłużej. W przeciwnym wypadku będzie wyraźnie tworzył się tzw. wtórny segment rynku pracy, na

którym pewna grupa osób naprzemiennie podejmuje pracę i trafia do bezrobocia nie mając szans na stabilizację życiową, zdobycie większego doświadczenia w wykonywaniu określonej pracy i uzyskując relatywnie wyższe, w miarę przyrostu doświadczenia, wynagrodzenia.

Nieco rzadziej zaprzestawano pracy z przyczyn osobistych i rodzinnych (8,5%) oraz z powodu zwolnienia przez pracodawcę ale nie w związku z ograniczaniem zatrudnienia czy bankructwem (8,5%). Głównym motywem zaprzestania pracy z przyczyn rodzinnych i osobistych – jak wskazują inne badania – jest w Polsce chęć sprawowania opieki nad członkami rodziny, głównie nad dziećmi, rzadziej nad niepełnosprawnymi osobami dorosłymi. Ten motyw zwolnień odnosi się w przytłaczającej części do kobiet, które po kilku latach przerwy zawodowej wracają na rynek pracy i mają poważne kłopoty ze znalezieniem odpowiedniej, a nawet jakiejkolwiek pracy. Nasze badanie to potwierdza, aż 10,7% kobiet z takich powodów zaprzestało wykonywania ostatniej pracy (w badanej próbie żaden mężczyzna nie podał tego powodu). Taki powód zaprzestania pracy występuje głównie wśród osób w wieku 45-54 lata – co dotyczy starszego pokolenia, głównie babć. Jest to zresztą też przyczyna dość wczesnej dezaktywizacji zawodowej – tu jednak nie mamy danych o emerytach i rencistach, którzy dość wcześnie wycofali się z rynku pracy pod presją rodzinnych obowiązków opiekuńczych.

Z kolei zwolnienia z pracy nie powodowane likwidacją miejsc pracy (8,5%) oznaczają, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy. Ich natura oczywiście mogła być różna, część zapewne dotyczyła niewłaściwych kwalifikacji, ale część mogła wiązać się z osobistymi cechami bezrobotnego, w tym prowadzącymi do patologicznych zachowań. Nie mamy danych na ten temat, możemy więc tylko dość ogólnie stwierdzić, że w jakiś sposób ta grupa bezrobotnych nie spełniała wymagań, by utrzymać zatrudnienie.

Tabela 15. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci

Przyczyna zaprzestania pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	2,8	1,8	6,7
Zwolniony z innych przyczyn	8,5	8,9	6,7
Odszedłem - niskie zarobki	5,6	7,1	0,0
Odszedłem - złe warunki pracy	1,4	1,8	0,0
Praca na czas określony, dorywcza	47,9	39,3	80,0
Względy rodzinne, osobiste	8,5	10,7	0,0
Choroba, niepełnosprawność	5,6	7,1	0,0
Inne przyczyny	19,7	23,2	6,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Warto też zauważyć, ze 5,6% bezrobotnych, którzy zaprzestali pracy powołuje się na zły stan swego zdrowia (choroba, niepełnosprawność) jako przyczynę odejścia z zatrudnienia. Wśród 45-54 latków takich osób jest to nawet 9,7% a wśród 55-59 latków - 9,1%. Można powiązać te zwolnienia się z pracy pewnym zmęczeniem i chorobami przewlekłymi nie na tyle jednak ważnymi, żeby bezrobotny uzyskał rentę inwalidzką. Być może do tych osób odnoszą się stwierdzenia pracowników MOPS, że biorą zmęczenie pracą za zdrowotną przyczynę jej niewykonywania. To o tyle prawdopodobne, że osoby częściej od innych zaprzestające pracy z tego powodu prawdopodobnie wykonywały prace fizyczne, gdyż są to najczęściej najniżej kwalifikowani mężczyźni. Dla nich trudno o inne zajęcia zarobkowe. Ponad proporcjonalnie często pozostają więc w bezrobociu długookresowym.

Działaniem, które mogłoby poprawić sytuacje w tym zakresie jest promowanie wśród pracodawców w powiecie stosowania w polityce personalnej tzw. zarządzania wiekiem – strategii polegającej na dostosowywaniu w trakcie kariery zawodowej pracownika typu powierzanych mu zadań do jego indywidualnych możliwości związanych z wiekiem i stanem zdrowia.

Tylko część bezrobotnych jest zdecydowana podjąć pracę od razu – zaledwie 36,8% (por. tab. 16). Reszta stwierdza, że istnieją przeszkody w rozpoczęciu pracy. Największe dotyczą trudności z dojazdem do pracy (18,2%) oraz sprawowania opieki nad dziećmi (13,2%) lub dorosłymi członkami

rodziny wymagającymi opieki (12,9%). Ponadto, stosunkowo dużo osób uważa, że ma poważne problemy zdrowotne uniemożliwiające podjęcie pracy (13,6%).

Główną przeszkodą w pojęciu pracy zarówno przez kobiety, jak i mężczyzn są trudności z dojazdem (po 18,2%). Generalnie jednak dużo mniej mężczyzn dostrzega przeszkody w wykonywaniu pracy zawodowej.

Tabela 16. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci

Przyczyna zaprzestania pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie widzę przeszkód	36,8	34,0	40,5
Nie mam z kim zostawić dzieci	13,2	14,5	11,6
Nie mam z kim zostawić innych członków rodziny (są pod moją opieką)	12,9	12,6	13,2
Trudności z dojazdem	18,2	18,2	18,2
Problemy ze zdrowiem	13,6	14,5	12,4
Obawa przed zmianami i przed nową sytuacją	5,4	6,3	4,1

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bardzo istotna dla szans uzyskania zatrudnienia jest jakakolwiek dostępność ofert pracy. Chociaż PUP nie jest dominującym pośrednikiem prowadzącym do uzyskania pracy to jednak jego rola, w dostarczaniu ofert pracy – szczególnie dla osób bez sieci kontaktów i niezaradnych – jest bardzo ważna. Warto zauważyć, że aż 40,7% bezrobotnych dostało w poprzedzającym badanie roku jakąś ofertę pracy z PUP (por. tab. 17). To dość dużo, jak na dość stagnacyjny rynek pracy. Częściej otrzymywali oferty mężczyźni (46,2%) niż kobiety (36,2%).

Tabela 17. Oferty pracy otrzymane z PUP w ciągu ostatniego roku według płci

Liczba ofert	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
0	59,3	63,8	53,8
1	39,6	36,2	43,7
2	0,7	0,0	1,7
3 i więcej	0,4	0,0	0,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ale na podstawie takich ofert zatrudniło się tylko 13,1% bezrobotnych (por. tab. 18). Stosunkowo największe szanse uzyskania pracy poprzez PUP w roku poprzedzającym badanie mieli mężczyźni (18,8%) oraz, co zaskakujące, osoby pozostające bez pracy ponad rok (17,5%). Po części dlatego, że trafiało do nich stosunkowo dużo propozycji pracy ale i dlatego, że byli skłonni tę pracę podjąć. Te grupy były bezrobotnymi głównie frykcyjnie lub koniunkturalnie.

Tabela 18. Podjęcie zatrudnienia na podstawie ofert pracy z PUP według płci

Czy respondent zatrudnił się na podstawie oferty pracy z PUP?	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Tak	13,1	8,5	18,8
Nie, bo nie został przyjęty do pracy	25,1	26,8	23,1
Nie, bo nie chciał tej pracy	61,8	64,8	58,1

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Nie podejmujący pracy, którzy podali przyczynę niepodjęcia, w około 1/3 sami odrzucali ofertę a w 2/3 byli odrzuceni przez pracodawców. Należy domyślać się, że w obu przypadkach występowała niezgodność minimalnych oczekiwań – w pierwszym bezrobotni stykali się a propozycją pracy zupełnie im nie odpowiadającej, w drugim bezrobotni nie spełniali wymagań oferujących pracę. Wiele badań pokazuje, że za odrzuceniem ofert pracy mogą stać dwie skrajnie różne grupy motywów. Z jednej strony może to być trwanie przy wygórowanych oczekiwaniach co do przyszłej pracy, nieadekwatnych do bieżącej sytuacji na rynku pracy a z drugiej składanie propozycji pracy przez pracodawców, oferujących warunki pracy zdecydowanie nieadekwatne do stawianych przyszłym pracownikom wymagań.

Aktywność bezrobotnych

Poszukiwanie pracy

Bezrobotni z powiatu świdwińskiego poszukują pracy wyjątkowo mało intensywnie. Zaledwie 29,6% z nich podejmowało jakiekolwiek działania zmierzające do znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach przed przeprowadzeniem przez nas badania (por. tab. 12). Zaskakujące jest, że pasywną postawą wyróżniają się zwłaszcza osoby pozostające bez pracy krócej niż 12 miesięcy – aż 82% z nich w ciągu ostatnich dwóch tygodni nie poszukiwało pracy, podczas gdy wśród bezrobotnych dłużej niż 1 rok takich osób było dużo mniej, bo 55%, choć trudno ten odsetek uznać za mały. Wynik ten wskazuje na występowanie w powiecie świdwińskim zjawiska odwrotnego do powszechnie obserwowanego efektu zniechęcenia bezrobotnych długim, bezowocnym poszukiwaniem pracy. Tu bezrobotni wraz z upływem czasu poszukują pracy coraz intensywniej.

Poszukiwanie polega najczęściej na chodzeniu do urzędów pracy, średnio robi to 68,2% bezrobotnych (por. tab. 19). Wybór takiej metody poszukiwania pracy może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy z pośrednictwem urzędu a z drugiej utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać na pracę znalezioną przez urzędników.

Tabela 19. Główne sposoby poszukiwania pracy według płci

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Chodzę do urzędu pracy	68,2	68,6	67,8
Odpowiadam na ogłoszenia pracodawców z prasy	1,1	0,6	1,7
Odpowiadam na oferty w internecie	1,8	1,3	2,5
Korzystam z pośrednictwa prywatnych agencji pracy	0,0	0,0	0,0
Korzystam z pomocy agencji pozarządowych	0,0	0,0	0,0
Daję własne ogłoszenia w prasie i internecie	3,6	2,5	5,0
Korzystam z pomocy rodziny, znajomych	6,4	6,3	6,6
Wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	17,9	18,9	16,5
Bezpośredni kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	1,1	1,9	0,0
Inaczej	0,0	0,0	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Poza chodzeniem do PUP, bezrobotni głównie poszukują pracy wysyłając aplikacje do pracodawców. Dla 17,9% ta ścieżka poszukiwań była podstawową. Rzadziej bezrobotni korzystają z pomocy rodziny i znajomych (6,4%).

Pasywność bezrobotnych zaskakuje, skoro okazuje się, że znaczna część poszukujących pracy (17,5%) nie wie, czy w ogóle na terenie ich zamieszkania są pracodawcy poszukujący

pracowników (por. tab. 20). Nieco więcej jest osób nie mających rozeznania nt. występowania pracodawców zatrudniających pracowników o takich kwalifikacjach, jakie posiadają akurat bezrobotni (18,9%) (por. tab. 21). Z drugiej jednak strony często bezrobotni oceniają, że na ich terenie nie ma pracodawców właściwych dla ich własnych kwalifikacji zawodowych (49,6%) i jeszcze częściej, że nie ma pracodawców aktualnie poszukujących pracowników (76,1%). Zdecydowana mniejszość jest zdania, że odpowiedni dla nich pracodawcy istnieją (31,8%) i że są pracodawcy zwiększający zatrudnienie (6,4%).

Tabela 20. Odpowiedź na pytanie: „Czy wie Pan/Pani, że w Pana/i miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, którzy aktualnie poszukują pracowników?"

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie	76,1	79,9	71,1
Tak	6,4	5,0	8,3
Nie wiem	17,5	15,1	20,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Brak pracodawców zatrudniających osoby o kwalifikacjach posiadanych przez bezrobotnych niejako z góry skazuje ich na niepowodzenie, chyba że podejmą pracę niezgodnie z dotychczasowymi umiejętnościami bądź zmienią miejsce zamieszkania. Wskazuje to na poważne niedopasowanie kwalifikacji zawodowych mieszkańców powiatu do popytu na pracę. Zagadnienie wymaga bardziej szczegółowych badań, nie tylko dotyczących porównania charakterystyk zawodowych bezrobotnych i istniejących miejsc pracy ale i analiz kierunków kształcenia i ich adekwatności do popytu na pracę. Tym bardziej, że nieadekwatność kwalifikacji, które są używane w miejscowych firmach i instytucjach dotyczy również wykształcenia ściśle zawodowego.

Tabela 21. Odpowiedź na pytanie: „Czy uważa Pan/Pani, że w swoim miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mogłaby/mógłby Pan/Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?"

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie	49,6	50,3	48,8
Tak	31,8	30,2	33,9
Nie wiem	18,6	19,5	17,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Negatywne wypowiedzi nt. istnienia pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników, nie są tak złe, jakby można było przypuszczać na podstawie ogólnowojewódzkich analiz stwierdzających stagnacyjny charakter rynku pracy. Oceny dotyczące braku pracodawców aktualnie poszukujących pracowników różnią się między bezrobotnymi, prawdopodobnie proporcjonalnie do stopnia trudności, z jakimi zetknęli się szukając – jak wiemy niezbyt intensywnie – pracy. Raz jeszcze uwidaczniają się szczególne trudności osób pochodzących z terenów wiejskich, na których likwidacja PGR i związanych z nimi przedsiębiorstw doprowadziła do nieodwracalnego ubytku miejsc pracy. Aż 76,4% osób z terenów wiejskich jest świadomych braku pracodawców, którzy w ogóle potrzebowaliby jakichkolwiek pracowników a tylko 5,7% wie, że tacy pracodawcy na ich terenie istnieją.

Oczekiwania dotyczące zatrudnienia

Pewnym problemem może być jednak dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej (100% wskazań), w pełnym wymiarze czasu pracy (100%) i na jedną zmianę (80%). To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć konserwatyzm bezrobotnych i przywiązanie do sposobów

wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach, które w gospodarce rynkowej stały się tylko wspomnieniem.

Dowodzi tego również odpowiedź na pytanie o preferowane miejsce pracy. Firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej 35,4% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną tylko 16,4%. Fenomenalne jest, że aż 48,2% chciałaby prowadzić własną działalność gospodarczą. Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania co wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet nierejestrowaniu faktu zatrudnienia a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Nie wiemy dokładnie, w jakim zakresie występują te zjawiska w powiecie, niemniej negatywy pracy w firmach prywatnych są dostrzegane, zwłaszcza praca nierejestrowana, z którą zetknęła się znaczna część (41,4%) naszych respondentów przynajmniej w jednym ze swoich wcześniejszych miejsc pracy.

Tabela 22. Preferowane miejsce zatrudnienia według płci

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Firma prywatna	16,4	20,1	11,6
Firma państwowa	33,6	33,3	33,9
Instytucja państwowa	1,8	3,1	0,0
Własna działalność gospodarcza	48,2	43,4	54,5
Inne miejsce zatrudnienia	0,0	0,0	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bardzo duży odsetek osób najchętniej podjąłby samodzielną działalność gospodarczą – przeciętnie to 48,2%. Ten udział kilkakrotnie przekracza udziału samo zatrudnionych w populacji ogółem, więc jest zdecydowanie przesadzony, biorąc pod uwagę przeciętnie wyższe kompetencje zawodowe i biznesowe osób pracujących niż bezrobotnych. Są to zatem niesamowicie wysokie aspiracje. Najwięcej osób preferujących samodzielną działalność gospodarczą jest wśród osób pozostających bez pracy krócej niż 12 miesięcy (70,6%) oraz mężczyzn (54,5%). W owych preferencjach ujawniają się najprawdopodobniej zupełnie różne motywy – chęć samostanowienia zawodowego miesza się z chęciami do uzyskiwania domniemanych, wysokich zarobków i ucieczki od bezrobocia. Badania nad wykonywaniem pracy na własny rachunek (w skali kraju) pokazują dowodnie, że dla osiągnięcia sukcesu niezbędne są kwalifikacje zawodowe – co prawie wyklucza osoby z przygotowaniem ogólnym, raczej średnie lub wyższe wykształcenie oraz – przede wszystkim – dysponowanie doświadczeniem zawodowym i odpowiednimi kontaktami zawodowymi.

Dużo bardziej realistycznej odpowiedzi udzielili respondenci na pytanie o to, czy rozważają rozpoczęcie pracy na własny rachunek. Odsetek pozytywnie odpowiadających na to pytanie sięga 7,1%. Odsetek ten nie jest tak nierealistyczny, jak w przypadku pytania o preferowane miejsce pracy, ale mimo to wydaje się stosunkowo wysoki. Być może to efekt wsparcia, o jakie można się ubiegać, zamierzając podjąć samodzielną działalność albo efekt przedłużającego się bezrobocia i braku szans na uzyskanie preferowanej pracy najemnej. To również obszar wymagający bardziej szczegółowych badań.

Bezrobotni dostrzegają bariery podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej ale lokują je głównie u samych siebie w postaci nieznajomości procedur i wymogów formalnych związanych z prowadzeniem firmy (70,4%), braku pomysłu na samodzielną działalność (18,6%), braku wiary w powodzenie przedsięwzięcia (18,6%) i braku umiejętności prowadzenie firmy (18,2%) (por. tab. 23). Ale dość często dostrzegają również bariery po stronie ograniczeń materialnych: w nieposiadaniu lokalu (32,5%) czy też w braku zasobów finansowych (21,1%). Ponieważ na inne ograniczenia wskazało bardzo niewiele osób, można przypuszczać, że przynajmniej część nie dostrzega

sprzeczności z wymaganiami, jakie pociąga za sobą prowadzenie własnej firmy a oczekiwaniami, jakie posiada w stosunku do charakteru oczekiwanej pracy.

Tabela 23. Bariery dotyczące założenia własnej firmy, postrzegane przez bezrobotnych

Wyszczególnienie	Ogółem
Nieznajomość procedur i wymogów formalnych	70,4
Trudności biurokratyczne	23,6
Brak środków finansowych	21,1
Brak lokalu	32,5
Brak pomysłu	18,6
Brak umiejętności	18,2
Brak wiary w powodzenie	18,6
Inne	0,0

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać 2 bariery.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni chcieliby podejmować pracę w wielu różnych zawodach, ale wyraźnie przeważają wśród nich zawody wymagające stosunkowo prostych kompetencji i – co już wiemy – niewysokiego poziomu wykształcenia. Kobiety najchętniej pracowałaby jako: sprzedawca (27,3%), krawiec (11,6%), kucharz (11,6%), opiekunka (9,1%), sprzątaczka (6,1%) (por. tab. 24). Mężczyźni wśród preferowanych zawodów najczęściej wymieniają: kierowca (10,7%), mechanik (6,9%), murarz (6,3%), ślusarz (5,7%), pracownik fizyczny (5%). W podaży pracy męskiej obserwuje się większe zróżnicowanie struktury kwalifikacji – 5 najczęściej wymienianych zawodów obejmuje 34,6% ogółu bezrobotnych mężczyzn, podczas gdy w przypadku kobiet odsetek ten wynosi 66,1%.

Tabela 24. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić bezrobotni według płci

Kobiety		Mężczyźni	
sprzedawca	27,3	kierowca	10,7
krawcowa	11,6	mechanik	6,9
kucharz	11,6	murarz	6,3
opiekunka	9,1	ślusarz	5,7
sprzątaczka	6,6	pracownik fizyczny	5,0
księgowa	5,8	informatyk	3,1
każdy	4,1	tokarz	3,1
pracownik biurowy	4,1		
inny	19,8	inny	59,1
ogółem	100,0	ogółem	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Generalnie, bezrobotni rzadko odrzucają zawody wyuczone – przeciętnie tylko 11% nie chce wykonywać wyuczonego zawodu (por. tab. 25). Częściej odrzucają zawód wyuczony kobiety (14,9%), osoby w wieku 35-54 lata (18,5%) oraz osoby z wykształceniem średnim ogólnym (33,3%).
Jeszcze rzadziej zdarza się odrzucenie zawodu ostatnio wykonywanego. Średnio 6,3% nie chciałoby pracować w zawodzie, który wykonywali w ostatnim miejscu pracy.

Tabela 25. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi

Populacja		wyuczony=100%		ostatnio wykonywany=100%	
		= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
Ogółem		89,0	11,0	93,8	6,3
Płeć	kobieta	85,1	14,9	-	-
	mężczyzna	96,2	3,8	-	-
Wiek	18-34 lata	92,9	7,1	-	-
	35-54 lata	81,5	18,5	-	-
	55 i więcej lat	100,0	0,0	-	-
Wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	100,0	0,0	-	-
	zasadnicza szkoła zawodowa	90,2	9,8	-	-
	technikum	71,4	28,6	-	-

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Aktywność bezrobotnych

Aktywność bezrobotnych uwidacznia się w udziale w programach udostępnianych przez PUP. W powiecie świdwińskim zaskakująco dużo osób korzystało z tych programów. Najwięcej osób korzystało z dodatku aktywizacyjnego – aż 60,5% (por. tab. 26). Dużo, bo aż 54,5% bezrobotnych, brało udział w pracach interwencyjnych, zaś 54% pracach społecznie użytecznych. 50,7% osób korzystało z porady zawodowej. Relatywnie mało bezrobotnych uczestniczyło w stażach lub w przygotowaniu miejscu pracy (co jest szczególnie efektywną formą ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego) – 30,8%, oraz w szkoleniach – 17,8%.

Tabela 26. Udział w aktywnych programach rynku pracy

Wyszczególnienie	Ogółem
Dodatek aktywizacyjny	60,5
Prace interwencyjne	54,7
Prace społecznie użyteczne	54,0
Staż lub przygotowanie zawodowe w miejscu pracy	30,8
Roboty publiczne	24,6
Szkolenia	17,8
Wsparcie dział. gospodarczej	29,3
Porada zawodowa	50,7

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jeden program.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni starali się także na własną rękę o drobne dochody – najczęściej pochodziły one z pracy przy zbiórce runa leśnego, wykonywania drobnych prac remontowo-budowlanych oraz zbiórki surowców wtórnych (por. tab. 27). Zdecydowanie rzadziej bezrobotni trudnili się drobnymi usługami turystycznymi. W sumie nie jest to potencjał zdolny zastąpić regularne dochody z pracy.

Tabela 27. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z doraźnej pomocy instytucji pozarządowych

Wyszczególnienie	Ogółem
Zbieranie runa leśnego	21,4
Drobne prace rolne	0,4
Drobne prace remontowo-budowlane	14,7
Drobne usługi turystyczne	3,6
Zbiórka złomu i surowców wtórnych	12,1
Pomoc społeczna	81,3
Pomoc kościoła, organizacji pozarządowych i innych	34,8
Żadne z powyższych	2,2

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Szanse i bariery wykorzystania potencjału bezrobotnych

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Zaczynając od kwalifikacji – bezrobotni w powiecie świdwińskim oferują głównie pracę niskokwalifikowaną. 30,4% ma zaledwie wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, dalszych 30,4% wykształcenie zasadnicze zawodowe (por. tab. 5). Część osób nie posiada zawodu wyuczonego – to ci, którzy ukończyli szkoły podstawowe, gimnazja, licea ogólnokształcące i profilowane. W sumie jest ich aż 41,1%.

Wiele osób nie zgromadziło żadnego doświadczenia zawodowego – 44,1% jeszcze nigdy zawodowo nie pracowało, wiele zaś zaprzestało pracy dawno temu – ponad 42,5% nie pracuje od ponad 1 roku. W dodatku większość osób, które pracowały w ostatnim miejscu pracy nie wykonywało zawodu wyuczonego, co prowadzi do konkluzji, że w tym co robili nie było udziału głębszych kompetencji zawodowych a raczej efekt przyuczenia do niezbędnych czynności. Dysproporcja między osobami, które pracowały zawodzie wyuczonym a tymi, które pracowały niezgodnie z nim, jest wręcz przytłaczająca – tylko dla 2,9% populacji wystąpiła zgodność obydwu. Wynik jest tylko niewiele lepszy, jeśli ograniczymy się do osób, które wyuczyły się zawodu w trakcie nauki szkolnej; dla nich zgodność zawodu występuje w 5,7%. Tym samym ostatnie, najświeższe doświadczenia zawodowe osób uprzednio pracujących w ponad 94% nie pogłębiały wyuczonych kompetencji. Można by przypuszczać, że odejście od zawodu wyuczonego występuje głównie w populacji, która edukację zakończyła dawno temu. Okazuje się, że nie do końca tak jest – 96,6% niezgodności występuje wśród najmłodszych, co świadczy o kompletnym niedopasowaniu kształcenia zawodowego do realnych szans zatrudnienia w powiecie. W konsekwencji można powiedzieć, że kształcenie zawodowe stwarza problemy dla funkcjonowania rynku pracy (co wymaga potwierdzenia w badaniach na reprezentatywnej próbie absolwentów szkół).

Tabela 28. zawód wykonywany w ostatniej pracy w stosunku do zawodu wyuczonego

Populacja		Zawód wyuczony	
		= ostatnio wykonywany	≠ ostatnio wykonywany
Ogółem		2,9	97,1
Płeć	kobieta	5,0	95,0
	mężczyzna	0,0	100,0
Wiek	18-34 lata	3,4	96,6
	35-54 lata	0,9	99,1
	55 i więcej lat	11,8	88,2
Wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	0,0	100,0
	liceum ogólnokształcące i profilowane	0,0	100,0
	zasadnicza szkoła zawodowa	9,4	90,6
	technikum	0,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Doświadczenie zawodowe w tej sytuacji jest dla większości bezrobotnych głównym wyznacznikiem ich kompetencji zawodowych. Warto wobec tego wspomnieć, że staż pracy odzwierciedlający do pewnego stopnia uzyskane doświadczenie zawodowe jest dla niemałej części bezrobotnych raczej krótki – 5,6% nie ma doświadczenia niemal wcale (pracowało poniżej 1 roku) a kolejnych 11,3% ma za sobą 1-2 lat pracy (por. tab. 7). Łącznie 1/6 nie może mówić o tym, że poprzez pracę nabyła jakieś szczególne kompetencje zawodowe.

Bezrobotni w dużym stopniu uczestniczyli w aktywnych programach rynku pracy – część na pewno dostarczała im okazji do uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji. Były to przede wszystkim szkolenia oraz staże pracy i nauka zawodu w miejscu pracy – łącznie aż 48,6% badanych stwierdziło, że brało udział w którejś z tych form aktywnych programów (por. tab. 26). Wydaje się, że uczyniono duży wysiłek, by bezrobotni mogli podnieść swoje umiejętności zawodowe, jednak – patrząc na to, jak długo pozostają w bezrobociu – efekt wydaje się mizerny.

Możliwe, że zasadniczą przyczyną niepodejmowania pracy jest w ich przypadku poważne ograniczenie motywacji do tego, by coś realnie uczynić dla poprawienia swojej pozycji na rynku pracy. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się. Przeszkody te dotyczyły aż 63% bezrobotnych (por. tab. 16) i mniej ważne jest czy miały czysto obiektywny, czy też bardziej subiektywny charakter. Biorąc pod uwagę, że tylko 37% bezrobotnych nie widzi przeszkód w podjęciu pracy, zaskakuje fakt, że aż 72% (czyli niemal dwukrotnie więcej) rejestruje się w PUP głównie w związku z chęcią podjęcia pracy. Oznacza to, że bezrobotni w powiecie świdwińskim charakteryzują się niespotykana wręcz determinacją w poszukiwaniu pracy – połowa z nich szuka pracy, mimo iż może nie być w stanie jej podjąć. Z drugiej strony zaskakujące jest, że głównie w celu uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego, zasiłku dla bezrobotnych lub zaświadczenia do pomocy społecznej rejestruje się w PUP łącznie tylko 25% osób. Wyniki innych badań sytuacji na powiatowych rynkach pracy wskazują, że odsetek ten na ogół wynosi 50-60%. Mogłoby to oznaczać, że w gospodarstwach domowych osób bezrobotnych z powiatu świdwińskiego dochody są na tyle wysokie, że nie dają powodu osobom niepracującym do rejestrowania się w PUP w celu uzyskania zasiłku. Okazuje się jednak, że tak nie jest – biorąc pod uwagę poziom wynagrodzeń, powiat świdwiński jest najbiedniejszym powiatem z biednego podregionu koszalińskiego (w 2007 roku przeciętne wynagrodzenie było w powiecie świdwińskim o 27% niższe od średniej dla całego kraju).

Tabela 29. Główne przyczyny zarejestrowania się w urzędzie pracy

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Prawo do zasiłku	12,3	10,1	15,1
Potrzeba ubezpieczenia zdrowotnego	9,7	10,7	8,4
Potrzeba zaświadczenia do opieki społecznej	3,0	3,4	2,5
Chęć znaleźć pracę	72,0	72,5	71,4
Chęć skorzystania z kursów, szkoleń oferowanych przez PUP	0,0	0,0	0,0
Chęć skorzystania ze stażu, który można dostać w PUP	3,0	3,4	2,5
Inne	0,0	0,0	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Fakt, że 1/4 osób rejestruje się w PUP przede wszystkim, żeby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne, zasiłek dla bezrobotnych lub zaświadczenie do pomocy społecznej świadczy o tym, że pewna cześć osób pozostających bez pracy, dąży do zabezpieczenia sobie egzystencji i w tej ich strategii mieści się korzystanie z usług urzędu pracy, lecz niekoniecznie dlatego, ze liczą na jakąś pomoc w znalezieniu zatrudnienia i to mimo, że dość gremialnie brali udział w programach mających podnieść ich zatrudnienie. Strategia ta obejmuje również sięganie po pomoc do innych instytucji oraz podejmowanie się różnych dorywczych zajęć na niewielką skalę (por. tab. 27).

Zarazem bezrobotni dość często deklarują zastanawianie się nad podjęciem pracy na własny rachunek (7,7% bezrobotnych), chociaż dostrzegają przeszkody po stronie własnych ograniczeń kompetencyjnych – nieznajomości procedur, braku pomysłu, umiejętności i wiary w powodzenie przedsięwzięcia – oraz ograniczeń materialnych – braku kapitału czy lokalu do prowadzenia własnej działalności (por. tab. 23). Z drugiej strony zaś niemal wszyscy jako pożądaną pracę wymieniają pracę stabilną, w pełnym wymiarze czasu, zaś większość również: w stałych godzinach, u państwowego pracodawcy. W małym stopniu liczą się z realnymi możliwościami zatrudnienia, choć wydaje im się, że na ogół znają lokalny rynek pracy. Ale nie akceptują go. I kiedy przychodzi do stwierdzenia jaka powinna być ich najbardziej pożądana praca, to okazuje się, że jednak powinna to być praca zarobkowa ale zapewniająca wyższe wynagrodzenia (91,1%), zgodna z zainteresowaniami (59,6%), praca, gdzie liczą się z człowiekiem (41,1%) (por. tab. 30). Zestawienie tych cech z negatywnymi zjawiskami, z jakimi zetknęli się bezrobotni w przeszłości (takimi jak: praca na czarno, zaniżanie wynagrodzeń, konieczność pracy po godzinach), prowadzi do wniosku, że rozważanie pracy na własny rachunek jest próbą ucieczki przed nieakceptowanymi warunkami pracy a tak naprawdę na własny rachunek – gdyby miało się to odnosić do preferowanego sposobu zarobkowania – bezrobotni nie chcą pracować (0%).

Tabela 30. Praca zapewniająca satysfakcję

Wyszczególnienie	Ogółem
Praca zgodna z zainteresowaniami	59,6
Praca zgodna z predyspozycjami, umiejętnościami, wykształceniem	0,0
Praca na własny rachunek	0,0
Wysokie zarobki	91,1
Przyjazne środowisko pracy	4,3
Rozwój zawodowy	3,2
Praca, gdzie liczą się z człowiekiem	41,1
Niezbyt męcząca	0,0
Stabilna	2,1

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Niechęć części bezrobotnych do zatrudnienia się przejawiająca się w skłonności do mnożenia indywidualnych przeszkód podjęcia pracy w pewnym stopniu znajduje wytłumaczenie w istnieniu zagranicznych migracji cyklicznych. 8,5% bezrobotnych pracowało w ostatnich latach zagranicą. Migrują w ten sposób głównie mężczyźni (13,3%) oraz mieszkańcy miast liczących 6-20 tys. mieszkańców (12,5%). Cyrkulacyjne migracje obejmujące tej grupy bezrobotnych skutkują rejestracją w PUP osób nie zamierzających pracować zgodnie z warunkami dostępnymi na miejscu i jedynie ubezpieczających swój pobyt w kraju. Nie jest oczywiście wykluczone, że pewne powody osobiste, jak i poprawa sytuacji na polskim rynku pracy spowodują w przyszłości zaniechanie ciągłych wyjazdów do pracy zagranicę a wówczas rejestracja byłych emigrantów zarobkowych będzie oznaczała faktyczne poszukiwanie przez nich pracy.

Powiatowy rynek pracy jest oceniany jako trudny. Szczególnie negatywnie bezrobotni oceniają powszechność bezrobocia i wysokość wynagrodzeń za pracę. Zebrały te dwie cechy odpowiednio 81,1% oraz 76,8% negatywnych ocen (por. tab. 31). Jeśliby płace miały odgrywać rolę czynnika równoważącego rynek pracy, co wymagałoby ich względnego obniżania, to nie zyska ten kierunek dopasowań żadnej akceptacji. W wypowiedziach bezrobotnych pojawia się ocena zbyt małej liczby pracodawców /firm działających na terenie powiatu (57,1%) oraz zbyt małej liczby nowych inwestycji (63,5%), czyli czynników odwołujących się ewidentnie do popytu na pracę. Ponadto bezrobotni zwracają uwagę na niski poziom edukacji oferowanej przez szkoły (49,3%). Znacznie lepiej – choć nie całkiem dobrze – oceniane są możliwości dojazdu do pracy (48,9% pozytywnych opinii), czyli element strony podażowej.

Tabela 31. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy

Cechy powiatu	zdecydowanie źle	źle	ani źle, ani dobrze	raczej dobrze	zdecydowanie dobrze	nie wiem	Ogółem
Liczba pracodawców/firm	13,9	43,2	40,7	0,0	0,0	2,1	100,0
Różnorodność działalności gospodarczej i rodzajów pracy	14,3	25,7	58,6	1,4	0,0	0,0	100,0
Płace oferowane	38,2	38,6	18,9	4,3	0,0	0,0	100,0
Poziom bezrobocia	45,0	36,1	13,9	3,9	0,0	1,1	100,0
Nowe inwestycje	29,6	33,9	27,5	7,9	0,0	1,1	100,0
Poziom edukacji oferowanej przez szkoły	29,3	20,0	22,9	23,6	2,1	2,1	100,0
Możliwości dojazdów do pracy	12,1	14,6	24,3	28,9	20,0	0,0	100,0
Możliwość zdobycia nowego zawodu, umiejętności przydatnych w pracy	12,5	20,0	44,6	21,1	0,0	1,8	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Przyczyn złej sytuacji na rynku pracy bezrobotni upatrują głównie po stronie ogólnokrajowych, niekorzystnych warunków gospodarczych, małej liczby i różnorodności firm w powiecie, jak i po stronie zachowań pracodawców oferujących niekorzystne warunki płacowe i pozapłacowe (por. tab. 32). Zarazem bezrobotni wykazują na niechęć pracodawców do legalnego zatrudniania pracowników. Ta masowa percepcja musi w jakimś stopniu odzwierciedlać istniejące w powiecie sposoby funkcjonowania małych firm, które mało płacą i uciekają od podatków. Ponadto bezrobotni dostrzegają, że niekorzystne jest niedopasowanie kwalifikacyjne bezrobotnych do ofert pracy ale ten czynnik nie jest wysuwany przez nich na pierwszy plan.

Tabela 32. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy

Cechy powiatu	bardzo mały wpływ	mały wpływ	średni wpływ	duży wpływ	bardzo duży wpływ	brak wpływu	Ogółem
mała liczba pracodawców	0,0	2,9	0,0	14,3	82,9	0,0	100,0
mała różnorodność firm w powiecie	0,0	0,0	3,2	24,6	69,3	2,9	100,0
niskie zarobki oferowane przez pracodawców	0,0	0,0	0,0	20,0	80,0	0,0	100,0
złe warunki pracy (pozapłacowe) oferowane przez pracodawców	0,0	0,0	11,1	48,9	40,0	0,0	100,0
niechęć pracodawców do zatrudnienia legalnie	0,0	0,0	18,2	34,3	47,5	0,0	100,0
niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy	0,0	3,2	6,8	48,6	41,4	0,0	100,0
trudności komunikacyjne	6,1	15,0	15,7	50,4	12,9	0,0	100,0
zbyt mała aktywność urzędów pracy	0,0	29,6	35,0	10,4	25,0	0,0	100,0
ogólna sytuacja gospodarcza w kraju	0,0	2,9	13,2	3,2	80,7	0,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Analiza powiatu wałeckiego[28]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Ogólne dane

Powiat wałecki usytuowany jest na Pojezierzu Wałeckim we wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. W skład powiatu wchodzi pięć gmin: trzy gminy miejsko-wiejskie Człopa, Mirosławiec, Tuczno, oraz wiejska gmina Wałcz i miejska gmina miasto Wałcz - centrum kulturalne i siedziba administracyjna starostwa.
Powierzchnia powiatu wynosi 1.414 km2, w tym 55% stanowią obszary leśne, a 35% użytki rolne. Znaczna część powiatu ma wybitne walory przyrodniczo – turystyczne. Główne kierunki rozwoju powiatu związane są z turystyką i rolnictwem.

Ludność

Pod koniec 2008 roku powiat wałecki zamieszkiwało 54,3 tys. osób. W dłuższej perspektywie w powiecie odnotowuje się systematyczny, choć słaby spadek liczby ludności. W stosunku do 2002 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o około 0,8 tys. (spadek rzędu 1,4%).

Gęstość zaludnienia w powiecie jest niższa niż przeciętna w województwie czy kraju i wynosi 38 os./km^2. Ponad 2/3 mieszkańców powiatu skupia się w mieście Wałcz i otaczającej je gminnie wiejskiej Wałcz (71,0%) Przy czym samo miasto liczy 26 tys. mieszkańców. Pozostałe trzy gminy miejsko-wiejskie: Człopa, Mirosławiec i Tuczno, zamieszkuje odpowiednio 9,3%, 10,6% i 9,0% mieszkańców powiatu.

Ludność powiatu wałeckiego w 51,5% składa się z kobiet. Odsetek ten jest zbliżony do odpowiednich wskaźników obliczonych dla kraju czy województwa. Na 100 mężczyzn przypada w powiecie około 106 kobiety, czyli dokładnie tyle samo, co średnio w województwie zachodniopomorskim (106) oraz nieznacznie mniej niż w całej Polsce (107). Należy przy tym zauważyć, że większe dysproporcje charakteryzują obszary miejskie. Na terenach niezurbanizowanych udział kobiet i mężczyzn był bowiem niemal równy, ale w miastach powiatu wałeckiego odsetek kobiet wynosił 52,4%.

W wieku budzącym największe zainteresowanie z punktu widzenia rynku pracy, tj. w grupie 15-64 lata, znajdowało się około 39 tys. osób, czyli 72,2% ludności powiatu, podczas gdy w województwie takich osób było 72,5%. W porównaniu do średniej krajowej (71,2%) populacja ta jest nieco większa, co oznacza, iż powiat dysponuje nieznacznie większy potencjałem zasobów pracy.

Ogólnie rzecz biorąc ludność powiatu cechuje się nieco młodszą strukturą wieku niż całe województwo czy ludność Polski ogółem. W szczególności należy podkreślić, iż dzieci do 14. roku życia stanowią na tym obszarze aż 16,8% ogółu, podczas gdy w Polsce i województwie ten odsetek kształtuje się na poziomie około 15%. Większy udział mają również osoby młode, w wieku 15-24 lata (15,6% w 2008 roku przy czym w województwie i w kraju jest to dokładnie 14,9%). Z drugiej strony, udział osób w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej) jest wyraźnie niższy i w 2008 roku wyniósł 11% (w Polsce – 13,5%). Wskaźnik obciążenia demograficznego wynoszący w powiecie 53,2 jest wyższy

[28] Autor: dr Jacek Liwiński

do średniej dla województwa (51,7%) i jednocześnie jest niższy od przeciętnej wysokości w kraju (55,1)[29].

Struktura wieku ludności różni się jednak jeżeli rozpatrzymy osobno sytuację kobiet i mężczyzn na terenach wiejskich i miejskich, co przedstawia poniższa tabela. Analiza danych zawartych w tabeli pozwala przede wszystkim zauważyć, iż wśród kobiet dużo większy udział ma grupa w wieku 65 lat i więcej i podobnie zresztą jak w całej Polsce różnica między płciami sięga 5-6 pkt. proc. Ponadto, ludność zamieszkująca tereny zurbanizowane jest starsza niż ludność mieszkająca na wsi. Odsetek dzieci i młodzieży (do 24 roku życia) w miastach powiatu wałeckiego wyniósł w 2008 roku 30,2% i był wyraźnie niższy niż na terenach wiejskich (35,8%). Jednocześnie jednak obie wielkości kształtowały się na zbliżonym do średniej dla województwa oraz dla całej Polski.

Tabela 1. Ludność powiatu wałeckiego według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku

Wiek	ogółem	mężczyźni	kobiety	miasta			tereny wiejskie		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	liczba osób			struktura ludności (ogółem=100)					
0-14	9139	4644	4495	15,2	16,2	14,4	19,3	19,8	18,8
15-24	8469	4237	4232	15,0	15,9	14,3	16,5	16,4	16,5
25-44	15321	7778	7543	27,9	29,3	26,7	28,7	29,9	27,4
45-64	15409	7542	7867	30,2	30,0	30,3	25,6	26,6	24,7
65+	5971	2140	3831	11,7	8,6	14,4	10,0	7,4	12,5
Ogółem	54309	26341	27968	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-64	39199	19557	19642	73,1	75,2	71,2	70,8	72,9	68,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 grudnia 2008 r.*, GUS, Warszawa 2009.

Wykres 1. Struktura ludności powiatu wałeckiego na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %)

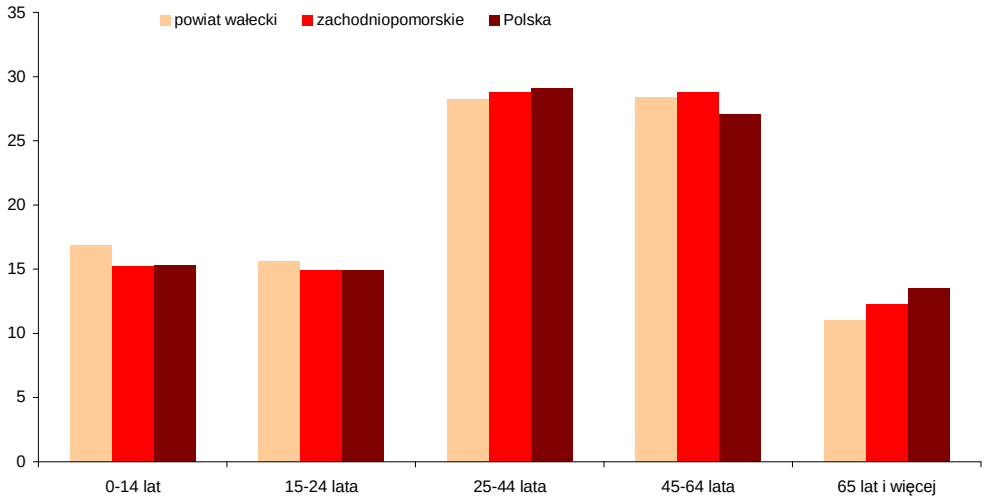

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powiat wałecki należy do powiatów który notuje względnie duży odpływ ludności. W 2007 roku saldo migracji na pobyt stały odniesione do 1000 osób wynosiło -5,0, podczas gdy w województwie wynosiło -1,0.

[29] Wskaźnik obciążenia obliczany przez GUS pokazuje liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym (0-18 lat) i poprodukcyjnym (60/65+) przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata).

Bezrobocie

Liczba bezrobotnych w końcu września 2009 sięgała w powiecie 2753 osób, w tym 1613 kobiet i 731 uprawnionych do zasiłku. W związku z koncentracją ludności w Wałczu i otaczającej to miasto gminie wiejskiej Wałcz bezrobotni również w większości zamieszkują ten teren – ponad 70% bezrobotnych. Struktura bezrobotnych w podziale na gminy nie uległa istotnym zmianom w ostatnich dwóch latach. Liczba bezrobotnych ogółem wzrosła w ciągu ostatniego roku o 22%, przy czym najbardziej w mieście Wałcz (o 29%). Natomiast na przestrzeni ostatnich dwóch lat liczba bezrobotnych ogółem spadła o 3,5% - największy spadek miał miejsce z gminie wiejskiej Wałcz (o 13%), podczas gdy w gminie Mirosławiec nastąpił w tym okresie wzrost o 11%.

Tabela 2. Charakterystyka bezrobocia rejestrowanego w powiecie wałeckim

Gmina	Liczba bezrobotnych	Struktura bezrobotnych (bezrobotni w powiecie =100)			Dynamika liczby bezrobotnych	
	30.IX.2009	IX 2007	IX 2008	IX 2009	IX 2009 (IX 2008 = 100)	IX 2009 (IX 2007 = 100)
1. Człopa	295	10,7	11,6	10,7	113,0	97,0
2. Mirosławiec	297	9,3	11,8	10,8	112,1	111,7
3. Tuczno	188	6,9	7,7	6,8	108,0	94,9
4. Wałcz gmina	812	32,7	29,1	29,5	123,6	86,9
5. Wałcz miasto	1161	40,4	39,8	42,2	129,4	100,8
Ogółem	2753	100,0	100,0	100,0	122,1	96,5

Źródło: Dane PUP

Działalność gospodarcza

Na terenie powiatu jest zlokalizowanych 5822 podmiotów gospodarczych, z czego najwięcej ulokowało się – podobnie jak w całym kraju – w sekcji handel i naprawy – aż 34,5%. Duży udział mają też podmioty z sekcji obsługa nieruchomości i firm (12,6%), budownictwo (11,4%), przetwórstwo przemysłowe (8,6%) oraz działalność usługowa, komunalna i społeczna (6,9%) (por. tab. 3).

Tabela 3. Charakterystyka podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu wałeckiego

Sekcje gospodarki	Struktura podmiotów zarejestrowanych						Dynamika liczby podmiotów
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2001=100
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	6,4	5,3	5,2	5,1	5,4	5,2	80,0
Rybactwo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Górnictwo	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	66,7
Przetwórstwo przemysłowe	8,8	8,5	8,3	8,1	8,4	8,6	96,3
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	125,0
Budownictwo	8,0	8,1	9,1	9,8	10,7	11,4	140,4
Handel i naprawy	37,5	37,6	36,9	36,1	35,1	34,5	91,1
Hotele i restauracje	2,9	3,0	3,0	2,9	3,1	3,2	111,3
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	5,9	5,8	5,5	5,5	5,6	5,5	91,6
Pośrednictwo finansowe	3,7	3,8	3,7	3,7	3,9	4,1	108,8
Obsługa nieruchomości i firm	13,8	14,2	14,5	14,6	13,1	12,6	90,5
Administracja publiczna, obrona narodowa	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	95,2
Edukacja	2,4	2,5	2,5	2,5	2,6	2,5	105,8

Ochrona zdrowia i opieka społeczna	4,2	4,4	4,5	4,5	4,6	4,7	110,6
Działalność usługowa, komunalna i społeczna	5,7	5,8	5,9	6,3	6,7	6,9	121,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	98,9

Źródło. Baza Danych Regionalnych GUS

Pewną oznaką stagnacji sytuacji w powiecie są dane obrazujące dynamikę działalności gospodarczej m.in. dotyczące liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie powiatu. W latach 2003-2008 liczba podmiotów gospodarczych zmniejszyła się w powiecie o 1,1%, podczas gdy w całym województwie zachodniopomorskim – wzrosła o 6,2%. Najbardziej zmniejszyła się liczba podmiotów w rolnictwie (o 20%), obsłudze nieruchomości i firm (9,5%), handlu i naprawach (o 8,9%) oraz transporcie (8,4%).
Mimo ogólnego trendu spadkowego, w niektórych sekcjach nastąpił silny wzrost liczby podmiotów, np. w budownictwie (40,4%), w działalności usługowej, komunalnej i społecznej (21,0%) oraz w hotelach i restauracjach (11,3%). Wysokie, relatywne zmiany liczby podmiotów odnotowano również w innych sekcjach, ale wziąwszy pod uwagę ich mały udział w gospodarce powiatu, zmiany te nie wpłynęły znacząco na rynek pracy.

Wynagrodzenia

Powiat wałecki leży w stosunkowo ubogim regionie koszalińskim. Na jego tle pod względem wysokości wynagrodzeń powiat wypada dość dobrze. W 2002 r. przeciętne wynagrodzenie brutto wynosiło 1711 zł, co było wartością niższą od średniej dla podregionu koszalińskiego i plasowało powiat na 7 pozycji w podregionie (na 9 powiatów). Natomiast w 2007 r. powiat z przeciętnym wynagrodzeniem wynoszącym 2383 zł spadł na 3 pozycję w podregionie. Awans ten wynika z najwyższej spośród wszystkich powiatów w podregionie dynamiki płac w okresie 2002-2007 – wzrost płac wyniósł w powiecie wałeckim 39,2%, przy średniej dla podregionu - 25,3% i dla województwa - 26,5%. W rezultacie w 2007 roku wynagrodzenia w powiecie były o 0,7% wyższe od średniej dla podregionu koszalińskiego, o 8,9% niższe od średniej dla województwa zachodniopomorskiego i o 16,8% niższe od średniej dla Polski. Jeśli trend wzrostu płac z lat 2002-2007 utrzyma się, to różnice względem województwa i kraju będą się bardzo szybko zmniejszały.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY BEZROBOTNYCH W POWIECIE

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących ≈ bezrobotnych

Badaniem ankietowym, którego wyniki prezentuje niniejszy raport, były objęte osoby nie posiadające pracy, które w momencie badania były: zarejestrowane jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy lub korzystały z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Oznacza to, że badany był pewien wycinek populacji osób niepracujących. W sensie ekonomicznym osoby te mogły być bezrobotne lub bierne zawodowo. W raporcie nie dokonano jednak takiego rozróżnienia. Wynika to z faktu, iż na podstawie pytań ankiety nie jest możliwe określenie faktycznego, ekonomicznego statusu respondentów na rynku pracy zgodnie z międzynarodowymi standardami wyznaczonymi przez Międzynarodową Organizację Pracy[30].
Stąd analizowana populacja określana jest w niniejszym raporcie jako **„osoby niepracujące”**, co wydaje się być najbardziej adekwatnym określeniem. Należy jednak mieć świadomość, że jest to pewne uproszczenie, gdyż w rzeczywistości zbadana została tylko część niepracujących mieszkańców powiatu – poza zakresem badania pozostają osoby niepracujące nie będące klientami PSZ i ośrodków pomocy społecznej. Określenie „osoby niepracujące” jest w raporcie stosowane

[30] Zgodnie z zaleceniami MOP, zastosowanymi w BAEL, za osoby bezrobotne można uznać tylko te osoby, które spełniają jednocześnie trzy warunki: (1) niewykonywanie pracy przynoszącej zarobek lub dochód przez ponad 1 godzinę podczas tygodnia referencyjnego; (2) gotowość (zdolność) do podjęcia zatrudnienia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym; (3) aktywne poszukiwanie pracy, to jest podjęcie konkretnych działań w ciągu 4 tygodni (wliczając w to jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę.

wymiennie z terminem **„osoby bezrobotne”** (w znaczeniu: osoby nie posiadające pracy), przy czym należy pamiętać, że nie są to osoby bezrobotne w sensie ekonomicznym.
Przy interpretacji prezentowanych wyników należy wziąć pod uwagę, że ze względu na założoną metodę doboru próby wyniki nie są reprezentatywne dla populacji osób niepracujących będących klientami PSZ i ośrodków pomocy społecznej.
Opisaniu cech badanej populacji, określających jej sytuację na rynku pracy, służyło kilkadziesiąt pytań zawartych w kwestionariuszu wywiadu. Kilka z tych cech zostało jednak uznanych za kluczowe i w miarę możliwości odpowiedzi na wszystkie pozostałe pytania były analizowane również w przekroju według cech kluczowych. Do kluczowych cech respondentów zaliczono: płeć, wiek, poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania, fakt rejestracji w PUP i okres pozostawania bez pracy.

W powiecie wałeckim badaniem ankietowym objęto 280 osób, z czego 60,2% stanowiły kobiety (por. tab. 4). Młodzież w wieku 18-24 lata stanowi 24,6% badanej próby, osoby w tzw. wieku mobilnym, czyli pomiędzy 25 a 44 rokiem życia – 51,8%, zaś osoby w wieku okołoemerytalnym, czyli w wieku 45-60 lat – 23,6%. Niemal 2/3 uczestników badania (63,9%) mieszka w miastach, z czego najwięcej w liczących 21-50 tys. mieszkańców (48,7%). Wśród kobiet odsetek mieszkających w miastach był jednak nieco niższy (59%).

W momencie badania zarejestrowanych w PUP było 71% badanych osób. Nieco ponad połowa uczestników badania (52,8%) pozostawała bez pracy krócej niż 12 miesięcy, 32,1% nie miała pracy dłużej niż 12 miesięcy, natomiast 15,1% nigdy jeszcze nie pracowało. Kobiety pozostawały bez pracy przeciętnie nieco dłużej niż mężczyźni – 36% kobiet i 26,2% mężczyzn miało przerwę w pracy dłuższą niż rok. Ponadto kobiety dużo rzadziej niż mężczyźni nie posiadały żadnego doświadczania zawodowego – 11,6% kobiet i aż 20,6% mężczyzn miało do tej pory żadnej pracy.

Tabela 4. Struktura badanej próby według podstawowych cech społeczno-demograficznych

Wyszczególnienie		Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Ogółem		100,0	100,0	100,0
Płeć	Kobiety	60,2	-	-
	Mężczyźni	39,8	-	-
Wiek	18-24 lata	24,6	21,3	29,7
	25-34 lata	36,1	37,9	33,3
	35-44 lata	15,7	16,6	14,4
	45-54 lat	15,4	16,6	13,5
	55-59 lat	7,5	7,7	7,2
	60-64 lata	0,7	0,0	1,8
Miejsce zamieszkania	Wieś	36,1	41,0	28,8
	Miasta do 5 tys.	11,6	11,4	11,7
	Miasta 6-20 tys.	2,9	1,8	4,5
	Miasta 21-50 tys.	48,7	45,2	54,1
	Miasta 51-100 tys.	0,4	0,0	0,9
	Miasta 101-200 tys.	0,0	0,0	0,0
	Miasta ponad 200 tys.	0,4	0,6	0,0
Fakt rejestracji w PUP	Tak	71,0	74,1	66,4
	Nie	29,0	25,9	33,6
Okres pozostawania bez pracy	Pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	52,8	52,4	53,3
	Pozostający bez pracy dłużej niż rok	32,1	36,0	26,2
	Osoby, które nigdy nie wykonywały pracy	15,1	11,6	20,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Kapitał ludzki bezrobotnych

Zasób kapitału ludzkiego bezrobotnych mogą odzwierciedlać takie zmienne jak: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerwy w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego) i ogólny stan zdrowia.

W badanej grupie osób bezrobotnych dominują osoby z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym (23,1%) oraz zasadniczym zawodowym (22,0%). Osoby z wykształceniem średnim zawodowym[31] stanowią 17,3% bezrobotnych, natomiast osoby z wykształceniem wyższym – 19,5%, z czego 7,2% posiada magisterium. Absolwenci liceów ogólnokształcących stanowią 11,6% bezrobotnych, a liceów profilowanych – 6,5%, co po zsumowaniu z absolwentami gimnazjów i szkół podstawowych daje łącznie 41% - taka część badanych nie posiada przygotowania szkolnego do wykonywania zawodu.

Poziom wykształcenia bezrobotnych jest silnie zróżnicowany według wieku – osoby po 45 roku życia są gorzej wykształcone. Przykładowo, spośród osób w wieku 25-44 lata 27,5% ma wykształcenie wyższe, zaś wśród osób w wieku 45-60 lat – tylko 4,5%. Natomiast odsetki osób z wykształceniem gimnazjalnym i podstawowym wynoszą w tych dwóch grupach wieku odpowiednio 16,2% i 42,4%. Sytuacja ta jest oczywiście odzwierciedleniem masowego pędu do kształcenia na poziomie wyższym, który obserwujemy od kilkunastu lat (por. tab. 5).

Mieszkańcy miast mają przeciętnie wyższy poziom wykształcenia niż osoby zamieszkujące tereny wiejskie – osób z wykształceniem wyższym jest w miastach 27,1%, a na wsi 6,1%, zaś osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym – odpowiednio 18,6% i 31,3%.

Tabela 5. Bezrobotni według poziomu wykształcenia, płci, wieku i miejsca zamieszkania

Poziom wykształcenia	Ogółem	Płeć		Wiek			Miejsce zamieszkania	
		kobiety	mężczyźni	18-24 lat	25-44 lata	45-60 lat	wieś	miasto
Wyższe magisterskie	7,2	4,2	11,8	0,0	12,0	4,5	1,0	10,7
Wyższe licencjackie	12,3	12,6	11,8	17,4	15,5	0,0	5,1	16,4
Średnie zawodowe i policealne	17,3	16,2	19,1	29,0	14,1	12,1	17,2	17,5
Średnie profilowane	6,5	9,6	1,8	10,1	6,3	3,0	10,1	4,5
Średnie ogólnokształcące	11,6	12,6	10,0	17,4	10,6	7,6	9,1	13,0
Zasadnicze zawodowe	22,0	22,2	21,8	7,2	25,4	30,3	26,3	19,2
Gimnazjalne i niższe	23,1	22,8	23,6	18,8	16,2	42,4	31,3	18,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Odzwierciedleniem profilu kształcenia jest zawód wyuczony. Wśród ankietowanych kobiet w powiecie wałeckim najliczniejszą grupę zawodową stanowią ekonomistki (7,1%), drugą pod względem liczebności grupą są sprzedawczynie (6,8%), a trzecią kucharki, nauczycielki i technolodzy żywności (po 2,1%) (por. tab. 6). Natomiast wśród zawodów wyuczonych przez mężczyzn dominują: mechanik (5,4%), nauczyciel (1,8%) i ślusarz (1,8%).

[31] Do grupy tej wliczeni są absolwenci techników i szkół policealnych.

Tabela 6. Bezrobotni według płci i zawodu wyuczonego

Kobiety		Mężczyźni	
(ankietowani ogółem = 100)			
ekonomista	7,1	mechanik	5,4
sprzedawca	6,8	nauczyciel	1,8
kucharka	2,1	ślusarz	1,8
nauczyciel	2,1	ekonomista	1,4
technik technologii żywności	2,1	leśnik	1,4
krawcowa	1,4	robotnik budowlany	1,4
specjalista ds. administracji	1,4	technik mechanik	1,4
rolnik	1,1	rolnik-mechanizator	1,1
inne	14,6	inne	17,1
Ogółem	38,9	Ogółem	32,9

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Stosunkowo duża część bezrobotnych (14,3%) uczestniczy w kursach i szkoleniach, mających na celu uzupełnienie lub zmianę posiadanych kwalifikacji zawodowych. Zapewne po części wynika to z korzystania przez uczestników badania ze szkoleń organizowanych przez urząd pracy (około ¾ badanych osób jest zarejestrowanych w PUP). Z tej formy dokształcania korzystają przede wszystkim osoby do 45 roku życia, częściej mężczyźni niż kobiety.

O posiadanym doświadczeniu zawodowym świadczy przede wszystkim ogólny staż pracy. Blisko 2/3 bezrobotnych ma od 1 roku do 20 lat ogólnego stażu pracy (por. tab. 7). 24,6% pracowało nie dłużej niż rok, zaś 10,8% ma już bardzo duże, bo ponad 20-letnie, doświadczenie w pracy. Istnieje pod tym względem zróżnicowanie według płci – mężczyźni mają nieco dłuższy staż. Poniżej roku pracowało 27,4% kobiet i 19,7% mężczyzn, zaś powyżej 20 lat – odpowiednio 8,9% i 14,1%.

Tabela 7. Bezrobotni według ogólnego stażu pracy i płci

Ogólny staż pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Poniżej 1 roku	24,6	27,4	19,7
1-2 lata	13,8	16,1	9,9
2-5 lat	16,4	14,5	19,7
5-10 lat	15,4	16,9	12,7
10-20 lat	19,0	16,1	23,9
Powyżej 20 lat	10,8	8,9	14,1

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Staż w ostatnim miejscu pracy i wykonywany tam zawód odzwierciedlają najbardziej aktualny zasób doświadczenia zawodowego. Nieco ponad połowa bezrobotnych pracowała w ostatnim miejscu pracy nie dłużej niż 1 rok lub w ogóle nie pracowała do tej pory, a kolejne 32% osób pracowało od 1 roku do 5 lat (por. tab. 8). Jedynie 15,5% bezrobotnych przepracowało w ostatnim miejscu ponad 5 lat. Dominuje więc krótkie zatrudnienie. Kobiety pracowały w ostatnim miejscu krócej niż mężczyźni, ale różnica jest nieznaczna.

Tabela 8. Bezrobotni według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci

Staż w ostatnim miejscu pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Poniżej roku	52,3	53,7	50,0
1-5 lat	32,2	31,5	33,3
5-20 lat	15,5	14,8	16,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Trwałości zatrudnienia w ostatnim miejscu nie sprzyjała jego forma: 58,6% bezrobotnych pracowało na podstawie umowy na czas określony, kolejne 8,8% „na czarno" i tylko 28,7% miało umowę na czas nieokreślony. Ponadto warto odnotować fakt, że 4,8% bezrobotnych wykonywało ostatnią pracę za granicą, a tym samym najprawdopodobniej była to praca krótkookresowa.[32] Natomiast w ostatnich 10 latach pracę za granicą wykonywało aż 18,4% bezrobotnych z powiatu wałeckiego.

Wśród zawodów wykonywanych w ostatnim miejscu pracy przez kobiety dominowały: sprzedawca (7,5%), pracownik fizyczny (2,9%), robotnik (2,5%), księgowa i pakowacz (po 1,8%). Natomiast zawody najczęściej wykonywane przez mężczyzn to: pracownik fizyczny (1,4%), robotnik budowlany (1,4%), mechanik samochodowy i murarz (po 1,1%). Porównanie zawodów wykonywanych z wyuczonymi prowadzi do wniosku, że badane osoby pracują najczęściej w zawodach wymagających bardzo niskich kwalifikacji, co wynika ze struktury popytu na pracę. Z drugiej strony, wśród zawodów najczęściej wykonywanych nie pojawia się „ekonomista", czyli zawód z listy najbardziej popularnych zawodów wyuczonych (por. tab. 6). Może to świadczyć o niedopasowaniu strukturalnym podaży do popytu na pracę.

Tabela 9. Bezrobotni według płci i ostatnio wykonywanego zawodu

Kobiety		Mężczyźni	
(ankietowani ogółem = 100)			
sprzedawca	7,5	pracownik fizyczny	1,4
pracownik fizyczny	2,9	robotnik budowlany	1,4
robotnik	2,5	mechanik samochodowy	1,1
księgowa	1,8	murarz	1,1
pakowacz	1,8	inne	18,9
opiekunka	1,4		
pomoc kuchenna	1,4		
inne	20,4		
Ogółem	39,6	Ogółem	23,9

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Jako formę doświadczenia zawodowego można niewątpliwie również potraktować doświadczenie w pracy na własny rachunek. W ostatnich 10 latach 12,4% bezrobotnych pracowało na własny rachunek (prowadząc gospodarstwo rolne lub działalność gospodarczą poza rolnictwem). Ale tylko w przypadku 3,3 % bezrobotnych własna działalność była ostatnim miejscem pracy, więc w przypadku pozostałych próby pracy na własny rachunek zakończyły się niepowodzeniem już wcześniej.

Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się (kapitał ludzki ulega deprecjacji) w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. W związku z tym długość okresu pozostawania bez pracy można uznać za miarę stopnia deprecjacji kapitału ludzkiego. 52,8% bezrobotnych w powiecie wałeckim zakończyło ostatnią pracę w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 32,1% wcześniej niż rok temu. Natomiast pozostałe 15,1% badanych osób nigdy nie pracowało.

Ogólny stan zdrowia jest miarą kapitału ludzkiego, gdyż w sposób bezpośredni wpływa na efektywność wykonywanej pracy, a w szczególności na efektywność pracy o charakterze fizycznym. 39,6% respondentów ocenia swój stan zdrowia jako bardzo dobry, a 41,8% jako dobry. Wydaje się więc, ze w przypadku 81% bezrobotnych stan zdrowia nie stanowi przeszkody dla pracy zawodowej. Swój stan zdrowia jako zły lub skrajnie zły ocenia jedynie 5,5% respondentów. Oczywiście ocena stanu zdrowia pogarsza się wraz z wiekiem – spośród bezrobotnych w wieku 18-24 lata 95% ocenia

[32] Badania migracji zarobkowych Polaków wskazują, że w ostatnich latach migracja do krajów UE ma na ogół charakter cyrkulacyjny, a praca za granicą jest wykonywana intensywnie przez krótki okres czasu. W Niemczech, będących niewątpliwie głównym krajem docelowym migrantów z województwa zachodniopomorskiego, Polacy mogą być legalnie zatrudniani (na podstawie podpisanej w 1990 roku umowy bilateralnej między rządem Polski i Niemiec) tylko jako pracownicy sezonowi na okres na okres do 3 miesięcy. (por. Kaczmarczyk, Tyrowicz 2008).

swoje zdrowie jako bardzo dobre lub dobre, podczas gdy wśród osób w wieku 45-60 lat odsetek ten jest już niemal dwa razy niższy (51%).

Sytuacja społeczna i ekonomiczna bezrobotnych

Gospodarstwo domowe badanych osób bezrobotnych składa się przeciętnie z 3,6 osoby. Z tej liczby 2,5 stanowią osoby w wieku 16-60 lat, 0,9 – dzieci do 16 roku życia, a 0,2 – dorośli powyżej 60 roku życia. Dzieci do 3 roku życia znajdują się w 12,5% gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat – w 16,8% gospodarstw, zaś dzieci w wieku 7-16 lat – w 34,6% gospodarstw (por. tab. 10). Znaczenie dla aktywności ekonomicznej dorosłych członków gospodarstwa może mieć przede wszystkim obecność w gospodarstwie dzieci z tej najmłodszej grupy (do 3 roku życia), gdyż konieczność sprawowania opieki nad nimi może częściowo lub całkowicie wyłączać opiekuna z pracy zawodowej.

Tabela 10. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i wieku członków

Liczba osób w gospodarstwie domowym w danym wieku	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lat	60+
0	87,5	83,2	65,4	9,3	86,4
1	11,1	13,9	23,6	10,4	8,6
2	1,4	2,9	6,4	32,9	3,9
3	0,0	0,0	3,9	22,1	0,7
4 i więcej	0,0	0,0	0,7	25,4	0,4
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Na sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego zasadniczy wpływ ma status zawodowy jego członków. W skład gospodarstwa wchodzi przeciętnie 2,5 osoby w wieku 16-60 lat, z czego 0,9 osoby pracuje zarobkowo, 0,9 osoby nie pracuje i poszukuje pracy, zaś 0,8 osoby nie ma pracy i jej nie poszukuje. Całe gospodarstwo domowe, liczące średnio 3,6 osoby (wliczając dzieci), jest więc przeciętnie na utrzymaniu niecałej 1 osoby pracującej. Wysoka relacja liczby bezrobotnych do pracujących może świadczyć o trudnej sytuacji materialnej badanych gospodarstw – osoby poszukujące nie mogą sobie pozwolić na niepracowanie. Dotyczy to większości gospodarstw, bo tylko w 35,7% z nich nikt nie poszukuje pracy (por tab. II.3.2).

53,6% badanych gospodarstw osiąga dochody z pracy w kraju trwającej co najmniej 2 tygodnie, 6,5% - dochody z pracy za granicą trwającej co najmniej 2 tygodnie, zaś 4,3% - dochody z pracy (w kraju lub za granicą) trwającej krócej niż 2 tygodnie. W sumie nie więcej niż 64% gospodarstw uzyskuje dochody z pracy, a tym samym co najmniej 36% gospodarstw nie ma zarobkowych źródeł dochodu. Niewątpliwie część z tych 36% gospodarstw wcale nie jest w tak złej sytuacji materialnej, jak mogłoby się wydawać, bo osiąga dochody z innych źródeł niż praca (np. z emerytury, renty). Ponadto, należy pamiętać, że 4,8% respondentów wykonywało ostatnią pracę za granicą, a jak wynika z badań migracji zarobkowej Polaków, osoby takie na ogół migrują cyrkulacyjnie, tzn. po kilku miesiącach bardzo intensywnej pracy za granicą wracają do kraju, żeby odpocząć i w tym okresie nie pracują i nie poszukują pracy (zob. Kaczmarczyk, Tyrowicz 2008). Osoby takie w trakcie pobytu w kraju żyją z pieniędzy zarobionych za granicą, więc w niniejszym badaniu figurują jako bierni zawodowo członkowie gospodarstw nie posiadających bieżących dochodów z pracy.

Tabela 11. Gospodarstwa domowe bezrobotnych według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat

Liczba osób w gospodarstwie domowym o danym statusie	Praca w kraju od ponad 2 tyg.	Praca za granicą od ponad 2 tyg.	Praca poniżej 2 tyg.	Bezrobocie	Bierność zawodowa
0	46,4	93,6	95,7	35,7	46,4
1	31,1	6,1	3,9	46,1	31,1
2 i więcej	22,5	0,4	0,4	18,2	22,5
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

56,5% ankietowanych osób nie ma pracy, ale aktywnie jej poszukuje, co (w pewnym uproszczeniu) pozwala je traktować jako bezrobotnych w sensie ekonomicznym (por. tab. 12).[33] Pozostałe 43% ankietowanych, tj. osoby nie posiadające pracy i nie poszukujące jej, można traktować jako bierne zawodowo. Bezrobotnymi w sensie ekonomicznym nieznacznie częściej są badani mężczyźni (60% z nich) niż kobiety. Warto też zwrócić uwagę na fakt, że 65% osób zarejestrowanych w PUP poszukuje pracy i odsetek ten jest niemal dwa razy wyższy od odsetka poszukujących pracy wśród osób niezarejestrowanych w PUP (36%).

Tabela 12. Poszukiwanie pracy według płci, okresu pozostawiania bez pracy i rejestracji w PUP

Poszukiwanie pracy	Ogółem	Płeć		Okres pozostawania bez pracy			Rejestracja w PUP	
		kobiety	mężczyźni	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż 12 m-cy	nigdy nie pracował	tak	nie
Tak	56,5	54,5	59,6	60,9	60,5	58,5	65,3	36,4
Nie	43,5	45,5	40,4	39,1	39,5	41,5	34,7	63,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W PUP jest zarejestrowane 71% badanych osób. Spośród nich 64% jest zarejestrowane nie dłużej niż od roku, a 15% - ponad dwa lata. Można przypuszczać, że tę ostatnią grupę stanowią głównie osoby zarejestrowane z innych powodów niż poszukiwanie pracy.

Kluczową zmienną określającą sytuację ekonomiczną badanej osoby i jej gospodarstwa domowego są dochody, przy czym istotne jest określenie zarówno źródeł jak i poziomu dochodów. W odniesieniu do samych osób ankietowanych można jedynie stwierdzić, że część spośród nich otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych lub zasiłek z pomocy społecznej. Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma 22,5% osób zarejestrowanych w PUP. Ponadto 21% zarejestrowanych w PUP pobiera zasiłek z pomocy społecznej, a 5% korzysta z innej formy pomocy ośrodka pomocy społecznej.

Dane z badania ankietowego umożliwiają określenie poziomu dochodu gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę. W 24% gospodarstw dochód ten nie przekracza 250 zł, a w kolejnych 46% gospodarstw mieści się on w przedziale od 250 zł do 500 zł (por. tab. 13). Jedynie w 6% gospodarstw dochód przekracza 1000 zł na osobę. W gospodarstwach badanych mężczyzn dochód na osobę jest wyższy niż w gospodarstwach kobiet – dochód przekracza 1000 zł w 11% gospodarstw mężczyzn i 3% gospodarstw kobiet. Podobnie, w miastach dochód na osobę jest wyższy niż na wsi – kwoty 500 zł nie przekracza w 63% gospodarstw miejskich i w aż 81% gospodarstw wiejskich. Ponadto dochód jest silnie zróżnicowany według poziomu wykształcenia badanych osób – nie przekracza on 500 zł na osobę w 75% gospodarstw domowych osób z wykształceniem

[33] Zgodnie z definicją bezrobocia ekonomicznego stosowaną przez GUS (zgodnie z zaleceniami EUROSTAT) za bezrobotnego uznaje się osobę, która jednocześnie spełnia 3 warunki: 1) nie posiada pracy; 2) aktywnie poszukiwała pracy w okresie ostatnich 4 tygodni; 3) jest gotowa podjąć pracę w ciągu kolejnych 2 tygodni. Ankieta nie pozwala na zweryfikowanie ostatniego z tych warunków.

zasadniczym zawodowym oraz w zaledwie 26% gospodarstw osób z wykształceniem wyższym magisterskim.

Tabela 13. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych osób bezrobotnych według płci i miejsca zamieszkania

Dochód na osobę w gospodarstwie domowym	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Wieś	Miasto
Poniżej 250 zł	23,9	27,1	19,1	31,3	19,3
251-500zł	46,4	46,4	46,4	50,5	44,3
501-750zł	14,1	12,7	16,4	10,1	16,5
751-1000zł	9,4	10,8	7,3	5,1	11,9
1001-1500 zł	2,9	1,2	5,5	1,0	4,0
Powyżej 1500 zł	3,3	1,8	5,5	2,0	4,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

O sytuacji ekonomicznej gospodarstw świadczy też poziom zadłużenia. 50% respondentów stwierdza, że ich gospodarstwo domowe nie ma żadnych długów, a spośród 50% zadłużonych gospodarstw 4/5 ma „małe długi", zaś 1/5 „duże długi".

Do oceny kontaktów społecznych respondentów służyło pytanie o liczbę przyjaciół lub znajomych, na których można polegać. 23% z nich stwierdziło, że nie może na nikim polegać. Respondenci deklarujący, że mogą polegać na innych, najczęściej wymieniają 1, 2 lub 3 takie osoby (odpowiednio, 12%, 20% i 14% wskazań). Na więcej niż 3 osoby wskazuje 31% badanych osób.

Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Czas trwania bezrobocia wskazuje, że część bezrobocia może mieć charakter strukturalny. Badania międzynarodowe bowiem potwierdzają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym. W powiecie wałeckim 63% bezrobotnych pozostawała w rejestrach PUP od mniej niż roku, pozostali dłużej, w tym 15% od więcej niż 2 lat. Grupami o szczególnie długim (ponad 2-letnim) czasie trwania bezrobocia rejestrowanego są: osoby relatywnie starsze – w wieku 55-59 lat (33%), oraz osoby, które poszukują pracy od co najmniej roku (34%).

Pewnym wyjątkiem są tylko osoby najmłodsze do 24 roku życia, wśród których zaledwie 4,1% przebywało w przeszło dwuletnim bezrobociu. Tylko tę grupę spośród przez nas analizowanych można uznać za bezrobotne przejściowo – ich wysokie bezrobocie wynika głównie z czasu potrzebnego na adaptację na rynku pracy. Kto na początku wieku produkcyjnego nie znajduje pracy, z rosnącym prawdopodobieństwem staje się bezrobotnym długookresowo z malejącymi szansami na wyjście z bezrobocia, zwłaszcza przez podjęcie satysfakcjonującej pracy.

Tabela 14. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy

Od kiedy jest Pan(i) zarejestrowany w PUP jako bezrobotny?	Jak długo pozostaje bez pracy			
	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	36,7	9,0	15,1	60,8
między 1-2 lata	2,4	16,9	3,0	22,3
powyżej 2 lata	3,0	13,3	0,6	16,9
ogółem	42,2	39,2	18,7	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Osób pozostających w rejestrach PUP od co najmniej roku było w badaniu 38,9%, z czego 5,4% podejmowało pracę w trakcie tegoż roku, czyli populacja trwale bezrobotnych może być oceniona na 33,5% (por. tab. 14). Pozostałą grupę można uznać za rokującą większe nadzieje na podjęcie pracy. Choć trzeba się liczyć z tym, że to tylko przybliżone, dość umowne granice i ich „spełnienie" silnie zależy od dodatkowych bodźców kierowanych do bezrobotnych, które albo będą pobudzały ich aktywność albo wręcz przeciwnie – doprowadzą do zaprzestania poszukiwań pracy.

Zdecydowana większość bezrobotnych miała w przeszłości pracę (81,4%), ale z różnych powodów jej zaprzestała. Na czoło tych powodów wysuwa się zaprzestanie pracy wykonywanej doraźnie, na czas określony (37,8% przypadków) (por. tab. 15). Wydaje się, ze znaczny zasób bezrobotnych – około ¼ ogółu należy do krążących na rynku pracy raz to uzyskując krótkookresowe zatrudnienie, to znów je tracąc. W ich przypadku problemem jest nie tyle znalezienie im kolejnego krótkotrwałego zatrudnienia, co spowodowanie, żeby pracodawcy opłacało się utrzymać stosunek pracy z takimi osobami na dłużej. W przeciwnym wypadku będzie wyraźnie tworzył się tzw. wtórny segment rynku pracy, na którym pewna grupa osób naprzemiennie podejmuje pracę i trafia do bezrobocia nie mając szans na stabilizację życiową, zdobycie większego doświadczenia w wykonywaniu określonej pracy i uzyskując relatywnie wyższe, w miarę przyrostu doświadczenia, wynagrodzenia.

Innym, częstym powodem zaprzestania pracy przez osoby bezrobotne jest bankructwo pracodawcy albo zmniejszenie zatrudnienia w firmach poprzednio ich zatrudniających poprzez likwidację miejsc pracy i zwolnienia grupowe (18,1%). W tym wypadku z kolei bezrobotni nie ponoszą żadnej osobistej odpowiedzialności za niekorzystne dla nich procesy gospodarcze, choć – można oceniać – bankructwa i utrata miejsc pracy dotykają przedsiębiorstwa mniej konkurencyjne a zatem i w większym odsetku zatrudniające osoby nie przygotowane do podjęcia konkurencyjnej walki o własne zatrudnienie.

Nieco rzadziej zaprzestawano pracy z przyczyn osobistych i rodzinnych (5,9%) oraz z powodu zwolnienia przez pracodawcę ale nie w związku z ograniczaniem zatrudnienia czy bankructwem (7,4%). Głównym motywem zaprzestania pracy z przyczyn rodzinnych i osobistych – jak wskazują inne badania – jest w Polsce chęć sprawowania opieki nad członkami rodziny, głównie nad dziećmi, rzadziej nad niepełnosprawnymi osobami dorosłymi. Ten motyw zwolnień odnosi się w przytłaczającej części do kobiet, które po kilku latach przerwy zawodowej wracają na rynek pracy i mają poważne kłopoty ze znalezieniem odpowiedniej, a nawet jakiejkolwiek pracy. Nasze badanie to potwierdza, aż 7,5% kobiet z takich powodów zaprzestało wykonywania ostatniej pracy (wśród mężczyzn odsetek ten wyniósł tylko 2,9%). Taki powód zaprzestania pracy występuje głównie wśród osób w wieku 25-34 lata – najczęściej są to matki małych dzieci, oraz w wieku 45-54 lata – co dotyczy starszego pokolenia, głównie babć. Jest to zresztą też przyczyna dość wczesnej dezaktywizacji zawodowej – tu jednak nie mamy danych o emerytach i rencistach, którzy dość wcześnie wycofali się z rynku pracy pod presją rodzinnych obowiązków opiekuńczych.

Z kolei zwolnienia z pracy nie powodowane likwidacją miejsc pracy (7,4%) oznaczają, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy. Ich natura oczywiście mogła być różna, część zapewne dotyczyła niewłaściwych kwalifikacji, ale część mogła wiązać się z osobistymi cechami bezrobotnego, w tym prowadzącymi do patologicznych zachowań. Nie mamy danych na ten temat, możemy więc tylko dość ogólnie stwierdzić, że w jakiś sposób ta grupa bezrobotnych nie spełniała wymagań, by utrzymać zatrudnienie.

Tabela 15. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci

Przyczyna zaprzestania pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Odszedłem na emeryturę	0,5	0,8	0,0
Odszedłem na rentę	2,1	0,8	4,4
Bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	18,1	21,7	11,8
Zwolniony z innych przyczyn	7,4	5,0	11,8
Odszedłem-niskie zarobki	5,9	0,8	14,7
Odszedł - złe warunki pracy	2,1	3,3	0,0
Za ciężka i nerwowa praca	3,2	3,3	2,9
Praca na czas określony, dorywcza	37,8	40,0	33,8
Względy rodzinne, osobiste	5,9	7,5	2,9
Choroba, niepełnosprawność	1,6	2,5	0,0
Rozpoczęcie nauki(szkolenia)	1,1	0,0	2,9
Inne przyczyny	14,4	14,2	14,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Tylko część bezrobotnych jest zdecydowana podjąć pracę od razu – zaledwie 64,7% (por. tab. 16). Reszta stwierdza, że istnieją przeszkody w rozpoczęciu pracy. Największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (12%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki (3%). Stosunkowo dużo osób uważa, że miałaby problemy z dojazdem do pracy (10,9%) albo ma poważne problemy zdrowotne uniemożliwiające podjęcie pracy (9%).

Główną przeszkodą w pojęciu pracy przez kobiety jest opieka nad dziećmi i osobami dorosłymi – aż 20,6% kobiet uważanych za bezrobotne jest w tej sytuacji. Główną przeszkodą dla mężczyzn jest stan zdrowia – 12,3%. Generalnie jednak dużo mniej mężczyzn dostrzega przeszkody w wykonywaniu pracy zawodowej.

Tabela 16. Główne przyczyny zaprzestania ostatniej pracy według płci

Przyczyna zaprzestania pracy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie widzę przeszkód	64,7	57,5	75,5
Nie mam z kim zostawić dzieci	12,0	17,5	3,8
Nie mam z kim zostawić innych członków rodziny (są pod moją opieką)	3,0	3,1	2,8
Trudności z dojazdem	10,9	14,4	5,7
Problemy ze zdrowiem	9,0	6,9	12,3
Obawa przed zmianami i przed nową sytuacją	0,4	0,6	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bardzo istotna dla szans uzyskania zatrudnienia jest jakakolwiek dostępność ofert pracy. Chociaż PUP nie jest dominującym pośrednikiem prowadzącym do uzyskania pracy to jednak jego rola, w dostarczaniu ofert pracy – szczególnie dla osób bez sieci kontaktów i niezaradnych – jest bardzo ważna. Warto zauważyć, że aż 41,9% bezrobotnych dostało w poprzedzającym badanie roku jakąś ofertę pracy z PUP (por. tab. 17). To dość dużo, jak na dość stagnacyjny rynek pracy. Częściej otrzymywali oferty mężczyźni (50,7%) niż kobiety, mieszkańcy miast liczących 21-50 tys. mieszkańców oraz osoby pozostające bez pracy ponad rok.

Tabela 17. Oferty pracy otrzymane z PUP w ciągu ostatniego roku według płci

Liczba ofert	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
0	58,1	63,3	49,3
1	26,2	23,3	31,0
2	11,0	8,3	15,5
3 i więcej	4,7	5,0	4,2

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ale na podstawie takich ofert zatrudniło się tylko 14% bezrobotnych (por. tab. 18). Stosunkowo największe szanse uzyskania pracy poprzez PUP w roku poprzedzającym badanie mieli: mężczyźni (15,8%), pochodzący z miast liczących 21-50 tys. mieszkańców (17,3%), najmłodsi – w wieku 18-24 lata (15,8%). Po części dlatego, że trafiało do nich stosunkowo dużo propozycji pracy ale i dlatego, że byli skłonni tę pracę podjąć. Te grupy były bezrobotnymi głównie frykcyjnie lub koniunkturalnie.

Warto zauważyć, że osoby pozostające bez pracy ponad rok dużo rzadziej podejmowały pracę na podstawie ofert z PUP niż osoby pozostające bez pracy krócej niż rok – odpowiednio 5,5% i 13,8% z nich podejmowało pracę. Działo się tak mimo iż do tej pierwszej grupy oferty pracy z PUP trafiały częściej - otrzymało je odpowiednio 49% i 37% bezrobotnych.

Tabela 18. Podjęcie zatrudnienia na podstawie ofert pracy z PUP według płci

Czy respondent zatrudnił się na podstawie oferty pracy z PUP?	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie (bez podania przyczyny)	40,8	46,0	31,6
Tak	14,0	13,0	15,8
Nie, bo nie został przyjęty do pracy	35,0	30,0	43,9
Nie, bo nie chciał tej pracy	10,2	11,0	8,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Nie podejmujący pracy, którzy podali przyczynę niepodjęcia, w około 3/4 sami odrzucali ofertę a w 1/4 byli odrzuceni przez pracodawców. Należy domyślać się, że w obu przypadkach występowała niezgodność minimalnych oczekiwań – w pierwszym bezrobotni stykali się a propozycją pracy zupełnie im nie odpowiadającej, w drugim bezrobotni nie spełniali wymagań oferujących pracę. Wiele badań pokazuje, że za odrzuceniem ofert pracy mogą stać dwie skrajnie różne grupy motywów. Z jednej strony może to być trwanie przy wygórowanych oczekiwaniach co do przyszłej pracy, nieadekwatnych do bieżącej sytuacji na rynku pracy a z drugiej składanie propozycji pracy przez pracodawców, oferujących warunki pracy zdecydowanie nieadekwatne do stawianych przyszłym pracownikom wymagań.

Aktywność bezrobotnych

Poszukiwanie pracy

Bezrobotni z powiatu wałeckiego poszukują pracy mało intensywnie. Zaledwie 56,5% z nich podejmowało jakiekolwiek działania zmierzające do znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach przed przeprowadzeniem przez nas badania (por. tab. 12). Interesujące jest, że osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy poszukiwały pracy z niemal równą intensywnością, co osoby bezrobotne której niż rok (odsetek poszukujących w tych dwóch grupach wynosi odpowiednio 60,9% i 60,5%). W powiecie wałeckim bezrobotni nie zniechęcają się długi bezowocnymi poszukiwaniami pracy.

Poszukiwanie polega najczęściej na chodzeniu do urzędów pracy, średnio robi to 50,6% bezrobotnych (por. tab. 19). Nieco częściej wybierają taki sposób poszukiwań jako pierwszoplanowy kobiety (53,3%). Wybór takiej metody poszukiwania pracy może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy z pośrednictwem urzędu a z drugiej utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać na pracę znalezioną przez urzędników.

Tabela 19. Główne sposoby poszukiwania pracy według płci

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Chodzę do urzędu pracy	50,6	53,3	46,4
Odpowiadam na ogłoszenia pracodawców z prasy	9,7	9,3	10,3
Odpowiadam na oferty w internecie	6,5	5,3	8,2
Korzystam z pośrednictwa prywatnych agencji pracy	0,8	0,0	2,1
Korzystam z pomocy agencji pozarządowych	0,8	0,0	2,1
Daję własne ogłoszenia w prasie i internecie	1,2	1,3	1,0
Korzystam z pomocy rodziny, znajomych	15,8	16,7	14,4
Wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	1,2	0,7	2,1
Bezpośredni kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	8,5	6,7	11,3
Inaczej	4,9	6,7	2,1

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Poza chodzeniem do PUP, bezrobotni głównie poszukują pracy poprzez sieć krewnych i znajomych. Dla 15,8% ta ścieżka poszukiwań była podstawową, przy czym nieco częściej korzystały z niej kobiety (16,7%). Rzadziej bezrobotni kontaktują się bezpośrednio z pracodawcami (8,5%), odpowiadają na oferty w Internecie (6,5%) i na ogłoszenia z prasy (9,7%).

Pasywność bezrobotnych zaskakuje, skoro okazuje się, że znaczna część poszukujących pracy (20,7%) nie wie, czy w ogóle na terenie ich zamieszkania są pracodawcy poszukujący pracowników (por. tab. 20). Nieco mniej jest osób nie mających rozeznania nt. występowania pracodawców zatrudniających pracowników o takich kwalifikacjach, jakie posiadają akurat bezrobotni (13%) (por. tab. 21). Z drugiej jednak strony dość często bezrobotni oceniają, że na ich terenie nie ma pracodawców właściwych dla ich własnych kwalifikacji zawodowych (27,9%) i jeszcze częściej, że nie ma pracodawców aktualnie poszukujących pracowników (36,6%). Jednak więcej jest zdania, że odpowiedni dla nich pracodawcy istnieją (59,1%) i że są pracodawcy zwiększający zatrudnienie (42,8%).

Tabela 20. Odpowiedź na pytanie: „Czy wie Pan/Pani, że w Pana/i miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, którzy aktualnie poszukują pracowników?"

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie	36,6	43,4	26,4
Tak	42,8	39,2	48,2
Nie wiem	20,7	17,5	25,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Brak pracodawców zatrudniających osoby o kwalifikacjach posiadanych przez bezrobotnych niejako z góry skazuje ich na niepowodzenie, chyba że podejmą pracę niezgodnie z dotychczasowymi umiejętnościami bądź zmienią miejsce zamieszkania. Wskazuje to na poważne niedopasowanie

kwalifikacji zawodowych mieszkańców powiatu do popytu na pracę. Zagadnienie wymaga bardziej szczegółowych badań, nie tylko dotyczących porównania charakterystyk zawodowych bezrobotnych i istniejących miejsc pracy ale i analiz kierunków kształcenia i ich adekwatności do popytu na pracę. Tym bardziej, że nieadekwatność kwalifikacji, które są używane w miejscowych firmach i instytucjach dotyczy również wykształcenia ściśle zawodowego.

Tabela 21. Odpowiedź na pytanie: „Czy uważa Pan/Pani, że w swoim miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mogłaby/mógłby Pan/Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami?"

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Nie	27,9	31,3	22,7
Tak	59,1	54,8	65,5
Nie wiem	13,0	13,9	11,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Negatywne wypowiedzi nt. istnienia pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników, nie są tak złe, jakby można było przypuszczać na podstawie ogólnowojewódzkich analiz stwierdzających stagnacyjny charakter rynku pracy. Oceny dotyczące braku pracodawców aktualnie poszukujących pracowników różnią się między bezrobotnymi, prawdopodobnie proporcjonalnie do stopnia trudności, z jakimi zetknęli się szukając – jak wiemy niezbyt intensywnie – pracy. Raz jeszcze uwidaczniają się szczególne trudności osób pochodzących z terenów wiejskich, na których likwidacja PGR i związanych z nimi przedsiębiorstw doprowadziła do nieodwracalnego ubytku miejsc pracy. Aż 49% osób z terenów wiejskich jest świadomych braku pracodawców, którzy w ogóle potrzebowaliby jakichkolwiek pracowników a tylko 25,5% wie, że tacy pracodawcy na ich terenie istnieją.

Oczekiwania dotyczące zatrudnienia

Pewnym problemem może być jednak dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej (93% wskazań), w pełnym wymiarze czasu pracy (97,5%) i na jedną zmianę (62,2%). To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć konserwatyzm bezrobotnych i przywiązanie do sposobów wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach, które w gospodarce rynkowej stały się tylko wspomnieniem.

Dowodzi tego również odpowiedź na pytanie o preferowane miejsce pracy. Firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej 58,4% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną tylko 33,6%. Część chciałaby prowadzić własną działalność gospodarczą – 7,7%, nieliczni wskazują inne formy pracy – w tym, jak można się domyślać, pracę zagranicą (0,4%). Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania co wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet nierejestrowaniu faktu zatrudnienia a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Nie wiemy dokładnie, w jakim zakresie występują te zjawiska w powiecie, niemniej negatywy pracy w firmach prywatnych są dostrzegane, zwłaszcza praca nierejestrowana, z którą zetknęła się znaczna część (36,3%) naszych respondentów przynajmniej w jednym ze swoich wcześniejszych miejsc pracy.

Tabela 22. Preferowane miejsce zatrudnienia według płci

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Firma prywatna	33,6	32,5	35,2
Firma państwowa	42,3	44,0	39,8
Instytucja państwowa	16,1	15,1	17,6
Własna działalność gospodarcza	7,7	7,8	7,4
Inne miejsce zatrudnienia	0,4	0,6	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Dość znaczny odsetek osób najchętniej podjąłby samodzielną działalność gospodarczą – przeciętnie to 7,7%. Ten udział ten jest tylko nieznacznie niższy od udziału samozatrudnionych w populacji ogółem, więc wydaje się przesadzony, biorąc pod uwagę przeciętnie wyższe kompetencje zawodowe i biznesowe osób pracujących niż bezrobotnych. Są to zatem dość wysokie aspiracje. Najwięcej osób preferujących samodzielną działalność gospodarczą jest wśród osób nie mających żadnego doświadczenia zawodowego (12,5%) oraz najmłodszych – w wieku 18-24 lata (11,9%). W owych preferencjach ujawniają się najprawdopodobniej zupełnie różne motywy – chęć samostanowienia zawodowego miesza się z chęciami do uzyskiwania domniemanych, wysokich zarobków i ucieczki od bezrobocia. Badania nad wykonywaniem pracy na własny rachunek (w skali kraju) pokazują dowodnie, że dla osiągnięcia sukcesu niezbędne są kwalifikacje zawodowe – co prawie wyklucza osoby z przygotowaniem ogólnym, raczej średnie lub wyższe wykształcenie oraz – przede wszystkim - dysponowanie doświadczeniem zawodowym i odpowiednimi kontaktami zawodowymi (których nie mają osoby wcześniej nie pracujące i bardzo młode).

Jeszcze mniej realistycznych odpowiedzi udzielili respondenci na pytanie o to, czy rozważają rozpoczęcie pracy na własny rachunek. Odsetek pozytywnie odpowiadających na to pytanie sięga 20,2%. Być może to efekt wsparcia, o jakie można się ubiegać, zamierzając podjąć samodzielną działalność albo efekt przedłużającego się bezrobocia i braku szans na uzyskanie preferowanej pracy najemnej. To również obszar wymagający bardziej szczegółowych badań.

Bezrobotni dostrzegają bariery podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej ale lokują je głównie u samych siebie w postaci braku pomysłu na samodzielną działalność (43,7%), braku wiary w powodzenie przedsięwzięcia (39,4%) i braku umiejętności prowadzenie firmy (18,6%) (por. tab. 23). Tylko nieliczni dostrzegają bariery po stronie ograniczeń materialnych: w nieposiadaniu lokalu (22,2%) czy też w braku zasobów finansowych (9,7%). Ponieważ na inne ograniczenia wskazało bardzo niewiele osób, można przypuszczać, że przynajmniej część nie dostrzega sprzeczności z wymaganiami, jakie pociąga za sobą prowadzenie własnej firmy a oczekiwaniami, jakie posiada w stosunku do charakteru oczekiwanej pracy.

Tabela 23. Bariery dotyczące założenia własnej firmy, postrzegane przez bezrobotnych

Wyszczególnienie	Ogółem
Nieznajomość procedur i wymogów formalnych	0,7
Trudności biurokratyczne	0,7
Brak środków finansowych	9,7
Brak lokalu	22,2
Brak pomysłu	43,7
Brak umiejętności	18,6
Brak wiary w powodzenie	39,4
Inne	0,0

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać 2 bariery.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni chcieliby podejmować pracę w wielu różnych zawodach, ale wyraźnie przeważają wśród nich zawody wymagające stosunkowo prostych kompetencji i – co już wiemy – niewysokiego poziomu wykształcenia. Kobiety najchętniej pracowałaby jako: sprzedawca (30,9%), pracownik biurowy (16,3%), księgowy (5,7%), kucharz (5,7%) (por. tab. 24). Mężczyźni wśród preferowanych zawodów najczęściej wymieniają: kierowca (5%), robotnik budowlany (5%), mechanik (4,4%), magazynier (3,3%). W podaży pracy męskiej obserwuje się większe zróżnicowanie struktury kwalifikacji – 5 najczęściej wymienianych zawodów obejmuje 20,6% ogółu bezrobotnych mężczyzn, podczas gdy w przypadku kobiet odsetek ten wynosi aż 62,6%.

Tabela 24. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić bezrobotni według płci

Kobiety		Mężczyźni	
sprzedawca	30,9	kierowca	5,0
pracownik biurowy	16,3	robotnik budowlany	5,0
księgowa	5,7	mechanik	4,4
kucharka	5,7	magazynier	3,3
nauczyciel	4,1	nauczyciel	2,8
opiekunka	4,1		
sprzątaczka	4,1		
inne	29,3	inne	79,4
ogółem	100,0	ogółem	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Generalnie, bezrobotni dość często odrzucają zawody wyuczone – przeciętnie aż 40% nie chce wykonywać wyuczonego zawodu (por. tab. 25). Jeszcze częściej odrzucają zawód wyuczony kobiety (47,2%), oraz osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (63,6%) i średnim ogólnym (66,7%).
Nieco rzadziej zdarza się odrzucenie zawodu ostatnio wykonywanego. Średnio 37,5% nie chciałoby pracować w zawodzie, który wykonywali w ostatnim miejscu pracy. Ale zdecydowanie częściej odrzucają możliwość pracy w ostatnio wykonywanym zawodzie osoby z wykształceniem średnim technicznym (50%). To świadczy o tym, że w ostatnim miejscu osoby te pracowały niezgodnie z preferencjami, że podjęły po prostu pracę dostępną.

Tabela 25. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi

Populacja		wyuczony=100%		ostatnio wykonywany=100%	
		= preferowany	= odrzucany	= preferowany	= odrzucany
Ogółem		60,0	40,0	62,5	37,5
Płeć	kobieta	52,8	47,2	61,7	38,3
	mężczyzna	70,3	29,7	63,9	36,1
Wiek	18-34 lata	61,1	38,9	60,0	40,0
	35-54 lata	56,5	43,5	60,5	39,5
	55 i więcej lat	61,5	38,5	76,9	23,1
Wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	36,4	63,6	68,0	32,0
	liceum ogólnokształcące i profilowane	33,3	66,7	64,3	35,7
	zasadnicza szkoła zawodowa	81,8	18,2	67,7	32,3
	technikum	85,7	14,3	50,0	50,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Aktywność bezrobotnych

Aktywność bezrobotnych uwidacznia się w udziale w programach udostępnianych przez PUP. Najwięcej osób korzystało z porady zawodowej – aż 70% (por. tab. 26). Dużo, bo aż 55% bezrobotnych, brało udział w szkoleniach organizowanych przez PUP, na następnie 34,3% w pracach interwencyjnych. W stażach lub w przygotowaniu miejscu pracy (co jest szczególnie efektywną formą ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego) uczestniczyło 18,1% bezrobotnych.

Tabela 26. Udział w aktywnych programach rynku pracy

Wyszczególnienie	Ogółem
Dodatek aktywizacyjny	1,4
Prace interwencyjne	34,3
Prace społecznie użyteczne	4,2
Staż lub przygotowanie zawodowe w miejscu pracy	18,1
Roboty publiczne	6,0
Szkolenia	55,1
Wsparcie dział. gospodarczej	0,5
Porada zawodowa	70,8

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jeden program.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Bezrobotni starali się także na własną rękę o drobne dochody – najczęściej pochodziły one z drobnych prac w rolnictwie (68,1%), zbiórki runa leśnego (54,5%), oraz zbiórki surowców wtórnych (40,5%) (por. tab. 27). Zdecydowanie rzadziej trudnili się drobnymi pracami remontowo-budowlanymi i drobnym handlem przygranicznym. W sumie nie jest to potencjał zdolny zastąpić regularne dochody z pracy.

Tabela 27. Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z doraźnej pomocy instytucji pozarządowych

Wyszczególnienie	Ogółem
Zbieranie runa leśnego	54,5
Drobne prace rolne	68,1
Drobne prace remontowo-budowlane	28,7
Drobny handel przygraniczny	1,8
Zbiórka złomu i surowców wtórnych	40,5
Pomoc społeczna	85,3
Pomoc kościoła, organizacji pozarządowych i innych	73,8
Żadne z powyższych	10,8

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Szanse i bariery wykorzystania potencjału bezrobotnych

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Zaczynając od kwalifikacji – bezrobotni w powiecie wałeckim oferują głównie pracę niskokwalifikowaną. 23,1% ma zaledwie wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, dalszych 22% wykształcenie zasadnicze zawodowe (por. tab. 5). Część osób nie posiada zawodu wyuczonego – to ci, którzy ukończyli szkoły podstawowe, gimnazja, licea ogólnokształcące i profilowane. W sumie jest ich aż 41,2%.

Wiele osób nie zgromadziło żadnego doświadczenia zawodowego – 18,5% jeszcze nigdy zawodowo nie pracowało, wiele zaś zaprzestało pracy dawno temu – ponad 39% nie pracuje od ponad 1 roku. W dodatku większość osób, które pracowały w ostatnim miejscu pracy nie wykonywało zawodu wyuczonego, co prowadzi do konkluzji, że w tym co robili nie było udziału głębszych kompetencji zawodowych a raczej efekt przyuczenia do niezbędnych czynności. Dysproporcja między osobami, które pracowały zawodzie wyuczonym a tymi, które pracowały niezgodnie z nim, jest wręcz przytłaczająca – tylko dla 14,3% populacji wystąpiła zgodność obydwu. Wynik jest dokładnie taki sam nawet, jeśli ograniczymy się do osób, które wyuczyły się zawodu w trakcie nauki szkolnej. Tym samym ostatnie, najświeższe doświadczenia zawodowe osób uprzednio pracujących w ponad 5/6 nie pogłębiały wyuczonych kompetencji. Można by przypuszczać, że odejście od zawodu wyuczonego występuje głównie w populacji, która edukację zakończyła dawno temu. Okazuje się, że nie do końca tak jest – 85,9% niezgodności występuje wśród najmłodszych, co świadczy o kompletnym niedopasowaniu kształcenia zawodowego do realnych szans zatrudnienia w powiecie. W konsekwencji można powiedzieć, że kształcenie zawodowe stwarza problemy dla funkcjonowania rynku pracy (co wymaga potwierdzenia w badaniach na reprezentatywnej próbie absolwentów szkół).

Tabela 28. Zawód wykonywany w ostatniej pracy w stosunku do zawodu wyuczonego

Populacja		Zawód wyuczony	
		= ostatnio wykonywany	≠ ostatnio wykonywany
Ogółem		14,3	85,7
Płeć	kobieta	16,0	84,0
	mężczyzna	11,7	88,3
Wiek	18-34 lata	14,1	85,9
	35-54 lata	10,1	89,9
	55 i więcej lat	33,3	66,7
Wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	23,4	76,6
	liceum ogólnokształcące i profilowane	16,0	84,0
	zasadnicza szkoła zawodowa	19,7	80,3
	technikum	5,4	94,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Doświadczenie zawodowe w tej sytuacji jest dla większości bezrobotnych głównym wyznacznikiem ich kompetencji zawodowych. Warto wobec tego wspomnieć, że staż pracy odzwierciedlający do pewnego stopnia uzyskane doświadczenie zawodowe jest dla sporej części bezrobotnych raczej krótki – 24,6% nie ma doświadczenia niemal wcale (pracowało poniżej 1 roku) a kolejnych 13,8% ma za sobą 1-2 lat pracy (por. tab. 7). Łącznie blisko 2/5 nie może mówić o tym, że poprzez pracę nabyła jakieś szczególne kompetencje zawodowe.

Bezrobotni w dużym stopniu uczestniczyli w aktywnych programach rynku pracy. Programy takie jak szkolenia, staże pracy, czy nauka zawodu w miejscu pracy, na pewno dostarczały im okazji do uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji - łącznie aż 73,2% badanych stwierdziło, że brało udział w którejś z tych form aktywnych programów (por. tab. 26). Wydaje się, że uczyniono duży wysiłek, by bezrobotni mogli podnieść swoje umiejętności zawodowe, jednak – patrząc na to, jak długo pozostają w bezrobociu – efekt wydaje się mizerny.

Możliwe, że zasadniczą przyczyną niepodejmowania pracy jest w ich przypadku poważne ograniczenie motywacji do tego, by coś realnie uczynić dla poprawienia swojej pozycji na rynku pracy. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się. Przeszkody te dotyczyły aż 35% bezrobotnych (por. tab. 16) i mniej ważne jest czy miały czysto obiektywny, czy też bardziej subiektywny charakter. Ostatecznie demonstrowały się słabą motywacją do podjęcia pracy. Tę obserwację potwierdzają również odpowiedzi na pytanie o zasadniczy powód rejestracji własnego bezrobocia w urzędzie pracy. Chęć znalezienia pracy jako pierwszoplanowy powód udania się do PUP wskazało 34% bezrobotnych. Dla 28,8% główną przyczyną rejestracji bezrobocia było dążenie do uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego a 24,6% udało się do PUP przede wszystkim po zasiłek dla bezrobotnych. Nieliczni tylko chcieli skorzystać z aktywnych programów rynku pracy. Oczywiście korzystała z nich większa część zarejestrowanych, lecz nie był to ich pierwszoplanowy cel.

Tabela 29. Główne przyczyny zarejestrowania się w urzędzie pracy

Wyszczególnienie	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Prawo do zasiłku	24,6	24,2	25,4
Potrzeba ubezpieczenia zdrowotnego	28,8	27,5	31,0
Potrzeba zaświadczenia do opieki społecznej	1,6	2,5	0,0
Chęć znaleźć pracę	34,0	33,3	35,2
Chęć skorzystania z kursów, szkoleń oferowanych przez PUP	6,3	6,7	5,6
Chęć skorzystania ze stażu, który można dostać w PUP	3,1	4,2	1,4
Inne	1,6	1,7	1,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Fakt, że ponad połowa osób rejestruje się w PUP przede wszystkim, żeby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne, zasiłek dla bezrobotnych lub zaświadczenie do pomocy społecznej świadczy o tym, że duża cześć osób pozostających bez pracy dąży do zabezpieczenia sobie egzystencji i w tej ich strategii mieści się korzystanie z usług urzędu pracy, lecz niekoniecznie dlatego, ze liczą na jakąś pomoc w znalezieniu zatrudnienia i to mimo, że dość gremialnie brali udział w programach mających podnieść ich zatrudnienie. Strategia ta obejmuje również sięganie po pomoc do innych instytucji oraz podejmowanie się różnych dorywczych zajęć na niewielką skalę (por. tab. 27).
Zarazem bezrobotni niemal gremialnie deklarują zastanawianie się nad podjęciem pracy na własny rachunek (20,2% bezrobotnych), chociaż dostrzegają przeszkody po stronie własnych ograniczeń kompetencyjnych – braku pomysłu, umiejętności i wiary w powodzenie przedsięwzięcia – oraz ograniczeń materialnych – braku kapitału czy lokalu do prowadzenia własnej działalności (por. tab. 23). Z drugiej strony zaś niemal wszyscy jako pożądaną pracę wymieniają pracę stabilną, w pełnym wymiarze czasu, zaś większość również: w stałych godzinach, u państwowego pracodawcy. W małym stopniu liczą się z realnymi możliwościami zatrudnienia, choć wydaje im się, że na ogół znają lokalny rynek pracy. Ale nie akceptują go. I kiedy przychodzi do stwierdzenia jaka powinna być ich najbardziej pożądana praca, to okazuje się, że jednak powinna to być praca zarobkowa ale stabilna (90%), zapewniająca wyższe wynagrodzenia (67,7%), zgodna z zainteresowaniami (16,8%) i wykształceniem (12,9%) (por. tab. 30). Zestawienie tych cech z negatywnymi zjawiskami, z jakimi zetknęli się bezrobotni w przeszłości (takimi jak: praca na czarno, zaniżanie wynagrodzeń, konieczność pracy po godzinach), prowadzi do wniosku, że rozważanie pracy na własny rachunek jest próbą ucieczki przed nieakceptowanymi warunkami pracy a tak naprawdę na własny rachunek – gdyby miało się to odnosić do preferowanego sposobu zarobkowania – chce pracować tylko 2,9% bezrobotnych.

Tabela 30. Praca zapewniająca satysfakcję

Wyszczególnienie	Ogółem
Praca zgodna z zainteresowaniami	16,8
Praca zgodna z predyspozycjami, umiejętnościami, wykształceniem	12,9
Praca na własny rachunek	2,9
Wysokie zarobki	67,7
Rozwój zawodowy	1,4
Praca, gdzie liczą się z człowiekiem	2,5
Niezbyt męcząca	1,8
Stabilna	90,0

Uwaga: odsetki nie sumują się do 100%, bo respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Niechęć części bezrobotnych do zatrudnienia się przejawiająca się w skłonności do mnożenia indywidualnych przeszkód podjęcia pracy w pewnym stopniu znajduje wytłumaczenie w istnieniu zagranicznych migracji cyklicznych. Aż 18,4% bezrobotnych pracowało w ostatnich latach zagranicą. Migrują w ten sposób głównie mężczyźni (27,8%), mieszkańcy miast liczących 21-50 tys. mieszkańców (23,3%) oraz nie pracujący krócej niż rok (25,3%). Cyrkulacyjne migracje obejmujące blisko 1/5 bezrobotnych skutkują rejestracją w PUP osób nie zamierzających pracować zgodnie z warunkami dostępnymi na miejscu i jedynie ubezpieczających swój pobyt w kraju. Nie jest oczywiście wykluczone, że pewne powody osobiste, jak i poprawa sytuacji na polskim rynku pracy spowodują w przyszłości zaniechanie ciągłych wyjazdów do pracy zagranicę a wówczas rejestracja byłych emigrantów zarobkowych będzie oznaczała faktyczne poszukiwanie przez nich pracy.

Powiatowy rynek pracy jest oceniany jako umiarkowanie trudny. Szczególnie negatywnie bezrobotni oceniają wysokość wynagrodzeń za pracę i powszechność bezrobocia. Te dwie cechy zebrały odpowiednio 63,7% oraz 51% negatywnych ocen (por. tab. 31). Jeśliby płace miały odgrywać rolę czynnika równoważącego rynek pracy, co wymagałoby ich względnego obniżania, to nie zyska ten kierunek dopasowań żadnej akceptacji. W wypowiedziach bezrobotnych pojawia się również ocena zbyt małej liczby pracodawców /firm działających na terenie powiatu (35,7%). Są to czynniki odwołujące się ewidentnie do popytu na pracę. Ponadto bezrobotni zwracają uwagę na trudności z dojazdem do pracy (45,4%). Znacznie lepiej jest oceniany jest poziom edukacji oferowanej przez szkoły (63,8% pozytywnych opinii), możliwość dojazdów do pracy (41,9%) oraz możliwość zdobycia nowego zawodu (33%), czyli elementy strony podażowej.

Tabela 31. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy

Cechy powiatu	zdecydowanie źle	źle	ani źle, ani dobrze	raczej dobrze	zdecydowanie dobrze	nie wiem	Ogółem
Liczba pracodawców/firm	9,4	26,3	33,8	16,9	1,1	12,4	100,0
Różnorodność działalności gospodarczej i rodzajów pracy	7,0	18,6	36,0	24,8	1,6	12,0	100,0
Płace oferowane	26,8	34,9	22,2	6,5	1,1	8,4	100,0
Poziom bezrobocia	22,6	28,4	29,1	6,9	2,3	10,7	100,0
Nowe inwestycje	9,7	15,8	22,8	21,2	8,9	21,6	100,0
Poziom edukacji oferowanej przez szkoły	2,7	3,4	12,3	41,8	23,0	16,9	100,0
Możliwości dojazdów do pracy	10,9	11,3	22,3	36,2	5,7	13,6	100,0
Możliwość zdobycia nowego zawodu, umiejętności przydatnych w pracy	7,2	11,0	33,5	30,0	3,0	15,2	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Przyczyn złej sytuacji na rynku pracy bezrobotni upatrują głównie po stronie ogólnokrajowych, niekorzystnych warunków gospodarczych jak i po stronie zachowań pracodawców oferujących niekorzystne warunki płacowe i pozapłacowe a przede wszystkim wykazujących niechęć do legalnego zatrudniania pracowników (por. tab. 32). Ta masowa percepcja musi w jakimś stopniu odzwierciedlać istniejące w powiecie sposoby funkcjonowania małych firm, które mało płacą i uciekają od podatków. Zarazem bezrobotni oceniają, że firm jest zbyt mało. Dostrzegają, że niekorzystne jest niedopasowanie kwalifikacyjne bezrobotnych do ofert pracy i bariery komunikacyjne na terenie powiatu ale te czynniki nie są wysuwane przez nich na pierwszy plan.

Tabela 32. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy

Cechy powiatu	bardzo mały wpływ	mały wpływ	średni wpływ	duży wpływ	bardzo duży wpływ	brak wpływu	Ogółem
mała liczba pracodawców	7,6	9,1	18,6	31,6	28,5	4,6	100,0
mała różnorodność firm w powiecie	7,8	16,3	22,5	31,0	19,8	2,7	100,0
niskie zarobki oferowane przez pracodawców	6,5	6,8	18,6	34,6	30,0	3,4	100,0
złe warunki pracy (pozapłacowe) oferowane przez pracodawców	8,2	18,3	23,3	23,0	23,7	3,5	100,0
niechęć pracodawców do zatrudnienia legalnie	6,2	10,5	16,7	28,0	34,2	4,3	100,0
niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy	9,1	9,8	26,8	28,0	23,2	3,1	100,0
trudności komunikacyjne	13,4	17,7	20,9	24,8	18,5	4,7	100,0
zbyt mała aktywność urzędów pracy	11,0	25,6	26,4	18,1	14,2	4,7	100,0
ogólna sytuacja gospodarcza w kraju	3,5	4,3	13,3	28,1	46,5	4,3	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Analiza miasta Koszalin[34]

OPIS SYTUACJI POWIATU

Koszalin jest miastem założonym w XI wieku, które ma status powiatu grodzkiego. Zajmuje powierzchnię 83,31 km^2. Położony jest w odległości 11 kilometrów od Morza Bałtyckiego, w środku powiatu koszalińskiego. Stanowi drugi co do wielkości ośrodek miejski na terenie województwa zachodniopomorskiego. Koszalin jest istotnym węzłem gospodarczym i komunikacyjnym regionu, posiada także walory turystyczne, ze względu na liczne zabytki i wydarzenia kulturalne mające miejsce w mieście.

Pod koniec 2008 roku Koszalin zamieszkiwało 107,2 tys. osób. W dłuższej perspektywie w mieście odnotowuje się systematyczny, choć słaby spadek liczby ludności. W stosunku do 2002 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o około 1,3 tys. (spadek rzędu 1,2%). Duży wpływ ma na to miał ujemny przyrost naturalny, który w 2008 roku wynosił -0,3‰ przy średniej w województwie 1,1‰, a w Polsce – 0,9‰).

Ludność Koszalina w 52,5% składa się z kobiet. Odsetek ten jest zbliżony do odpowiednich wskaźników obliczonych dla kraju czy województwa. Na 100 mężczyzn przypada w Koszalinie około 111 kobiet, co oznacza, że miasto boryka się z nieco większą nierównowagą struktury ludności pod względem płci niż przeciętnie województwo zachodniopomorskie (106) i cała Polska (107). Wśród dzieci i młodzieży występuje względna równowaga obu płci, natomiast największe różnice występują w najstarszych grupach wieku (61,6% wśród osób powyżej 65 lat).

Sytuacja demograficzna Koszalina jest neutralna w krótkim okresie, lecz negatywnie rokuje w długiej perspektywie. W wieku budzącym największe zainteresowanie z punktu widzenia rynku pracy, tj. w grupie 15-64 lata, znajdowało się około 78,5 tys. osób, czyli 73,2% ludności powiatu, podczas gdy w województwie takich osób było 72,5%. W porównaniu do średniej krajowej populacja ta jest nieco większa (71,2%), co oznacza iż powiat dysponuje nieco większym, aczkolwiek podobnym potencjałem zasobów pracy. Populacja Koszalina wyraźnie się starzeje. Duży udział osób w średnim wieku można tłumaczyć migracjami zarobkowymi ludności z terenów wiejskich (szczególnie powiatu koszalińskiego), spowodowanymi korzystniejszą sytuacją na rynku pracy w mieście Koszalin. Dzieci do 14. roku życia stanowią jednak tylko 12,4% na tym obszarze, podczas gdy w Polsce i województwie ten odsetek kształtuje się na poziomie około 15%. Mniejszy udział mają również osoby młode, w wieku 15-24 lata (14% w 2008 roku, przy czym w województwie i w kraju jest to dokładnie 14,9%). Z drugiej strony, udział osób w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej) jest wyraźnie wyższy i w 2008 roku wyniósł 14,3% (w Polsce – 13,5%). W efekcie, wskaźnik obciążenia demograficznego w 2008 roku był relatywnie niski i wyniósł 50,1[35].

[34] Autor: Monika Siergiejuk
[35] Wskaźnik obciążenia obliczany przez GUS pokazuje liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym (0-18 lat) i poprodukcyjnym (60/65+) przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata).

Tabela 1. Ludność Koszalina według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2008 roku

wyszczególnienie	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	liczba (w tys.)			struktura ludności (ogółem=100)		
0-14	13345	6903	6442	12,5	13,6	11,4
15-24	15031	7618	7413	14,0	15,0	13,2
25-44	31261	15872	15389	29,2	31,2	27,3
45-64	32184	14604	17580	30,0	28,7	31,2
65+	15325	5879	9446	14,3	11,6	16,8
ogółem	107146	50876	56270	100,0	100,0	100,0
15-64	78476	38094	40382	73,2	74,9	71,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 grudnia 2008 r., GUS, Warszawa 2009.

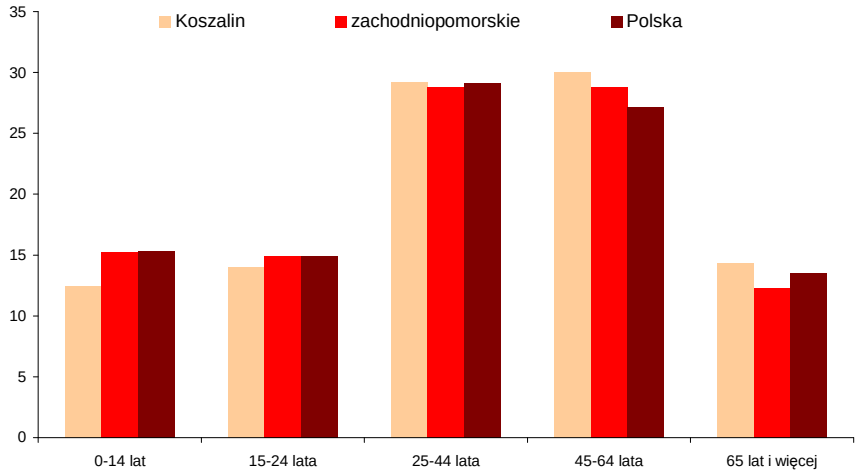

Wykres 1 Struktura ludności Koszalina na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w 2008 roku (w %)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Koszalin należy jednocześnie do powiatów, który notuje względnie duży odpływ ludności. W 2007 roku saldo migracji na pobyt stały odniesione do 1000 osób wynosiło -2,8, podczas gdy w województwie wynosiło -1,0.

Powiat grodzki miasto Koszalin, charakteryzuje się tradycyjnie relatywnie dobrą sytuacją na rynku pracy. Na koniec II kwartału 2009, bezrobocie rejestrowane wyniosło 9,2%, wobec 14,2% dla całego województwa zachodniopomorskiego i 10,7% w skali kraju. Oczywistą przyczyną tego stanu rzeczy, są ścisłe granice administracyjne powiatu, które nie obejmują okolicznych terenów wiejskich, o wyższej stopie bezrobocia. O rozwoju gospodarczym miasta może świadczyć fakt, że również dynamika zmian bezrobocia względem średniej dla Polski jest korzystna. Na koniec września 2009 w urzędzie pracy w Koszalinie zarejestrowanych było 4 595 osób, w tym 2 248 kobiety. Prawo do zasiłku przysługiwało 761 osobom. W stosunku do sierpnia, ilość osób zarejestrowanych jako bezrobotne wzrosła o 3,8%. Od początku roku z aktywnych form zwalczania bezrobocia skorzystało 1 415 osób bezrobotnych, zaś do urzędu pracy w Koszalinie wpłynęło 3410 ofert pracy.

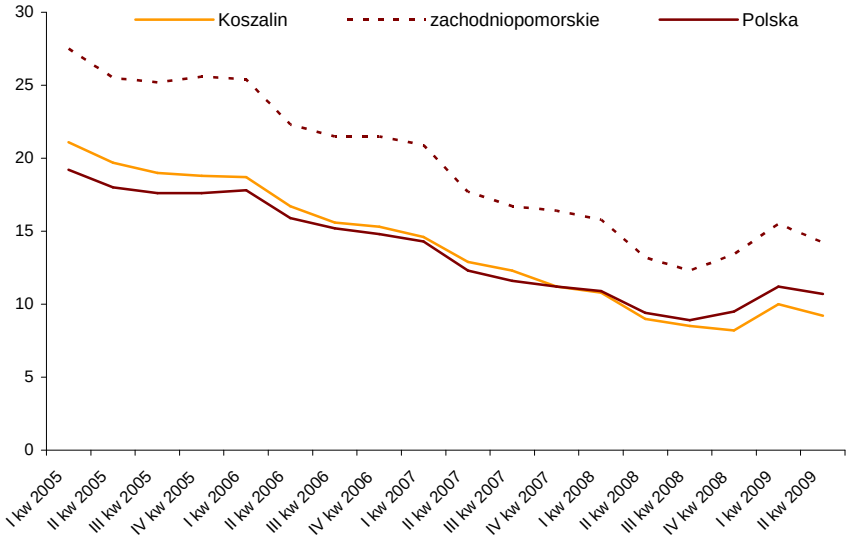

Wykres 2 Stopa bezrobocia rejestrowanego w Koszalinie na tle województwa zachodniopomorskiego i Polski w poszczególnych kwartałach lat 2005-2009 (w %)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z danymi udostępnianymi przez GUS, odnoszącymi się do podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób, w końcu 2007 roku w Koszalinie pracowało około 29,5 tys. osób. **Struktura zatrudnienia według sektorów ekonomicznych** w powiecie była „typowa" dla większych miast. Zachodniopomorskie, zgodnie z przeprowadzonymi wcześniej analizami, cechuje się ponadprzeciętnie dużym udziałem zatrudnienia w usługach. W Koszalinie odsetek ten jest natomiast jeszcze wyższy i wynosi około 70%. Udział zatrudnienia w przemyśle stanowił natomiast 29,1% (przy średniej krajowej i wojewódzkiej kształtującej się na poziomie 29,0% i 28,7% odpowiednio). Rola sektora rolniczego dla gospodarki miasta ma z kolei marginalne znaczenie.

Aktywność gospodarczą można również próbować ocenić charakteryzując **liczbę podmiotów gospodarczych** zlokalizowanych na terenie powiatu. W 2008 roku w rejestrach REGON widniało 18 455 podmioty gospodarcze, z czego zdecydowana większość zaliczała się do sektora prywatnego i z czego najwięcej ulokowało się – podobnie jak w całym kraju – w sekcji handel i naprawy (28,7%). Duży udział mają też podmioty gospodarcze działające w sekcjach: budownictwo (9,6%) oraz obsługa nieruchomości i firm (19,6%), a także przetwórstwo przemysłowe, ochrona zdrowia i pomoc społeczna oraz działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna (wszystkie po około 7%). Ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatnich 6 lat, liczba podmiotów gospodarczych w powiecie zwiększyła się o około 6%. Wysoką dynamikę zanotowano zwłaszcza w przypadku wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz i wodę (ponad 65%). Bardzo dobra sytuacja dotyczy także działalności usługowej, obsługi nieruchomości i firm, edukacji, pośrednictwa finansowego i rybactwa, gdzie w każdej z kategorii nastąpił wzrost o co najmniej 10%. Z drugiej strony, wyraźną ujemną dynamikę zanotowały dwie sekcje: reprezentowane przez zaledwie kilka jednostek górnictwo oraz administracja publiczna i obrona narodowa. Ponadto, w Koszalinie zarejestrowano 218 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego.

Koszalin, jako centralne miasto regionu ma szczególnie dogodna sytuację do rozwoju gospodarczego. Bliskość szlaków komunikacyjnych i infrastruktura stanowią istotny potencjał. Dla dalszego rozwoju konieczne jest jednak przyciągnięcie inwestorów krajowych lub zagranicznych. Podjęte w tym celu przez miasto wysiłki skierowane ku pozyskaniu inwestorów (stworzenie strefy ekonomiczna, przyjazna strona WWW, ułatwienia dla przedsiębiorców), wydają się bardzo dobrym rozwiązaniem.

Tabela 2. Charakterystyka podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na terenie Koszalina

sekcje gospodarki	struktura podmiotów zarejestrowanych (w %)						dynamika liczby podmiotów
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2002=100
rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	136,9
rybactwo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	111,1
górnictwo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	83,3
przetwórstwo przemysłowe	8,1	8,0	7,9	7,9	7,9	7,6	96,8
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	165,0
budownictwo	9,1	8,8	8,8	8,9	9,2	9,6	108,3
handel i naprawy	31,6	31,1	30,7	30,0	29,4	28,7	97,7
hotele i restauracje	5,1	5,1	5,2	5,0	4,9	4,8	106,2
transport, gospodarka magazynowa i łączność	7,1	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	97,5
pośrednictwo finansowe	4,7	4,8	4,7	4,7	4,9	4,9	111,5
obsługa nieruchomości i firm	17,1	18,1	18,7	19,2	19,2	19,6	123,7
administracja publiczna, obrona narodowa	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	82,6
edukacja	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	115,7
ochrona zdrowia i opieka społeczna	7,3	7,2	7,1	7,2	7,3	7,3	103,2
działalność usługowa, komunalna i społeczna	6,8	6,8	6,9	7,1	7,3	7,3	116,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wynagrodzenia w mieście Koszalin są niższe od średniej w województwie i kraju, jednak pozytywnie odznaczają się na tle biednego podregionu koszalińskiego. Są także o ponad 10% wyższe niż w okalającym miasto powiecie koszalińskim. Wynagrodzenia są odbiciem całej lokalnej gospodarki, wprawdzie wyższe niż w okolicy to jednak mizerne na tle kraju. W 2007 roku średnie wynagrodzenie brutto wyniosło 2534,90 złotych. Niepokojące jest jednak to, że na przestrzeni lat 2002-2007 relacja przeciętnych wynagrodzeń brutto w mieście w stosunku do średniej w kraju maleje wraz z biegiem czasu.

Tabela 3. Przeciętne wynagrodzenia brutto w Koszalinie w latach 2002-2007

wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
powiat sławieński	2 078,06	2 103,25	2 169,24	2 219,75	2 352,94	2 534,90
podregion koszaliński	1 888,47	1 932,19	2 017,86	2 073,26	2 168,19	2 366,31
województwo zachodniopomorskie	2 068,44	2 134,74	2 221,63	2 307,99	2 406,98	2 615,83
Polska	2 239,56	2 314,66	2 409,69	2 506,93	2 636,81	2 866,04
relacja do średniej krajowej (Polska=100)	92,8	90,9	90,0	88,5	89,2	88,4
relacja do średniej wojewódzkiej (zachodniopomorskie=100)	100,5	98,5	97,6	96,2	97,8	96,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-EKONOMICZNY NIEPRACUJĄCYCH W KOSZALINIE

Podstawowa charakterystyka populacji niepracujących

W poniższym podrozdziale przedstawiona została podstawowa charakterystyka populacji objętej badaniem, a więc osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowym urzędzie pracy oraz osób korzystających z pomocy gminnych lub miejskich ośrodków pomocy społecznej. Nie podejmowano się próby dokonania rozróżnienia między osobami bezrobotnymi i biernymi zawodowo. Wynika to z faktu, iż na podstawie pytań ankiety nie jest możliwe określenie faktycznego, ekonomicznego statusu na rynku pracy zgodnie z międzynarodowymi standardami wyznaczonymi przez Międzynarodową

Organizację Pracy[36]. Stąd analizowana populacja określana jest często jako populacja niepracujących, co wydaje się być najbardziej adekwatnym określeniem. W miarę możliwości starano się także analizować osoby zarejestrowane w PUP w porównaniu do pozostałych osób, a także poszczególne kategorie osób według długości pozostawania bez pracy i aktywnego poszukiwania pracy, co pozwala na wyłapanie mniej lub bardziej aktywnych i pasywnych grup.
Ogólnie rzecz biorąc w Koszalinie ankietą objęto 380 osób, z czego 50,8% stanowiły kobiety. Około 32% populacji tworzą osoby w wieku 25-34 lata. Osoby w wieku 45-54 lata oraz 35-44 lata stanowią łącznie kolejne 33% ankietowanych. Najmniejszą grupą jest natomiast grupa osób w wieku przedemerytalnym (6,6%).
Udział osób zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy wyniósł 67,1%. Aktywne poszukiwało pracy w ostatnich dwóch tygodniach deklarował podobny odsetek respondentów (65,1%). Niemal 36% ankietowanych pozostaje bez pracy krócej niż 12 miesięcy, zaś przynajmniej rok od ukończenia pracy minął w przypadku 48,9% badanych. Zasób kapitału ludzkiego zmniejsza się (kapitał ludzki ulega deprecjacji) w okresie, gdy nie jest wykorzystywany do pracy zawodowej. W związku z tym długość okresu pozostawania bez pracy można uznać za miarę stopnia deprecjacji kapitału ludzkiego i w przypadku osób, które nie pracują już ponad rok można podejrzewać znaczące zaawansowanie tego procesu[37]. Pozostali, którzy stanowią około 15,3%, nie mają doświadczenia zawodowego i można przypuszczać, że w większości są to absolwenci szkół, którym nie udało się z sukcesem wkroczyć na rynek pracy.
Bardziej szczegółowa analiza sytuacji poszczególnych grup wskazuje przede wszystkim na znaczące zróżnicowanie sytuacji kobiet i mężczyzn na lokalnym rynku pracy. Kobiety stanowią ponadprzeciętnie dużą grupę w populacji niezarejestrowanych w urzędzie pracy, osób nie posiadających doświadczenia zawodowego czy też osób, które nie poszukiwały aktywnie pracy w ciągu ostatnich 2 tygodni.

Struktura osób zarejestrowanych w urzędach pracy pod względem wieku jest zbliżona do przeciętnej. Osoby najmłodsze relatywnie najczęściej rezygnują z korzystania z usług PUP. W szczególności udział osób w wieku 18-24 lata w niezarejestrowanych wynosi około 40% przy czym ogólnie rzecz biorąc osoby w tym wieku stanowią około 28,7% wszystkich niepracujących. Wśród pozostających bez pracy przez ponad rok duży udział mają z kolei osoby w wieku 45-64 lata (łącznie 42,7%). Osoby, które nie mają doświadczenia zawodowego stanowią niewielką grupę i zgodnie z oczekiwaniami największe znaczenie mają w niej osoby młode.

Warto podkreślić, iż wyraźnie wyższy niż przeciętnie udział w nieposzukujących pracy mają osoby w wieku 18-24 lata (41,5%).

Wśród osób zarejestrowanych w PUP około 82% deklaruje, iż w ostatnich dwóch tygodniach aktywnie poszukiwało pracy, co oznacza, iż był to ponad dwukrotnie większy odsetek niż wśród osób, które zrezygnowały z możliwości skorzystania z oferty urzędu pracy. Istnieje oczywiście pewne prawdopodobieństwo, że dla wielu osób już sam fakt rejestracji w urzędzie stanowi o ich aktywnym poszukiwaniu pracy i w tym sensie statystyka ta może być zawyżona. Nie zmienia to jednak faktu, iż istnieje znacząca grupa bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy, która nie podejmuje żadnych działań w celu znalezienia zatrudnienia. W Koszalinie, zgodnie z wynikami badania, taka sytuacja dotyczy niemal co piątego zarejestrowanego. Sugeruje to w dalszej kolejności, iż rzeczywisty poziom bezrobocia na terenie powiatu jest niższy niż pokazują to oficjalne statystyki urzędów pracy. Analiza przyczyn rejestracji rzuca dodatkowe światło na to zjawisko.

[36] Zgodnie z zaleceniami MOP, zastosowanymi w BAEL, za osoby bezrobotne można uznać tylko te osoby, które spełniają jednocześnie trzy warunki: (1) niewykonywanie pracy przynoszącej zarobek lub dochód przez ponad 1 godzinę podczas tygodnia referencyjnego; (2) gotowość (zdolność) do podjęcia zatrudnienia w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym; (3) aktywne poszukiwanie pracy, to jest podjęcie konkretnych działań w ciągu 4 tygodni (wliczając w to jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę.
[37] Około 34,7% ankietowanych zakończyło ostatnią pracę w 2009 roku, zaś dalsze 25,9% w roku poprzednim. Jednocześnie ponad 10 lat od ukończenia pracy minęło w przypadku 5,5% osób.

Zdecydowana większość osób rejestrujących się w urzędzie pracy jako **główny powód rejestracji** podaje bowiem potrzebę uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego (47,1% analizowanej populacji). Drugą istotną przyczyną rejestracji była chęć znalezienia pracy (34,6%), co można uznać, za relatywnie dobry wynik. Chęć skorzystania z przysługującego prawa do zasiłku dla bezrobotnych deklaruje natomiast co dziesiąty zarejestrowany. Powody rejestracji różnią się nieco między płciami. W szczególności, kobiety częściej deklarują chęć skorzystania z oferty szkoleń niż mężczyźni (odpowiednio 5% i 2,5%), natomiast nieco rzadziej rejestrują się w urzędzie pracy po to, by uzyskać ubezpieczenie zdrowotne. Szczególnie widoczne są także nierówności między osobami pozostającymi bez pracy ponad rok a tymi, które nie pracują co najwyżej 12 miesięcy. Osoby długookresowo pozostające bez pracy w zdecydowanej większości rejestrują się po to, by uzyskać prawo do ubezpieczenia zdrowotnego (46,4%), a jeszcze większe znaczenie ma to dla osób bez doświadczenia zawodowego (68,4%). Co ciekawe, osoby pozostające bez pracy przez ponad rok aż w 42% deklarują, że chciałyby znaleźć zatrudnienie. Nie interesują się natomiast ofertą kursów, szkoleń i staży, które najczęściej wskazywały osoby krótkotrwale niepracujące i osoby bez doświadczenia zawodowego.

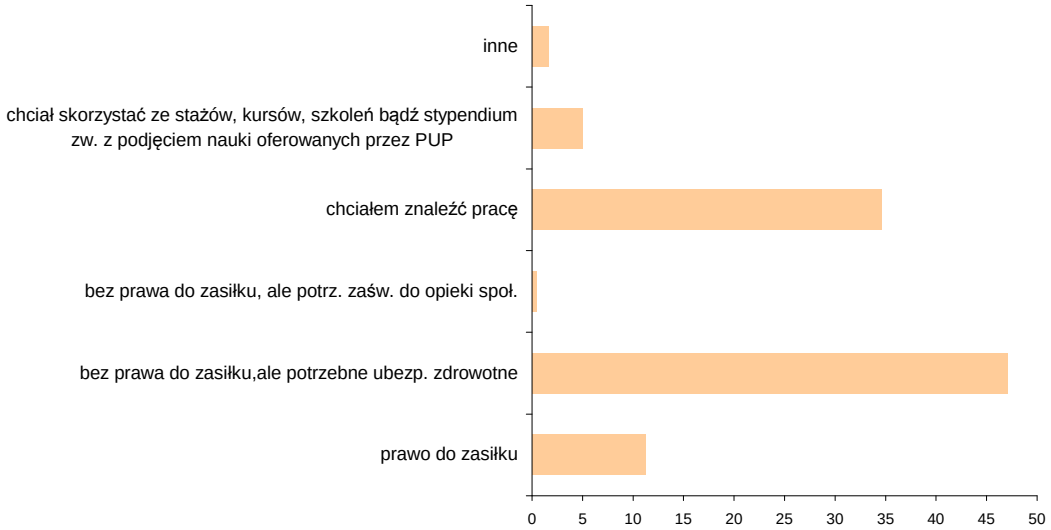

Wykres 3 Struktura ankietowanych mieszkańców Koszalina według przyczyn rejestracji w urzędzie pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Kapitał ludzki niepracujących w Koszalinie

Zasób kapitału ludzkiego mogą odzwierciedlać takie zmienne jak: poziom i profil wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia zdobyte w systemie szkolnym, jak i poza nim, doświadczenie zawodowe, długość przerw w pracy zawodowej (odzwierciedlająca utratę kapitału ludzkiego) i ogólny stan zdrowia.

Tabela 4. Poziom wykształcenia a płeć i wiek niepracujących w Koszalinie

Poziom wykształcenia	ogółem	płeć		wiek		
		kobiety	mężczyźni	18-24 lata	25-44 lata	45-60 lat
wyższe magisterskie	5,8	8,8	2,7	0,0	10,7	3,2
wyższe licencjackie	2,9	3,6	2,2	1,8	4,0	2,2
średnie zawodowe i policealne	16,1	19,2	12,9	8,3	19,2	19,4
liceum profilowane	1,8	3,1	0,5	2,8	2,3	0,0

średnie ogólnokształcące	8,2	11,9	4,3	12,8	7,9	3,2
zasadnicze zawodowe	39,8	28,5	51,6	25,7	44,6	47,3
gimnazjalne i niższe	25,3	24,9	25,8	48,6	11,3	24,7
ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

W badanej grupie osób niepracujących dominują osoby z **wykształceniem** zasadniczym zawodowym (39,8%) oraz średnim zawodowym i policealnym (16,1%). Osoby z wykształceniem ogólnym, tj. absolwenci szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących, stanowią w sumie 34,5%, absolwenci liceów profilowanych –1,8%, natomiast osoby z wykształceniem wyższym – 8,7%. Poziom wykształcenia niepracujących jest silnie zróżnicowany według wieku i można przede wszystkim zauważyć, że osoby po 45. roku życia są gorzej wykształcone – tylko 3,2% z tej grupy ukończyło studia wyższe i aż co piąta osoba zakończyła edukację na poziomie gimnazjum lub niższym. Sytuacja ta jest oczywiście odzwierciedleniem dużego wzrostu aspiracji edukacyjnych młodych osób, który obserwujemy od kilkunastu lat w Polsce. Badana populacja młodych mieszkańców Koszalina charakteryzuje się jednak dość nietypową strukturą – niemal ¾ osób w wieku 18-24 lata ukończyło co najwyżej zasadniczą szkołę zawodową. Najwyraźniej istnieje pewna grupa osób, które nie kontynuują edukacji po zakończeniu gimnazjum, bądź jeżeli kontynuują, to kończą zaledwie szkołę zawodową, które następnie borykają się z dużymi problemami na rynku pracy. Można także dostrzec znaczące różnice w poziomie wykształcenia reprezentowanym przez kobiety i mężczyzn. Niepracujące kobiety są przeciętnie rzecz biorąc lepiej wykształcone, co obrazuje dużo większy odsetek kobiet z tytułem magistra oraz nieco niższy udział tych o najniższym poziomie wykształcenia.

Odzwierciedleniem profilu kształcenia jest **zawód wyuczony**. Wśród ankietowanych kobiet w Koszalinie najliczniejszą grupę zawodową stanowią sprzedawczynie (11,9%) oraz kucharki (6,2%), a w dalszej kolejności ekonomistki (5,2%), krawcowe (4,7%) i specjaliści ds. żywienia bądź przetwórstwa spożywczego (4,1%). Natomiast wśród zawodów wyuczonych przez mężczyzn dominują mechanicy (8,1%), murarze (7,0%), stolarze (4,8%) i tokarze, „budowlańcy", kucharze i ślusarze (wszystkie kategorie po 4,3%).

Bezrobotni są grupą o szczególnych potrzebach szkoleniowych. Z jednej strony chodzi o zagospodarowanie ich wolnego czasu, ustrukturyzowanie go i utrzymanie nawyków aktywności związanej z rynkiem pracy, w tym przypadku aktywności edukacyjnej, a z drugiej strony chodzi o wyposażenie bezrobotnych w cechy zawodowe, które wzmocnią ich umiejętności przystosowywania się do wymagań zgłaszanych przez stronę popytową rynku pracy.

W powiecie sławieńskim niewielka część populacji niepracujących biorącej udział w badaniu **uczestniczy w kursach i szkoleniach** mających na celu uzupełnienie lub zmianę posiadanych kwalifikacji zawodowych. Odsetek ten wyniósł 6,9% i wydaje się, że nie jest on szczególnie wysoki, biorąc pod uwagę, że szkolenia są jednym z podstawowych narzędzi aktywizacyjnych stosowanych przez urzędy pracy, a około 2/3 badanych osób jest zarejestrowanych w PUP. Niemal co czwarta ankietowana osoba deklaruje także, że uczy się w szkole bądź studiuje (łącznie 23,1%), natomiast ponad 2/3 respondentów nie podejmuje żadnych działań by poprawić swoje kwalifikacje.

Tabela 5. Osoby ankietowane w Koszalinie według zawodu wyuczonego i płci (w%)

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
sprzedawca, kasjerka	23	11,9	mechanik, mechanik samochodowy i podobne	15	8,1
kucharz, piekarz, cukiernik	12	6,2	murarz	13	7,0
technik ekonomista, ekonomista	10	5,2	stolarz	9	4,8
krawcowa, szwaczka	9	4,7	tokarz	8	4,3

technik, magister żywienia lub przetwórstwa spożywczego	8	4,1	budowlaniec	8	4,3
hotelarstwo, turystyka	7	3,6	kucharz, piekarz, cukiernik	8	4,3
ogrodnik, ogrodnik terenów zielonych	5	2,6	ślusarz	8	4,3
fryzjerka	4	2,1	elektryk	7	3,8
monter elementów półprzewodnikowych	3	1,6	sprzedawca	6	3,2
technik handlowiec	3	1,6	hydraulik	5	2,7
inne	41	21,2	inne	55	29,6
brak	65	33,7	brak	43	23,1
ogółem	193	100,0	ogółem	186	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

O posiadanym doświadczeniu zawodowym świadczy przede wszystkim ogólny **staż pracy**. Około 75,7% niepracujących ma od 1 roku do 20 lat ogólnego stażu pracy. Co dziesiąty respondent ma już bardzo duże, bo ponad 20-letnie, doświadczenie w pracy, zaś około 14,9% pracowało nie dłużej niż rok. Istnieje pod tym względem duże zróżnicowanie według płci – mężczyźni mają wyraźnie dłuższy staż. Poniżej roku pracowało 17,9% kobiet i 12,2% mężczyzn, zaś powyżej 20 lat – odpowiednio 11,4% i 12,2%.

Tabela 6. Niepracujący w Koszalinie według ogólnego stażu pracy i płci (w%)

ogólny staż pracy	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 1 roku	14,9	17,9	12,2
1-5 lat	29,5	30,7	28,4
5-20 lat	43,8	40,0	47,3
powyżej 20 lat	11,8	11,4	12,2

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 7. Niepracujący w Koszalinie według stażu w ostatnim miejscu pracy i płci (w%)

staż pracy w ostatnim miejscu pracy	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 1 roku	39,0	40,9	37,0
1-5 lat	43,8	44,7	43,0
5-20 lat	16,9	14,4	19,3
powyżej 20 lat	0,4	0,0	0,7

Źródło: Opracowanie własne.

Staż w ostatnim miejscu pracy i wykonywany tam zawód odzwierciedlają najbardziej aktualny zasób doświadczenia zawodowego.

Około 39% ogółu analizowanych niepracujących pracowała w ostatnim miejscu pracy nie dłużej niż 1 rok lub w ogóle nie pracowała do tej pory, a kolejne 43,8% osób pracowało od 1 roku do 5 lat. Jedynie nieliczni przepracowali w ostatnim miejscu ponad 20 lat. Wśród niepracujących dominuje więc relatywnie krótkie zatrudnienie. Podobnie jak w przypadku stażu ogółem, kobiety charakteryzują się przeciętnie rzecz biorąc krótszym stażem pracy u ostatniego pracodawcy i wyraźnie częściej niż mężczyźni pracowały w ostatnim miejscu pracy krócej niż rok. Trwałości zatrudnienia w ostatnim miejscu nie sprzyjała jego forma: aż 56,1% badanych pracowało na podstawie umowy na czas określony, kolejne 25,2% „na czarno" i tylko 16,9% miało umowę na czas nieokreślony. Co ciekawe, większość osób znalazła ostatnio wykonywaną pracę po rekomendacji ze strony rodziny/znajomych (55,4%), dzięki osobistemu kontaktowaniu się z pracodawcą (10,9%), bądź odpowiadając na ogłoszenia prasowe (10,1%).

Wśród zawodów wykonywanych w ostatnim miejscu pracy przez kobiety dominowały: sprzedawca (17,1%), sprzątaczka (5,7%), pomoc kuchenna i kelnerka/barmanka (po 3,1%). Natomiast zawody najczęściej wykonywane przez mężczyzn to: pracownik budowlany (10,8%), murarz (6,5%) i magazynier (4,3%).

Tabela 8. Niepracujący w Koszalinie według ostatnio wykonywanego zawodu i płci (w%)

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
sprzedawca	33	17,1	budowlaniec	20	10,8
sprzątaczka	11	5,7	murarz	12	6,5
pomoc kuchenna	6	3,1	magazynier	8	4,3
kelnerka, barmanka	6	3,1	kierowca	6	3,2
księgowa	4	2,1	glazurnik	5	2,7
fryzjer	4	2,1	sprzątacz	5	2,7
handlowiec	3	1,6	kelner, barman	5	2,7
krawcowa, szwaczka, konfekcjoner	5	2,6	kucharz, piekarz, cukiernik	5	2,7
sekretarka, recepcjonistka, pracownik biurowy	6	3,1	mechanik	5	2,7
inne	46	23,8	inne	72	38,7
brak	69	35,8	brak	43	23,1
ogółem	193	100,0	ogółem	186	100,0

Źródło: Opracowanie własne.

Ogólny stan zdrowia jest miarą kapitału ludzkiego, gdyż w sposób bezpośredni wpływa na efektywność wykonywanej pracy, a w szczególności na efektywność pracy o charakterze fizycznym. Około 48% respondentów ocenia swój stan zdrowia jako bardzo dobry, a 33,2% jako dobry. Dla 81,3% niepracujących stan zdrowia nie stanowi więc przeszkody dla pracy zawodowej, ale jednocześnie swój stan zdrowia jako zaledwie dostateczny lub wręcz zły ocenia niemal co piąty ankietowany (18,7%).

W ocenie zasobów kapitału ludzkiego można również odwołać się do wskazań najważniejszych czynników sprzyjających osiągnięciu zadowolenia z pracy. Największą popularnością wśród niepracujących Koszalina, prócz wyraźnie dominujących wysokich zarobków (64,1%), cieszy się praca zgodna z zainteresowaniami (54,8%). W dalszej kolejności istotne były: praca zgodna z umiejętnościami, przyjazne stanowisko pracy i praca, w której liczą się z człowiekiem. Wszystkie te kategorie zanotowały około 11-17%. Istotna była również stabilność pracy, ale znajdowała się ona na stosunkowo odległej pozycji biorąc pod uwagę znaczący udział pracujących na czas określony w Koszalinie (11,1%). Nie zmienia to jednak faktu, iż możliwości zrobienia kariery zawodowej czy lekkość pracy miały mniejsze znaczenie niż szacunek do pracowników. Sugeruje to, że ankietowani relatywnie często musieli pracować w trudnych warunkach, za niewielkie wynagrodzenie i poniżej kwalifikacji, co sprzyjało poczuciu wykorzystania i niesprawiedliwości, a być może nawet uwłaczało ich godności. Znajduje to potwierdzenie w przeprowadzonych wywiadach, w których zwracano uwagę na zdarzające się przypadki braku szacunku dla pracowników z jednej strony, a także niskie płace przy relatywnie wysokich wymaganiach z drugiej strony.

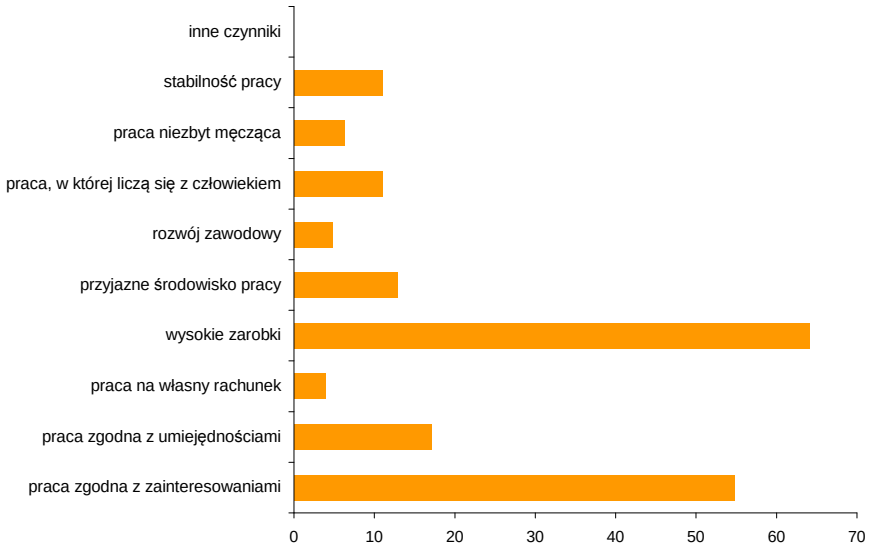

Wykres 4 Czynniki sprzyjające osiągnięciu zadowolenia z pracy (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja społeczna i ekonomiczna niepracujących

Gospodarstwo domowe badanych osób niepracujących składa się przeciętnie z 3,1 osoby. Z tej liczby 2,4 stanowią osoby w wieku 16-60 lat, 0,6 – dzieci do 16. roku życia, a 0,1 – dorośli powyżej 60. roku życia. Z drugiej strony, dzieci do 3. roku życia znajdują się w 6,6% gospodarstw, dzieci w wieku 4-6 lat – w 9,7% gospodarstw, zaś dzieci w wieku 7-16 lat – w 32,6% gospodarstw. Znaczenie dla aktywności ekonomicznej dorosłych członków gospodarstwa może mieć przede wszystkim obecność w gospodarstwie dzieci z tej najmłodszej grupy (do 3. roku życia), gdyż konieczność sprawowania opieki nad nimi może częściowo lub całkowicie wyłączać opiekuna z pracy zawodowej.

Tabela 9. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w Koszalinie według liczby i wieku członków (w%)

	0-3 lata	4-6 lat	7-16 lat	16-60 lata	60 lat i więcej
brak	93,4	90,3	67,4	12,6	93,9
1 osoba	6,1	8,9	25,3	14,7	5,0
2 osoby	0,5	0,8	5,0	25,8	1,1
3 osoby	0,0	0,0	1,8	21,8	0,0
4 i więcej osób	0,0	0,0	0,5	25,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Na sytuację ekonomiczną gospodarstwa domowego zasadniczy wpływ ma **status zawodowy jego członków**. W skład gospodarstwa wchodzi przeciętnie 1,8 osoby w wieku 16-60 lat, z czego 0,94 osoby pracuje zarobkowo, 0,72 osoby nie pracuje, ale poszukuje pracy, zaś 0,16 osoby nie ma pracy i jej nie poszukuje. Całe gospodarstwo domowe, liczące średnio 3,1 osoby (wliczając dzieci), jest więc przeciętnie na utrzymaniu niecałej 1 osoby pracującej. Wysoka relacja liczby bezrobotnych do pracujących może świadczyć o trudnej sytuacji materialnej badanych gospodarstw – osoby poszukujące nie mogą sobie pozwolić na niepracowanie. Dotyczy to zdecydowanej większości gospodarstw, bo tylko w 36,2% z nich nikt nie poszukuje pracy.

Około 61,3% badanych gospodarstw osiąga dochody z pracy w kraju trwającej co najmniej 2 tygodnie, 1,6% – dochody z pracy za granicą trwającej co najmniej 2 tygodnie, zaś 2,9% - dochody z pracy (w kraju lub za granicą) trwającej krócej niż 2 tygodnie. W sumie nie więcej niż 66% gospodarstw

uzyskuje dochody z pracy, a tym samym co najmniej 34% gospodarstw nie ma zarobkowych źródeł dochodu. Niewątpliwie część z tych gospodarstw wcale nie jest w tak złej sytuacji materialnej, jak mogłoby się wydawać, bo osiąga dochody z innych źródeł niż praca (np. z emerytury, renty).

Tabela 10. Gospodarstwa domowe osób ankietowanych w Koszalinie według liczby i statusu członków w wieku 16-60 lat (w%)

	praca w kraju od ponad 2 tyg.	praca za granicą od ponad 2 tyg.	praca poniżej 2 tyg.	bezrobocie	bierność zawodowa
brak	38,7	98,4	97,1	36,2	86,6
1 osoba	35,8	1,6	2,4	56,4	11,3
2 i więcej osób	25,5	0,0	0,5	7,3	2,1

Źródło: Opracowanie własne.

Kluczową zmienną określającą sytuację ekonomiczną badanej osoby i jej gospodarstwa domowego są **dochody**, przy czym istotne jest określenie zarówno ich źródeł, jak i poziomu. W odniesieniu do samych osób ankietowanych można jedynie stwierdzić, że część spośród nich otrzymuje zasiłek dla bezrobotnych lub zasiłek z pomocy społecznej. Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma 20,9% osób zarejestrowanych w PUP. Ponadto 24,2% zarejestrowanych w PUP pobiera zasiłek z pomocy społecznej, a 2,8% korzysta z innej formy pomocy ośrodka pomocy społecznej.

Dane z badania ankietowego umożliwiają określenie poziomu dochodu gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę. W 26,2% gospodarstw dochód ten nie przekracza 250 zł, a w kolejnych 43,7% gospodarstw mieści się on w przedziale od 250 zł do 500 zł. Jedynie w 8,8% gospodarstw dochód przekracza 1000 zł na osobę. Co więcej, dochody w gospodarstwach mężczyzn są nieco niższe niż w przypadku kobiet, co wyraża się głównie w większym udziale gospodarstw w których dochód nie przekracza 250 zł z jednej strony (odpowiednio 20,1% i 13,7%), a także nieco mniejszym znaczeniem najbogatszych gospodarstw z drugiej strony (8,9% i 9,1% analogicznie).

O sytuacji ekonomicznej gospodarstw świadczy też poziom zadłużenia. 62,3% respondentów stwierdza, że ich gospodarstwo domowe nie ma żadnych długów, a spośród 37,7% zadłużonych gospodarstw 77% ma „małe długi", zaś 23% „duże długi".

Tabela 11. Dochód na osobę w gospodarstwach domowych w Koszalinie według płci (w%)

	ogółem	kobiety	mężczyźni
poniżej 250 zł	26,2	13,7	20,1
251-500zł	43,7	53,1	48,3
501-750zł	18,0	18,9	18,4
751-1000zł	3,3	5,1	4,2
1001-1500 zł	4,4	3,4	3,9
powyżej 1500 zł	4,4	5,7	5,0

Źródło: Opracowanie własne.

Nieliczni niepracujący starali się także na własną rękę o **drobne dochody** – znaczna część takich dochodów pochodziła z pracy przy zbiórce runa leśnego, wykonywaniu drobnych prac remontowo-budowlanych czy prac w rolnictwie. Zdecydowanie rzadziej trudniono się zbiórką surowców wtórnych i drobnym handlem przygranicznym. W sumie nie jest to z pewnością potencjał zdolny zastąpić regularne dochody z pracy. Nic więc dziwnego, że bezrobotni zabiegali pomoc z innych źródeł niż zasiłek dla bezrobotnych, do którego wielu nie ma uprawnień z powodu przedłużającego się bezrobocia, czy z racji niewykonywania pracy krótkookresowej w czasie poprzedzającym bezrobocie albo z racji podjęcia poszukiwań pracy po okresie nieaktywności, w tym pierwszy raz w życiu. W ciągu ostatniego roku okazjonalnie lub dorywczo około 6,9% niepracujących kwalifikowała się do pomocy społecznej. Nieliczni uzyskali także pomoc z organizacji kościelnych, charytatywnych czy innych pozarządowych.

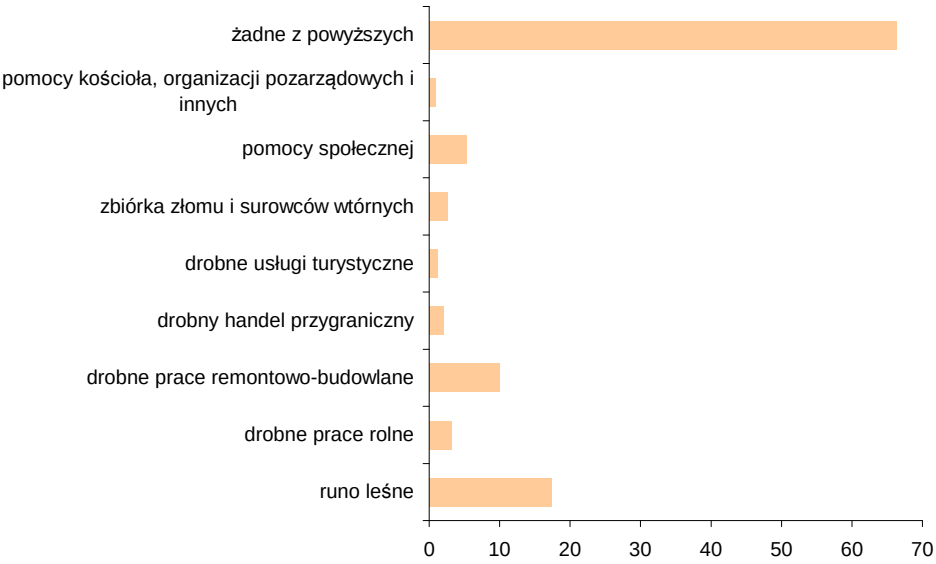

Wykres 5 Doraźne zajęcia zarobkowe i korzystanie z pomocy instytucji pozarządowych wśród ankietowanych mieszkańców Koszalina (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Do oceny kontaktów społecznych respondentów służyło pytanie o **liczbę przyjaciół** lub znajomych, na których można polegać. Około 6,7% z nich stwierdziło, że nie może na nikim polegać. Respondenci deklarujący, że mogą polegać na innych, najczęściej wymieniają 2 lub więcej takich osób (55,3%). Charakterystyczne jest to, że dużo częściej na brak przyjaciół skarżyły się osoby pozostające bez pracy przez ponad rok (6,9% wobec 4,4% u osób pozostających bez pracy krócej niż rok).

Ponadto, można oczekiwać, że badana populacja posiada dosyć skąpy **zasób kapitału społecznego** i w efekcie tylko w ograniczonym zakresie uczestniczy w życiu towarzyskim oraz nie wykazuje się dużą aktywnością na forum społeczności lokalnej. Zaledwie 15% niepracujących orientuje się w zakresie sytuacji politycznej powiatu potwierdzając wiedzę na temat osób pełniących najważniejsze funkcje w organach samorządu terytorialnego. W ciągu ostatniego miesiąca niemal 15% ankietowanych było w kinie, ale już tylko 1,6% odwiedziło teatr. W tym samym czasie ankietowani nieco częściej znajdowali czas i środki na wyjście na imprezę sportową (12,1%), muzyczną/taneczną (31,8%) czy spotkania ze znajomymi (75,3%). Około 9,7% niepracujących było również na wycieczce lub wczasach.

Przyczyny niewykonywania pracy

Źródła rekrutacji niepracujących wskazują ewentualne ścieżki możliwego oddziaływania polityk rynku pracy, stąd warto szczegółowo przeanalizować **przyczyny zaprzestania ostatniej pracy**.

Najważniejszą przyczyną zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy w Koszalinie jest zakończenie pracy na czas określony lub pracy dorywczej. Praca w takiej formie nie musi wiązać się z żadnymi negatywnymi konsekwencjami. Stosowanie tych form uelastycznia nieco rynek pracy i ułatwia dostosowywanie się do bieżącej sytuacji makroekonomicznej. Gorzej jest jednak, jeżeli praca na czas określony nie prowadzi do znalezienia stabilnego miejsca pracy, w którym można zdobywać doświadczenie i budować własną pozycję zawodową. Ogólnie rzecz biorąc co trzeci niepracujący na analizowanym obszarze z tego powodu utracił zatrudnienie. Do tej grupy osób ponadprzeciętnie

często zaliczają się mężczyźni (64,2%, przy przeciętnym udziale 53,2%) oraz osoby młode, przed 35. rokiem życia, z wykształceniem zasadniczym zawodowych bądź średnim ogólnokształcącym.

Co ciekawe, w Koszalinie istotną rolę mają zwolnienia z pracy nie powodowane likwidacją miejsc pracy, które wskazywało około 13,7% respondentów. Zwolnienia oznaczają, że pracownik nie spełniał oczekiwań pracodawcy, w tym zwłaszcza oczekiwań kwalifikacyjnych. Duży udział w analizowanej populacji odnotowano dla osób w wieku 35-54 lata (50%), a także u osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Stosunkowo często do grupy tej trafiały również osoby z wyższym wykształceniem. Charakterystyczne jest także to, że osoby takie były nadreprezentowane wśród pozostających długotrwale bez pracy, co wskazuje, że wyróżniają się one jakimiś niekorzystnymi cechami nie tylko powodującymi ich zwolnienie, ale i utrudniającymi wyjście z bezrobocia czy bierności.

Kolejnym ważnym czynnikiem prowadzącym do zaprzestania pracy w Koszalinie były czynniki osobiste i rodzinne (10,8%). W tym przypadku pasywność wiąże się zwykle z pełnionymi funkcjami opiekuńczymi. Wśród wskazujących ten czynnik przeważają osoby w wieku 25-34 lata (33,3%). Ponadprzeciętnie często trafiają do tej grupy osoby z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym bądź średnim zawodowym. Relatywnie większy udział mają osoby długotrwale niepracujące. Wszystko to może sugerować, iż istnieją jakieś bariery na lokalnym rynku pracy, które uniemożliwiają łączenie aktywności ekonomicznej ze sprawowaniem opieki. Warto przy tym zauważyć, że dotyczy to nie tylko kobiet w wieku rozrodczym, ale także osób starszych, które zajmują się wnukami bądź innymi członkami gospodarstwa domowego. Udział osób w grupie 45-54 lata wynosił około 23,3% populacji.

Warto też odnotować, że w Koszalinie nieco mniej ważne są czynniki niezależne bezpośrednio od samego pracownika – bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska pracy bądź zwolnienia grupowe (9,0%). Są to czynniki kształtowane przede wszystkim przez ogólną sytuację gospodarczą w regionie. Zwykle jednak utrata pracy w ten sposób nie ułatwia podjęcia konkurencyjnej walki o własne zatrudnienie i w tym sensie tego typu osoby również mogą stanowić poważny problem dla lokalnych instytucji rynku pracy. Potwierdzają to w pewnym sensie wyniki badania. Osoby niepracujące przez ponad rok wyraźnie częściej traciły pracę w wyniku bankructwa firmy, likwidacji stanowiska pracy czy też w wyniku zwolnień grupowych (około 56%). Czynnik ten jest ponadprzeciętnie często wymieniany przez kobiety (60% przy ich przeciętnym udziale na poziomie 46,8%), osoby relatywnie lepiej wykształcone oraz przez osoby w wieku przedemerytalnym (45-54 lata).
Dla co dziesiątego ankietowanego z Koszalina istotne były zbyt niskie zarobki, co stanowi dość duży odsetek, ale nie zaskakująco duży biorąc pod uwagę niski poziom płac w powiecie. Ponadto, zwalnianie się z pracy z powodu złych warunków pracy i zbyt ciężkiej oraz nerwowej pracy odnosiło się do kolejnych 9% badanej populacji niepracujących. Sporo osób deklarowało wreszcie problemy ze zdrowiem bądź niepełnosprawność (4,3%).

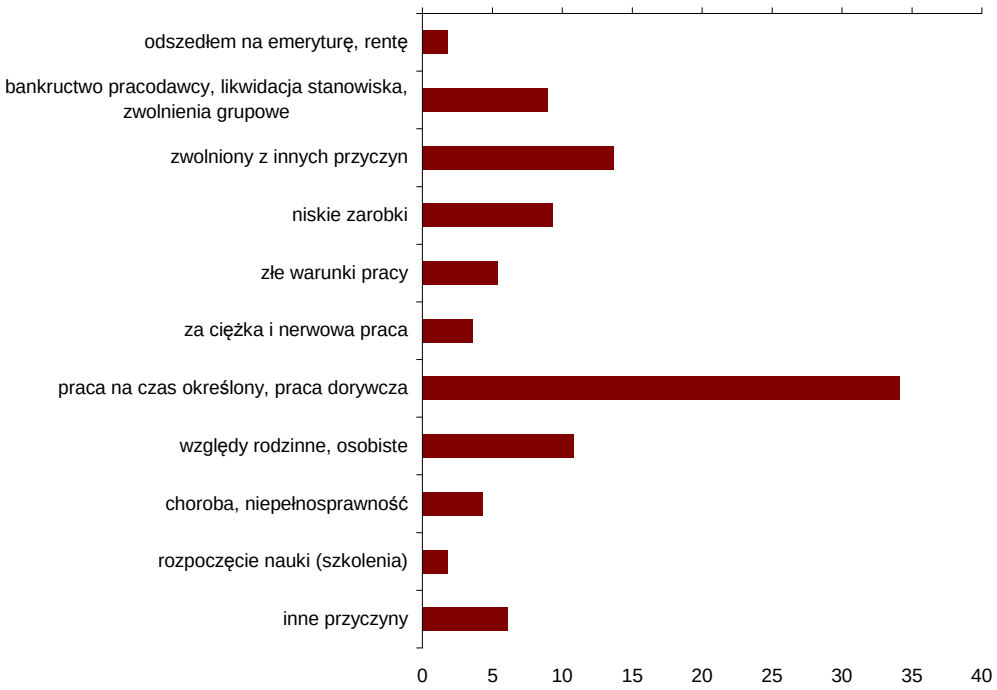

Wykres 6 Struktura badanej populacji Koszalina według przyczyn zakończenia ostatniej pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Bardzo ważnych informacji o charakterze bezrobocia dostarczają dane o czasie jego trwania. Badania międzynarodowe potwierdzają, że długookresowe bezrobocie idzie w parze z bezrobociem strukturalnym. W powiecie sławieńskim 44,8% niepracujących pozostawało w rejestrach PUP od mniej niż roku, pozostali dłużej, przy czym ponad 26% całej populacji od więcej niż 2 lat. Grupami o szczególnie długim czasie trwania rejestracji są przede wszystkim osoby starsze i kobiety. W tej grupie większość stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym bądź niższym.

Symptomatyczne jest także to, że dla części bezrobotnych występuje rozbieżność między **czasem pozostawania w bezrobociu zarejestrowanym** a faktycznym czasem pozostawania bez pracy. Około 25,0% analizowanej populacji jest zarejestrowana od krócej niż roku w PUP i nie dalej niż rok temu przerwała pracę. Nieco ponad 30% respondentów mimo iż nie pracuje zaledwie od roku, to w rejestrach urzędów pracy figuruje już przynajmniej przez 12 miesięcy. Część z badanych osób zwlekała z kolei z zarejestrowaniem utraty pracy – około 14,1% osób pozostaje bez pracy przez ponad rok i jest zarejestrowana co najwyżej przez 1 rok. Około 3,8% badanych osób nie ma doświadczenia zawodowego i przebywa w rejestrach PUP przez krócej niż rok. Są to prawdopodobnie osoby, które właśnie ukończyły edukację i postanowiły zgłosić się do urzędu pracy. Kolejną grupę stanowią osoby, które mimo iż nie mają doświadczenia zawodowego, to zasilają szeregi bezrobocia rejestrowanego przez przynajmniej rok. Niepokoić powinien fakt, iż przez kilkanaście miesięcy nie są w stanie znaleźć zatrudnienia, zwłaszcza, że grupa ta jest bardzo liczna – jest to niemal co piąta osoba spośród wszystkich ankietowanych.

Bardzo istotna dla szans uzyskania zatrudnienia jest jakakolwiek **dostępność ofert pracy**. Chociaż PUP nie jest dominującym pośrednikiem prowadzącym do uzyskania pracy to jednak jego rola w dostarczaniu ofert pracy – szczególnie dla osób bez sieci kontaktów i niezaradnych – jest bardzo ważna. Warto zauważyć, że aż 83,8% bezrobotnych zarejestrowanych dostało w poprzedzającym badanie roku jakąś ofertę pracy z PUP i zatrudniło się na jej podstawie około 14% z nich. Spośród osób, które nie uzyskały zatrudnienia na podstawie przedstawionych im ofert, około 53,6% zostało

odrzuconych przez pracodawców, zaś 46,4% samodzielnie odrzuciło oferty. Należy domyślać się, że w obu przypadkach występowała niezgodność minimalnych oczekiwań – w pierwszym bezrobotni nie spełniali wymagań pracodawców, w drugim stykali się z propozycją pracy zupełnie im nie odpowiadającej. Wiele badań pokazuje, że za odrzuceniem ofert pracy mogą stać dwie skrajnie różne grupy motywów. Z jednej strony może to być trwanie przy wygórowanych oczekiwaniach co do przyszłej pracy, nieadekwatnych do bieżącej sytuacji na rynku pracy a z drugiej składanie propozycji pracy przez pracodawców, oferujących warunki pracy zdecydowanie nieadekwatne do stawianych przyszłym pracownikom wymagań.

Tabela 12. Czas pozostawania w rejestrowanym bezrobociu a czas pozostawania bez pracy w Koszalinie (w %)

Czas pozostawania w rejestrach urzędów pracy	Długość pozostawania bez pracy			
	krócej niż 12 miesięcy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	ogółem
poniżej roku	25,0	14,1	3,8	42,9
między 1-2 lata	16,2	1,5	12,1	29,8
powyżej 2 lata	14,6	0,5	12,1	27,3
ogółem	55,8	16,2	28,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W świetle wyników badania większość niepracujących jest zdecydowana podjąć pracę (około 70,3%). Pozostali uważają iż istnieją **przeszkody w rozpoczęciu przez nich pracy**. Największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (9,3%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki. Sporo osób uważa również za istotne problemy ze zdrowiem (11,7%).

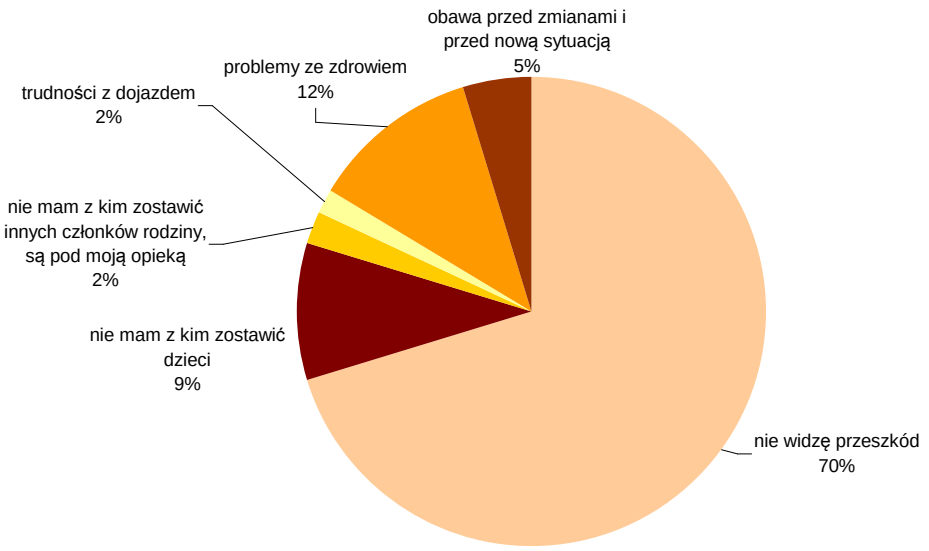

Wykres 7 Struktura badanej populacji Koszalina według ich opinii na temat przeszkód w podjęciu pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Ogólnie rzecz biorąc to kobiety ponadprzeciętnie często dostrzegają przeszkody w podjęciu zatrudnienia. Wśród osób, które wskazują na brak możliwości podjęcia pracy w związku z koniecznością opieki nad dziećmi kobiety stanowią aż 93%, ale także w przypadku zgłaszanych problemów zdrowotnych ich udział wynosi 70%, podczas gdy przeciętny udział w badanej populacji nie przekracza 54%. Opieka nad dziećmi to typowy argument osób w wieku 25-34 lata oraz tych

posiadających wykształcenie średnie zawodowe. Z kolei kłopoty ze zdrowiem najczęściej zgłaszają osoby ze starszych grup wieku (45-64 lata) oraz te, które ukończyły co najwyżej gimnazjum. Pozostający bez pracy co najwyżej przez rok ponadprzeciętnie często deklarują gotowość podjęcia pracy i nie widzą żadnych przeszkód do jej rozpoczęcia.

Niepracujący z Koszalina – ogólnie biorąc – **bardzo wysoko oceniają swoje umiejętności zawodowe**. Zaledwie 3,2% uznaje, że są one niskie lub bardzo niskie, a 6,0% nie potrafi ich ocenić. Przekonanie, że są one bardzo wysokie ma niemal 7%respondentów, zaś dalszych 51,2% uważa, że są wysokie. Pozostali są zdania, że ich umiejętności utrzymują się na przeciętnym poziomie. Trzeba zdawać sobie sprawę, iż bardzo wysoka samoocena umiejętności zawodowych może mieć różne źródła. Po pierwsze może wynikać z relatywnego porównania własnych kwalifikacji w stosunku do kwalifikacji innych osób spotkanych w różnych etapach życia zawodowego, w tym zwłaszcza w odniesieniu do niżej wykształconych. Po drugie, ocena powstaje na tle środowiska pracy. Wielu bezrobotnych pracowało choć przez krótki czas dorywczo, na mało wymagających stanowiskach pracy, toteż w relacji do tych miejsc ich samoocena może wypadać zadawalająco.

Ponadprzeciętnie często swoje umiejętności jako wysokie lub bardzo wysokie oceniają mężczyźni i osoby w wieku 25-34 lata, zaś wyraźnie niedoreprezentowane w tej grupie są osoby starsze, zwłaszcza po 55. roku życia. Na tle ogólnie dobrej samooceny umiejętności zawodowych stosunkowo niżej sytuują swój potencjał absolwenci szkół podstawowych i gimnazjów w stosunku do reszty i niezarejestrowani w porównaniu do zarejestrowanych w urzędzie pracy. Wyraźnie niższą samoocenę mają także osoby, które nie mają doświadczenia zawodowego.

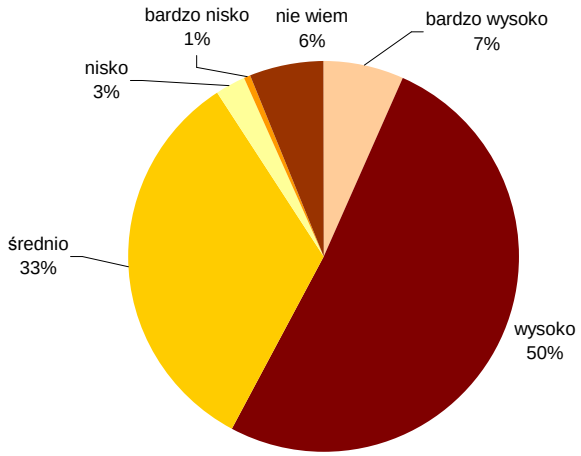

Wykres 8 Struktura badanej populacji mieszkańców Koszalina według oceny własnych umiejętności zawodowych (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Ocena **oczekiwań płacowych osób pozostających bez pracy** jest również bardzo ważna w tym kontekście. Oczekiwania są pochodną zamożności ankietowanego i jego gospodarstwa, duży wpływ na nie mają także uzyskiwane przez poszczególne osoby dochody pozapłacowe, w tym wysokość rozmaitych świadczeń społecznych. Oczekiwania finansowe są również ściśle skorelowane z samooceną własnych umiejętności. Można wreszcie oczekiwać, że długotrwałe pozostawanie bez pracy, przynajmniej dla części osób, sprzyja rewizji oczekiwań i w efekcie prowadzi do ich wyraźnego zmniejszenia.

W ankiecie poproszono o podanie trzech kwot oczekiwanych zarobków, ale najważniejszą z nich była najniższa pensja za którą ankietowani zgodziliby się wykonywać pracę w pełnym wymiarze godzin, na satysfakcjonującym stanowisku, która byłaby adekwatna do posiadanych umiejętności

i doświadczenia. Przeciętnie rzecz biorąc wysokość tych oczekiwań w Koszalinie wynosiła 1403,16 zł, przy czym była wyraźnie niższa dla kobiet niż dla mężczyzn (1343,01 zł oraz 1464,18 zł odpowiednio). Biorąc pod uwagę, iż ankietowani wskazywali płacę netto, należy uznać że ich oczekiwania są dość wysokie, gdyż płaca minimalna obowiązująca w polskiej gospodarce w 2009 roku wynosi 1276 zł brutto, co oznacza kwotę około 950 zł „na rękę". Uwidacznia się przy tym ciekawe zróżnicowanie oczekiwań wśród osób z różnymi poziomami wykształcenia, przy czym najwyższą płacę progową odnotowano wśród ankietowanych, którzy ukończyli wyższe studia magisterskie (1644,21 zł), zaś stosunkowo niewielkie oczekiwania charakteryzują osoby po zasadniczej szkole zawodowej, szkole policealnej i osoby z tytułem licencjata. Osoby najmłodsze, przed 25. rokiem życia deklarowały najwyższy poziom płacy progowej, który systematycznie malał w kolejnych grupach. Różnice między osobami pozostającymi bez pracy krócej i dłużej niż rok zgodnie z oczekiwaniami są duże – osoby relatywnie krótko pozostające bez pracy wymagają płacy rzędu 1551 zł, zaś długotrwale niepracujące – 1319 zł.

Aktywność niepracujących

Około 2/3 respondentów z Koszalina podejmowało jakiekolwiek działania zmierzające do znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach przed przeprowadzeniem badania. Ponadprzeciętnie często **poszukiwanie pracy** deklarują mężczyźni, zaś wyraźnie większy udział w grupie nieposzukujących mają kobiety (55,6%, podczas gdy ich udział w populacji badanych wynosi około 50%). Stosunkowo aktywnie szukają również pracy osoby z wykształceniem wyższym i zasadniczym zawodowym, natomiast nadreprezentowane w grupie pasywnych są osoby z wykształceniem średnim zawodowym i policealnym oraz co najwyżej gimnazjalnym. Niekorzystne znaczenie ma z pewnością efekt stopniowego zniechęcania się do poszukiwań, ale w Koszalinie przede wszystkim zwraca uwagę wyjątkowo duży udział osób bez doświadczenia zawodowego oraz osób w najmłodszej grupie wieku, 18-24 lata, które stanowią, odpowiednio, aż 25% i 37,1% ogółu nieposzukujących pracy. Jednocześnie, wśród osób poszukujących aktywnie pracy aż 81,2% stanowią osoby zarejestrowane w urzędzie pracy.

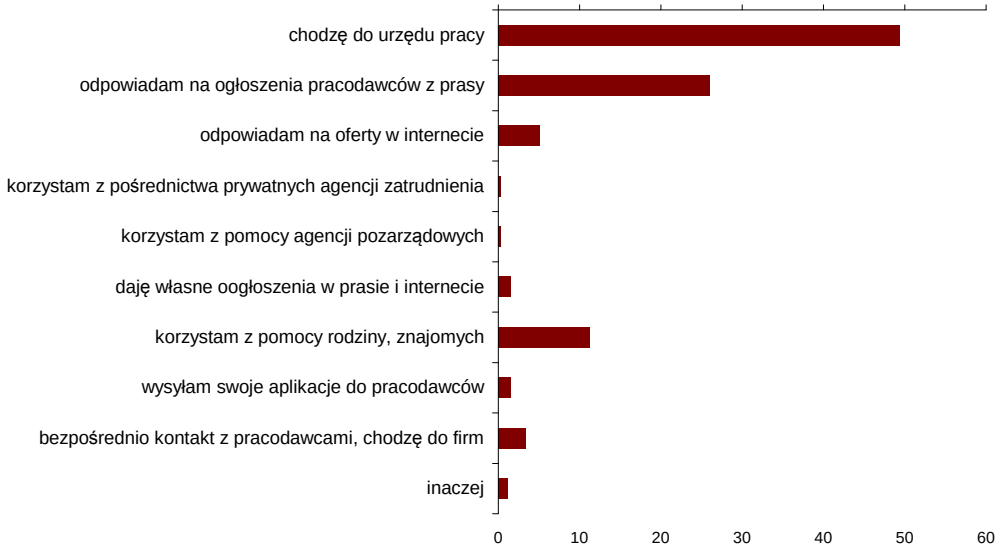

Wykres 9 Struktura badanej populacji mieszkańców Koszalina według metod poszukiwania ostatniej pracy (w %)
Źródło: Opracowanie własne.

Poszukiwanie pracy polega najczęściej na chodzeniu do urzędów pracy, średnio robi to co drugi ankietowany mieszkaniec Koszalina. Ponadprzeciętnie często wybierają taki sposób poszukiwań jako pierwszoplanowy osoby starsze, w wieku przekraczającym 35 lat. Charakterystyczne jest też to, że odwiedzanie urzędu pracy jako główny sposób poszukiwania zatrudnienia stosunkowo często deklarują osoby długo pozostające bez pracy (55,8%), co pozwala przypuszczać, iż jest to dla nich jednocześnie podstawowa forma aktywności w tym zakresie. Osoby, które nigdy wcześniej nie pracowały stanowią tylko 10% tej grupy. Wyraźne jest również to, że udział osób z wyższym wykształceniem jest wśród poszukujących zatrudnienia poprzez urząd pracy niewielki. Duże znaczenie chodzenia do urzędu pracy może wskazywać z jednej strony na przykładanie dużej wiary w możliwości znalezienia pracy za pośrednictwem PUP, ale z drugiej może też utwierdzać w przekonaniu, że nie trzeba się starać o pracę na własną rękę, że można dość pasywnie oczekiwać na pracę znalezioną przez urzędników. Za tą drugą hipotezą przemawia to, że mimo iż ogromna część respondentów jako pierwszoplanowy sposób poszukiwania pracy wskazuje chodzenie do urzędu pracy, to jednocześnie, zgodnie z tym o czym była już wcześniej mowa, niewielu stwierdza, że zarejestrowała się w urzędzie z powodu poszukiwania pracy (tylko 1/3).

Poza chodzeniem do urzędu pracy, osoby niepracujące objęte badaniem poszukują pracy głównie poprzez ogłoszenia prasowe oraz sieć krewnych i znajomych (26,1% i 11,2% odpowiednio). Około 5,2% deklaruje, że odpowiada na ogłoszenia pracodawców zamieszczone w Internecie. Do zupełnych wyjątków należy natomiast rozsyłanie aplikacji o pracę, zamieszczanie własnych ogłoszeń w prasie i Internecie czy bezpośrednie kontaktowanie się z potencjalnymi pracodawcami (łącznie około 7%).

Relatywnie duża **część poszukujących pracy nie wie, czy w ogóle na terenie ich miejsca zamieszkania są pracodawcy poszukujący pracowników** (31,3%). Zdecydowanie mniej jest osób nie mających rozeznania na temat występowania pracodawców zatrudniających pracowników o takich kwalifikacjach, jakie posiadają akurat bezrobotni (24,1%). Brak pracodawców zatrudniających osoby o kwalifikacjach posiadanych przez bezrobotnych niejako z góry skazuje ich na niepowodzenie, chyba że podejmą pracę niezgodnie z dotychczasowymi umiejętnościami bądź zmienią miejsce zamieszkania. Możliwość znalezienia pracy odpowiadającej kompetencjom ponadprzeciętnie często deklarują osoby w wieku 35-64 lata oraz osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, średnim zawodowym i policealnym oraz wyższym. W grupie tej dominują osoby zarejestrowane w urzędach pracy. Wyraźnie niedoreprezentowane są natomiast osoby z wykształceniem zaledwie podstawowym, osoby w wieku 18-24 lata i osoby bez doświadczenia zawodowego. Negatywnie oceniają swoje kwalifikacje także osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, co jeszcze raz potwierdza jak duże znaczenie dla sytuacji na rynku pracy ma zdobycie zawodu.

Analiza danych w skali całego województwa sugeruje, że rynek pracy w regionie zachodniopomorskim jest dość stagnacyjny. Wypowiedzi na temat istnienia pracodawców, którzy aktualnie poszukują pracowników, nie są jednak aż tak złe, jakby można było przypuszczać. Oceny dotyczące braku pracodawców aktualnie poszukujących pracowników różnią się między bezrobotnymi, prawdopodobnie proporcjonalnie do stopnia trudności, z jakimi zetknęli się szukając pracy. Pozytywnie na pytanie o popyt na pracę odpowiadały osoby o wyższym poziomie wykształcenia, osoby zarejestrowane w PUP oraz pozostający bez pracy przez relatywnie krótki okres czasu. Bliskie poglądowi, że raczej żadnej pracy w powiecie nie ma, są z kolei osoby, które dotychczas w ogóle nie pracowały zawodowo, niezarejestrowani w urzędzie pracy, osoby w wieku przedemerytalnym oraz respondenci z wykształceniem średnim zawodowym lub policealnym.

Jednocześnie około 60% ankietowanych z Koszalina oczekuje, iż znajdzie zatrudnienie w nadchodzącym roku. To sporo, biorąc pod uwagę wcześniejsze spostrzeżenia. Pewnym problemem może być jednak dość wyraźne ukierunkowanie bezrobotnych na poszukiwanie pracy stałej, w pełnym

wymiarze czasu pracy i na jedną zmianę. To nie znaczy, że bezrobotni nie są skłonni pójść na kompromis i podjąć pracy innej niż preferowana. Warto jednak zauważyć przywiązanie do sposobów wykonywania pracy w bardzo stabilnych warunkach.

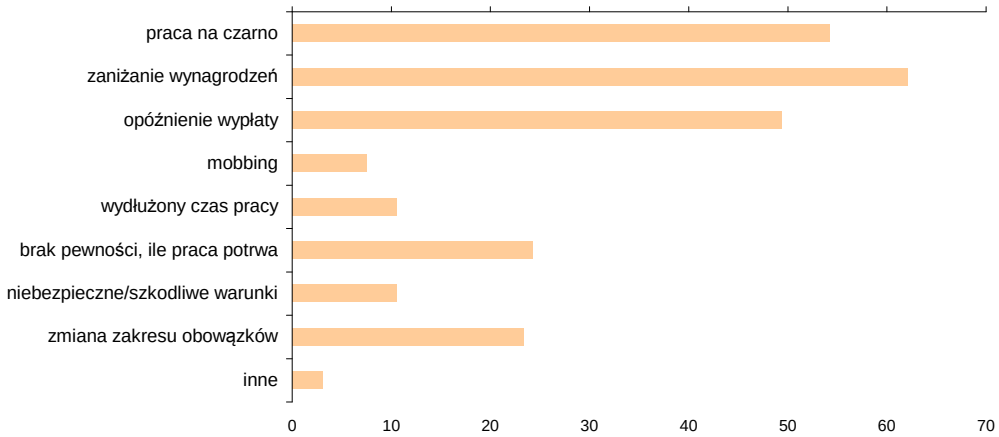

Wykres 10 Zjawiska, z którymi zetknęli się respondenci w poprzednim miejscu pracy (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Interesująco rozkładają się również odpowiedzi na pytanie o **preferowane miejsce pracy**. Wymagania pracodawców prywatnych są zwykle wyższe niż publicznych, a praca jest u nich mniej pewna, często tylko doraźna a czasem wręcz pojawia się nadużywanie pracownika i jego zaufania, co wyraża się np. w nieterminowych lub zaniżonych wypłatach wynagrodzeń, przedłużaniu czasu pracy, czy nawet nierejestrowaniu faktu zatrudnienia, a tym samym pozbawianiu pracowników praw zastrzeżonych dla pracy wykonywanej legalnie. Okazuje się jednak, że firmę lub instytucję państwową wybrałoby najchętniej tylko 39% bezrobotnych, podczas kiedy firmę prywatną aż 50,3%. To dużo biorąc pod uwagę fakt, iż wiele negatywów związanych z pracą w firmach prywatnych jest rzeczywiście dostrzeganych przez mieszkańców miasta, zwłaszcza w zakresie pracy na czarno czy zaniżania bądź opóźnień w wypłacie wynagrodzeń, z którą w jednym ze swoich wcześniejszych miejsc pracy zetknęła się co najmniej połowa respondentów. Ponadto, niemal co czwarty ankietowany odczuwał niepewność co do okresu swojego zatrudnienia czy zakresu pełnionych obowiązków.

Istnieje również spora grupa osób, które uważają, że najlepsze warunki zatrudnienia zapewnia własna działalność gospodarcza – 10,1%. Jeszcze większy odsetek respondentów rozważa podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej (20,6%). Ponieważ udział samozatrudnionych poza rolnictwem w populacji pracujących ogółem w Polsce w 2008 roku wyniósł 9,8% oraz z uwagi na fakt, iż osoby pracujące cechują się przeciętnie rzecz biorąc wyższymi kompetencjami zawodowymi i biznesowymi niż bezrobotni, deklaracje mieszkańców Koszalina należy uznać za nieco przesadzone. Nie zmienia tego wniosku uwzględnienie ponadprzeciętnej przedsiębiorczości mieszkańców województwa (12,6%). Potwierdza to natomiast analiza **barier podjęcia samodzielnej działalności gospodarczej**. Ponad 56% ankietowanych wskazuje na nieznajomość procedur i wymagań formalnych związanych z rozpoczęciem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Niewiele mniej osób boi się kłopotów z biurokracją (49,3%), co po części jest za pewne wynikiem niewielkiej wiedzy na temat uwarunkowań prawnych związanych z prowadzeniem firm. Jeszcze rzadziej wskazywane są inne bariery związane wprost z własną osobą respondenta – brak pomysłu na samodzielną działalność (14,3%), nieumiejętność prowadzenia (6,1%), czy brak wiary w powodzenie tego przedsięwzięcia (4,4%). Łącznie jednak, aż 80% badanej populacji dostrzegało problemy związane z niewystarczającymi kwalifikacjami lub zaangażowaniem, choć znaczna część odpowiedzi lokowała się także po stronie ograniczeń materialnych: w braku zasobów finansowych pozwalających na bezpieczny start (42,2%) i w nieposiadaniu lokalu (15,7%).

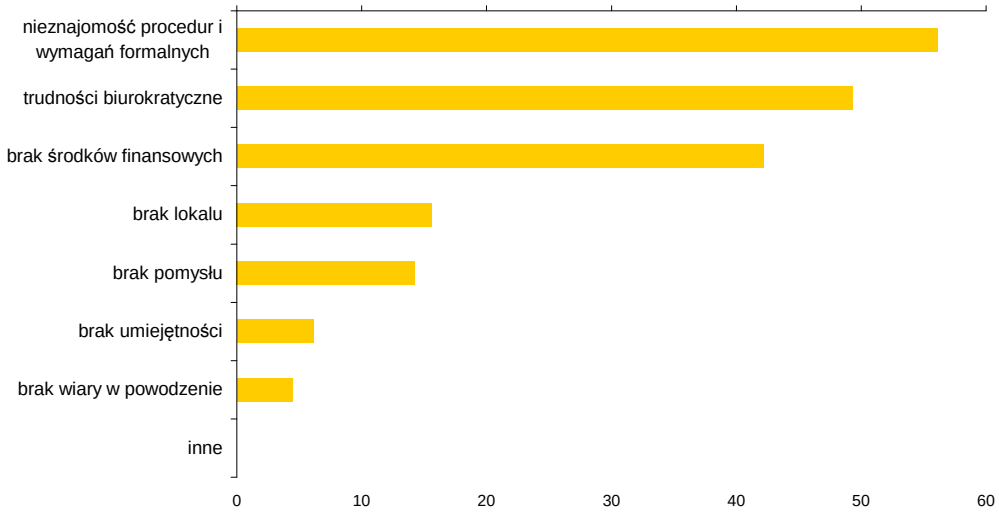

Wykres 11 Bariery w podejmowaniu działalności gospodarczej (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Niepracujący z Koszalina chcieliby podejmować pracę w wielu różnych **zawodach**, ale wyraźnie przeważają wśród nich te wymagające stosunkowo prostych kompetencji i niewysokiego poziomu wykształcenia. Około 15% kobiet najchętniej pracowałoby jako asystentka, sekretarka lub pracownik biurowy, dalszych 13,5% jako sprzedawca, kolejne 5,5% jako kucharz, piekarz lub cukiernik. Około 4,3% wskazywało zawód nauczyciela bądź pracę z dziećmi, zaś kolejne 3,7% – pracę w charakterze handlowca i tyle też – pracę kelnerki, barmanki. Te 6 grup zawodów wyczerpuje niemal połowę podaży pracy ze strony kobiet (45,4%) co świadczy *de facto* o mało zróżnicowanej strukturze kwalifikacji. W podaży pracy męskiej obserwuje się niewiele większe zróżnicowanie – 6 najczęściej wymienianych zawodów obejmuje 42,6% ogółu ankietowanych, przy czym najczęściej wyliczanym jest kierowca (12,0%) i „budowlaniec", który z murarzem łącznie wskazywani są przez niemal co piątego respondenta. Pozostałe często deklarowane zawody to mechanik, magazynier, barman/kelner, stolarz i elektryk. Jednocześnie istnieje garstka osób (około 3,1% kobiet i 1,8% mężczyzn), która stwierdza, że zawód jest bez znaczenia, chcieli by po prostu pracować niezależnie od tego jaką pracę musieliby wykonywać.

Tabela 13. Zawody, w których chcieliby się zatrudnić niepracujący z Koszalina

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
asystentka, sekretarka, pracownik biurowy	24	14,7	kierowca	20	12,0
sprzedawca	22	13,5	budowlaniec	19	11,4
kucharz, piekarz, cukiernik	9	5,5	murarz	12	7,2
nauczyciel	7	4,3	magazynier	8	4,8
handlowiec	6	3,7	barman, kelner	6	3,6
kelnerka, barman	6	3,7	mechanik	6	3,6
fryzjerka	5	3,1	stolarz	5	3,0
każdy/bez znaczenia	5	3,1	elektryk	4	2,4
sprzątaczka	4	2,5	glazurnik	4	2,4
krawcowa	4	2,5	informatyk	4	2,4
ekonomista	4	2,5	każdy/bez znaczenia	3	1,8
kosmetyczka	3	1,8	spawacz	3	1,8
ogółem	163	100,0	ogółem	167	100,0

Źródło: obliczenia własne.

Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie zawodów, w których nie chcą pracować. Co ciekawe, są to często takie same zawody, w których wielu chętnie podjęłoby zatrudnienie – choć oczywiście – zgłaszane są one przez różne osoby. Tego typu zawodem jest sprzedawca wśród kobiet. Z częstotliwością wskazań 13,5% był on niemal najbardziej pożądanym, choć z drugiej strony równie często wskazywanym jako niechciany – przez 12,3%. Z drugiej strony około 2,5% kobiet chciałoby pracować jako sprzątaczki, podczas gdy jednocześnie 17,2% zadeklarowało, iż nie chciałoby zarabiać w ten sposób. Podobnie jest zresztą w przypadku mężczyzn. Szeroko rozumiana praca w budownictwie jest zawodem, który niemal najchętniej wykonywaliby mężczyźni, ale też 4,8% niepracujących nie chciałoby w nim pracować. Widać zatem wyraźne rozbieżności dotyczące preferencji zawodowych wśród obu płci. To po części może tłumaczyć poszukiwanie pracowników do tych zawodów, które aktualnie posiadają bezrobotni. Bez zwiększenia atrakcyjności zatrudnienia w tych zawodach (co m.in. musi wiązać się ze wzrostem płac) trudno liczyć na to, że bezrobotni podejmą w nich pracę.

Tabela 14. Zawody, w których nie chcieliby się zatrudnić niepracujący z Koszalina

kobiety			mężczyźni		
zawód	częstość	%	zawód	częstość	%
sprzątaczka	28	17,2	budowlaniec	8	4,8
sprzedawca	20	12,3	sprzątacz	7	4,2
dozorca	4	2,5	ochrona	6	3,6
pracownik fizyczny	4	2,5	dozorca	6	3,6
praca biurowa	3	1,8	policjant	5	3,0
kucharka	2	1,2	kucharz	3	1,8
nie wiem	2	1,2	fryzjer	2	1,2
pielęgniarka	2	1,2	górnik	2	1,2
informatyk	2	1,2	kelner	2	1,2
-		0,0	lekarz	2	1,2
-		0,0	magazynier	2	1,2
-		0,0	pracownik fizyczny	2	1,2
ogółem	163	100,0	ogółem	167	100,0

Źródło: obliczenia własne.

Są też zawody, które nie występują w ogóle na liście zawodów pożądanych, są natomiast negatywnie postrzegane przez bezrobotnych. Dla mężczyzn takim zawodem jest przede wszystkim praca jako ochroniarz bądź dozorca. Ale ciekawe jest także to, że część kobiet w zawodach pożądanych wymienia dość ogólne hasło „praca biurowa", zaś z drugiej strony – niepożądana jest „praca fizyczna". Wśród mężczyzn nieco zaskakująco jako niechciane wymieniane są takie zawody, jak policjant czy lekarz.

Generalnie rzecz biorąc, w analizowanej populacji niepracujących Koszalina bardzo często dochodzi do odrzucania zawodu wyuczonego – przeciętnie było to 43,5% analizowanych respondentów. Zdecydowanie częściej zjawisko to występuje wśród kobiet (47,7% wobec 38,8% u mężczyzn). Największe rozbieżności występują natomiast u osób z najniższym wykształceniem, z których aż 2/3 nie chce wykonywać zawodu, którego się nauczyło w czasie szkoleń czy w miejscu pracy (szkoła podstawowa ani gimnazjum nie przygotowują do zawodu), a także wśród tych, którzy ukończyli liceum profilowane bądź ogólnokształcące (ponad ¾). Jeszcze częściej zdarza się odrzucenie zawodu ostatnio wykonywanego – 45,3% ankietowanych nie chciałoby pracować w zawodzie, który wykonywali w ostatnim miejscu pracy, przy czym wśród kobiet ten odsetek jest ponownie dużo wyższy niż wśród mężczyzn (53,3% i 37,4% odpowiednio). Stosunkowo najczęściej zawód ostatnio wykonywany rozmijał się z preferencjami wśród osób młodych, przed 35. rokiem życia. Być może wynika to z dorywczego charakteru pracy, którą często podejmują osoby młode, zwłaszcza studenci. Praca taka rzadko jest ściśle związana z posiadanymi kwalifikacjami i być może to w dużym stopniu determinuje zaobserwowane zróżnicowanie. W tym kontekście najbardziej niepokojącym zjawiskiem

jest odrzucanie zawodu ostatnio wykonywanego przez osoby, które ukończyły szkołę średnią zdając egzamin maturalny. W przypadku liceum profilowanego lub ogólnokształcącego jest to aż 92,3%, ale to idzie w parze z poprzednimi ustaleniami. Najistotniejszy jest jednak przypadek technikum – aż 57,1% osób, które zakończyły edukację na tym poziomie odrzuca ostatnio wykonywany zawód, choć w tym samym czasie ich wyuczony zawód jest najczęściej zgodny z preferowanym. Podobne rozbieżności występują zresztą w przypadku wykształcenia zasadniczego zawodowego, choć w nieco mniejszej skali. Sugeruje to wyraźnie, że istnieją poważne problemy z dopasowaniem oferty edukacyjnej w regionie do zapotrzebowania kwalifikacyjnego lokalnych pracodawców.

Tabela 15. Zgodność zawodów preferowanych i odrzucanych z wyuczonymi i ostatnio wykonywanymi w Koszalinie

wyszczególnienie		zawód wyuczony		zawód ostatnio wykonywany	
		=preferowany	=odrzucany	=preferowany	=odrzucany
populacja ogółem		56,5	43,5	54,7	45,3
płeć	kobieta	52,3	47,7	46,7	53,3
	mężczyzna	61,3	38,8	62,6	37,4
wiek	18-34 lata	48,1	51,9	44,5	55,5
	35-54 lata	73,6	26,4	75,0	25,0
	55 i więcej lat	55,6	44,4	66,7	33,3
wykształcenie	gimnazjum/szkoła podstawowa	32,5	67,5	47,2	52,8
	liceum ogólnokształcące i profilowane	22,2	77,8	7,7	92,3
	zasadnicza szkoła zawodowa	91,1	8,9	69,6	30,4
	technikum	88,9	11,1	42,9	57,1

Źródło: obliczenia własne.

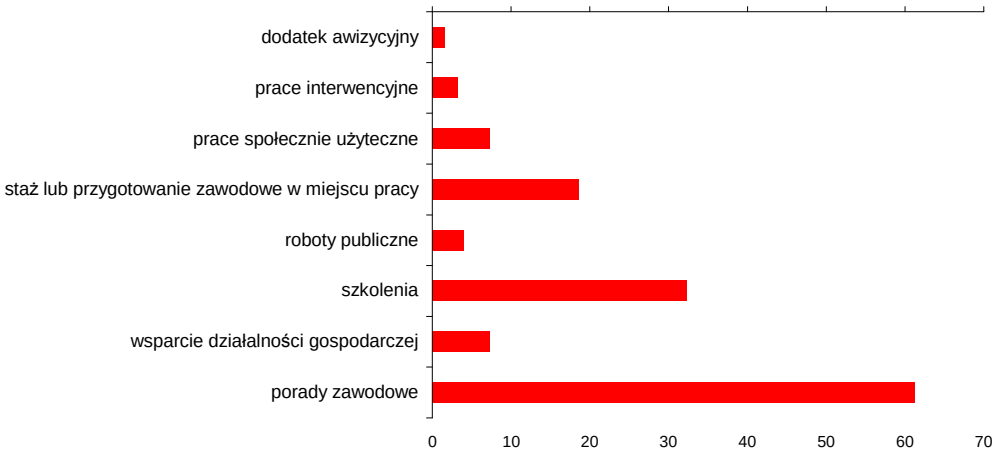

Wykres 12 Udział w aktywnych programach rynku pracy w Koszalinie (w %)
Respondenci mogli wskazać kilka odpowiedzi. Udziały nie sumują się do 100%.
Źródło: Opracowanie własne.

Aktywność populacji niepracujących uwidacznia się również w udziale w programach udostępnianych przez PUP. Ogólnie rzecz biorąc relatywnie niewiele osób skorzystało z prowadzonej polityki aktywizowania bezrobotnych. Najwięcej ankietowanych mieszkańców Koszalina skorzystało z porady zawodowej – 61,3%, zaś około 32,3% uczestniczyło w szkoleniach i dalsze 18,6% w stażach lub w przygotowaniu zawodowym w miejscu pracy (co jest szczególnie efektywną formą ze względu na nawiązywanie kontaktów z pracodawcami i zdobywanie doświadczenia zawodowego). Liczą się też inne formy aktywności bezrobotnych – prace społecznie użyteczne (7,3%), roboty publiczne (4,0%)

oraz prace interwencyjne (3,2%). Ze wsparcia na rozpoczęcie samodzielnej działalności gospodarczej skorzystało natomiast 7,3% ankietowanych, co w pewnym sensie idzie w parze z omówionymi wcześniej dużymi chęciami rozpoczęcia pracy na własny rachunek, które wskazywali ankietowani. Dodatek aktywizacyjny za samodzielne znalezienie pracy dotyczył zaledwie 1,6% ujętych w badaniu.

Podsumowanie

POWIAT BIAŁOGARDZKI[38]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

1. Mocne strony osób bezrobotnych

Jako mocne strony osób niepracujących, określane tu zostały te cechy, które predestynują bezrobotnych do nawiązania stosunku pracy w niedalekiej przyszłości, na satysfakcjonujących warunkach. W powiecie białogardzkim istnieje relatywnie korzystna struktura wieku. Jest znaczy udział osób w wieku produkcyjnym (64,6%), natomiast niewiele osób starszych, nieaktywnych zawodowo ze względu na wiek. Na tle województwa i kraju, populacja jest stosunkowo młoda. Na rynku pracy jest pewna przewaga kobiet, które są statystycznie lepiej wykształcone od mężczyzn.

Jedną z najważniejszych kwestii w ocenie potencjały osób niepracujących jest ich elastyczność w dostosowaniu się do potrzeb pracodawcy. W badanej grupie 60,9% osób nie widzi przeszkód w natychmiastowym podjęciu pracy. Najbardziej bezproblemowi są mężczyźni (65,3%) a także osoby mieszkające w miastach do 5 tyś mieszańców (73,7%). Gotowość do podjęcia pracy najwyższa jest w grupie wiekowej 34 – 44latków (71,7%). Brak przeszkód w podjęciu zatrudnienia deklaruje także 80% i 85% osób z wykształceniem odpowiednio licencjackim i magisterskim.

Znaczący w kontekście skuteczności znalezienia pracy jest sposób jej poszukiwań. Wprawdzie tylko 33,9% wskazało urząd pracy jako sposób na jej znalezienie, jednak osoby niepracujące często korzystają z aktywnych form poszukiwania, włączając w to zamieszczanie ogłoszeń w Internecie (13,1%) czy odwiedzanie firm (12%). Korzystna jest także mobilność terytorialna osób badanych. Co prawda wielokrotnie wskazuje się na problemy z dojazdem z terenów wiejskich powiatu, to warto zauważyć, że 65,4% osób jest gotowych podjąć pracę w oddalonej części województwa zachodniopomorskiego. Około 50% mężczyzn jest także gotowych wyjechać za pracą do innego kraju Europy.

W powiecie białogardzkim istnieje dosyć znacząca skłonność do założenia własnej działalności gospodarczej. Ponad 28% badanych rozważa samozatrudnienie. Wprawdzie znaczna część z tych osób, ze względu na brak kwalifikacji z niskim prawdopodobieństwem odniosłaby sukces, jednak przy pomocy programów wspierających przedsiębiorczość, części z chętnych do przejścia na swoje, mogłoby się udać. Tak wysoki udział osób myślących o własnej firmie, świadczy o ambicjach i potencjale przedsiębiorczości.

Pomimo, że ludność powiatu białogardzkiego nie posiada wybitnego kapitału ludzkiego, to za dużą zaletę można uznać stosunek do pracy. Wprawdzie widoczne są ogromne strukturalne niedopasowania i słabość do rozwiązań z ery komunizmu, to jednak osoby badane zdają sobie sprawę ze swoich niedoskonałości i dzięki temu nie stawiają pracodawcom wysokich wymagań. Wśród najważniejszych świadczeń oczekiwanych od pracodawców, wskazywano zatrudnienie od zaraz (11,8%) i podpisanie umowy o pracę (11,2%). O niskich wymaganiach stawianych pracodawcom, może także świadczyć fakt, że tylko 19,7% niepracujących ocenia swoje ostatnie miejsce pracy z jakiegoś (nieokreślonego) powodu negatywnie.

Znajomość realiów rynku pracy przekłada się bezpośrednio na oczekiwane zarobki. Respondenci nisko wykształceni o niewielkim poziomie kapitału ludzkiego swoją płacę progową

[38] Autor: Tomasz Gajderowicz

określają na niskim poziomie. Wprawdzie większość z ofert pracy dostępnych w PUP, jest finansowo niewystarczająca dla bezrobotnych, co implikuje wrażenie żądania ponadnormatywnych wynagrodzeń, jednak należy jasno zaznaczyć, że oczekiwania płacowe grupy badanej były niewygórowane i proporcjonalne do wartości posiadanych cech.

2. Słabe strony osób bezrobotnych

Najbardziej niepokojącą wadą populacji osób niepracujących w powiecie białogardzkim jest niski poziom kapitału ludzkiego. Dotyczy to przede wszystkim rodzaju i struktury wykształcenia. Relatywnie wiele jest osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym - 21,1% i zasadniczym zawodowym - 35,4% (według GUS, osób z niższym wykształceniem jest znacznie więcej). Zaledwie co dziesiąta osoba ma wyższe wykształcenie (licencjackie lub magisterskie). Najgorszy jest poziom wykształcenia na wsi, gdzie udział wykształcenia podstawowego i gimnazjalnego wynosi aż 33,3%.

Dodatkowo słabą stroną bezrobotnych, jest duży udział osób wykształceniem zawodowym w kierunkach, które nie są pożądane na rynku pracy. Wyraźnie widać to analizując strukturę zawodów wyuczonych w stosunku do wykonywanych ostatnio. Przykładowo wśród mężczyzn jest liczna nadreprezentacja mechaników w stosunku do popytu rynkowego na ten zawód. Zaledwie 13,2% (w tym 15,6% kobiet i 8,9% mężczyzn) osób pracowało w zawodzie wyuczonym. Problem może częściowo leżeć w profilu kształcenia jaki jest najczęściej spotykany w szkołach znajdujących się na terenie powiatu.

Wśród osób badanych, 41,8% nie poszukuje aktywnie pracy. Negatywny stosunek do poszukiwań pracy jest obserwowalny w PUP i MOPS w Białogardzie. Pracownicy tych instytucji w wywiadach wskazywali na skrajny brak motywacji u osób zarejestrowanych. Faktycznie jednym z głównych powodów odwiedzania PUP i rejestracji, jest uzyskanie prawa do ubezpieczenia i świadczeń socjalnych, nie zaś poszukiwanie pracy. Bezrobotni nie wierzą w skuteczność pośredniaka. Takie podejście przekłada się na ich skuteczność ich działania.

Istotnym problemem jest także długość pozostawiania na bezrobociu. Z pośród badanych aż 37,9% pozostaje na bezrobociu dłużej niż rok. To prowadzi do powstania bezrobocia długookresowego, które jest najtrudniejsze do zwalczania. Powoduje to bowiem dewaluację kapitału ludzkiego jaki posiadali bezrobotni, a także stopniowe ich odzwyczajenie od wykonywania pracy.

Bezrobotni są konserwatywni w swoich poglądach dotyczących odpowiadającego sposobu zatrudnienia. Najchętniej przyjęliby pracę w przedsiębiorstwie państwowym, na pełny etat w normowanym, regularnym czasie pracy. Najchętniej widzianą formą nawiązania stosunku pracy, jest umowa o pracę na czas nieokreślony. Ciężko się temu dziwić, gdyż taki rodzaj umowy daje największe bezpieczeństwo, jednak w zmieniających się okolicznościach gospodarczych i uwarunkowaniach podatkowo prawnych, coraz częściej, pracodawcy chętniej zawierają umowy krótkoterminowe.

Pomimo iż osoby znają realia rynku pracy (co jest ich mocną stroną), to jednak nie potrafią trafnie ocenić swoich kwalifikacji. W przeprowadzonym nadaniu aż 89,2% osób uznało własne umiejętności umożliwiające podjęcie pracy za średnie lub wyższe (z czego wysoko oceniło 35,8% a bardzo wysoko 12,9%). Taka błędna samoocena może być jedną z przyczyn negatywnego stosunku do poszukiwań pracy. Zbytnia pewność siebie w konfrontacji z niemożliwością podjęcia pracy prowadzi do zniechęcenia. Z drugiej strony jednak, wysokie zdanie o swoich kwalifikacjach może być jedną przyczyn tak wysokiego udziału osób rozważających podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej.

Słabą stroną bezrobotnych w powiecie białogardzkim, wynikającą pośrednio z poprzednio zdiagnozowanych, jest to, że aż 80% z nich aktualnie się nie szkoli, a zaledwie 13% korzysta z oferty kursów doszkalających i przygotowujących do pracy, jakie oferuje PUP. Niewykorzystanie istniejących narzędzi aktywizacji i podniesienia poziomu umiejętności, jest znaczącym problemem niepracujących w powiecie białogardzkim.

Na problemy ekonomiczne, nakładają się problemy społeczne. Wielu bezrobotnych ma problemy z alkoholem, biedą i brakiem motywacji do działania. Te zjawiska nakładając się na siebie utrudniają zejście ze ścieżki prowadzącej do całkowitej degeneracji.

3. Szanse aktywizacji i wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Wśród szans aktywizacji osób bezrobotnych, należy zwrócić szczególną uwagę na czynniki egzogeniczne, które mogą zmienić podstawy rynku pracy w powiecie. Część z możliwych rozwiązań, sformułowana została w dokumencie „Strategia Rozwoju Powiatu Białogardzkiego" przygotowanym przez firmę Uniconsult w 2000 roku. Nakreślone tam cele, służą w dużej mierze aktywizacji bezrobotnych. Szczególnie istotne w tym kontekście jest przyciągnięcie kapitału i inwestycji na teren powiatu. Stworzenie nowych miejsc pracy jest absolutnie niezbędne dla pobudzenia rynku pracy powiatu białogardzkiego.

Szansą na zmianę niekorzystnej struktury rynku pracy, jest także lepsze wykorzystanie środków płynących z Unii Europejskiej. Poza działaniami skierowanymi w pomoc bezrobotnym, ich aktywizację i pośrednictwo, dużą szansę stanowi rozwinięcie potencjału środowiska naturalnego (walorów turystycznych rzeki Parsęty), co ma szansę przełożyć się na ukierunkowanie potencjału osób niepracujących w powiecie.

Ogromną szansą na poprawę sytuacji rynku pracy, jest wyłaniająca się z analizy mocnych stron bezrobotnych, wysoka skłonność do przedsiębiorczości. Umiejętne wykorzystanie tego potencjału, może korzystnie wpłynąć na zmniejszenie poziomu bezrobocia ekonomicznego. Jednym ze sposobów na to, jest jeszcze bardziej aktywna promocja programów operacyjnych, które na celu mają wspieranie rozpoczynania działalności gospodarczej i samozatrudnienia. Osoby niepracujące jako główną przeszkodę w podjęciu działalności gospodarczej, identyfikowały brak środków finansowych (38,6%) a także nieznajomość procedur i wymogów formalnych (14,3%), a także trudności biurokratyczne (13,3%) i inne, Poza wsparciem finansowym, konieczne wydaje się wsparcie merytoryczne i pomoc w realizacji. W przypadku bezrobotnych powiatu białogardzkiego, tego typu pomoc musi iść w stronę silnej ingerencji w działalność nowych podmiotów w etapie ich rozwoju.

Bardzo trafionym działaniem, wydaje się położenie nacisku na aktywizację grupy osób które straciły pracę w wyniku bankructwa pracodawcy lub zwolnień grupowych. Wśród niepracujących, było to powodem odejść z ostatniego miejsca pracy w 21,5%. Szczególnie mocno problem dotyczy osób w wieku powyżej 55 lat, wśród których odsetek zwolnień z tego powodu wynosi 36%. Jest to bardzo liczna grupa, wśród której dominują osoby, które prawdopodobnie zdolne są do wykonywania pracy. Grupa ta jednak potrzebuje podniesienia kwalifikacji w celu ponownej aktywizacji. Osoby te, ze względu na wiek i doświadczenie, można by objąć specjalnie kierowanym do nich programem szkoleń i kursów. Wykorzystanie potencjału tej grupy stanowi szansę dla redukcji bezrobocia strukturalnego w powiecie.

Szansą na aktywizację osób pozostających bez pracy, jest lepsza absorpcja szkoleń, kursów, porad zawodowych i pomocy merytorycznej, jaka udzielana jest bezrobotnym przez PUP. Aby to osiągnąć konieczna jest poprawa komunikacji pomiędzy niepracującymi a instytucjami stworzonymi w celu pośrednictwa pracy. Istnieje bowiem rozdźwięk pomiędzy deklaracjami bezrobotnych a ich postawą względem pracy. Z jednej strony, osoby badane deklarują chęć podjęcia pracy od zaraz, wskazują sposoby jej poszukiwań które stosują i w większość wierzą w znalezienie pracy w najbliższych 12 miesiącach (84,2%), z drugiej jednak strony pomimo, że 58,2% poszukuje aktywnie pracy to tylko 13,1% korzysta z oferowanych form wsparcia. W kontakcie z urzędami bezrobotni nie wykazują entuzjazmu. Wzrost wzajemnego zaufania i lepsza komunikacja z niepracującymi, mogłaby skutkować lepszym przełożeniem się deklarowanych chęci bezrobotnych na ich działania, w tym samodoskonalenie. Koniecznym wydaje się rozwinięcie kanałów informacyjnych, którymi niepracujący mogliby dowiedzieć się konkretnie jakie umiejętności zdobędą na kursach i w jaki sposób polepszy to ich sytuację.

4. Bariery aktywizacji i wykorzystania potencjału osób bezrobotnych

Największą przyczyną wysokiego bezrobocia w powiecie jest niewątpliwie niewystarczająca ilość miejsc pracy. Pracodawców jest relatywnie niewielu i nie spełniają oczekiwań osób nierobotnych. Aż 44,4% wskazało, że nie ma w powiecie pracodawcy u którego chcieliby pracować. Na popegeerowskich terenach powiatu nie rozwinął się w sposób wystarczający przemysł, nie ulokowały się zakłady i siedziby dużych firm. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest pozostawiająca wiele do życzenia infrastruktura drogowa i komunikacyjna powiatu (dojazd do pracy stanowi przeszkodę w jej podjęciu na terenie powiatu w 8,6%). Stagnacyjna struktura występuje nie tylko w sferze gospodarczej ale i społecznej.

W powiecie białogardzkim największy udział ma bezrobocie strukturalne. Siła robocza jest kiepsko wykształcona na tle kraju, a najczęściej wyuczone zawody nie są pożądane w pierwszej kolejności przez pracodawców. W dużej mierze wynika to ze struktury profilu kształcenia placówek oświatowych. Istnieją także znaczące różnice w oczekiwaniach pracodawców i możliwościach niepracujących. Rozbieżności dotyczą zarówno poziomu kapitału ludzkiego jak i rodzaju nawiązywanego stosunku pracy (bezrobotni oczekują umowy o pracę, tymczasem pracodawcy preferują mniej zobowiązujące zatrudnienie okresowe).

Osoby biorące udział w badaniu, same trafnie zdiagnozowały problemy powiatowego rynku pracy. Na pytanie o niekorzystne zjawiska z jakimi się zetknęli, bezrobotni wskazywali na pracę na czarno (36,3%), zaniżanie wynagrodzeń (35,6%), brak pewności ile potrwa praca (28,1%), opóźnienia wypłat (27,4%), wydłużony czas pracy (25,2%) a także szkodliwe warunki pracy (20%). Wprawdzie wiele z pośród tych czynników, jest problemem w skali całego kraju, to z pewnością ich tak powszechna obecność stanowi barierę dla normalizacji relacji na rynku pracy.

Dodatkowym problemem jest silne występowanie bezrobocia o charakterze długookresowym. Stanowi to szczególny problem, gdyż wraz z długością pozostawania bez pracy, dewaluacji ulega posiadany przez bezrobotnych kapitał ludzki. Zmienia się także ich stosunek i umiejętność wykonywania codziennej pracy. Długotrwałe bezrobocie implikuje także problemy społeczne i idzie w parze z rozwojem alkoholizmu i degeneracji. Im dłuższy czas pozostawania na bezrobociu tym mniejsze szanse na znalezienie pracy i sprawdzenie się w nowych okolicznościach.

Na lokalnym rynku pracy istnieje także wspomniana silna bariera komunikacyjna. Niepracujący nie wierzą w efektywność instytucji pośredniczących, a duża ilość atrakcyjnych ofert pracy nie trafia w ogóle do PUP. Większość z badanych poszukuje pracy na własna rękę, tymczasem najwięcej zatrudnień ma miejsce na skutek polecenia ze strony rodziny i znajomych (30,7%). Nieformalna decentralizacja skupisk ofert sprawia, że potencjał działania pośrednika, jakim jest urząd pracy, zostaje niewykorzystany. Zaledwie 33,9% badanych, wskazało PUP jako miejsce w które udają się w celu poszukiwania pracy.

Osoby niepracujące mają wysoką skłonność do założenia własnej działalności gospodarczej, na główną przeszkodę wskazują brak środków finansowych (38,6%). Nie jest to jednak główna bariera hamująca przedsiębiorczość. Najpoważniejszym problemem jest bowiem brak przygotowania i wykształcenia, które niejednokrotnie przeważa o sukcesie w prowadzeniu własnej firmy.

Rekomendacje

Zalecenia, które wynikają z niniejszego raportu, zawierają takie, które możliwe są do wprowadzenia w krótkim terminie i te, które do realizacji wymagają zmiany struktury gospodarczej lub edukacyjnej powiatu. W raporcie potwierdza się słuszność głównych celów nakreślonych i realizowanych w ramach obowiązującej strategii rozwoju powiatu. Do podjęcia precyzyjnych działań, potrzebna jest jednak szeroka wiedza dotycząca zarówno podaży jaki i popytu na pracę zdobyta w badaniach prowadzonych przy wykorzystaniu nowoczesnych metod badawczych. Konieczne jest opracowanie szczegółowych rozwiązań, dopasowanych i dedykowanych tylko do specyfiki lokalnego rynku pracy.

Najbardziej istotnym działaniem, które powinno zostać podjęte przez Państwowy Urząd Pracy, jest zaangażowanie w kampanię informacyjną skierowaną do bezrobotnych. Istnieje znaczna niewiedza niepracujących, dotycząca możliwości jakie oferuje PUP. Na obecnym etapie głównym działaniem PUP, nie powinno być tylko tworzenie oferty konkurencyjnych szkoleń, ale także wzbudzenie w niepracujących potrzeby i motywacji do uczestnictwa w nich. Osoby szukające zatrudnienia, powinny bardzo dokładnie znać kompetencje jakie mogłyby uzyskać wchodząc we współpracę z PUP. Wymaga to jednak przeprowadzenia kampanii z użyciem narzędzi marketingu, promującej ofertę podnoszenia kwalifikacji w instytucjach pośredniczących.

Konieczne jest także aktywne otoczenie bezrobotnych opieką psychologiczną, i działania skierowane przeciw powstawaniu zjawisk patologicznych społecznie. Powinno nastąpić podniesienie świadomości bezrobotnych, dotyczącej konsekwencji braku aktywności. Takie działania mają szansę skutkować najmocniej gdy docierają do grup docelowych w ich lokalnym środowisku.

Lepsza komunikacja powinna zostać nawiązana także z pracodawcami regionu. Informacje o pożądanych przez nich kwalifikacjach, powinny trafiać, nie tylko do PUP, ale także do władz samorządowych i oświatowych regionu. Z czasem potrzebna jest stopniowa zmiana profilu uczenia w szkołach na terenie powiatu, w kierunku kształcenia w zawodach deficytowych.

Osoby poszukujące pracy w niewielkim stopniu korzystają z usług pośredników, natomiast coraz więcej osób wykorzystuje przy poszukiwaniu pracy internet. Wprawdzie PUP w Białogardzie już korzysta z pewnych form elektronicznego kontaktu z klientami, jednak ten kanał działalności powinien być rozwijany. Integracja systemów i metod dystrybucji pracy, może przynieść zwiększenie efektywności działania służby zatrudnienia w powiecie. Kluczowe dla poprawy na rynku pracy (poza stworzeniem nowych miejsc pracy), jest wzrost aktywności bezrobotnych. W tym celu konieczne jest aktywne działanie na rzecz motywowania bezrobotnych i docieranie do nich jak największą ilością kanałów komunikacji.

POWIAT DRAWSKI[39]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Słabe strony drawskiego rynku pracy

- Obserwuje się znaczną pasywność bezrobotnych, wyuczoną przez wiele lat stagnacji na rynku pracy, trochę odblokowaną przez możliwości migracji zarobkowej. Przejawia się ona m.in. w. oczekiwaniach, że pojawi się możliwość pracy bez ryzyka, stabilnej, unormowanej, jakiej nie ma i być nie może w najbliższych latach.
- Mało intensywne poszukiwanie pracy przez bezrobotnych może być przyczyną niewykorzystywania wszystkich nadarzających się okazji (ale i okazji najlepiej pasujących do własnego profilu zawodowego).
- Migracja zarobkowa, choć powiększa dochody rodzin osób migrujących i tym samym ożywia lokalny popyt, przyczynia się jednak do negatywnych zjawisk na rynku pracy. I tak emigracja bezpowrotna uszczupla zasoby pracy na trwałe, w dodatku na ogół te, które są mobilniejsze i efektywniejsze od średniej. Z kolei migracja cyrkulacyjna w trakcie powrotów na teren powiatu demonstruje się nieaktywnością zawodową lub zwiększonym bezrobociem i ogranicza możliwości aktywnych zachowań po stronie pozostających w kraju członków rodziny ze względu na „przerzucenie" na nich wszelkich działań dotyczących gospodarstwa domowego w tym funkcji opiekuńczych.
- Bezrobocie w powiecie cechuje dość niski poziom kapitału ludzkiego, który wprawdzie rośnie w młodym pokoleniu, jednak nie na tyle, by uczynić ten rynek konkurencyjnym względem innych powiatów w Polsce. Bezrobotni mają dość niskie wykształcenie i niskie kwalifikacje zawodowe, co odnosi się przede wszystkim do osób w średnim wieku i starszych. Kwalifikacje te w tych grupach wieku niemal w ogóle nie są uzupełniane przez szkolenia (doszkalają się głównie młodzi). Niski jest też kapitał ludzki wynikający z doświadczenia - spora część bezrobotnych bowiem niezdobyta żadnego doświadczenia w pracy zarobkowej (około 14%), wiele innych ma jedynie doświadczenie krótkotrwałe.
- Występujący w powiecie drawskim duży udział pracy doraźnej powoduje, że na rynku pracy powstaje i stopniowo utrwala się tzw. drugi (gorszy) segment złożony z osób ustawicznie krążących pomiędzy krótkookresową pracą a bezrobociem, z bardzo niskimi szansami na powiększenie kapitału ludzkiego i wzrost zarobków, a tym samym podatnych na dezaktywizację w przypadku uzyskiwania jakichkolwiek dochodów pozapłacowych.
- Niskie dochody, wynikające z niskiego kapitału ludzkiego i z wysokiego, długotrwałego bezrobocia ograniczają szanse bardziej prospołecznych zachowań, ponoszenia samodzielnych inwestycji w kapitał ludzki czy inwestowania w samodzielną działalność gospodarczą.
- Choć można odnotować zapał do pracy na własny rachunek, to jednak nie jest on poparty doświadczeniem zawodowym, siecią kontaktów biznesowych, wiedzą i umiejętnościami dotyczącymi prowadzenia biznesu a także nierealistycznymi wyobrażeniami nt. pożądanego charakteru pracy.
- Można podejrzewać słabość instytucjonalną i strukturalną szkolnictwa zawodowego polegającą na niedopasowaniu kompetencji absolwentów do struktury popytu na pracę i wymagań jakościowych pracodawców. Odzwierciedleniem tej sytuacji jest niewykonywanie zawodu wyuczonego przez zdecydowaną większość bezrobotnych.

[39] Autor: dr Jacek Liwiński

- Dominacja w powiecie wielu drobnych firm, ma tę zaletę, że stwarza warunki rozwoju zatrudnienia. Jednak z drugiej strony – jako że małe firmy są niestabilne, to oferują pracę równie niestabilną i nie rozwijającą kompetencji, przez co zasób kapitału ludzkiego dość mało zyskuje dzięki doświadczeniu, nawet jeśli ludzie są akurat zatrudnieni.
- W powiecie występuje duża skala zatrudnienia „na czarno" blokująca szanse rozwoju legalnej pracy zarobkowej przez stwarzanie nieuczciwej konkurencji.
- Duża część rejestrujących się bezrobotnych trafiła do rejestrów w celu uzyskania prawa do ubezpieczenia zdrowotnego, co skutkuje koniecznością zajmowania się przez PSZ osobami niezainteresowanymi (przynajmniej w danym momencie) podjęciem pracy zarobkowej, w konsekwencji marnotrawienie środków na aktywizację tych osób i czasu oraz uwagi służb zatrudnienia.
- Istnieje pewna słabość sieci dojazdów do pracy (problem dla ok. 15% bezrobotnych) choć nie jest on czołowy, to jednak ważny, szczególnie na terenach wiejskich.
- Bezrobotnych cechuje raczej slaby stan zdrowia, zwłaszcza w średnim i w starszym pokoleniu, utrudniający skuteczne zabiegi o pracę i jej utrzymanie, choć trudno orzec na ile jest to obiektywny stan a na ile subiektywne wyobrażenie o zbyt złym stanie zdrowia powodującym zmęczenie pracą zawodową
- Część siły roboczej zapewne przejawia w pracy takie zachowania, które ich dyskwalifikują jako pracowników – w badaniu przesłanką do tego rozumowania może być utrata pracy nie wskutek procesów restrukturyzacyjnych a z indywidualnych powodów (można je rozumieć szeroko - od w niewłaściwych kompetencji począwszy a na patologicznych zachowaniach skończywszy)

Mocne strony drawskiego rynku pracy

- Jest kilka zalet osób niepracujących. Po pierwsze, są stosunkowo młode, co potencjalnie pozwala zachowywać się im stosunkowo mobilnie i elastycznie na rynku pracy. Po drugie, mają wyraźną skłonność do samoradzenia sobie czego przejawem jest m.in. migracja cyrkulacyjna, czy powszechne rozważania nad podjęciem samodzielnej działalności gospodarczej. Po trzecie, młodzi często podejmują kontynuację nauki, choć wciąż w zbyt małym stopniu.

Bariery aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie drawskim

- Działania przywracające długookresowo bezrobotnych do intensywnej aktywności zawodowej musiałyby by być kompleksowe, długo trwające więc i kosztowne
- Rozwój branż, do których istnieją przesłanki rozwoju ze względu na kwalifikacje bezrobotnych, czyli budownictwa i turystyki może zaostrzyć problem sezonowości w zatrudnieniu, ponieważ obie branże nieuchronnie intensyfikują działalność tylko w pewnych porach. Dlatego powinny być programy zatrudnienia pozasezonowego, kształcenia i doszkalania, wielozawodowości, pozwalającej odjąć prace poza sezonem.
- Kumulacja bezrobocia w niektórych gospodarstwach domowych rodzi zagrożenie dziedziczeniem bezrobocia i biedy przez następne pokolenie

Szanse aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie drawskim

- Ważne są działania popytowe a to dlatego, że zastój po likwidacji PGR polegał na nierozwinięciu działalności gospodarczej o takiej pracochłonności, która okazałaby się wystarczająca, żeby wchłonąć nadmiar pracowników rolnictwa. Ten deficyt nie może być ograniczany samorzutnie z dwóch powodów: po pierwsze, ponieważ lokalizacja, zasoby innych czynników produkcji (w tym siły roboczej) nie są na tyle atrakcyjne, by przyciągnąć kapitał, by ten specjalnie inwestował na terenie powiatu; po drugie, ponieważ rynku nie mogą zrównoważyć płace, ich relatywnie niski poziom w porównaniu do kraju a tym bardziej do zagranicy powoduje migracyjny odpływ.
- Nasze badanie przeprowadzono na małą skalę, nie pozwala więc stwierdzić z całą pewnością, jakie mogą być kierunki miejscowego rozwoju wykorzystujące istniejące zasoby siły roboczej. Wydaje się, że jest jednak pewien potencjał do rozwoju turystyki (zwłaszcza od strony nadwyżek kompetencyjnych w zawodach kobiet, takich jak sprzątaczki, kucharki, kelnerki, sprzedawczynie) i budownictwa (zwłaszcza ze względu na zasoby męskiej siły roboczej), w tym „eksportującego" usługi poza region. Teraz też takie usługi są świadczone ale w dużym stopniu ramach indywidualnej migracji, co jest mniej korzystne dla samych osób, bo nie pozwala im sukcesywnie podnosić kapitału ludzkiego tak, jakby to było możliwe, jeśliby pracowali w kontakcie z podobną technologią i w sposób ciągły. Właściwe byłoby zachęcanie do rozwoju firm w podanych branżach, co również mogłoby przyczynić się do inwestowania w kwalifikacje i majątek trwały.
- Potrzebny jest rozwój branż, których produkcja będzie zbywana na rzecz osób i kolektywnych konsumentów z innych regionów, to jest bowiem podstawą rozwoju popytu wewnątrzpowiatowego i miejscowej działalności.
- Konieczny jest też rozwój efektywnego publicznego pośrednictwa pracy i sprzężonego z nim doradztwa. Choć udział w programach rynku pracy jest duży, to korzystanie z poradnictwa niewielkie, co może skutkować niską skutecznością w zmniejszaniu bezrobocia, zwłaszcza długookresowego

Rekomendacje ograniczają się do zalecenia przezwyciężania słabości i wzmacniania silnych stron, powiązania planów rozwoju powiatu z cechami własnych zasobów pracy oraz powiązania kształcenia z rynkiem pracy.

POWIAT KOŁOBRZESKI[40]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy, przy czym charakter badania pozwala ocenić przede wszystkim tę pierwszą. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne, jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Po pierwsze, należy podkreślić jak niewielki zasób kapitału ludzkiego posiada analizowana populacja niepracujących. 1/3 badanych posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, dalsze 24% ukończyło zasadniczą szkołę zawodową. Osoby pozostające w bezrobociu długookresowym i długotrwałym to ponad 40% badanych, dodatkowo 10% bezrobotnych nie pracowało nigdy. Ich umiejętności i kwalifikacje niewątpliwie ulegają deprecjacji i zanikowi. Wyznacznikiem kompetencji zawodowych może być również doświadczenie zawodowe bezrobotnych. W przypadku bezrobotnych z powiatu kołobrzeskiego można powiedzieć, że nie nabyli oni kompetencji zawodowych poprze pracę. Poniżej roku pracowało 22% bezrobotnych, dalsze 15% ma doświadczenie zawodowe maksymalnie dwuletnie. Ponadto zawód wyuczony był zawodem ostatnio wykonywanym w niespełna 8%, więc doświadczenie zawodowe nie zwiększa kwalifikacji nabytych podczas edukacji. Można również przypuszczać, że mamy do czynienia z niedopasowaniem kierunków edukacji do wymogów lokalnego rynku pracy. O powyższym świadczyć może również wysoki odsetek osób młodych wśród bezrobotnych (w wieku do 34 lat – 62,5%).

W tym kontekście niezwykle istotne stają się działania powiatowego urzędu pracy, który poprzez aktywne polityki rynku pracy może podnieść lub zmienić kwalifikacje osób bezrobotnych. Pojawia się jednak drugi problem bezrobotnych z powiatu kołobrzeskiego, czyli niski poziom motywacji do podjęcia realnych działań w celu poprawienia własnej pozycji na rynku pracy. Głównym celem wizyt w urzędzie pracy jest otrzymanie prawa do ubezpieczenia zdrowotnego, o pasywności świadczy również przeniesienie wysiłków poszukiwania zatrudnienia na urzędników PUP. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się, przy czym największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (13,8%) i problemy ze zdrowiem (10,8%). Prawie 6% wskazuje na problemy z dojazdem do pracy. Zarazem oczekiwania niepracujących są relatywnie wysokie. Niemal wszyscy jako pożądaną pracę wymieniają pracę stabilną, w pełnym wymiarze czasu, w stałych godzinach, najlepiej u państwowego pracodawcy. Ewentualnie rozważają rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, chociaż z możliwości dofinansowania własnej firmy skorzystało niewielu ankietowanych.

Warto również zwrócić uwagę, że bezrobotni nie interesują się sytuacją na lokalnym rynku pracy. Takiej odpowiedzi udzieliło 42,2% ankietowanych. Informacje, które są ewentualnie istotne dla niepracujących to w ich ocenie: wiadomości o potencjalnych pracodawcach (36,3%) oraz o wolnych

[40] Autor: Marcin Bąba

stanowiskach pracy (37%). Jednocześnie bezrobotni negatywnie oceniają lokalny rynek pracy. Szczególnie: poziom bezrobocia (ponad 41%) oraz oferowane płace (ponad 38%). Stosunkowo dobrze oceniany jest poziom edukacji oraz możliwości zdobycia nowych umiejętności. Bezrobotni najczęściej nie posiadają wiedzy o nowych inwestycjach na terenie powiatu, pracodawcach i rodzaju działalności przez nich prowadzonej.

Tabela nr 24. Ocena lokalnego rynku pracy

	zdecydowanie źle	źle	ani źle, ani dobrze	raczej dobrze	zdecydowanie dobrze	nie wiem
liczba pracodawców	8,6	12,1	29,3	19,3	5,0	18,9
różnorodność działalności gospodarczej	6,1	12,1	30,4	19,6	6,4	17,1
płace oferowane	18,9	19,6	27,9	11,4	5,0	9,6
poziom bezrobocia	23,2	17,9	22,9	12,5	3,2	13,2
nowe inwestycje	6,1	9,3	23,6	22,9	3,2	25,7
poziom edukacji	3,2	5,7	22,9	33,6	8,6	18,6
dojazdy do pracy	6,4	8,2	27,5	30,4	7,9	12,5
możliwość zdobycia nowego zawodu i umiejętności	5,0	10,0	25,4	27,1	7,9	16,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Według osób badanych na złą sytuację na lokalnym rynku pracy wpływ wywierają przede wszystkim (suma odpowiedzi duży wpływ i bardzo duży wpływ): ogólna sytuacja gospodarcza w kraju (61%), niskie zarobki oferowane przez pracodawców (61%) oraz złe pozapłacowe warunki pracy.

Wykres nr 12. Ocena wpływu wybranych czynników na rynek pracy

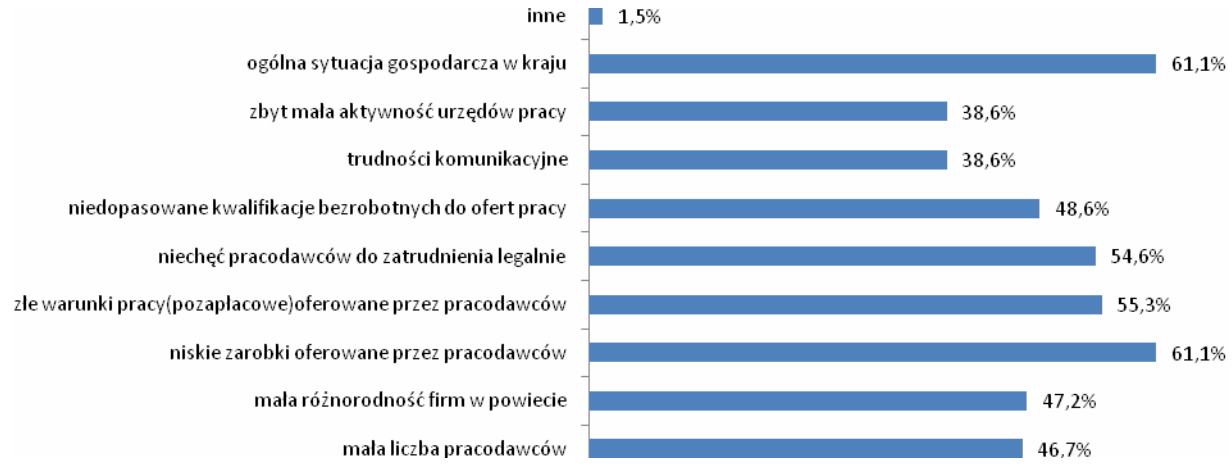

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

W powiecie należałoby podjąć działania przywracające długookresowo bezrobotnych do intensywnej aktywności zawodowej. Tylko częściową odpowiedzią może być rozwój np. turystyki. Powody są co najmniej dwa: zwiększać się będzie sezonowość bezrobocia, a więc niepewność części osób; rozwój branży turystycznej będzie wymagał nakładów ze strony władz publicznych na rozbudowę sieci komunikacyjnej i infrastruktury sprzyjającej aktywnemu wypoczynkowi. Ważnym aspektem byłyby działania wydłużające sezon wypoczynkowy.

Należałoby również silniej powiązać system edukacji z rynkiem pracy, żeby zmniejszyć niedopasowania i dać większe szanse na rozpoczęcie życia zawodowego osobom młodym. Właśnie osoby młode stanowią mocną stronę osób bezrobotnych w powiecie: są stosunkowo mobilne i elastyczne oraz chętne do podnoszenia własnych kwalifikacji. Kwestia kwalifikacji może być jednocześnie barierą, ponieważ większość niepracujących prezentuje dość wysoką samoocenę, co może być kontrproduktywne (zmniejsza motywację do kształcenia, powoduje niezbyt intensywne poszukiwanie pracy).

Znaczącym problemem jest duży udział pracy doraźnej i krótkookresowej, który powoduje, że na rynku tworzy się grupa osób przemieszczająca się między krótkookresową pracą a bezrobociem. To rodzi niepewność, nie daje szans na rozwój kapitału społecznego i ludzkiego. Jednocześnie może sprzyjać pracy nielegalnej i dezaktywizacji, jeżeli istnieją szanse na uzyskanie zasiłków lub innej pomocy.

Sytuacja lokalnego rynku pracy w powiecie kołobrzeskim wskazuje na konieczność dostosowania planów rozwoju powiatu do aktualnych zasobów pracy, żeby maksymalnie wykorzystać potencjał ludzki. Powiązanie kształcenia (we wszelkich jego formach) z rynkiem pracy powinno być jednym z najważniejszych zadań.

POWIAT KOSZALIŃSKI[41]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy, przy czym charakter badania pozwala ocenić przede wszystkim tę pierwszą. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne, jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Analiza populacji bezrobotnych i nieaktywnych powiatu koszalińskiego pozwala zwrócić uwagę na kilka kwestii. Po pierwsze, należy podkreślić jak **niewielki zasób kapitału ludzkiego** posiada analizowana populacja niepracujących. Ogólnie rzecz biorąc 3/4 ankietowanych zakończyło edukację co najwyżej na poziomie szkoły zasadniczej zawodowej. Wiele osób nie posiada w ogóle żadnego doświadczenia zawodowego – 12,6% jeszcze nigdy nie pracowało zawodowo, a jednocześnie około 12,6% pozostaje bez pracy od przynajmniej 5 lat, więc wszelkie doświadczenie, które w ostatnio wykonywanej pracy zostało zdobyte z pewnością uległo w tym czasie całkowitej deprecjacji. Badana populacja oferuje głównie pracę niskokwalifikowaną, w takich zawodach jak sprzedawca, kucharz, krawcowa, mechanik, murarz, spawacz. Nakłada się na to jeszcze fakt, iż ponad 75% z respondentów nie podejmuje żadnych działań by poprawić swoje kwalifikacje. Nie można również powiedzieć, że analizowana grupa nabyła znaczne kwalifikacje w dotychczasowej pracy. Nie było to możliwe, gdyż staż pracy jest dla większości bezrobotnych stosunkowo krótki.

Po drugie, istnieją istotne przesłanki pozwalające sądzić, iż analizowana grupa niepracujących wykazuje się **niskim poziomem motywacji** do podjęcia realnych działań w celu poprawienia własnej pozycji na rynku pracy. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się, przy czym największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (8,2%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki (8,6%). Sporo osób uważa również, ze istotne są trudności związane z dojazdami do pracy (10,3%). Niski poziom motywacji potwierdzają również odpowiedzi na pytanie o zasadniczy powód rejestracji w urzędzie pracy, gdzie zdecydowanie dominują te czynniki, które nie wiążą się w żaden sposób z poszukiwaniem pracy (zasiłek, ubezpieczenie, zaświadczenie). Ogólne problemy ze zaktywizowaniem badanej populacji wskazywali także pracownicy urzędu pracy w trakcie wywiadów.

[41] Autor: Monika Siergiejuk

Tabela 16. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy (w %)

wyszczególnienie	zdecydowanie źle	źle	ani źle, ani dobrze	raczej dobrze	zdecydowanie dobrze	nie wiem
liczba pracodawców/firm	24,5	19,9	21,1	17,2	3,4	13,8
różnorodność działalności gospodarczej i rodzajów pracy	24,4	15,6	27,1	15,6	3,8	13,4
płace oferowane	30,5	22,8	20,8	12,0	3,1	10,8
poziom bezrobocia	33,0	21,5	18,4	8,4	5,0	13,8
nowe inwestycje	19,5	19,2	26,4	13,0	7,3	14,6
poziom edukacji oferowanej przez szkoły	6,2	6,6	25,2	42,2	6,6	13,2
możliwości dojazdów do pracy	6,5	9,1	38,4	27,8	5,7	12,5
możliwość zdobycia nowego zawodu, umiejętności przydatnych w pracy	2,3	8,0	27,4	40,3	6,8	15,2

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 17. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy (w %)

wyszczególnienie	bardzo mały wpływ	mały wpływ	średni wpływ	duży wpływ	bardzo duży wpływ	brak wpływu
mała liczba pracodawców	4,2	8,1	15,4	29,6	40,4	2,3
mała różnorodność firm w powiecie	3,1	7,8	19,8	28,3	38,4	2,7
niskie zarobki oferowane przez pracodawców	3,8	6,9	15,3	21,8	50,2	1,9
złe warunki pracy (pozapłacowe) oferowane przez pracodawców	5,0	8,1	17,4	22,1	45,7	1,6
niechęć pracodawców do zatrudnienia legalnie	1,9	8,1	18,1	23,8	45,8	2,3
niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy	7,1	12,2	20,8	25,1	31,4	3,5
trudności komunikacyjne	15,9	18,7	20,2	17,5	20,2	7,5
zbyt mała aktywność urzędów pracy	23,9	12,4	22,8	13,5	14,7	12,7
ogólna sytuacja gospodarcza w kraju	8,5	10,0	17,0	19,3	35,5	9,7
inne	7,3	3,6	0,5	3,1	4,2	81,3

Źródło: Opracowanie własne.

Po trzecie, duża cześć osób pozostających bez pracy dąży do zabezpieczenia sobie egzystencji i w tej ich strategii mieści się korzystanie z usług urzędu pracy, lecz niekoniecznie dlatego, ze liczą na jakąś pomoc w znalezieniu zatrudnienia. Około 28% bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy, nie podejmuje żadnych działań w celu znalezienia zatrudnienia. „**Strategia przeżycia**" obejmuje również sięganie po pomoc do innych instytucji oraz podejmowanie się różnych dorywczych zajęć na niewielką skalę. Warto w szczególności podkreślić, iż ponadto 28,1% zarejestrowanych w PUP badanych mieszkańców powiatu koszalińskiego pobiera zasiłek z pomocy społecznej, a 11,2% korzysta z innej formy pomocy ośrodka pomocy społecznej. Jednocześnie ponad 75% spośród ankietowanych zetknęło się z pracą „na czarno", a dla 25% ostatnio wykonywana praca była pracą nierejestrowaną. Wszystko to przekłada się na ponadprzeciętnie wysokie oczekiwania płacowe. Zgodnie z teorią ekonomiczną wysokie i relatywnie łatwo dostępne świadczenia społeczne podwyższają płacę progową i z tym przypadkiem mamy do czynienia w powiecie koszalińskim. Wnioski te potwierdzają również przeprowadzone z przedstawicielami urzędu pracy i ośrodku pomocy społecznej wywiady. Oznacza to, iż bardzo trudno będzie zachęcić omawianą grupę do bardziej aktywnego udziału na rynku pracy.

W końcu, podobnie jak w Koszalinie, charakterystyka rynku pracy wydaje się wskazywać na postępujący proces segmentacji – aż 58,2% badanych pracowało w ostatnim miejscu pracy

na podstawie umowy na czas określony, dużą rolę ma praca nierejestrowana, a rynek pracy rysujący się w oparciu o przeprowadzoną analizę charakteryzuje się niskim poziomem płac i niskowykwalifikowaną siłą roboczą. Wydaje się, że ten **gorszy segment rynku pracy** może wiązać się z dużą rolą sezonowych prac na tym terenie. Proces ten sprzyja marginalizowaniu niektórych grup na rynku pracy, w tym zwłaszcza osób słabo wykwalifikowanych. W przypadku powiatu koszalińskiego, problem dotyka zwłaszcza obszarów wiejskich i duże znaczenie mają na tym obszarze dojazdy do pracy, zwłaszcza do pobliskiego Koszalina, charakteryzującego się relatywnie lepszą sytuacją na rynku pracy.

POWIAT SŁAWIEŃSKI[42]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy, przy czym charakter badania pozwala ocenić przede wszystkim tę pierwszą. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne, jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Po pierwsze, należy podkreślić jak **niewielki zasób kapitału ludzkiego** posiada analizowana populacja niepracujących, zwłaszcza mieszkańcy terenów wiejskich i osoby starsze. Znajduje to potwierdzenie nie tylko w wynikach badania, ale też w przeprowadzonych wywiadach. Ogólnie rzecz biorąc niemal 2/3 ankietowanych zakończyło edukację co najwyżej na poziomie szkoły zasadniczej zawodowej. Wiele osób nie posiada w ogóle żadnego doświadczenia zawodowego – 13,5% jeszcze nigdy nie pracowało zawodowo, a jednocześnie niemal co dziesiąty pozostaje bez pracy od przynajmniej 10 lat, więc wszelkie doświadczenie, które w ostatnio wykonywanej pracy zostało zdobyte z pewnością uległo w tym czasie całkowitej deprecjacji. Badana populacja oferuje głównie pracę niskokwalifikowaną, w takich zawodach jak rolnik, kucharz, krawcowa, mechanik czy pracownik budowlany. W dodatku większość osób w ostatnim miejscu pracy nie wykonywało zawodu wyuczonego i tylko dla 14,3% populacji wystąpiła w tym zakresie zgodność. Można by przypuszczać, że odejście od zawodu wyuczonego występuje głównie w populacji, która edukację zakończyła dawno temu. Okazuje się, ze tak nie jest – najwięcej niezgodności występuje wśród najmłodszych, co świadczy prawdopodobnie o niedopasowaniu kształcenia zawodowego do realnych szans zatrudnienia w powiecie. Nakłada się na to jeszcze fakt, iż ponad 90% z respondentów nie podejmuje żadnych działań by poprawić swoje kwalifikacje. Nie można również powiedzieć, że analizowana grupa nabyła znaczne kwalifikacje w dotychczasowej pracy. Nie było to możliwe, gdyż staż pracy jest dla większości bezrobotnych stosunkowo krótki.

Po drugie, istnieją istotne przesłanki pozwalające sądzić, iż analizowana grupa niepracujących wykazuje się **niskim poziomem motywacji** do podjęcia realnych działań w celu poprawieni własnej pozycji na rynku pracy. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się, przy czym największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (13,0%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki. Sporo osób uważa również, ze istotne są trudności związane z dojazdami do pracy (8%)[43]. Niski poziom motywacji potwierdzają również odpowiedzi na pytanie o zasadniczy powód rejestracji w urzędzie pracy, gdzie zdecydowanie dominują te czynniki, które nie wiążą się w żaden sposób z poszukiwaniem pracy (zasiłek, ubezpieczenie, zaświadczenie). Wynika stąd, że bardzo duża cześć osób pozostających bez pracy dąży do zabezpieczenia sobie egzystencji i w tej ich strategii mieści się korzystanie z usług urzędu pracy, lecz niekoniecznie dlatego, ze liczą

[42] Autor: Monika Siergiejuk
[43] W wywiadach zwracano uwagę na oba te czynniki. Z jednej strony, bardzo często pojawiał się temat matek samotnie wychowujących dziecko, które uważano za bardzo trudną do zaktywizowania grupę („Mają też taki sposób na życie, że dziewczyny rodzą dziecko za dzieckiem, bo tak robiła mama i to jest powód, aby nie podejmować pracy"). Równie często była mowa o problemach z dojazdami do pracy lub z dojazdami, które są niezbędne w trakcie poszukiwania pracy, a z którymi borykają się zwłaszcza mieszkańcy wsi.

na jakąś pomoc w znalezieniu zatrudnienia. Strategia ta obejmuje również sięganie po pomoc do innych instytucji oraz podejmowanie się różnych dorywczych zajęć na niewielką skalę. Ogólne problemy ze zaktywizowaniem badanej populacji wskazywali także pracownicy urzędu pracy w trakcie wywiadów. W szczególności, zwracano uwagę na sporą grupę osób związanych bezpośrednio lub pośrednio z PGR-ami. Zdaniem urzędników jest to wciąż żywy problem, gdyż występuje zjawisko „bierności dziedziczonej".

Tabela 16. Percepcja przez bezrobotnych sytuacji na powiatowym rynku pracy (w %)

wyszczególnienie	zdecydowanie źle	źle	ani źle, ani dobrze	raczej dobrze	zdecydowanie dobrze	nie wiem
liczba pracodawców/firm	23,7	17,3	26,3	8,6	4,1	19,9
różnorodność działalności gospodarczej i rodzajów pracy	19,2	23,0	25,7	9,8	4,2	18,1
płace oferowane	20,0	23,4	27,2	9,4	4,2	15,8
poziom bezrobocia	23,1	26,9	18,1	8,8	5,8	17,3
nowe inwestycje	17,9	19,8	26,0	11,8	7,6	16,8
poziom edukacji oferowanej przez szkoły	12,6	15,7	20,7	15,7	18,4	16,9
możliwości dojazdów do pracy	31,3	19,7	19,7	6,9	6,6	15,8
możliwość zdobycia nowego zawodu, umiejętności przydatnych w pracy	18,7	18,3	24,7	11,9	9,6	16,9

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 17. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy (w %)

wyszczególnienie	bardzo mały wpływ	mały wpływ	średni wpływ	duży wpływ	bardzo duży wpływ	brak wpływu
mała liczba pracodawców	16,0	11,5	15,6	22,9	20,2	13,7
mała różnorodność firm w powiecie	18,0	12,4	18,4	21,7	17,6	12,0
niskie zarobki oferowane przez pracodawców	17,6	12,0	16,1	24,0	19,1	11,2
złe warunki pracy (pozapłacowe) oferowane przez pracodawców	15,9	13,2	20,9	20,2	18,6	11,2
niechęć pracodawców do zatrudnienia legalnie	17,9	11,5	16,4	21,8	19,1	13,4
niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy	17,8	14,7	14,7	22,0	19,3	11,6
trudności komunikacyjne	18,5	9,6	12,3	16,9	28,5	14,2
zbyt mała aktywność urzędów pracy	25,5	12,7	13,5	15,9	19,5	12,7
ogólna sytuacja gospodarcza w kraju	13,3	8,7	12,8	20,6	32,6	11,9
inne	24,1	17,2	13,8	10,3	27,6	6,9

Źródło: Opracowanie własne.

Zarazem **oczekiwania niepracujących są relatywnie wysokie**. Niemal wszyscy jako pożądaną pracę wymieniają pracę stabilną, w pełnym wymiarze czasu, w stałych godzinach, najlepiej u państwowego pracodawcy. Za tym idą dosyć spore wymagania płacowe. Niepracującym wydaje się także, że na ogół znają lokalny rynek pracy, ale jednocześnie jest on oceniany jako trudny i nie do końca jest to akceptowane przez badaną populację. Szczególnie negatywnie oceniano powszechność bezrobocia i możliwości dojazdów do pracy. Przyczyny złej sytuacji na rynku pracy upatrywane są głównie po stronie popytowej rynku pracy – około 1/3 niepracujących wskazuje na bardzo dużą rolę ogólnej sytuacji gospodarczej w kraju, co piąty uważa także, że zbyt mała liczba pracodawców jest również bardzo ważna. Podobny ton wypowiedzi, oceniających gospodarkę powiatu jako stagnacyjną, mało dynamiczną, można było odnotować w trakcie wywiadów z urzędnikami PUP. Znacznie lepiej – choć nie całkiem dobrze – jest oceniana strona podażowa dotycząca poziomu kształcenia i możliwości zdobycia odpowiednich umiejętności zawodowych.

POWIAT SZCZECINECKI[44]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Słabe strony szczecineckiego rynku pracy

- Bezrobocie w powiecie szczecineckim jest dla znacznej części ale innej wielokrotne ze wszystkimi tego negatywnymi konsekwencjami, wśród których do najważniejszych należy przeistaczanie się bezrobocia w strukturalne, bardzo trudne i kosztowne do zmniejszenia.
- Obserwuje się znaczną pasywność bezrobotnych, wyuczoną przez wiele lat stagnacji na rynku pracy, trochę odblokowaną przez możliwości emigracji zarobkowej (wyludniającej powiat). Niemniej ona trwa zwłaszcza wśród starszych i osób ze wsi. Przejawia się m.in. w. oczekiwaniach, że pojawi się możliwość pracy bez ryzyka, stabilnej, unormowanej, jakiej nie ma i być nie może w najbliższych latach.
- Mało intensywne poszukiwanie pracy przez bezrobotnych może być przyczyną niewykorzystywania wszystkich nadarzających się okazji (ale i okazji najlepiej pasujących do własnego profilu zawodowego)
- Emigracja, choć powiększa dochody rodzin osób migrujących i tym samym ożywia lokalny popyt, przyczynia się jednak do negatywnych zjawisk na rynku pracy. I tak emigracja bezpowrotna uszczupla zasoby pracy na trwałe, w dodatku na ogół te, które są mobilniejsze i efektywniejsze od średniej. Z kolei migracja cyrkulacyjna w trakcie powrotów na teren powiatu demonstruje się nieaktywnością zawodową lub zwiększonym bezrobociem i ogranicza możliwości aktywnych zachowań po stronie pozostających w kraju członków rodziny ze względu na „przerzucenie" na nich wszelkich działań dotyczących gospodarstwa domowego w tym funkcji opiekuńczych.
- Bezrobocie w powiecie cechuje niski poziom kapitału ludzkiego, który wprawdzie rośnie w młodym pokoleniu, jednak nie na tyle, by uczynić ten rynek konkurencyjnym względem innych powiatów w Polsce. Bezrobotni mają dość niskie wykształcenie i niskie kwalifikacje zawodowe, co odnosi się przede wszystkim do osób w średnim wieku i starszych. Kwalifikacje te w tych grupach wieku niemal w ogóle nie są uzupełniane przez szkolenia (doszkalają się głównie młodzi). Niski jest też kapitał ludzki wynikający z doświadczenia - spora część bezrobotnych bowiem niezdobyta żadnego doświadczenia w pracy zarobkowej (około 20%), wiele innych ma jedynie doświadczenie krótkotrwałe.
- Występujący w szczecineckim powiecie duży udział pracy doraźnej powoduje, że na rynku pracy powstaje i stopniowo utrwala się tzw. drugi (gorszy) segment złożony z osób ustawicznie krążących pomiędzy krótkookresową pracą a bezrobociem z bardzo niskimi szansami na powiększenia kapitału ludzkiego i wzrost zarobków, a tym samym podatnych na dezaktywizację w przypadku uzyskiwania jakichkolwiek dochodów pozapłacowych.
- Niskie dochody, wynikające z niskiego kapitału ludzkiego i z wysokiego, długotrwałego bezrobocia ograniczają szanse bardziej prospołecznych zachowań, ponoszenia samodzielnych inwestycji w kapitał ludzki czy inwestowania w samodzielną działalność gospodarczą.
- Choć można odnotować zapał do pracy na własny rachunek, to jednak nie jest on poparty doświadczeniem zawodowym =, siecią kontaktów biznesowych, wiedzą i umiejętnościami

[44] Autor: prof. dr hab. Urszula Sztandar - Sztanderska

dotyczącymi prowadzenia biznesu a także nierealistycznymi wyobrażeniami nt. pożądanego charakteru pracy.

- Słabością szczecineckiego rynku pracy jest też wysokie samozadowolenie bezrobotnych z własnych kwalifikacji – bezrobotni w znakomitej większości oceniają swoje kompetencje wysoko, nieadekwatnie do posiadanego wykształcenia; to może utrudniać przekonanie o konieczności podejmowania kształcenia i to niezależnie od wieku, w jakim się znajdują.
- Z innej strony, można podejrzewać słabość instytucjonalną i strukturalną szkolnictwa zawodowego polegającą na niedopasowaniu kompetencji absolwentów do struktury popytu na pracę i wymagań jakościowych pracodawców. Odzwierciedleniem tej sytuacji jest niewykonywanie zawodu wyuczonego przez zdecydowaną większość bezrobotnych.
- Dominacja w powiecie wielu drobnych firm, ma tę zaletę, że stwarza warunki rozwoju zatrudnienia. Jednak z drugiej strony – jako że małe firmy są niestabilne, to oferują pracę równie niestabilną i nie rozwijającą kompetencji, przez co zasób kapitału ludzkiego dość mało zyskuje dzięki doświadczeniu, nawet jeśli ludzie są akurat zatrudnieni.
- W powiecie występuje bardzo duża skala zatrudnienia „na czarno" blokująca szanse rozwoju legalnej pracy zarobkowej przez stwarzanie nieuczciwej konkurencji.
- Duża część rejestrujących się bezrobotnych trafiła do rejestrów w celu uzyskania prawa do ubezpieczenia zdrowotnego, co skutkuje koniecznością zajmowania się przez PSZ osobami niezainteresowanymi (przynajmniej w danym momencie) podjęciem pracy zarobkowej, w konsekwencji marnotrawienie środków na aktywizację tych osób i czasu oraz uwagi służb zatrudnienia.
- .Istnieje pewna słabość sieci dojazdów do pracy (problem dla ok. 15% bezrobotnych) choć nie jest on czołowy, to jednak ważny, szczególnie na terenach wiejskich.
- Bezrobotnych cechuje raczej slaby stan zdrowia, zwłaszcza w średnim i w starszym pokoleniu, utrudniający skuteczne zabiegi o pracę i jej utrzymanie, choć trudno orzec na ile jest to obiektywny stan a na ile subiektywne wyobrażenie o zbyt złym stanie zdrowia powodującym zmęczenie pracą zawodową
- Część siły roboczej zapewne przejawia w pracy takie zachowania, które ich dyskwalifikują jako pracowników – w badaniu przesłanką do tego rozumowania może być utrata pracy nie wskutek procesów restrukturyzacyjnych a z indywidualnych powodów (można je rozumieć szeroko - od w niewłaściwych kompetencji począwszy a na patologicznych zachowaniach skończywszy)

Mocne strony szczecineckiego rynku pracy

- Cały powiat ma nie dość intensywnie wykorzystany potencjał wypoczynkowo- turystyczny, a w dodatku kadry osób potencjalnie mogące pracować w jego obsłudze..
- Jest kilka zalet osób niepracujących. Po pierwsze, są stosunkowo młode, co potencjalnie pozwala zachowywać się im stosunkowo mobilnie i elastycznie na rynku pracy. Po drugie, mają wyraźną skłonność do samo radzenia sobie czego przejawem jest m.in. migracja cyrkulacyjna, czy powszechne rozważania nad podjęciem samodzielnej działalności gospodarczej. Po trzecie, młodzi często podejmują kontynuację nauki, choć wciąż w zbyt małym stopniu.

Bariery aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie szczecineckim

- Działania przywracające długookresowo bezrobotnych do intensywnej aktywności zawodowej musiałyby by być kompleksowe, długo trwające więc i kosztowne
- Rozwój branż, do których istnieją przesłanki rozwoju ze względu na kwalifikacje bezrobotny, czyli budownictwa i turystyki może zaostrzyć problem sezonowości w zatrudnieniu, ponieważ obie branże nieuchronnie intensyfikują działalność tylko w pewnych porach. Dlatego powinny

być programy zatrudnienia pozasezonowego, kształcenia i doszkalania, wielozawodowości, pozwalającej odjąć prace poza sezonem.

- Kumulacja bezrobocia w niektórych gospodarstwach domowych rodzi zagrożenie dziedziczeniem bezrobocia i biedy przez następne pokolenie

Szanse aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie szczecineckim

- Ważne są działania popytowe a to dlatego, że zastój po likwidacji PGR polegał na nierozwinięciu działalności gospodarczej o takiej pracochłonności, która okazałaby się wystarczająca, żeby wchłonąć nadmiar pracowników rolnictwa. Ten deficyt nie może być ograniczany samorzutnie a dwóch powodów: po pierwsze, ponieważ lokalizacja, zasoby innych czynników produkcji (w tym siły roboczej) nie są na tyle atrakcyjne, by przyciągnąć kapitał, by ten specjalnie inwestował na terenie powiatu; po drugie, ponieważ rynku nie mogą zrównoważyć płace, ich relatywnie niski poziom w porównaniu do kraju a tym bardziej do zagranicy powoduje migracyjny odpływ a ich relatywnie wysoki poziom w stosunku do innych powiatów zachodniopomorskiego powoduje nasilenie konkurencji o bezpośrednie inwestycje.
- Nasze badanie przeprowadzono na małą skalę, nie pozwala więc stwierdzić z całą pewnością, jakie mogą być kierunki miejscowego rozwoju wykorzystujące istniejące zasoby siły roboczej. Wydaje się, że jest jednak pewien potencjał do rozwoju turystyki (zwłaszcza od strony nadwyżek kompetencyjnych w zawodach kobiet, takich jak sprzątaczki, kucharki, kelnerki, sprzedawczynie) i budownictwa (zwłaszcza ze względu na zasoby męskiej siły roboczej), w tym „eksportującego" usługi poza region. Teraz też takie usługi są świadczone ale w dużym stopniu ramach indywidualnej migracji, co jest mniej korzystne dla samych osób, bo nie pozwala im sukcesywnie podnosić kapitału ludzkiego tak, jakby to było możliwe, jeśliby pracowali w kontakcie z podobną technologią i w sposób ciągły. Właściwe byłoby zachęcanie do rozwoju firm w podanych branżach, co również mogłoby przyczynić się do inwestowania w kwalifikacje i majątek trwały.
- Turystyka kwalifikowana no głąby by być szansą rozwoju powiatu ale ponieważ jest trochę krótki sezon, więc i muszą być podejmowane działania ten sezon wydłużające, promocja, odpowiednie decyzje lokalizacyjne, ułatwienia dojazdowe, z czym dziś jest problem, bo komunikacja powiatu z innymi, zamożniejszymi centrami pozostaje trudna (ze względu na odległości i czas połączeń) pomimo istnienia sieci komunikacyjnej (wolne drogi i wolne linie kolejowe) a nie mieści się w planach restrukturyzacji sieci na najbliższe lata.
- Potrzebny jest rozwój branż, których produkcja będzie zbywana na rzecz osób i kolektywnych konsumentów z innych regionów, to jest bowiem podstawą rozwoju popytu wewnątrzpowiatowego i miejscowej działalności. Takimi branżami na pierwszy rzut oka mogą być: branże „wytypowane" w strategii rozwoju powiatu.
- Istniej pilna konieczność stworzenia efektywnej sieci instytucji opiekuńczych dla dzieci przed podjęciem nauki szkolnej, ale również podczas uczęszczania do szkół łącznie z programami edukacyjnymi, pozwalającymi w przyszłości skupić część działalności produkcyjnej na wyższych technologiach, zwłaszcza przy produkcji o niskich kosztach transportu.
- Konieczny jest też rozwój efektywnego publicznego pośrednictwa pracy i sprzężonego z nim doradztwa. Choć udział w programach rynku pracy jest duży, to korzystanie z poradnictwa niewielkie, co może skutkować niską skuteczności w zmniejszaniu bezrobocia, zwłaszcza długookresowego

Rekomendacje ograniczają się do zalecenia przezwyciężania słabości i wzmacniania silnych stron, powiązania planów rozwoju powiatu z cechami własnych zasobów pracy oraz powiązania kształcenia z rynkiem pracy.

POWIAT ŚWIDWIŃSKI[45]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

- Obserwuje się znaczną pasywność bezrobotnych, wyuczoną przez wiele lat stagnacji na rynku pracy. Przejawia się ona m.in. w. oczekiwaniach, że pojawi się możliwość pracy bez ryzyka, stabilnej, unormowanej, jakiej nie ma i być nie może w najbliższych latach.
- Bardzo mało intensywne poszukiwanie pracy przez bezrobotnych może być przyczyną niewykorzystywania wszystkich nadarzających się okazji (ale i okazji najlepiej pasujących do własnego profilu zawodowego).
- Bezrobocie w powiecie cechuje niski poziom kapitału ludzkiego, który wprawdzie rośnie w młodym pokoleniu, jednak nie na tyle, by uczynić ten rynek konkurencyjnym względem innych powiatów w Polsce. Bezrobotni mają niskie wykształcenie i niskie kwalifikacje zawodowe, co odnosi się przede wszystkim do osób w średnim wieku i starszych. Kwalifikacje te w tych grupach wieku niemal w ogóle nie są uzupełniane przez szkolenia (doszkalają się głównie młodzi). Niski jest też kapitał ludzki wynikający z doświadczenia - spora część bezrobotnych bowiem niezdobyta żadnego doświadczenia w pracy zarobkowej (około 20%), wiele innych ma jedynie doświadczenie krótkotrwałe.
- Występujący w powiecie świdwińskim bardzo duży udział pracy doraźnej (ostatnia praca ponad 80% bezrobotnych miała taki charakter) powoduje, że na rynku pracy powstaje i stopniowo utrwala się tzw. drugi (gorszy) segment złożony z osób ustawicznie krążących pomiędzy krótkookresową pracą a bezrobociem, z bardzo niskimi szansami na powiększenie kapitału ludzkiego i wzrost zarobków, a tym samym podatnych na dezaktywizację w przypadku uzyskiwania jakichkolwiek dochodów pozapłacowych.
- Niskie dochody, wynikające z niskiego kapitału ludzkiego ograniczają szanse bardziej prospołecznych zachowań, ponoszenia samodzielnych inwestycji w kapitał ludzki czy inwestowania w samodzielną działalność gospodarczą.
- Istnieje pewna słabość sieci dojazdów do pracy (problem dla ok. 18% bezrobotnych) choć nie jest on czołowy, to jednak ważny, szczególnie na terenach wiejskich.
- Część siły roboczej zapewne przejawia w pracy takie zachowania, które ich dyskwalifikują jako pracowników – w badaniu przesłanką do tego rozumowania może być utrata pracy nie wskutek procesów restrukturyzacyjnych a z indywidualnych powodów (można je rozumieć szeroko - od w niewłaściwych kompetencji począwszy a na patologicznych zachowaniach skończywszy).

Mocne strony świdwińskiego rynku pracy

- Jest kilka zalet osób niepracujących. Po pierwsze, są stosunkowo młode, co potencjalnie pozwala zachowywać się im stosunkowo mobilnie i elastycznie na rynku pracy. Po drugie, mają wyraźną skłonność do samoradzenia sobie czego przejawem są m.in. dość częste rozważania nad podjęciem samodzielnej działalności gospodarczej.

[45] Autor: dr Jacek Liwiński

Bariery aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie świdwińskim

- Działania przywracające długookresowo bezrobotnych do intensywnej aktywności zawodowej musiałyby by być kompleksowe, długo trwające więc i kosztowne
- Rozwój branż, do których istnieją przesłanki rozwoju ze względu na kwalifikacje bezrobotnych, czyli budownictwa i turystyki może zaostrzyć problem sezonowości w zatrudnieniu, ponieważ obie branże nieuchronnie intensyfikują działalność tylko w pewnych porach. Dlatego powinny być programy zatrudnienia pozasezonowego, kształcenia i doszkalania, wielozawodowości, pozwalającej odjąć prace poza sezonem.
- Kumulacja bezrobocia w niektórych gospodarstwach domowych rodzi zagrożenie dziedziczeniem bezrobocia i biedy przez następne pokolenie.

Szanse aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie świdwińskim

- Ważne są działania popytowe a to dlatego, że zastój po likwidacji PGR polegał na nierozwinięciu działalności gospodarczej o takiej pracochłonności, która okazałaby się wystarczająca, żeby wchłonąć nadmiar pracowników rolnictwa. Ten deficyt nie może być ograniczany samorzutnie z dwóch powodów: po pierwsze, ponieważ lokalizacja, zasoby innych czynników produkcji (w tym siły roboczej) nie są na tyle atrakcyjne, by przyciągnąć kapitał, by ten specjalnie inwestował na terenie powiatu; po drugie, ponieważ rynku nie mogą zrównoważyć płace.
- Nasze badanie przeprowadzono na małą skalę, nie pozwala więc stwierdzić z całą pewnością, jakie mogą być kierunki miejscowego rozwoju wykorzystujące istniejące zasoby siły roboczej. Wydaje się, że jest jednak pewien potencjał do rozwoju turystyki (zwłaszcza od strony nadwyżek kompetencyjnych w zawodach kobiet, takich jak sprzątaczki, kucharki, kelnerki, sprzedawczynie) i budownictwa (zwłaszcza ze względu na zasoby męskiej siły roboczej), w tym „eksportującego" usługi poza region. Teraz też takie usługi są świadczone ale w dużym stopniu ramach indywidualnej migracji, co jest mniej korzystne dla samych osób, bo nie pozwala im sukcesywnie podnosić kapitału ludzkiego tak, jakby to było możliwe, jeśliby pracowali w kontakcie z podobną technologią i w sposób ciągły. Właściwe byłoby zachęcanie do rozwoju firm w podanych branżach, co również mogłoby przyczynić się do inwestowania w kwalifikacje i majątek trwały.
- Potrzebny jest rozwój branż, których produkcja będzie zbywana na rzecz osób i kolektywnych konsumentów z innych regionów, to jest bowiem podstawą rozwoju popytu wewnątrzpowiatowego i miejscowej działalności.

Rekomendacje ograniczają się do zalecenia przezwyciężania słabości i wzmacniania silnych stron, powiązania planów rozwoju powiatu z cechami własnych zasobów pracy oraz powiązania kształcenia z rynkiem pracy.

POWIAT WAŁECKI[46]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Słabe strony wałeckiego rynku pracy

- Obserwuje się znaczną pasywność bezrobotnych, wyuczoną przez wiele lat stagnacji na rynku pracy, trochę odblokowaną przez możliwości emigracji zarobkowej. Przejawia się ona m.in. w. oczekiwaniach, że pojawi się możliwość pracy bez ryzyka, stabilnej, unormowanej, jakiej nie ma i być nie może w najbliższych latach.
- Mało intensywne poszukiwanie pracy przez bezrobotnych może być przyczyną niewykorzystywania wszystkich nadarzających się okazji (ale i okazji najlepiej pasujących do własnego profilu zawodowego).
- Migracja zarobkowa, choć powiększa dochody rodzin osób migrujących i tym samym ożywia lokalny popyt, przyczynia się jednak do negatywnych zjawisk na rynku pracy. I tak emigracja bezpowrotna uszczupla zasoby pracy na trwałe, w dodatku na ogół te, które są mobilniejsze i efektywniejsze od średniej. Z kolei migracja cyrkulacyjna w trakcie powrotów na teren powiatu demonstruje się nieaktywnością zawodową lub zwiększonym bezrobociem i ogranicza możliwości aktywnych zachowań po stronie pozostających w kraju członków rodziny ze względu na „przerzucenie" na nich wszelkich działań dotyczących gospodarstwa domowego w tym funkcji opiekuńczych.
- Bezrobocie w powiecie cechuje dość niski poziom kapitału ludzkiego, który wprawdzie rośnie w młodym pokoleniu, jednak nie na tyle, by uczynić ten rynek konkurencyjnym względem innych powiatów w Polsce. Bezrobotni mają dość niskie wykształcenie i niskie kwalifikacje zawodowe, co odnosi się przede wszystkim do osób w średnim wieku i starszych. Kwalifikacje te w tych grupach wieku niemal w ogóle nie są uzupełniane przez szkolenia (doszkalają się głównie młodzi). Niski jest też kapitał ludzki wynikający z doświadczenia - spora część bezrobotnych bowiem niezdobyta żadnego doświadczenia w pracy zarobkowej (około 15%), wiele innych ma jedynie doświadczenie krótkotrwałe.
- Występujący w powiecie wałeckim duży udział pracy doraźnej powoduje, że na rynku pracy powstaje i stopniowo utrwala się tzw. drugi (gorszy) segment złożony z osób ustawicznie krążących pomiędzy krótkookresową pracą a bezrobociem, z bardzo niskimi szansami na powiększenie kapitału ludzkiego i wzrost zarobków, a tym samym podatnych na dezaktywizację w przypadku uzyskiwania jakichkolwiek dochodów pozapłacowych.
- Niskie dochody, wynikające z niskiego kapitału ludzkiego i z wysokiego, długotrwałego bezrobocia ograniczają szanse bardziej prospołecznych zachowań, ponoszenia samodzielnych inwestycji w kapitał ludzki czy inwestowania w samodzielną działalność gospodarczą.
- Choć można odnotować zapał do pracy na własny rachunek, to jednak nie jest on poparty doświadczeniem zawodowym, siecią kontaktów biznesowych, wiedzą i umiejętnościami dotyczącymi prowadzenia biznesu a także nierealistycznymi wyobrażeniami nt. pożądanego charakteru pracy.
- Można podejrzewać słabość instytucjonalną i strukturalną szkolnictwa zawodowego polegającą na niedopasowaniu kompetencji absolwentów do struktury popytu na pracę i

[46] Autor: dr Jacek Liwiński

wymagań jakościowych pracodawców. Odzwierciedleniem tej sytuacji jest niewykonywanie zawodu wyuczonego przez zdecydowaną większość bezrobotnych.

- Dominacja w powiecie wielu drobnych firm, ma tę zaletę, że stwarza warunki rozwoju zatrudnienia. Jednak z drugiej strony – jako że małe firmy są niestabilne, to oferują pracę równie niestabilną i nie rozwijającą kompetencji, przez co zasób kapitału ludzkiego dość mało zyskuje dzięki doświadczeniu, nawet jeśli ludzie są akurat zatrudnieni.
- W powiecie występuje spora skala zatrudnienia „na czarno" blokująca szanse rozwoju legalnej pracy zarobkowej przez stwarzanie nieuczciwej konkurencji.
- Duża część rejestrujących się bezrobotnych trafiła do rejestrów w celu uzyskania prawa do ubezpieczenia zdrowotnego, co skutkuje koniecznością zajmowania się przez PSZ osobami niezainteresowanymi (przynajmniej w danym momencie) podjęciem pracy zarobkowej, w konsekwencji marnotrawienie środków na aktywizację tych osób i czasu oraz uwagi służb zatrudnienia.
- Istnieje pewna słabość sieci dojazdów do pracy (problem dla ok. 11% bezrobotnych) choć nie jest on czołowy, to jednak ważny, szczególnie na terenach wiejskich.
- Bezrobotnych cechuje raczej slaby stan zdrowia, zwłaszcza w średnim i w starszym pokoleniu, utrudniający skuteczne zabiegi o pracę i jej utrzymanie, choć trudno orzec na ile jest to obiektywny stan a na ile subiektywne wyobrażenie o zbyt złym stanie zdrowia powodującym zmęczenie pracą zawodową
- Część siły roboczej zapewne przejawia w pracy takie zachowania, które ich dyskwalifikują jako pracowników – w badaniu przesłanką do tego rozumowania może być utrata pracy nie wskutek procesów restrukturyzacyjnych a z indywidualnych powodów (można je rozumieć szeroko - od w niewłaściwych kompetencji począwszy a na patologicznych zachowaniach skończywszy)

Mocne strony wałeckiego rynku pracy

- Jest kilka zalet osób niepracujących. Po pierwsze, są stosunkowo młode, co potencjalnie pozwala zachowywać się im stosunkowo mobilnie i elastycznie na rynku pracy. Po drugie, mają wyraźną skłonność do samoradzenia sobie czego przejawem jest m.in. migracja cyrkulacyjna, czy powszechne rozważania nad podjęciem samodzielnej działalności gospodarczej. Po trzecie, młodzi często podejmują kontynuację nauki, choć wciąż w zbyt małym stopniu.

Bariery aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie wałeckim

- Działania przywracające długookresowo bezrobotnych do intensywnej aktywności zawodowej musiałyby by być kompleksowe, długo trwające więc i kosztowne
- Rozwój branż, do których istnieją przesłanki rozwoju ze względu na kwalifikacje bezrobotnych, czyli budownictwa i turystyki może zaostrzyć problem sezonowości w zatrudnieniu, ponieważ obie branże nieuchronnie intensyfikują działalność tylko w pewnych porach. Dlatego powinny być programy zatrudnienia pozasezonowego, kształcenia i doszkalania, wielozawodowości, pozwalającej odjąć prace poza sezonem.
- Kumulacja bezrobocia w niektórych gospodarstwach domowych rodzi zagrożenie dziedziczeniem bezrobocia i biedy przez następne pokolenie.

Szanse aktywizacji bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w powiecie wałeckim

- Ważne są działania popytowe a to dlatego, że zastój po likwidacji PGR polegał na nierozwinięciu działalności gospodarczej o takiej pracochłonności, która okazałaby się wystarczająca, żeby wchłonąć nadmiar pracowników rolnictwa. Ten deficyt nie może być ograniczany samorzutnie z dwóch powodów: po pierwsze, ponieważ lokalizacja, zasoby innych czynników produkcji (w tym siły roboczej) nie są na tyle atrakcyjne, by przyciągnąć kapitał, by ten specjalnie inwestował na terenie powiatu; po drugie, ponieważ rynku nie mogą zrównoważyć płace, ich relatywnie niski poziom w porównaniu do kraju a tym bardziej do zagranicy powoduje migracyjny odpływ.
- Nasze badanie przeprowadzono na małą skalę, nie pozwala więc stwierdzić z całą pewnością, jakie mogą być kierunki miejscowego rozwoju wykorzystujące istniejące zasoby siły roboczej. Wydaje się, że jest jednak pewien potencjał do rozwoju turystyki (zwłaszcza od strony nadwyżek kompetencyjnych w zawodach kobiet, takich jak sprzątaczki, kucharki, kelnerki, sprzedawczynie) i budownictwa (zwłaszcza ze względu na zasoby męskiej siły roboczej), w tym „eksportującego" usługi poza region. Teraz też takie usługi są świadczone ale w dużym stopniu ramach indywidualnej migracji, co jest mniej korzystne dla samych osób, bo nie pozwala im sukcesywnie podnosić kapitału ludzkiego tak, jakby to było możliwe, jeśliby pracowali w kontakcie z podobną technologią i w sposób ciągły. Właściwe byłoby zachęcanie do rozwoju firm w podanych branżach, co również mogłoby przyczynić się do inwestowania w kwalifikacje i majątek trwały.
- Potrzebny jest rozwój branż, których produkcja będzie zbywana na rzecz osób i kolektywnych konsumentów z innych regionów, to jest bowiem podstawą rozwoju popytu wewnątrzpowiatowego i miejscowej działalności.

Rekomendacje ograniczają się do zalecenia przezwyciężania słabości i wzmacniania silnych stron, powiązania planów rozwoju powiatu z cechami własnych zasobów pracy oraz powiązania kształcenia z rynkiem pracy.

MIASTO KOSZALIN[47]

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Szans i barier wykorzystania potencjału bezrobotnych trzeba upatrywać w podażowej i popytowej stronie rynku pracy, przy czym charakter badania pozwala ocenić przede wszystkim tę pierwszą. Strona podażowa to zarówno charakterystyki kwalifikacyjne, jak i motywacyjne osób bezrobotnych, ale również pewne charakterystyki społeczne, współdecydujące o możliwościach świadczenia przez nich pracy. Wśród charakterystyk kwalifikacyjnych liczy się wykształcenie, jego kierunek, uczestnictwo w kształceniu ustawicznym, zgromadzone doświadczenie zawodowe. Wśród charakterystyk motywacyjnych ma znaczenie to, w jaki sposób zachowują się bezrobotni poszukując pracy, jak bardzo są zdeterminowani by ją dostać i utrzymać. Kontekst społeczny pokazuje z kolei, czy warunki środowiska, z którego pochodzą bezrobotni, pozwala im znaleźć się w roli pracownika.

Po pierwsze, należy podkreślić jak **niewielki zasób kapitału ludzkiego** posiada analizowana populacja niepracujących. Choć mieszkańcy Koszalina na tle województwa wypadają nieco lepiej niż przeciętna, to nadal nie jest to zadowalający poziom. Ogólnie rzecz biorąc niemal 2/3 ankietowanych zakończyło edukację co najwyżej na poziomie szkoły zasadniczej zawodowej. Wiele osób nie posiada w ogóle żadnego doświadczenia zawodowego – 15,3% jeszcze nigdy nie pracowało zawodowo, a jednocześnie około 12,8% pozostaje bez pracy od przynajmniej 5 lat, więc wszelkie doświadczenie, które w ostatnio wykonywanej pracy zostało zdobyte z pewnością uległo w tym czasie całkowitej deprecjacji. Badana populacja oferuje głównie pracę niskokwalifikowaną, w takich zawodach jak sprzedawca, kucharz, krawcowa, mechanik, stolarz, tokarz czy pracownik budowlany. W dodatku większość osób w ostatnim miejscu pracy nie wykonywało zawodu wyuczonego i tylko dla 28,2% populacji wystąpiła w tym zakresie zgodność. Nakłada się na to jeszcze fakt, iż ponad 2/3 z respondentów nie podejmuje żadnych działań by poprawić swoje kwalifikacje. Nie można również powiedzieć, że analizowana grupa nabyła znaczne kwalifikacje w dotychczasowej pracy. Nie było to możliwe, gdyż staż pracy jest dla większości bezrobotnych stosunkowo krótki.

Po drugie, istnieją istotne przesłanki pozwalające sądzić, iż analizowana grupa niepracujących wykazuje się **niskim poziomem motywacji** do podjęcia realnych działań w celu poprawienia własnej pozycji na rynku pracy. Bezrobotni wskazywali na liczne przeszkody uniemożliwiające im zatrudnienie się, przy czym największe dotyczą sprawowania opieki nad dziećmi (9,3%) lub dorosłymi członkami rodziny wymagającymi opieki. Sporo osób uważa również za istotne problemy ze zdrowiem (11,7%). Niski poziom motywacji potwierdzają również odpowiedzi na pytanie o zasadniczy powód rejestracji w urzędzie pracy, gdzie zdecydowanie dominują te czynniki, które nie wiążą się w żaden sposób z poszukiwaniem pracy (zasiłek, ubezpieczenie, zaświadczenie). Wynika stąd, że bardzo duża cześć osób pozostających bez pracy dąży do zabezpieczenia sobie egzystencji i w tej ich strategii mieści się korzystanie z usług urzędu pracy, lecz niekoniecznie dlatego, ze liczą na jakąś pomoc w znalezieniu zatrudnienia. Strategia ta obejmuje również sięganie po pomoc do innych instytucji oraz podejmowanie się różnych dorywczych zajęć na niewielką skalę. Ogólne problemy ze zaktywizowaniem badanej populacji wskazywali także pracownicy urzędu pracy w trakcie wywiadów. W szczególności, zwracano uwagę na sporą grupę osób związanych bezpośrednio lub pośrednio z PGR-ami. Zdaniem urzędników jest to wciąż żywy problem, gdyż występuje zjawisko „bierności dziedziczonej". Zły stan dróg i kiepska komunikacja uniemożliwiają dojazdy na te tereny.

[47] Autor: Monika Siergiejuk

Po trzecie, charakterystyka rynku pracy w Koszalinie wydaje się wskazywać na postępujący proces segmentacji. Nie wiemy co prawda nic o rynku pracy funkcjonującym poza urzędem pracy, ale wydaje się, że hipoteza ta jest słuszna. Opiera się ona głównie o następujące elementy: niską trwałość zatrudnienia w Koszalinie (aż 56,1% badanych pracowało w ostatnim miejscu pracy na podstawie umowy na czas określony, tylko 16,9% miało umowę na czas nieokreślony), dużą rolę pracy nierejestrowanej w powiecie (25,2% niepracujących w ostatnim miejscu pracy świadczyło pracę „na czarno", a ponadto nieco ponad 30% ogółu respondentów mimo iż nie pracowało zaledwie od roku, to w rejestrach urzędów pracy figurowało już przynajmniej przez 12 miesięcy), niski poziom płac oferowany w mieście. Wydaje się, że ten **gorszy segment rynku pracy** może wiązać się z dużą rolą sezonowych prac na tym terenie. Proces ten sprzyja marginalizowaniu niektórych grup na rynku pracy, w tym zwłaszcza osób słabo wykwalifikowanych.

Tabela 16. Ocena wpływu wybranych cech na funkcjonowanie powiatowego rynku pracy (w %)

wyszczególnienie	bardzo mały wpływ	mały wpływ	średni wpływ	duży wpływ	bardzo duży wpływ	brak wpływu
mała liczba pracodawców	5,1	8,7	23,4	16,2	41,6	5,1
mała różnorodność firm w powiecie	3,6	9,7	24,2	18,4	39,6	4,5
niskie zarobki oferowane przez pracodawców	4,3	7,0	15,5	25,2	43,5	4,6
złe warunki pracy (pozapłacowe) oferowane przez pracodawców	3,6	9,4	23,0	23,3	37,0	3,6
niechęć pracodawców do zatrudnienia legalnie	5,1	9,6	18,3	24,9	38,0	4,2
niedopasowane kwalifikacje bezrobotnych do ofert pracy	6,1	16,0	25,2	21,2	27,3	4,3
trudności komunikacyjne	19,9	25,4	25,1	10,4	13,1	6,1
zbyt mała aktywność urzędów pracy	27,0	19,1	23,9	14,8	9,1	6,1
ogólna sytuacja gospodarcza w kraju	9,6	12,7	25,6	22,0	22,9	7,2
inne	9,8	9,8	12,2	7,3	12,2	48,8

Źródło: Opracowanie własne.

Wnioski i rekomendacje dla obszaru województwa zachodniopomorskiego

Autor:

Prof. dr hab. Urszula Sztandar - Sztanderska

1. Podstawowe cechy rynku pracy w województwie zachodniopomorskim

Województwo zachodniopomorskie cechują najgorsze w skali kraju wskaźniki rynku pracy – najwyższa stopa bezrobocia, najniższa zaś stopa aktywności zawodowej i zatrudnienia.
Te słabe wyniki są głównie efektem szczególnie złej sytuacji na wsi w tym województwie. Stopa aktywności zawodowej w 2008 r. (na podstawie BAEL 2008) w populacji 18-64 wynosiła zaledwie 50,6% , podczas kiedy w Polsce w tej samej populacji było aktywnych 63,6% (różnica na niekorzyść zachodniopomorskiej wsi sięgała 20%), stopa zatrudnienia na wsi w zachodniopomorskim 57,8%, podczas kiedy średnio w Polsce 68,5% (różnica 16%), stopa bezrobocia zaś wyniosła aż 12,4%, kiedy średnio w Polsce 7,1% (różnica aż 71%). Zła sytuacja obszarów wiejskich wiąże się z upadkiem tzw. socjalistycznego rolnictwa i cechuje wszystkie obszary popegeerowskie. Przy czym w niektórych województwach poprzez migrację ze wsi, rozwój nowych rodzajów produkcji wokół większych aglomeracji i na ich potrzeby, a nawet na terenach wiejskich, oddalonych od aglomeracji – udało się nieco zmniejszyć bezrobocie i zwiększyć aktywność zawodową (np. w warmińsko-mazurskim). Na terenach tradycyjnego rolnictwa indywidualnego – w przeciwieństwie do zachodniopomorskiego - stosunkowo małe gospodarstwa rolne nadal są miejscem niskoproduktywnego zatrudnienia, dzięki czemu nie zastąpił tam drastyczny spadek liczby dostępnych miejsc pracy na wsi i bezrobocie utrzymuje się na relatywnie niskim poziomie.
Wskaźniki dla miast w zachodniopomorskim w stosunku do przeciętnej krajowej układały się zdecydowanie lepiej – odpowiednio stopa aktywności wynosiła 60,6%, podczas kiedy w kraju 62,6% (niekorzystna różnica to tylko 3%), stopa zatrudnienia 66,1%, kiedy średnio w kraju 67,1% (różnica zaledwie 1%), stopa bezrobocia oczywiście wyższa niż w kraju – 8,4% przy średniej dla Polski 7,2% (różnica 16%). Wyniki obszarów miejskich nie są – rzecz jasna - w zachodniopomorskim dobre, ale nie sytuują tego województwa na samym końcu województw z dużymi problemami. Sytuację w miastach z większym natężeniem problemów na rynku pracy mają bowiem zarówno niektóre województwa z dużym obciążeniem, jakie zostawiła prywatyzacja PGR (dolnośląskie, lubuskie, warmińsko-mazurskie) jak i województwa tradycyjnego rolnictwa indywidualnego (lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie). Słabością miast, zwłaszcza mniejszych, jest bowiem brak odpowiedniego zaplecza ze strony wsi, które stwarzałoby potrzebę rozwoju produkcji usług dla rolnictwa i ludności w nim zatrudnionej. Niski popyt ze strony wsi przesądza o tym, że nie ma bazy do rozwoju ukierunkowanego na własny teren. Jeśli miasto wykształciło specjalizację pozwalającą na produkowanie pewnych towarów poza najbliższe otoczenie, wówczas ma szansę rozwoju, nawet jeśli bezpośrednie wiejskie otoczenie cechuje słabość rozwojowa i dochodowa.

Wykres 1. Stopa bezrobocia osób w wieku 18-64 lata na podstawie BAEL 2008

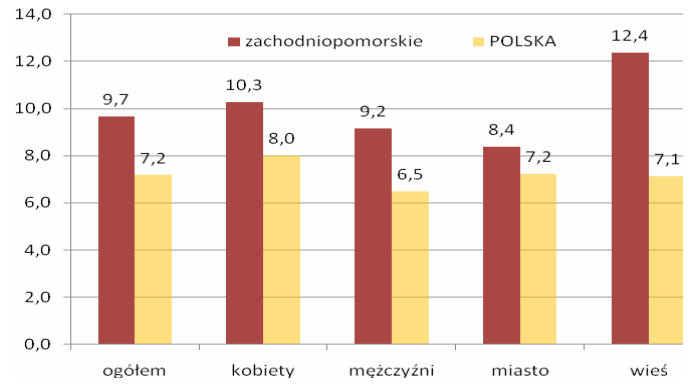

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych jednostkowych BAEL 2008

W takiej sytuacji – niskiej aktywności i niskiego zatrudnienia oraz wysokiego bezrobocia – pierwszoplanowym celem staje się poszukiwanie wszelkich możliwości ożywienia gospodarki. Od strony popytowej chodzi głównie o przyciągnięcie wszelkich inwestycji, od strony podażowej zaś chodzi o takie ukształtowanie potencjału bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym, aby ich zatrudnianie było atrakcyjne dla już działających firm, jak i dla firm rozważających dopiero inwestycje na terenie województwa.

2. Potencjał społeczno – ekonomicznego osób bezrobotnych w powiatach woj. Zachodniopomorskiego

Bezrobotnymi w województwie zachodniopomorskim częściej zostają kobiety niż mężczyźni i – jak wyżej wspomniano – raczej osoby ze wsi aniżeli z miasta. Stopa bezrobocia jest najwyższa, podobnie jak wszędzie w Polsce, w populacji najmłodszych, dopiero wchodzących na rynek pracy. Jednak w przeciwieństwie do średniej krajowej, w zachodniopomorskim wyraźniejszy staje się problem z nieskutecznym poszukiwaniem pracy przez osoby w wieku powyżej średniego, licząc już od 45 roku życia. Ich bezrobocie jest niemal tak samo wysokie, jak osób w wieku 25-34 lata i nie obniża się znacząco przy przejściu do grupy 55-64 lata, pomimo, że właśnie w tej grupie intensywnie dochodzi do dezaktywizacji emerytalnej i rentowej, w wyniku której na rynku pracy pozostaje dużo mniej osób. Aktywność zawodowa wśród osób w wieku przedemerytalnym w woj. zachodniopomorskim nie jest większa niż w całym kraju, wysokie bezrobocie świadczy więc o ponadprzeciętnych trudnościach z podjęciem pracy po przekroczeniu 45 roku życia właśnie na terenie tego województwa. Z jednej strony mamy zatem do czynienia ze szczególnymi trudnościami w rozpoczęciu kariery zawodowej – wchodzący na rynek pracy nie mają doświadczenia ani wystarczających umiejętności praktycznych (choć sami przeceniają swoje umiejętności, na co wskazuje nasze badanie) a z drugiej strony długi staż pracy wcale nie sprzyja pozytywnemu postrzeganiu kandydatów do pracy, którzy liczą ponad 45 lat. Prawdopodobnie na tyle zmieniła się struktura gospodarcza i wymagania związane z pracą, że dawne doświadczenia zawodowe nie są cenione, zaś wiedza wyniesiona z dawno temu ukończonej szkoły stała się przestarzała lub wręcz zapomniana. Badanie pokazuje też, że w zachodniopomorskim po 45 roku życia uczestnictwo w szkoleniach lub podejmowanie nauki należy do rzadkości, w tej grupie więc nie mamy do czynienia z odświeżaniem wiedzy i umiejętności zawodowych inaczej niż poprzez pracę. Jeśli tej pracy zabraknie lub kiedy trzeba ją zmienić okazuje się, że niemodyfikowane przez lata kompetencje zawodowe są przestarzałe .

Wykres 2. Stopa bezrobocia osób według grup wieku na podstawie BAEL 2008

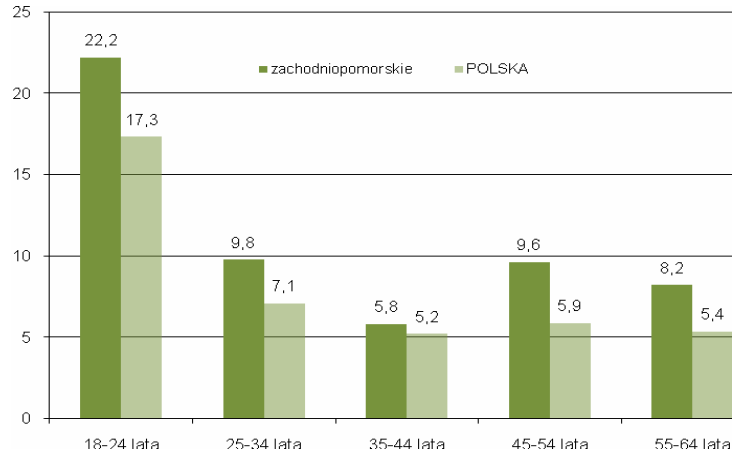

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych jednostkowych BAEL 2008

Narażonymi na bezrobocie w zachodniopomorskim są zwłaszcza osoby z niższymi poziomami wykształcenia. Na podstawie BAEL można stwierdzić, że typowo stopa bezrobocia rośnie w miarę obniżania poziomu wykształcenia i że – tym razem zupełnie nietypowo - posiadanie zawodu nie jest tak silnym atutem jak w innych regionach. W zachodniopomorskim bowiem osoby z zasadniczym, zawodowym wykształceniem cechuje wyższe bezrobocie niż osoby bez wykształcenia zawodowego, które zaledwie ukończyły liceum ogólnokształcące. Absolwenci średnich szkół zawodowych zaś mają stopę bezrobocia niewiele tylko niższą od absolwentów szkół średnich ogólnych. Tak niska ranga posiadania kwalifikacji zawodowych nie występuje prawie nigdzie indziej – jedynie w pasie województw zachodnich (na północy jeszcze w kujawsko-pomorskim a na południu w lubuskim, opolskim, dolnośląskim). Stawia to pod znakiem zapytania cechy szkolnictwa zawodowego, przecież znaczna część dziś funkcjonujacych na rynku pracy kształciła się już w czasie gospodarki rynkowej.

Nie potwierdziła się tym samym hipoteza, że bezrobocie osób z wykształceniem ogólnym jest szczególnie wysokie.
Hipoteza C1/H1: *Poza osobami o najniższych kwalifikacjach lub bez żadnych kwalifikacji grupą osób w największym stopniu narażoną na pozostawanie bezrobotnym są osoby z wykształceniem średnim ogólnym lub wyższym licencjackim, a więc z wykształceniem pośrednim między zawodowym a wyższym magisterskim. Osoby te nie posiadają bowiem wyuczonego* zawodu lub też nie są postrzegane jako specjaliści.

Wykres 3. Stopa bezrobocia osób w wieku 18-64 lata według wykształcenia na podstawie BAEL 2008

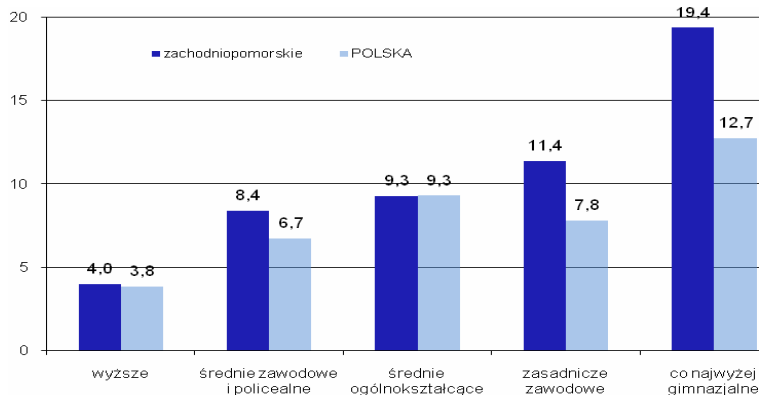

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych jednostkowych BAEL 2008

Dotkliwym problemem jest także długookresowość bezrobocia. Według BAEL 12 miesięcy i dłużej przebywa w bezrobociu na terenie zachodniopomorskiego 45,0% bezrobotnych (2008 rok, populacja 18-64 lata), podczas kiedy w Polsce taki udział wynosił 42,4%. Bardziej na bezrobocie długookresowe były narażone kobiety z udziałem 48,3% niż mężczyźni – 41,9%, co odpowiada w przybliżeniu obrazowi typowemu dla Polski. Jednak nietypowo w zachodniopomorskim bezrobocie w mieście częściej trwa ponad 12 miesięcy (dotyczy 45,9% bezrobotnych) niż na wsi (45,5%). Ale w obu środowiskach długotrwałe bezrobocie jest częstsze niż średnio na terenie Polski. Długo trwające bezrobocie utrudnia podejmowanie zatrudnienia dlatego, że bezrobotni tracą umiejętności zawodowe, nie aktualizują ich w trakcie wykonywani pracy, ale także dlatego, że pracodawcy niechętnie odnoszą się do kandydatów, którzy mają bardzo długą przerwę w wykonywaniu pracy.

Bezrobotni, jak wykazało nasze badanie, okresowo zaprzestają poszukiwań pracy. Według danych BAEL owe przerwy w poszukiwaniach trwają wśród 10% bezrobotnych w zachodniopomorskim nawet ponad 4 tygodnie. W tym czasie są to osoby właściwie całkowicie bierne zawodowo. Bezrobotnych

przerywających poszukiwania pracy jest stosunkowo mniej wśród kobiet i na wsi, czyli w środowiskach bardziej narażonych na bezrobocie ogółem.

Wykres 4. Struktura bezrobotnych w wieku 18-64 lata według czasu poszukiwania pracy na podstawie BAEL 2008

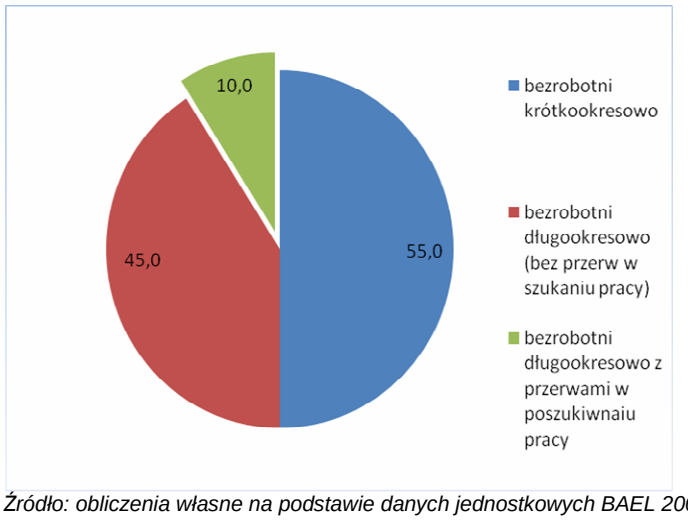

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych jednostkowych BAEL 2008

Wielkim problemem Publicznych Służb Zatrudnienia (PSZ) w województwie jest też nieadekwatność rejestracji bezrobocia w Powiatowych Urzędach Pracy do faktycznego stanu osób rejestrujących się. Na podstawie BAEL da się bowiem stwierdzić, że wśród osób w wieku 18-64 lata w PUP zarejestrowało się 10,0%, z czego zaledwie 4,4% było osobami aktualnie nie pracującymi i aktywnie poszukującymi pracy. Wśród zarejestrowanych dominowali bierni zawodowo, którzy albo pracy nie szukali albo faktycznie w danym okresie nie mogli jej podjąć. Zjawisko faktycznej bierności rejestrujących się w PUP jest znane w całej Polsce (aczkolwiek w mniejszej skali) i powodowane poszukiwaniem dostępu do ubezpieczenia zdrowotnego przez osoby nie spełniające warunków do ubezpieczenia społecznego. Prowadzi do trwonienia zasobów kadrowych i środków przeznaczonych na aktywne programy na osoby nie zamierzające podjąć pracy. Jest też oczywiście pewna znacznie węższa grupa osób aktualnie pracujących, rejestrujących własne bezrobocie. W woj. zachodniopomorskim to tylko 5% bezrobotnych, w Polsce jest ich przeszło 2 razy więcej.

Tabela 1. Osoby zarejestrowane i niezarejestrowane w PUP jako bezrobotni według faktycznych stanów na rynku pracy (wg definicji MOP)

Obszar	zarejestrowani w PUP jako bezrobotni			niezarejestrowani w PUP jako bezrobotni			ogółem
	pracujący	bezrobotni	bierni	pracujący	bezrobotni	bierni	
zachodniopomorskie	0,5	4,4	5,1	59,0	2,0	29,0	100.0
Polska	0,8	3,3	2,8	64,1	1,7	27,2	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych jednostkowych BAEL 2008

Warto jednak zauważyć, że poza rejestrami znajduje się pewna grupa poszukujących pracy i nie mających jej – czyli faktycznych bezrobotnych. Jest ona całkiem duża – odpowiada w zachodniopomorskim 20% osób zarejestrowanych w PUP. To do tej grupy należałoby również kierować usługi rynku pracy, aczkolwiek z innych badań wiadomo, że są to na ogół osoby o większych niż średnio możliwościach samodzielnego uzyskania pracy albo osoby nie wierzące w skuteczną pomoc ze strony urzędów.

Jakby jednak nie patrzeć, rzeczywiste bezrobocie w województwie jest niższe niż rejestrowane; w 2008 r. w populacji 18-64 lata odpowiadało w województwie 10,4% podczas kiedy odpowiednio przeliczone bezrobocie rejestrowane oszacowane na podstawie BAEL sięgało 15,0%. Z tego wynika, że stopa bezrobocia rejestrowanego przewyższa stopę bezrobocia faktycznego o około 50%. Dla całej

Polski bezrobocie tak oszacowane sięgałoby w rejestrach 10,4% zaś faktycznego byłoby 7,6%, co znaczy, że zawyżenie bezrobocia rejestrowanego wynosiło więc mniej, bo ok. 37%.
Można przyjąć, że pewna część bezrobotnych uczestniczy w migracji cyrkulacyjnej polegającej na naprzemiennej pracy zagranicą i przebywaniu w kraju, podczas którego to pobytu w kraju relatywnie częściej nie poszukuje pracy aniżeli jej szuka. Jednak dążenie do posiadania ubezpieczenia zdrowotnego skłania te osoby do rejestrowania bezrobocia, ponieważ jest to najmniej kosztowny sposób jego uzyskania. Udział osób, które w przeszłości pracowały zagranicą jest silnie zróżnicowany między powiatami województwa zachodniopomorskiego - waha się od ok. 8% do 50%. Badania nad migracjami pokazują, że takie lokalne różnice są nie tylko efektem zróżnicowanej sytuacji na rynku pracy (w tym bezrobocia), ale przede wszystkim różnic w rozprzestrzenieniu się tzw. sieci migracyjnych.

Potwierdziła się zatem hipoteza, że faktyczne bezrobocie w województwie jest znacznie niższe od rejestrowanego (nawet o 1/3). Wśród czynników powodujących nadmierną rejestrację znajduje się migracja cyrkulacyjna, aczkolwiek jej wpływ na wysokość bezrobocia rejestrowanego jest trudny do oszacowania i prawdopodobnie silnie zróżnicowany pomiędzy powiatami.
Hipoteza C1/H2: *Rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiatach zachodniopomorskich są niższe niż podaje statystyki PSZ. Wynika to z zatrudnienia nielegalnego, w tym za granicą przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy*

Tabela 2. Udział osób badanych, które w ostatnich 10 latach pracowały zagranicą (w %)

Powiat/podregion	Udział badanych, którzy w ostatnich 10 katach pracowali zagranicą
Szczecin	24,9
podregion szczeciński	15,5
podregion stargardzki	21,7
podregion koszaliński	17,4
ogółem	18,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Średnio migrowało 18,5% badanych, czyli prawie co 5 zgłaszający się do PUP lub Ośrodków Pomocy Społecznej.
W większość powiatów występuje bardzo wysoka skłonność do migracji i to nawet bardzo odległej. Aż 27% osób badanych było skłonnych wyjechać za pracą nawet poza Europę. Odsetek ten rośnie do 34%, jeśli praca byłaby w Europie i co więcej, jest wyższy niż odsetek skłonnych do wyjazdu w celu podjęcia pracy w oddalonych województwach. Taki efekt jest zrozumiały, bezrobotni zdają sobie sprawę z różnic zarobków w kraju i zagranicą i z tego jak wysokie są koszty migracji materialne ale i rodzinne. Koszty te na terenie kraju nie są niższe, a potencjalne wynagrodzenie zdecydowanie odbiega w dół od możliwego do uzyskania w Europie. Migracje do sąsiednich województw są traktowane lepiej a najlepiej ewentualne podejmowanie pracy w innej miejscowości własnego województwa. Zresztą, zaskakująco wiele osób godzi się na dojazdy do pracy poza miejsca zamieszkania, co generalnie pokazuje sporą determinację, by pojąć pracę.

Tabela 3. Gotowość podjęcia pracy poza własnym miejscem zamieszkania w odsetku badanych (w %).

	W województwie zachodnio-pomorskim	W którymś z sąsiadujących województw	W bardziej oddalonych województwach	Zagranicą w Europie	Zagranicą poza Europą
Szczecin	70,7	33,8	31,3	49,1	37,8
podregion szczeciński	73,4	32,1	29,2	36,8	28,7
podregion stargardzki	76,0	33,8	28,8	35,6	30,4
podregion koszaliński	83,0	34,2	24,9	31,4	24,4
ogółem	78,4	34,1	27,0	34,0	27,2

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Częściowo potwierdziła się hipoteza co do większej skłonności bezrobotnych do migracji zagranicznych niż do krajowych poza teren województwa, ponieważ migracje na teren sąsiednich województw są akceptowane przez zbliżony odsetek badanych jak migracje zagranicę ale w ramach Europy, a migracje do województw położonych dalej przez odsetek porównywalny z odsetkiem skłonnych wyjechać poza Europę.
Hipoteza C1/H3: *Osoby bezrobotne chętniej są skłonne do migracji zagranicznych niż krajowych poza obszar swojego województwa*

3. Przyczyny pozostawania bezrobotnymi

Ponieważ istnieje powiązanie pomiędzy czasem trwania bezrobocia a jego strukturalnymi przyczynami, można uznać, że długotrwałe bezrobocie sygnalizuje, iż u jego podstaw leżą przyczyny o charakterze strukturalnym, a co za tym idzie samo ożywienie koniunktury gospodarczej nie jest w stanie istotnie zmniejszyć jego skali. Z taką sytuacją mamy bez wątpienia w zachodniopomorskim – pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy stanowią wśród badanych około 35%, natomiast dalsze 43% pozostaje bez pracy od ponad roku, zaś reszta, czyli ok. 22% nigdy przedtem nie pracowała. Typową grupą wcześniej nie pracujących są młodzi absolwenci próbujący podjąć pracę zarobkową pierwszy raz w życiu. Jednak duży udział osób wcześniej nie pracujących – poza Szczecinem - sugeruje, że mamy do czynienia z kilkoma rocznikami absolwentów nie mogących się zatrudnić, jak i z innymi osobami, które z różnych powodów próbują podjąć pracę. Brak aktualnego doświadczenia zawodowego u długotrwale bezrobotnych i osób wcześniej nie pracujących powoduje, że nie są oni postrzegani jako pełnowartościowi kandydaci do pracy.

Wykres 5. Struktura bezrobotnych w wieku 18-64 lata według czasu poszukiwania pracy

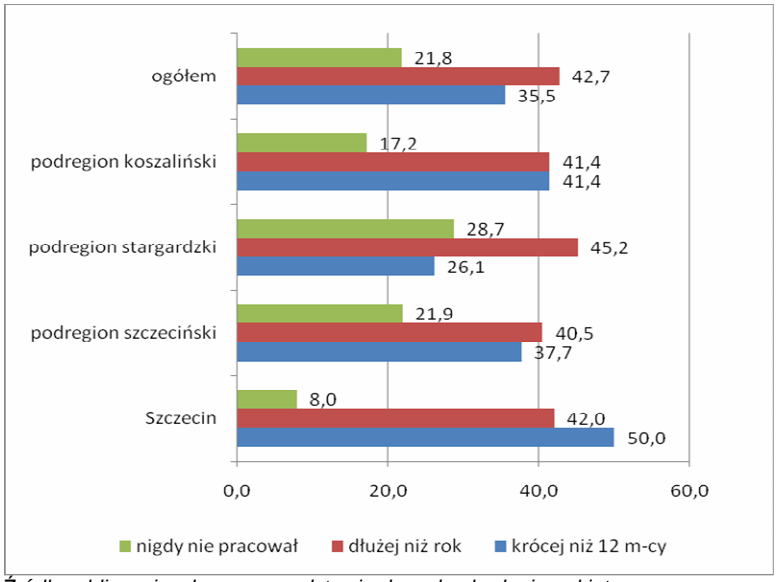

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

W dodatku znaczna część ostatnio wykonywanych zajęć zarobkowych miała charakter bezumowny czyli nierejestrowany. Taka praca odnosiła się do co najmniej kilku procent badanych, w przypadkach niektórych powiatów niemal co czwarty badany jako ostatnią wykonywał pracę bez umowy. Taka praca nie pojawia się w oficjalnej gospodarce, nie zapewnia podstawowych praw pracowniczych, nie jest opodatkowana i dlatego pozostaje konkurencją dla oficjalnych miejsc pracy. Jej występowanie pokazuje z jednej strony, że obecni bezrobotni byli w przeszłości zatrudniani głównie dzięki temu, że ich niższa produktywność mogła być pokryta z niezapłaconych podatków a z drugiej strony, że nie znajdowali oni pracy oficjalnej. Utrzymywanie się zaś dużego zakresu pracy nierejestrowanej stanowi barierę rozwoju legalnych miejsc pracy – to może być czynnik stosunkowo wolnego przezwyciężania bezrobocia w całym województwie. Przy czym wydaje się to największym problemem w samym Szczecinie a stosunkowo najmniejszym (choć też istotnym) w podregionie stargardzkim.

Tabela 4. Podstawa wykonywania ostatniej pracy zarobkowej (w %)

Podstawa wykonywania ostatniej pracy zarobkowej	Szczecin	podregion szczeciński	podregion stargardzki	podregion koszaliński	ogółem
umowa o pracę na czas nieokreślony	28,4	31,1	29,8	24,4	27,2
umowa o pracę na czas określony	47,5	50,9	57,1	57,2	55,3
bez umowy o pracę	17,3	14,0	10,9	14,9	14,3
na własny rachunek w rolnictwie	0,3	0,4	0,5	0,7	0,5
na własny rachunek poza rolnictwem	4,9	2,9	1,5	2,4	2,3
pomoc w firmie rodzinnej (rodzinnym gospodarstwie rolnym)	1,5	0,7	0,2	0,5	0,4
razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Zarazem ponad 55% ostatnio wykonywanych prac opierała się na umowach o pracę na czas określony, tylko w Szczecinie mniej niż ½ badanych pracowała ostatnio w ten sposób. To wskazuje na wykonywanie prac raczej o krótkim czasie trwania, w których trudno o głębsze doświadczenie i tym samym o nabycie poważniejszych kwalifikacji. W 27% przypadków po prostu zakończenie pracy na czas określony spowodowało znalezienie się w bezrobociu, co znaczy że albo sam pracownik albo jego pracodawca nie chciał lub nie mógł przedłużać umowy o pracę, przyczyny zaś pozostają dla nas nieznane. Mogły wiązać się np. ze zmniejszeniem stanu liczebnego pracowników w firmie ale też mogły zmierzać do ich wymiany jednych pracowników na innych, bardziej produktywnych.

Analogicznie do sytuacji, kiedy pracownicy byli zwalniani z różnych, innych przyczyn a nie z powodu zakończenia umowy o pracę na czas określony.
Kiedy jednak pracodawca restrukturyzuje firmę zmniejszając zatrudnienie lub bankrutuje, zwłaszcza jeśli jest to powiązane z trybem zwolnień grupowych – wówczas zwolnienia sygnalizują zmniejszenie liczby stanowisk pracy i mogą być odpowiedzią na pojawienie się zjawisk kryzysowych.
Łącznie z inicjatywy pracodawców utraciło zatrudnienie więcej niż 56% tych bezrobotnych, którzy w przeszłości pracowali. Wziąwszy pod uwagę, że takich, wcześniej pracujących osób było 78%, zwolnienia z inicjatywy pracodawców odnosiły się do co najwyżej 48% aktualnie niepracujących, z czego część wynikała jeszcze z przyczyn leżących po stronie pracownika (co najmniej 10%).

Dane BAEL i dane ze specjalnego badania ankietowego wskazują, że udział bezrobocia koniunkturalnego w bezrobociu ogółem jest stosunkowo niski, szacunkowo maksymalnie 1/3. Pozostała część ma charakter strukturalny, co pozwala potwierdzić kolejną hipotezę.
Hipoteza C2/H1*: W powiatach województwa zachodniopomorskiego dominujący typem bezrobocia jest bezrobocie strukturalne, chociaż obecnie nałożyło się nie bezrobocie cykliczne*

Pozostali bezrobotni zaprzestawali pracy sami – główną, deklarowaną przyczyną tych zwolnień były względy osobiste, rodzinne (najczęściej tak przerywały pracę kobiety, co każe przypuszczać, że u podłoża ich decyzji leżały obowiązki opiekuńcze, zwłaszcza nad małymi dziećmi), następnie niskie zarobki oraz zły stan zdrowia i złe warunki pracy. Zbyt niskie zarobki największe znaczenie miały w Szczecinie – to zrozumiałe, że na względnie dobrym rynku można ryzykować przerwę w zatrudnieniu w celu znalezienia lepiej płatnej pracy. Trudno zaś podjąć decyzję o zakończeniu dotychczasowej pracy, jeśli jest się niepewnym szans na znalezienie w zamian jakiejkolwiek innej pracy. Jeśli negatywną ocenę warunków pracy połączyć z oceną, że wcześniej wykonywana praca była zbyt ciężka, zbyt nerwowa, to okaże się, że aż w 6,7% przypadków trudności związane z wykonywaniem pracy stawały się przyczyną odejść osób trafiających potem do bezrobocia. Ogólnie rysuje się obraz dość trudnego rynku, na którym jednak pracownicy (pomimo związanego z tym ryzyka) zwalniają się czasem z pracy pod wpływem jej uciążliwości lub niskich wynagrodzeń. Część przyczyn zwalniania się z pracy pozostaje niewyjaśniona – można tylko domyślać się że chodzi tu m.in. o zaprzestawanie pracy w kraju pod wpływem pojawiania się ofert z zagranicy; nie są to jednak wszystkie powody, dla których dzisiejsi bezrobotni w przeszłości mogli nie chcieć kontynuować swojej pracy.

Tabela 5. Przyczyna zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy zarobkowej (w %)

Przyczyna zaprzestania ostatniej wykonywanej pracy zarobkowej	Szczecin	podregion szczeciński	podregion stargardzki	podregion koszaliński	ogółem
odszedłem na emeryturę	0,3	0,1	0,7	0,1	0,3
odszedłem na rentę	0,9	0,5	2,3	1,0	1,2
bankructwo pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	17,3	18,5	19,1	16,9	17,4
zwolniony z innych przyczyn	10,5	11,5	14,5	9,3	11,6
niskie zarobki	11,7	8,0	4,2	6,3	6,4
złe warunki pracy	4,6	5,5	2,6	3,8	4,1
za ciężka i nerwowa praca	3,4	2,7	1,5	2,9	2,6
praca na czas określony, dorywcza	16,0	24,6	26,4	28,1	27,1
względy rodzinne, osobiste	9,0	8,3	9,4	9,7	9,3
choroba, niepełnosprawność	5,2	6,5	5,9	3,7	5,1
rozpoczęcie nauki(szkolenia)	1,2	1,7	0,6	2,1	1,6
inne przyczyny	19,8	12,0	12,8	16,0	13,4
razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Zarazem część badanych wskazała na przeszkody w podjęciu pracy – na pierwsze miejsce wśród nich wysuwają się: konieczność zapewnienia opieki dzieciom, a następnie problemy ze zdrowiem. Także inne potrzeby opiekuńcze w rodzinie mogą stanowić ograniczenie w swobodzie podejmowania zatrudnienia. Łącznie aż 17,1% osób widzi problem z podjęciem pracy ze względu na sprawowanie opieki, z czego większość (13,9%) z powodu opieki nad dziećmi. Problemy zdrowotne są ograniczeniem dla 11,4% osób. Poza Szczecinem występują też znaczne trudności z dojazdami do pracy – aż 8,5% -12,3% badanych dostrzega w nich przeszkodę w rozpoczęciu zatrudnienia.

Tabela 6. Przyczyna zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy zarobkowej (w %)

Przeszkody w pojęciu pracy	Szczecin	podregion szczeciński	podregion stargardzki	podregion koszaliński	ogółem
nie widzę przeszkód	67,3	55,1	55,7	59,7	57,8
nie mam z kim zostawić dzieci	10,6	14,0	15,5	13,5	13,9
nie mam z kim zostawić innych członków rodziny, są pod moją opieką	0,5	1,7	2,4	5,1	3,2
trudności z dojazdem	4,3	12,3	8,5	9,2	9,5
problemy ze zdrowiem	11,4	10,3	14,9	9,7	11,4
obawa przed zmianami i przed nową sytuacją	5,9	6,6	2,9	2,9	4,1
razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Generalnie zaledwie 55,1%-67,3% badanych nie stwierdza przeszkód w podjęciu pracy. Najwięcej w Szczecinie, gdzie istnieje najlepsza infrastruktura i występuje najmniej problemów z zapewnieniem opieki dzieciom, komunikacją, czy nawet pogodzeniem pracy z gorszym stanem zdrowia. Te przeszkody sugerują, że problem zmniejszenia bezrobocia nie ma przede wszystkim charakteru koniunkturalnego a nawet nie tkwi cechach i instytucjach rynku pracy. Duże znaczenie mają zupełnie inne charakterystyki funkcjonowania społeczności lokalnych. Istnieją również przyczyny ściśle osobiste takie jak obawa przed znalezieniem się w nowym środowisku i koniecznością realizacji nowych zadań związanych z pracą zawodową.
Ogólnie, w powiatach grodzkich trudności z zapewnieniem opieki dzieciom, jak i osobom starszym są mniejsze, przynajmniej na tyle, że stosunkowo rzadziej jest to przeszkodą w podjęciu pracy. Różnica między tymi dwoma typami powiatów we wskazaniach co do istnienia takiej przeszkody sięga 3 pkt. proc. Analogicznie niekorzystna różnica dla powiatów ziemskich dotyczy dojazdów do pracy (odległości, czasu, kosztów) – średnio w nich dla 10% dojazdy są przeszkodą w zatrudnieniu się. Bariera komunikacyjna jest dotkliwa zwłaszcza w powiatach goleniowskim, świdwińskim i myśliborskim.

Wykres 6. Przeszkody w pojęciu pracy w podziale na powiaty grodzkie i ziemskie

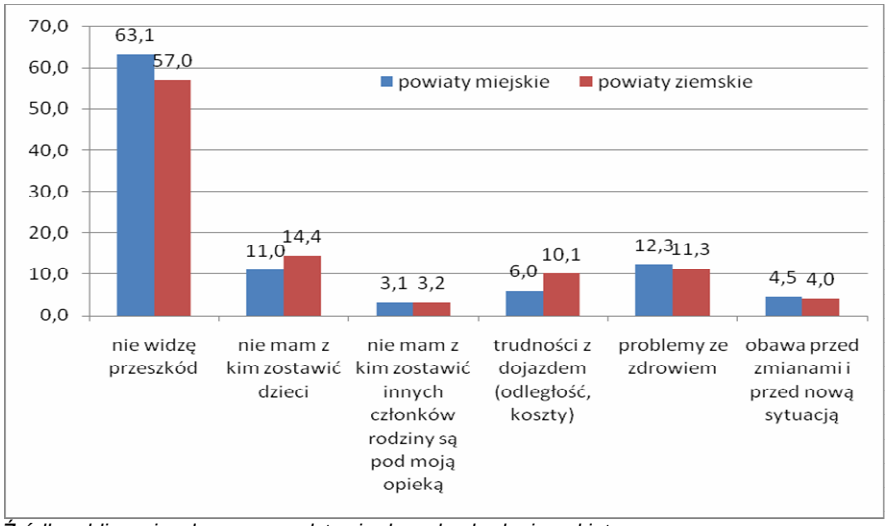

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Ogólnie najgorzej oceniają badani sytuację komunikacyjną – jako element rynku pracy – w podregionie stargardzkim, którym aż 41,8% badanych oceniało ją negatywnie przy 18,6% ocen pozytywnych, a następnie w podregionie szczecińskim, w którym prawie tyle samo osób dawało pozytywne co i negatywne oceny (29% i 30%).

Znalazła potwierdzenie hipoteza o tym, że występuje komunikacyjna bariera w podejmowaniu pracy zawodowej, bardziej odczuwalna w powiatach ziemskich. Jej siła jednak nie jest największa w porównaniu do innych barier, zwłaszcza w stosunku do niemożności / nieopłacalności powierzenia opieki nad osobami zależnymi, szczególnie dziećmi, wyspecjalizowanym instytucjom lub innym osobom.
Hipoteza C2/H3: *Jedną z głównych przeszkód podjęcia zatrudnienia w powiatach ziemskich w zachodniopomorskim są koszty dojazdów do pracy*

4. Przyczyny bierności zawodowej – potencjalnej podaży pracy

Duży udział bezrobotnych długookresowo sprzyja stagnacji na rynku pracy – bezrobotni stosunkowo rzadko wówczas trafiają do zatrudnienia, zatrudnieni zaś nie muszą się – w dużym stopniu - obawiać zwolnień. Utrwala się podział na osoby znajdujące się na dwóch dość odrębnych rynkach pracy (segmentacja), przepływy między nimi zaś są niewielkie. Takie niebezpieczeństwo realnie występuje w zachodniopomorskim, ponieważ znaczna część bezrobotnych nie tylko że długo trwa w bezrobociu ale jeszcze jest stosunkowo nisko wykształcona i pasywna.
Długotrwale bezrobotni tracą ponadto kapitał ludzki, są gorzej postrzegani (a przez to i traktowani) przez pracodawców, sami również nie inicjują dość działań, żeby zmienić swoje położenie. Bierność zaczyna się od samego zainteresowania problemami rynku pracy – około 1/3 badanych w ogóle się nimi nie interesuje. Zaskakująco małe różnice występują przy tym między krótko i długo pozostającymi bez pracy w zainteresowaniu tym, co dzieje się na rynku pracy w zakresie potencjalnych pracodawców, wolnych miejsc pracy i instytucji oraz osób pośredniczących w znalezieniu zatrudnienia.

Tabela 7. Zainteresowanie problemami rynku pracy w zależności od czasu pozostawania bez pracy (w %)

Zainteresowanie rynkiem pracy	Czas pozostawania bez pracy			Ogółem
	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	
nie interesuję się tym	30,2	33,0	44,1	34,4
interesuję się, w tym głównie informacjami:	69,8	67,0	55,9	65,6
nt. bezrobocia	26,9	27,4	20,8	25,8
nt. potencjalnych pracodawców	38,9	37,1	31,6	36,5
nt. wolnych stanowisk pracy /aktualnych przyjęć pracowników.	42,8	38,2	31,2	38,3
nt. instytucji / osób pomocnych w znalezieniu pracy blisko miejsca zamieszkania	14,1	13,5	10,2	13,0
nt. instytucji / osób pomocnych w znalezieniu pracy w kraju	1,8	2,2	1,1	1,8
nt. instytucji / osób pomocnych w znalezieniu pracy zagranicą	2,6	1,9	2,6	2,3
innymi informacjami	0,3	0,2	0,3	0,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Wydłużanie czasu bezrobocia tylko w niewielkim stopniu zmniejsza zainteresowanie sytuacją na rynku pracy; tym samym hipoteza o znacznej roli tego czynnika w ukształtowaniu niskiego zainteresowania tym, co się dzieje na rynku pracy jest tylko częściowo potwierdzona.
Hipoteza C3/H1: *Wraz z przyrostem okresu czasu bezrobocia maleje zainteresowanie sytuacją na rynku pracy i chęć powrotu do pracy. Osoby długotrwale bezrobotne w mniejszym stopniu śledzą informacje o wolnych stanowiskach pracy i potencjalnych pracodawcach.*

Również nieduże różnice występują pomiędzy pozostającymi bez pracy krótko i długo w odpowiedziach na pytanie: Czy jest jakiś pracodawca (lub pracodawcy) w Pana/Pani powiecie, u którego chciałaby/chciałby Pan szczególnie znaleźć zatrudnienie i dlaczego? Bezrobotni długookresowo częściej stwierdzają brak właściwych dla siebie pracodawców a jeśli już takich widzą, to cenią w nich sobie bardziej niż bezrobotni krótkookresowo możliwość szybkiego uzyskania pracy oraz legalność zatrudnienia – czyli uzyskanie poprzez pracę dostępu do ubezpieczenia społecznego. Nie są silnie ukierunkowani ani na wysokie zarobki ani na wykorzystanie własnych kwalifikacji, czy awans, możliwe, że nie widzą - po długim czasie bezrobocia - takiej perspektywy dla siebie.

Większe różnice dzielą osoby, które w przeszłości miały pracę zarobkową od tych, którzy jej nigdy nie wykonywali. Pesymizm tych ostatnich co do istnienia właściwych pracodawców idzie w parze ich w gruncie rzeczy małym zainteresowaniem rynkiem pracy.

Tabela 8. Ocena badanych, czy w powiecie jest odpowiedni dla nich pracodawca i dlaczego w zależności od czasu pozostawania bez pracy (w %)

Ocena	Czas pozostawania bez pracy			Ogółem
	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	
nie ma	32,7	35,7	42,9	36,2
taki, który da mi pracę natychmiast	26,3	30,3	23,6	27,4
bo zapewnia umowę o pracę na stałe	18,9	15,9	12,5	16,2
bo zapewnia ubezpieczenie .społeczne	4,5	5,9	3,6	4,9
ze względu na wysokie zarobki	20,1	14,3	13,8	16,3
ze względu na dobrą opinię pracowników	6,9	4,4	4,4	5,3
ze względu na bliskość miejsca .zamieszkania	13,0	14,2	13,8	13,7
Ze względu na moje kwalifikacje	6,2	3,0	3,7	4,3
ze względu .na awans i rozwój zawodowy	6,6	3,1	5,4	4,9
tak z innych powodów	0,3	0,3	0,1	0,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Różnice tym bardziej rosną, jeśli przechodzi się od ogólnych zainteresowań rynkiem pracy do konkretnych zachowań na nim. Osoby krótkookresowo bezrobotne szukają pracy dość intensywnie. Niemniej i wśród nich znajduje się blisko 27% osób, które w ciągu 2 tygodni poprzedzających badanie nie podejmowały żadnych aktywnych kroków w celu znalezienia zatrudnienia. Wśród długookresowo bezrobotnych takich osób było aż ponad 42%, a wśród tych, którzy deklarują szukanie dopiero pierwszej pracy zarobkowej takie osoby stanowiły większość.

Wykres 7. Podejmowanie konkretnych działań w celu znalezienia pracy w ostatnich 2 tygodniach poprzedzających badanie

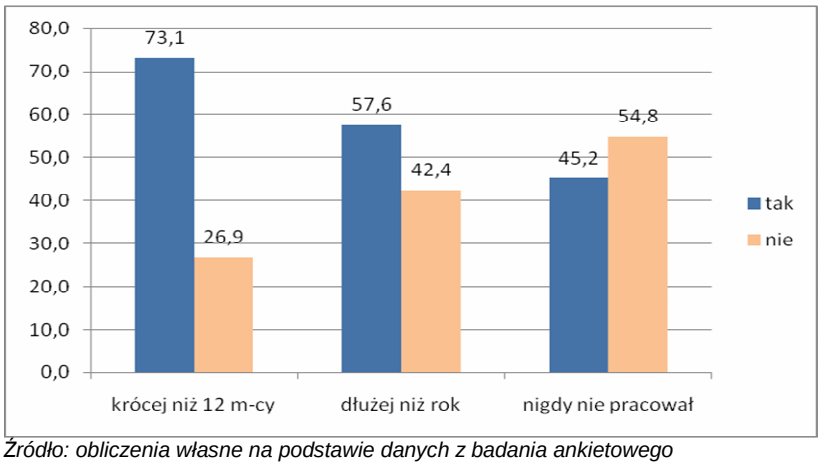

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

W dodatku osoby długo pozostające bez pracy w ponad połowie zdają się w poszukiwaniach na urząd pracy. Dość często również uciekają się do pomocy krewnych i znajomych; trochę paradoksalnie, gdyż długi okres niepracowania na pewno rozluźnił kontakty zawodowe a te są zazwyczaj najlepszym źródłem informacji o wakatach. Rzadziej od niemających pracy przez krótszy czas odpowiadają na ogłoszenia pracodawców, zwłaszcza w Internecie, częściej bezpośrednio udają się do pracodawców oferując im swoją pracę.

Tabela 9. Główne sposoby poszukiwania pracy w ostatnich 2 tygodniach poprzedzających badanie w zależności od czasu pozostawania bez pracy (w %)

Sposoby poszukiwania pracy	Czas pozostawania bez pracy			Ogółem
	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	
chodzę do urzędu pracy	43,7	50,9	46,3	47,3
odpowiadam na ogłoszenia pracodawców z prasy	15,0	12,2	12,0	13,2
odpowiadam na oferty w Internecie	13,7	5,2	12,2	9,8
korzystam z pośrednictwa prywatnych agencji pracy	0,8	0,5	0,3	0,6
korzystam z pomocy agencji pozarządowych	0,2	0,4	0,2	0,3
daję własne ogłoszenia w prasie i Internecie	1,7	1,2	1,6	1,5
korzystam z pomocy rodziny, znajomych	11,6	14,6	11,8	12,9
wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	3,1	2,0	3,1	2,6
bezpośrednio kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	9,4	11,1	10,6	10,4
inaczej	0,9	1,9	1,9	1,5
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Długookresowo bezrobotni są zdecydowanie mniej skłonni do dojazdów do pracy poza miejsce zamieszkania i do migracji w celu podjęcia pracy. Jeszcze najbardziej decydowaliby się na pracę na terenie województwa zachodniopomorskiego – w prawie 63%, za to już większe oddalenie miejsca pracy tak w kraju jak zagranicą znajdowałoby potencjalnie tylko około 20% chętnych (lub niewiele więcej). Tymczasem niepracujący od mniej niż 12 miesięcy w ponad 35 % zaakceptowaliby pracę na terenie sąsiadującego województwa i w ponad 36% w innym państwie europejskim. Ci, którzy nigdy nie pracowali deklarują zaś możliwości migracyjne bliższe osobom długo pozostającym bez pracy niż krótko.

Tabela 10. Gotowość podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania w zależności od czasu pozostawania bez pracy (w %)

Sposoby poszukiwania pracy		Czas pozostawania bez pracy			Ogółem
		krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	
w zachodniopomorskim	Nie	22,7	32,2	33,0	29,0
	Tak	74,9	62,9	63,4	67,3
w woj.. sąsiadującym	Nie	56,7	64,7	63,9	61,7
	Tak	35,5	25,8	29,1	30,0
w woj. oddalonych	Nie	64,1	69,8	68,2	67,4
	Tak	27,1	20,2	24,5	23,6
zagranicą w Europie	Nie	55,4	66,5	64,1	62,0
	Tak	36,9	24,1	28,8	29,7
zagranicą poza Europą	Nie	63,5	70,8	68,3	67,7
	Tak	28,4	19,2	24,6	23,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Długo pozostający bez pracy wreszcie gorzej od niepracujących przez krótki okres oceniają swoje kwalifikacje. Nie musi to świadczyć głównie o niskiej samoocenie, długi czas bezskutecznych poszukiwań pracy mógł ich przekonać, iż nie dysponują wystarczającymi umiejętnościami, ważnymi z punktu widzenia pracodawców. Ale, jak na długo utrzymujące się bezrobocie, ich samoocena i tak jest wysoka – 6,2% uważa, że ma bardzo wysokie kwalifikacje a dalszych 29,6% że wysokie. Z tego by wynikało, że aż ponad 35% długookresowo bezrobotnych marnotrawi – nie pracując – wysokie umiejętności zawodowe.

W świetle wcześniejszych ustaleń dotyczących poziomu wykształcenia niepracujących od ponad roku, wykonywanych przez nich zawodów i ich zgodności z zawodami wyuczonymi (co opisano raportach powiatowych), przerw w pracy zawodowej i małego zaangażowania w szkolenia, można wątpić, czy wysoka samoocena kompetencji zawodowych ma pokrycie w obiektywnym stanie rzeczy. Możliwe zresztą, że w pracy zawodowej bezrobotni wykazywali się dostatecznymi umiejętnościami, jednak przecież nie były one w większości przypadków na tyle atrakcyjne dla pracodawców, by odpowiadało im zatrzymanie tych osób w pracy, czy przez zawarcie kolejnego kontraktu o pracę, czy też przez podniesienie płac (których niski poziom był jedną z częstszych przyczyn zwalniania się z pracy), ewentualnie przez legalizację zatrudnienia (co również wywoływało niechęć pracowników do kontynuacji pracy i odejścia z niej).
Wśród nieposiadających pracy od co najwyżej 12 miesięcy analogiczne odsetki osób bardzo wysoko i wysoko ceniących swoje kompetencje zawodowe wynosiły 10,7% oraz 42,4%. Również ich dobra samoocena może budzić wątpliwości. Łącznie ponad 40% badanych uznaje, że ma bardzo wysokie, bądź wysokie kompetencje zawodowe a dalszych 45% ocenia je jako średnie. Patrząc z tego punktu widzenia należałoby uznać, że w woj. zachodniopomorskim w ogóle nie występuje negatywna selekcja do bezrobocia, co zazwyczaj ma miejsce. Prawdą jest oczywiście, że kiedy bezrobocie jest dość powszechne, wśród bezrobotnych znajdują się również osoby o wysokich kwalifikacjach, lecz trudno przypuścić, by było ich aż tyle.

Wykres 8. Samoocena kwalifikacji zawodowych w zależności od czasu pozostawania bez pracy

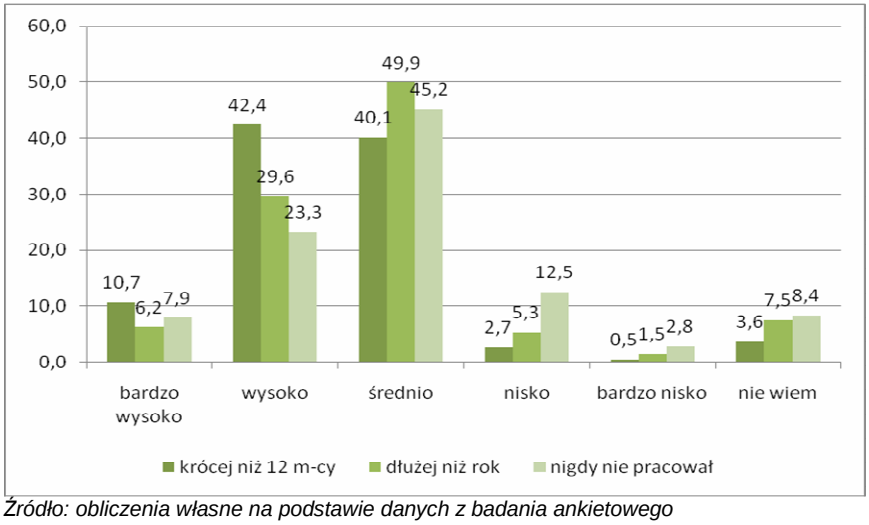

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Niemający pracy od ponad 1 roku przypisują sobie natomiast bardzo zły stan zdrowia (częściej mężczyźni) – razem 13,4% tych osób uważa, że tak właśnie jest, chociaż nie wynika z tego, że ich stan zdrowia wyklucza pracę zawodową, wszak z tego powodu nie uzyskali uprawnień rentowych (poza zupełnie nielicznymi osobami, ujętymi w badaniu na terenie ośrodków pomocy społecznej). Ocena zatem zdrowia jest wyraźnie subiektywna, choć oczywiście nie wyklucza przewlekłych schorzeń i częściowej niepełnosprawności.

Wykres 9. Samoocena stanu zdrowia w zależności od czasu pozostawania bez pracy

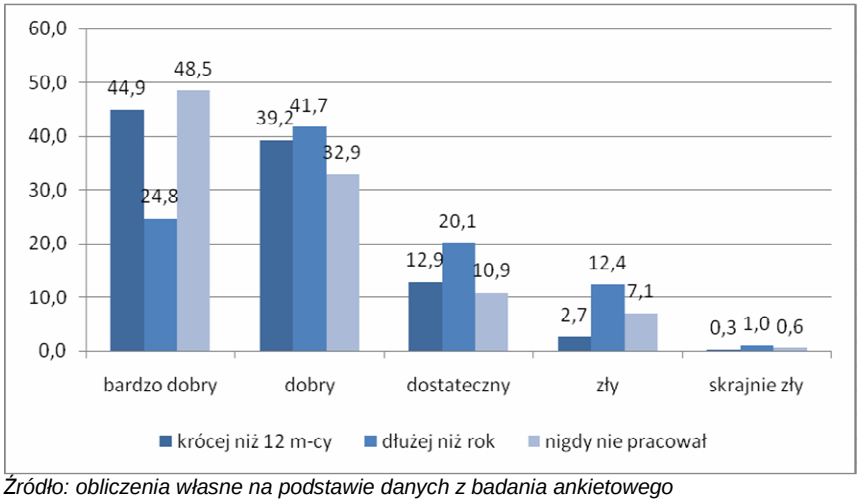

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Niska samoocena zdrowia i wysoka kwalifikacji zdejmują z bezrobotnych psychologiczną odpowiedzialność za własną sytuację zawodową. Taka kombinacja cech usprawiedliwia pozostawanie bezrobotnym, małe zainteresowanie rynkiem pracy, niską gotowość do przemieszczania się za pracą i wyraźne preferowanie relatywnie „wygodnych" warunków pracy. Możliwe, że wśród bezrobotnych długookresowe drzemie jeszcze sentyment za stabilną pracą w stabilnej gospodarce, której po prostu już nie ma. Widać to m.in. w chęci pracy stałej, wykonywanej w standardowych godzinach pracy, pełnoetatowej, na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony, najlepiej w firmie/instytucji publicznej.

Częściowo tylko udowodniono hipotezę, ze długi czas pozostawania bez pracy zwiększa niską samoocenę bezrobotnych i ze to z kolei wywołuje bierne postawy na rynku pracy. Długo niepracujący rzeczywiście gorzej od niepracujących krótko oceniają swoje kwalifikacje zawodowe i stan zdrowia, lecz nie można wykluczyć, że rzeczywiście są one gorsze i przyczyniają się do zwiększenia trudności w znalezieniu pracy. Pasywność długo niepracujących jest natomiast faktem demonstrującym się w przerywaniu poszukiwań pracy, nieskłonności do podejmowania pracy w miejscowościach oddalonych od miejsca zamieszkania, czy zdawaniu się w poszukiwaniach pracy głównie na urząd pracy.
Hipoteza C3/H2 *Wraz z przyrostem okresu pozostawania bez pracy wzrasta udział osób z niską samooceną w grupie osób bezrobotnych, co przyczynia się do bierności zawodowej*

5. Czynniki kształtujące bezrobocie i motywujące do podjęcia pracy

Bezrobotni długookresowo dysponują niższym poziomem wykształcenia od pozostających bez pracy krótko. 71,4% nie ma średniego wykształcenia, podczas kiedy w grupie pozostających krócej bez pracy takich osób jest 50,4%. Bardzo rzadko w grupie długookresowo bezrobotnych trafia się osoba z wyższym wykształceniem czy to licencjackim (2%) czy magisterskim (2,8%). Częściej takie osoby można spotkać w bezrobociu krótkookresowym (odpowiednio w 4,4% i 7,5% przypadków). Łącznie bezrobotnych z wyższym wykształceniem w naszej próbie było tyle, co w danych reprezentatywnych czyli stosunkowo dużo jak na średnie warunki w Polsce. Może to sugerować, że problem bezrobocia w zachodniopomorskim, choć głównie dotyczy niżej wykształconych, jest też obecny wśród osób osiągających średnie i wyższe wykształcenie.

Tabela 11. Poziom wykształcenia osób pozostających bez pracy poniżej roku, rok lub więcej, nigdy nie pracujących (w %)

Wykształcenie	Czas pozostawania bez pracy			Ogółem
	krócej niż 12 m-cy	dłużej niż rok	nigdy nie pracował	
Gimnazjalne lub niższe	19,6	31,4	40,4	29,2
Zasadnicze zawodowe	30,8	40,0	18,8	32,1
Średnie ogólne	14,3	8,2	15,8	12,0
Średnie profilowane	4,5	2,8	5,7	4,0
Średnie zawodowe	14,8	9,8	9,8	11,6
Policealne / pomaturalne	4,2	2,9	2,2	3,2
Licencjackie	4,4	2,0	3,6	3,2
Magisterskie	7,5	2,8	3,6	4,6
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Osoby o niskim wykształceniu – gimnazjalnym albo jeszcze niższym – stosunkowo rzadko przewidują, że znajdą pracę w najbliższym roku (37,4%); około ¼ sądzi, że to się nie uda, pozostali nie wiedzą. Równie niskich przewidywań nt. możliwości podjęcia pracy nie ma żadna inna grupa wykształcenia. Jeszcze absolwenci liceów ogólnokształcących są dość pesymistycznie nastawieni co do swojej przyszłości zawodowej – mniej niż połowa wierzy w podjęcie pracy w ciągu roku. Tylko minimalnie lepiej oceniają swoje szanse osoby z wykształceniem średnim profilowanym. Tym samym osoby bez zawodu plasują samych siebie na gorszych pozycjach niż posiadający wyuczony zawód, co odpowiada tendencjom widocznym w całej gospodarce, chociaż – jak wspomniano wyżej – nie w pełni warunkom panującym na zachodniopomorskim rynku pracy, gdzie bezrobocie jest wyższe wśród posiadających zawód absolwentów szkół zasadniczych niż wśród wykształconych na poziomie średnim ogólnym (lub profilowanym). średnio jednak aż 1/5 nie ma nadziei na znalezienie pracy w ciągu roku, co pokazuje, że stoją przed nierozwiązywalnymi – z ich punktu widzenia – barierami.
Co zaskakuje, absolwenci szkół policealnych/pomaturalnych gorzej widzą swoje perspektywy niż robotnicy wykwalifikowani po zasadniczych szkołach zawodowych. I wyraźnie też gorzej niż osoby, które skończyły średnie szkoły zawodowe. To może sugerować, że kierunki kształcenia w szkołach policealnych nie odpowiadają popytowi na pracę skoro ich absolwenci dostrzegają większe problemy ze swoją pracą od wykształconych zawodowo tylko na poziomie zasadniczym. To dość nietypowe – w świetle wyników badań nad losami zawodowymi absolwentów szkół (Absolwenci 2006). Posiadacze wykształcenia wyższego w ponad 70% oczekują zatrudnienia w najbliższym roku, a nieco ponad 10% spodziewa się długotrwałych trudności na rynku pracy, jak można przypuszczać z powodu nieadekwatnego do popytu na pracę kierunku kształcenia.

Tabela 12. Ocena, czy respondent w ciągu najbliższego roku znajdzie pracę zależności od poziomu wykształcenia (w %)

Wykształcenie	Nie	Tak	Nie wiem	Ogółem
Gimnazjalne lub niższe	25,9	37,4	36,7	100,0
Zasadnicze zawodowe	19,2	57,5	23,3	100,0
Średnie ogólne	18,5	48,9	32,6	100,0
Średnie profilowane	18,5	50,8	30,7	100,0
Średnie zawodowe	18,8	61,5	19,7	100,0
Policealne / pomaturalne	21,4	55,1	23,5	100,0
Licencjackie	13,5	71,5	15,0	100,0
Magisterskie	11,3	76,4	12,3	100,0
Ogółem	20,3	51,0	28,7	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Bezrobocie jest uwarunkowane poziomem wykształcenia. Potwierdzają to liczne badania w skali kraju, jak również dane ankietowe w naszym badaniu specjalnym. Niekorzystnie oddziaływają zwłaszcza niskie wykształcenie i brak wyuczonego zawodu tak na ogólny poziom bezrobocia jak i na czas jego trwania. Bezrobotni zdają sobie sprawę z tych uwarunkowań i dostosowują do nich własne oczekiwania.
Hipoteza C4/H1: *Osoby z niższym wykształceniem wydają się być świadome swojej pozycji i oceniają swoje kwalifikacje na ogół niżej niż bezrobotni z wykształceniem średnim lub wyższym. Ma to swoje odzwierciedlenie także w oczekiwaniach płacowych.*

Patrząc na raporty powiatowe i opisywane w nich niepokrywanie się zawodów wyuczonych z ostatnio wykonywanymi i z większym podobieństwem między zawodami preferowanymi i wyuczonymi, można przypuszczać, ze problem nieadekwatnych do sytuacji na rynku pracy kierunków kształcenia jest istotny dla bezrobocia różne iż osób z niskimi poziomami wykształcenia.
Zarazem badanie potwierdza wpływ niskiego wykształcenia na korzystanie pomocy publicznych instytucji rynku pracy. Najniżej wykształceni najczęściej korzystają z urzędów pracy, licząc zwłaszcza na nie nie w zakresie pomocy przy znalezieniu pracy ale na uzyskanie ubezpieczenia zdrowotnego – to był podstawowy motyw rejestracji aż 43,3% bezrobotnych z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym. Motyw ten jest obecny również w innych grupach wykształcenia ale - co charakterystyczne - traci na znaczeniu w miarę wzrostu poziomu wykształcenia. Był najważniejszy tylko dla 15% osób z wyższym wykształceniem magisterskim. Inny motyw rejestracji, wyraźnie ujemnie związany z poziomem wykształcenia, to potrzeba uzyskania z PUP zaświadczenia dla opieki społecznej; z tego powodu przede wszystkim zarejestrowało się 8,5% osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym i 1,0% z wykształceniem wyższym magisterskim.
Dążenie do korzystania z aktywnych polityk rynku pracy nie układa się jakiś wyraźny wzór, po trosze dlatego, że pewne programy są adresowane do ograniczonego kręgu odbiorców np. stypendium związane z nauką jest przeznaczone dla osób do 25 roku życia a staż pracy wiąże się z faktem ukończenia szkoły lub uczelni.
Niemniej można zauważyć, że chęć kształcenia się na kursach i szkoleniach oferowanych w PUP raczej odnosi się do osób z wykształceniem średnim zawodowym i, policealnym i licencjackim, co zaskakuje wziąwszy pod uwagę, że największe potrzeby szkoleniowe powinni mieć bezrobotni bez zawodu czyli z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz licealnym (ogólnym i profilowanym). Można przypuszczać, iż w sumie niskie zapotrzebowanie na szkolenia ze strony bezrobotnych jest po trosze efektem miejsc pracy, z jakimi się wcześniej stykali, gdzie bardziej zaawansowane kompetencje nie były i nie są wymagane. Możliwe też – czego na podstawie naszego badania nie możemy stwierdzić – że rodzaje szkoleń oferowanych przez PUP – nie odpowiadają bezrobotnym, że nie spodziewają się po ich ukończeniu wyraźniejszej poprawy swojej pozycji zawodowej. Analizy z raportów powiatowych podpowiadają, że bezrobotni są skłonni uznawać bezrobocie głównie jako wynik niekorzystnej sytuacji gospodarczej w kraju a nie jako efekt lokalnych braków czy to kompetencji czy inwestycji. Nie widzą zresztą związku między jednym a drugim, jak można wywnioskować z rozkładów odpowiedzi.
Najważniejszy motyw rejestracji w urzędzie pracy, którego należy oczekiwać – a mianowicie chęć znalezienia pracy – okazuje się najważniejsza dla 32,7% badanych, w tym najmniej istotna dla posiadających najniższe wykształcenie, czyli z największymi trudnościami na rynku pracy. Bezrobotni zaś ze średnim i wyższym wykształceniem głównie dlatego się rejestrowali, że chcieli znaleźć pracę.

Tabela 13. Główna przyczyna rejestracji w PUP w zależności od poziomu wykształcenia (w %)

Wykształcenie	Prawo do zasiłku	Potrzeba ubezpieczenia zdrowotnego	Potrzeba zaświadczenia do opieki społecznej	Chęć znalezienia pracy	Chęć skorzystania z kursów, szkoleń	Chęć skorzystania ze stażu pracy	Chęć skorzystania ze stypendium na naukę	Inne	Razem
Gimnazjalne lub niższe	17,0	43,3	8,5	26,6	2,7	0,9	0,1	1,0	100,0
Zasadnicze zawodowe	22,6	35,0	3,3	33,5	3,3	1,7	0,0	0,6	100,0
Średnie ogólne	20,0	27,7	2,3	33,4	4,0	11,1	0,8	0,8	100,0
Średnie profilowane	17,3	26,6	2,3	35,3	1,2	15,0	1,2	1,2	100,0
Średnie zawodowe	18,2	30,3	1,5	37,2	5,5	6,0	0,2	1,1	100,0
Policealne / pomaturalne	25,5	26,9	0,7	33,1	6,9	4,8	0,0	2,1	100,0
Licencjackie	17,3	20,9	0,7	42,4	6,5	8,6	0,7	2,9	100,0
Magisterskie	15,0	24,3	1,0	39,8	4,9	10,2	0,0	4,9	100,0
Ogółem	19,6	34,3	4,1	32,7	3,7	4,4	0,2	1,2	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

W przewrotny sposób potwierdziła się hipoteza o tym, że najniżej wykształceni przede wszystkim udają się do urzędów pracy po pomoc. Przewrotność polega na tym, ze tą pomocą są dla nich głównie: prawo do ubezpieczenia zdrowotnego i dostęp do świadczeń pomocy społecznej. Pierwszoplanowym motywem rejestracji bezrobocia zaś dla wyżej wykształconych jest chęć znalezienia pracy. Natomiast większą samodzielnością w poszukiwaniu pracy cechują się wyżej wykształceni.
Hipoteza C4/H2: *Osoby o najniższych kwalifikacjach w największym stopniu liczą na pomoc instytucji rynku pracy i są w najmniejszym stopniu przedsiębiorcze i samodzielne na rynku pracy.*

Zarazem najniżej wykształceni (wykształcenie gimnazjalne i poniżej) w największym stopniu uznają, że chodzenie do urzędu pracy jest dla nich główną drogą uzyskania zatrudnienia. Rzadko sami dają ogłoszenia o poszukiwaniu pracy, rzadko sami wysyłają aplikacje do różnych pracodawców. Ponadprzeciętnie często natomiast liczą na pomoc rodziny i znajomych. Pod tym względem aktywność osób z wyższym wykształceniem jest nieporównywalnie większa – sami dają ogłoszenia, wysyłają aplikacje, odpowiadają na ogłoszenia rekrutacyjne zamieszczane w prasie i w Internecie, nie rezygnując z osobistych kontaktów z pracodawcami. I zdecydowanie rzadziej uważają pomoc rodziny i znajomych za główny sposób starań o pracę. Pozostałe grupy wykształcenia w swoich zabiegach o pracę lokują się gdzieś pomiędzy posiadaczami tylko wykształcenia gimnazjalnego lub podstawowego a wyższego. Z tym, że częstsze wykorzystywanie Internetu zaczyna się dopiero wśród posiadających wykształcenie średnie. Większa samodzielność w poszukiwaniach ofert pracy – poza tym, że idzie w parze z możliwościami prezentacji wyższych kompetencji zawodowych, jeśli dysponuje się odpowiednio wyższym wykształceniem – zależy też od wykształcenia w ten sposób, ze „wyposaża" bezrobotnych w większe umiejętności korzystania z różnych dróg zdobywania informacji o tym, co się dzieje na rynku pracy i odpowiadania własną ofertą na tę zidentyfikowaną sytuację. W zachowaniach bezrobotnych niżej wykształconych widać nieumiejętność radzenia sobie na rynku pracy, który wykorzystuje coraz bardziej zróżnicowane kanały przekazywania informacji.

Tabela 14. Główny sposób poszukiwania pracy w zależności od poziomu wykształcenia (w %)

Wykształcenie	Chodzenie do urzędu pracy	Odpowiedzi na ogłoszenia pracodawców z prasy	Odpowiedzi na oferty w Internecie	Pośrednictwo prywatnych i pozarządowych agencji pracy	Własne ogłoszenia w prasie i Internecie	Pomoc rodziny, znajomych	Wysyłanie aplikacji do pracodawców	Bezpośredni kontakt z pracodawcami, Chodzenie do firm	inaczej
Gimnazjalne lub niższe	53,9	12,5	3,4	0,8	1,1	15,4	1,9	9,4	1,6
Zasadnicze zawodowe	52,8	12,8	5,4	0,8	1,0	12,4	2,1	11,0	1,7
Średnie ogólne	41,8	13,6	18,3	1,1	1,5	11,4	3,4	8,0	0,9
Średnie profilowane	41,9	11,5	20,7	0,9	1,4	12,0	3,2	6,9	1,4
Średnie zawodowe	45,0	12,6	11,2	0,9	3,0	12,0	4,0	9,6	1,7
Policealne / pomaturalne	43,5	11,3	17,3	0,6	2,4	8,9	4,8	8,9	2,4
Licencjackie	31,3	17,4	22,1	0,0	3,6	9,2	8,2	7,2	1,0
Magisterskie	31,0	15,7	26,3	0,7	2,2	6,9	6,9	8,0	2,2
Ogółem	48,2	13,0	9,7	0,8	1,5	12,6	3,0	9,5	1,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Bardzo wielu bezrobotnych zarejestrowawszy się korzystało z aktywnych programów rynku pracy. Niektórzy wielokrotnie, co powoduje, że z zestawu, o który pytano podczas badania, wskazywali po kilka możliwości. Średnio osoby z każdej grupy wykształcenia niemal 2-krotnie korzystały z aktywnego wsparcia urzędów pracy. Nie wiemy, jakie było powiązanie pomiędzy uczestnictwem w poszczególnych programach, prawdopodobnie porada zawodowa towarzyszyła innym działaniom aktywizującym bezrobotnych. Ale ponadto inne formy musiały współwystępować, choć możliwe, że w różnych okresach, w tym nawet do kilku lat wstecz.

Analiza udziału w aktywnych programach wykazuje, że dostęp do nich zależy wyraźnie od wykształcenia. Prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne, roboty publiczne były raczej przeznaczone dla osób z niższymi poziomami wykształcenia, a poza tym, udział w pracach interwencyjnych i robotach publicznych był częstszy wśród posiadających średnie wykształcenie zawodowe aniżeli ogólne. Z kolei w szkoleniach brali relatywnie częściej zarejestrowani bezrobotni z wykształceniem średnim i wyższym (nieco ponad 40%), podobnie częściej otrzymywali skierowanie na staż lub do nauki zawodu w miejscu pracy, z tym że posiadający wyższe wykształcenie szczególnie często stawali się uczestnikami tych programów – korzystała z nich ponad ½ osób z wykształceniem licencjackim i magisterskim. Ze wsparcia samodzielnej działalności gospodarczej korzystało szczególnie dużo osób z wykształceniem magisterskim ale także licencjaci i legitymujący się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Łącznie najczęściej uczestniczyli w aktywnych programach najwyżej i najniżej wykształceni, choć, jak widać, w innej strukturze.

Tabela 15. Uczestnictwo w aktywnych programach w zależności od poziomu wykształcenia (w %)

Wykształcenie	Dodatek aktywizacyjny	Prace interwencyjne	Prace społecznie użyteczne	Staż lub przygotowanie zawodowa w miejscu pracy	Roboty publiczne	Szkolenia	Wsparcie samodzielnej działalności gospodarczej	Porada zawodowa	Razem
Gimnazjalne lub niższe	10,9	29,9	25,5	20,2	24,8	34,2	9,6	48,1	203,1
Zasadnicze zawodowe	12,8	19,9	16,1	24,1	15,2	35,7	10,8	51,8	180,2
Średnie ogólne	12,8	11,2	10,2	42,0	9,6	41,2	9,4	43,9	168,5
Średnie profilowane	12,9	8,1	12,1	37,1	7,3	40,3	7,3	43,5	186,3
Średnie zawodowe	17,0	13,5	15,9	35,7	10,1	41,8	8,4	45,0	187,3
Policealne / pomaturalne	11,1	7,7	8,5	45,3	3,4	44,4	8,5	35,9	165,0
Licencjackie	9,4	10,3	4,3	55,6	3,4	41,9	12,0	40,2	176,9
Magisterskie	14,3	13,7	11,8	56,5	11,8	41,0	23,6	40,4	213,0
Ogółem	12,7	19,1	16,7	30,9	15,1	37,7	10,5	47,0	189,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Jeśli się jednak zestawi bogactwo przeciętnego udziału bezrobotnych w aktywnych programach z mizerią ich kondycji na rynku pracy w postaci długo trwającego bezrobocia i podejmowania pracy o wyraźnie niekorzystnych cechach (w przeszłości), to wydaje się, że ta interwencja aktywnych programów jest bardzo mało skuteczna. Badanie nie daje podstaw do stwierdzenia dlaczego tak jest, wydaje się jednak, że to poważny problem zachodniopomorskiego rynku pracy. W tym kontekście oceny bezrobotnych, że trudności na rynku pracy wynikają z nie dość skutecznej aktywności urzędów publicznych stają się usprawiedliwione.

Jak wcześniej wspomniano, bezrobotni poszukują pracy w postaci jak najbardziej dogodnej dla pracownika, co stanowi pewien kontrast z rzeczywistymi warunkami pracy. Ponad 90% chciałoby pracować w pełnym wymiarze czasu pracy i w formie pracy stałej, prawie ¾ preferuje pracę w stałych godzinach. Najniżej wykształceni częściej od pozostałych godzą się na pracę na część etatu, jak i na pracę dorywczą, w obu przypadkach jednak chętni do wykonywania takich prac nie stanowią nawet 10%. A już zupełnie śladowe liczby badanych z wyższymi poziomami wykształcenia chciałyby pracować doraźnie albo w skróconym wymiarze czasu pracy.

Ponad ¼ akceptuje pracę zmianową i to zarówno wśród najniżej wykształconych, jak i posiadających wykształcenie zasadnicze jak i średnie. Tylko osoby z wyższym wykształceniem rzadziej akceptują niestałe godziny pracy – w 15,3% w przypadku licencjatów i 11,5% w przypadku magistrów. Wydaje się, że coraz więcej zawodów cechuje wykonywanie pracy dostosowanej do godzin wymaganych przez klientów, to skutek rozwoju usług, które mają duży udział w zatrudnieniu w województwie zachodniopomorskim.

Tabela 16. Uczestnictwo w aktywnych programach w zależności od poziomu wykształcenia (w %)

Wykształcenie	pełny etat	część etatu	praca stała	praca dorywcza	praca zmianowa	praca w stałych godzinach
Gimnazjalne lub niższe	90,8	9,2	92,0	8,0	26,2	73,8
Zasadnicze zawodowe	93,9	6,1	94,7	5,3	26,1	73,9
Średnie ogólne	92,4	7,6	93,0	7,0	24,2	75,8
Średnie profilowane	94,7	5,3	95,4	4,6	28,1	71,9
Średnie zawodowe	95,8	4,2	97,6	2,4	29,1	70,9
Policealne / pomaturalne	95,4	4,6	97,6	2,4	20,8	79,2
Licencjackie	96,9	3,1	97,8	2,2	15,3	84,7
Magisterskie	97,1	2,9	97,0	3,0	11,5	88,5
Ogółem	93,5	6,5	94,4	5,6	25,1	74,9

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

W pewnym stopniu potwierdza się hipoteza, ze bezrobotni najniżej wykształceni częściej od innych szukają pracy doraźnej, w niepełnym wymiarze czasu pracy ale nawet wśród nich akceptacja dla tego rodzaju zatrudnienia nie jest wysoka.
Hipoteza C4/H3: *Bezrobotni o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) częściej niż inne grupy poszukują pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin.*

Wybór najkorzystniejszego zatrudnienia przez badanych dowiódł, ze nieustannym wzięciem cieszy się praca w firmach i instytucjach państwowych. Łącznie w nich chciałoby pracować od 55,4% do 60,5% osób z wykształceniem poniżej wyższego. Mający wykształcenie wyższe nieco rzadziej wiązali swoje preferencje z sektorem państwowym, różnice jednak nie były duże – licencjaci chcieliby takiej pracy w 53,2% a magistrzy w 52,3%. Udział osób takimi preferencjami jest oczywiście wyższy niż udział zatrudnienia w sektorze państwowym tak w przeciętnie w Polsce, jak i w województwie zachodniopomorskim.

Tabela 17. Uczestnictwo w aktywnych programach w zależności od poziomu wykształcenia (w %)

Wykształcenie	firma prywatna	firma państwowa	instytucja państwowa	własna działalność gospodarcza	inne miejsce zatrudnienia	ogółem
Gimnazjalne lub niższe	27,0	41,9	16,2	13,2	1,7	100,0
Zasadnicze zawodowe	29,9	42,4	12,9	13,6	1,1	100,0
Średnie ogólne	25,9	38,1	21,5	14,2	0,3	100,0
Średnie profilowane	31,5	40,1	17,7	9,9	0,9	100,0
Średnie zawodowe	24,4	42,2	15,2	17,0	1,2	100,0
Policealne / pomaturalne	24,3	38,9	21,6	15,1	0,0	100,0
Licencjackie	23,4	31,3	21,9	22,9	0,5	100,0
Magisterskie	26,0	28,4	23,9	21,4	0,4	100,0
Ogółem	27,4	40,5	16,5	14,6	1,1	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

W preferencjach odzwierciedla się też dość powszechne wyobrażenie o korzyściach z prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej – przeciętnie aż 14,6% bezrobotnych chciałoby pracować w takiej formie a wśród bezrobotnych z wyższym wykształceniem odpowiednie odsetki przekraczają 20%. Udział zaś rozważających podjęcie pracy na własny rachunek jest jeszcze większy. Wśród osób z najniższym wykształceniem odpowiada właściwie udziałowi osób, dla których jest top preferowany

sposób wykonywania pracy. Ale w pozostałych grupach wykształcenia jest zdecydowanie wyższy – od 20,1% wśród bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym po 49,6% wśród legitymujących się wyższym wykształceniem magisterskim. Tak wielkie zainteresowanie pracą na własny rachunek może wynikać z niedostępności innych preferowanych miejsc pracy.

Wykres 10. udział osób rozważających podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej w zależności od poziomu wykształcenia

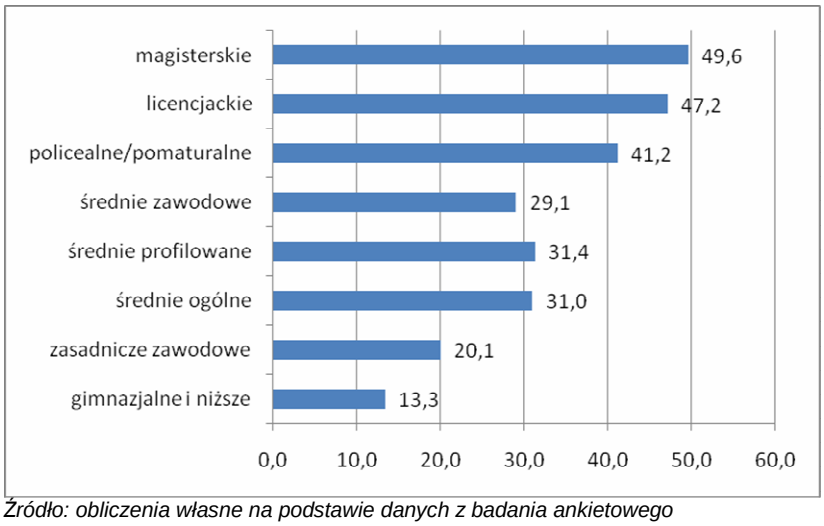

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Odsetki zainteresowanych samodzielną działalnością gospodarczą są oczywiście nierealistycznie wysokie, zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę to, że zupełnie nie przystają do możliwości osób o stosunkowo niskim kapitale ludzkim i ze zdecydowanie przewyższają rzeczywiste udziały pracujących na własny rachunek w gospodarce krajowej.

6. Rekomendacje

Trudno o zwarty pakiet rekomendacji, który zasadniczo różniłby się od zaleceń gdzie indziej formułowanych. Na kilka kwestii warto jednak zwrócić uwagę.

- Udział osób z niskimi poziomami wykształcenia jest wysoki w bezrobociu na wszystkich wojewódzkich rynkach pracy. W naszym badaniu niepokoi jednak to, że w wieku produkcyjnym wciąż jest dużo bezrobotnych, którzy nie ukończyli nawet zasadniczej szkoły zawodowej. Wydaje się, ze elementarnym warunkiem poprawy podażowej strony rynku pracy jest objęcie kształceniem przynajmniej zasadniczym zawodowym możliwie jak najwięcej osób w wieku do nawet 35-40 lat, ponieważ są to osoby, które jeszcze przez długie lata będą funkcjonowały na rynku pracy i ich niski poziom wykształcenia będzie stanowił permanentną przeszkodę w poprawie własnej sytuacji zawodowej.

- Podobny postulat należałoby odnieść do osób z wykształceniem średnim ogólnym i profilowanym, które nie kontynuują nauki. W interesie rynku pracy leży stworzenie szerokiego i dostępnego (a wiec w szkołach publicznych, bez opłat) programu kształcenia policealnego.

- Wysokie bezrobocie osób z wykształceniem zawodowym: zasadniczym i średnim skłania do szybkiej rewizji kierunków kształcenia po uprzednim zbadaniu losów absolwentów i przebiegu ich aktywności zawodowej.

- Generalnie PSZ muszą – by osiągnąć większą skuteczność swych działań – współpracować ściśle ze szkołami i władzami oświatowymi powszechnie informując o stwierdzonych brakach

kompetencyjnych i niedopasowaniach kierunkowych kształcenia . Ta wiedza powinna być dostępna nie tylko instytucjom oświatowym ale całej społeczności, w tym rodzicom i dzieciom oraz młodzieży.

- Dla osób w wieku 40-50 lat, zwłaszcza trafiających do bezrobocia, konieczne jest przeprowadzenie bilansu kompetencji zawodowych i wszystkich innych uwarunkowań mogących wpływać na aktywność zawodową i bezrobocie oraz objęcie ich programami odświeżania i uzupełniania kompetencji tak ogólnych jak i zawodowych.

- Konieczne jest nasilenie kontroli mających na celu wyeliminowanie pracy nierejestrowanej, której duży zakres zmniejsza szanse powstawania legalnych miejsc pracy.

- Urzędy pracy powinny wypracować procedury postępowania z rejestrującymi się bezrobotnymi tak, by nie zmuszać do udziału w aktywnych programach tych, których celem nie jest podjęcie pracy, zaś zwiększyć zakres pomocy dla poszukujących pracy i cechujących się różnymi deficytami kompetencyjnymi. Ważne jest rozpoznanie tych deficytów i nie ograniczanie programów aktywnych tylko do standardowych działań a szkoleń tylko do zawodowych. Przy niskim poziomie wykształcenia braki kompetencji ogólnych a nie tylko zawodowych mogą być zasadnicza przeszkoda w podjęciu i utrzymaniu pracy.

- Wszelkie programy aktywne powinny zostać na nowo ocenione z punktu widzenia przyczyn niskiej skuteczności a nisko efektywne wyeliminowane z praktyki PSZ. Nie chodzi przy tym, żeby liczba programów i ich uczestników była jak największa, ale żeby każdy program dość gruntownie zmieniał szanse uczestników na rynku pracy. Chodzi zwłaszcza o różne, pogłębione formy szkoleń zawodowych połączonych z praktyką zawodową i z uczeniem samodzielności w poszukiwaniu pracy (w tym obeznanie z Internetem ako środkiem komunikacji w obrębie rynku pracy).

- Żeby polityki rynku pracy zyskały na skuteczności muszą być przez władze lokalne usuwane podstawowe bariery podejmowania pracy. W badaniu ujawniły się 3 zasadnicze: brak powszechnego, wystarczającego systemu opieki, zwłaszcza nad dziećmi, niedostatek opieki zdrowotnej i jej takiej organizacji, by umożliwiał łączenie pracy zawodowej z rehabilitacją u tych osób, którym jest to potrzebne, a w części powiatów reaktywowanie systemu transportu wspomaganego ze środków publicznych jeśli umożliwiłby pracę poza miejscem zamieszkania.

- Potrzeba jest współpraca z ośrodkami pomocy społecznej, żeby diagnozy dotyczące rokowań zawodowych łączyły się z diagnozami sytuacji społecznej bezrobotnych, przeciwnym razie urzędy pracy będą miejscem wydawania zaświadczeń uprawniających do uzyskania pomocy społecznej, lecz jej podopieczni nie zaistnieją na rynku pracy. Zwłaszcza nie wiadomo, ile w wypowiedziach respondentów badania ankietowego jest prawdy nt. przeszkód podejmowania pracy. Nie wiadomo też na ile trudna sytuacja materialna staje się przeszkodą skutecznej aktywizacji, szczególnie młodego pokolenia wychowanego w warunkach braku pracy rodziców/opiekunów.

- Konieczna wydaje się też promocja skutecznych powrotów z pracy wykonywanej zagranicą nie polegających wyłącznie na pasywnym oczekiwaniu na kolejny wyjazd. Działania aktywizujące takie osoby musiałyby być jednak wielostronne, przekraczające możliwości dostępne PSZ. Powinny w nie się włączyć lokalne samorządy, w których interesie jest zapobieganie nadmiernemu wyludnianiu województwa, w tym wsi, w ramach specjalnych programów lokalnych oferujących np. możliwości inwestowania na terenie poszczególnych powiatów.

Aneksy zawierające zestawienie dodatkowych danych, opis metodologii, źródeł danych

I. Metody badawcze i dobór próby.

1. Analiza danych zastanych - opracowań i dokumentów dotyczących bezrobocia i rynku pracy w województwie zachodniopomorskim oraz sytuacji społeczno - ekonomicznej w województwie zachodniopomorskim.

Analiza danych zastanych pozwoliła na uszczegółowienia wiedzy na temat stanu wyjściowego w zakresie sytuacji na rynku pracy w województwie zachodniopomorskim i określenia m.in. tego, jakiego typu problemy występują na rynku pracy, które z nich są najdotkliwsze, jakie grupy społeczne są najbardziej zagrożone bezrobociem. Pozwoliło to na odniesienie się i ustosunkowanie do najważniejszych wyników uzyskanych we wcześniejszych projektach badawczych.

2. Analiza danych zastanych - danych na temat bezrobotnych -ich struktury uzyskanych z powiatowych urzędów pracy, WUP Szczecin i GUS.

Uzyskanie z WUP Szczecin oraz poszczególnych PUP szczegółowych i porównywalnych dla wszystkich powiatów danych na temat struktury bezrobotnych, pozwoliło doprecyzować szczegóły doboru próby badawczej, tak by mogła ona jak najpełniej odpowiadać strukturze populacji bezrobotnych w województwie. Dane te pozwoliły także na określenie stanu wyjściowego – liczebności oraz struktury osób pracujących i bezrobotnych. Należały do nich m.in: Stopa bezrobocia rejestrowanego, Struktura wg płci, wiek, staż bezrobocia, miejsca zamieszkania, Rejestracje i wyrejestrowania z ewidencji bezrobotnych, Korzystanie z form aktywizacji i wsparcia bezrobotnych, Płaca netto, Migracje.

3. Badanie jakościowe - Indywidualne wywiady pogłębione.

W trakcie badania przeprowadzono 47 wywiadów pogłębionych –po 2 w każdym powiecie województwa zachodniopomorskiego. Wywiady zrealizowane zostały w PUP oraz Miejskich lub Gminnych Ośrodkach Pomocy Społecznej, a także 5 wywiadów z osobami reprezentującymi inne jednostki lub organizacje pracujące lub pomagające osobom pozostającym bez pracy. Głównym celem wywiadów było zebranie opinii na temat przyczyn bezrobocia w powiatach, a także czynnikach, które przesądzały o charakterze tego zjawiska w każdym powiecie. W trakcie wywiadów zweryfikowane i wyjaśnione zostały w pewnym stopniu zjawiska zidentyfikowane w trakcie analizy opracowań i danych statystycznych odnoszących się do badanego zjawiska. Pytania zostały tak skonstruowane aby uzyskać jak najwięcej informacji dotyczących osób bezrobotnych i aby dały obraz do postawionych celów badania, tj:

-poznanie potencjału społeczno- ekonomicznego osób bezrobotnych w powiatach województwa zachodniopomorskiego, blok 4 pytań+ podpytania

- rozpoznanie przyczyn pozostania bezrobotnymi, blok 8 pytań + podpytania

- rozpoznanie przyczyn bierności zawodowej- potencjalnej podaży pracy, blok 4 pytań + podpytania

- określenie czynników kształtujących i motywujących do podjęcia pracy, blok 8 pytań + podpytania

4. Wywiady grupowe – fokusy

W trakcie realizacji badania zostały przeprowadzone dwa wywiady grupowe - jeden na początku badania (Powiatowy Urząd Pracy w Kołobrzegu), gdzie grupę tworzyły osoby bezrobotne, drugi przed ostatecznym opracowaniem Raportu końcowego (Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Koszalinie), gdzie grupę tworzyły osoby bezrobotne i bierne zawodowo. W badaniu fokusowym udział wzięli przedstawiciele osób bezrobotnych, kobiet i mężczyzn posiadających status bezrobotnego. W sumie w badaniu udział wzięło udział 22 osoby w dwóch grupach po 11 osób. Uczestnicy badania fokusowego zostali dobrani w sposób celowy, tak aby reprezentowali jak najszerszą grupę potencjalnych odbiorców i użytkowników wyników niniejszego badania.

Badanie fokusowe w pierwszej fazie realizacji projektu badawczego miało na celu określenie uwarunkowań zjawiska bezrobocia w województwie, oraz określenie jego głównych przyczyn i typów.

Celem dyskusji w trakcie spotkań było wypracowanie części rekomendacji i płynących z nich zaleceń o charakterze operacyjnym, które zostały wykorzystane zawarte w raporcie końcowym niniejszego badania.

5. Badanie ilościowe - wywiady kwestionariuszowe z osobami bezrobotnymi z obszaru wszystkich powiatów województwa zachodniopomorskiego

Po określeniu próby respondentów dla każdego z powiatów, która wynosiła 5980 wywiadów, przedstawiciele zespołu ankieterskiego przeprowadzili badanie kwestionariuszowe wśród bezrobotnych z obszaru wszystkich powiatów. Badanie realizowane było w sposób bezpośredni – metodą PAPI, co umożliwiło bezpośredni i osobisty kontakt ankietera z respondentem. Ankieter zadając pytania respondentowi zaznaczał odpowiedzi na arkuszu ankiety. Metoda pozwoliła na bieżące wyjaśnienie wątpliwości w trakcie realizacji badania. Kwestionariusze ankiety były wypełniane niezwłocznie na terenie urzędu. Po wypełnieniu ankiety kwestionariusze zostały zebrane przez przedstawiciela zespołu ankieterskiego, gdzie odpowiedzi zostały wprowadzone do bazy danych zgodnie z kluczem kodów. Kwestionariusz ankietowy był podzielony na 4 bloki główne, które zawierały następujące informacje:

- informacje podstawowe (metryczkowe) 8 pytań.
- doświadczenie zawodowe ankietowanego ,blok 14-stu pytań
- pomoc publiczna (w tym służba zatrudnienia), blok 9-ciu pytań
- zachowania, postawy, środowisko rodzinne i społeczne, blok 30-tu pytań

Tego typu konstrukcja pozwoliła na rzetelną weryfikację hipotez badawczych postawionych przed badaniem.

6. Analiza danych ilościowych

Dane ilościowe opracowane zostały metodami statystycznymi z wykorzystaniem pakietu statystycznego Excel oraz SPSS. W pierwszym etapie analizy sporządzono rozkładów wszystkich zmiennych dla każdego powiatu wraz przedstawieniem rozkładów zmiennych w formie graficznej.

7. Weryfikacja hipotez badawczych

Przy weryfikacji hipotez badawczych za najważniejsze uznano:

zmienne niezależne	zmienne zależne
• płeć • długość okresu pozostawania bez pracy • wykształcenie • status na rynku pracy	• korzystanie z form aktywizacji zawodowej • posiadane kwalifikacje i kapitał społeczny • plany odnośnie przyszłej pracy, w tym plany samozatrudnienia • plany migracyjne • oczekiwania wobec przyszłego pracodawcy (typ pracodawcy, branża, oczekiwane zarobki, preferowany zawód, miejsce pracy) • aktywność społeczna • sytuacja ekonomiczna

II . Dobór próby badawczej

Próba badawcza została dobrana metodą losową z warstwowaniem. Wykonawca założył dobór próby równoliczny w każdym z powiatów, z tym, że w każdym z powiatów badania realizowane zostały w dwóch miejscach – Powiatowych Urzędach Pracy i Powiatowych Centrach Pomocy Rodzinie oraz w Ośrodkach Pomocy Społecznej, z zachowaniem proporcji – PUP 50% ankiet, 35% ankiet - OPS i 15% ankiet inne organizacje i instytucje np. Caritas, parafie, PCK. Dobór losowy próby wynikał z następujących faktów:

1. Nie znana jest cała populacja bezrobotnych lub nie pracujących, dlatego niemożliwe było rzetelne dobranie reprezentatywnej próby
2. Dobór respondentów odbywał się na terenie otwartym, gdzie ankieter nie miał wpływu na prawdopodobieństwo spotkania określonego typu respondenta, nie posiadał bowiem bazy identyfikującej typ respondenta. Zmienna, którą można było kontrolować w łatwy sposób przez ankietera była płeć ankietowanego.

Zakładana próba badawcza, a zarazem liczba użytecznych kwestionariuszy badania wyniosła 5980. Próba obejmowała wszystkie powiaty województwa. Uwzględniając zróżnicowanie terytorialne udział respondentów zamieszkałych na terenach danych powiatów wśród ogółu badanych kształtował się następująco:

Powiat	Liczebność użytecznych kwestionariuszy	klienci PUP	klienci PCPR, OPS	Klienci innych organizacji, instytucji
Białogard	**280**	140	98	42
Choszczno	**280**	140	98	42
Drawsko Pomorskie	**280**	140	98	42
Goleniów	**280**	140	98	42
Gryfice	**280**	140	98	42
Gryfino	**280**	140	98	42
Kamień Pomorski	**280**	140	98	42
Kołobrzeg	**280**	140	98	42
Koszalin Miasto	**380**	190	133	57
Koszalin Powiat	**280**	140	98	42
Łobez	**280**	140	98	42
Myślibórz	**280**	140	98	42
Police	**280**	140	98	42
Pyrzyce	**280**	140	98	42
Sławno	**280**	140	98	42
Stargard Szczeciński	**280**	140	98	42
Szczecinek	**280**	140	98	42
Świdwin	**280**	140	98	42
Świnoujście Miasto	**180**	90	63	27
Szczecin Miasto	**380**	190	133	57
Wałcz	**280**	140	98	42
Województwo	**5980**	2990	2093	897

ANEKS ZAWIERAJĄCY ZESTAWIENIE DODATKOWYCH DANYCH

Tabela 1. Aneks statystyczny do powiatu szczecineckiego

	odszedłem na emeryturę	odszedłem na rentę	bankructwo, likwidacja stanowiska, zwolnienia grupowe	zwolniony z innych przyczyn	niskie zarobki	złe warunki pracy	za ciężka i nerwowa praca	praca na czas określony, dorywcza	względy rodzinne, osobiste	choroba, niepełnosprawność	rozpoczęcie nauki(szkolenia)	inne przyczyny
Płeć												
kobieta	0,9	0,0	25,0	7,1	3,6	4,5	1,8	28,6	17,0	2,7	0,9	8,0
mężczyzna	0,0	0,9	19,4	12,0	4,6	0,9	3,7	34,3	1,9	8,3	2,8	11,1
Miejsce zamieszkania												
wieś	0,0	0,0	26,9	9,0	5,1	5,1	2,6	32,1	10,3	6,4	0,0	2,6
miasto do 5tys.	0,0	0,0	11,1	16,7	11,1	5,6	0,0	22,2	5,6	0,0	5,6	22,2
miasto-6-20tys.	0,0	0,0	11,1	11,1	0,0	0,0	11,1	33,3	11,1	11,1	0,0	11,1
miasto 21-50 tys.	0,9	0,9	22,9	9,2	0,9	0,0	2,8	32,1	10,1	5,5	2,8	11,9
miasto 51-100tys	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	16,7	0,0	33,3	0,0	0,0	0,0	16,7
Grupy wieku												
18-24 lata	0,0	0,0	8,7	6,5	2,2	2,2	6,5	54,3	4,3	0,0	6,5	8,7
25-34 lata	0,0	0,0	21,7	5,8	5,8	4,3	4,3	33,3	11,6	0,0	1,4	11,6
35-44 lat	0,0	0,0	25,0	15,9	4,5	2,3	0,0	27,3	9,1	9,1	0,0	6,8
45-54 lat	2,0	2,0	32,0	10,0	4,0	0,0	0,0	12,0	14,0	12,0	0,0	12,0
55-59 lat	0,0	0,0	27,3	18,2	0,0	9,1	0,0	27,3	0,0	18,2	0,0	0,0
Wykształcenie												
podstawowe/gimnazjalne	0,0	0,0	18,2	11,4	4,5	4,5	2,3	22,7	6,8	11,4	6,8	11,4
zasadnicze zawodowe	0,0	0,0	26,8	10,3	5,2	2,1	2,1	28,9	11,3	6,2	0,0	7,2
średnie ogólne	0,0	0,0	11,1	7,4	0,0	0,0	3,7	51,9	11,1	0,0	0,0	14,8
średnie profilowane	0,0	0,0	40,0	20,0	0,0	0,0	20,0	0,0	20,0	0,0	0,0	0,0
średnie zawodowe	3,0	3,0	24,2	9,1	6,1	0,0	0,0	36,4	6,1	3,0	0,0	9,1
policealne/pomaturalne	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	33,3	0,0	66,7	0,0	0,0	0,0	0,0
licencjackie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	66,7	0,0	0,0	33,3	0,0
magisterskie	0,0	0,0	25,0	0,0	0,0	12,5	12,5	12,5	12,5	0,0	0,0	25,0
Czas pozostawania bez pracy												
krócej niż 12 m-cy	0,8	0,0	25,4	6,8	1,7	1,7	4,2	39,0	4,2	1,7	3,4	11,0
dłużej niż rok	0,0	1,0	18,6	12,7	6,9	3,9	1,0	22,5	15,7	9,8	0,0	7,8
OGÓŁEM	0,5	0,5	22,3	9,5	4,1	2,7	2,7	31,4	9,5	5,5	1,8	9,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Tabela 2. Przeszkody w podjęciu pracy w powiecie szczecineckim

Kategorie osób poszukujących pracy	nie widzę przeszkód	nie mam z kim zostawić dzieci	nie mam z kim zostawić innych członków rodziny - są pod moją opieką	trudności z dojazdem	problemy ze zdrowiem	obawa przed zmianami i przed nową sytuacją
Ogółem	57,5	19,3	4,6	4,6	12,5	1,4
Płeć						
Kobieta	51,3	34,4	5,2	3,2	4,5	1,3
Mężczyzna	65,1	0,8	4,0	6,3	22,2	1,6
Miejsce zamieszkania						
Wieś	49,5	30,7	2,0	6,9	8,9	2,0
Miasto do 5 tys.	60,0	10,0	5,0	15,0	5,0	5,0
Miasto 6-20tys.	33,3	41,7	0,0	8,3	8,3	8,3
Miasto 21-50 tys.	65,2	11,3	6,4	0,7	16,3	0,0
Miasto 51-100tys	50,0	0,0	16,7	16,7	16,7	0,0
Grupy wieku						
18-24 lata	78,8	10,6	3,5	4,7	1,2	1,2
25-34 lata	64,6	29,1	2,5	2,5	1,3	0,0
35-44 lata	42,6	19,1	2,1	6,4	27,7	2,1
45-54 lata	31,6	19,3	10,5	7,0	28,1	3,5
55-59 lat	41,7	16,7	8,3	0,0	33,3	0,0
Wykształcenie						
Gimnazjum, szkoła podstawowa	47,0	16,7	7,6	6,1	19,7	3,0
Zasadnicze zawodowe	47,7	26,1	5,4	6,3	12,6	1,8
Średnie ogólne	77,4	9,7	6,5	3,2	3,2	0,0
Średnie profilowane	83,3	0,0	0,0	0,0	16,7	0,0
Średnie zawodowe	66,7	16,7	0,0	2,4	14,3	0,0
Policealne, pomaturalne	80,0	20,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wyższe licencjackie	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wyższe magisterskie	78,6	21,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Okres od zaprzestania pracy						
krócej niż 12 m-cy	75,0	10,8	1,7	4,2	8,3	0,0
dłużej niż rok	30,4	28,4	9,8	6,9	22,5	2,0
nigdy nie pracował	71,4	21,4	1,8	1,8	1,8	1,8
Rejestracja jako bezrobotny w PUP						
tak	53,7	20,4	5,1	4,2	15,3	1,4
nie	70,3	15,6	3,1	6,3	3,1	1,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Tabela 3. Samoocena umiejętności zawodowych w powiecie szczecineckim

Kategorie osób poszukujących pracy	brak odpowiedzi	bardzo wysoko	Wysoko	średnio	nisko	nie wiem
Ogółem	0,4	4,3	34,6	51,1	7,1	2,5
Płeć						
Kobieta	0,6	4,5	29,2	50,6	10,4	4,5
Mężczyzna	0,0	4,0	41,3	51,6	3,2	0,0
Miejsce zamieszkania						
Wieś	1,0	0,0	21,8	55,4	14,9	6,9
Miasto do 5 tys.	0,0	10,0	35,0	55,0	0,0	0,0
Miasto 6-20tys.	0,0	25,0	25,0	50,0	0,0	0,0
Miasto 21-50 tys.	0,0	4,3	45,4	46,8	3,5	0,0
Miasto 51-100tys	0,0	16,7	16,7	66,7	0,0	0,0
Grupy wieku						
18-24 lata	1,2	4,7	32,9	54,1	5,9	1,2
25-34 lata	0,0	5,1	58,2	30,4	3,8	2,5
35-44 lata	0,0	6,4	21,3	61,7	6,4	4,3
45-54 lata	0,0	1,8	21,1	63,2	10,5	3,5
55-59 lat	0,0	0,0	8,3	66,7	25,0	0,0
Wykształcenie						
Gimnazjum, szkoła podstawowa	1,5	4,5	10,6	53,0	22,7	7,6
Zasadnicze zawodowe	0,0	1,8	33,3	58,6	4,5	1,8
Średnie ogólne	0,0	6,5	48,4	45,2	0,0	0,0
Średnie profilowane	0,0	16,7	33,3	50,0	0,0	0,0
Średnie zawodowe	0,0	2,4	45,2	52,4	0,0	0,0
Policealne, pomaturalne	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
Wyższe licencjackie	0,0	0,0	60,0	40,0	0,0	0,0
Wyższe magisterskie	0,0	21,4	64,3	14,3	0,0	0,0
Okres od zaprzestania pracy						
krócej niż 12 m-cy	0,8	5,0	45,0	45,8	0,8	2,5
dłużej niż rok	0,0	2,0	27,5	58,8	8,8	2,9
nigdy nie pracował	0,0	5,4	26,8	48,2	17,9	1,8
Rejestracja jako bezrobotny w PUP						
tak	0,5	4,2	37,0	50,5	5,1	2,8
nie	0,0	4,7	26,6	53,1	14,1	1,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

korzystali z nich, lecz nie był to ich pierwszoplanowy cel.

Tabela 4. Główne przyczyny zarejestrowania się w urzędzie pracy w powiecie szczecineckim

Kategorie osób poszukujących pracy	prawo do zasiłku	potrzeba ubezpieczenia zdrowotnego	Potrzeba zaświadczenia do opieki społecznej	Chęć znalezienia pracy	Chęć skorzystania z kursów, szkoleń oferowanych przez PUP	Chęć skorzystania ze stażu, który można dostać w PUP	Inne
Ogółem	28,4	49,8	2,3	16,3	1,9	0,5	0,9
Płeć							
Kobieta	22,9	51,7	4,2	16,9	2,5	0,0	1,7
Mężczyzna	34,7	48,0	0,0	15,3	1,0	1,0	0,0
Miejsce zamieszkania							
Wieś	16,7	59,7	5,6	12,5	4,2	0,0	1,4
Miasto do 5 tys.	0,0	61,5	7,7	23,1	0,0	0,0	7,7
Miasto 6-20tys.	0,0	81,8	0,0	18,2	0,0	0,0	0,0
Miasto 21-50 tys.	41,0	40,2	0,0	17,1	0,9	0,9	0,0
Miasto 51-100tys	33,3	33,3	0,0	33,3	0,0	0,0	0,0
Wiek							
18-24 lata	1,8	54,4	3,5	31,6	5,3	1,8	1,8
25-34 lata	33,3	47,0	0,0	16,7	1,5	0,0	1,5
35-44 lata	35,9	56,4	2,6	5,1	0,0	0,0	0,0
45-54 lata	46,7	44,4	2,2	6,7	0,0	0,0	0,0
55-59 lat	33,3	44,4	11,1	11,1	0,0	0,0	0,0
Wykształcenie							
Gimnazjum, szkoła podstawowa	22,4	46,9	6,1	14,3	8,2	0,0	2,0
Zasadnicze zawodowe	26,1	59,1	2,3	12,5	0,0	0,0	0,0
Średnie ogólne	21,7	60,9	0,0	17,4	0,0	0,0	0,0
Średnie profilowane	50,0	16,7	0,0	33,3	0,0	0,0	0,0
Średnie zawodowe	43,8	40,6	0,0	12,5	0,0	3,1	0,0
Policealne, pomaturalne	0,0	50,0	0,0	50,0	0,0	0,0	0,0
Wyższe licencjackie	66,7	33,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wyższe magisterskie	27,3	18,2	0,0	45,5	0,0	0,0	9,1
Okres pozostawania bez pracy							
krócej niż 12 m-cy	29,5	47,6	1,9	18,1	1,0	1,0	1,0
dłużej niż rok	35,3	54,1	2,4	7,1	1,2	0,0	0,0
nigdy nie pracował	0,0	44,0	4,0	40,0	8,0	0,0	4,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego

Tabela 5. Główne sposoby poszukiwania pracy w powiecie szczecineckim

Kategorie osób poszukujących pracy	Chodzę do urzędu pracy	Odpowiedam na ogłoszenia pracodawców z prasy	Odpowiadam na oferty w Internecie	Daję własne ogłoszenia w prasie i Internecie	Korzystam z pomocy rodziny, znajomych	Wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	Bezpośredni kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	Inaczej
Ogółem	69,0	3,6	2,6	1,8	19,3	0,7	2,6	0,4
Płeć								
Kobieta	72,8	3,3	2,6	0,7	15,9	1,3	3,3	0,0
Mężczyzna	64,2	4,1	2,4	3,3	23,6	0,0	1,6	0,8
Miejsce zamieszkania								
Wieś	84,7	0,0	0,0	1,0	13,3	0,0	1,0	0,0
Miasto do 5 tys.	60,0	5,0	5,0	0,0	25,0	0,0	5,0	0,0
Miasto 6-20tys.	50,0	25,0	0,0	0,0	16,7	0,0	8,3	0,0
Miasto 21-50 tys.	62,6	4,3	4,3	2,2	21,6	1,4	2,9	0,7
Miasto 51-100tys	20,0	0,0	0,0	20,0	60,0	0,0	0,0	0,0
Grupy wiekowe								
18-24 lata	66,3	4,8	1,2	1,2	20,5	0,0	6,0	0,0
25-34 lata	62,8	5,1	6,4	3,8	17,9	2,6	1,3	0,0
35-44 lata	74,5	4,3	2,1	0,0	19,1	0,0	0,0	0,0
45-54 lata	72,2	0,0	0,0	1,9	22,2	0,0	1,9	1,9
55-59 lat	91,7	0,0	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0
Wykształcenie								
Gimnazjum, szkoła podstawowa	63,6	0,0	0,0	3,0	28,8	0,0	4,5	0,0
Zasadnicze zawodowe	76,1	1,8	0,0	0,9	18,3	0,0	1,8	0,9
Średnie ogólne	71,0	12,9	3,2	0,0	6,5	3,2	3,2	0,0
Średnie profilowane	83,3	16,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Średnie zawodowe	69,2	0,0	2,6	5,1	20,5	0,0	2,6	0,0
Policealne, pomaturalne	60,0	0,0	0,0	0,0	40,0	0,0	0,0	0,0
Wyższe licencjackie	25,0	50,0	0,0	0,0	25,0	0,0	0,0	0,0
Wyższe magisterskie	42,9	7,1	35,7	0,0	7,1	7,1	0,0	0,0
Czas pozostawania bez pracy								
krócej niż 12 m-cy	76,5	4,2	3,4	2,5	11,8	0,0	1,7	0,0
dłużej niż rok	68,6	2,9	1,0	1,0	23,5	1,0	1,0	1,0
nigdy nie pracował	52,9	3,9	3,9	2,0	27,5	2,0	7,8	0,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Tabela 6. Doświadczenie migracji zagranicę w powiecie szczecineckim

Kategorie osób poszukujących pracy	Czy pracował za granicą w ostatnich 10 latach			Czy praca za granicą była ostatnia		
	nie	tak	ogółem	nie	tak	ogółem
Ogółem	85,8	14,2	100,0	85,9	14,1	100,0
Płeć						
Kobieta	91,0	9,0	100,0	88,9	11,1	100,0
Mężczyzna	80,4	19,6	100,0	83,1	16,9	100,0
Miejsce zamieszkania						
Wieś	85,7	14,3	100,0	90,7	9,3	100,0
Miasto do 5 tys.	77,8	22,2	100,0	94,1	5,9	100,0
Miasto 6-20tys.	100,0	0,0	100,0	100,0	0,0	100,0
Miasto 21-50 tys.	85,2	14,8	100,0	78,8	21,2	100,0
Miasto 51-100tys	100,0	0,0	100,0	75,0	25,0	100,0
Grupy wieku						
18-24 lata	93,3	6,7	100,0	87,9	12,1	100,0
25-34 lata	77,9	22,1	100,0	75,0	25,0	100,0
35-44 lata	77,3	22,7	100,0	89,7	10,3	100,0
45-54 lata	96,0	4,0	100,0	96,3	3,7	100,0
55-59 lat	90,9	9,1	100,0	100,0	0,0	100,0
Wykształcenie						
Gimnazjum, szkoła podstawowa	90,9	9,1	100,0	82,6	17,4	100,0
Zasadnicze zawodowe	88,5	11,5	100,0	91,3	8,7	100,0
Średnie ogólne	74,1	25,9	100,0	87,5	12,5	100,0
Średnie profilowane	100,0	0,0	100,0	100,0	0,0	100,0
Średnie zawodowe	87,9	12,1	100,0	82,4	17,6	100,0
Policealne, pomaturalne	100,0	0,0	100,0	100,0	0,0	100,0
Wyższe licencjackie	66,7	33,3	100,0	66,7	33,3	100,0
Wyższe magisterskie	50,0	50,0	100,0	42,9	57,1	100,0
Okres od zaprzestania pracy						
krócej niż 12 m-cy	81,0	19,0	100,0	81,5	18,5	100,0
dłużej niż rok	91,2	8,8	100,0	91,2	8,8	100,0
Rejestracja jako bezrobotny w PUP						
tak	84,6	15,4	100,0	85,6	14,4	100,0
nie	93,3	6,7	100,0	88,2	11,8	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z badania ankietowego.

Tabela 7. Występowanie pracodawców zatrudniających osoby o kompetencjach cechujących bezrobotnych i pracodawców poszukujących nowych pracowników w powiecie szczecineckim

	Czy w miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, u których mógłby Pan /Pani szukać zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami			Czy w Pana/i miejscu zamieszkania/w powiecie są pracodawcy, którzy aktualnie poszukują pracowników		
	Nie/raczej nie	Tak/raczej tak	Nie wiem	Nie/raczej nie	Tak/raczej tak	Nie wiem
Ogółem	27,6	68,8	3,6	37,9	44,6	17,5
Płeć						
Kobieta	31,2	62,3	6,5	42,2	36,4	21,4
Mężczyzna	23,2	76,8	0,0	32,5	54,8	12,7
Miejsce zamieszkania						
Wieś	46,5	47,5	5,9	57,4	18,8	23,8
Miasto do 5 tys.	15,0	80,0	5,0	35,0	35,0	30,0
Miasto 6-20tys.	41,7	50,0	8,3	41,7	41,7	16,7
Miasto 21-50 tys.	14,2	84,4	1,4	24,1	64,5	11,3
Miasto 51-100tys	40,0	60,0	0,0	33,3	50,0	16,7
Grupy wiekowe						
18-24 lata	23,5	72,9	3,5	38,8	47,1	14,1
25-34 lata	21,8	76,9	1,3	35,4	49,4	15,2
35-44 lata	29,8	63,8	6,4	42,6	38,3	19,1
45-54 lata	36,8	57,9	5,3	35,1	40,4	24,6
55-59 lat	41,7	58,3	0,0	41,7	41,7	16,7
Wykształcenie						
Gimnazjum, szkoła podstawowa	50,0	43,9	6,1	43,9	40,9	15,2
Zasadnicze zawodowe	22,5	73,0	4,5	37,8	39,6	22,5
Średnie ogólne	29,0	67,7	3,2	41,9	45,2	12,9
Średnie profilowane	33,3	66,7	0,0	16,7	83,3	0,0
Średnie zawodowe	12,2	87,8	0,0	33,3	50,0	16,7
Policealne, pomaturalne	20,0	80,0	0,0	40,0	40,0	20,0
Wyższe licencjackie	0,0	100,0	0,0	40,0	40,0	20,0
Wyższe magisterskie	14,3	85,7	0,0	21,4	71,4	7,1
Czas pozostawania bez pracy						
krócej niż 12 m-cy	20,0	78,3	1,7	31,7	50,8	17,5
dłużej niż rok	32,7	63,4	4,0	39,2	40,2	20,6
nigdy nie pracował	32,1	60,7	7,1	50,0	39,3	10,7

Tabela A. Struktura populacji w powiecie sławieńskim według aktywności i podstawowych cech społeczno-demograficznych

Wyszczególnienie	osoby zarejestrowane w PUP	osoby niezarejestrowane w PUP	pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	pozostający bez pracy ponad rok	osoby, które nigdy nie wykonywały pracy	aktywnie poszukujący pracy	nieposzukujący pracy	ogółem
Wiek								
18-24	13,9	19,4	19,3	6,2	36,4	17,4	12,8	15,7
25-34	38,5	31,2	35,1	38,1	39,4	33,7	41,5	36,1
35-44	20,9	18,3	15,8	24,7	15,2	19,0	21,3	20,0
45-54	19,8	21,5	21,9	21,6	6,1	21,7	17,0	20,4
55-64	7,0	9,7	7,9	9,3	3,0	8,2	7,4	7,9
Płeć								
mężczyźni	38,5	25,8	41,2	29,9	24,2	45,1	12,8	34,3
kobiety	61,5	74,2	58,8	70,1	75,8	54,9	87,2	65,7
Miejsce zamieszkania								
wieś	65,2	89,9	60,4	84,2	83,9	64,6	90,0	73,3
miasta do 5 tys.	26,1	5,6	30,6	12,6	9,7	26,0	6,7	19,4
miasta 6-20 tys.	8,2	3,4	8,1	2,1	6,5	8,8	2,2	6,6
miasta 21-50 tys.	0,0	1,1	0,0	1,1	0,0	0,0	1,1	0,4
miasta 101-200 tys.	0,5	0,0	0,9	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0
Fakt rejestracji w PUP								
tak	:	:	86,0	60,8	42,4	81,6	35,5	66,8
nie	:	:	14,0	39,2	57,6	18,4	64,5	33,2
Aktywne poszukiwanie pracy								
tak	82,1	36,2	89,4	55,7	42,4	:	:	66,2
nie	17,9	63,8	10,6	44,3	57,6	:	:	33,8
Długość pozostawania bez pracy								
krócej niż 12 miesięcy	57,3	21,9	:	:	:	59,8	16,2	46,7
dłużej niż rok	34,5	52,1	:	:	:	32,0	58,1	39,8
bez doświadczenia zawodowego	8,2	26,0	:	:	:	8,3	25,7	13,5

Źródło: Opracowanie własne

Tabela B. Przyczyny zaprzestania pracy w powiecie sławieńskim (w %)

Wyszczególnienie	odszedłem na emeryturę, rentę	pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia	zwolniony z innych przyczyn	niskie zarobki	złe warunki pracy	zbyt ciężka i nerwowa praca	praca na czas określony, praca dorywcza	względy rodzinne, osobiste	choroba, niepełnosprawność	inne przyczyny	ogółem
Wiek											
18-24	0,0	1,7	0,0	12,5	50,0	0,0	22,2	15,6	0,0	16,9	11,6
25-34	0,0	34,5	33,3	50,0	25,0	62,5	29,6	43,8	0,0	33,9	35,8
35-44	0,0	13,8	53,3	0,0	25,0	25,0	25,9	9,4	0,0	25,4	20,5
45-54	66,7	34,5	13,3	12,5	0,0	12,5	11,1	21,9	100,0	22,0	23,3
55-64	33,3	15,5	0,0	25,0	0,0	0,0	11,1	9,4	0,0	1,7	8,8
Płeć											
kobiety	66,7	51,7	66,7	12,5	75,0	62,5	85,2	71,9	100,0	64,4	63,3
mężczyźni	33,3	48,3	33,3	87,5	25,0	37,5	14,8	28,1	0,0	35,6	36,7
Miejsce zamieszkania											
wieś	100,0	64,9	71,4	87,5	75,0	100,0	76,9	71,0	100,0	72,4	72,9
miasto	0,0	35,1	28,6	12,5	25,0	0,0	23,1	29,0	0,0	27,6	27,1
Wykształcenie											
gimnazjalne lub niższe	33,3	22,4	6,7	25,0	25,0	37,5	26,9	12,9	0,0	20,7	20,8
zasadnicze zawodowe	33,3	44,8	60,0	75,0	0,0	12,5	30,8	32,3	0,0	48,3	42,0
średnie ogólnokształcące	0,0	10,3	6,7	0,0	0,0	0,0	19,2	16,1	100,0	5,2	9,9
średnie zawodowe i policealne	33,3	19,0	26,7	0,0	50,0	25,0	11,5	29,0	0,0	22,4	21,2
wyższe	0,0	3,4	0,0	0,0	25,0	25,0	11,5	9,7	0,0	3,4	6,1
Fakt rejestracji w PUP											
tak	0,0	72,4	66,7	50,0	75,0	62,5	70,4	71,9	100,0	81,4	72,1
nie	100,0	27,6	33,3	50,0	25,0	37,5	29,6	28,1	0,0	18,6	27,9
Długość pozostawania bez pracy											
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	0,0	45,3	28,6	42,9	100,0	57,1	55,6	66,7	0,0	61,1	53,5
pozostający bez pracy dłużej niż rok	100,0	54,7	71,4	57,1	0,0	42,9	44,4	33,3	100,0	38,9	46,5

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela C. Przeszkody w rozpoczęciu pracy w powiecie sławieńskim (w %)

Wyszczególnienie	nie widzę przeszkód	nie mam z kim zostawić dzieci	nie mam z kim zostawić innych członków rodziny, są pod moją opieką	trudności z dojazdem	problemy ze zdrowiem	obawa przed zmianami i przed nową sytuacją	ogółem
Wiek							
18-24	18,5	16,1	12,5	15,8	0,0	0,0	16,7
25-34	36,9	64,5	25,0	26,3	0,0	0,0	37,2
35-44	19,0	16,1	37,5	26,3	11,1	25,0	19,7
45-54	19,0	3,2	25,0	21,1	66,7	50,0	19,7
55-64	6,5	0,0	0,0	10,5	22,2	25,0	6,7
Płeć							
kobiety	55,4	96,8	75,0	78,9	88,9	75,0	64,9
mężczyźni	44,6	3,2	25,0	21,1	11,1	25,0	35,1
Miejsce zamieszkania							
wieś	67,9	86,7	85,7	72,2	50,0	75,0	70,7
miasto	32,1	13,3	14,3	27,8	50,0	25,0	29,3
Wykształcenie							
gimnazjalne lub niższe	21,0	6,5	14,3	26,3	25,0	50,0	19,9
zasadnicze zawodowe	40,1	54,8	42,9	15,8	25,0	0,0	39,0
średnie ogólnokształcące	10,2	6,5	14,3	31,6	25,0	0,0	11,9
średnie zawodowe i policealne	20,4	22,6	14,3	26,3	25,0	50,0	21,6
wyższe	8,4	9,7	14,3	0,0	0,0	0,0	7,6
Fakt rejestracji w PUP							
tak	75,0	61,3	50,0	68,4	11,1	50,0	69,0
nie	25,0	38,7	50,0	31,6	88,9	50,0	31,0
Długość pozostawania bez pracy							
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	55,6	32,1	25,0	33,3	33,3	25,0	48,4
pozostający bez pracy dłużej niż rok	32,5	53,6	50,0	50,0	50,0	75,0	38,6
bez doświadczenia zawodowego	11,9	14,3	25,0	16,7	16,7	0,0	13,0

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela D. Ocena umiejętności zawodowych przez niepracujących w powiecie sławieńskim (w %)

Wyszczególnienie	bardzo wysoko	wysoko	średnio	nisko	nie wiem	ogółem
Wiek						
18-24	20,0	15,7	9,0	50,0	11,1	15,6
25-34	48,3	37,0	30,3	10,0	22,2	35,9
35-44	18,3	17,6	25,8	0,0	33,3	20,3
45-54	11,7	26,9	19,1	20,0	22,2	20,7
55-64	1,7	2,8	15,7	20,0	11,1	7,6
Płeć						
kobiety	55,0	71,3	66,3	50,0	88,9	65,9
mężczyźni	45,0	28,7	33,7	50,0	11,1	34,1
Miejsce zamieszkania						
wieś	66,1	73,3	76,7	70,0	77,8	72,9
miasto	33,9	26,7	23,3	30,0	22,2	27,1
Wykształcenie						
gimnazjalne lub niższe	13,3	13,1	27,6	44,4	55,6	20,2
zasadnicze zawodowe	46,7	35,5	42,5	55,6	33,3	40,8
średnie ogólnokształcące	8,3	14,0	12,6	0,0	11,1	11,8
średnie zawodowe i policealne	26,7	24,3	13,8	0,0	0,0	19,9
wyższe	5,0	13,1	3,4	0,0	0,0	7,4
Fakt rejestracji w PUP						
tak	78,3	71,3	55,1	70,0	33,3	66,3
nie	21,7	28,7	44,9	30,0	66,7	33,7
Długość pozostawania bez pracy						
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	49,1	53,1	36,5	60,0	0,0	46,5
pozostający bez pracy dłużej niż rok	42,1	38,5	43,2	20,0	25,0	39,8
bez doświadczenia zawodowego	8,8	8,3	20,3	20,0	75,0	13,7

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela E. Metody poszukiwania pracy w powiecie sławieńskim (w%)

Wyszczególnienie	chodzę do urzędu pracy	odpowiadam na ogłoszenia pracodawców z prasy	odpowiadam na oferty w internecie	daję własne ogłoszenia w prasie i internecie	korzystam z pomocy rodziny, znajomych	wysyłam swoje aplikacje do pracodawców	bezpośrednio kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	inaczej	ogółem
Wiek									
18-24	14,6	8,3	41,2	0,0	20,8	0,0	0,0	0,0	15,3
25-34	33,5	50,0	35,3	100,0	20,8	75,0	50,0	71,4	36,8
35-44	22,2	25,0	5,9	0,0	20,8	25,0	16,7	14,3	20,7
45-54	21,5	8,3	11,8	0,0	25,0	0,0	16,7	14,3	19,0
55-64	8,2	8,3	5,9	0,0	12,5	0,0	16,7	0,0	8,3
Płeć									
kobiety	59,5	66,7	70,6	50,0	75,0	100,0	66,7	57,1	63,2
mężczyźni	40,5	33,3	29,4	50,0	25,0	0,0	33,3	42,9	36,8
Miejsce zamieszkania									
wieś	61,9	91,7	73,3	100,0	86,4	50,0	100,0	100,0	70,2
miasto	38,1	8,3	26,7	0,0	13,6	50,0	0,0	0,0	29,8
Wykształcenie									
gimnazjalne lub niższe	20,0	12,5	11,8	50,0	37,5	0,0	0,0	14,3	19,7
zasadnicze zawodowe	40,6	45,8	23,5	50,0	29,2	50,0	83,3	85,7	41,4
średnie ogólnokształcące	12,3	12,5	17,6	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0	11,3
średnie zawodowe i policealne	20,6	12,5	23,5	0,0	25,0	25,0	0,0	0,0	19,2
wyższe	6,5	16,7	23,5	0,0	0,0	25,0	16,7	0,0	8,4
Fakt rejestracji w PUP									
tak	88,6	37,5	17,6	100,0	50,0	50,0	50,0	57,1	72,3
nie	11,4	62,5	82,4	0,0	50,0	50,0	50,0	42,9	27,7
Długość pozostawania bez pracy									
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	56,3	22,7	33,3	50,0	52,6	33,3	33,3	25,0	49,3
pozostający bez pracy dłużej niż rok	34,7	63,6	33,3	50,0	36,8	33,3	50,0	50,0	38,6
bez doświadczenia zawodowego	9,0	13,6	33,3	0,0	10,5	33,3	16,7	25,0	12,1

Źródło: Opracowanie własne

Tabela F. Odpowiedź na pytanie: Czy uważa Pan(i), że w swoim miejscu zamieszkania (powiecie) są pracodawcy u których mógłby Pan(i) pracować zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami?

Wyszczególnienie	nie	tak	nie wiem	ogółem
Wiek				
18-24	13,0	15,6	19,2	15,8
25-34	41,3	39,4	21,2	36,3
35-44	21,7	20,0	17,3	19,8
45-54	17,4	20,0	25,0	20,5
55-64	6,5	5,0	17,3	7,6
Płeć				
kobiety	78,3	62,2	67,3	65,8
mężczyźni	21,7	37,8	32,7	34,2
Miejsce zamieszkania				
wieś	84,4	68,0	82,4	73,4
miasto	15,6	32,0	17,6	26,6
Wykształcenie				
gimnazjalne lub niższe	21,7	16,9	35,3	21,2
zasadnicze zawodowe	41,3	40,1	41,2	40,5
średnie ogólnokształcące	17,4	10,2	9,8	11,3
średnie zawodowe i policealne	13,0	23,2	13,7	19,7
wyższe	6,5	9,6	0,0	7,3
Fakt rejestracji w PUP				
tak	58,7	75,0	44,2	66,5
nie	41,3	25,0	55,8	33,5
Długość pozostawania bez pracy				
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	47,5	47,6	41,7	46,7
pozostający bez pracy dłużej niż rok	35,0	41,6	36,1	39,7
bez doświadczenia zawodowego	17,5	10,8	22,2	13,6

Źródło: Opracowanie własne

Tabela G. Odpowiedź na pytanie w powiecie sławieńskim: Czy wie Pan(i), o pracodawcach w Pana powiecie, którzy poszukują pracowników?

Wyszczególnienie	nie	tak	nie wiem	ogółem
Wiek				
18-24	13,2	16,3	16,4	15,7
25-34	37,7	39,4	26,9	36,1
35-44	22,6	20,0	17,9	20,0
45-54	22,6	19,4	20,9	20,4
55-64	3,8	5,0	17,9	7,9
Płeć				
kobiety	79,2	58,8	71,6	65,7
mężczyźni	20,8	41,3	28,4	34,3
Miejsce zamieszkania				
wieś	88,5	63,1	85,9	73,3
miasto	11,5	36,9	14,1	26,7
Wykształcenie				
gimnazjalne lub niższe	21,6	19,0	25,4	21,0
zasadnicze zawodowe	35,3	39,9	46,3	40,6
średnie ogólnokształcące	7,8	11,4	14,9	11,6
średnie zawodowe i policealne	23,5	21,5	11,9	19,6
wyższe	11,8	8,2	1,5	7,2
Fakt rejestracji w PUP				
tak	56,6	81,9	38,8	66,8
nie	43,4	18,1	61,2	33,2
Długość pozostawania bez pracy				
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	48,9	51,0	32,0	46,7
pozostający bez pracy dłużej niż rok	37,8	38,3	46,0	39,8
bez doświadczenia zawodowego	13,3	10,7	22,0	13,5

Źródło: Opracowanie własne

Tabela H. Odpowiedź na pytanie w powiecie sławieńskim: Czy uważa Pan(i), że w okresie nadchodzącego roku znajdzie Pan(i) zatrudnienie?

Wyszczególnienie	nie	tak	nie wiem	ogółem
Wiek				
18-24	5,1	21,2	8,8	15,9
25-34	43,6	37,6	26,5	35,7
35-44	25,6	17,6	22,1	19,9
45-54	15,4	18,2	29,4	20,6
55-64	10,3	5,3	13,2	7,9
Płeć				
kobiety	79,5	59,4	73,5	65,7
mężczyźni	20,5	40,6	26,5	34,3
Miejsce zamieszkania				
wieś	97,4	67,7	73,8	73,3
miasto	2,6	32,3	26,2	26,7
Wykształcenie				
gimnazjalne lub niższe	34,2	16,8	25,0	21,2
zasadnicze zawodowe	39,5	40,1	42,6	40,7
średnie ogólnokształcące	2,6	13,2	13,2	11,7
średnie zawodowe i policealne	21,1	21,0	14,7	19,4
wyższe	2,6	9,0	4,4	7,0
Fakt rejestracji w PUP				
tak	38,5	79,4	50,0	66,4
nie	61,5	20,6	50,0	33,6
Długość pozostawania bez pracy				
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	25,7	55,6	33,3	46,3
pozostający bez pracy dłużej niż rok	57,1	31,4	53,7	40,1
bez doświadczenia zawodowego	17,1	13,1	13,0	13,6

Źródło: Opracowanie własne

Tabela A. Struktura ankietowanej populacji Koszalina według aktywności i podstawowych cech społeczno-demograficznych

Wyszczególnienie	osoby zarejestrowane w PUP	osoby niezarejestrowane w PUP	pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	pozostający bez pracy ponad rok	osoby, które nigdy nie wykonywały pracy	aktywnie poszukujący pracy	nieposzukujący pracy	ogółem
Wiek								
18-24	23,1	40,0	33,0	8,9	79,6	22,9	37,1	28,7
25-34	32,9	29,6	42,6	26,8	16,3	37,2	25,0	31,8
35-44	16,1	12,8	10,4	21,7	4,1	14,7	17,7	15,0
45-54	21,2	11,2	11,3	30,6	0,0	19,0	13,7	17,9
55-64	6,7	6,4	2,6	12,1	0,0	6,1	6,5	6,6
Płeć								
mężczyźni	50,2	47,2	49,6	52,2	40,8	52,4	44,4	49,2
kobiety	49,8	52,8	50,4	47,8	59,2	47,6	55,6	50,8
Fakt rejestracji w PUP								
tak	:	:	67,8	76,4	40,8	81,8	45,2	67,1
nie	:	:	32,2	23,6	59,2	18,2	54,8	32,9
Aktywne poszukiwanie pracy								
tak	77,1	38,2	68,8	66,2	38,6	:	:	65,1
nie	22,9	61,8	31,3	33,8	61,4	:	:	34,9
Długość pozostawania bez pracy								
krócej niż 12 miesięcy	35,8	35,9	:	:	:	40,1	31,3	35,8
dłużej niż rok	55,0	35,9	:	:	:	51,0	44,6	48,9
bez doświadczenia zawodowego	9,2	28,2	:	:	:	8,9	24,1	15,3

Źródło: Opracowanie własne

Tabela B. Przyczyny zaprzestania pracy w Koszalinie (w %)

Wyszczególnienie	odszedłem na emeryturę, rentę	pracodawcy, likwidacja stanowiska, zwolnienia	zwolniony z innych przyczyn	niskie zarobki	złe warunki pracy	zbyt ciężka i nerwowa praca	praca na czas określony, praca dorywcza	względy rodzinne, osobiste	choroba, niepełnosprawność	rozpoczęcie nauki, szkolenia	inne przyczyny	ogółem
Wiek												
18-24	40,0	16,0	13,2	7,7	20,0	30,0	25,3	16,7	8,3	40,0	23,5	19,8
25-34	20,0	32,0	26,3	38,5	40,0	30,0	34,7	33,3	25,0	40,0	47,1	33,8
35-44	20,0	8,0	23,7	15,4	13,3	10,0	20,0	20,0	8,3	20,0	5,9	16,9
45-54	0,0	20,0	26,3	38,5	20,0	20,0	17,9	23,3	33,3	0,0	17,6	21,9
55-64	20,0	24,0	10,5	0,0	6,7	10,0	2,1	6,7	25,0	0,0	5,9	7,6
Płeć												
kobiety	40,0	60,0	44,7	53,8	66,7	60,0	35,8	50,0	50,0	20,0	58,8	46,8
mężczyźni	60,0	40,0	55,3	46,2	33,3	40,0	64,2	50,0	50,0	80,0	41,2	53,2
Wykształcenie												
gimnazjalne lub niższe	20,0	8,0	21,6	30,8	20,0	30,0	16,8	33,3	33,3	60,0	23,5	22,4
zasadnicze zawodowe	0,0	48,0	48,6	42,3	33,3	40,0	53,7	40,0	41,7	0,0	23,5	44,0
średnie ogólnokształcące	20,0	8,0	2,7	3,8	6,7	0,0	8,4	3,3	0,0	40,0	11,8	6,9
średnie zawodowe i policealne	40,0	20,0	13,5	11,5	33,3	0,0	15,8	20,0	16,7	0,0	17,6	16,6
wyższe	20,0	16,0	13,5	11,5	6,7	30,0	5,3	3,3	8,3	0,0	23,5	10,1
Fakt rejestracji w PUP												
tak	20,0	64,0	68,4	69,2	53,3	60,0	88,4	83,3	66,7	80,0	52,9	73,7
nie	80,0	36,0	31,6	30,8	46,7	40,0	11,6	16,7	33,3	20,0	47,1	26,3
Długość pozostawania bez pracy												
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	20,0	44,0	27,8	45,8	69,2	60,0	40,2	38,5	25,0	60,0	62,5	42,1
pozostający bez pracy dłużej niż rok	80,0	56,0	72,2	54,2	30,8	40,0	59,8	61,5	75,0	40,0	37,5	57,9

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela C. Przeszkody w rozpoczęciu pracy w Koszalinie (w %)

Wyszczególnienie	nie widzę przeszkód	nie mam z kim zostawić dzieci	nie mam z kim zostawić innych członków rodziny, są pod moją opieką	trudności z dojazdem	problemy ze zdrowiem	obawa przed zmianami i przed nową sytuacją	ogółem
Wiek							
18-24	28,4	14,3	57,1	40,0	8,6	64,3	27,3
25-34	32,7	46,4	28,6	20,0	17,1	35,7	32,0
35-44	17,5	25,0	14,3	0,0	8,6	0,0	16,0
45-54	16,1	14,3	0,0	20,0	42,9	0,0	18,0
55-64	5,2	0,0	0,0	20,0	22,9	0,0	6,7
Płeć							
kobiety	45,5	92,9	42,9	60,0	71,4	57,1	53,7
mężczyźni	54,5	7,1	57,1	40,0	28,6	42,9	46,3
Wykształcenie							
gimnazjalne lub niższe	24,2	17,9	14,3	20,0	31,4	28,6	24,3
zasadnicze zawodowe	38,9	39,3	57,1	40,0	25,7	28,6	37,3
średnie ogólnokształcące	7,1	7,1	14,3	0,0	14,3	7,1	8,0
średnie zawodowe i policealne	18,5	32,1	14,3	20,0	20,0	21,4	20,0
wyższe	11,4	3,6	0,0	20,0	8,6	14,3	10,3
Fakt rejestracji w PUP							
tak	73,0	82,1	57,1	60,0	57,1	21,4	69,0
nie	27,0	17,9	42,9	40,0	42,9	78,6	31,0
Długość pozostawania bez pracy							
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	42,2	19,2	57,1	25,0	18,8	46,2	37,3
pozostający bez pracy dłużej niż rok	46,8	53,8	14,3	75,0	71,9	30,8	49,4
bez doświadczenia zawodowego	11,0	26,9	28,6	0,0	9,4	23,1	13,3

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela D. Ocena umiejętności zawodowych przez niepracujących w Koszalinie (w %)

Wyszczególnienie	bardzo wysoko	wysoko	średnio	nisko	bardzo nisko	nie wiem	ogółem
Wiek							
18-24	21,7	30,3	23,5	33,3	0,0	47,6	28,4
25-34	52,2	37,1	26,1	33,3	0,0	9,5	32,5
35-44	13,0	16,3	14,8	11,1	50,0	19,0	15,8
45-54	13,0	11,2	25,2	22,2	0,0	23,8	17,0
55-64	0,0	5,1	10,4	0,0	50,0	0,0	6,3
Płeć							
kobiety	56,5	39,9	60,0	66,7	100,0	71,4	50,6
mężczyźni	43,5	60,1	40,0	33,3	0,0	28,6	49,4
Wykształcenie							
gimnazjalne lub niższe	17,4	19,7	30,4	44,4	0,0	33,3	24,4
zasadnicze zawodowe	21,7	43,3	39,1	44,4	0,0	23,8	39,1
średnie ogólnokształcące	4,3	8,4	9,6	0,0	0,0	14,3	8,6
średnie zawodowe i policealne	17,4	18,0	17,4	11,1	100,0	23,8	18,4
wyższe	39,1	10,7	3,5	0,0	0,0	4,8	9,5
Fakt rejestracji w PUP							
tak	73,9	74,7	67,0	44,4	50,0	42,9	69,3
nie	26,1	25,3	33,0	55,6	50,0	57,1	30,7
Długość pozostawania bez pracy							
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	55,0	42,8	24,3	0,0	0,0	47,6	36,2
pozostający bez pracy dłużej niż rok	35,0	43,4	64,1	28,6	100,0	23,8	48,7
bez doświadczenia zawodowego	10,0	13,8	11,7	71,4	0,0	28,6	15,1

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela E. Metody poszukiwania pracy w Koszalinie (w%)

Wyszczególnienie	chodzę do urzędu pracy	odpowiadam na ogłoszenia pracodawców z prasy	odpowiadam na oferty w internecie	korzystam z pośrednictwa prywatnych agencji	korzystam z pomocy agencji pozarządowych	daję własne ogłoszenia w prasie i internecie	korzystam z pomocy rodziny, znajomych	wysyłam swoje aplikacje do pracodawców bezpośrednio	kontakt z pracodawcami, chodzę do firm	inaczej	ogółem
Wiek											
18-24	23,3	32,6	11,8	0,0	0,0	20,0	27,0	60,0	45,5	50,0	27,0
25-34	31,9	34,9	52,9	100,0	0,0	40,0	21,6	20,0	54,5	25,0	33,3
35-44	19,6	10,5	29,4	0,0	100,0	0,0	13,5	20,0	0,0	0,0	16,1
45-54	18,4	19,8	5,9	0,0	0,0	20,0	21,6	0,0	0,0	25,0	17,6
55-64	6,7	2,3	0,0	0,0	0,0	20,0	16,2	0,0	0,0	0,0	6,1
Płeć											
kobiety	49,1	48,8	70,6	0,0	0,0	60,0	51,4	40,0	45,5	0,0	49,4
mężczyźni	50,9	51,2	29,4	100,0	100,0	40,0	48,6	60,0	54,5	100,0	50,6
Wykształcenie											
gimnazjalne lub niższe	20,9	26,7	11,8	0,0	0,0	20,0	37,8	20,0	36,4	50,0	24,5
zasadnicze zawodowe	42,3	34,9	29,4	100,0	100,0	40,0	43,2	40,0	9,1	50,0	39,1
średnie ogólnokształcące	9,2	10,5	5,9	0,0	0,0	0,0	5,4	20,0	9,1	0,0	8,8
średnie zawodowe i policealne	17,2	18,6	29,4	0,0	0,0	40,0	13,5	0,0	36,4	0,0	18,2
wyższe	10,4	9,3	23,5	0,0	0,0	0,0	0,0	20,0	9,1	0,0	9,4
Fakt rejestracji w PUP											
tak	86,5	66,3	58,8	0,0	100,0	100,0	56,8	40,0	72,7	0,0	74,2
nie	13,5	33,7	41,2	100,0	0,0	0,0	43,2	60,0	27,3	100,0	25,8
Długość pozostawania bez pracy											
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	34,1	45,3	53,8	100,0	0,0	50,0	32,3	75,0	55,6	33,3	39,4
pozostający bez pracy dłużej niż rok	55,8	44,0	38,5	0,0	100,0	50,0	54,8	0,0	11,1	66,7	49,5
bez doświadczenia zawodowego	10,1	10,7	7,7	0,0	0,0	0,0	12,9	25,0	33,3	0,0	11,1

Źródło: Opracowanie własne

Tabela F. Odpowiedź na pytanie w Koszalinie: Czy uważa Pan(i), że w swoim miejscu zamieszkania (powiecie) są pracodawcy u których mógłby Pan(i) pracować zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami?

Wyszczególnienie	nie	tak	nie wiem	ogółem
Wiek				
18-24	37,2	26,5	31,0	28,3
25-34	23,3	35,8	21,4	32,6
35-44	14,0	14,2	21,4	15,0
45-54	11,6	17,9	23,8	17,8
55-64	14,0	5,6	2,4	6,2
Płeć				
kobiety	44,2	50,4	54,8	50,1
mężczyźni	55,8	49,6	45,2	49,9
Wykształcenie				
gimnazjalne lub niższe	44,2	21,0	28,6	24,7
zasadnicze zawodowe	30,2	41,2	35,7	39,2
średnie ogólnokształcące	4,7	7,9	16,7	8,5
średnie zawodowe i policealne	9,3	20,2	14,3	18,2
wyższe	11,6	9,7	4,8	9,4
Fakt rejestracji w PUP				
tak	55,8	75,7	42,9	69,4
nie	44,2	24,3	57,1	30,6
Długość pozostawania bez pracy				
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	51,3	34,2	33,3	36,3
pozostający bez pracy dłużej niż rok	33,3	52,4	44,4	49,0
bez doświadczenia zawodowego	15,4	13,3	22,2	14,7

Źródło: Opracowanie własne

Tabela G. Odpowiedź na pytanie w Koszalinie: Czy wie Pan(i), o pracodawcach w Pana powiecie, którzy poszukują pracowników?

Wyszczególnienie	nie	tak	nie wiem	ogółem
Wiek				
18-24	31,7	27,0	32,0	28,5
25-34	28,3	35,7	24,0	32,8
35-44	18,3	13,7	16,0	14,8
45-54	10,0	17,8	26,0	17,7
55-64	11,7	5,8	2,0	6,3
Płeć				
kobiety	51,7	49,0	54,0	50,1
mężczyźni	48,3	51,0	46,0	49,9
Wykształcenie				
gimnazjalne lub niższe	20,0	27,0	20,4	24,9
zasadnicze zawodowe	38,3	39,0	40,8	39,1
średnie ogólnokształcące	8,3	8,3	10,2	8,6
średnie zawodowe i policealne	26,7	14,9	22,4	18,0
wyższe	6,7	10,8	6,1	9,4
Fakt rejestracji w PUP				
tak	55,0	77,2	48,0	69,2
nie	45,0	22,8	52,0	30,8
Długość pozostawania bez pracy				
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	35,2	38,8	27,3	36,5
pozostający bez pracy dłużej niż rok	48,1	49,8	45,5	48,8
bez doświadczenia zawodowego	16,7	11,4	27,3	14,7

Źródło: Opracowanie własne

Tabela H. Odpowiedź na pytanie w Koszalinie: Czy uważa Pan(i), że w okresie nadchodzącego roku znajdzie Pan(i) zatrudnienie?

Wyszczególnienie	nie	tak	nie wiem	ogółem
Wiek				
18-24	31,3	24,3	35,9	28,3
25-34	12,5	40,5	23,9	32,3
35-44	14,6	14,8	16,3	15,1
45-54	29,2	14,3	20,7	18,0
55-64	12,5	6,2	3,3	6,3
Płeć				
kobiety	60,4	51,0	45,7	50,9
mężczyźni	39,6	49,0	54,3	49,1
Wykształcenie				
gimnazjalne lub niższe	31,3	22,4	26,4	24,6
zasadnicze zawodowe	27,1	40,5	42,9	39,3
średnie ogólnokształcące	12,5	9,0	5,5	8,6
średnie zawodowe i policealne	20,8	15,2	23,1	18,1
wyższe	8,3	12,9	2,2	9,5
Fakt rejestracji w PUP				
tak	58,3	75,2	63,0	69,7
nie	41,7	24,8	37,0	30,3
Długość pozostawania bez pracy				
pozostający bez pracy krócej niż 12 miesięcy	18,2	43,9	30,1	36,2
pozostający bez pracy dłużej niż rok	63,6	46,8	45,8	49,0
bez doświadczenia zawodowego	18,2	9,4	24,1	14,8

Źródło: Opracowanie własne

Operacjonalizacja celów badania

C1: Poznania potencjału społeczno – ekonomicznego osób bezrobotnych w powiatach woj. zachodniopomorskiego.

Hipotezy badawcze

H1: Poza osobami o najniższych kwalifikacjach lub bez żadnych kwalifikacji grupą osób w największym stopniu narażoną na pozostawanie bezrobotnym są osoby z wykształceniem średnim ogólnym lub wyższym licencjackim, a więc z wykształceniem pośrednim między zawodowym a wyższym magisterskim. Osoby te nie posiadają bowiem wyuczonego zawodu lub też nie są postrzegane jako specjaliści

H2: Rzeczywiste rozmiary bezrobocia w powiatach zachodniopomorskich są niższe niż podaje statystyki PSZ. Wynika to z zatrudnienia nielegalnego, w tym za granicą przez osoby zarejestrowane w urzędach pracy

H3: Osoby bezrobotne chętniej są skłonne do migracji zagranicznych niż krajowych poza obszar swojego województwa

C2: Rozpoznanie przyczyn pozostawania bezrobotnymi

Hipotezy badawcze

H1: W powiatach województwa zachodniopomorskiego dominujący typem bezrobocia jest bezrobocie strukturalne, chociaż obecnie nałożyło się nie bezrobocie cykliczne

H2: W powiaty pasa wybrzeża Bałtyku w większym stopniu niż pozostałe powiaty obserwowane jest bezrobocie sezonowe. Pomimo relatywnie wysokich ocen koniunktury gospodarczej tych obszarów, bezrobocie poza sezonem letnim jest tam wysokie.

H3: Jedną z głównych przeszkód podjęcia zatrudnienia w powiatach ziemskich w zachodniopomorskim są koszty dojazdów do pracy

C3: Rozpoznanie przyczyn bierności zawodowej – potencjalnej podaży pracy

Hipotezy badawcze

H1: Wraz z przyrostem okresu czasu bezrobocia maleje zainteresowanie sytuacja na rynku pracy i chęć powrotu do pracy. Osoby długotrwale bezrobotne w mniejszym stopniu śledzą informacje o wolnych stanowiskach pracy i potencjalnych pracodawcach.

H2: Wraz z przyrostem okresu pozostawania bez pracy wzrasta udział osób z niską samooceną w grupie osób bezrobotnych, co przyczynia się do bierności zawodowej

H3: Osoby bierne zawodowo

C4: Określenie czynników kształtujących i motywujących do podjęcia pracy

Hipotezy badawcze

H1: Osoby z niższym wykształceniem wydają się być świadome swojej pozycji i oceniają swoje kwalifikacje na ogół niżej niż bezrobotni z wykształceniem średnim lub wyższym. Ma to swoje odzwierciedlenie także w oczekiwaniach płacowych

H2: Osoby o najniższych kwalifikacjach w największym stopniu liczą na pomoc instytucji rynku pracy i są w najmniejszym stopniu przedsiębiorcze i samodzielne na rynku pracy.

H3: Bezrobotni o najniższych kwalifikacjach (z wykształceniem podstawowym lub niższym) częściej niż inne grupy poszukują pracy dorywczej lub w niepełnym wymiarze godzin

Aneksy zawierające zestawienie dodatkowych danych, opis metodologii, źródeł danych.

- Dane GUS, www.stat.gov.pl.
- Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 grudnia 2008 r., GUS, Warszawa 2009
- WUP Szczecin.
- Statystyki. Podstawowe dane o bezrobociu [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. Dostępny w Internecie: < http://www.wup.pl/index.php>.
- Sprawozdania MPiPS-03 dla województwa zachodniopomorskiego.
- Na podstawie danych IPiSS.
- Ludność, stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31.XII. 2008. GUS, Warszawa 2009.
- Powiatowy Urząd Pracy w Choszcznie, http://www.pupchoszczno.pl/?a=441.
- Powiatowy Urząd Pracy w Choszcznie, http://www.pupchoszczno.pl/?a=561.„Analiza sytuacji na rynku pracy w powiecie choszczeńskim w 2008 roku”, http://www.pupchoszczno.pl/?k=1.
- Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2007-2015”, http://www.powiatchoszczno.pl/docs/strategia_powiat-choszczenski_2007-2015.pdf.
- PUP Kołobrzeg
- Powiat Goleniowski [online]. Strona Starostwa Powiatowego w Goleniowie. [dostęp: 22.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.powiat-goleniowski.pl/material.php?wybor=41>.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 maja 2001 r. w sprawie utworzenia, ustalenia granic i zmiany nazw powiatów oraz zmiany siedziby władz powiatu (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 631).
- Bank Danych Regionalnych GUS <www.stat.gov.pl>.
- Powiat goleniowski [online]. Copyrights©Starostwo Powiatowe - Goleniów 2007-2009.Dostępny w Internecie: <www.powiat-goleniowski.pl/material.php?wybor=41>;
- Goleniowski Park Przemysłowy [online]. Copyrights©Starostwo Powiatowe - Goleniów 2007-2009. [dostęp: 21.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.powiat-goleniowski.pl/material.php?tab=2&wybor=52>.
- Raport z wyników spisów powszechnych województwo zachodniopomorskie, Część I
- Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 200 Źródło: *Przeciętne wynagrodzenia brutto.*
- Źródło: Nowak P., *Gminy województwa zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008*, WUP Szczecin, Szczecin 2009.
- *Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w latach 2004-2008* , WUP w Szczecinie, Szczecin 2009.
- Statystyki. Podstawowe dane o bezrobociu [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. Dostępny w Internecie: < http://www.wup.pl/index.php>.
- Źródło: Dane statystyczne dotyczące bezrobocia w powiecie goleniowskim w roku 2009 [online]. Powiatowy Urząd Pracy. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.goleniowski.pl/wykres.php?id=2&menu=1&mod=1&id=2>.
- Źródło: *Struktura bezrobocia w gminach w 2008 r.* [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. Dostępny w Internecie: <http://www.wup.pl/index.php?id=742#menu_top>.

- Oferty pracy krajowe; Oferty pracy EURES [online]. PUP w Goleniowie. Dostępny w Internecie: <http://www.pupgoleniow.pl/klient/oferty_pracy.html>; <http://www.pupgoleniow.pl/klient/oferty_pracy_eures.html>.
- *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001). Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 2004 roku.
- *Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój Zasobów Ludzkich", Strategia Budowy Społeczeństwa Informacyjnego w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2006-2015, Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015, Narodowa Strategia Integracji Społecznej, Strategia województwa zachodniopomorskiego w zakresie polityki społecznej do roku 2015* i inne.
- Rząd zadeklarował stworzenie rządowego pakietu antykryzysowego na czele z *ustawą z dnia 1 lipca 2009 r. o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców* (Dz.U. 2009 nr 125 poz. 1035 Od 1 czerwca 2009 zasiłek dla bezrobotnych wynosi 575 złotych. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom w przypadku, gdy dochody na osobę w rodzinie nie są większe niż 477 zł (osoba samotnie gospodarująca) lub 351 zł (na osobę w rodzinie. *Ustawa z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.)
- 38% Polaków objętych badaniem przeprowadzonym przez Bibliotekę Narodową w listopadzie 2008 roku zadeklarowało, że w ciągu roku sięgnęło po choć jedną książkę. 62% Polaków nie miało więc przez rok kontaktu z żadną książką.
- *Wynagrodzenia w zależności od płci 2007* [online]. Sedlak&Sedlak.[dostęp: 210.10.2009]. Dostępny w Internecie: <http://www.wynagrodzenia.pl/artykul.php/typ.1/kategoria_glowna.226/wpis.1532>.
- Powiat policki. Informator Samorządowy [online]. Copyright Powiat Policki 2001. Dostępny w Internecie: <http://www.powiat.policki.pl/pl/index.php?module=CMpro5&func=listpages&subid=2>.
- Powiat policki. Gospodarka. Interaktywna mapa turystyczna Dostępny w Internecie: <http://mapa.policki.pl/?do=spot&lg=pl&mid=102>.
- *Zakłady Chemiczne Police zamrażają pensje.* 2009-10-01 [online]. Portal Money.pl.Dostępny w Internecie: <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/zaklady;chemiczne;police;zamrazaja;pensje,173,0,541101.html>.
- *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa zachodniopomorskiego - sierpień 2009 rok* [online]. Urząd Statystyczny w Szczecinie. Dostępny w Internecie: <http://www.stat.gov.pl/szczec/69_1210_PLK_HTML.htm>.
- *Bezrobocie w policki*m [online]. Dostępny w Internecie: <http://www.biznes.stetinum.pl/pl/wiadomosci/rynek_pracy_wiadomosci/Bezrobocie_w_policki m>.
- *Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa zachodniopomorskiego. Sierpień 2009* [online]. Urząd Statystyczny w Szczecinie. Dostępny w Internecie: <http://www.stat.gov.pl/szczec/69_1210_PLK_HTML.htm>.
- Podstawowe dane o bezrobociu [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie. Dostępny w Internecie: < http://www.wup.pl/index.php>.
- Powiatowy Urzędu Pracy w Policach [online]. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.policki.pl/pozostale.php?rok=2006; http://www.pup.policki.pl/pozostale.php?rok=2008>.
- *Statystyka za miesiąc wrzesień 2009* [online]. Biuletyn Informacji Publicznej Powiatowy Urząd Pracy w Policach. Dostępny w Internecie: <http://bip.pup.policki.pl/strony/menu/20.dhtml>.

- Źródło: Dane statystyczne dotyczące bezrobocia w powiecie polickim w roku 2009 [online]. Powiatowy Urzędu Pracy w Policach. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.policki.pl/wykres.php?id=2&menu=1&mod=1&id=2>.
- Oferty pracy [online]. Powiatowy Urząd pracy w Policach. Dostępny w Internecie: <http://www.pup.policki.pl>.
- Analiza rynku pracy województwa zachodniopomorskiego w II kwartale 2009 roku; www.wup.pl/files/download/16401_analizaII2009.pdf
- BIP Powiatu Pyrzyckiego: http://www.pyrzyce.samorzady.pl/?a=48
- Analiza danych wtórnych dla powiatów województwa zachodniopolskiego w latach 1999-2006, str. 127.
- Regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia, WUP, Szczecin 2009.
- Mapa zachodniopomorskiego rynku pracy cz. II 2008, str.50, http://wup.szczecin.ibip.pl/public/?id=107322.
- Analiza danych wtórnych dla powiatów województwa zachodniopolskiego w latach 1999-2006 str. 127.
- Mapa Zachodniopomorskiego Rynku Pracy cz. II 2008, str. 42, http://wup.szczecin.ibip.pl/public/?id=107322.
- J. Terelak, Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie pyrzyckim, Raport za I półrocze 2009 r., , http://www.puppyrzyce.pl.
- PUP w Pyrzycach, http://www.puppyrzyce.pl/index.php?id=43,260,0,0,1,0 .
- Z uwagi na trudność zgromadzenia danych o biernych zawodowo na podstawie badania niniejsza część dotyczy województwa zachodniopomorskiego i została opracowana w oparciu o BAEL, dane za IV kwartał (w 2008 r dane dotyczą II kwartału)- Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2009 rok
- Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim w świetle danych statystyki publicznej
- Por.: Gorzelak. G., Herbst M., Olechnicka A., Jak poprawić sytuację na trudnym rynku pracy? Analiza sytuacji województwa warmińsko-mazurskiego, „Studia Regionalne i Lokalne" 1 (23)/2006.
- Statystyka lokalna. Bezrobocie [online]. BIP PUP w Kamieniu Pomorskim. Dostępny w Internecie: <http://bip.pupkamienpomorski.pl/index.php?strona=81>.
- Plan rozwoju lokalnego powiatu kamieńskiego na lata 2007-2013, Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego Pomerania. Instytut Rozwoju Regionalnego, Kamień Pomorski, Październik 2006.
- Wynagrodzenia w zależności od płci 2007 [online]. Sedlak&Sedlak.[dostęp: 210.10.2009]. Dostępny w Internecie: < http://www.wynagrodzenia.pl/artykul.php/typ.1/kategoria_glowna.226/wpis.1532>.
- Plan rozwoju lokalnego powiatu kamieńskiego na lata 2007-2013, Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego Pomerania. Instytut Rozwoju Regionalnego, Kamień Pomorski, Październik 2006.
- Alternatywne formy zatrudnienia, 2007; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Analiza danych wtórnych dla powiatów województwa zachodniopomorskiego w latach 1999-2006; 2007; Pomorska Akademia Kształcenia Zawodowego Sp. z o.o. Szczecin, na zlecenie WUP Szczecin
- Analiza sytuacji bezrobotnych w powiatach województwa zachodniopomorskiego w II połowie 2007, 2008; Pentor Research International Poznań Sp. z.o.o na zlecenie WUP Szczecin;
- Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności w Polsce - rok 2008, GUS
- Bielec J, 2007;. Sytuacja klientów pomocy społecznej w województwie zachodniopomorskim w świetle przekazywanych świadczeń. W: Aktywna polityka społeczna z perspektywy Europy socjalnej. Red. Krzysztof Piątek, Arkadiusz Karwacki; : Wydawnictwo Edukacyjne "Akapit", Toruń

- Bielec J, 2008; Pomoc osobom biednym i ich aktywizacja. W: Folia Universitatis Agriculturae Stetinensis 265. Wydawnictwo Naukowe Akademii Rolniczej, Szczecin
- Gminy woj. zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008 - 2009r, http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Góra M., Sztanderska U., 2006, Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy – Przewodnik, MPiPS, Warszawa
- Mapa Zachodniopomorskiego Rynku Pracy cz 2, 2007; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie Zachodniopomorskim 2005r.- 2008r; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Podławiak G. Rynek pracy i gospodarka województwa zachodniopomorskiego, 2008, WUP Szczecin
- Socha M., Sztanderska U. 2002; Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce; PWN, Warszawa
- Stan i prognoza rozwoju gospodarczego woj. zachodniopomorskiego -2008; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Sytuacja na rynku pracy woj. zachodniopomorskiego -2008 r., http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Sytuacja przedsiębiorców w powiatach woj. Zachodniopomorskiego; 2008 i 2009; Pentor Research International Poznań Sp. z o.o. na zlecenie WUP Szczecin i Sytuacja przedsiębiorców w powiatach woj. Zachodniopomorskiego; 2008
- Sytuacja społeczno - zawodowa bezrobotnych w powiatach woj. zachodniopomorskiego; 2009; InfoAudit Sp.z.o.o –Centrum Usług Profesja Sp.z.o.o , Warszawa, na zlecenie WUP Szczecin
- Wojciechowska R. 2004, Bezrobocie, Skrypt 5, Makroekonomia II, SGH, Warszawa
- Wojewódzkie badanie osób bezrobotnych, pracujących i nieaktywnych zawodowo , 2006; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Zachorowska A., Kotlarz D. 1994, Ekonomiczno-społeczne problemy gospodarowania zasobami pracy w warunkach przechodzenia do gospodarki rynkowej, AE , Katowice

Bibliografia

- Alternatywne formy zatrudnienia, 2007; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Analiza danych wtórnych dla powiatów województwa zachodniopomorskiego w latach 1999-2006; 2007; Pomorska Akademia Kształcenia Zawodowego Sp. z o.o. Szczecin, na zlecenie WUP Szczecin
- Analiza sytuacji bezrobotnych w powiatach województwa zachodniopomorskiego w II połowie 2007, 2008; Pentor Research International Poznań Sp. z.o.o na zlecenie WUP Szczecin;
- Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności w Polsce - rok 2008, GUS
- Bielec J, 2007;. Sytuacja klientów pomocy społecznej w województwie zachodniopomorskim w świetle przekazywanych świadczeń. W: Aktywna polityka społeczna z perspektywy Europy socjalnej. Red. Krzysztof Piątek, Arkadiusz Karwacki; : Wydawnictwo Edukacyjne "Akapit", Toruń
- Bielec J, 2008; Pomoc osobom biednym i ich aktywizacja. W: Folia Universitatis Agriculturae Stetinensis 265. Wydawnictwo Naukowe Akademii Rolniczej, Szczecin
- Gminy woj. zachodniopomorskiego w świetle bezrobocia w latach 1999-2008 - 2009r, http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Góra M., Sztanderska U., 2006, Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy – Przewodnik, MPiPS, Warszawa
- Mapa Zachodniopomorskiego Rynku Pracy cz 2, 2007; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie Zachodniopomorskim 2005r.- 2008r; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Podławiak G. Rynek pracy i gospodarka województwa zachodniopomorskiego, 2008, WUP Szczecin
- Socha M., Sztanderska U. 2002; Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce; PWN, Warszawa
- Stan i prognoza rozwoju gospodarczego woj. zachodniopomorskiego -2008; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Sytuacja na rynku pracy woj. zachodniopomorskiego -2008 r. , http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Sytuacja przedsiębiorców w powiatach woj. Zachodniopomorskiego; 2008 i 2009; Pentor Research International Poznań Sp. z o.o. na zlecenie WUP Szczecin i Sytuacja przedsiębiorców w powiatach woj. Zachodniopomorskiego; 2008
- Sytuacja społeczno - zawodowa bezrobotnych w powiatach woj. zachodniopomorskiego; 2009; InfoAudit Sp.z.o.o –Centrum Usług Profesja Sp.z.o.o , Warszawa, na zlecenie WUP Szczecin
- Wojciechowska R. 2004, Bezrobocie, Skrypt 5, Makroekonomia II, SGH, Warszawa
- Wojewódzkie badanie osób bezrobotnych, pracujących i nieaktywnych zawodowo , 2006; http://www.wup.pl/index.php?id=679
- Zachorowska A., Kotlarz D. 1994, Ekonomiczno-społeczne problemy gospodarowania zasobami pracy w warunkach przechodzenia do gospodarki rynkowej, AE , Katowice

Opracowanie:

Centrum Usług „Profesja”
Spółka z o.o.
05 – 230 Kobyłka
Ul. Królewska 1B
www.cuprofesja.pl

Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji

Biuro projektu: ”Regionalny Barometr Rynku Pracy i Edukacji”
Wojewódzki Urząd Pracy ul. A. Mickiewicza 41, 71-383 Szczecin, Tel./fax (091)42 56 179
Filia WUP, ul. Słowiańska 15A, 75-846 Koszalin, Tel. (094) 344 50 19, fax (094) 344 50 28
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Budżetu Państwa w ramach Poddziałania 6.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013